

सप्रेम—जे नाश्तेनि कामें सकामः जे नाश्तेनि प्रेमें सप्रेम । ७-३५७ (२), सप्रेम अनुराग १२-१५५.
प्रेमल, प्रेमळ, १०-१२४, ११-३४;
प्रेमलांलागि १०-१२३; प्रेमलांचेनि प्रियोत्तमं १०-१२८; प्रेमलाचेया वार्ता १२-२३७; प्रेमल संवादियें १२-१३१;
प्रेमलांचें सांकड १०-१२१; प्रेमलप्रांजल, प्रेमळ भक्तांना सहज मिळणारा, १२-२३४.
प्रेमा—प्रेमा अढल कीजे १८-८८४, -आलोड उपजे १८-३८०, -वाडों नेणे १८-५६४, या तीन्ही संदर्भांत ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत 'प्रेमा' हा पाठ, प्रमाण बुद्धि किंवा यथार्थ ज्ञान या अर्थी आला आहे.

प्रेत—(१) शव. प्रेत बाहिरें घालिजे । १७-१०६.
(२) शब्दास जोडून. प्रिय, आवडीचें या अर्थी.
अभिप्रेत ८-१०३.

प्ररणें—उद्युक्त करणें. १२-२२८.

प्रौढ—वाढलेला, श्रेष्ठ, वळवान, समर्थ. हा अभि-
लाषु प्रौढ मानला । २-३२१. काडु नविदां चि वाडु । लोकेंलक प्रौढ । १७-४७. १८-५१५.
प्रौढ गुणें १८-८५६; प्रौ(प्रौ)ढ जाला, मडकळा, २-३२९, प्रौढ जाला ६-६१; प्रौढें १४-२६७;
अप्रौढें बालकि १३-७०. प्रौढि-दी, अन्निमान, सानर्थ्य, वाढ, प्रौढि—१३-७८२, १८-१३१५;
इंद्रियांची प्रौढि २-३१२, सुद्रेची—६-१९२;
प्रौढि न बोलें ९-२; प्रौढी—तेच बोलें प्रौढी पुरते । जे महारथी वीर होतें । १-१३४, २-७२,
९-२३४, १४-३०८; निज सत्त्वाचिया प्रौढी १७-३८९, योगज्ञानाचिया—१३-१०६७;
इंद्रियप्रौढी १८-३४६, -मंडल १८-३४७;
बलें प्रौढी पौरुषें १-९७.

प्लव—नौका. २-२२३.

फ

फटिक—स्फटिक. जैसा फटिकु चि आवडें उदक । ७-११०, जसा स्फटिक पाण्यासारखा दिसतो, भासतो, ज्ञानदेवी—'स्फटिक चि भासे उदक' ७-११३.

फडा—नागाची फणा. संडी फडे खेळवणें । नागि-
णिचची ॥ १८-६४. तक्षकाची फडे टाकनि,
तक्षकाची फडा मिळवून, हातीं घेऊन या अर्थी,
१७-२४, ज्ञानदेवी—'फडे टाकोनि' १७-२४;
फडे न करी, फडा उभी करीत नाहीं,
१६-१२५, यावर चिरणें—चीरणें पहा.

फणा—सर्पाची फणा. फडा पहा. सर्पफणिची साडली ५-११६. फणि, सर्प, साधें महाफणि दहुरें । गीलिजे कायि ॥ २-१५.

फरकणें—उभें राहणें. रोमांच जंव फरके । १८-१५८५.

फरसाल—भिन्न स्वादाचें, दोन स्वाद मिळून बन-
लेलें व दोन्ही स्वादांहून अधिक रुचकर. आणि गोड आंबड मिळे । तेथ रसांतर फरसालें । १८-२४३.

फरारी—ध्वज, निशाण (राजवाडे), आभास (ज्ञानदेवी कोश), ओढाताण (कुंटे), भर-
भराट (दाते), आधिक्य (परिभाषा कोश).

जीविताची फरारी देखीनि १३-७३५; महत्त्वाची फरारी लाहान्ति १८-२४९. फाउरी पहा.

फल—फळ, पीक, लाभ, परिणाम. पुत्रातें इष्टी कुल; तेयाचें काड हें चि फल; १-२१५. परि तेतेंतें वेगळेपणें कां भोगिजे । जैसे पक्षियें फल चुंबिजे । ५-१३०, ज्ञानदेवी—'ते' ५-१३१. आइकें सकलसंतेंतें जगि । पां(पा)हे तो चि योगी । जो कर्म करीनि रागी. नव्हे चि फालें ॥ ६-४३. कां फलिं सरे वाढणें । सत्याचें जेवि ॥ १८-४७२, पिकाचें या अर्थी. पै फलासी चि पांडुसुता । फल काइसें ॥ १८-६३० (३, ४). पै परिपाकाचिये वेले । फल देंतें ना देड फलें । १८-९५२. ६-४४९, ७-१४२, ७-१४३, ९-१४६, ९-१७३, ९-१७४, ९-३७८, ९-४१७, ११-५८६, १२-१२८, १३-८०६, १३-१०५५, १४-२५९, १५-१७२, १५-१९१, १६-३२, १७-१६३, १७-१७२, १७-१८७, १७-२४८, १७-३१७, १७-३६५, १८-११९, १८-१२२, १८-१२४, १८-१७०, १८-२०२ (१, २), १८-२०६, १८-२३६ (१), १८-२४९, १८-२५२ (१), १८-३५२,

१८.५६१, १८.५९८, १८.६०२, १८.६०९,
 १८.६५२, १८.१२१२, १८.१२२३,
 १८.१२३७, १८.१४४१, १८.१४८५. फल
 अभिलाषियें नरें १८.६०२; फलाचिये आधवे
 ५.७३; फल आशा १८.२३४; फलाचिया
 आशा ३.१६७, -ये आसे १८.१९९;
 फलाचेनि अशीलपणें, फलभारानें, १५.१९८;
 फलाचा घड्ड १८.९६३; फलाचे डोले—
 आनंदजलें उल्लंघवितु । फलाचे डोले ॥ १८.१५०८,
 ज्ञानदेवी—आमोदजळें वोळंघवित । फलाचे
 डोले ॥ १८.१५१८; फलाचिया निरासता
 ४.९२; फलाचेनि बुडें १५.१९४; फलाचा
 यावा, लाभ, प्राप्ती, १५.१७०, १८.१६९,
 -लागु १८.६४९, -संगु २.२६७; फलाचिया
 हांवां ७.१३६; फलें हेतुचा, फळाविषयींच्या
 हेतुचा, २.२७६. अलोट फल १८.९९३;
 कनकाचेया फला १८.६५५; कर्मा...फल
 १८.१२०, कर्माचें फल १८.९२, १८.२३५
 (२), कुकर्माचें—८.१४०; चांदां(दा)चीं
 फलें ११.४५९, चांद पहा; जन्माचें फल
 १८.१५१०, जन्मफल १८.१७६३; त्यागाचें
 फल १८.१९३, त्यागफल १८.१९१; त्रिविध
 फल १८.२३१, १८.२४६, १८.२५८;
 नव्हालियेचें फल ४.१५६, नव्हालि-ली पहा;
 पारलौकिकें फलें १७.२९०; मिश्र फल
 १८.२४५; योगद्रुमाचें फल ६.३२२, योगफल
 १८.१०७९; रुखाचें फल १८.२३५ (१);
 हीन फल, निष्फल, १८.६५७; फलांतर—
 तैसें भोगि जें फल होय । तें फलांतरें वीत जाये ।
 १८.२५२ (२), फलाख्यपणें १५.१९६; फलाशे-
 विण १७.१८३; फलासेचि हारि जाइजे
 १८.२२५, आस पहा; फलनिराशा
 १८.१७१; फलकाम १८.१३६, १८.८९०,
 -कामुक १८.५९९; फलत्याग—गी,
 त्यजणें—त्याजणें पहा; फलपाक, पाक पहा;
 फलप्रदा १८.२, संवोधन; फलभार ३.१००,
 ११.२०, १५.१९७, -भावो १५.८८, -भोग
 ५.७२, ७.१४४, १८.१०२, १८.२५४,
 १८.२५९, फलाभोगी, फळाचा भोग घेण्यांत,
 ४.१०५, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘फलभोगी’

४.१०६; फलमात्र १८.९१, -रूप ११.५८७,
 १८.७६५; फलवांछात्याग १७.१७५, -वेन्ही
 ६.४६, -शून्यता १८.६३० (१), -सुख
 १८.८०७, -सूचक ४.७२, -हेतु ६.६४,
 ७.१२६, ७.१५०. अज्ञानफलें १४.२६२;
 आत्मप्राप्तिफल १८.६९७, उच्चार—१८.३७२;
 कर्मफल, कर्माधारें तरि राहाटिजे । परि कर्मफल
 न भोगिजे । २.२३४, कर्मफल ईश्वरी अपें ।
 तत्प्रसादें बोधु उद्दीपे । १८.२२६, परि करुनि
 फल नेधे । तो जगाचां कर्मि न रिधे । जें त्रिविध
 जग आवधें । कर्मफल हें ॥ १८.२३६ (२),
 २.२४५, २.२६६, ५.७१, ७.४९, १२.७७,
 १४.३६३, १८.२३७; कर्मफलदृष्ट १८.२४२;
 कर्मफलत्याग १२.१४१, १८.१२५; कर्म-
 फलिचा आस्वादु १८.२०३, ज्ञानदेवी—
 ‘कर्मफळांचा’ १८.२०५, कुंटे—‘कर्म-
 फळाचा’ १८.२०५; क्रियाफल १४.२६१,
 १८.२४०, क्रियाफलासि (क्रिया फलासि)
 आली १३.२६०, क्रिया फलें येति
 १७.३६८; क्रिया फलेंसीं उभी ठाके ९.३०५;
 चित्रफल १३.४६९, चित्र (१) पहा;
 चुतफल, आंवा, १८.४७०; ज्ञानफलसिद्धी
 १८.१४३८; डाहालफलादिक १४.३७२;
 तद्ब्रह्मादिवाक्यफलें, तें ब्रह्मच आहे इत्यादि
 सांगणारीं वाक्यें हींच फलें, ७.१८१; निगमा-
 गमद्रुमफल, निगम पहा; निवृत्तिफल ६.१५३;
 पुण्यफल १६.२९९; प्रतिफल, जितकी इच्छा
 तितकें फळ, ११.३६१, प्रवृत्ति—१८.७०७,
 प्राप्ति—, परब्रह्म मिळण्याचें फळ, ६.१५०,
 मुक्ता—, मोती, ७.६३, १५.३६३, १६.२०९,
 १८.१४८१, मूर्त्ति—११.२८०, मोक्ष—
 १७.६३, १८.१९५, १८.२०५, १८.८९८,
 मोक्षु—१८.१९६, १८.१९७; वाक्यफलें
 ७.१८७; विश्वफल, विश्वाचें फळ जो मी त्या
 मला अर्जुनाचा लाभ झाला, १८.१५६०,
 विषय—१६.९६, सदा—८.१०, संवाद—
 १०.१४७; संवादफलनिधानें १२.१३; संन्यास-
 फल ५.१७; निष्फल पहा; विफल ११.२०४,
 -ता १८.६३० (२); सफल १०.१५२;
 सुफल १४.२१. फल आपेक्षी १८.२३५

(१); फला आला १८.१६३१; -आली ४.८;
-आले १८.१४६३; फल ये १८.२३५०;
फला ये ५.७, ८.२६०; फल जोडलासि
१५.४१६; -जोडे १८.१३३५; फला चित्त
जावों नेंदणें १८.६३४; फलामि झोंवि ३.४१;
फल ठविलें ऐसें पावे, निश्चित मिळतें, १७.८६.
-मज चि नावें ठविलें ११.६८७; फलें दाडिली
होये १५.१९९; फल...निफजे १८.७३४; फल
बांधोनियां भोगवी, कर्मकर्त्यास ज्वरीतें भोग-
वयास लावतो, १८.९९; फल लाहे १८.६५६,
१८.१५२४, -विये १३.६२३, -दृष्टी न सुगु,
फळावर लोभदृष्टि ठेवत नाही, १८.५८७;
तें आवचें चि जेवि फलीं जाणे १८.८४१;
मोटकिया फलि रिगों पांति, फळांत थोडासा
प्रवेश करूं पाहतात (तेव्हां तन् शब्द योजून
क्रिया ब्रह्मार्पण करतात), १७.३६५; देहिं संगु
फलि लागु संडौनि १८.१७४; फलीं वांझ
जाये १७.२५१; फलीं सांडुनि, फलागा टाकून,
१७.२३९; फलेंसीं तें सेटी जें वसंतु पावे
१०.१५३; कर्त्ता कर्म फल १८.८०८; पत्र
पुण्य फल ९.३९२; फल...फल १५.५५;
फलफूलछाया १७.१८२; फलिं मूळि १५.२०३;
फुलीं फलीं १८.१५०१; फुलें फलें १८.८६५;
फूल फल १०.९८; फूलीं फलीं छाया मूलीं
पत्रीं, हीं सर्व वाटसरूला वृक्ष देतात, १६.८५;
शाखा फूल फल १०.२४१.

फलकट—टरफल, साल. उडे तें फलकट २.१३०.

फलणें—फल येणें, निष्पन्न होणें. न फलतां हि
निष्फलें. होति चि ना ॥ १३.२९०, चंदन-
वृक्षांना फळें आलीं नाहीत तरी ते वृक्ष निष्फल
होत नाहीत. स्तुकाळि तरि फलति । परि फललें
हें नेणति । १३.५२८. कां फलींनि शुष्कां होणें ।
ओपधीचें ॥ १६.१०५, ज्ञानतपास उद्देशून.
शास्त्र वाच्यें अर्थे फले । मग आपण मावले । तैसें
हें नव्हे समलें । परमतत्व चि ॥ १८.१६६४.
४.२१३, ६.३४०, ९.३५४, १४.२६०,
१७.२८, १७.१५०, १८.५००, १८.९१९,
१८.११२८, १८.१४७४, १८.१५२८.
फलतिणू वेळे १८.१०७६; सदा फलति,
नेहमीं फळणारीं, ६.१७३; फलती केलि,

फळणारी जेळ, १५.२५७; फलनेया
अभ्रगवी वाची. वाचासपी वृक्षांत विचारसपी
फळें आल्याची वाचा, १०.२०; फलनेया
तळवी शम्बा ९.२२४; प्रजाफलनेया अर्था
१८.८६०, प्रजा पहा; फलनार्थ, रमित अर्थे,
१३.१०४४; अंधउद्यमु फलावेया १४.१६;
प्राप्ति कर्त्ता फलतां ६.१५०; मृत्तिकर्त्ता फललामि
११.२८०; येणें चि फलें फलाचि ११.५८६;
शाखा फलावेया नूळ निपिजे १३.१००; संपति
जंव फले १३.७३७; समग्र परब्रह्म फलें (ले),
७.१७१, ज्ञानदेवी—‘समग्र परब्रह्म फले’
७.१७६; सुखदुःखीं फलाचें ९.३११; फूललें
...फललें १३.८३८; फलीनियां १३.२१२;
न फलतां १८.१५०, १८.६२९, -फलती
९.३९८, -फले १३.५८४; फलणें—फलणेयां
ऐली कडे १८.९२१.

फली—(१) तुरी, टाळी. जी वुडिचें सली ।
निश्चयानें दली । धैर्येसी हाता कली । मेळीनि
जाये ॥ ६.४१३, स्थैर्याच्या हातावर हात
मारून (मन) निसटून जातें, या ओर्वीतील
पहिल्या चरणारंभीचा जी हा पाठ जें असणें
संभवतें, ज्ञानदेवी—धैर्यासी हातोफळी । मेळीनि
जाय ॥ ६.४१४, कुंटे—धैर्यासी हातफळी ।
मिळऊनि जाय ॥ ६.४१४, हां हां म्हणतां.
सद्गतीसि हातोफळिया मिले, सद्गति लगेच
मिळते, १८.१२१, ज्ञानदेवी—‘हातफळी
मिले’ १८.१२२, कुंटे—‘हातोफळिया मिले’
१८.१२२. (२) सनुदाय, गंग, पक्ष (राजवाडे).
कर्मफलचा आस्वादु १८.२०३, या पाठांत
हा अर्थ वसत नाही, कुंटे—‘कर्मफळाचा’
१८.२०५. फल पुढें कर्मफल पहा.

फलें—स्पर्धा. महाकाळेंसि फलें । कवण करी ॥
११.४००, ज्ञानदेवी—महाकाळेंसी खळें ।
आंगवतसे ॥ ११.४०५, कुंटे—महाकाळेंसि
कें खळें । आंगवत असे ॥ ११.४०५,
खेळणें कोणाला मानवेल ? कोणाच्या आंगीं
सामर्थ्य आहे ?

फाउरी—आभास (राजवाडे). तैसा बायां चि
फाउरी । वावो जालें ॥ १३.१०५, ज्ञानदेवी—
‘फारी’ १३.१०५, कुंटे—‘फारी’ १३.१०५.

फाकणें-फांकणें—पसरणें, विस्तार पावणें, विस्तार करून सांगणें. फाकणें—सूयें फाकति कमलें । १८.११२, ज्ञानदेवी—‘फांकली’ १८.११३, कुंटे—‘फांकली’ १८.११३. फांकणें—आंतरीं फांके । हृदयकोश ॥ ६.२०९. तैसें इंद्रियद्वारीं फांकलें । अंतरिचें ॥ १३.२९६. परि फांकला हें उपसाहावें । तुहीं मज ॥ १३.३१३, विस्तार केला. १३.१८२, १४.१२२, १५.३३७, १८.३२७, १८.१२९२. अन्यथा ज्ञान जागृति स्वप्न फांकौनि १५.४८०; आडवेन आंगें फांके २.३०६; चंद्रकर फांकतां १८.४०३; ज्ञान फांके १४.३२७, —वृत्ति— १४.२१०; डालिं फांकतसे १५.२१०, डाले(लें) फांकलीं १५.१४४; तेज फांकत असे ११.२३७; पद्म फांके १८.८५९, प्रभा— १०.२८४; रश्मिकर फांकति १५.३७२; रश्मिजाल...फांके १५.५२; वाक्यसूर्यकर फांकलें(ले) १०.१४६; श्रोतेपण फांकलें, ऐकण्यासाठीं अवधान वाढलें, १५.६९; सद्भाव फांकत...दीसताति १३.४७४; ज्ञानिं मति न फांके, ज्ञानानें मतिविस्तार झाला नाही, १३.६३७; फांकणें—जाईचेया फुला फांकणें १८.२५५; फांकलेपणें, उमलल्यामुळें, १४.१२३; फांक, विस्तार, फांकु धरी ६.२१४; कथेसीं फांकु होईल ५.१७२; फाकवणें—अनुभविलें फाकवें ६.३१७, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘फावे’ ६.३१७. फांकावेया—पैं येकुं(कु) दीपुं (पु) लावी सायासें । आणिकु फांकावेया तेथ बैसे । १७.८७, एकानें प्रयासानें दिवा लावला व दुसराच कोणी तेथें (पोथी वाचून) विस्तार करावयाला बसला तर, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘तेथें लाऊं बैसे’, दुसराच कोणी आपला दिवा लावावयाला आला, १७.८८, संदर्भात राजवाडे पाठ ग्राह्य वाटतो.

फाटणें-फांटणें—चिरणें, पसरणें. फाटणें—मनोरूप पट फाटे ५.१५५. फांटणें—तेथ तेणें अचाटें । तिहिं ठाईं हा फाटे । १५.१५३. १५.१०५. जीमेचा हातु फांटे, रुची वाढते, १८.२४७; आडफांटति १५.१४९, १५.१५५; न फाटे काई १२.६८; फांटा, शाखा,

तेव्हालिं जीवशाखीं फांटे । सैव चि होति ॥ १५.१४८, थोर फांटा १५.१६८; अफांट, अमर्याद, वारा जेसा अफांटु । १३.६९६.

फाडणें—चिरणें. जांवा फाडुनि १०.२३६, परिशिष्ट (६) जान्हवी पहा.

फाडा—क्रमवार यादी, तपासून वेगवेगळीं मांडणी. मग काढिजति फाडे । वरि पारिखौनियां ॥ ९.४३, ज्ञानदेवी, कुंटे—मग काढिजे फाडोवाडें । पार-खुनियां ॥ ९.४३, स्पष्ट फोड करून. फाडोवाडां पहा.

फाडोवाडां—वेगवेगळे करून. फाडोवाडां विवंचुनि दाविलें १३.९३४.

फार—अधिक, विस्तृत. यन्हावि दोरिपवेया उरगा । डांगा मेलवित्रां पैं गा । तो वाञ्च चि फार गा । केला होय ॥ १५.२२८, ती मारहाण व्यर्थ केली असें होतें. फारें तेजें, मोठमोठे तेजस्वी ग्रह, १५.२७९; फार उपदेशिला, विस्तारानें सांगितला १३.६३३; फार करीति, बडेजाव करतात, ३.२४३, —करूं, विस्तार करूं, ७.१२२, ८.१९४, —कीजे, वाढवावें, १३.८४९; फार हों लागे, ८.७३, —होंतें, परिणामकारक होतें, ६.१३४; सांपे फारां होइजे, दोरीच आहे हें खरें ज्ञान लोपत्यावर, सर्प आहे हा भास जास्त दृढ होतो, १५.२७८.

फालणें—फाडणें, विस्तृत करणें. आंग फाली १८.६५२.

फावणें-फांवणें—मिळणें, लाभणें, आवडणें, मानवणें. फावणें—पाठेयां भावनां फावति गुण । चितामणिवे ॥ ६.२१. एथ वाहे तेया फावे । येरा तूटि ॥ १३.५८. जेया फुलाचें गोमटें फावे । तो किं काष्ठें कोळं धावे । १८.७१६. ६.४, ६.८, ६.२३, ६.९९, ६.१५१, ९.४९, १०.५८, १०.१७९, ११.७, ११.९६, १८.१२३१, १८.१६८१. फावे तंव राहिजे ६.१८९; आपणपां चि फावलें ५.१०७; इंद्रियां फावलेयां, कळल्यावर, अनु-भवास आल्यावर, १७.३४; कानें मुखें फावे, ऐकतां व उच्चारतां कसे आले असते, गीतेच्या श्लोकांस उद्देशून, १८.१६८५; चांदिणें जैसें भलेतेया फावे १८.१७२७; जीवा राणीव फावली ११.२४७; प्रतीती फावें(वे),

प्रत्ययाला येईल, १५-६६; बोलीं चि जरि
फावे ५-६८; यश फावले १६-६४; रसवृत्ती
फावल्या १३-३१५; स्वर्गी निवान फावे
९-३२८; न फवे—कोण्हां चि न फवे, कोणा-
लाच लाभत नाही, ११-६११, फावणें—
अगोचर फावे । बोवो नाहि ॥ १५-१६.
ज्ञानदेवी—‘फावे गोठीनाजी’ १५-१६:
फावों सके ६-३३३; वस्तुस्वभावा फावे
१५-४१२; वरील फावणेंच्या तीव्ही संदर्भात
ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत फावणेंचीं रूपे
आहेत. फावा, लाभ, प्राप्ति, १८-१५३०,
आपैसें फावासि ये १७-३१४; सुख फावा
जावों लागे ७-१८६.

फास—पाश, जालें. जग चि धेनु करित आहे
फासा । ७-११७, जगांतील लोक गाईला (दुधा-
सार्थी) दावें बांधतात. १२-१८१, १८-६१४.

फिटणें—फीटणें—सुटणें, मुक्त होणें, नाहीस होणें.

फिटणें—ऐ(ए)णें वचनतेजकरें । फिटलें आंतु
बाहीरील आंधारें । १०-१३२. जवनीक होनी ते
फिटौनि परौती गेली, आडपडदा दूर झाला,
११-६४७; स्वता फिटे ४-२०६, स्वता पहा.
फीटणें—हे आंतरांनि जरि फीटले । तरि निम्रांत
जाण निवटले । ३-२६५. कुसुदचकोरां फीटे । संकोचु
तो ॥ १८-१३०४. ४-६३, ५-८३, ९-१०१,
९-२९२, ११-४५, १३-३७८, १४-४०८,
१५-५२७, १६-३४, १६-४३५, १७-२९९,
१८-१०१, १८-१४३, १८-५०१, १८-७९६,
१८-१११९, १८-१५५४. अनोलखपण फीटलें
१०-१४६; अनोलखि फीटली ९-२७३; केर
फीटणें, केर पहा; जवनीक फीटे ६-३०६,
८-४०; त्रिकुटी फीटलेयां नगर १६-४३६,
सं. वा. श. त्रिकुटी पहा; दीप्ति फीटलेयां
६-२५१; देहाची चौपाहारी फीटे ८-१५९;
निद्रेचा ठाव फीटलेयां १८-२६३; पांग फीटणें,
पांग (१) व (२) पहा; पापाचा अचलु फीटे
४-५५; बेगें साहाजें फीटे, द्वार आपोआप
उघडतें, ६-२७९; ब्रह्माचा अबोला फीटावा,
जीवाचा ब्रह्माशी असलेला अबोला नाहीसा
व्हावा, १७-३२९; भागा फीटणें—ज्ञानें
द्वि(द्वि)ष्टिचेया भागा फीटलें, केवळ ज्ञानानें

दृष्टीच्या वाट्यात आलेलें, ११-१५९,
विरक्तां भागा फीटलें, विरक्तांच्या वाट्यात
आलें, ५-१४६; भेदांचें कडवसें फीटलें
७-१०९; भेदाची चोखेल (चोरवेल) फीटे
१६-७; येकोल कैमेनि पां फीटे, कसें बरें
एकवार दूर होईल, ८-२४३; विवेकाची वाणि
फीटो, विवेकाची कमतगता नाहीशी व्हावी,
१३-११५५; संवसारव्यथा फीटला १२-१८१;
संसारचें धरणें फीटे १८-९२७; न फिटे
१३-७६०, १७-१४८; न फीटे १३-३२७.

फिरणें—नागें वळणें, दांता निवृत्ति आनी वृत्ति ।

तरि गंगा कैसेन फिरे मावती । १५-३३६, जर
समुद्राहुन गंगा निराळी असती तर समुद्रापासून
कशी बरें मागें वळली नसती ? समुद्र व गंगा
यांत जलभाव सारखाच आहे म्हणून समुद्रास
गंगा मिळते, ज्ञानदेवी व कुंटे—‘गंगा कैसेनि
मिळती,’ अनुक्रमें १५-५६७ व १५-५६८.
शब्दजात मावतीं फिरे ६-३१९.

फुक—फूक—फूकट—परिश्रमाशिवाय, सहजसहजीं
होगारा, व्यर्थ. फुक—रोकडेया आगि लाहिजे ।
नोबु फुका ॥ १२-१७६. फूक—आलती पोसिजे
फुका । १३-४५६. फूकट—जेयांचां प्रसादीं
फूकटा । जोडति सिढी ॥ ९-४७८.

फुंकणें—फूंकणें—फुंक मारणें. फुंकणें—सारकतु
फुंकिलेयां, विश्रलेल्या सर्पगाला फुंक मारली तर,
पुनः पेटत नाही या अर्थी, १८-६१०; फुंक-
फुंकौनियां १५-३७६. फूंकणें—काह राखोडिया
फुंकितां । दीपु लागे ॥ ९-४९३. फूंक—फूंके
भाति फुगे, फुंकेनें भाता फुगतो, १३-६६३.

फुगणें—फूगणें—भरल्यामुळें वाढणें, ताठा चढणें.
फुगणें—फुगे असाधारण । गवें तेणें ॥ १६-३७६.
करें धालेपणें उकरवें फुगे १८-६६७; फूंके
भाति फुगे १३-६६३. फूगणें—फूगत
वीरवृत्तीचेनि वळें । ११-४५४. गवें फूगला
१३-७२३.

फुंजणें—गर्वानें फुगणें, ताडून जाणें. १३-७५९.
देवलविसें फुंजे, मंत्रतंत्र करणारा जसा
आनंदानें फुगून जातो, १३-७१४; विकारें
फुंजे १४-१५०; फुंज, ताठा, जालेयाचेनि
आनंदें । फुंज नैप ॥ १८-५८९; फुंजणें—

कर्तेंपणाचें न टके । कुंजणें आंगीं ॥ १८-१६४,
कर्तेंपणाचा ताटा आंगीं राहत नाहीं.

फुटणें—फूटणें—तुटणें, मोडणें, उगवणें, बाहेर
येणें. **फुटणें**—डिह फुटे १५-९४; दृष्टीसि पाटा
फुटे १-२३; बहुविं देहांकुरिं फुटे १५-१३१;
शारदियेचा अनुवाडु फुटे, शारकालाला नुकताच
आरंभ होतो, ९-१०१. **फूटणें**—चंद्रोदया
आरौते । जेयांचे डोले फूटति असते । ४-२३,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘आरौतें’ ४-२४. पै अथविं
घडा बुडाला । तो आंतु बाहिरि उदका भरला ।
पाठि दैवंगत्या जरि फूटला । तरि उदक काय
फूटे ॥ ८-६४. २-४१, २-७९, ८-२१, ११-३७०,
१६-३६६. अंकुर फूटला १८-९९५, —फूटे
४-१८८; कोंभ फूटति १६-३१८, —फूटले
१०-९६; घडु फूटे ८-२५१; डोले फूटति
१६-२३७, १८-६७९; झाडांचि आंगें फूटति,
झाडांच्या फांद्यांना जशी पालवी फुटते,
१८-१५; ज्ञानदृष्टी पाटा फूटला, पडदा दूर
झाला, ११-१७८; ताहाना जरि फूटावें,
तहानेनें मरावें, ३-२४; नृषा फूटला, तहानेनें
व्याकुळ झाला, ११-६६१; पदर फूटथि,
योगांतील पडदे दूर होतात, ६-२४४; पाडु
फूटला, पाण्याचा पाट फूटला, १३-६९६;
पान्हा फूटे ९-१८; पाहाट फूटे ४-५५,
६-४५०; मडु फूटला ११-२९९, मडणें पहा;
शाखा फूटलिया १०-९७; हिथें फूटावें
२-२१९; फूटौनि पडे तंव, ऊर फुटून पडेपर्यंत,
१३-७०६; न फुटति—हेतुचां दशनी(नीं)
ही न फुटति ७-१८८, या संदर्भांत फुटति हें
फुटणें किंवा फूटणें या क्रियापदाचें रूप असणें
संभवतें, दशन पहा; आडफूटति १५-१९१.

फुटाणा—भाजलेला हरभरा. नक्षत्रांचे फुटाणे
होंति ११-२१२.

फुडा-डी-डें—उघड, स्पष्ट, निश्चित, खरो-
खर, पक्कें. झणें बांधला मी फुडा । ६-७८.
यन्हाविं ज्ञान फुडें जालेयां । १३-६५२, ज्ञान
स्पष्ट कळून आल्यावर. पकिं अध्यात्मी चि
फुडा । जात्यंधु ॥ १३-८३१, अध्यात्मज्ञानांत
तो खरोखरीच जन्मांध आहे. पै गुळाची गोडी ।
नव्हे बांधेया सांगडी । तैसीं गुणेंद्रियें फुडी(डी) ।

नाहिं तेथ ॥ १३-८९६, गुळाची गोडी गुळाच्या
डेपेंत समाविष्ट असली तरी डेपेच्या आकाराचा
व गोडीचा संबंध नाहीं, तशींच गुणेंद्रियें,
ब्रह्मांतूनच उत्पन्न झालेलीं असलीं तरी ब्रह्म-
साक्षात्काराचा त्यांच्याशीं संबंध नाहीं. ३-१११
(डें), ४-९७, ६-३१६, ६-४८९, ८-९९, ९-९५
(डें), ९-३६१, ११-२८८, ११-४४६, १३-७१,
१३-४८०, १३-१०७२, १३-१०७७,
१४-२१२, १४-३४२, १६-१५२, १८-१०७२,
१८-१५१२, १८-१५८२, १८-१६१२. ज्ञान
हा अग्नि फुडा ९-२४०, ज्ञानदेवी, कुंटे—
‘घडफुडा’, प्रदीप्त, ९-२४१; फुडा ११-३१९;
फुडी आटणी ६-२९०; फुडिया गगनाचिया
घडिया ७-१९०; फुडें चोखडें सात्त्विकज्ञान,
खरें या अर्थी, १८-५२६; फुडी चोरिली
राहाटि, पकी चोरटी वागणूक, १८-६६९;
फुडें जाणणें १८-८४२; फुडी प्रतीती, पकी,
१८-५७०; फुडे याग, महत्वाचे, प्रसिद्ध,
१८-९७; फुडा व्यवहार १८-४४२; फुडें जालें
असें(से), निश्चित ओढवलें आहे, ४-१९५; फुडें
कललें १०-१३६; फुडें नाकले ११-१५४; फुडें
कीजे १५-३१०; फुडें जाणति १५-३५७,
—जाणे १८-७०५, —सांबों, निश्चितपणें,
१३-३४१; फुडे होउन, निपुणपणें, १७-३५८;
आपणपेया चि फुडा न्हवे, स्वतःला उघड
कळण्यासारखा नाहीं, १०-१९५; जैत फुडें
आणील, निश्चितपणें विजयी होईल,
१८-१६१०; पारखि फुडी आथि, चांगली
पारख असते, १४-४४; फुडेपणें, स्पष्टपणें,
१३-१०३.

फुत्कार—सर्पाचा रागाचा फुसकारा. पाताल-
व्यालाचा फुत्कारी ११-३५७.

फुरणें—स्फुरणें, भासणें. औपाधिकु फुरे,
१५-४६६, औपाधिक पहा; फुरतें त्रिभुवन,
भासणारें, १५-५२६.

फुल-फूल—(१) वृक्ष, वेलीचें. फुल—जे फुलीं
लागले षड्पद । काइ फुलें चि होतु ॥ १५-२९१.
फुलें नव्हतां वेपता । आमोडु केवि ॥ १८-१६८०.
९-३४४, ९-३८१, १०-१९०, १३-४९५,
१३-५५६. फुला वरि (फुलावरि) परिमळ

१८.५४३; फुलाचिये वाहाणा १८.४७८:
 फुलाचेनि मांघानें १८.८११; जाईच्या फुला
 १८.२५५; जेया फुलाचें गोमटें फावे १८.३१६;
 घाणा आणि फुला १५.५१०; बोबीफुलें
 ११.६९८; फल फुलाच्या संदर्भकरतां फल
 पहा. फूल—इंग्रजभाषें : फूली अर्थें
 मकरंदें : तें फूल दिनेदें । दोन्ही नज
 १०.१४८. तरि जागिजे झाड फूलें : मानस
 जागिजे बोलें । भोवें जागिजे केलें । पूर्वजन्मचें ॥
 १७.७४. ९.३८०, ९.४०९, ९.४३०,
 १०.१४८, १७.३४०, १८.५६. चंदन-
 तरुचीं फूलें १०.१८६; रसभावफुलीं
 ११.२०; सुकृततरुचें फूल १८.८९८; फूला-
 गंधाचा परिमल १७.२९७; फूल व फल यांच्या
 संदर्भकरतां फल पहा. (२) योगांतील एक
 चक्र. मणिफुल ६.२१५.

फुलणें—फूलणें—फुलें येणें, बहर येणें, विकास
 पावणें. फुलणें—कां न फुलतां कलिकें । आनोडु
 जैसा ॥ १३.७९. फुल्लै ११.२०. फूलणें—कां
 बांशां फुलीं फूल्लें । झाड जैसें ॥ ९.४३०. तो जें
 जें बोलें । तें अद्यान वि फूल्लें ॥ १३.८३८.

फुलसर—फुलांची माळ, फुलांचा हार. फूलां
 फुलसरा(रां) लेख चढे । द्रुति दूजी आंगुली न पडे ।
 १८.५६, फुलांच्या हारांतील फुलें मोजतां येतील
 पण हारांतील सर्व फुलांचा सुवास एकच,
 सुवासाला दुसरें बोट घालतां येणार नाही, हें
 रूपक गीतेचे श्लोक व त्यांच्या अर्थास उद्देशून
 आहे.

फुली—फूली—उत्साह, भर. फुली—मेघां-
 नदींचि फुली जंव नुघडे, एका बाजूतें पहावें तर
 मेघ पाणी शोषून समुद्र रिता करतात, दुसऱ्या
 बाजूतें पहावें तर नद्या सारखी भर घालतात,
 हा मेघांचा व नद्यांचा क्रम जोवर चालू आहे
 तोवर समुद्र परिपूर्ण आहे असें दिसतें,
 १५.११९, यावर १५.११८ ते १५.१२०
 पहा, कुंटे—‘मेघानदीची’ १५.१२०.
 फूली—बालपणाची फूली १०.२६६.

फुलौरा—फुलांचा बहर. केउता कल्पतरुवरि
 फुलौरा । १०.११. भावांचा फुलौरा ९.२७.

फेडणें—काढून टाकणें, दूर करणें, घालवणें.

जे इष्टीसर्वे वि विर फेडी २.७२. मेकाचे पवन
 फेडी । ३.२१८. पासें फेडिया वंतु । अंतरिचा ।
 १३.४७२. जराचें अंध्य फेडितु । १६.१९८.
 न फेडिया/तां. रिग जैसें । बोम्बडी ना ।
 १८.१०२. तसे घाबुलें नेणें फेडिजे कां जगणें.
 तें दि गोवर्धन जे अस्तें फेडीने द्या । १८.१७६.
 वारा अमळ वि फेडी । १८.१२२५. ११.४०२,
 १५.३५४, १८.४४६. अवसरचिंता फेडीं
 १४.४०६; असंनयन फेडी १७.३८९; उणें
 फेडावेया १८.६४४९, —फेडनियां १६.१४८;
 उवातेनि वख फेडिलें ८.६५; कवाड...फेडुनि,
 उचडून, १८.१५५८; काजली फेडुनि ४.५३;
 केरु फेडिला ११.३१४; कौस्तुभु फेडुनि,
 काडून घेऊन, ९.४७६; गवसणी फेडुनि
 ८.१३३; जवनीक फेडिली ११.२२१; झारि
 फेडिजे, झाडून झटकून, येथें गालून,
 १८.१३२०; ठाऊ-बो फेडणें, या संदर्भकरतां
 ठाऊ-बो-बो पहा; थिगलीं फेडी, (धुवून)
 डाग घालवते, १३.४६४; दोपांचें लिहिलें
 फेडीं ४.५१; दैन्य फेडी १३.१६९; पापें ताप
 फेडीति १६.१९७; प्राणु फेडी, प्राण जातो,
 दिवा विझतो, १३.७१९; रोगु फेडूं १६.११५;
 वालीप फेडिजे, पड्या दूर करावा, ६.२५;
 विवेकाची त्राये फेडिली, विचाराचा आधार
 नाहीसा केला, ३.२४७; वेळु फेडिला, वेळ
 उत्तम प्रकारें घालविला, वेळेचें सार्थक झालें,
 १६.४६८; बोझें फेडिलें १८.१४६०; शंका
 फेडूं १५.३८२; संशयो फेडावया ६.४२९;
 सांकड-डी-डें फेडणें, याच्या संदर्भकरतां,
 सांकड-डी-डें पहा; सिरियाणीं (णी) फेडिली,
 हौस पुरी केली, १६.३९; हरळु फेडितां
 १३.३३५; हृदयशल्यु फेडिलें १०.२६७;
 घालि फेडि, लावणें पुसणें, १८.२२१; न
 फेडित १८.८४९; फेडणें—अंश फेडणें
 १५.४३१, वेळु—, वेळ घालवणें, ४.१८२.

फेण-न—फेस. फेण—काये फेणु पीतां जल ।
 सेविलें होये ॥ ९.१५३. फेन—जैसे जळिं फेन
 ९.६६, शानदेची—‘जैसा जळीं फेण’ ९.६७,
 कुंटे—‘जैसे जळीं फेण’ ९.६७. तेया फेना
 आंतु पांतां जेवि जल न दिसे ९.६७.

फोंक—लहान डहाळी. पांचै फोंक १५.९७, सं.
वा. श. पहा. खनुवाले सरले फोंक निगति
१५.१६४; वतांचे फोंक...उंचावती १५.१८९.

फोकरणें—प्रसिद्ध करणें, वाचेंन उच्चारणें
(राजवाडे). आपुलें केलें फोकरिति । जगातें
धिकरिति । १६.३२६. १६.२२०, १६.३८७.
तप फोंकरितां १७.२४८, ज्ञानदेवी—‘तप
फोकरितां’ १७.२४९, कुंटे—‘तप फोकरितां’
१७.२४९; महत्त्व फोकरावेया १७.१८७;
फोकिलियां, वाच्यानं ओढून नेलेल्या, वाच्यानं
फुंकून नेलेल्या (राजवाडे), मातलिये सागरि ।
फोकिलियां तरि । लाटाचां येरझारि । आंदोले जेवि ॥
१३.८०३, ज्ञानदेवी—‘मोकलिल्यां’ १३.८०५,
कुंटे—‘मोकलिल्यां’ १३.८०५.

फोडणें—तुकडे करणें, भेदन करणें. मग जालांवर

सांडी । ककारांत फोडी । गगनाचिये पाडी ।
पैठी होप ॥ ६.३०२, मग प्राणशक्ति जालेंदर
बंधाचें उल्लंघन करते व टाळूंतील सुषुम्ना-
नाडीचा शेवट भेदून मस्तकांतील आकाशाच्या
पहाडावर जाऊन बसते. मोति फोडुनु सांधितां
चांग । किं तैसें चि भलें ॥ १८.२०. ९.४६०,
१४.३१४, १६.२२६. गाजौनि ब्रह्मांड फोडी,
अकालमेघ गगनभेदी गर्जना करतो यास उद्देशून,
१७.२५०; पाणी करालें फोडी १६.११६; मढ
फोडिति, १८.४६०, मढणें पहा; लातौनि
नाकाडें फोडी १३.७०४; हियें फोडावें
९.३५, —फोडिलें, अंतःकरण उघडें केलें,
११.४७.

फोडसें—फुरसें. १३.७२४. परिशिष्ट
(८) सर्प पहा.

ब

बग-गा—प्रकार, बाजू, आकार, देखावा. बग—
येक बग, एका बाजून (पहातां), ११.३१९,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘एकवर्गी,’ एका प्रकारें,
११.४०४. बगा—पुया सैन्याचा बगा,
आकार, अवडंबर, ११.४६३; नांदुणुकेचा बगा,
१८.४६६, नांदणें पहा. बगें, प्रकारें, मार्गानें,
बळानें, अधिकारबगें १७.३८५, तोय—
१५.३०६, दैव—१३.१०३४; बोलबगे(गें)
१८.७६६.

बचका—हाताचा पंजा, पंजांत मावेल इतकें.
बिंब तरि बचकेवेवडे ४.२१२, बचके येवडें
असा पाठ घ्यावा, ज्ञानदेवी ‘बचके एवडें’
४.२१५, कुंटे—‘बचकेचि एवडें’ ४.२१५.

बंड—येथें खटाटोप. वेदांचि गाडें बंड । १३.२०.

बडंब—बोलबाला. नावारूपाचां (चा) बडंबा
१५.२४६.

बडबडणें—वटवट करणें, वायफळ बोलणें. तैसें
जी न बडबडीं । पदाची कोर न संडी (डी) ।
१३.८५०. १३.१८. बडबड—झणौनि रिकामें
तोंड । करं गेलें बडबड । १५.२१.

बणवणें—अनुभवास येणें, प्रतीतीस येणें. क्षुधा न
बणवे । १८.६३७, ज्ञानदेवी—‘बधवे’, परवा

करणें १८.६४०, कुंटे—‘न बाणवे’
१८.६४०, वरील बणवे हें रूप बाणवणें या
क्रियापदाचें असणें संभवतें, न पहा.

बंदि—बंधन. बंदि मोक्षु जेयाचां । उदैला होये ॥
१६.४. ज्ञानदेवी—‘बंदिमोक्ष’ १६.४, कुंटे—
‘बंदि मोक्ष’, बंधन झालें असतां सुटका
या अर्थी, १६.४, बंदि पाठ ग्राह्य वाटतो.
बंदिजन, कैदी, स्तुतिपाठक, १८.१६५०;
बंदिसाल, कैदखाना, कर्माची बंदिसाल
१८.४५६.

बंध—(१) नियम, मर्यादा, अटकाव. जें सोशरिके
बंधु नेणे । १८.५४९. तिये विखि सोशरिके ।
एकु चि बंधु ॥ १८.५५८. आटे बंधु मोक्षेति ।
१८.११२९. १४.१३३, १४.२८१, १६.२६६,
१७.२५५, १७.४०९, १८.७११. बंधु पडे
३.८२, —फीटे १८.१५५४; बंधें बांधला
१८.१२६६; बंधुभयभरिति, बंधनाचें भय
दाटलें असतां, १८.७१२, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘बंधभयभरिती’ १८.७१५; बंधभावन
१८.३९०, —रूपें १७.३६२; बंधमोक्षाचें
गूतलें १८.३१७; उभयबंध, पापपुण्याचें बंधन,
२.२७७, हातपाय जोडून बसणें, ११.५३७;

कर्माचा बंध—तैसा कर्तृत्वाचा मनु । आणि कर्मफलचा आस्वाद । ययां दोहिं चि नांव बंधु । कर्माचा किं ॥ १८-२०३, कर्मबंध—तो कमें करी सकले । परि कर्मबंधा नाकले । जैसें न सिंपे जळिले । पद्यपत्र ॥ ५-५०, २-२३१, २-२७८, ३-१७३, ३-१७९, ४-१५५, ५-२४, ५-७२, १८-४५०, १८-९२९; जीवबंध १८-१७५, दृष्टि-१४-५, देह-८-२५५ (१), देहाभिमान-१८-१४२८, पूजा-११-२१६, ब्रह्म-ब्रह्माशी निकट संबंध असलेले, ब्रह्माशी गोवलेले, ३-१३६; भवबंधमोचक १७-३०८; लोभाचा बंधु १८-१७२०; सर्वबंधलक्षणं १८-१४०५; संसारबंध १६-४४६. (२) योगांतील मुद्रा. बरि बंधु जो आरोपे । ६-२०८. अडियाणु बंधु ६-२१०; तीन्हीं बंध, वज्र बंध, उडियाण, जालंदर, १८-१०३१, यावर ६-१९० ते ६-२१० पहा; मूलबंध ६-२१४, ६-१९९, १२-४८; बंधत्रयाची घरटी १३-५०७. (३) काव्यांतील छंद. अवियेचेनि बंधें १८-१७२१; बोवियेचा बंधु १३-११४९, बोवियेचेनि बंधें ६-४९४; पद्यबंध १-६; अबंध, ८-२५५(२).

बंधणें—बांधणें, जखडणें, गोडणें. आश्रमु बंधला १८-७५५. न बंधिजे—बद्ध कां न बंधिजे । १४-१३४(२), १८-८१०. बंधक—ते कर्मांतें ह्मणति बंधकें । १८-१३४, १८-१६२; बंधकिं कर्मी १७-३६३; बंधन ३-८३; बंधनाचा ठाऊ १७-१०; बलिबंधन—(१) विष्णूची इच्छा ओळखून गरुडानें बलीस वरुण पाशानें बांधले, यावरून बलीला बंधन घालणारा या अर्थी, (२) तिसऱ्या दानांत वामनाचा चरण मस्तकावर धारण केल्यावर विष्णूनें बलीला सुतलांत घातले व तेथले राज्य त्यास दिले, पुढें विष्णु त्याचा द्वारपाल झाला, यावरून बलीच्या बंधनांत राहणारा असाही अर्थ घेतां येईल, १२-२४०; बद्ध—मोकला ना बद्ध । आत्मेपणें ॥ १३-११०५, १४-१३४ (१), १४-१३५, १८-१४३१; द्रवित नां बद्ध १०-१७९; बद्धमूळें अज्ञानें १५-१४६; अतिबद्धें ११-१२६; निबद्ध—सात्विकराजस-तामसनबद्ध १८-६९५; प्रबद्ध ३-२५८; सुबद्ध ६-२२५; बद्धक—(१) बांधणारें,

६-४८, (२) कृपण, न विसरे भांडारा : बद्धक ना ॥ १३-५००.

बधिर—बहिरा. ते दोन्ही नाद मीनले. तेथ ब्रह्मोक्त्य बधिर जाले । १-२२८. बावां वि पंचमालापें बधिरा । सुख केउतें देणें ॥ ११-९४. बधिराचे नीद कान, असत नाहींत हा उद्देश, १८-५७७.

बंधु—लेही, सोयरा. तुम बंधु नातुः । १-१८०. तुं तुम बंधु रिता । २-५०. शालक समुरे मानुल आणि बंधु १-२२३; बंधु...द्वेषिया ६-९५; बंधुबापु ६-८०; आर्त्तबंधु १४-३; जगबंधु १७-१०; गुरुबंधुमौजन्त्यें १३-४४२.

वनकर—माळी. १०-१५३.

वंबाल—गोंगाट, लकलकाट. तुरवंबाल, तुर पहा; दीवियांचेयां बंबालि १५-२७६, दिवा-दीवा पहा.

वरट—चिखल. मग दुःखाचेनि वरटेनि बोंबले । ७-८५, दुःखरूपी चिखलानें माखले.

वरड-डी—माळरान, नापीक जमीन. वरड—नपुंसकें वरडें । रानें केलि ॥ १३-४८. वरड किं पीकें १३-१३; बरडी—मग तोयबुद्धि बरडीतें । टाकूनि पेंति ॥ ५-११०, पाणी समजून माळरानाजवळ येतात; बरडी, माळजमिनींतील, १३-५६५; निर्विकल्पाचिये बरडी, निर्विकल्प ब्रह्मरूपी माळजमिनीवर, ८-२१.

वरलणें—स्वच्छंदपणें फिरणें, भटकणें, भ्रम होणें. इद्रियें वरलों नेंदावीं । ३-११६. ३-२२९. बरल—देखां मंत्रबु बरल जाये । १-१९०, येथें मंत्र चुकतो या अर्थी. होतसे वाचा बरल । १-२०६, बडबड करते. ३-१२८. विषडकु सुखप्रवादु बरल, विषयांपासून खरें सुख होतें असें म्हणणें ही व्यर्थ बडबड आहे, ५-११५; हे (हें) बरल न व्हावें ह्मणौनियां, हें भूतजात भडक् नये म्हणून, ३-१६३.

बरव—शोभा, सौंदर्य, सजावट. तैसें आपुलिये बरवे । आपण चि रिशति जीवें । तृणाह्नि आववें । मानिति नीच ॥ १६-३७८. ६-३७२, ७-१८६, ७-२०३, १८-३४६(२), १८-६८८. साहित्याचिया बरवा, साहित्याला शोभा येईल अशा रीतीनें सजवून, ६-१३; बरव आणिति १५-१५६, —जोडली ११-५९१; बरवेपण

१.४४, १.४५, ४.२१०, ७.१८४, १३.५६९;
 बरवा-त्री-चें, चांगला-ली-लें, सुंदर, चांगल्या
 प्रकारें, तें ज्ञान पें गा बरवें। जें मनीं आधि
 जाणावें। ४.१६३, हे देहक्रिया आधवी। न
 करवितां होये बरवी। ८.१८५, वाचे बरवें कवित्व।
 कवित्वां बरवें रसिकत्व। १८.३४५, ३.२१५,
 ३.२१६, ४.२०५, ५.११७, ६.९९, ६.२६२,
 ६.३५७, ७.४२, ८.४८, ८.२३८, ९.२०७,
 ९.२५२, ९.३४४, १०.१२३, ११.४,
 ११.१६०, ११.२८०, ११.३३१, ११.६९६,
 १३.३३७, १३.४५८, १३.११६४, १५.६६,
 १८.१४४, १८.२७४, १८.३४२, १८.३४३,
 १८.३४४, १८.३४६(१), १८.३४९,
 १८.६७५, १८.८४५, १८.१२१५,
 १८.१३३३, १८.१३५०, १८.१६८५ (वे),
 १८.१७८५; कर्मापासौनि बरवा ९.२६५;
 तेयापासौनि हें बरवें १.२६४; दोहोंमाझि
 बरवा मार्ग ५.६; दोहींसि बरवा १३.८५;
 आचरतु बरवा दीसे ४.९४; शाखांची वाढि
 बरवी उंचावे १५.२०४; बरवां उत्तरीं बोलें
 ११.२५०; बरवी परिवारली १८.८७३; बरवें
 परिहसतु आहासि ८.५३; बरवें पूसिलें ८.७,
 १८.७४, -प्रस्ताविलें १८.२९५, - बोलिजैल
 १३.११५७, - भोगू १८.१८९, - रूप करूं
 १५.४६८, - वसतें १६.४३९; बरवी
 सांघितली १६.२७२, - सांसिनली १५.१४;
 बरविया पराचारा १८.९२८; रंभेहुनि बरविया
 १८.९२४.

बरवंट—उत्तम, शोभिवंत. ६.१७१.

बरवतें—दिसावयाला बरीं. बरवतें आहाति
 ११.४५३, ज्ञानदेवी— 'वल्गोजतें आहाती'
 ११.४५८, कुंटे - 'वल्गिजत आहाती'
 ११.४५८.

बल—शक्ति, सामर्थ्य, सहाय्य, सैन्य. इंधन आगीसि
 बल चढे। ११.४२७. परि निश्चयाचिये मुठी बल।
 १५.२३७. क्षणानि कामाचेनि बलें। विषयो चरो
 पाहे ढालें। १६.४५१. १.१०८, १.११६,
 ३.२६०, ६.४२५, ७.४४, ८.२१७, ९.४८९,
 ११.४६१, १२.४५, १२.१११, १३.१११,
 १३.८०२, १६.२९७, १६.३९०, १६.३९१,

१८.७००, १८.१०१८, १८.१०४६,
 १८.१७०५. बलाची उजिरी १८.४२३;
 बलाचा पैकु वांसा, १७.१३३, कुवांसा पहा;
 बलासिया, हा पाठ बलासि या असा ध्यावा,
 १३.५५५; बल करी, नेट करतें, १५.९२;
 अभंग बल १५.२३२; अभिलाखाचें बल
 १३.१९; अभ्यासाचेनि बलें ६.५७, उदकाचे-
 न-२.३०६, कंदर्पाचेनि-१३.८४, कृपेचेनि-
 १३.२७४; गात्रांचें बल ११.२४२; जाणिवेचेनि
 बलें ९.३६६, प्राचीनाचेनि-१८.२१०,
 मार्गाचेनि-३.४२, मुंगियेचेनि-१३.६८३,
 मौढ्यमदाचेनि-१६.३८१, योगाचेनि-
 १२.५९; रजाचें बल १३.१०८, वां (वा)-
 हुंढलिचेनि बलें १३.४९०, विश्वा-
 सोमीचेनि-११.२४५, वीरवृत्तीचेनि-
 ११.४५४, वेदांचेनि-१३.४६३, सत्तशास्त्रा-
 चेनि-१६.४३८(२), सुखोमीचेनि-९.५२३;
 अनंतबलसंभ्रमा, अपार बलाचा आवेश
 असणान्या, ११.५२६; आक्रोशबलें १४.१८८,
 उपाय-८.८०, ज्ञान-६.३३, तपो-
 १.१८८, धिळर-१६.२२४, दिह-७.१५४,
 धैर्य-१८.७४३, ध्यान-१८.८४४, प्रज्ञा-
 १७.२३८, प्रतीति-५.४६, प्रसाद-
 १८.१३७८, प्रेम-११.११४; बुद्धि बलीं
 १३.४६४; भावबलें १३.३९५; मनोबल
 ६.४२६(२), मृत्यु-१३.२३; मोहबलें ९.१५४;
 योगबल-साच योगबलेंसि न तुके। मनोबल ॥
 ६.४२६(१), तु-तुंकणें-तू-तूंकणें पहा; वाचाबलें
 ९.१३८, १०.१०, विवेक-१८.१२५६,
 ओत्र-१४.२४२, साधन-८.११३; बल प्रज्ञा
 ९.५०५; बलें प्रौढी १.१६४; बलें प्रौढी पौरुषें
 १.९७; बलात्कार ३.२३३, -रें ३.१८१,
 ५.१७४; बलार्थ १३.२७, १६.४६१;
 बालार्थ-वयसा तरि येतुली वेढीं। जें बलाचा
 बालार्थ करी। ६.२६१, दुसऱ्या चरणाचा अर्थ
 समाधानकारक लागत नाही, बालदर्शेतही
 लीलेनें पराक्रम करतो असा अर्थ लावतां
 येईल. ज्ञानदेवी, कुंटे- 'बालाचा बलार्थ करी';
 ६.२६१, बालदर्शेत बळ काय असतें तें
 दाखवतो, ६.२६० ओवींतील बाल शब्दाचा

शालार्थाशी संबंध जोडला असावा: अवल
१६.३००; अनिवल १२.२४०; दुबला—
आणि मी दुबला अवितासे भक्ति । १.१४,
३.२१६, १५.२१६, १८.६५५; दुर्वल
१८.१३६; प्रबल १.२३०, १२.२४०,
१५.२५७, १६.४३८(१), १८.२,
१८.१३३२.

वलि-ल्ली—(१) वळवान, वलाढ्य. वलि—भीतगि
बलि न धरे । ६.२१७, बलि हा वलि चा अपपाठ
असणें संभवतें, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वळी न धरे’,
वळण्यास जागा मिळत नाही, ६.२१७.
आहार वांचांनि नाही । बलि हेतु ॥ १७.१११.
वलि कीजे, (अथग्याधि जाऊन) वळवान होतात,
१३.१७५. बली—बली अवलातें खोये । १६.३००.
व्यास साहाजें मूर्ती बली । १८.३५. १८.१०४२.
बलीकरणेयांचिया आधी, रोग्याला वळकट कर-
ण्याच्या चिंतेंत, १६.१४०.(२) चवाठ्यावरचा
वळी, यज्ञातील वध्य पशु. बलि—मनाहोषाचेनि
मुढें । बलि दीन्हली ॥ १२.५३. बलि दीधली
१०.२३३, ज्ञानदेवी—‘हातवळी’ १०.२५३,
कुंटे—‘हस्तवळी’ १०.२५३; बलि साधूनि,
वळी सिद्ध करून, १७.७९. बली—चोहटांचेया
बली १.२५०, वत्साचा—, वासराचा दुधाचा
वांटा, ७.११७. (३) वळी राजा. ११.१०६,
१२.२४०, परिशिष्ट (८) पहा. बलिकटपण—
ऐसें बलिकटपण आहे । इंद्रियांचे ॥ २.३१४,
बलिकटपणें, जवरीनें, ४.१३०; बलिया—(१)
वळवान, बलियां माक्षि बल । ७.४४, बलिया
काल १६.३५४; (२) वळानें, दृढपणें,
जंव जंव श्वान बलिया वाढे । १.५०६, ज्ञानदेवी
कुंटे—‘बाळ बलिया वाढे’ १.५११, जसजसें
मूल वयोमानानें भरत व शक्तीनें वाढत जातें,
हा पाठ ग्राह्य वाटतो; बलियांयें, जवरीनें,
अगत्यानें, बलियें इंद्रियें पंथि मना । ६.४५८,
६.६८, ६.१४५, १०.१८०, १३.४३,
१८.१२८८; बलियावणें, वळवान होणें,
बलियाविलें १३.१०९; बलियावीले १.२१३;
बलियेपणें १६.३९०; बलिवडें, जवरीनें,
३.२३१.

बलौता—बळतेदार, उत्पन्नाचा हिस्सेदार.

आणि माणु हा वर्तना परीति जसे १३.३५.
बल्य—सैराट उगवणारे नदत. बल्यचेन महा-
मारी १५.५८.

बसणें—गणिवे बसे ६.४६४, ज्ञानदेवी, कुंटे—
‘बसे’ ६.४६६, बैसणें पहा.

बहल—पुष्कळ, विपुल. आनंदमोदबहल १५.६.

बहिकर—बहिष्कार. शास्त्रबहिकरी, शास्त्रनें
बहिष्कार वाटून, १८.५४७, ज्ञानदेवी—‘शास्त्र-
वटिकरी,’ शास्त्रानें श्रुतीचें दामीरा स्वीकारलें
यास उद्देशून, श्रुतीच्या मार्गानें जाणाऱ्या
शास्त्रानें, १८.५५०, कुंटे—‘शास्त्रबहिकरी,’
शास्त्रानें निषिद्ध मानलेलें, १८.५५०.

बहिर—बहिर्ग. ना बहिरासि ह्रीकेदा. गांथें
केउतें ॥ ११.१५७, ज्ञानदेवी—‘बहिरया पुढां’,
कुंटे—‘बहिरिया पुढें’, ११.१५७. बहिरां-
चिये आस्थानी ४.२२.

बहु-हू—फार, अधिक. बहु—६.२७०, ११.४२,
१३.५१८, १५.५२३, १६.४६९. हें बहु असो
५.१३९, १३.३०७; बहुमुख १३.३९२, —वक्रें
(क्रें) ११.३३५. बहु—तेया बहु कण्ठ मेधा ।
स्वर्गिची आधि ॥ १७.७६. ५.८ (हू), ५.१७२,
६.६६, ७.१३५, ९.६०, ९.२५७, ९.५०४,
११.५७३, ११.६४९, १३.६७, १३.१९३
(हू), १३.६१२, १३.६६२, १३.८३४,
१३.१००३, १४.११४, १४.१६१, १५.४९६,
१५.५१६, १६.४९, १६.३४७, १७.१४३,
१८.५९५, १८.१४७०. बहु कांथोडें ९.२३५;
बहु थेकुलें १४.१६१, —थोडें १८.६२२; थोडें
बहु १३.२०९, १३.४३७; बहुदरें ११.३३६,
—मानें १६.२२५, —लोचन ११.३३५;
बहुकरुनि १३.२३९; हें बहु असो १.११३,
६.१८५, ९.१२०, ९.२१०, ९.३२४,
१५.१३६; हें असो बहु १५.४५०,
१६.१०१; असो, पुसणें, बोलणें, वानणें,
सांघणें यां बरोबर बहु चे कांहीं संदर्भः
९.२९६, १२.१८ (हू), १४.३३८, १५.१८,
१५.१४२, १६.१८०, १६.२१०, १६.३६१,
१६.४२७, १७.१८, १७.९०, १७.२३५,
१७.२९२, १८.१५३३, १८.१७६३.

बहुचकै—अनेकता (राजवाडे), अमिष्टपणा,

वहकलेपणा (ज्ञानदेवी कोश). १८.५३६.

बहुडणें—बाहुडणें—माणें बळणें, माणें फिरणें.

बहुडणें—मग तेथीनु मावता बहुडे । संसारा ये ॥

८.२३३. १०.७२. बाहुडणें—बृद्धाप्य तन्हीं

बाहुडे । ६.२६०. नेति ह्यणौनि बाहुडे ९.३६७;

बोलु बाहुडे ६.४६७.

बहुत—बहुत—फार, पुष्कळ, अनेक. बहुत—

जो बहुते पाडें बहुता । पासीनि बहु ॥ १५.५१६.

एकु कबलु बहुतीं मासां । तोडुनु नेयिजे जैसा ।

१६.३३५. काह वानूं बहुतिं बोलिं । १७.१८०.

१.२२२, २.२२२, २.९२, २.९४, २.१९४,

२.२०९, २.२६०, ३.२५, ३.२०२, ४.१५,

४.३७, ४.४१, ४.१८८, ६.१३८, ६.३८६,

६.४६९, ७.८, ११.१९८, ११.५३९,

११.५४७, १३.४०९, १३.५७३, १३.८१२,

१३.१०३०, १३.१०४२, १४.४०,

१४.११६, १६.२३, १६.३२, १६.६५,

१६.४०७, १७.१८५, १७.२६५, १८.१६३०.

बहुत एक १८.१६०९; बहुतां एकां ७.१००,

—एकाचिया १६.३४६; बहुते येकु ४.२५;

बहुतें एकें असें ११.६०९; बहुतीं परीं

१.२०९, १.२३३ (तीं), २.१६३,

२.१७९, २.२३९, ४.१५४, ४.१८० (ती);

बहुतें प्रकारें १७.२९; बहुतु प्रयोग १७.३०३;

बहुतीं प्रसंगीं ६.४०९; बहुतें सायासें

२.२०९; बहुत करुनि १.१७२, ११.४८८,

१३.२७३, —करुनि ४.१९; बहुतकरुनु

१३.१९४; बहुतकरुनि ६.१७६, ६.१८०;

बहुत... थोडी १३.९११; आणिक बहुत

१.१७५, आणिकही—१.१०८; आणिकिं

आणिकिं बहुतिं १३.७०; क्रियाविशेषें बहुते

२.२४९; आतां असो हें बहुत १३.१०४२;

हें असो आतां बहुत १३.९९०; बहुत

काह बोलों १८.१५२८; हें बहुत असो

९.४१९; बहुतां तेजातें करी १८.१६९४;

बहुता तेजातें प्रकटी २.२३८. बहुत—मज

बहुत भीष्मद्रोणाचें । वर्ततसे ॥ २.३४. थोडें

बहुत १२.१२३.

बहुधा—अनेक प्रकारें. २.२४३. बहुधाकारी

९.२५७.

बहुल—विपुल. स्फुरदमंदानंदबहुल १८.५,
आनंदणें पहा.

बहुव—बौहें—पुष्कळ, अतिशय, अनेक. बहुव—

आतां काह वेणें बहुवें । १४.२५७. ९.७, ९.२११,

११.३८१, १५.१३१, १६.१६६, १६.१९२,

१८.५५, १८.६७, १८.१२१, १८.१८८,

१८.३२१, १८.१२३०, १८.१२५७,

१८.१४७५, १८.१७५२. बहुवां दिआंची भूक

६.२२८; बहुवे परीं १३.२१७; बहुवें पाडें

२.२७४, १७.१२; थोडिया बहुवा ११.३९६;

बहुवेंस, पुष्कळ प्रकारचें, ११.२८९; बहुसै

१४.६८. बौहें—आगा पागियांहुनि बौहें । तूणी

गुणु कीर आहे । १८.९२५. ९.१७, ९.४४७.

बौहिविं दिसिं १७.१५८.

बहुवस—बौहस—फार, अतिशय, पुष्कळप्रकारें.

बहुवस—जैसा कां विषाचा लेसु । घेतलेया होये

बहुवसु । २.३१९, घेतलेयां पाठ ग्राह्य वाटतो.

उजालु अधिका अधिकु बहुवसु । ११.२९८. अत्यु

ना बहुवसु । अरूपणें ॥ १३.११०३. पुडुतीं पुडुतीं

बहुवसां । प्रीती पाहिजे ॥ १६.१०१. १.३८,

२.२४०, ४.९, ४.२०३, ५.२, ७.९९,

८.२३, ९.३८९, १०.२०१, ११.१३१,

१३.५२२, १३.१०४१, १३.१०५७,

१३.१०६२, १५.१८६, १६.९१, १७.६९,

१७.१२५, १७.३५७, १८.२९८, १८.५४४,

१८.६०३, १८.६३१, १८.७८७, १८.८७५,

१८.१७६४. बहुवसें वेगें १५.१०२, १५.१२२;

बहुवसणें ११.६४३. बौहस ७.२५, —पण

८.१८८, —पणें ६.१०७; बौहवसणें

१०.११३.

बा—(१) बाप. पहिलिये बालदशे । आई बा हें चि

पिसें । १३.७०८. (२) संबोधनार्थ. आईकें बा

व(व)नंजया । ८.५७. ११.४२६, १३.७७,

१८.९४०. बा रे अर्जुना १४.२६३; कोणासि

रे बा १८.१६०८. बाप पहा.

बाइणी—बायणी—बायदा. बाइणी—समर्थु कां

रिगियां(या) । मागों आला बाइण्यां । १८.२५०.

बायणी—परि बायणी स्त्रियेची । उणी हो न ये ॥

१३.७९३.

बाउल—बोहलें. येसें संवादाचा(चां) बाउलां । लग्न

दोधांचेयां आंतुलां । लागलें देखीनि जाळा ।
निर्मरु संजयो ॥ १८०१५६२.

वाडला-ली-लें—बाहुली. तो काड वाडलेयांचां
काडा नाचवी । किं आपुलिये जागिरेची कला
वाडवी । ९०३१. ९०३७०. खांवावरिलें बाडलीं
११०४६२; तणाचा वाडला, गवत भरून केलेलें
बुजगावणें, १८०४३५; सापुखेडाचें वाडलें
१८०१७४७.

वाग—पद्धत, रीत. आचरतेनि वागें १३०२४३.

वागडी—खेळ, चेष्टा, सोंग. देह नाचवीति
वागडी । १४०३०८. बरघेपण वागडीं नाचवील,
(आजचें तारुण्य) सौंदर्याचें सोंग म्हणून
म्हातारपणीं नाचवील, १३०५६९.

वागीवळ—कंप, कांपरें. १३०७५५.

वागुल—मुलांना भीति दाखविण्यासाठीं उभें
केलेलें बाहुलें. काड बाला वागुल देशें । देव्हडा
वाहे ॥ १५०२१२, मुलाकरतां (मुलाची भीति
घालवावी म्हणून) वागुलबुवाला कां खरोखरीच
इद्दपार करावें लागतें? ६०३६१, १७०८३,
१८०४०४.

वाज—खाटलें. ९०२२.

बाण—तीर. तेया बाणाचेया मांडवा आंतु. ११०६५२.
१०२६४, २०२०४, १५०२९२. बाणवरि,
बाणानें, ११०४५६; बाणवारि, बाणांचा
(पावसासारखा) वर्षाव, १०१६६; धनुष्य(घ)-
बाण १०२७१.

बाणणें—धारण करणें, भरणें, आंगीं घेणें,
अनुभवास येणें. बाणून ज्ञानाची वज्रांगी ।
६०४७३. बाणून संयतेचां आडवंकी । १२०५२.
३०२६०, ४०१९८, ७०६०, १३०१९४.
आंगीं सेवकै बाणी १२०१८६; वैराग्याची
वज्रांगी बाणूनियां १८०१०४१; क्षुधा न बणवे,
न बाणवे, या अर्थी, भुकेची पीडा होत नाही,
१८०६३७, ज्ञानदेवी — ‘न वधवे’ १८०६४०,
कुंटे — ‘न बाणवे’ १८०६४०.

बांधणें—त्रास होणें, पीडा होणें, दूषित होणें.
जैसा मां(मं)त्रु न बांधिजे । भूतबाधा ॥ २०२३४
(१). तरि विषय कवण काड । बांधिति तेया ॥
२०३३५. जिया बुद्धि युक्तां । जालेयां पार्था ।
कर्मबंधु सर्वथा । बांधुं न पवे ॥ २०२३१.

३०१७९, ४०१११, १४०३६, १८०११६,
न बाधी २०३५९; बाध-धा, दोष, बाध २०३१,
२०१८६; कर्माचा बाधु १८०१८०; काम्यबाधु
१८०१२६; बाधा—बाधा पावती १०२५८;
कर्मबाधा—कर्मबाधाची काहिं. जेथ मयाची गोति
नाहिं । तें आत्मज्ञान जिही । स्वाधीन केलें ॥
१८०६९, भूतबाधा २०२३८(२); बाधक २०३६२;
स्तुती बाधकां येइजनाहे, स्तुति करतांना
बोलाची बाधकता येनें, शब्दाची अडचण होते,
१६०१७; बाधितें, बाधा करणारें, १६०३००;
बाधी, अडचण, बंधन या अर्थी, देहाचा बाधी
१४०५८, ज्ञानदेवी — ‘बांधी’ १४०५८, कुंटे —
‘बांधी’ १४०५९.

बांधणें—आवरून धरणें, गोवणें, लादणें, तयार
होणें, रचणें. या क्रियापदाचे अनेक उपयोग
केलेले आहेत, त्यांपैकीं कांहीं येथें दिले आहेत.
हा लोडु कर्म बांधला । तो परतंत्र भसे भूतला ।
३०८४. जैसि कुनारीहातीं बांधलीं इलें । ९०१७६.
नातरि देला बरि शास्त्र । बांधलें असे ॥ १३०५३१.
३०२५३, ४०२२०, ६०७८, ६०७९, ९०१२३,
९०२१४, ९०४९५, ११०६२५, १२०१२६,
१३०४७(२), १३०४६८, १३०५०८,
१४०१५८, १४०१९२, १५०१०, १६०८९,
१६०२१८, १८०१६१, १८०७३६,
१८०१२६६, १८०१२८६, १८०१२९७.
अज्ञानें बांधलेयां, बंधन असलेल्यांना,
१८०१४२७; अभिमानु देहिं बांधें ११०५१;
आश धनमानीं बांधौनि १७०२४६; उदका
जीविं बांधे, पाणी शोषून आपलेंसें करते,
१४०९४; कर्म बुद्धी बांधति, कर्माच्या ठिकाणीं
बुद्धीला गोवून घेतात, १८०१४२; कसु पुडुतीं
बांधति, (गेलेली) शक्ति नंतर येऊं लागते,
६०२४२; खुण बांधती १४०१४३; गळां
बांधला परिसु, गळ्यांत बांधलेला परिस, ९०६०;
गळां मोट बांधली १७०३४५; गांठि बांधणें,
यावर गांठि-ठी पहा; गीता दशिकारें बांधों
१८०१६९९; गुणाभासिं बांधलें, गुणाभासामुळें
आत्मा गुणानें बांधल्यासारखा दिसतो,
१४०१९४; तिहिं गुणिं बांधलासि १८०१२८४;
ग्रंथि बांधौनि ग्रंथरचना करून, १८०१७४२;

घर बांधणें १३.१०८५, - बांधलें ११.२३९;
चाड बांधौनि १७.४१; चतु पालवी बांधे
१८.१२३; जाड बांधलें, जाड पहा; डोले
बांधौनियां १५.३६३, इतर संदभीकरतां
डोला पहा; डवलार बांधलें १७.८८; थांउं
बांधे, आधार देण्यासाठीं वेल बांधतात
त्यास उद्देशून १५.१०३; दारवठां चि पाये
बांधले १३.८४१; धिंवसा आकाशा बांधौनियां
१२.७४; नाडर बांधे, पावसाच्या पाण्याचें
जमिनीवर डवकें बनतें, १८.३२०; पांचपीसें
वाचे बांधलि, वाचेली वेड लावलें, १८.१८;
पाट बांधणें, पाट-पाटा पहा; पोष्टि बांधलि
१२.९२; पोष्टी बांधौनि घातलीं ७.८६; फल
बांधौनियां भोगवी, वळेंच भोगावयाला लावतें,
१८.९९; भरवसा बांधे १८.७००, - चित्तें
बांधौनि ९.१५१; मांच बांधणें, मांच पहा;
मी चि बांधला आहें ११.६८८; मीं बांधलां
१४.१२८; वाग्बीजि बांधों नेणें, प्रसिद्धि करीत
नाहीं, १३.२०७, शानदेवी - 'वाग्ध्वजीं बांधों
नेणे' १३.२०८, कुंटे - 'नेणें' १३.२०८;
रुसतां ठांवों (ठावो) बांधे १८.२९२;
लोथ बांधावी १०.२३९; संकल्पातें
तमाचिये लोथे बांधौनियां १४.२५६;
स्नेहो बांधे १८.७५२; हांव(व) बांधति
१.१७२; इये मतीं स्फूर्ति हांव बांधली, मतें
निरुपावीं अशी स्फूर्तीला हांव झाली, १३.२३७;
न बंधें १८.५८९; बांधिजति—अधिक बांधिजति
अन्यथा। सांडिलीं तरि ॥ १८.२१५, कमीस
उद्देशून. बांधा—समुदाय, गोळा, ठेप.
पें गुलाची गोडी। नव्हे बांधेया सांगडी। १३.८९६,
१७.७६; अहिंसेचा बांधा १३.३०५; गूल
साखरे मालेयाचे बांधे १०.३२; पांचाचा बांधा
१३.१०६, सं. वा. श. पांच पहा; ब्रह्मांडाचे
बांधे ८.२०; विषयविषाचा बांधि १६.१८६,
बांधिं असा पाठ अधिक ग्राह्य वाटतो;
बांधेयातें आणी—कणिकेतें जैसें पाणी। तैसें
मीठ बांधेयातें आणी(णी)। १७.१३९, पीठ घट्ट
होतें; बांधवडी—बांधौडी, बंधन, बंदिवास,
देहाचिये बांधवडी ९.४०२; आघ्रयाचिये
बांधौडी, हट्टाच्या बंदिखान्यांत, ६.३४६;

बांधी बांधली १३.४७ (१), - मांडे, अगत्य
वाटतें, १८.१५४; बांधलिं सोडितां १६.१९९;
सोडि बांधि, धरसोड, १२.२१८.

बाप—(१) पिता. बाल बापाचां ताटीं रिगे। रिघौनि
बापातें चि जेवळें लागे। ९.२५. परि अपत्य जैसें
सलगी। बापेंसि बोले ॥ ११.५६५. १८.२०४,
१८.१६३१, १८.१७००. बापु जननी
१८.१६२५; जगाचा ही बापु १८.१३६२;
वीराचेनि बापें, लक्षणेन अत्यंत मित्रा या अर्थी,
विश्रुतपुत्र उत्तरास उद्देशून, ११.४६४; वेदें बापें
१७.३२९; जैसें बापें जोडिलें लेंका वांटे, बापातें
मिलविलेली संपत्ति जशी मुलाला वांटून द्यावी,
१८.८२३, लेंकां पाठ अधिक ग्राह्य वाटतो;
बापिकेया वैरा, बापाचें वैर, १३.५४०; बापिकें
व्याज, कुलाचाराला अनुसरून द्यावें लागणारें
पितृकृण, १२.६७; बंधुबापु ६.८०; (२) बाप—
बापा, आवडता, गुरु, श्रीकृष्ण, अर्जुन यांस
उद्देशून, बाबा, बाबारे, (संबोधन); धन्य (उद्धार-
वाचक). २.१४३, ३.८१, ३.१०२, ३.११५,
३.२०७, ३.२७१, ५.१६८ (बापा), ६.३७४,
९.४९२, ११.७, ११.१६०, ११.२८६,
१२.२९३, ११.४३८, १६.४५२, १८.१४९५.
बापु—आवडता, गुरु, श्रीकृष्ण, अर्जुन यांस
उद्देशून. ४.२१८, ६.१२६, ९.५२९, ११.२६,
११.११७, ११.११९, ११.३६५, १५.४१२,
१६.४४३, १८.१४६२, या व पुढच्या संदर्भांत
काहीं ठिकाणीं बाप शब्द असणें संभवतें;
ज्ञानियांचा बापु ६.१०८, योगियांचा—७.५०,
सर्वज्ञाचा—४.२०८. बा पहा व माप-य-ये
पुढें बाप-पु यांचे संदर्भ पहा.

बापिया-बापैया—चातक पक्षी. परिशिष्ट
(८) पहा.

बापुडा—गरीब, दीन, केंविलवाणा. तैसीं अहं-
ममतेचिया लंछिदवडी। मातें न पवति चि बापुडी।
९.६१. आगा लोक हा बापुडा। जाला वदनज्वालां
वरिपडा। ११.४३०. ५.१२०, ११.३४२,
११.३६८, ११.३८४, १२.८१, १३.७४३,
१८.६२, १८.३९०. बापुडेया जगा कम्म
आणिलें ११.३९५; निष्ठुर होऊनि इंद्रियें
बापुडीं करिति ८.१०४.

वांवलणें—विस्तार पावणें, डिरिया रिगति निनिखें। वांवलैजोनि ॥ १५.१८४. **वांवल**, विन्तार, वृद्धि, विकाराचें वांवल पडे १५.१००.

वावुलि-ली—देवाळ. बावुलि—वां(वा) वुलि सारावी हातें। परि पाणीं असे आडें ॥ १५.४३२. **बावुलियेची वृंथि** १३.३२४. **बावुली**—कां हातें सारुनि बावुली। जल देखिजे ॥ ११.७४. ७.५९, १८.२७०, १८.१२२५.

वायणी—बाहणी पहा.

वारी—छत्री, अवदागीर, येयें छत्र धरणाग. छत्री मी होईन। वारी मी चि ॥ १३.४१६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘छत्र मी आणि करीन। वारीपण ॥’ १३.४१७.

वाल-बालक—बाळ, लहान मूल. बाल—धड्यांचियां आखरा। तलि बाल लिहे दातारा। १७.४२. बाला उचित जाणणें होये। तरि बालपण चि कें आहे। १६.२४(१). ९.१५, ११.९२, १३.५७२, १५.२१२, १६.११२, १६.२४८, १७.१५९, १८.६६६. **बालाची पालति** १८.५८६; **उतानचरणाचेया बाला**, ध्रुवाला, ११.१०२; **परावें बाल** १८.१७०; **लोकांचि बालें** ११.४१२; **बालु तरुण वृद्ध** ९.१६३; **स्त्रियां बालां** ५.१६; **बालदशा** ६.२६०; **पहिलिये बालदशे** १३.७०८; **बालपण**—बालपणीं चि सर्वज्ञता। वरी तेयातें ॥ ६.४५१, १६.२४(२), ११.१८१, **बालपणिचि(णिचि)** कोठली ६.२१६; **बालपणाची फूली** १०.२६६; **बाल-मती**—तैसा मी जन्ही तुझाप्रति। चावटें करितसें बालमती। ९.१६, **बाललेणीं** १२.६; **बालादि तिहीं वयसि**, सं. वा. श. तिहिं पहा; **आबालसुबोधें** १८.१७२१. **बालसें**, **बाळसें**, **गुटगुटीतपणा**, **वाद**, जेयाचे तीन्ही लोक। **बालसें गा** ॥ १४.१०५, **बाल्य**, **बाल्यादिकां वयसां**, ९.११८. **बालक**—आणि बालक बोवडां बोलीं। ९.६. माये पुढां बालका। रिगतां न पडे चि आवांका। १३.३६०. ३.१७०, १०.६, १०.५७, १०.११८, ११.१७, ११.७९, १३.७०९, १३.७१०, १३.७३३, १३.९४५, १४.१०६, १४.११०, १७.३४७, १८.७८३, १८.९०४, १८.९२४, १८.१२९७, १८.१५०२, १८.१६७६(का), १८.१७००.

बालकांची उंडी, मुलांचा कळी देतात त्याम उद्देशून, १७.९६; **बालकाची चेष्टा** ५.५०; **बालका दोसे** १६.१६८, १८.१३१९; **बालकाचें मन** १८.५७४; **बालकाचा हातु धरुनु** १३.३०७; **अप्रीडे बालकि** १३.७९; **एकलौनेया बालका**, एकुलत्या एक मुलावर, १३.५०१; **बालकच** १८.४०४. **बाला**, जेन न संवणें वणि बाला यतिनि रूप करी। १५.४३५, **मुगुनीबाला** १६.२०७.

बावन—(१) ५२ संख्या. १८.३७१ (१.२). **बावन वर्गास उद्देशून**, सं. वा. श. पहा. (२) उच्चन प्रकारचें चंदन. **बावनेयां चंदनाचेया शाखा** १८.६२८; **बावनेयां आणि घूरें**, १८.१२४७, घूरें पहा.

बासट—अनेक प्रकारचें विष एकत्र करून बनविल्लें जालीम विष. विषवसुं एकवट। तेया नांव जैसा बासट। १६.२१४ **बासटणें**, अशा विषानें माखणें. तेया द्वेषाचेनि कालकूटें। बासटनि तीखटें। कुवोळाचि रुदटें। सिंधिति काडें। १६.४०२.

बाहाकर्णे—सरणें, दरवळणें. **भावांचेनि परिमलें बाहाकर्णें** आहाति ७.१८१, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘बहकतें आहाति’ ७.१८६.

बाहाली—विस्तार. अवस्थांचिया बाहाली १८.५३८, ज्ञानदेवी—‘बाह्याळी’ १८.५४१, कुंटे—‘वह्याळी,’ क्रीडा १८.५४१; **गीतेचिया बाहाली** १८.१५०१, ज्ञानदेवी—‘गो(गी)-तेचिया बाहाळी’ १८.१५११, कुंटे—‘गीतेचिया बाहळी’, विस्तारांत, १८.१५११; **शाखांचिया बाहाली** १३.१७९, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘बाहाळी’ १३.१८०, राजवाडे प्रतीतील वरील दुसऱ्या व तिसऱ्या संदर्भांत—ली ऐवजीं—लीं असे पाठ इष्ट वाटतात; घर्मडाहाल-बाहालिं १५.१९१.

बाहि-ही—(१) बाहु, हात. **बाहि**—पोटीं बांधौनि पाखाण। समुद्रि बाहि आंगवण। १६.४३३. **बाहि** नाहि जोडि आमुलेया। १७.९९. **बाहिं** उत्तरलां ११.६४८, १३.१८६. **बाही**—हाणौनि समुद्र बाही। तरणें आणि केही। १२.७१. **स्वयंछुदिचां बाहीं** ७.८०; **बाहीं** केउतें उतरौनि

जावं १०.१६२; बाह्या पसरं १८.१६५२,
— पसरुनि ६.३०५. बाहु-टी-बाहे पहा. (२)
बाजू. बाही—झोंवा(बा)हीं, दोन्ही बाजूंस,
६.२६३, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘दुवार्हीं’ ६.२६३;
बाहे—बाजूंस, ह्यांनी जिये बाहे उभा ।
१८.१६२६. (३) बाहेर. बाहि—वरि आवेशु
बाहि बो(बो)सडे । ११.३७३. बाहियें येतां
१८.९५५. बाह्य पहा.

बाहिर—बाहेर, बाहेरच्या बाजूस, पलीकडे. हें चि
पाहावेया लागि । बोलिलें बाहिर सवडिया भंगी ।
१०.३०१. बाहिरा—चतुर्दिक्षु वारा । न व्हाये
निगों बाहिरा । १३.४११. बोला बाहिरा
६.३७९; आंतौनि बाहिरा घापतासि १८.२३.
बाहिरि, वाईट चालीची पत्नी, बाहिरि घिटे
१३.५०४, ज्ञानदेवी—‘बाहिर घीट’
१३.५०६, कुंटे—‘बाहेरी घीट’ १३.५०६;
बाहिरि—बालपणिचि(णिचि) कोठली । बाहिरि
घाली ॥ ६.२१६, ६.२३४, ८.६१, ८.९१,
९.१८१, ११.२९, ११.२२३, १३.१०९,
१३.११८, १३.१८२, १३.२९७, १३.४७४,
१८.३२७, १८.५३८, १८.१२९४; बाहिरि
...आंतु ६.३५३, ९.२१२, —...भीतरि
१३.४६२; आंतु...बाहिरि—आंतु अग्निर्ज्या-
(ज्यो)तिचा प्रकाश । बाहिरि शुक्लपण्डु परि दिवसु ।
८.२१८, ७.१३१, ८.६४, ८.७६, ८.११९,
९.२९८, ९.३५७, १०.१८१, १०.१९९,
१२.१५५, १२.१७९, १३.८१, १३.३०३
(आंतु), १३.४६१, १३.९१०, १७.१४३,
१८.९१२; देहांतु...बाहिरि ८.२३१;
आंतुबाहिरि ८.२११; आंतुला...बाहिरि—
आंतुला सुखोर्माचेनि वलें । बाहिरि कांपे ॥
९.५२३, आंतुली...बाहिरि—ह्याणे हे चि
हृदया आंतुली प्रतीती । बाहिरि अवतरो
कां डोलेया प्रति । १०.३०६, आंतुलीकडे...
बाहिरि १४.२०३; बाहिरिबाहिरा, परभारें
(राजवाडे), १८.३०२, ज्ञानदेवी—‘बाहिरबा-
हिरा’ १८.३०४, कुंटे—‘बाहीरबाहिरा’, स्पष्ट,
१८.३०४; बाहिरिली कडे ८.१०९; शरीरा-
बाहिरिलीकडे ६.२११; बाहिरि ८.६०; आंतु
माजु बाहिरि मैला १८.६५५; आंतु...बाहिरिल

६.२०५; बाहीरि ९.४०७, १८.४९६;
आंतु...बाहीरि ११.२४२; आंतुलीकडे...
बाहीरि १०.१९८; आंतु बाहिरिल १०.१३२;
बाहिरि—कल्पने बाहिरि न निगति ७.१४३;
बाहिरि निगति १०.१०९; विषय बाहिरि दवडुनि
५.१५०; बाहिरें, अवधान होये बाहिरें । १८.७६७,
११.४४९, १७.१०६; बाहिरें धांवे ६.१९;
आंतरें...बाहिरें ५.१०५; आंतुलीकडे बाहिरें
६.२०४; बाहिरौनि—एक प्रदक्षिणा जपाचिया ।
बाहिरौनि करिति पया । १८.४५.

बाहु-टी-बाहे—दंड, हात. बाहु—मग सावला
सकंकणु । बाहु पसरुनि दक्षणु । आलंगिला स्वशरणु ।
भगतराजु तो ॥ १८.१४०९. बाहुमूर्ली थोरी आली
दीसे ६.२०१; धैर्यबाहुंचा भरवसा ६.४७२;
विश्वबाहु ११.३०५, १३.८७१. बाहुटी,
कामाचिया बाहुटी । धरुनियार् ॥ १३.१२३. बाहे—
बाहे तोडुनि विकिजे । मग भूखेची पीडा राखिजे ।
१३.२१९. बाहे उभिली १८.१६३७, —उभूनि
१८.२७६, १८.३९९, —मोडुनि १७.४११.
बाहुडणें—बहुडणें पहा.

बाह्य—बाहेरचें, इंद्रियांना गोचर होणारें, जगांतील
व्यापारास उद्देशून. यन्हांविं बाह्ये विषय तरि नाहीं ।
परि मानसी होईल जरि काहीं । २.३१८. जो
आंतरीं दृढ । परमात्मरूपी गूढ । बाह्ये(हें) तरि
रूढ । लौकिकु जैसा ॥ ३.६८. यन्हांविं तन्हीं पांडु-
सुता । आंतु शुद्ध नव्हतां । बाह्य कर्म तत्त्वता ।
विटंबु गा । १३.४६६. ह्यांनी अंतरि ज्ञान हो-
आवें । मग बाह्य लाभेल स्वभावें । १३.४७१.
१३.४६३, १३.४६५. बाह्यांतर, मनांतील व
जनांतील, १८.१३४४; बाह्यइंद्रियांचें धाडें
१८.८३२; बाह्यकर्म, जगांतील व्यापार, १५.३१;
बाह्य क्रिया १३.६६९; बाह्यज्ञानें १४.१५४;
बाह्य प्रदेश १८.१०२५, —भाव १३.२९५;
बाह्याची भाष ५.१२९; बाह्यमनोगत, बाहे-
रील व मनांतील, १३.४२८; बाह्यांचिये राहाटी
१३.३८; बाह्यविभाग १३.४७२; बाह्य सख्य
११.६२६, —सेवा १३.४०२; अंतरबाह्य,
यांतला भेद, १३.४७३; कर्मबाह्याचा भवसा
७.८७; सबाह्य, आंत व बाहेर, एकंदर, तैसें
सबाह्य आपुलें । जेणें गुरुभक्ती दीधलें । आपणें

केलें । भक्तिचें घर ॥ १३.३७३, ६.१८७,
६.२४२, ७.१३०, ८.६१, १३.४६१,
१३.६७७, १४.१६०, १४.२४२, १६.१९५,
१६.२४२, १८.८३६, १८.१०२३; सबाह्यासि
उपकार करी, अंतर्ग्राह्य पोषक होतो,
१७.२३६; सबाह्यें १२.२०५, १८.६५५.

विं-वीं—वीं, पेरण्यासाठीं राखून ठेवलेलें धान्य.
विं—मृदांमूनि विं काढिलें । मग निरोलिल्ले भुईं
पाखिरिलें । ९.३९. जें विं भुईं खोविलें । तें चि
वरि हंख जाले । १३.२९६. विं जाळुनि चि जेंस ।
झाड कीजे निर्वसे । १८.२०६. विं आरोपे
१३.३३, — पेरिलें १८.९९३, — वाडलें
६.४८९, — वाहवी १३.३१, — विरुढलें
१३.८३७; वियां, वियांना, १८.५९६. वीं—
जीवनाचें वीं जेयांचे बोल । परि माझियेठांई
(माझिये ठांई) पडिले खोल । १०.१४७.
१६.९९, १८.२५६.

विक-वीक—बळ, सामर्थ्य. विक—ते दासि-
पणाचेनि विकें । वृष्णा जिप ॥ ३.२४३. बीक—
गुणा सगुणपणाचें बीक । बहुवच एथें ॥ १.३८.
१७.४८. परिमळाचें बीक ६.१५; सामान्या
वीक जालें १३.६९९.

विडविडणें—चिखल्यानं लिडविडीत होणें. तैसि
होति नाकाडें । विडविडितील ॥ १३.५६१.

विदार—विन्हाड, सुकाम, घर. आणि वायुसि
येके ठांई । विदार जेंस नाहीं । १२.२१०. उडिता
जैसा विदारी । वैसविला असे ॥ १३.५९२.

विंदु-विंदुलें—टिंव, उगमाचें स्थान. बिंदु—नाद-
बिंदु ६.२८८, नाद पहा. बिंदुलें—पूज्य, शून्य.
पें शून्य जें दावावें जालें । तें बिंदुलें एक केलें ।
१३.८८१. बिंदुलें पडे, नाहींशीं होतात, ९.४५७.

विवर्ण—उत्पन्न होणें, भासणें, पडल्या पडणें.
तैसें सकल हें मूर्त । जाण पां मायाकारित । जैसें
आकाशीं विंबत । अन्नपटल ॥ २.१६८. आरिसेन विण
बिंबे । वदन कें पां ॥ १८.२६२. ७.२८, ९.६६,
९.२८८, १३.१०१७, १३.१०८९, १४.१९४,
१४.२८७, १५.३५२, १५.४५४ (१),
१५.४५५, १८.१६९५ (बे). बिंबौनि
१८.३२०; बिंबौनियां, प्रतिबिंब पाडून,
१३.९१३; आरिसां मुख बिंबलेया, आर-

शांत तोंडाचें प्रतिबिंब पडलें असतां त्या
प्रतिबिंबाला, १३.१०९१; साउली विंबली
७.६२. विंबता, विंबणा, नाना प्रतिबिंब हाणि ।
वेळ वेळेयां नमस्ती । विंबता हे धिनी । जेवे ईम्ने ।
१८.११५४(२), सूर्य जर आपलें प्रतिबिंब हानांत
वेजें लागला, तर प्रतिबिंब हें नाहींसें होतेंच
पण विंबाच्या विंबणाची स्थिति ही नाहींशी
होते. बिंब, मंडळ, प्रतिमा, प्रतिबिंब, मूर्ति,
अंकाराची अर्थमात्रा. तंव वेर तो समिन् ।
निराशीं कीजे स्थित् । मन लयीं जेवि अंकार् ।
बिंबे विलसे ॥ ८.११४, तोंयेंत प्राग्वायु मूर्ति-
आकाशांत स्थिर करावा, मग (अंकाराच्या
मात्रात्रयाचें) ऐक्य झाल्यावर अंकार जसा
शोभतो, अर्थमात्रेंत लय पावतो, तसा तो प्राग्-
वायु शोभेल (लय पावेल); आपुलें बिंब
नेदखतां । सिद्ध कुहां घालील देखीं आतां । ११.५५,
आवरे काड सविता । बिंबे धरिला ॥ १८.४११,
जलिची प्रतिभा । जलनाशीं विंबा । येंतां गाभा-
गोभा । कांहीं असो ॥ १८.१३५६, पाण्यांतील
प्रतिबिंबाचें पाणी भाटल्यावर पुनः विंबाशीं
ऐक्य होण्यांत कांहीं प्रतिबंध येतो काय ?
४.२१२, ९.१३७(२), १०.७५, १०.२८४,
११.६४०, १४.३८८ (२), १५.२६७,
१५.३०४(१), १५.५०९ (१), १८.५२,
१८.३९६ (२), १८.११४२; थिलरिचें बिंब
१८.३८३; दोन्हीं बिंबें, चंद्र व सूर्य, ११.५;
बिंब उठी १३.२४४; बिंब तें ९.६८, हा पाठ
व ज्ञानदेवांतील. 'बिंबलें' हा पाठ संदर्भांत
बसत नाहींत, कुंटे प्रतींतील 'बिंबती तयांमाजि'
पाठ ग्राह्य वाटतो ९.६९; बिंबाकार २.१४१;
अर्धबिंब ८.११३, आत्म—१८.१२९७, कारुण्य
—१४.२०, चंद्र—, ह्याणनि चंद्रविंब वाडलें ।
देखौनि क्षीरसागर उचुबले । ११.११४, ६.२५८,
१०.२९८, १३.२७५; चंद्रबिंब सोळावें न लग्ने,
पूर्णचंद्राकडे पाहतांना चंद्राच्या कला निरनिराळ्या
करण्याची आवश्यकता नसते, १४.३७४;
जीवसूर्यांबिंबिचे रश्मि, जीवरूपी सूर्याचे श्रोत्रादि
पांच किरण, १८.४६०; दीपबिंब, दिव्याची ज्योत,
१८.११५, निज—१८.१११९ (१), भातु—,
जैसें जलाधारें न बुडे । भातुबिंब ॥ ४.९०,

३.७२, ९.२०६, ९.२५८; रविबिंबा कडे १८.८६२, -पाठी १२.३५, -सर्वे १२.१००; शशिबिंब १२.१०८, १७.२२९, सूर्य- ९.१२४, १०.२९१. प्रतिबिंबेण, पडल्या पडणें, भासणें. माझें अव्यक्तत्व न नशे। परि होणें जाणें एक दीसे। तें प्रतिबिंबे मायावशें। स्वस्वरूपी ॥ ४.४४, जैसी प्रतिबिंबे छाया। निजांगाची ॥ ७.१५, प्रतिबिंब- पै प्रतिबिंबीनि त्रिव वेरीं। प्रमेची जैसी उजिरी। १४.३८८ (१), प्रतिबिंबापासून बिंबापर्यंत जसा प्रमेचा सरळपणा असतो; आवधें चि आकाश सृनि पोर्ति। बिंब चि जै आते खोटी। तें प्रतिबिंब कें उठी। कें रश्मि सिरे ॥ १५.३०४ (२), सर्व आकाश पोटांत घालून, ब्रह्मांड व्यापून (गोळा करून) टाकतें, तेव्हां प्रतिबिंब कोठें पडेल व किरण कशांत प्रवेश करील? ४.१७८, ९.२३७ (१), १५.४५४ (२), १८.३१९, १८.३७७, १८.१११९ (२), १८.११५४ (१); बिंबा आणि प्रतिबिंबा माजि १५.५०९ (२); प्रतिबिंब पाहे बिंबातें १८.३९६ (१).

बिरडें—बंघन. १३.३७८.

बिरद-बिरिद—ग्राणा, प्रतिष्ठा. बिरद—देवपणाचि बिरदें सांडिलीं, देवपणाची प्रतिष्ठा टाकली, १८.१३६३. बिरिद—बिरिदांचे दाहुले १.१३५.

बिल—बीळ. ते सर्प चि करीं बिलीं। निरंधलां ॥ १६.४०८, मी त्यांना बिलांत संकोचून राहणारे सर्प करतो.

बिंबड—बीजपोषक जमीन (राजवाडे), खत (ज्ञानदेवी कोश), बिंबड, उत्तम जमीन (दाते). आतां कृष्णवाक्यबीजा निवाडु। आणि संजथो सात्त्विकाचा बिंबडु। ९.५२८, कुंटे—'बिंबड', खत, ९.५३३.

बिसाटणें—खैर पसरणें, फैलावणें. आपुला वसैठा जालुनि। बिसाटे जैसा वन्हि। १८.६२१. बिसाट, अनियमित, सहज, यद्दच्छेनें, बिसाट शब्द १८.१६२४; बीसाट—बीसाट कर्म १८.३७३.

बिहणें—बी-बे-हणें—भिणें, संकोच करणें.

बिहणें—नातरि पवतु मेवासि बिहे। किं अमृतासि मरण आहे। २.१४, अशक्य कोटींतलीं उदाहरणें.

साधकांतें भेडसवी। परि बिहावें नां ॥ ६.२१९. दोरी नेणतां सपें बिहे। विस्मो कवणु ॥ १८.३८५. ६.२५९, १५.४२३, १८.१४५५. बीहणें—आणि पथ ही सलगि करूं जरि बीहों। तरि निवें कें पां ॥ ९.५. बेहणें—आहीं बेहों १८.२९२, ज्ञानदेवी—'आह्मी मेवों' १८.२९४, कुंटे—'आह्मी मिवों' १८.२९४. भिणें—भीणें पहा.

बीज—बीं, धान्य, मूळ कारण, भावार्थ, गूढ मंत्र. कां बीज चि जालें तर। ९.६४. बीज शाखांत प्रसवे। मग तें रूखपण बीजीं चि सामावे। ९.२९०. सविस्तर वटत्व जैतें। बीज कणिके माझि असे। आणि बीजकणु वसे। वटीं जेवि ॥ ९.४०६ (१), 'बीज कणिके' हे शब्द एकत्र घेणें इष्ट वाटतें. पालवीं फूल फल। ऐसा वृक्ष होये सकल। तें निर्द्वारिजे जंव केवल। तंव बीज चि आवधें ॥ १०.९८. ९.३४, ९.१०८, ९.१७६, ९.३४२, १३.२९९, १४.११८, १४.२५४, १४.३४९, १५.२७१, १५.४७७(बी), १७.५९(१), १७.९८, १८.५१०, १८.१४२०, १८.१४२१. बीजाच्या वेला पालवा समर्थ भूमि ९.११७; अन्यायवृत्तिचीं बीजें १३.४७५; जगाचें बीज ९.२९१, महाभूता(तां)चें—६.३२३, सकल कर्माचें—१८.२९६; सकल कर्माचीं बीजें जाल्लु ११.३२२; बीजें अपेक्षी ना ६.४४; बीजासि वृक्षपण आलें ८.१६७; बीजें कीजे, माझ्या घरींच मुकाम करावा असें गुरुच्या दिशेनें येणाऱ्या वाऱ्यास म्हणतो, १३.३७५; बीज घातलें, रोवलें, १.४०; बीजें घातलीं, टाकलीं, ९.३९८, - दग्धलीं ४.८२; बीज निफजे ३.२५७; बीजां भरला ८.२२; बीज विरुढतसे १०.२८०, बीजें विरुढति २.३४६, बीज विरुढलें ६.२२६, -विरुढलेयां १०.९६; मंत्रांचि बीजाक्षरें १६.१२७; बीजकणु ९.४०६ (२), -कणिका—अथवा दृमाकार सांठवे। बीजकणिके ॥ ११.६३८, ७.५४, १४.९४; बीजत्याग १६.१३०, -त्रय, ज्ञाता, ज्ञान, ज्ञेय, १८.४५८, -धर्म १५.३८६, -पण ७.५५, -प्रकृतिवसें १८.१३०५, -भावा १५.८७, १५.४७९; बीजांकुरभावा १५.८८; बीजमुद्रा, बीजाचा आकार १३.९५, -रूप ७.५०;

आदिवीज १.२०, कृष्णवाक्य-१.५२८,
ज्ञान-४.१९०, तृण-१३.६८३, प्रमेय-
६.४८६, ब्रह्म-९.२७४, भक्ति-६.१२६,
मत्संग-१४.६६, रत्न-६.२५३, रोम-
६.२३४, विश्व-१, ऐसे अनादि जे सहज । ते ना
मी विश्वबीज । ७.४१, ६.२७२, वेद-
१८.१५०१, वेदांचें-१८.१४२२; सृष्टिवीज
८.१६४; सुवीजप्रसंग १७.२६६; स्वसंचिद्रुम-
बीजप्ररो-हणावनी १८.१०, द्रुम-द्रुम पहा;
बीजा आणि क भूसा ३.२२९; भूमि बीज
नांगर १८.८७७; भूस् बीज २.१३०. बीजिका
—जे भवद्रुमबीजिका । प्रपंचाची भूमिका । १५.८१,
जी माया संसारवृक्षाचें बीज आहे व प्रपंचवृक्षाची
जमीन आहे; बिजि माये १७.५९(२),
ज्ञानदेवी, कुंटे-‘वीर्जा सामाये’ १७.५९.

वीदी—रस्ता, रस्त्यावरून वाहणारं पाणी, ओहळ.
राजवीदी—इंद्रियांचा राजवीदी । अहंमतिचां
जल्पवादि । ७.१०३. प्रवृत्तीचिये राजवीदी ।
१८.१०६३. वीदी आणि महानदी १८.१२४६.

बुकि—मूठ, ठोसा, गुहा. खांड्यांचे घाये बुकि ।
धाडणें जेंसे ॥ १८.२२९, जसे तरवारीचे वार
बुक्कांच्या मारावर घालवावे, ज्ञानदेवी—
‘दांडेयाचे घाय बुकीं धाडणें’ १८.२३१,
कुंटे-‘दांडेयाचे घाय बुकी धाडणें’ १८.२३१.

बुचुकळणें—बुचकळणें, बुचणें, गटंगळी खाणें.
जेयाचिये थडिये चि वेद । बुचुकळले ॥ ८.१०५,
उया ब्रह्मस्वरूपाच्या कांठाशींच वेद गटंगळ्या
खात राहिले, स्वरूप जाणण्यास असमर्थ झाले.

बुजणें—मार्ग बंद होणें, त्रासणें, कंटाळणें.
हें नासारंज बुजलें । परिमल नेवे ॥ ३.५५. गला
बुजाला ठाण ११.४८३; संयमा वरि करणें
बुजुन घाली १३.५०५, या पाठाचा अर्थ
संयमानें इंद्रियांचे मार्ग बंद करतो किंवा
इंद्रियांना समजावून संयमाकडे वळवतो असा
लावतां येईल, येथें बुजणें चा अर्थ समजावणें
(ज्ञानदेवी कोश) घेणें इष्ट वाटतें, ज्ञानदेवी—
‘बुजुनि’ १३.५०७, कुंटे-‘बुजुनि’
१३.५०७, अर्थ उघड आहे. नु बुजे—आणि
जलचरि नु बुजे । समुद्र जैसा ॥ १२.१६५.
ज्ञानदेवी-‘नुबजे’ १२.१६५, कुंटे-

‘नुनजे’, कंटाळत नाहीं, असा अर्थ घ्यावा.
बुजवणें, येथें बुजगावणें, पक्षुपक्षांना
भिववण्यासाठीं शेतांत उमैं केलेले
गवतादिकांचें बाहुल्य, तणाचें बुजवणें ; अर्थाचे
बारे गुणें । १३.५६८, कुंटे-‘बुजवणें’
१३.५७०.

बुझणें—बुझणें—समजणें, जाणणें. बुझणें—तरि
सर्व जगांचा राजा; तो प्रगट आदित्य बुझा ।
१७.३३९. ४.९०, ५.५६. बुझ १३.७७;
बुझतासि १८.१३३१; बुझावें १८.९६७; बुझें
१३.८२९, १४.१५५, १८.५६२, १८.७१४,
१८.७२३; बुझें, नीं समजेन, मला कळेल,
१४.८१; अर्थु न बुझों ठाये १०.१३९; ज्ञाना
बुझ दिरेकु १४.२८४, ज्ञान पहा. बुझवणें,
समजावणें, स्थिर करणें, हा रुस तरि बुझावितु
जाये । ११.१७२, ६.२०, १०.१८, १३.१६,
१५.२९६, १६.४७, १८.१६०३; बुझाउनि
११.६५८, १२.७; मते न बुझावति, निर-
निगळ्या मतांचा निराकार करीत नाहीं,
१३.३२७; बुझावितसे १८.११०८. बुझावणी,
समजूत, जेथ नाना मतां बुझावणी जाली । ९.२७३,
११.५३९, ११.६६२, १२.५४, १३.१६८.
बुझणें—जिये अथनोत्तम सजे । सानें थोर बूझे ।
१३.८७. १८.१८२.

बुड-बूड-बुड-बूड—झाडाचा बुंधा, तळ,
तळभाग. बुड—बुडिं साना आर्थ थोर ।
फळाव्याणें ॥ १५.१९६. आधारद्रुमाचां बुडिं
६.१९३, इष्टिचां—१३.२२२, प्रवृत्तिरूचां
—६.१५३; मांदोडे फलाचेनि बुडें गूढले,
फांया फळभारानें झांकल्या जातात, १५.१९४.
जरि बुडिं रिगावा होण १५.४९; बुडसल,
सुकें लाकूड, खोड, देहांची(चीं) बुडसलें पडति
१५.१५९; बुडुखा, फांयांच्या खालचा झाडाचा
बुंधा, परिते देखी देखां । जैसिया खांडुनियां शाखा ।
मग तेया चि बुडुखा । रूंपु बीजे ॥ १३.२१८,
त्यांची अर्हिसा अशी असते कीं एखाद्या
झाडाच्या फांया तोडून मग त्याच झाडाच्या
रक्षणासाठीं त्या फांयाचें कुंण झाडाच्या बुंध्याशीं
करावें. तळबुड—अकर्माची (चीं) तळबुडें
१५.१६७. बूड—तिये रत्ने दातांचा व्याडि ।

कूट लागलें जीमे वूडी(डीं) । ११.४११. बुड—
पाहे पां आरंभी बीज एकलें । तें वि विरुढल्यां बूड
जालें । बुडीं कोंम फूटले । खांदियांचे ॥ १०.९६
(२). चंदनाचें बुड १८.७७५; द्राक्षीचेया बुडा
१८.५९३; हे महाभुज बुडौनि उठिति,
१५.१४७. बूड—मातलेया सरडा । पुडुति बूड
पुडुतीं सेंडा । १३ ६८८, मातलेला सरडा जसा
झाडाच्या बुडापासून शेंड्यापर्यंत व पुनः शेंड्या-
पासून बुडापर्यंत रिकाम्या खेपा घालतो.
१०.९६(१); बूडासि ए १५.१९९.

बुडडा—बुडबुडा. पाहे पां बुडडा जेउता जाये ।
तेउतें जल एक तेया आहे । ९.२५४. जैसे समुद्रा
माझि बुडडे । साने दीसति ॥ ११.२३८. जी
एकार्पावाचां ठां । बुडडेयांचा पाडु नाही । १४.१२,
ज्ञानदेवी—‘येंवाचा पाड नाही’ १४.१२,
कुंटे—‘प्रलयमेघाचा पाड नाही’ १४.१२.
असेध्योदकाचा बुडडा १६.३१५; पांचभौतिक
बुडडे ७.७४; महाभूतांचा बुडडा ७.६७.

बुडणें—पाण्यांत खोल जाणें, पाण्यांत पडून
मरणें, आच्छादित होणें, मग्न होणें, समाविष्ट
होणें, नाहीसें होणें. जे बुडौनि गेले कुंढीं ।
व्यामोह्याचां ॥ ९.१८३. गंगेचा ध्व सागरीं ।
बुडाला जैसा ॥ १५.२६९. शून्य हिं बुडालें ।
शून्य जियें ॥ १५.५१४. विस्मयो बुडाला उभा ।
विस्मया माझि ॥ १८.१२१०. २.४८, २.२२३,
८.६४, ८.११९, ८.२१५, ९.४१४, ११.४९,
११.२९६, १३.५४८, १४.१४, १४.२४०,
१५.२२९, १५.४०७, १५.४७४, १५.४९३,
१८.१०९५, १८.११२९. बुडतु, बुडत अस-
तांना, ६.१६१; बुडतेया, बुडत असलेल्याला
बाहेर काढण्याकरितां, १८.१६०, १८.२८६,
बुडतेयातें...काढी १६.१४२; बुडालीं काढितां
१६.१९९; बुडालेया घटा, पाण्यांत पडलेल्या या
अर्थी, ७.१३०; बुडिजेल म्ह(ह्म)णौनि, आपण
बुडून जाऊं या मीतीनें, ११.६१४; अज्ञान-
पंक्तीं बुडाले ३.१९३; अद्वैतीं द्वैत बुडेल
६.३८३; अनुभौ बुडाला १५.५०१; अमृताचां
सागरीं बुडिजे, मग्न व्हावें, ७.१४८; अहंता
बुडौनि ठेली १५.३९४; उदकें उदकीं बुडिजे,
अशक्य वाचतीचें उदाहरण, २.३३६; ज्ञानेनसि

ज्ञेय बुडे १८.५२६; दे० वाडु तन्हीं बुडौनियां
ठेला, अर्जुनाला जो आनंदाचा पूर आला त्या
पुरांत श्रीकृष्ण शक्तिमान असले तरी
बुडून राहिले, १८.१४१३; प्रज्ञा पसरेंसिं बुडे
१८.२८७; प्रणवाचा माथा बुडे, उक्काराच्या
वरल्या अर्धमात्रेंत स्त्रीन व्हावा, इतकें सुख
झालें, ६.४६७; बुडौनि प्राण गेले १८.१९२;
युग बुडणें, प्रलय होणें, जगाचा अंत होणें, या
अर्थीचे संदर्भ, २.१८१, ८.२२९, ११.५७,
१३.७९७; लगिनघटिका बुडाली, कर्मक्षय
होऊन ब्रह्मार्थी संलग्न होण्याची वेळ आली,
६.४६९; विषडं बुडाले १६.३१५; विस्मयाचां
समजीं चित्त बुडालें ११.१८५; वैराग्याचें तप
बुडालें, वैराग्यामुलें तप करण्याची आवश्यकता
राहात नाही, १७.२३०, ज्ञानदेवी, कुंटे—
‘बुजाली वैराग्याची वोरप’, वैराग्याची उत्कंठा
किंवा हुरहुर राहात नाही, १७.२३१; श्रद्धेचां
चि समाजीं बुडाला ६.४३५; संदेहडोणी
बुडे १४.३०; संवसारिं बुडे १६.२५९;
स्मृति भ्रमा माझि बुडे, अंतकाळीं होणारी
अवस्था, ८.२२५; सनिद्रा स्वप्न बुडे,
निद्रेसहित स्वप्न नाहीसें होतें, १६.११०;
हृदयाचां डोहीं बुडे, मनाची बाहेर जाण्याची
संवय मोडून तें हृदयाच्या डोहांत बुडून राहिल
असें करावें, ८.१०९; बुडणें—गंगा शुचि होये ।
पाप ताप जाये । परि तेथ आहे । बुडणें येक ॥
१२.१७३, गंगा पाप ताप नाहीसे करते पण
त्यासाठीं जलसमाधि घ्यावी लागते, संतसंगाचें
तसें नाही, गंगेपेक्षां संत श्रेष्ठ आहेत, यावर
१२.१७४ ते १२.१८० पहा; बुडणेयाची वार्त्ता
थडिणु किजे १५.५०३; बुडणेयांची सियारी,
बुडण्याचें भय, १६.६८, ज्ञानदेवी—‘बुडणेयाची’
१६.६९, कुंटे—‘बु(बु)डण्याची’ १६.६९.
न सहित आलेलीं बुडणें चीं कांहीं रूपें, न
बुडिजे—संतीं न बुडिजे, गंगेंत बुडून मरावें
लागतें, संतसमागमांत साधकाला हें भय नसतें,
१२.१७६; सुखदुःखाचां सागरीं न बुडिजे
९.४०२; न बुडे—जैसें जलाधारे न बुडे । मानु-
विं ॥ ४.९९, जैसी स्वमिचां डोहीं । जाग्रति न
बुडे ॥ ७.५३. बुडकली—बुडी, पाण्यांत बुडणें,

मग्न होणें. ए कामें बुडकली। बावी किं नां ॥ १८७०१, ज्ञानदेवी—‘बुडकली’ १८७०४, कुंटे—‘बुडकुळी’ १८७०४; बुडी, पाण्यांत शिरणें, पाण्यांत कांहीं वेळ राहणें, दे अध्यात्म-ज्ञानी बुडी। सद्भावेंसि ॥ १३६१६, बुडी देउनि ठाकिजे ६४२१, —रिगे १८१०९६; बुडी देंति १३१०६७; बुडिया थाउं न निगे, बुडी मारून त्याचा थंग लागत नाही, ७०१९०; कृतनिश्चयाची बुडी प्रपंची दिघली ९१४९; मियां आम्रहजालें बुडी दिघली ११५८.

बुडलणें—बुडविणें. हे जलेंविण बुडलिति। आगीविण जालिति। ३२५२. पाणी बुडलें ये मीठातें। तंव मीठ चि पाणी आते। १६७१, पाणी मिठाला बुडवायला येतें तों मीठच पाण्यांत समावेश करून राहतें. १६१३७. नाव सिरिं बांधल्यां बुडली १६२१८.

बुंधी-बूंथि—आच्छादन, खोळ. बुंधी—कां सरूपें तरि बहुतें आथि। परि तैसें सोनि बहुतें नोहोति। ऐसी ऐक्याचलाची बुंधी। केली जेणें ॥ ६३९८, अलंकाराचीं रूपें अनेक आहेत पण त्यामुळें सोनीं निरनिराळीं होत नाहीत, असें ऐक्यरूपी पर्वताचें ज्यानें आच्छादन घेतलें आहे, ज्ञानदेवी—‘ऐक्याचलाची स्थिति’ ६३९९, कुंटे—‘ऐक्याचलाची स्थिती’ ६३९९. **बूंथि**—ना तरि कदलिचा गाभा। बूंथि सांडून उभा। ६२९५. **अभालिची बूंथि** ६२५१, **बाबुलियेची**—१३३२४; **बूंथि घालुनि** १८१०४९, —वेवविली ११२१९.

बुद्धि-द्धी—विचारशक्ति, विचार, समजूत, मत, हेतु, उद्देश. बुद्धि-द्धी हे शब्द सुटे किंवा इतर शब्दांस जोडून कांहीं ठिकाणीं एकाच अर्थीं योजलेले आहेत, सामान्यरूपांतही न्हस्वदीर्घांचे प्रयोग आलेले आहेत, म्हणून बुद्धि व बुद्धी यांचे निराळे भाग पाडले नाहीत. आप तेज गगन। मही मारुतु मन। बुद्धि अहंकार हे भिन्न। आठ भाग ॥ ७०१८, यावर ७०१९ ते ७२१ पहा. ऐसा बुद्धिचा उपरसु। तेया नांव ह्यणिपे शसु। १८८३१. बोला बुद्धी ही अटक। १८१४११. १०१८८, १०१९५, २०२३५, २०२४१, २०२४२, २०२८४, २०३२४,

२०३२६, २०३८०, २०३५९, ४०११८, ४०२०४, ५०२४, ५०३२, ६०३३, ६०७५, ६०९७, ६०२८२, ६०४५७, ७०४४ (२), ८०५५, ८०२०७, ८०२१२, ९०९४, ९०३९३, १००८१, १००१४२, ११०६२, १२०९७, १३०७३, १३०८३, १३०८९, १३०१०९, १३०१७६, १३०३६४, १३०४२९, १३०६२७, १३०६२९, १५०१०१, १५०२९५, १५०३८३, १६०७०, १८०३३३ (१, २), १८०३७९, १८०४४७, १८०७००, १८०७१४, १८०७२०, १८०७२३, १८०७२५, १८०७३७, १८०७६०, १८०७३२, १८०७८९, १८०८३०, १८०९५४, १८०१००६, १८०१२६०, १८०१२६१. बुद्धीचें चिन्ह १३०८३ ते १३०८९, पहा. इया बुद्धी १३०१६७, १३०२८१, १५०४२६, इये—२०६८, तेया—१८०९४६; बुद्धीची आगारी १५०९५; बुद्धीचें कर्म—मग सर्वत्र जें जाणतें। तें बुद्धीचें कर्म निरुतें। ५०३०, बुद्धिचें चैतन्य, जाणीव शक्ति, ६०७५, बुद्धिचें जाणणें याचे संदर्भ ७०२१, ८०१८४, ११०५७७, १८०३२७; बुद्धिच्या जीभा ७०२०२; बुद्धिची डाल १३०३८७; बुद्धीची ही दीठि १२०४१; बुद्धिचें द्वार १३०११५; बुद्धिची त्रिधा धांव १८०६८८; बुद्धीचिये पाठिं पोठिं, बुद्धीच्या मागें पुढें या अर्थीं, १२०१२६; बुद्धिच्या हीं पायां निराडा ६०५६; बुद्धिसि बुद्धि १३०९२२; बुद्धीची भीति, भित पाडून ओढाळ गुंफ पळून जातें यास उद्देशून, १३०८२५; बुद्ध्या (बुद्ध्या) दिकां पुढां १८०२०९; बुद्ध्यादिकांचे भोक्से १८०७८०; बुद्धिचा मलकट १८०१००५; बुद्धिचेष्टे, बुद्धीच्या व्यापागास, १६०२४९, —तत्त्व १४०९०(२), —नाश २०३२८, —पूर्वक ८०२३६, —वली, बुद्धीच्या बळानें, १३०४६४; बुद्धि भागी १२०१२७; बुद्धिभेद ४०६७, १४०३०२, बुद्धीचे भेद १८०७२७, बुद्धिच्या भेदासि रूप १८०६९३(२); बुद्धिमंत १०९४, २०१२८, १६०१३३, १६०३८४, —पणें ८०१९८, बुद्धिमतीं, बुद्धिमान लोकांत, ७०४४ (१); बुद्धि युक्तां २०२३१, बुद्धियोग २०२७४, २०२७६, २०२७७, ३०३३, —युक्त

२०७९; बुद्धि योगि २०२३०; बुद्धि-वृत्ति, बुद्धीच्या वृत्तीने, विचाराने, १८७२८, अनन्यबुद्धीची सुरी, आपण निराळे नाहीत या विचाराची सुरी, १३-१०६५, ज्ञानदेवी, कुंटे - 'नित्यबुद्धीची सुरी', अनुक्रमे १३-१०७१ व १३-१०७२; अहंबुद्धी ३-१२८; आत्म-बुद्धि-द्धी, तीं ब्रह्मच आहेत या बुद्धीने, ४-११९, शरीरी आत्मबुद्धि, शरीराच्या ठिकाणी आपण आहो हा विचार, ६-७२, -द्धी, आपणच सर्व ठिकाणी आहोत हा भाव, तेया परी देहाकारे । आपणचं चि दुसरे । देखांनि जीउ आविश्करे । आत्मबुद्धी ॥ १८-१२९८, ९-२४४; आत्मबुद्धिसंभोग, आत्म्याशी ऐक्य झाल्याचें सुख, १४-३५५; आस्तिकबुद्धी १७-२४०, आस्तिकबुद्धि २-१३२, बुद्धि... आस्तिकी १८-६०; आस्थाबुद्धि ४-२०, आस्था पहा; ईश्वरबुद्धी १४-३५९; जीवबुद्धि १३-१७५, तोय- ५-११०; दरिद्रबुद्धी १४-३२६; दुर्बुद्धी २-२४७, २-२५५, ९-३४८; देहबुद्धि १०-२१, १४-३१५; द्वैत- १५-२६२, नाना- १५-४८०; नित्य सांचली बुद्धि, नित्यतेविषयी निश्चित झालेला विचार, ८-१३१, नियमबुद्धी ७-१३९, निहंतुका बुद्धी ३-११९; निश्चयबुद्धि १३-८३६; निष्कंबुद्धी, ईश्वरतत्त्वांत बुद्धि निश्चये करून मिळते, १८-८४४; परबुद्धि, (आत्म्याकडे दृष्टि बळी म्हणजे) इतर विचारांचा पसारा संकोच पावतो, १६-११०; प्रत्यग्बुद्धिकरवाल १५-२३५, प्रत्यक् पहा; प्रयाणसमयबुद्धि १०-२८; आंतबुद्धी ४-४५; मेदबुद्धि १५-२५९, १६-२८; रत्नबुद्धि ९-१४५; विषमबुद्धी १३-१०७०, विषमता बुद्धी १८-२३९; व्यासबुद्धी १-५१; सत्वबुद्धि, प्रपंचच खरा आहे असा विचार, ७-६; सद्बुद्धि २-२३८, ६-४५५, ९-१७८; समबुद्धि ६-१०१, -द्धी १२-५७; सर्पबुद्धि, सर्प आहे या समजुतीने, १३-११३२, सांख्य-, सांख्य मत, १०-२३; साम्यबुद्धि १४-३५६; सुबुद्धी १६-४६५, १७-१९७; सुखबुद्धी, सुख समजून, ५-१२५; स्तव्यबुद्धि १६-१८; स्थिर बुद्धि २-३४३, स्थिर- २-२८८, २-२९६,

२-३४१, २-३५५, स्थूल- ९-१८२, स्वयं- ७-८०; बुद्धि भववडे २-३२७; बुद्धिसि आपणपें न संवरे, बुद्धि निवाडा करूं शकत नाही, ११-१९०; बुद्धिचेया उदरा चैराग्य आलें ६-१४८; बुद्धि उपजे १८-७१०, - उरे १६-७६; बुद्धी हीं कवलितां, बुद्धीनें आकलन करूं जातां, ६-३२, ज्ञानदेवी, कुंटे 'बुद्धीही' ६-३२; बुद्धि कसे सूदली ११-६१; बुद्धितें काखे सूनि १८-१४१०; बुद्धि धेपे पुतुलें ६-३९१; बुद्धि जालेयां कैसेनि विसकुसे, आत्मानुभव घेतल्यावर बुद्धि कशी डळमळेल, ८-६६; बुद्धि व डोळे यांचे संदर्भ, ६-४९१, ९-७१, १३-१७३, १४-२०, १८-८५८, बुद्धि विवेका वरि तरंगां लागे १४-२२०; बुद्धि त्रिगुणीं केली १८-६९१; बुद्धि धूरे करुनि ५-६१; बुद्धी घैर्या वसैठा होये ६-३७७; बुद्धि नांदे ६-३७६; बुद्धि नेघतां, बुद्धीचा उपयोग न करतां, १८-१७९; बुद्धि पघले, विस्तार पावते, १४-२०९; बुद्धीची पुलिक विरे, टवटवी मावळते, ६-२४६; बुद्धीसि अभाग बल होआवें, १५-२३२; बुद्धि (द्धि) बोधी, १६-५, बोधणें पहा; बुद्धी भरुनि विवंचना, विचार बुद्धीत भरून, १३-९३८; बुद्धीची भाष नेणिजे ५-५१; बुद्धि मेचुवे ना ढोंडी; बुद्धि इतकी जड होते कीं तिची धोंड्याशी ही तुलना करतां येणार नाही, १४-२४५; बुद्धि रचूं १३-१०४४; बुद्धितें लिंपवी काड, कर्तपणानें लिप्त करील काय, १८-४४९; बुद्धि वासिपे, दचकते, ११-३६३; बुद्धी चराचर वाहिलें, बुद्धिद्वारे चराचराची लागवड करविली, १३-५०; बुद्धि वाहे, बुद्धि बाळगते, १३-३९०; बुद्धितें सली ६-४१३; बुद्धि तुज चि सांगों, तुलाच शहाणपणाच्या गोष्टी सांगत होतो, ११-५४२; बुद्धितें सांडुनि ११-६५४; बुद्धी सोडवण होईल, वाव मिळेल, ३-२६४; बुद्धि होणिघेरा सारिखी ठाके ११-३९७; कर्म बुद्धी बांधति, कर्माच्या ठिकाणी बुद्धीला जोडतात, कर्म केलेच पाहिजे असा निश्चय करतात, १८-१४२; बांधवसितां बुद्धी नातुडे, शोध

करूनही बुद्धीला कळत नाही, ५.६७; दुर्जनाची बुद्धि साधू कले, जर साधूला दुर्जनाचे विचार कळतील, ७.९०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘साधूसि’ ७.९३; मृगांत साधावेया बुद्धी पकडण्याच्या हेतूने, ३.२११; सोनाराचिया बुद्धी लेणें १८.५०५; सुखदुःखाची उखी-विखी बुद्धी करितसे १३.९९; इछा आणि बुद्धि १३.९६३; इंद्रियां आणि बुद्धी १३.१०४, बुद्धिइंद्रियां १६.१८३, बुद्धि इंद्रियें अंतःकरण १३.९६१; बुद्धि कां दीठी १८.११४९; बुद्धिधृति १८.६९३; बुद्धी वाचा कायें १८.१२४५; बुद्धि...मन...चित्त ...अहंकार १८.४९५; मन बुद्धि ८.७८, १३.६१८; मनबुद्धि, मन व बुद्धि, ज्ञानाग्नीर्ची कुंडें, ९.२४०, १२.१०२, १५.४४६, मन बुद्धीपासि १२.१०१; मनबुद्धिभूतें, मन, बुद्धि (अहंकार) व पंच महाभूतें, १४.११६, ज्ञान-देवी—‘मनबुद्ध्यादि भूतें’ १४.११७; मन-बुद्ध्या(द्व्या)दि १४.१०१; मना आणि बुद्धिचें ऐक्य २.२७३; मनीं बुद्धि करणीं ८.२२९; मनें बुद्धि इहिं, मन व बुद्धि यांनीं, १२.९९, मनोबुद्धि ९.४२०, ९.४५१, १२.१५४, —प्रमुखें कर्म १३.१०७४; महदहंबुद्धि १५.१०४; बुद्धित्व—पैं उभयसंयु पहिलें । बुद्धित्वें उमले । बुद्धितत्वे भारिलें । होये मन ॥ १४.९०(१), माझ्या व प्रकृतीच्या संयोगानें बुद्धित्व जन्मास येतें, तें (रजोगुणानें) भारलें गेलें म्हणजे मन तयार होतें, बुद्धित्वें उमले ऐवजीं ज्ञानदेवीत व कुंटे प्रतीत ‘बुद्धितत्त्व प्रसवले’ असा पाठ आहे, अनुक्रमें १४.९१, १४.९२, तेथें महत्त्व या अर्थी बुद्धितत्त्व शब्द आला आहे. राजवाडे प्रतीत बुद्धितत्वे पाठ असणें संभवतें.

बुबुळ—बुबुळ. नाना कमलदलें । डोलवीजिजति दालें । तो जेणें पाहें बुबुळें । वारा घेपे । १३.२५३, अथवा कमलदलें हळूहळू हालवून घेतलेला वारा जसा डोळ्यांतील बुबुळांना सुखकर वाटतो तसा, १३.२५४ पहा. वायसा एकें बुबुळें दोहि कडे । डोला चालितां अपाडें । दोन्दि आधि येसा पडे । अमु जेवि ॥ १५.१३४, जसा कावळा एकच

बुबुळ दोन्ही डोळ्यांत विलक्षणपणें फिरवून आपल्याला डोन बुबुळें आहेत असा भ्रम जगाला पाडतो, कावळ्याला एकच बुबुळ असतें या समजास उद्देशून. बुबुळें झगटिवां मौपणें नाडले, पाणी डोळ्यांत गेलें तरी मडगालुळें तें डोळ्याला झोंवत नाही, १६.११६.

बुरी—कूच, रोगविशेष (राजवाडे). १३.५५७, आहार (२) पहा.

बूरु—वेष्टा (राजवाडे), कृतघ्न. १७.२८०, तुरं-रं-वणें पहा.

ब्रेगि—चवकर. १५.८५.

ब्रेगें—खिडकी. ब्रेगें फीटे, खिडकी उघडते, ६.२७९.

ब्रेच—कोम, पानांतील पान. ब्रेचें निगत १५.१०२.

ब्रेझें—युक्ति. त्यागाचें ब्रेझें १८.१३३.

ब्रेट—सर्व बाजूस पाणी असलेली जमीन. रतिचेया ब्रेटा ७.७२.

ब्रेठा—बैठणें पहा.

ब्रेथु—दांडगा, बलिष्ठ. वरि भीमसेतु ब्रेथु । १.१२०.

ब्रेवल—डिला, विव्हाल (राजवाडे). अणियांचे ब्रेवल, भवद्रुमाचें मूळ वरच्या बाजूस नेट धरतें व खाली अंकुरांचा व पाल्याचा जुंवाडा वाढतो, १५.९२, ज्ञानदेवी—‘अणियांचें ब्रेवल’ जुंवाड या अर्थी, १५.९३, कुंटे—‘आग्रियाचें ब्रेवल’ जुंवाडा, १५.९३.

ब्रेलें—कुंपणाचा आडा, डेळकें (राजवाडे). मग देहाचें ब्रेलें । अशांभूनि येकें ब्रेलें । १४.५१, कुंटे—‘देहाचें ब्रेलें’ हा पाठ देऊन कुंपणाच्या आडा असा अर्थ दिला आहे, १४.५२.

ब्रेहों—बिहणें पहा.

ब्रेठणें—बसणें. जेथ आराणुकेचेनि कोडें । बैठलेयां उरूं नावडे । ६.१६४. ६.२५८, ६.४४९, १८.४८८. वाकडिया दोरें बैठलि (लिं) पावसाच्या झडीनें दोरें बसलीं कीं उठत नाहीत, १३.५६४. **बेठा**—बेठा कां उभा ११.२७०; **बैठा**—उभा ना बैठा ११.२७३.

बैसणें—बसणें, स्थान मिळविणें, स्थिर होणें. संदर्भानुरूप हें क्रियापद इतर अर्थी आलें आहे, उ० आरंभ करणें, आग्रह घरणें, हट्ट घरणें, इ०

जो जेथ जैसैं पाअं बैसे । तिया तेथ तैसैं चि असे ।
 १८-११०९. ३-६०, ६-१७७, ६-१८०,
 ६-१८९, ६-१९४, ६-२०१, ६-३६७, ८-९१,
 ८-१०२, ९-३०८, ९-५२९, ११-१०३,
 ११-२३९, ११-२५०, ११-५३७, ११-६२४,
 ११-६५२, १२-१५३, १३-५९५, १३-७८१,
 १४-२२४, १४-३००, १६-३६,
 १६-६७(२), १७-८७, १८-५५२. बैसत
 खेवो ६-१९१; बैसतेन आनंदें, स्थिरावत
 असलेल्या आनंदानें, १८-१५९०; अंतःकरण
 बैसों घाली, अंतःकरणाचें आसन
 बसावयाला घालतो, १२-१६४; अंत्यु राणिचे
 बैसला १३-७२३; अवधानाची पांती बैसो
 १३-३७०; अहं अहंते मूलिके बैसे, मूळ ब्रह्म-
 स्वरूपांत अहंकार लीन होतो, १४-२९०;
 आत्मबोधप्रसन्नता—पदीं बैसे १८-१०८५;
 आलेयां बैसों न घली, आलेल्यांना बसावयाला
 आसन देत नाही, १७-३०२; उगा चि बैसे
 ११-५४४, उगें बैसे १८-७३७; कला बिंबि
 बैसे १८-५२; कवणें चि बैसावें, योगसाधनेस
 कोणीं प्रवृत्त व्हावें, ८-१२०; काहिं एक करूं
 बैसे, जें कांहीं करतो, १८-११६७; दाखउं
 बैसा, जर दाखवूं लागलां, ११-१५७; ठांडूं
 बैसतिये वेले, जेवावयाला बसतांना, बसल्या
 बरोबर, १३-६३५; दांत बैसले १०-१३५; दीठि
 परतत्वि जें बैसे, परमात्म्याच्या ठिकाणीं दृष्टि
 स्थिर होते, १३-६२६; धरणें बैसे १८-१०२
 (से), १८-२९८; पाटीं...बैसे ७-१२,
 १८-१२५१; भेदाचिये राणिचे जैसी द्विष्टि
 बैसली, जणूं काय द्वैताच्या राज्यावर दृष्टि बस-
 लेली असते, १८-२६६; मन ज्ञानिं बैसलें
 १३-६२१; मरों बैसलां(ला) ११-३९६,
 ज्ञानदेवी, कुंटे—‘पुसों’ ११-४०१; माथां बैसों
 घापे, मस्तकावर धारण करतो, श्रुति व स्मृति
 शिरसाबंध मानतो, १६-४५६; रोविलेयां उणें
 रांजणु बैसों नेणे, जमिनींत पुरल्याशिवाय
 धान्याचा रांजण स्थिर राहत नाही, १३-६८९;
 शोचूं बैसिजे २-१९६; सांघों बैससी
 १८-१३६६; सुषुप्ति घणावौनि बैसे १४-१४१;
 स्फूर्ति स्वरूपि बैसे, स्थिर होते, १५-३५१;

हीरेयांची पांती...बैसे ६-२६३; बैसावेया
 १७-२४१, १८-१५३, १८-१४२७,
 १८-१४५३; न बैसे ९-४८३; बैसला उठूं न
 शके १८-५९४; बैसला...उभा शयानु
 ११-२२२; बैसला...गेला ४-१०१; बैसिजे...
 हींडवी ६-४१४; बैसणां, आसनावर, आतां तेया
 चि दैवगुणां । माझि धूरेचा बैसणां । बैसे तो
 आकर्णां । अभय पेसे(सैं) ॥ १६-६७(१). बैसणें—
 अदृष्टाचे(चें) बैसणें ८-२६३, एकासनीं—
 ११-५४७, माघौतें मूळिं—, पुनः मुळाला
 येऊन टेंकते या अर्थी, १५-१९८, संसाराचें—
 ८-१४१; स्थावरां हिं तलवटीं बैसणें घे
 १६-२६०; बैसणीं केलीं ९-४८०; बैसक, बैठक,
 स्थिरता, ना कांपेतया पद्मदला । वरिला बैसका
 नाहिं जला । १५-११२, बैसक न संडावी
 ९-२८१; बैसिक—मानसाची बैसिक न मोडे
 १३-४८४. बैसवणें—माझी मूर्ति आपजवी ।
 ते घराचां कोनि बैसवी । आणि देवादेवी ।
 यात्रे जाये ॥ १३-८१३, वरि बैसउं पाउलें
 श्रीगुरुचीं ॥ १५-१, १३-२८०, १३-५९२,
 १८-१६०५; आपुलां पदीं बैसवी १८-१७११,
 अमानुषाकें—, भटकणाराला एका ठिकाणीं
 बसवतें, ६-१६९, मोक्षश्रियेचां पाटिं—९-४६.
वोकौटी—झोळी (राजवाडे). इंद्रियबोकौटी
 १३-१०६३, ज्ञानदेवी—‘गुणेंद्रियधोकौटी’
 १३-१०६९, कुंटे—‘गुणेंद्रिय धोकौटी’
 १३-१०७०.
बोचर—बोथरा. पाहे पां लोहाचे चणे । बोचरां
 पडतीं खाणें । तें पोट भरणें कि प्राणें । शुद्धि
 ह्याणें ॥ १२-७०.
बोट—हातापायाचें. नखांची (चीं) गुंडालि । बोटां
 वरि ॥ १३-२८५, ज्ञानदेवी—‘नखांचीं गुंडालीं’
 १३-२८६, कुंटे—‘नखांची गुंडाली’
 १३-२८६. संभाविता कृतिचें बोट । १६-१७७.
अबोट व अबोटी पहा.
बोंड—झाडाचा बीजकोश, फळ इ. १३-५८४.
बोध—जाणीव, समजूत, ज्ञान, जागृत अवस्था.
 जें तूं चि तूं सर्वां(वां) पया । कवणा बोध
 कवणा माया । १४-६, ज्ञानदेवी—‘सर्वा येया’
 १४-६, कुंटे—‘सर्वा येया’ १४-६. तैसैं

बोध्यजात गीलितु । बोध बोधं ये मज आंतु ।
 मिसलला तेथ सांवातु । अबोधु गेला ॥ १८.११००
 (१, २), ३.१४८, ६.१८९, ८.२५७(१),
 ९.१३८, ९.२५३, १०.१०९, १२.१९५,
 १४.३१८, १५.४०५, १५.४१०, १५.४९६,
 १५.५२७, १६.४६२, १८.१४६, १८.४१९,
 १८.५५७, १८.७२८, १८.११९४, १८.१२०९
 (१, २), १८.१२४६, १८.१४०५.
 बोधाचिये कांवि वेन्हीं १८.१०६४, कांवि
 पहा; बोधाची खाणि ४.१५९, - चोपि ३.२४९;
 बोधाचा तारा ७.९६, - निश्चयो १८.१०२६;
 बोधाचें नीटपण ८.२५७(२); बोधाचां माजिवठां
 १८.११८१; बोधाची योग्यता १८.९१७;
 बोधाचा...संवसारा, प्रचार, प्रचारामुलें झालेला
 लाभ, १८.१७३७; बोधाचेनि सुरवाडें ८.२५३;
 जीवाच्या बोधा १५.३१४; पुरतेन बोधें
 १५.२३६(२); बैराचा बोधु १७.१९२,
 शिष्याचा -, शिष्याला झालेला बोध, १५.२९७;
 सांसिनलेनि बोधें १८.२५७; बोधा आली-लें
 ४.१२०, ६.४०६, १०.३०१, १८.१४१७,
 -आलेनि १३.६२४; बोधु उद्दीपे १८.२२६,
 -उपजे ८.१७९, - चित्ता उपजत असे
 ६.३३१; बोधासि एं, अनुभवास येतें,
 १८.११९८; बोधु केला ११.३६२, - जाला
 ६.९५, - नांदतुसे १५.४११, - न मैले
 १४.३०७, - वाढतां अव्यक्त झिजत, बोध
 वाढत असतां अज्ञान कमी होत जातें,
 १८.१०९५ (१); बोधार्क, बोधरूपी सूर्य,
 १३.३८७; बोधमदामृत १.१६; बोधमात्रीं,
 केवळ ज्ञानाच्या ठिकाणीं, १८.९५९(२);
 अद्वयबोधपाटण, अद्वयज्ञानाचें नगर, १६.१२;
 अद्वैतबोध १८.१५५५, अन्यथा -, विपरीतज्ञान,
 १८.९५९ (१), अमेद - ९.९४; आत्मबोध,
 स्वरूपज्ञान, तेणें आत्मबोधें तैस । अविद्यासि कर्म
 नासे । १८.२२७, २.३००, २.३६५, ३.१४६,
 ४.६०, १८.२२७, १८.१२२७, १८.१२२८,
 १८.१५४९; आत्मबोधाच्या आवडी ६.२८,
 -चेया उगारा ४.१०६, - अग्रां ६.६२,
 -चेनि उजुकारें ६.१५५, आत्मबोधीं उद्यमु
 १८.१०८८; आत्मबोधाचे डोले १८.२०८,

-चा धिंवसा ३.७; आत्मबोधिचें सुख ८.१३७,
 आत्मबोधु जुजले १५.५७५, आत्मबोधयुक्त
 २.३१७, -प्रज्ञास्ती, आत्मबोधाचें महत्त्व,
 मोठेपण, १८.१०८९, -प्रमत्तता १८.१०८५;
 ऐक्यबोध १७.३८०, १८.५४२, जलवाच्यबोध,
 पाणी म्हणून होणारें ज्ञान, १६.१३८, ज्ञानदेवी,
 कुंटे - 'जलवाचा बोधु' १६.१३९; निजबोध
 आत्मज्ञान, १८.४७, परमात्म - ९.२४७,
 पूर्ण - १८.१०९५(२); प्रतीतिबोधसागरीं,
 अनुभवापासून होणाऱ्या ज्ञानाच्या समुद्रांत,
 ९.९२; प्रत्यग्बोध, आत्मप्रतीति, १६.१०;
 ब्रह्मास्मिबोध १५.२३६(१). महाबोध -
 आणिक महाबोधीं कावलिक । दुगावली ॥ १.३८,
 ५.७४, ५.१३७, १३.११५६, सुख -,
 आरक्षांत तोंड दिसणें, १८.११३५, विधि -
 परि ते पडिले गा करुनि वलसां । विधिबोधाचा ॥
 ७.८७, ज्ञानदेवी - 'विधिनिपेधांचां' ७.९०,
 कुंटे - 'विधिनिपेधांच्या', कर्तव्याकर्तव्याच्या,
 ७.९०; विशदबोधविदग्ध, स्पष्ट बोध करण्यांत
 चतुर, १०.१; समाधिबोधें बुझाडनि, समाधि
 कशी लागते हें ज्ञान देऊन, १२.७; स्वबोध,
 स्वरूपज्ञान, १६.२, -कुमुदिनीचंद्र १८.५१७,
 चंद्र पहा; स्वयंबोध - स्वयंबोधें ज्ञानाचा
 ठाई । अनन्यु होयें ॥ १८.१३८८, ज्ञानदेवी
 - 'सोहबोधें', कुंटे 'सोहबोधें' १८.१३९७;
 स्वयंबोधकुमुदचंद्र, स्वतःविपर्याया बोधरूपी
 कमळाचा विकास करणारा, अर्जुनास
 उद्देशून, १८.७२७, ज्ञानदेवी, कुंटे -
 'स्वबोध-कुमुदचंद्र' १८.७३०; अबोध
 १५.८७, १८.९६५, १८.११००(३), - नास
 १८.९६६, नासणें पहा; अवबोध, ज्ञान,
 श्लोकावबोधें १८.५३, जागृति, स्वप्नावबोध
 ३.५७; उद्बोध ९.९५; प्रबोध, प्रबोधणें पहा.
बोधधर्मे - उपदेश करणें, ज्ञान होणें, उमजणें.
 तैसें सकलार्थमरित । तत्त्व सांवावें उचित । परि
 बोधे माझें चित्त । जिया परीं ॥ ३.२०. जेणें अंतः-
 कारण बोधलें । संकल्पा नये ॥ ४.१६६. तेथ बोधिजे
 बोधु बोधें । १८.१२०९. ३.१३, ४.९३, ५.४.
 बोधलेनि जीवें १४.२८६; तसें कां चित्त बोधे
 ५.१७५; बुद्धि बोधीं १६.५, हा पाठ बुद्धि

बोधीं असा घ्यावा, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत -
'बुद्धिबोध' असा पाठ भेदनदीच्या दोन्ही
कांटीं जीव व बोध आक्रोश करीत आहेत या
अर्थी आला असावा, १६.५; बोधलेपणें
१४.३१६; बोध्य, जाणण्यास योग्य, बोध्यजात
मीलित १८.११००.

बोनें—जेवण, खाद्य पदार्थ. तरि जेव्हणाराचिया
रुची । निष्पत्ति कीं बोनेयांची । १७.१२०. **बोनीं**
वोगरिलीं ९.३८९; नीकें हातबोने(नें), हातांत
असलेलें भक्ष्य, ६.२८२.

बोंव—संकटांत केलेला पुकारा. तो बोंबे सकट
मूकला । १३.५४८.

बोवडा-डी—अस्पष्ट उच्चार, वर्णन करण्यास
असमर्थ, जेयातें सांघावेया वेद बोवडे । ११.१४६.
बोवडां बोलीं ९.६; बोवडिया वाचा १.६४.

बोंवणें—माखणें. ७.८५. बरट पहा.

बोवाइणें—बोभाणें—गर्जून सांगणें, प्रसिद्ध करणें,
ओरडणें. **बोबाइणें**—चौहटां **बोबाइलेयां**,
मन्हाट्यावरून प्रसिद्ध केली तर, १६.२१७;
बोबाये, गर्जून सांगते, १८.१४४१; बोबांत
निगे १३.३०४; तुज बोबांतां, तुला गर्जून
सांगत असतां, ११.१६१. **बोभाणें**—गोला ऐसैं
बोभाति १५.३४३. **बोभाट**, गलबला, येथें
गडगडाट, आंगिसि बोभाड । सांडिती मेघ ॥
१८.७३१, वारा सुटला म्हणजे मेघ विरतात व
गडगडाट थांबतो.

बोल—शब्द, वचन, बोध, प्रश्न, उत्तर, विधान,
ठपका. बोला आधीं झोंबिजे । प्रमेयासि ॥ १.५८.
जेथ बोलाचें बोलणें ठेलें । ४.१६१. बोलें इंद्रियां
लागे कलभा । येकमेकां ॥ ६.१६. तैसा कोवला
आणि रसाळ । बोल बोलिला ॥ ८.५६. तैसैं अद्वैत
दावावें बोलें । द्वैत वि कीजे ॥ १३.८८३. बोल
निमालेपणें विवरी । अवर्च्यातें ॥ १५.४३५.
मानस जाणिजे बोलें । १७.७४. तें हि बोलें किर
बोलाचा । उच्चार कीजे ॥ १८.११३६. १.८४,
१.१२५, २.५१, २.२८७, २.३७२, ३.३२,
४.३४, ४.७४, ४.२०९, ४.२१३, ५.९,
५.८७(लें), ६.५, ६.१०३(लें), ६.१४०,
६.१४६, ६.३३२, ६.३४८, ६.४९१,
७.१५३, ७.१५८, ७.१९५, ७.२०५, ८.६,

८.५४, ९.१४, ९.२३०, ९.५०८, ९.५१७,
१०.६६, १०.१२४, १०.१४७, १०.१८७,
१०.२९९, १०.३०९, ११.२१, ११.१५६,
११.४४५, ११.४५०, ११.४८४, ११.४८६,
११.५९९, ११.६२७, १२.३४, १२.१०३,
१३.२६९, १३.३३४, १३.६२१, १३.७५१,
१३.९५०, १३.१०४५, १३.१०८६,
१३.११५२, १४.३१७, १५.१३,
१५.२२२, १५.४२९, १५.४८७, १६.१७,
१६.२९२, १७.३४, १७.२४५, १७.३२४,
१७.३६९, १८.६१, १८.१११६,
१८.११४५, १८.१२०७, १८.१३२४,
१८.१३३१, १८.१५६०, १८.१६१२,
१८.१६३५, १८.१७३९, १८.१७४७.
बोलिलिया बोलाचा अतिशो ९.६९; बोलाचिया
खंती १३.४१; बोलाचा गाभा ७.२०२;
बोलाचिया डांगुहटी १८.२७९; बोलाचा तागा
६.३१५; बोलाचीं ताटें ६.२२; बोलाचा
प्रस्ताभ १८.१३७०; बोलाची वालीप ६.२५;
बोला एवढा श्रोता १४.६३; बोलाची हवाव
६.१३२; बोलाचा हातु, शब्दाची व्यापकता,
६.३११; अवसरिचा बोलु ६.६; एकें बोलें,
थोडक्यांत, १३.३१३, एणें—, या नांवानें,
१८.९४९, कठिनें—११.४४८, कोणें—,
कोणत्या कारणामुखें, कोणत्या शब्दांनीं,
१८.९४०, गुणाचेनि—, दानाच्या गुणांसंबंधीं
सांगतांना, १७.२६४, जेयांचेनि—, ज्यांच्या
शब्दप्रभावानें, ९.४७५; तो कोणां बोलु, तो
कोणाचा दोष, १८.१७५०; निरुता बोलु
१३.६६; प्रशस्तादि बोलु बरी, उत्तम, श्रेष्ठ
इत्यादि शब्दांनीं, १७.३७५; मन्हाटा चि बोलु
६.१४, मन्हाटे बोल ४.२११; लेंकुरुवाचेनि
बोलें ९.१९, सगद्धें— १५.४२८; सनागर
बोल ५.१४०; सांकडा बोला, जिंकावयाला
कठीण आहेत असें म्हणालों तरी, ३.२६२;
हातीयेरांहुनि तीखट बोल ११.४५८; बोलु
उपसाहावा १३.४५८; नीका बोलु उरला काह
२.२०८; बोला अटंगावें ३.१२; बोलु खुंटे
१३.८८४; बोलु...खुपैल १३.२६३; बोलेंसि
बोला न घडे, एका प्रतिपादनाचा दुसऱ्याशीं

मेळ वसत नाही, १३.१८; बोलें गुरुनें झांकवी १३.७९४, — कानु झांकवे १३.१२२; बोलु बाहुडे ६.४६७; बोलु न मनणें ११.५४७; अर्थु बोलाची घाट न पाहे ९.२७; बोला आन, शब्द खोटा पडणें, या बोला आन न कीजे १८.१७५, — आन नाहिं १३.६७०, १६.२५०, — आन होये, जर खोटा ठरला तर, १८.१६३७; बोला परीतें ५.६४, — बाहिरा ६.३७९, — माझारि १८.१३५९, — मा(झि)झि ६.११९, — बोलवरि, शब्दांत, शब्दांनीं, ५.१७२, ६.४०२, ७.१३१, ९.१३८, — वरी १७.३७५, — वरी ४.११२; बोलुमुजांहीं, हा पाठ बोलु मुजांहीं असा ध्यावा, ६.१९; हे तुज बोलस्वस्तिवाद, हा पाठ बोल स्वस्तिवाद असा ध्यावा, हे 'तुझे कल्याण असो' असें सांगतात, ११.३२६, ज्ञानदेवी, कुंटे — 'हे बोलत तुज स्वस्तिवाद' ११.३३१. अबोला — ब्रह्माचा अबोला फोटावा । १७.३२२, ब्रह्माचा व जीवाचा अबोला नाहीसा व्हावा, ओळख पटावी; कुबोल — कु पहा. खाली दिलेले बोलिं-लीं चे बहुतेक सर्व संदर्भ बोल शब्दाचे आहेत, कांहीं टिकाणीं बोलि-ली शब्दांचे असणें संभवतें — अनाहताचां बोलिं ६.२७४; इं बोलि २.५३, इया — १०.१२४, इयें(ये) बोलिं ५.१६१; इहिं बोलिं १८.२२, नागारिं बोलिं १३.११४९; बोबडां बोलिं ९.६, भांडाचां — १८.८०४, साचारिं — १४.३१; सुगामीं बोलिं १५.१४५; बोली(लीं) अरूपाचें रूप दावीन ६.३६; बोलिं पघल न करूं १६.३११; तें बोलिं चि जरि फावे ५.६८; बोलिं बोलता मीं भेटतां १८.११४८; मितलां बोलिं बोलिजे ६.३५०; बहुतिं बोलिं काइ चानूं १७.१८०; बोलिं विपार्यां सांपडे ६.३२. बोलि-ली पहा.

बोलणें — (क्रि.) शब्दोच्चार करणें, म्हणणें, निरूपण करणें, उपदेश करणें, संभाषण करणें, बडबड करणें. या क्रियापदाचे अनेक उपयोग केलेले आहेत, त्यांपैकी कांहीं दिले आहेत. आणि सिल्लें ह्मणें तरि बोलसी । तूं चि बहुत ॥ २.९२. शब्दु बोले मुखें । परि ज्ञान नाही ॥ ५.५८. तैसें

येकां(कां) बोलिलें होये; सर्वां हीं दिन ॥ १७.२१७. १.६४, १.८८, १.१२१, १.१७४, १.२६६, २.५, २.२९, २.५१, २.६२, २.६९, २.८१, २.८३, २.९६, २.२४५, २.२४७, ३.२२५, ४.११०, ५.१४, ५.८२, ५.१४२, ५.१६०, ६.४८३, ६.४९०, ६.४९४, ७.११९, ८.५२, ८.५६, ९.३२, ९.१८६, ९.२८२, ९.५१६, १०.३९, १०.४८, १०.५२, १०.१२८, १०.१८६, १०.१८८, १०.२०४, १०.३०१, ११.२२१, ११.८१, ११.१५२, ११.१६५, ११.४८०, ११.४८५, ११.६९०, १२.२३८, १३.८३, १३.३३७, १३.५२९, १३.८४४, १३.८५५, १३.८५६, १४.२८५, १५.६८, १५.१६५, १५.१८१, १५.४१३ (२), १५.४७८, १५.५०३, १५.५५४, १६.४९, १६.२८८, १६.२९०, १६.३१०, १७.३१२, १७.३७३, १७.४०७, १७.४२०, १८.२१, १८.५७, १८.५९, १८.२७६, १८.११२५, १८.११४७, १८.१४०८, १८.१४१८, १८.१४२७, १८.१४३४, १८.१५६८, १८.१५७१, १८.१५९२. बोल — मनीं आहे तें उवड । बोल पां मुखें ॥ ११.४३७, १२.१८; बोलत — न बोलत कवलिन । प्राणि-यांतें ॥ ३.२५२, नकळत; बोलत असे २.२९०, — असों १३.७२५, — होते ४.६; बोलतसे ९.५२१, १३.४५९, — सें ११.२५; बोलतु असे १.१९२, १४.३२०, १८.१५६९, — आहासि ६.४१७; बोलतुसे १७.४८; बोलतां, सांगतांना, ४.१७३, ५.३, ६.३९४(१), ९.५१९, ११.४९५, १३.२६४, १३.६३१, १३.६७२, १५.४१३(१), १८.१५७९, १८.१५९४; तेया बोलतां, तो बोलत असतांना, ११.४७८, १८.११४८; बोलतां न पवे १०.५९, — प्रसंगा झालें १७.२६३, — प्रेम रुतवसे १५.२७; बोलताति ६.४२६; बोलति २.२१८, १०.३३; बोलसि — मां भेणें काइ बोलति । हें काडु येसा ॥ ११.६००, बोलसी १८.१६०५; बोला १०.२९८, १८.५३९, — लां ८.३; बोलावा-मी-नैं, हा भावार्थ आतां न बोलावा । ३.१७, न बोलावें

तें भाळे । १३.७७५, १.८३, २.३०, ३.१८, ३.२३३, ५.१३५, ६.३१८, ८.७५, ८.१०८, ९.३७, ११.८०, १३.२३८, १३.८३९, १६.६४, १७.३५६, १८.७८, १८.३६२, १८.५७८; तुवां चि ऐसें बोलावें ३.६, ३.१२; सांगतेया बोलावें कुंटे ७.९; बोलावेया ६.३०, १३.८७४, १३.८८२, १८.५०७; बोलिजत असां ४.१८२, - असे ४.७, ७.३४, ९.५१४, १८.८७; बोलिजति—इया बोळि या बोलिजति गोठी । १०.१२४, १३.१४, १३.१०१०, १३.१०८६; बोलिजतु असे १५.२४४; बोलिजे, सांगावें, म्हणावें, समजावें, तो गीताथु मन्हाटिया बोलिजे । हा पाडु काइ ॥ ९.२२, तरि क्षणिकत्वे चि अश्वत्थु । बोलिजे हा ॥ १५.११६, जैसा सांवातु आणि संयु । संगार्ते बोलिजे ॥ १८.८६, ३.४६, ३.५२, ५.४, ५.५१, ५.११४, ६.१३३, ६.३२९, ६.३५०, ६.३९४(२), ६.४४३, ७.१०६, १३.८, १३.४९८, १३.९७१, १३.१०२२, १४.६६, १५.४३६, १५.४६२, १५.५०२, १६.७२, १६.१०४, १७.२४६, १७.३६६, १८.९०, १८.१०७, १८.११७, १८.३१६, १८.३२४, १८.३३८, १८.४४६, १८.५७६, १८.७६९, १८.७९०, १८.११११, १८.१२०८(२), १८.१३३३; तोंड भरुनु बोलिजे ६.११७; वज्रावेयां बोल(लि)जे १.२१६; बोलिजैल ५.१७८, ६.१६३, ७.२०१, १३.११५७, १६.५८, १८.१९७, १८.९८३; बोलिजो ८.१०७; बोलिला-ली-लें या शब्दांचे कांहीं पत्ते वर दिले आहेत, कांहीं येथें पहा : गोक्षीर जन्हीं जालें । तन्हीं पथ्यासि नाहीं बोलिलें । २.१८४, कैपक्षें देवें बोलिलें १७.३५; तरि बोलिलें तें चि सांघावें ५.१६३; तेथ बोलिलें हें न घटे १८.११४७; वाक्य बोलिलें ३.१; वेदें जरि बहुत बोलिलें २.२६०; बोलिली असे १३.२१७; प्रतिबोलिला ८.२६८, प्रति (३) पहा; बोलिलां ११.५५१, - तों ६.११२, ज्ञान-देवी—‘तें’ ६.११२; मी बोलिलां, मी बोललों असेन या अर्थी, १८.१७४५; बोलिलासि

१४.४०५; बोलिलिया—बोलिलिया बोलाचा अतिशो ९.६९; बोलिलिये गोठी ९.३६; बोले—आहो पूसा आपण नि पढविजे । मग बोले तंव तंव माथा तूकिजे । ११.१७, परोपकार नो बोले । १३.२०८, ६.१०७, ११.१७०, ११.४९४, ११.५६५, १३.५२७, १३.८३८, १६.२४१, १८.५५६, १८.१३१९; तो बोले तें स्तवन १८.११७४; सन्निपातें विण बोले, वडवड करतो, १४.२५०; बोलें—६.२७८, ११.१८, ११.६३, ११.३६९, १३.११४१, १३.११६०, १८.१३३९, १८.१७६२; आड मोडुनि बोलें, पडदा दूर करुन सांगतों, १८.१४३५; उत्तरीं बोलें ११.२५०; प्रौढि न बोलें ९.२; बोलैन १.८१, ६.३६; बोलैल १२.२०८, १८.१४८८; बोलों—हें न ह्याणें परि काइ कीजे । न बोलों नैये ॥ ७.१२३, हें न सांगावें तर काय करावें, बोलल्याशिवाय राहवत नाहीं; न दीसे तन्हि नाहीं । बोलें नैप ॥ १५.५१०, ५.१६७, ७.१४, ७.१९३, ११.३८, ११.४८, ११.४८३, ११.५३७, १२.१६३, १३.१९९, १३.२०३, १३.२६७, १३.३२१, १३.८५४, १३.९०७, १३.९५८, १४.७०, १५.२९४, १५.५२३, १५.५४९, १६.१५, १६.२०४, १६.२२७, १७.१९८, १८.१४३, १८.११४०; बोलों आदरिलें—लें, आदरण पहा, - आवडे १५.४१५, - न ये १३.५३३, - नैप १८.४४५; आनं बालों(लें), निराळ्या तन्हेनं समजावा, ७.१५९, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘आनं बोलें’ ७.१६४; गरुवती बोलों १०.३१, येर—१७.३०८, रलीं—११.५३७, साक्षेप न—७.४३; काइ-ई-यि, बहुत, बहू, केति-ती यांसह बोलों चे संदर्भः ४.३३, १५.१८, १५.२७२, १५.२७६, १६.४२७, १७.१८, १७.९०, १७.२३५, १७.४२८, १८.१४९६, १८.१५२८, १८.१७६३; बोलौनि—न बोलणें हिं न बोलौनि । तें बोलिजे तोंड भरुनि । १८.१२०८ (१), ९.२९६, १०.२८, १०.२०२, ११.१५५, १८.१७५८; बोलौनि जाइजति १.१०४; बोलौनियां ११.४४०; बोलौनु १०.५६.

बोलणें—(ना.) निरुपण, निवेदन, भाषण, संवाद.

ऐसेनि नागरपणें । बोल निमै तें बोलणें । ७.२०५.

जें वाचे करी घणें । तें तें चि होये बोलणें ।

१८.३३२. ४.१८२, ५.१, ५.६४, ५.८८,

५.११२, ६.९, ६.६७, ६.११४,

६.१६२, ७.२००, ९.५२६, १०.३८,

११.२२, १३.२६३, १४.४१०, १५.४६१,

१५.५०७ (२), १६.१२३, १७.१४,

१७.२२०, १७.३८३, १७.३९८, १७.४३०,

१८.२९३, १८.१२६८, १८.१२७०,

१८.१४१०, १८.१५७९. अवसरोचित

बोलणें ५.४२, काइसेयासारखें - ७.८९;

ज्ञानाचें वा(बो)लणें १३.६४१, तें चि तें-

१०.६०, दों होंटिं एक-१५.४२१; जेय

बोलांचें बोलणें ठेलें ४.१६१; बोलणें हीं बोलांचें

घडो, जें कांहीं सांगावयाचें असेल तें बोललें

जावो, ९.३७; बोलणें वाच्य केलें, सांगण्यासारखें

होतें तें शब्दांत उतरविलें, ११.४४; शब्दांचें

बोलणें कें १३.२८३; हें असो बहू बोलणें

१५.१४२; बोलणां, शब्दांत, जिये बोलणां

साधुत्व देखिजे १७.२१६; न बोलणें—एथ न

बोलणें काइ बोलावें । ५.१३५, स्तुति काहिं न

बोलणें । १८.२५, न बोलणें हिं न बोलीनि । तें

बोलिजे तोंड भरुनि । १८.१२०८, ५.१३५,

६.१२; नबोलणेन (न बोलणेन) बोलणें

१५.५०७ (१); न बोलणेनि चावले

१८.१०१७; बोलणेयां—न बोलणेयां हिं पैसु ।

नाहिं जेथ ॥ १८.१२०७, बोलणीं—इयें बोलणीं

१०.१५, मानापमानांचिया - ६.८५,

मूर्खांची - ९.१८५, व्यासादिकांची -

१०.१४५, स्वमिचि - १५.२१६; बोलणीं गोडें

होंति १०.२४८; बोलणीं बोलवति १२.१५८.

बोलता—बोलगारा. बोलता ना उगला । अलक्षपणें ॥

१३.११०६. बोलतेया बोलता चि भेटे । तेथ बोलिलें

हें न घटे । तें मौन तंव गोमटें । स्तवन माझें ॥

१८.११४७. ह्मणौनि तेया बोलतां । बोलीं बोलता

मीं भेटतां । मौन होये तेणें तत्वता । स्तवी तो

मातें ॥ १८.११४८. १८.११४६. बोलता जाला

३.९३, ३.२६८, ८.१३, १०.४७, १२.२०,

- होईन १३.४१७; बोलते—पीयूखांचे बोलते

अर्णव १८.१७७६; बोलते जाले ९.६३;

बोलतेयाचां ठांडें १०.२४७; बोलतेया पुढें

१०.२७४; बोलनी—बोलतिये योग्यते

९.८, - रेखेची वाहाणी ६.१८; बोलनी रेखा

४.२१५.

बोलवणें—बोलावयास लावणें, आमंत्रण देणें,

साद घालणें, निरोप देणें. तुझी बोलविकां हीं

बोलिन । १.८१. जें बोलणें बोला परीतें, बोलवले

५.३४. नियां बोलविका वेडु बोले । १.२८२.

१०.३६, ११.२२, १२.१५८, १८.१५००.

बोलावां, बोलावयास लावा, ११.२४;

बोलाविजे—नामी(मीं) न बोलाविजे, नांवांनं

हांक मारुं नये, १३.१४९; रिणायितु बोलाविजे,

रवानगी करावी, १७.३०३; बोलाविति—राडवें

बोलाविति होंती, पोपटांस साद घालीत होती,

११.१०७; बोलविलेसे, बोळवण केली आहे,

१८.५४७.

बोलिली—बोलणें, भाषा, मुद्रा. बोलि—प्रत्युत्तरें

जे बोलि सांगितली १८.७३; बोलिया,

तरि साच बोलिया । बोलति ते ॥ १६.२८८,

शब्दांत. धिगी बोलिया या न लजे । प्रष्टा केवि ।

१८.१३०३, बोलण्यानं. आंगुली बोलिया ९.८२.

बोली—देसी बोली सांडिली । मग येरीचि

(येरीचि) गोठि आदरिली । १७.४२२. १३.१६,

१५.४३७; आथि नाहिं हे बोली १३.८६८,

चोखाकीडाची - १७.४०४, सनागर -

१३.५६२; बोली करिति ११.३३(१), - कली

१३.४५४; आतां असो वहु बोली १४.११४;

हे असो आघवी बोली ५.११६; हे काइ बोली

७.१२२; हे बोली करुं न शकें ११.३३(२).

बोलिकें—बोलका, वक्तृत्वपूर्ण, किं शेषाह्नि

तोडागलें । बोलिकें आथि ॥ ९.३६६. तेया तूतें मीं

सेवकपणें । लेववि बोलिकेयां स्तोत्रांचें लेणें । १६.२११,

भक्तिभावानें तुजवर वक्तृत्वपूर्ण स्तोत्रांचे अलं-

कार घालतो. बोलिकेपणा—बोलिकेपणाचेनि

क्षेत्रें १३.३२१.

बोसंडणें—बोसंडणें पहा. बोसंडे १४.२०३,

-डैल १३.२९७, हे बोसंडे-डैल यांचे अप-

पाठ आहेत, ज्ञानदेवी, कुंटे - 'बोसंडे'

१४.२०५, - 'डैल' १३.२९८.

बोहणी—आरंभ. बोहणीए चि एवडें । भारी जेथ ॥
१८७८१, सुखाकरतां आरंभीच एवडे भारी
कष्ट पडतात.

बोहिरी—वणवा. वना माझि बोहिरी १८५५२.

बोहिली(लीं)—(क्रि.) भस्म केली (राजवाडे),
(ना.) भाषा, बोलणें (ज्ञानदेवी कोश, कुंटे).
विकारांची सपिलें बोहिली(लीं) । ९२१४, विकारांचा
पिलांसहित (समूळ) नाश केला, ज्ञानदेवींत व
कुंटे प्रतीत पाठ व अर्थ निराळेच आहेत, ज्ञान-
देवी—‘विकारांची सपिली बोहिली’ ९२१५,
कुंटे—‘विकारांची सपली बोहिली’ ९२१५,
भाषाच सपली या अर्थी हे पाठ आहेत.

ब्रह्म—(१) मूळ तत्त्व. ह्यणौनि सर्वत्र सदा सम ।
तें आपण चि अद्वय ब्रह्म । ५०५५. ह्यणौनि प्रणवि-
कनाम । हें एकाक्षर ब्रह्म । ८२१६. ह्यणौनि
परतत्त्वं ब्रह्म असे । तें आत्मत्वं परिवसे । १७३७४.
तैसि ब्रह्म अपितां केलीं । ब्रह्म चि होति ॥
१७४०४. तेणें ब्रह्म एक आयि । एर आववी चि
आंति । १८०९६. ४०१०४, ४०१२०, ४०१५१,
४०१६७, ५०१००(१, २), ५०१०३, ६०४०,
६०१४१, ६०१४५, ६०१४७, ८०२, ८०१८,
८०९०, ८०२०४, ११०४५, १२०५६,
१३०३६९, १३०११३४, १४०४००,
१५०१०६, १५०२०१(२), १५०२०३,
१६०४६०, १७०३२९, १७०३३०, १७०३३१,
१७०३५२(२), १७०३६८, १७०३६९,
१७०३९७, १७०४०१, १७०४०२, १८०५८७,
१८०१०००(१, २), १८०१००४, १८०१०७८,
१८०१०८०, १८०१०८३(१), १८०१०८४(२),
१८०११९३, १८०१५३७(१, २), १८०१५३८,
१८०१५५६. इंद्रियां फावलेयां (या) ब्रह्मा,
इंद्रियांना गोचर होणारें ब्रह्म, श्रीकृष्णास उद्देशून,
१७०३४; ब्रह्माचिये अभिधानीं १८०६३; ब्रह्मा-
चेनि नवनीतें १५०५३८, व्यासबुद्धीच्या हातानें
उपनिषदें घुसळून काढलेलें गीता हें नवनीत-
रूपी सार आहे, येथें नवनीतें चा अन्वय नीट
लगत नाही, ज्ञानदेवी—‘शब्दब्रह्माचें निववितें’
१५०५७१, कुंटे—‘शब्दब्रह्माचें मथितें’
१५०५७२; ब्रह्माचेनि पाडें ६०९०; ब्रह्माची प्राप्ति
१५०४८३; ब्रह्मिचें विसंवणें वेन्ही, ब्रह्माच्या

ठिकाणीं विश्रांति मिळेपर्यंत, १५०१०; ब्रह्मिचें
स्वाराज्य, ब्रह्मप्राप्ति हेंच स्वाराज्य, ३०२६६;
मज आणि ब्रह्मा भेदु नाही १४०४०१; ब्रह्माच्या
चि आंगा घडिजे, शब्दरूपी गवसणींतून अर्थरूपी
ब्रह्म काढावें, ६०२५; जें ब्रह्माचेनि जीवन सौरभ्यें
जोडे ११०२२०; ब्रह्माची दृष्टि उघडे, ब्रह्मच
दिसतें, १३०१०८२; ब्रह्माचल, ब्रह्मरूपी पर्वत,
७०६७; ब्रह्माग्निक, ब्रह्मरूपी अग्नीचे अग्निहोत्री,
४०१२४; ब्रह्मार्पणक्रिया १८०१४३१; ब्रह्मा-
स्मिबोधें १५०२३६; ब्रह्माह(हं)मंत्रें ४०१५०
(२); ब्रह्माकार, आकार पहा; ब्रह्मानंद, आनंदणें
पहा; ब्रह्मैक्य १८०१०६६; ब्रह्मकर्म, ब्रह्मार्पण
कर्म, १७०३७५, —गुणि(णि), ब्रह्मप्राप्तीस
सहाय्यक होणाऱ्या गुणांत, १६०२०५, —चर्य
८०१०४, —चर्यादि ब्रतें २०१७१, —नाम
१७०३४३, हे शब्द एकत्र घेणें इष्ट वाटतें,
—नाम १७०३४०, १७०३४६, १७०३५०,
१७०४०६, १७०४०८, —नामांकित १००१७०,
—नामश्रद्धा १७०४१९, —निष्ठ ४०१५०(१),
—बंध, ब्रह्माशीं संलग्न, ३०१३६, —बीज
९०२७४, —भाऊ, ब्रह्मता, ब्रह्मस्थिति,
६०१०२, १५०४८४, —भाव ८०२०८,
—भावयोग्यता १८०१०८५; ब्रह्मरस, ब्रह्मज्ञान-
रूपी रस, ब्रह्मरसाचा चारा ११०६७, —चें
परगुणें ६०२, ब्रह्मरसुस्वादे १८०१७२१; ब्रह्मरूप
३०१३३, —विद् ८०२१९, १७०३५२ (१),
—विद्या ५०१३८, ६०११३, १००१९, १२०१६,
१३०११५५, —संपत्ति १३०१०८१, —संपन्न
१३०१०७८, —सामीप्य १८०१०७४, —सुखें
(ब्रह्म सुखें) ५०१४४; ब्रह्मसुखा सरिसे ९०३२४,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘इंद्रसुखासरिसे’ ९०३२७;
ब्रह्मसूत्र, बादरायणांचीं वेदांतसूत्रें, १३०६९,
१६०१०३, —स्थान ६०२७९, —स्थिति, ब्रह्म-
रूपता या अर्थी, २०३६७; ब्रह्महोतिये १८०१०८३
(२); तद्ब्रह्मादिवाक्यफलें, ब्रह्माचें निरूपण कर-
णारीं वाक्यें हींच फलें, ७०१८१; नादब्रह्म, नाद
पहा, पर—, पर (२) पहा; वाग्ब्रह्म, वाक्
पहा; सर्वात्मक ब्रह्म १७०३८०; ब्रह्मत्व—जें देहें
चि ब्रह्मत्वा आले । ५०१४९, ५०१५७, ६०८२,
६०१४८, ६०३३०, ८०२४४, १४०३९४,

१४.३९८, १४.३९९, १७.३७०; ब्रह्मता
१४.३९५, १४.३९७, १८.१५५७,
१८.१६७१; ब्रह्मपण—तैसा ब्रह्म हें मी विसरें।
तेथ जग चि ब्रह्म भरे। हें इं सांडे तरि विरे।
ब्रह्मपण हीं ॥ १८.१५३७(३), १८.१०८४(१);
ब्रह्मपणाचिये भडसे ८.१५०; ब्रह्म आत्मा ईशु
१८.१२०७; ईश्वरा चैतन्या ब्रह्मा, ईश्वर,
चैतन्य व ब्रह्म यांना, १८.३८०. (२) महत्
तत्त्व, विश्व, ब्रह्मांड. तेया ब्रह्मानें व्याप्ती।
देविकी इष्टा ॥ ११.५०६. ब्रह्मांड ८.२०,
१७.२५०; ब्रह्मकटाह, —घात्री, कटाह पहा;
ब्रह्मगोल लाघवी, हे शब्द एकत्र व्यावे, ब्रह्मां-
डाचा सूत्रवार, १३.१०२१; ब्रह्मगोलक ८.२१.
(३) ब्रह्म-ह्मा, ब्रह्मदेव, ब्रह्मलोक. जो सुंगिये
लागीनि ब्रह्मावे-हीं। नीयमीतु असे ॥ १०.२७२.
लष्टा तूं ब्रह्म। ११.५१६. ८.१५७, १५.३१,
१८.११२६; करितेया ब्रह्मेयाचें आयुष्यवे-हीं,
सृष्टिरचना करणाऱ्या ब्रह्मदेवाच्या आयुष्यापर्यंत,
९.५०१; ब्रह्माच(चे)आसेवत ये-हीं १५.२०९;
ब्रह्मा हीं भेडी, ब्रह्मदेवालाही जड जाईल, राक्य
होणार नाही, १६.११८; वेडा ऐसा ब्रह्मा
१७.३३३; ब्रह्मादि ९.२८८, १५.२०४,
१५.२०५, —क ११.४१६, १५.२०२;
ब्रह्मायुषां होइजे, ब्रह्मदेवाचें आयुष्य लाभवें,
१४.१८६; ब्रह्मेश ८.२६६, ईश (२) पहा,
ब्रह्मेशान १.५५, १५.२०१ (१), ईशान पहा,
—न्त १५.१९७, ईश (१) पहा; ब्रह्मदत्त,
ब्रह्मदेवानें दिलेलें, १७.३३७, —दिन,
ब्रह्मदेवाचा दिवस, ८.१६१; आदिब्रह्मा

९.२२०; हरब्रह्मां, शंकरानें व ब्रह्मदेवानें,
११.५७३; आब्रह्म, ब्रह्मदेवागामून सगळुल,
१.२५५, ब्रह्मदेवापर्यंत, ९.२४७, १३.१०१८,
१८.११०१; आब्रह्मपूर्णोदकिं, ब्रह्मलोकारप्यंत
परिपूर्ण भरलेल्या पाण्यांत, ११.१८६. (४) वेद.
वेदरूप ब्रह्म ३.१३५; वदनीं ब्रह्मशाला
१७.२२१; शब्दब्रह्म, वेदरूपी ब्रह्म, वेद, १.३,
१.२०, ६.१२, ६.१०९, ९.२२, ९.२७६,
१०.२९ (इद), ११.४६, १८.१६४०; शब्द
ब्रह्माधी, हे शब्द एकत्र व्यावे, १.५१.
(५) ब्राह्मण. ब्रह्मजन १७.३३६, —सभा
१६.२२२. (६) मस्तक या अर्थी. ब्रह्मरंध्र
६.३०५, ८.९३, १२.५५.

ब्राह्मण—चार वर्णांपैकी पहिला, पवित्र आचरणाची
पूजनीय व्यक्ति. येसे पुण्यपुंज ब्राह्मण। आणि
माझां ठांडे अतिनिपण्ण। ९.४७९. हां गा भीष्मा
येसा ब्राह्मणु। ११.३९३. ते चि च्यान्ही वर्ण।
जरि पूसली कोण : तरि ब्राह्मण : मुख्य जे कां ॥
१८.८१५. ३.१०५, ९.४७१, १६.९३,
१६.४४८, १७.१९२, १७.२९१, १८.८१६,
१८.८५१(१, २). ब्राह्मणाचें स्वाभाविक कर्म
१८.८४८; स्वस्तिश्रियेचे ब्राह्मण ९.३२२;
ब्राह्मणादिक १८.८१८; ब्राह्मणक्षत्री
१८.८२५; देवांब्राह्मणाचेनि (देवां ब्राह्मणांचेनि)
नाचें १६.३८३; राजर्षी हान ब्राह्मण ९.४८५;
वैश्यक्षत्रियब्राह्मण १८.८७९; ब्राह्मण—आणि
विद्याविनयादिकिं। गुणिं जें बडिल लोकिं। तेयां
ब्राह्मणांची नीक्री। पादकै कीजे ॥ १७.२०४,
ज्ञानदेवी—‘तेयां ब्राह्मणांची’ १७.२०५.

भ

भक्त—ईश्वराची उपासना, भजन पूजनादि करणारा.
जैसा वारा कां गगनीं वीरे। मग वारेपण वेगळें
जुरे। तेवि भक्तु हे पंज न सरे। जरि ऐक्या
आला ॥ ७.१११. येया ज्ञानभक्ती सहज। भक्तु
एकवटला मज। १८.११२४. १.१४२, ४.५४,
७.९९, ७.१०८, ७.१०९, ७.१२०, ७.१४३,
८.१२७, ८.१२९, ९.२२७, ९.३७९,
९.३८९, ११.६८९, १२.३०, १२.३३,

१२.३९, १२.८५, १२.९३, १२.९४,
१२.१५६, १२.१६९, १४.३९२, १४.३९५,
१८.२८२, १८.१५०२, १८.१५०३. भक्ता-
चेया सरोभरी १६.३८; देउ देवा भक्ता लापि
विवर नेदखे, देव व भक्तांमध्ये श्रीकृष्ण भेद
पहात नव्हते, १८.१५७६; भक्तानुग्रह
११.२८४, अनुग्रह पहा; भक्तालङ् १८.१४९९;
भक्तकंद १८.१६३६, —कामकल्पद्रुम

९.५१६, -चकोरचंद्र ६.४८३, -जन १८.१५०६, -भावभुवनदीप १८.८, दीपणें पहा; भक्तांमाझि राखो ७.१३३; भक्तराज ४.२, -वत्सल १२.२३४, -वृंद ६.३२४; गुरुभक्त, गुरुची भक्ति करणारा, १३.६७३; ज्ञानभक्त, ज्याला ज्ञान सहज लाभतें, १३.४५२; भक्तु मेधावी तपिया १८.१४९५; भक्त हान महात्म्ये १६.४०१; भक्तु तो चि योगी १२.२३१; भक्तां कां वैरियां ९.४६८; रिपुभक्तां, शत्रु व भक्त यांना ईश्वराचें देणें (मोक्ष) सारखेंच असतें यास उद्देशून, १४.३४७; अभक्त ९.४३३. भगत-ति पहा.

भक्ति-क्ती—ईश्वराची उपासना. भक्ति—पै गा भक्ति एकि भी जाणें। तेथ सानें थोर न हणें। आक्षीं भावांचे पाहुणे। भलेतेया ॥ ९.३९१. १.५४, ८.१९३, ९.१९१, ९.४४८, ११.६७५, ११.६७६, १३.३८३, १४.३६९, १४.३८४, १५.५३३, १५.५३४, १६.२३, १८.११११, १८.११४५, १८.१२४२, १८.१४८७. भक्तिचेनि आधिलेपणें ९.४४६; भक्तिचें घर १३.३७३ (२); भक्तिचां चौहत्यां ९.४१२; भक्तिचा जीवाला ४.२८; भक्तिची सीमा १६.४८; भक्तिचा सोसु ८.१२७; भक्तिकथा १२.२३२, -चरित्र १२.२२५, -चित्तगंगा १८.१२१६, -ज्ञान, भक्ति व ज्ञान, १०.१८७, -तत्त्व ९.३९२, -पंथ १२.७५, १२.२१७, -बीज ६.१२६, -योग, -योगें १४.३६८, १८.११२३, १८.११७६, -योगसंमत १२.२२६, -सुख १२.१८६, -हीन ९.४३४, ९.४३६. कल्यादिभक्ति १८.११२६; गरुड भक्ति ९.२२७, गुरुभक्ति १३.३६८, १८.१४९७; चौथी भक्ति १८.११०५, १८.११०६, तीजी नां चौथी—१८.११०७; जाणीवभक्ति १४.३७८, परम—१८.११२७; तपभक्तिमेधा १८.१४९४. भक्ती—पै गा भक्तीचेनि नावें। फूल मज येक देयावें ॥ ९.३८०. भक्ती पाविजे व्यक्त। अव्यक्त योगें ॥ १२.२३, भक्तीनें व्यक्त स्वरूपाची व योगानें अव्यक्त स्वरूपाची प्राप्ति होते. ९.४१३, ९.४२६, ९.४६४, १२.२९, १२.९५,

१८.१११५, १८.१११८, १८.१११४, १८.१४८६. भक्ती चाड १३.४५१; भक्ती-चिये वाटे ९.५११; सेवटिचिये भक्ती, अखेरच्या वेळीं भक्ति करून, ९.४१५; अनन्यभक्ती १८.११७९, गुरु—३.१०६, १३.३७३(१), १३.४५०, १३.६७१, १८.१४७७, १८.१४७८, ज्ञान—, ज्ञान व भक्ति, १८.११२४; स्वामिभक्ती १.११२, कुंटे—‘स्वामिभक्त’ १.११२; भक्ती कां विषयवैरागें अथवा वैरें ९.४६६; भक्तीविण ९.४२२, ९.४३२, -वीण १२.६०. भगत—ति पहा.

भक्षणें—खाणें, समावेश करणें. गगन तंव साहाज। वायु भक्षी ॥ १३.१४४.

भखलणें—अवहेलना करून घालवणें. प्रेत बाहिरें घालिजे। कां अंत्यु जैसा भखलिजे। १७.१०६.

भग—नशीब. सुभग, उत्तम नशिवाचा, अर्जुन, १६.१३४, १८.१०८०; सुभगाची वाढती, भाग्यशाली वाढणारी सुग्रह, १३.६४२, ज्ञान-देवी ‘सुभग चि वाढती’ १३.६४४.

भगत-ति—भक्त, भक्ति—क्ती पहा. भगत—प्रेमाधिलेनि भगतें। भजिजे कुलदेवतेतें। १३.७९६. ७.११६, १३.८२१. भगतराज—आलंगिला स्वशरणु। भगतराजु तो ॥ १८.१४०९. भगति—चौ हीं पुरुषार्थी शिरीं। भगति जैसी ॥ १८.८६४. १३.८०६. भगतिसाधन ६.४८१; गुरुभगतीसि १३.४१२. वरील सर्व संदर्भांत ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत भक्त, भक्तिक्ती या शब्दांचीं रूपें आहेत.

भंगणें—मोडणें, खंत वाटणें, नाश होणें. बोध जैसें रोगिया। कां सावाभ ये भंगलेया। १७.३९०, रोग्याला जसें औषध मिळावें किंवा धैर्य खचलेल्याला जसें सहाय्य मिळावें. गोळा माजि त्राये। भंगितसे ॥ १६.२३१, ‘गौरवा माजि’ असा पाठ व्यावा, आपला मोठेपणा मिरविण्यांत आपलें बळ कमी करतो. भंगलिये वाटे १३.६१७; उत्कंडा भंगों नेंदीं १४.२६; भंग-लेयां २.१४२; भंग—भग्नावयव १८.१७३२; भंगु ११.४९९, १८.१०३९; श्लोकसंगती भंगु होईल ५.६६; आचारभंग १४.२४७, घट—१४.५४, मनोरथ—१३.१३३, रस—

१३.११५२. अभंग—अभंग वल होअवें.
दुडीसि गा ॥ १५.२३२. १३.१८७, १६.३६४,
१७.३५६.

भगवा—कावेचा रंग. नागविले भगवे घोरी.
सनधिअने ॥ १६.२३६.

भंगी—रीत, प्रकार, तन्हा. श्रद्धाभंगी,
श्रद्धेचा प्रकार, १७.३५; भंगी—परि अहानि
जिया भंगी । तियाचि (तिया चि) अस ॥
१२.११४. १०.३१०, १८.२४६; बाहिर
सवडिया भंगी, बाह्य रीतीस अनुसन्धन,
१०.३०१, सन्हाटिया—१८.१७०८. अभंगी
—एथ न सुआवा अभंगी । आत्तराजु ॥ १८.२७८,
या कारणांत आत्म्यास अयोग्य रीतीने घातूं नये.

भजणें—आराधना करणें, पूजा करणें, सेवा करणें,
स्वीकार करणें, अनुसरणें, घेणें, घालणें. जाणतेन
गुरू भजिजे । जेणें कृतकार्यो होईजे । १.२५.
देवतांतरा भजावें । हें सर्वथा न करावें । ३.९१.
स्वधर्मु कव्हणी न संडावा । सर्वभावे भजावा । हा
चि येकु ॥ ३.१४३. यन्हाचि तन्ही पाहीं । जे जैसे
माझां ठाई । भजनि तेयां मीं हीं । तैसाचि (तैसा
चि) भजें ॥ ४.६५. तैं संतां ययां भजावें । सर्व-
स्वेंसीं ॥ ४.१६३. एथ एक चि लीला तरले ।
जिहिं भजौनि मातें वरिलें । ७.९४. तैसा सर्वस्वें
मज भजे । तो मीं चि होउन ठाके ॥ ९.४२४.
२.१७६, ३.९७, ६.३९२, ६.४८१ (३),
७.९९, ७.१०५, ७.१०७, ९.१९४, ९.२४७,
९.३४८, ९.३६०, ९.४५६, ९.४७०,
९.४८८, ९.४९०, १०.२७, ११.६८८,
१२.३८, १२.१२५, १३.४४५, १३.८०८,
१३.८१४, १४.३९४, १५.३२२, १६.४६०,
१७.७८, १८.८४६, १८.११४३,
१८.१२६१, १८.१३७२, १८.१४७९,
१८.१७७८. भजत—जीवें कर्म करुनि । भजत
मातें ॥ ९.४०४, भजतसे—तैसें शारीरें हान
कर्म । तो भजतसे घेता गमे । ७.११३,
भजता—भजन करणारा, जें भजतेयांसि भज्य ।
याशिर्काचें याज्य । येवं जें पूज्य । सकलां
सदा ॥ ६.४७५(१), ६.४८१ (१), भजतेनि
९.४११; भजतेया १२.१८७ (१), न—
१२.१८७(२); भजती—परि ते भजती उजिरी

नेहे । विचन पटे । ७.६८१, ती भजन कर-
ण्याची पडत सकल नाही, त्यांत वं'कडेच्या
येतो; भजनें—कैसें भजनें, कर्मे भजन
करतात तें पहा, ७.१३८; भजिति, भजनात,
९.३४०; भजावेया, ग्रह्य करण्यास, पर पत्र
पुनः सकल । तें भजावेया नीस वेवळ, आनचा काडु
निवळ, भजितनव ॥ ७.६९२, मातें न भजावेया
लागि ९.४८९; भजिजे १६.७१६, १७.२०७,
—जो १८.१७७८, भजिजो अथवा विरोधाचें
९.४६८; भजिनला १५.५३५, भजिनलेया
वरि १३.८०९; भजिनलें, घातलें, तसिं भजिनलें
लवण. १७.१८, भजेल ३.१०४, १८.११४०;
भजौनि १८.११०८; भजनीय १६.९४,
निजजय(न)जितभजनीय १८.९, निज—नीज
(१) पहा; भज्य ६.४७५ (२); अवसरें द्विर्जी
भजे ३.१२०; कर्मां भजतां १८.६२५; कर्मां
ईशु भजावा १८.१४३४; दुःखि विपादा न
भजावें २.२२६; भजो कायि, दिसतें ती सर्व
मायाच आहे तर भजन कोणाचें व कर्मे करावें,
१७.१५; मार्गा भजिजे १२.९६; माता चि
भजावी १८.२०१; संतां...भजावें ४.१६३;
साधना भजावें लागे ३.१४८; साम्यें भज
१०.२९३; स्वधर्मातें भजाल ३.९४.
भजन—आराधना, पूजा, सेवा. जेया भजता
भजन भजावें । हें भगवत्साधन जें आवयें ।
६.४८१ (२), नवें वाचा करणी । जेयांचीं भजनें
देवांविया बाहाणी । ते शरीर जात क्षणी । देव चि
जाले ॥ ९.३५१, तूं मन हें मीं चि करीं । माझां
भजनीं प्रेन धरीं । ९.५१२, ३.१०५, ४.७५,
७.१३५, ७.१४४, ९.२१८, ९.२२८,
९.२६०, ९.३४६, ११.६८०, १३.८२०,
१५.५३१, १५.५३६; माझां भजनीं
आस्था १२.२१२; भजनभवधानी आंधला
१३.४५५; भजनकथनाचेनि खागें, भजनकथन
कसें करावें तो विषय, तें स्थान, १८.१४३३;
भजनमार्ग ३.२३६, १३.१६५, —शील,
देखें मनुष्यजात सकल । हें स्वभावता चि भजन-
शील । ४.६६, १२.१९५; सुभावभजनभाजन,
शुद्ध भावानें भजन करण्यास पात्र, योग्य
असलेला, गुरूस उद्देश्य, १०.५.

भंजन—मोडणें. भवेभकुंभभंजन १०५, इभ पहा.

भडभडां—गटागट. अन्नमीखें भडभडां । आगी चि खाप ॥ १७०१४७, इतकें तिखट अन्न रजोगुणी मनुष्य खातो.

भडसा—थोरपणा, पूर, लोट. ब्रह्मपणाचिये ही भडसे, ब्रह्मपणाच्याही थोरपणांत, ८०१५०, भाग्याचिये = ६०३५४.

भडाड—भडका. महातेजाचा भडाड ११०२९९.

भणग—भिकारी. भणगाचेया आंगा आलें । इंद्रपद ॥ १३०८१. ११०४२३, १८०७८२.

भद्र—कल्याण. ११०३६०. भद्रजाति, उत्तम हत्ती, जेथ महामद भद्रजाति । धरति ना ॥ १०३४४.

भय—भीति. कैसैं भयातें भेडविति डोले । ११०३५९. धनत्यागें दवडणें । जैसैं भय ॥ १८०१०८. २०२९५, ३०६९, ११०३१४, ११०४६७, ११०५८३, ११०६१३, ११०६२८, १२०१६५, १३०६७५, १६०७१, १८०७५१. भयाची गोठि १८०६९, —चि दुगें ११०१९७, —चेनि नाचें १३०६८४; भयजन्म, हा पाठ जन्मभय असा घ्यावा, १८०६९८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘जन्मभय’ १८०७०१; भय भाउरें, भयानें भ्रमणारें, भ्रमविणारें या अर्थी, १३०१०३५, ज्ञानदेवी—‘भवभेउरें’, संसाराचें भय, १३०१०४१, कुंटे—‘भव काउरें’, संसाराची भ्रांति, भय, १३०१०४२; भयभीर, भयभीत, ११०३२३, —संभ्रमें, भयाच्या भ्रांतींत, गोंधळांत, ९०४६५; भयोद्वेगरहित १२०१६९; भयातव ११०३६३; भयानक १०१३१, ११०१९६, ११०३११, ११०३३५, ११०४४२; भयासुर—भयासुर आणि सुवेख । हें रूपाचें स्वरूप देख । २०११६, भयासुरपण ११०३४७, भासुर पहा; आपभयें, पाण्याच्या भीतीनें, १००७८; जन्म-मरणसभ(म)यीं १८०७०७, कुंटे—‘जन्ममरण समयी’ १८०७१०; बंधुभयभरिति १८०७१२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘बंधुभयभरिती’ १८०७१५; महाभय ८०१३९, ११०३७०, ११०३८०, ११०५००, १६०४१६, १८०७१०; महाभया-भोज दाउनियां, महाभयाचें (जणू) कौतुक दाख-

वून, ११०३६०; संसारभय २०२३७, १७०३७३, १८०६९९, —दायक १८०७०६, —संबंध १८०६९५, ज्ञानदेवी — ‘संसारभयसबाध’ १८०६९८, कुंटे—‘संसार भय संबंध’ १८०६९८; भयदुःख ११०३१५, —शोक १३०४९१; भासि भय १३०२८८; भय आणि निर्भयता १००८३; सुख किं भय ११०४८१, ११०४८३. अभय, ‘दैवगुणांपैकीं’ एक, अभय मी आधार । आधेय मी ॥ १८०११८९, १६०६७ ते १६०७२ पहा; अभयहस्त, अभय आहे असें दाखविणारा (गणपतीचा) हात, १०१३.

भर—उत्कटता, विपुलता, पूर, भरती. परि स्वमति भर । अभिमानियां ॥ १३०६१. १३०१९२, १३०८१२, १८०८९०. आवडिचेनि भरें १०१८७; कार्मी भर ४०१९; कारुण्यवेलेचां भरि २०७१; तारुण्याचिया भरा माझि १३०५५३; भैरवां भरि १३०८१८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वहिरवां पात्रीं’ १३०८२०; कर्मि भर होआवा ३०१६७; गगनभरिं धारा १३०१०५८; वांझेचें घर भरिं(रि) १५०२१५, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘घरभरी’ १५०२१७; दुर्भर २०४६, १६०३२१, —त्व १४०२३३, १८०१३८१; भरें, पूर, लोट, विपुलतेनें, बापा दुःखाचें केंणें सटलें । जेथ मरणाचें भरें लोटलें । ९०४९२, नाना उदितें दिवाकरें । गमावा मायुं दीठी भरें । १७०१७७, भरें भोगें, भरपूर भोगांत, ११०४९३; नीदेचेनि भरें १५०४५८, महासुखाचेनि—(रें) १००१०९; निद्राभरें १८०३२१, वृष्टि—(रें) ७०६९; सुभरें ८०२२४, १००५२.

भरणें—आंत अमणें, आंत घालणें, शिरणें, व्यापणें, भरती येणें. जैसा मडु गगना भरौनि । गगनीं चि आथि ॥ ८०५९. उदैलेनि सुधाकरें । जैसा भरला चि समुद्रु भरे । ११०२४८. आतां कृपाभांडवल सोडीं । भरि मति माझी पोतडी । १४०१७. कां कल्पातिचेया पाणियां । काइ अत भरताति धनंजया । १५०३०५. तें श्रीकृष्णवदनामृत । पार्थुं भरनि असे अंसंडत । १५०५५५. ६०४२, ६०१८७, ६०२२९, ६०२४८, ६०३८४, ७०२४, ७०१७२, ८०२२, ९०५१, ९०१४८, ९०१९०. ९०१९९. ९०२४७. ९०२८५.

१०३८२, १०४५१, १०५०, १०५६७,
 १११२३, १११९०, ११२८१, ११४००,
 ११४१६, १२०५६, १२०५७, १२१३८,
 १२६५३, १२६७६, १४०२२, १४१०४,
 १४३४३, १५०७७, १५०२०३, १५३५२,
 १६०२५, १६०१२७, १६१९४, १८३३७,
 १८४१६, १८८३६, १८११२८,
 १८१२६३, १८१३६८, १८१५३७.
 भरलेया जगा आंतु १८१३५३; अनुराग
 भरे(रे) १३३९१; अमृता भरला ११६१४,
 १५३७१; अमृतें भरितां सोहपें १८१७५६;
 अहंकार कर्मा भरे १८६०१; आंगि काठी न
 भरतां १२७२, काठी पहा, - पाखांड भरुनि
 १६३१३; आंगी भवंडी भरलियां, भोवळ
 आल्यावर, ९८०, - भूत भरे १४१५१;
 आजुली भरुनि ११६९८; आंतु बाहिरि उदका
 भरला ८६४; आग्रहा जलें भरे १८११०१;
 आभरणीं भरलें ११२३२; आशे भरे ६१९,
 ज्ञानदेवी, कुंटे - 'आविष्करे' ६१९; कपाटीं
 भरौनि ठेले ७८६; कान भरुनि घालीं
 १८१३४६; कानि केवि भरावी ९३४४;
 काष्टीं वन्हि भरे १४१९३; गीतार्थी विश्व
 भरं १३११५४; गुणीं भरले ९२०८; घांस
 भरी ६२३१, घांसु न भरी ११३५६; घोंट
 भरणें, घोंट पहा; चंद्रतारांगणिं नभ भरलें
 १५५४७; चंद्रें सिंधु भरे १३११५६; चौक-
 ङियां(डिया) पटव भरे ९१०६; चौपाहारी न
 भरतां ११४८९; डाल भरौनि १३३८७;
 तक्षका विष भरलें ११३७२; तणकुटा भरिला
 ३२४५; तासं भरी १८७४३; तोंड भरुनु
 बोलिजे ६११७, तोंड पहा; दारकुटा भरौनि
 ठाके १५३२६; दिशा चि स्नेहें भरितु
 १३२४९; दीडि न भरे, दिसत नाहीं, समजत
 नाहीं, ८४; निम्न भरलेयां उणें, खळगा
 भरल्याखेरीज, १६१५७; पाखिरं गगनीं भरे
 १३३१४; पुण्यां(प्पां)जलि भरौनि १५२;
 फलभारें भरिल ११२०; बुद्धी भरुनि
 १३९३८; महापूरें भरली ७६९; रत्ना
 भरुनि १७४१२; विश्व आदरां भरी, इतर
 सर्वांना आदर दाखवितो, १८५९२;

सर्वाभरणीं भरली १७१८०; सेम भरीं
 ४०५२, सेम पहा; हांचे भरे—१४२५९,
 (ने), १६०८०; भरीकुलें—भरीकुलें भरी
 भरीकुलें नी १०३७२, भरे भरे वेंनी
 १७०५; आटे...भरें लागे ८१२९; भरिते
 ...रिता होये १८१०५२; बोधे...बोधें...भरे
 ९२९४; भरियें—सहजें भरियें, एक हजार
 चौकड्या भरल्यावर, ८१२४, कुंटे - 'सहज-
 वरिये', तक्षाच हजार चौकडीपर्यंत, ८१५६;
 भरलेपण १५२५४; भरण, सैन्या भरण
 पुरलें, सैन्याचा अंतकाळ जवळ आला,
 ११४९४; देहभरण ३२०४, १८५६१,
 यज्ञोपचार—९२३९, विकार—१३९६१;
 भरणें (अ. व.), मेघांचि भरणें कवणें केलिं,
 आकाशांत मेघ कोणीं भरले, १३५५; भरणें
 (ना.), गाडे भरणें १३८३४, पोटा-
 १२७०; भरता, भरणारा, समभावे भरतेया
 १८१०९०; भरतिनी, भरत असलेला,
 पाण्याचा चढाव, भरति गेले सागरी। सरिता
 जिती ॥ ६३०४; भरतिया लगबगा १८१०८७;
 आणि नदी घरी वडे। भरती चि असती ॥
 १५११८, पोटी भरती जाणावी। यातना ते ॥
 १७१६५, भरित-नु, भरत असलेला, अंतष्करण
 भरित, हे शब्द एकत्र व्यावे, २२९२, अर्थ—
 ४२११, आंतु बाहिरि—१८९१२, आत्म-
 बोधें—२३००, निरामय—२२७९, सक-
 लायें—३२०, समस्तभोग—३१०२;
 बंधुभयभरिति १८७१२, भय पहा; रीता ना
 भरितु १३११०४. भरवणें—नदरतां भरवि
 सागर। १२११.

भरत—महाभारत. भरतु करी कणितलें। १३८२८,
 भरतु हा भारतु चा अपपाट असावा, ज्ञानदेवी
 'भारत तन्ही', कुंटे—'भारत कीर',
 १३८३१, वर कीर ऐवजीं करी हा पाठ
 आला असावा. भारत पहा.

भरतें-भरितें—भरती, वाढ. भरतें—पाहे पां
 पूर्णचंद्राच्या भेटी। समुद्रि भरतें अपार दाटी।
 ९११४. भरितें—भरितें सिंधुगभी। रिगालें राया ॥
 ११६४०. आनंदामृताचें भरितें १८१५४१,
 उन्मोखसागरिचें—१४२४, शांतरसाचें—५६४;

भरितें आलें १८.२८७, भयासि—११.३१४,
सात्विकाचें—११.५६०; भरितें दाटी
१३.३०६, —दाटे १८.१३०४.

भर-रं-वसा—भर्वसा—विश्वास, खात्री. भरवसा
—मियां जैसीजैसिया आशा। केला तुमचा
भरवसा। १८.१७६४. ११.९७. धैर्यबाहुंचा
भरवसा ६.४७२; भरवसा जाला ६.१५०,
—बांधे १८.७००, —बांधौनि ९.१५१;
भरवसेन १७.३१२, भरवसेनि, निश्चितपणें,
खात्रीनें, २.८२, ६.३३०, ११.४५३,
१८.१२८७. भरंवसा—भरंवसा जाला
११.६६१; भरंवसेंसीं ६.४७. भर्वसा ७.८७,
९.४९०, १०.२६२, भर्वसेनि—सद्भावा
भर्वसेनि आलें १०.१५९.

भराडा—पुजारी. १३.३८९. अठरा भराडे, सं.
वा. श. पहा.

भरि-री—अवधि किंवा प्रमाण दाखविणारा शब्द.
भरि—क्षण हिं भरि १८.४८३; गुंज भरि
१८.११८३; घर भरि (रि) १५.२१५, ज्ञान-
देवी, कुंटे—‘घरमरी’ १५.२१७; निमेषु भरि
१५.१११. भरी—क्षणभरी १३.८२०, निमिष
भरी १८.१७२२, —भरी १२.१०५, पोट—
१८.७४२.

भरिव—भरलेलें, भरदार. कुंकुआचें भरिव
६.२५५, भूलिचें—८.१४३.

भरोवरी—सामुग्री, उत्कटता-तेनें, परिपूर्णता-तेनें.
पाह्वा पां भरोवरी आववी। मेडु चातकासि रिचवी।
१५.२०. ज्ञानाचिया भरोवरी १३.११२८, प्रजे-
चिया—१८.८५२, स्नेहाचिया—१३.११४३.

भर्त्ता—पोषण करणारा, नवरा. प्रकृतिचा भर्त्ता
१३.९७८, लक्ष्मीयेचा—१३.७, विश्वश्रियेचा—
९.२७९.

भला-ली-लें—चांगला-ली-लें, उत्तम, अत्यंत,
वाटेला तो-ती-तें, कोणता-ती-तें ही. रुढपण
उचिता। दीसे मलें ॥ १.३६. भला जाला विनोद।
कथेचा ह्ये ॥ ४.३. तैसें मृत्युलोकिकें मलें। आहे
आषवें ॥ ९.४९५, असे व्यवहार उत्तम
(लक्षणें फार वाईट) चालले आहेत. मोति
फोडुन सांधितां चांग। कि तैसें वि मलें ॥ १८.२०.
१.८, १.१८, १.३४, १.९६, २.३६५,

२.३७२, ३.२००, ३.२१४, ३.२१९,
३.२३९, ३.२६२, ४.१४२, ५.७८, ६.२२,
६.६५, ७.१२०, १०.१५ (लें), १०.१९१,
११.२१, ११.२७, ११.६४, ११.२५२,
११.३२१(ले), ११.६४७, १२.३४, १३.४०,
१३.४४, १३.५२७, १३.६६९, १४.१५,
१४.३८१, १५.१, १५.१०१, १५.४१४,
१६.१४५, १७.१२३, १८.७६, १८.२४८,
१८.६९६, १८.६९९, १८.११६६,
१८.१२४१, १८.१३२४, १८.१३२९. मलें
गहन हृदय, अत्यंत या अर्थी, २.४०, —न्यापक
ज्ञान ५.८७; शिक्षा मागतां भली २.४६; मलें
कीजे, बरें, हिताचें असेल तें करावें, १.२१६;
भला जाणितला ५.१६२; भलीं विवंचूं
१८.३१२; उपदेशा मलें आतुडलें ११.३६७;
बोलु भला जाला ६.६; संवसाभ केरु भला
फीटला १०.१२९; मलेनि—मलेनि ममत्वे
देखिलां तुझीं ॥ १०.१६, मलेया—पाडाव मलेया।
दिषलें आधि ॥ १६.४२३, मलेया सुखा
मीनलों, उत्तम सुखाचा लाभ झाला, १२.१६३;
विरुद्धा अथवा मलेया, प्रतिकूल किंवा अनुकूल,
१६.७७; मले शब्दाला तें, तेतुकें, तेथ इ. शब्द
जोडून किंवा सुटे आलेले आहेत, कित्येक
ठिकाणीं ते एकत्र घेणें इष्ट वाटतें. कांहीं संदर्भांत
पुढच्या शब्दास विभक्तिप्रत्यय लागले आहेत :—
मले तें हीं, काय वाटेला तें, ९.२५६ (१),
मलेतेउता १८.११६५, मले तेउतें—जलणें
आगिचें। मले तेउतें ॥ १६.२८६, मलेतेणें—
नाना आवडिचेनि मापें। चांदिणें मलेतेणें घेपे।
१८.८६६, ११.१०, १८.१४४९; मलेतेणें
भावें ९.२५६ (२), ९.४५३, —मार्गें ९.४६६,
—व्याजें १८.१०६८, —सिं मेळु १३.३५८;
मलेतेतुकें—आणि पाणी होये मलेतेतुकें। परि तें
जीणौनि पद्य फांके। १८.८५९, मले तेथ—
मग मले तेथ मले तेथवां। देहबंधु असो अथवा
जावा। ८.२५५ (१), तैसें मले तेथ मलेतेणें
भावें। मले तें हीं हो अथवा नोहावें। ९.२५६
(१), ९.२८८, ९.३८४, १३.४६४; मले
तेथवां ८.२५५ (२), —तेह्मडी १५.४९,
—तेह्मां ८.२४७, —पुरतें, चांगलेंच, पुरतें,

भरपूर, परि टांचें नव्हे भलेलें) : पुरवें आहे ॥
 १००४१, भले तो-ती-तें—कोणता-ती-तें ही,
 कोणीही, वाटेल तो-ती-तें, हें वर भलेतें
 करितु : आतां पथ चि मारितु : १०२२५, तेजें
 भलेतिये होआवें । जतिचेयां ॥ १०४११, जें
 वीठी जरि चोख कीजे । तरि भलेतें चोख चि
 गुहे : १८५२४, वाटेल तें शुद्धच दिसतें हा
 उद्देश. पै राजमुद्रा आधिल्या । प्रजा भजे
 भलेतेया । १८८४६. विभक्तिप्रत्ययाशिवाय किंवा
 विभक्ति प्रत्यय लागून आलेले कांहीं संदर्भ—
 १०२१२, १०३७८, १०३९१, १००१७९,
 १३०४४७, १३०७७६, १४०२२९, १४०२४९,
 १६०३०, १८०६५३, १८०११५८,
 १८०१६६१, १८०१७२६; भलेतिये अवस्थे
 १८०१३५४, —कर्मी १८०९३२, —जाती
 १०४६८; भलेतिया परीं ८०७१: भलेतेया
 कडौनि ११०३३४, —भोगा लागि, भल्याच
 (निपिद्ध) भोगाकरतां, १७०६५; भलेतिये विषीं
 १८०१५५९, —सुरंगीं १८०४०६; भलेतेया दे
 १३०६७७; भलेतें—पयां कौरवां भलतें (भलेतें)
 जालें । २०१८१, भले तैसां १४०२३८, —तैसें
 १०३८१; भलेतैसा-सी-सैं, कसला-ली-लें, वाटेल
 तो-ती-तें, तितका-की-कें, जराचेनि आठोपें ।
 रोगी भलेतैसैं जल्पे । १६०३६३, १०८२, १०२०१,
 २०६६, १८०१४८१, १८०१४८४; भलेतैसैं
 उन्ह १८०१७९, —सा खेळ १३०९८०, —सी
 थोरी १७०३२२, —सा हानिलासु १६०७८.

भव—(१) संसार, मृत्युलोक. भवा भिया
 १०१३९; भवाश्रय १५०२४१; भवेभकुंभ-
 भंजन १००५, इभ पहा; भवतरु १५०१३१,
 —द्रुम १५०९२, —द्रुमवीजिका १५०८१,
 —ध्वंस १८०६, —पुरिचां पाणवाडां १६०४०५,
 —बंधमोचक १७०३०८, —रूख, रूख पहा,
 —रूप, तंव अंतु नाहिं अश्रया । भवरूपा पया ॥
 १५०२२१, —वार्ता १६०७०, —विजय
 १८०१०६०, —विषिं १३०६१६, —व्यथा
 १८०१४४८, —स्वर्गा, पै भवस्वर्गा उबगले ।
 मुमुक्षु योगज्ञान वळ(ल)घले । १५०२४७, भवस्वर्गा
 कालकूटा । पेसैं दावी ॥ १८०९४८, भवस्वर्गा-
 चिया राना १५०४६०, —दि १३०६१५.

(२) उन्नत होणारें. वाग्भव—वाचे वस्तें
 वाग्भव । तम जाणावें । १७०२२२.

भवंडणें—फिरविणें. अंधारि भवंडिनां कोल्हती ।
 ते दासें जैसां आदनी । रेख सेंभ । १५०१६६. तें
 भवंडिजे दंडें । असे चक्र ॥ १८०३०८. जैसा
 आकाशीं वारा नृणें भवंडी १८०१३०१;
 मनोरथाचां अंतरालीं भवंडित १६०३६२;
 भवंडिलेपणें १८०४२४; भवंडी, भोंवळ, आंगीं
 भवंडी भरलियां १०८०.

भंवणें—फिरणें, वाटोळें फिरणें. जेथ देवदे भंवत
 वळसे । अजानतचि : ७०७५. भंवतमे चाकि नुडलें ।
 जन्ममृत्युचां ॥ १६०१०७. अमण-चर्त्रीं न
 भंवें १३०४८७; मागिलें भवंडिलेपणें भ-
 (भं)वे १८०४२४; भंवता-ती-तें, समोवार,
 भोंवतीं, तैसे विविध व्यूह भंवते । १०९४,
 १०१४५, ३०११३, १०८०, ११०६३७; भंवता
 केला, समोवार बांधला, १८०३६; भंवतां,
 फिरत, भंवतां चि असावें, फिरतच रहावें,
 ८०२४२; भंवा, फेरा, अन, भ(भं)वे घेतलें,
 फेरे मारतें, १८०५४८, ज्ञानदेवी—‘भंवे
 घेतलें’ १८०५५१, कुंटे—‘भंवे घेतलें’
 १८०५५१; भ(भं)वे हांति २०३२६.

भवन—घर, मंदिर, स्थान. १३०४१४, १३०४३२.
 गा भवन १०२७४, गाभेवन पहा: चिद्गगन-
 भवनदिवा १६०६; भवनोद्भवार्भस्तंभ
 १८०६, उद्भवणें पहा; इंद्रभवन २०३६२,
 ब्रह्म—८०१५८: भावभवनिचा चौहटा
 १८०१५८८; राजवार्ताभवन १०३१७.

भवर-भंवर—भुंगा. भवर—कां कमलावरि भवर ।
 पावे ठेविति हनुवार । १३०२४७. १८०४८९,
 १८०८९८. भंवर १८०४७८, जीव—
 १८०१२९२.

भंवरी—कानांतील अलंकार. परि आकाश नांव
 भंवरी । सोनें तें सोनें ॥ १३०८९८.

भविनणें—होणें, वाटोळें फिरणें. नलिका
 भविनली परी मोहरे । ६०७६. आकाशाचा आडु
 भविनला ६०३१४.

भवै-भंवै—भिवई. भवै-भवैचि पडलें १३०५५९,
 पटल-पडल पहा. भंवै—भवै नुचलावी,
 कोणीही रागानें भिवई उचलूं नये, १३०२६६.

भाउरें—भ्रमणारें (राजवाडे). हें भय भाउरें ।
आववें चि ॥ १३-१०३५, भ्रमविणारें या अर्थी.
भय पहा.

भाउंड-वंड—नातलग, साम्य असलेला.

भाउंड—महासुखाचें सोडरें भाउंड ८-२६१.

भावंड—जो चांचल्यें भावंड । मर्कटाचें ॥
१३-६९०.

भाक—भापा, करार. तेव्हालि कुंडलिणी हे भाक
जाये । ६-३०१. दुजेयाची भाक नुरावेया,
दुसऱ्याचें नांवसुद्धां कोणी काढूं नये, १६-३९०;
देहेंसी भाक केली, जीवानें देहादीं करार केला,
१८-३२३. भाखणें, भाष-षा-स, पहा.

भाखणें—बोलणें, बडवडणें, न बोलवें तें भाखे ।
१३-७७५. भाख, (१) प्रतिज्ञा, आश्वासन. तरि
मातें वि गा पावसी । हे भाख माझी ॥ ८-७८. (२)
विचार, वास्त. नेंदी आपपर पेसी । भाख उरों ॥
१३-१७१.

भाखड—आटलेलें, दूध न देणारें गुरू. कां
विखली रुपली गाए । धड भाखड न पाहे । जो
तिथेचिया ग्लानी होये । कालाबुला ॥
१६-१४१.

भाग—वांटा, वाट, वाजू, प्रकार. पै चित्रिचें पाणी
हुताशु । तो दीठी चि भागु आभासु । १८-४४३.
भागि-गी—१८-४०६, १८-१५७६; खला-
लाचेयां भागि १५-३५४, घटाचां—१४-३१४,
दुःखिताचां—१६-१६०, मरुद्रणाचां—,
विभागांत, वर्गांत, १०-२०३, मृत्युचां—
९-२९५, बुद्धि—१२-१२७, समुनिनिमुनि—,
कमजास्त प्रमाणानें, १८-८२५; लौकिका
भाग, लोकांच्या वाजूतें पहातां, १०-७५;
सत्त्वबुद्धिचा भागु १७-११०; भागा आला
१२-१८४, — आलें १८-८८९, भागासि
आला १२-६९; भाग केलें १३-९४६, भागा
फीटलें ५-१४६, ११-१५९; भागु न घरी,
विभाग पडत नाहीत, १८-१६६०; अज्ञानभागु
१३-८५७; उत्तरभागें ६-१९६, उत्तर (३)
पहा; कर्मभागु २-२७४; तपभागी १७-२६२;
दानभागु १७-२८३, पुण्यपाप—१६-३०७,
भूमि—१८-११६३; मध्यभागी १८-१२३४,
सुसुष्ठुभागा १८-६९९; शेषभागें १८-१४३३,

सम—१८-२४५; सेखभागी १५-३९५,
हितभागी १६-२०१; दो भागी ११-६५१,
दों—१२-१८६, दोहिं भागां माझि, बुद्धि
व धृति या दोन, १८-६९३, दोहिं भागि
१५-४२९, तिभागा, सत्त्व, रज व तम यांना
उद्देशून, १८-५८१, तिहिं भागि, पृथ्वी, पाताळ
व स्वर्ग, १५-४७०, तीन्ही भाग, वेदांचे,
१८-१४२३, आठै भाग, अष्टधा मित्र प्रकृतीचे
भाग, ७-१८, दाहें भागी, वायुतत्त्वास उद्देशून,
१३-१०७, सत्तिसें भागि, छत्तीस भागांत,
१५-४५१, गीतेचे श्लोक १३-५ व ६ यावरील
निरूपण पहा, या सर्वाकरितां सं. वा. श. पहा;
भागातें ८-२५७, हा पाठ भोगातें असणें
संभवतें, ज्ञानदेवी—भोगातें ८-२५९, कुंटे—
'भोगातें' ८-२५९. विभाग पहा.

भांगार—सोने. कां बीज चि जालें तर । अथवा
भांगार तें अलंकार । ९-६४. भूताकृतिकें नाणें ।
घडत भांगारें जेणें । १५-४४८. भांगारा परीतें
काहीं । लेणें गुंज भरि ही नाहिं । १८-१२८३.
६-९८, १८-१३९. भांगाराचा रवा ११-६३४,
—ची बोढि, टंचाई, १७-२६७; भांगार जन्हीं
पन्हरें, पंधरा मोलाचें सोनें असलें तरीही,
१७-३२०; टीक भांगार, अलंकार व सोनें,
१७-३४५; प्रेमाचेनि भांगारें, प्रेम हेंच सोनें
घेऊन, १५-४; भांगारा पुटें देणें घटे १८-१५६,
—पुटें देतां ऊटे १०-५५.

भाग्य—नशीब. भाग्य तेथ विलासु । सुख तेथ
उल्हासु । १८-१६१८. ९-५२०, ११-६१२,
१४-१५०, १७-२६८, १८-१३३३. भाग्याचा,
उत्तम नशिवाचा, १३-१०६२, —चे ८-१५५;
भाग्याचिये भडसे ६-३५४; अगाधा भाग्या
११-११९; आत्मलाभाचें भाग्य १३-५२१;
विपरीता भाग्या (संशोधन) ११-३८५;
सानुकुल भाग्य १०-१५२; भाग्य उदैलें
१७-१३४, —घडे १८-१४६५, —होण १३-५;
भाग्यउदो ११-१७५, १७-४२३, —निधी,
अर्जुन, ११-२०४, —योगें १८-१७५२,
—विशेष १८-१८८; चराचरैकभाग्य, स्थावर-
जंगमाचें अतिउत्तम भाग्य, ८-२६६; लोचन-
भाग्य ११-३३३, वैराग्य—१६-२०७,

सकल—१८८९७; सभाग्य, नशिवाचा, १३६४२, १८०१४०.

भाजणें—उतरणें, कमी होणें, नाहीन होणें. हांव कें भाजे १७०१५; भाजे चि ना, विपाचा आवेग नुळी कमी होईना, २०७१.

भाजन—योग्य पात्र किंवा मनुष्य. देशु काल भाजन १७०२६९; सुभावभाजनभाजन १००५, भजणें पहा.

भाट—(१) स्तुतिपाठक. अमरीं भाटां होइजे; ६०४५४. २०२१२, ११०१७३, १७०२९५. भाटियेचे सुरगण, स्तुतिपाठाकरतां देव, ९०३२२, ज्ञानदेवी—‘भाटियेचे’ ९०३२५, कुंटे—‘भाटियेचे’ ९०३२५; भाटिव—भाटीव, स्तुतिपाठ, गीत भाटीव श्रवणीं । कर्णत्रय ॥ १७०२९६, भाटिवे लागि १३०९५२. (२) पंडित जमीन. जेया सापां होउनि असणें । भाटि तिये ॥ १३०७८३, (मेल्यावर आसत्तीनुळें) त्या जागेवर सर्प होऊन राहतो.

भांड-डें—भांड—(१) स्तुतिपाठक. भांडाचां बोलीं १८८०४. (२) भांडें, घडा. भांडघटशराविं १३०८६९; घटभांडादिकिं १५०४७२; मद्यभांड—मद्यभांडा आलें, जर दारुच्या पात्रांत असेल तर, १७०५२. भांडें—पात्र, मडकें. नाना चां(चा)किं भांडें जालें । १८०४२४. १८०३०८, १८०१४६६. भांडेयाचेनि तापें १७०११६; मद्याच(चे)आ भांडेया, पवित्र नसतें यास उद्देशून, १६०२८४; जैसें महाभयाचें भांडें फूटलें, महाभयाचें (येथें मृत्यूचें) जणूं भांडें फुटून संहार पसरावा, ११०३७०. भाणें पहा.

भांडणें—कलह करणें, विरोध करणें. पद्मदलेंसि इसलें । भांडताति हे डोले । १३०५५८, कमळाच्या पाकळ्यांशीं शुभ्रपणांत स्पर्धा करणारे डोळे. घाटी भानुसीं भांडे, आपल्या छाटीने वसिष्ठानें सूर्याशीं स्पर्धा केली यास उद्देशून, १८०१७१०, ज्ञानदेवी—‘भांडे भानुसीं काटी’ १८०१७३२, कुंटे—‘भांडे भानुसीं शाटी’ १८०१७३२; भांडुकें, भांडखोर, जैसें आपण नम्र भांडुकें । जगातें झणे ॥ १८०१३४, आपण स्वतः वस्त्रहीन असतां जग हसूं लागलें तर जगाला भांडखोर म्हणतो.

भांडवल—पुंजी, व्यापारकरतां दिलेली रक्कम. पै हुष्टाट्टिदिवे जेजी । भांडवला न सुटे कवडी ९०५०३. न पातां दे भांडवल । मृदु बोरा ॥ १६०२८१. ७०१७३, १६०३४८. भांडवलाचा आधार १८०८७७; दुःखाचें पुरतें भांडवल ८०१३९; कर्मभांडवला सुपु १८०७४४, ज्ञानदेवींत व कुंटे प्रतीत ‘कर्म भांडवला’ असा पाठ आहे, १८०७४७, तो इट वाटतो; कृपाभांडवल सोडीं १४०१७.

भांडार—कोठार, सांठा, पुंजी, खजिना. न विलेव भांडारा । दड्डु ना ॥ १३०५००. ७०२४. ब्रह्मकटाहाचि भांडारें ११०२६४; महातेजाचें भांडार १०१३८; महासिद्धिचीं भांडारें १०१३८, श्रिंगारधियेचीं—११०१३८; भांडारें सांडूनियां १०२२०; आनंदभांडार १००२१, योगविभव—, अष्टांगयोगाच्या वैभवाचें कोठार, सहाव्या अध्यायास उद्देशून, ६०११, लावण्यरत्न—, शारदेचें, १०३१; सिद्धभांडारीनि, सिद्धांच्या समुदायांतून, ६०४६२, ज्ञानदेवी—‘सिद्ध-भांडारसैन’ ६०४६४, कुंटे—‘सिद्धिभांडारीहुनि’ ६०४६४. भांडारी—कोठारी, खजिनदार. नग चोडु तरि भांडारी कीजे । १००५१.

भाडि—हीन धंद्यातील स्त्रीपुरुष. ९०३२६, कवडा पहा.

भाणें—भांडें, वाढलेलें ताट. कां न धांतां न लेटिजे । भाणें जेवि ॥ १८०१४९. भाणेया वरौनि, वाढलेल्या ताटावरून, १८०७८२; भाणें वाढलें आहे ८०१४१.

भाता—धनुष्याचे बाग ठेवण्याची पिशवी. काड पिनाकपाणिचां भातां । वायकाडें आयि ॥ ११०२०४. जोडभाता—प्राणापानाचां जोडभातीं १५०३७६. भाति—लोहारसोनागदिकांचा वारा फुंकण्याचा भाता, आणि फूंकें भाति फुगे । १३०६६३.

भातार—नवरा. भातारविण करावा । तो हा योशु ॥ १२०६६. भातारहीन वनिता २०१९९.

भातुकें—खाण्याचा पदार्थ, खाऊ. भुवपदाचें भातुकें १००१८, लोकत्रयाचें—३०२४३.

भातें—खाणें. येसें युगुतिचेनि हाथें । जै इद्रियां अये भातें । ६०३५२.

भादि—चांगली. आववा चि विधिं भादि । परि सांजवणी टेंकों नेंदी । १३.६३६, सर्व वावतींत चांगली पण दूध काढण्याच्या वेळीं जी आंचळा-जयळ जाऊं देत नाहीं (अशी गाय कोण पोशील ?).

भांभ—शोभा, सौंदर्य, तकतकी. आखरांचिया चि भांभा । इंदियें जीति ॥ ७.२०२. अवेवकांतिचि भांभ ६.२५३, भाणूसपणाची—१०.७५.

भांभावणें—गोंधळणें, भ्रमांत पडणें. जैसें कां हिरव चारिं । भांभावे पशु ॥ १३.११८. भूतें भांभावलिं ७.१६६; राहाटी भांभावला, नहुष राजाला स्वर्ग मिळाला, पण तेथल्या राहणीनें तो गोंधळला, १८.१४६९.

भार—ओझें, चहर, समुदाय, वजन. येया भारा-पासोनि सोडवीं । मेदिनी हे ॥ ३.१८७. स्वशरी-राचा भार । नेणे जैसा मेरु । १३.३४७. १.१५४, ९.१७. भूमीसि भार ३.१४०; वैराग्यवसंता-चेनि भारें ६.१४९; भारें आतला ६.१४५; भार आतौनि ८.२६०; भार धरुनियां १८.१३२६; भार हारपति ११.३९०; अमि-लाषाभारें ९.५०४, आंग—१७.२५९, उर्मी—११.२४८; दलभार, दल-लें(१) पहा, फल—, फल पहा; परिभारें, हा पाठ परि भारें असा घ्यावा, ६.३६८; भूतभारसहिष्णु, सर्व प्राण्यांचें ओझें सहन करणारा, १३.४५९; विकारभारें १५.१५०; सर्वभार—तपांचिया ही सर्वभारा । नव्हे चि लाडु(गु) ॥ ११.६७३, कितीही तप केलें तरी साध्य होत नाहीं; सर्वभावभारें ११.६७८; भार—उंच नीच भार सांडावे । १०.२८१, भार हा अपपाठ आहे, भाव असा पाठ घ्यावा. भारी—भारयुक्त, अवघड. बोहणीए चि एवडें । भारी जेथ ॥ १८.७८१, आरंभींच एवडे कष्ट सोसावे लागतात; १५.५५६; कोणें बोलें भारी, अवघड असें कसें म्हणतां येईल ? १८.९४०; पाहिचा वेळु भारी नव्हैल, उद्यां (पुढें) फार वेळ लागार नाहीं, जड जाणार नाहीं या अर्थी, ९.४०१.

भारणें—मंत्रतंत्रानें पछाडणें. बुद्धितत्वे भारेलें । १४.९०. भारणी, भुरळ, भुरळ पाडणारा मंत्र. भूलिची भारणी, भ्रमाची पछाड, १२.१५८;

डोलेभारणी—रूपनृत्याची पुरवणी । तेयां पुढें डोलेभारणी(णी) । १७.२९६, डोळ्यांना भुरळ पाडणारी.

भारत—महाभारत. १.४०, १.४६, १८.१६३८.

सवा लक्षु (सवालक्षु) भारत १८.१६४०;

महाभारत १०.२९,—प्राकार १८.३६.भरत पहा.

भारती—वाणी, सरस्वती. नाना कथारूपें भारती । प्रकटली असे त्रिजगती । १.३२. जरि प्रकटे सिद्ध-सरस्वती । तरि मुंकेयां आधि भारती ॥ १.७८.

भालणें—भुलून जाणें. तुज भाललां, तुझ्यावर भुललों नाहीं काय ? १८.१३७८.

भाली—भाला. काललोहाची भाली १६.२११; विकल्पाचिया भाली रगडूनि, विकल्पाच्या भाल्यानें रेंदून, ७.१६८, कुंटे—‘भाली’ ७.१७३.

भावणें—इच्छा करणें, कल्पना करणें, आवडणें, शोभणें. ऐसें जेणें जें भाविजे । तें फल तेणें पाविजे । ७.१४२. मनीं जें भावां(वा)वें । ८.७५. स्वयंवृत्ता वृत्ति । भाविति गा । ९.१६०, मी स्वयं-वृत्त असून मला वृत्ति झाली असें समजतात. ९.८४, १३.३९७, १८.३८६, १८.७७३. संवादु...भावितां १४.४०९; मनीं मीं भावितां ९.३५५; गुरु भावी, गुरु आहेत असें समजतो, १३.३९२; भावे—विचार, अनेग हान भावे १७.३८६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भांडावे’ १७.३८९; हे चि भावे, हीच अवस्था होईल या अर्थी, १३.७५९, ज्ञानदेवी—‘हें चि भवे’ १३.७६१, कुंटे—‘ऐसेंचि होईल’ १३.७६१; भावित, आवड असणारा, यज्ञभावितीं सुरीं ३.१०४; भाव्य, भावना करण्याजोगा, येथें आधार असलेला, जो एया लटकेया भूतग्रामां(मा) । भाव्य सदा ॥ ९.८३, भावणें १६.७२. भा०—ओ-व-वो—कल्पना, प्रेम, भक्ति, अस्तित्व, प्रकार, हेतु, भा०—कां आकाशीं वायु हारये । तेथ दोनि हें भा० लोपे । ५.१३३, ५.१६२, ९.७०, ९.४२८, १३.२३८, १३.२६६, १३.८६०, १४.१८२, १४.३६४, १४.४११, १५.२११, १८.२९२, १८.३००, १८.५७६, १८.१२३१; आत्मेयांचा भा० १०.१२५, जीवाचा—१६.४६७, निःसीमु—९.३७८; भा० उते ७.१३३; हा भा० हान तुज जाईल, ही कल्पना तुझ्या

मनांत येईल, ९.४२१; अहंभावा-ओ-व, अहं पहा; द्वैतभावा-व, द्वैत पहा, प्रेम-१३.७०९, बीज-बीजांकुर-, बीज पहा; ब्रह्मभावा-व, ब्रह्म (१) पहा; भेदभावा १२.१९१; सांख्यसद्भावा १८.१४२५; स्वभावा-ओ-व-चो पहा; भावो—ऐसा मनीं धरिति जो भावो । तो पुढपुढां लागें तेयां देऊं । ९.३३८. सोहं-भावा ६.११५; भाव-वो—प्राणासि भावो जाये परिमल्लाचा । ६.१७, मग शम दम दोन्ही । सुखदुःख वर्ते जें जनीं । जन्मविनाशु मानीं । भावांमाझि ॥ १०.८२, तरि पढियेंतें लेणें । आंगि भावे(वें) जेणें । धरिजे तेवि साहाणें । सर्व चि जेया ॥ १३.३४२, ९.३४९, ९.४५७, १०.४५, १०.७९, १०.८४, १०.८८, १०.१७२, १०.१७३, १०.१७५, ११.३९, १२.७९, १२.१३७, १२.२००, १३.१०८०, १६.९७, १७.२३३, १८.८९३; एणें भावें १८.१२३९, येणें—५.७३, १३.१९५, १७.२८७, जेणें—१३.११; भावां अतीत ८.१७३, भावातीताचे भाव १३.१०००; भावांचें अवतरण १३.४; भावांचेनि परिमलें ७.१८१; भावांचे पाहुणे ९.३९१; भावांचा फुल्लौरा ९.२७; भावांचेनि हातें १०.१०१; भावांचें होणें १०.८७; भावो जो धरिला १६.५८, —न घडे १८.११३६, —पोखे १७.११५; इंद्रियें आपुल्लां भाविं झोंबतां ६.२०; भावाची भीती मोडौनि १८.२८५; भावार्थ, अर्थणें पहा; भावज्ञ ६.२१; भावबलें १३.३९५; भावभवनिचा चौहट्या १८.१५८८; भावभेद ६.९४, —शुद्धि-द्धी ७.१६५, १७.२३४, १८.८३६; अंगिकभाव १.४, अमृत-४.१५१, अविना- ४.११९, आत्म- ८.१३०, इंद्रिय-१३.३०२, ईश्वर-१८.८६९; एका भावाचां सुखासनीं १०.४४, एकभावे ५.२८, ऐक्य-, ऐक्य पहा, कर्म-संकल्प-१८.३५५, जन्यजनक-१८.७४, जीवपरमात्मा-१०.२५; जीवाभावांचिये पाल-विये ८.२६; दुःस्वप्नभाव ११.६६५, देह-२.१७४, ५.१२८, द्रव-, रसें गाढि वरि दिल्ली । द्रव भावें आथिलीं । १७.१२७; द्वेष्यभावादिल्लीं १०.२२७; नित्यभाव ८.२५५,

अनित्य- १३.१०६५, पुत्र- १३.१७९, प्रकृति- ३.१७७, १०.१३४; प्रादुर्भाव १८.६७१; फलभाव १५.८८; बाह्यभाव १३.२९५; भक्तभावभुवनदीप १८.८, दीपणें पहा; भलेतेणें भावें ९.२५६, ९.४५३; भूत-भाव—तेवि भूतभावां नाशवंत । अविनाश जें ॥ ८.१७५, प्राणिमात्रास आधार असलेलें व प्राणि नाहींसे झाल्यावरही जें नाश पावत नाहीं; भृत्यादिभावे १७.२७६; भेदभाव ८.४०; मद्भाव ४.६२, ९.४१०, १४.३०४, मनो-७.३, १८.९०९, रस- ११.११, रसभावफुलीं ११.२०; विज्ञानात्मक भावो ६.८८; शरीर-भाव २.३०९, ८.३६; सभावे, सहज रीतीनें, ६.१६८; सद्भाव ६.६९, ९.१८८, ९.२६०, १०.१५९, ११.३२२, ११.५२९, ११.६२७, ११.६९८, १३.४७४, १३.६१६, १७.३८९; समभावे १८.१०९०; समविषम भाव ६.४०५, सरल- १३.३५९, सर्व- ९.३३९, ९.४४४, १३.३८५, सर्वभावभारे ११.६७८; सर्वभाविसि उखितें ९.३३१, सर्व भावे ९.३८२, सर्व- ३.१४३, ७.१३७, ९.४१६, ९.४४०, १३.७८९, १६.५७; सात्त्विक भाव ७.५२; सात्त्विकां भावांची मांदी ८.५५; सुभावभजनभाजन १०.५, भजणें पहा. आठां हिं भावां ११.२४७, अकरा भाव १०.८९, सं. वा. श. पहा; अभाव—ज्ञानाच्या अभावा-माझि ४.२०२; भावाभावरूप १८.११८०.

भावन—आधार, आश्रय. भूतभावन ९.८५, —ना (सं.), प्राणिमात्रांस उत्पन्न करणाऱ्या, १०.१६५.

भावना—(१) कल्पना, निष्ठा, श्रद्धा. तें क्रियाजात आषवें । जें जैसें निफजेल स्वभावे । तें भावना करुनि करावें । माझेया मोहरा ॥ ९.३९६. ४.७५, ६.३९२. निश्चलत्वाची भावना २.३४४; भावनेचिये खोडां पडे ६.७८; जेणें ध्यानें भावना सीजे ८.७२; अव्ययभावनेचेनि पैसें, अव्ययत्वाच्या कल्पनेचा विस्तार करुन, १६.७०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘ऐक्यभावनेचेनि पैसें’ १६.७१; बंधभावना, आपण बांधले गेले आहां या कल्पनेनें, १८.३९०; मद्भावना १२.१२४.

(२) किमयेची रीत. कां कथिलाचें कीजे रूपे ।
रसभावनीं ॥ १८०७७१.

भाष-भा-स—भाक-खणें पहा. नांव, वचन, विचार या अर्थीही हे शब्द आले आहेत. **भाष**—जे विवेकाची भाष नेणति । ४०२४. आपपरु हे भाष । जाणणें चि नाहिं ॥ १३०३५७. तो दोनि हे भाष आठी १८०११५३; भाष जाण—करावें भाष जाण, स्वाभाविकच कर्म होतें, मुद्दाम करावें असें कांहीं राहत नाहीं, १८०११७१, तो हे—, द्वैत नाहींसें होतें, १८०१२०४, —जाये ५०१३४, —हीं देंसी, वचन देतोस, शपथ घेतोस, १८०१३६६, —नाहिं ८०१६८, ११०५०; भाष नेणजे, वाङ्मयाची भाष नेणजे ५०१२९, बुद्धिची—५०५१; भाष नेणे ११०१८४, १२०१४९, —बोलिजे १३०४९८, —विसरला ११०६८८, —सरे ९०२४७, —हारवे ११०६८२, —हारपो(पौ)नि जाये १००१८१. भाषा—तीर्थ अतीर्थ हे भाषा । उदकि ना सनोलख । ताहान बोले तें सुख । वांचूनियां ॥ १८०५५६, तहान भागवील तें पाणी सुखकर होतें, तेथें पवित्रापवित्राचा विचार येत नाहीं. भाषे चि आंतुल १८०२९९; या भाषा नेणां १००२८५, — योगी बुडी देंति १३०१०६७; भाषावसें १८०११; अनुष्ठानभाषा १८०३१६; निरूपणभाषाप्रतीति १५०८९, निरूपणें पहा; परिभाषा, विशिष्ट रूपकाची भाषा, १६०४२; सुभाषित १३०५७७; भाष्यकार, ग्रंथावर अधिकारयुक्त विवरण करणारा, १८०१७०१. भास—भास नेणति १६०२८५, —पालिली १६०४४५, —हारवे १४०२४४; भासा—इया भासा बोलिजे १८०५७६.

भासणें—प्रकाशणें, चकचकीत दिसणें, खरें आहे असें वाटणें. नाना सूर्य प्रकाशें । प्रकटी तें अत्र भासे । १४०१३१, सूर्यप्रकाशानें जवळचे ढगहि प्रकाशित दिसतात यास उद्देशून. यज्ञभासु, तामसांच्या दिवाज यज्ञास उद्देशून, १७०१९४, ज्ञानदेवी—‘यज्ञभासु’ १७०१९५. प्रतिभासणें पहा.

भांसलणें—मिसळणें, परि तें चि येसेनि निबाडें ।

जैसें भांसललें खरें कुडें । ९०४३, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भेसळलें’ ९०४३, राजवाडे कोश—‘भ्रंश-लेलें’. तो पाठीं तेथ चि भांसलला, प्राणवायु मूर्ध्निआकाशांत पुनः येऊन मिळाल्यावर शब्द नाहींसा होतो, ६०३१४, ज्ञानदेवी—‘भेसळला’,

भासुर—भयानक. १०१३३.

भिक्षा—भीक. २०४६. भिखारी १४०२३७.

भीक—पै भीके परीतें न लाय । तन्हीं गारुडी सर्प वाहे । १८०६०५.

भिग—(१) पुट. मोतियां भिग देणें, अनावश्यक, १००१४. (२) कांच. भिगाचेनि घरें, कंदिलांत, १४०३०६. **भिगार**—कां भिंगारां दीपु ठेविला । बाहिरि फांके ॥ १३०१८२, तावदानामागें दिवा ठेवला तर प्रकाश जसा बाहेर पसरतो.

भिगुलवाणा—त्रासदायक, विपरीत, भयंकर. बोले करुनि मि(भि)गुलवाणे । भेडवितु आहासि ॥ ११०४४३. १८०१६०७. **भिगुलवाणेपण**, तैसें अति भिगुलवाणेपण । वदनाचें तूझें ॥ ११०३४१.

भिगोरि—भोंवरा, भिंगरी. भिंगोरि निधिये पडिली, भिंगरी जर अत्यंत वेगानें फिरूं लागली तर, १५०१३५.

भिड-भीड—चाड, आवड, आदराचा किंवा मान्यतेचा भाव. भिड—भिडा जरि ह्याणों राहों ११०७८; भिड सांकडि न धरवे ११०८०. **भीड**—एथ भीड कवणाची धरूं । तूं माये आमची ॥ ३०२१. भीड न धरावी ११०४३७, —न धरीति १३०१६३, भीडेची तरि सींव लंघो(घों) नेंदी ७०१९८; विधिचि भीड न धरी १६०४४४, —न पडे १६०१८७.

भिडणें-भीडणें—युद्ध करणें, एकवटणें. भिडणें—अनेका सिद्धांतकक्षा भिडुनि, अनेक सिद्धांतांच्या बाजू जेथें आपापले पक्ष मांडतात, गीतेंत अनेक सिद्धांत मांडून पूर्वसिद्धांत पुनः मांडला आहे यास उद्देशून, १८०१२३६. **भीडणें**—आतां येणेंसी कवण भीडे । १०११९.

भिणें-भीणें—भय पावणें, कचरणें, घाबरणें. **भिणें**—हेतु जेयासि भिये । अचित्य जें ॥ ८०८७. आत्मनाशा जो भिये । १६०४३२. कां निषिद्धासि न

भिये । आणि जैसी ॥ १७-१८९. भिय ६-७,
भिये ११-३२०, १३-२६३, १३-६९२; भियें
१०-१६६; भितिल १२-८८; भियाला—
अर्जुनु आह्वांसि भियाला । २-२०८, २-५१,
१०-३१; भियालियां १४-१३२ (२); भियालीं
—पूसां भियालीं ११-३२; भियालियातें—
भियालियातें पार्थीतें आश्वासिलें ११-६४४.
भीणें—पै आपणपेनि जालियां । छाया गा आउ-
लिया । भीडनि भियालियां । आवडिजे ॥ १४-१३२
(१). भीडनु—वेदांजेलि तैसा । भीडनु
असे ॥ १३-५९७, गुरुभक्ती जो भीला
१८-१४७७; भीसि कां वायां १३-८५१;
भ्यालें १२-२१. भि—भय. भवा भिया,
संसाराच्या भयानें, ९-१३९; भियाचेनि मीसें
९-४६२.

भितर-भीतर—आंत. भितर—तो गुलदुःखाचा
राजवंटा । भितरा ही पावे ॥ ८-१८२. तैसें
पुढिलाचें वरवें । जेयाचा नितर पावे । १८-६७५.
भितरां—विडा पाउड भितरां, विडा दक्षणा
वेऊन गीता मंदिरांत, १८-४६. भीतर—तैसा
तो मज भीतर । मी तेया आंतु बाहिर । ७-१३१.
भीतरि ६-२१७, बाहिरि...भीतरि १३-४६२;
भीतरी—आडां पाहारां भीतरी १२-१०५;
भीतर १५-११७; एकेकाचा भीतर पाहिजे
८-२२.

भिन्न—निराळा, मोडलेला, तुटलेला. आणि इथें
प्रकृति ह्मणजे । हे अष्टधा भिन्न जाणजे । ७-१६.
कां सुवर्णां होउनि आनं । लेणीं गमत भिन्नं ।
१५-३०१. ५-२७, ८-४३, ९-७१, ९-२४९,
१४-३८३, १५-२९१, १८-८८, १८-५१४.
अष्टधा भिन्न ७-१७, १५-४५१; हे भिन्न आठे
भाग ७-१८; भिन्ना अभिमाना सुदिया सुद-
लिया, भिन्न भिन्न योनींतील अभिमान हे बोटांत
घातलेल्या आंगठ्यांप्रमाणें आहेत, १४-१०८;
भिन्ना—कां पूर्वापर सरिता । भिन्ना दीसति
पल्हातां । ३-३९, भिन्ना भूताकृती १३-१०७८;
भिन्ना भूतव्यक्ती १३-१०५०, १८-५२८,
१८-५४२; गुणत्रयें भिन्ना १८-६२४; गुणभिन्न
कर्म १८-८२८; भिन्नता ४-११८, सर्वकर्म—
१८-२९४; भिन्नत्व ६-४२; भिन्नपण

१५-३०२ (२); अभिन्न-ज्ञा—ते अवयव ठरूं
अभिन्न । नी ति वक्र । ७-३८, १५-२९१,
१५-३०२ (१), १८-१२६३; भिन्न अभिन्न
१५-२९८, भिन्न... अभिन्न १५-२९०;
भिन्नाभिन्न १८-१३८८. —व्यवहारें १५-३०३.
भीजणें—ओलें होणें, मुरणें. आणि जागतां जेव
अनिजे । जेव जेवें ध्यानें भावना भीजे । होव्या
लागत लेखां देखिजे, तें चि देखि । ८-७२.
पाणिचें ही रान । हीरा राने । भीजे । १६-४८१.
भींति-त्ती—भिंत. भीति—ज्यांत डेकळां भीति ।
चित्राची वीजतनें चांभी । १८-२३१. हुद्दीची
भींति पाहूनि १३-८२५; भींतिमात्र १६-६३६.
भींनी—भावाची भींनी मोडौनि १८-२८५.

भु-भू—पृथ्वी, जमीन, माती. भु-भुई, जमिनीवर,
जमिनींत, दीजे विंग सुडें. अंजुल असे । १६-२९१.
आतां वेडुंवें भुई ह्मणजे. हें नोडे तो हाता आपणजे ।
१६-१९०. १३-२९६. भुईं आंतौनि, मातींतून,
९-७३; भुईं हात आंग लागे १८-१०२२;
भुईं पडे १८-२५१, —पाविरिलें ९-३९,
—रुतलें १५-१२२, —खोलौनि १८-४२१;
भुथें—भुथें ना सेजे सांटे, जमिनीवर किंवा
अंथरणावर चैन पडत नाहीं. १७-१४८;
भुरुह, झाडें हुडपें, १६-२८१. भु-
भूतल, तल पहा; भू—भूगोल, पृथ्वी,
१०-६९, १०-२४०; भूपति १-१५१,
२-१०३, २-२१२; भूपाल १-२१८. भोए
पहा.

भुज-जा—बाहू, हात. के(कै)सैं चां भुजांचें सावळें ।
पाहातां वोल्हावति मनडोले । खंअ देअं जाइजे
तरि आकले । दो चि भुजां ॥ ११-२८५. दो वरि
दोनि । भुजा आलों घेउनि । १२-२२२. षड्दर्शनें
ह्मणपति ते भुजांची आकृति, षड्दर्शनें हीं
गणपतीचे सहा हात आहेत यास उद्देशून,
१-१०; आनंदासि दोनि भुजा निगालिया
११-५९१; आवेसैं भुजा आत्रादिति १-१३४;
तलिली दोन्हीं भुजा...वागारे संसारावेया
११-२९१; चतुर्भुजरूप ११-५८४; चतुर्भुजां
चि होआवें ११-५८७; द्विभुजें चतुर्भुजें
११-८३; महाभुज १५-१४७.

भुंजणें—उपभोग घेणें, सोसणें. आणि स्थिरवृद्धि

ह्यणिजे । तो कैसां चिन्हि जाणिजे । जो समाधिमुख
भुंजे । अखंडितु ॥ २.२८८. मीं अमोक्ता किं भुंजें ।
ऐसें ह्यणति ॥ १.१६४. १३.३९०. भुंजतां
उसंनु...नाहिं १८.१२६९; मृत्युजन्में भुंजि-
जति १८.१२६४; भुंजौनि १८.१०५६;
भुजावा—येणें भावें भुजावा, हा पाठ भुंजावा
असा घ्यावा, १७.२८७, कुंटे—'भजावा'
१७.२८७.

भुररें—भुररें—भुरळ, धुंदी, पिसें. भुररें—तैसें
तारुण्याचें चढलें । भुररें जेया ॥ १३.७५४. भुररें—
जियें मूर्तिवतें भुररी । भूलवेया ॥ १७.२९५.

भुलणें—भूलणें—विसर पडणें, मोहांत पडणें,
भ्रम होणें. भुलणें—आतां भुललां दिशा
मीं नेदलें । आपणपें जी ॥ ११.३७५. विश्व भुललें
१४.१७४; भुलौनि ठाके १३.७०८; भुलौनियां
१५.१६८, १८.१५४०; भुलवणें—विणें—पीसें
आणि न भुलवी । तरि तें चि काडसें ॥
६.१२४, १.२०३, १३.११५२; १८.१५३२;
सन्मार्ग भुलवी १८.१०५०; हर्षवेणें भुलविला
१८.१५७०. भूलणें—हे अभिमानमदें भूलले ।
१.२३६. इंद्रियें प्रकृति भूललीं । ११.६५५.
निःप्रेमें चि भूले । पीसें जैसें ॥ १४.२५०,
ज्ञानदेवी—'निष्प्रेम चि' १४.२५२, कुंटे—
'निष्प्रेमें चि' १४.२५३. पै जला आपणयेया
देंतां । लवण भूललें पांडुसुता । १८.१३४१.
आहारनिद्रा भूललें १३.७४५; जैत यागीं
देखों भूलले, विजयासाठीं केलेल्या यागांत हें
पाहावयाचें विसरले, १६.३७३; मांसा लागि
भूलला १६.४४८; वाट भूलजे १८.८०५;
वोरसें भूलली १८.१३१९; भूलावेया
१७.२९५. भूलवणें—जैसी मंत्रज्ञातें विवसी ।
भूलवी कां ॥ २.३१२, भूलविजे ३.२०८;
विवेकातें भूलवी ६.४१४. भुली—ऐसा
वेगातिसो भुली । हेतु होय ॥ १५.१३५. भूलि—
भूलिचें कुलहार १३.११५, —भरिव ८.१४३;
भूलिची भारणी १२.१५८; तारुण्याची भूलि
न फिटे १३.७६०; भूली—जे माक्षिये भूली
सभ्रम । नेणति लोळु ॥ १.३५९, गोरिचिया भूली,
पारध्याच्या गाण्याला सुद्धन, १३.७३८, प्रेमा-
चिया—१३.३७६, सचाडपणाचिया—११.९२;

भूली जीतलें, भ्रमानें सुद्धन गेल्यामुळें, १८.२६;
देहाअहंमानभूली १८.३७९.

भुवन—स्थान, लोक. तैसि तूझां देहीं अनेणें ।
देखतसें भुवनें ॥ ११.२५३. मोक्षलक्ष्मीचें भुवन
१८.५३४; सांख्यवेदांताचां भुवनीं १८.२७७;
भुवनैकपवित्र १८.१७८२; आत्मभुवन
६.३७७, कर्म—१८.४५२; चतुर्विंश भुवनें
११.२६०, चौदा भुवनासि ११.३१२,—ही
भुवनें ३.२४२, ११.१८२, तीन्हीं भुवनें
११.३१४, १८.१६६६, सं. वा. श. पहा;
त्रिभुवन—कां तीर्थें जियें त्रिभुवनीं । तिर्थें षडति
समुद्रावगाहनीं । १.२६, जें तो त्रिभुवनीचेया
देवां । आयतन जाला ॥ ६.१३०, तूं त्रिभुवनिचिया
आयतना । आयतन तूं ॥ ११.५११, २.९५,
२.३२९, ३.११४, ४.१३८, ५.७६,
६.१३०, ६.४४८, ७.११, ७.३६,
१०.२१०, १०.२५६, १०.२८४, ११.३४९,
११.४२८, ११.४२९, ११.५४३, ११.५५९,
१३.४५, १५.५२६, १६.३२९, १६.३६०,
१७.३१०, १७.३३७, १८.१४५९;
त्रिभुवनीं ९.२७१, त्रिभुवनाचेया आद्या
११.४३९, त्रिभुवनासि उल्लावा ९.२८९,
त्रिभुवनिची मांदी ११.१०१, —चेयां
राक्षसां ११.५००, —चेया सन्माना १७.२४२;
त्रिभुवन गीलितू चि उठिलासि ११.४४१;
त्रिभुवनैकनरेंद्रें ६.४८३, —सरिता १०.२३७;
त्रिभुवनगोल ११.३८४, —दीपें ८.१०८,
—पंचानना १०.१६५; ब्रह्मभुवन ८.१५२,
८.१६३; भक्तभावभुवनदीप, दीपणें पहा;
वाग्भुवन १७.२२१, विश्वोद्भव—, उद्भवणें
पहा, सिद्धि—१३.९३८, हृदय—१२.१५३.

भुष—भूष पहा.

भूक—भूख—प्रचारांतील नेहमींच्या अर्थी व इच्छा,
वासना, तळमळ या अर्थीही हे शब्द आले
आहेत. भूक—भूकेंल्यां भूक चि खावी । १२.६३
(२). वसिलां भूक जाय । १८.११९. ८.१२,
१७.२९०, १८.१३१. बहुवां दिशांची भूक
६.२२८; भूकेंतें शोची १२.८५; भूकेंलियां
३.२४१; भूकेंला, वाढितेया पुढां भूकेंला । उपरोधें
ह्याने धाळां । १८.१३२५, ९.३८२; भूकेंलेया

पासीं १८.१००१, -पुढील १८.१७९; भूकैलेयां ४.१५९, १२.६३१; ताहून भूक ६.१५७, तान्हभूक ९.२३६. भूक—जि भूकेची राखे वेळ: जगन्नाथ॥ १५.२३, भूक शांत करावी असें जगन्नाथाच्या मनांत असेल तर. भूख—वाहे तोट्टनि विक्रिजे। मग भूखेची पीडा राखिजे। १३.२१२. ११.४२२; अन्न आणि भूख १७.३४७; भूखेले ११.१०९, भूखेलेपणां(णा)ची ११.४२४.

भूतणें—होणें, घडणें, अनुभवणें, व्याप्त होणें. हा लोक कर्म बांधला। जो परतंत्र असे भूतला। ३.८४. संकटें भूतलि, अनुभवलीं, ११.५६६; स्वमसुखें भूतला ५.४७; भूतललें आठवे, हा पाठ भूतलें आठवे असा व्यावा, १३.१२२; भूत—(१) झालेलें. भूतभव्य, मागें जें झालें व पुढें जें होईल, ११.५१०; अभिभूत २.२४८; घनीभूत (भू)त १.४४; द्रविभूत २.१८३, मूल—१८.५, १८.१४१९, सं—, माहेपान्वयसंभूतें, आदिशंकराच्या परंपरेंत उत्पन्न झालेल्याने, १८.१७८४, साक्षि—, अलिप्त असून उदासीन वृत्तीनें पहाणारा, तो देहामिमानु सांठ्णि। गुणकर्म ळ्लखीनि। साक्षिभूत होउनि। वसं देहीं ॥ ३.१७८, ४.७५, ८.१७२, ९.१२८ (१), १३.१३४, १८.३८१; गगना ऐसा साक्षिभूत ९.२८४; संहारकें...साक्षिभूतें ११.१३०; हेतुभूत १४.२९३. (२) निर्मित वस्तु; जीव, प्राणी; पृथ्वी, आप, तेज, वायु व आकाश हीं तत्त्वे. एथ समर्थे एक(कु) आधि। तेयापासौनि भूतें होति। २.९६. अन्ना तव भूतें। प्ररोहो पावति समस्तें। ३.१३४. आतां मी एकु भूतांतें धरिता। अथवा भूतां नाशि असता। ९.८२. जें माझां ठाईं भूतें। परि मीं भूती नसें ॥ ९.१३२, अथवा भूतें माझां ठाईं। आणि मीं भूतां नाशि नाहीं। इया खुणा आंतु काहीं। चूकें ना किं ॥ ९.१३३. भूतांनाशि स्वभावे। चेतना ते मीं ॥ १०.२०८. तैसि भूतें अवघडें। वस्तू उजू ॥ १३.२०५६. तैसीं ईश्वरसत्तायोगें। चेष्टती भूतें ॥ १८.१३०२. तैसीं बीजप्रकृतिवसें। अनेकें भूतें एकें ईसें। चेष्टविजे तो असे। तूझां ह्ददं ॥ १८.१३०५.

२.१५५, २.१६४, ३.८६, ३.८७, ४.१६८, ६.३०३, ७.३६, ७.४५, ७.५०, ७.६३, ७.१५७, ८.३३१, ८.१६८, ९.६६, ९.६८, ९.७०, ९.७६, ९.८०, ९.८५, ९.८७, ९.८७ (१), ९.१२३, ९.१२८ (३), ९.१३३ (२), ९.२२३, ९.२४४, ९.२५१, ९.२८३, १०.८०, १०.८४, १०.८५, १०.२००, १०.२०३, ११.७०, ११.६८८, १२.१४३, १२.२०३, १३.२२५, १३.२३३, १३.२७७, १३.३८८, १३.९०८, १३.९१२, १३.९०४, १३.९०५, १३.९२, १५.३७०, १५.३९७, १८.१२९३, १८.१२९६, १८.१२९९, १८.१३०१, १८.१७७३, १८.१७७५. भूतांच्या विचित्रता १८.५३६; भूतांचें हेंड, भूतांचें हें, हा पाठ ग्राह्य वाटतो, हेंड, 'येथें खालीं' (राजवाडे) ९.१०८; भूतें अन्यंतलि, लय पावलीं, ७.१५७; भूतीं पिंक १४.६६; भूतें भांभावलि ७.१६६; ज्ञानिये...भूतिं मेदु नेणति ५.९१; पृथ्विया भूतें वाहावी ९.२८१; भूतांचीं उमटें पडाडितां, जीवाची खलळ होतें, धांदल उडते, ७.१७७, ज्ञानदेवी, कुंटे—'भूतांची उमटे खडाडता', क्षोभ झालेला दिसतो, ७.१८२; भूतांचेया दैवांचें करणें—मातें जागणें नेणणें। तें भूतांचेया दैवांचें करणें। ह्मणानि भूतें भावांचें होणें। विषम पडे ॥ १०.८७, माझ्या स्वरूपाचें ज्ञान किंवा अज्ञान हें प्राणिमात्राच्या दैवाचें करणें आहे, म्हणून हे भाव कमजास्त प्रमाणांत प्राणिमात्रांत दिसतात; भूतांकुर, अंकुरणें पहा; आकार भूतें १८.९१०, आकारा पाठ ग्राह्य वाटतो; भूता-कार, आकारणें पहा; भूताकृति, आकृति पहा; भूताभास, आभासणें पहा; भूतउर्मी १३.४८९ (२); भूतकर्म—तैसा भूतकर्म अनास्तु। मीं भूतीं असे ॥ ९.१२८ (२); भूतक्रिया १३.९३, -ग्राम-क, ग्राम (२) पहा, -चेष्टा, प्राणि-मात्रांचे व्यापार, ३.१७९, -जात, -जात पहा, -त्रय ४.१७४, ज्ञानदेवी, कुंटे—'सुवन-त्रयाची', ४.१७६, भूतत्रया देहिचा देहीं लोपु आधि, पृथ्वी, आप, तेज यांस उद्देशून, ६.२९८, यावर ६.२९९ पहा; भूतद्वेष १८.१३५२;

भूतप(प्र)तीति १३.१०५२(२); भूतभार-
सहिष्णु १३.४५९; भूतभावन, जगाच्या
कल्पनेचा आधार, ९.८५(१), १०.१६५
(संशोधन), भूतभावना आरोपी, भूतांच्या
कल्पनेचा आरोप करतो, ९.७८; भूतभावी—
पाहे पां तरंग तरि होंत जांते । परि तेथें उदक
तें अखंड असतें । तेवि भूतभावीं नाशवंत ।
अविनाश जें ॥ ८.१७५, नाशवंतें पाठ ग्राह्य
वाटतो, तरंग येतात व जातात पण पाणी
तसेंच अखंड राहतें, त्याचप्रमाणें प्राणिमात्र
आले गेले म्हणजे जें अविनाश आहे
तें तरंगांप्रमाणें नाशवंत आहे असें दिसतें;
भूतभेद, भेदणें पहा, —मात्र, मात्र (१) पहा,
—वैषम्य १३.१०७०, —व्यक्ती १३.१०५०,
१८.५२८, १८.५४२, —शाखा १५.१२३,
—श्टी ११.२५६, ११.३४२, —सृष्टि ७.२२,
८.१६१, ९.११२, ९.११६, —समुद्र ९.११९,
—संयोगें ८.३१ (२); अधिभूत पहा; कलि-
कलितभूतां १८.१७३६; ब्रह्मादि सर्वां हीं
भूतां ९.२८८; मनबुद्धिभूतें, मन, बुद्धि,
अहंकार व पंचमहाभूतें हीं आठ तत्त्वे,
१४.११६; महाभूतें, पृथ्वी, आप, तेज, वायु व
आकाश हीं पांच तत्त्वे, जें महाभूतें ब्रह्मी आटति ।
जीव महदादिचे ठाये फीटति । तें देअ होउनि
जें ठाति । तें विसवणें शेषिचें ॥ ११.४५
९.२१५, ९.२३८, १०.७२, ११.१८७,
११.२६९, १३.४६, १३.७६, १३.९६,
१६.१७२; महाभूतांची जवनीक ६.३०६,
महाभूतांची असा पाठ असणें संभवतें;
महाभूतांची अभिव्यक्ति १४.९१, — फुडी
आटणी ६.२९०, —चें दलवाडें ५.७८,
१०.९३ (तां), —चें(चे) पांचै फोंक १५.९७,
—चें बीज ६.३२३, —चा बुडडा ७.६७,
—सि विश्राम १०.१३३; महाभूतादिकें
१३.११३०; महाभूतपंचकु १३.७३, यावर
क्षेत्राचें निरूपण १३.७३ ते १३.१५९ पहा;
महाभूतसमृद्धि १५.१०४; सकलभूता(तां)चां
हिाति १२.६०; सर्वभूतांचां अंतरां १८.१२९०,
—तें ९.९६; सर्वभूतीं ९.४०३, १८.१७८८;
सर्वभूतात्मक १५.२८०; सर्वभूतव्यक्ती ९.९९;

दोन्ही भूते(तें), घन व द्रव पदार्थ, ६.२४०;
च्याऱ्ही भूतें—गीलनि च्याऱ्ही भूतें । आकाश
जैसें ॥ १८.११३०, पृथ्वी, आप, तेज व वायु
यांनां; नानाभूतैकधाम ११.५५६; पांचै भूतें—
पेसि पांचै भूतें । न साहाति एकमेकातें ।
१३.१४६, यावर १३.१४३ ते १३.१४६ पहा;
भूतांचीं पांचै खवलें ८.६१; भूतिक—पांच-
भूतिक ५.५३, १३.४७; प्रभूत—प्रभूतांचें
पंचक ११.२५६; भौतिक—आणि वाहतेनि
भौतिकें । पापपुण्य एथ पीके । १३.१५६, क्षेत्रास
उद्देशून; पंचभौतिकिं १३.४८९(१), पांच-
भौतिक ७.७४, १५.४४७; भूतत्व ९.३५४,
—त्वे १५.४६२. (३) क्षुद्र देवता, पिशाच
वगैरे. रात्रीसमै स्मशानातें । भूतें जैसीं ॥ ३.११३.
क्षुद्र देवतादि भूतें (क्षुद्रदेवतादि) ९.३५३;
भूतां बलि दीधली १०.२३३; आंगीं भूत भरे
१४.१५१; भूतप्रेतकुलें १७.७९; भूतबाधा
२.२३४; भूतबिचां पात्रें चोडविलीं, भूतांना
वाढण्याच्या खिचडीसाठीं, ११.३३८, ज्ञानदेवी,
कुंटे — ‘भूतखिचा’ ११.३४३, ज्ञानदेवी कोश
— भूतरूप खिचडी, कुंटे — भूतांच्या नाशाला.
भूतौंडी, भूतपिशाचांस दिलेली उंडी, ऐसे
आसुरिये प्रकृतिचां तोंडीं । ते जाले गा भूतौंडी ।
९.१८३, ज्ञानदेवी — ‘भूतौंडी’, कुंटे —
‘भूतौंडी’, भूतवळी, ९.१८४.

भूमि-मी—जमीन, आधार, स्थान. सामान्य-
रूपांत हे दोन्ही शब्द न्हस्वदीर्घ आलेले
आहेत, म्हणून त्यांचे भाग पाडले नाहीत.
तैसेनि माईवें पाय । भूमी ठेवीतु जाये । ११.२५४.
९.११७, १८.१६२२. भूमीचे आये १८.४२;
भूमीसि भार ३.१४०, भूमिचें माईव
१३.१८०; भूमीसी सुलीनैं होंति ९.१००;
भूमीसि उतरली ९.२२४, —जडली १५.१३५;
भूमि तीमे काइ ९.१३६, —निर्वाळलेया (यां)
१८.३९, —पेरिजे ११.१६२; भूमिदोखु
६.१८४; भूमीभागु १८.११६३; भूमिरसु
१४.२७९; जन्म-भूमि १४.१३७, जन्मभूमि-
मी—जे जन्मभूमि परमार्थी । १.४८, १३.३६९,
जे प्राणाची उघडी । जन्मभूमी ॥ ६.२७३,
नरकभूमी १४.२७२; भोगभूमीचा राअ

१६.३५२; योगभूमि १८.१०६४; हृदयभूमी
६.२८७; स्वर्गपाताल भूमि दिशा अंतराल
११.२६७; भूसादिकिं १७.३६०, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘भूम्यादिकीं’ १७.३६३, भूम्यादिकें
महादानें १७.४४; भूमि धीज नांगर १८.८७७.

भूमिका—जमीन, स्थळ, अवस्था. जिये अनादि
भूमिके नीटे । चराचर हें चित्र उमटे ॥ ११.१८०.
१०.४२, १८.१०३७. उदकाचिये भूमिके
१७.२७९; चिंतामणिचेया भूमिका ९.३१९;
पाण्यांचिये भूमिके १३.६०८; प्रपंचाची
भूमिका १५.८१; संध्येचिये भूमिके १८.४२२;
सरिसिये भूमिके ६.६०; भूमिका पावे
१८.९५८.

भूवंग—सर्प. ज्ञाननिधीचे भूवंग ३.२३६,
हा भुजंग शब्दाचा अपवाद असावा.

भूषण—अलंकार, शोभा. मज अनावरण आवरण ।
अभूषणा भूषण । ९.१६१. ९.४४२, १८.१४९१.
भूषणरतिं १८.१४२३; कर्णभूषणें १४.१८,
मणि—१.५; राज्यभूषणराज १०.२१८;
भूषणें, भूषण धारण करणें, अलंकृत करणें,
भूषवेया लागि, भूषण धारण करण्यासाठीं,
९.३५८; मानुभूषिता प्राचिया १८.१२२९.

भूस—भुसा, धान्याचीं टरफलें. भूस बीज
एकावट २.१३०; बीजा आणिक भूसा
३.२२९; भूस उपणिलियां १८.६११
कणा भूसा १८.९३५. **भुष**—न संपडे गा
सर्वथा । जेवि सुणें कणु ॥ ९.१३५.

भेटणें—आलिंणें, मिळणें, गांठ पडणें, एकत्र
येणें, अद्वैतु द्वैतत्वे भेटावा । १७.३२९. ते निव.
बोयें उरावरी । भेटति आत्मेयां श्रीहरी । १८.४७;
बोलतेया बोलता चि भेटे । तेथ बोलिलें हें न घटे ।
१८.११४७. ह्यागौनि तेया बोलतां । बोलीं बोलता
मीं भेटतां । मौन होये तेणें तत्वता । स्तवी तो
मातें ॥ १८.११४८. दृश्य जाउनियां दृष्टें । द्रष्टेयासी
चि जें भेटे । तें एकलेपण न घटे । द्रष्टेपण हि ॥
१८.११५१. ४.१६२, ८.२५१, ११.६५६,
१२.१९४, १५.२५४, १६.४८, १६.४४०,
१६.४५३, १८.३९५, १८.४६२, १८.४७०,
१८.४८४, १८.९९१, १८.९९३, १८.९९५,
१८.१०१३, १८.११२१, १८.१३९५,

१८.१५५४(२), १८.१७३२. भेटलें, भेटलेल्या
नांगसाचें, १३.२५१, ज्ञानदेवी—‘भेटलेयां’,
कुंटे—‘भेटलियां’ १३.२६०; भेटलिया नांगी
१३.४४८; भेटलेयां—‘भेटलेयां नवें भेटे’
आत्म्यां हि । १८.१५५४(१), १.५०२,
१३.११३५, १५.२५३, १७.२०७,
१८.१६२६, १८.१७७७; भेटेणु—‘भेटे’
सर्वसंगली । ३.३, ४.१६१(१) भेटिवसी । अजून
भुक्ती भेटेणु भुक्ती । १८.१०७५.
भेटांनि—हज भेटति कति नाग । हजुनी पैसा
१८.७३, अनादिभू भेटे १७.०१९; असुतविष्ट
भेटला ११.६६१; ज्ञेय मनं भेटेल १३.८०९;
डोलेयां अंजन भेटे १.२३; ग्यागाचा निश्चयो
भेटे १८.१४३; दुःखिया दुःखियें भेटलें ९.४३०;
दोनहीं विवें भेटलीं ११.५; बोधु नना भेटे
३.१४८; पूर्णत्व भेटे १८.१०९९; नाहें
दृष्टत्व मज भेटलें, ज्ञान मिळालें, १८.१११९;
योगाचें सर्वस्व भेटे ६.५३; विसांयां (चां) भेटे
चि ना १६.३३८; श्रीगुरु आपसा भेटे
१८.९६१; श्रीमूर्ती भेटावे ११.६६४; स्तयरे
भेटे ११.५६६; स्वामि भ(मे)टेल
१३.३७८. **भेटणें**—परि भेतिविया नागपुका ।
भेटणें नाहीं भुषदिकां । ८.१२३, अक्षिष्टां
भेटणें १६.०५८; भेटवखेळ १८.०७४; आधिक
अथवा भेटे १३.४७६. **भेति**—टी, भेति—
—परि नुसंतितां विवसी । भेति नाहीं निधिनि ।
१७.३०९, ११.६६०, ११.६७०, १३.१०९२,
१५.३६०; भेटिवेति पाडें १३.१०९४;
आत्मेनसीं जीवांसि भेति १८.७७०, आदरा—
१३.१८९, उपनिषदां—११.५७४, परमार्थसिं
—१७.४२५, वाहलागंगेची (वाहलागंगेची)—
१७.३९५; भक्तां गीतेसिं भेति करी
१८.१५०३; भेति घेयावी ६.२०६, —जालेयां
१३.१०४७, —होइल ११.१; माये पृतां भेति
होए १८.१७६१, भेति होये आणि जवलीक
जोडे १०.१८३; भेतिहाटिवें कलत्र, गाजारांत
भेटलेली हीनधंद्यांतील स्त्री, अविश्वसनीय या
अर्थी, १८.७९४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘हाटभेटीचें
कलत्र’ १८.७९७; **भेटी**—शानें येवजे भेटी ।
ध्यानाचिये ॥ १२.१३६, आले ब्रह्मविद भेटी ।

१६.३५२; भोगरचना ३.२०१, -विशेष १२.१९०, -संपत्ति १३.७९५; आंग-भोग १३.२०९, इह-१५.१५७; उभय-भोगुत्रासु १३.५२२, कुंटे-‘उभयभोगीं त्रास’ १३.५२४; गुणभोग १३.९०७, नरक-१५.१७०, १६.४२४, निरय-१६.२९४, प्रेम-१३.४८५, फल-ला- , फल पहा; राज्यभोगसमृद्धि २.६८; विषयभोग ५.११९, १६.४५०, सपुर-२.४६; संभोग पहा; समस्तभोगभरित ३.१०२; सुखदुःखभोगीं १४.३४, सुखदुःखादिभोगु १४.३५; स्त्रीभोगा लागि १६.३३४; स्वानंदभोगाची सेल, स्वानंदभोगाचा शेल्का, निवडक भाग, १८.१७२६; स्वर्गभोग ९.३१५; हातिचे भोग १८.१८९.

भोगणं—(क्रि.) उपभोग घेणें, धनुभवणें, ग्रहण करणें, मिळविणें, सोसणें. भोगां—मग हा संवाद हरिपार्थाचा । भोगां वापा ॥ ३.२७१, ज्ञानदेवी, कुंटे-‘भोगावा’ ३.२७६. **भोगावा-वी-वें**—आखीं जें जें जोडावें । तें समस्तीं इहीं भोगावें । १.२१७, तेवि चि जीविचेया हांवां । विषय-वासनांचा मेलावा । केला परि तो भोगावा । अर्थ किं ना ॥ १६.३४०. १.२५९, २.४५, २.२१९, ४.५, ११.५८०, १६.१६५, १७.१३४ (२); भोग भोगावे १.२११, ३.१८५; भोगावया ११.१७१, -वेया ६.११४, ९.३९९, १६.३४१, १६.४१७, १७.२४४, १७.३६८, १८.२३१, १८.३१६, १८.४८३, १८.५६५, १८.१४६५; भोगि—तो सुरवाडु वस्तिकर । न भोगि काइ ॥ १७.८८, भोगिं—आश्चर्याचीं कवतिकें भोगिं ११.१४७; यश तूं भोगिं ११.४७४; भोगिजत—जो भोगिजतु असे आनंदु । आनंदें चि ॥ १५.५१३, महासुखाचा सोहळा भोगिजत ११.४९८, स्वानंदराज्य-१७.४२३; भोगिजति—भोगिजति शब्दादिकें । विखाभरणें ॥ १५.३२८, भोग भोगिजति १.२३५; भोगिजे—हें शब्देंविण संवादजे । इंद्रियां नेणतां भोगिजे । १.५८, परि ते (तें) वेगळेपणें कां भोगिजे । जैस पक्षियें फल चुंबिजे । जैस तैसें नव्हे तेथ विसरिजे । भोगितेपण ॥ ५.१३०

(१), हें ब्रह्मसुखावर रूपक आहे, पक्षी फळ खातो तेव्हां पक्षी, फळ व खाणें हीं निरनिराळीं दिसून येतात, तसें ब्रह्मसुखाचें नसतें, त्यांत ज्ञाता, ज्ञान व ज्ञेय हीं एक होतात व भोगितेपणही नाहीसं होतें; १.२१३, २.२३४, २.२४६, ३.१२५, ६.६८, ८.३२, १३.५९, १५.४१७, १६.२९७, १८.८०, १८.९२०, १८.११३४, १८.१२०९, १८.१३३६; आत्ममरण भोगिजे १४.१२९, आत्मरिद्धि—१८.१००३, मनाचेनि आंगें—६.२४, सोहळा—१८.७९९; भोगित—आर्त्तां चि भोगित २.१७०; भोगित होंता १८.४००; भोगितसे १८.१०८९; भोगितां—भोगितां वाड दूणावे । पढियंतां ठाई ॥ १८.७८, ३.२१९, ४.१००(१), १२.२०८, १३.५७५; अनुरागु भोगितां १.६०, तरुणेपण—१३.७५८; भोगिताति ८.१२२; भोगिति १५.३७४; भोगिला-ली-लें—भोगिली निःसंगता । कामेंविण ॥ ५.९६, ४.१००(२), १८.७९७; विखो भोगिला १५.३३९; भोगिसि—भोग भोगिसि ९.३९४; भोगी—तंव प्रकृति उद्यमु करी । मग पुरुषु भोगी ॥ १३.९७३, काइ मन नपुंसक । किं ते (तें) भोगी तीन्ही लोक । १३.९८४, ३.१२३, ३.१२४, ३.२६६, ५.५४, ७.४८ (गी), ९.४४१, १३.४०२, १६.३०५, १८.८६८, १८.११३१, १८.११३८, १८.११४१, १८.११५८, १८.११८६, १८.१५२७; करि तो भोगी १६.३०४(२), भोग-६.४४१, गुणातें—९.२७८, रुद्धी न—२.३६३; भोगीं—ध्यानीं चि भोगीं ११.३४४, हृदयीं—९.१३४; भोगीत असे ९.३२४, भोगीतसे १८.८७३; भोगिति—बावडि भोगिति १६.७६; भोगीतु—उरसाहो भोगीतु असे १८.१०६०; भोगीसि—ऐक्य भोगीसि १८.१३५४; भोगुं—न येति भोगुं सति-यांचें(चे) । प्रेमभोग ॥ १३.४८५, भोग भोगुं न लाहे ३.१०८; भोगुनि १८.१७२७; भोगू—आजि भोगू ना वरवें । हातिचे भोग-॥ १८.१८९, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वरवे’ १८.१९१; भोगू पाहांति ३.१२८; विषय भोगू न लाहे

१६.४४६; भोगूनियां—हे विश्वरूपाचे सोहळे । भोगूनियां निवाले ढोले । ११.५९६, भोगिता, भोगणारा, ढोले भोगिते जाले ११.२०६; भोगितेयाचेनि पवाडें पुरे, भोगणाराच्या इच्छा पुरवितें, ८.२६१; भोगितिया—परि भोगितिया नाराणुका । भेटणें नाहीं क्षुधादिकां । ८.१२३, मला हृदयांत ठेवून कितीही सुख घेतलें तरी तृप्ति होत नाहीं, भूक व तहान लागत नाहीं; भोगितेपण, भोक्तेपण, ५.१३०(२); भुक्ती—मोहमहिषभुक्ती । आनंदली असे ॥ १८.१६४५, मोहरूपी महिषामुराला मारून झालेल्या आनंदांत राहिली; भोक्ता, २.२५०, ४.११८, ९.३४७, १७.१२४, १८.३१४(२); करिता भोक्ता १५.३१८, १५.३२९, कर्ता भोक्ता १७.१२१; भोक्ताभोग्य १८.२५८; अर्भोक्ता ९.१६४, १३.९७९ (१); भोक्ते १३.८७५; भोगवणें—अर्थाद्रिय परि भोगवीन । इंद्रियांकराविं ॥ ६.३६, जन्मकोडी दुःखें । भोगवी जीउ ॥ १३.३२, द्रुति अलीं करवि भोगवी । १८.२७४, १३.९७९ (२), १५.१४, १६.६, १८.९९, १८.५६६; भोगविजे १८.१२८८; धर्माधर्म भोगवी १६.३०४(१); ब्रह्मानंदु उघडा भोगवीतसे १८.१५६७; भोग्य—भोगण्यास योग्य, आवश्यक असलेलें भोगणें, भोग्य चि ते (तें) निवारी । कर्मघातें ॥ ३.१२२, जें योगियांचि भोग्य । भोगधन जो ॥ ८.२६६, ह्यगौनि भोग्य तें त्रिशुद्धी न चुके । ११.३९७, हा सात्विकु होये भोग्य । तें भोगावें आरोग्य । शरीरा भाग्य । उदेलें जाणें ॥ १७.१३४ (१), ३.१२७, १७.१३०, १८.२५३; भोग्य-जात—न भोगितां भोगिलें । भोग्यजात ॥ ४.१०० (३), ९.४९१; स्वभोग्य—स्वभोग्येंसीं भोक्ता पथ वसे, भोक्ता जो जीव तो आपणांस भोगावें पडलेल्या सुखदुःखासह येथें (देहांत) राहतो, १८.३१४(१).

भोगणें—(ना.) भोग, भोगणें (क्रि.) पहा. तैसें प्रकृति जालेपणें । पुरुषा गुण भोगणें । १३.१००८. तैसीं चि तिया संगति । इंद्रियें आपुलालां अर्थि । वर्तति तेया नांव सुभद्रापति । भोगणें जेया ॥ १५.३४२. इहिकिचें भोगणें १३.५१९,

१७.४१८; निर्गुणें गुणातें भोगणें, स्वप्नवत असतें या अर्थी, १३.९०६, सुखदुःखाचें—१३.९७८; भोगणें भोगीं थोके १८.८१, ज्ञानदेवी—‘भोगणें भोगितां थोके’ १८.८२; भोगणेयां हीं मीठी पडे, भोगणें ही बंद होतें, थांवतें, ९.५०, ज्ञानदेवी—‘भोगणेयाहि’, कुंटे—‘भोगणे याहि’ यावर इतर विषय नकोसे होतात, भोगापूर्वीच सुख होतें, असे अर्थ दिले आहेत, ९.५०; एणें जाणें करणें हान भोगणें १५.३४०. भोगणां—कां आरितेयासि आरिसा । उद्वनि दाविला जैसा । देखणां अतिसो तैसा । भोगणां तिथे ॥ १८.११३३, एक आरसा स्वच्छ करून दुसऱ्या आरसापुढें धरला तर दोन्ही आरसे एकमेकांना पहाणारे होतात, त्या पहाण्यांत द्रष्टेपणाची भर पडते.

भोंगल—तुतारी. १.१३३.

भोज—करामत, आवड, आनंद, प्रेम, कौतुक, चित्र, प्रतिमा, वैभव. जेणें जग आपुलिं भोजें । नाचविजत असे ॥ ३.२४४, आपल्या करामतीनें जग नाचविणाऱ्या अहंकारास उद्देशून. ढोब्ये ठेविलेनि भोजें । देवलविसें फुजे । १३.७१४. प्रेमाचिं भोजें १३.३९०; पर्वविशेषें भोजें पूजा आन १३.८१४; भोज बलघे १४.१९९; कोडें भोजें नाचति, आनंदानें व कौतुकानें आईबाप नाचतात, यावर बलि—ली पुढील बलिया (२) पहा, ९.५०६; निश्चयाचिं भोजें नाचतु, निश्चयाच्या आनंदानें नाचतो, १०.१५७; वाचेपुवां माझें नाम भोजें नाचे ९.२०५; बालभाचें चि भोज नाचतसे ६.१२३; महा-भयाभोज दाउनियां, मोठें भय वाटणारें आपलें वैभव दाखवून, ११.३६०, ज्ञानदेवी—‘महा-भयाचें भोज’, कुंटे—‘भयाचें भोज’ ११.३६५.

भोजन—आहार, जेवण, भोजन करितां विशीं । यां तिहींतें हीं न लेखी । आहारिं भिति संतोषीं । माप घुये ॥ १८.१०१९, जेवणाच्या बाबतींत, (आंगीं शक्ति यावी, भूक पूर्णपणें जावी, किंवा जिभेचे लाड पुरवावे, १८.१०१८ पहा) या तीनही बाबतींना महत्त्व देत नाहीं, अल्पाहार घेतो व संतोषाचें माप घालतो, उगाच अन्नाची भर करीत नाहीं या अर्थी, ज्ञानदेवी, कुंटे—

‘माप न सुये’ १८.१०२५. ३.१२२, ११.५४४, १७.२४२, १८.११९. अखाद्याचां भोजनीं १७.१६२, —चेनि भोजनं १८.८०३; भोजनव्यापारीं १८.१०९७; भोजनसुख १८.१८५; सिद्धसाध्यभोजनीं, तयार केलेल्या व तयार करावयाच्या अन्नानें जशी सारखी तृप्ति होते, ज्ञानयोग व कर्मयोग यांना उद्देशून, ३.३८.

भोला—भोळा. गीता ईश्वर भोला १८.१६८९.

भौतिक—भूतणें पहा.

भौम—(१) मंगळ. भौमा नांव मंगळ, अमंगळ ग्रहाला मंगळ हें नांव, हा उद्देश, ५.११५. (२) भूमीसंबंधी. सार्वभौमपद १६.२२९.

भ्रम—चुकीची कल्पना, विपरीत ज्ञान, मोहामुलें आलेला संशय. जीतला तापसु भ्रमें । १.२६९. स्मृति भ्रमा माझि बुडे । ८.२२५. पैल चालत कां आहे । किं वारेनि जांत नोहे । जना ऐसा भ्रमु जाण । ऐसेयां होइजे ॥ १३.१९६, लोकांना असा भ्रम होतो, ज्ञानदेवी—पै चालत कां नोहे । कीं वारेन जात आहे । १३.१९७, कुंटे प्रतीत याच्याच सारखा पाठ आहे. भ्रमाचें महाद्वीप १३.९८५; भ्रमांचा वेताळ १७.२९७, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भ्रमाचा’ १७.२९८; नैष्कर्म्यतेचेन भ्रमें ४.८६; भ्रमु पडे १५.१३४; भ्रम माजविला १८.१८०; भ्रमें ह्याणे १८.३२४; भ्रमातुकातें बैसवी ६.१६९, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भ्रमतयातें’ ६.१६९; भ्रमहत ५.५७; जगद्भ्रमाचें आकाश १५.८२; मतिभ्रम—मतिभ्रमाचा जरंगा ७.८३, —चे पासवणे ७.१६७, मतिभ्रमें ३.१७५; मोहभ्रमें १४.३२८, समाधि—, समाधीच्या मोहांत पडून, १६.२९६; संमोह—भ्रम—मासे ७.७५; सभ्रम—जे माझिये भूली सभ्रम । नेणति लोक ॥ ९.३५९, माझ्यावर लुब्ध होऊन जे भ्रमयुक्त झाले आहेत ते इतर लोकांकडे लक्ष देत नाहीत. भ्रमणें, भ्रांत-ति, संभ्रम पहा.

भ्रमणें—फिरणें, भास होणें, चुकणें. जैसा रंजु भ्रमला । ह्याणे जा रे मी राख आलां । १४.८३. १.१८७, २.१११ (मे). भ्रमत—ब्रह्मकटाह भ्रमत ११.१४९; वायां भ्रमंतु आहासि

२.१४०; भ्रमितें १३.६४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भ्रमतें’ १३.६३; भ्रमले—मोहमदिरा भ्रमले ३.१९३; भ्रमलेपणें २.९८, ६.७४; भ्रमुनि—बुद्धितें भ्रमुनि गीली ८.२०७; भ्रमे—चक्र भ्रमे १८.३०८; भ्रमण, भ्रमण-चक्र १३.४८७. परिभ्रमणें—उपजे तें नाशे । नाशलें पुनरपि दीसे । हें घटिकायंत्र तिसें । परिभ्रमे ॥ २.१५९. ३.६१ (मे).

भ्रंशणें—नाश पावणें, पतन होणें. एथ कौमारत्व दीसे । मग तारुण्यें तें भ्रंशे । २.१०९. तेवि आकारलोपा सरिसें । जगाचें जगपण भ्रंशे । ८.१६९. जें कल्पनालोपीं भ्रंशे । आणि कल्पने सवें (कल्पनेसवें) होये ॥ ९.९०. २.१४१, ३.२२७, ८.६६, १५.४६६. दृष्टिचें तेज भ्रंशे २.५६, वियोगावेगलें—, हा वियोगावेले असा पाठ असणें संभवतें, ८.३१, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वियोगावेले’ ८.३२. भ्रष्ट—पतन पावलेला, कर्मभ्रष्ट १५.१६८, योग—१०.२६. भ्रंश—मोडणें, नाश, पितृपक्ष पोखतां भ्रंशु । चंद्रा जैसा ॥ १६.१०६, १.२५६; चैतन्याचां भ्रंशीं २.३२८; पारत्रिकासि भ्रंशु २.२०; बुद्धी भ्रंशु १.१८८; स्मृतिभ्रंश २.३२५, २.३२७.

भ्रांत—भ्रम झालेला, मोहांत पडलेला. जेयाचेनि संगें ब्रह्मभास्म । भ्रांतांसी गा ॥ ६.१०२. किं भ्रांतांति कामु । विषयां वरि ॥ ९.५९. १५.३१८. भ्रांतें वेंडालिला असे ११.४०२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘बहुतें मोहें’ ११.४०७. सभ्रांत १३.९०२.

भ्रांति-ती—भ्रम, भास, संशय, खोटें. भ्रांति—जें होये जाये हे भ्रांति । ह्याणीनिया(या) ॥ २.१०२. कां विवेकु हा नोलखे । भ्रांतितें ॥ ५.८९. म्हणे हें चि एक आयि । एर जाणणें ते भ्रांति । १३.६१९. तेणें ब्रह्म एक आयि । एर आववी चि भ्रांति । १८.९९६. २.८७, २.९९, २.१३३, २.१४३, २.२२२, ३.६६, ३.२४२, ४.२६, ४.११३, ४.१९६, १०.२०४, ११.६८०. भ्रांतिचेनि खडुलें ७.७६; भ्रांतिचे(चें) दांग १५.४५०; भ्रांतिचें मसैरें ५.८३, —चा सागर ४.१७०; भ्रांतिबुद्धी ४.४५, —लेशा ३.१२४, —सेजे ५.४७; रूपेयाची भ्रांति, रूपें आहे हा भास, १३.११३३; आत्मभ्रांति साटि, आपल्या

स्वरूपास विसरला म्हणून, १५.२६८;
आत्मभ्रांतिछाया, आत्मरूपाविषयी संशय हीच
छाया, १६.१०. भ्रांती—देवा तैसें मज जालें ।
जे मन हें भ्रांती मसिलें । २.५७. २.१०४,
१४.८५. भ्रांती कवळुनु २.७५, —सांडिला
२.६९; भ्रांतीपासौनि हीतलें ५.३४.

भ्रामक—लोहचुंबक. जडपण जवळिका । लोह चाले
तरि चालो कां । कोणु सीणु भ्रामका । सन्निधानाचा ॥
९.११५. १३.१११७. भ्रामकाचेनि सेंनें
१८.१३०२; भ्रमक—भ्रमकाचेनि सन्निधानें
१३.१३९, हा पाठ भ्रामकाचेनि असा असावा,
ज्ञानदेवी, कुंटे—'भ्रामकाचें' १३.१३९.

म

मकर-मगर—सुसर. मकर—मकरोदरिं गुपितु
१८.१७३१, उदर पहा; मकरतोडा मागिलीकडे,
रथाच्या दांड्याचा अग्रभाग मगराच्या
तांडासारखा असावा, या दांड्यामागे सारथ्याच्या
आसनावर, ११.२८८; मकरध्वज, कामदेव,
मदन, एणें आववेनि मकरध्वजा । जोडली बरव ॥
११.५९१, (श्रीकृष्ण हा विष्णूचा अवतार व
मदन हा विष्णूचा मुलगा या नात्यानें मदन हा
तुझा मुलगा म्हणून) तुझें सौंदर्य त्याला लाभलें.
मगर—ते विषयमगरीं सांडिले । चषलनियां ॥
७.८२.

मकरंद—मध, सुवास. मकरंदकणाचा चारा
११.१५८; ज्ञानमकरंद १.१८; मकरंदातें,
सुवासाला, १०.१११; असौरभ्यमकरंदु
(असौरभ्य मकरंदु), नाकानें न घेतां
येण्यासारखा सुवास, १५.७४.

मकार—अकारांतील तिसरी मात्रा, योगांतील
आज्ञाचक्र. मकार महामंडल । मस्तकाकारें ॥
१.१९, गणपतीवर अकाराचें रूपक बसविलें
आहे. झूलतां मागिलीकडे । तेथ मकाराचें चि
भाग नडे । ६.११३, भिवयांच्या मागच्या
आज्ञाचक्रांतून पुढें जाऊं शकत नाहीं. मकारांत
गहन सोपान सांडूनियां, मकाराची शेवटची
पायरी जे चढून जातात, १२.५६.

मख—यज्ञ. तैसा स्वधर्मु(र्मे)रुप मखु । हा चि सेव्यु
तुझां येकु । ३.९३. शतमखोत्तीर्णकरा हातीं
१०.२२०, उत्तरणें (२) पहा.

मग—नंतर, त्यावर, तशांत, असें आहे तर.
१.१३, १.११७, २.१, ३.१, ४.५, ४.७०,
५.१, ६.२४५, ७.१, ८.१, ९.१, ९.३५,
१०.१६, १०.२९९, ११.१७, १२.४७,

१२.५४, १४.११, १४.१२, १५.७२,
१५.८३, १७.२५, १८.१७, १८.६४,
१८.१५७३, १८.१६०८. मग यावर १०.२७.

मंगल—(१) शुभ, पवित्र, कल्याण. जेयांविषे
दीठिकां उत्सर्गी । मंगल वाढे ॥ ९.४७३. जेथ
मंगलाचा अंकुरी । सवें चि अमंगलाची आहे
पोहोरी । ९.४९८ (१), मंगलकारक घटनेच्या
अंकुरांतच अमंगलाची कीड असते, जन्माबरोबर
मृत्यु हा असतोच यास उद्देशून. जेथ तो
श्रीवल्लभु । जेथ तो भक्तकंदु । जेथ सुखें तेथ लाभु ।
मंगलाचा ॥ १८.१६३६. मंगलउखा ५.१४१;
मंगलमणीनिधाना (संबोधन), कल्याणरूप
रत्नांची खाण, १०.३; निजजनाखिलमंगला
(संबोधन), आपल्या भक्तांचें संपूर्ण कल्याण
करणारा, १८.१. परममंगल—धाम, परम पहा;
सर्वमंगल—सर्वमंगलीं वर्षतें, संपूर्ण कल्याण
वर्षणारें, १८.१७७५. अमंगल ९.४९८ (२),
१८.६४७, निरस्ताखिलामंगला (संबोधन)
१८.५, निरसणें पहा; विदलितामंगलकुला,
(संबोधन) १८.२, कुल (३) पहा; मांगल पहा.
(२) मंगळ ग्रह. ५.११५.

मळ—मासा, मत्स्यावतार. कां निर्जलिचा सागर ।
बाला मळु ॥ १३.३८०, सुकणाच्या पाण्यांतील
मासा जणू काय समुद्रांत आला, उत्तम लाभ
झाला या अर्थी. मळ कूर्मु, या अवतारांस
उद्देशून, ११.८४; मळप्रसवसुंगी १८.१७३२,
प्रसवणें पहा.

मज्जा—हाडांतील मज पदार्थ. ६.२१८.

मठ—(१) झोपडें. घटाकारें वेंडाललें । तै नभ
गसे वाडलें । मठि तरि चीफलें । बायें दीसे ॥
१३.८९३, मडक्यांतील पोकळी वाटोळी दिसते,

ज्ञोपड्यांतील चौकानी आकाराची दिसते, यास उद्देशून. निर्गुड मठ ६-१७९, गुड पहा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘निगूड मठ’ गुप्त, निर्जनस्थानी या अर्थी, हा पाठ अधिक चांगला वाटतो. (२) मडकें. ना तरि मठी आकाश जैसैं । मठाकृती आवरलें असे । २-१४२ (१), मडक्याच्या आकृतीनें समावेश करून राहिलें आहे. जैसा मठ गगना भरैनि । गगनीं चि आधि ॥ ८-५९. मठाकारिं व्योमा नांव, मडक्यांतील पोकळीस मठाकार आकाश हें नांव देतात, आत्मा देहांत अशाप्रकारें असतो हा उद्देश, १३-११०९, यावर १३-११०१ ते १३-१११३ पहा; मठाकृती २-१४२ (२); घटमठ, घट पहा.

मंडण-न—शोभा, भूषण. **मंडण**—जो मंडण होये सभे । संतांचिये ॥ १८-१५०७. **मंडन** १८-५८४. **मंडित**—पुंज पहा.

मंडप—मांडव. महाभूतें तो मंडपु । भेदु तो पशु ॥ ९-२३८. **धैर्यमंडप** ९-१९०; **कुंडें मंडप** वेळी १६-३८२; **कुंडमंडपवेदी** १७-१७८.

मंडल—वर्तुळ, घेर, परीघ, विंघ. रश्मिकर मंडलि । सूर्याचा ॥ १३-१०७९. **अकर्मंडल**, **सूर्यविंघ**, १५-४९७, **आदित्य**—११-२०९, **इंद्रियप्रौढी**—, सर्व इंद्रियांच्या सामर्थ्याला या अर्थी, १८-३४७; **महाराष्ट्रमंडली** १८-१७८१; **सूर्यमंडल** ११-७४; **मंडल** आणि **चंद्रमा**, चंद्राची गोलाकृति व चंद्र, १४-४०१; **प्रतिमंडल**—सूर्यप्रतिमंडल, सूर्याचें प्रतिविंघ, १३-९०४. **महामंडल**—मकार महामंडल । मस्तकाकारें ॥ १-१९.

मढणें—आच्छादणें, व्यापणें, पुट देणें. स्वर्गें सूर्यतेज वेढिलें । जैसैं पन्हेरेनि मेरुतें मढिलें । ११-२१७, विश्वरूपाच्या पीतांबरास उद्देशून. **मढ**—आच्छादन, कोठडी, पापणी, (फुल्यची) कळी असे अर्थ घेतां येतील. ध्यानाचा आंतुलीं मढीं कोंडजिति, ध्यानाच्या अंतर्भागांत, हृदयांत कोंडतात, १८-७३९; **मढु फूटला**—तृतीय नेत्राचा मढु फूटला, तिसऱ्या डोळ्याचें आच्छादन काढलें, डोळा उघडला, कालामि-रुद्राच्या तृतीयनेत्रास उद्देशून, ११-२९९, ज्ञानदेवी कोशांत या संदर्भांत मढुचा अर्थ ‘घट’

व कुंटे प्रतीत ‘कळी’ असे दिले आहेत, ११-३०४; **मढ फोडिति**, कळ्यांचा विकास करतात, उमलवितात, १८-४६०; **मढंगण**, लेप देणें, पुट देणें, रत्नपारिस्त्रियाचा गाविं । जाईल गंडी तरि सोडावी । काश्मिरीं न कारवी । मढंगणें ॥ १३-३१९, **काश्मिर** (२) पहा, या शब्दाचे अनेक अर्थ असल्यामुळें व मढंगण ऐवजीं **मिडगण**—तेथ जे असे पाठ इतर ठिकाणीं आल्यामुळें, निरनिराळ्या पाठांची निश्चिति करणें व अर्थ लावणें अवघड झालें आहे, **मिडगण** तेथ असा पाठ घेतला तर **काश्मिर** चा अर्थ (१) घेतां येईल; **मिडगण**चा अर्थ कुंटे प्रतीत ‘स्तुति’ दिला आहे, तेथें **काश्मिर**चा अर्थ (३) घेतां येईल, १३-३२० ओवीचा अर्थ लक्षांत घेतां **काश्मिर** (२) पुढें दिलेला पाठ व अर्थ ग्राह्य वाटतात.

मणि-णी—**मणि**—(१) रत्न, कांचेचा मणी. मियां वि विश्व धरिजे । जैसैं सूत्रें मणि ॥ ७-३१. **मणिभूषणें** १-५. (२) अंडें, गर्भ. **मणिज**—पक्षी, व्योमवासुवसैं । वांढलेनि गर्भरसें । मणिजु उससे । अवेडु तो ॥ १४-९८. **स्वेदज** जारजें उद्भिज **मणिज** १५-१४७. (३) योगांतील एक चक्र. **मणिकुलेंसी** ६-२१५, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मणिपूरेंसी’ ६-२१५. (४) **मणिपुष्पक**, सहदेवाच्या शंखाचें नांव, १-१५०. **मणी**—रत्नें मणी दोरी १८-५४; **मंगलमणीनिधान** १०-३, **मंगल** पहा. **शिरोमणि-णी** पहा.

मत्—शब्दास जोडून, माझा-झी-झें या अर्थी. **मी**—मी पहा.

मत-त्त—अभिप्राय, विचार, विचारप्रणालि, तऱ्हा, अधिकार. **मत**—वारा हिंडतु असावा । हें कोणाचें मत ॥ १३-५६, अधिकार. जै आलोडिजति कोडी । मतांविचा ॥ १३-३१७, निरनिराळे विचार पंथ. ३-४०, ३-१८९, ५-१५७, ९-२७३, १३-१५७, १३-२३७, १३-३२७. **मतांगें** १३-३३३; **मतांतर**—प्राप्तें मतांतरें १३-३१८, अंतर (३) पहा; **मतपत्रिका**, मान्यतेची सनद, मान्य होईल असा आधार, १३-६७, —**सुगुतर्कि**, मतरूपी मोती पाहून, १३-५२, —**वाद** १३-१०४४; **बौधमतसंकेत**, बौद्धवार्तिकानीं

प्रतिपादलेले बौद्धमत, १-१२; विहंगममते, पक्षांच्या रीतीने, ३-४३; सांख्यमत-संस्था ३-३३, सांख्ययोगमते, सांख्यांच्या योगमताने, १३-९१. स्वमत—आणि स्वमता-विषया निर्दोश. लागूनिथां धनुर्द्धरा। प्राप्तां मतांतरा। निर्वचु कीजे ॥ १३-२४०. १३-२४२. मत्त—(१) मत या अर्थी. मत्त ३-२, हा मत शब्दाचा अपपाठ असणे संभवतें, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मत’ ३-२.(२) उन्मत्त, माजलेला, ३-१३९, ७-१६४.

—मत—शब्दास जोडून, त्या त्या सहित या अर्थी. परिशिष्ट (४) पहा.

मति—ती—बुद्धि, विचार, कल्पना. मति—कां जें दीटिवा तुमचा वर्य। तें सकलार्थसिद्धी मति पीके। ९-२५. हें विश्व चि माझें घर। ऐसी मति जेयाची स्थिर। किंवहुना चराचर। आपण जाला ॥ १२-२११. १३-७७१, १३-८२५. मति पोतडी १४-१७; मति पावे १३-६३०, —न फांके १३-६३७, —मेह होये, स्थिर होते, १३-६१९; मतिगंगा १४-२२, —अम्र, अमरणे पहा, —धंत १३-४१, —वसें ४-६९; अतिमंद, हा पाठ मतिमंद असणे संभवतें, १-७३; अन्यथामतिनिदेतें १६-११, अन्यथा पहा; अहंमति—अहंमतिचां जल्पवादिं ७-१०३; कुलालमतिचे गर्भ, कुंभाराच्या कल्पनेतून निघालेले आकार, ९-७३; दुर्मति २-२४३, ८-१४०; शुद्धमति ९-४०; सविवेकमतिपाटव, आत्मानात्माचा विचार करणारी बुद्धीची कुशलता, ९-२४१; स्वमति १३-६१, —तें १३-६४९. मती—जेयांचिये मती ओलावा। विवेकाचा ॥ ९-१८८. पसरिलिया मती। भक्तीवीण ॥ १२-६०. १-२२, २-२८३, ३-५६, ७-१९०, ९-२७, १०-१९४, ११-७६, ११-२१०, १२-९५, १२-१२२, १८-१२७३. जेयां गती मती मीं चि शरण ९-४८५; अंतिचीया मती ९-४१३; योगीधरांचिया मती २-१७६; वेदांचिये ही मती ११-१८३; वेदादिक प्रज्ञा मती १०-१६१; मती उठिती जाली १०-३०६; शंभूचिये मतीसि नांगवे ११-२७; मती वाहविलां १३-३१५, —वेचिलिया

१३-७०; मतीसारखे बोलिले, माझ्या बुद्धीप्रमाणें निरूपण केले, १०-३९; कांत्वमती कारण, बुद्धीला स्मृति होण्याचें कारण, गुरुभक्तीस उद्देशून, १३-४५०; बालमती ९-१६, महा—, १-३२, १०-२१०, १०-२४३, १३-९०, १३-६५१, १३-८०५, १३-८७९, १५-२९८, १८-८७६, १८-१०८९; व्यासादिमहामती १८-१६९६; व्यासमती १-३९.

मंत्र—उपदेश, गूढ शक्ति असणारीं अक्षरें, शब्द इ. आगा वावना वर्णा परीता। कोण्हीं मंत्रु आहे पांडुरुता। १८-३७१. ९-३६०, १२-९६; १३-६३४, १७-३४९. मंत्र अक्षरें १५-५४३, मंत्राची कडसणी १८-३७२; मंत्रांचि वीजाक्षरें १६-१२७; सर्व मंत्रांचा राजा, उच्चार, १७-३३९; अशौची मंत्रें वीजें ९-१७६, हा पाठ अशौचा असा ध्यावा; आम्हान मंत्र (न.), ज्ञानाचा, १८-७०; गुरुनामाचे मंत्र २३-४४६; युक्तित्रयाचां मंत्रां ४-१२५, सं. वा. श. पहा; सारासारविचार मंत्रु ६-४४४; मंत्र देखिला १७-३२९; मंत्रु सीखे १३-८११; मंत्रावतार १-१०९; मंत्रादिक १७-१९१, हविमंत्रादीक ४-११९; मंत्रप्रतिपाद्य—गीता हे सप्तशती मंत्रप्रतिपाद्य भगवती १८-१६४५; मंत्रयंत्र विधानें ३-९०; मंत्ररहस्य, गीता मिळवून देते, १८-१५०२; मंत्रविद्या—मंत्रविद्येसि माझे, वेदमंत्रांचें माहेर, ब्राह्मणांस उद्देशून, ९-४७१; जयजयमंत्रें ९-२२५; नाममंत्र १६-१०३; ब्रह्माह(हं)मंत्रें ४-१५०; सिद्धमंत्र १८-९४५; सोहंमंत्र—सोहंमंत्रां दीक्षिति, यज्ञकर्ता मी ब्रह्म आहे या मंत्रानें अग्नीत आहुती घालतो यास उद्देशून, ४-१३५; महामंत्र—विवेकें महामंत्रें ९-२४२; अविवेकमहामंत्र, अविवेक हा तमोगुणाचा महामंत्र आहे यास उद्देशून, १४-१७५; मंत्र ९-२६६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मंत्र’ ९-२६७; मंत्रज्ञ १-१९०; २-३१२; मांत्रज्ञ हा पाठ मंत्रज्ञ असा ध्यावा २-२३४. अमंत्रि—अमंत्रिया राज्याची परि, प्रधान नसलेल्या राज्याची दुर्दशा होते यास उद्देशून, १३-५५५.

मत्सर—असूया, द्वेष. जरि वधु धडे मत्सरें।

१२४३. ४.११२. सद्गुणि मत्सर १३.७२२;

मत्सर वाहे १६.२३०.

मथणें—घुसळणें, एकावर एक घांसणें. ना तरी शब्द ब्रह्माब्धी (शब्दब्रह्माब्धी) । मथिलें व्यास-बुद्धी । १.५१. जैसें काष्टें काष्ट मथि(थि)जे । १.२४२. मथित—सर्वांथांचें मथित सार, आत्मानात्मविचारांत सांख्य, योग व कर्म यांचें स्थान, १३.१०४२; सर्ववाङ्मयाचें मथित, गीतेस उद्देश्य, १८.१३१४; सुमथित १०.२१८; मथितां, मंथन करीत असतां, १८.१४६६; मथिलेयां—कां मथिलेयां हिं लोणी । कांजी नेंदी ॥ १६.१२४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘लोणी’ १६.१२५; मथुनि—मथुनि आडतें सार काडिलें १५.५३८; मथुनि घेतलेयां, लांकडावर लांकूड घांसून, १८.१३९९; मथूनि घेपे १८.४१२; मथन ४.१३१; अमृतमथनां—(ना) सारिलें १८.१४७२.

मंथर—सौम्य. येथें लाजेतें मंद पावलें टाकणारी, कां कामिनी कथा पासीं । मंथर होय ॥ १८.१०७५, ज्ञानदेवी—‘थिर होये,’ कुंटे—‘स्थिर होय’ १८.१०८१.

मंथा—घुसळण्याची रवी. मंथा विवेक केल्या ४.१२९.

मद—(१) हत्तीच्या गंडस्थळांतून निघणारा स्नाव. मदाचा गंधांनीलीं १७.६; मदसुख, मदांध हत्ती, २.२१५, ११.३८९, १८.७३३; महामद भद्रजाति, उन्मत्त झालेले (उत्तम) हत्ती, १.१३४; बोधमदामृत १.१६. (२) उन्मत्तपणा, ताटा. आणि वयसा वित्कामु । येयांचा वाढवी संभ्रमु । झणोनि मंद आश्रमु । बंधला तेथ ॥ १८.७५५. ११.४५७, १३.१७१, १८.७५७. कर्तृत्वाचा मद १८.२०३; मदाचा तंव जरा आंगीं चढत, जरा (२) पहा. मदत्रय ७.७३, सं. वा. श. पहा; मदमीन ७.८१; अभिमानमदें १.२३६; इछामदाचां (इछा मदाचां) धाविं लागली, १३.९६५; इंद्रियमद ३.१०३; पत्रालंबनमदें (पत्रालंबन मदें) १३.६८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘पत्रावलंबन मदें’ १३.६७; मौढ्यमद, मौढ्य पहा; शमदममदन-मदमेद १८.७, दम पहा; संपत्तिमद ९.३७७.

मंद—हळू, कमी, कमीबुद्धीचा. पवन अति निर्बल । मंद झुलका ॥ ६.१७५. १३.३२०, १३.४५५. डोले मंद जेणें पडलें(ले) १४.१७३; दिविं काजलि मंद प्रभा आणि १५.८४; दीठी मंद झाले ७.१३५; सहजकृपा—मंदांनीलें ७.१८२; अतिमंद, तेथ अल्प मीं अतिमंद । काश् होयें ॥ १.७३, येथें मनिमंद पाठ असणें संभवतें. मंदवणें—मंदवों लागे १६.१२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मंदावों’ १६.१२. अमंद—स्फुरदमंदांमंद-बहुल १८.५, आनंदणें पहा.

मदवी—उंची वस्त्र. आतां अविद्येचां गावीं । मोहाची वेढ्वनि मदवी । १८.६८७.

मंदिर—घर. आपुलां मंदिरीं, येथें हृदयांत, ९.२९३, निद्वैवांचां—३.१०९; अ(आ)त्मप्रकाशमंदिरा आंतु १७.४२६.

मधु—(१) मध. मधुविधिं मधुमक्षिका । लोभिणि जैसी ॥ १३.५०१(१). मधुकरि—मधुरसादोषें । मधुकरि जचें(चे) जैसें । गृहसंगोपन तैसें । करी जो गा ॥ १३.७८५(२), मधुरसादोषें, मधुकरितां, १३.७८५(१); मधुमक्षिका १३.५०१(२). (२) मधु नांवाचें अरण्य. मधुवन ११.१८३.

मधुर—गोड, मोहक, रम्य. परि तें रुचिकर होआवें । मधुर जैसें ॥ ३.१९, औषधास उद्देश्य. मधुरिं रसिं १७.१२४; मधुरता १.३६(२), ३.२०७; माधुरी—गोडी, तैसां बोलीं साचारीं । अवतरो माझी माधुरी । १४.३१; माधुर्य—माधुर्या(यां) मधुरता । १.३६(१), तैसें तोडावेया संदेह । तीख जैसें काल लोह । साव्यत्वे तरि माधुर्य । पाहिं घाली ॥ १६.११७, सत्यास उद्देश्य, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘श्राव्यत्वे...पायीं घाली’ १६.११८, पायीं हा पाठ ग्राह्य वाटतो; १३.२६१, १८.७८७, १८.१७०४ (१); माधुर्य—माधुर्यें चंद्रिका । सरिती चि राया रंका । १२.२०३, १०.१५४, १८.१७०४ (२); महुर पहा.

मध्य—मधला भाग. परि त्ज्ञेया रूपा आंतु । जी उणीव एकि असें देखतु । जें आदि मध्य अंतु । ये तीन्हीं नाहिं ॥ ११.२७६. मध्य ऊर्ध्व अध १४.२७६, मध्योर्ध्वअध १५.७३; आदि मध्य अंत, यावर आदि (१) पहा; मध्यान, दुपार, किं उदेंजतां चि दीर्घ । मध्यान होय ॥

१८.९९२, सायंप्रातर्मध्यानीं १८.११४;
 मध्यान्ह—मध्यान्हीं वि सविता । मालवत नाही ॥
 ११.४८९, ज्ञानदेवी, कुंडे—‘मावळत आहे’
 ११.४९४, १६.१०; मध्यान्हवेळ १४.११०;
 सायंप्रातर्मध्यान्ह १३.९१८, १४.३३०; मध्य-
 भाग—मृत्युलोक मध्यभाग ॥ १४.१०४, ग्रंथाचा
 मध्यभागी १८.१२३४, —मागे ८.९३;
 सीवणिमध्य ६.१९४, यावर ६.१९२ ते
 ६.१९९ पहा; मध्यमामध्यविवरें १२.५५;
 मध्यस्त-स्थ, —स्थ पहा; मध्ये १.१६९,
 २.१५४, २.१६६, १०.२२१, ११.७; आदि
 मध्ये निदानीं १७.३५१; आदि...निर्वाणीं...
 मध्ये १०.१९८. मध्यम—मधलें, सामान्य,
 साधारण प्रतीचें. रजोगुणें निफजे । मध्यम तें ॥
 १३.९६८, तेथ सत्व तें उत्तम । रज तें मध्यम । तिहि
 माझि तम । सत्रियां धारें ॥ १४.१३८, मध्यमरात्रि
 १८.३७९; उत्तममध्यमनिकृष्ट १८.६९४.

मध्यमा—(१) सुषुम्ना नाडी. आकललेनि योगें ।
 मध्यमा मध्यमागें । अग्निस्थानौनि निगे । ब्रह्मरंध्रा ॥
 ८.९३. १८.१०३२. मध्यमे माझि उंडी घाली
 १८.७३६, मध्यमेमाझि ६.२४६, —चेनि,
 मध्यमेमाक्षिचेनि दादरेंडुनि । हृदया आली ॥
 ६.१७१, मध्यमामध्यविवरें...कोरिचें दादरें
 १२.५५. (२) चार वाणींपैकीं एक. १६.२०,
 परा व पश्यंती पहा.

मन—चित्त; बुद्धि, विचार, तर्क, स्मृति इत्यादि-
 कांचें उगमस्थान; हृदयांतील भाव व विकार;
 जाणीव; इच्छा; भान; अंतःकरणाची व्योढ व
 आवड. ह्याने परियसां मना अवकाश । देउनियां ॥
 १.८४. मनें करीं अब्देह । फलें हेतुचा ॥ २.२७६,
 फलहेतुचा पाठ ग्राह्य वाटतो. बोलामाझि(झि)
 मन मनें । आळिगु सरलें ॥ ६.११९.
 बलिये इंद्रियें दंथि मना । मन एकवटे पवना ।
 पवनु साहाजें गगना । मीलों चि लागे ॥ ६.४५८,
 बलवान इंद्रियें मनाच्या स्वाधीन होतात, मग
 मन प्राणवायूला मिळतें व मनासह प्राणवायु
 मूर्ध्निआकाशांत जातो. मनीं आहे तें उघड ।
 बोल पां सुलें ॥ ११.४३७. मन सेलियेचेनि तोडें ।
 सेव चारी ॥ १४.२२७. एवं महदहंबुद्धि । मनें
 महाभूतसमृद्धि । इया संसाराच्या अवधी । सासन

जें ॥ १५.१०४, महत् तत्त्वापासून झालेला अहं-
 कार, बुद्धि इत्यादि (७.१८ पहा) मिळून
 संसाराची मर्यादा तयार होते. १.१७७,
 १.२१३, २.३५, २.३८, २.३९, २.६४,
 २.१४८, २.२८१, २.२९३, २.३४४,
 ३.६५, ४.१६१ (१), ४.१६३, ५.३४,
 ५.३६, ६.११८, ६.३५२, ६.३६१, ६.३७७,
 ६.४१५, ६.४१६, ७.१८, ७.१८५, ८.१०९,
 ९.४५३, १०.२१, १०.९९, ११.१७४,
 ११.१९०(१), ११.५७९, ११.६३४,
 ११.६६५, १२.९७, १३.२९, १३.७४,
 १३.१०३, १३.११६, १३.२९२, १३.२९९,
 १३.३०२, १३.३०४, १३.३०८, १३.३५६,
 १३.३६०, १३.५२९, १३.६२४, १३.६६७,
 १३.६७६, १३.६८१, १३.७८१, १३.८२४,
 १३.८९५, १३.१०८०, १४.१९, १४.१७८,
 १४.२३४, १४.२४३, १५.३५, १५.२५५,
 १५.२७१, १५.३२८, १६.२७९, १७.५८,
 १७.२२६, १७.२३५, १८.८९, १८.२९५,
 १८.५१०, १८.७३५, १८.७३७, १८.८३६,
 १८.१०१२, १८.१३४६, १८.१६३५.
 मनाचें निरूपण १३.१०३ ते १३.११६ पहा.
 मनाचा अंक(कु)र ५.५१; मनाचें अयुक्तपण—
 ह्यानीं अयुक्तपण मनाचें । तें वि सर्वस्व
 दुःखाचें । २.३४७, मनाचेनि—नी आंगें
 ६.२४, १०.१०६; मनाच्या आराणुका
 २.८०; मनिं आलस्य १३.५१६; मनाचेनि
 उन्मेळें २.२८६; मनाचा उंबरा १८.१०२४;
 मनिचें कोड ७.८; मनाची घडी ६.१८८, —चें
 घेणें देणें ८.१८४; मन केतुलें चपल ६.४२५,
 मना चपल स्वभाओ ६.४१७; मनाचा चौहटां
 ८.१८२, —चा ठाड ९.१७८, —ची तारुण्यता
 १४.९१, —चें थारपण १७.२२९, —चीं(ची)
 घाप १७.२३०, —ची घांव ३.२६४,
 —नाखि १२.४१, —चा निग्रहो ६.४२३,
 —चें एक नीकें ६.४१९, —चां महाद्वारिं
 १३.५०६, —चा मारु ४.२२१, ६.२८९,
 —चें मेघोडें ६.४६६, —चें मोकलें पेटवण
 ४.१३३, —चां रथिं १५.३२३, —चिये राहाटी
 १३.३०९; मनिचें स्वप्न ९.१०३(१); मना-

चेक्षा स्वभावा ६४१०; अमनस्थाचें मन १३०९६(२); मनाचें मन १३०९२४, -मन-पण ४०१६१(२), मनासि मनपण ११०१९० (२), मनं मन मागें घाल्लिन्यां १४०५०; इंद्रियभावां मन मूल १३०३०२; इंद्रियां-माझि अकरावें मन १००२०८, मनादि साहीं (ही) इंद्रियें १५०३२०, सं. वा. श. पहा; मन काइ नपुंसक १३०९८४; पंचप्राणमन ९०२११; पुढां मन करणें पाठि १३०३६२; बालकाचें मन १८०५७४; मौआलें मन १०५६; लोभियाचें मन १३०२०२; वातिवरि मनु—मग शशि आगि भानु। पेसा कल्पी जो अनुमानु। तो वाति-वरि मनु। गिवतितां न दिसे ॥ ६०२४५, डाव्या व उजव्या नाकपुड्यांनून वाहणारे चंद्र सूर्य वायु (इडा व पिंगला) इतके स्थिर होतात कीं ते कळत नाहींत, दिव्याच्या प्रकाशांत मन शोधण्यासारखें आहे, या पाटाचा अर्थ समाधानकारक वाटत नाहीं, या पेक्षां ज्ञानदेवी व कुंडे प्रतींतील पाठ 'वातीवरि पवनु' अधिक चांगला वाटतो, कापसाची वात जवळ धरली तरी ती न हाल्ल्यामुळें हे वायु कळणार नाहींत या अर्थी, ६०२४५; व्याकुल मन १०२०६, सावेव—१३०२९५; मनीं आठविजे ७०१४८; मना आलें २०२६५, -ये १७०५८, १७०२३५, -नये ११०६३५, -नै ये ४०२००, -नैये २०४५, २०५०, २०१५७, ११०६३२; मनातें उठवी १३०९६५, मनौनि उठी १३०२९८; मनीं उपनलीं ९०२७१, -उरिजे १०२२७; मनं कदरसी १६०२६५; मना कलितं ५०६७; मन काललि १८०६६९, -खिडे १६०४१८; मना गमला १००२७८, -जाये २०३१४; मनीं झाले, उत्पन्न केले, १००९२, मनं जाला ५०२१; मन तापे ११०३६३; मनीं तोषला ६०४८५, -धरणें, धरणें पहा; मन बाहिरें धावे ६०१९; मनीं नुमटे १३०४७६; मना पुरिजे ना, पुरें पडत नाहीं, १३०२५०; मन भायें होये १४०९०; मनीं जें भावां(वा)वें ८०७५; मन न मरे ८०२०७; मनातें मानवी ७०२०; मनं मानिजे १८०४३९; मनीं मावले ९०१०३ (२); मन

राहाटें (टे) ५०५३, -राहातें पावें, आवरतां येईल असें पहावें, ६०१८१; मनिं रिगौनि १८०१४५०; मनीं रिझले ५०९; मना माजि न रुचे १६०१६५; मनौनि न वचे १३०५३६; मनातें वरी १५०३७; मनं वर्जिली १४०३६५; मनीं(नीं) वसे २०२५५; मनीं वाढे ४०२०३; मन चावटे, निवृत्त होतें, १४०२११, -आणिका वाहे १६०३४७, -विपायें वाहे २०३३०, -विटाले ना ४०१०३; विटाललें मन १३०१७४; मन विरमे ६०२१२, -वीरे ७०१७२; मनातें मागें सांडावें १००१६२; मनीं हांसिला ६०६; मनं होआवें, इच्छा झाली, तयारी असली तर, २०२२९; मनीं ह्याणितलें २०३७०; मनातें अनावर ह्याणें ६०४२७; मना अभिभूत होउनि, मनाच्या स्वाधीन होऊन, २०२४८; मनंसीं अविद्या हवीली, मनासह अविद्येची आहुती दिली, ४०१२२; मनीं आडदर वाहे १०१०७; मनीं जे आस्था वाहिली ९०३५०; मना एकंदरें केलें, एकाग्र केलें, ५०१५०; मन काचें करिसी ११०६२०; मनीं गजबज जाली १०१८५; मना गोचर जाली १३०१०२६; मनं घातु न चिंतावा १०२२५; मना चांगु आला, कळला, पटला, ६०३३३; मन ज्ञानि बैसलें १३०६२१; मनं ज्ञेय भेटेल १३०८५९; मनाची डाल धरी १५०९५; मनीं थारा देंसि ८०१२१; मना हे दशा ये १७०२३५; मन अहंकारेंसीं देशीक जालें ११०६५४; मना धीर करुनि २०१७, -धैर्याचा सान्हाळ होये ६०१६५; मनं निश्चयो करी, पक्कें समजतो, १३०६१५; मना प्रत्यया येईल कां २०२०७; मना बोधु न भेटे ३०१४८; मनीं(नीं) ऐला भाळ नाहिं १४०१८२, मना हा भावो झनं हों देंसि १००१७५; मन भ्रांती ग्रसिलें २०५७; मनीं मीं भाविलां ९०३५५; मनातें मूठी धरुनि २०३११; मनंसीं वाचा मुरडली १५०१५; मन वेडें होईल १३०५७९, -होये ८०२२५; मनीं शंका रिगे १३०२६४, -वाहाती २०३२०; मन कर्मसंकल्पभावा हेतु होये १८०३५५, -संकल्प धिये १३०३९८; मनं संतोखु घेउनि

१.१६७; मन सारस्वते दुभे ६.४५२; मना
सैव धावणे १३.१२४; तूं मन हें मीं चि
करीं ९.५१२; मन पवन पांगुलैले, मन व
प्राण पांगळे होतात, १०.६३, मनपवन
९.२१३, -चां खीचु १८.१०३४, -चीं खेलिं
१२.६, -नियमें १६.१८४; मनशुद्धि
१८.१३८, -संकल्प, हे शब्द तोडावे, ९.४४१;
मनसर्पाची (मन सर्पाची) सृष्टि १६.२४१;
मनादि हेतु १८.३५९ (२); मनाविक
१५.३३६, -कें १८.७३४; मनानाशि—
आणि लाभालाभ न धरावे। मनानाशि ॥
२.२२६, आंग मन, शरीर व अंतःकरण,
आंग पहा; काना मना—फीटो विवेकाची वाणि।
हो काना मना जीणि। १३.११५५, कानाला
व मनाला जिकणारी, येथें चैतन्य देणारी,
या अर्थी; कानामनाचिये सींचे १८.१२६८;
ज्ञानामनाचिये भेटी १३.२४४; मन डोले,
मन व डोले, ११.२८५; मनाचां कानीं
६.४९१; तनुमनुजीवें ३.१२, ४.१६५, -
प्राणीं ७.१४६, -प्राणें ७.११८; मनप्राणकरणें
१८.७३८; देह मनें १७.१७४; मनें कानें
वाचा १८.१६४६; मनें देहें वाचा १३.३१०;
मनप्राण आणि संयमु ८.५०; मनें वाचा
करणीं ९.३५१, -कायें १३.१२८, १८.६५३, -
देहें १२.११७, १६.३५३; मन बुद्धि,
बुद्धि-व्ही पहा; अमनस्थ १३.९९६ (१).
मनस्—मनो बुद्धि ठाई। धीर नव्हे ॥ १.१९५,
तें मनो तपासिधाना। पात्र होय ॥ १७.२३५,
यावर मानसतपाचें लक्षण १७.२२३ ते
१७.२३५ पहा; मनोगत, विचार, हेतु, ४.१८३,
६.२६९, ६.३५९, ८.११, ११.४०४,
१३.६४६, १३.८५३, १८.९०७; बाह्यमनो-
गत, बाहेरच्या सेवेंत दिसत येणारें मनोगत,
१३.४२८; मनोजय—किं मावललेयां दिनकर।
सरे किरणा(णां)चा पसर। तैसा मनोजयें प्रचार।
बुद्धिंद्रियां ॥ १६.१८३; मनोधर्म, धर्म पहा,
-बल ६.४२६, -भाव, भावणें पहा, -मल,
मल पहा, -स्थ, कां जीमेचे पुरवावे।
मनोरथ ॥ १८.१०१८, १.२४, १.२७,
३.२७, ६.१३५, ६.१६७, ९.२४,

११.११६, ११.२०४, ११.२९२, ११.४७७,
१८.१६९; मनोरथाचा अंतरालीं १६.३६२.
-चिया उतरडी १३.११४, -थांचा धारसां
१३.६८६, -थासि फल १५.४१६, -(थां)चे
मनोर ९.३ -थांचिया श्रुटी १३.४१३,
-थाचां सागरीं १८.७४३; सिद्धांचे मनोरथ
१३.२७८; मनोरथभंग १३.१३३; कुमनोरथ
१६.३७०; मनोरूप ५.१५५, -वृत्ति—त्ती,
वृत्ति—त्ती पहा, -व्यापारें १.१०६;
मनःपटां इंद्रियांतें १५.३३५; मनोसिद्धि
८.८; मनोहर २.२४६, ३.२१८, ९.३८६,
९.३८७, ११.१३८, ११.१९५, -हारी
१६.८६, -हौव १२.५३; सुमनसा १३.२४६.

मनन—सतत विचार, चिंतन. १५.२३७.

मनननिदिध्यासश्रवणें १८.१७२५.

मनुष्य—माणूस. मातें एणें एणें प्रकारें।
जाणति मनुष्य येसेनि आकारें। ९.१७०. माणुता
मनुष्य जाला देख। ११.६३०. इया चि परी पै
रजें। जिहि कां जीजे मरिजे। तिहि मनुष्यां
होइजे। मृत्तुल्लोकिं ॥ १४.२७०. ७.१०, १०.७७,
१५.१७७, १६.२४३. मनुष्याकार १३.५१०,
१५.१८३, -दिकिं १६.२७०; मनुष्यजात
४.६६, -जातिशाखा १५.१५४, -देह
१६.४०४, -धर्म, मानवांचे सामान्य गुणधर्म,
९.१६८, -रूपिं १५.२१०, -लोक ४.७२,
११.६११, १५.१६१(२), -वेळें ४.१०४,
-शाखा १५.१६१(१), १५.१६३; मनुष्या
लागौनि १५.२०४, मनुष्यां— १५.१७३;
मनुष्यासारखा—तो मनुष्यासारखा आवडे।
परि मनुष्यत्व तेयासि न घडे। ४.९९(१), देव
मनुष्य स्थावर १८.२३७; मनुष्यत्व ४.९९
(२), १५.२०५, १८.२४५; माणुस-णूस—
माणुष पहा.

मनौरा—बुरुज. मनोरथा (थां)चे मनोर ९.३,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मनोरथांचे मनोरथ’ ९.३.

मरगज—पाच रत्न. जैसा परिमल जाला मरगजा।
११.५९१, पाच हें रत्न तर आहेच पण
त्याला सुगंध आला तर तो विशेष गुण शोभेल
या अर्थी.

मरण—प्राण जाणें. नातरि पवन मेवासि बिहे।

किं अमृतासि मरण आहे । २.१४. हलाहल आगी पिवाले । किं मरणासि मरण पेटले । ११.३५३. तंव तंव अधिकें । मरण आयुष्यातें जीके । मीठ जैसें उदकें । आसिजतसें (से) ॥ १३.७४८. १.२६५, ३.११७, ४.१९५, ८.६८, ८.२०८, ८.२१६, ८.२५६, ९.३६१(२), ९.४४३, १३.५७१, १६.१०५, १६.२५३, १६.३३०, १७.१८९, १८.२४७, १८.७५४, १८.९२६, १८.९३८, १८.१४६८. मरणाचें खाणें १४.२५३; मरणाचें मरें ९.४९२; मरणाचा माजिवटा, मरणाच्या आणीशाणीच्या वेळीं, ८.२०६, -चिये मेरे ८.७३, -चिया रेवा ७.८५, -सी चि मुखें जालीं ११.१९७; सर्वसंहारें मरण मातलें ११.३४१; मरणीं, मरणसमयीं—आणि मरणीं जेया जें आठवे । तो तिये चि गतितें तंव पावे । ८.७४, मरणें, मरणानें, मातापितर-मरणें १८.१०९; मरणांत—आजन्ममरणांतीं १४.१४५; मरणाण्व १३.१०४०; मरणांवा १६.३४; मरणाभेज १०.१७६; मरण-महामारी, मरणाचें महासंकट, ११.४५०; मरणरसाचे लोंढे ११.३७३; मरुणारुवाचें आंग, मरणाचाचें शरीर (राजवाडे), १६.२५६, ज्ञानदेवी—‘मरणार त्याचें आंग,’ कुंटे—‘मरणाचाचें आंग’ १६.२५८; मरणवटे पडिलें १४.२७१; मरणा ऐलीकडे—ते मरणा ऐलीकडे । मज मीलौनि गेले फुडे । मग मरणीं आनीकडे । जांतील केवि ॥ ९.३६१(१), मरणांहुनु कष्ट १६.२३८, -णाहूनि अखटें २.२०५, वोखटें मरणाऐसें १६.१८५; आत्ममरण, (स्वप्नांत पाहिलेलें) स्वतःचें मरण, १४.१२९; आयुष्यमरणाची (आयुष्य मरणाची) मर्याद—मेलें टाकी, आयुष्य मरणाच्या मर्यादेपर्यंत (वेळेपर्यंत) टिकतें, ८.२२८; जन्ममरण—ना तरि उदो अस्तु आपसे । अखंडित होति जैसे । हें जन्ममरण तैसे । अनिवार जमीं ॥ २.१६०, जन्ममरणाचा अलिवटा ८.१४२, जन्मजरामरण, जन्मणें पहा. मरणा आणि जीविता १३.१०७२; राज्य कां मरण १५.२६४; दुर्मरण १८.१९२.

मरणें—मरण पावणें, देहान्त होणें. मर—

अगा मर हा वोळु न सांहांति । आणि मेलेंयां तरि रडति । ९.५०८ (१). मरमारु याग, मारक याग, १६.३५८, ज्ञानदेवी—‘परमार’ कुंटे—‘परमार,’ परपीडेसाठीं केलेला याग, १६.३६०; मरता, मरणाचा, किं तूं एकु वधिता । आणि सकल लोक हा मरता । २.९९, मी वधिता हे मरते । ह्मणतु आहासि ॥ २.१३७, जें मी मारिता कौरव मरते । ऐसेनि वेंडाल्लिला असे आंतें । ११.४०२; नमरतु—न मरतु असा पाठ घ्यावा ९.४१४; मरतिये ८.१७६(१), मरतेया १८.१६०, न—७.१७७; मरावें—ऐसें काहसेया करावें । जें अमृति(ति) हिं रिगौनि मरावें । ७.१४९, मरिजे—अमृतें चि मरिजे । जरि विषेंसि सेविजे । तैसा स्वधमें दोपु पाविजे । हेतुकपणें ॥ २.२२४, स्वधर्मांला फलहेतु मारक होतो या अर्थी; जीजे मरिजे १४.२७०; न मरिजे देह गेलेंयां ८.७७, यावर ८.७४ ते ८.७८ पहा; मरे—संसर्ग कालकूट मरे । २.१५, अशक्य बावतीचें उदाहरण; ४.२२०, ८.२०७, १४.२४७; स्वप्निचेनि घायें किं मरे साचे(चें), खरें नाहीं या अर्थी, ६.७५; मरे ना सावध ८.२२८; मरां—मरां बैसलां ११.३९६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘पुसों’ ११.४०१, हा पाठ ग्राह्य वाटतो; मरां मरां १६.४०७; मेलालें—तेयाचें जियालें ह्मणों काह । वरि मेलें चांग ॥ ४.१९१, जीव मेले १३.२३४; जीतां मेलेंयां १८.२२४, यावर जितणें—जीतणें पहा; मेलेंयां ९.५०८(२); मरणें—उपजों उपजों मरणें । नावां नावां ॥ १६.१७८, १३.१८९, १३.७८३, १६.२२९, १६.४४९. अमर, मरण नसणें, नाश न होणें, देवादिक, तेवि मरतिये जीवाकारी । अमर जें आहे ॥ ८.१७६ (२), ६.४५४, ९.२९३; अमरु १४.२८, १८.११८९; अमरां करी १७.११४, -होणें ९.४९४; अमरत्व—जेथ अमरत्वा अंगरिलें । तें मरणा चि लागि जालें । १८.१४६८, ९.३१७; अमरपण ९.३२७, १५.५५०.

मर्हणें—चुरडणें, ठार करणें. जीवकणु जेयाचा मर्हें । १८.१२६६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘उपमर्हें’ १८.१२७२.

मर्यादा—सीमा. जन्ही सरिता उ०व समस्त । परिपूर्ण होउन मिळत । तन्ही अधिक नव्हे ईषत् । मर्यादा न संबो ॥ २०३५७. ८२६, ११५६४, १८१५६१. मर्यादेचा सागर १८१३; मर्यादा असौनि १५०४९९, -दे चूकौनि १७३९१; स्वमर्यादा गीलुनि १८६२१; मर्याद, मर्याद-मेलें टाकी, मर्यादेची अंतिम सीमा या अर्थी, ८२२८, मेले - 'संयोग', राजवाडे कोश, ज्ञानदेवी, कुंटे - 'मर्याद वेळ' ८२३०.

मन्हाटा-टी—(१) उघडा, सरळ, सोपा. (२) मराठी भाषा. हे शब्द कांहीं ठिकाणीं दोन्ही अर्थीं आल्यामुळें विभाग पाडले नाहींत. हां भावार्थ आतां न बोलवा । मज विवेक तो सांभावा । मन्हाटा जी ॥ ३१७. माझा मन्हाटा चि बोलु कवतिकें । परि अमृतातें हीं पैजेंसीं जीकें । ऐसीं अक्षरें चि रसिकें । मेलवीन ॥ ६०१४. हां हो नवल नोहे देशी । मन्हाटी बोलिजे तरि ऐसी । ६०१३३. उघड मन्हाटिया, स्पष्ट शब्दांत सांगावयाचें म्हणजे, १३८९९; मन्हाटियेचां नगरीं १२०१६; मन्हाटिया प्रतीतीपंथा १२२४३, -भंगीं १८१७०८; मन्हाटेनि चिन्त्यासें १५५६०; मन्हाटे बोल ४२११, १८१७१५; मन्हाटें परिहसैं ५५२, परिहसणें पहा; गीतार्थ मन्हाटिया आला १११४, -केला १८१७१४, -बोलिजे ९२२; मन्हाटिया श्रवणपथा आणिला १८१६८७; चोखा मन्हाटिया बोलौनि १८१७५८; नीट मन्हाटी पढतां १००४२, -बोलिजैल ७२०१; शब्दसोपानें मन्हाटि(टि)या केलीं ११९.

मळ—मळ, दोप, पाप. जिही यक्षदारी मळ । क्षालन केलें ॥ ४०१४६, ज्ञानदेवी, कुंटे - 'मनोमळ क्षालण' ४०१४८. १६०४१६, १८०१२०, १८६७४, १८१३९८. अविद्येचा मळ १८१२२६, हातिचा-१८७६६; द्वेष-भावादिमळीं १०२२७; मळमूत्र—मळमूत्रांचा उत्सर्ग १३११९; मळमूत्रद्वारें १३५७०, -पंक्ति १३७३३; मळकट १८१००५; त्रिविधमळकटां १५५४८, सं. वा. श. पहा; मळहीन ३२५६; मलिन, दोषयुक्त, संघामा

नांव मलिन । पापाचार ॥ १८१२७२, चुकीचा समज; मलीन, घाणेरडी, १८१४०; निर्मल १३६२३, निर्मल-निर्मल पहा; मनोमळ ४१७३, १२१७८, मोह-३७१.

मळणें—धान्य मळणें. रचतु महत्तत्वाचें खलें । मली एके चि काळोनि पोले । १३४०.

मळा—मळा, बाग. कोवळिकेचा मळा ६२५७; प्रसन्नतेचे मळे ९४; मळा केला—कां भवें चि केला मळा । १८४८९, सुगुंयनेच बाग तयार करावी; धर्माचा मळा जाल्लि, धर्माची भाजणी करुन, १८७९९.

मवणें—मापणें, मोजणें. आहार तरि सेविजे । परि युगुतिचेनि मापें मविजे । ६३४९. मज अपारातें केती मविसी । १०२९२. जी विश्वरूपाचां सागरीं । होंतां(ता) तरंग मवीतु वांव वेही । ११६५९. जन्मशतमापें । गुळ चि मविजे ॥ १३३३. १०१६२, १३१०२१, १८३९१, १८४३६. आत्मेयां(या)तें देह वरि मवी, आत्म्याला देहाच्या मापानें (साडे तीन हात या प्रमाणांन) मोजावें, १८३८२; मवे ना चवें १३११०८; मवणी, मोजमाप, सनि मांस वे मवणियां । जीवितेंसि ॥ १७४२२, योगपटाची मवणी १६३३०; मवल, मोजक्या, मवलां पाजलिं चालिजे । ६३५०.

मसि-सी—काजळ, शई. मसि—मग काजला आणि मसि । न दिसे विवंचना जैसी । ते चि श्रद्धा तामसी । सिनानी नाहिं ॥ १७७०. मसी—पै गुण तेतुला खाए । स्नेहें किं जलतु जाए । जेथ ठेविजे तेथ होए । मसी ऐसा ॥ १३७१८, यावर गुण (२) पहा.

मसैरें—अंवार. तें चि अज्ञान जें समूल तूटे । तें आंतिचें मसैरें फोटे । ५८३.

महत्-महा—महत्, सांख्यांच्या चोवीस तत्वां पैकीं एक. सं. वा. श. पहा; महत्-महा-माहा हे शब्द इतर शब्दांस जोडून मोठा-ठी-ठें या अर्थीं आले आहेत. महानुभाव ९१९३; महार्णव, अर्णव पहा; महद्बुद्धि, महत् तत्वापासून उत्पन्न झालेले अहंकार व बुद्धि, १५१०४, -हंकारा लागौनि तृणातिचा पांगोरा वेष्टि, हें महत् तत्त्व अहंकारापासून शेषट्या

तृणाप्रापयेत, १५.४४५; माहात्म(ल्य), मोठेपण, ११.७३, म-माहात्मा, आत्मा (१) पहा; महदादि ६.४२५, ९.६६, १३.८६७, १५.१०८, -दिक—तरि अवधारि(रिं) धनंजया । हे महदादिक माझी माया । ७.१५, १५.१४६, महदादिपरिपाटी, परिपाटी पहा, -भूतभेदे ८.२०, -विश्राम-शालिका १४.६७ (२); महाआनंद १८.१६६५; महेंद्र, महेश, परिशिष्ट (६) पहा; महोदधि-धी १०.१४९, १८.१३१०; महर्षि-र्षी ६.१५६, ऋषि पहा; महाकल्प १३.६२, -रुपांती ११.३७४; महाकवी १३.७०, -काल, काल (१) पहा, -काव्य, काव्य पहा, -खेल १८.५३८, -बोर, घोर पहा, -बोष, घोष पहा, -तत्त्व, तत्त्व-तत्त्व पहा, -तेज, तेज पहा, -त्यागी १८.२२८, -दान १७.४४, -दुःख ७.१६६, -देऊ, परिशिष्ट (६) पहा; -दोख १८.१०५२, -दोष, दोष पहा, द्वार १८.१५२३, -द्वीप १३.९८५, १६.३२, -धाम ११.५१२ (१), -नदी ७.६६, -नाद ११.४८०, -निधि १.२३, -पद १३.३७१, -पातक १.२५६, -पाप ९.४२२, -पें, पाप पहा, -पुर, पुर-पूर पहा, -पुरुष १३.७८८, -पूजा १८.९४७, -प्रकृति १४.१०२, -प्रलय, प्रलय पहा, -प्रसाद १२.१९, -फणि २.१५, -बाहु १.१५१, -बाहो १०.५३ -बोध, बोध पहा; महद्ब्रह्म, माया, प्रकृति, ह्यणीनि जी परम । तूते(तें) ह्यणिजे महाधाम । कल्पांती (तीं) महद्ब्रह्म । तूझां अंकीं रिये ॥ ११.५१२ (२), १४.६७ (१), १४.६८, १४.११५, -उदरीं १४.८८; महद्-ब्रह्मां गोसांविं, प्रकृतीचा धनी, १३.१०२१; महाभय, भय पहा, -भारत, भारत पहा, -भुज १५.१४७, -भूत-तें, भूतणें पहा, -मंडल, -राष्ट्रमंडल, मंडल पहा, -मती १.३२, -मंत्र ९.२४२, -मद, मद (१) पहा, -मारि-री, मरणमहामारी, मारणें पहा; माहामीन ७.७०, महामूर्ति ११.२७९, ११.३२९, -मृत्यु-त्यु ११.३४३, ११.३५९, -मेघ २.७७ -मेह १८.१७६०, -मोह, मोह पहा, -यागप्रमुखें कमें १८.१६४, -रथी, रथ पहा, -रिखी, रिखि-खी-वि पहा;

म-माहारोग-गी, रोग पहा, -लक्ष्मी, परिशिष्ट (६) पहा, -वन, वन पहा, -वाक्य, वाक्य पहा, -वात, वात पहा, -विष्णु, परिशिष्ट (६) पहा, -वृक्ष ११.२५४, -शंख १.१४८, १.१६०, -शून्य, परब्रह्मास उद्देशून, ६.३१५, -शोष २.१४६, -सती १६.१७६, १८.४३७; माहासिंधु १३.५९९; महासिद्ध १८.१२३६, -सिद्धांत १५.४०१, -सिद्धि-द्धी, सिद्धि-द्धी पहा, म-माहासुख, सुख पहा. वैराग्यमहापावक १२.४६; हृदयमहाअंबरी, हृदयरूपी मोठ्या आकाशांत, १८.१२९०.

महंत—श्रेष्ठ, साधु. हा येणें मानें महंत । वरि आह्मालागि कृपावंतु । २.४४, द्रोणास उद्देशून. महंतांचिया कोडी १७.३४४; महंतपण १६.३७६.

महत्त्व—मोठेपणा. चातुर्य लपवी । महत्त्व हारवी । पीसेपण मिरवी । आवडौनि ॥ १३.१९१. १३.६५६, १६.३८८, १७.१८१. महत्वाची फरारी १८.२४९, -चिंच्या बोजा १७.२४४; महत्त्व फोकरावेया १७.१८७; महत्वादिकिचां शृंगीं १७.२४१.

महाग—महाग. कां सवंगाची वीकणें । महर्गि वस्तु ॥ १८.८७८.

महाग—दुर्लभ, कठीण. जो जन्मसहस्रांचिया साटी । इंद्रादिकां महागु भेटी । ६.१४६, इंद्रादिकांनीं हजारों जन्म घेतले तरी भेट घेण्यास कठीण पडेल. भोजनसुख महाग । रांधितां ठाई ॥ १८.१८५, जेवावयाचा आनंद स्वयंपाकाच्या दगदगीमुळें निर्भळ नसतो, या अर्थी.

महिमा-न—महात्म्य, थोरवी. **महिमा**—येसी महिमा घणवट । गंगा तैसी चोखट । २.२१३. ६.४७८, ११.७१, ११.२८७, १३.३५२, १६.२२३, १८.५२२, १८.१२१७. महिमेचें करणें १०.१०; महिमे भेण १३.१९०; तूझी गंभीर महिमा ११.५०५; तूझा अलोलिकु महिमा ११.५५९; महिमा चढे १६.३८८; महेंद्रमहिमा १०.२६६. महिमान ११.५५४, गीतेचें—१८.१६५०, श्रीगुरूचें—१०.१३.

मही—पृथ्वी, जमीन. ६.४४, ७.१८. महीतल २.२६२.

महुर—(१) मधुर. जैसें महुरें हान कां ह्यणिजे ।
विषकंदातें ॥ ५.११४. ११.४५८, १६.१२१,
१८.८०१. कइ महुर १६.२४९. (२) मोहोर,
बहर. जें सोहंभावमहुरें । मोडीनि आलें ॥ ६.१४९.

महुललै—माधुर्य. कां वत्सनागा जैसी । महुललै ते ॥
१८.७९३, ज्ञानदेवी—‘महुरता पहिली’, कुंटे—
‘मधुरता पहिली’ १८.७९६, वचनाग आरंभी
गोड लागतो पण अंतीं मारक होतो ह्यास उद्देशून.

मा-मां—तर मग, नाहीं काय ?, म्हणून, अथवा,
आणि. मा—हैं तैसें न्हवे फुडें । त्रिशुद्धी मा ॥
६.३१६. मा श्ये प्रकृती तव । गुणमई हैं चि नांव ।
१३.९८१. मा यंति नयंति हे कायसी । वाया बुद्धि ॥
१५.२९५. ६.१३३, ७.१८९, ११.३९६,
१४.३१४, १४.३२२, १५.२१४, १५.२१८,
१६.३०५, १६.३३६, १७.२७४, १८.१८८,
१८.२२१, १८.२९१, १८.४१७, १८.४४६,
१८.५६५, १८.६४०, १८.१३३०,
१८.१३६२, १८.१३९५, १८.१६९६,
१८.१६९८, १८.१७११. नामा, हा पाठ
ना मा असा तोडावा, १८.२४. मां—मां अनु-
भवं तल्लीनता । नन्हैल केवि ॥ ६.३३१. पुत्र
पाह्तां अजमीला । परत्वानेसी (परत्वा नेसी) मां ॥
११.१०४. जें शाखें विण नसे । सूटिका मां ॥
१७.२३. ७.१९०, १०.३१, ११.३८६,
११.३९०, ११.४१४, ११.६००, १४.१४,
१४.२१३, १८.२६४, १८.१०६८,
१८.१५५७. मां तुझें जोईस कैसें १८.१६११.

माउली—प्रेमळ आई. चोज करुनि माउली ।
रिझवी जेवि ॥ ९.६. ११.९२, १६.४४०,
१६.४५९, १८.२६, १८.९०८. माउलिया
तुवां ११.५७१; अनायांची माउली ४.३२;
साधकां तूं माउली १२.८; गीतामाउली—
गीतामाउलीसि नसे । जानेंतानें ॥ १८.१५१८;
माउलीपणें १८.१७४५.

माए-य-ये—आई. माए—कां स्नेहाळ माए ।
तान्हेयां(या)ची वास पाहे । ११.२५२. चाउदासिं ह्यणे
माए । तूहा चि वो दुगें ॥ १३.८१७. ११.१७,
१२.२, १६.२४, १८.५८६, १८.९०४,
१८.९२३. माए पासौनि, आईपेक्षांही,
१८.१५४७; कन्हणी माए, आई अशी कोण

असणार ?, १५.२२३; गीता निष्कण्ट माए
१८.१७६१ (१); श्रीगुरु बहुतांची माए
१३.४०९; बापु किं माए १५.५६३, बापु
तूं—१८.२२. माय—मना मायेचां पोटी ।
रिगति दाही ॥ १८.७३५. माये पूतां भेटि होए
१८.१७६१ (२); मायबापु १३.२६७, —पें
१८.१६२१; मायेबापा १३.७९४, माये-
बापांचा स्वभावो १.६४. माये—स्नेहाळणि
माये । ह्यणिये तें कीन होये । २.४२. २.६१,
३.२१, ४.३१, ७.११८, ८.१२, १२.११,
१८.१३१९, १८.१६७६. मायेचें चित्त
५.१६९; कामधेनु ऐसी माये १.७९, ५.१०;
गुरु माये १३.३९५, १३.४४४; मायेचिया
परी ११.५४९; माये पुढां, आईपुढें,
१३.३६०, —पुढीनि, पुढ्यांनून, १८.७८३;
मायेबापें ११.५६९.

माखणें—लेप लावणें, चोपडणें. काहिं काहिं आम-
रडीं । दंष्ट्रा(घां)चीं माखलीं ॥ ११.४११. उपवासियें
अन्नं माखिलें । १३.४६८. १३.४६७. आंगा बोल
तपें माखुनु, स्वतःची प्रतिष्ठा वाढविण्याकरतां
आपलें शरीर तो असें सजवितो व त्याची भापा
अशी असते कीं आपण तपस्वी आहों असें
लोकांना वाटावें, १७.२४५, ज्ञानदेवी—‘अगा
बोल माखुनि तपें’, कुंटे—‘अगा बोल माखुनि
तपें’ १७.२४६.

माग—पाठलाग, शोध. हारपलें दाउनि जैसा । मागु
सरे वीरविलासा । १५.५५३. हारतलें न देखिजे ।
तंव मागु न संखिजे । १८.१४९. कर्माचेयां मागिं
धांवता(तां), येथें मागिं असा पाठ संभवतो,
१५.३९५, ज्ञानदेवी, कुंटे ‘कर्ममार्गी’
१५.४२७; मागोंसिं घेउनि गेला, मागासकट
या अर्थी, १५.४०८; मागाचा ५.१३,
मागणें पहा.

मांगल—पवित्र. तो चि अमिसगें सिंविजे । तरि
मांगल होये ॥ ७.६४, घटास उद्देशून, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘अमिसगें सिजे तरी वेगळा होय’
७.६५. मंगल पहा.

मागणें—प्रचारांतील अर्थी. मग चंद्रु चेंडुवा लागि
मागावा । ११.५७१. जंव गुरु कवतिकें । माग
ह्यणति ॥ १३.४०३. ३.९९, १०.२८६. उन्ह

माणे १७.१४१; उराउरीं मागों ११.५४२; जें नेघावें मागे, जें घेऊं नये तें मागतो, १३.७७२; दूध मागितलेया सार्दी १०.१७; बाइणियां मागों आला १८.२५०; भिक्षा मागतां २.४६; मालें मागैन १४.३१, वर- १३.४०७; बाडिन मगे १६.७४ (१); सूड मागे १३.५४१; न मगावासि, न मागितल जावा, ३.२६, मागों...आला, भिक्षा मागण्यासाठीं आला, १७.३००; मागती ते ते वस्तु, जी जी मागतील ती वस्तु, १६.३५९; मागौनि ११.३९५; आपुलालिया सावेसा मागाचा किं, मागाचा हा मागावा चा अपपाठ आहे, आपापल्या इच्छेप्रमाणें कां मागून घेऊं नये?, ५.१३; मागे हा पाठ मागें असा घ्यावा, १६.७४(२).

मागवेलि—मांगळी, मुंजांत मुंज्याच्या कंबरेस बांधावयाची दोरी. आणि स्वधर्माची मागवेलि। बांधे वाचेचा पिंपलि। १३.६५७, पिंपळाची मुंज करतांना त्याच्या भोंवतीं दोरी बांधतात ती सर्वांना दिसते यास उद्देशून; अज्ञानी मनुष्य आपण केलेलीं सत्कर्म आपल्याच तोंडांनं इतरांना सांगतो व प्रसिद्धीस आणतो; ज्ञानदेवी, कुंटे—‘स्वधर्माची मांगळी’ १३.६५९, थोरल्या दिवाळीस मांग लोक दोगांचे वेढालें करून चावडीवर ठेवतात, त्याचेंही रूपक येथें ध्वनित केलें आहे.

मागा-गां—माणें, पाठिमाणें, अगोदर. मागा, हा पाठ मागां असणें संभवतें, ५.१५७. मागां—पश्यंतियेची पाउटी। मागां घाली ॥ ६.३०३. येर चेष्टवितें जें बल। तें मियां मागां चि आतिलें सकल। ११.४६१. ५.२, ६.२९७, ६.४६५, ७.१८०, ९.६८, ९.९८, ९.२२८, ९.४०९, १०.४९, १०.१३७, १०.१७२, ११.३१, ११.६०, ११.१८१, ११.३१८, ११.६४८, १३.८४८, १४.३२, १४.४०, १५.२४८, १६.२०४, १७.१२, १८.९४९, १८.१२३०. मागां पुढां १६.३१९, मागां... पुढां १७.३३०, मागां...पुढें १३.२३१, पुढां...मागां १३.२६२.

मागावा-मागोवा—माणें जाणें, उदाहरण. धेंति

तेयाचे मागावे। आचरावेया ॥ १७.४१. व्यासाचा मागोवा घेंतू १८.१७०१.

मांगि—मांग जातीची स्त्री. साध्वी शांति नागविली। माथा मांगि शिंवारिली। ३.२४६.

मागिल-गील—मागचें, पूर्वीचें, मागची वाजू, पूर्वी घडलेलें. मागिल—मागिला ध्वनी आंतु ५.१७४; मागिला वरि १६.६२; मागिलां संकटां ११.४४७; मागिलि गोठि १४.२७७; मागिली कडां १८.१०३५, —कडे १८.७३७, —कडे ६.३१३, ९.३२३, १०.७२, ११.२८८, —कूटी १८.१४५५; मागिलीं दोहिं आंगि १८.१४८०, —बहुतीं जन्मीं ६.४६९; प्रवृत्ति-फलें विपार्यां मागिलीं १८.७०७, ज्ञानदेवी—‘प्रवृत्ती पळवी पार्यां मागिलीं’ १८.७१०; मागिलें १५.१५९, १५.४५२, १८.४२४, —अर्थें १६.२७२, —पदें १३.८४४, —मोहें १८.१५३२; मागिलतें स्मरावें २.२८२; मागील २.६२, ३.२४, ४.४३, ४.८१, ५.६, ६.४५५, ८.२१४, ९.४५३, ११.६५३, १२.३७, १८.४२; मागील भाळ १८.३००, —रूप ११.६२९; मागीलु...पुढां ७.१९७; दीपा आदील मागीलु १८.१६५७; पुढैल... मागील ६.६०; मागीलकी वार्त्ता ४.३५.

मागुत-मागौत—मागील, नंतर, पुनः. मागुत—घटि थोडें ऐसें द्रव घालीजे। न गलिजे तरि मागुता भरिजे। १०.५०. देह जाये मागुतें। तमाचें होये ॥ १४.२५६. मागुतें कृष्णपण आणिलें ११.६३५; देळ मागुता मनुष्य जाला ११.६३०; मागुत वाडलीं १३.३२३, वाडल पहा. मागौत—प्रवृत्ति मागौति मोहरे। ६.१९१. सांठविं पसारा मागीता। महामारिचा ये ॥ ११.३७८. ११.४९५. मागुत-घौत पहा.

माणें—आधीं, पूर्वी, मागच्या बाजूला. हां गा मनातें मागें सांडावें। १०.१६२. ८.८३, ११.३९६, १४.२८५, १५.१३२. मनें मन मागें घाल्नियां १४.५०; मागें पुढें १८.६२२, १८.१५१२.

मागौनि—नंतर. ११.३९५, १३.९४९.

माघार—परत, पुनः. आणि येओ लागति माघारे। मृत्थं लोका ॥ ९.३२५. ६.२३६, ११.१९०,

१४.३११, १५.२८६, १८.८४. सूर्यागर्भी
माघारें द्रवत्व ए १८.१५९५.

माघुत-माघौत—माघुत-गौत पहा. माघुत—
मग सूर्याचां अस्तमानांनीं. माघुतिया तारा
उघडती गगनीं. ११.६५०. १५.२६७,
१८.९५४. माघुतसाउमें, मागें व पुढें,
१४.२८३, कुंटे—‘माघुतें साउमें’ १४.२८६.
माघौत—इंद्रियांचिया संगती. जो प्रसर हांतुसे
मती. ते स्थिर होईल माघौती. आत्मरूपी ॥
२.२८३. जो मूलबंधे अडला. अपानु माघौता
मुरडला. ६.२१४. मरों मरों माघौते. होंते चि
असति ॥ १६.४०७. बदकाचिये भूमिके।
आफलिलेन जुं(कं)डुकें। उफलौनि माघौतें। नैयजे
हाता ॥ १७.२७९. २.१७५, २.२०३, २.२०६,
२.२१७, २.३४९, ४.१४८, ६.१६८,
६.२०५ (ते), ६.३०७, ६.३१९, ६.४७१,
७.१२१, ८.४३, ८.२००, ८.२०३, ८.२३३,
९.१००, ९.२५५, ९.२९३, ११.४५०,
११.६०७, ११.६४४, ११.६५६, १३.२५५,
१३.२५७, १३.७०४, १३.८४०, १५.१९८,
१५.२९० (ते), १५.२९२ (ते), १५.२९६
(ते), १५.३६७, १५.४२०, १५.४२७,
१५.५३४, १६.१३६, १६.२८१, १७.१७३,
१७.२७९, १८.३९६, १८.४१२,
१८.१३९७, १८.१४१०, १८.१५४१.
माघौता करितां, साखरेचा पुनः ऊंस करूं गेलें
तर, ८.१९८; **माघौता** वाउलीं ७.५, —तीं
वाउलें १५.२८५, वाउल पहा. **माघौती**
वाखाणिलीं १३.८४६; पुढां **माघौतें** १५.७५;
माघौतेआं—तंव आत्मसिद्धि न टके चि। आणि
माघौतेआं हीं नैयवे चि। ६.४३२.

मांच—उंचावर रचलेली बैठक, माळा. नाना
संहारतेजाविषया ज्वाला। तोडुनि मांचु बांधला
अंतराला। ११.२९७. कडां पायेरी कीजे। निराळि
मांचु बांधिजे। १३.९४२. **मांच** बांधौनि
१३.१२०.

माजणें—पुष्ट होणें, उन्मत्त होणें. तैसा माजे
खिया धनें। विद्या स्तुति बहूमानें। १६.२२५.
१३.६७१, १४.१७७, १६.३७९. **आधिलेपणें**
माजतु ३.१०७; **क्षोभलेपणें** माजे ६.२१५;

ज्ञानेंसीं चि माजे ४.१९६; **माजणें**—जें
संपत्तिमीसं **माजणें** १६.२२७; **माजवणें**—
जडातें ही माजवी। इयेचा माजु ॥ १३.९८२(१),
१४.२२५, १८.१८०; **माज**—कां रूपें वयसा
माजा। आधिलेपणें काह्या गाजा। ९.४२८,
१३.९८२(२), १८.६५५; **अविचेकाचेनि** माजें
१४.२४६; **प्रज्ञेचा** माजु १३.६४५; **प्रतीतीचेनि**
माजें १०.१५७; **प्रलयांबुमाजें** १४.४६, **मृत्यु-**
बलाचेनि माजें १३.२३, **रजाचेनि**—१४.३२५,
विद्यावय—१३.७१४, **सिंधूचेनि**—१२.८८,
१२.१६५; **माजु मिरवी** १४.१९८; **माजवण,**
स्नेहा माजवण घातलें ११.४२; **माजवणदान**
मर्कटा ३.९; **माजिर,** **माजलेला,** **उन्मत्त,**
१४.२५१, १६.३६०, १७.११२.

माजि—मध्यें, त्यापैकीं. हा शब्द सुटा किंवा
शब्दास जोडून आला आहे. जो शानाविषया
अभावा—। माजि असे ॥ ४.२०२, संशयास उद्देशून.
वरि तामसियेचां पडिले। मुखा माजि ॥ ९.१७९.
परि वेडिवे माजि दडे। महिमे मेण ॥ १३.१९०.
माजि वेदांचा पाला दाट। १५.१९०. कां मिरियां
माजि तीख। उंसि गोड ॥ १७.६८. १०.११५,
१.२४४, ३.७२, ४.१६१, ४.१७४, ४.१८७,
५.९८, ६.१०, ६.६१, ६.१००,
१०.१२७, १२.७१, १२.१३०, १२.१३२,
१३.५९६, १३.१००१, १३.१०१७,
१३.१०८३, १३.१०८९, १३.११५६,
१४.१७०, १५.२१०, १५.२२९,
१५.३१८, १५.३२३, १५.३७६, १५.४४३,
१५.५०९, १६.१६५, १६.१७२, १६.२१५,
१६.२३१, १६.४२८, १७.३, १७.४५,
१७.६६, १७.३२७, १७.३९२, १७.४२१,
१८.२६९, १८.४६६, १८.१३०१.
ऊंचा मुखा माजि धांवत ११.४१६; **मुच(ज)**
माजि ११.२५८, **तुज**—१४.९, **सत्यलोक तुज**
माजि आहे ११.२५७, **मज**—१२.९८; **तेया**
हि माजि एकैकें ११.१९६; **ति माजि**
१७.१६९; **दोहिं माजि** २.५४; १६.२६३,
१७.३१३, **दोहोंमाजि** ६.१८०; **माजि** बहुत
थडिये थोडी १३.९११; **माजि** नेघपे, मध्यें
येऊं देत नाही, १६.९६; **माजिघर,** **माजघर,**

घराचा मध्यभाग, १३.१०६८.

मांजिठें—मंजिष्ठ, तांबडें वस्त्र (दाते, राजवाडे).

प्रणवाचिये पेंठे । जालें शब्दग्रन्थ मांजिठें । ६.१०९.

माजिवटा-ठा-डा—मध्यभाग, भर, नेट. माजिवटा—पातलेयां मरणाचा माजिवटा । ८.२०६, मरणाची शेवटची घडी व त्यावेळीं होणारा स्मृतिनाश. शांतिचा माजिवटा १२.१४२. माजिवठा—बोधाचां माजिवठां, भरांत, १८.११८१. माजिवडा, मध्यें, माजिवडा करितसे १३.६५. माजिवडा-डें पहा.

माझारि-रिल-री—मध्यें, पैकीं. हा शब्द सुटा किंवा शब्दास जोडून आला आहे. माझारि—दीसति उचित पदें माझारि । रत्नें भलीं ॥ १०८. जेवि पारंवरियां माझारि । डाहालिया ॥ १५.५८. ३.२०९, ६.४३२, ६.४३७, ९.१२४, १०.२२९, १०.२५०, १०.२५७, १०.२७२, ११.४५३, १३.१०९, १३.१०२२, १५.१५५, १६.९३, १७.२००, १७.२४९, १८.१०२७, १८.१०३०, १८.१३५९. माझारि चि आदरिलें, मध्येंच काय आरंभलें १ २.९१; रुद्रगणांमाझारि १०.२०४, वसूं—१०.२०६, सरोवरां—१०.२११; माझारि १५.४८८. माझारिल—माझारिलां ठांडें १५.५१०; माझारिलिये संघी १३.१०४; माझारिली सांकडां सापडलेयां ११.३१९. माझारी ११.६७९.

माझि—आंत, मध्यें, पैकीं. हा शब्द सुटा किंवा शब्दास जोडून आला आहे. विचरे विश्व होजनि । विश्वांमाझि ॥ २.३६६. हे जाले तरि माझां ठांडें । परि येवा माझि मी नाहीं । ७.५३. तैसीं जियें भूतें माझां ठांडें । विंव तें तेया माझि मी नाहिं । ९.६८. तरि मज माझि भूतें हें ही वाळ । जें सर्व मी ह्यागौनि ॥ ९.७०. सद्विस्तर वटव जैसैं । बीज कणिके माझि असे । ९.४०६, बीजकणिके असा पाठ घेणें इष्ट वाटतें. शानाचां डोळां डोलसां । माझि डोलसु तो बीरेश । १३.१०६२. तिहि माझि तम । सवियां थोरें ॥ १४.१३८. सिंधू आणि जलधरा । माझि लागलिया जेवि धारा । १४.३८६. इंद्रियांमाझि अकरावें, पैकीं या अर्थी, १०.२०८; क्षत्रियांमाझि राख २.९; खेबांमाझि, झटापटींत,

६.२३७; ग्रहां माझि इंगल १८.७४८; डोलियां चि माझि ६.२९३; तेया चि माझि ३.२३१; तेयां माझि १३.५२४, १६.३९७, १८.१०४४, तेयां ही माझि ७.१२; दोहींमाझि ६.४०, दोहों—५.६; प्रतीतीचां माझि घरीं ८.६०; बलियां माझि बल ७.४४; मज चि माझि असणें १०.१९६; मध्यमे माझि, मध्यमेच्या तोंडीं, १८.७३६, मध्यमेमाझि संचरे, मध्यमेंत प्रवेश करतो, ६.२४६; विसरलेयामाझि विरत १०.११२; विस्मयो विस्मया माझि उभा बुडाला १८.१२१०; स्वरां माझि...पंचसु १८.८३८.

माझिवडा-डें—मध्यें. ऐसें होये दीसे न दिसे । हें मज चि माझिवडें असे । ७.३१. ११.३९९, १२.४२, १३.८९१. अनुभवा माझिवडा करीं ११.१६३; माझिवडें चित्त करुनि १८.९५६.

मांट—दाट, निविड. विषयांचिये मांट झाडी माझि ७.१२४.

मांडणें—ठेवणें, रचणें, दाखवणें, पसरणें. आनंदाचें आचारं । मांडू(डूं) जगा ॥ १३.११५४. ६.४८, ८.९४, ९.२८, ९.२१२, ११.१९२, ११.३७९, ११.३८४, ११.४६०, १४.२५, १५.५४, १५.४७४, १८.२८१, १८.७०१, १८.७२८, १८.१२९६, १८.१५६६. अनवसरु मांडूनियां असे, अधिकार नाहीं म्हणून स्वस्थ राहिला, १८.१४४८; आकाशमांडिं, आकाशभर पसरतो, १७.२५०, ज्ञानदेवी—‘आकाश मदीं’, कुंटे—‘आकाश मांडी’ १७.२५१; आनु देऊ मांडी १३.८१०; आनु प्रस्ताऊ मांडला १६.६१, सुखाचा प्रस्ताऊ मांडिला १८.७६८; आपुलेया आर्त्ती मांडलां १८.१७४१; कर्माकार मांडे १८.३०३; कर्मसूत्र मांडुनि ठेविलें १८.१३००; कलसु मांडला १८.४१; कुलवाडि मांडिली ७.१६१; कोहंविक्ल्पाचें मांडे १५.३१०; गुंपिरें मांडिलेंसे १८.९५१; चाचर मांडतां १८.१५८८, चाचर पहा; ठकासि ठक मांडलें ११.१९१, ठकणें पहा; धिंवसा मांडाला १०.३०५; नवमीतें मांडी १३.८१८; पसारा

मांडतसे ८.१६५; पायांचें सिरालें मांडूं लागे, आळसानें पायांवर (गुडघ्यांवर) उशी म्हणून डोकें ठेवून बसतो, १४.१८४; फल मांडले(लें) असे १८.२४६; बांधी मांडे, तयारी करतो, १८.१५४; बुझावणी मांडूनि दे, समजूत घालून ऐक्य करून देतो, १३.१६८; भूरुहिं भूतल मांडलें ११.२८१; रोहो मांडी, आरंभ करतो, १८.६४९; वंशा वरि (वंशावरि) वंशाचे(चें) मांडें(डे), एका वंशापासून दुसरा पुढचा वंश वाढतो, १५.१२७; वारा मांडला १५.६१, वारेयासि पाश मांडिलेयां १८.६११; मांडली गोठि १३.२६५; मोडतु मांडतु १५.१३७, १८.१५३८; सांडि मांडि ३.५३, सांडिमांडि १४.३६५; सांडिली...मांडिली १६.७५; सांडिलें... मांडिलें १४.३४९; मांडी...सांडी १८.१८७; मांडे...सांडे ३.५१. मांडणी—मोक्षरेखेचा आवो मांडणियां सांघिला १८.३८.

मांडव-वी—मंडप. मांडव—बाणाचेया मांडवा आंतु ११.६५२; शरीराचा मांडवीं ८.४८; श्रवणसुखाचा मांडविं १५.१४; श्रुतिगौरवाचा मांडवीं ७.४९. मांडवी—कामाची मांडवी १३.९८६; मांडौ जाली, मांडवासारखी झाली, १८.१६४८.

मांडुलगें—खुंटणें, बंद पडणें. १८.१०७६.

माणुस-णूस-नुष—मनुष्य. माणुस—कां चित्त जैसं व्याकुला । माणुसाचें ॥ १५.११२. १५.१७४, १८.४७९, १८.९३५, १८.१५०५. माणूस—माणूसपणाची भांभ १०.७५; माणसें—नपुंसकें माणसें १८.५७३; व्याघ्रिलेया माणसा १३.७१७. मानुष—तैसें जेयाचें मन । मानुषप्रति आनान । १३.३५६. ९.१४१ (२). तनुमानुषां १५.१७८; मानुषें देहें १५.१८१; मानुषी मूर्ति १३.६१२; मानुषे योनी १४.२३६; मानुष रूप ११.६५७; सुखियें मानुषें १५.३८०; अमानुष—अमानुषा मातें मानुष मानीति ९.१४१ (१).

माणें—मावणें, मोजणें. सुखदुःख जेथ माये । १३.३४५. हरिखु कै हिं न माप । १५.५६३. ८.१५८, १७.३२४. झाड सुकलें विजिं माये १७.५९;

परमाणू माजि माणू १६.१७२; पोटीं न माये १८.१५८७; स्वप्निचां रंकपणीं माये कां, स्वप्नांतील दारिद्र्यांत रमतो कीं नाहीं ? १८.३२१; न माति १६.३३९. अमेय ९.१५८.

मात—गोष्ट, वृत्तांत. क्षणानि गा इये नातूचा । विसंवाद ॥ ४.३७. ज्ञानियांचां ठाई । एयाची मातु ही कीर नाहिं । ५.१२८. १.६१, १.१३७, ३.२६९, ४.३९, ६.३११, ६.४२७, ८.२६९, ११.५७६, १८.३८१, १८.४४५, १८.१३५३. अषडती मातु १.२३५, कर्माची—१८.२६५, कुरुक्षेत्राची—१.८५, पुरुषार्थाची—१६.४३०, प्रकृतिदोखांची—१०.७७, प्रकृतीची—१३.४२, भेडांची कवणि—१.१३२; मातु परिचयां ८.२६९, —सांचैल २.३७४, —सांडिली १.१२०.

मातंग—चोर. भजनमार्गिचे मातंग । मारक हे ॥ ३.२३६. मातंग-सदन १८.५४५.

मातणें—माजणें, उन्मत्त होणें, खवळणें. आंघलें हातिरं मातलें । १३.३९७. आणि मातलेयां इंद्रियांचे वेग । कां प्राचीने खवळले रोग । १६.१९०. ५.१७१, ९.१८१. मातलेया कुंजरा १६.३२३, —सरडा १३.६८८; मातलिये सागारिं १३.८०३; मरण मातलें ११.३४१; रसु मातला १३.११४६; सुखें मातले ५.१३६; हैसेयाचें जूझ मातलें १३.७५४; मातलेपण—आवेशाचें मातलेपण ११.३३६.

माति-ती—नेहमींच्या अर्थी. माति—मातियेचें डिखल ६.९२; मातिये विण मोदला १८.८११; मातिपचा वीडु १८.२१७. माती—मार्गा बालपणें पणें श्रीपती । जे वेळ पकु खादली माती । ११.२८१. इये शरीरि(रिं)ची माती । मेलवीन तिये क्षिती । १३.४३०. १८.१७०९. माती उभें लोह खाये, लोखंड उंचावर सरळ ठेवलें तरी त्याला गंज लागतो, उभें खाये असाही अन्वय लावून, पूर्णपणें खाऊन टाकते असा अर्थ घेतां येईल, १८.१३९८.

मात्र—(१) प्रत्येक, संपूर्ण. जो कामनामात्रें न घेये । मोहमलें न लिपे । ३.७१. अतिमात्र १३.६३४; चेष्टामात्रें ९.३६०; जीवमात्र ९.२२४, प्राणि—१६.११२, फळ—१८.९१; भूतमात्र—पेसी

सर्व भूतमात्रि । येकपणाची मैत्री । १२-१४८, २-२९८, १०-१९७, १६-१६९, १७-२०९, १७-२११; मार्गमात्र १८-८४६, लाभ-१४-१४९, वस्तु-१३-८७७; व्यक्तिमात्रे(त्रा) चेनि नावे ९-२२२. (२) फक्त, केवळ. तेथवां अथोय मात्र असे । तें तंव तेया कृपा नासे । १८-९६५. चिन्मात्र १७-३८१, १८-९७१; तमोमात्रें निकृष्टें, केवळ नीच तमोगुणानें, १४-१००; दर्शनमात्रें १७-३२२, नाम-१७-३३८; निमित्तमात्र ९-१३०, ११-४६६, पाखाण-फक्त दगडच, १८-५६८, भीति-, सर्व भिती, १६-१३१.

मात्रा—वर्णोच्चारस लागणारा वेळ; अकारांतील अकारादि विभाग; प्रमाण. देवा तूं अक्षर । आउठाविये मात्रेसि पर । ११-३०२, देवा तूं परब्रह्म आहेस, (अकाराच्या) साडेतीन मात्रांपलीकडे आहेस. मात्रेचेनि मापें १८-७७१; मातृक—त्रिमातृकेचिये कूंसी, अकाराच्या पोटांत, १८-१५००; तन्मात्रा, तत् पहा.

माथा—डोकें, वरचा भाग. देखें पुढिल्ल्यां ओझें । जरि आपुलां माथां घेइजे । ३-१७४. आणि गंगा शंभूचां माथां । संकोचली जेवि पार्था । तेवि मान्यपदें सर्वथा । लाजणें जें ॥ १६-२०३. १३-५५७, १३-७५५, १३-११५०, १७-२०५. चैतन्यशंभूचां माथां १५-५४५, पाखाणाचां—१६-३६६, पार्थिणां—६-१९८; प्रणवाचा माथा ६-४६७; प्रत्यग्बोधाचेया माथेया १६-१०; माथा उधों नेंदिजे १४-४९, माथा नुघवी १५-२२१; माथा न खलवी, मस्तक लवधून नमस्कार करीत नाहीं, १७-३०१; माथेयावरि चढे १०-७२; माथा चरणीं ठेविजे १०-१५, १४-१५; माथा तूकणें, तु-तूकणें—तू-तूकणें पहा; माथां बूरु तुरबिला १७-२८०, तुर-रु-बणें पहा; माथां पारुखे, डोक्यावर स्थिर होईल, १०-९; पायेवणी माथां वाहे ९-३६८; माथा पालाणवी, १८-१०५७, पालाणणें पहा; माथा(थां) बैसों—घापे १६-४५६; माथां सुगुदु करीं १२-२१२, —हातु ठेविला ६-४८९.

माथुला—घुसळण्याची रवी. नवनीतीं माथुला न

लगे । ९-२१, रवीला लोणी लागत नाहीं, घुसळल्यावर लोणी निराळें निघतें यास उद्देशून. **मादळ**—ठोल, भेरी निशाण मादळ । १-१३३, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मादळ’ १-१३२.

मांदी—समुदाय, मेळावा. १८-७२०, आखत पहा; आंगाचिया मांदिया, शरीराच्या अवयवांचाच काय तो समागम, १८-१०१६; क्रूरग्रहांची...मांदी १६-२५५, त्रिभुवनिची—११-१०१, दृश्याची—१८-१०६४, भूत-सृष्टिची—८-१६१, विकारांतराची—७-१०३, विश्विची आववी—१८-५२३, सात्विकां भावांची—८-५५. मांदियली, समुदाय, इ(ई)श्वरनिष्ठांची मांदियली १८-१७७५.

मांदुरी—चाबूकस्वार. १६-२२३.

मांदुस—पेटी. काष्टाचेया मांदुसा १८-४१३; नानाशक्तिची (नानाशक्तिची) मांदुस १५-८२.

मांदोडा—जुंवाड, मांडव. वरि कल्पतरूचा आहे मांदोडा । ८-८. शाखांचे मांदोडे १५-६०, १५-१९४, मनुष्यशाखांचे—१५-१६१.

मांधति—हा बांधति चा अपपाठ आहे. पातकें मांधति थाउ १८-८००, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘बांधती’ १८-८०३.

माधवी—वसंत ऋतु, बहर. ना तरि उद्यानीं माधवी घडे । तैं वनशोभेची खाणि उघडे । १-४३. ११-३३२, १५-१४, १८-१२३, १८-३५२. मोहवनिची माधवी १३-९८६; प्रकृतिवन-माधवी, माथारूप वनांतील वसंतऋतु, १३-१३६.

मान—(१) माप, प्रमाण, आदर, गौरव. मज अमेया मान । सर्वगतासि स्थान । ९-१५८. तैसैं येक जि मान । शीतोष्णीं जेया ॥ १२-२०१. ५-१७३, ११-५३८, १३-३४४, १३-६५५. अपाराचें मान १३-९९६, उद्धीचें—, खोली, १०-६५; गगनाचेनि मानें ६-३९६; गुण-सत्त्वाचा मानु १८-७४७; थोरियेचें मान ८-१६४; नित्यानंदाचेनि मानें ८-२६२; प्रकृतिचां मानीं १८-१३०९; ब्राह्मणाचां चि—, बरोवरीनें, १८-८१६; वेदांचें मान १६-१८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘देवाचें महिमान’ १६-१८, हा पाठ ब्राह्म वाटतो; सनकादिकाचेनि मानें, बरोवरीनें, ११-१००; मान १५-९३,

हा पान असा पाठ घ्यावा; मानु करित १२.२१७, ३.१३०, ३.२४४, ४.५७, ५.२८, १२.२१३, -न करिजे ११.६९३, -कळु १२.२०७, -गिवसीं ४.५२, -जाला ११.२, -दीजे ६.३५०, -दीबला ३.२००, -देंतां १८.२४१, -देंति १८.१७१८, -देयावा १८.२८१, -नाहीं ४.१८५, -नेणती १७.३४४, -नैदसि ३.५, -पाहीं ११.५३८, -वाढवीं ३.१८७, -वाढवीतसे १०.३०५, -सांझनि ९.३७३, -साधिला १०.२३४; मान होईल, माप घेतां येईल, २.४०; पुणें मानें १.११६, ६.१७१, ७.११९, ७.११९, ९.३५, ११.४२९, १३.२८९, येणें- २.४४, २.४६, ४.९, कवणें-१.९२ (णें), ४.१३, कोणें-११.३५४, जेणें-६४.३६५, तुह्यां-१६.४६९, तेणें-६.४६२, १७.१३८, तेणें चि-६.१९७, तेतुलेनि- १८.२७३; अपमानणें पहा; मानाभिमान ९.२२६, मानापमान १३.३४५; दंभमान १६.३२२; धनमानीं १७.२४६; बहुमानें १६.२२५; मोलमान १५.३६३; मोहमान, मोह व मान, १५.२५५; विद्यामानें १४.१४९; अमानित्व १३.२०१, १६.२०४, -त्वादि १८.१०६१, -वादिक् १८.१४३७, -त्वादिग्रन्थी १३.८४६; सन्मान १३.१८७, १७.२४२, १८.१०६७; (२) गळा, गरदन. जीतेया मान मोडिली । उपशमाची ॥ ३.२४७. मान हालउनि वारी १३.७५६; वायां चि मान पीली ६.७७. (३) स्थिति दाखविणारा शब्द. अस्तमान, अस्तवणें पहा; अहंमान, अहं पहा; विद्यमान, ६.४७१, १६.८६.

मानणें—वाटणें, समजणें, पटणें, मान देणें, खात्री ठेवणें, परि त्यजितां कर्म न त्यजे । निभ्रान्त मानीं ॥ ३.५२. मानलीं देवतांतरे । उपासिति ॥ ४.७०. मज अव्यक्तातें व्यक्ता कां मानावें । ७.१५२. जी चांगु कैसा अपकार । किं तो मानूनि प्रियउपकार । तोचे चि ना सारंगधर । पूतनेसि ॥ १६.२६, ज्ञानदेवी, कुंटे- 'गुरुत्वासी' १६.२६. जेथ जें मानें(ने) तें फला । तेथ चि ये गा ॥ १८.१४८५. २.१५२, २.१६२, २.२१६, २.२७०, २.३३७,

३.१२७, ३.१३०, ३.२४४, ४.५७, ५.२८, ५.१४४, ६.३९९, ६.१२९, ६.४०५, ८.५९, ८.२५८, ९.१४१, ९.१५४, ९.१६१, १०.८२, १०.८५, १०.१०५, १०.३००, (१), ११.१६, ११.५९, ११.१६०, ११.४६९, ११.४८६, ११.५९७, १२.३९, १२.१३०, १३.१०, १३.३७८, १३.५२०, १३.७४२, १३.७६४, १३.७६५, १३.८३९, १३.१०१४, १३.११२७, १४.१५३, १४.१६५, १४.२०१, १४.३८०, १५.१३२, १५.१३७, १५.३४५, १६.३७६, १६.३७८, १६.४५७(१), १७.४९, १७.३१२, १८.२७, १८.८९, १८.११७, १८.१४६, १८.१८६, १८.३५०, १८.३८३, १८.३८८, १८.४१०, १८.४३४, १८.४३५, १८.५६८, १८.५६९, १८.५८३, १८.५९८, १८.६९६, १८.७२४, १८.१२७७, १८.१४६४, १८.१५५७, १८.१६०६, १८.१६३०, १८.१६३५ (१,२), १८.१७१०. चित्ता मानलें ५.८४, चित्तें-६.१८०; जीवाला मानावा १३.१०८४; जीवाहूनु आस मानी १३.८०१; प्रायश्चित्त मानैल ना १७.१०८; मनें मानिजे १८.४३९; मानसें मानिजे ना १३.७३६; मानुंलाभे, मानतां येतो, १५.५३६; मान्यपणें मानितां १३.१८५(२); वाक्य मज मानलें १०.१५७; वारा वाजतु मानावा १५.३४४; सरिसें चि मानीं ४.१९८, ६.९२; हानमानी, हा पाठ हान मानी असा घ्यावा ४.२२. मानलेया—मूलग्रंथिचेया संस्कृता । सर्वे नीट मन्हाटी पढतां । अभिप्रायें मानलेया उचिता । कवणि भूमिका ते नेणवे ॥ १०.४२, मूळ संस्कृत ग्रंथाबरोबर ही मराठी टीका वाचली तर योग्य तो अभिप्राय पटेल व मूळ ग्रंथ कोणता तें कळणार नाहीं; मानलेयां १८.१०७०, मानिलेयां १८.३६५; मानिजति ३.२३५, ३.२४०; मानियलें १५.३४०; मानुनि १६.१३४, -नु १६.७०; मानूनिया ४.९७; मानौनि १६.८६. मानणें १५.३१५; मानणेयां साठि १८.३८९; न मनणें ११.५४७; न मना १८.१९६, -मनावा १७.१०७, -मनावी

१३.५३, १८.१४०, —मनावें, जें घेववि तें न मनावें। विष ही वीरं ॥ १६.४५७(२), शास्त्र जें स्वीकार करवील तें विपासारखें मारक आहे असें समजूनये; न मनिनि २.६२, —मनीसि ११.५३८, —मनिनि ३.१९६, —मनी ११.६१३, १३.४५१, १३.६९२, १६.७८, १७.१५३, १८.६०१, १८.६४३, —मनीं ९.८७, १८.१३१, —मनूं ६.४२०, —मने, मानली कीं न मने ॥ १०.३००(२), मानीनां, मानीत नाहीं, १८.१२३५. मानवणें ८.३९, ९.२४६, १३.३४४, १८.१७१८; मनातें मानवी ७.२०; मानविलें करविजति १८.८६८; मान्हेवे, मान्य होईल, ११.२४; न मनवे १८.५९५, १८.६६८. मानिता, मानितेचा गंडु, मान्यतेचा ताठा, १६.२३४; मानीय १४.१७६, १६.१७४; मानेय ३.२३८; मान्य १८.६६८, १८.१३९४, मान्यपण १३.१८५ (१), —पद १६.२०३; अमान्य १६.४४३.

मानस—मन पहा. जेयाचें सुखदुःखाचेनि आंगें। झगटलें मानस चेउमे नेवे। ६.६३. २.२९१, २.३१८, ३.२६, ३.७६, ४.१९४, ५.५५, ५.१६२, ६.१२५, ६.३५७, ६.४२२, ७.१७, १०.१०१, ११.१५०, १२.१८०, १३.२९७, १३.३७४, १३.४३६, १३.४३९, १३.४९३, १३.६८६, १४.४०७, १५.२८०, १७.२३४, १८.८७, १८.८५८, १८.१२७८. मानसिचें दुःख २.६५; मानसाचें दैन्य १३.१६९; मानसाची बैसिक १३.४८४; मानसिचें वांछित ३.९८; मानसिचा स्वता ४.२०६, खतणें पहा; कांताचा मानसि १३.८०७; चोखटे मानसीं ९.१८७; दडें मानसें ९.५२१; निर्मले मानसि १८.९५८; योगियांची(चीं) हीं मानसें ९.२०६; मानसतपाचें (मानस तपाचें) लक्षण १७.२३६; मानसें कल्पिसि १७.३०६, —जाणिजे १४.३६१, —मानिजे ना १३.७३६, —मानी १३.५२०; मानसि रमत १२.२२९; मानसीं न रिगे १५.३६०, —ध्यानं सुये १७.१३; मानसें हणो १७.२३, —आठौ त्यजी १८.१९९; मानसाचें घर पूसे ६.४५९; मानस बोळें जाणिजे १७.७४; मानसीं

विषो पोखे २.३०६, —वैराग्य संचरैल २.२८०; मानसें साच घेतलें ११.६५३. देहवाचा मानस १८.१०२५, —सें १८.१४३२; शरीर वाचा मानस १३.६०३; शरीरें वाचा मानसें १६.११३; मानसिक, कल्पना, यन्हाविं विश्वे बहुत एक। आमचें ऐसें मानसिक। १८.१६०९, मानसिकी उखिविखि १५.३८२; वैराग्याची पुरवणी मानसिकि १३.५११, हा पाठ मानसि किं (कीं) असणें संभवतें, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मानसीं कीं’ १३.५१३; मानसीक—मानसीक भाव १२.७९; तप जे मानसीक १७.२२३; शारीर मानसीक शाब्दीक १७.१९९.

माप—मोजण्याचें प्रमाण. परि युगुतिचेनि मापें मविजे। ६.३४९. १६.४०९, १८.८६६. उमपा माप कां सुआवें, न मापतां येणारास कां मापावें? ७.१५२, उमाणिणें माप, मोजणारें माप, ६.४६१; कल्पकोडिचां मापीं १८.३९१; तत्वाचां मापीं १८.५१९; नाराजांचिया अपियां मापें, वाणाग्रांच्या मापानें, १७.४२२; पुनरावृत्तिचेया मापा ८.१६४; मात्रेचेनि मापें १८.७७१; जन्म-शतमापें १३.३३; माप घेतलें ५.१५९, —सुये १.६८, १८.१०१९; मापक—प्रवृत्तिनिवृत्ति-मापकीं १८.७१३.

माया—प्रकृति, अविद्या, आवड, ममता. आतां महानदी हे माया। उतरौनियां धनंजया। ७.६६. २.१४०, ६.३९४, ७.१५, ८.५७, ११.१८४, १३.८६५, १३.१०२५, १४.६, १४.१०, १४.७०, १५.७९, १५.८३, १५.८६. माया करी ९.९६, —असिले ७.१०४, —तरले ७.९९, —निरसिली ११.६४; माया विश्व व्याली १४.११४; माया मांगि श्रिघारिली ३.२४६, —संहारीं ११.३८०, —स्तन्य दीधलें ११.६५८; मायाकारित २.१६८; मायागम्य (माया अगम्य या अर्थी) १८.९; मायाजळ ७.९४, —जाल १७.३, —नदी ७.७७, —नीद १८.४०२, —पुर, पुर-पूर (१) व (२) पहा, —मय २.१०५, ७.९३, —योग १५.९०,

—योगें ७.६५, —राति १६.११, —रात्रिचें १४.१७३, —वशें २.१६६, ४.४४; माया वांचौनि १८.१२७५; मायासंग १५.४९१; अनादिमायाप्रभवें १७.५६; आदिपुरुषाची माया १.२०३; वैवी माया १३.९८६; योग-मायापटल ७.१५४; रूपमाया १५.२१७; स्वमाया १५.३०९, १८.१२९४.

मारणें—कमी करणें, हानि करणें, आघात करणें, ठार करणें. हें येसें कैसें करावें । जें आपुले आपण मारावें । १.२३८. मरणें चि मृत्यु मारी । आपण उरें ॥ १३.५५१, आपल्या मरणानें पुढें येणारा मृत्यु नाहीसा करतो, जन्ममृत्यूच्या फेऱ्यांतून सुटतो, अशा रीतीनें आपल्या मूळस्वरूपांत राहतो. पै नावें विष मडुरें । परि मारुनि अतिखरें । १८.८०१, अति (१) पहा, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतींतील—‘अंती खरें’ १८.८०४, पाठ ग्राह्य वाटतो, विष जरी जिमेला गोड लागलें तरी तें ठार करण्यांत आपला खरा मारक गुण शेवटीं दाखवितें. १.२२१, १.२२५, ९.१६७, ११.५२, १२.१४६, १६.३४२, १६.३४४, १६.३५०, १६.३५१, १७.१०३ (२), १७.४१७, १८.१३१, १८.४४०, १८.१०४५, १८.१०४६, १८.१०५१. मारिलेयाचेनि रागें १३.५४१; मारिलेयाची सें चि नाहिं ७.१०४; आहारानें मारुनियां तोडी ६.३४६; न मरतां—तैसी न मरतां करी । मृत्युसूचना ॥ १३.५५०, मरण येण्यापूर्वीच मरणासंबंधीं उदासवृत्तीनें राहतो; न मरी, मारीत नाही, अरे कोण्ही कव्ढणातें न मरी । पथ मीं चि हो सर्वसंहारी (सर्व संहारी) । ११.४०३. मार—कां आपुलेया मारानें नेण(णे) । विख जैसें ॥ ११.४३४, १३.६१, १७.१३८; जंत्रावरि मार ११.३९०; पुढिलाचेनि मारें १८.८०४; मनाचा मार ४.२२१, ६.२८९; मारीं प्रवर्तले ३.२५१; मरमार याग १६.३५८, मरणें पहा. मारक—जैसें जीवन चि उदक । परि विशि होये मारक । १७.६८, ३.२३६, १३.६६१; मारकपण—मारकपणें कालकूट । मडुर हणति ॥ ११.४५८; मारिता—जें मीं मारिता कौरव मरते । ११.४०२, मारितें

(ना.), मारणारा, उजू आउख तें मारितें । लोभु करी ॥ १५.२२, येथें मारितें हें क्रियापद घेतलें तर उजु या शब्दापुढें दिलेला अर्थ संदर्भात नीट वसत नाही, आयुष्य बळकट असलें तर मारणारा ही प्रेम करतो, हा अर्थ पुढल्या मार्गल्या संदर्भात वसतो. **महामारि**—ज्ञांदावि पसारा मार्गाता । महामारिचा ये ॥ ११.३७८, ११.३४७, —री ११.३६९, बलबचेन महामारी, झपाट्यानें वाढणाऱ्या गवताप्रमाणें, १५.५८, ज्ञानदेवी—‘प्रबळला चौमेरी’, कुंटे—‘चौमेरी’ १५.५८; मरणमहामारी ११.४५०. मारवणें—क्रोध मारवी तें मारीति । १७.१०३ (१).

मार्ग—रस्ता, प्रथा, साधन. जैसें मार्गें चि चालतां । अपावो न पवे सर्वथा । २.१८७. सांघें प्लवें चि काड बुडिजे । किं मार्गें जांतां आडलिजे । २.२२३, चांगल्या वाटेनें या अर्थी. कां जे मार्ग अमार्ग देखावे । साच लटकें ओलखावें । ८.२३७ (१). कां गावां पुढें वाले । मार्गु जैसा ॥ १८.१०७६, रस्ता संपतो या अर्थी. १.२३७, २.१९४, २.२६१, ३.१५५, ३.१५६, ३.२२७, ५.८, ५.१५७, ५.१६७, ६.१५७, ६.१६०, ६.३३४, ८.२५३ (१), १०.१४६, १३.४४४, १३.९५२, १६.६४, १७.१७७, १८.६२२ (१), १८.६९५, १८.७६१, १८.८२३. मार्गाची धांव ६.५९, —चेनि बलें ३.४२; अधिचा मार्गु ६.२००, उजू—८.२२०; जिये मार्गिचा कापडी ६.१५३; दोवाडु मार्गु १८.१७८; भलेतेणें मार्गें ९.४६६; मनशुद्धिचां मार्गि १८.१३८; स्वाधिकाराचेनि मार्गें १८.५८३; मार्गां भजिजे १२.९६; मार्गें मोडधि ६.२४३; मार्गु मोडे ४.२०३, —सांघे १७.३९२; कामाचां मार्गी लागे १४.१५९, ज्ञानदेवी—‘कामाचां मदीं लागे’ १४.१६१, कुंटे—‘कामाच्या मदीं लागे’ १४.१६२; दोहीं मार्गी ६.४१, दोन्हीं मार्ग, ज्ञानयोग व कर्मयोग यांस उद्देशून, ३.३८, ८.२४३, दोन्हीं मार्ग, स्वर्ग व मोक्ष, १०.१२२; दोहोंमाझि बरवा मार्गु ५.६; मार्गानुसारें १८.३६५, —पराधें १८.१७८, —धारें ३.१६९; मार्गामात्रातें, सर्व मार्गीना,

१८.८४६; अर्चिरामार्ग ८.२३५, ८.२४२;
 इंद्रियमार्ग १७.२३३; कर्ममार्गश्रम १८.८९७;
 गुरुमार्ग १३.८११, धूम्र-८.२३४, पुण्य-
 ९.३१०, प्रांजल-१८.९९४, भजन-
 ३.२३६, १३.१६५; मध्यमार्ग ८.९३;
 मोक्षमार्ग १६.२५९, १६.४३७, विधि-
 ९.३०४; सन्मार्ग १८.१०५०, सर्व-
 १८.१५१९, स्व-३.१०४; अमार्ग
 ८.२३७(२), मार्गमार्ग ८.२५३(२),
 १८.६२२(२), - विशेष १६.२४७.

मार्द-ई-व—मृदु पहा.

माल—माला पहा.

माल-ह-वणें—अस्तास जाणें, लयास जाणें,
 विशणें, मालवणें—मध्यान्ही चि सविता ।
 मालवत नाही ॥ ११.४८९, ज्ञानदेवी, कुंटे-
 'मावळत आहे' ११.४९४. मालवतेनि तपनं,
 सूर्य मावळल्यावर, १५.३३४; स्वप्रडिंब मालवे
 १५.२८३; वरील दोन्ही ठिकाणी 'मावळणें'
 चीं रूपें ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत आहेत.
 मालहवणें—जैसा मालहवलेयां दिवा । प्रभेसि
 जाय पांडवा । १५.३३७. तेज मालहवे १२.१००;
 प्रलयदीपु मालहवला १.१५८; हातिचा दीपु
 मालहवला ८.२१६.

माला—माळ, हार. कां हाति घेतली माला । फीटे
 सर्पाभासाचा कांडाला । तैसें माझेन बोधें टवाला ।
 नांगवे जो ॥ १५.५२७. माला ते माला, माळ
 सर्पासारखी दिसते हा भास नाहीसा झाल्यावर
 माळ ही माळच आहे हें आपण पाहतां,
 यास उद्देशून, १३.११३२; मालेचें सर्पपण
 ९.७२; मालादंड, फुलांची माळ, ११.२१६;
 गुणकुसुमाची माला १६.२०७; दीपमाला—
 मज हातीं लाविला दिनकर । दीपमाले ॥ ९.३८७,
 त्यानें माझ्याकर्ता सूर्याला आपल्या हातानें
 दीपमालेवर ठेवले (असें मी समजतो);
 पुष्पमाला १३.२८४; व्यासोक्तिकुसुममाला
 १८.१६८९. माल, माल घातली ९.५२९;
 विरकी माल न घली, वरीत नाही, जवळ
 येत नाही या अर्थी, ४.१५२.

माला-ल्हा-तणें-थणें—अंगीकार करणें, आश्रय
 घेणें, निस्तेज होणें (हंस कोश). मालातणें—

तैसा तूतें मी जेथ स्मरें । तेथ मालातिलें जें
 विसरें । १८.१७, जेव्हां मी तुझें स्मरण करतो
 तेव्हां जें काहीं माझें आहे तें विसरतों.
मालहातणें—आलस्याचें दाढर्य मालहांत, इंद्रियें
 व मन आळसाच्या दटपणाचा आश्रय घेतात,
 १४.१७८. **मालहाथणें**—माजिरेनि मोहें
 मालहां(ल्हा)थिलें, उन्मादकारक मोहानें वश
 केले जातात, १४.२५१.

मालि-ली—(१) डहाळी, फांदी. आळफांदति
 मालिया । जातीचिया ॥ १५.१४९. (२) माळ
 जमीन, पठार. तेणें निगमरत्नाचलि । उपनिषदाची
 माली । माजि खांडिली ॥ १८.३५, व्यासांनीं
 उपनिषदांची माळजमीन खणावयास आरंभ
 केल्या. (३) माळी. मालिथें जेजतें नेलें । १२.१२०,
 पाण्यास उद्देशून. माली १८.८४१. (४)
 शब्दास जोडून, रांग, ओळ या अर्थी. अंशुमाली,
 अंशु पहा. **मालिक**—माळा असलेलें,
 त्रिमालिकें धवलारें ५.११३.

मालें—(१) गळ्यांत साखळीनें नांगर बांधून कर्ज-
 फेडीसाठीं मागितलेली भिक्षा. मालें मागून घरी ।
 गुरुकृपेचा ॥ १४.३१. (२) काकवी. गूल साखरे
 मालेयाचे बांधे १०.३२.

माव—माया, मिथ्याभास. तिया परी तूं देवा । मग
 झाकणें नयेसि मावा । जरि पुण्याचा ओलावा ।
 नाशिजेल ॥ १.२३२, माझ्या पुण्याचा ओलावा
 जर नाहीसा झाला तर कृष्णा तूं आपली माया
 मला दाखविणार नाहीस. जीवितासाया मावा,
 जीविताच्या मिथ्या लोभानें, १३.७५०;
 रोहिणीची माव, मृगजळाचा मिथ्याभास,
 १३.७०६; दीससि तेतुली माव कायि भजों,
 जें काहीं तुझें स्वरूप दिसतें ती मायाच आहे,
 तर भजन कशाचें करूं ? १७.१५.

मावळणें—अस्तास जाणें, लय पावणें. ऐसें शक्तीचें
 रूप मावले । शक्तीमाझि ॥ ६.२८७. अथवा
 जागिनलेवे वेले । स्वप्न मनिचें मनीं चि मावले ।
 ९.१०३. सर्वांरमा उटकलें । प्रवृत्तिचें तेथ मावले ।
 १४.३६३. किं मावळलेयां दिनकर । सरे किरणाचा
 पसर । १६.१८३. १०.६३, ११.४९२,
 १८.४२२, १८.९५९, १८.१६६४. मैत्रियाचें
 अर्धबिंब मावले ८.११३, या पाटाचा अर्थ

समाधानकारक लागत नाही, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीतील - जंव मात्रात्रय मावळे । अर्धविधी ॥ ८-११५ - पाठ ग्राह्य वाटतो, उँकाराच्या तीनही मात्रांचा शेवटच्या अर्धमात्रेत लय होईपर्यंत; विश्व आद्यवें मावलें(ले) १५-४७५; शब्दाचा दि० मावलला ६-३१४; शब्दु मावललेयां ९-२२. मावलवणें—मावलवितु विश्वाभासु । १६-१. १६-१५.

मास-मांस-मास—(१) महिना. तेषाचा पाउसाला केला च्यान्ही मास । ११-५७२. मासां आंतु मार्गशिख १०-२६०; सां मासां माक्षि मास ८-२१८. (२) मांस या अर्थी. जितिया मासाचे चिमुटे । तोडिति जेथ ॥ १७-२५७. १६-३३५. लोहमासातें (लोह मासातें) घाटी ७-१२. मांस—नेहमींच्या अर्थी. राक्षसु ही मांसा । विटों सके ॥ १६-२८३. ६-२३०, १६-४४८, १७-४२२. मांसा रुधिरा १६-३९६; मांसखाइर—नेणे मांसखाइर । कालें गोरे ॥ १८-५५१.

माहारी—महार स्त्री. भेटलिया नारी । चोखी अथवा माहारी । १३-४७८.

माहिपर-येर-माहेर-होर—आईचें घर, प्रेमाचें ठिकाण. माहिपर—तैसे संत माहिपर माहें । १५-५६४. जें उपनिषदा(दां)चें सार । सर्वशाखा-(खां)चें माहिपर । १८-१७८६. माहियेर—मुख मोहाचें माहियेर । १३-२६१. माहेर—१३-३६६, १८-१७५४; सकल घर्मांचां माहेरीं ६-४४२. माहोर—जरि माहोरें श्रीमंतें होति । तुझा पेसी ॥ ९-३. कृपेचेनि माहोरें १४-३१९; मंत्रविद्येसि माहोर ९-४७१; सकल घर्मां(र्मां)चें माहोर १-३१; माहोरसि विनविलें होंतें ५-५.

माहेवणी—गरोदर स्त्री; रजस्वला (हंस कोश). पै माहेवणी निदेंवें । उग्रही केली विपाथें । ते सलज्जु न पाहे । न पांघुरवितां ॥ १६-१४३, अशा स्थितींत तिला नेसविल्याशिवाय सज्जन तिच्याकडे पहात नाही. माहेवणी प्रयत्नेसि । चुकविजे सेजे जैसी । १८-८६३.

मिठि-ठी-मीठी—आलिंगन, ऐक्य, स्वीकार, तावा. मिठि—जो सर्व नेणिवां जाणिजे । मौना-चिया मिठिया वर्णिजे । १६-१९. मिठि देंतासि

११-३८९. मिठी—अग्रता मिठी पडे १८-१५८७, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वागर्था’ १८-१६०६. मीठी—जीवत्व जेथीनि किरीटी । विश्व उठवित वि उठी । ते उभयबुद्धिची मीठी । अक्षर पुरुष ॥ १५-४८१, ज्या अव्यक्तापासून जीवत्व ही कल्पना व विश्व निर्माण करावें ही कल्पना, या दोन्ही कल्पना उत्पन्न होतात व लय पावतात त्यास अक्षरपुरुष म्हणावें, ज्ञानदेवी—‘उभयबोधींची मिठी’, १५-५१४, कुंटे—‘उभयभेदांची मिठी’ १५-५१५. मीठी दीधलेयां, घेरलें असतां, १२-२, -दे, व्यापून टाकतो, ११-४०६, द्यापतें, आत्मसात करतें, १८-९९८, -देउनि घाली, खाऊन टाकतें, नाश करते, ६-२२९, -देउं येईल, भेटतां येईल, ११-३१७, -देत, अंतर्भूत करीत, ११-४१५; सर्वस्नेहा मीठी देंत, दावून टाकून, नाहीसे करून, १८-७७९; मीठी देतां १०-२५१, १६-१३९; मीठी पडों सरली, ऐक्य होण्याचें बाकी रहात नाही, १४-३९३; मीठी भोगणेयां हीं पडे, ऐक्य झाल्यावर अन्य विषय नकोसे होतात, ९-५०, कुंटे—‘मिठी भोगणे याहि पडे’ ९-५०.

मिणधी—ओशाळी, मिंघेपणा. दीठि नोहे मिणधी । १३-३६४.

मितणें—मोजणें, नियमित असणें, समावेश होणें. अग्रमिता (संग्रहण), अमाप, १०-२; मितल—मोजकें, मितलां बोलीं बोलिजे । ६-३५०, मितलें होआवें, वेताचें असावें, ६-३५१. मीतल—आणें मीतलें जीवें पाठि । भलेतेया दे ॥ १३-६६७, वरवर ऐक्यभाव दाखवतो व आनून द्वेष करतो. मीति—मोजमाप, गणती, तरि पशुपक्षादि जाती । तेयां मीति नाही संतती । १६-३०२, १-१०२, ७-२४, ११-१४४, १६-२५२; आहारिं मीति १८-१०१९, मीती—बलाची मीती १-१०८.

मित्र—(१) स्नेही. अरिमित्र ९-१६५, १२-२००, इष्ट—१-१८१, रिपुमित्र १२-१९७. मैत्र-त्रि पहा. (२) सूर्य. ज्ञानमित्र—ज्ञाने जो पाहालेयां । ज्ञानमित्रें ॥ १५-५२५, ज्ञानसूर्याचा उदय झाल्यावर या अर्थी.

मिथुन—जोडी, जोडपें. याचकाचें मिथुन १६-६.

मिथ्या—खोटें, आभासात्मक, मिथ्या दृष्टी १३.९०५, मिथ्यादृष्टिचां घरीं १४.११२; मिथ्याचां महाखेळीं १८.५३८.

मिनणें-मीनणें—मिळणें, भेटणें. मिनणें—सलीलीं पय जैसैं। एक होउनि मिनलें असे। परि निवडुनि राजहंसैं। वेगलें कीजे ॥ २.१२७. कां झाडांची साउली। वाटे जातां मिनली। घरावरि तेतुली। आस्था जेया ॥ १३.५९३. **मीनणें**—महोदधी मीनले। खोत जैसे ॥ १५.२८५. गंगा मीनलेयां नदी। विटालु जैसा ॥ १८.४४७, दोप रहात नाहीं. १.१०२, १.१२८, २.१५४, ८.८३, ८.१३५, ९.४६१, १०.१०७, ११.६, १२.१६३, १३.१००३, १४.५५, १५.५६४, १७.३३७, १८.६७२. आत्मा बुद्धि मीनलेयां, आत्म्याला बुद्धि मिळाल्यावर, १८.७८९; एकावट मीनले १.१४७; कांतु मीनलेयां ११.५६७; कीडालें मीनलेनि १५.३०९, कीडें—१४.१४०; निमित्यें मीनलेयां १६.१२७; प्रतीतिगंगा मज मीनली ७.१२२; भाव मज मीनले होंति ९.४५७; मनाचेनि आंगें मीनला १०.१०६; मनोधर्में मीनलेनि ८.९२; मीनली चि मिले, समुद्रास मिळाली असून मिळतच राहते, ११.६७७; समरीं मीनले १०.३७; सुसंगाचा मेलु मीनला १८.९९४.

मिरवणें—खुलवून दाखविणें; तोन्यानें, वैभवानें दाखविणें; दिमाखानें फिरणें, शोभून दिसणें. तिया मेखले मिरवती। पळवसडका ॥ १.९. तैसैं व्यासमती कवल्लें। सकल मिरवे ॥ १.३९. रत्नाचां रूपि मिरवे। गुंजचि लेणें ॥ १८.११३९. १.३, २.३६, २.७३, ९.९, १०.१६१, ११.४९१, १३.२०८, १५.४१९, १६.३५७. मिरवतसे ११.२०७; मिरां नेणे १८.६४४; आथिलेपण मिरवी ९.३६४; गाणीव तें मिरवी १८.१७२०; पीसेपण मिरवी १३.१९१; मोदकु मिरवे १.११; रस मिरवले ११.३; रहवरु मिरवत १.१३९; लेणिं मिरवी १३.७०५; लेणें मिरविसि १७.७; सनागर बोली मिरउं १३.५६२; सत्व माजु मिरवी १४.१९८; मिरवणियां ११.८४, १७.२०२.

मिलणें-मीलणें—मिळणें, लग्मणें, एकत्र होणें, भेटणें. संदर्भानुरूप या क्रियापदाचे अनेक उपयोग केलेलें आहेत, त्यांपैकीं काहीं येथें दिले आहेत. **मिलणें**—चूकलीं शानें जेथ मिलों आलीं। जें पवित्र ह्यणिजे ॥ ९.२७३. मिलौनि मिलत चि असे। समुद्रि गंगापय जैसैं। मी होउनि मातें तैसैं। सर्वस्व दे ॥ १३.६०६. परि सणु सुहृदु संपती। ये तित्तिं येकें मिलति। जें भाग्य घरी उन्नती। आपुलां विधिं ॥ १७.२६८. बुद्धि आत्म्यां मिले एकांतिं। प्रिया जेसी ॥ १८.८३०. ईश्वरतत्वी चि मिले। निष्ठंकबुद्धी ॥ १८.८४४. २.१७५, २.३५७, २.३६८, ५.३५, ५.१५३, ६.८३, ६.२४७, ६.३००, ६.३०१, ७.६४, ८.३७, ८.३८, ८.१६१, ८.२०२, ८.२१४, ९.३८, ९.१०३, ९.२९०, ९.४६०(२), ११.३२२, ११.६७७, १२.५९, १२.१८८, १३.४०, १३.१४५, १३.८४५, १३.१०२०, १३.१०६६, १३.११४४, १५.१३२, १५.२७३, १५.२९३, १५.३०७, १६.२३९, १६.२६१, १६.३०८, १६.३१६, १६.४५१, १७.३६, १७.२६९, १८.२४३, १८.२४५, १८.३०७, १८.७१८ (१), १८.९३४, १८.९६२, १८.९८१, १८.१३४५. मिलत खेळ १८.९८०; मिलतिये वेळे १८.११२८; मिलतें प्रसंगें १८.१०६५; मिलतेयां, ऐसैं मिलतेयां साजणें। चले धैर्यें जेणें। १३.१४८, असैं एकमेकांना पटवून घेणें ज्या धैर्याच्या योगानें चालतें, वास्तविक यांचें पटत नाहीं, यावर १३.१४२ ते १३.१४७ पहा, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतींतील पाठ 'ऐसैं न मिळे तयां साजणें' १३.१४८ ग्राह्य वाटतो. मिललेयां—पर-प्राणवातें। मेलवीति चित्तें। मिलेयां चित्तें। तोखणें कैसैं ॥ १६.३४५, मिलावेया ८.९२, १८.१६५२; तो मिलें तो १२.२३६, हा अपपाठ वाटतो, ज्ञानदेवी, कुंटे—'ते मिळती तैं' १२.२३७; एकवें मिलति १३.१५५; एकवाट मिलिजो ११.५६; क्रूरग्रहांची मांदी मिले १६.२५५; दोषघुंदां मिलावेयां १४.२६५; पांच पांच मिलौनियां ८.३०, पांचा(चां)चा बांधा मिलतां १३.१०६, सं. वा. श. पहा;

मुखाकानासि मिले १०.२९७, चिचारासि न—
११.४८७, ज्ञानदेवी—‘निमळे’, कुंटे—‘न
मिळे’ ११.४९२; बोडौ कोणा अर्थां मिले,
तिच्या आदरसत्काराचा काय उपयोग?,
१३.६३५; सेलिष्ट सातवेडली मिले १६.२५७;
हातोफ़लिया सद्गतीसि मिले १८.१२१.
मिलणी ११.४२, १३.६७९(णीं),
१८.१५१४(णीं); देहजीवाचिये मिलणीं
१६.१०९, देहादिहेतु—१८.३६४, पंचहेतु—
१८.३११, सं. वा. श. पहा, वक्त्र—
११.४१९, विषयां इंद्रियांचे—१६.८८,
बोधांचिया—१८.३२९, सिंधु—३.३९;
मिलणीसमें, मिलतांच, २.१७६, ज्ञानदेवी—
‘मिलणीसमें’ २.१७६; मिलणे १५.२९५,
१५.५३२, १७.३१८, १८.७१८ (२).
मीलणे—आणि भूलतवि सेवट। कोपें मीलें पांत
येकवट। ११.१४३. यालागि माझां ठाईं। अभ्यासें
मील ॥ १२.११३. परि आत्मज्ञानें आपणपेयां।
मीलजे एथ ॥ १५.५५१. ६.२३८ (ती), ६.४५८,
९.३६१, १३.९४३, १४.३११, १७.२६५,
१७.२८८, १८.१३५७. लोह परिसाचां
आंणीं मील्लो कां ९.४६० (१); मीलणी—
बधुवरांचिये मीलणीं ११.३; मीलन—
तिहीं तिहिं ठाईं मीलनीं १७.२९४; उन्मीलन
पहा. मिलणी व मीलणी सदराखालीं आलेले कांहीं
शब्द मि-मीलण यांचीं रूपें असणें संभवतें.

मिष-स—मीष-मीस पहा.

मिसलणें—मिळून जाणें, मिश्र होणें, एकत्र करणें.
साळपन्हरां मिसलावें। तरि पन्हरें चि जेवि हो-
आवें। १५.५३३, साडेपंधरा दराच्या सोन्यांत
मिसळण्यासाठीं इतर सोनें जवळजवळ तितक्याच
दराचें असावें लागतें. ९.२२६, १५.५०३,
१८.११००. परस्परें मिसललें ६.३९१;
माझां स्वरूपि मिसलजे १८.१३७५; वर्णावर्ण
मिसलति १.२४९; दिवोरजनी मिसलीं
१८.५१८, हा अपपाठ आहे, मिसललीं असा
पाठ व्यावा; मिसलणें—पार्थाचें मिसलणें। आणिलें
हेता ॥ १८.१४६३.

मी-मीं—प्रथमपुष्पी एकवचनी सर्वनाम. यांचीं
अनेकरूपें आलेलीं आहेत त्यांपैकीं कांहीं येयें

दिलीं आहेत. कांहीं ओव्यांत एकापेक्षा अधिक
रूपें आलीं आहेत म्हणून तीं सर्वच ठिकाणीं
कंसांत दाखविलीं नाहींत. **मी**—हें कर्म मी कर्ता।
आचरेंन मी येया अर्थां। ३.१८४. तेवि सकल कर्मां
मी चि सेवट। काइ वांधीति मातें ॥ ९.१२३. मी
आत्मा असें एकैका। भूतमात्राचां ठाईं ॥ १०.१९७.
मी होउनि मातें तैसें। सर्वस्व दे ॥ १३.६०६.
१.६५, १.८२, १.१०३, १.१११,
१.१२४, २.१२५, ४.५३, ७.३०, ७.३४,
७.५०, ७.५३, ७.५८, ७.१३१ (२),
९.४६६, १०.२२३(१), १३.७८९, १३.९४०,
१४.२९६ (१), १६.४६८, १८.११२२(१),
१८.११२४(२), १८.११६८(१), १८.११९९.
मी अवतरें ४.४२, ४.५०, — जालेयां
१८.११५६, — पार्थु द्रोणाचा केला २.३७,
— होउनि १८.११५५, — चि होसि १८.१३७२,
— होसी १८.१३५८; **तो मी चि जाण** ७.३२;
ते मी ते चि जाले ४.६४; **मीपण—**मज तुवां जी
केलें तैसें। माहें मीपण दवडूनि देहो। १८.१८,
मीपणें १५.२४२, १८.११६६; **मीतूपण—**
माझां तूझां ठाईं असे। मीतूपण गा ॥ १८.१३३९,
१८.३००; **मीवांचूनि** ७.१३०; **मीसकटां**
१८.१४५२, **मीष—मीस पहा. मीं—**
मीं सर्वथा न जुझें पथें। भरवसेनि ॥ २.८२.
तूं गुणत्रयातें अन्हेरीं। मीं माहें हें न करीं।
२.२५९. ह्याणीनि आदिनिधन पाई। जगासि मीं ॥
७.२८. तैसे मीं चि ते मीं न्हवति। विस्मयो
देखें ॥ ९.२९९. तैसा मीं तो हें जें असें (से)।
ते(तें) स्वानंदानुभवसे। कालवौनि प्रवेशे। मज
चि माझि ॥ १८.१२०३. तें मीं तूं चि ह्याणीनि मातें।
पावसि सेखीं ॥ १८.१३५५. १.७३, १.७५,
१.७६, १.२३३, ७.३५, ७.५५, ७.१२९
(१, २), ८.१२८, ९.१२८, ९.१३१ (२),
९.१३२, ९.१३३, ९.२९८, १०.२२१,
१०.२२२, १०.२२३(२), १२.८२, १२.२१२
(१), १४.२९६(३), १८.५१२, १८.११३१,
१८.११६७, १८.११६८(३), १८.११८६,
१८.१२०४ (१, २). **तुझीं बोलविलां**
मीं बोलै १.८१; **मीं...भजें** ४.६५,
— **रिगें** ७.१७६; **गगनीं मीं शब्दु** ७.३३;

मीं वांचूनि १४४००, मींवांचूनि १०१२५;
मी व मीं यांचे इतर काहीं संदर्भ १०२०२ ते
१०२३१ व १८११८७ ते १८११९४
ओव्यांत पहा; मज—परि सर्वप्राणें मज चि
लागि । आराइले ॥ १११०, ह्मणौनि सर्व मी
जालेपणें । ठेलें तेया एणें जाणें । हें चि गा
यात्रा करणें । अद्वया मज ॥ १८११६२, २५७,
२७०, २१००, ९१२५, १०१०६,
१८११२८(१), १८१३१७, १८१३७७,
१८१५८३; मज आपणपेयां १८११७९,—
भीतरि ७१३१(१),—अनुसरले ९३३६(१),
—एकवटला १८११२४(१),—चि तव जालें
४७७(१),—चि माझि असतां ९३१४; हें
मज चि माझिवडें असे ७३१(१); मज येंतां
९३१२; मज सर्वथा काज नाहीं १२१०;
मजकरविं ३४,—प्रति १८७, ११६३,
—माजि १२९८, —लागि १८१७६५,
—साटीं ९४४७; मजसिं—तैसा तो एकवड ।
मजसिं माझा ॥ १८११७७, मजसिं एकवटलेयां
१८१४०२; मजै, माझ्याही, मजै सकट
१८१५९९; माझा-झी-झें—जे उभूनियां भुजा ।
शानियां(या) आत्मा माझा । हें बोलिलों
कपिध्वजा । सप्तमाध्याह्नं ॥ १८११२५, माझां
ठाईं—ठाईं, माझां त्वां—, ठाईं—ठाईं-ईं-ईं पहा;
माझां चित्ति २५२,—प्रसादीं १८१३७५,—
भजनीं १२२१२(२); माझा भक्तियोगु
१८११२३,—याज्ञिकु १८१३५०; माझां
चि रूपीं ४५८, १११२३, १८१२०४(३),
—स्वरूपीं ९७८, ९१४०; माझिं
नामें १८१३४८,—रूपडीं १८१३४७;
माझिया नित्यता १४५२,—सत्ता
१४२९९,—चि सेवा जियाले ४६०(२);
माझिया त्वाझिया मिलणी(णीं) १८१५१४;
माझिये—इये माझिये प्रकृती ९९९; माझिये
मनिचें १८२९५; माझी—मग माझी नित्य
शांति । तेया ते दशा तेचि कांति । किंबहुना
माझे जीति । माझेनि जीवें ॥ ९४२५(१),
माझी प्रसन्नता १८१३७७; माझे ९४२५
(२); माझे मनोरथ ३२७,—
विभूतियोगें १०२०१; माझें—परि बोधे माझें

चित्त । जिया परीं ॥ ३२०, माझें अजत्व
४५७,—एकवद १८११३१,—एकायतन
१८१३४६,—कलत्र १२८६,—दर्शन
१८११५७,—बोलणें १८१२६८,
१८१२७०,—सायुज्य ९४६३; माझेंचि
घर जाले १२८०; माझेनि—माझेनि कामें
सकाम ९३५९,—जीवें ९४२५ (३),
—दातारें ११८,—प्रसादें १८१२६६,
—संगें १४९५,—स्वामीं(मी) १८१७५३;
माझेया—माझेया चि आंगा ९४०२,
—कुलाचा १६३५६, माझेया(यां) आणि
भक्तां १२८५; माझेया भक्तीविण ९४३२,
—मोहरा ९३९६,—विस्तारा १०१९६;
माझेयां ८१३२, ९४६८; माझेये भक्तीविण
९४२२; माझेपण ९४५२, ९४६९; मातें—
परि ते भक्त मातें नेणति । जे कल्पने बाहिरे
न निगति । ७१४३, मी आत्मेनि मातें
पांतां । मीं चि होयें ॥ १८११६८(२), २३१७,
३१६०, ७१७५, ९१२३, ९३१३,
१८११९४, १८१७५४; मातें पाउनि
९१२२,—भजतां ९४७०,—भजती
१३८०८,—मानीति ९१४१,—याचित
९३१५,—सेवी १४३९७,—स्मारावें
८१२५; मासिं—मासिं कुलवाडी केली १२८१;
मासीं—मासीं चि अस १८१३४५; मियां—
मी दाउनि गुण देखें । गुणता हे मियां पोखे ।
प्रयाचेनि निःशेष । जरे तें मीं ॥ १४२९६ (२),
दीपातें दीपें प्रकाशिजे । तें न प्रकाशणें चि
निफजे । तैसं कर्म मियां कीजे । तें करणें कैवें ॥
१८११७०, १६३, १८०, ११७१, ११९३,
३१, ४७६, ४७७ (२), ९१३१ (१),
१८५८ (यां); मिया(यां) डोलां देखिलें
१०१३०; मियां चि दोन्ही उक्ता ३३४;
मियां चि सदा आथिले ४६०(१),—उपदेशिली
१८११२६,—चि भरे १८११२८(२),
—चि मीं लाभें १८११२२(२),—चि विश्व
घरिजे ७३१(२). मि ८१३१; मिं—तेवि मिं
तेयां । जैसे असति तैसेयां । १२८४, ९३३६(२),
१०२२०, १५४५८, १८१९९; आहीं
(अ. व.), १२१४, १२१८, १२३५,

१.२३६, २.३६, २.५४, २.९१, ३.३३,
३.८८, ३.२५७, ४.२६, ४.२९, ६.२,
६.१७८, ११.४८; आह्यां २.५८ (१), ३.८७,
११.५०५, १७.४२५; आह्या (ह्यां) तेया (यां)
१४.११, आह्यां काय उचित २.५५, तूं आह्यां
स्वाधीनु ३.२८; आह्यासि—जें सखा
सर्वस्व आववें। आह्यासि तूं ॥ २.५८ (२), २.६२;
आह्यासि २.९४; आह्याप्रति २.१०१; आमचा
१.१२४, ६.१७; आमचां घरीं १०.१२१,
—दळीं १.१०३; आमचिये जीविचें ९.३७,
—मती ७.१९०; आमची इष्टदेवता २.५९,
—माये ३.२१; आमचे गोत्रगुरु २.३४,
—सोहरे १.२२४; आमचें काह उरलें १.२३४;
आमचेया आंगा ९.१२१, —चि काना आलें
२.३७०, — सुखाचा स्वामि १७.४२४;
अ(आ)मचेन चि पाडें ६.३२६, अ(आ)मचेनि
तंव मानसें १८.८७; आमतें १.११४;
आह्मि १३.१५६; आह्मि ६.१६२, १०.२९५,
११.५०, १३.६५०, १३.९४५; आम्हि(हिं)
६.३५९. मत्—मला, माझा, माझ्यासंबंधी,
मदैक्यगाविं १८.१२१५; मत्पर १२.८०;
—प्रासिप्रकार, प्रासि-ही पहा; मन्नाव, भावणें
पहा; मद्याजी, माझें पूजन कर, ९.५१३;
मत्संगवीज १४.६६; मम, माझें, ममरूपसंभव
७.५२; ममत्व—ममत्वं वासुदेवा-दिकां ९.४६३.
मीकें—हा नीकें चा अपपाठ आहे, १८.२९१,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘निकें’ १८.२९३.

मीख—निमित्त, कारण, चिन्ह, खूण. खेलविलें
गीतामीखें। रायें श्रीकृष्णें ॥ १८.१६४७. ६.२२८,
१६.२३५, १८.२२४, १८.१४११. साचारैवें
मीखें १६.११८; अन्नमीखें १७.१४७, कर्म—
१८.२५५, जप—१८.१४५०, पाठ—
१८.१६६९, पुस्तक—१८.१४५१. मिख—
इहिं मिखि जाणावें १३.२०१.

मीष-मीस—अर्थाकरतां मीष पहा. मीष—
शब्दाचें करुनि मीष। १६.४४. जगदाभासमीषें
१८.२५८, तांडव—१७.८, भागवत—
१८.११२६. मिष—मिषांतर चातकु कीजे,
मेघ वर्षतो, दुसरें एक निमित्त चातकाचें होतें,
१८.१३६८. मीस—वेसी(सीं) पाहो पाहो

वायाणी(णीं) मीसें। ११.१०८. या लागि त्याग
संन्यास। पुसवेयाचें वेडनि मीस। उपरतविलें दूस।
गीतेचें तें ॥ १८.८२. ३.१५, ६.११२, ९.३७८,
९.३९२, ११.१८२, १८.११६७, १८.१५३४.
अर्जुनाचेनि मीसें १८.१५९२, उद्यमाचेनि—
६.३५४, ऋद्धिचेनि—२.३१३, कलरवाचेनि—
१८.१५०९; कुपथ्याचें मीस १३.८१;
गौतमाचेनि मीसें १८.१६६८, चंद्राचेन—
१५.३७१, जीविताचेनि—१३.७४१, दहियां-
(या)चेनि—१४.२८०; पढियंतेयाचें मीस
५.१६९; पांडवाचेनि मीसें, अर्जुनास उद्देशून,
१८.१४५७, पिंडाचेनि—६.३०८, भिया-
चेनि—९.४६२, मठासुदाचेनि—१८.१०५८,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मठासुदेचेनि’ १८.१०६४,
संवादाचेनि—१८.८०; ध्यानमीसें १२.८०,
प्रकृति—१५.४५१, यजन—१७.१८०, श्रवण
—१८.४५, संपत्ति—१६.२२७, स्तुति—
१८.१८. मीसकटां १८.१४५२, (१) कुंटे
प्रतीत—‘मीसकटा’ असा पाठ व त्याचा अर्थ
मजसहित असा दिला आहे, १८.१४६२, हा
अर्थ संदर्भात वसत नाही, (२) ज्ञानदेवीत
‘मिसकटा’ असा पाठ देऊन कोशांत ‘निमित्त’
असा अर्थ दिला आहे, १८.१४६२, आधीं
आलेल्या जपमीखें १८.१४५०, पुस्तकमीखें
१८.१४५१ या संदर्भावरून ऐसेसां मीसकटां
चा हा दुसरा अर्थ ग्राह्य वाटतो. मिस—तैसें
पार्थां त्हेनि मिसें। मी बोलें आपणपेया चि दोसें।
१८.१३३९. कव्हणें येकें मिसें ९.४५९,
रुखाकारें—१५.४०; उपचारमिसें ९.३६२,
गीतार्थग्रथन—१८.१७४०.

मुकणें-मूकणें—अंतरणें, टाकणें, बंद होणें.
मुकणें—तैसा पुरुष प्रकृती आला। स्वतेजा मुके ॥
१३.१००६. न मुकति १८.२५३. मूकणें—
तो बहिःकाही परि मूकला। सुखासि गा ॥ ४.१९७.
४.१२१, ९.३९८, १३.५४८, १३.७६५,
१४.३०२, १५.४५९, १७.२२८, १८.२५९,
१८.८९३. न मूकिये १८.१७५०, पुढील
संदर्भात मूकणें चीं रूपें आहेत तीं मूकणें चीं
रूपें असणें संभवतें—६.३७५, १७.९,
१८.१५४; न मूकें १८.७५०.

मुक-मुंक-मूक-मूंक—वाचारहित, बोलण्यास असमर्थ, गुंग. **मुक**—आपुलें स्नेह ते चि वागीश्वरी । जेया मुकेयातें अंगिकरी । १०८. **मुंक**—जरि प्रकटे सिद्धसरस्वती । तरि मुंकेयां आधि भारती । १०८. **मूक**—मूकत्व १३.५७७. **मूंक**—जेथ वेद मुंके जाले । १०६३. कानातें करी मुंके । १६.११८. १३.२७९, १३.४५६, १३.११६२, १८.१७५८. **मुंकां** बोलेतेयाची (बोले तेयाची) गोठि होईल, मुक्याशीं बोलल्यासारखें होईल, त्याला ऐकूं जात नसल्यामुळें श्रम व्यर्थ पडतील या अर्थी, ६.२६, ज्ञानदेवी—‘मुकयावहिरयाची’, कुंटे—‘मुकया वहिरयाची’ ६.२६; बोली मुंकीं(कि) जालि १३.८६८; मूकावणें पहा.

मुकुट-मुगुट—किरीट, शोभिवंत टोप. **मुकुट**—नोहे तो चि हा शिरी । मुकुट लेख्लासि हरी । ११.२८९. मस्तकिं मुकुटा ठेविलें । किं मस्तक मुगुट जालें । ११.५९२(१). १०.१८, ११.२०३, ११.२१६. **मुगुट**—झणौनि तो नमस्कार । तेयातें मुगुट कलं । १२.२१९. ११.२०७, ११.३३०, ११.५९२(२). **मुगुटेंसि** सिसालें, मुकुटांसहित डोकीं, ११.४१०; चक्रवर्त्तिचां मुगुटीं. १८.१२१३, ब्रह्मतेचां—१४.३९७; मीं माथां मुगुट करीं १२.२१२; कंठमुगुट ११.२१४.

मुकुल—कळी, दिव्याची ज्योत. जातिचें मुकुल १६.११४, जाति-ती (५) पहा, सात्त्विकाचें—१५.६; **मुकुल-मुद्रा**, थोडक्यांत लक्षणाचें रूप दाखविणें, कळींत फुलाचा समावेश होतो त्याप्रमाणें सारांशरूपानें, १८.१२३२; **मुकुलिक**—ज्योतींत असणारी, नातरि दिवा मुकुलिकीं । दीपशिखा अनेकीं । १४.५५.

मुकुलणें—आवरणें, बंद करणें. हे सांख्यस्थिति मुकुलित । सांघितली तुज येथ । २.२३०. परि तो रसातिशयो मुकुलीं । मग ग्रंथार्थदीप (ग्रंथार्थ दीप) उजलिं । ५.१४१, रसाचा पाव्हाळ आवरता ये व ग्रंथाचा अर्थरूपी दिवा प्रज्वलित कर.

मुक्त—मुटा, मोकळा, मोक्ष मिळविणारा ज्ञानी. साक्षें अजत्व जन्मणें । अक्रियता चि करणें । अविकार जो जाणे । तो मुक्त मानी(नीं) ॥ ४.५७. झणौनि सर्वां परीं जो मुक्त । तो सकर्म चि कर्मरहित । सयणुपरि गुणतीतु । येथ आंति नाहीं ॥

४.११३. ४.१३८, ५.६१, ५.८५, १६.१३, १८.३९४ (१), १८.४४४. **मुक्तता**—अनादि जे मुक्तता । १४.४८. जें मुक्तातें निर्द्वारितां । लाभे आपुली चि मुक्तता । १८.३९४ (२). **मुक्ति** १४.२८४, —क्ती १५.३०. मुगुत पहा.

मुख्य—श्रेष्ठ, पुढारी, महत्त्वाचा-ची-चें. उर्वशी मुख्य विलासिनी । आंतौरिया ॥ ९.३२०. मन मुख्य इंद्रियां । सत्त्वादि गुणा येया । सारिखें ऐसें धनंजया । आवडे कीर । १३.८९५, मन ज्यांत मुख्य आहे अशा इंद्रियांसारखें आणि सत्त्वरजतमादि गुणांसारखें वरून ब्रह्म दिसतें खरें. १.१०४, १.१५३, ९.३२२, ९.३७२, १०.९१, १३.२४१, १३.३४३, १३.९४१, १५.३७८, १६.१५२, १८.१६२, १८.८१५. महेंद्र-मुख्य देव ११.३२८.

मुगत-मुगुत—मोतीं व मुक्ति या दोन्ही अर्थी हा शब्द कांहीं संदर्भांत घेतां येईल. मुगत, मुक्त, ३.७४. **मुगुत** मतमुगुतकिं पढिगाइलें १३.५२, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत ‘मतमुक्तकीं’ असा पाठ आहे १३.५१, ज्ञानदेवी कोशांत (मतं उक्तं) मत सांगितलें या अर्थी शब्द तोडला आहे, कुंटे प्रतीत निराधार मतवाले असा अर्थ दिला आहे, मुख्य श्लोकांतील शब्द विचारांत घेतां अनेक मतांचीं—संकल्पवाद, स्वभाववाद इ. वादांचीं—मुक्ताफळें साधार पुढें मांडलीं आहेत असा अर्थ घेतां येईल. मोतीं व मुक्ति दोन्ही अर्थी हें रूपक आलें आहे मा(मो)क्षतीर्थीचें मुगुतें, मुक्ति, ७.४८; मुगुतीवाला, मुक्तिरूपी वाला, १६.२०७.

मुग्ध—मोहित करणारा, मोहित झालेला, मूढ. नाना मुग्धां पडु लपे । दाउनि चित्र ॥ १८.५४१. १५.८४. **मुग्धां** रूपांतें धरीसि ११.२८४.

मुठ-मूठ—प्रचारांतील हाताची मूठ या अर्थी. **मुठ**—तैसें आयुष्याचिये मुठी । केवल देह ॥ ९.४०९. जें बीज बालेयां मुठी । तर बाला चि आहे ॥ १०.१८९. **मुठी**, मुठींत, १.७४, ऐक्याचिये मुठी १८.९५६, निश्चयाचिये—१५.२३७; **मुठी** सुवे १७.२८९. **मूठ**—मूठी धरुनि २.३११; विवेकमूठी १८.१०४२. **समूठ** १५.५२०.

मुंड—डोकें. नागिनि छंचिति मुंडें । १३.२२.
१२.५३.

मुडा-मूडा—धान्याचा कणगा. **मुडा**—प्रमेय-
बीजाचा मुडा ६.४८६. **मूडा**—मूडाहूनि विं
काडिलें । ९.३९.

मुदल-मुदल—मूळ रक्कम, भांडवल, पूर्णपणें.
मुदल—तैसें मनपण मुदल जाये । ५.१५६.
पाणी मुदला झाडा जाय. तृण तें प्रसंगें जीहे ।
१७.२१७. ८.१५६, ९.२६४, १५.१७५,
१८.७०७. **मुदल तीव श्रुटी**, क्षेत्रांत मुख्य
काम करणारे सत्वरजतम हे तीन गुण, १३.३८;
इथें मुदलें, हीं मूळ पांच कारणें, १८.२७८,
यावर १८.२७६ पहा; **मुदल** जाये ९.९१;
मुदल न दिसे, मुळांत कर्ता दिसत नाहीं,
८.२७. **मुदल-मुदल** तूटे, मूळ पुण्यसंचय
क्षय पावतो, १७.३४४.

मुदि-दी—आंगठी, शिक्षा. **मुदि**—भिन्ना अभिमाना
सुदलिया । मुदिया तेथ ॥ १४.१०८, भिन्न पहा.
मुदी—विश्वप्रमाणिची मुदी १६.४६५;
गीतार्थाची मुदी लावी, शिक्षा मार, १८.२७,
ज्ञानदेवी—‘मुक्तमुदी लवी’, कुंटे, ‘—लेववी’
१८.२७, मोत्याच्या आंगठीचा मोर्तव या अर्थी.

मुद्रा—(१) ठसा, शिक्षा, आकार. सहसा मुद्रा
लावावेया । १०.३१. पाउलांची मुद्रा ९.४७७,
समर्थांचिया—१८.१६६; **मुद्रा** सोडिली,
आकार प्रगट केला, ११.१२१; बीजमुद्रा,
बीजाचा आकार, १३.९५; **मठामुद्राचे**नि मीसें
१८.१०५८, **मीष-मीस** पहा; **मुकुल-मुद्रा**
१८.१२३२, **मुकुल** पहा, **राज**—१८.८४६;
विश्वविकासिनी —, विश्वविकासाचा आकार
दाखविणारी, १७.१. (२) चर्चा, योगांतील
विशिष्ट स्थिति. ६.१९२, १८.१७३३. **आधारी**
मुद्रा, हीच वेदी रचून, ८.४८, —पडे ६.२००;
युगुत्सिची मुद्रा पडे ६.३५३; **आसनमुद्रा**
१२.४८, **त्रास**—१३.२८२.

मुनि-नी—तपस्वी, यति. **मुनि**—येसा जो
निरवधी । तो जाण पां स्थिरबुद्धि । तो मुनि उपाधि- ।
भेदहीनु ॥ २.२९६. **मुनीश्वर**, ईश्वर पहा.
मुनिकृपा ११.२३७, —**राज** ९.५२०. **मुनी**—
मुनी बाहु व्यास देऊ । १०.२७१. **मुनी अलि**,

अमररूपी मुनि, १.२६.

मुमुक्षु-शु-क्षु—मोक्षाची इच्छा करणारा.
मुमुक्षु—तरि मूर्खी मुमुक्षा पथें । काइ गति ॥
१७.२९. ४.८१, १६.४७, १६.६४, १८.१६१,
१८.९६३. **मुमुक्षुभाग** १८.६९९; **मुमुक्षता**
१८.१४३१. **मुमुक्षु**—ह्मणीनि तो मुमुक्षु ।
आत्मज्ञानी जाला दक्षु । परि पुढां मुनि पक्षु ।
योगाभ्यासाचा ॥ १८.१०२९. १५.२४७,
१८.१४७. **मुमुक्षु** १८.१०५.

मुरडणें-मुरडणें—मार्गें वळणें. **मुरडणें**—अपानु
मावांता मुरडला । ६.२१४. कोण कानी मुरडी
१४.१८१; **मनसि** वाचा **मुरडली** १५.१५.
मुरडणें—जैसें सागरा घडनि सरिते । मुरडाचें ठेलें ॥
७.१२१. **मुरडिलिं** यालवटीं १२.४७, हा पाठ
मुरडिलिया लवटीं असा ध्यावा, ज्ञानदेवी—
‘मुरडिलीं उफराटीं’, कुंटे, ‘—उफराटीं’
१२.४७, यावर लवटी पहा.

मुरणें—जिरणें, लय पावणें, थिजणें. आपणपां आपण
मुरे । आकाश ही ॥ ६.४६६. ६.२४८. वृष
मुरालें ९.६३, १४.३७३.

मुरकुंडी—वांकडे वळलेले. हात होति मुरकुंडी ।
१३.५६९.

मुल-मूल—(१) झाडाचें पाळ, उत्पत्तिस्थान,
आद्य कारण. **मुल**—जेथ अमृताचेनि पाडें । मुलां
हीं सकट गोडें । ६.१७३. परि पाणी वेणें मुलांचें ।
तें मुलीं चि घापे ॥ ९.३४२. १३.१७९. झाडां
मुलीं १८.८४१; तरि झाड सेंडाहूनि मुलासि
लागे १०.६८. **मूल**—स्थावरां जंगमां । स्थूलां
अथवा सूक्ष्मां । हें बहू असो भूतग्रामां । प्रकृती चि
मूल ॥ ९.१२०. ह्मणीनि मन पांडवा । मूल पयां
इंद्रियभावां । हें चि राहाटे आघवां । द्वारि इहि ॥
१३.३०२. मूल तें पुरुखा । अक्षराचें ॥ १५.४८६.
कां शाखा फलावेया । सिंपिले मूल ॥ १६.१००.
पथ गीता मूल वेदां । १८.१४१७. ४.१५६,
६.१६७, ६.३२२, ७.२९, ७.१६३, ८.२६,
८.१४०, ८.२१७, ९.२८९, १०.२४१,
१३.१११, १३.९६६, १३.१०१५,
१४.२६५, १५.४८, १५.५०, १५.५७(लें),
१५.६३, १५.८६, १५.९०, १५.९२,
१५.१४४, १५.१७४, १५.१७५, १५.१७८,

१५.१८१, १५.१८३, १५.१९८, १५.२०५,
१५.२०७, १५.२०९, १५.२१०, १५.२१८,
१५.२२७, १५.२४०, १५.३९८, १६.३१०,
१७.१७३, १७.१८८, १८.६१, १८.९९,
१८.१०३३, १८.१०५४, १८.१५१६. मूला-
चिया गाढिका १५.९६, मूलें गाढिं १५.१७९
(१), मूलें गाढें १५.१७९(२); मूलाचें आर घेणें
१५.७८; मूलिं टेंकति १५.२००. मूलअहंते
टेल्ला १४.३००; मूलग्रंथिचेया संस्कृता
सर्वें १०.४२; मूलघरासि पत्र वेंति १५.२४९;
मूलडाहालांची उजिरी १५.२१५;
मूलध्वनिचिये वाढी, मूळांतील संक्षित
निरूपणाचा विस्तार, १३.८५०; मूलपत्र वेंति
१४.२७२; मूलपीठ, पीठ पहा, -भूत
१८.५, १८.१४१९, -शास्त्रपदें १४.२१,
-सिंचन १.२५, -सूत्र १८.१४१६,
-स्वरूप ११.८३; अज्ञान मूल १५.८९,
अज्ञान...मूल १८.१३८६; तो अज्ञानासि
मूल १३.८०२; अज्ञान वांचूनि मूल नाहिं
१५.१३९; अज्ञानमूल १५.१०६,
१५.२३१; कावळंमूल पहा; जन्ममूल
१८.१२८५; देहात्मदृष्टिमूल १८.३८८; बाहुमूल
६.२०१; भवद्गुमाचें मूल १५.९२; रोममूल
९.५२४, ११.१४८, वैराग्य-१८.७९०,
संजीवनी-१३.८३४; अध, उर्ध्व पहा; निर्मूल,
समूल पहा; फलिं मूलिं १५.२०३. (२)
योगांतील मुद्रा. मूलबंध, बंध (२) पहा.
(३) एक नक्षत्र. परि त्यजिजे मूल. नक्षत्रीं जैसें ॥
१८.१२२, जसा मूल नक्षत्रावर जन्मलेल्याचा
त्याग करावा तसें, नक्षत्र पहा. मूली (१)
मूल. चंदनावी मूली ३.२५५. (२) मुळांत
असणारा. प्रपंचा मूली १३.५१, मुलि—
मूलचे रहिवासी, विवेकग्रामिचे मुली ६.४४९;
मूलिया, मुळ्या, १५.६४; मूलिके, मुळाशीं
असणाऱ्या, तिये अहं बैसे अहंते। मूलिके चि
जै ॥ १४.२९०, मूलच्या स्वरूपअहंणावर जेव्हां
अहंकार बसतो.

मुल्हारि—‘मूल पाठविला तो पुरुष’ (हंस कोश),
‘मूल ऊर्फ आमंत्रण घेऊन जाणारे’ (राजवाडे),
आमंत्रण देणारा. वृत्तें वरिष जाय। तें पुढिलां

मुल्हारि होय। जैसा दिवस जांतु किं एतु आहे।
हें चोजवे नां ॥ १५.१२९, ज्ञानदेवी—‘मुळहारी’,
कुंटे—‘मुळहारी’ १५.१३०.

मुस—मूस पहा.

मुसणें—फसणें. यद्यमूढ मुसिले यागीं। १६.२९६.

मुहूर्त—दोन घटकांचा काळ; एकाद्या कार्यास
ठरविलेली शुभ वेळ. कां मरणा मुहूर्त पाहे।
१७.१८९, अंतकाळीं मृत्यु मुहूर्त पहात नाहीं,
यास उद्देशून, ज्ञानदेवी, कुंटे—कीं मरण मुहूर्त
पाहे। १७.१९०. मुहूर्त करी, आरंभ करतो,
१४.१४४; कुमुहूर्त १६.२५६.

मुकावणें—मुकें होणें. सोहं तें हिं अस्तवळें। जेथ
सांवणें चि मुकावळें। १५.५०८.

मूग—मौन. १४.११, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मुग’
१४.११.

मूढ-मूढ—अज्ञानी, मूर्ख, अनुरक्त झालेला,
भाळलेला. मूढ—पाहे पां दूध पवित्र आणि गोड।
पासिं चि त्वचेचिया पदरासि आड। परि ते(तें)
अव्हेरुनि ते मूढ। अशुद्ध काह नेधति ॥ ९.५६,
गाईच्या दुधाकडे लक्ष न देतां रक्त शोषण
करणाऱ्या गोचिडांस उद्देशून. मूढ—येसा
अहंकारारूढ। एकदेशी मूढ। ३.१७६. जे तूझां
विषीं मूढ। १७.४. १८.५४०. अगस्तिगौवण
मूढां ९.१८२, अगस्तिगौवण पहा; पापयोनि
मूढ ९.४४०, यज्ञ—१६.२९६, शास्त्र—
१३.८३६, स्थूलदृष्टी—९.१४४.

मूर्ख—अज्ञानी, निर्बुद्ध. तियें मूर्ख मतिभ्रमें।
मी कर्त्ता ह्मणे ॥ ३.१७५. कां वस्त्रपणाचेनि
आटोपें। मूर्खी प्रति तंतु हारोप। १८.५४१.
१.७६, ३.१३१, ३.१६७, ३.१९५, ४.२४,
५.२६, ५.११९, ९.२६३, ९.४४०,
११.५३६, १६.२२६, १७.२९, १७.९१,
१८.५९२. मूर्खांची गोठि ४.८७, -चें...
जियाळें ९.१७४, -चिये जीमे १६.२२२,
-चीं बोलणीं ९.१८५; मूर्खीं केवडें होणें
जोडिलें १६.४१८, ज्ञानदेवी—‘मूर्खीं केवडे
निरय जोडिले’ १६.४२१; मूर्खपण २.१८,
-पणाचा वारा १७.२५३; मूर्खपणें—परि मूर्खपणें
नेणसि। न चिंतावें तें चित्सि। आणि तूं चि
नीति सांवसि। आह्माप्रति ॥ २.१०१, ३.४६.

मूर्छणं—परिणामकारक होणें, भोंवळ येणें. नादब्रह्म मूर्छलें । १३.२६८, ज्ञानदेवी—‘मुसे आलें’, कुंटे—‘मुसे आलें’, मूर्तिमान झालें, १३.२६९. मूर्छांत १४.८३; मूर्छना—उरु मूर्छने नांव रोगी । विसांवां (वा) जैसा ॥ १८.२२८.

मूर्त-मूर्त्त—साकार. मूर्त—कां तेज वि मूर्त बैठलें । आसनावरि ॥ ६.२५८. कृपा ते मूर्त २.४२; प्रतापें मूर्त उदो केला २.१९२; अमूर्ती, निराकार ब्रह्माचे ठिकाणीं, ८.२०; अमूर्त ४.४७. मूर्त्त—तैसें सकल हें मूर्त्त । जाण पां मायाकारित । २.१६८. ९.६५(२), ११.६८२, १३.८५३, १३.११०४(१), १४.२८०, १८.१४४६. भू(मू)र्त्त अवतार १३.८२१; दोख हे मूर्त्त १.२४१; पापपुंज मूर्त्त १८.६८५; रस बोध मूर्त्त ११.७; मूर्त्त जालें १५.६८, —होंति १३.८२८; अर्थ...मूर्त्त होउनि १७.८५; मूर्त्त चि होउनि ५.८१(१); अमूर्त्त—तैसें अमूर्त्त मूर्त्त मियां विस्तारलें । त्रैलोक्य जाणें ॥ ९.६५(१), कुंटे—‘अमूर्त्तमूर्त्ति,’ निर्गुण असून साकार झालेला, ९.६७, मूर्त्त ना अमूर्त्त । १३.११०४ (२), २.१६४, ४.११, ६.१३१, ६.४६८, १३.९९४. अमूर्त्तपण—पैं मूर्त्तिचेनि मेळें । तो मूर्त्त चि होउनि खेले । परि अमूर्त्तपण न मेले । दाडुलेयाचें ॥ ५.८१(२).

मूर्ति-मूर्ती-मूर्त्ति-मूर्त्ती—प्रतिमा, आकार, रूप, अवतार. मूर्ति—माझी मूर्ति आपजवी । ते घराचां कोनिं बसवी । आणि देवादेवी । यात्रे जाण ॥ १३.८१३. १.३. मूर्तिचा मेलावा करुनियां १२.८९; मूर्ति(ति)मंत ३.१०१. मूर्ती—अमूर्तीचा कडवसा ४.१७२. मूर्त्ति—अमूर्त्त ही मूर्त्ति आवंगे । ६.१३१. तेया अमूर्त्ताची मूर्त्ति. होउनि ठाके ॥ ६.४६८. तेया अमूर्त्ताची मूर्त्ति । १३.९९४. ४.५५, १०.२५५, ११.१४८, ११.५१९, १३.८७५, १७.२७२, १८.७९, १८.२१६, १८.१४५६. मूर्त्तिचेनि मेळें ५.८१; अभिलाषाची मूर्त्ति २.३२१; ज्ञानाची मूर्त्ति धरीं १३.६०९, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मूर्त्त-धारी’ १३.६११; मूर्त्तिफळी ११.२८० (२), —मंत १.१४१, —मय ११.२२३, ११.२६७, + (मू)र्त्तिवंत १०.२३५, मूर्त्तिवंतें

१७.२९५; गुरुमूर्त्ति १३.३९४, १३.४०२, श्रीगुरु—१८.१६८२, महा—११.२७९(१), ११.३२९, मानुषी—१३.६१२; अमूर्त्तिचे गुण ५.३९. मूर्त्ती—त्री विश्वरूपाचां सागरी । होंतां तरंग मवीतु वांव वेन्ही । तो इथे मूर्त्तीचां तीरी । निगाला आतां ॥ ११.६५९. ११.२७९(२), ११.२८२, ११.६९२(१). कर्माचिया मूर्त्ती ३.१३७, महेशाचिया—९.१४; कृष्णमूर्त्ती ११.६९२(२), १२.२२, तरंग—११.२८० (१), विश्व—११.१५२, ११.२६६, ११.२९०, ११.३८१; श्रीमूर्त्तिर्त्ती ११.५९८, ११.६२६, ११.६५६, ११.६६४, १८.१६६३.

मूस—(१) धातूंचा रस करण्याचें पात्र. नातरि लेण्याचि ठसे । आटोनि गेलेयां मूसे । नामरूपभेदें तैसें । सांडिलें सोनें ॥ १८.११०३. तातलिये मूसे ६.२४९, देहाकृतिचिये—६.३२७; गर्भमेदमूसे, गर्भातील मेदाच्या मुशींत, १६.१७९. (२) मुस-मूस—मुसिं ‘ओठ्यांत, पदरांत’ (राज-वाडे), मूर्छना. खिया हणति विंव(व)सी । बाळें जाति मुसिं । १३.५७२, मुलें मीतीन आईच्या पदरांत लपतात, ज्ञानदेवी—‘बाळें जाती मूर्छी,’ कुंटे—‘बाळें. जाती मूर्छेसी’ १३.५७४; मूस—सीणु जाये मूषी । साणे(सीणें) जेणें ॥ १६.४१५, ज्ञानदेवी, कुंटे—शीण जाय मूर्छी । शिणें जेणें ॥ १६.४१७.

मृग—(१) हरिण, जंगलांतील इतर सावजें. काइ मृगी ही मृगजल । भावावें ना ॥ १८.३८६ (१). ३.२११, ५.११०, ११.४३०, १३.१८६, १३.७०६, १३.७३८, १४.१४७. मृगसेवडी, हरणाचें नामडें, कृष्णाजिन, ६.१८२; क्रीडामृग, पाळीव हरण, ११.१७०; जीवमृगें १३.६४. (२) जलनिदर्शक शब्दासह. मृगांभ, अंभ पहा. मृगजल—जैसें रश्मीविण उरलें । मृगजल नाहीं ॥ ३.२३५, तें रश्मिजाल काडिलेयां । मृगजल जाये लया । १८.१००९, ८.१४८, ९.६०, ९.८४, ९.१४६, ११.१७९, १३.९०४, १५.२४०, १८.३८६ (२), १८.१३८५; मृगजलाचेनि उल्लासें ९.१३६; मृगजलाची गंगा—तरावेया मृगजलाची गंगा । झोणी लागि धांवतां द्रागा ! साजि वाहलें

बुडिजे पै गा। साचें जेविं ॥ १५.२२९; मृगजलिचे तरंग, दुलून पहावे, ९.१७१; मृगजलाचा पूर, पुर-पूर (२) पहा, -हेलावा १४.३३७; मृगजलें वृष्टि केडति ११.६६; रवी आणि मृगजला १३.११२०; रश्मि हान मृगजला १५.४९७; सूर्या आणि मृगजला, वेगलीक नसते या अर्थी, १८.२६८; मृगवृष्णालहरी, आभासच दखविते, १३.१०५; मृगवृष्णिका— कां नुरे चि सांजोले। मृगवृष्णिका ॥ १५.२८३.

मृत—मेलेला. कां मृत ही जीवित लाहे। अमृत-सिद्धी ॥ १.७७. मृता उमेया, मेलेल्या व जिवंत असलेल्या, १३.१०९५; मृतावस्था १८.१०४७; अमृत पहा. मृत्यु—मृत्या जैसी वृष्टि। पीयुषाची ॥ १७.३९५, मृत्या हा अपपाठ असावा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मृता’ १७.३९८. मृत्यु लोक, मृत्यु-लोक, ९.३२५, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मृत्युलोका’ ९.३२८.

मृत्यु-मृत्यू—मरण, प्रेत, यम, सर्वसंहारक ईश्वरी विभूति. मृत्यु—मृत्यु उदयाचां परिवरीं। गर्भ गिवसी ॥ ९.४९८. शेषि सकलातें संहारीं। तेव्हलि मृत्यु ही मीं चि ॥ १०.२५३. आणि रुद्रु जेया वासिपे। मज भेण मृत्यु लपे। ११.३४६. मृत्यु जैसा श्रिंगारिला। १३.४६७. ११.३८३, १३.७०७, १३.७३६, १३.७४१, १३.७५०, १३.७५२, १८.७११. मृत्युचेनि अवसरें ८.७१, -चां...घरीं ३.२४०, -चां भागीं ९.२९५; आण वाडनि मृत्युतें धरें ११.४५५; मृत्युकथा, मरणाची वार्ता, ५.९०, -काग— जें हें मृत्युकागासि कुरौडी। सांडिली आहे ॥ ८.१३८, मृत्युरूपी कावळ्यास द्यावयाचा उतरून टाकलेला घांस आहे, -चिंता १३.७३५, -चिन्हें ८.११९, मृत्युचें...चिन्ह १८.५६०; मृत्युजन्में, जन्ममृत्यु-त्यू, जन्मणें पहा; मृत्यु-बल १३.२३, -लोक ६.४५४, ९.३२७, ९.४९२, ९.४९५, ९.४९६, ९.५१०, १४.१०४, १४.२७०; स्वर्गी नां मृत्युलोकीं १८.८१०; जन्ममृत्युची कातरी १८.८२१, महामृत्यु ११.३४३, ११.३५९; मृत्युसूचना १३.५५०. मृत्यू—मरतेया मृत्यू दीवली। आयुष्यरिद्धी ॥ १८.१६०, १३.२४. मृत्यूहुनि

तिख १२.६८; देहमृत्यू, शरीरपतन, १३.४९१.

मृदु—मऊ, कोमल. मृदु आणि कठिन २.११५. माद्व, मऊपणा, जें कालसर्पाचें माद्व (व)। ८.१४६. माद्व—कां भूमिचें माद्व। १३.१८०. १६.१७३. माद्वें, हलूच, तैसेनि माद्वें पाए। भूमी ठेवीतु जाये। १३.२५४.

मेकलणें—पाठवणें, टाकणें. निद्रालस्य न मेकली। आसन तैसें ॥ १८.१०२१. देहातें मेकलीति, देह टाकतात, ८.६७; धरी मेकली, घेतो टाकतो, ३.५९.

मेघ-मेहु—प्रचारांतील अर्थी, ढग. मेघ—नातरि पवतु मेघासि बिहे। २.१४. मेघु उदरार परि ओसरे। ९.२०४. जैसा न लोटतां क्षणु। मेघु होय नाना-वर्णु। १५.१११. कां वारिषिया आणिजे मेघु। मेघी वृष्टिप्रसंगु। १८.३५३. ८.१६७, ९.२३४, १०.५२, ११.९५, १४.३१७, १८.७३१, १८.१५१०. मेघाचें आंगझील १३.२१३; मेघाचेनि तोंडें १५.११८; मेघाचेनि मुखें, समुद्र भरतो, ६.३०७; मेघांचि भरणें १३.५५; मेघांचा हुडा ११.६६०; अनाहताचेनि मेघें ६.२७९; वरिषात्यागें मेघ १६.१३२, वर्षीं विण मेघ ९.१७१; मेघौनि धारा सूटति ६.८७; सुवायें मेघु सांवरे १३.११४६; आखाडमेघ १६.३६४; मेघानदींचि फुली १५.११९, नद-दी पहा; मेघरंगें १३.४७६; मेघवृंद—वर्षाकालिचे जैसे। मेघवृंद ॥ १८.६३१. मेघौडें, मेघांचा समुदाय, वादळ, तेथ मनाचें मेघौडें विरे। ६.४६६. मेहु—मेहु चातकासि रिचवी। १५.२०. मेहुडें ८.९९; मायारात्रिचें कालें मेहुडें १४.१७३, घरिखाकालिचें—११.१९३; तमाचीं मेहुडीं १०.१२७; मेहो—येणें सात्विकें रसें। जंव देहिं मेहो वरिसे। तंव आयुष्यनदी उससे। देहाची देहा ॥ १७.१३१.

मेच—‘प्रीति अथवा आवड’ (हंस कोश). तें मधुरि रासि घडे। मेचु तेया ॥ १७.१२४. १७.१६३.

मेचणें—‘आटोपणें’ (हंस कोश); मोजणें, मानणें, जमेंत घेणें (दाते). बुद्धि मेचुवे ना दोंडी। १४.२४५, बुद्धि जडपणांत धोंड्यालाही जमेंत

घेत नाही, मागे टाकते, बुद्धि अत्यंत जड होते या अर्थी.

मैदू—शिसन. गुदमैदू आंतौती । च्यारि चि आंगुलें निरुती । ६०१९५, गुद व शिसन यांमधील जी बरोबर चार बोटे जागा आहे.

मेण—प्रचारांतील अर्थी. ६०२४९.

मेद—चरबी, सं.वा.श. ससवातु पहा. मेदाचे पर्वत फेडी । ६०२१८. गर्भमेदमूसे १६०१७९, मूस पहा.

मेदिनि-मेदिनी—पृथ्वी, जमीन. मेदिनि—जें मेदिनिचेची मेदिनी । १३०९२७ (१), जें (ब्रह्म) जमीन होऊन पृथ्वीरूपांत दिसतें. मेदिनी—आदिकै सकलदोषगुणी । अंकुरैजति मेदिनी । १५०२५९. ३०१८७, १३०९२७(२).

मेध—यज्ञ. अश्वमेध १७०४१२, १८०१५२५; मेध्य, यज्ञांत हवन करावयाचे पदार्थ, पवित्र पदार्थ, तोंडा आवडे तें मेध्य । ऐसा बोधु ॥ १८०५५७; अमेध्य, अपवित्र या अर्थी, अमेध्योदकाचा बुडडा, विषयांस उद्देशून, १६०३१५.

मेधा—बुद्धीची धारणा शक्ति, बुद्धि, इच्छा. पै स्थैर्यताअनुजिनी । मेधा ते मीं ये जनी । १००२५६, स्थैर्यता अनुजिनी असा पाठ तोडावा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘स्वहिता अनपायिनी,’ स्वहिताला बाधक न होणारी, १००२७९. १४०१८३, १७०७६. मेधारस, धारणारूपी रस, १५०१८५; तपभक्तिमेधा १८०१४९४. मेधावी, बुद्धिमान, भक्तु मेधावी तपिया १८०१४९५.

मेर—मर्यादा, सीमा, तीर. परि भोगाचिये अडली कडे मेरे । ९०५१. जे नादाची पैल मेर । परब्रह्म जें ॥ १३०१०६८. तरि ब्राह्मण करुनि धूरे । खियादिक पैली मेरे । १६०९३. आगरा मेरे १८०४३५, मरणाचिये—८०७३.

मेरु-मेरू—पुराणांतील सोन्याचा पर्वत, मध्यस्थानीं असणें, स्थिरता व उंची या विषयीं प्रसिद्ध. **मेरू**—जे सुनिश्चल आंतरां । मेरू तैसा ॥ ५०१९. मेरू पसणें दिसाल । ६०९२. शिखराथिलेयां सर्वां उपरि । मेरू तो मीं ॥ १००२०६. तो मध्यस्थु गा गिरिवरा(रां) । मेरू जैसा ॥ १५०४६९. ११०६६५, १२०२०२, १३०३४७, १३०१०७, १४०१६३,

१४०३३७, १८०८७२. पाखांचा मेरू जैसा, अर्जुनाच्या रथास उद्देशून, १०१३९; मति मेरू होये, स्थिर होते, १३०६१९; जैसें पन्हेरेनि मेरूतें मढिलें ११०२१७; जरि मुंगी मेरू उळांडी ७०९२, मुंगिये मेरू नोळांढवे १३०२५९; मेरू-मंदार आंदोलत, स्थिर असून सुद्धां डगमगले, १०१५५; महामेरू १८०१७६०. **मेरू**—नातरि मेरुवरि सपूर । परमाणु बैसले ॥ ११०२३९, विश्व-रूपापुढें सर्व सृष्टि मेरुवर बारीक कण पसरल्या-सारखी दिसू लागली. मेरूपासौनि थोरें ६०३६८.

मेल—मेल, जुळवणी, समुदाय, साधन, संगति. कां स्नेह-मूत्र-वन्नि । मेलु पकी स्थानीं । १३०१५४. ६०११४, ६०३८८, ११०३७४, १३०३५८, १६०२१३, १७०५३, १८०६६४. आलिंगन-मेळीं ५०१३२; ज्ञातिगोत्राचा मेल १६०३५६; पात्रमेलु १७०२८३; मुखमेलेविण, पिलांच्या तोंडाला तोंड न लावतां, १३०१४०; येरयेरांचां मेळीं १३०१०४६; रविचंद्रा राहु-मेलु १७०२७१; सुसंगाचा मेलु १८०९९४, सृष्टिचा—१००२५२; मेलिं-ली—संचरीनि सुये मेलिं, येथें मेलिं पाठ असणें संभवतें, १३०१००४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मैलीं’ १३०१०१०; धरी मेलीसि करणें, घेणें व सांठ-वणें, १३०३६३, ज्ञानदेवी—‘धरी मोकळी’ १३०३६४. मेलें, साधनानें, बळानें, त्या त्या योगानें. पै मूर्तिचेनि मेलें । तो मूर्तु चि होजनि खेले । ५०८१. ५०९९, ८०३८, १३०४६३, १३०१०२७, १५०३०६, १८०३६८, १८०१०७; इंद्रियांचेनि मेलें १३०४७७, इंद्रियवृत्तिचेनि—१३०८४; स्थैर्यांचेनि मेलें(लें) ६०३८२; आंगमेलें, स्पर्शाच्या योगानें, १८०१२४८, मर्याद—८०२२८, मर्यादा पहा, स्त्रीपुत्रादि—१३०७६७.

मेलवर्ण—(१) एकत्र करणें. जे हे मेलौनियां मेले । फूगत वीरवृत्तीचेनि बलें । ११०४५४. हाता फली मेलौनि ६०४१३. (२) मलीन करणें. वाचा मेलेल, हा मैलेल चा अपपाठ असणें संभवतें, ९०५१९, ज्ञानदेवी—‘मैत्रैल,’ कुंटे—‘मैलेल’ ९०५२४. मैलणें पहा.

मेलवर्ण—एकत्र करणें, मिळवणें, मिसळणें,

जुळवणें, येसी अक्षरें चि रसिकें । मेलवीन ॥ ६०१४.
इये शरीरि(रिं)ची माती । मेलवीन तिये क्षिती ।
१३०४३०. दंभमानाचा मेलवा । मेलवीति ॥
१६०३२२. ३०२०१, ७०६४, ७०१०३, ८०१३३,
११०४२९, ११०४४२, १३०४१६, १४०३९,
१६०३४५, १६०४६०, १८०५५, १८०८१४,
१८०९९०, १८०११५०, १८०१५०२,
१८०१७६३. कुमारें चि सुलझीं मेलविलीं
१६०३०१, कुमार पहा; खागें मेलवी, साधकाला
आपल्या मुक्कामावर ईश्वर आणतो,
१८०९४९; डांगा मेलवितां १५०२२८; दूधा
पाणी मेलउनि १३०८४९; मनेंसि करणें योग-
धारणें(णे) मेलविलीं, मनासह इंद्रियांना योग-
धारणेलालावलीं, १८०१०१२; लोकत्रया
श्रवणसुखा मेलविलीं १३०८५४; हे(दे)राकु
मेलविजे, दहा आवरणाभि जोडावे, ११०२३५,
दशक, सं. वा. श. पहा; मेलवणी १७०१७८,
रसांतराची - १७०३३९; मेलवणें—अपारुलाभु
मेलवणें १८०८७७.

मेलहावणें—संयोग (राजवाडे). तरि भयदुःखा
होआवें मेलहावणें । ११०३१५, ज्ञानदेवी, कुंटे -
तरि भयदुःखासि कां मेलवणें । ११०३२०.

मेलाप-वा—मेल्या, समुदाय, जमाव. मेल्या -
जे हे मेलौनियां मेलें । ११०४५४, समारंभ
(हंस कोश). १६०३९४, १८०३४७. जलधरांचा
मेल्या १३०१५३; पुण्यांचा - ८०२६०; यमदमाचे
मेलें १३०२४. मेलाप, सज्जनाचा मेल्यापि
१८०१५११; मेल्यापक—तत्त्वमेल्यापकिं १३०९९.
मेल्यावा, वरील अर्थी व मेल, संयोग याही
अर्थी; रथांगा(गां)चा मेल्यावा । रथु ह्मणजे पांडवा ।
१३०१५१. १०१९३, १२०८९, १३०९६२,
१६०३४०, १८०१०३५, १८०१५०६. अखरांचा
मेल्यावा ७०१९४, इंद्रियांचा - १८०४९०;
उपद्रवांचे मेल्यावे १३०३४३; जूझाचा मेल्यावा
११०४७०, दंभमानाचा - १६०३२२, पांच -
३०२०३, पांचमेल्यावेयाची १३०१०६३, सं. वा.
श. पहा; तपोव्रतांचा मेल्यावा १३०५१७,
द्वादशादित्यांचा - ११०२३३, सं. वा. श. पहा,
यमदमाचा - १८०७७८; रुद्रादित्यांचे मेल्यावे
११०३२७; विजुंचा मेल्यावा ११०२३५, सकला-

थांचा - १५०९, सतिसां सतिसांचा - १३०१४९;
दुर्मेल्यावे १८०६५.

मैत्र-त्रि—मित्र, आवड, सख्य. मैत्र—इष्टा
मैत्रा दुरावी । १३०७९२, मित्र या अर्थी. जरि
मैत्रें चि वैरी मरे । ४०२२०, मित्रभाव दाखवून
या अर्थी. जीवाचें मैत्र १८०१७७३, पण्यांग-
नेचें - ८०१४४, भक्तिकयेसि - १२०२३२, संव-
चोरां - १८०७९४; मैत्र केलें १८०७५३; अति
मैत्रें, अतिमैत्रें असा पाठ अत्यंत मित्रभाव
दाखविणारीं या अर्थी घ्यावा, ११०१२९.
मैत्रि-त्री, मित्रभाव, जिव्हाळा, मैत्रियाचें
अर्धांबिंब—जंव मैत्रियाचें मावले । अर्धांबिंब ॥
८०११३, उक्काराच्या अर्धाचंद्राकृतीत दिसून
येणाऱ्या अर्धांबिंबांत मात्रात्रयाचें ऐक्य झालें
असतां, हा अर्थ बरोबर वाटत नाही, मावळणें
पहा; मैत्रियेची कला ४०२८, मैत्रियाचा कुवांसा
६०१२५; मैत्री १३०५९८; कपट—गुर्विणी
मैत्री १८०१४९३, येकपणाची - १२०१४८, संव-
चोरां - १८०२४८; वैरी कां मैत्रिया १८०१०६७.

मैलणें—मळकें होणें, दूषित होणें. पै मूत्तिचेनि
मैलें । तो मूर्त्ति चि होउनि खेले । परि अमूर्त्तपण न
मैले । दादुल्याचें ॥५०८१. आणि जनाचेनि पाएरे
(वें) । मैले चि ना ॥६०१७२. परि आकाश धूमें न
मैले । तैसा असे ॥ १३०१०२७. पन्हरेपण न मैले
८०३८, बोधु न - १४०३०७, मल्लु जेणें -
१६०४१६; बोलतां वाचा मैलैल (मैल्ल)
९०५१९; सरे ना मैले १२०४५. मैल, मळकें,
हें चोख हें मैल १६०२४८, हें मैल हें चोख
१३०८६; मैला—कनकाचेया फला । आंतु माजु
बाहिरी मैला । १८०६५५, मैली...शुद्धत्व
१७०१९५; मैलणें—शुद्ध प्रमेय मैलणें, शंकेचा
परिणाम, १३०३२३.

मोकट-मोकाट—त्वैर, मोकळा. मोकट—वसो
जैसा मोकड । १३०६९६, मोकड हा मोकाड चा
अपपाठ संभवतो, ज्ञानदेवी - 'मोकाड,' कुंटे -
'मोकाट' १३०६९८. मोकाट—मोकाड कोणा
नांतुडे । १३०६९८.

मोकलणें—मोकळें करणें, सुटें करणें. परि जें पावे
पालव मोकलिले । मजप्रति ॥ ११०६३, देवा, तूं
माझ्यासाठीं आपले पंचप्राण मोकळे केले आहेस,

मला अर्पणच केले आहेस. जो न मोकली
माहनि । जिवों नेंदी उपजौनि । १८.१०४५, जो
देहाहंकार मारून (देहान्त करून) मोकळें करित
नाहीं तर पुनः जन्मास घालतो, पुनः जन्मास
घालून जगूं देत नाहीं, पुनः मारतो. मोकळुनि
घालावें, चित्त स्थिर झालें नाहीं तर सुटें सोडावें,
६.३८०, यावर ६.३८१ पहा. मोकळवणें, सुटका
करणें, आणि संसारदुःखा मोकळवणें । विवृतीविण ॥
४.२१९, येथें घालवणें या अर्थी, कुंटे — ‘संसार-
दुःख मूळवणें’ ४.२२२. मोकला-ली-लें, सुटा-
टी-टें, स्वेर, अफाट, कांहीं निर्वेध नसलेला-
ली-लें. सुंदर आणि लेणें न सष्ट । तै तो मोकला
श्रिगारु होथे । १८.१७१७, आणि जेयाचां मनि
गांठि । वरि मोकली वाचा दीठि । १३.६६७, मग
मोकळें जेथजेथ जाइल । तेथीनि नियमू चि घेउन
येईल । ६.३८१, मोकळें अंतराल १६.१६७,
मोकली गोठि १८.१६७५; मोकळां हिं चवडां,
पंजे मोकळे असतां हि, १८.३९०, मोकळ्यां
चवडा ६.७८; मोकली चवरी १८.३२५;
मोकळें पेटवण ४.१३३; मोकळीं वोवीफुलें
११.६९८; मोकळे शाखिये १८.८६५; आंगाचें
लेणें मोकळें मिरविसि १७.७; पांचै पालव
मोकळे, पंचप्राण मोकळे असतात, १३.३६५;
भुकुटी मोकळिया सांठिलिया, रागातें भिंवया-
सुद्धां वर केल्या नाहींत, १३.२७२; मोकळा
ना बद्ध १३.११०५; गुंफिलीं कां मोकळीं
१८.१७१९; मोकली, मोकळीक, मतभेदाचें
स्वातंत्र्य, शाखां मोकली १७.२६; मोकळ(ल)-
वादि, निराशेनें वाटणारी सुटका, १.१५७,
ज्ञानदेवी — ‘मोकळवाडी’, आश्रयाभाव, कुंटे —
‘मोकळवादी,’ आश्रयरहित, १.१५७.

मोक्ष—संसारान्तून सुटका, जन्ममरणाच्या फेऱ्यांतून
सुटका; धर्म, अर्थ व काम या नंतरचा चौथा
पुरुषार्थ; परमानंदाची प्राप्ति. जैसा पापियांचां
ठांड । मोक्ष न वसे ॥ २.३४५. २.२३३,
३.४३, ३.८०, ४.२२१, ६.४३६, ७.८७,
११.९९, १२.१७४, १३.१०६९, १४.२८२,
१५.३५, १६.१५२, १७.३१८, १७.३६२,
१८.११२९, १८.१६७३. मोक्ष फुका
१२.१७६; मोक्षाच्या आंगा १२.१८४, —चा

एकांत ६.३२१, —चां पेली द्वारी १८.८९२,
—चा कलशु १८.१२१४, —चां गावीं
१७.३१९, —चा प्रसंगु १६.४५०, —चिये भेटी
१७.३२३, —ची योग्यता १८.९०१, —वारी
१८.६७, —सीव १८.८९५, —सोडि बांधि
१२.२१८, —चा सौरसु १५.३२; मोक्षाचा
आधवा होउन ठाके, संसार सर्ववाज्नीं
मोक्षासारखा मुखकर होतो, ८.१९६; मोक्षास
हीं काम सरे १८.९९७; मोक्ष जोडे १८.७०४;
—ठेविला पेसा जोडेल १८.७००, —तंव त(तै)चें
चि ठेवला आहे ६.४३९; मोक्षीं प्रवर्तलेयां
१८.१०३९; मोक्ष हाताहता होये १४.४८;
मोक्षोपादान १८.१२३७, मोक्षउपाय
१८.१२२४; मोक्षकर ५.१५, —काम ४.१४६,
—चक्रवर्त्तिचें अग्राहार १६.२०५; मा(मो)क्ष,
तीर्थीचें सुगुतें ७.४८; मोक्षदान १८.१४२६-
मोक्षधर्म १८.१५१४; मोक्षनिधान १६.८७
—पद ६.४३०, १८.१४२७, —पर्वत ५.३२,
—फल, फल पहा, —मय १५.२४, —मार्ग
१६.२५९, १६.४३७, —रूप १८.१४४१,
—रेखेचा आवो १८.३८, —लक्ष्मीचें भुवन
१८.५३४, —लाम १८.८९७, १८.९१८,
—विजयश्रिये वरैतु १८.१०४३, —श्रियेचां
पाटिं ९.४६, —सिद्धी १८.६९८, —मुख
३.१५१, ६.११५, १६.२६३, १८.१४५२,
—सुरवाड १८.९२२, —हेतू ४.८२; धर्म-
मोक्षाची शाखा १५.१९२; बंदि मोक्ष
१६.४; बंधमोक्ष १८.३१७; वैराग्यमोक्षद्वारीं
१८.८९६; इहिक...मोक्ष २.२३३; भोग व
मोक्ष यांचे संदर्भ ११.५९८, १२.८१, १५.८;
स्वर्ग मोक्ष १०.१२२, स्वर्ग—१०.२२५;
स्वमोक्ष १७.३५.

मोगर—पायदळ (हंस कोश), निवडक लोक
(राजवाडे), मुद्गर (कुंटे). पद(दा)तीचें मोगर,
११.३९०, कुंटेचा अर्थ ग्राह्य वाटतो.

मोघ—व्यर्थ. ९.१७१. अमोघ, निष्फल न
होणारे, ६.४४१.

मोचक—सुटका करणारे, मुक्ति देणारे. जैसं कर्म
चि मोचक । आपसैं असे ॥ ३.७९. १८.१४३०.
अवबंधमोचक १७.३०८.

मोट—(१) गांठोडें. कां ल्यावेया चोखट। टीक भांगार एकवट। घाल्लु बांधली मोट। गलां जेवि ॥ १७.३४५. (२) किंचित्. मोट वल्ला किंचित् वांकला, ११.४८२, कुंटे—‘वळली मोट’ ११.४८७, वरील (१) अर्थी.

मोटक—थोडें, लहान, एवढेंसें. तैसी ते कुंडलिणी। मोटकां औठे वळणी। अधोमुख सर्पिणी। निंदेली असे ॥ ६.२२३. ६.४५०, ९.४९, १०.१४४, १३.८१७, १४.१४४, १७.३६५, १८.१०२०. मोटके येवी कर्णी पाहिले दीठी, एवढी मोठी भूतसृष्टि पण विश्वरूपाच्या हातांत लहानशी दिसली, ११.३४२, हा पाठ व अर्थ संदर्भांत बसत नाहींत, या पाठांत अर्थासाठीं मोटकी व पाहिली अशीं रूपें ध्यावीं लागतील, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतींतील पाठ संदर्भांत बसतात, ज्ञानदेवी—‘मोटकी येवी पाहिली दीठी,’ कुंटे—‘मोटकीयेवि पाहिली दीठी’ ११.३४७, ही भूतसृष्टि तूं अंमळ (वांकड्या दृष्टीनें) पहातांच ती दुःखकालिंदीच्या तयावर (करपलेलें) झाड बनून राहिली; मोटकें आइकिलें ११.४८१, मोटकी निंदा आइके १३.६६५; मोटकें कले, पुढची गोष्ट थोडीशी कळते, १३.५७८, —देखिलें ११.३७६, —रिगे १४.१५९; खलाल मोटका सोसे, अंमळसा सुकला, आटला तर, १५.४६६; ज्ञान ज्ञातेया मोटकें डा(दा)वी ना जंव, जरा दाखवितें न दाखवितें तोंच या अर्थी, १८.४७६; मोटकें ह्याने ना तंव, थोडेंसें सांगतो न सांगतो तोंच, १८.१५८४; युगसहस्र मोटका पाहे, युगसहस्रांची रात्र थोडीशी उजाडते, ८.१६२.

मोटा—मोठा, नेहमींच्या अर्थी. मोटे सायास ८.२४३; सानें मोठें ७.९.

मोडणें—(१) तोडणें, नाहींसें करणें, बंद करणें, फेरफार करणें, थांबवणें, इंद्रियांची कसमस मोडे। ६.१८८. पाखांडाचे दरकुटे। मोडी वागवाद अन्वडि। १२.१४. तो वाढीनि मोडला। मंडु जैसा ॥ १८.५७२. जें खलांची वांकुडे मोडे। १८.१७७३. ३.२४७, ५.७८, ६.२२६, ६.२२७, ८.६५, ८.९९, ८.१०९, ९.३७१, ९.४०४, १३.६३,

१३.११४, १३.२१९, १३.२३०, १३.२३१, १३.२५६, १३.२६५, १३.४८४, १३.५८२, १३.१०५६, १४.३५६, १५.३५६, १६.२२६, १८.२८५, १८.६१३, १८.६४३, १८.११०१, १८.११६५. अनादिपणें नोमोडे १५.३१८; आकार न मोडतां १८.५०; आंगिचें तारुण्य मोडावें ११.४८८; आंगें जीवें मोडौनि १८.८९०; आड मोडूनि बोलें, पडदा दूर करून सांगतां, १८.१४३५, कुंटे—‘आड मोडूनि बोले’ १८.१४४५, विरुद्ध मत खंडन करून गीताशास्त्र सांगतें, हा पाठ व अर्थ ग्राह्य वाटतात; आण न मोडी १३.७९९, १८.९५५; आशा मोडे १८.९२१; करचरण मोडलें(ले) ८.१११, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतींतील ‘करचरणीं’ पुढें मोडलें पाठ वसतो, ८.११३; खुण न मोडे ११.२९०; गूढपण...मोडो ९.३७; घृताचें थिनलेपण न मोडितां १४.३७५; तागा मोडैल, संवंध सुटेल, ३.२६४, कुंटे—‘थारा मोडेल’ ३.२६९; त्राये मोडित जाये १३.१२८; —मोडूनि १७.६४, —मोडे ६.२११, थाड—१४.१४; थारा मोडला ३.११०, —मोडूनि १८.१०४६; दाबु मोडे ११.२२०; द्वैत न मोडितां १८.१४१२; पवाडु मोडौनि ११.२८३; पैकु न मोडे, पैकु पहा; प्रवृत्तिचे पाये मोडी १३.१६९; बगा मोडता(तां) ११.४६३; बीक मोडे ६.१५, बीज—१७.५९; भांगाराचा रवा मोडूनि ११.६३४; भेदु मोडे १८.१५७८, मनपण—१३.३०१; मार्ग मोडथि ६.२४३, मार्ग मोडे, वाट नाहींशी होते, ४.२०३, ६.२००; लव्हाटिचें लिहिलें न मोडे १८.१०१; वाट मोडली १३.८६८, —मोडे ९.९५, —मोडोनु १५.२८८; शशविषाण मोडावें, अशक्य बाबतीचें उदाहरण, १५.२१३; संचलु न मोडितु १३.२४५; सुख न मोडे ५.८, सोनेपण न—९.७६, सौरसु—१८.१२०७, स्वतंत्रता न—४.४५; मोडतु मांडतु १५.१३७, १८.१५३८, मोडितमोडितां १८.१०९२; घडतां मोडतां १८.४३३; घडे मोडे १५.१३३; वाढौनि मोडौनि १४.२७२; आंगमोडामोडी, आळसानें पिळोखे देणें, १४.१७९; आडमोडी १३.६९३

—डी १३.२२७, कुंटे — 'आड मोडविलीं' तोडून टाकलीं, १३.२२८ आड पहा. (२) मोड येणें, फुटून वर येणें. सोहंभावमडुरें। मोडौनि आलें ॥ ६.१४९. ९.४३४; मोडौनि आलें ११.२६५, — ये ८.२१; मोडवणें, हिरमुसला होणें, मोडवला ठाण १८.१५९४, ज्ञानदेवी, कुंटे — 'मोडावला ठाये' १८.१६१४. मोडी, पद्धत, आकृति, मुरड, कृष्णाकृतिचिया मोडी ११.६४१, प्रणवाचिया — ६.२७६; अमोडी, सल्ला, अखंड, ६.१८२.

मोद—आनंद. आनंदमोदबहल। सात्त्विकाचें मुकुल। १५.६, येथें सुवास. मोदक, (आनंद देणारा) एक खाद्य पदार्थ, १.११.

मोदला—मातीचा गोळा. मातिये विण मोदला। १८.८११.

मोल—किंमत. कां येकें मोल अपार। वेचुनु बांधलें दबलार। १७.८८. परावेया मोला, दुसऱ्याच्या किंमती वस्तूची, १८.६५१; पृथ्वयेचे(चें) मोल ६.९३; ना मोलें तरि उणें, किंमत कमी होत नाही, १८.१७१६; मोला तरि सरिसा ७.२३; मोले(लें) तीर्था जाये, पैसा खर्चून तीर्थयात्रेला जो जातो, १८.१६५; मोल देतां १८.५९६; मोलें पुरुनु, विकत घेऊन, १८.९४२; मोलें वणिजून घेंति, पैसा खर्चून विकत घेतात, १८.२३३; मोले(लें) वीकी २.२५४; मोल वेचणें, द्रव्य खर्च करणें, १७.३०५; कूडा थोर मोला न सरे, मूळची वाईट वस्तु चांगल्या किंमतीला विकली जात नाही, १३.४७०; मोलमान केलें काड, किंमतीचा अंदाज करतां येईल काय?, १५.३६३.

मोह—भुरळ, भ्रम, प्रेम, माया. मग ते मोहाची तुगुटी। नाचो लागे ॥ ६.१२१. मोहो अज्ञाना प्रमादा। पयां मिललियां दोषवृंदां। १४.२६५. २.२७, २.५५, ११.४९, ११.६६, ११.६८, १२.१७०, १५.५५१, १८.१५४४, १८.१५४८. मोहाचा अवसर १४.३२९, —चे कांदे १८.१५४९, —चि पैली थडी ७.९२, —ची मदवी १८.६८७, —चेनि महापूरें ७.६९, —चा माहारोग १४.४०८, —चें माहियेर १३.२६१, —चेनि सांगडें १३.२५१;

अहंमानाचेनि मोहें १६.२३३, आपुलेपणाचेनि — ९.१७, उपमन्युचेनि — १८.१७६७, चलवलेचेनि — १५.३४१, स्वज्ञानजनितें — १८.१५३२; मोहें आडाइले १७.१०२, —उठी ११.४०, —कवलिला १.२००, —लां ३.१०, —सैरा धांविजे १५.३२१, —नासिला ६.६, —निष्टंकिति १५.३४८, —भूलला १५.४२३, —मानिजे ३.२४४, —माल्हां(ल्हां)थिलें १४.२५१; मोहां मूके १५.५४९; मोहो वाढवी १४.१०७, —वाडीनला ४.२५, —वाडे १६.३६८, —वाढो लागे १६.३६७; मोहाते- (तें) सांडिसी २.२८०; मोहें हृदय व्यापलें १.१९८; मोहांधकार जाइल ४.१६९; मोहार्णवगवाडें ११.६१, मोहार्णवीं पडिलों ११.३२४; मोहफणिप्रसित २.७४; मोहबलें मनोधर्में ९.१५४; मोहभ्रमें गीलिजे १४.३२८; मोहमदिरा भ्रमले ३.१९३; मोहमलें न लिपे ३.७१; मोहमहिषभुक्ती १८.१६४५; मोहो- रात्रिची धर्मदेवी १६.६४; मोहवनिची माधवी १३.९८६; अर्जुनमोहें ५.१७१; देहमोह १३.१०२८; द्वंद्वमोहो ७.१६२; महामोहातें गिवसी १३.१७१; महामोहें प्रसिला २.७०, —निर्भर २.५; मोहमान १५.२५५; लोभमोह १६.२६४; शोक मोह ७.२०; व्यामोह पहा; मोहादिक—तम मोहादिकीं। वर्तत असे ॥ १४.३४१.

मोहणें—मोहांत पडणें. मोहित १.८५, १.१९२, ५.१७४; मोहन, मोहविणारें, १३.९९०, मोहनाछ ११.१९१, ११.४६४, १४.१७५; मोहिनी—विश्वमोहिनी १.२१.

मोहरणें—पुढें होणें, चळणें, वळणें. प्रवृत्ति मागोति मोहरे। समाधि ऐळाडि उत्तरे। ६.१९१. आकाश हें ओसरो। पृथिवी वर वीरो। परि नेणे मोहरो। चित्तवृत्ती ॥ १३.४९४. मग मन बुद्धि मोहरी। अध्यात्मज्ञानि ॥ १३.६१८. मोहर, पुढें, बाजू, दिशा, मार्ग. झणाल हिरव चारिवें गोरं। विसरे मोहर घरं। १३.३१४, घराच्या वाटेला लागावयाचें विसरतें; पया चि मोहरा, आयुर्वेद याच धोरणाचा आहे यास उद्देशून, १३.२२४; पुरी मोहरे, त्या पोपटाच्या पुढें नळी फिरते यास

उद्देश्य, ६०७६; एरी मोहरा, तीं ज्ञानपदें पुढें उलट केलीं असतां अज्ञानाचें रूप उघड होतें, १३०८४७; कर्माजकर्माच्या मोहरा १६०६९; त्वचेचिया —, त्वचेकडे वळवून, १५३२४, माझिया — ९३५६, माझेया — ९३९६, स्फीतीच्या — १३०६५८; अभ्यासाचिये मोहरे ठाके ६३५५, अभ्यासाचिए मोहरे लाविलें ६४१८; जन्मलेयानि मोहर नाहिं, जन्मलेल्यांना दुसरी गतीच नाही, ११४१४; तिनि मोहरा जालिया, आहार तीन प्रकारचे कसे झाले यास उद्देश्य, १७०११९; तिचा मोहरा न व्हावें १६४२०; तूझी मोहर घरुनि ११३२३; तेया मोहरा न व्हावा, मनोरयास फळाच्या वाटेकडे पाहूं देऊं नये, १८०१६९; विश्व हें मोहरे लावावें, जगाला सरळ मार्गाला लावावें, ३०१६९; विश्वरूपाचिया मोहरा चालावेया ११६७३; येरी मोहरा ठाके १५४१; मोहरें—विजयलक्ष्मी एक मोहरें. केलें त्रै(त्रे)तीं ॥ १०२३२, त्रेतायुगांत रामानें विजयरूपी लक्ष्मीला आपल्याकडे वळविलें; मोहिरें—कृत्यजाताचें मोहिरें। सारिजति ॥ १८०१६८, पुढें आलेलें कर्तव्य करीत जावें, हा संदर्भ बुद्धिबळांतील मोह्यांस उद्देश्य असणें संभवतें, ज्ञानदेवी—‘निरहरे सारिजती’ बुद्धिबळांतील मोहरें, १८०१७०; मोहोर—निगिजे पूर्विली मोहोरा। किं येइजे पश्चिमाचेया घरा। ६०१५९, परमपुरुषाची मोहोर लावि(विं), परमपुरुषाकडे ध्यान लाव, ८०८१; मोहो रे (मोहोरे) जालेयां बोधा, मार्गानें आलेल्या ओघाचें, १८०५८१, ज्ञानदेवी—‘मोहरे जालया बोधा’, कुंटे—‘मोहरें जालियां बोधा’ १८०५८४. मोहलणें—मोहांत पडणें. वांचूनि मूर्खांची गोठि

काइसी। एथ मोहलले गा कांतदर्शी। ४०८७. मौ—मौआल—मौवाल—मऊ, मृदु, कोमल. मौ—कां वसतिचा स्पर्श। मारुत मौ ॥ १६०१६८. १६०१२२. मौपणें १६०११६. मौआल—ते वंचिति मनें मौआलें। चकोरतलगे(मों) ॥ १०५६. मौवाल—आकारें नव्हति डगलें। स्पर्शि अति मौवालें। १७०१२६. १६०१६७, १६०१६९. चोख होउनि मौवाल १६०११४; साच आणि मौवाल १३०२६९; मौवाले, मऊपणा, १४०२४५. मौढ्य—मूर्खपणा, मूढ पहा. सर्वैद्रियां जाड्य। मना माझि मौढ्य। १४०१७८. केवल मौढ्याचेनि जीवें। जियाला जो ॥ १८०३८७. १४०२४६, १६०३२४, १६०३८९. मौढ्यमदाचेनि बलें १६०३८१, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मौढ्यमद्याचेनि’ १६०३८३; मौढ्यमद्याचें पात्र १४०१७५. मौन—मुकेपणा, न बोलणें. आघवेयां गूढां। माझि मौन भीं सुहाडा। १०२७४. मुंकेनि वेतलें। मौन जैसें ॥ १३०२७९. तें मौन तंव गोमटें। स्तवन माझें ॥ १८०११४७. २०८३, ११०६०७, १२०२०७, १२०२०८, १७०१५, १८०२४, १८०११४८. मौनाचिया मिठिया वर्णिजे, मौन धारण केलें असतां ज्याचें वर्णन केलें जातें, १६०१९; सिंधु मौनें घेउनि ठाति, अगस्ति-ऋषीला पाहून, १८०७३२. मौल—शिखर. आशादिचेनि जलें। जैसें क्षिरपांति मौलें। १३०५६६. मौली १७०७९, हा अपपाठ असावा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मैली’ १७०८०. म्लेंछ—अनाचारी, दुर्जन. म्लेंछाचें(चे) वसैटे १७०२९३; म्लेंछधर्माचां डोंगरीं बोलविलेंसे, म्लेंछधर्माच्या डोंगरावर बोलवण केली, घालवून दिलें, १८०५४७.

य

यकसर—येक पहा.

यक्ष—एक देवयोनि, कुबेराचे सेवक. यक्षरक्षणं—आंतु (यक्षरक्षणं आंतु)। शंभूचा जो धनवंतु। तो कुबेर भी अनंतु। ह्यपता जाला ॥ १०२०५.

यजणें—यज्ञहोमादि करणें, पुजणें, जे यष्टा यज्ञ यजावें। हें हविर्मन्नादीक आघवें। तो देखे अविना-

भावें। आत्मबुद्धी ॥ ४०११९(२). ३०११, ३०१२०, ४०१२३, ४०१४०, ७०१४५, ९०२२७, ९०३४५, ९०३९४, १६०९४. ज्ञानयज्ञें यजित सति ९०२६२; मातें यजिलें ९०३०९, — यजुनि ९०३१५; यजिलेया ही मातें सुकउनि, माझें आराधन केलें असतांही

मला विसरून, ९.३०७; मद्याजी, मला पुजणारे ९.३६२, ९.५१३; यजिता, यज्ञ करणारा, ४.१४८, ९.२४३; यज्वा, ज्याने यज्ञ केले आहेत, येथे यज्ञ करणारा, संयति चि सक्तव । जीउ यज्वा ॥ ९.२४१, संयम (व शांति) हींच यज्ञपात्रें आहेत व जीव हाच यज्ञ करणारा आहे; यद्या, याच अर्थी यज्ञ करणारा, ४.११९ (१); याज्य, यज्ञास योग्य, यज्ञाचा विषय, जें भजतेयांसि भज्य । याज्ञिकांचे याज्य । ६.४७५.

यजन—यज्ञक्रिया, पूजन. ह्यणति संसारीं जन्मिजे । यज्ञादि यजन कीजे ॥ २.२६६. यजन करिति पवित्री । इन्द्रियद्रव्यी ॥ ४.१२५. तेथ अज्ञान सरौनि जाये । आणि यजिता यजन द्वे ठाये । आत्मसमसें न्हाये । अवभृत् जेव्हां ॥ ९.२४३. ३.८३, ४.१३८, ९.३०५, ९.३४८, ११.५८६. अग्निहोत्रादि यजन, १७.४४; यजनक्रिया—यांकि यजनक्रियेचीं पेटां । घातलीं बांधीनि पोटी । ७.८६, यजनमीसें १७.१८०; यजनशील ४.१२२, ४.१४६.

यजु-यजुस्—यजुर्वेद. ऋग्यजुसामु ९.२७६; ऋग्यजुःसामे(में) १५.१६५, ज्ञानदेवी—‘ऋचायजुःसामे’, कुंटे—‘ऋचा यजुःसामे’ १५.१६६.

यज्ञ—आहुती देणे; ईश्वर, स्वर्ग किंवा इतर लाभासाठीं केलेले होमादिक धर्मविधि; ध्येय-प्राप्तीसाठीं सतत केलेलें आराधन. तुह्मां वर्ण-विशेषवसें । आह्नीं यज्ञ स्वधर्मुं विहिण्ण असे । पयातें उपासा मग आपैसें । काम पुरती ॥ ३.८८. आतां अवधारीं सांघेन आणिक । जे ब्रह्माक्षिक साक्षिक । तेयातें यज्ञे चि यज्ञ देख । उपासिजे ॥ ४.१२४. ३.८६, ३.१२१ (२), ३.१३२, ३.१३५ (१.२), ३.१३७, ४.११८, ४.११९, ८.४५, ९.२६५, ९.३०७, ९.३९४, ११.६०७, ११.६७४, १६.९८, १७.१२२, १७.१६८, १७.१८३, १७.१८४, १७.१८८, १७.३३६, १८.१३५० (१). तीन प्रकारचे यज्ञ १७.१६८ ते १७.१९४ पहा; यज्ञाची आदि, यज्ञांचा आरंभ, यज्ञांचें मूल, ९.३४८, —ची गोठि कायिती १६.३८०, —चें रूप ९.३०६, —चें वर्म १७.१६९; यज्ञीचें विधान ४.१४८;

यज्ञाचें सेत चि पीकलें ८.२५९; यज्ञार्थ १६.९२; यज्ञावशिष्ट ३.१२३; यज्ञांग, यज्ञरूप श्रीकृष्णास उद्देशून, १६.१३४; यज्ञादि २.२४६, —किं १७.३५३, —कें १७.३१६, —कें कर्म ४.११५; यज्ञोपकरण ३.१२८; यज्ञोपचार ९.३४७, —भरण ९.२३९; यज्ञकरणें १६.९६; यज्ञक्रिया ३.१२१ (१), ४.१३८, १७.७७; यज्ञदानादि ९.३६५, —क्रिया १७.३६४; यज्ञदानतपादिकें १८.१४८; यज्ञदानतपें १७.३६२; यज्ञद्वारीं ४.१४६, —पुरुष २.२५०, पुरुष (२) पहा; यज्ञभावितो ३.१०४; यज्ञभास १७.१९४, —मूढ १६.२९६, —विद्या १४.१५५, १७.१८०; वेदयज्ञादिसाधनें ८.२६२; अधियज्ञ पहा; अभियज्ञ, महत्वाचा यज्ञ, कैवल्यमार्गाचा अभियज्ञ १६.९८, १६.९२ ते १६.९८ पहा, ज्ञानदेवी—‘अभिज्ञ’ १६.९९; जपयज्ञ—समस्तां हिं यज्ञाचां पैकिं । जपयज्ञ तो मीं श्ये लोक । १०.२१३, ज्ञानयज्ञ—ज्ञानें श्ये गमिले । तो ज्ञानयज्ञ ॥ ४.१४०(२), ४.१५७, ९.२२७, ९.२३८, ९.२५२, ९.२६२, यावर ९.२३८ ते ९.२४३ पहा; ज्ञानयज्ञां(ज्ञा)वशिष्ट ४.१५०; दैवयज्ञ—तिहीं योगाग्नीं यजिजे । तो दैवयज्ञ बीजे । ४.१२३, द्रव्ययज्ञ ४.१३९; नित्ययज्ञ—स्वधर्मुं जो बापा । तो नित्ययज्ञ जाण पां । ३.८१, ३.८४; वाग्यज्ञ—येकिं शब्दी शब्द चि यजिजे । तो वाग्यज्ञ ह्यणिजे । ४.१४० (१), १८.१७७२; स्वधर्मयज्ञ—देवतांतरा भजावें । हें सर्वथान करावें । स्वधर्मयज्ञ यजावें । अनायासें ॥ ३.९१, ३.१३०; याज्ञिक, यज्ञ करणारा, आपुलां अथवा(वा) परावां । ठाईं उप-करिसि पांडवा । तेणें यज्ञे होये बरवा । याज्ञिक माझा ॥ १८.१३५० (२), ६.४७५, १३.२२३, १६.४००.

यंत्र—साधन, हत्यार, तोफ. वज्राग्नीचां ज्वाली । करुन अपारां घातूंची होली । व्याधिचां सीताली । पूजिलीं यंत्रें ॥ १२.५०, वज्राग्नीनें शरीरांतील घातूंची होळी करुन शरीरस्थ (योगांतील) यंत्र-देवता पुजल्या. पेसें शरीराकारि । यंत्रां भूतें अवधारीं । बाजनि हालवी दोरी । प्राचीनांची ॥

१८.१२९९, शरीराकाररूपी यंत्रावर प्राण्यांना वसवून प्रारब्धकर्मांचें सूत्र ईश्वर हालवतो. बांहांती (वाहाती) यंत्रें, तोफेसारखीं संहार-साधनें, ९.२१२; अपाययंत्र, हानी करणारें साधन, १६.३४२, काल-१०.१३६, घटिका-१, घटिका (१) पहा, दाह-१, लकडाची कळसूनी बाहुली, १.८१; विषयविज्ञानयंत्र, विषयांचा अनुभव करून देणारें यंत्र, शरीरास उद्देशून, ८.१४४; संहारत्रिपुरेचि यंत्रें, संहार करणाऱ्या शंकराचीं यंत्रें, ११.३३८, ज्ञानदेवी, कुंटे-‘संहार-त्रिपुरारीचीं यंत्रें’ ११.३४३.

यथा—ज्याप्रमाणें, ज्याप्रकारें. **यथार्थ**—अर्थणें(३)

पहा; **यथावसरें** १८.१६८; **यथागम**—विधी, शास्त्रांत सांगितलेल्या विधीस अनुसरून, १६.९४; **यथोचित** ४.७०; **यथाकालें** ११.४९४, -निगुती, वर्णिलेल्या युक्तीला अनुसरून, योग्य रीतीनें, १८.१५५, -लक्षणीं, जसें ज्याचें लक्षण होतें, १८.५७९, -लामें १२.२०९, -लिंग, योग्य लक्षणांसह, १८.७२९, -वत १५.४०२, -विधि -धी ७.१३९, १८.५९९, -संपन्न, अनुकूलतेप्रमाणें, १६.८४.

यमणें—नियमन करणें, शासन करणें. यमु ह्याने काइयमावें। ९.१९८ (२). **यम**—(१) यमराज; तेरा नियमितेयांतु यमु। जो कर्मसाक्षि धर्मु। तो मी ह्याने रामु। अर्जुनातें ॥ १०.२२६. यमू तूं नियमिता। ११.५१५. **यमोंसिं** जूझ १२.६७; **यमलोक** ९.१९७. (२) संयम, योगांतील पहिली पायरी. ९.१९८(१). **यमदम** १३.५०६, १३.५१६, दम पहा; **यमनियम** ४.१३३, **नियमणें**—नीयमणें पहा.

यन्हवि—यन्हवि पहा. ह्याणोनि विश्व संवरलें। यन्हवि युगांत होतें ऋडवलें। १.१६०, नाहीतर. यन्हवि माझां चिस्ति जें होतें। २.५२, बाकी माझ्या मनांत जें होतें. यन्हवि तत्वता वस्तु असे। अविनाश चि ॥ २.१०५, वास्तविक पाहिलें तर. आत्मचर्चें वस्तु. यन्हवि वेडा ॥ १३.२११, इतर बाबतींत. यन्हवि येणें चि जाये। निरयासि ॥ १८.६६, तसें झालें नाही तर. यन्हवि कणा भूसा। कांडितां हिं सोष्टु सरिता। १८.९३५, सहज पाहिलें तर. २.३१८, ३.७३, ३.९४,

३.२०५, ४.१२, ४.४५, ४.९१, ५.२७, ५.४०, ५.१००, ५.११२, ६.२६, ६.३९, ६.७२, ६.७५, ६.१४०, ६.२९४, ६.३६३, ६.४११, ६.४२०, ७.१५५, ७.१५८, ७.१९८, ८.१५०, ८.१५२, ८.१६५, ८.१८१, ९.२०, ९.८८, ९.१२६, ९.१३६, ९.१४०, ९.१४४, ९.२३१, ९.४४३, १०.१३९, १०.१४१, १०.१९६, १०.२४३, ११.५८, ११.३१५, ११.३६३, १३.११०, १३.२०९, १३.२३९, १३.३१८, १३.५४७, १३.५९८, १३.६०८, १३.६२४, १३.६५२, १३.६८९, १३.९४३, १३.१०१३, १३.१०७८, १५.७३, १५.११५, १५.१२१, १५.१७५, १५.२२८, १५.३४०, १५.५०७, १५.५५७, १६.२९१, १६.३७४, १७.३४२, १८.७६, १८.८९, १८.१९१, १८.२५५, १८.४३४, १८.६१३, १८.७१९, १८.९८६, १८.११०७, १८.१३३६, १८.१३६१, १८.१४७२, १८.१५३५, १८.१५७०, १८.१६०९. यन्हवि काइ १.६७, ४.४६, १२.१५९, १७.२५; यन्हविं तरि, तरि-री पहा; यन्हविं-वीं तन्हि-ही-हीं-हैं, तन्हि-हीं-हैं पहा; येन्हविं ८.२४१, ८.२५१, ९.४४८, ११.१७३, ११.२७७.

यवडा-यवडा-येवडा-येवडा—आकार किंवा प्रमाण दाखविणारा शब्द. **यवडा**—कीं यया साठीं यवडेया। आणिलां यशा ॥ १८.१७४१. **यवडी** योग्यतेची सिद्धि १८.१००३. **यव्हडा**—यव्हडे दुमैलावे १८.६५. **येवडा**—तेया विश्वरूपा येवडी दशा। ११.६३३. वेदां हि येवडें बोलणें। नेवसि कानीं ॥ १७.१४, वेदांनीं एवडें मोठें वर्णन केलें तेंही तुझ्या कानापर्यंत पोहोचत नाहीं. **येवडां** गुंफिरां, जीवास एवडें बंधन असतांना, १४.२८२; **येवडें** ११.२८८, ११.६३१; **येवडेनि** दारुणें, १८.१२७०. **येवडा**—तरि तुझां मांनं येवडा। होईन मी ॥ १६.४६९, तुम्ही मजवर कृपा कराळ तर तुमच्या पसंतीस पडेल इतका (एवडा मोठा) मी होईन. ९.५३, १२.२२७, १३.११२६; **येवडिया** प्रतीती १४.३३५.

यश-येश—सफलता, विजय, कीर्ति. **यश**—आणि

पुण्य यशासि आलें । ३.२७. ६.१०९, १६.३१.
कोरडें यश ११.४६६; यशा आणिलां
१८.१७४१; यश घेईं ११.४६५, - फावलें
११.६४, - भोगिं ११.४७४; यशश्रीऔदार्य
६.३७; अपयश २.२०१. येश—येश कां
अपकीर्ति १०.८४.

यष्टा—यजणें पहा.

यष्टि—यज्ञ, काठी. पर्जन्ययष्टि, पावसासाठीं करा-
वयाचा यज्ञ, १३.२२१; आंगुष्टी १७.२०३,
आंगुष्टी पाठ संभवतो, पुष्टि-ष्टी पहा.

या—हा, ह्या, ह्याला, इ. या शब्दाच्या अनेक
रूपांपैकीं कांहीं येथें दिलीं आहेत. इ व ए पहा.
या बोला आन नाहिं । सत्य माझे ॥ १३.६७०.
यिगी बोलिया या न लजे । प्रज्ञा केवि ॥ १८.१३९३.
या कारणें १२.८, - भंगीं १८.२४६, - लागि
११.७, १४.६६, - वरि १०.२७, १२.१९५,
- ही वरि ११.५२(१) - वेगलें १३.८४५; यां
आठां पाहारां भीतरी १२.१०५; यां कौरवातें
२.९४, ११.५१; यां दोहिं माजि पहिली
१६.२६३; याचां विरामीं १८.१३५८; यांचां
काजीं १.२१७; जग यांच्या प्रजा १०.९५;
याची काळुळती ११.३६२; याचेनि सोसें
११.१६७; यांचेनि सावाये ११.३८८; यांतें सीं
मारीन ११.५२(२); यया—यया चि अनुभवा
११.५८५; यया कारणें १८.१४०७, - परीतें
२.५२—पैसार १५.१०७ (२), - प्रेमाचें मुख
४.८(१), - लागि १४.१६६, - शरीरा
१५.१८०, - हीना २.१७; ययां १.१११,
१४.११६, ययाचा—आतां ययाचा हा विस्तार ।
हा चि यया पैसार । १५.१०७ (१). ययाचिये—
ययाचिये वाफेचिया आगी जाले । ११.३४९; ययाची
स्थिती १५.११३ (१), - चें हृदय २.४०;
ययाचेनि बलें १.११६, १२.१११, - चेया कर्म-
पंथा १८.८२०; ययातें, ४.८ (२), १५.१०९,
१५.१२०(२); ययातें १.११४; ययावरिं(रि)
यावर, ४.१८२; ययावरि शस्त्र न धरिजे
२.४७; यियाचि परीं ४.१२९; यियें बोझि
१२.१२२; ये—ये अध्याह्न १६.४६, - खोडां
१६.३१५, - मती १८.१२७३, - महामा-
रिचा ११.३७८, - विधिचा १८.२१३;

यें—यें अशेवें हीं भूतें । ४.१६८, तें वन्हि
यें तृणें । परें घालें ॥ १४.४३, तें ज्ञान
अग्नि आहे, वाकी इतर ज्ञानें तणकुटें आहेत;
यें तिन्हि येकें मिलति । १७.२६८, यें, हीं,
१३.५३४; यें हिं सविसें १६.२०५; येणें, यानें,
येणें (३) पहा; येया ३.३२, ९.३१, १३.५४,
१४.५९, १४.११०, १५.७२; येया कर्मा
प्रवर्त्ततां १८.७०४; येया कारणें ८.२५४,
१४.११५, १४.३७९, १८.१४९५, - पाठिं
१८.६५९; येयां ४.५६, १०.११६, - येरयेरां
१२.३३, आपण येया उचिता । स्वधर्मातें चि
राह्यतां । २.२२८, आपण येया ऐवजीं आपणय
पाठ ग्राह्य वाटतो, ज्ञानदेवी, कुट्टे—‘आपणयां’
२.२२८; येयांचां जिन्हारीं २.४८; येयाचेया
प्रीति ४.११; येणेंसिं १८.१६७२, येणेंसीं
कवण भीडे १.११९. येयातें—येयातें चि
अचिर(रा)मार्गु ह्याणिजे । ८.२२३.

याग—नित्यनैमित्तिक किंवा विशिष्ट हेतूनें केलेला
यज्ञ; हवन, होम इ. यज्ञ पहा. जै अदृष्टिचेनि
उपद्रवें । गार्हपत्य विश्व चि आषवें । ह्याणैनि पर्जन्य-
यष्टि करावे । नाना याग ॥ १३.२२१, अदृष्टिचेनि
हा अपपाठ वाटतो, अदृष्टिचेनि पाठ संभवतो.
तैसें यागाचेनि नावें । जगा वाउन हांवें । नागधीति
आषवें । येहेरा वान्हें ॥ १६.३८५. ४.१५४,
९.४७३, १४.४४, १४.१६६, १६.९५,
१६.२९६, १६.३५८, १६.३८१, १७.१८१,
१७.१८६, १७.१८७, १७.१९४, १७.३५९,
१८.९७, १८.४७९. सात्त्विक, राजस व तामस
यज्ञयाग—१७.१६८ ते १७.१९४ पहा.
यागादिक १६.३७४, १८.१३७, १८.१५१;
यागसंकटे(टें) १८.७७६; द्रव्ययाग ४.१५७;
नित्ययागसहितें ३.८६; महायागप्रमुखें
१८.१६४; योगयाग ४.१३९, ४.१५२;
विविधयागवितानें १५.१८७; याग अश्ववा
दानें १७.४०३; दानयागतपें १८.१५२.

याचणें—विनयपूर्वक मागणें. यज्जुनि मातें याचित ।
स्वर्गभोग ॥ ९.३१५. याचक ११.११७; याच-
काचें मिथुन, बुद्धि व बोधरूपी मागणारे, १६.६.
यातना—कष्ट, हाल. यया परीतें जेवी । ते जेविती
वोज न ह्याणावी । पोटीं भरती जाणावी । यातना ते ॥

१७.१६५. १६.३७२, १६.४२६. नरकयातना
१३.७७७.

यातायात—जाणेंयेणें, जन्ममरण. जेथ यातायात
निमाले । वनानंद जे ॥ ८०८४. २.२७८.

यात्रा—पवित्र स्थानास जाणें. तेया तीर्थे यात्रे
आणी । त्रैलोक्यी ॥ १३.४४७. तैसा मीपणें हालों
ठेला । तो आघवेया चि मज आला । इया यात्रा
होये भला । कापडी माझा ॥ १८.११६६. यात्रा
करणें १८.११६२, —करावेया १७.२४३,
—करीतु आहें १८.१६५; यात्रे जाण १३.८१३;
यात्रादिकें १७.२०१.

यावा—(१) येण्याचा प्रकार, प्राप्ति, उठाव. परा-
गांचा यावा १८.३४४, फलाचा — १५.१७०,
१८.१६९. (२) येणें क्रियापदाचें रूप. येणें पहा.

युक्त—शब्दास जोडून. त्या त्या सहित.
अंतःकरण-युक्त ७.१७९, आत्मबोध — २.३१७,
नित्य — ८.१३७, प्रज्ञा — २.३००; बुद्धि युक्तां
(बुद्धियुक्तां) जालेयां २.२३१; बुद्धियोगयुक्त
२.२७९; योगयुक्त—तो जितेंद्रिय साहाजें । योगयुक्त
चि ह्याजिजे । ६.९१, २.२६७, ५.३९, ५.४९,
७.१, १२.३९; योगयुक्तां होआवें ८.२५४;
श्रद्धायुक्त ७.१४१; अयुक्तपण—ह्याणनि अयुक्त-
पण मनाचें । तें चि सर्वस्व दुःखाचें । एथा कारणें
इंद्रियांचें । दमन नीकें ॥ २.३४७.

युक्ति-क्ती—योजनेचें कौशल्य, निष्कामकर्म कर-
ण्याचें कौशल्य, नियम, नियमितपणा. युक्ति—
ह्याणनि युक्ति हे पांडवा । घडे जेया सदैवां(वा) । तो
अपवर्गिचिया राणिवा । अलंकरेजे ॥ ६.३५६, निय-
मितपणा या अर्थी. युक्तिची कडसणी, योगयुक्त
होण्याचा विचार, २.३४२; युक्तिघोषें, इंद्रिय-
संयम, नियमितपणा, व योगांतील तीन बंध या
योगमंत्रानें, ८.४९, यावर ८.४७ ते ८.५२ पहा;
युक्तित्रय ४.१२५, सं. वा. श. पहा; युक्तिपंथें,
निष्काम कर्मयोगाच्या मार्गानें, ५.३२;
युक्तियोगाचें (युक्ति योगाचें) आंग पावे, जेव्हां
नियमितपणा योगाशीं संलग्न होतो, नियमितपणानें
योग साध्य होतो, ६.३५७; योगयुक्तिचा उद्देश
५.१६०; संन्यासयुक्ति सोपारी, कर्मरहित
होण्याची सोपी युक्ति, ९.४१. युक्ती—युक्ती जो
गा (युक्ती जोगा), वर सांगितलेल्या युक्तीनें

मिळण्यासारखा, १०.१५८, ज्ञानदेवी, कुंटे—
'मती जोगा' १०.१७४; योगयुक्ती, योगयुक्त
या अर्थी, २.३४१. युगुत-ति-क्ती पहा.

युग—काळाचें एक मान. पूर्णचंद्रास राति । युग
एक असौनि पांति । तरि काय पाहाताति । चकोर
ते ॥ १३.६४०, पूर्णचंद्रासह रात्र एक युगभर
सतत राहणारी अशी असली तरी ती उजाडावी
असें चकोरांना वाटेल काय ? १३.३७८. चहुं
युगांचीं डालें १५.१२८ (२); युगावृत्ति
१४.११२; युगसहस्र ८.१६२, युगें सहस्रावधी
निमति ८.१६१; युग बुडणें, बुडणें पहा; युगीं
युगिं ४.४८, —युगीं ४.५६; युगांत, १.१६०,
२.२१५, ७.१७७, १३.५१७, १८.४८४,
१८.७८४, —चक्र ११.३३८, —विद्युचां
पालवीं ११.२९६; कलियुगांतीं १५.१२८ (१),
कलि युगीं वरि १८.१७८१; कृतयुग
१५.१२८ (३).

युगुत-ति-क्ती—युक्त, योजना, तर्क. युक्ति-क्ती
पहा. युगुत—युक्त, योगयुगुत ६.३५८.
युगुति, युक्ति, युगुतिची कांबि ६.४२२, कांबि
पहा, —चेनि मापें ६.३४९, —चेनि हाथें
६.३५२; युगुति निमले, तर्कास पटत नाहीं,
१८.१६९६; युगुतिमंत, नियमानें वागणारा,
६.३५५. युगुती—ऐसा ज्ञानाचिया युगुती ।
पालड पडे गा सुमती । डोलेयांची शोभा राती ।
पालटे जैसी ॥ १८.४९२, पालटणें पहा. युगुतीची
मुद्रा पडे, नियमितपणाचें वळण पडतें, ६.३५३.

युगुल—जोडी. अंग्रियुगुलीं, दोन्ही पायावर,
११.६९८; चरणयुगुल १.१९; नेत्रयुगुलिचेनि
अंतें, दोन्ही डोळ्यांतील अश्रुप्रवाहानें,
१८.१५४१.

युग्म—जोडी. स्त्रीपुरुषयुग्में, स्त्रीपुरुषांचीं जोडपीं,
१६.३०८.

येक—एक पहा. हा चि येकु रक्षावा । १.१२४,
भीष्मास उद्देशून. सर्वभावं भजावा । हा चि येकु ॥
३.१४३, स्वधर्मास उद्देशून. यन्हावें इये प्रकृति
विकारीं । येकु मीं चि असे (सैं) अवधारीं । ९.१२६.
जंव आकार येकु देखति । तंव हा देवो ऐसैं ह्याति ।
९.१६९, एकांदा. आतां झाडक सांभो. आग । जें
करिति येक ॥ ९.२१८, किस्थेक. कां शाखा सानिया

धोरा । परि आहाति येका चि तसवरा । १०२५०.
तैसि (सैं) मज येकाची सकल जनीं । आज्ञा पालिजे ॥
१००२८४. नाथिलें आपणपें एक मानिलें । ११०५९,
आपण कोणी एक नसून (खोटेंच) मी कोणी एक
(अर्जुन) आहें असें मानलें. आषवेयां येक । सव्य
जैसैं उदक । १२०२०४. २०६७, ४०१३९,
४०१४५, ४०२०२, ५०१३४, ६०१११, ६०४३७,
७०१०८, ७०१५६, ८०१२६, ८०१५३(१),
११०२८०, १२०९७, १३०७३६, १४०७६,
१७०८८, १७०१७०, १७०३४१. येक चि दीसे
दुसरें, आरशामुळें, ४०४६; येकाचां पोडिं
बांधालिं १२०९२; येक जि(चि)मान १२०२०१;
चैतन्य येक २०१६९, तूंचि (तूं चि) — १२०२३;
बुडणें — १२०१७३; येकु आणिकु १००२९५,
आणिक येक-कु ६०१७२, ६०४२९, — ही येक
१४०७२; कव्हणां येका ८०६९, कव्हणी येकु
६०४३०, कव्हणें येकें ३०१६०, ९०४५९,
९०४६९; काइयेक १२०८२; कांहीं येक
६०३५९; कोण्हि येकु ९०१५०, कोणही येकि
दशा १४०७९; कोण्हें येकें उपायें १६०१५०;
क्षणा येका १०२४०, क्षणु येकु १४०१९७;
नाच येक १०१७०, ३०२२९; बहु येकें,
पुष्कळांनीं, १६०४९; येकु वेळु ४०२५,
१००१७२; येके-कें वेळे-लें, वेळ पहा;
येका—येकातव ८०१७०; येका पांती
१२०२०७; येका रानी(नीं) धांवे ११०४१;
येकां—अंतरालें येकां गती १२०१११; येकां...
सर्वा १७०२१७; येकि, एकच, एकाच प्रकारची,
ऐक्य, या दोघां येकि वि साउली । १२०१९८,
जेण आपणेयां आह्वां सेज । येकि केलि ॥
१३०६०४, येकि अष्टसेदव्यक्ति ९०९७, — चाड
४०१९३, — ही चिंता १२०९४; येकिचियें(ये)
तुंबिणि ये फलें १३०१०५५; सात येकि
१००२५४; येकिकडे ११०२३८; येकिं (कि)
होआवेया, ऐक्य होण्यासाठीं, १७०३५३;
येकी—येकी चि रूपिं ११०२०२; येकी हात-
चटिया १८०१६२, —हेला १००२८०, —हेलां
४०३८; येकिं, कांहीं जणांनीं, ४०१४०; येकीं—
ज्ञानयोगा माझि येकीं, ज्ञानयोग व अष्टांगयोग
यांपैकीं एक, १६०८०; येकु—मी जगीं येकु

अर्जुनु, व्यक्तीच्या अभिमानास उद्देशून,
११०५१; येकु चि पाडु १२०१९९; येकु बोलु
११०६२७; येकुं(कु) दीपुं(पु) सायासैं लावी
१७०८७; येके ठाई १२०४२, १२०२१०; येकें
चि उडाणें १००२३०; येकें चि परिसैं केळें
८०१९९; अवसरें येकें ८०७१; तिन्हि येकें
मिलति १७०२६८; येकमेक ९०२७३, १००२७०,
१७०१५०; येक येका ११०१३१; येकायेक
९०२४८; येकि...येकि ८०२३६; येक दोनि
चि वेळ १३०७६४; येका दोनि बोखव, सत्त्व-
रजतमांपैकीं एक (सत्त्व) गुण वाढला तर त्याला
दुसरे गुण मारक होतात, १७०६२; येकां दों
११०३९; येकि दोनि ११०६९४; येकु येकु
७०११, येकें येकु ११०४६९; येकाकी १२०२०५;
येकांतीं १००११०; येकायतन ४०६१; दैवगुण—
येकोपजीवी १६०६६; येकदेशी व्यापका
१२०२५; येकस्व—पिंडाचेनि मीसैं। पदीं पद
प्रवेशे। तें येकत्व होये तें(तै)सैं। पांडुकुरा ॥
६०३०८, येकनिष्ठ ८०१९०; येकपणाची मैत्री
१२०१४८; येकपत्तिनवतें ८०१८७; येकवंकिचिया
स्थिती, एकरूपतेची स्थिति, ४०११, येकवंकैयेचा
ठाओ ८०१३४; येकवला, ऐक्य, ११०५,
१८०६३४, एकवला पहा; येकवाक्यता, वाक्य
पहा; येकसरा, एकसर पहा, आत्मा तूं य(ये)-
कसरा । १८०२३, ५०१४३, येकसरेया आहारा
१७०११९, येकसरी ८०१५३(२), य(ये)कसरें
१६०४१४; येकसारखें ११०३५०.

येकला-ली—एकला-ली-लें पहा. तैसी सर्ववृत्ति-
वैभवि । बुद्धी चि येकली बरवी । १८०३४६.
६०३००, ६०३७९, १६०२७५. येकलां
नवमीं १००३०.

येकाध—एकादा, कोणीएक. कर्हि येकाधेन वैकुंठा
जावें । तेंतिहि (तें तिहिं) वैकुंठ चि केळें हे(हें)
आववें । ९०२०२. १६०२७५, १७०२२२.

येकावटणें—एकवटणें पहा. इयें पुनरावृत्तिचीं
धराणीं । आषवीं येकावटति जेयाचां प्रयाणीं ।
८०२३२. ८०१२४. येकावटें ९०४५५. वरील
तिन्ही रूपें ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीति 'एकवटणें'
चीं आहेत. येकवट ११०१४३.

येक्रेक-येकैक—प्रत्येक, कित्येक. येक्रेक—हें

येकैक कोती सांवावें । ७.५१, ज्ञानदेवी - 'एकैक', कुंटे - 'एकैक' ७.५२. येकैक—गुण येकैक काह तेहाचे । कलिशील तूं ॥ ६.१११. ८.१९४, १८.७७४, १८.१३५१. येकैकाचां आंगप्रांतीं ११.२८२; येकैकें १४.३३४.

येकोल—एक वेळ, कदाचित्. पथ तूझेनि गोसाविषणें । येकोल बुद्धीचेया ठाया येणें । ११.६२. तरि वाधाचिये भडवे । येकोल चरौनि आला देवें । १३.७६२. ८.१०६, ८.२४३, ११.३७७, १८.१२३२.

येणें—एणें पहा. (१) (क्रि.). आयंत, आणलेलें, हें रूप आयत्त, विस्तृत, या अर्थीं योजलें असावें, ग्रंथायंत, ग्रंथांत आणलेलें, विस्तृत रूपांत दिलेलें, १३.३२८; यंता—ह्मणों यंता १५.४८४ (२); यंतां—येतां, आणलें असतां, येतांना, यें आंगा न यंतां देखे । दूरौनि जो ॥ १३.५३४, उदया यंतां १८.१०९१, बिंबा—, बिंबाशीं ऐक्याला येतांना, १८.१३५६, मोक्षाचिये भेटी— १७.३२३, स्वराज्य जबलिके—१८.१०६६; यंति, येतात, येतील, जेया ठाया यंति मार्ग । १८.१५९१, सुखां ह्मणों यंति वेद । १८.१६२४, यंति नयंति १५.२९५; यंतिया, येगाऱ्या, यंतिया वाटा १८.६९४, ज्ञानदेवी - 'येतिया', कुंटे - 'येतिया' १८.६९७; यंतें—अवधान यंतें १३.३२३, मोक्षा—१६.१५२. यावा—(१) यावयास पाहिजे असेल तर, हें असो आपुला ठेवा । जरि हाता आयि यावा । १६.४५५, (२) येत रहावा, परि टाकिल्यांहि सागर । जैसा मागील यावा अनिवार । १२.३७, यावाजावा, येणें जाणें, लाभ हानी, १४.३३७; यावें—आह्मीं योगजात अभ्यासावें । तेणें यया चि अनुभवा यावें । ११.५८५, कैवल्याचा उवाचा यावें १६.२६८; नाशु यावें, हा पावे चा अपपाठ आहे, २.९७; विश्वरूपीं यावें ११.६६३; यावेया—जें जन्म-शर्तीं भल्लगिजे । एकोल यावेया ॥ ९.२०५, शांती यावेया १२.१३९; ये—पाठिं अवसांत ये चेळ ॥ ६.६९, कूर्मिचेया पीलिया । दृष्टि पान्हा ये धनंजया । १८.१३३४, अविचार ये ६.४६५, आकारिं— १३.८८६, आया— ७.६६,

१४.९६, ऐक्यते—१३.९३२, गिवसित— ८.१८९, ठेविली ऐसी— १८.६७८, देव-त्वासि— ७.१४५, पडियंतें— १४.२१४, पुसूं— १८.२२१, पूरु—१६.९, प्रकृतिदशे— १३.१००२, फला—२.५७, मोडौनि— ८.२१, लागों—१८.१६८३, ह्मणों— ८.१७७, ८.१८७; मीठातें बुडलूं ये १६.७१; चित्ता येचिना (ये चि ना) ४.३५; न ये—कां दीधलें माधीतें येइल । किं न ये हें पुढिल । न पांतां दे भांडवल । मूर्खुं चोरा ॥ १६.२८१(२), उपाया न ये १३.८६१, गर्वा—१८.१६६, हाता— १३.९४७; काहीं ठिकाणीं न ये चे प्रयोग नये असे येणें इष्ट वाटतें, येवों जावों न ये (नये) १८.६७१, राहाटों— ३.१२६, व काहीं ठिकाणीं नये तोडून न ये असें घेणें इष्ट वाटतें, मना नये (न ये) ११.६३५, हाता नये (न ये) ९.१३५; मना नै ये ४.२००, येइजताहे १६.१७; येइजे—ज्ञानें येइजे भेटी; ध्यानाचिये ॥ १२.१३६, ९.५०; पुनरावृत्ती येइजे ८.२४४; येइल १६.२८१(१), येईल— आपणपां येईल ८.२५४; घेउनि येईल ६.३८१, बोलों— ७.१४; येतु—ह्मणांचा येतु चित्ता । महापूर ॥ १४.४००, येतां—जेया येतां, जेथें पोहोंचलें असतां, ९.४८, येतां, उपमेयेतां(तां) १६.१७१; येति—आया येति २.३५१, संसारा—८.२०४; येती—उपमूं येती ११.२३४, एषा—४.९(२), स्वर्गा—९.३१६; येयावें—(१) यावें, मना रुची येयावें १३.७७६, (२) यावयाचें, येयावें असे १४.३३१; येयावेया १८.१३४८, येयावेयाचि ८.१०९; येळं-ओं-वों, येळं नेंदिजे १४.२८९, येळों लागति ९.३२५; येवों पाहे १७.३९३; यों, येवो, न यों कां १७.३२२; येयों—येऊं, २.९९; नैयंतां—तो मरण नैयंतां निमौनि गेला । ८.२१६, वयसेचिया गावां नैय(यं)तां ६.४५१; नैयंता, आला नसता, १५.४८४ (१), ज्ञानदेवी— 'न येता' १५.५१७, कुंटे १५.५१८; १८.१६८०; नैयंति ९.४५८, १५.२९०, १५.२९१, १५.२९८;

नैयवे, येववत नाही, ६.४३२; नैयावं २.२२६; नैये १.२०८, २.४५, ४.१६६, ५.१५३; अन्हेरं नैये २.६०, चित्ता— १०.१४१; नैयेईल ५.१७२; नैयेसि १.२३२, ११.३१८; नैयों, नयेवो, १५.२४७. (२) (ना.) तें मावौतें येणें पडे। देहासि चि॥ ८.२०३. बुद्धीचेया ठाया येणें ११.६२, मरणा— १६.१०५, शरीरा— १२.१३५. (२). (३) ह्यानें, एवढ्यानें, ह्या प्रकारें. तैसें येणें शरीरें। शरीरा येणें सरे। १२.१३५ (१). ८.८०, ९.१३२, ११.५८६. येणें अवसरें २.२३, —हीं कारणें ८.१८७, —चि देहें १३.१०७०, —नाचें १.१९५, ८.३५, १६.३१, १६.७२, —पाथें ४.१०, —फलत्यागें १२.१३४, —बोलें ६.५, —मानें, मान (१) पहा, —रुखें १५.७२, —व्याजें १४.६६; येणें बहुत जोडलें नाशेल २.२२; येणें येणें प्रकारें १३.१०३५.

येतुक—इतुक पहा. तरि गा येतुकें करी। यां आठां पाहारां भीतरी। एक निमिषभरी। देंतु जाये ॥ १२.१०५, (देंतु पुढें पडलेला दंड निमिषभरी पुढें असावयाला पाहिजे, हा मुद्रणदोष सुधारला आहे) चित्तास उद्देशून.

येतुल—इतुल व एतुल पहा. येतुला-ली-लें. देवी लक्ष्मी येतुली जवालिक। परि तेही यया प्रेमाचें नेदखे चि मुख। ४.८. ६.६५, ६.४३७, १०.१८४, १०.२९५, ११.३३३, ११.४२२, ११.४४२, १३.७७६, १४.३२१, १८.१११७. येतुलां अवसरें १.८७; येतुलिया साठि १३.७६३; येतुली दशा ८.२३०, —प्रीति ९.१९१, —वेन्हीं ६.२६१; येतुले दीड्या ६.४२७; येतुलेन हिं मापें १६.४०९; येतुलेनि, इतकें केलें असतां, येतुलेनि सर्वकालीं साम्यता। आपणयां येईल ॥ ८.२५४, ४.९०, १८.६९८; येतुलेया कारणें १०.६०, —वेगला ११.३६४; येतुलालें १८.१४२६.

येथ—एथ पहा. येणें संग्रामाचेनि अवसरें। येथ कृपापुण्य नुपकरे। २.२३, २.५३, २.५५, ७.३, १३.७६४, १३.८४७, १३.१०७६. येथिचें वर्म १७.३९७. येथें १८.३८२, —सांघिजेल १५.१०९; येथौनि याची श्रद्धा १७.४०९,

ज्ञानदेवी—‘एथुनियां चि’, कुंटे—‘येथुनि याचि’, ब्रह्मनामास उद्देशून, १७.४१२.

येर—एर-री-रें पहा. येर गगन तें गगनी चि आहे। घटत्वा ही आर्दा ॥ ८.२५२. ७.१३५, ७.१४६, ९.३४६, ९.३७६, १०.१४१, ११.५०१, १२.४०, १२.७५, १३.१३३, १३.५६३, १३.१०४३, १६.२४२, १६.२९१, १७.६२, १७.३०८, १८.८९५, १८.१०८२, १८.१५७२. येरा १२.१८७, १३.५८; येरां—आणि येरां हिं रसां पांतिकरां। जाला मानु ॥ ११.२, १६.१०३, १८.५९५; येरां सर्वां भूतजातां १०.६७, —सुरगणांची नवाई ८.१५६; येरिं दो, या दोघां पेक्षां, १७.३९४, ज्ञानदेवी—‘येरां दोहींपरिस’ १७.३९७; येरिं रसि १७.११७; येरीची (येरी चि) गोठि १७.४२९; येरी विरुद्धा दोन्हीं सांडाविया १७.८२; येरीकडे १७.२७८; येरी मोहरा १५.४१; येरीं वृत्तीं, इतर वृत्तींत, १७.२३०; येरु—तो, दुसरा, अर्जुना तेया नांव ज्ञान। येरु प्रपंचु हें विशान। ७.६. ९.३६७, ११.४२, १३.६३५, १४.४०६, १८.२३२, १८.६५९; येरु फलभोगु ७.१४४; येरें, दुसरे, इतर, दुसऱ्यानें, श्रीकृष्ण किंवा अर्जुन यांस उद्देशून, तैसी ज्ञानि मति न फांके। येरें जल्पति नेणां केतुकें। १३.६३७, माझीं होति कामारीं। तियें वांचौनि येरें मारीं। १६.३५१, ५.१४, १३.६४, १७.३१२; येरयेरां १२.३३, —चां मेळीं १३.१०४६; येरपूरीं, परस्परांनीं, १.८७; येरयेरें—एकमेकांचे, हे येरयेरें आवघे। गोत्र आसुचें ॥ १.२०७.

येरझार—एरझार-एरिझार पहा. लाटाचां येरझारिं १३.८०३. येरिझारि—तेथ येरिझारि लागि। जन्ममृत्यूंची सुरंगी। सुवाळी चांगी। संकल्पें पणें ॥ १३.४९. यरिझारे १२.१३५, ज्ञानदेवी—‘येरझारे’, कुंटे—‘येरझारे’ १२.१३६.

येवडा-ढा-ढी-ढें—इतका-की-कें. येवडा... थोर... उपकार १७.४२७. येवडा धिंवसा १३.११२६; येवढी वस्तु ९.५३; येवढें अहोरात्र ८.१५५.

येचि—असें, याप्रमाणें, ११-१५३. मोटके येचि ११-३४२.

येसणें—यसणा-गी-णें पहा. येसणें श्रोतेपण १५-६९.

योग—साधनाची जोड, संबंध, प्राप्ती, अष्टांग योग. अर्जुना समत्व चित्ताचें। तें चि सार जाण योगाचें। जेथ मना आणि बुद्धिचें। ऐक्य आधि ॥ २-२७३. यन्हाविं सोहोपें योगासारिखें। कांहि आहे ॥ ६-३६३. अर्जुना हा फलत्यागु। आवडे कीर आसलगु। परि योगामाजि योगु। धूरेचा हा ॥ १२-१३३. २-२३०, २-२७५, ४-१५, ४-१८, ४-२५, ५-१७६, ६-३३३, ६-३४७, ६-३५३, ६-३६५, ६-३७४, ६-४२७, ७-८८, ८-९३, ८-२४३, ९-८६, ९-१३२, १०-२३, १०-१०६, १०-१७३, ११-६३९, १२-६६, १२-१५५, १३-१६३, १३-११२६, १८-७३९, १८-१०३५, १८-१५९१. योगाची निरुती ८-२१९, -बरव ६-३७२, -चें बल ६-४२५, बल पहा, -चिया वाडा १२-६९, -चें सर्वस्व ६-५३, १४-३८५; योगाप्तीचें उपासन ४-१२१; योगाप्तीकें यजिजे ४-१२३; योगाचल ६-५४, -तिसायासें १३-६३८, -ब्जिनी-सरोवरु १८-१७३४, -भ्यास, अभ्यासणें पहा, -दिक् १०-१५६, -दिक् साधनें ३-९०, -रूढ ६-६१, ६-६५; योगेश्वरा ६-८७, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘योगीश्वरा’ ६-८७; योगक्षेम, क्षेम पहा, -च्युत ६-४४६, -जात, जात पहा, -ज्ञान, ज्ञान पहा, -तत्व १०-२४, -तुरंग १८-१०७०, -तेज ११-६३७, -दुर्गे १२-५७, -द्रुम ६-३२२, -धारणें १८-१०१२, -निद्रा ५-७८, -निधि ११-१२१, -निष्ठा २-३१६, -पट, संन्यासदीक्षेचे नियम व रिद्धि-सिद्धि हींच वल्लें, १६-३३०, -पती १२-२७, -पीठ ६-४६०, -प्रतीती १०-१०५, -फल १८-१०७९, -बल ६-४२६, -भूमि १८-१०६४, -अष्ट १०-२६(२), -मायापटल ७-१५४, -याग, याग पहा, -युक्त -युक्ति, युक्त व युक्ति-क्ती पहा, -युगुत, योगसाधन केलेला, ६-३५८, -रूप ६-१, १२-२२६(२),

-त्रसें १८-२४४, -विभवभांडार ६-११, -शास्त्र १३-८२४, -संन्यास, कर्मयोग व संन्यास, ५-३०, ६-४२, -समुद्धी ४-१४२, १२-१५४, -साधन ६-४२४, -सुख ६-५१, १२-४, -स्थिति-क्ती २-२७२, २-२७५, २-२८४, ४-१६, ५-३३, ६-३८६, १०-२६(१); अभ्यासिलेनि योगें ६-३७३, अभ्यासेसिं योगु ८-८०, अभ्यासयोगु १२-११०; अष्टांगु योगु ९-४१८; आत्मयोगें ५-७१; उभययोगु, क्षेत्र व क्षेत्रज्ञ यांचा संबंध, १४-८१, ऐश्वर्य—९-९१, ११-१६३; कर्मयोग ३-३७, ५-२, ५-१६, ८-९१, १८-१४३३; क्रमयोग, क्रमाक्रमानें ईश्वरप्राप्ति करून देणारा योग, १८-१२१२, १८-१२१३, १८-१२१५, १८-१२१६, -प्र(प्रा)साद १८-१२१४; क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग, क्षेत्र व क्षेत्रज्ञ यांचा संबंध, १४-३५, ज्ञान—३-३६, १६-८०, ध्यान—१८-१०३६, बुद्धि—२-२७४, २-२७६, २-२७७, ३-३३; बुद्धियोगयुक्त २-२७९; भक्तियोग १८-११२३, -संमत १२-२२६(१), भक्तियोगें १४-३६८, १८-११७६; मायायोग १५-९०; युक्तियोगाचें (युक्ति योगाचें) ६-३५७, युक्ति-क्ती पहा; राजयोगुतुरंगी १८-१०४१; वज्रयोगाक्रमें ४-१४५; संन्यासयोग, संन्यास व कर्मयोग, ५-१५, ५-२५, सांख्य—, सांख्य व योग, ५-३१; सांख्ययोगमते, सांख्ययोगाच्या मतानें, १३-९१; योगु तो चि संन्यासु ६-४०; सांख्य...योगि ५-२९; योगें—योगसाधनेन, त्या त्या द्वारे, योगे(गें)—तरि व्यक्त आणि अव्यक्त। तूं चि (तूं चि) येक निभ्रांत। भक्ती पाविजे व्यक्त। अव्यक्त योगे(गें) ॥ १२-१३, भक्तीनें व्यक्ताची व योगानें अव्यक्ताची प्राप्ति होते; निवाले योगे(गें) ११-३६१, माडावांकर प्रत—‘निवाले थोर’, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘निवावे तैसे निवाले’ ११-३६६; अनन्ययोगें १२-८२, अभ्यास—४-१४३, ईश्वरसत्ता—१८-१३०२, उभय—क्षेत्र व क्षेत्रज्ञ यांच्या योगानें, १३-१०४९, एणें—१८-१२६१, कवणें—१२-३३, ज्ञानदेवी, कुंटे, ‘योग’ १२-३३, कारणहेतु—१८-३७३, क्षेत्रक्षेत्रज्ञ—१४-३३, क्षेत्र—१४-६५, दैव—

६.३४, निमित्त-४.७४, प्रकृति-४.४३,
बुद्धि- २.२७७, भाग्य- १८.१७५२,
विभूति- १०.२०१, संमान- १७.२६५,
सांख्य-, सांख्ययोग द्वारा, १३.१०३४; दुर्योग
१६.२५६; वियोग व योगवियोग, वियोग
पहा; संयोग पहा.

योगी—कर्मयोग करणारा, अष्टांगयोग करणारा.
अर्जुना तो चि गा योगी। विशेषिजे जगी। ह्यगौनि
येसा होये ययालागि। ह्यणिणें तूतें ॥ ३.७५,
यावर ३.६७ ते ३.७५ पहा. आइकें सकलसंमतें
जगी। पां(पा)हे तो चि योगी। जो कर्म करीनि
रागी। नव्हे चि फलि ॥ ६.४३. अष्टांगादि
संकटी। योगी सीणताति क्रीटी। ११.६६७.
जेया मार्गति जगी। सांख्य ह्यणति योगी।
१३.९५२. ६.४७९, ६.४८०, ७.१७९,
८.२०२, ८.२२२, ८.२३३, १३.२३,
१३.१६२, १३.१०६७, १६.७. भगवे योगी
१६.२९६; भक्तु तो चि योगी १२.२३१,
भक्तु...योगी १२.१५६; योगी आणि संन्यासी
६.३९, संन्यासी तो चि योगी ६.५२, यावर
६.३९ ते ६.५२ पहा; योगीश्वर, ईश्वर पहा,
-जन, परमात्मसुख इच्छिणारे, ४.१५८, -वृद्धें,
हठयोग्यांस उद्देशून, ६.१५४; क्रमयोगि-गी
१८.११४१, १८.१२१७, १८.१२४०,
क्रमयोगियां १८.११२८; योगिया ८.२५७,
१२.१८७ (या), १३.५३५; योगियां ४.१२,
४.५३, योगियांचा कासु ३.२३४; योगियांचां
चि कुली ६.४४९; योगियांचा बापु ७.५०;
योगियांची(चीं) हीं मानसें ९.२०६, -चें
भोग्य भोगधन ८.२६६, -चें समाधिधन
११.१७४, -चें समाधिसुख ११.५३६;
योगियांसि ८.२५३; योगिये—तें अक्षर
जी अन्यक्त। निर्देशदेशरहित। सोढंभावे उपसित।
योगिये जे ॥ १२.३२, ३.४४, ५.५२, ५.५६,
११.८५, ११.१६७.

योग्य—पात्र, उचित. कां जें योग्या होनि कोजे।
तें आरंभी चि फले ॥ ६.३४०(२). १.६२,
४.८३, १०.१६६, १०.२४५, १२.९३,
१३.५२१, १६.४६५, १७.३००, १८.८१६,
१८.१०४०, १८.१०८९, १८.१४८०,
१८.१४८४, १८.१४८९, १८.१४९६. योग्यांची
खाणि ६.३४१; आराधनायोग्य ८.२६६;
अयोग्य १८.१७०१; योग्यायोग्य ९.२२२.
योग्यता—देहाकारें योग्यता। पाउनि दावी ॥
१८.१२९५, ३.१७१, ६.६६, ६.१०४, ६.३३३,
६.३४०(१), ६.३४४, ११.८९, ११.९२,
११.५६५, १३.१८५, १५.३३३, १७.३३५,
१८.६६, १८.९०१, १८.९१७, १८.१०८४,
१८.१७४३. योग्यते अधीन ३.४०, -ची
सिद्धि १८.१००३; बोलतिये योग्यते ९.८,
ब्रह्महोतिये - १८.१०८३; योग्यतावसें ४.१४१,
-विण ६.३३५, -तेविण ६.३३८; ब्रह्म-
भावयोग्यता १८.१०८५; योग्यपण ६.३४३.
योजणें—योजना करणें. जलति कां कर्मफलें। तें तें
चि योजी ॥ १४.३६३.

योनि-नी—जन्मस्थान, उत्पत्तिकारण, प्राण्यांची
जात. एकाच शब्दापुढें योनि व योनी आल्या-
मुळें न्हस्व दीर्घांचे विभाग पाडले नाहींत. तरि
आघवां इहीं। परिवारला देहीं। रिगे परि योनी
हीं। मानुषे चि ॥ १४.२३६. अधमा योनिचा
१६.२६०; अधमोत्तमा योनी १३.१०१४;
चौरासी लक्ष योनी १४.१०६; नानाविधि
योनि(निं) ७.३६; योनिविभागि १३.१५८;
तमोयोनि १६.४०५, तामसा योनी १६.४१७,
दुःख- ५.१२२; पापयोनि ९.४४०, -योनी
९.४३९, ९.४४५, ९.४७०; प्रसवतियां
योनी(नीं)चे ८.२५, कुंटे - 'प्रसवतिया योनीचे'
८.२६; सुरयोनि १४.१०३.

यौवन—तारुण्य. देहशृंगारी यौवन। दशा जैसी ॥
१८.१११.

र

रंक—गरीब, दीन, भिकारी. मोक्षसुखा लागीनि
रंकु। ६.११५, मोक्षसुखाकरतां दीन झालेला.
२८

रंका राज्य करणें। स्वर्गि जेवि ॥ १३.९०६.
८.१२६, १६.२२२, १८.१६८८. रंके निधान

देखिलें १३.३८१; जैसा निधानातें रंकु, ठेवा ध्यावयाला धांवतो, १८.४७७; भोगा-लागौनि...रंक ७.१३८; महुेंद्राचे ही रंक होति ९.३७१; रंकु...रा० १४.८३; राया रंका ९.२०१, १०.१११, १२.२०३, रायाचें... रंकातें १२.१४५; रंकपणीं १८.३२१, -णें, रा० जैसा स्वप्नीं. रंकपणें रिगाला धानी. १४.१५३.

रक्त—(१) आवड असलेला, ओढा असलेला. विरक्त पहा. (२) शरीरांतील रक्त या अर्थी. रक्ता मांसा १७.९५, प्राणिति पहा; रक्तमूत्रसे(सैं) १६.१७९;

रक्ष-रक्षस्—राक्षस. रक्ष—यक्षरक्षगणांआंतु (यक्ष रक्षगणां आंतु) १०.२०५. रक्षस्—रक्षोगण ११.३२८.

रक्षणे—राखणें, जपणें, सांभाळ करणें. जेयां उपकार होते केले। जे आपदीं होते रक्षिले। १.१८३. जें धर्मजात आवघें। सुणीं सुणिं मियां चि रक्षावें। ४.४८. १.१२४, २.७३, ९.५२०, ११.५६४, १८.४४, १८.१५६३, १८.१७४४. तुह्मीं रक्षिलां ११.५९; रक्षणे मरणा येणें १६.१०५; रक्षणीय ३.१६८; रक्षिता २.५९.

रंग—वर्ण, शोभा, आवार. आकाशा रंगु लावित। ११.५९०. आणि शब्दादिक सुहावे। साहाजें रंगें ह्वावें। १५.१६०. गीतें विण रंगु दावी। १८.१७२०. १.३८ (१). गगन रंगीं, आकाशाच्या अंगणांत, १०.२०३, रंगण पहा; संध्यारागिचे रंग, संध्याकाळच्या रंगीत आकाशाचे रंग, ६.२५४; साहित्या रंगाचें वाणें ६.१३३, ज्ञानदेवी, कुटे—‘साहित्य-रंगाचें’, साहित्यांतील अलंकारशास्त्राचे प्रकार, ६.१३३; मन्हाटे बोल रंगें गीतांगें कवलितां, मराठी शब्दांच्या रंगानें (मार्मिक शब्दयोजनेन) गीतापदें समजून घेतां, १८.१७१५; जैसैं मेघरंगें व्योम न घटे १३.४७६; प्रमाण आणि रंगु, कापडास उद्देशून, ११.६४२; रंगाथिलें, रंगयुक्त, रंगामुळें सुंदर दिसणारें, १.६; **सुरंगता**—रंगीं सुरंगतेची आगलिक। १.३८(२). **रंगडणें**—चिरडणें, रेटणें, नाच करणें, जिहि

परोपतापु घडे। परावा जीउ रगडे। १६.३२५. विकल्पाचिया भाली रगडूनि ७.१६८, भाली पहा; रगडा, चुगडा, १७.२५९; ज्ञानाचा रगडा करिती ९.१८२.

रंगण—आवार, प्रदेश. गगनरंगणी(णीं) ११.५९३; हृदयरंगणीं ११.६६२.

रचणें—व्यवस्थित ठेवणें, मांडणें, जुळवणें, उभारणें, तयार करणें, एकावर एक थर लावणें. हे रचिले आहाति बुद्धिमंतें। द्रुपदकुमरें॥ १.९४, पांडव सैन्यास उद्देशून. पार्था तें गा तम। रचूनि घेसैं वभे। चौखुरी देहात्म। मानीयातें॥ १४.१७६, तो तमोगुण अशा युक्तीनें तयार करून देह हाच आत्मा आहे असें समजणाराला जखडून बांधतो. तैसें मनावचे देहाचें। कर्म मनादि हेतु रचे। १८.३५९, मन, वाचा व देह यांचे व्यापार मन, वाचा व शरीर या हेतूंकडूनच होतात. ५.१०५, ५.१४०, ६.१०८, ६.२०५, ८.२५, ८.६१, ८.१६२, १३.९४१, १७.३३६, १८.४२६, १८.१७६०. अहंकारत्व रची १४.९१; आकार रचावेया ९.२९३; आसन रचावें ६.१८१; उत्तरडी उत्तरी रची १३.११४; खलें रचूनु १३.४०; डोलां चि पटल रचे ७.६१; त्रिभुवनाचा विस्तार रची ५.७६; धर्मनिधानें रचिलीं ११.९; ध्यान रचिलें ११.६०२; नगरें चि रचावीं १४.२३१; पद्मासन रचूनि ८.९१; बुद्धि रचू, तर्कानें सिद्धांतांची मांडणी करूं, १३.१०४४; मनोरथांचिया शृष्टी रची १३.४१३; वेदी रचे ८.४८; स्तिष्ठिचां रचलां रचे ऐसैं नाहिं, सृष्टीच्या रचनेमुळें प्राणी तयार होतात असें नाहीं, ते सत्त्वरजतमादि गुणांमुळें होतात, १८.८१२; सृष्टिचां होणां न रचे, सृष्टीच्या घडण्यानें तो (आत्मा) घडत नाहीं, १३.११०७; आयिता ना रचला १३.११०६; रचलेपणा—रचलेपणा पडेल। झोति हान॥ १३.२५६, स्वस्थतेला धक्का बसेल. रचना—चित्ररचना, चित्र पहा, भोग—३.२०१, विश्व—२.९५, १५.३६६.

रज-रजस्—(१) रज, धुळीचा कण, धूळ. आद्याच अहंकाराचें रज झाडूनि। ८.१३३. पै रज

आरिसा उजली । १३.४६४. कां आरिसिया लागि सांचावें । अधिकें रजें ॥ १८.१३९. आरसे साफ करण्याकरतां धुळीचे वारीक कण सांठवून ठेवावे. रजें डोले जाति १३.७६७; चरणरज ९.४७६; धूमरजाची पिंजरी ९.१२४; धूमरजाचें गगन ८.१४८; विषयसुखरजें ४.१९६. (२) रज—रजस्, सत्व, रज, तम या गुणांपैकी दुसरा गुण, यापासून अहंकार, काम, क्रोध व लोभ इत्यादि उत्पन्न होतात. रज—हे रजाचे फिर जाले । परि तमां(मा)सि पढियेंते भले । ३.२३९, यावर ३.२३५ ते ३.२६० पहा. १४.१५८, १४.१६०, १४.२३५, १४.२४१, १४.२६४, १४.२७०, १४.३४१ (१), १८.८०२; रजाचिया झुलुका १५.१५४, —चें बल १३.१०८, —चेनि माजें १४.३२५, —चा वारा १५.१६२; सत्व, रज व तम—आणि रज परि सात्विक । तेया ठेविले वैश्य लोक । रज चि तमें भेसक । तेथ शूद्र जाला ॥ १८.८२६; रजतमें १८.२०७, इतर रज व तम यांचे संदर्भ तम (२) पुढें पहा; सत्व रज १४.१९९; सत्वरजद्वारें १४.१४२. रजस्—रजोगुण, रजोगुणु पेरी । तेतुलें सत्व सोंकरी । एकलें तम करी । सावगणी ॥ १३.३९. ३.२३८, ७.७६, १३.१०४, १३.९६८, १४.१७२, १४.२००, १७.६४; रजोमय १७.७१२; रजोवातप्रचंडें १५.१६१; रजो-विशेषी १४.३४१(२); रजोवृद्धि १४.२४०; राजस—रजोगुणासंबंधी, रजोगुणविशिष्ट व्यक्ति, राजसां तामसां होइजे । येरि रसि ॥ १७.११७, आहारामुळें व्यक्तीवर होणाऱ्या परिणामांस उद्देशून; तें काम्य कर्म सङ्गेश । जाणावें एय राजस । १८.६०७, १४.२६०, १४.२६१, १७.७८, १७.१३७, १७.१४०, १७.१४१, १७.१४६, १७.२५०, १७.१५१, १७.१८७, १७.२४६; राजसाचें चिन्ह १८.५३४; राजसु कर्त्ता १८.६५८; राजसा कर्त्तेया १८.६४६; राजसी जीविं १७.७१(१); राजस ज्ञान १८.५३५, १८.५४४, —तप १७.२५१, —दान १७.२९२, —धृति १८.७४५; राजसी बुद्धि १८.७२०; राजसाचें लक्षण १८.५९१; राजसें सुखें, रजोगुणापासून झालेल्या सुखामुळें,

१३.७४१; राजसा तामसा १७.११८; राजसै, राजसपणा, राजसै त्यागु १८.१९६. रंजणें—रमणें, मोहित होणें. तो रंजे केवि पालिवणें । मिलाचेनि ॥ २.३६२. इंद्रियार्थी रंजले ५.१०९; जीवासे रंजीं जाणे १४.१६०; लोकातें न रंजी १३.२०७. रडणें—अश्रू गाळणें, कष्टी होणें, असमर्थ होणें. आहा सांवतां वाचा रडे । १६.४१८. ९.५०८. रण—युद्ध. हें असो काळें आवतिलें रण । कांसर्वसंहारें मातलें मरण । ११.३४१. १.१७१, २.४५, २.१९७, २.२२०, ११.४६५. रणाचा ठाळ १३.५४५; रणांगण १८.८६३; रणकोल्हाळ १.१३३; रणतुरें, युद्धापूर्वीं वाजवावयाच्या तुताऱ्या, वाघें इ., १.१३०; संसाररण १८.१०४३. -रत—उपसर्गास किंवा शब्दास जोडून, रमलेला या अर्थी. वेदवादरतां २.२५५; निरत, निमग्न, उचितीं कमीं निरतां होआवें ३.११८; स्वधर्मेकनिरत ३.१०२; सुरत, स्त्रीसंभोग, ५.१३३, १५.७४. रति-ती—आवड, आसक्ति. रति—हा निजधर्मुं जें साडे । कुकमीं रति घडे । ३.८२. रतिचेया वेडा ७.७२; सत्संगीं रति १८.१७७३. रती—वाल्भाचिये रती १६.३०३. रत्न—हिरा, माणिक, पाच वर्गारे, किंमती वस्तु. देखें शवाचां हातिं दीवळें । जैसे रत्न कां वायां गेलें । ३.१९४. चोखालपण रत्नाचें । रत्नावरि नाचे । तैसें पुढां मन ळेयाचें । करणें पाठि ॥ १३.३६२. कां तलहातिचेनि दीपें । रत्न पाहिजे ॥ १७.१७६, ज्ञानदेवी, कुंटे — 'तळहातीचें' १७.१७७. रत्ना भरुनि पृथिवी दीजे । १७.४१२. रत्नीं घडे रत्नाचें । दलवाडें जेवि ॥ १८.३५९(१). १.८, ११.७२, ११.२०७, ११.४११, ११.६३२, १७.३२५, १८.८८५, १८.११७८, १८.१५९४ (१). रत्नाचिया खाणीं(णी) १०.१४५, —चें दलवाडें १३.४६१, १८.३५९(२); नवां रत्नांचा हार १८.८४९(२); रत्नाचां रूपिं १८.११३९; अनर्थ रत्न ६.९३, १७.२६७, तलहातिचें—७.२, हस्तगत—१८.१३१४; जैसा रत्नीं

कीला^{३०} रत्न चि, जसें रत्नाचें तेज रत्नांतच असतें, १४-३७०; वालू चि रत्नें परौतें(ते) १५-२२, परौतणें पहा; रत्नाकर—तो नवगुणरत्नाकर । यथां नवां रत्नांचा हार । १८-८४९ (१), ब्राह्मणाच्या नऊ गुणांस उद्देशून, यावर १८-८३० ते १८-८५१ पहा, असा ब्राह्मण (नऊ) गुणरत्नांचा समुद्रच आहे; रत्नकलिका, जणूं रत्नांचीच कळी, ६-२६२; रत्नकील—रत्न कां रत्नकीला प । ह्याकोले जैसें ॥ १८-१५९४ (२), कील पहा. अनिंदरत्न, निंदणें पहा, उचित—१२-११, गीतापद—१८-१४४०, गीतापद्य—१८-१५११, गुण—१८-८६७, चिंता—, चिंतामणि-णी पहा, चूडा—१४-३९७, द्विज— १७-२७३; निगम-रत्नाचल १८-३५; प्रमेयरत्न १-५, भूषण—१८-१४२३; लावण्यरत्नभांडार १-३१.

रथ—जुन्या काळांतील एक वाहन. तेया वाणाच्या मांडवा आंतु । तैसा चि रथु आहे निवांतु । धूरे बैसला लक्ष्मीकांतु । आपणपें तलीं ॥ ११-६५२. १-१७६, ३-६०, ३-१८६, १३-१५१(२), १८-१२८६. रथाचे गुण, अर्जुनाच्या रथास उद्देशून, १-१४०, —चें चक्र १५-१२२; मनाचां रथि १५-३२३, मनोरथ, मन पहा; रथु पेलावा १-१६९, —पेलिला, १-१७४, —सांडूनि १८-४८७; रथौनियां खालां उडी घातली १-२६७; रथांग—रथांगा-(गां)चा मेलावा । रथु ह्याणिजे पांडवा । १३-१५१(१), गीतारथ—गीतारथिचे तुरंग १८-१६५३; महारथी १-९८, १-१०२, १-१६४, महारथीयां वरगण १-१२२.

रथ्या—राजमार्ग. रथ्योदक, उदक शब्दापुढें पहा.

रंघ्र—छिद्र, भोक. अघोरंघ्र १८-३३६; अपानरंघ्रद्वय, अपान (२) पहा; कर्मरंघ्र—तिये कर्मरंघ्रों गुंडे । नियमाचे दाटी ॥ १३-५८९, इंद्रियद्वारा कमें करीत असतांना दोष लागूं नये म्हणून नियमाचे धोंडे बसवितो, इंद्रियनिग्रह करतो; नासारंघ्र ३-५५, ब्रह्म—, ब्रह्म (६) पहा, मूत्र—१३-५३८.

रमणें—आसक्त होऊन सहणें, आनंदानें तल्लीन होणें. जें अपेक्षिजे विरक्तीं । अनुभविजे संती ।

सोईभावें पारंगतीं । रमिजे जेथ ॥ १-५३. २-२४३, २-३३२, ३-१४५. तिया स्थिति मानसि रमत १२-२२९; स्वरूपि रमसि १८-१३११; रमणिक—रमणिकार्ची राजभुवनें ११-१९४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘रमानायकार्ची’ ११-१९७; रम्य—पयां विषयांचूनि काहीं । आणिक सर्वथा रम्य नाहीं । २-१२०, रम्य गोठि १२-२२८; आत्मानुभवरम्य, आत्म्याच्या अनुभवामुळें रममाण होण्यास योग्य, ११-७३; पवित्र होये आणि रम्य ९-५४; रम्यपणा ६-१६६.

रयणी—रात्र. चढतिये रयणीं १६-३६७.

रली—यद्वा, विनोद. तेथ सोयरिक्की करुनि आधीं । रलीं बोलीं ॥ ११-५३७.

रच—शब्द, ध्वनि. जनाचेनि पापुरवे(वें) मैले चि ना, लोकांच्या वर्दळीनें शांतता भंग होणार नाहीं असें, ६-१७२, ज्ञानदेवी—‘पायरवें मैले चि ना’, कुंटे—‘पायरवें रुटेचिना’ ६-१७२.

रवा—जारीक कण, तुकडा. १३-८९१(२). काश्मिरीचा रवा, केशराचा तंतु, १५-३१७, भांगाराचा — ११-६३४, सोनेयां(या)चा — १३-८९०, सैंधवाचा —, मिठाचा कण, १४-३९०; रवेपणा—परि रवेपणा माझिबडें । तंव रवा पेसें आवडे । वांचूनि सोनें सोनेया सांगडे(डें) । सोनें चि जेवि ॥ १३-८९१(१). सोन्याचा तुकडा सोनेंच असतो, १३-८९०, पण त्या तुकडेपणांत तुकडा आहे असें जरी दिसलें तरी तें वास्तविक सोनेंच असतें; ब्रह्मापासून झालेली चराचर सृष्टि वरवर निराळी दिसली तरी वास्तविक सर्व सृष्टि ब्रह्मच आहे, यास उद्देशून

रश्मि-रश्मी—किरण. रश्मि—हें रोहिणीचें जल ।

तेयाचें पांतां जें मूल । तें रश्मि हीं नव्हति केवल । होये तें भानु ॥ ७-२९. रश्मिचेनि आधारे जैसें । नाहिं तें चि मृगजल असे । ९-८४. आधवें चि आकाश सून पोटीं । बिंब चि जें आते खोटी । तें प्रतिबिंब कें उठी । कें रश्मि सिरे ॥ १५-३०४, सर्वच आकाश पोटांत घालून (व्यापून) सूर्य आपल्या बिंबानें सर्व ब्रह्मांड व्यापून टाकतो, तेव्हां सूर्याचें बिंब कोठें उदयाला येईल व किरणें कोठें शिरतील ? तरि जीवसूर्यबिंबिचे । जे रश्मि श्रोत्रादिंकि पांचें । धावौनि विषयपन्नाचे । फोडिति मूढ ॥ १८-४६०.

७.१९५, ९.२५०, ९.२९९, १२.३५.
 इंद्रियांचे रश्मि ११.१९०; रश्मिकर, किरण,
 १३.९०४, १३.१०७९, १५.३७२, —जाल,
 तें रश्मिजाल काढिलेयां । मृगजल जाये लया ।
 १८.१००९, १५.५२, १५.२६७, —पुंज
 १६.९, —राज, सूर्य, कां उदितें रश्मिराजें ।
 लोपतीं(ती) चंद्रादि तेजें । १४.४६, —वंत, सूर्य,
 १०.२०२; सूर्यरश्मि १५.३५०. रश्मी—
 तेजाचा तेजोनि निगाला । परि तेजीं असे लागला ।
 तेया रश्मी येसा मला । बोधु होआवा ॥ १४.३८१.
 रश्मीतव ११.१७९, —विण ३.२६५.

रस—प्रवाही पदार्थ, पाणी, आवड, गोडी, चव,
 काव्यांतील रस, अन्नरस, रसायन, औषध. यन्हवि
 मी नव्हे येसें । काहिं वस्तुजात असे । पाहे(हें) पां
 कवण जल रसें । रहित आहे ॥ ७.१५५. जेथ
 शांताचेया घरा । अझूतु आला आहे पाडुणोरा ।
 आणि येरां हिं रसां पांतिकरां । जाला मानु ॥ ११.२.
 रस होति अल्लगणे । अक्षरांचे ॥ १३.३. १.२६
 (२), २.३०७, ६.१७, ६.२४९, ६.३२७,
 ७.३२, ७.५४, ९.३४५, १०.३२, १०.७४
 (१), १३.६३४, १३.८८८, १३.९१४,
 १४.७, १५.२६७, १६.२७७, १७.११७
 (२), १७.१३७. रसाचे आंगवसे १५.१०२;
 रसाचां सागरां ७.१८३; रसें गाढिं वरि
 दिल्लीं, पक्षात्रें, १७.१२७; आरोगिलेन रसें,
 सेवन केलेल्या अन्नानें, १८.३३७; मधुरिं रसिं
 १७.१२४; मांडला रसु ९.२८; रसु गले
 ७.१७१, —दीजे, औषध घावें, १७.२८६, —
 भरे ६.२४८, —मातला, रसभरितपणा वाढला,
 १३.११४६; रस मिरवले ११.३; रसु रुचेल
 १३.४२७; रसां आहो जाला १.३३ (१),
 —तारुण्य आणिजेल १०.४६; रसाचा दारकुटा
 भरोनि १५.३२६; पुरां रसां पडप जोडे, शांत
 व अद्भुत हे रस सोडून, ११.१२; रसु पांउखला
 घाली, पाउखणें पहा; रसांचें प्रयाग जालें,
 एकत्र मिळाले, संगम झाला, ११.६; रसीं
 येकवला केला ११.५; जें रसा येवों चूकलें,
 ज्यांत चव आलेली नाही, १७.१५५; रसिं
 लवण भजिनलें १७.१८; रसु व्यक्ती धरी
 १७.१५६; रसांतर १७.१३९, १८.२४३;

रसातिशयो ५.१४१; रसायनं, भस्मादिक
 औषधें, रसायनं तेव्हलि होति गोडें । जें(जे)व्हलि
 आरोग्यता होये ॥ १०.१५४, जेव्हां भस्मादिक
 औषधानीं गुण येतो तेव्हांच तीं चांगलीं आहेत
 असें ठरते; रसास्वाद ७.१८६, अमृतरसास्वादन,
 नातरि अमृतरसास्वादनीं । रस सकल ॥ १.२६(१),
 रसौषध १८.१०७३; रसद्वारें २.३०६; रसुभंगु
 १३.११५२; रसभाव, रसांचें स्वरूप, ११.११,
 —भावफूलीं ११.२०, —भावनीं, रसांचीं पुटें
 देण्याच्या प्रकारानें, १८.७७१, —भेद
 १०.१७९, —रीती, औषधोपचारानें १८.१६१,
 —वृत्ति-त्ती, शृंगारादि रसांचे भाव दाखविणें,
 जिया पाहिले मातें । उन्मेखसागरिचें भरितें ।
 वोसळेल तें । रस-वृत्तिचें ॥ १४.२४, आपण कृपा-
 दृष्टीनें पाहिलें तर माझ्या बुद्धिरूपी सागराला
 भरती येईल, ३.२७०, १०.४०, १०.४५,
 १३.३१५; रससोष्ट-य-रसोष्ट पहा; अतिरस
 ५.२, ९.१००, ९.५२५, अद्भुत-११.३१२,
 आत्म-२.३३४, १५.२६६, आशा-७.१६३,
 इक्षु-१५.४२४, १८.५०६; करुणारस-
 कळोलें ११.६९०; कारुण्यरस ५.१७०,
 कैवल्य-६.२२, क्षीर-१६.३८४, खंड-
 ९.४३५, गर्भ-१४.९८, गांव-१६.२५,
 गो-९.४९४, द्राक्ष-१८.६७९, नवरस,
 सं. वा. श. पहा; नानार्थरसरसालें ७.१८१(१),
 नानारस १६.२४६, परम-परब्रह्म, १४.३८७,
 प्रतीति-७.१३३; प्रसादरसकळोलीं १२.३,
 प्रेम-१५.६८, ब्रह्म-ब्रह्म (१) पहा, भूमि-
 झाडांना पोषक होणारा जमिनीतील रस,
 १४.२७९; मधुरसादोषें, मधासाठीं, १३.७८५;
 मरणरसाचे लोंढे ११.३७३; मेधारस,
 मेधा पहा, महा-, वेदांत महारस । मोदकु
 मिरवे ॥ १.११, लोह-१३.५१४, विकल्प-
 १५.९६, शांत-५.६४, १८.१७४०, सम-
 समरस पहा, सर्वांश-१७.११३, सात्विक-
 १७.११७(१), १७.१३१, सिद्ध-६.२५५,
 १०.७४(२), स्वानंदानुभव-१८.१२०३,
 स्वानंदैक-१८.१५३४; एकरसाचें
 लिंग, सतत एकच असणारें स्वरूप,
 १८.२०; एकरसें ९.२०१, हा पाठ एकरसें

असा असणें संपन्नतें, एकसर पहा; दोहों रसि
११-१, दोन्ही रस, शांत व अद्भुत रस, ११-७,
द्विविधु रसु, प्रीति व त्रास, २-११८, घडस
१८-१००१, आठां रसांची ओलावणी ४-२१०,
अलणें, ओलणें पहा, नवरस, यांचे
संदर्भ सं. वा. श. त दिले आहेत; रक्तमूत्रसे
१६-१७९; रसें वर्णें परिमलें १८-४७०; रूप-
गंधरसु १८-४६९, रूप रसु गंधु १३-११७;
रसु...नीर १३-२९४; रसज्ञ १३-११४४;
रसमय १८-१५८६; विरस १४-३५५, सु-
१-४८, १७-१२५; अति सुरसें २-९०; सुरस-
पणें १७-१५८; रसाल, रसाळ, गोडी, गाढें
रसाल, दाट व रसानें भरलेली, केळीस उद्देगून,
१३-२१२; धान्यजाति रसाला करीं १५-३७३;
संवादसुखाचें थितें रसाल नासैल, संवादसुखाची
जमलेली गोडी नाहीशी होईल, १५-४२४;
रसालकथा १२-२४३; नानार्थरसरसालें
७-१८१(२); कोवळा आणि रसालु ८-५६;
सीतली आणि रसाल १३-२६९, ज्ञानदेवी—
'मितली परि सरळ', कुंटे—'मितले आणि
रसाळ' १३-२७०; रसालपणा १-३३(२),
—चेया लोभा ६-१६, —णें १३-६४१; रसिक,
रसयुक्त, रस जाणणारा, देसीं अक्षरें चि रसिकें ।
मेलवीन ॥ ६-१४, तुझां रसिकां जोगें १३-३३३;
रसिकत्व १८-३४५ (१,२); अरसिकां हिं
१५-५६१, हा पाठ आणि ज्ञानदेवी व कुंटे
प्रतींतील—'अरसि कांहीं' १५-५९४ पाठही
संदर्भांत बसत नाहीत.

रसना—जीम. परि रसना ह्मणे कां रसु चि हा
आमचा । ६-१७. बमिलेया अन्ना । लाल न घोंटी
रसना । १३-५१२. २-३०४, १३-४२७,
१८-१६८१. रसनेचिया वाटा १५-३२६;
विचाराचिया रसना न दटति, विचाराच्या
तोंडांत तीं फळें मावत नाहीत, ७-१८८;
त्वचा श्रवण चक्षु रसना घ्राण १८-४९६;
रसन—श्रवण नयन त्वचा घ्राण रसन १३-९८;
रसनेंद्रियांचा आंकला, जिव्हेला व इतर
इंद्रियांना लंपट झाला, ६-३४५.

रससोप-य-रसोय—स्वयंपाक. रससोप
१८-१०८६, —न सरों ये, स्वयंपाक. संपला

असैं होऊं नये, १३-६४२. रससोय १३-६३५,
समरस्याची—१३-३८९. रसोय—अमृताचा
ताटीं बोगरं । येसि रसोयें कैची ॥ ९-९. २-२५४,
९-३४४, १५-३८.

रहवर-राहवर—उत्तम रथ. रहवर १-१३९.
राहवर १-२७०; राहंवर—सजोडियां राहंवरा,
घोडे जोडलेल्या रथाना, ११-३९२.

रहस्य—गुपित. १८-१३३६. गीता माझेयां
भक्तां मंत्ररहस्य मेलवी १८-१५०२; रहस्यें
बोलिलें १०-२९५.

रहित—त्याखेरीज, तें वर्ज करून. रीता ना भरितु ।
रहितु ना सहितु । १३-११०४. रसें रहित
७-१५५; आदिमध्यरहित ११-३०५, आदि-
मध्यां(ध्यां)त— ११-२७८, आशापाश—
३-७४, कर्म— ३-१९०, ४-११३; काम—,
सकल शब्दास जोडून घेणें इष्ट वाटतें, ३-१४९;
क्रिया—, स्वधर्मु शब्द तोडावा, ३-१०७,
गुणत्रय— २-१४९, गृहव्यापारप्रवृत्ति—
९-१२८, निर्देशदेश— १२-३२, भयोद्वेग—
१२-१६९, हर्षशोक— २-३००, हेतु—
३-७८; रहितें—व्यभिचाररहितें भक्तियोगें,
अनन्यभक्तीनें, १४-३६८, विधिविधानरहितें
४-११७.

रहिवांस—वस्तिस्थान, वस्ती. १३-५२२.

राइतें—रायतें. हें असो जगें आगितें । ह्मणे तैसें
राइतें । १७-१४६, आगीलाही जगें बस म्हणणारें,
इतकें तिखट, रायतें.

राउत—घोडेस्वार, अंमलदार. पदिचे राउत
९-३२३.

राउनि—हा रोउनि चा अपपाठ असावा.
कृपणाची चित्तवृत्ति जैसी । रा(रो)उनि वातली
ठेवेया पासि । ११-६१३, घट्ट बांधून या अर्थी,
ज्ञानदेवी— 'रोवूनि', कुंटे—'रोवोनि'
११-६३३, रोवणें पहा.

राउल—राजवाडा, देऊळ. तेणें वैकुंठापासीनि
विशालें । मज लागि केलीं राउलें । ९-३८५.
११-५३८. आनंदाचां राउलिं, राजवाड्यांत,
१३-३८६; सामरस्याचां राउलीं, मंदिरांत,
६-३८८, पूर्व दिशेचां—५-८६; प्रसादाचीं
राउलें करिति ११-६५; रानिचें राउला नेलेयां

१८.१६०६; श्रियेचिं राउलें उवडितु, घरें,
१६.१९८; साधुहृदयराउलीं ५.१४१.

राउव—पोपट. कवतिकें राउवें बोलाविति होती,
११.१०७, बोलवणें पहा.

रा०—ओ-य-वो—राजा, अग्रणी, श्रेष्ठपणा
दाखविणारे शब्द; धृतराष्ट्र, अर्जुन, दुर्योधन,
श्रीकृष्ण, विश्वरूप, ईश्वर यांनाही उद्देशून
हे शब्द आलेले आहेत. रा०—जैसा
रंकु भ्रमला। ह्याने जा रे मी रा० आलां।
१४.८३. तरि विश्व हा अनादि ठावो। पय
नियंता ईश्वर रा०। १६.२९३. ८.१८३,
१४.१५३ १४.२१८ (१), १४.२७५,
१४.३५९, १८.५०१. अज्ञानदेशिचा रा०
१३.७५१, अनुभवियांचा—, अर्जुन,
१५.४१२, आत्मस्थितिचा—१८.४१०,
क्षत्रियांमाझि—, अर्जुन, २.९, गुणा(णां)
माझि—, ईश्वरभाव, १८.८६९, तीर्थ—
६.१०२, देवांचा—, विश्वरूपास उद्देशून,
११.१७६, निजधामव्योमिचा—, आत्मस्वरूप-
रूपी आकाशांतील सूर्य, १६.१४, निजात्म-
पदिचा—, आत्मस्थितीचा स्वामी, ८१.१३१३,
परचित्तलक्षणाचा—, अर्जुन, ५.१६२, पवित्रां—
९.४७, प्रज्ञापृथिवियेचा—, अर्जुन, १५.२८९,
ब्रह्मविद्यां—, गीता, १०.१९, भोगभूमीचा—,
एक गवोक्ति, १६.३५२, महाकाव्या—१.३३,
यादव—१०.२७१, विश्वेसरु— १८.१७८०,
श्रीकृष्ण—१८.१६१९, सदैवांचा—, अर्जुन,
११.१३, सव(र्व)ज्ञांचा—१३.८६०, सिद्धांचा
—, श्रीकृष्ण, ३.२६८(१), सुरवरांचा—,
श्रीकृष्ण, १०.२६३; रंक पहा; रा०
आवंतिला १७.१८४, — परिवाण नेणे
१३.१३८, परिवाण पहा, — हो, स्वामी
हो, १६.५१, —होए, संजयास आपण
धृतराष्ट्रच आहों असें वाटलें, १८.१५९४.
राओ—रूपाखुवांचा राओ, श्रीकृष्ण, १०.५३,
पुरोहितांमाझि—, बृहस्पति, १०.२०९,
भक्तांमाझि—७.१३३, सिद्धांचा—९.५३०.
राय—आगा हे (हें) नगर रायें केलें। पया ह्याणयेया
किर साचपण आले(लें)। परि निरुतें पांतां काड
सिणले। रायाचे हात ॥ ९.१०९. तेया संजया येणें

बोलें। रायाचें हृदय चोजवलें। ६.५. नाना हडपें
विडा राया। दीवला जैसा ॥ १७.२७५. १.१००,
१.१२५, १.२०३, २.१, २.८१, ३.२६८
(२), ४.७, ४.२०८, ६.१, ८.२६९,
१०.३०३, ११.१७४, ११.१८४, ११.२३१,
११.३८०, ११.३८८, ११.६४०, ११.६५८,
१२.२३९, १३.११४७, १४.९६, १४.२६९,
१५.२१७, १५.५५६, १७.११, १७.४०८,
१८.१६६, १८.३२१, १८.१०६१,
१८.१३९४, १८.१५४६, १८.१६०२,
१८.१६२३, १८.१६४७. परिसणेंयांचेया
राया, अर्जुनास उद्देशून, ८.५७; कासवि-
एचेनि तूपें राया अंगरिलें, कासवीला दूध
नसतें या समजास उद्देशून, अशा दुधाच्या
तुपाची राजाला मेजवानी द्यावी, हें अशक्य
कोटींतील उदाहरण, १५.२१७; रायें अधिष्ठिली
प्रजा ९.११३; कौरवराय १७.४२४, गुरु-
१०.५, १३.११५९, श्रीगुरु—१४.१६, श्री-
गोरख—१८.१७३३, दानि—१८.१३६९,
देव—११.६४, प्रज्ञा—१४.७०, वीर-
१६.१६१, १७.२८२, वेद—१८.२७७; राय व
रंक यांचे संदर्भ रंक पुढें पहा; रायेपणें—सांव पां
धनुर्देरा। रा० रायेपणें डोंगरा। गेल्या(यां) अपुरा।
होये काड ॥ १४.२१८(२), १५.३०८; रायाप्रति
१.१७३. रावो—रावो तेथ कटक। सौजन्य तेथ
सोडरिक। १८.१६१४. १८.११३८, १८.१३६४,
१८.१६०४. दोषांचा रावो १८.१०४८.

रांक—रंक या अर्थी. तेथ चक्षुरादि रांकां—। चा
कवणु पाडु ॥ ८.१२३, ज्ञानदेवी, कुंटे, 'चक्षुरादि
रंकां', ज्ञानदेवी ख पाठ 'चक्षुरादिकां' ८.१२५.

राक्षस—असुर, दानव, मनुष्य व देव यांचे शत्रु,
हे वश झाले असतां अचाट कामें करतात.
राक्षस ही मांसा। विठें सके ॥ १६.२८३, कधीही
विटत नाही या अर्थी. आणि श्रद्धा राजसां।
घडिजे वीरेश। ते भजति राक्षसां। खेचरां
हान ॥ १७.७८. कां राक्षसांसि दिवो पाहे। राति
होवनि ॥ १८.७२१, रात्र झाली असतां राक्षसांचा
दिवस उजाडतो, त्यांच्या निशाचरत्वास उद्देशून.
११.५००, ११.५०२, १८.७४७. राक्षसी,
तमोगुणिची राक्षसी ९.१७८.

राख—नेहमींच्या राखुंडी या अर्थी. परि नेणे जल्ले विश्वो । राख जैसी ॥ १४.३५७. राखेहुनु कोरडें १७.१४३. **राखोंडि**—काइ राखोंडिया भूकितता । दीपु लागे ॥ ९.४९३. **राखोंडी**—जाला आगि तरि राखोंडी । जालील काइ ॥ १३.५८४. अग्नि नेणेनि राखोंडो । चेंपिलें पोली ॥ १८.१०४. राखे-खालीं विस्तव आहे हें न कळतां वर दिसणाऱ्या राखेवर पाय दिला असतां चटका लागतोच. ५.२३. **त्रैलौ(लो)क्य राखोंडी करी** ११.३५१.

राखणें—रक्षण करणें, दुःख निवारणें, ठेवणें. जरि भुकेची राखे वेळ । जगन्नाथ ॥ १५.२३. परि जातें जीवित राखे । तृणाचें हिं ॥ १६.१५५. तैसें कर्म बांधतां । मुमुक्षु सुटले पांडुसुता । जैसा रसरीती मरता । राखिला विखें ॥ १८.१६१. कर्म बंधक असलीं तरी तीं कर्म (कर्मयोगानें) करीत असतां मुमुक्षु सुटतात, जसें विष मारक असलें तरी तें रसायन पद्धतीनें दिलें असतां मरणाऱ्याला वांचवतें. ११.५५, ११.४१२. राखों नेणसी, काहीं एक लपवीत नाहींस, १८.१३४२; गोधनें राखौनि, गुरें बाळगून, १८.८७८; जल्लें गोकुल राखिलें १०.२६७; जियालें राखे १८.६६५; प्राणु राखे १६.१४२; भूखेची पीडा राखिजे १३.२१९; मीतूणण राखत आहों चि १८.३००; राखता—राखणदार. पहाऱेकरी, १८.४३५.

राग—(१) क्रोध, आसक्ति, आवड. सिसाराचां रागीं लणें । सीस चि जैसें ॥ १८.१७७. अर्थ-शिशीच्या त्वेषानें डोकेंच तोडून टाकण्यासारखें आहे. प्रतिमल्लाचां रागीं, जोडीच्या पहिलवानाबरोबर कुत्ती खेळण्याच्या आवडीनें, १८.४८७; मारिलेयाचेनि रागें १३.५४१; रागद्वेष, आवडनावड, २.३३२, -द्वेष, त्याच अर्थी, २.३३१, १६.३३९, १८.१०१५, काम व क्रोध, ३.२५९, ३.२६६; उपरतिरागें, उपरति आवडून, १५.१९२; वीतराग, ज्यानें आसक्ति टाकली आहे असा, ४.६०, १५.२४८, १८.१३३, १८.७८४, १८.१०३७; रागी, आसक्त, ६.४३, ७.९०; विरागीं १७.१७५; रागिठ ११.३४८, १३.६०, -पणें ११.४४३, रागीठ ११.३३९.

(२) रंग. संध्यारागिचे रंग, संध्याकाळच्या आकाशरंगाचे रंग, ६.२५४; सरागें, रंगयुक्त, ११.१३२. (३) संगीतांतील स्वरयोजना. रागेंसिं उमटतां १०.१४१. रागेचे—लोकपाल रागेचे ९.३२३, हा पाठ रांगेचे, बरोबरीचे, असा असणें संभवतें, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत 'रांगेचे' असा पाठ आहे, ९.३२६.

रांजण—पाणी किंवा धान्य ठेवण्याचें मोठें पात्र, डेरा. १३.६८९.

राजा—नेहमींच्या अर्थी, अग्रणी, श्रेष्ठत्व किंवा स्वामित्व दाखविणारा शब्द. इतर शब्दांस जोडून अनेकदां या शब्दाचें राज असें रूप आलेलें आहे. येयां नरा(रा) माझि राजा । तो विभूतिविशेष माझा । १०.२१९. जें राजा जरि घरासि प । तरि बहुत उपेग होये । १७.१८५. १३.१००६, १६.१७४, १७.३३९, १८.७२१. अकरा हीं राजां, सप्तर्षि व चार मनु, १०.९५; कुराराजा १८.१५७१, शास्त्र-१८.१४७०; श्रीनिवृत्तिराजा १५.५६५; राजागर, उत्तम बाग, १८.९३; राजादेश १०.७; राजाज्ञा ९.४४९, ९.४५०, १८.७३०; राजकुंमर १.२६८, -तनया, अर्जुना, १७.३०७, -धानी, धानी पहा, -पंथें १३.६१७, -पुरीं १४.२३७, -बीदी, राजमार्ग, बीदी पहा, -सुवन ११.१९४, -मुद्रा, राजाचा शिक्का, १८.८४६, -योगुतरंगीं १८.१०४१, -रुषी ४.१८, राजर्षी ९.४८५, -वंटा ८.१८२, -वलि, राजचिन्ह, १७.३२०, -सूय, यज्ञाचा प्रकार, ११.१०१, -हंस, परिशिष्ट (८) पहा; आत्मराज, आत्मा (१) पहा; गुरुराज १४.२५; देहराज, आत्मा, १४.२०१, १५.३३५, धैर्य - १८.७३८; श्रीनिवृत्तिराजें १५.२६; पंथराज ६.१५२, पुरुषार्थ-१८.९४४, भक्त-४.२, भगत-१८.१४०९; यदुराजें १३.८३, रश्मि-१४.४६; विघ्नराज, १.१५; श्रीराज, श्रीकृष्ण, १८.१४६०; सकल-वीराधिराज १२.२०, अधिराज पहा. राज्ञ—राजा याच अर्थी, सकलदेवराज्ञा १८.१५५९; राजत्व १८.११३८; राज्य, राजाच्या सत्ते-खालचा प्रदेश, राजाचा अंमल व अधिकार. आतां राज्येंसि संचलें । यश तूं भोगि ॥ ११.४७४,

अमंत्रिया राज्याची परि होये। बलासिया (बलासि या) ॥ १३.५५५, १.२१०, ६.१७०, ६.४४८, ११.४६६, १३.२५, १६.४५७; राज्य करणे १३.९०६, - जोडेल १.२२६, - भोगिजे १.२१३; राज्यभूषणगज १०.२१८, -भोग-समृद्धी २.६८, -सुख १.२६२, २.४५, आत्मानुभव-राज्यसुखा ९.२१७; राज्यसेव्या १५.३३०; स्वर्गराज्यसंपत्ती १८.१५२६; स्वराज्य, ब्रह्मकथास उद्देशून, १८.१०६६; स्वाराज्य ३.२६६, ज्ञानदेवी, कुंटे - 'स्वराज्य' ३.२७१; स्वानंदराज्य १७.४२३; राज्य कां मरण—स्वप्नितेचा राज्य कां मरण। नोहे हर्ष-शोकासि कारण। प्रबोधलेयां जाण। जिया परी ॥ १५.२६४.

राणा—राजा पहा. वैकुंठीचा राणा १.१४०, षड्गुणा(णां)चा—१४.३२०, सिद्धांचा—१३.९६६; राणिव, राजवैभव, राज्यपद, स्वामित्व अधिकपणा, भरभराट याही अर्थी, ह्मणानि युक्ति हे पांडवा। घडे जेया सदैवां(वा)। तो अपवर्गितिया राणिवा। अलंकरेजे ॥ ६.३५६. अंत्यु राणिवे बैसला। १३.७२३. संतोषाची राणिव ६.३७२, सुखाची—८.१९२; इंद्रियें राणिवा करिति ७.२०४; द्विष्टि भेदाचिये राणिवे बैसली १८.२६६; प्रकाशाची राणि(णि)व दे १५.१२; धर्मु राणिवा करी ९.१८८; विवेकाचिये राणिवे बसे ६.४६४; वैकुंठिचिये राणिवे योग्य केले १२.९३; श्रवणसुखाची राणिव जोडली ११.११; श्रवणाचिये राणिवे श्रोते बैसवीं १२.१५; समज्ञानाचिया राणिवा उगाणून, यथार्थज्ञानाचें वैभव साधकाला अर्पण करून, १८.१०६२; सर्वस्वें राणिवा गाजति ८.२५८; राणीव—ब्रह्मानंदाची राणीव जीवा फावली ११.२४७; सौंदर्या राणीव जोडली ११.१९५.

राति-ती-त्र-त्रि-त्री—नेहमीच्या रात्र या अर्थी, अंधार, अज्ञान. राति—तरि प्रबोध जंव नोहे। तंव नीदे काइ अंतु आहे। किं राति सरैल पाहे। तेया आरौतें ॥ १५.२२०. सुखींदया सरिसी। राति पलीनि जाय आपैसी। गेली देहाहंता तैसी। अविद्ये सर्वें ॥ १५.२६०. ८.१५४, ९.४३५. रातिची चौपाहारी १८.९६२; अंवसेचिये रातिचें गगन

१४.२४३; जाणणेयांची राति १६.२७९, पूर्णचंद्रैसि—१३.६४०, माया—१६.११. राती—पाहालेयां राती। आंधारें उरे ॥ १८.२६१, रात्र सरून पहाट झाल्यावर अंधार रहातो काय १, १८.४९२. अज्ञानाचिये राती माजि १०.१२७, अविद्यागर्वाचिये—१७.३२७; जाणीवेचि राती १८.५६३; शरीरसंयोगाचिये राती माझि ७.१२७; सटिवियेचिये राती १८.८३४; अविद्ये राती रूसोनियां, अज्ञानरूपी रात्रीचा नाश करून, १६.२; अहोराती १५.३७६. रात्र—अहोरात्र, कां अहोरात्राची गोदी। आंधलें नेणे ॥ १८.७१५. ८.१५५, ८.१६३, ११.४१९, १८.३७८. अहोरात्राचा पैलकडु १६.१६; अहोरात्रत्यागें १७.३१३, -विद ८.१५७, -त्रिं १६.३३८ (२), -त्रें १३.११११. रात्रि—काथि रात्रि चांदिणें। धाकु धरिजे ॥ १६.२६५, धाक पहा. विचित्र काइ रात्रि देहातें। डुडुल करी ॥ १८.३८२, ज्ञानदेवी, कुंटे—'न करी' १८.३८५, घुबड दिवसाची रात्र करतें हें विचित्र (नाहीं) काय १. कां रात्रिचेया पोटा आंतु। रिंगाला जो कां भास्वतु। तो रात्रि येसी मातु। आइके काइ ॥ १८.४१४. ६.३९९, १८.७२६, १८.१४९०. रात्रिचा अवसर ८.१६२, -चां अवसरें १६.२७०, -चा समो ८.१६६; रात्रि पाहलें १४.३६०, -...पाहालें १४.३५२; अहोरात्रि १२.६३, -ची जोडि १३.७४२; कालरात्रि ११.३४०, काल (१) व (२) पहा; मध्यमरात्रि १८.३७९, माया—१४.१७३, मोहो—१६.६४. रात्री—पाहे पां देअ आषवा चि भरे। मग रात्री चि बोवि उरे। १३.६५३, रात्रीचि, असा पाठ रात्रीची या अर्थी ध्यावा, बोवणें पहा; दिहा...रात्रीं १६.३३८ (१); कालरात्रीचीं कटकें ११.१९६; रात्रीसमै, रात्रीच्या समयीं, ३.११३. वरील सर्व शब्दांचे इतर कांहीं संदर्भ तेज, दिअ-अ-यो-वो, दिवस, दिह, देअ-ओ-वो (१) या शब्दांपुढें दिले आहेत.

रांधणें—स्वयंपाक करणें. अमृत केळतें रांधावें। १०.१२. भोजनसुख महाग। रांधितां ठांडें ॥ १८.१८५. १५.३८. अन्न विषें रांधिलें

१३.७४०; विखें रांधौनि वाढिलें १८.७११;
रांधतिण उणे(णें) १८.१४१; रांधणें
१८.९३५; रंधन, स्वयंपाक, १८.४८८;
रांधवण, स्वयंपाकघर, १३.५६१; रांधवणि,
स्वयंपाक करणारी, जैसी रांधवणि रसोय नीकी।
करुनियां मोले(लें) वीकी। २.२५४.

रान—जंगल, बहु योगाभ्यासि हांव। राना कडे धाव।
१३.५१८. ९.४३०, ११.४१ (नीं), १३.४८,
१३.४८५, १५.४८०, १६.४३८. रानिचेयां
पालेखाइरां, वानरांस उद्देखून, ११.२३; रान
बलबले, रानोमाळ झाले, ११.६५४;
बोलणेयांचां रानीं ह्रींडतां १०.२०; भंवस्वर्गा-
चिया राना धांवतु १५.४६०; शब्दाचेया राना
माजि रिगे १५.३२३; स्वैराचाराचें रान रिगाला
१६.४४५; आडराणें १८.९३३; विषयरानिचे
वाघ, काम व क्रोध, ३.२३६; ही रान भीजे
हा पाठ हीरा न असा पाठ तोडावा,
१३.४८१, भीजणें पहा.

राबणें—परिश्रम करणें, मेहनत करणें. राबता,
मेहनत करणारा, जें प्राणाचां धरिं। आणें राबते
भाऊ च्यारी। १३.२९, सं. वा. श. पहा. राब—
मेहनत, व्यवहार. मग तो इंद्रियकंदु। करविजे
तंव राबु। जंव कर्तव्याचा लासु। हातासि ए॥
१८.४९९, कुकर्माचा राबु करवी १३.३१;
स्वैरत्वाचा राबु करी १४.२२८; राबाउणें
(राबा उणें) १८.९४, उणा-णी-णें पहा.
राबणी—सर्वेद्रियां आंगणीं। विवेकु करी राबणी।
१४.२०४.

रामस्य—अविचार. १८.१०२२, विषयसुख
(हंस कोरा); रामस्याची गती १७.३८६; तैसें
तुह्मीं रामस्यें बोला, तसें बोलणें अविचारानें
होईल, १०.२९८; रामस्यें सीमा सांडे
१७.३९३.

राल—आसक्ति (राजवाडे), आवड. फलहेतुची
राल नाही। अंतष्कर्णी॥ ६.६४, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘चाड नाही’ ६.६४.

रावणें—रंग लावणें. कैसीं नीळेतपलातें रावित।
आकाशा रंगु लावित। तेजाची बोज दावित।
इंद्रनील॥ ११.५९०. तांबोले बोट रावें।
१३.५६२, येथें रांपविणें या अर्थी (राजवाडे).

मग राविले सीणत। आणिक जीव॥ १३.२२९,
राविले हा राखिले चा अपपाठ आहे.
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘राखिले शिणत’
१३.२३०.

राशि-शी—(१) ढीग, समूह. राशि—मी राशि
अहि (हें) समस्ता (स्तां)। अपराधांचा॥ ११.५४८.
अवकणाचा राशि ९.४५, कापुराचा—२.२५१,
जल—१०.२११ (१), तपो—१०.२११ (२),
तेजो—११.३०१, १५.२८०, पयो—
१०.२१८; वेदराशिचेया सामां आंतु १०.२५८;
शिलाराशि १६.३७७; सूर्यकणाचा राशि
८.८९. राशी—ग(गु)णराशी १६.२१०,
जीव—१३.१०५७; तपोतेजाचे राशी ४.६१;
धातुराशी १७.३६१; सुखाचा...राशी
१६.३५४; राशि-शी—शब्दराशि ११.७२,
१८.१४२१, —राशी १८.१४१८; रासि-सी
पहा. (२) नक्षत्रांच्या बारा राशी. राशि—मौन
गा तूखें राशिनांव। १७.१५. राशी—कर्मरहांची
जैसी। मांदी मिले येकी राशी। १६.२५५.

-राष्ट्र—शब्दास जोडून. महाराष्ट्रमंडलीं
१८.१७८१.

रासि-सी—राशि-शी (१) पहा. रासि-
पातकांचा रासि ३.१४०; आनंदरासि—अहो
अलुमाळ अवधान देआवें। इतुलेनि आनंदरासिवरि
बैसावें। ९.५२९. रासी—साकरेचिये रासी।
बैसली जुडे मासी। १३.७८१. लवणकणाचिया
रासी १३.९१४; अपारमोहरासी १८.५१९.

रासौभा—सडा, झडण, वर्षाव. तेथ रासौभा होत।
नक्षत्रांचा॥ १.१५६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सडा’,
१.१५६.

राहटणें-राहाटणें—आचरणें, वागणें, व्यवहार
करणें. राहटणें—पया लागि पुढां अथवा पाठें।
जियें राहटलां विरुद्धे गोमटीं। तियें मायेचिया परी
पोटीं। सामावी प्रभू॥ ११.५४९. कर्मैद्रियें कर्मो
राहटतां ३.७०; जतना राहटताति २.३१०;
स्वधर्मातें चि राहटतां २.२२८, स्वधर्मै—
२.१८८. राहाटणें—इंद्रियें गुणाधारें। राहाटति
निजव्यापारें। ३.१८१. घरिचीं चि राहाटति घरिं।
घर काहिं न करी। १३.१०७५. १.२४६, ३.७७,
३.१२६, १३.३०२, १३.३६४, १३.४७८,

१३.८०७, १३.९२३, १८.६६६, १८.१६८८.
 इंद्रिय राहाटे १८.४६२, इंद्रियामसु राहाटला
 १८.४३८; उचितु धसु राहाट ३.१४९;
 कर्म राहाटे ५.४४; कर्माधारें...राहाटिजे
 २.२३४; कवण कवणी परी राहाटे ९.१२७;
 केधवां कैसें राहाटावें १४.१८९; मन चि
 राहाटे(टे) ५.५३; श्रीनिवृत्तिनाथु राहाटतसे
 १८.१७०७; स(सं)बंधधर्मी तुसीं राहाटलों
 ११.५३०; राहाटावया ६.४११, -वेया
 १८.१४५३; राहाटणें—दारीं वाचा मानसें
 राहाटणें १६.११३; राहाटि—राहाटिचा
 उजरा १६.२६९; कर्म राहाटि
 १८.६५८, घरींची—१३.१११८, सरिसी—
 १३.१३७; राहाटी—या कारणें किरिटी।
 स्वधर्माची राहाटी। न विसंजिजे संकटीं। सिद्धमंत्रु
 जैसा ॥ १८.९४५, १५.३३८, १६.२७१,
 १८.३१०, १८.३३८, १८.१४६९; आश्रम-
 धर्माचिया राहाटी ९.३०४, बाह्यांचिये—
 १३.३८, भूतमात्रि मौवाल—१६.१६९,
 मनाचिये—१३.३०९, मनोबुद्धिचिया—
 ९.४२०, रथिचिये—१८.१५६५; राहाटवणें—
 जें इंद्रिय राहाटवी। तें कटु(रु)त्व गा ॥ १३.९६५.
 ह्मणानि विचारवेया शास्त्र। राहाटवावें जें वक्त्र।
 तें वाचेवें हीं सूत्र। हातीं न धरी ॥ १७.२३१,
 १८.५०१, १८.१३०८; ज्ञाता इंद्रियांचा
 मेलावा राहाटवी तेथ कर्ता होए १८.४९०;
 हातपायांतें राहाटवी १८.१०२३.

राहणें—असणें, थांवणें, समाविष्ट होणें, स्थिर
 असणें, स्थिर होणें, बाकी उरणें, बाकी ठेवणें.
 तंव गुरु ह्मणति राहीं। हें तुज बोलवें न लगे
 काहीं। १.८३, थांव या अर्थी. पाश्चु पाठिसि
 घातला। आपण पुढां राहिला। १.१४३. कां राहे
 ह्मणितला राहिल। मद्वावातु ॥ ६.४१२. लक्ष्मीये
 ही परि राहिलें। जिब्द्वार जें ॥ ११.११८, बाकी
 ठेवलें, दाखविलें नाहीं. ६.१८१(२), ६.१८३,
 ६.१८९, ६.२१५, ६.२४०, ६.२५१,
 ६.२९७, ६.४१६, ९.२३६, ९.२९३,
 ११.७८, ११.८०, ११.५०३, ११.५८४,
 १३.७९, १३.९५, १३.३९३, १३.६२०,
 १६.७४, १७.१२८, १७.१५७, १८.१९,

१८.२१९, १८.४१३, १८.१०६२,
 १८.१२४४, १८.१३७०. अमृतांतु मरण
 केवि राहिल ९.४२१; आत्मतोषीं मनें
 राहे २.२९३; आत्मस्थिती राहुनि, स्वरूपांत
 स्थिर झालों, ३.१६४; उगला राहे १८.७६,
 उगा चि—११.२२३, उगा न—१३.८२०;
 उगे कां पां राहाति १७.६३; उमाले कडवसां
 राहिले, प्रवाह कडेला लागून (दडून) राहिले,
 ११.३५९; एकें चि श्लोकें राहे, एकाच श्लोका-
 वर विश्वास ठेवून राहिल, १८.१६४२; काइ
 राहों, काय बाकी दडवून ठेवावें? ४.२९;
 क्षारता तोयत्वं राहे, समाविष्ट होते, १८.१२०२;
 गीत राहातां, गाणें थांवलें असतां, १८.१०८७;
 घडी राहांतु असे काइ, काहीं वेळ तरी थांवतो
 काय?, १७.२५०; घणवट राहे, घन भाग
 तेवढा बाकी राहतो, २.१३०; चित्त राहलेयां,
 स्थिर झाल्यावर, ८.११२; चेइलेयां राहांत पावें,
 जागें झाल्यावर लाभेल काय?, ९.३२८; जालें
 जग जेथ राहे ९.२७०; तिहीं राहिजे ना,
 त्यांनीं, सद्गुरुंनीं, काहीं बाकी ठेवलें नाहीं,
 १८.९११; दीठि आंतुलीकडे राहुतु ६.२०४;
 दुति राहे, वास राहतो, १८.४२०; निवातु राहे,
 स्तब्ध राहिला, १०.३०३; निवांतु जन्हीं राहे,
 ७.१२९; पडिसादा होउनि राहिला १.१६१;
 पण्यांगना वडीलपणें राहे १३.२०४; परमात्म-
 रूपीं बुद्धि राहे २.३४०; भीष्मातलिं राहिजे
 १.१२३; मन...निश्चल राहिल ६.४१६; मन
 राहांतें पावें, मन स्थिर राहिल असें पाहावें,
 ६.१८१ (१), मन स्वरूपीं राहे १७.२२६;
 सिद्धांचे मनोरथ कृतार्थ होउनियां राहिले
 १३.२७८; महाबोधु राहे ५.७४; मौन करुनु
 राहिला २.८३; राहीं नेणें(णे), धरुन ठेवतां
 येणार नाहीं, १०.१११; लक्ष्मी मुकुंदि राहिली
 १६.८२; संकटीं केवि राहों ११.३१७; विवेकें
 राहौनि ठाके १०.७३; श्रोते ह्मणति राहे
 १३.८५१; समाधि राहे, स्थिर होते, ६.६०;
 राहाणें—दीठिचें राहाणें आधि ५.२०५, आधि
 पदा; राहाणें...हीं १३.६८९; जाये...राहे
 १४.७३; वीरे अथवा राहे ९.२५४; राहविणें—
 परि विश्वरूप हें राहविलें। दावि चि ना ॥ ११.३५,

राहावी ६.१६९(२). न्हाणें, राहणें या अर्थी.
आणि दडलिल्यां धुंवें। न्हाइजे काड ॥ १८.९५७.
४.२७, ६.३८०, १५.४२३; नन्हांति
(न न्हांति) १५.३५०; निवांत हिं न न्हावे
११.५२२; लक्ष्मी न न्हाय ३.१०९; हृदय न
न्हावें ११.५६७; न्हातेआतें राहावी ६.१६९(१).

राहु—चंद्रास प्रासणारा ग्रह, सूर्यासंबंधीही या
ग्रहाचा उल्लेख केलेला आहे. राहूनि, राहूनं,
१८.१००६; राहुग्रस्त, सूर्यास उद्देशून,
१.२६८; रवि-चंद्रा राहु-मेल १७.२७१.

रिकामें—उद्योग नसलेलें. रिकामें तोंड, बडबड
करतें, १५.२१.

रिखि-खी-पि-रुषी—ऋषि पहा. रिखि-खी—
आतां वाक्यसूर्यकर फांकलें। आणि रिखि मार्ग
होति जे कथिले। १०.१४६. हे बहू उखीविखी।
रिखी केली नैमिषि। १३.६७. रिखीकेशी
११.२५८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘हृषीकेशी’,
११.२६२, हृषीकेश शब्दांतील हृषीक
शब्दाचा ऋषीशी संबंध जोडून हें रूप बनविलें
असावें; महारिखीं माझि, भृगु, १०.२११;
महारिखीचें ज्ञान १०.६५, महारिखी
अथवा सिद्ध ११.३२६; रिखि(खि) आणि देवां
१०.६७; रिखीं अथवा देवां १०.७०. रिषि—
रिषीश्वरीं १०.१३७; देवरिषि, नारद,
१०.१४१; रिखी-पि, ससरिखी १०.९९,
ससरिषि १०.९०, सं. वा. श. पहा. रुषी—
राजरुषी ४.१८; ससरुषी—अलंकृत ससरुषी।
आकाश जैसें ॥ १८.८७०, सं. वा. श. पहा.

रिगणें—रिघणें—रीगणें—शिरणें, प्रवेश करणें,
आरंभ करणें, पुढें येणें. संदर्भांतरूप या क्रिया-
पदाच्या इतर अर्थोपेकीं काहीं येथें दिले आहेत.
रिगणें—आणि जेथ शांतिचा जीवाला नाही। तेथ
सुख न रिगे चि कहीं। २.३४५, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘सुख विसरोनि न रिघे कहीं’ २.३४५,
राजवाडेंच्या काहीं प्रतीत ‘विसरौनि’ पाठ
आलेला आहे. कां सूर्यबिंबा माझारि। आंधारें
रिगे ॥ ९.१२४. आणि रिगौनिचां शयनी। सरिसा
पड्डें ॥ ११.५४५. आंतु रिगौनु वेगलें। आकाश
हें ॥ १३.१४५. आगा आकाश कें नाहिं। हें न
रिगे चि कव्हणिये ठाई। १३.१११४. नाना देव

रिगाला देउला—। चिया कामां ॥ १८.४८९. २.२५८,
३.१८४, ४.५, ४.९६, ४.१४९, ५.७१,
६.५५, ६.६८, ६.१७६, ६.३५४, ६.३७०,
७.१३, ७.८८, ७.१४९, ७.१७६, ८.२३८,
९.४८६, ११.८, ११.६१, ११.२१२,
११.३५५, ११.४७२, १२.२४, १२.३५,
१२.९८, १३.६३, १३.१२४, १३.४८३,
१३.५३८, १३.६०५, १३.६९९, १३.७७२
(१, २), १३.१०२०, १३.११५६,
१४.१५३, १४.१५९, १४.१७०, १४.३१०,
१५.३२३, १५.३६९, १५.३७०, १५.४८०,
१६.५३, १६.४४८, १७.१९, १७.१४०,
१७.२३८, १७.२७४, १७.३६५, १८.१९६,
१८.४०६, १८.४१४, १८.७३५,
१८.१०९६, १८.१२६१, १८.१३१० (२),
१८.१४१४, १८.१४५५, १८.१४७२,
१८.१५२१, १८.१७०७. अंकीं रिगे ११.५१२;
अधिकारिया गावों रिगतां १८.७९२;
अर्थज्ञानाचां गाभारां रिगति १८.४६; अर्थें मनि
रिगौनि १८.१४५०; आंगा रिगाली, गंगेस
उद्देशून, १४.३५०, —रिगे ९.१०७; आशे न
रिगे ६.६३; इंद्रियें पदार्थी रिगतां १८.९८८;
उफकेन जो रिगे, उफका पहा; कंदर्पु शरण
रिगाला ११.१३७; कर्त्ता कर्तुत्वाचां कामठां रिगे
१८.३५६; कांताचां मानसि रिगौनु १३.८०७;
गंगा उदधी रिगाली १३.३७१; गाउ न
रिगिजे १८.१२५०; चंद्रबिंबाचां गाभारां
रिगाल्यां १०.२९८; चित्त मजमाझि रिगतां
१२.१०९; जाणणें अनुभविं रिगे १८.११९९,
जाणणेंयां आड रिगौनि ठाके ९.१४४, जाणीव
जेथ न रिगे ७.५; छिरिया रिगति १५.१८४;
ताटीं रिगे ९.१५(१); दीठि रिगे ११.७४,
—न रिगे १२.४१; दृश्यपंथीं न रिगतां
१८.१६८२; दृष्टि जै(जै) रिगे १३.१०८१;
पाणी गंगे स्नाना केवि रिगे १८.११६१;
बालका माये पुढां रिगतां १३.३६०; भक्तिपंथीं
रिगाला १२.२१७; मन्वंतर मनु पुढें रिगे
१५.१२७; मानुषे योनीं हीं रिगे १४.२३६;
मोक्षफला रिगे १७.६३, मोक्षुफल घर रिगे
१८.१९७; लोह चि वेढां रिगे १८.१३०२;

विरक्ति मानसीं न रिगे १५.३६०; शंका मतीं
रिगे १३.२६४; शरण रिगालेयां १८.१४००,
—रिगिजे १८.१३९३; सिंधुगभी भरिते रिगाले
११.६४०; सूक्ष्मतेचिये सुरंगीं एक रिगति,
कित्येक सुपुमनेच्या भुयारांत शिरतात, १३.१६५;
स्वयंबुद्धिचा बाही रिगाले ७.८०; हृदयं चि
रिगे १८.९५४, —रिगौनि पांति ११.८५;
रिगतां निगतां १३.४१५; रिगणें—संसारदुःखां
रिगणें नाहीं २.३३८; रिगता, पुढें होणारा,
सरसावणारा, कवणी भंगीं रिगता होईल,
कोणत्या पद्धतीनें विचारण्यास सरसावेल,
१०.३१०; रिगतें—डोलां रिगतें झाडावीं,
डोळ्यांत शिरणारीं चिलटें इत्यादि झाडावीं,
१३.२८२; निरिगती, प्रवेश करीत नाहीत,
६.४२०; रिगवणें—विष खाणें नांगवें। जलतां
घरिं न रिगवें। १३.५१३, आगी माझि न रिगवें
१८.७०८; रिगवणें, प्रवेश, वसंताचें रिगवणें
१३.१७८; रिगवणी १३.१६८; रिगावा—
रिगावा होष्ट १५.४९; रिगांवा ७.१३६,
१२.१७२, १३.९२९; सुखाचा रिगांवा
१८.७७८; रिगिनिगा, ये जा, १८.३३५;
रिगिनिगि १३.१०२. रिघणें—बाल बापाचां
ताटीं रिगे। रिघौनि बापातें चि जेवजें लागे।
९.१५ (२). १७.१९२, १८.५३३; कर्मिं न
रिघे १८.२३६; कृपेचां गाभारां रिघौनि
११.६७; नानारसीं रिघौनि, पळीस उद्देशून,
१६.२४६. रिगणें—आत्मानुभववाटे रिगति
१६.७; शरण रिग १८.१३१० (१).

रिचवणें—ओतणें, वर्षाव करणें. परी कलशिचें
परी। रिचविले जेया परी। १३.११३९. मेहु
चातकासि रिचवी। १५.२०. जलतां कुंडीं
रिचवीति १७.९६.

रिझणें—संतुष्ट करणें, संतुष्ट होणें. कां करविलेनि
चोर्जे न रिझे। बालका माष्ट ॥ ११.१७. येया बोला
संत रिझले। ११.२१. ५.९, १६.२२२. तिये
पूजे आत्मराजें रिझलेनि १८.९१४; रिपुचेया
गुणा रिझों ये १७.४२४. रिझव—णेंहें (हे)
रिझवितील आणितें। जाणांविष्ट ॥ ६.४९२. नाचें
नटें रिझविती। १६.३५९. माउली रिझवी ९.६.
रिण—ऋण, कर्ज, उणेपण. सत्त्वबुद्धि रिणा दोसैं।

ठेविला देवें ॥ १७.३७४, उणेपण नाहीसैं करण्या-
साठीं. कां रिणावरि विवाहो। विस्तारिला ॥
१८.७९२. रिण केडिता (तां) १८.१०२; रिणा-
यित, कर्ज देणारा, १७.३०३; रिणियां(या)
१६.१६१, १८.२९९; समर्थे कां रिणियां(या)
१८.२५०; रिणियेपण, कर्जदारपण, ८.१२९,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘ऋणवैपण’ ८.१३१.

रिता-रीता—ज्यांत काहीं नाहीं असा, रिकामा,
पोकळ. रिता—भरिजे तंव अधिकु। रिता होये
जो ॥ १८.१०५२, कामास (इच्छेस) उद्देशून,
जितका विषयांनीं भरावा तितका तो रिकामा
होतो, काम जितका तृप्त करावा तितका तो
वाढतो. रिति(तिं) सोपें, पोकळ सोपटीं,
११.४७१. रीता—न भरलेला. रीता ना भरितु।
रहितु ना सहितु। १३.११०४. आतां रीता समुद्रीं
रिगे। तो उचंचळतु कुंमु निगे। १७.१९, न
भरलेला कुंम समुद्रांत पडला तर तो उचंचळत
रिकामाच निघेल काय? ज्ञानदेवी—आतां रिता
कुंम समुद्रीं रिगे। तो उचंचळतु भरौनि निगे।
१७.१९. वांझें आकाश रीतें, वायु उत्पन्न
होण्यापूर्वीं आकाश जसें रिकामें असतें, १४.७५;
रीतिं पोक्लें १३.२९०; रीते श्रवण—माझेया
कीर्तीविण। जेयांचे रीते नाहीं श्रवण। ९.४४२.

रिती-रीति-ती—पद्धत, तन्हा, प्रकार. रिती—
रीतीनें, प्रकारानें. किंबहुना ऐसा नृपा। पार्थु बाला
असे कृष्णकृपा। तो जिया कडे साक्षेपा। रिती
पाहे ॥ १८.१६३२, राजा, अधिक काय सांगूं,
अर्जुन कृष्णकृपेनें कृतकृत्य झाला आहे, तो
श्रीकृष्ण साक्षेप दृष्टीनें, ज्या बाजूला पाहील तेथें,
१८.१६३३-१६३४ पहा, ज्ञानदेवी—‘साक्षेपा
रीति आहे’, कुंटे—‘साक्षेपा रीती आहे’
१८.१६५४. रीति—१७.३१८, इया रीतिं
१७.३७०. रीती—आचरती रीती १३.७१५,
कवणां—१४.३६, तामसैयेचिया रीं(री)ती
१७.२५२; दोनी रीति, (स्वरुपाचें) ऐक्य पाहतां)
भिन्नाभिन्नत्वाचे दोन प्रकार दिसले तरी तें तसें
नाहीं, १५.२९८, यावर १५.२९९ ते १५.३०२
पहा, नागरा—१७.४०७; सांवतियां चि रीती,
सांगण्याच्या पद्धतीवरून, ६.३३०, ज्ञानदेवी
—‘सांगतिया चि रीति’, कुंटे—‘सांगतियाचि

रीती' ६.३३०; इया, जिया, यया, या, यांसह
रीतीचे संदर्भ—८.९६, १३.४५३, १६.८१,
१८.२२४, १८.१५३१; रसरीती १८.१६१;
रुखाकारूपकरीती (रुखाकार रूपकरीती),
१५.४५२, रूप पहा.

रितु-रुतु—ऋतु. रितु—साईं रितुं समान । जैसैं
कां हें गगन । १२.२०१. रितुत्रय १४.२८९,
सं. वा. श. पहा, —पति, वसंत ऋतु, ३.१००;
षडरितु १४.३६१, सं. वा. श. पहा. रुतु,
रुतु बरवा शारदु १८.३४२; रुतुकालि
१३.५२८; रूतू आंतु, सर्व ऋतूंत, १०.२६०.

रिद्धि-द्धी-रुद्धी—संपत्ति, समृद्धि, तप किंवा
योगसाधनेन मिळविलेलें ऐश्वर्य. काहीं
संदर्भातील सामान्यरूपें रिद्धि किंवा रिद्धी चीं
असणें संभवतें. रिद्धि—कां रागी सांडी रिद्धि ।
आली सांती ॥ ७.९०. अज्ञानाची रिद्धि
१३.७००; तपोबलें रिद्धि पातलेयां १.१८८;
साम्याची रिद्धि उपनली ७.१२८; आत्मरिद्धि
१८.१००३; रिद्धिसिद्धी २.३६४. रिद्धी—
न करीति सिद्धिचे पाड । न धरीति रिद्धीची भीड ।
योगा ऐसैं दुवाड । हेलासति ॥ १३.१६३.
२.३६१, १६.२७८. आयुष्यरिद्धी १८.१६०,
वाग्—१८.२७; रिद्धिसिद्धीचि बाललेणीं
१२.६, —सिं द्वंद्वें १२.६१, —चीं वृंदें
१८.१०६५, —चा संभ्रमु ४.१३२. रुद्धी
२.३६३.

रिपु-रिपू—शत्रु. रिपु—ह्मणानि आपणेयां आपण
चि रिपु । जेणें वाढविला हा संकल्प । पर स्वयें
ह्मणां बंधुबापु । जो नाथिलें नेधे ॥ ६.८०, ज्यानें
देहाभिमान वाढविला आहे तो आपणच आपला
शत्रु होतो, जो खोट्याचा अभिमान
(देहाभिमान) धरीत नाही त्यास स्वतःचा बंधुबाप
म्हणावें, ज्ञानदेवी—'येर स्वयंबुद्धि ह्मणे बापु'
६.८०. ११.४६५, ११.४७५, १७.४२४,
१८.१०५१. रिपू—रिपू पाठि मेदिजे तैसी ।
रणांगणीं ॥ १८.८६३.

रुख-रुंख-रुख-रुंख—झाड. रुख—अथवा
नावे हान रिगे । तो थडियेचे रुंखजात देखे देगें ।
साचोकारें पाहों लागे । तंव रुख ह्मणे अचल ॥
४.९६ (२). जें वाढि अधोमुख । रुखा पया ॥

१५.५१. १५.५५, १५.७२. रुखाकारूपक-
रीती, रूप पहा; कां रुखाचेनि आयें वारा
मांडला, ह्या संसारवृक्षाचा एवढा विस्तार
झाला आहे कीं वाराच विस्तारला आहे
कीं काय?, १५.६१; रुखाकारें १५.४०. रुंख—
रुंख कवण पेरी । कोण समुद्र भरी । १३.५७.
तैसा व्ययें चि हा रुंखु । अव्ययो हा ॥ १५.१२१.
पै रुंखु डोलतु देखावा । तरि वारा वाजतु मानावा ।
रुंखु नसे तेथ पांडवा । नाहिं चि काइ ॥ १५.३४४,
झाड हालत आहे असें पहावें तरच वारा वाहत
आहे असें मानावें, जेथें झाडच नाही तेथें
वाराही नसतो काय? १३.२९६, १५.११०,
१५.१२०, १५.२१४, १५.२२६, १५.२५८,
१६.८५. प्राकृतां...रुंखां १५.१९९; पीकलेया
रुंखाचें फल १८.२३५; रुंखाचा ये वांका,
बीजास पाणी लागतांच वृक्षाचा आकार येतो,
१४.९४, ज्ञानदेवी, कुंटे—'आवांका', आकृति
या अर्थी १४.९५; रुंखजात ४.९६ (१);
रुंखातलिं १३.५९५; भवरुंख १५.१४२,
१५.२०६, १५.२३९, संसार—१५.२१८;
संसाररुपा रुंखा १५.४८६. रुख—उर्ध्वमुख
रुखु १५.६२. रुंख—आगा वारा जन्हीं वाजों
सरे । तन्हीं तो डोलु रुंखीं जरे । १८.४२०. गीते
माझि असे रुंखु । बीजीं जैसा ॥ १८.१४२१.
१४.३७२. रुंखपण ९.२९०.

रुचणें—आवडणें, मानवणें. कां चंद्राचा उदयो
जैसा । जेगा न वचे चि वायसा । मूर्खीं विवेकु हा
तैसा । रुचैल ना ॥ ३.१९५. तिथे रसने जो रुख
रुचैल । तो आपण चि होइजैल । १३.४२७.
प्रमादु रुचे १४.१९१; न रुचे १३.१८४,
१६.१६५; योगशास्त्र न रुचे १३.८२४;
रुचलेपणें १६.७९; रुचि—जैसी पीयूषिं रुचि
न विटे १७.२१९; रुचिकर ३.१९; रुची—
प्रेम रुचीसि आलें । १.३५, ज्ञानदेवी, कुंटे—
'प्रमेय'. आंगा मना रुची येयावें । येतुलें
कृत्याकृत्य नाठवे । १३.७७६, जेम्हणाराचिया
रुची १७.१२०; इंद्रियरुची सारिखे, इंद्रियांना
येथें जिमेला आवडतील असले, ३.१२९.
अरोचक—अरुचि. जें अमृत ही परि नावडे । ऐसैं
संविद्यां चि अरोचक जैं पडे । ४.१९५, १८.६५४.

रुणुगुणें—घंटी किंवा गुंगुरांचा मंजुल ध्वनि होणें. ध्रुवघंटिका रुणुगुणिति १७.

रुतणें—रुतणें—अडकणें, अडून राहणें. रुतणें—भुईं रुतलें असे १५.१२२; सहस्रवेरी लोही रुतलिया आहाति, हजारों मोहोरा पुरलेल्या आहेत, ९.५८. रुतणें—जैसा कईमीं रुतला । राजहंस ॥ २.४.

रुदणें—रडणें, शोक करणें. पैसे आदी चि जें नाही । तेयालागि रुदसी काइ । २.१६९. रुदतां, कितीही शोक केला तरी, ३.११५; रुदन २.१, २.१२; हांसेया रुदना १८.६६६.

रुंधणें—अडविणें, वेढणें, व्यापणें. गजबजों लागे कैसा । व्याघ्रें रुंधला मृगु जैसा । १३.१८६. सिंह रोगें रुंधला । १३.१००६. १५.५३. अवरुद्ध—तिमिरावरुद्ध २.५६, तिमिर पहा. उदकें उदक रुंधलेयां १८.११६०; द्वार रुंधलें १८.१४९२.

रुपणें—रूपणें—रुपणें, टोचणें. रुतणें—रुतणें पहा. रुपणें—शखें हाणितलेयां छाया । आंगीं न रुपे ॥ २.१४०. कां चिखलीं रुपली गाए । १६.१४१. रुपणें—आपणेयांसि चि रुपवें । शखें केवि ॥ १५.२९३. किं शख रुपें (पे) आपणेयां । आपणचि काइ ॥ १८.४४८. ६.८७, १४.२४७; रुपों सके १३.२७३; साबलाहुनु रुपे १३.६६१.

रुलणें—रुलणें—मोकळेपणें पसरणें, वावरणें. रुलणें—प्रेम रुलतसे बोलतां । १५.२७. रुलणें—कंठिं रुलताति अलौलिक । मालादंड ॥ ११.२१६. ८.६३.

रुसणें—रुसणें—रागावणें, रागावून दूर जाणें. रुसणें—जैसे चोर पाहे झोवती । तंव आजी चि रुसिजे संपत्ती । १३.५८०, उद्यां चोर संपत्ति लुटतील म्हणून आजच ती दूर करावी. जे रुसतां बांधे ठांवों (ठावों)तें प्रेम गा हें ॥ १८.२९२. १०.१८, ११.१००, १४.३३३, १६.४०४, १७.२५२. रुसौनियां ११.५३८, १६.२; रुससि... पालीसि ११.३०६; रुसे तरि बुझावितु जाये ११.१७२. रुसणें—आतां ते चि हातवटी । तुज ही सांवों गोमटी । जेया कर्मासि किरीटी । कर्म चि रुसे ॥ १८.१६३, कर्मच कर्मावर रुसतें, कर्म नाहीसें होतें, अशी सुंदर हातवटी तुला सांगतों; रुसौनियां ६.३८६.

रुढणें—प्रचलित होणें, लोकमान्य होणें, वाढणें. दर्प कामक्रोधी रुढला । १६.३९४. अज्ञान हें रुढे १५.३१०, मनुष्यलोक पृथ—, त्याला मनुष्यलोक म्हणण्याचा प्रचार आहे, १५.१६१; वेव्हारु रुढला १८.१२१९, साधकदशे—६.४६२; रुढ—लोकमान्य, प्रसिद्ध, बाबो(बों) तरि रुढ । लौकिकु जैसा ॥ ३.६८, १०.१९५, १५.३२०, १६.२३४; जे रुढ वीर १.१०३; मी चि सर्वज्ञु एकु रुढ १३.७१६; रुढपण १.३६; रुढि १.१०९, ध्यान—१८.१०२७; रुढी १८.१३१५, सद्भावचिये—१७.३८९; रुढवणें—जगीं कीर्तितें रुढवीं । स्वधर्माचा मानु वाढवीं । ३.१८७, ३.२४५, ९.१६७.

रूप—सौंदर्य, मूर्ति, आकार, देखावा, वर्णन. भयासुर आणि सुवेख । हें रूपाचें स्वरूप देख । जें उपजवी सुखदुःख । नेत्रद्वारें ॥ २.११६. का रूप नव्हे वायां । रूपा लागली छाया । १३.९५५. रत्नाचां रूपि मिरवे । गुंजांचें लेणें ॥ १८.११३९. ४.५८, ६.२०६, ६.३९६(१), ७.४३, ९.१५९(२), ९.२९५, ९.४२३, ९.४४१, १०.२२८, १०.२६३, १०.२६९, ११.११५, ११.१२३, ११.१३७, ११.१४५, ११.२०२, ११.२२४, ११.२७१, ११.२७४, ११.२७६, ११.२८१, ११.२८७, ११.३१६, ११.५८१, ११.६२२, ११.६२९, ११.६३७, ११.६४३, १३.७४३, १३.८०२, १४.७१, १४.८२, १४.८९, १४.१२४, १४.३५८, १५.३८६, १५.४०९(२), १५.४७१, १५.५११, १५.५२०, १५.५६२, १६.१०८, १६.१२६, १७.३३८, १७.३७९, १८.१२, १८.८०, १८.२६२, १८.३७६(१), १८.४०७, १८.४५६, १८.७७४, १८.८५७, १८.१०८२, १८.१२०४, १८.१२४०, १८.१२५४, १८.१२५८, १८.१३०६, १८.१४०२, १८.१५११. रूपांची खाणि ६.१८; रूपाचां डोंगारिं १५.३२५, —चा सुजाणु डोला १८.१४८५; अक्षराचें रूप १५.४७६, अधिकाराचे(चें)—१८.११६, अहिंसे—१६.११३, क्षेत्रज्ञाचें—१४.८०, गुणाचे(चें)—१८.८३५, नादासि—

१०.१८६, महासुखाचें—६.२५६, मानुष—
 ११.६५७, यज्ञाचें—९.३०६, व्यासिचें...—
 १३.९८५, सत्तेचें—१७.३७७, साचाचें—
 ५.१५९; साचा रूपा १८.५३७; इये रूपौनि,
 या रूपापासून, ११.६२७; रूप आंगा येतां
 १३.१८५; रूप करणें, वर्णन करणें, स्वरूप
 दाखवणें, १२.१५७, १३.८४५, —करावेया
 १४.३७, —करितां १०.४५, १५.४०९ (१),
 —करी १५.४३५, —करूं १०.१४, ११.५२५,
 १३.३५३, १४.३२४, १५.३६५, १५.४६८,
 १६.२७८, १७.१२३, १७.२६३, १८.२७५,
 १८.४५९, १८.६९३, १८.८२०, —कीजेल
 १३.२४२, —केलें १३.३०९, १३.८७९,
 १३.९३६, १७.१५१, १८.४७४, १८.९४९,
 —दाडें १३.१६०, —दाविलें १७.२१४, —
 दावीन ६.३६(२), —दाखवणें ११.६५८; रूप
 धरिलें ६.४६१; रूपातें धरीसि ११.२८४; रूप
 पाहिजे १५.२४२, —पाहे १८.३९९, —
 मावले ६.२८७, —हारपे ६.२९३, —होआ—
 वेया १८.७२, —होउनि १८.११४३, —होये
 १३.१०४७, १८.५५; रूपा आणिला
 १८.१६६५, —आणीति ८.३०; रु(रू)पा
 आला ६.४६०; रूपा आली ६.३२४,
 १७.१८०, —एणें १८.७४६, —येणें १२.१८९,
 —येंति १४.९२; रूपिं करूं ११.५८१; रूपीं
 विलसे २.२८९; रूपें होइन १३.४२६; रूपों
 सके १३.२७३; रूपनृत्य, रूप व नृत्य,
 १७.२९६; तेतुलीं रूपें होआवीं, तितक्या
 रूपांनीं मींच व्हावें, १३.४०६; सकलें रूपें
 होईन १३.४२६; रूपमाया, जें रूप केलें ती
 मायाच होती, त्यांत वास्तवता नव्हती,
 १५.२१७; रूपागुणाची आघवी १३.९८२,
 रूपागुणाचा ढाल १३.९८०; अमिरूप ९.२६७;
 अनंत रूपें ११.२२८, अनंतरूप ११.५१३, —
 पें ११.४८०; अनुरूप पहा; आन रूप
 १८.१२८३, आनान—१८.५४; आख्यानरूपें
 १.४६; आत्मरूप, आत्मा (१) पहा; उग्ररूप
 ११.४३८, उपाधि—१६.४२, एक—९.१६३,
 देवैक—१८.८, एवंच—९.२३८, १३.११०९,
 १८.८४३; कथारूपें १.३२; कर्मरूप

१३.९६७, कु-, कु-पहा, गंगा—९.४५४,
 गंध—१३.४२७, गीता—१८.१३७९, ग्रंथ—
 १८.१७७०; चक्षुरूपातें, भानु नोडुनि रूपें
 जैसी। चक्षुरूपातें कां प्रकाशी। १८.३७६ (२), सूर्य
 दृश्य वस्तु न होतां डोळ्यांवर व दृश्य पदार्थांवर
 प्रकाश पाडतो; चतुर्भुजरूप ११.५८४; चिद्रूप,
 चित् पहा; जगद्रूप १७.८; जीवरूप ९.९७;
 तद्रूप, तत् पहा; तीर्थरूप—जे पवित्रता तीर्थासि।
 तीर्थरूप ॥ ४.६१, धर्म—१४.४०२; धर्मा-
 धर्मरूपें १८.७१७, ध्यान—१८.१०२७;
 नानारूप ११.१९२; नामरूप—इहीं नामरूपां
 आघवां। जो भरला असे पांडवा। आणि नामरूपां
 हीं अलावा। आपण चि जो ॥ ९.२८५, ५.१००,
 ७.२७ (२), ८.१६८, ९.२९२, १३.१९७,
 १८.५३९, नामरूपादिक ८.३१, ९.२४८,
 नामरूपभेदें १८.११०३, नामरूपसंबंध
 १३.९००; नांवरूपा सांपडतें १५.४४७,
 नावा रूपा १५.७६, नावारूपाचां बडंबा
 १५.२४६, नांवा रूपासि येणें १६.१८०;
 निक्षेपरूपहवनि, त्यागरूपी हवनानें, १७.३५८;
 निजरूप, निज—नीज पहा; नित्यरूप २.१२४;
 पर-आत्मरूप १५.५०५, परमात्मरूप २.३४०,
 ३.६८, पाप—९.३१६, पुण्य—१८.१५२४,
 प्रपंच—१५.११०, १५.१४३, फल—, फल
 पहा, बंध—१७.३६२, बीज—७.५०, ब्रह्म—
 ३.१३३, भव—१५.२२१, भावाभाव—
 १८.११८०, मनुष्य—१५.२१०, मनो—
 ५.१५५; ममरूपसंभव ७.५२; मोक्षरूप
 १८.१४४१, योग—६.१, १२.२२६, वासना—
 ९.२९१; विश्वरूप १०.३०७, १०.३१०,
 ११.१, ११.१०, ११.२८, ११.३०,
 ११.३५, ११.३९, ११.४३, ११.८६, ११.८८,
 ११.८९, ११.९७, ११.१११, ११.११६
 (१), ११.१५५, ११.१६१, ११.१७६,
 ११.१८६, ११.१८९, ११.२०७, ११.२३२,
 ११.२३८, ११.२५१, ११.२७८, ११.२८६,
 ११.२९२, ११.३३३, ११.३४७, ११.३६१,
 ११.३६९, ११.३७६, ११.४०३, ११.४१२,
 ११.४४१, ११.५६९, ११.५७९, ११.५९९,
 ११.६११, ११.६१३, ११.६३१, ११.६३५.

११.६४१, ११.६४७, ११.६४९, ११.६५९,
११.६६३, ११.६६८, ११.६७१, ११.६७३,
११.६९२, ११.६९८, १२.२१, १८.१४३४,
१८.१५९७, -वृक्षान ११.९३, ११.११९,
११.३६७, -मय ११.११६(२); वृक्षरूप, वृक्ष
पहा, वेद- ३.१३५, व्यापार- १३.३०३,
शांति- १६.२१०, सरूप, स्वरूप पहा;
सत्तारूप १४.२९५, संध्या- १७.३१३, सर्व-
२.१४९, १८.१४०८(१), संशय- ४.१९४,
संसार-, अश्वत्थास उद्देश्य, १५.४८६; सुख-
दुःखरूपि १५.२६५; सुखरूप ९.४०२, स्त्री-
१६.३३२, स्नेह- ५.१७२, स्वधर्म-, स्वधर्म
पहा; स्वरूप पहा; अरूप-बोली(ली) अरूपाचें
रूप दावीन । ६.३६(१), ९.१५९(१),
१८.११९३, -पणें-अल्प ना बहुवसु । अरूप-
पणें ॥ १३.११०३; तिन्हीं रूपें १७.७५, त्रिरूप
१७.१९६, सं. वा. दा. पहा; येणें रूपें २.१९२;
आदि ना अंतु स्थिति ना रूप १५.२२४;
स्परिसु आणि शब्द रूप रसु गंधु १३.११७;
रूपें वयसा मात्रा ९.४२८; रूप अथवा नाहिं
११.५१७; रूप ना वर्णु १३.९७७; रूप वर्णु
व्यक्ति १३.८६६; शब्दस्पर्श रूपगंधरसु
१८.४६९; हें रूप हे छाया १३.१०२५; रूप-
पत्रपेलांवेलिं, रूप हेंच पान वाढीस लागल्यावर,
१५.१०१; रूपक, एकादें रूप देऊन साम्यता
दाखविणारा भाषालंकार, रूपकाविया कुसरी ।
१५.४२, ७.२७(१), १८.१२९३; रूपाकार-
रूपकरीती, वृक्षाकाराचें रूपक देण्याच्या प्रकारानें,
१५.४५२, ज्ञानदेवी - 'वृक्षाकाररूपकरीती',
कुंटे - 'वृक्षाकार रूपकरीती' १५.४८५; रूपडें,
सुंदर रूप, तैसा विस्मृत पाहे कोडें । तंव पुढां चतुर्भुज
होंतें रूपडें । ११.१९२, ११.१३३, ११.३३४,
११.६६६, १३.३८४, १८.१३४७; नाद-
चित्रांचीं रूपडीं ६.२७६; कृष्णरूपडें ११.५९७,
श्रीकृष्णसूत्राचें चि रूपडें ६.१२०; रूपता-
एकरूपता १८.१०२८; रूपस, सुंदर, देखणा,
रूपसा उदैलें कुष्ठ । १६.१७७, १८.१७०६;
माझेनि रूपें रूपसु ६.३९६(२); सर्वरूपें रूपसें
१८.१४०८(२); रूपसै, रूपयुक्तता, सौंदर्य,
मग गर्भगोला तेया । कैसी रूपसै ये आया ।

१४.१६, ज्ञानदेवी - 'कैसैं रूप तें ये आया',
कुंटे - 'कैसैं रूप तें ये आया' १४.९८.

रूपें-रूपें, चांदी. जैसं सिंपीपण हारपे । तंव तंव
खरें होप रूपें । १५.२७८. कां कथिलाचें कीजे
रूपें । रसभावनीं ॥ १८.७७१. १५.१०५,
१५.५१७(२). रूपेयाची आंति, शिंपल्यास
उद्देश्य, १३.११३३; सोनें रूपें प्रमाण नोहे
९.४५०; रूपेयणा-पणें नेणतेया प्रती । रूपेयणाची
प्रतीती । रूपें नोहीनि शुक्ति । दावी जेविं ॥
१५.५१७(१).

रे-अरे. गेली रे सृष्टि गेली । १.१५७. एक एकालें
ह्मणति । सावध रे ॥ १.१६३. हे ह्मणती गेला रे
गेला । अर्जुनु आह्मांसि भियाला । २.२०८. जा रे
मी राउ आलां १४.८३; जैत रे जैत ९.२१६;
बा रे अर्जुना १४.२६३.

रेखणें-रेख आंखणें, मर्यादा घालणें. प्रणवाविया
मोडी । रेखिली जैसी ॥ ६.२७६. रेख १५.१३६;
सुरेख १.३, -ता १.३६; रेखा-(१) मर्यादा,
जें साहित्य आणि शांती । हे रेखा दिसे बोलती ।
४.२१५, साहित्य व शांती यांचें इतकें ऐक्य
झालें आहे कीं त्यांचीं क्षेत्रें निराळीं दाखवितां
येणार नाहींत, त्यांना मर्यादा आहेत असें
म्हणावें इतकेंच; रेखा नोलांडितां
१८.१२४, कर्मरेखा नोलांडितां(तां) ६.५१;
मोक्षरेखेचा मांडणियां १८.३८; (२) रांग,
आंखलेली रेख, धूमाची रेखा उठिली
१६.१९२; पाडिवेयाची चंद्ररेखा १५.४३७;
(३) काव्यरचना (राजवाडे), कवित्वरचना
(कुंटे), स्मृति ते चि अवयव । रेखा
गंगिकभाव । १.४; बोलतिये रेखेची वाहाणी,
कवित्वाची सरणि, पद्धत, ६.१८.

रेघ-ओळ, सीमा. समुद्री रेघ नोळडावी । ९.२८१.
तोयाचां पोटी रेघ काडिलेयां १८.६०९.

रेचणें-सोडणें, टाकणें. आणि फुंके भाति फुगे ।
रेचिली सवें चि उफगे । १३.६६३. रेचक, प्राणा-
यामांतील नाकांतून सोडावयाचा श्वास,
१८.२४४.

रेव-वाळू, गाळ. ७.८५.

रेवणें-रौवणें, रतणें. पांठि मरणाविया रेवा रेवले ।
७.८५. आस्थेचे अवगाले रेवले ७.७६.

रोकडा-डी-डें—रोख, उघड, प्रत्यक्ष. रोकडेया आणि लाहिजे । मोक्ष फुका ॥ १२.१७६. ११.१२, ११.३८६, ११.४१३, ११.५३४, १३.९३७. रोकडी आशसंनति १६.३३६, ज्ञानदेवी—‘कोरडिये चि आशेचि संतति’, कुंटे—‘कोरडियेचि आशेचि संतती’ १६.३३८; पशुहिंसा तंव रोकडी १३.२२२; रोकडें आलें ११.३६०, — दाउं १७.११९.

रोख—खोच, बळ, संताप. तंव तंव रोखु दुणावे । क्रोध तो जाण ॥ १६.२४०, संताप, ज्ञानदेवी—‘रोपु दुणावे’ १६.२४२. आंधाराचेनि रोखें १८.१७६; घृतिरोखें १८.१००९, ज्ञानदेवी—‘घृतिरोखें’, कुंटे—‘वृत्तिरोखें’, अंतर्मुखतेनें या अर्थी, १८.१०१५; अविद्यातिमिररोखें, अविद्या-रूपी आंधारावर चाल करून, १८.१६४७; सरोख, कटाक्षपूर्वक, २.८८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सरोप’ २.८८, राजवाडे पाठ ग्राह्य वाटतो.

रोग—आजार, व्याधि. देखैं रोगातें जीणावें । उषध तरि वेयावें । ३.१९. रोगु जाये दूधें ओंगरें । तरि नीवु कां पियावा ॥ ४.२२०. रोगु न गणिजे ध(व)रि । पश्याचिया ॥ १६.६८. एरु मूर्छेने नांव रोगी । विसावां(वा) जैसा ॥ १८.२२९. १३.७६६, १७.१३३, १८.१२८८(१). रोगाचा आवर्ती ७.८४; रोगां उदयो १६.३१६; रोगाचें निदान ११.९०(२); नाना रोग १३.५८६, — रोगी १८.७९३; रोगीं आहाललीं १३.२२५; रोग उठिति १७.१५०; रोगु दवडुनि १५.५५०; रोगिं दाटिला ९.४८७, रोगें—१८.७०३; रोग पडिघांति, रोग झडप घालतात, १६.२५६; रोगु फेडूं शके १६.११५; रोगें रुंधला १३.१००६; प्राचीने रोग खवलले १६.१९०; रोगांसि भाणें वाढलें, रोगांचें वाढलेलें ताट आहे, ८.१४१; पांडुरोग ५.११८, महा—१८.९४६, माहा—१४.४०८; सरोगु—तरि सरोगु काड जाणे । निदान रोगाचें ॥ ११.९०(१); रोगी—जराचेनि जाटोपें । रोगी भलेतैसें जल्मे । १६.३६३, क्षयरोगी ९.४९७, महा—३.१२३; रोगिया—हांगा (हांगा) रोगु काड रोगिया । आवडे दरिद्र दरिद्रिया । १८.१२८८ (२), ३.८, ११.४२३, १७.१००, १७.३९०; जिन्हाळपडु रोगिया १८.१३५.

रोड—कूडा. देहिची आइति रोड, कूशता, १३.२१०.

रोप—कोवळें झाड. ना तरि वृक्षाचि पानें जेतुलीं । तेतुलीं रोपें नाहिं लाविलीं । ३.३९९. लाहाला- हात रोप १३.३९८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सेवा-वृत्तीचें...रोप’ १३.३९९, संतोषतरुचें—६.२५६; आनंदरोप ३.२४८.

रोम—शरीरावरील रंध्र, आंगावरची लव. जैसें देह वाहूनि रोमा । वाहणें नेणे ॥ १६.१८९, ज्ञानदेवी—‘रोमां वाहणें नेणें’ १६.१९०, कुंटे—‘रोमा वाहणें नेणें’ १६.१९१. रोमेचिया अणियां ६.२६४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘रोमांचिया’ ६.२६४; रोमा जालिया, रोमरोमांत झाल्या, ११.२८२; रोमांचीं जालें ९.५२२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘रोमांच आले’ ९.५२७; रोमांच ११.६४३, १८.६३९, १८.१५८५, रोमांचित १३.९५०, १८.१५०८; रोमावली १३.२८५, १८.१५३९; रोमबीजाची चिरुडि ६.२३४; रोम मूर्ली ९.५२४, ११.१४८, — झुडि १७.२३४.

रोवणें—खुपसणें, पुरणें. जैसा रोविलेयां उणें । रांजणु बैसो नेणे । १३.६८९. ३.२५४, ११.४६. डोलां नाखें रोविजति १८.१७६; नास्तिक-पणाचें हाड जीसे रोविलें, नास्तिकपणामुळें त्याच्यावर बहिष्कार घातला, १६.३१३. राउनि पहा.

रोस—राग. रोसें प्रेम दूणावटे । ९.१८. रोसें निगालें १४.१८८, १८.३६७.

रोहिणी—मृगजळ. रोहिणीतें झणिजे जडु । ५.११५. रोहिणीचें जल २.१२१, ७.२९, —ची माव, मृगजळाचा मिथ्या मास, १३.७०६; रोहिणी पीतु, पाण्याच्या आशेनें मृगजळ पीत होतो, ११.५३.

रोहो—आरंभ, वाढ. आणि वाढे जंव मोहो । तंव तंव विषइ रोहो । १६.३६८. चांगु रोहो मांडी १८.६४९.

रौद्र—उग्र. रौद्रें अति मैत्रें । लयस्थें एकें ॥ ११.१२९.

रौरव—एकवीस नरकांपैकीं एका नरकाचें नांव, परद्रव्यावर पोट भरणाऱ्यांकरतां. रौरवाचा रूडु । मागूं हा ॥ १६.२३४. १६.४२५.

रुहाणें—राहणें पहा.

ल

लक्ष—(१) ध्यान, नेम धरलेली वस्तू. कां सेतीं वीं विखुरिजे । परि पीकीं लक्ष ॥ १३.११. १३.३४१. **लक्ष भेदिल्यां हिं वरि** १८.४२३; **अलक्षपणें**—बोलता ना उगला । अलक्षपणें ॥ १३.११०६; **लक्ष्य**—पै लक्ष्याहूनि अनारिसे । बाण लक्ष्य सिशीदि जैसे । मावैतें(ते) पडति तैसे । पंति चि ते पै ॥ १५.२०२, १३.९५९. (२) शतसहस्र, सं. वा. श. पहा.

लक्षण—विशेष गुण, खूण. ते ही सांघों व्यक्ती । लक्षणीं गा ॥ १३.६५१. ४.८४, ५.१०१, ६.११२, ६.१४०, १२.१६४, १३.३४१, १३.५९१, १३.६७२, १४.३४५, १५.४९१, १८.४९४, १८.५०८. **अपैशून्याचें लक्षण** १६.१५२; **निष्पन्नाचीं लक्षणें** ६.१०७; **मानसतपाचें लक्षण** १७.२३६, **मूल-बंधाचें**—६.१९९, **राजसाचें**—१८.५९१, **वर्णविहिताचें**—१८.८२९; **आहारलक्षण** १७.१२३, **उप**—६.३५८, **एवंगुण**—१७.१३०, **किं**—१५.६३, १५.४४४; **ज्ञान-लक्षणें**, सं. वा. श. (१८)पहा; **परचित्तलक्षण** ५.१६२; **यथालक्षणीं** १८.५७९, —**णें** १८.३१३; **सर्वबंधलक्षणें**, सर्व प्रकारें बंधन करण्याचें लक्षण असणारीं, १८.१४०५; **सुलक्षणें** १४.१८.

लक्ष्मी—(१) विपुलता, समृद्धि. वनलक्ष्मीविलास १४.२९३, **विजयलक्ष्मी** १०.२३२. (२) विशेषनाम. परिशिष्ट (६) पहा.

लखलखणें—चकाकणें. तेज जें लखलखीत दीसे ७.५७; **लखुलखूनि**—कां लखुलखूनि हारतली । विजु गगनीं ॥ ६.२८५.

-लग—शब्दास जोडून. जवळ, लागून असलेलें. **आंगलगें**, संसर्गानें, संतांभेनि आंगलगें । पापातें जिणें गंगे । १२.१७७, **आसलगें**, कळण्यास सोपीं, उघड, एकें घूर्णितें सावधें । आसलगें एकें अगाधें । ११.१२६, १२.१३३, १८.६४९; **कडेलग** ६.५६; **टिकलग** लेणें १८.८५१; **पाणिलगें** हंसें ६.१७७; **वारेलगें**—कां वारेलगें

पाविरूं । गगनीं भरे ॥ १३.३१४, वाय्याच्या वेगानें पक्षी जज्ञा आकाशांत दूर उडतो; **अलग**, दूर, ६.४३४, **विलग**, उगडव, १२.६२.

लगणें—लागणें. या क्रियापदाचीं न सहित आलेकीं रुपें **लागणें** या क्रियापदाचीं असणें संभवतें, **लागणें** पहा. कां जीभे लगतां मडुर । १६.१२१, **ज्ञानदेवी, कुंटे**—‘कानीं लागतां’ १६.१२२.

लगवग—घाई, धांदल, धडपड. खळाळांची लगवगा १४.३५०, —चेयां लगवणीं, आपलें प्रतिबिंब खळखळगान्या पाण्यांत अस्थिर दिसलें तरी, १५.३५४; **प्रयाणिचिया ही लगवगा**, अंतकाळाच्या धडपडींत, ७.१७८; **शरत्कालिं भरतिचा लगवगा** गंगा सांडिजे, शरदृक्तूंत भरतीची लगवगा गंगेला सोडते, १८.१०८७.

लग्न—विवाह, एकत्र येणें. आणि तद्रूपताक्षी चि लग्न । लागीनि ठेलें अभिन्न । ६.४७०. ८.११४, १८.१५६२. **संलग्न** १३.८७७; **सुलग्नीं** १६.३०१; **लग्नघटिका** ६.४६९.

लंघणें—ओलांडून जाणें, पलीकडे जाणें, उपोषण करणें. तृशेनि नावें आपेसि । दिशा लंघी ॥ २.८, **ज्ञानदेवी, कुंटे**—‘अपयशीं दिशा लंघिजे’ २.८. भीडेची तरि लंघो (वों) नेंदी सीव । ७.१९८. जेउं नेणतां बालक । लंघे चि तें ॥ १७.३४७. **आडवें लंघी**, रातें ओलांडतो, १५.३२७; **आडी लंघितां** ६.४६३; **अलिंघे पाताळ लंघीति**, वाळवी पाताळांत जाते, जमिनींत फार खोल जाते, १८.६०६; **वनौकें दिशा लंघीति** १८.१५२१; **लांघिजैल**, हा पाठ सांघिजैल असा ध्यावा, १०.५३; **लंघणें**—कालातें न लंघणें १८.६३३; **लंघन** १८.१७९; **लंघविणें**—जेणें लंघविलें दिशा । मनोमल ॥ १२.१७८.

लघिमा—हलकेपणा. घेसिया लघिमा बालता(तां) । १३.२५५, **हळ्वारपणानें**.

लचकणें—वसरणें. दीडी लचकलिया, दृष्टि तरळली, चळली, तर, १४.८४.

लजा—लाज. १२.१८२. **सलज्ज** १६.१४३. **लाजणें** पहा.

लटका-की-कें-लटिकें—खोटेपणा किंवा आभास दाखविणारे शब्द. लटका-की-कें—आणि हा संसारशब्द नव्हेल । लटका जर्गी ॥ ५.१२४. परि दूजेपण हें लटकें । आरिसा करी ॥ १८.१११६. ७.६०, १३.१३७. लटकेयां अक्षरांचे सांचे ११.२०५; लटकी प्रकृति १३.११३०; लटकेया भूतग्रामां(मा) ९.८३; लटकें वागजाल १३.२१; साच तें लटकें १८.७२३, साचल टकें (साच लटकें) १४.३२१, साच लटकें ८.२३७. लटिकें—हे आदि विश्वरचना । तें लटिकें काह ॥ २.९५. मूल अज्ञान तें वि लटिकें । मा तयाचें काज केतुकें । १५.२१८. ४.३८, ६.४२४, १८.५६९. साच लटिकें १२.२०८, साच आणि लटिकें ४.१९९.

लता—वेल, पात. १८.१२३. उन्मेखलता १५.५४९, कर्म—१८.३११, कल्प—१०.२०, निजजनकल्पलते १२.१०; खड्गलता १५.२४१; भ्रूलतां ६.३१३, ८.९५, ११.१४३; विद्युल-तेची विडी ६.२२४; श्लोकाक्षरद्राक्षलता १८.१६४८.

लंपट—लुब्ध, आसक्त. जिह्वालंपट रोगिया १८.१३५.

लपणें—(१) दडणें, नाहीसें होणें. मज भेण मृत्यु लपे । ११.३४६. आणि जागतिथे दशे । स्वप्न लपालें असे । १३.७८. नाना मुग्धां पडु लपे । दाउनि चित्र ॥ १८.५४१. ६.२९३, १५.५१८, १६.१०, १८.१४२०. जेया प्रतिलपसि (जेयाप्रति लपसि) १४.४, ज्ञानदेवी—‘जयां प्रति’, कुंटे—‘जयाप्रति’ १४.४; लपाले नि १५.२७७. (२) लपवणें. कारण्या माझि पाडलें । लपौनि चाले ॥ १३.२४८, कुंटे—‘लपवूनि चाले’ १३.२४९. लपौ नैष्ट, ९.४१; लपवणें १३.१९१, १३.२०५.

लपी थपी—लपंडाव. नभ तुज माजि खेले । लपी थपी ॥ १४.९, ज्ञानदेवी—‘लपीथपी’, कुंटे—‘लपिथपि’ १४.९.

लभणें—या क्रियापदाचीं रूपें लाभणें पुढें दिली आहेत.

लय—शेवट, नाश, समावेश, समाधि. लया

जांति ४.११५, ८.१०६, १०.२००, ११.७०, १३.९६, —जायजे १६.१८, —जाये, गगनी गगन लया जाये । ६.३१०, तैसें मोक्षीं प्रवर्तलेयां । वृत्ति ब्रह्मी जाये लया । १८.१०३९, ६.३८५, ६.४७१, ८.१६२, १४.४७, १८.१००९, —जाए १५.५५२; लया नेईन १३.४३१; लयाकाशीं १३.४३४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘लया आकाशीं’ १३.४३६; लयस्थ ८.९५, समाधिस्थ, ११.१२९.

ललणें—(१) लळलळ करणें. जीभ लले ११.३०८. (२) लाड करणें, प्रतिपाळ करणें. ललन, ललनलीला १०.२, लोकललनलील, लोकांचें पालन करणें हीच ज्याची लीला आहे असा, १२.२३३; लला—बहु ललां लालिलां ११.५७३; लला दीवलेयां १८.७९९, —देउनि ३.१९१, —पालावा ११.५८३; लले पालित ११.१७१, —पालीसि १२.४, —सरति ९.३ (१); ललेय—लाडका, कांजे ललेयाचे लले सरति । ९.३(२), लाड पुरविले जातात; ललेयाचिया बालका, आवडत्या मुलाला, १०.११८.

लवंग्या—दाह. लवंग्या सूटे १७.१४८.

लवटी—पीळ देऊन दोरीचें बंधन आवळण्यासाठीं गांठीत घातलेली काठी. मुरडिलिं यालवटीं १२.४७, मुरडणें—मुरडणें पहा.

लवणें—वांकरणें, नम्र होणें. मग लवों नेणति कैसे । आर्टिब लोहवांव जैसे । १६.३७७. ह्यणीनि मान्या-चेनि नावें । ईश्वरा हि परि न लवे । १८.६६८. शाखांचेनि आंगभरें लवौनि १५.१५२; लाठी ऐसा न लवे १३.७२४. न सहित आलेलीं रूपें लावणें पुढें दिली आहेत.

लवलट—एकास एक जोडून. लवलटें १३.९५६, ज्ञानदेवी—‘जंवटें’, कुंटे—‘जवटें’, जोड गव्हासारखीं जुळीं, १३.९६२.

लवलव—टवटवी, ताजेपणा. अवधानाचेया लवलवा, अवधानाची अत्यंत उत्सुकता पाहून, १३.११४५; कोंभाची लवलव १३.१८०.

लवलही—जलदीने. १८.४९८. लवलहें ७.१९६.

लहरी—लाट, आवेग. १३.२४५, १३.६०८. लहरिया १३.१०७९; अमृतलहरी, अमृत-समुद्राच्या लाटेतील, १२.२६, मृगवृणा—

१३.१०५; शोकदुःखलहरी ११.३४३.

लंहिदवडी—पळापळ, धांदल. अहंममतेचिया
लंहिदवडी ९.६१, ज्ञानदेवी, कुंटे—'लवड-
सवडी,' लागणीनें, ९.६२.

लाप—लाहणें पहा.

लांकण—बंधन, लेप. लांकण लागे १४.१५१.

ला-लांकुड—नेहमीच्या अर्थी. लांकुड—मग
आविष्कारला लांकुडें । पावकु जैसा जोडे ।
१६.२७६. लांकुड—सर्वेद्रियां लांकुड पडे । स्मृति
भ्रमा माझि बुडे । ८.२२५, ताठ, जड होतात.

लाखौली—देवादिकांस वाहावयाचीं एक लक्ष
फुलें इ., विपुलता दाखविणारा शब्द. गुखाची
लाविती । लाखौली जीवा ॥ ६.४९३. १३.३८७.
स्वकर्माचां लाखौलीं मज पूजा करुनि
१८.१२४१.

लाग-लागु—आवड, आसक्ति, बंधन. आसेचे
लाग तोडिले । १२.४९. न लगावा तेथ लागु ।
१३.७७४. हां जी संन्यासु आणि त्यागु । यां दोहिं
पार्किं अर्थी लागु । १८.८६. ५.६५, ९.३९२,
११.६४२, १२.२०५, १३.७६४, १८.२९७,
१८.८१७, १८.१६२७. अशेषा लागीं
१३.१०१५; जीवीं चांगु लागु, निद्रेच्या
आवडीस उद्देशून, १४.१८५; ज्ञानिं लागु
१३.६४३, ज्ञानाचा—१७.२६६, निर्गुणिं—
१३.९०७, पापाचा—१३.६७४, फलाचा—
१८.६४९, फलिं—१८.१७४, भूतभेदाचा—
९.८६, महत्वाचा—१७.१८१, सात्विक—
१७.११०; लागसर, संबंध लागेल असें,
सयुक्तिक, लागसर न लभें १३.३२१, कुंटे—
'लाग सर न लभे' १३.३२२; कथालागु
५.६६; निलागु, निलाग पहा.

लागणें—स्पर्श करणें, आरंभ करणें, परिणाम
होणें, आवश्यक होणें, कष्ट होणें. या क्रियापदाचे
इतर अनेक उपयोग केलेले आहेत, त्यांपैकीं
काहीं येथें दिले आहेत. जैसा नखार्थि व्याज
लागे । तो शिखांत पावे वेणें । १.२५५. जें अपत्य
थानौनि निगे । तेयाची भूक ते मायेसी चि लागे ।
८.१२. आमचा प्रकृती पैलीकडीलु भाळ । जरि
कल्पना विण लागसी पाळ । ९.७०, मायेच्या
पलीकडे असणारें आमचें शुद्धस्वरूपाचें अस्तित्व

जर पहाशील. तरंगां लागे बुद्धि । विवेका वरि ॥
१४.२१०. तैसें तिन्वट खाये । जें वायें विण लागे ॥
१७.१४२. १.६३, १.२३६, २.५१, ३.१४८,
३.१५३, ३.१५८, ४.३०, ४.८८, ४.९६,
४.१६५, ६.१८, ६.३१, ६.५७, ६.८८,
६.११५, ६.१२१, ६.१६३, ६.२००, ६.२३०,
६.२४२, ६.२७९, ६.३६५, ६.३७३,
६.४५८, ७.३, ७.२३, ७.१४१, ८.२७,
८.१५९, ९.१५, ९.१०७, ९.११६, ९.१५०,
९.३२५, ९.३३८, ९.३८२, ९.४९१,
१०.४५, १०.६८, १०.१०९, १०.१८०,
१०.१८१, १०.२८६, ११.१०८ ११.१८३,
११.३५७, ११.३८५, ११.४११, ११.४३३,
११.४५०, ११.५२२, ११.५३९, ११.५४०,
११.६५०, ११.६६९, १२.१०७, १२.१७४,
१३.८५, १३.१८६, १३.२५१, १३.२५४,
१३.३३३, १३.६३९, १३.६९७, १३.७०९,
१३.७१३, १३.७५५, १३.९६५, १३.११३१
(२), १४.९५, १४.१४९, १४.१५९,
१४.१६२, १४.१६५, १४.१७७, १४.१८४,
१४.२०८, १४.२५५, १५.१६८, १५.१७७,
१५.५५७, १६.१२, १६.५३, १६.३६७,
१६.३८३, १७.१४४, १८.४१, १८.२२४(लें),
१८.३३०, १८.३६२, १८.३७०, १८.४७९,
१८.६५७, १८.६६०, १८.७६६, १८.१०२२,
१८.१०५९, १८.१४००, १८.१६८३,
१८.१६९२. लागत खेळ ८.७२, १८.२०७;
अबोद लागलेंसे १५.३; अवस्था लागे, अवस्था
पहा; आंगा लागलें, चिकटून राहिलें, ६.२७५,
आंगिं लागली, डसली, १३.१०६४; आणि
लागला, आग लागली, १६.३९३, आगींत
सांपडला, १६.४४८, — लागलेया, पेटलेल्या,
१५.४०६, — लागलेयां १५.२५८, आगी
आणि लागलेयां, एकमेकांना भाजत नार्हीत या
अर्थी, १८.४४८; उटणें लागतसे काड,
आवश्यकता असते काय?, १०.१०; उभी
लागे, पूर्णतेनें जाणवते, १३.१३५; कणिसें
लागलीं आधि ९.४२९; कलमा लागे ६.१६;
कवाडें लागीं पांति ६.२०२; कांटी लागली,
कुंपण लागलें, ११.३७१; कानिनीं लागणें,

कान पहा; कासे लागणें, कास पहा; क्षयव्याधि लागली १३.१७५; जियालें लागलें, तमोगुण हा अज्ञानाचा जिह्वाळा आहे, १४.१७४; जीभे लागली, चवीस उद्देशून, १७.१२६; झटे लागे, लगट केली, दुसणी दिली, ९.१८; टीक लागली, सोन्याची टिकली जशी सोन्यावर वसवावी, १४.३८०; डोला लागौनि १५.१३३, डोला पहा; डोलों लागले १२.१६३, — लागे १४.१८७; तागा लागेल काह, थांग लागेल काय?, बांबू पाण्यांत स्नून नाव पुढें दकलतात त्यास उद्देशून, ६.३१५; ताहं लागे, वंदरास लागतें, १३.१०८१; तूजें आर्षीं काह लागें ११.५४२; दीपु लागे, दिवा पेटेल काय?, ९.४९३; दीस लागलेयां, परत येण्यास जास्त दिवस लागले तर, १३.३३६; दूण लागली, दुप्पट झाले, १६.२५३; धारा लागलिया १४.३८६; नख अंबरा लागेल, खुपेल या भीर्तानें, १३.२८१; पाठीं लागे १३.५४१, पाठी(ठीं) — १५.३९, पाठीं लागतां १८.९३८; पिसें लागें(गे) २.९३, पिसें लागलें होतें ११.५९, पीसें लागलें आहे ११.१७२; फावा जावों लागे ७.१८६, फावों लागे ९.४९; फुलीं लागले, फुलांत गुंग झालेले, १५.२९१; ब्रह्माचिरे अभियानीं कां लागे, ब्रह्मावर आसक्ति कशी जडेल?, १८.६३; भरीं लागला, दंश झाला या अर्थी, २.७१; मोक्षि लागावेया-चिया आशा ७.८७; रूपा छया लागली १३.९५५; लग्न लागलें १८.१५६२; — लागौनि ६.४७०; लांकण लागे १४.१५१; वन्हि लागला १.२५७, — लागे १८.४०८, १८.११६१; वर्मीं हान लागे १३.२६४; वार्दि लागलिया आहाति ११.४१५, वाटे लाग ९.५११, — लागति १७.३५५, — लागला ६.४३१, — लागे ८.२५१; वाति ही लागे १७.१४१; वायकांड लागे १८.१०३; वारा वाजों लागे १५.१६२, — झणें लागेल ८.१३०; विस्फुल्लिगु इंधना लागे २.३२९; वेळु लागला ११.४९५, — लागे १३.३३५, १८.९९४; श्रवणीं लागत खेळ १८.१७२३; सावेरीचे(चें) वन लागलें १८.५७३; स्वार्था

लागलें, स्वार्थांला जे जें पोपक होईल, १६.३०९; हों चि लागति ८.२०, — लागे ६.१९०, १८.१३००, हों लागे ८.७३, ९.५०७, ११.४९१, १४.१५४, १७.६५; होआवी लागे १४.३६९, — वें लागे ६.२४, हदइं — ६.४९०; निगाला...लागला १४.३८१; नोहिजे...लागिजे १७.१७; वीजिला...लागला १३.७१९; न सहित आलेलीं लागणें चीं रूपें:— न लगतां १३.५४५; न लगति १०.१५९; वांझौलें न लागति १०.३०८, ज्ञानदेवी, कुंटे — 'न लगती' १०.३३३; न लगती ११.५०२, १३.११३१(१), १८.१०६९; नलगा ९.४२७; न लगावा तेथ लागु १३.७७४; न लगावें १३.५४, १३.७७२; न लगे १.८३, ६.२७, ६.८३, ६.२७०, ९.२१(१,२), ९.१२५, १०.१०६, ११.४६३, ११.४९३, १२.१६६, १२.२०६, १३.४७९, १३.६२९, १३.८४३, १४.३७४, १८.१९१, १८.६८४, १८.१२२०, १८.१७२२; कसे न लगे १८.३७३, नाखि — १२.४१, वाति — १७.३०९, विचेकाचा तागा — ७.८८, हाता — १८.५३२; नलगे २.३०, २.१५६, ५.२२, ७.१५३; न लगेल ६.१५०; लागणेयां(या) देखिलें, उत्कट इच्छा आहे असा पाहिला, ९.२३०, ज्ञानदेवी — 'लागटा', कुंटे — 'लागट' ९.२३१; लागतें, संबंघ, आक्षेपाचें लागतें १३.३२७, क्षियेचें — १३.५९४.

लागि-गी—करितां, सार्थी, संबंधी, कारणामुलें. हे शब्द इतर शब्दांस जोडून किंवा सुटे आलेले आहेत. **लागि**—परि सर्वप्राणें मज चि लागि। आराह्ले ॥ १.११०. मग चंद्र चेंडुवा लागि मागावा। ११.५७१. तरि पुण्या लागि प्रवृत्ति। पापा लागि निवृत्ति। १६.२७९. तो दीपु प्रभे लागि। द्वेषु करी काह ॥ १८.२१८. इया लागि १८.१४५५, १८.१६९९, इया चि — २.४९, एआ — ६.४१६, एया — ९.१९, ९.४०, ९.१७१, ९.३७७, ९.४१६, ९.४७०, ९.४८६, १०.२८०, १०.२९३, ११.५४९, ११.५८३, १३.७०, १३.८७६, १३.१०५०, १५.२२३, — चि

लागि ६-१२६, ११-१५, एया- ३-२०४, ७-११९, १०-१९५, एयां- १६-२३०, ऐसेया- १५-५३५, जेया- ११-६५, १८-१५२९, १८-१५५५, जेया- २-१७०, ६-४५३, ७-१०२, जेयालागि—अपक्षिज राज्यमुख। जेयालागि तैं तंव क्षगिक। १-२६२, जेयांलागि २-३५, तुज - १७-१६, १८-२४, तुज- १२-२९, तेया - १२-१८९, १४-३९५, १७-१३, १८-१०१४, तेया- २-१६९, तेयां - १७-४, मज- ९-३८५, ९-३८६, १५-२०, १८-१७६५, मज चि- ९-३५७, ९-४१९, मज चि एका- ११-६८६, मज लागि ११-५७४; यया लागि ११-९२, ११-१७४, १४-१६६, १५-४९०, १७-८१, १८-९२९, १८-११४१, १८-१३०७, यया- ३-७५, यया चि ज्ञाना लागि १५-३३, यया चि लागि ११-५८६; या लागि ११-७, १२-१९३, १३-२८५, १३-४७२, १३-६२८, १३-८३६, १३-१०१९, १३-१११३, १३-११६३, १८-८२, १८-५१३, १८-८१३, १८-१७४८, या ही- १७-४०२; यालागि १०-५४, १०-१०२, १२-७३, १२-११३, १३-३०४, या चि- ११-१०३, १३-११२५, १४-६६, १८-१५३५, याचिलागि १२-२७; येया लागि ८-१७९, ९-६९, १४-१५, येया चि- ५-१८, ६-४६७, १८-१०२०, येया- १२-२१६; लागि-गिं, इतर शब्दांस जोडून किंवा सुटे, काहीं ठिकाणीं मध्ये चि, ही इ. शब्द आलेले आहेत—हिताहित जाणावें। हिता चि लागि ॥ ८-२३७, १-४६, २-४२, २-४४, ३-१३१, ३-२५४, ३-१६१, ३-१७३, ४-५६, ४-९३, ६-२, ६-४७३, ७-१०७, ८-१२९, ९-३५८, ९-३९०, ९-४३४, ९-४४४, ९-४६०, ९-४७७, ९-४८९, ९-४९७, १०-१२३, १०-३१०, ११-८९, ११-१६६, ११-३२०, ११-४०२, ११-४४५, ११-५६५, ११-५७२, ११-५९६, ११-६०१, ११-६१२, ११-६९४, १२-११४, १२-१५०, १२-१८३, १२-१८६, १३-४९, १३-६६, १३-४५५, १३-५५६, १३-५७५, १३-६७८,

१३-७०५, १३-८००, १३-८०६, १३-८०७, १३-९५२, १५-३३, १५-२२९, १५-३८७, १५-३९५, १५-४२९, १६-१०२, १६-१०७, १६-१५९, १६-१६०, १६-२०१, १६-२२०, १६-२६६, १६-२९६, १६-३१४, १६-३३४, १६-३४२, १६-४२४, १६-४४८, १७-६५, १७-१७२, १७-१८४, १७-१८७, १७-२४१, १७-२५४, १८-१३२, १८-१३९, १८-१५३, १८-१५९, १८-२०१, १८-२१२, १८-२७८, १८-४०६, १८-४५५, १८-५६२, १८-५९७, १८-६०४, १८-६३५, १८-८४०, १८-८८४, १८-९१३, १८-९१६, १८-९१८, १८-९२०, १८-११३७, १८-१३३८, १८-१४५९, १८-१४६८, १८-१४८०, १८-१४९६, १८-१५२७, १८-१५७६, १८-१७०८, १८-१७२२; लागिया हा पाठ लागि या असा घ्यावा, १८-१७१४. लागी—ज्ञानाविषे निरुती। लागी सांघो ॥ १३-६१३. त्यजावेया लागी १६-२१२, भोजना- १७-२४२, या चि- ११-१०३; लागीं—मज लागीं ११-१०८. लागूनि-लागौनि—त्या पासून, आरंभ करून, साठीं, करितां, संवर्धीं, मुळें. लागूनि—तैसें मज लागूनि मुंगी वेन्ही। ११-६८०. लागौनि—मज लागौनि पिपीलिकावेन्ही। १०-१०३. जी कल्पादि लागौनि। आजिची घडी धरुनि। ११-५७५. ५-५, ६-११५, १०-२५, १२-२२२, १३-३३२, १३-९५४, १५-४४५, १८-१३७३, १८-१४४४. भोगा लागौनि ७-१३८, मनुष्या- १५-२०४, मनुष्यां- १५-१७३; मशका लागौनि ब्रह्मावेन्ही १०-२५०; मुंगिये लागौनि ब्रह्मावेन्ही १०-२७२; स्तन्यासि लागौनि ३-२९; लागौनियां—अध्वरा लागौनियां ३-१३८, अभिचारा- १६-३९६, उद्देशा- ३-१६२, निर्द्दारा - १३-२४०, सृष्टिचेया व्यापारा - १०-९२.

लाघव—हलकेपणा, चातुर्य, कसब. आइकें देह होये सोनेयावें। परि लाघव ये वायुचें। ६-२६८. कां नटलेनि लाववें। नटु जैसा न झंकवे। १४-२८८. ८-२५६, १४-५. लाघव-वि—लीला दाखविणारा, बहुरूपी, सूत्रधार, लाघव-

विश्वलाघवा, तू मूत्री विश्वलाघवा । ११.४९६,
विश्वाचें सोंग वेणारा सूत्रधार; लाघवि—पेसें
आपें आयु लाघविया । नमो तूज ॥ १४.६,
कां लाघविचे विचित्र । विनोद ते ॥
१८.७९४, ज्ञानदेवी—‘लाघवियाचे’, कुंटे—
‘लाघवीयाचे’ १८.७९७; ब्रह्मगोल लाघवी,
हे शब्द जोडून घ्यावे, १३.१०२१.

लांच—स्वार्थ साधण्याकरतां दिलेलें गुप्त धन.
१८.७४०. लांचकर, लांच खाणारा, लांचकर
ह्यांनीं कोलिसा । कामु केला ॥ १३.२६, काम
(३) पहा. लांचवणें, चट लागणें, सवकणें.
गुणीं लांचवलां, गुण वर्णन करण्यास चटावलों
म्हणून, १६.३०; सुखें लांचावलेयां(या)
साहाचैल कां, आत्मसुखाला चटावलेल्या
अर्जुनाला संवाद थांवरणें सहन होईल काय?,
१८.८१.

लाजणें—नेहमींच्या अर्थी, शरम वाटणें, भीड
वाटणें, विनयानें असमर्थ होणें. इये लाजति ना
घोरी । कमीं सुतां ॥ ३.३. लाजिलों बाखाणुं न
निगे । देखौनि जेयातें ॥ ९.२१. ११.५५८,
१३.६७१, १६.१७७, १६.२०३, १८.१६.
लाजिलें ऐसें ठाकें १५.४०२; वानणां लाजें
१८.१२; न लजे १८.१३४१, १८.१३९३;
न लजें ९.३३६, १२.८६; लाजणें—प्रीतिची
जाति लाजणें । आठवों नेदी ॥ १८.१३६०,
१६.१७९; लाजवणें—आवडि म्हणोनि न
लजवी । ६.१२४; लाज—लाजा कंदर्पु रिंगाला
शरण । तैसिं सुंदरें रूपें ॥ ११.१३७, १३.५४२,
१६.१७५, १६.१८१; लाजेचा पेंडवला
१३.६९४; लाज नेणवे ७.१०१; लाजा
कदर्थिजे १६.१७४; लाजिरवाणें ९.३२६,
लाजीरवाणें १६.१७६, १६.१८०.

लाट—(१) पाण्याचा तरंग, लहरी. ७.७२,
१३.८०३. जन्मृत्युचां (जन्मृत्युचां) लाठी
१२.८७. (२) बळवान, जोरकस. ऐसा स्वयंभु
जो जीव लाट । सावायें विण वड्डड । १८.८५४,
ज्ञानदेवी—‘जीव लाट’, कुंटे—‘जीवें लाट’
१८.८५७.

लाठी—(१) काठी. जो लाठी पेसा न लवे ।
१३.७२४. (२) बळवान. द्वैत जेणें उठी । अविद्या

जेणें लाठी । १३.११३, दांडगी या अर्थी.

लाठेपण—बळ, शौर्य. लाठेपणाचा आवो २.९;
लाठेपणें २.२१९.

लाडैजणें—लडिवाळपणा करणें. तैसें संत माहिपर
माझें । तुझि मीनलेयां भीं लाडैजे(जें) । १५.५६४.

लाडु—हा पाठ लागु असा घ्यावा. ११.६७३,
भार पहा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘लाग’ ११.६८३.

लाणि-णी—शेवट, मर्यादा. लाणि २.२४२,
३.१६६. लाणिचें खागें, अखेरचें निवासस्थान,
९.४६६; कर्मांची लाणि ४.१५९, जाणणे-
यांसि—८.९८; लाणि करुनि १८.१४४४.
लाणी—आणि समुद्री बोवांचें जाणें । सेरे लाणी
पासिं धावणें । १८.४७२.

लाणें—कापणें, तोडणें. लाडलें, ‘हकालिलें’
(राजवाडे), १३.७२८. लाणें—सिताराचां रागीं
लाणें । सीस चि जैसें ॥ १८.१७७.

लात—नेहमींच्या अर्थी, दुगाण्या. खरी टेंकों नेंदी
उडे । लातौनि फोडी नाकाडें । १३.७०४,
दुगाण्यांनीं.

लाघणें—मिळणें, प्राप्त होणें. पै लाघलेयां अर्जुना ।
मेरु हीं आवडे साना । ११.६६५, मिळाल्यानंतर
मेरु एवढा पर्वत ही लहान वाटतो, त्याचें
महत्त्व रहात नाही. पवें गुरुक्रमें लाघलें । समाधि-
धन जें आपुलें । १८.१७४२. ६.४८८, १०.१३१,
११.५९२, ११.६००, १८.१३७७,
१८.१४७६, १८.१५८९. लाघलेनि आत्मबोधें
१८.१५४९, — सौरसें ९.३१६; वातुं लाघ-
लेति, वर्णन करण्यास आरंभ केला, १६.३१,
ज्ञानदेवी—‘वातुं लाघलां’, कुंटे—‘वातुं
लाघलों’ १६.३१.

लांब—नेहमींच्या अर्थी. चक्षु लांब तें काडें
१५.१०१. लांबिजति—बांधि लांबिजति जालु ।
आपणपां चि ॥ १७.२५५, लांब उमैं टांगणें
(राजवाडे), गळाचें बंधन घातल्यावर, शरीराचे
अवयव स्वतःच भाजून घेतात, ज्ञानदेवी—आंग
जाळिती इंगळ । जळतमितां ॥ १७.२५६,
कुंटे प्रतीत असाच पाठ आहे, ‘जळतमीतां’
याचा अर्थ कुंटे यांनीं काष्ठें असा दिला आहे.

लांबा—भाताचें रोप, पीक. लांबा उगवे आगरी ।
विमवश्रियेचां । ६.४४२. लांबे राजागर, भाताचीं

पिकें व उत्तम बाग, १८.९३.

लाभ—प्राप्ति. जेथ तो श्रीवल्लभ । जेथ तो भक्तकंदबु ।

जेथ मुखें तेथ लाभ । मंगलांचा ॥ १८.१६३६.

१.२०९, १.२३९, २.२२६ (१), ६.१०४,

११.६९२, १३.१२९, १३.४४८,

१५.५०९, १६.३४८, १६.४४१, १८.६०६,

१८.८७७, १८.१२१० (१,२), १८.१६५३,

१८.१५६०. लाभान्विता आशा ६.४७२,

—चा उपावो १६.५१, —ची गोठी ८.२३०,

—चा तोषु ११.६००; लाभमात्रें १४.१४९;

आत्मलाभ, आत्मा (१) पहा; कर्त्तव्याचा

लाभ १८.४९९; क्षीराब्धिलाभ १८.७८५;

ज्ञानलाभ १३.६२४, वृत्ति—१८.११९,

देह—१८.२४०, मोक्ष—१८.८९७,

१८.९१८; यथालाभें १२.२०९ (१); वैराग्य-

लाभ १८.९९५, शुक्ति—, तोडिला परितु

बांधला गला । शुक्तिलाभें ॥ ९.६०, सुख—

१८.१६०३, सिद्धप्रज्ञेचेनि लाभें ६.४५२;

हाणि लाभ १३.७९०, हानि—१६.७८;

अलाभ १२.२०९ (२), १४.२२८, लाभालाभ

२.२२६ (२); दुर्लभ—पेसैं जें पद । दुर्लभ

आणि अगाध । ८.१०५, २.१४८, २.२३९,

२.२४१, अति—, महात्म्यास उद्देशून,

७.१३४; सुलभ २.२४७, ६.१७४, ९.५१,

सूलभू ८.१३७.

लाभणें—मिळणें. जेथिचिया कृपा लाभे वर । तेथ चि

मनें व्यभिचार । तरि काह भी भस्मासुर । अर्जुनु

ह्मणे ॥ २.३८. म्हणौनि अंतरि ज्ञान होआवें । मग

बाह्य लाभेल स्वभावें । १३.४७१. ९.४३७,

९.४४३ (मे), १०.७, १०.३०, १२.२६,

१५.५३६, १५.५५७, १६.४३५, १७.२७,

१७.३७९, १८.१४१, १८.२४५, १८.३९४,

१८.९९०, १८.९९२; १८.११२२,

१८.१२२०, १८.१२२२, १८.१७४९.

न सहित आलेलीं लाभणें चीं रूपें, यांपैकीं कांहीं

लाभणें चीं असणें संभवतें—कां अपुण मकरंद । न

लाभे जैसा ॥ १६.२७४, १८.१९३, १८.१६७८;

शुद्धि न लाभे ९.४९९; न लाभें ११.१६,

१३.३२१; लब्ध, मिळालेलें, श्रीगुरुकृपालब्धीं

१८.९७८; श्रीगुरुसंप्रदायलब्धें १८.१४३६;

लब्ध, मिळण्यास योग्य, सर्वशास्त्रैकलब्ध

१५.५३७.

लाल—लाळ, तीव्र इच्छेनें तोंडाला सुटलेलें पाणी.

वमिलेया अन्ना । लाल न घोंटी रसना । १३.५१२.

१३.५६६. आशेचिये लाले ९.१८०.

लालणें—लाड करणें, पालन करणें. तैसीं प्राप्ति हीं

पुरुषें । इंद्रियें लालिलें जरि कवतिकें । तरि

आक्रमिला देहदुःखें । संसारिकें ॥ २.३५०. बहू ललां

लालिलां तुझी । ११.५७३. ३.१९८, १६.१३.

महावनें लाला(वा)वीं १४.२३१; लालन—

लालनीं मी जैसें पुष्प । १६.१२२, लालनि

विषयविषाचां बांधिं, हा पाठ लाडनि, असा

ध्यावा, १६.१८६.

लालसा—उत्कट इच्छा. १८.२९०. लालस,

उत्कट इच्छा करणारा, पकें पालनशीलें लालसें ।

११.१३०, प्रीतियुक्त (कुंटे).

लाव—लांव—हडळ. लाव—जें लावेचा कलवला ।

८.१४५. लांव—ते वाचा नव्हंति सुंदर । लांवा

चि कां तिया ॥ १६.१२१.

लावणें—जोडणें, जुळविणें, लागवड करणें, हांकून

देणें, पेटविणें, बंद करणें. या क्रियापदाचे इतर

अनेक उपयोग केलेले आहेत, त्यांपैकीं कांहीं

येथें दिले आहेत. देखैं इंद्रियां कामु असे । तो

लावी मुख दुरासे । ३.२०८. सुखाची लाविती ।

लाखौली जीवा ॥ ६.४९३. तूं करणें न करणें

दोन्ही । लाडनि प्रकृतिचां मानीं । प्रकृति ही कां

आधीनि । हृदयस्था जेया ॥ १८.१३०९. तैसी

पाठाची ते वाटी । लाविजे ना जंव वोंठी ।

१८.१६७१. ३.१७२, ६.४९, १८.५००.

अग्नि लाडनि २.२५१, —लाविला ३.२००;

आराम लावितां १८.१७५७, आराम (२) पहा;

उद्यानें लावीं १२.१३; कवाडा लाडनि १२.४८;

कांदि लाविली ९.२१२; कार्नी लाड १८.१३९५;

कान्ही लाडनि, दावें बांधून, १४.१५७; कासे

लाविले १२.९०; गांठी लाडनि ९.४६; गोडी

लाविती १८.५७०; चाड लावी ६.४१४; झाड

लाविलें ११.१९, झाडें लाविसि ११.५७०;

टीला लाविजे १८.२२१; डोंडिचें(चे) तोंडीं

लावी, प्रसिद्ध करतो, १८.६००; तटें लाविलीं

१८.१०११; तोंडीं लाविती, बळी देतात,

१७.९६; दीपुं(पु) लावी १७.८७, दीपें दीपु लाविजे ९.४२४, - लाविला १८.१४१२, दीवा लावी १८.३५५; दूध लाविजे, मुळाशीं दूध घालावें, १८.५९३; पाणो(गी) लाविल्यां १६.१२४; पिसें लाविलें १०.२६७; पंस लाउनि, उडवून, घालवून देऊन, १३.२३३; भेरी निसाण लाउनि, वाजवून, १६.३८७; महावनें लाला(वा)वीं १४.२३१; मुक्ताफलें घ्राणिं लाविजति १५.३६३; मुदी लावीं, शिक्का मार, १८.२७; मुद्रा लावावेया १०.३१; मोहरे लावावें, सरळ मार्गाला लावावें, ३.१६९, - लाविलें ६.४१८, मोहोर लावि(विं) ८.८१; रंगु लावित ११.५९०; रोपें लाविळीं नाहिं ६.३९९; लाउनियां सांडी, टाकून देतो, १३.५८७; वंगु लावावा १०.२८९; वाचेचिये वाटे लावीं १८.१३४८; वांगुरुवां दाचें लाविलें १३.३७७; वेयु लावी १३.४१०, वेवीं लावीति १३.९६३; सिचडी लावावेया १४.६०; हात लाउनि, हात घालून, १३.२२९, हातीं लाविला, स्वतः पेटवला, ९.३८७, हातु लावी १८.४५३; लावणें—आड लावणें ६.११४; न सहित आलेलीं लावणें चीं रुपें—न लविजे, सांविं सूर्याचां घरीं। काड प्रकाशु वातिवेहीं। किं न लविजे चि तरि आंधारीं। कोंडेल तो ॥ २.३६०, वात, दिवा लावला नाहीं तर; न लवितां १८.४२६; न लवी १८.१२३, १८.४५२, १८.१७२३; न लवीसि ११.३९२; लावणी—लावण्याची क्रिया, रोपणी, गणना, विवेका वेलीची (विवेकवेलीची) लावणी। होदे (हों दे) सैव ॥ १२.१२, १२.१९८, १६.६२; कर्मलतांची लावणी १८.३११; दिवेलालावणी १३.९२७, १५.३८१; कल्पतरूची निर्विकल्पलावणी १८.१६५५; हरिषलतांची लावणी ११.६६२.

लावण्य—सौंदर्य, शोभा. अल्गे फलभार। लावण्येसी ॥ ३.२००. तैसें देशियेचें लावण्य। हरौनि रसां आणिलेल तारुण्य। १०.४६. लावण्याची देव १.४, - नव्हाली १.४२; लावण्याचीं निधानें ११.१९४; उन्मनियेचें लावण्य, मन लय पावल्यावर वाटणारा आनंद,

६.३२०; लावण्यगुणयुवती ४.२१५; लावण्य-रत्नभांडार १.३१; लावण्यसाकारें, आकार पाहतां सौंदर्याचींच बनलेलीं, ११.१३८; गुण-लावण्यें आधि, गुण व लावण्य यांनीं संपन्न, १.२८६.

लांसि—भाटी, मांजरी. पै मोहाचेनि सांगडें। लांसि पीलें धरी तोडें। तेथ दातांचें आगरडें। जैसे लागे ॥ १३.२५१, दांतांनीं हलकेच धरते, दांत लागत नाहीत, यास उद्देशून.

लांसें—डाग, कलंक, दोष. त्रिविधपणांचें लांसें १७.७३, यावर १७.६४ ते १७.७५ पहा.

लास्य—नृत्य. वानांगिवा लास्यविलासु। जो हा जगद्रूप आभासु। १७.८, माया हीच स्त्री, तिची नृत्यक्रीडा हाच जगद्रूपी आभास.

लाहणें—लाहाणें—मिळणें, प्राप्त होणें, इच्छा करणें. संदर्भानुसार निरनिराळ्या अर्थी हे शब्द योजलेले आहेत, त्यांपैकी कांहीं उदाहरणें दिलीं आहेत. कांहीं शब्दरूपांत मूळ शब्द लाहणें किंवा लाहाणें असणें संभवतें, म्हणून या शब्दांचे विभाग पाडले नाहीत. कां मृत ही जीवित लाहे। अमृतसिद्धी ॥ १.७७. हाणौनि भीं प्रवर्तौ लाहें। ग्रंथीं ह्ये ॥ १.७९. क्षत्रिं बहुत पुण्य कीजे। तैं जूझ पेसें लाहिजे। २.१९४. तैसा गुरु प्रसन्न होए। शिश्य विधा ही किर लाहे। १८.१४७४. १.६६, ५.१०, ५.१७, ६.४५५, ८.२४४, ९.५५, ९.३७६, ९.४५०, ११.३५०, १३.१३१, १३.४४८, १३.७६४, १३.१००९, १३.१०७०, १४.२१७, १४.२२३, १४.२५७, १५.१०, १५.१७, १५.३२, १६.३, १६.५६, १६.२७५, १६.४३७, १७.१६, १७.३१९, १८.१६, १८.६६, १८.७९, १८.११३, १८.१७३, १८.५२४, १८.५९६, १८.६५६, १८.७०३, १८.९१७, १८.९५०, १८.१००१, १८.११०५, १८.१२५३, १८.१३७४, १८.१५२४, १८.१५२६, १८.१७०३. लाणु—पैं भीकें परीतें न लाण। १८.६०५, अतींद्रिय लाहिजे ६.३३; आश्रयो ... ल(ला)हांसील १८.१३५२, ज्ञानदेवी - 'लाहासी', कुंटे - 'लाहसी' १८.१३६१; गीतार्थुं हाणें लाहें, गीतार्थ सांगण्याचें सामर्थ्य

लाभलें आहे, १३.११६०; गीतेचा गाणांवाणां तो लाहे १८.१५१७, गाणावाणा पहा; जवलीक लाहे ९.१०८; देहें लाहजति १८.२४२; नांव लाहे ६.३०१, १८.३३६; निद्रा ही करूं लाहाती ३.१९६; निरुनी लाहुनि, (योगाचें) फळ प्राप्त करुन वेजन या अर्थी, ८.२१९; पावां लीळ लाहे, पायांना थंडावा मिळतो तो, १६.१५९; बोलीं लाहाति ७.१९३; महत्वाची फरारी लाहाति १८.२४९; मोक्ष लाहिजे १२.१७६; वांछिल तें तें लाहो १८.१७७४; बोल्हायो लाहो ९.५; शास्त्रांचे डोले लाहे १८.३६८; लीं व दाकूं लाहे, वेसावर पोहोचतो, १८.८९५; सुखें पूसां लाहासि १४.३२४; लाहे तें सरे १७.३२०; न सहित आलेलीं काहीं रूपें—न लाहांती १७.३९, —लाहासि १३.१०५४, —लाहे, देकां प्राप्त ही न लाहे । भोग भोगुं ॥ ३.१०८, ९.४४८, १४.२३३, १६.४४६, १६.४४७; लाह—प्राप्ति, शांतिचेनि लाहें होतें १८.१०८३, हा अपपाठ असणें संभवतें, ज्ञानदेवी—‘शांतीचेनि लवलाहें होत,’ कुंटे—‘शांतिचेनि लाहे हातें’ १८.१०८९; लाहा, तीव्र इच्छा व त्यामुळें होगारी घाई, ७.१८६; लाहातलाहात, कोंवळी, लुमलुशीत, १५.१९२, ज्ञानदेवी—‘लाहलाहात,’ कुंटे—‘पाल्हाजत’ १५.१९४; लाहालाहात, अत्युत्कंठित (राजवाडे), १३.३९८; लाहणा—मिळणारा, प्राप्त होणारा, अनुभव लाहणा आहता । १३.१०४३, लाहाणां—आतां गुरुशिष्यां दोही । स्नेहो लाहाणां ॥ १६.४६, प्रेम लाभणार या अर्थी, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘लाहणा’ १६.४६; ल्हाणें—मानूं न ल्हाए १८.३८३; स्वप्न साच हों ल्हाए १८.३८५; मार्गु न ल्हातां १८.८८६; पन्हां न ल्हाति १८.१६९७; ल्हाये—जावो (वों) न ल्हाये ११.३८८, बाहिरा निगों न—१३.४११.

लाहरी—हा पाठ लहरी असणें संभवतें, विषाचा आवेग. २.७१, ११.५४, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत या दोन्ही संदर्भात ‘लहरी’ असा पाठ आहे.

लाहान—लहान. ९.१०६, १४.३८३, १८.५४४.

लिंग—चिन्ह, स्वरूप, पूज्य, दैवत, शिवलिंग. आगि बेलेसि लिंगा वावे । १३.८१९. तरि पक्र-रत्नाचें जी नूं लिंग । १८.२०. अंतर्ज्योतिचें लिंग ६.२.४; इहिं तिहिं लिंगि १७.८१; इहीं लिंगी १४.३९५; जियें लिंगें, जीं लक्ष्मणें, १४.२४२; तामसाचें लिंग, रूग, १८.५४५, वैकुण्ठपीठिचें—१७.४६, शांतिचें जी—१६.१३५; लिंगु जाला, पूजनीय स्थाचा, ११.१०३; लिंगा पात्र जाली १८.३३५; लिंग कां प्रतिमा १७.२०३; लिंगदेहकनलाचें पोडें १६.४; लिंगभेद, पूज्य मागसांचा उच्छेद, २.३१; आत्मलिंग, स्वतःच्या पावित्र्यास उद्देशून, आत्मलिंगातें सिवणें, स्वतःची रायथ घेणें, १८.१३६०; आराध्यलिंग, पूजनीय देव, १०.३, १७.१७; गुरुलिंग १३.३८६, १८.१५५५, गुरुतें लिंगा भराडा होए १३.३८९; दानलिंग, दानांचे चिन्ह, १७.२६३; परम(परमात्म)लिंग ६.३०५, परमात्मलिंग १८.६३२, यथा—, योग्य लक्षणांसह, १८.७२९, शून्य— ६.२७३, श्रीगुरु—१८.१७६०.

लिंगटणें—चिह्नटणें. अंतर्करणें मज लिंगटले । ८.१२४.

लिपणें—दड्डन राहणें. लिपे—विसांवां(वा) तेयां लिपे १६.४०९, हस्तलिखित माडगांवकर प्रतीत ‘विषें’ असा पाठ या संदर्भात आहे, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘तयां नाटोपे’ १६.४११.

लिपणें-लीपणें—आच्छादणें, माखणें, माखला जाणें, दोप लागणें, लिपणें—एथ कर्में तो चि लिपे । जो गुणसंभ्रमें घेपे । प्रकृतिचेनि आटोपें । वर्ततु असे ॥ ३.१८०. षडरितू येतां आकाशें । लिपिजे चि ना जैसैं । तेचि वैष्यम्य मानसैं । जाणिजे चि नां ॥ १४.३६१. संगदोषें लिपतु काइ २.३३३; लिस १३.१११५, चि—२.४९; लिपवणें—बुद्धितें लिपवी काइ १८.४४९. लीपणें—द्वेषभावादि-मलीं लीपे चि ना १०.२२७; न सहित आलेलीं लिपणें चीं रूपें, यांतीळ काहीं लीपणें चीं रूपें असणें संभवतें—देहीं देहें न लिपे १३.१११३, मलीं न लिपिजे १८.१३९८; मोहमलें न लिपे ३.७१; हातुपा ७ न लिपे ५.७७.

लिहिणें—नेहमींच्या अर्थी. आगा जगाची शुभाशुभें लिहिति । प्राणांचा उग(गा)णां घेंति । मग केल्या अनुरूप देंती । स्वर्गमोक्ष जे ॥ १०.२२५. १७.४२. जैसा मोक्षाचिया आंगा लिहिला १२.१८४; विश्वाचां वाक्पटिं लिहुनि घालीं ११.४७६; लिहिलें—लेख, दोषांचें लिहिलें फेडीं । ४.५१, ज्ञानदेवी—‘लिहिलीं फोडीं’, कुंटे—‘लिहिलीं फोडीं’ ४.५२; लल्लहाटिचें लिहिलें न मोडे १८.१०१; लिही—लेख, द्वैताची लिही सरे १३.९३३; लीहुवु—गीता लीहुनु वाहाणें । पुस्तकमीखें ॥ १८.१४५१, ज्ञानदेवी—‘लिहुनि’ कुंटे—‘लिहोनि’ १८.१४६१.

लीन—नम्र, विनयशील, समाविष्ट. लीनं केलीं, एकजीव या अर्थी, १८.१०९४; लीनता, तत् शब्दास जोडून, तत् पहा; सुलीनता, सुलीनते-चिये तूलिये, पूर्ण नम्रतेच्या गादीवर, १३.४३.

लीपि—लिखाण. सुखाची लीपि पूसिली ३.२४९.

लीला—खेळ, क्रीडा. जेयां भक्तीची येतुली प्रीति । जे कैवल्यातें पन्हां सर ह्मणति । जियांचिये लीले माक्षि नीति । जियाली दीसे ॥ ९.१९१. ११.१४५, १७.३२, १८.३४७. लीला-कमलें खेळणें, लीलेनं कमळाशीं खेळणें, १३.२८४; कोपप्रसादलीला, क्रोधाची व कृपेची लीला, ११.३०६; जनलीलाविलासें ११.१३०; लीला, लीलेनं, सहज, जगा आदि प्रलयो दोन्ही । लीला चि करिसी ॥ १७.५, लीला धनुष उचलिलें १.१६८, -चि नाशिलीं १०.२६८, -परजवें १५.२३२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘परजवें’ १५.२५५, -विदारतु १.१६२; स्वलीला ९.४८३; अवलीला, याच अर्थी, जो कृपावसें अवलीला । रक्षैल आतां ॥ २.७३, १.३७, १.१४३, ६.४५६, १८.२२१; -लील, शब्दास जोडून, लीला करणारा, ज्याला लीला प्रिय आहे असा, लक्ष्मीलील १०.२५२; ललनलील, पालन करण्याची ज्याची लीला आहे असा, १०.२; लोकललनलील १२.२३३, ललणें (२) पहा.

लुगडें—वस्त्र. वधुवरांचिये मीलणीं । जैसि वन्ह(न्हा)-डियां हिं लुगडीं लेणीं । ११.३. १८.१४०, १८.७३७.

लुंचणें—तोडणें, कंस उपटून काढणें. पाखंडाचेया कडे । नागिचिं लुंचिति मुंडें । १३.२२.

लुंडणें—लोळणें, लोटांगण घालणें. देखिलिये वस्तु लुंडति । मी चि ह्मणौनि ॥ ९.२२१. नाना अवकाशु नमीं । लुंडतु जैसा ॥ १८.११४२. लुंडवणें—लुंडवीत काडी । पडिली जैसी ॥ १७.२०३, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘लोटीजे’ १७.२०४.

लुब्ध—आसक्त. ३.१०३. लुब्धक, पारधी, तेवि सत्तें लुब्धकें । सुखज्ञानाचीं पाशिकें । बोदिजतां खुडुके । जैसा मृग ॥ १४.१४७, सत्वगुणरूप पारध्याकडून सुख व ज्ञानाचे पाश ओढले जातात, मग हरणाप्रमाणें तो त्या पाशांत अडकतो. त्रिगुणलुब्धकीं, त्रिगुणरूपी पारध्याकडून, १४.६४.

लुललुलित—लुसलुशीत, कोंवळें. १५.९८.

लूति—लूत, एक त्वचा रोग, कुष्ठ. देहाची लूति जीति । १३.७३०, शरीराला झालेलें कुष्ठ प्रत्यक्ष दिसत असतां.

लूसणें—विसकटणें. चोपि लूसिली ३.२४९, चोपि पहा.

लेंक-लेंकी-लेंकरं—मुलगा, मुलगी, मूल.लेंक—जैस बापें जोडिलें लेंका । १८.८२३. लेंकी—जैसा बापु नातले लेंकी । १८.२०४, जसा बाप आपल्या मुलीवर विषयवासना धरीत नाहीं तसा. लेंकरं—लेंकरं प्रसवली १४.१०५; लेंकुरं—नंदाचें...

लेंकुरं १०.१९२; लेंकुराचेनि बोलें ९.१९; लेंकुरवें, मुलें, १५.२१५; लेंकुरपणें ११.३५.

लेखणें—गणतींत धरणें, समजणें, मोजणें, मापणें. कृष्णा ह्मणौनि हाकारिजे । यादवपणें तूतें लेखिजे । ११.५४६. इहिकिचें भोगणें लेखी १३.५१९; न लेखी १८.१०१९; नलेखितां १३.२५८; लेखणिये, गणतींत, जेथ स्वर्गसुख लेखणिये नाहीं । २.३३४; लेख—मोजमाप, आकार, मर्यादा, लिहिलेला मजकूर. तें लेखें तरि मियां तुरंवावें । परि मुलीं चि(चि) घालीं ॥ ९.३८०, सातें शतें श्लोक । अध्यायां बठरांचें लेख । १८.५७, १८.१४३७, १८.१६७२; लेख चढे, फुलें व फुलांचे सर मोजतां येतील, १८.५६, -धरी, त्याची गणति प्रकृतिच ठेवते, ७.२५, -नाहिं १०.२७७, १०.२७९, ११.५८१, -नेणिजे,

गणति नाही, ८.२२, - सरलेयां १३.९३२, आंख पहा, - होईल, मोजतां येतील, १०.२७६; लेखा आणि, आकार देते, करून दाखवते, १३.९८०, पाणी वळणावर आणील या अर्थी, १८.१२७९; लेखा नैपु १५.४८; आंखें लेखें, हिशेब करून, टिपणें करून, लिहून, १३.८४३; दानलेखि, दानाच्या गणतीत, १८.३७०.

लेंडी—लहान ओहोळ. लेंडिये आला लोंढा। न मनी बालुवेचा वरंडा। १३.६९२.

लेणं—(क्रि.) धारण करणें, अंगावर घालणें. ले—पेसा देहीं देहा वेगळा। ले तृष्णेच्या सांखला। १४.१७१. वैराग्य दिव्यांजन जीवें ले १८.९००; व्यासोक्तिकुसुममाला ले १८.१६८९; न फेडित ले, अखंड धारण करतो, १८.८४९; न ले—चंदनाचे खोडे न ले १८.८९४; न ले—बाह्याणां न ले चि, पादत्राणें घालीत नाहीं, आशेस उद्देशून, ७.१२६, ज्ञानदेवी—‘न ले चि’, कुंटे—‘न ले चि’ ७.१२९; लेइजे—जैस वज्र-कवच लेइजे। मग शस्त्रा(खां)चा वरिषा३३ साहिजे। २.२३२, चिंतामणि लेइजे ११.६१६; लेइला-ली-लें—लेइला मोतियांची कडियाली। आवडे तैसा ॥ ९.५२४, आर्त्तिचें लेणें लेइला ११.१५३; भूषणें लेइलें असे, १८.१४९१; लेणि लेइली असे १८.१४४०; संयतिचीं लेणीं लेइले ९.१९२; श्रिंगार... दे३३ आपणें लेइला ११.२१०; ना लेइलें, शृंगार केला नाही, १८.१७१७; लेइलासि—मुकुट लेइलासि ११.२८९; वाणे परिची आंगी लेइलासि ११.२७९; लेउनि—दुःख लेउनि सुखाची आंगी। सलित जगातें ॥ ९.४९७, अक्षरें लेउनि १०.६१; आडवख —, पडदा पुढें लावून, १८.१२९४, लेणीं—१८.६, लेणें—१८.१५०४; लेउनियां—तास लेउनियां ११.५७२, तास पहा; लेतें, धारण करणारें, अनर्ध्य रत्न हातु चढे। तें मांगाराची वोढि पडे। दोन्हीं जालीं तरी न जोडे। लेतें आंग ॥ १७.२६७, अमोलिक रत्न मिळालें, तर सोन्याची टंचाई पडते, हीं दोन्हीं मिळालीं तरी अलंकार घालण्यास योग्य असे शरीराचे अवयव मिळत

नाहींत; लें(ले)तेयाचेनि भावें, (सोन्याहून वेगळे असे जे अलंकार दिसतात ते) दागिने घालणाराच्या दृष्टीतें आद्देत, ९.७६; लेयाविया—अलंकार घालण्यासाठीं, परब्रह्म आपुलेनि आंगें। लेयाविया आपण चि जाला जियें अनेगें। तियें लेणीं मीं तांवें। काइसेया सारिखि ॥ ११.२०८, लेयावेया १७.३४५; लेणें—धारण करणें, माझें नृसिंहत्व लेणें। जेयाचिये महिमे ॥ ९.४४६; लेववणें—लेवउं, लेवउं तुकुमारें। पदें तियें ॥ १५.४, इया दोन्ही पाडवां श्रीचरण लेवउं १५.८; गुणाची(चीं) लेणीं लेवउं १२.२२०; लेवविं—स्तोत्रांचें लेणें लेवविं १६.२१; लेवविजे—बालक लेणें लेवविजे, मुलाच्या आंगावर दागिने घातले तर, १०.५७; लेववी १४.१०७; लेववीन १४.१८.

लेणें—(ना.) भूषण, अलंकार. लेण्यांसि हें लेणें। केहीं आद्दे ॥ ९.१०. जरि सोनें लेणें होउनि घडे। तन्हीं तेयाचें सोनेपण न मोडे। ९.७६. जैस आंगिचेनि सौंदर्यपणें। लेण्यांसि आंग चि होये लेणें। १०.४३. ९.३८५, १०.५७, ११.१५३, ११.२०८, ११.६३४, १४.१०७, १५.३०१, १५.५२८(१), १७.२५, १८.२४, १८.९५, १८.५०५, १८.५३१, १८.१००३, १८.१४४०, १८.१५०४, १८.१७१७. लेण्यांचे ठसे, दागिन्यांचे आकार, १८.११०३; गुंजांचें लेणें १८.११३९; गुणाचीं लेणीं १२.२२०(चीं), १३.४१२; जाईयांचें लेणें, उसना मागून आपलेला दागिना, परत द्यावा लागतो यास उद्देशून, ९.४०८, ज्ञानदेवी—‘जायांचें जेणें’, कुंटे—‘जायांचें जैस लेणें’ ९.४१२; देशीकार लेणें १८.१७८४, पढियतें—१३.३४२, ब्राह्मणाचें—१८.८५१; संदेहाचिं...लेणीं १८.६८७; संयतिचीं लेणीं ९.१९२; स्तोत्रांचें लेणें १६.२१; लुगडीं लेणीं ११.३; आंगाचें लेणें...मिरविसि १७.७, —लाधलें ११.५९२, आंगातें लेणि पातलिं १७.१७९, आंगिं लेणि मिरवी १३.७०५; साहित्यासि लेणें होंति १०.४१; बाललेणीं १२.६; लेणेपण—लेणें सोनें चि जो जाणे। तो लेणेपण तें बा३३(३०) ह्मणे। १५.५२८(२).

लेप—रंग, सावग, उडी; रंगित चित्र किंवा वाहुलें; दोपकारक संसर्ग. आकाशा न लगे । लेपु जैसा ॥ १२-२०३. तेथ शुद्धिचेवा आशा । तो लेपु न मनावा जैसा । १७-१०७, दोप नाहीसा करण्याकरितां त्याला स्वध करावा लागला तर तो संसर्ग दोपकारक आहे असें मानूं नये. लेपा हातिचें शब्द १३-५३१; आनंदचित्रिचें लेप ६-२५६, गुगत्रयादि—२-२३६; लेपाचे गमले ११-४५९; लेपु झांलौनियां ६-४९, झांलेंगे पहा; लेपासि स्नपन करणें १३-७४४; अनुलेपन ११-२२१ (२); निर्लेप—ब्रह्म, जेवां(या)चें निर्लेपु अनुलेपन करी । जे निर्लेपु ही सर्वांगि घरी । ११-२२१ (१, ३), ज्याची उटी ब्रह्मही आंगास लावतें, दुसऱ्या चरणाचा पाठ ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत 'जें अनंगही सर्वांगी घरी' असा आहे, ११-२२५; ५-१५९.

लेवा—पुट. जेंस लेवे दीवले तमा । काजलाचे ॥ १६-३८८.

लेश—लेश—अगदी थोडा भाग, कण. लेश—उद्कलेश ९-३८९, कर्म—३-५, पुण्य—९-३२४, आति—३-१२४, सुख—१८-७७३. लेप—अमृताचा लेपु २-२४०, अमृतलेसा लागि ११-५७२; ज्ञानलेसादोसें, अवरसें ज्ञान मिळारवें म्हणून, १३-६३८; विषाचा लेपु २-३१९.

लेसां—हळूहळू, सहज, 'बरे रीतीनें', 'बऱ्या बोलनें' (राजवाडे). मग प्रमेयांविषा गांवा । लेसां जाहजे ॥ ७-२०४. १३-२२२. वेणें आणि लेसां १३-२४६.

लेइणें—(१) लिहिणें. बोलि लेहे, ओळी लिहितो, १३-३०७. (२) लावून घेणें, 'लेहे—चाटी' (राजवाडे). तैसी दशा माथें श्रवण वरि । सव लेहें ॥ १३-५५७, डोकें व कानांपर्यंत सर्व शरीराच्या भागांची तशी अवस्था होईल, ज्ञानदेवी—ते दशा मा या शिरी । पावेल गा ॥, कुंटेचा पाठ असाच आहे, 'पावेल' एवढाच फरक आहे, १३-५५९.

लै—लेणें (क्रि.) पहा.

लो—ल्य. जेव्हालि गगनीं लो मना । पवनें कीजे ॥ ५-१५४.

लोक—मनुष्य, जनता, जनव्यवहार, जग, निवासस्थान. अविट नाथिली आस्थाबुद्धि । विषयसुख चि परमावधी । जीउ तैसा उपावि । आवडे लोकां ॥ ४-२०. जैसा नचलतेनि रवी । लोकु चले ॥ ८-१८५. जिये लोकिका चंद्रु क्षयरोगी । जेथ उडो होये अस्तवविषा चि लागि । ९-४९७. हा जीतु ना नव्हे । लोकु कल्पी येणें भावें । तैसें जीणें होआवें । ऐधी आश ॥ १३-१९५. २-१५७, २-२०९, ३-१५३, ६-४४०, ९-३५९, ९-५०२ (२), १०-९३, १०-९४, १०-१०० (२), ११-२६१, ११-३४४, ११-३४५, ११-३९७, ११-४२०, ११-४३०, ११-४९५, १३-१८८, १३-३६०, १३-९७६, १३-१०११, १५-१२०, १६-६५, १६-३१७, १६-४६३, १७-२०४, १७-३३७, १७-३५२, १८-३१, १८-२८१, १८-४३७, १८-४४४, १८-४५५, १८-१६६१. लोकाचेन आचारें ५-९७; लोकाचि दर्शनें, लोकांचें पाहणें, १५-३३४, —चीं धवलारें ३-२१८, —चिया विविधा पूजा १७-२४४; आपुलालां लोकीं ११-३२९; पीसा लोक १५-१३७; प्रकृतिचां लोकीं १८-८१०, ज्ञानदेवी—'प्रकृतीचां आलोकीं', आभासांत या अर्थी, १८-८१३; विचारपर लोक २-१२५; विविध लोक १०-१०० (१); लोक आसंसीति १२-२०४; लोका एउनि ९-४८८, लोकि येउनि, लोकांनीं येऊन, १८-४३६; लोकु कर्म बांधला ३-८४; लोकिं गिविसावा ३-२०३; लोकाचि बालें ग्रासिलि ११-४१२; लोक पायवण्यां मानु करिति, चरणतीर्थास मान देतात, १२-२१३; लोकु प्रकटवी, सूर्यास उद्देशून, १३-११२१; लोकांतें व्यापूनि १०-१७०; लोकांतें न रंजी १३-२०७; लोकाचिया राहाटी हांतु १८-३१०; लोकु संहारावेया ११-४४६; लोकु न सिणें(गे) १२-१६६; लोकाचल ८-१५२; लोकापवाद १३-७९०; लोकाकार ११-१८८; लोकोत्तर १७-४७; लोककृपाळु १२-२३९, —चेष्टा ९-१३०, —चेष्टि १५-३८५, —त्रय १-११६, १-१६५, ३-२४३, ४-२०४, ५-३६, १३-८५४, लोकत्रयाकार २-१३४; लोक इष्टिसि (लोक-

दृष्टिसि) १८.१२७७(२); लोकनायक-नायकु
१७.२२३; लोकपरंपरा—आतां जेयाचेनि
संक्रमणें । हे लोकपरंपरा आरोपे । ११.८२,
लोकपाल—तिहिं विविध लोक सजिले । लोकीं
लोकपाल वेगलले । लोकपालि उपजविलें । प्रजाजात ॥
१०.१००(३,४), लोकवक्त्रा (लोक वक्त्रा)
माझि ११.४०९; लोकव्यापक ११.३३४,
—संग्रह १६.४६५, —संग्रहालागि ३.१७३;
इथे लोकिची नांदणुक ९.५०२ (१); इथे लोकीं
३.३५, ३.१३९, ४.२५, १०.२१३,
१८.१७७९; इहीं लोकीं ३.२४५; जीवलोक—
आगा उपजणें निमणें । हें साच काइ मानणें । तो
जीवलोकु मीं ह्मणें । संसार हान ॥ १५.३१५,
१५.३१३, १५.३१६, जीवलोकुशब्द
१५.३१४; तिहिं लोकां १८.४४५, —आंतु
१.१२६, तिहिं लोकिं-कीं १.१५८, २.९,
२.२११, ६.१०६, १८.१७७८, तिहीं लोकीं
१.४७, तीन्ही लोक १.१५५, १३.९८४,
१४.१०५, १८.१०६६, तीन्हीं—१८.१२९१;
त्रैलोक—त्रैलोकिचीं तीर्थें १३.४४७, —किचें
राज्य १.२२६; त्रैलोक्य—मीं गोसांवि समस्ता ।
त्रैलोक्याचा ॥ ९.२७९, १.३९, १.१२८,
२.११, २.१६१ (लो), ४.२१२, ६.३८३,
६.४०६, ६.४११, ८.१६५ (त्रै), ८.१९१,
११.३१९, ११.३४३, ११.३५१ (लो),
—नायक १६.४९, —पद ४.१४; चौलोक-
पाताल, स्वर्ग व पाताळ, ११.३१०; नरक-
लोक १६.३७२; नाना लोक १३.१५३,
पर—, स्वर्ग, २.२७, पुत्र वित्त परलोक
१८.९८७; मनुष्यलोक—ऐसें रजोवातप्रचंडे ।
मनुष्यशाखांचे मांदोडे । वाढति तो पथ रुढे ।
मनुष्यलोकु ॥ १५.१६१, ज्ञानदेवी— ‘रजोवात-
प्रचंडे’, कुंटे— ‘रजोवाते प्रचंडे’ १५.१६२,
४.७२, ११.६११; मांदुरी लोक १६.२२३;
मृत्युलोक, मृत्यु-न्यू पहा, मृत्यु लोक ९.३२५,
यम—, यमलोकिची ठाकविली । राहाटि आवधी ॥
९.१९७, येरि लोक १८.१७२८, वेद—, वेद
व सर्व जग, १५.५२४, वैश्य— १८.८२६,
सकल लोक २.९९, सकललोक १०.२१९,
—आर्धें ११.१६४, —शास्ता १८.१४८८,

—संस्था ३.१६८; सत्यलोक १.१५७, ७.७८,
११.२५७, ११.६०९, —नाथ १३.२७,
—नायक ३.९३, —भद्रजानी, सत्यलोकरूपी
हत्तीवर, १३.६२; स्वर्गलोक १.१.४७८,
१६.३०६; लोकां आंतु १८.६८५; लोकपणें—
ना मानूं लोकपणें । लोक दृष्टिसि (लोकदृष्टिसि)
इहिं ॥ १८.१२७७ (१), लोकाप्रति ३.१६९;
लोकांलागि ३.१५४, लोका लागिया (लागि
या) दीठिचा विखो १८.१७१४. लौकिक पहा.
लोठणें—दूर सारणें, ढकलणें, नष्ट होणें. आगा
वृक्षा कां वली । लोडति फळें पीकलीं । १२.१२८,
पिकलेलीं फळें टाकतात, गळून पडतात या
अर्थी, ज्ञानदेवी, कुंटे— ‘वृक्ष’ १२.१२९.
शिर लोडिल्यां जेसें । पर आंग ॥ १८.१२७. पै
पारिवा जैसा किरीटी । चडला नमाचिये पोटी ।
पारिवी देखीनि लोटी । आंग सगळें ॥ १८.४८०.
तें देखण्यां वृक्ष लोटी । देखतें चि दावी ॥
१८.११४९. ११.४६२, १३.११३, १३.१०१७
(२), १६.३३९, १७.३०४, १८.५३३,
१८.६७८, १८.७१९. लोटिजतसे १८.१७०३;
अहंकाराचळु लोटी, दूर सारतो, ५.१३१;
आत्मज्ञानाचेनि खा(खां)डेनि लोटि १५.२२५;
कडाडिं लोटिला गाडा १३.७५३; चिंतामणि
लोटी ९.३०१; ध्यानाचें खाडिं लोटी
१८.१०७२; नामरूपें लोटती, हारपतात,
९.२९२; मरणांचें भरें लोटलें ९.४९२; न
सहित आलेले संदर्भ, न लोटतां—क्षण न
लोडतां १५.१११; न लोटनी ८.१५५,—
लोडिजे १८.१४९; न लोटे, परि मनोभ्रम न
लोटे । विकरविला हा ॥ २.४१, परतवितां येत
नाहीं, १३.४९०, १८.२५०. लोट—प्रवाह,
लोंढा, माजि विंचे परि लोटिं । लोटें नेणे ॥ १३.१०१७
(१), नदीचे लोट १३.३४९; पर्जन्योदकाचा
लोड १८.३६६, सिंधुजलाचा—९.१२३;
वैराग्यलोड १५.२३४; अलोड, अतिशय,
अनावर, १८.१४६, १८.९९३, आलोड, त्याच
अर्थी, १८.३८०.

लोंढा—जोराचा प्रवाह, पूर. लेंडिये आला लोंढा ।
न मनी वालवेचा वरंडा । १३.६९२. उदोअस्तूंचे
लोंढे ७.७४; जळंबाचा लोंढा १३.५६३;

प्राणापानाचे लोंढे १८.७८१, मरणरसाचे—
११.३७३.

लोण—कुवडी. लोण करी सकला । जीवितार्थे ॥
१३.४४०. लोण उतरिजे, ओवाळून टाकावें,
९.३७७; जीवें लोण करिति १३.१०३९;
प्राणें लोण कीजे १२.१८९; सुखाचें लोण
कीजताये १८.१०६३; शरीरें लोण कीजे
१७.२०६.

लोथ—मोट. तें गगनाची बांधावी । लोथ जेवि ॥
१०.२३९. तमाचिये लोथे संकल्पातें बांधोनियां
१४.२५६.

लोपणें—नाहींसं होणें, दिसेनासं होणें, मावळणें.
जैसा उदैला दिनकर । लोपी नक्षत्रांतें ॥ १.१४४.
तैसा स्वयंभू जरि लोपला । तरि सर्व सुखाचा थारा
मोडला । जैसा दीपासवें हारतला । प्रकाश जाय ॥
३.११०. जैसी शंका जात खेओ लोपे । सर्पपण
मालेचें ॥ ९.७२. ना तरि आकाशाचिये खोंपे ।
वायु निवांतू चि लोपे । आणि तरंगता हारपे ।
जळि जेवि ॥ ९.१०२. कां दोरी लोपतां सांपे(पें) ।
फारां होइजे ॥ १५.२७८. तेथ रज्जुघातें लोपे ।
व्यालशंका ॥ १८.२२६. ७.५९, ९.३७५,
११.३९७, १३.९३, १३.११५२, १४.४६
(ती), १४.१२२, १४.१३१, १८.४३९,
१८.१३८४. लोपला अभिचार १६.३५८;
लोपलें अन्न ६.४७०; लोपली बालदशा
६.२६०; उपाधि कृतकर्माचां पोटीं लोपे
१३.९४; घंटिका लोपे ६.२०८; यातायात
लोपति २.२७८; योगु ...लोपला ४.२५;
वंशजधर्म लोपे १.२४४; वारा लोपें (पे)
१५.२३०; सत्व रज लोपूनि, तम वाढतो,
१४.१९९; संभ्रमु लोपिला १.१५९; स्वप्न
जाग्रती लोपूनि, सुषुप्ती येते, १४.१९७;
लोपावें...उद्दीपावें १४.२९४; लोमे
हारपे ६.२९३; लोपो...हारपो १३.१९७;
हारपे ... लोपे—आणि सर्वांचेनि प्रतापें ।
कोडि ही नक्षत्रें हारपे । ना तो तन्हीं न लोपे ।
सचंद्रां तिहीं ॥ १८.८५५, सूर्याच्या प्रतापानें
कोट्यवधि नक्षत्रें दिसेनाशीं होतात, पण चंद्रा-
सहित कोट्यवधि नक्षत्रांनीं (तिहीं) सूर्याचें तेज
नाहींसं होत नाहीं, ५.१३३; हारपे...गुणत्रय-

लोपे (गुणत्रय लोपे) १३.९२०; न लोपीति
२.२४९; लोप—कां तो परीता केला वारिसा ।
लोपु जाला तेया आभासा । १५.३४६, ६.२९८;
शरीराचां लोपीं २.१४३; अहंकारलोप
११.६८४, आकार—८.१७, ८.१६९, ८.१७८,
कल्पना—९.९०; तरंगलोपे(पें) ८.२४८;
वायुलोपें १८.९७३; विश्वलोपिं १५.५२१;
संकल्पलोपीं ६.८२; लोपक, लोप करणारा,
द्रोही या अर्थी, गुरुलोपक १३.६७४.

लौंवीझोंबी—झोंबणें पहा.

लोभणें—एखाद्या वस्तूच्या प्राप्तीची आधाशीपणें
इच्छा करणें. लोभलेपणें १७.२३२; लोभविणें
—पालणें लोभविलें, पालन करून आपल्याकडे
त्यांना आकर्षून घेतात, १८.८६८; लुब्ध
पहा; लोभ—आसक्ति, कृपा, भक्ति, हांव,
लोभासि रज कारण । १४.२६४. ९.३५८(२),
९.५०९, ११.१६, ११.८७, ११.५४४,
११.५६३, १३.२६७, १४.२२८, १५.२२,
१८.२९०, १८.१५७७; लोभा करवि,
लोभाकडून १३.४१०; लोभपर, अनुरक्त,
१८.१३२; लोभाचां बंधु १८.१७२०, ज्ञान-
देवी—‘लोभाचा बंधु’, कुंटे—‘लोभाचा
प्रबंध’ १८.१७४२; ईश्वराचेनि लोभें
१८.१५०७, देहाचेनि—१८.१९३; रसाल-
पणाचेया लोभा ६.१६; हितांचेनि लोभें
७.११६; वृद्धिलोभें १५.१५८; सर्वस्वाचा
लोभु १३.३३१; स्वर्गसुखलोभें १८.६०६;
लोभमोह १६.२६४; काम शब्दासहित
आलेले लोभाचे संदर्भ काम (१) पुढें पहा;
लोभिया—कां लोभिया दूर जाये । परि
जीउ ठेवां चि आहे । १३.४८६, लोभियाचें मन
१३.२०२; लोभिणि १३.५०१; लोभिण्ये,
लोमी (अ. व.), लोभिण्ये एक चि जगीं । माझेनि
लोभें ॥ ९.३५८(१), लोमी १३.७९२; प्रलोभ,
अति लोभ, १५.१०३.

लोभ—रोम, केंस. लोभ नव्हे वांकुडी । मानसाची ॥
१३.४९३, मनावर यत्किंचित्ही परिणाम होत

•नाहीं या अर्थी.

लोलणें—लोळणें, झोंपणें, चूर होणें, तरंगणें.
हें असो पवनाचेनि मेलें । जैसं जळि जळ चि

लोले । ५.९९. ते सावली देखौनि लोले(लें) ।
 श्रांतु जी मी ॥ ९.४. मुहं लोलौनि गेलें अंभु ।
 बोल थारे ॥ १८.४२१. ११.१८६, ११.४९८,
 १४.१८३, १८.७९७. आनंदाचेया दोंदावरि
 लोले १३.१७३; उत्संगि अंका वरि लोले
 १३.३९५; क्रिमि नरकीं लोलतु १६.३०६;
 जीम लोले, हिंसेस उद्देशून, ९.१८०; विषयां
 वरि लोले १३.४७७; लोलतें—लोळणारें,
 लोळत असलेलें, अंकिं मलमूत्रपंकिं लोलतें
 बालकें १३.७३३; लोलतीं भूतें १३.२२५;
 लोलणें—पूयपंकिं लोलणें, जगांतील भोगांस
 उद्देशून, १३.५१९.

लोलुपता—आसक्ति. ११.४२६. लौल्य,
 ७.१३८; अलौल्य १६.१६६.

लोंव—लोंकर. कैचा लोंवे विण कांवला । १८.८११.

लोहित्व—तांबडेपणा. कुंकुमें स्फटिका । लोहित्व
 होए ॥ १३.१०१२. लोहिव, तांबडें, पुढां
 उपरतिरागें लोहिर्वि(वि) । १५.१९२, वैराग्याच्या
 आवडीमुळें (पक्षीं रंगानें), तांबड्या शाखेस
 उद्देशून. लोहिवां गमे १५.३१७.

लोही—मोहोर. ना तरि निदेवांचां परिवरीं । लोही
 रुतल्या आढाति सहस्रवेरी । ९.५८, दुर्दैवी
 माणसाच्या घरांत हजारां मोहरा पुरलेल्या
 असतात पण तो उपासमारच करून घेतो यास
 उद्देशून, दैव पहा.

लौकिक—जगांतील व्यवहारासंबंधी, लोकांचा

आचार, लोकांसारखा. जें संगदोषें हें लौकिक ।
 अंश पावे ॥ १.२५६, लोकांचे आचारविचार.
 बाह्य(हें) तरि रूतु । लौकिकु जैसा ॥ ३.६८,
 लोकांत व्यवहार करणारा. जिहिं लोकाचेन आधारे ।
 लौकिके चि व्यापारे । सांडिलें निदसुरें । लौकीक
 हें ॥ ५.९७ (१). ६.४०७, १३.६०८,
 १५.११५. लौकिका, जगांत घडणारी,
 १४.३४२, —आंतु, लोकव्यवहारांत, १०.७७,
 —चा उद्देशु १३.११२, —भागु, लोकांना
 दिसणारा, १०.७५; लौकिकस्थिति ३.१६५;
 लौकीक—निदसुरें लौकीक, लोकांच्या अज्ञानास
 उद्देशून, ५.९७ (२); अलौकिक, लोकोत्तर,
 लोकवाह्य, चमत्कारिक, स्वर्गीय, मार्गाधारे वर्तावें ।
 विश्व हें मोहरे लावावें । अलौकिकां नोहावें ।
 लोकाप्रति ॥ ३.१६९, लोकवाह्य वर्तन नसावें;
 अलौलि(कि)क करणें, प्रकृतीच्या चमत्कारिक
 कृतीस उद्देशून, १३.९८४; अलौकिकु ग्रंथु
 १५.११६; अलौकिक गांभीर्य ११.२६१; अलौ-
 किकें दीठिचेनि हाततुकें, लोकोत्तर दृष्टिपातानेंच
 अजमास घेऊन, ८.२६४; अलौकिक भोग, स्वर्ग-
 भोगांस उद्देशून, ६.४४१, —स्पदें १८.१६०१,
 स्पंद पहा; अलौकीक जूस १८.८६१; पार-
 लौकिकें फलें, स्वर्गभोगांस उद्देशून, १७.२९०.

लौल्य—लोलुपता पहा.

व्हासणें—चमकणें. व्हासत कांचन पीवळें ।
 ११.१३५.

व

व—हो या अर्थी हा पाठ आला असावा. ह्यणौनि
 ते पुरुषोत्तमा । कैसे व ह्यणों ॥ ११.५५२, माड-
 गांवकर प्रतीत—‘कैसेनि म्हणें,’ ११.५५२,
 ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत ‘विनवूं तें थोडें’
 ११.५५९, असे पाठ आहेत.

वंकणें—एकत्रित करणें, जें एकांत एक वंकीनियां ।
 सांघावें ज्ञान ॥ १८.१३२८, ज्ञानदेवी, कुंटे—
 ‘एकवेळ आवांकुनियां’, पूर्णपणें, १८.१३३७.
 एकवंक पहा.

वक्ता—बोलणारा. ह्यणौनि वक्ता चि वक्ता नव्हे ।
 श्रोतेनि विण ॥ ९.२९, ११.२६.

वक्त्र—तोंड. पेटलें प्रलयाग्निचें उजितें । तैसें वक्त्र
 हें तूझें ॥ ११.३०७. ११.२६६, ११.३३९,
 ११.३७३, ११.४३२, १३.४४६, १७.५६४,
 १७.२३१. वक्त्रा(वक्त्रा)चा विकाशु ११.३५६;
 वक्त्राकाश, मुखरूपी आकाश, १८.१४६१;
 वक्त्रमिलणीं, तोंडांत पडण्यास ११.४१९;
 बहुवक्त्रें(वक्त्रें) ११.३३५; लोकवक्त्रा(लोक
 वक्त्रा)मासि ११.४०९; हरिवक्त्र ११.१९५,
 १५.५५९.

वक्तृत्व—भाषण, भाषणसामर्थ्य. साहाजें तन्हीं
 अवगारा । वक्तृत्वा अवधानाचा होये चारा । तें

दोंदें पेलति अक्षरां । प्रमेयाचि ॥ १०२६. वक्तृत्व गोडपणें । अमृतातें पाह क्षणे ॥ १३३. १०१२, १०२३७, १५११; वगवक्तृत्व, याच अर्थी, १३६३३.

वंग—डाग, दोष. शानें फेडिला वंगु । अंतरिचा ॥ १३४७२. भेदाचा वंगु १०२८९.

वच—बोलणें. कृष्णवचोक्ती १०३०, ज्ञानदेवी—‘कृष्णार्जुनवाचोक्ति’, कुंटे—‘कृष्णार्जुन वचनोक्ती’ १०३१.

वचणें—जाणें, नाहींसें होणें. खालील सर्व रूपें न सहित आलेलीं आहेत. कां समोर आगि देखीनि । जरि न वचिजे चि अंसंडुनि । तरि क्षणा येका कवळुनि । जाळूं शके ॥ १०२४०. न वचत २२६९; न वचतांचि (वचतां चि) १३५८०, —वचति ४५९, —ती १८३६७, —वचावी १८७७, —वचावें ३८९, १३७७३, —वचावेया १७२४२, —वचिजे ६४२१, १४३३८, —वचे ३१९५, ६२०५, ६३४७, ८६, ८१७८, ८२३९, ९५२, ११६४, ११४२४, ११५७७, १२१९२, १३४८५, १३५३६, १३७३७, १३८२४, १५१२२, १८४२१, १८८९३, —वचैल, आणि अपयश तें न वचैल । कल्पान्तु वेन्ही ॥ २०२१, ६१५१; वचवणें—न वचवे खोंपे आंतु । वाषाचिये ॥ १८७०९, १३२५७, १३५१३.

वचन—शब्द, बोल. ये(य)णें वचनें ज्ञानदेउ ॥ सुखिया जाला ॥ १८१७८०. वचनें गाये १०१३९; वचनतेजकरें १०१३२; कानावचनाचिये भेटी, कानांनीं शब्द ऐकतांच, १८९८५;

गुरुवचन १३४४६, श्री—१६४५४.

वंचणें—फसणें, फसवणें. आग वरि चवीं । जनार्ते वंची । १३६५९. १३७९३, १७८७, १८१३२७(१). न वंचे—बाटेचा न वंचे आलेयां(या) । रंछु जैसा ॥ १६८५, न वंचणें १६८४; वंचन १८१३२७(२); अवंचकु १८१३२४.

वज्र—इंद्राचें आयुध; दृढता व कठिणपणा दाखविणारा शब्द; योगांतील आसन. वरि अमृत ही बीटे । कां कालवसे वज्र फूटे । परि मनोधर्म न जेते । विकरविला हा ॥ २४१. २२१६,

१०२२०. वज्राचें(चे)यां बोलिं(लि)जे, कठोर भाषण कसें करावें?, १०२१६; तोंडासि काइ वज्र पाडिजे, तोंड बंद करावें काय?, ७०४४८; वज्रापासौनि कठिन १०१९९; वज्राभी, विद्युदग्नि, मूलबंधापासून उत्पन्न होणारी उष्णता, ११३७२, १२५०, १४१६१; वज्रांगी, चिलखत, कवच, ९४७३, १८१०४१; वज्रासन, मूलबंध, ६१९९; वज्रकवच २२३२, —गांठ, घट्ट गांठ, कर्मांचा वज्रांगी । कालसे तो ॥ १८३८९; वज्रयोगक्रमें ४१४५; वज्रांगना, हा वज्रांगना चा अपपाठ आहे, ९४६१.

—वंट—शब्दास जोडून, मार्ग या अर्थी. राजवंट ८१८२.

वटिका—लहान वाट, मळा. पंचवटिकांची बांधी । १३४७.

वंठाउ—उणेपण. तो अज्ञानदेशिचा राउ । या बोला महाबाहो । न पडे गा वंठाउ । आणिचा हा ॥ १३७५१, आणि (१) पहा, ज्ञानदेवी—‘वाटावो आणिकाचा’, कुंटे—‘गा ठावो आणिकांचा’ १३७५३.

वडप—अति वृष्टि, वर्षाव. आ(अ)मृताचें वडप १३३९८, रसवृत्तिचें—१०४५; साखिकाचेनि वडपें ६४८७.

वडवानल—समुद्रांतील अग्नि. अनल पहा.

वडवाली—घांस. मांसाचिया वडवाली । आरोगुं लागे ॥ ६२३०.

वडिल—वडील—बाप, पूर्वज, पूज्य व्यक्ति, मोठें, महत्त्वाचें. वडिल—एथ वडिल जें जें करिति । तेया नांव धर्म ठेविति । ३१५७. स्वयंभु मुख्य वडिल । च्यारि मनु ॥ १०९१. १२१४, १२६३, ४३६, १७८५, १७९३, १७२०४. वडिलांचेनि मुखें १०१५१; वडिलांची वास, वागण्याच्या रितीस उद्देशून, १६२८५; युग ही होन वडिल १३३७८, सांगतां वडिलि गोठि आहे ७१४; वडिल धाकुले १०१८३. वडील—९५०५, १४१६४, धाकुटा वडील—दीपा आदील मागील । सूर्यासि धाकुटा वडील । अमृतसिंधु खोल । उतल काइसा ॥ १८१६५७; वडीलपणें, उतारवयास शोभेल असें; कां राहो पण्यांगना । वडीलपणें ॥ १३२०४;

तशी ती वागत नाही, आपलें वय लपवने यास उद्देशून.

वडें—त्या कारणानें, त्यामध्ये. **माझिवडें**—एतुला-
लिप आणिमाझिवडें (आणि माझिवडें)। योग्यपण
तूतें ही जोडे। ६.३४३, ज्ञानदेवी—‘आयणी-
माझिवडें,’ कुंटे—‘आयणीमाजि येवडें’,
युक्तीनें या अर्थी, ६.३४३, **माझिवडा-डें** पहा.

वणणें—व्यवहार करणें, व्यापार करणें. **वण**—
शिष्टाईस उद्देशून, ऐसा वणसाठिं जागेश्वरा।
वीकिलासी जी ॥ ११.५३५, ज्ञानदेवी—‘वजी-
साठी’, कुंटे—‘वणिजेसाठी’ ११.५४२;
वणिज्जुनि मोलें घेति १८.२३३; वणिज
६.११०, १८.९०९; क्रियावणिज, क्रियारूपी
व्यापार, १८.७४३.

वणवणें—वणव्यांत सांपडणें. जैसा श्रीमंकाळी
गिरिवर । वणवला कां ॥ २.७६. **वणवा**
९.४८८, १४.१९०; **वणवेयाचां** जालिं,
वणव्याच्या भडक्यांत, १३.४९६, —वेडां
११.४३०.

वत्सनाग—वत्सनाभ, वचनाग, विष. कां वत्स-
नागा जैसी । महुल्ले ते ॥ १८.७९१, **महुल्ले**
पहा.

वंदणें—नमन करणें. १.२७, १३.१, १६.१.
वंध ६.४७७.

वदंती—बोलवा, उपदेश, वचन. पै गुरुशिष्य-
संबंध येकांतीं । जेया अक्षरा एकाची वदंती ।
१०.११०, गुरु एकांतांत ब्रह्मनिदर्शक ॐ या
एका अक्षराचा शिष्यास उपदेश करतात त्यास
उद्देशून. ९.१०४, १३.६५१, १४.६९.

वदन—तोंड. केली जैसी वदनीं । ब्रह्मशाला ॥
१७.२२१. आरिसेन विण वित्रे । वदन कें पां ॥
१८.२६२. ११.१४२, ११.१९८, ११.३०९,
११.३४०, ११.३४१, ११.३५३, ११.३८७,
११.४१५, ११.४१६, ११.४७१,
१८.१४५०. **वदनामृत**—श्रीकृष्णवदनामृत
१५.५५५; **वदनज्वाला** ११.४३०, —डोह
११.४१४, —दरी ११.३५७, —फलें ११.२६५;
प्रतिवदनीं ११.३३६.

वधणें—ठार मारणें, नाश करणें. ययां सकलांतें
वधावें । मग जे भोग भोगावे । १.२११. तेणें

उपकारें काह आभारेंलां । वधि यवांतें ॥ २.३७.

१.२०६, १.२६३, २.४५, २.५४, ३.२५३,
११.४७५. **वधिजति** १.२३५, २.३२; **वधिता**
२.१३८(१), —...मरता २.९९, —...मरते
२.१३७; **वध्य**—तरि वधिता तूं न्हवसि । हे
वध्य न्हवति ॥ २.१३८(२); **वध्य**—आणि मीं
अर्जुन हें आत्मक । इयां वधु करणें हें पातक । हें
माया वांचौनि तात्विक । काहिं आहे ॥ १८.१२७५,
१.२२८, १.२४३, २.३६; **वाटवधेया चूकले**,
वाटामन्याच्या हानून सुटले, ७.१६९; **वाटवं-**
(व)घें क्रीति, वाटमारेपणा करतात, १२.६१;
वाटवं(व)घां पेणा १३.५४६.

वधू—नवरी, कुलीन स्त्री. **वधुवरांचिये मीलणीं**
११.३; **कुलवधू**, **कुल (१)** पहा; **विशदविद्या-**
वधू-वल्लभ, शुद्ध (अध्यात्म) विद्यारूप
कुलस्त्रियेचे प्रियकर, गुरूस उद्देशून, १४.३.

वन—अरण्य, रान, रमणीय स्थान. जें स्वप्न देखिलें
स्वप्न । जें मृगजलें सांसिनलें वन । ८.१४८. वसंतु
तेथ वन । वन तेथ सुमन । १८.१६१६. ९.१५८,
१३.६६०, १४.२९३(१), १६.१६३,
१८.५५२, १८.१०५९(१) **आनंदाचि वन**
११.१९५; **घोरा वना** १५.३२४; **दांगिचें वन**
१८.४२६, **सावेरीचे(चें)**—१८.५७३, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘सावेरीचें’ १८.५७६; **वनलक्ष्मी-**
विलास १४.२९३(२); **वनवासियां** ११.१०४,
—ये २.७०, —सी ३.२३०; **वनशोभा**
१.४३; **वनश्री** ३.१००; **वनस्थलिया वसवी**,
वनांत मठ बांधतो, १८.१०१६; **वनत्व**,
घरि कुंट(डुं)वपणें सरे । तरि वनीं वनत्वं अवतरे ।
१८.१०५९(२), **उद्यानवन** १.२८, **कमल**—
११.२००, १८.७३२, **गाभे**—, **गाभेवन** पहा,
तपो—१३.६१०, १३.८२२; **प्रकृतिवनमाधवी**,
प्रकृतिरूपी वनाचा वसंत ऋतु, १३.१३६;
बुधवनवसंत १०.२९४; **महावन** १४.२३१,
मोह—१३.९८६; **विनोदवनवाटिका** ९.३१९;
सज्जनवनचंदन १०.३; **संतोखवन** ३.२४८,
संतोषाचां वनीं ६.४४८; **वनौकें**, वनांत राहणारे
पशुपक्षी वगैरे, १८.१५२१.

वपु—देह. **वपुचेनि संतें** २.११५; **वर्णवपु** १.३.

वमणें—ओकणें. तेथ वृत्तिचेनि संतोषें । गरल जे

(जें) वमी मुखें । ६.२४१. वमिल्ल्या अन्ना । लाल
न धोंटी रसना । १३.५१२. वमौनियां १५.२३३;
वमन १८.१०१०.

वय-वयस-सा—आयुष्य, तारुण्य, प्रौढत्व,
वृद्धावस्था. वय—विद्यावयमाजें १३.७१४.
वयस-सा—आइकें शरीर तरि एक । परि वयसा
भेद अनेक । २.१०८. ६.२६१, ७.८२, १०.६४,
१३.७७०, १८.७५५. वयसेचिया गांवा
६.४५१, -चिये सेवटीं ६.१२१; तिहिं
वयसिं १३.९१७; बाल्यादिकां वयसां ९.११८;
वयासा, हा पाठ वयसा असा ध्यावा, ११.२७४;
रूपें वयसा माजा ९.४२८; विद्या किं वयसा
९.४९०; वयसान्नय १४.१३९; प्रथमवयसा-
कालीं १.४२.

वयनीं—हा शब्द नयनीं किंवा अवनी असावा,
११.६५०, ज्ञानदेवी, कुंटे —‘अवनी’
११.६६०.

वर—(१) कृपाप्रसाद, लाभ. जेथिचिया कृपा लाभे
वर । तेथ चि मनै व्यभिचार । २.३८. १३.४०७.
वरदु १.१३. (२) नवरा. वयुवरांचिये मीलणीं
११.३. (३) उत्तम, श्रेष्ठ. तो ही नीका वर
उभयता । दीसतसे ॥ ३.२२४, इह व परलोक या
दोन्ही दृष्टीनै उत्तम वाटेल. गिरिवर २.७६,
५.१०२, १०.२६६, १२.११, १५.४६९,
ग्रह—१५.१९३, तरु—९.२५०, १३.४८८,
१४.२७९, १६.३७१, १८.२०५, अज्ञात-
शत्रुतरुवरां १३.२२८, जनणें पहा; दानवरिया
१७.२८२, दान पहा; नृपवर १.१५३; रहवर-
राहवर पहा; श्रीवीरवरनरहरी, वीरश्रेष्ठ नरहरी,
येथें श्रीकृष्ण, १७.४२०. (४) उलट पक्षां,
यापेक्षां, शिवाय, सुद्धां. तें भलेंतें वर साहजिक ।
१.२१२. हे वर भलेंतें करितु । १.२२५.
१.२०९, १.२१६, १.२६५, २.३६, २.३९,
२.४६, ५.१६५, ६.१२८, ६.१७०, ९.२०६,
९.४६०, १३.४९४, १४.३६०, १६.१५५,
१६.२८३, १८.१५२.

वरगण—वाटणी. १.१२२.

वरंडा—बांध. १३.६९२.

वरणें—पसंत करणें, प्राप्त होणें, मिलवणें.
बालपणीं चि सर्वज्ञता । वरी तेयातें ॥ ६.४५१.

जीवित सरतां तेयांतें । पितृत्व चि वरि ॥ ९.३५२.
मनपण हिं वरं नेणें । १७.२३२, ज्ञानदेवी—
‘नेणे’ १७.२३३. ५.७१, ७.९४, ८.८२,
११.६७५, १३.६०९, १५.३७, १७.५८,
१७.९१. स्वयंवरें, स्वतः होऊन, २.१९३;
वरैत, वरणारा, लाभ घेणारा, १०.३०३,
१३.१०१९, १८.१०४३.

वरचिल—वाहेरील. ७.१८६.

वरता-तें—वरच्या बाजूस, त्यावर. वरता—वरता
लागति आकाशीं । यागाविद्या ॥ १८.४७९, वरच्या
बाजूस, स्वर्गांत जाण्यास, ज्ञानदेवी—‘वारत्या’,
दोर, कुंटे—‘वराता’, शिड्या, १८.४८२.
वरतें, त्या उपर, १६.३६.

वरपड-वरिपड—प्राप्त करून घेणें. वरपड—
पापा वरपडा होसील २.२०१; वरपडेयां
होइजेल ३.२१०. वरिपड—वरिपडी होये
दुर्वाता । २.३४९. ६.१६८, ११.४३०, १३.७१,
१३.१०९९, १७.१५७, १७.१९२. वरिपडा
जाला ११.६१४, १८.९०५, —जालेयां
१८.४८५, —डे जाले ९.१७९; वरिपडणें
८.२०७, १३.३४३, १३.४९३, १३.५०१,
१४.३५५, १५.९९, १७.२५९, १८.८५८,
१८.१०४२. वरिपडतां—आगा वरिपडतां
पाषाण । न सुवावें केवि ओडण । ९.४८७, हा
पाठ आंगावरि पडतां असा ध्यावा.

वरि-री—वर, वरचा, नंतर, पुनः, शिवाय,
कदाचित्, पेक्षां, उलट पाहतां. हे शब्द सुटे
किंवा इतर शब्दांस जोडून आलेले आहेत.
वरि—वरि क्षे(क्ष)त्रियांमाजि श्रेष्ठ । १.११५. देहा चि
वरि आदर । ४.१९. तेयाचें जियालें क्षणीं काइ ।
वरि मेलें चांग ॥ ४.१९१. परि हें आकाश वरिचा
वरि जाळें । ११.४५६ (१). दो वरि दोनि । मुजा
आलों वेडनि । १२.२२२. ग्रंथु नेषा वरि कोपाल ।
१३.३२६, ज्ञानदेवी—‘नेषाल’ १३.३२७. ऐसें
युगीं वरि कलि । १८.१७८१. १.२१२, २.४१,
२.४४, २.२०४, ३.१०, ३.६५, ५.१६९,
६.१३, ६.२२, ६.१६२, ६.१८२, ६.१९४,
६.१९६, ६.२०८, ७.१३८, ८.४१,
८.२३१, ९.४३, ९.५२, ९.५४, ९.१७९,
९.४३७, १०.१०८, १०.१८३, ११.५७,

११-२१७, ११-२४५, ११-२६५, ११-३५८,
 ११-३७३(१), ११-४६७, ११-४९८,
 ११-६०१, ११-६३१, ११-६५१, १२-५६,
 १२-१६२, १३-१७९, १३-२०७, १३-२४७,
 १३-२५७, १३-३८०, १३-३९२, १३-४२३,
 १३-४७१, १३-५५७, १३-६२३, १३-६५९,
 १३-६६७, १३-६७५, १३-८०९,
 १३-११४०, १३-११६१, १४-२८,
 १४-१४८, १४-१८२, १४-२११, १५-१,
 १५-६, १५-१०६, १५-११०, १५-१७१,
 १५-१९७, १५-३१७, १५-३७५, १५-४३५,
 १५-४६३, १५-५१६, १६-२५, १६-५९,
 १६-१५०, १६-३२४, १६-३७९, १७-१२७,
 १७-१४५, १७-१६६, १८-७७, १८-२२३,
 १८-३८२, १८-४२३, १८-५४३, १८-६१६,
 १८-८०५, १८-८८९, १८-९४१, १८-९९५,
 १८-११३२, १८-१२२३, १८-१४१४,
 १८-१४९१, १८-१४९७, १८-१४९८,
 १८-१५४७, १८-१५६६, १८-१७१२,
 १८-१७३९, १८-१७५८. वरिवरि—जैली
 वरिवरि पालवी खुडिजे । २-३०५, अंका वरि
 १३-३९५, अष्टुङ्ग—१-२६१, अद्वैता—
 १५-४१७, अवचितेया—१०-५१, अहंकारा—
 १३-१०९, आंगा—९-४०८, आगियला—
 ११-३३७, आसना—६-१८९, ६-२५८,
 आहातु—६-२५२, ऐ(ए)कांता—१३-६१२,
 कंदा—६-२२७, करतला—१३-६५०, कल्प-
 तरू—१०-११, काइसेया—८-११८, काइसेया—
 ११-२७१, कीले—१४-१२२, कोडि—, कोडि-
 डी पहा, खडकां—११-९५, गगना—१०-१२,
 गृहपरिग्रहा—१३-५९२, घरा—१३-५९३,
 चेह्लेयां—१८-९६८, जगा—३-२३७, जंत्रां—
 ११-३९०, जमा—११-४५४, टकेयां—
 १५-१६५, तलवट्ट—९-२२३, दुणे-दूणे-
 दुण-दूण पहा, धडेया—९-८, ध्वजे—१-१४१,
 पदां—११-४८४, पृथ्वी—१८-१४५३, पृथ्वी-
 ९-४३२, प्रत्यक्षा—२-१९०, बाण—
 ११-४५६ (२), बैला—१३-५३१, बोटां—
 १३-२८५, बोल—, बोल पहा, मती—९-२७,
 मस्तका—१-१७, मागिला—१६-६२, माथेया—

१०-७२, मुकुटां—११-२१६, मेरू—
 ११-२३९, रत्ना—१३-३६२, लक्ष—७-११,
 ललाटां—११-३३१, विवेका—१४-२२०,
 विवेका—१०-२०, विषयां—१३-४७७,
 विषयां—५-१२२, शास्त्रां—१३-१९२, संयमा—
 १३-५०५, सहस्र—११-११७, सागरा—
 ९-४५७, साधन—७-१५२, आह्या—९-७,
 ११-३७३ (२), एया—१२-२१२, १७-१६८,
 एया—१०-११७, ११-१, १३-७२, एया ही
 —१०-२८२, १२-१६९, ऐसिया—१३-१२२,
 ऐसेया—१५-३७९, जेया—१०-९, तेया—
 १०-३०५, १६-१४६, तेया चि—१४-२९८,
 तेया ही—१२-१६१, १७-२९७, १८-४१,
 तेया—९-२१६, ९-२३६, यया—१८-१३६६,
 यया ही—१८-१५२४, ययां—२-४७, या—
 १३-१२७, १३-३६८, १३-६४५, १३-६४७,
 १३-८५५, १३-१०८५, १६-४६७, १८-५९१,
 या—१-२७२, १०-२७, ११-६९१, या ही—
 ११-५२; रिणावरि विवाहो १८-७९२; वरि
 बोलणें हीं बोलावें घडो ९-३७; हें चि काइसे
 वरि होये ८-७९; पाना वरि पानें १५-१८७;
 वंशा वरि वंशाचे(चें) १५-१२७; व्योमा वरि
 व्योम १५-४५५; शृष्टिवरि शृष्टि १०-३५,
 ११-४५५; सुख वरि नसुदें सुख १८-१२०९;
 सुलभ आणि सोपारें वरि परब्रह्म ९-५१;
 वरि...आंतु २-९०, ९-१७३, १४-२६१;
 तलिं—लीं वरि ६-२३०, १५-४८; बाहिरि...
 आंतु...वरि ९-२१२. वरी ४-१३०,
 १७-३७५, एया—१२-२४२, यया—
 १८-१३२३, पाठी—१०-२२९, पाए...
 पाठी—६-३८९, बोल—४-११२; वरीं—दीपु
 ठेविला परि वरीं । ९-१२७, परिवर पहा.
 वरिचिल-चील—वरच्या बाजूस, बाहेरच्या
 बाजूस. वरिचिल—जन्मासर्वें श्रम । वरिचिल ही
 गेले ॥ ९-४००. ८-२२२. वरिचिली ७-२०३,
 —कडां १३-४७०, —कडे ९-७६, १३-४८४,
 —वाढि १५-४९; वरिचिलें...तलिचिं ६-२०३.
 वरिचील—वरिचील गवसणी ८-१३३,
 —झालाल १३-४६९.
 वरिल—वरच्या बाजूच्या, वर असणारें. वरिल

कोंड्याचा गुंहाला । संडुनु केल्यां वेगला । कणु
वेतां त्रिरंगुला । असे काहिं ॥ १५.४३३. कां
काटिये वरिला सरडा । व्योम नीत्र ॥ १६.२२३.
११.२९०, १८.१२१४. जला वरिल्लु तरंगु
१८.११६३; पद्मइला वरिला १५.११२;
पाटेया वरिल्लें आखरें १८.१०९३; या वरिल,
ह्या वरच्या मारलें बोलणें, १३.३३७; वार्लें
वरिल धावणें, दोरीवर धावणें, १८.६४;
भांगावरिल्लें १३.२८२, खांबा-११.४६२;
डोलेया वरिल्लें १३.७५७; स्वाधिष्ठानावरिल्ली
कांठीं ६.२१०; वरिल्लीकडोनि ६.२४७.

वरिल-ष—वर्ष. वरिख—वरिखशत ६.४६३.
वरिष—वर्तते वरिष जाय. १५.१२९. प्रतिवरिष
—प्रतिवरिषि क्षेत्र पेरिजे । १०.५४.

वरिख-गें-पणें-सणें—पाऊस पडणें, वर्षाव करणें.
वरिखणें—परि वरिखती नवल । घनवटीतें ॥
१३.२१३. या लागि नवरासें । वरिखन भीं ॥
१३.११६३. ११.९५, १५.२६७, १८.३२०,
१८.४३१, १८.१०३३, १८.१७४०. वरिखा
—वरिखाअंति १५.२५५, —काल, पावसाळा,
११.१९३. वरिषणें—तेथ बाणवारि धनुर्धर ।
वरिषताति निरंतर । १०.१६६. आहा अमृताचा
पाऊस वरिषला । ९.५१८. २.७९, ९.५२३,
११.६५१, १२.१३०, १४.२२, १८.१३६८.
वसे ना वरिषे ६.४३३; वरिषा, पाऊस, वर्षाव,
वरिषायें वीण सागर १२.१५१; वरिषा करि
चि ना १८.१५६९; वरिषांति १४.३०४;
वरिषाकाल ६.१७४, ११.११३, १८.१७३९,
—त्याग १६.१३२; वरिषाॐ २.२३२;
वरुषाकाल १२.३८. वरिसणें—मेहो वरिसे
१७.१३१.

वरिव—श्रेष्ठपणा. काड नादातें हान वरिव । जीणैनि
आले ॥ ६.१३२, बोलण्यानें नादब्रह्मास जिंकून
आले कीं काय?, ज्ञानदेवी—काय नादातें
हन बरव । जिणैनि आली ॥ ६.१३२.

वरिवणें—वरचढ करणें, चाल करणें. पयां कौरवां
वरिवावें । १.२०७.

वरो—पोटगी, रोजची अन्नसामुग्री. जें बीं चि
वरोसी वेंचे । तें वाढतीं कुलवादी खांचे । १८.२५६.

वरौत—वर, वरची बाजू, पलीकडे. तेथ अथ वरौतें

आकुंचे । ६.२३७. ६.५५, १५.२०१. जाणित-
लेया वरौतें १३.८६२; या वरौतें, यावर पुनः,
१३.११२२; वरौता उठिं ८.७७, —उठीं
४.२०७.

वरौन—वरून, पासून. वत्सा वरौनि धेनुचें । स्नेह
राना न वचे । १३.४८५. नलिके वरौनु
१४.३००; भाणेया वरौनि १८.७८२, म्हत्वा
—१३.६५६; ठायावरौनि ९.१९७.

वर्ग—समुदाय, समूह, विभाग. अज्ञान वर्ग
१८.१४४२, अनात्म—, पदार्थवर्गास उद्देश्यन,
१५.२६६, आसुर—१६.४६६, इंद्रिय-
१६.७७, गोत्र—१.१९३, चेतना—८.२०८;
त्रिवर्ग १५.२३३, १८.३६, —गोपायें १८.७४२,
सं. वा. श. पहा; रिपुवर्ग १८.१०७०, विष-
१६.२१४.

वर्जणें—टाकणें. तैली सांडिमांडि मनें । वज्रिही
असे ॥ १४.३६५. १०.७८.

वर्ण—(१) ब्राह्मणक्षत्रियादि जाती, जातीचे
विभाग. मज वर्णहीना वर्ण । गुणातीतासि गुण ।
९.१५७(२). ९.४७१, १७.१९५, १८.८१८,
१८.८२२, १८.८२४, १८.८२७,
१८.८८१. वर्णावर्ण १.२४९(१); वर्णाश्रम,
आश्रम पहा; वर्णभेद ४.८०, —विशेष, जातीचें
वैशिष्ट्य, १२.७६, —विशेषवसें ३.८८,
—विहित १८.८२९, —व्यक्ती ९.२९२, —हीन
९.१५७(१); कुलें जाती वर्ण ९.४५२; अवर्ण
१.२४९(२); वर्णत्रय, तीनही वर्ण, चतुर्—,
चहू—, च्यान्ही—, सं. वा. श. पहा. (२) रंग,
प्रकार. समताशुभवर्ण । १.१५. तेविं चि येक येका
पेसैं । वर्णें हिं नव्हे ॥ ११.१३१. रूप ना वर्ण । नांव
आथि ॥ १३.९७७. वर्णांचा वानिभेद ११.३५०;
रसैं वर्णें परिमलें १८.४७०; नामवर्णुआकार
२.१३४; रूप वर्णु व्यक्ति १३.८६६; नाना
वर्ण, नाना—, नाना पहा; अंजनवर्ण ११.१३४
(१), कपिल—, पिंगट, ११.१३२, कुंकुम—
११.१३३, कृष्ण— ११.१३४(२), निर्वाण—
६.९७, निर्वाण पहा. (३) व्याकरणांतील वर्ण,
स्वर व व्यंजन. मग स्वर वर्ण विसर्ग । १३.११९.
आगा बावना वर्णां परौता । १८.३७१. पदें वर्णें
१५.५४०; वर्णत्रय, ॐ तत् सत् यांस उद्देश्यन,

१७.३३५, —यात्मक १७.३५०; वर्णवपु, अकारादिवर्ण हेंच शरीर, १.३; आदिवर्ण— तो प्रणव आदिवर्ण बुद्धा । १७.३३९.

वर्णणे—गुणधर्म सांगणे, स्तुति करणे. तेया रथाचे गुण । काइ वर्णू ॥ १.१४०. मौनाचिया मिठिया वर्णिले । १६.१९. १५.२७. **वर्णनीय** ११.५६३; **वर्णन**—गुरुवर्णन १३.४५६.

वर्तणे—**वर्तणे**—करीत असणे, वागणे, होणे, दिसणे, वाटणे. **वर्तणे**—मज बहूत भीष्मद्रोणाचें । वर्ततसे ॥ २.३४. सुखदुःख वर्तें जें जनीं । १०.८२. २.२७८, ३.८१, ३.१०२, ३.१६९, ८.७९, ११.५८८. **वर्तें** आहाति ७.३६. **वर्तणे**— येसैं आहकें तेथ वर्तलें । १.२७१. २.१८७, ३.७६, ३.१५९ (व), ३.१६२, ३.१७३, ३.१७८, ३.१८०, ३.१९०, ४.९२, ५.४०, ५.४८, ७.१४१, ८.८३, ९.२५७, ९.२८७, ९.४०५, १०.८४, १०.८९, ११.१५०, ११.२४७, ११.४२६, १४.३०९, १४.३४१, १५.३४२, १६.२७१, १८.३४०, १८.६६५, १८.१११५. **वर्तित** आहे ११.४९३; **वर्तितये** १२.१; **वर्तती** परी ३.१६५; **वर्तें** वरिष १५.१२९, —आथि ७.१५७; **वर्तणे** १८.८४७ १८.८७८; **वर्तन** १३.३५६, १३.५२७, १३.१०५३, १७.३३६.

वर्तुल—गोल. दोवें वक्रें वर्तुलें । १३.१०५५.

वर्म—मर्म, रहस्य, सार, जिव्हार, युक्ति. ह्यगौनि सर्वत्र सदा सम । तें आपण चि अद्वय ब्रह्म । हें संपूर्णता जाणें वर्म । समदृष्ट्याचें ॥ ५.९५. ७.८, ८.२०१, १४.१३६, १४.१७६, १७.१७, १७.३९७, १८.९२, १८.१८०. **क्रमाचें** वर्म १८.१००४, **गीतार्थाचें**—१८.१७५७, **विनियोगाचें**—१७.३४३; **सुखदुःखादि वर्म** ६.४०४; **क्रोधा वर्म** हान लागे १३.२६४; **वर्म** न घलाचें १६.१५०, —न विधिजे १६.१४९; **वर्मस्पर्श**, जिव्हारी लागणारे, १३.२७०; **सुवर्म**, स्वरूप-जायतीचें उत्तम रहस्य, ९.९५, १०.६१, —शिरोमणी, अर्जुन, १७.१६९, —हृदय-कल्हार, मर्मस्थान जें हृदय त्या हृदयकमळावर, २.७१; **सुवर्मा**, अर्जुनास उद्देशून, १६.४८, १७.६६, १८.३७५, १८.१२१७.

वर्ग—शब्दास जोडून. उत्तम, श्रेष्ठ या अर्थी. गुणवर्ग, श्रेष्ठ गुण, ६.३७, समस्तसुर—, सर्व देवांमध्ये श्रेष्ठ, गुरुस उद्देशून, १४.१.

वर्षणे—पाऊस पडणे. पावकें दाहावें । वर्षावें जलें ॥ ९.२८०. ९.२५, ९.२९४, १७.४१४, १८.१५११. **वर्षतें**, वर्षावकरणारे, १८.१७७५; **वर्ष**—पाऊस, मग वर्षु पया अन्नातें । सर्वत्र प्रसवें (वे) ॥ ३.१३४, पुष्पवर्षी १८.१०६५; **वर्षा** ९.४८६; **वर्षा**—वर्षाति, पावसाळ्यानंतर, १४.१९६; **वर्षाकाल** १५.१५१, १८.६३१; **ग्रीष्मवर्षा**, उन्हाळा व पावसाळा, १३.५९९; **वर्षाओ**, वर्षाव, ९.२३४. **वर्षी**—वारिषी पहा.

वन्हाड—लगास जमलेली मंडळी, अशा मंडळीची मिरवणूक. वैलासि कडवाडें । हें न चुके गा फुडें । नेश्जो पां वन्हाडें । मले तैसां ॥ १४.२३८. **वन्ह**(न्हा)डियां ११.३; **वन्हाडिक**, आमंत्रण, वक्तृत्वा वन्हाडिक करीं ९.२३७.

वन्हीय—इष्ट (राजवाडे), श्रेष्ठ. क्षुद्रदेवतां वन्हीयां (न्हीया), क्षुद्रदेवता श्रेष्ठ आहेत असें मानून, १७.९७.

वल्लभणे—चिक्कटणे, चढणे, आलूट होणे, प्राप्त होणे, प्रवृत्त होणे. पवनाचा वारिका वल्लभ । ६.२७०. उतरलें उदक पर्वतु वल्लभे । १०.६८, डोंगरावरून खाली आलेलें पाणी जर पुनः डोंगरावर चढले, अशक्य बाबतीचें उदाहरण. पाळ आपणपेयां वल्लभे । केवि वन्दि आपणपेयां लागे । १८.११६१, पाय (त्याच) पायावर कसा चढवितां येईल, अग्नि स्वतःलाच कसा लागेल? अशक्य कोटीतील उदाहरणे. ११.४५७, १३.६६४, १३.७१२, १४.१६३, १४.१९१, १५.१७, १५.३२३, १५.५५३, १८.६०३. **तृष्णेचिया** वारेया वल्लभे १४.१५९; **थाटी वल्लभलेयां** १२.७२, **थाटी पहा**; **भोज वल्लभे** १४.१९९; **योगाचेया आकाशा वल्लभजे** १३.११२६; **योगज्ञान वल्ल(ल)घले** १५.२४७; **रान वल्लघले** ११.६५४.

वल्लणे—वल्लणे, वल्लविणे, वाकविणे, विणणे, तयार करणे. ना तरि संध्यारागिचे रंग । काइनि वल्लिलें तें आंग । ६.२५४. सकरुणपणे वल्लया मोट । ११.४८२. ७.१८३, १४.१६९, १७.५६,

१८.६७०, १८.८३९. रजाचें वलिलें
१८.८०२, वायुचें—६.२९४; वलण ६.२२२;
औंटे वलणां ६.२२३; प्रपंचाचीं वलणें ७.७१;
वलन—चरनवलनात्मकिं १३.४८९; वलसा,
फेग, भोंवग, ७.७५, ७.८७, १३.५८६;
उवाळांचे वलसे ११.३००, पुनरावृत्तिचे—
८.१५०; वारेयाचां वलसां पडिली १३.६६४;
वलित, मार्गे फिरणें, खगें वलित धरिलें
१३.५८२, खग पहा, खग पाठ ग्राह्य वाटतो.

वल्लभ—प्रिय असलेला. पूर्ण तेजाला (पूर्णन जाला)।
वल्लभु तो ॥ १२.१७१, तेज पहा. गांवा गेल्यां
वल्लभु। पतिव्रतेचा विरहक्षोभु। १६.७८,
१३.३७४, १३.६०५. विशदविद्यावधू—वल्लभ
१४.३; श्रीवल्लभ १८.१६३६; वल्लभा—प्रिय
पत्नी, तो वल्लभा भी कांतु। येसा पडियें ॥
१२.१५६, १६.३३०.

वल्ली—वेल. वृक्षा कां वल्ली १२.१२८; गीतावल्लिचें
ठाणें ६.१२; वल्लिका—नागवल्लिका, नागवेल,
जरी फळें आलीं नाहींत तरी विड्याच्या पानांच्या
वेलीची पानामुळेंच सफलता होते यास उद्देश्यून,
१८.६२९, शानदेवी, कुंटे—‘नागलतिका,’
१८.६३२.

वंश-वंस—वंश (१) बांबू. १५.१२७(१,२).
(२) कुळ, गोत्र. वंशवृद्धि १.२५२; इंद्रवंश-
विलासु, यदुवंशाला शोभविणारा, १८.१७८३;
सूर्यवंशी १०.२३४; सोमवंशु १२.२०; वंशज,
कुळांत परंपरेनें आलेले, वंशजधर्म १.२४४.
वंस—वरील (२) अर्थी. सोमवंसिचा शृंगार
१७.३२, सोमवंसिचेयां पांडवां माझि,
अर्जुनास उद्देश्यून, १०.२७०.

वंशान्ति—हें संस्कृत ‘विशन्ति’ चें रूप आहे,
प्रवेश करतात. स्वर्गु वंशान्ति ९.३०७,
शानदेवी—‘स्वर्गु वरिती’, कुंटे—‘स्वर्गा
वरिती’ ९.३१०.

वंशें-वंसें—शब्दास जोडून. त्या त्या कारणामुळे,
त्या त्या योगें. वंशें—कर्मवंशें १८.७६४,
चतुराश्रम—१८.६२६, जाति—१८.८८७,
ज्ञानत्रय—सात्त्विक, राजस व तामस या तीन
प्रकारच्या ज्ञानाच्या योगानें, १८.५८२, निद्रा—
७.६०, ९.२४५, पुण्य—२.२३७, प्रकृति—

७.३८, माया—२.१६६, ४.४४, वर्णाश्रम—
१८.८८३, संकल्प—९.३५४. वसें—अज्ञान-
वसें १८.१११८, आंग—१५.२०२, आर—
१५.१०८, इळा—२.३०२, ५.४४, ईश्वर—
१८.१२८९, काल—२.४१, कृपा—२.७३,
गुणत्रय—१७.७३, धातु—१७.११६, बीज-
प्रकृति—१८.१३०५, भाषा—१८.११,
मति—४.६९, योग—१८.२४४, योग्यता—
४.१४१, वर्णविशेष—३.८८, वायु—३.६१,
१५.३१२, वेध—१८.९१५, व्योमवायु—
१४.९८, शरीरस्वभाव—१८.११६७,
संस्कार—१८.४४४.

वश्य—अंकित, वश झालेला. वश्यु कीजे
१३.१००७; वनवासियां वश्यु जाला ११.१०४.

वसणें—राहणें, असणें. ना तरि नगरांतरी वसिजे।
तरि नागरां चि होईजे। १.४१. ह्याणैनि
तुझा(झा) कर्णपुटी। वसौं काज ॥ १८.२७९.
१.२५४, २.२५५, २.३४५, ३.११४,
३.२५१, ९.२८०, ९.४०६, १२.१२७,
१३.६१०, १४.२३७, १४.३१८, १८.३१४,
१८.१०१५. वसतसे १६.२०५; संतां सवें
वसतां १५.३९०; वसावेया १८.१४५३;
वसिजैल ५.१२४; वसौनिथां १८.१४५०;
वसौं आदुरिलीं १३.२५, —आले १५.४४१,
१८.१६५१; वसे ना वरिषे ६.४३३; वसणें
१३.१०९१; हातवसावें, हातीं असलेलें, येथें
धरावें या अर्थी, १५.२३५; वसत—असणारें,
राहणारें, ११.३७९, ११.५१५, १६.४३९,
१७.२२२, वसता आणि आसलुगु, वस्ती
असलेला व सोपा, ८.२३५; वसतें करिं १२.१५;
साधकिं वसतें होआवें ६.१७२; वसति-सी-स्ति-
स्ती, वस्ती, वसति—हें चोवीसां हि तत्वांचें।
कुडंबधर वसतिचें। १८.३१७, सर्ववसतिचें
वसैठें १८.१३४८; वसती ११.५३;
वस्ति—जें राज्यसेव्या ठाया। वस्तिर्णि
प ॥ १५.३३०, ३.१११, १५.४३८;
वस्तिकर १३.३५, १७.८८; वस्ती—
१३.१४७, १३.५१३, देहा वस्ती आला असे
१४.३३५; वास्ति, वस्ती, १४.३५१, शानदेवी
—‘वस्ती’ १४.३५४; वसविणें—जें पक परि

सर्वदेशी । वसवी सदा ॥ १८.१५५३. ६.१६५,
९.२८६, १८.१०१६; वसवितु असे १५.५१२,
वसवीतसे १३.८८; दुर्गे वसविलिं १३.५८२;
वसविता, वसविणारा, ११.५८९.

वसंत—पहिला ऋतु. परि फलेंसीं तें भेटी । जें वसंतु
पावे ॥ १०.१५३. कां वसंतिचा स्पशें । मारुतु मौ ॥
१६.१६८. ११.११३, १४.२१, १४.२०३,
१४.२९३, १८.१११, १८.३४३,
१८.१६१६. वसंताचें रिगवणें १३.१७८,
—चिया वाहाणी १६.१६३; वसंतागमिचि
१८.१७१९; वसंतसंगें १८.१५; बुधवनवसंतें
१०.२९४; वैराग्यवसंत ६.१४९.

वसुंधरी-वसुधा—पृथ्वी. वसुंधरी—नाना धारा-
धरधारी । झल्लवली वसुंधरी । उठी जेवि अंकुरी ।
नाना विधी ॥ १३.१०४८. काखे वसुंधरी सुनि,
हिरण्याक्षाव उद्देशून, ११.३५५. वसुधा—
उत्तमातें धरिजे । अधमातें अवहरिजे । हें काहिं चि
नेणिजे । वसुधा जेवि ॥ १२.१४४. अगा वसुधेचां
पोटी । निधान सिद्ध किरीटी । १८.१२२१.

वसुवार—वाडा. आहावसुवारें (आहा वसुवारें) ।
मोडून केले देव्हारे । १३.२३०.

वसैठ-वसैठा—वस्तीचें घर. वसैठ—शाळाजातां
वसैठ । अशेषांचा ॥ १.३०. सर्ववसतिचें वसैठें
१८.१३४८. वसैठा—जरि वधु करुन गोत्राचा ।
तरि वसैठा होइन दोखांचा । १.२२८. १५.५४८,
१८.६२१. कालामिरुद्राचा वसैठा ९.४७८,
जगिचेया अभिलाखा — १८.६४६; म्लेंछांचें (चे)
वसैठे १७.२९३; विद्येसिवसैठा (विद्येसि
वसैठा) १.९५; सर्वदोषांचा वसैठा १८.७४९,
सर्व सुखाचा — ५.१२.

वसो—पोळ, सांड. वसो जैसा मोकड । वारा
जैसा अफाड । १३.६९६. १३.७६२. वसोवा
चार घातला १७.२८०.

वस्तु-वस्तू—पदार्थ, ज्ञान, परब्रह्म. वस्तु—
हें उपजे आणि नाशे । तें मायामय दीसें (से) ।
यन्हविं तत्त्वता वस्तु असे । अविनाश चि ॥ २.१०५.
तरि परमात्मा येसें । जें एकि वस्तु असे । तें
जेया असे । ज्ञानातच ॥ १३.६१४. भांडघटशरावि ।
जैसी तदाकार असे पृथ्वी । तैसें सर्व होउनि सर्वा ।
असे जें वस्तु ॥ १३.८६९. नामरूपसंबंध । जाति-

क्रियाभेद । हा आकारासि चि प्रवाद । वस्तुसि
नाहिं ॥ १३.१००. ८.६६, ८.१७२, ८.२४५,
८.२४८, ९.५३, ९.२६७, ११.४८,
११.६००, १२.३१, १३.२७३, १३.६२७,
१३.७९५, १३.८०४, १३.१०४१, १४.७७,
१४.८२, १४.२७४(१), १४.२७६, १५.७८,
१५.२५०, १५.२५२, १५.२६८, १५.२८०,
१५.३८९, १५.४९४, १५.५०७, १६.१५५,
१६.३५९, १७.३६६, १८.१८८, १८.३९४,
१८.८१०, १८.८७८, १८.९८५, १८.९९८,
१८.१६८३. वस्तुचें आंग १५.२८१(२),
—चां ठां १५.८३(१), १५.२८४, —चेया
प्रकाशा १५.२८१(१), —चिया सत्ता १४.२७३;
अन्यवहारी वस्तु, व्यवहारांत न दिसणारें ब्रह्म,
१८.८०; भूतग्राम विषम... वस्तु सम
१३.१०५९; असनी चि वस्तु होइजे, अहंकार
टाकून, स्वरूप ओळखून ब्रह्मरूप व्हावें, ६.७१;
वस्तुगत १३.७८८, —जात, —जात पहा, —प्रभा
१५.८३(२), —मात्र १३.८७७, —विचारें,
पदार्थांच्या किवा परब्रह्माच्या विचारानें,
४.४६, ९.४०७, १५.३०३, —सामर्थ्यशक्ती
१.७८; वस्तुस्थिती पुरता, आत्मस्वरूपाच्या
दृष्टीनें परिपूर्ण, १५.४६३; वस्तुस्वभावा
१५.४१२; वस्तुत्व—पैं वस्तु वस्तुत्वे असिकें ।
तें आपण चि गुणां सारिखें । देखौनि कार्यविशेष ।
अनुकरे गा ॥ १४.२७४(२). वस्तू—तरि जेय देसें
क्षणें । वस्तूतें येणें चि कारणें । तें ज्ञानें वांचूनि
कव्हणें । उपाया न ये ॥ १३.८६१, ज्ञानदेवी—जे
ज्ञानेंवांचूनि कव्हणें । उपायें नये ॥ १३.८६५.
तैसिं भूतें अवबडें । वस्तू उजू ॥ १३.१०५६.
८.२४६, ९.२२१, ९.४४९, १३.११०.
वस्तूसि अबोध १५.८७, —चें समूह ११.१४२;
वस्तुलागि ६.४७३; श्रद्धावस्तूसि आदर,
भक्तिस्त्वाबद्दल आदर, १२.२१४.

वहिला-लीलें—पहिल्यानें, लवकर या अर्थी हे
शब्द आलेले आहेत. ५.३२, ६.१५४,
९.५११, ११.४६५, ११.४७२, १८.१२६२.
वहिलेयां आणि गतिमंतां आंतु १०.२३१;
वहिलेपणें, तैसें यया रंखाचें होणें जाणें । तर्कें
होतेनि वहिलेपणें । क्षणौनि लोळु ययातें क्षणें ।

अव्ययो हा ॥ १५.१२०, ह्या अश्वत्थ वृक्षाचें होणें व जाणें इतक्या वेगानें होतें कीं फक्त तर्कानेंच याचें वडणें मोडणें कळतें, म्हणून लोक याला अव्यय म्हणतात, तर्कें ऐवजीं ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत 'न तर्कें' १५.१२१ असा पाठ आहे, वेगाचा तर्कही करतां येत नाही या अर्थी; अवधानाचेनि वहिलेपणें ७.१९३, पाण्यांचेन—, अनेक ठिकाणाहून वेगानें पूर येत असल्यामुळें, ७.७९.

वहिवट—लागवड करणारांच्या नांवांची यादी, खाते-वही. आणि वहिवटीं पूसलें। नांव तेयाचें ॥ ११.४२१, खातेवहीतून नांव काढून टाकलें या अर्थी.

वाअणें—पेरणें, दाखविणें, देणें, घेणें, चढविणें. माथां हातु ठेविला तें फुडें। विं चि वाडलें ॥ ६.४८९, पेरलें. तिया सुखसंपत्ती जोडलिया। मन स्वर्गा वांत वाकुलिया। ७.१८५, दाखवितें. आपुली आण वाइजे ११.५४६; आण वाइली ११.५५७; आण वाडनि ११.४५५, १२.१५२, आणवाडनि (आण वाडनि) ११.९६; आण वाए १३.४०९, —वाये १८.१३६४, —वायें १३.१२८, —वांतु बसे १२.१०३; निगदु वाडनि, बंधन घालून, ८.१२२, पाखाणि— १०.३५; बादरायणें वाइला, व्यासांनीं चढविला, कळसास उद्देशून, १८.३३, कुंटे—'उवाइला' १८.३३; वांकुलिया वाए १८.६५६; यंत्रीं भूतें वाडनि, यंत्रावर प्राण्यांना बसवून, १८.१२९९; जगा हांचे वाडनि, आपल्या हांचेला सर्व जग अर्पण करून, १६.३८५; तुझी आण वाणें, तुझी शपथ घेणें, १८.१३६०.

वाडग—व्यर्थ. ९.४२७.

वाडधण—वाडधाण—वावटळ, वादळ. वाडधण—संतु जाला वाडधणा। वरिपडा जैसा ॥ १७.१९२, ज्ञानदेवी—'अग्नि जाला वावधणा', कुंटे—'अग्नि जाला वाडधाणा' १७.१९३. १३.६८७. वाडधाण १५.१८२.

वाडर—व्यर्थ, वाईट. आहा थोर वाडर जालें। ११.५३१, वाईट. संपत्ति जोडावी वाडर। १६.४१९, व्यर्थ.

वाडल—हा पाडल चा अपपाठ असणें संभवतें. मागुत वाडलीं १३.३२३; माघौता वाडलीं

७.५; माघौतीं वाडलें १५.२८५; चोजवाडलें १४.११२; ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत या सर्व संदर्भांत 'पाडल' चीं रूपे आहेत.

वाएं—वाअं—वाओ—वावो—वाएं, व्यर्थ. वाएं होंडिजे, व्यर्थ भटकन होतें, १८.१७६१. वाअं, (१) वारा. सुवाअंओ-य पहा. (२) वाव, जागा. जें निरंधिलें घे वाअं। जेया संयमू चि होये सावाओ। ६.४१५, मनास उद्देशून, ज्ञानदेवी, कुंटे—'उवावो', प्रसर, ६.४१६. (३) मिथ्या, व्यर्थ. तरि मज माझि भूतें हें ही वाअं। जें सर्व मी ह्मणौनि ॥ ९.७०. ९.३२७, १०.१२५, १०.१८०, १३.३०१, १४.१२१, १५.४३, १५.२१८. वाअं जाला १८.४१९, —ह्मणे १४.१८५; वाअं जालें १५.५२६, —ह्मणे १५.५२८. वाओ, मिथ्या, खोटें. कां दोरी सर्पत्व वाओ। दोराचिया कडौनि ॥ ८.२४६. ९.९३, ९.४५३. वावो, व्यर्थ, खोटें. तरि परत्र ना देवो। न दिसति ह्मणौनि वावो। १६.३०५. ६.६९, ६.८८, १३.१०५, १८.१६३३. इंद्र वावो, इंद्रपदही क्षुद्र वाटतें, १६.३५२; वावो कामिलें १७.२८; साच कां वावो १८.२६३.

वाक्—वाग्—वाणी, वाचा, शब्द, भाषा. हे शब्द इतर शब्दांस जोडून आलेले आहेत. वागीश्वरी, सरस्वती, १०.८; वाक्चातुर्य १८.१७२८; वाग्जाल, शब्दांचें जालें, शब्दपांडित्य, पाह्ळाळ, १३.२१, १३.२९१, —देवता, सरस्वती, १८.३६२; वाक्पट—विश्वाचां वाक्पटिं लिहूनि घालीं ११.४७६, —पथ, श्रुतीचेया वाक्पथा आली १३.८७६; वाग्बीज—स्वधर्म वाग्बीजि। बांधो नेणें ॥ १३.२०७, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीतील 'वाग्ध्वजी' पाठ ग्राह्य वाटतो, ज्ञानदेवी—'नेणे' १३.२०८, —ब्रह्म, वेद, १२.११२, —ब्रह्मसिद्धांत, वेदांतील सिद्धांत, १५.१४०, —भव, वाचेपासून होणारें, नातरि येकाधें नांव। तें चि शैव कां वैष्णव। वाचे वसतें वाग्भव। तप जाणावें ॥ १७.२२२, —भुवन, वाचारूपी मंदिरांत, तोंडास उद्देशून, १७.२२१; वाग्मी—वाक् व मी या दोन शब्दांचा हा संधि आहे, तरि वायां चि वाग्मी। वाळें नैदी(वी) ॥ १३.६४७, वाग्यज्ञ, यज्ञ

पहा, -रिद्धी, वाचेचा विस्तार, गीतेच्या निरूपणास उद्देशून, १८.२७, -चाद, वितंडवाद १२.१४, -विलास १३.११५४, अभिनव-वाग्विलासिनी १.२१, अभिनवणें पहा, -व्यापार १८.१०२४; वागतृता, वक्तृत्व, आजि उजलली वागतृता । १४.६३, वागश्रष्टि, शब्दरूपी जग, १४.२०; वाङ्मई—शब्दात्मक, गीता जाणा हे वाङ्मई । श्रीमूर्ति प्रभूची ॥ १८.१६६३, वाङ्मय, वाङ्मयाची वाढि, शब्दसुष्टीस उद्देशून, १३.९८७, वाचेस उद्देशून, १७.२१४, सर्व-वाङ्मयाचें मथित, गीता, १८.१३१४.

वाकड—पावसाची झड. कां वाकडिया दोरें बैठलि (लि) । १३.५६४.

वांका—हकीगत, घटना. १४.९४.

वांकुडा-डी-डें—वांकडा-डी-डें. पै गा वोधू चि वांकुडा । परि पाणी उजू सुहाडा । १३.८९२. १३.३४३, १३.४९३, १८.१६७२. उजू वांकुडे १३.१०५६, -परि वांकुडें १५.३०६, वांकुडेनि वोधेंसि गंगा उजू चि १८.८३९; वांकुडां विचुकीं पाउलीं, वेड्यावांकड्या पावलांनीं, ९.६; वांकुडै, वांकडेपणा, दुष्टपणा, जें खलांची वांकुडै मोडे । तेयां सत्संगीं रति वाडे । १८.१७७३.

वाकुली-वांकुली—वेडावणें. वाकुली—वाकुलिया वांत ७.१८५. वांकुली—वांकुलिया दावीति १७.९३, -वाए १८.६५६.

वाक्य—(१)वचन, सिद्धांत, प्रश्न. तें गोप्य माझे चोखडें । वाक्य आइक ॥ १८.१३४३. २.६४, २.९०, ३.१, १०.६१, १०.१५७, ११.४८०, ११.६३०, १८.१३३२, १८.१५९१. तुझीं वाक्यें न लगति, पटण्यापूर्वी या अर्थी, १०.१५९, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘तुझें वाक्य व्यक्ती न येतां,’ अनुभवास येण्यापूर्वी, १०.१७५; वाक्यारूढ, शब्दांत आणलें जाईल, ७.८; वाक्यकृपा १०.१३१, -पथ १३.११५०, -पूजा १५.५६५, -फल ७.१८७, तद्-ब्रह्मादिवाक्यफलें ७.१८१; वाक्यविधीचिया ४.१२८, निरिविडी पहा, -सूर्यकर १०.१४६; कृष्णवाक्य २.३७०, -बीज ९.५२८; गुरु-वाक्य ४.१२२, ४.१३०, ५.३४, १८.१०१७,

१८.१०२६, -श्रवण १८.९८२; दुर्वाक्य-सेलीं, शैलक्या अपशब्दांनीं, १३.४९५; महावाक्य १८.४०१, वेद-१५.१५६, सकलवाक्यभवधि, सर्व प्रश्नांचीं उत्तरें देऊन, १०.२८; संतवाक्य १३.६४६, १३.८५६; वाक्यता—एकवाक्यता, एकार्थता, ६.५२, येऊ—१७.२६, १७.२७. (२) व्याकरणातील संपूर्ण अर्थ असणारा शब्दसमूह. वाक्यें ह्यापिपति मुंजे । अक्षरांचे ॥ १३.१५२.

वाखती—छातीचा खळगा. मग बोडवली वक्षस्थलाची वाखती । चरणरजा जेयाचेया ॥ ९.४७६, ज्याच्या पायधुळीकरतां छातीचा खळगा पुढें केला.

वाखाणणें—प्रशंसा करणें, वर्णन करणें. लाजिलों वाखाणुं न निगे । देखौनि जेयातें ॥ ९.२१. पूर्वकांड विनोदें । वाखाणिलें ॥ १०.२२. २.२१२, ८.१२७, १०.३४, ११.४५४, १३.८४६, १४.२९, १५.२१९, १६.३९, १७.३७५. वाखाणिते, वर्णन करणारे, १८.१६५०; वाखाण—वर्णन, अर्थविवरण, वाखाण चढलें धांवा । चौगुणे वेन्ही ॥ १३.११४५, १३.३२७, १३.३३३, १३.६४४; वाखाणी—आश्किलेयां वाखाणी । व्यसन न लवी ॥ १८.१७२३, ज्ञानदेवी—‘वाखाणीं’ १८.१७४५.

वाखारी-वाखोर—सांठा, वखार. वाखारी ७.१३२. वाखोर—प्रतीतीचां वाखोरां, अनुभवाच्या भांडारांत, ७.१३४.

वागारा-वागौरा—लगाम. वागारा—वागारे संसाराचेया ११.२९१. वागौरा—तो प्रकृतिचा वागौरा । करी त्वचेचिया मोहरा । १५.३२४, प्रकृतीचा लगाम त्वचेकडे वळवून.

वागुर-वागूर—जालें, पाश. वागुर—हा विना-शाची वागुर । प्राणियांसि ॥ ४.२०१. १६.३४३, १८.९५१. अंगप्रमेचिये वागुरे, आंगाची प्रमा हेंच जालें, ११.४३२; विषयवागुर ११.३२४. वागूर—पाडसा वागूर करांडी । ७.९२.

वाग्मी—वाक्-ग पहा.

वाचणें—पठण करणें, अभ्यास करणें. किं परिवसिलियां पोधि । वाचिली होय ॥ १५.३६२, पोथीला स्पर्श केला तर ती वाचली असें म्हणतां

येईल काय ? वांचौनि पढें ना वाचीं, मी शिकलें नाहीं व वाचनाचा अभ्यासही केला नाहीं, १८-१७४३. वाचक—पुढें वाच्य पहा. वांचणें—धोक्यांतून सुटणें, बचणें. मागें चि चालतां । पुढां सिद्धुं(हुं) दीसे अवचित । तो चूके तंवरि चुकवितां । वांचिजे कीं ॥ १-२३७. ११-३६२. प्राणें वांचि(चि)जे ११-३७७. वांचूनि—वांचौनि पहा.

वाचा—वाणी, बोलणें, बोलण्याचें सामर्थ्य, भाषा. तंव वाचा आधि गगना । ह्यणीनि बोलें ॥ ६-२७८, हृदयाकाशांत शब्द असतो म्हणून तो अनाहत बोल घुमतो या अर्थी, ज्ञानदेवी, कुंटे — 'घुमे' ६-२७८. वाचे वसतें वाग्भव । तप जाणावें ॥ १७-२२२. ९-४४१, १०-२०, ११-६३, १३-२६०, १३-२७१, १३-२९८, १५-१०, १५-१२, १६-१२१, १८-३३२. वाचेची वाचा, ब्रह्मास उद्देशून, १३-९२४, यावर १३-९२१ ते १३-९३० पहा; वाचेसि अपवाड, वाचेला बोलण्याचें सामर्थ्य रहाणार नाहीं, १३-५६७, —चां चौबारां, वाचेच्या चव्हाट्यावर ठेवणें, प्रसिद्धीस आणणें, १६-२२१, —चा दिवडा १८-३५६, —चा दीवा १८-३५५, —चेनि पालवें १७-१०५, —चां पिंपलि १३-६५७, —चिये वाटे १८-१३४८, —चें वितुलणें १८-१५४३, —चें सूत्र १७-२३१; अशेषां हीं वाचां आंतु १०-२१२; उदारा वाचा १०-७, गंभीर—२-७८; चतुरागनाचिये वाचे ११-२०५; चौ हि वां(वा)चा ११-५०७; बोवडिया वाचा १-६४; मोकळी वाचा दीठि, मोकळ्या रीतीनें बोलणें व पहाणें, १३-६६७; विशाल वाचा ११-४७८; वाचेपुढां, जिमेवर, ९-२०५; वाचाबलें ९-१३८, १०-१०, —वेली १५-१४, —सिद्धि ३-९९; वेदादिवाचा १६-२९, सत्य— १६-३२; वाचें(चे) निगति ६-४५२; वाचा निंदिजे २-३३, —निस्तरैल १३-६७४, —जें न पवे १८-१६८५, —पांगुलैली ९-५२२, —मेलैल (मैलैल) ९-५१९, —रडे १६-४१८, —वानिलां ९-३५५, —जेथ विसंवे ९-१८६; वाचेचें भाग वलवे १५-१७; वाचे उच्चर

आणिति १७-३५४, ज्ञानदेवी, कुंटे — 'उच्चार' १७-३५७, —कवित्व बरवें १८-३४५; वाचा कामवावी लागे १८-३६२; वाचे दोषु आधि १-२२४, —पांचपीसें बांधलिं, वाचेला वेड लावलें, १८-१८; वाचा प्राणासि चूकली, प्राणाचा जोर वाचेवर चालेना, वाचा बंद पडली, ११-६५५; वाचेसि प्रायश्चित्त देऊं, गुरुभक्ताचें नांव घेतल्यानें, १३-६७३; वाचा बरल होंतसे १-२०६; वाचा मनेंसि मुरडली १५-१५; वाचेचे...लले पालित ११-१७१; वाचेसि शुद्धाद्वाहणें १३-६७२; वाचा सद्गद होंतसे ११-५६१, —सपोल होंतसे, निष्फळ होते, १६-३११; अहं वाचा भांग १८-१३१०; इद्रियें वाचा प्राण १०-१५५; तनुवाचाचित्तें ८-१९०; देहें वाचा चित्तें १६-८४, १७-२३७; वाचा...कर चरण अधोद्वार अपायु १३-१००; वाचालपणें ३-१९२; वाचालै—वाचालपणा, वाचालै करीं, बडबड करतो, १८-१६८८.

वांचूनि—वांचौनि—ऐवजीं, शिवाय, वर्ज करून. वांचूनि—२-३३, २-६४, २-१८९, २-२४७, २-३३५, ३-४५, ३-१२६, ३-१८८, ४-७२, ४-८७, ४-१११, ४-१९४, ६-४८, ६-४२९, ६-४३६, ७-१११, ८-१२, ८-९९, ८-१३६, ९-८, ९-४१, ९-२१९, ९-२३४, ९-२५३, ९-२७०, ९-३११, ९-३३२, ९-३४७, ९-४०७, ९-४५०, १०-१४०, ११-७८, ११-१६६, ११-५९७, ११-५९८, ११-६०१, ११-६०६, ११-६१३, ११-६७६, ११-६८६, १२-५९, १२-७९, १२-२३५, १३-२९९, १३-४४६, १३-६०३, १३-६१५, १३-८६१, १३-८८०, १३-८९१, १३-९१०, १३-१०८५, १४-१५६, १४-१६७, १४-१८६, १४-२०१, १४-२६७, १४-२७६, १४-३१५, १४-३४६, १४-४००, १५-१८, १५-३६, १५-१३९, १६-१४९, १६-३१०, १६-३१९, १६-३५३, १८-५६३, १८-८०८. तूंवांचूनि ११-५०, मी-मीं— ७-१३०, १०-१०३, १०-१२५, विषयां— २-१२०; वांचूनियां १८-५५६; वांचुनु १३-६०२,

१७.१७०, वांचूनु ८.६६, १३.४५१,

१३.६५३, १३.८३२, १३.८४५. वांचौनि—

(१) वरील अर्थी—जैसे क्षेत्री जें पेरिजे ।

तें वा(वां)चौनि आग न निफजे ।

४.७३. वांचौनि मुखा लागि वालवी ।

गाय चि सलगी ॥ १८.२०१, तोंड अपवित्र

आहे म्हणून सगळीच गाय टाकावी काय ?

६.१००, ११.३२५, १३.१७६, १३.७८७,

१३.८४९, १५.२२६, १५.३९२, १५.५४०,

१६.२०१, १६.२९७, १६.३५१, १७.३५,

१७.१११, १७.१७५, १८.२४, १८.१३७,

१८.३०९, १८.९०४, १८.९४३,

१८.१०२२, १८.११०५, १८.१२२७,

१८.१२७५, १८.१३८८, १८.१५५०,

१८.१५५२. पतीवांचौनि १.१११, पापा—

१.२४७. (२) कांहीं संदभीत, तसें नसतें तर,

वास्तविक पहातां, या अर्थी हा शब्द आलेला

आहे. वांचौनि सल्ल महिषु चामुंडा । सोनें चि

असे ॥ १८.४४२, यावर १८.४४१ पहा. वांचौनि

पढें ना वाची । १८.१७४३. वांचौनि वेलु

लागे चि किं १८.९९४; वांचौनि सागराचां

पोटीं, वडवानळ शरण गेला नसता तर,

१८.१३९२; वांचौनि सूर्यातें न घडी, वारा दग

दूर करतो, वास्तविक पहातां नवा सूर्य घडवीत

नाहीं, १८.१२२५; वांचौनियां १८.१४०२.

वाच्य—सांगण्यास योग्य, सांगतां येईल असें,

म्हणतां येईल असें. जें तुझीं मजकारणें । वाच्य

केलें बोलणें । ११.४४, जें तुम्ही माझ्यासाठीं

सांगितलें. जलधरांचा मेल । वाच्य होये अभाळा ।

१३.१५३, दगांचा समुदाय ज्याला आभाळ म्हण-

तात. शास्त्र वाच्ये अर्थे फले । मग आपण मावले ।

१८.१६६४. १८.१३३३. वाच्यवाचक, वर्णन

करण्यास योग्य व वर्णन करणारा, १८.१६६०,

१८.१६६१, १८.१६६२; जलवाच्यबोध

१६.१३८; अवाच्य—देवो देवी ह्मणती ।

अवाच्यतें ॥ ४.६८, अनिर्वाच्य, वर्णन करतां

येणार नाहीं असें, ६.४६७; अर्वाच्य, त्याच

अर्थी, १४.८६.

वांचणें—इच्छा करणें. वांचिल तें तें लाहो ।

प्राणिजात ॥ १८.१७७४. वांचिजति १७.२९०;

वांचित, इच्छिलेलें, वांचित ही पुरेल । मानसिचें ॥

३.९८, वांछा—फलवांछात्यागी १७.१७५.

वाजट—व्यर्थ. हें असो आतां वाजटा । १४.२६,

हें आतां निष्फल बोलणें असो. वाजटां पूर-

जतसे काड १३.६०.

वाजणें—आवाज होणें, गर्जना करणें, लगणें.

जैसे एका चि आकाशध्वनि । वाधेविशेषि अनानी ।

वाजाचें पडे भिक्षि । नादांतरि ॥ १५.३८४,

शानदेवी — ‘आकाशध्वनि वाद्यविशेषीं आनानी’

१५.४१६. १.१३१, ६.२७७, १३.२०,

१५.१९०. आंगि-गीं वाजणें—तैसे दोख हे

सूत । आंगि वाजो असति पांत । १.२४१,

आंगीं वाजे १३.६२, १८.१०४९, —वाजेल

३.१७३; खलाल वाजति ११.४७८, घाए—

१३.१००९, १६.३९७; निसाण वाजत

९.२१६; वाजतेया वायुतें ९.१२४; वारा

वाजणें—कां वारा चि वाजे बीक्षे । गगनें निश्चलां

असिजे । १४.३४४, वारा वाजतु मानावा

१५.३४४; वारा वाजो ठेळा १४.३०३,

—नैदीं १६.८९, —लागे १५.१६२, —सरे

१८.४२०.

वांझ—संतान होत नसलेली स्त्री, वंध्या, निष्फल.

कां वांझां फुलीं फूल्लें । झाड जैसे ॥ ९.४३०,

फळें लगणाऱ्या झाडाला फळाचीं फुलें येऊन

फळें लागत नाहीत त्यास उद्देशून. कां वांझेची

संतती । वानो प जैसे ॥ १५.७९. १५.२१५,

१८.११८. वांझे आकाश १४.७५; वांझ जाये,

व्यर्थ जातें, १७.२५१; वांझे(झें) होउनि

१८.६१२; वांझोटी, बराच काळपर्यंत वांझ

असलेली, ६.१२१; वांझोलें, वांझ फुलें,

१०.३०८.

वाट—मार्ग, रस्ता. वाटा केव्हलि न वचति ।

क्रोधाचिये ॥ ४.५९. बुडी पैयो होये वसैठा । तरि

मनातें अनुभवाचिया वाटा । भाणूनि करी प्रतिष्ठा ।

आत्ममुवनीं ॥ ६.३७७. तेन्हां तेथिच(चें) आकाश

लागे काड येकी वाटे । मग वाटा लागे तरि गगना

भेटे । येन्हां चूके ॥ ८.२५१ (१.२), घडा फुटला

तर घड्यांतील आकाश महाकाशाला मिळतें, तें

निराळ्या वाटेला लागतें काय ? व तसें लागलें

तर शेवटीं महाकाशांत मिळण्याचें चुकेल काय ?

यावर ८.२५२ पहा. स्वर्ग नरक इया वाटा ।
 चोरांबिया ॥ ९.३१२. आणि राजा जिया वाटा जाय ।
 तें चोरांसि अडवतावो होये । १८.७२१. ५.१२६,
 ६.१५७, ७.१२५, ७.१६५, ९.५००,
 ११.६७२, १६.४३५, १८.२३५, १८.२७२
 (१), १८.३६७, १८.६७१, १८.१००५,
 १८.१०९६. वाटेचा, वाटेनें येणारा, १६.८५;
 इंद्रियांचां वाटीं १८.४७३; उजू वाट ८.१९३;
 ८.२३९, - वाटा १८.९३३; कृत्यजाताच्या
 वाटा १८.३५६; कृपेची वाट १३.२४९;
 निषिद्धे वाटे १७.३९१; पाठिचां वाटीं
 १८.१५६; बरवी वाट १८.१२१५; भंगलिये
 वाटे १३.६१७, वाचेचिये—१८.१३४८;
 वाहाती वाट १३.८८५; सुधासत्वाच्या वाटा
 १८.९४८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘शुद्ध सत्वाच्या
 वाटा’ १८.९५३; वाट करी १३.३४९; वाटे
 जाता, वाटेनें जाणारा, १३.५९६, वांटे जातां,
 हा पाठ वाटे जाता असा घ्यावा,
 १५.३५, वाटे जातां १४.१८७, १४.३३५,
 १७.२८८, - जांतां १३.५९३; वाटे जांतिया
 १८.२७२ (२); जिया जिया वाटा
 जाये ६.८६; वाट जोडे १२.११२;
 वाटा निगति, मार्गानें जातात, ८.२०६,
 - निगले १०.११५, १२.६९, - निगिजत आहे
 ९.१५२, - निगौनि १५.३२६, - नीगे ७.४७;
 वाट न पांतां ६.४५१, - पाहांत ८.१०३, -
 पाहावी ६.२०६, - पाहे १३.६५५, - न पाहे
 ९.२७; वाटा पाहों लागलों ११.५४०; वाट
 भूलिजे १८.८०५, - मोडली १३.८६८,
 - मोडे ९.९५, - मोडोनु ठेली १५.२८८;
 वाटा येतां ६.१६८; वाटे लाग ९.५११,
 - लागति १७.३५५, - लागला ६.४३१;
 वाटिं लागलिया—इया आवबिया वि श्रुटी ।
 लागलिया आहाति वदनाचां वाटिं । ११.४१५;
 वाटा न वचति ४.५९, - न वचिजे
 ६.४२१, - न वचे, जैस आहाराचेनि
 नाचें काहीं । तोंडाच्या वाटा न वचे चि
 नाहिं । ११.४२४, वाट वाहवी ५.१२३; वाटा
 वाहाति ८.१८१; वाटवध—बंध, वधणें पहा,
 -वाहाणी, मोकळी वाट करणें, १६.५७;

अवाट, मिळेल ती वाट, मोकळ, १७.१८९;
 आडवाटीं १३.२३९; आत्मानुभववाटे १६.७;
 पाठोवाटी १०.११८; एकवाट ११.५६,
 १३.९३०; दोनी वाटा, व्यक्त आणि अव्यक्त
 यांस उद्देशून, १२.२४, यावर १२.२३ पहा,
 दोन्हीं वाटा ८.२३६, तीनि—१८.६९४;
 बारें वाटिं १५.२६८; मरणवट—मरणवटे
 पडिलें १४.२७१, ‘मरणवाटे’, ज्ञानदेवी
 १४.२७३, कुंटे १४.२७४.

वाटणें—(१) मनांत येणें, मनास लागणें, भासणें.
 जें तुज काह लोकाचें वाटे । ११.३४४. १३.७३४,
 १५.१३१, १८.४८४. कडू महुर न वटे
 १६.२४९, कांहीं संकोचु न—११.५६६.
 (२) पाठ्यावर रगडणें, आगा विषाचे कांदि
 वाट्टनि । गोरख घेइजे पीलूनि । ९.४९४. (३)
 विभागून देणें. वाटणी—वाटून देणें, १८.६९१,
 ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वाटणी’ १८.६९४. वाटा—
 दुःखाचा वाटा १२.६९.

वांटणें—विभागून देणें. जें महर्षी(बी) वांटलें ।
 ५.१४६. कमें चौघां चौं ठां । वांटिलीं वर्णां ॥
 १८.८२२. ७.२०३, ९.४४, १८.५२,
 १८.४६४, १८.५५५. गर्भरसें वांटलेनि
 १४.९८; सूर्य पथिकां मार्ग वांटे, येथें दाखवितो,
 १८.८२३; वांटूनियां १२.१८६; वांट—
 वांटा, वांटे आलें, वांट्यास आलें, १८.१९८;
 वांटा—भाग, सेलवांटा, शेलका भाग, ९.४१२.

वाटवणें—वाटवणें. १६.२६१.

वाटिका—लहान वाट, बागेंतील सुंदर वाट.
 विनोदवनवाटिका । सुरतरुंबिया ॥ ९.३१९,
 करमणुकीकरतां कल्पवृक्ष लावलेल्या सुंदर वाटा
 आहेत.

वाटी—लहान वाडगा. क्षीरसागराची चि वाटी ।
 करुनि ठेविली ॥ १०.१७.

वाटुल—वाटौल—गोल, वर्तुळाकार. वाटुल—
 वाटुला आवला १३.६५०; वाटुलें चंद्रबिंब
 ११.११४; नभ वाटुलें गमे १३.८९३.
 वाटौल—व्योम किं चौफल वाटौलें । हें ऐसें
 काश्सेया हिं मिले । १५.३०७. वाटौलीं मोगारिं
 १८.१७१९.

वांटेव—पुरुषार्थ, पराक्रम. वांटेवेचिया मदा ।

वलवले जे ॥ ११-४५७. वांठिवांविण १-१७२.

वाड—फार, मोठें, थोर. नाहिं माझेनि पाडें वाडु ।
मी चि सर्वहु एकु रुडु । पेसा शिवसुष्टिगंडु ।
वेउनु ठाके ॥ १३-७१६. ११-८७, १३-११३५,
१५-३३१, १७-४७, १८-५७६, १८-१४१३.
वाडें सायासें ९-५२१; सिंपौनि वाड कीजो
११-१९; वाड धाकुटें ९-२२१; वाडजतन,
चांगलें जतन या अर्थी, १६-५५, ज्ञानदेवी,
कुंटे - 'वृद्धियत्न' १६-५५; वाडपण
१०-१६०, वाडपणाचा गारा १६-२१५;
गगनाचेनि वाडपणें ११-३४९.

वाडा—विस्तार. दीठिचा कराल बहु वाडा ।
१६-४६९, पूर्ण दृष्टि ठेवाल तर, ज्ञानदेवी, कुंटे
- 'बहुडा', वर्षीव, १६-४७२.

वाडि-डी—वाग. वाडि ९-१२२. वाडी—
निरालंबिची वाडी । त्रिभुवना पवडी । १३-४५.
कलेशतरुंची वाडी ८-१३८.

वाडुवल—वाढविणारा. उरोधु वाडुवल । १३-२७०,
शब्दाला शब्द लावून वाढ वाढविणें, ज्ञानदेवी,
कुंटे - 'वादवळ' १३-२७१.

वाढणें—(१) उंच होणें, मोठें होणें; वर जाणें,
अधिक होणें. जें अज्ञानाचें गढदे(दें) पडे । तें हा
बहुवसु मनीं वाढे । ४-२०३. इया परिं निरालीं ।
वाढे संकल्पाची डाली । १३-५१. वाढी वाढों
होति । कोशकीट ॥ १६-३३६, ज्ञानदेवी, कुंटे -
'वाढऊं वाढऊं' १६-३३८. ६-३५३, ८-२३,
९-४७३, ९-५०६, १०-११७, १०-२४८,
११-७२, ११-४२७, ११-४४६, १३-३४१,
१३-८४४, १३-९५५, १४-१०६, १४-१४०,
१४-२१२, १४-२५२, १५-१६१, १५-२००,
१६-५९, १६-३६८, १७-६२, १७-१२९,
१७-१३५, १८-३५१, १८-१२०६. वाढत
आहे ९-२७०; वाढतां १४-२०२, १४-२३५,
१५-१०२, १५-१७९ (१), १८-१०९५;
वाढती—वाढत असलेली, वाढती कुलवाडि
१८-२५६; वाढती चि असे १५-१७१,
१५-१९२; आस्था वाढती देखसी
१८-५७१; वाढतु असें ११-४४५; वाढतें,
वाढणारें, ६-३५२, ७-१०५, ८-१३९,
९-२४; वाढतेनि प्रेमें ९-१९४; वाढे ना

खांचे १३-११०८; वाढों नेणे १८-५६४,
-नेंदी १३-६४७, १७-१७०, -लागे
८-२७, १०-१८१, १६-३६७; वाढौनि
११-४४३, १४-२७२, -यां ११-३४८;
वाढ ११-६३३, १३-७४७, १५-१५९;
कलिचा वाडु १८-१६३; अद्वैतप्रभेचेनि वाडें
१५-२३९; वाढणें १५-२०१, १८-४७२;
वाढि—मूळें गाढें तंव वाढि । पैतु आथि ॥
१५-१७९ (२), १०-५४, ११-६४३, १३-७२५,
१३-७४२, १३-९८७, १५-४९, १५-५१,
१५-९९, १५-२०४, १६-२७७, १७-११७,
१८-१०७६; वाढि...तूटि १६-७४; देव्हडी
वाढिया १८-५९६; वाढी १३-१२५,
१३-८५०, १८-३६१, १८-१०९६; अहंका-
राचिया वाढी ११-५८, साम्याचिया - ७-१७४.
(२) जेवण वाढणें. जें सकल रोगांसि भाणें ।
वाढलें आहे ॥ ८-१४१. जें संतोषियां वाढलें ताट ।
८-१९३. कां खंडरीं खापरीं वाढिलें । ९-४३५ (१).
१३-८१८, १८-७११, १८-१०३४. वांती
वाढलेया १८-५५३, ज्ञानदेवी - 'वांता वाढि-
ल्या', ओकून टाकलेल्या पदार्थास उद्देशून,
१८-५५६, कुंटे - 'वांता कां वाढिलेया',
ओकून टाकलेला किंवा वाढलेला, १८-५५६,
हा पाठ संदर्भात बसतो; वाढनि ९-४३५ (२);
वाढती, वाढणारी, १३-६४२; वाढिता,
वाढणारा, दूध वाढिता, दूध घालणारा,
१८-३६९, कुंटे - 'दूध वाढितां' १८-३७१;
वाढितेया पुढां १८-१३२५.

वाढविणें—अधिक करणें, मोठें करणें. स्वधर्माचा
मानु वाढवीं । ३-१८७. मग कवडा चि वाढवी ।
लोभी जैसा ॥ १३-७९२. २-२०९, ६-८०,
७-१६२, ९-१८५, ११-४२९, १२-५,
१३-७०६, १४-१०७, १६-२८५, १६-३३१,
१६-४५९, १८-७५५. वाढउनियां १७-४११;
वाढविजे १७-१६२, १८-१४३७; वाढवितसे
११-४०४; वाढवितु १३-११४२, -वीतु
१६-४४४; वाढविताहे ११-२०३; इछेंतें वाढवी
१३-११२; कला वाढवी ९-३१; नृणा वाढ-
विति ९-५०९; मानु वाढवीतसे १०-३०५;
वेळु वाढवी ७-४९.

वाढिनणें-वाढीनणें—अधिक करणें, वाढ होणें, वृद्धि पावणें. वाढिनणें ६-६४, ६-४४६, ९-४३४, १८-१५१४. तमें वाढिनलेनि १४-३२८; नृपणा वाढिनलिया १४-१६३; वाढिनलेया ४-९, ९-१७३. वाढीनणें—मोहो वाढीनला ४-२५.

वाण—वायन, वस्त्राचें पोत. जेथ साहित्य वाणें सयुर। उजलाचें ॥ १-६. वाणें उमटत आहे मा आकाशी। साहित्या रंगाचें ॥ ६-१३३. वाण धाडिजे घरा। वोडसेयाचेया ॥ १७-२८५. वाणीं १२-२२०; वाणे परिची आंगी लेइलासि ११-२७९.

वाणसी—वेद्या. वाणसिये उमलें। कोण न रिगे ॥ १३-६९९.

वाणि-णी—(१) कमीपणा. वाणि—परि तैसें न करीति प्राणिये। वायां आपुलां चि सुखि वाणिये। ७-१४७, कमतरता करतात. ३-२२, ५-१६८, १३-११५५. वाणिचा नोहे, अशी कमतरता नाही, ९-६२; वाणिपणें—सतेचेनि वाणिपणें १३-५०५, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सचेतनीं वाणेपणें’ १३-५०७; वाणेपण, कमतरता, १८-५९१. वाणी—यन्त्रवि तरि वाणी। तो चि ठाऊ ॥ १३-२१४, कमीपणा त्याच्याच ठिकाणीं आहे. (२) वाणीं—वाहण्यासाठी, किं वारेंया वापत आहाति वाणी। ९-२०, वाय्याला वाहण्याकरतां कोण गति देतो?, ज्ञानदेवी—‘घापत आहे वाहणी’, कुंटे—‘वाहणी’ ९-२०. (३) वाणी—भाषा, ऐसी देशी आणि संस्कृत वाणी। १०-४४. तंव उच्चारफल वाणी। न पवे जेवि ॥ १८-३७२, वाणीला जसें उच्चारार्थें फळ मिळत नाही, कुंटे—‘फळावाणी’, फलद्रूप या अर्थी, १८-३७४.

वाणियां—व्यापारी. १७-४२२.

वाणें—आंगावर घालणें, वाखणें पहा. आतां जाइयांचें जैसें लेणें। आंगावरि आहाच वाणें। ९-४०८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘आहाचवाणें’, वरवरच, व्यर्थ आंगावर घालणें, ९-४१२.

वात—हवा, वारा. जैसें लवण जलें झलवलें। ना तरि अन्न वातें हालें(ले)। २-३. वात श्लेष्मु ८-२२४; वातायन, खिडकी, ११-१४९;

वाताताप ५-११३; वातोर्मि, वाय्याच्या लाटा, झोत, १४-४५; वातलहरिया १५-४०१; आंगवातें १३-६४; कफवात १४-१९५; चंड वातें २-३२३, चंड—८-९९; दुर्वात २-३४९; प्रलयवातें १-९०; महावात १-११८, ६-४१२, ११-६४८; रजोवातप्रचंडे, प्रचंड पहा; विषमवात ८-२११, संहार—१५-१२६.

वांत-ति-ती—ओकलेलें. वांत—वांत होणें १८-९१५. वांति—वांतिची वानी १८-१२४. वांती, वांतीनें, १८-५५३, वाढणें पहा, —सीणवी १८-६१७.

वाति-वाती—वात, ज्योत, दिवा. वाति—झांकाझांकि कीजे वाति। न वचतांचि ॥ १३-५८०. पतंगा नावडे वाति। १६-२३२. कां धूं न सांतां जैसी। वाति न लगे ॥ १७-३०९. १७-१४१, १८-१६९४. शास्त्राचां वातिं, शास्त्राच्या प्रकाशांत, १८-६३३; वातिवरी मनु ६-२४५, मन पहा; वातिवेन्हीं २-३६०. वाती—जेवि चि सदिवियेचिये राती। न विसंभिजे जेवि वाती। १८-८३४. १४-३५८. वाती उणें ९-२९९, —पुढां १४-२०८.

वाद—मत, चर्चा, प्रतिपादन. १०-२४७, १०-२४९, १३-१७, १३-६६, १४-७९. अर्थवाद, ३-१९२, अर्थणें (३) पहा; अव्यक्त-वादमती १४-६९; आशिर्वाद १६-१४७; जल्पवाद ७-१०३; दुर्वाद, वाईट शब्द, ११-१०१; बोलस्वस्तिवाद ११-३२६, बोल पहा, मत—१३-१०४४; वाग्वाद १२-१४; वेदवादरतां २-२५५; सत्तर्कवाद १-१३; वादी—मत प्रतिपादणारा, धातुवादिया हीं, किमयेवर विश्वास ठेवणारालाही, ६-३४.

वाद्य—वाजविण्याचें संगीत-साधन. नाडु वाद्या नैयंता। तरि कां गोचर होता। १८-१६८०, ज्ञानदेवी—‘न येता,’ कुंटे—‘न येतां’ १८-१७०२. वाद्यें विण नाडु, करतां येत नाही यास उद्देशून, १६-२७४; अनानीं वाद्येंविशेषिं, निरनिगळ्या विशिष्ट वाद्यांतून, १५-३८४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वाद्यविशेषीं’ १५-४१६.

वाधावा—येण्यापूर्वीची सूचना. १८-८९९.

वानणें—वर्णन करणें, प्रशंसा करणें, स्तुति करणें.

हैं बहु असो एकैक । वानिसि काइ ॥ ५-१३२.
नाना वादेवता वानावी । तैं वाचा चि लागे
कामवावी । १८-३६२. ६-४५४, ९-१६५,
१४-६०, १५-२१७, १६-४९, १६-२१९,
१८-५७०, १८-१३३०, १८-१६५६. कवणें
तोडिं वानावासि १४-१४; कवणें वानावें
१०-१०, ११-५१३, कैसैं-११-२७; वानावेया
१६-३५, -लागि ११-१६६; कवणें वानिजैल
१५-१४२; वानित असो(सों) १३-१०७३;
वानितां—गुण वानितां १३-१८५, प्रौढि—
१८-१३१५, महेशातें-१२-२१५, मातें-
११-५६३; वाचा वानिलां ९-३५५; वानि-
लासि १६-२९; कवण वानीं(नी) ११-२२१;
वानुं ५-१७०, ११-५५९, - लाधलेति
१६-३१; वानूं जाये १६-२३०; काइ वानूं
१६-३२४, १७-१८०, १८-२१, १८-१५९३,
काइ बहू-१६-२१०, तैसैं-१८-२६; वानूनि
१४-११; वानों—कां वांक्षेची संतती । वानों प
जैसी ॥ १५-७९, वानावे आइकावे १८-३९७;
गांती वानिती १६-३५९; वानणां—वर्णन
करण्यांत, हैं जाणें ह्याणैनि मी लागें । वानणां
इहीं ॥ १८-१२, वानणें ६-११२, १४-१०,
१६-३३, १८-१३३१; वाणिता, वर्णन करणारा,
वाणिते जाले ११-१७३; न सहित—न वनिजे
६-१२८, ६-१२९.

वानवसें-वानिवसें—अकस्मात्, चुकून. वान-
वसें—पैं निर्धनां घरीं वानवसें । महालक्ष्मी पडनि
बैसे । तेया ही वरतें निर्द्धन येसैं । ह्याणें प कायि ॥
१६-३६. १८-१४८४. वानिवसें—जैसा घरिं
आपुलां । वानिवसें वनिह लागला । १-२५७.
११-१०८.

वानि-नी—प्रकार, मासला, कस. वानि—काइ
परिसाचिये कसवटी । वानिया जाणें(गे) ॥ ६-९६,
परिसाच्या कसवटीला लागत्यावर सोन्याचे हें
उत्तम दर्जाचें किंवा हें हलक्या प्रकारचें असे
भेद राहतील काय? कसवटी वानियेतें सांघे
१३-२४३; वानिभेद ११-३५०, १५-३०९.
वानी—कीड आगिठां पडे । मल तूटे वानीं(नी)
चडे । १८-१२०, कस वाढतो. कां सोलें पाहूनि
जैसी । पन्हरावी वानी ॥ १८-१०८१, सोळा

कशी सोनें पाहून पंधरा कशी सोनें जसें कमी
कसाचें दिसतें. ६-२६२, १४-१५७, १७-७५.
वानी श्येया तूकां, शंभरभार सोन्याची ल्याड,
१२-२५; सतीस ही वानी भेद १३-१०३२,
सं. वा. शं. पहा; अंधकाराची वानी ५-९०,
वांतिची-१८-१२४; मज ही ते चि वानीं
(नी) हों पांतसे १८-१५८३.

वाप-वापसा—भाजलेली उबदार जमीन, पेरणी.
वाप—साहानें निरोलले वापे । चतुर चित्ताचे ॥
६-४८७. १७-२३०. विधिची वाप १३-३१,
विधिचेये वापे १३-३३; क्षेत्रा वापेचा पांगु पडे
१७-२६६. वापसा—अवधानाचा वापसा
६-४८८, देहस्मृतिचा-९-५२६.

वाफ—नेहमींच्या अर्थी. वदनाचिये वाफे सवें ।
होंत उजालामय आधवें । ११-१४२. वाफेचिया आगी
जले ११-३४९; वाफेचिये सीगे वाति ही लागे
इतका उष्ण आहार, १७-१४१.

वाय—वारा. वायकांड, न टोंचणारा वाण,
११-२०४, १८-१०३; वायप्रसंग, वाय्याच्या
झोतांत सांपडण्याचा प्रसंग, १४-२५३. वायु-यू
पहा.

वाया-वायां-वायाणें—व्यर्थ, निष्फळ. वाया—
वाया चि व्याकुल काइ । आपुला निजधर्म तूं पाही ।
२-१८६, ज्ञानदेवी—‘वायां चि’, कुंटे—
‘वायांचि’ २-१८६. वाया बुद्धि १५-२९५,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वायबुद्धि’ १५-३२७.
वायां—वायां चि धिवसा उपनला चित्ता ।
१-६७. २-२४, २-९६, २-१४०, ३-३४,
३-४६, ३-५२, ३-५९, ३-१९४, ४-१८२,
४-२२०, ५-३३, ५-११४, ६-४९, ६-७७,
६-१५१, ६-३१८, ६-३६१, ६-३९४,
७-८५, ७-१४७, ८-२५, ८-१९४, ८-२१३,
८-२४१, ८-२४५, ९-१३८, ९-१४२,
९-१५०, ९-१७७, ९-१८५(२), ९-३२९,
९-३४६, ९-४१५, १०-३१, १०-१६१,
१०-२८९, ११-५४, ११-६४, ११-९४,
११-९६, ११-१५८, ११-३४५, ११-४०७,
११-४०९, ११-४५३, ११-६१८, १२-१३२,
१३-१०५, १३-११०, १३-४३५, १३-५८१,
१३-५८३, १३-६२५, १३-६४७, १३-८५१,

१३.९०५, १३.९५५, १४.७०, १५.२४६,
१५.५५८, १६.३५७, १७.१९३, १७.२५६,
१८.५३९, १८.६१२, १८.६१६, १८.९८१,
१८.१११८, १८.१२७४, १८.१४८२,
१८.१४८३. वायाणें, वरील अर्थी, ४.९७,
७.१६७, १४.४०५, १८.५७५, १८.१२७७,
१८.१४०५. वायाणी १०.१४५, ज्ञानदेवी,
कुंटे - 'तरणी' १०.१६२, ११.१०८,
ज्ञानदेवी, कुंटे - 'वायाणी' ११.१०८.
वायाणी ९.१८५(१).

वायु-वायू-हवा, वारा. वायु—धूमरजाची
पिंजरी। वाजतेया वायुनें होंकरी जरि। ९.१२४,
धुराच्या कणांची पिंजर जर जोरांन
वाहणाच्या वायूला थांबवील, अशक्य
कोटींतील दाखला. आणि वायुति येके ठांड।
विहार जैसे नाहिं। १२.२१०. नीरातें आटी तेज।
तेजा वायुसिं जूझ। गगन तंव साहाज। वायु
भक्षी ॥ १३.१४४(२). चलला वायु वाडुटली।
चेष्टे जैसा ॥ १८.६६३. ५.१३३, ९.१०२,
९.२५९, ११.१४४, ११.३२७, ११.३५२,
१४.७५, १८.२६८, १८.१२४४,
१८.१३४५. वायुचेनि अनुवायें १३.६८५,
अनुवाय पहा; वायुची चेष्टा १८.३४०; वायुसिं
जूझ १३.१४४(१); वायुचें नवविधपण
६.२४३, सं. वा. श. पहा, - लाघव, हलकेपणास
उद्देश्य, ६.२६८; वायुसिं समागमु १८.३०६;
वायुचें स्फुरण २.१०७, ८.१८४; वायुचें
चलिलें ६.२९४; वायुक्रिया १८.३४१, - तत्व
१३.१०६, १३.११५, - भेद १८.१०३१, -
लोपें १८.९७३, - वसें ३.६१, १५.३१२,
व्योमवायुवसें—आकाश व वायु यांच्या योगानें,
१४.९८; वायुस्वभाविं १७.११३; आकाश
वायु द्योतक आप पृथ्वी १५.९७, पृथ्वी आप
तेज वायु व्योम १३.७७. वायू—वायू नांभरि
उमे(गे)वां नसावें। ९.२८०. वायू आणि जेया पडे।
१३.१९९, पटतें. वायूसिं विचरणें १३.५२६;
पांगुलां वायूसिं हेवा नव्हे १२.७३; वायू
प(पु)ढें परमाणु नुरे १५.२७२.

वायें-वायों—व्यर्थ, फुकट. वायें—गगन गगन
चि आहे। हें आभासतसे तें वायें। १५.३५३.

वायें सा(सां)डिलें १८.९३९, वाहणें पहा.
वायों—आण वायों वायों, शपथपूर्वक सांगतों,
हें सर्व फुकट रे फुकट, १६.३८७, आण पहा.
वारणें—प्रतिबंधक सूचना देणें, नकार देणें.
वैद्यु पथ्य वारुनि जाये। मग विप आपण वि सुये।
तरि रोगिया कैसेनि जिये। सांवे मज ॥ ३.८.
वारुकां वारुण वारिजे। जैसें रत्नासि दूषण ठेविजे।
११.६३२, क्षुद्र घोडक्यानें हत्ती पुढें येण्याचें
नाकारावें (टाळावें), चांगल्या रत्नांत खोड
काढावी, ज्ञानदेवी, कुंटे - पहिला चरण 'वस्तु
घेऊनि वाळिजे' ११.६४२. मान हालजनि
वारी। १३.७५६, म्हातारपणांत मान इतकी
हालत असते कीं जणूं ती एकसारखें नाहीं नाहीं
म्हणते. १०.२६१, ११.९६, १२.२२,
१८.१०००. मुरकुटां वारिजतसे काड,
चिलटांना नाहीं म्हणतो काय?, १८.१६९०.

वारा—नेहमींच्या अर्थी, हवा. वारा हिंडतु
असावा। हें कोणाचें मत ॥ १३.५६. वारेयांनि
वाळवे गांठि। केहि आहे ॥ १३.१०९२.
६.२३६, ७.१११ (१), ९.२०, ११.४५६,
१२.६३, १३.२१३, १३.२५३, १३.२८१,
१३.३७५, १३.४११, १३.५६५, १५.६१,
१६.२४७, १८.३८७, १८.९५१,
१८.१३०१. वारा जैसा अफांटु १३.६९६;
वारेया ऐसा अवाडु १७.१८९; वारेयाची
अवांतर करणी ९.७४; वारियाचिया झुलुका
१५.१३०, वारेयाचिया - १६.१९२, वारेयाचां
धारसां ९.४५; वारेयाची धांव १३.३५९,
वारेयाचें धावणें १६.२८६, वारेया सवें धावणें
११.५८२; गुणक्षोभाचें वारें १५.१५२;
देहाभिमानाचा वारा १४.३०३, देहवैकल्याचा
- ८.१३०, मूर्खपणाचा - १७.२५३, रजाचा -
१५.१६२, विचाराचा - ६.३१९; वारा लोपें
(वे) १५.२३०; वारा चि वाजे वीझे १४.३४४;
वारा वाजों सरे १८.४२०; वारेनि शोके
१३.६६५; वारा सूटला १६.३९३; वारेआचेनि
आंमों झगटली ६.२८५; वारेनि जांत नोहे
१३.१९६; वारेन हीं नोहावे(वें), त्या दिशेनें
आलेला वारा ही सहन होत नाहीं, १६.३८३,
ज्ञानदेवी - 'आडवारेन हि', कुंटे - 'आड

वारैनहि' १६.३८५; ग्रीष्मांतिचा वारा विसर्वां नेगे १४.१६८; जलतु वारा वेंडाले ११.४००; तृणोचिया वारेया वलवे १४.१५९; त्रिभुवनिचेया वारेया न वेंडाले ११.३४९; वारेयासि पाश मांडिलेयां १८.६११; वारेयासि वायु चलला, वाण्यानेच वायूला चालना दिली, ११.३५२, ज्ञानदेवी, कुंटे—'वारयासि धनुर्वात चढला' ११.३५७; विषयजाताचा वारा वाजो नेंदीं, बाधूं देत नाहीं, १६.८९; व्योमें वारेनि न वचिजे १४.३३८; वारे गुणें, वाण्यामुळें, १३.५६८; वारेल्लें १३.३१४; जन्म वारा १७.४२६, येथें वारा हा फेरा या अर्थी आला असावा, कुंटे—'जन्मवाहरा', येरझार, १७.४२९; वोढा वारा, धरवंध घालणारा, विधिचा वोढा वारा १७.१९०, संयमाचा—१३.६९१; हिंडणवारा, हिंडण्याचें वारें, भ्रमण, १३.६८८; वारेनि कां उदकें, दिवा विझतो, ८.२१०; वारेपण—जैसा वारा कां गगनी वीरे। मग वारेपण वेगलें नुरे। ७.१११(२). वारि-वारी—वारि—(१) वर या अर्थी. तें हीं तें वारि स्फुरे। १८.११९५, येथें वारि हा वरि चा अपपाठ असावा, ज्ञानदेवी—'तेंही तेवरी स्फुरे', कुंटे—'तेंही तयावरी स्फुरे' १८.१२०१. (२) फेरा. द्वैताची वारि १८.१३३६. वारी—तरि संकल्प्याची सरें वारी। ६.३७६. अहंकाराची वारी ११.६८४, क्रोधाची—१८.१०५५, द्वैताची—१४.५६, मोक्षाची—१८.६७, विकारांची—१५.४८८, संसाराची—१५.४२. वारिक-वारुक—घोडा. वारिक—पवनाचां वारिकां वलवे। ६.२७०. वारुक—वारुकां वारुण वारिजे। ११.६३२, वारणें पहा. वाऱ्हीं—त्याकरतां, त्या नांवानें. नागवीति आवडें। येहेरा वाऱ्हीं ॥ १६.३८५, ज्ञानदेवी—'अहेरां-वाऱ्हीं', कुंटे—'अहेरावारीं' १६.३८७. वार्ता-वार्ता—(१) गोष्ट, कथा. वार्ता १२.७५, द्वैतभावांची—१८.२१४. वार्ता—कथिला परि ते वार्ता। बहुतां दिसांची ॥ ४.१५. ४.३५, १०.२०, १२.१६२, १२.२३७, १३.८४०, १५.५०३. विषया वार्ता, हा पाठ विषयवार्ता असा घ्यावा,

१३.५१५; दुःखवार्ता १३.६८५, भव—१६.७०. (२) वार्ता—दोरी. वार्तें वरिल घावणें १८.६४.

वार्तिक—ब्रह्मसूत्रांवरील टीका. तो बौध्दमत संकेतु। वार्तिकांचा ॥ १.१२, येथें बौद्धमत प्रतिपादन करणारांचा या अर्थी.

वार्थी-वारिपी—पावसाळा. वार्थी—जैसे वार्थी विण मेव। १.१७१. वार्थियें घनावलि ९.११८; वार्थिया सांडिली १६.७५; वार्थिये हेंडें फीटे ९.१०१. वारिपी—वारिपियेचिये प्रथम दर्शे ११.२४३; वारिपिया गगन क्षोभे १८.१११, —मेवु आणिजे १८.३५३.

वाल—सांनें तोलण्याकरतां एक वजन. १२.२५, १३.१००३.

वालणें—टाकणें, निराळें करणें, वळणें, सुकणें, संपणें. उगवि चि वाल्हीन जाय। १३.३००, सुकून जातें. नाडकणें तें कानू चि वाली। १४.२०७, वर्ज करतो. अकृत्यत्व तें कुडें लोकीं। वालवें गा ॥ १६.४६३, टाकावें. कां गांवा पुढें वळे। मारु जैसा ॥ १८.१०७६, वळतो, येथें संपतो या अर्थी. तो वेडुं (दीं) अंत्यु वाल्लि। तैसा वाली हो ॥ १८.१४७७. ९.४३३, १५.२४२, १५.५२८, १५.५४१, १८.२०१, १८.५५०, १८.१४८६. जे कालातिकर्मी वाले, शाखा वाळते, १५.१२३.

वालभ—आवड, प्रेम, प्रियकर. पाहे पां वालभा-चेनि व्याजें। तियां वज्रांगनांवि (वज्रांगनांवि) नीजें। मज मीनलेयां काइ माहें। स्वरूप नो होंती चि ॥ ९.४६१. १७.१३. वालभाचिया उजरिया १६.३७५, —चें चि भोज ६.१२३, —चिये रती १६.३०३; लक्ष्मीयेचा वालभा १८.१६२६; वालभें करीं, लाड करतो, ७.११६; वालभ पळिलें ७.१६०; वालभणें—आवड उत्पन्न करणें, मा आत्मेयां एवदिया प्रिया। वालभैला जो धनंजया। १८.६४०.

वालीप—पडदा. आहाच बोलाची वालीप फेडिजे। ६.२५.

वाल्ह—वाळ, रेती. वाल् चि रत्नं परौतें(ते) १५.२२, परौतणें पहा. वाल्वेचा घाणा गालि-लेयां, कांहीं लामत नाहीं, १८.६१०; वाल्वे

तिळां घाणा गालां एक, दोन्ही वस्त्र्या
गाळण्याचे श्रम सारखेच, योग्य कामाकरताच
श्रम करावे यास उद्देशून, १८.९३७; वारेंयानि
वाळुषे गांठि, कधीं पडत नाहीं, १३.१०९२;
वाळुषेचा बरंडा १३.६९२; वाळुबंठ, वाळवंट,
५.१०६.

वाल्हें दुल्हें—अपूर्वाश्चें. १५.९३.

वाव—वांच—दोन्ही हात पूर्ण पसरले असतां
त्यांतील अंतर, हात. वाव—ने उपरतिचां वाविं
सेखन । ७.९८, पोहतांना हातांनीं पाणी तोडतात
त्यास उद्देशून. पचनातें वावीं मवावें । १०.१६२.
व विं वारा मवावा, चार हातांनीं (राजवाडे),
१२.६३. वांव—वांव वेन्हीं तरंग मवीतु होंतां,
होतां या अर्थी, ११.६५९.

वावटणें—वावाटणें—थकून विश्रांति घेणें.

वावटणें—ती गली कमळा जेथ वावटे । ११.२१५.

मन वावटे । सुखा वरि ॥ १४.२११. वावाटणें—

ते सुपुस्तिकाळीं वावाटे । जेथ ज्ञान ॥ १८.४६२.

वावटणें—लीन होणें. चित्त वावटलें आठौ घेत ।
९.५२२, ज्ञानदेवी—‘चित्त चाकाटलें आंडु
घेत’, कुटे—‘आडु घेत’, चित्त गढून
जाऊन संकोच पावतें, ९.५२७.

वावडी—कठीण, अवघड. ११.५८८.

वावंदणें—दाड, खडक (राजवाडे), वावदळ.
वावंदणें पाडुतु पाप । सबळ डाहारला ठाये ।
१७.१४२, वावदळीला ठोरून उडवावें,
पाहारीचा घाव लागून जखम व्हावी इतकें
तिखट, ज्ञानदेवी—वावंदळ पाडून ठाये ।
सामळ डाहारला आहे । १७.१४३, हे पाठ व
अर्थ समाधानकारक नाहीत.

वावरणें—व्यवहार करणें, प्रहार करणें, विवरण
करणें. देवा नव नवनिर्गति सरीं । वावरनि
येथांचां त्रिव्हारीं । २.४८, या पहिल्या चरणाच्या
पाठाकरतां नवाची पहा. ७.११५,
१८.१६९६.

वास—वांस—(१) वास—सुगंध. कवणें इच्छावें
क पुरा । वासु देऊं ॥ १०.११. वासु नैदितं
जैसें । चंदनीं सुगंधत्व असे । १८.११६, वासाचीं
पुटें न देतां. १३.३२०, १८.१७३३. (२)
वास—वांस—वस्ती, राहणें. वास—जैसें गतायुषे

शरीरीं । चैतन्य वासु न करी । ३.१०९.
१६.४२०. गर्भवास, गर्भ पहा; वनवासि-सी,
वन पहा. वांस—रहिवांस, वस्ती, १३.५२२.
(३) वास—वांस—वाट, बाजू, रीत, क्रम.
वास—मग वास पाहिजे तेथ प्रकटे । महानिधि ॥
१.२३. इया आमची वास पावी । ३.१६५, मार्गाकडे
पहावें. वास पाप १८.१०९२, —न पाये
६.३७०, —पाहांतां १६.२८५, —न पाहवेया
१३.६०३, —न पाहाल १३.३२६, —पाहिली
११.२४९, —पाहे ५.७४, १३.२५२,
१३.२७६, —ना पाहे १३.२७३. वांस—वांस
पाहानी १३.३२४, —पाहिजे ४.१८९,
—पाहे ७.१२९.

वासना—इच्छा, मनाची प्रवृत्ति. जरि चिंतामणि
हाता चडे । तरि वां(वा)सनेचें कवण सांकडें ।
३.२३. वासना पकावटे । प्रवृत्ति बोहटे । मन
वावटे । सुखा वरि ॥ १४.२११. देव्यबोधाची
वासना । निर्मोनि गेली ॥ १८.५४२. ८.१३३,
१३.५२५, १५.३, १५.१६३. वासनेचा
अंकुर १६.३१४, —संवसारा, विस्तार, ५.५४;
वासनांतर, इच्छेचे निरनिराळे प्रकार, ४.१३४,
५.१५४; वासनारूप ९.२९१, —बेल
१५.१६६; विषयवासना १६.३४०; सकल-
वासनासंस्कार ९.२९३; सद्वासना ७.१२४;
सुवासना १५.१८३.

वासिपणें—मिणें, दचकणें. आणि रुद्रु जेया
वासिपे । ११.३४६. अथवा बुद्धि वासिपे ।
अभिमानु विसरिजे ॥ ११.३६३. १३.३४६.
देहमृत्यू पातलेयां न वासिपे १३.४९१;
भूतजात मज झनैं वासिपो १३.१९७; मांडली
गोठि...मोडेल वासिपेल कव्ढणी उडेल,
सांगावयाची गोष्ट विघडेल, ऐकणारे दचकतील,
उपेक्षा करतील, १३.२६५; वासिप—भय,
कां जगाचा वैरी वासिपु । अखंड जैसा ॥ १८.७५६,
जसें भय हें जगाचा अखंड वैरी आहे; वासिपु
न धरिं ११.३८२.

वासी—राहणारा. वन पहा.

वाहणें—नेहमींच्या अर्थी, ओघांत पडून ओघा-
बरोबर जाणें, धारण करणें, मशागत करणें.
जेयाचा आडवर सदा वाहे । कृतांतु मनीं ॥

१.१०७, अश्वत्थामास उद्देशून. तैसें तंव चि वाहला वोहल । जंव न पवति गंगाजल । ९.४५४, ज्ञानदेवींतील—जैसे तंव चि वहाल वोहल । ९.४५८ हा पाठ व्याकरणदृष्ट्या ग्राह्य वाटतो. ह्यांणीं वाहिवां । घरीं वाहे ॥ १३.३७(२). जैसं देह वाहूनि रोमा । वाहणें नेणे ॥ १६.१८९(१). ३.५९, ९.३५२, ११.१०५, ११.६८६, १३.१२, १३.३००, १३.८०५, १८.४६६, १८.६०५, १८.१२७९(१), १८.१३३४, १८.१६८४. वाहा—सोसु कां वाहा ९.४२७; आंगीं अहंकार वाहांत ९.३५८, —कमें वाहांतसे ११.६८६, —त्रनें वाहांतसे १८.९१८; आंगें वाहात १८.१६४३; उक्कंडा वाहे २.१४७, उणें—१३.५३६; उदरीं वाहिला ६.१३७; उरीं वाहें ९.४७७; चाड वाहांसी ६.३६०, —वाहे ४.१९३; चिंता वाहाति १६.३२८; टोपु वाहे, खयाटोप अडकवून घेतो, १४.१७१, डोरु—१३.८२३, देवडा—१५.२१२, पोटीं—१६.१७२, बुद्धि—१३.३९०, मत्सरु—१६.२३०, राडाटि—१३.१११८, विषाडु—१८.६८१, व्यापारातें—१८.४८६, सरी—१८.६४२, सिरिं—१३.५१०, सिरिं वाहें १२.२१६; सुचावा हे (सुचा वाहे) १८.६८४, ज्ञानदेवी, कुटे—‘शुना वाहे’ १८.६८७; वाहे तेया फावे १३.५८; वोघा वोघीं वाहांतेया १८.२७२; वाहलें बुडिजे १५.२२९; पन्डिचे खाताडें वाहाति १३.५६१; वाहाविया, वहाव्या, नदी अमृतें वाहावया । १८.१६२३; वाहावीं—शुध्वया भूत वाहावीं । हे आशा माझी ॥ ९.२८१, पायेवणी माथां वाहे ९.३६८; बुद्धि प्रेमाचिं भोंजें वाहे १३.३९०; बुद्धी चराचर वाहिलें, बुद्धी चराचराचे व्यापार चालवते, १३.५०; मन आणिका वाहे १६.३४७; मनीं आस्था वाहिली ९.३५०; मन विषयांचें ध्यान वाहे २.३३०; जेयाचें मनसंकल्प (मन संकल्प) माझे वाहे, जेयाचें मन माझे संकल्प वाहे असा अन्वय लावावा, ९.४४१; मनीं शंका वाहाती २.३२०; वक्त्र गुरुनामाचे मंत्र वाहे १३.४४६; विखाचे आगर वाहांती १८.२३३; वेदें वोहटा वाहिला, वेद मार्गें हटले, ११.६७२; संदेहो जरि

वाहांसी १४.३२४; वाहणी, १४.२७७, शीतोष्णांचिया वाहणी ६.८५, वाहाणि—माघौति वाहाणि घे, मार्गें परततो, १३.२५७; वाहाणी-णीं ८.२२९, १०.१२२, १३.२३४, १३.८४९, १६.४४७, १८.४७८, १८.८९१, १८.१२८४; देवांचिया वाहाणी ९.३५१, पश्चिमिनी—१८.१२७९(२), पूर्वपश्चिम—१८.३२९; भेदचिया वाहाणीं १०.३००, माझिया—७.१४६, ९.३३४; रेखेची वाहाणी ६.१८, वसंताचिया—१६.१६३; वाटवाहाणी, वाट मोकळी करणें, १६.५७; वाहणें—रोमा वाहणें १६.१८९ (२); वाहणें १८.६३४, १८.८३४(णें), १८.१४५१; वाहंत, चालू असलेलें, लागवड केलेलें, वाहंतेनि भौतिकें, लागवड केलेल्या या शरीर-रूपी क्षेत्रांत, १३.१५६; वाहांत—वाहांतें पाणीं १५.१३२; वाहांतां—धुरीं वाहांतां १८.५०२; वाहांतां १८.९३४, नीच—१०.१८५; वाहाति, वाटा वाहाति चि आधि ८.१८१; वाहांतियेवेलें, नेत असतां, १८.१८३; वाहांति, वाहात असलेली, झरी वाहांति आली ६.२८६; वाहांती (वाहांतीं) यत्रें, मारक यत्रें, तोफा वगैरे, ९.२१२; वाहातवणां, प्रवास, मार्गस्थ (राजवाडे), आणि जन्मशनाचां वाहातवणां । तेषिं चि आशेविया न लै चि वाहाणां । ७.१२६, शेकडों जन्म कर्ममार्गेंतें प्रवास करीत असतां तो आशेचीं पादत्रणें घालीत नाहीं; वाह—मार्गें, जाणें, अधोरध्राचेनि वाहें । १८.३३३, वाहक—हांकणाग, अश्ववाहक १.१४०; वाहन—गरुडा सारिखीं वाहनें ९.३८८; वाहान—ऐरावता सारिखें वाहान ९.३१७; वाहिव, लागवड, १३.३७(१); वाहो—मशागत, लागवड, प्रवाह, लाटा, समुद्रीं वाहो नव्हे चि, लाटा थांबतात, १८.४१८, वाहो करितां, लागवड करण्यास, १०.५४, —ठोके, प्रवाह थांबतो, १८.११६०; व्हाणें—लागवड करणें, वाहणें, या अर्थीं. व्हातां—काड जाणें न व्हातां भूमि पेरिजे । ११.१६२, कसें झालें पहा, जमिनीची मशागत न करतां जर ती पेरली तर; व्हाये—यया कारणें पुडुतीं । हें आधीं

(हे आधी) न व्हाये चित्ती । १८.१४०७, या कारणामुळे पुढेही चिंता न मनांत बाळगू नकोस; वाहवणें—पै सावधपणें(ण) जैसे । वाहविले आलसे । गुपुति बैसे । घणावनि ॥ १४.१४१, बिं वाहवी १३.३१; मती वाहविलां १३.३१५; मीं पाठीवरी वाहवें १०.२२९; वाट कवण वाहवी ५.१२३; वाहावणें—समर्थ आपुला खोडा । सीस वाहावी जैसा होडा । १८.१०५३.

वाहर-वाहार—शब्दास जोडून. संकट, पीडा. वाहर—जौहरवाहर, अग्निपीडा, ११.६०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘जौहरवाहार’ ११.६०. वाहार—संहारवाहार ११.४४९.

वाहाच—शब्दास जोडून. वरवरच. आहाचवाहाच ६.९९, ज्ञानदेवी—‘आहाचवाहाचें,’ कुंटे—‘अहाचवाहाचे’ ६.९९, १५.२९९, ज्ञानदेवी—‘आहाचवाहाच,’ या संदर्भात राजवाड्यांचाच पाठ कुंटेप्रतीत आहे, १५.३३१.

वाहाण—वहाण. आशेच्या वाहाणां न लै चि, फळाशेच्या वहाणा घालीत नाहीं, ७.१२६; वाहाणधर, जोडे संभाळणारा, १३.११२७.

वाहिर—शब्दास जोडून. वरवरच. बाहिरिवाहिरा कारणीं १८.३०२, बाहिर पहा.

वाहुटली-वाहुटली—वावटळ, वादळ. वाहुटली—चलला वायु वाहुटली । वेष्टे जैसा ॥ १८.६६३, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वाहुटली’ १८.६६६. १४.२२६, १५.१८२. वाहुटली—तिथे प्रलंबीये वाहुटली । काइ अन्न पूरे ॥ ४.१७४. ६.२१६. वाहुं(हु)टलिचेनि बलें १३.४९०, ज्ञानदेवी—‘वाहुटलीचेनि,’ कुंटे—‘वाहुटलीचेनि’ १३.४९२; आशा वाहुटली १६.३६२.

वि—शब्दास जोडून. हा उपसर्ग अनेक अर्थी आलेला आहे, त्यांपैकी कांहीं अर्थ व त्यांची उदाहरणें येथें दिली आहेत, इतर शब्द त्या त्या शब्दांपुढें पहा. (१) नकारार्थी. अभाव दाखविण्यासाठी. विकण १८.५०१; विघडणें पहा; वितृण, तृण्णा पहा; विदेह, देह पहा; विफल,—ता, फल पहा; विमल, कांतिविमलें ११.१३९; विमुख ३.१०६, - ३.१९७; वियोग, -रक्त, -रक्ति पहा; विरस १४.३५५; विरह पहा; विरागीं १७.१७५; विलग,

—लग पहा; विश्रमणें पहा; विसंवाद पहा; विस्मरण १४.२६४; विस्मृति-ती १५.३२२, १५.४५६. (२) आधिक्य, अनेकता, वैशिष्ट्य दाखविण्याकरतां. विकट ११.१३९; विकडी १०.५९, विकरणें, कल्पणें,—कारणें,—काशणें,—कासणें,—कृत-ति-ती,—कोष पहा; विखुरणें १५.२६८; विखोंच ९.१२५; विख्यात पहा; विगत—विगतविषयवत्सला १८.३; विगुंतला २.३६१; विघरणें पहा; विचक्षण,—चरणें,—चारणें,—चित्र,—चुक, त्या त्या शब्दांपुढें पहा; विच्छिन्न, अविच्छिन्न २.२९८; विजय,—ज्ञान,—तान,—त्पत्ति,—त्पत्ती पहा; विदलित, विदलितासंगलकुला १८.२; विदारणें पहा; विदिशा ११.३१०; विधुलणें १७.७; विनट,—नय,—नवणें पहा; विनाश,—न्यास पहा; विपरीत १.२१९; विपलणें,—पलावणें पहा; विभव,—भाग,—भांड,—भुटणी,—भूति पहा; विरम पहा; विरुच,—रुद्ध, विरु-रुद्धणें,—रोधणें पहा; विलय,—लास,—लिप्त पहा; विवंचणें,—वलणें पहा; विवर्जणें,—चरणें पहा; विवाद,—वाह,—विध,—षड, पहा; विशुद्ध २.१४५, ८.२०; विषम पहा; विसंच,—सणणें,—साणणें,—संघणें,—संभणें,—सरणें पहा; विस्तरणें,—स्तारणें पहा; विस्मय,—स्मित पहा; व्याकुल पहा.

विकट—हिडीस, कुरूप. ११.१३९.

विकडी—चातुर्याचें भाषण, अलंकारिक परिभाषा. १०.५९.

विकण—फलकट, धान्याचा कण जवळ नसलेल्या शेतकऱ्यास उद्देशून. विकणु आतें राव । जिया परीं ॥ १८.५०१, धान्याचीं फलकटें सुद्धां धान्य जवळ नसलेल्या शेतकऱ्याकडून वसूल करतो, ज्ञानदेवी—विकणु आतें कां रावो ।, कुंटे—‘विकणुवातें करावो’, ‘फोलयुक्त धान्याला जसा सुपाचा वारा’ असा अर्थ दिला आहे, १८.५०४.

विकणें-वीकणें—मोलनें देणें, अर्पण करणें, प्रसार होणें. विकणें—भक्तीस मनोधर्म । विकूनि घातले ॥ १२.२९. तरि देव चि खाए । विकूनिघां ॥ १८.५६६. आपणेंपें विकवेया १७.२४५; निद्रेंसि जिवें आणें विकले १२.८२; बाहे तोडूनि

विक्रिजे १३.२१९; विक्रि न शके १३.२०८; विकलेपण, अनन्यता, हें विकलेपण साजे। प्रमे जेवि ॥ १३.२०७, सूर्याग्नोवर प्रमा अनन्यतेनें असते त्यास उद्देश्यन; तैसे नविकलेपणें १६.८३, ज्ञानदेवी—‘तैसेनि विकलेपणें’, कुंटे—‘तैसें निर्विकल्पणें’, कुंटे प्रतीत ‘विकलेपणें, अविकलेपणें’ असे ही इतर पाठ दिले आहेत, १६.८४; विक्रिरा, विक्री, खप, १३.३२०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘विकरा’ १३.३२१, वीकरणें—
‘तें चर्म वि एक जें लाहे। तेणें वीक्रेति आववीं ॥ १.४५०. ११.५३५, १८.२३३. जीवें वीकला ६.३४५; बैलु वीकृनि १३.२३३; मोले(लें) वीकी २.२५४; वीकरणें—किंवहुना कृति जीणें। गोधनें राखेनि वर्तणें। कां सवंगाची वीकरणें। महर्गिं वस्तु ॥ १८.८७८, वैद्याचें कर्तव्य.

विकरणें—श्रोम होणें, पसरवणें, बदललेल्या रूपांत दिसणें, फोड करणें. परि ते दुर्मति। जे बहुधा असे विकरति। जेथ निरंतर रमति। अविवेकिये ॥ २.२४३, कुंटे—‘येर’ २.२४३. हें येकेक केती सांगवें। आतां वस्तुजात वि आवधें। मज पासौनि जाणावें। विकरलें असे ॥ ७.५१. तैसा विकार हा भी नोहें। जन्हीं विकरलें असे ॥ ७.५८. ६.३, ९.१५३, १०.८०. शुभाशुभीं न विकरे ५.१०२; विकर, जेथें तेथें असणारे, पुष्कळ या अर्थी, ९.३२२; ये विकरि शरीरीं, हा पाठ विकारि असणें संभवतें, १४.१७७, ज्ञानदेवी—
‘एकु चि किर शरीरीं’ १४.१७८, कुंटे—
‘येकचि कीर शरीरीं’ १४.१७९; विकरविणें—
परि मनोधर्म न लोटे। विकरविला हा ॥ २.४१.

विकल—दुःखी, असमर्थ. ५.५७. विकलता—
विकलता उपजत। गात्रांसि ॥ १.१९६; वैकल्य
११.३६६, देहवैकल्य—येया देहवैकल्याचा
बारा। झणें लागेल येया (यां) सकुमारां। ८.१३०.

विकल्पणें—संशयितवृत्तीनें कल्पना करणें, विरोधा-
साठीं किंवा भेदबुद्धीनें विचार करणें. संकल्पित
श्रद्धि घडी। सर्वे चि विकल्पूनि मोडी। १३.११४.
विकल्प, विरोध, मतभेद, कुतर्क, आंगें कर्मा
हीला। जो मनें विकल्पें भरला। १३.६७६,
१३.४७५, १५.२५८; विकल्पाचें अतिव
८.१४३, —चे कांटे ७.१६५, —रूपांचे कांटे

७.१६७, —चिया भाली ७.१६८, —चा वेगु
१३.६८१; विकल्पजात १३.४८१, —रस
१५.९६; कोहंविकल्प १५.३१०; नानाविकल्प-
जाल १७.२२६; निर्विकल्प—निर्विकल्पाचिये
बरडी ८.२१; निर्विकल्पलावणी १८.१६५५;
संकल्पविकल्प १३.४८०, १६.७६, १८.७३७.

विकार—मनावर होणारे अनिष्ट परिणाम, श्रोम,
कामक्रोधादिकांस उद्देश्यन. तैसें प्रकृति आधारें।
कर्मद्रियें विकारें। नैष्कर्म्य हीं व्यापारे। निरंतर ॥
३.३२, निष्कर्म स्थितीस पोहोचलेलाही कर्मे
करीत असतो. तैसें जे द्वये विकारि। विकार नव्हे
अवधारिं. परि आकार नांव भंवो। सोन तें
सोन ॥ १३.८९८ (१, २). ५.१३७, ७.५८,
९.२१४, १३.१२, १३.८९४ (१), १३.९८५,
१४.६८, १४.१५०, १४.२९२, १५.१००,
१५.२५६, १५.२७१. विकारांचीं द्वये
४.१२७, —राचें उदाणें ८.१४१, —राचिया
झुलुआ ७.९५, —राचेनि पैसें ७.४६,
—राचेनि विटालें १३.४७७; आठें विकारीं
१४.८८, सं. वा. श. पहा; औपाधिकां विकारां
१५.४६५; गुणाचा विकार १४.२९२;
विकारांतराची मांदी ७.१०३; विकारश्रोम
१४.९३, —भरण १३.९६१, —भारें
१५.१५०; प्रकृतिविकारीं ९.१२६; अविकार
४.५७, स—१३.१६१; विकारी—तेवि
विकार होऊनि तैसें। विकारी नोहे ॥ १३.८९४ (२).

विकाशणें-सणें—फुलणें, विस्तार पावणें.
विकाशणें—तंव नानावर्णें कमलवनें। विकाशलिं
तैसिं अर्जुनें। ११.२००. १४.२९४. विकाश—
नाना कमलीं पांडवा। विकाशु जैसा बरवा।
विकाशीं यावा। परागांचा ॥ १८.३४४ (१, २),
११.३५६, १८.१३६७; अद्वयाअब्जिनी-
विकाशु १६.१. विकासणें—मध्यमा विकासिनी।
१८.१०३२. विकास १८.२७४, संकोच—
१५.५२०; विकासिनी—विश्वविकासिनी मुद्रा
१७.१.

विक्रि—विकणें पहा.

विकृत-ति-ती—विकृत—विकारयुक्त, विक्राळ.
विकृत आणि थोर ११.६२२; अविकृत,
विकाररहित, २.१४९, १३.१००१ (१).

विकृति—मनोविकार, विषया(यां)चां बोवरा(रां)।
विकृतिसिं असे ॥ ७.१६४. १३.४७५. **विकृती**—
अविकृतातें विकृती १३.१००१ (२); **विकृती-**
विण ४.२१९; अविक्रिय, ज्याला विकार होत
नाहीं असा, १५.३०५; अविक्रिये आत्मसत्ते
१५.३४८.

विकोप—ओम. १५.२३०.

विक्रम—पराक्रम. अनंतविक्रमा ११.५२६.

विक्रांत—पराक्रमी. १.९९.

विक्षेप—अडथळा. विक्षेपाचीं पाणिबलें ६.४६९.

विख—जहर; घातक, मारक द्रव्य. बापा विखाविषा
मधुरता। झनें भावडि उपजे चित्ता। तो परिणामु
न विचारिता। सेवावें ना ॥ ३.२०७. कां विख
चि होउन परते। सापा दूध ॥ १३.७२१. जैसा
रसरीती मरता। राखिला विखें ॥ १८.१६१.
९.१४१, ११.४००, ११.४३४, १५.३८८,
१८.५६१. **विखाचे आगर** १८.२३३; जलतें
विख १२.६८; अमृताचें विख करी, सापास
उद्देशून, १८.६७६; **विखें रांधौनि वाढिलें**
१८.७११; **विखाभि**—नातरि विखाभीसि प्रव-
र्त्तला। वडवानल ॥ ११.३५२; **विखाभरणें**—
भोगिजति शब्दादिकें। विखाभरणें ॥ १५.३२८,
विषयरूपी विषाच्या अलंकारास उद्देशून,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘विषयभरणें’, विषयांनीं पोषण
करणें, १५.३६०. **विष** पहा.

विखम—वांकडें. विखम पडे ९.३४१. **विषम** पहा.

विखय—विषय. ९.३४३.

विखार—सर्प. हा निलेयाचा दुसरा। यया बुद्धी
हातु घालिजे विखारा। ९.१४७. १५.१६९.

विखिं-खीं-खें—विषयीं, संबंधीं, बाबतींत.

विखिं—आत्मजेचां विखिं १२.१३१; इये विखिं
१३.५३३, १८.१५५१, —विखिंचा ११.७७,
—चि विखिंचें १३.४५१; कव्हुणी विखिंचे
१३.१८४; घडतां विखिं १५.११५, तिथे—
१८.५५८, तेयांचां — १८.५९४; **विषयविखिं**
१३.५११, शास्त्र—१७.३९; **साविखिं**, सर्व
बाबतींत, १६.१४४, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रती-
तील—‘सर्वविषीं’ १६.१४५, हा पाठ ग्राह्य
वाटतो; स्त्रियेचां तरि विखिं १३.७९५.
विखीं—आश्रयां. विखीं १६.४२९, इये—

१३.६७, कोणही हि—१३.३५८; **धर्मविखीं**
१३.२०९. **विखें**—आतां इये चि विखें
पार्थी। ३.८५.

विखुरणें—पसरविणें. विखुरिले विकल्पाचे काटे।
७.१६५. १५.२६८, १६.९९. सांडीविखुरी
गेलें, सांडून पसरवून टाकलें, ९.३९.

विखो-विषो—विषय, इंद्रियांना गोचर होणाऱ्या
कामक्रोधादि उत्पन्न करणाऱ्या वस्तू, चर्चेची
बाबत. **विखो**—विखो पासीं हीं आलेयां आशे न
रिगे। हें काइ ह्मणौनि ॥ ६.६३, इंद्रियसुखाचे
विषय जवळ आले तरी ते कोणते आहेत
त्यांचा आस्वाद घेण्याची इच्छा होत नाहीं,
यावर ६.६२ ते ६.६५ पहा. २.३०७,
१३.८७, १५.३९७. **विखो ओखटा** ५.१२६,
—भोगिला १५.३३९, —वोपितां, येथें विषयांचें
सेवन केलें तर, ३.२०५; दीठिचा **विखो**
१८.१७१४. **विषो**—दुःख करावेया सर्वथा। विषो
नाहीं ॥ २.१६३, दुःखास कारण होणारी बाबत.
तैसा मानसीं विषो पोखे। रसद्वारें ॥ २.३०६.
साहाजें शब्दु तरि विषो श्रवणाचा। ६.१७.
६.३०, ९.४४३, १३.२३९, १३.७०३,
१४.३७, १५.१७७, १८.१३४४,
१८.१४७०, १८.१६६३. **विषो जीणौनि**,
विषयवासना जिंकून, ११.१७३ (१), —दीठी
सुये, विषयभोगावर दृष्टि ठेवून, हे मिळावे
म्हणून, १३.८०८, —चि वाणिते जाले,
ईश्वराच्या लीलांचे विषय वर्णन करूं लागले,
११.१७३ (२); प्रेमा विषो होये १८.१३३७;
प्रकृतिविषो, प्रकृतीचा विषय, ९.९८, ज्ञान—
ज्ञान हा विषय, १३.६३३.

विखोंचणें—टोंचणें. हें असो पर्वतांचिये हृदयें।
पर्जन्यधारी ने विखोंचे। ९.१२५, पर्वताच्या
आंतील खनिज पदार्थ पावसानें मिजत नाहींत,
यास उद्देशून.

विख्यात—प्रसिद्ध. हे गीता नांव विख्यात।
१८.१११४. १०.२१५. **विख्याता** १५.२०३.

विगुंतणें—मग्न होणें. तो विगुंतला असे आंतरीं।
महासुखें ॥ २.३६१.

विघडणें—वियोग होणें, विकल होणें, सुटणें.
तारण्याची गांठि विवडे। ६.२६०. १८.७८२.

आयुष्याचें सूत्र विवडतां ७.१७७;
विघडलेयां ९.१६९; विघड ६.३९०, ८.२५५;
विघडवणें—गात्रातें विघडवी ६.२१९.

विघरणें—विघळणें, वितळणें. पुष्टि लागे विघरो ।
कांति पाहे निसरो । १३.७५५. १८.२८४.

विचक्षण—जिशासू, शहाणा, चिकित्सक, विचित्र.
पेसे विचारितां विचक्षण । गुपीनि ठेले ॥ ४.८४,
चिकित्सक. जालें पडिल्यां लवण । सवें जल वि
होये विचक्षण । १८.१४०४. विचक्षणा-णां-णें
१०.२६१, ११.१५६, १७.३०६, १८.३५८,
१८.८८१, १८.९३७, विचक्षण-शिरोमणी
१८.५०८, हे संदर्भ अर्जुनास उद्देशून आहेत.

विचंवणें—श्रम पावणें, कष्टी होणें. तैसा आग्रहाचा
पाशकु । विचंबे वायां ॥ ६.४९. १८.१०४५.
विचंवणें १८.६०६.

विचरणें—फिरणें. जें यमनियम टकति । तें इंद्रियें
सैरा विचरति । १.२४८. ९.२१०, १३.६६०.
विचरणें १३.५२६.

विचारणें—प्रश्न करणें, विचार करणें. तंव दया
पूर्वपर बोलाचा । विचारुनि कुमर पांडुचा । कैसा
प्रश्नु हान अवसरिचा । करिता होईल ॥ ४.२०९,
विचार करून. १.६७, १.२४५, २.१३,
२.१९, २.२२, २.३०, २.५२, २.९७,
२.१३१, २.१३३, २.१३८, २.१७६,
२.१८०, २.२०६, २.२६३, २.२६५,
३.५, ३.७७, ३.२०७, ३.२१७, ३.२२३,
४.८४, ४.१७६, ५.१, ५.१५, ५.१०८,
५.१२६, ६.१४८, ६.३७८, ११.४८३,
१३.१७, १५.४३४, १६.५७, १७.५२,
१७.८९, १७.३९७, १८.१४६, १८.३०९,
१८.५१७, १८.५५२, १८.६२३,
१८.१२८५, १८.१६२३. विचारिजत असे
७.१५३; विचारिजति ६.३९; विचारिजो
९.१२, ११.९३; विचारावेया—शास्त्र
विचारावेया १७.२३१; विचारुतु १४.२२१
(१); विचारें (३) १२.२०७, ज्ञानदेवी, कुंटे—
‘विचरे’ १२.२०८; विचारिता—विचार
करण्याचा, पाठिं विचारितेया वेगा । तो विवेकु
ही ठाके मागां । मग अविचार ये आंगा । घडौनि
जाय ॥ ६.४६५ (१); अविचारतें—विचार न

करतां, सहज घडलेलें, हें एकलांत चराचर ।
अविचारतें सुंदर । प्रसवनि धोर । धोरावली ॥
१४.१०९; विचार—प्रश्न, कल्पना, विवेक,
२.२२१, ४.१४९, ४.१६५, ७.५, १४.७२,
१४.२२१ (२), १५.८०, १५.३६१;
विचाराचां आगिठां १३.१०३१, —डोलां
१४.२६६, —चा दिवा १८.१००२, —चां देशीं
१८.३२३, —ची भास १४.२४४, —चिया
रसना ७.१८८, —ची वाट १३.८६८, —चा
वारा ६.३१९; विचारासि न मिले ११.४८७;
विचाराचेनि हातें न पवनी ९.१८४;
विचारक्षीरार्णव १५.५३९; विचारजातां
११.१९१, —पर २.१२५, —विरिं, विचारशूर
पुरुषांनीं, १४.४९; वस्तुविचार, वस्तु-स्तु
पहा, सारासार—, सारासारविचार । भंवु जेहातें ॥
६.४४४; अविचार ६.४६५ (२), १६.१२३,
स—१५.२६६.

विचित्र—विलक्षण, निरनिराळे, नाना प्रकारचे.
ए(ऐ)सें एक वि परि विचित्रें । आणि भयानकें तें
चि बहुवक्तें (क्त्रें) । ११.३३५. तेवि विचित्र विश्व
पाहीं । एक वि हें ॥ १४.११७. तैस सप्तगुणि
विचित्र । कर्म जें जर्गी पवित्र । १८.८७१,
क्षत्रियांच्या ह्या सात गुणांचें वर्णन १८.८५४ ते
१८.८७० ओव्यांत पहा. १५.९८, १६.१३१,
१८.३८२. विचित्रु संकल्पु ६.९४; लाघविचे
विचित्र विनोद १८.७९४; गुणभेदविचित्र
१८.५२०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘गुणभेदचरित्र’
१८.५२३; विचित्रता—भूतांचिया विचित्रता
१८.५३६; वैचित्र्य ६.४०५, ज्ञानदेवी, कुंटे—
‘विचित्र’ ६.४०६.

विचुक—अडखळणारें, आणि बालक बोवडां बोलीं ।
कां वांजुडां विचुकीं पाजलीं । ९.६.

विजय—जय (१) पहा. हों काज सार विजयाचें ।
किं तें मांडार महातेजाचें । १.१३८. १८.१६३४.
विजयाची गुढी १४.४०६, —सि ठावो
१८.१६३३; विजई ३.२७; विजया होई
११.४७६, विजैयां होभावें १८.१३८,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘विजयी’ १८.१३९; विजय-
ध्वज १२.२०, —लक्ष्मी १०.२३२, —वृत्ती
१.२१०, —श्री—मोक्षविजयश्रिये वरेंतु

१८.१०४३, विजेश्री-विजेश्रियेचां पाटीं
७.१२, ज्ञानदेवी-‘विजय श्रियेचां’, कुंटे-
‘विजयश्रियेच्या’ ७.१२; कीर्त्तिविजय
१८.१७५९, दृष्टादृष्ट-१८.१७७९, भव-
१८.१०६०, रजतम- १४.२०२; विजयपण
२.२२७, -येपण १.२४, ज्ञानदेवी, कुंटे-
‘विजयवृत्ति’ १.२४.

विजु-जू-वीजु-जीज. विजु ६.२८५, १५.१११.

विजू-आवयेयां विजूंचा मेळावा कीजे । ११.२३५.

विजूं माझि ७.५७; कल्पांतविजूंचिया फूटी
११.२०१; प्रलयविजूंचीं जुवाडें ११.३५८.

वीजु-बल्ला होये तैसा । वीजु नाहिं ॥

१४.१६९. १८.४३१. विद्युत्-विद्यू पहा.

विज्ञान—(१) प्रपंचज्ञान, प्रपंच. अर्जुना तेया नांव
ज्ञान । येरु प्रपंचु हें विज्ञान । येथ सत्वबुद्धि तें
अज्ञान । तीन्ही जाण ॥ ७.६, वर ७.४ व ७.५
मध्यें जें वर्णन केलें आहे तें ज्ञान, त्या खेरीज
इतर ज्ञान तें विज्ञान व प्रपंचबुद्धि खरी आहे
असें समजणें हें अज्ञान. मग तेया काष्टाचां
ठां. सांव पां बीजपण आहे काहीं । ह्यागैनि
विज्ञानीं मीं नाहीं । जन्हीं हें माझे ॥ ७.५५,
काष्ठ बीजापासून होतें पण जसें काष्ठांत बीजपण
नसतें, तसें प्रपंच हा जरी माझाच विकार आहे
तरी मी त्यांत नाहीं. ७.३. विज्ञानाचिये खोले,
प्रपंचरूपी खोळीतून गाळलें तरी जें गळत
नाहीं, ८.१६, -चां डोलां ११.२११;
विज्ञानात्मक भावो ६.८८; ज्ञानविज्ञान, ज्ञान
व विज्ञान, ९.४४; विषयविज्ञानयंत्र, विषयांचा
अनुभव करून देणारे, ८.१४४; विज्ञानेंसीं,
विज्ञानासहित, ७.२, ९.४२. (२) ईश्वराच्या
ठिकाणीं निश्चयात्मक बुद्धि, ब्राह्मणाच्या गुणांपैकीं
आठवा गुण, यावर १८.८४३ ते १८.८४५
पहा.

विझणें-वीझणें—मालवणें, थांबणें, शमन होणें.

विझणें—देखें अग्नि विझीनि जाये । मग जें राखोंडी
केवल होये । ५.२३. ८.२११, १४.२५५,
१४.३०६. निरंधन आणि विझालें १३.२७९;
जले ना विझे १६.७३; जलों विझों नेणे, राखेस
उद्देशून, १४.३५७; विझणें—जैसा निरंधनि
विण आगी । विझणें वि उरे ॥ १२.१८३. वीझणें—

कां बारा चि वाजे वीझे । गगनें निश्चलां असिजे ।

१४.३४४. १४.३९१.

विटणें-वीटणें—कंटाळणें, विघडणें, नासणें, नाश
होणें. विटणें—तरि आत्मसुखाच्या गोडिया ।
विटला जो विषयां । ४.१८५. १६.२८३. विट—
कंटाळा, विषय-विटें ११.३१६; अविट—
अविट नाथिली आस्थानुद्धि । विषयसुख चि परमावधी ।
४.२०. वीटणें—तरि आत्मयोगें आथिला । जो
कर्मफलासि वीटला । ५.७१. २.४१, ९.५२,
१३.४४८, १३.५७४, १३.८२२. वीटे ना
वेचे १३.११०८, -ना सरे ८.२६१; वीट
१४.३२६, १८.२१७; अवीट—तूं अवीट हें
पाहीं । चितन्य येक ॥ २.१६९; न विटे, हें विटणें
किंवा वीटणें चें रूप असणें संभवतें, १७.२१९.

विटंक—घनदाट. विश्वाकार विटंकु । १५.६२,
अश्वत्थास उद्देशून.

विटंबणें—तिरस्कार करणें, उपहास करणें. हा ठाळ
पांडवा । पदार्थजातीं आववा । विटंबी तो होआवा ।
वैराग्यलोड ॥ १५.२३४. विटंब १३.४६६.

विटालणें—अशुद्ध होणें, अपवित्र होणें, विघडणें.
जेथ विटाललें मन । चोख कीजे ॥ १३.१७४.
इंद्रियें सदा पदाशीं । रिगतां विटाललीं होतीं । तियें
प्रत्याहारतीथीं । नाहाणिलें कीर ॥ १८.९८८.
४.१०३. विटाललें मुख, तोंड विघडल्यावर
दूधही नकोसें होतें त्यास उद्देशून, ९.१४१; विटा-
लविणें—साधुवृंदें विटालविली(लीं) ३.२४६;
विटाल—गंगा मीनलयां नदी । विटालु जैसा ॥
१८.४४७, दुहवेवारी जैसी । विटाल(लें) लोटे ॥
१८.६७८, वाईट वर्तनाची स्त्री आयत्या वेळींच
दूर बसते त्यास उद्देशून, ज्ञानदेवी — ‘दुर्व्यवहारी’
कुंटे — ‘दुर्व्यवहारी’ १८.६८९; वीठिचा
विटालु गेला ११.२८७.

विडा-वीडा—पानाची पट्टी, तांबुल, पान
सुपारी व दक्षणा. विडा १७.२७५; विडा पाउड
१८.४६, पाउड पहा. वीडा १३.४२१.

विडाल—दोष (राजवाडे). तरि डिंभोपाधिकु आहे ।
विडालु तेथ ॥ १८.२२, त्या प्रतिपादनांत
‘लेंकरुं’ आहे ह्या उपाधीचा दोष लागतो, डिंभ
पहा, ज्ञानदेवी, कुंटे — ‘विडाल’ १८.२१.

विडी—वर्तुळ, कडें. विद्युलतेची विडी । ६.२२४.

विण-वीण—शिवाय, वांचून, खेरीज. हे शब्द इतर शब्दांस जोडून किंवा सुटे आलेले आहेत.

विण—आगा करितेन विण कर्म । तें चि तें नैष्कर्म्य ।

५.६३. देसा करितेन विण अगोचर । अव्यक्तीं हा आकार । निफजवी जो व्यापार । तेया नांव कर्म ॥

८.२८. दिसतेन विण दिसतें । अदृश्य जें ॥

१५.७५. तपनें विण प्रकाशु । जाड्यें विण रसु ।

पोकली विण आशाश(काशु) । होये जैसें ॥ १७.२२७

(१, २, ३). पांतेपणें विण जैसा । पांत ठाके ॥

१८.९७०. ६.२४, ६.८९, ६.३३९, ६.४३०,

६.४५७, ८.२४, ८.२८, ८.२१२, ९.२९,

९.७०, ९.१७१, ९.२३२, ९.२६१, ९.३३०,

९.३६३, ९.४२९, ११.९६, ११.१९३,

११.२६८, १२.१८३, १२.२०९, १३.२३,

१३.२९३, १३.२९९, १३.३०१, १३.३३९,

१३.३९९, १३.५२७, १३.५३०, १३.८३५,

१३.८६७, १३.९०५, १४.२५०, १५.७४,

१५.८५, १५.२२६, १५.२४५, १५.४०५,

१५.४९४, १५.५१२ (१, २), १६.१६,

१६.२७४ (१, २), १७.२३, १७.१४२,

१७.१८३, १७.२२९, १७.३४६, १७.३४९,

१७.३८७, १८.७८, १८.२६२, १८.३७०,

१८.४२६, १८.४२७, १८.७१८, १८.८११

(१, २, ३), १८.८५४, १८.१०८४,

१८.११३४, १८.११४३, १८.१२५८,

१८.१३८९, १८.१४७२, १८.१४९०,

१८.१६८१, १८.१७२०. **मीपणें विण**

१५.२४२; इतर शब्दांस जोडून—ते पाहाटेविण

पाहाटवित । अमृतेंविण जिववित । योगेंविण

दावित । कैवल्य डोलां ॥ ९.२०० (१, २, ३),

१.५८, १.१७२, १.१८७, १.२१२, २.१९९,

२.२६६, ३.२५२ (१, २), ३.२५३ (१, २),

३.२५४ (१, २), ३.२५६ (१, २), ३.२६५,

४.६७, ५.३१, ५.३९, ५.५९, ५.९६,

६.३३, ६.४४, ६.७९, ६.३३५, ६.३३८,

७.११७, ९.४२२, ९.४३२, ९.४४२,

१२.६६, १३.१४०; **एणेंविण** २.३०७, **एही-**

३.२५७, तुआं- १.२३४. **वीण**—वरिष्ठायें

वीण सागर । जलें जैसा निर्भर । १२.१५१. **मज**

वीण ९.३१०; इतर शब्दांस जोडून—

४.११६, ४.१९२, १०.६३, १०.१४५,
१२.६०.

विणावणि—विगकाम. तेथ तंतुसमवायें पटी ।

जेवि विणावणि दीते ॥ ९.१०५. मग तिथे विणा-

वणिचेनि आधारें । लाहाना चौकाडि(डि)यां पटत्व

भरे । ९.१०३.

विणें-वीणें—जन्म देणें, उत्पन्न होणें. **विणें**—

तरि एयांचा पहिला कुरुठा इंद्रियें । जेथीनि प्रवृत्ति

कर्मातें विये । आर्या निर्दल्लुनि घालीं तियें ।

सर्वथेव ॥ ३.२६३. हें असो वयसेविये सेवटी । जैसें

येक चि विये वांझोटी । ६.१२१. **विआलीं,**

हा पाठ व्यालीं, सर्पांत या अर्थी व्यावा,

१५.३८८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘व्यालीं’

१५.४२०, परिशिष्ट (८) पहा; **विआलें**—

एणें अज्ञान सांडी(वीं) विआलें । धर्माधर्म जें ॥

१८.१३८०, **वियतां**—कां न वियतां

बायुनें । वांसें आकाश रीतें । १४.७५, **वियाला-**

ली-लें—इच्छा ज्ञान क्रिया । वियाली हे ॥

१३.९८८, १०.९९, १०.२१८, १३.७१०,

१५.४८२, १७.२४७, १८.१३८२; **विये**

६.१०३, ७.१७०, ८.२६, ८.८७,

९.२७, ९.२६४, ९.२७८, ११.७२,

१३.६२३, १३.१०१९, १४.६५; **आबुलि**

जग विये १३.९७४; **ऐसेसे संकल्प**

मन विये १३.१९८; **प्राची अरुणातें विये**

१८.३५४; **वियें** १४.८४. **वीणें**—तिहीं योगा-

त्रीकिं यजिजे । तो दैवयल्ल वीजे । ४.१२३.

वीउनि—आपण चि वीउनि दुहिता । न मम ह्याणे

पिता । १८.२३२, **वीत** असे ११.२५६, —जाये

१८.२५२; **वीति**, उत्पन्न करतात, १८.९३;

व्याली—तेया ब्रह्मातें व्याली । दैविकी इछा ॥

११.५०६, १४.११४; **निंदा दुरितें व्याली**

१८.१३८१.

वितंड—(१) प्रचंड. ११.३७०. (२) मिथ्या वाद. १३.२२.

वितान—विस्तार. विविधयागवितानें १५.२८७.

वितुलणें—वितळणें, क्षीण होणें. वाचेवें वितुलणें ।

१८.१५४३. ९.२८.

वित्त—धन. वित्तें मेलवीति १६.३४५; **वित्त-**

काम १८.७५५; पुत्र वित्त कांता १५.४५९;

पुत्र वित्त परलोक १८.१८७; पुत्रवित्तकलत्र १८.९५३.

वित्पत्ति-त्ती—व्युत्पत्ति, येथें पांडित्य. वित्पत्ति—९.३७४. वित्पत्तिअहंकार १३.७२२.

वित्पत्ती—जेवाचिये वित्पत्ती(त्ती) गेलें। अज्ञानवेलीं ॥ १३.८३७, त्याचें पांडित्य अज्ञानाचा वेल विस्तार आहे, ज्ञानदेवी—‘व्युत्पत्ति तें’, कुंटे—‘व्युत्पन्नत्व’ १३.८४१.

विद्-द—शब्दास जोडून. जाणणारा या अर्थी. **विद्**—विदुदयोद्यानद्विरद, ज्ञानाच्या अरण्यांतील हत्ती, ज्ञानाचा अभिमान नाहीसा करणारा या अर्थी, १८.७, कुंटे—‘अविद्योद्यानद्विरद’, अविद्यारूप वनाचा नाश करणारा, १८.७; आत्मविद्विलासीं, आत्मज्ञानांत विलास करणारांनीं, १५.६५. **विद्**—अहोरात्रविद् ८.१५७, आत्म—५.१४८, ६.१५६, ब्रह्म—, ब्रह्म (१) पहा, वेद—८.१०१; कलाविदपण—एथ कलाविदपण कलां। १.३७, येथूनच कलांना कुशलता लाभली.

विदग्ध—(१) चतुर, पंडित. ते विदग्धा रसवृत्ती। ह्यणिषल कथा ॥ १०.४०, ती कथा चातुर्यपूर्ण व रसयुक्त म्हणतां येईल. मूळशास्त्रपदें विन्यासें विदग्धें वाखाणीन, मूळ गीताशास्त्रातील पदें विस्तारानें चातुर्यपूर्वक वर्णन करीन, १४.२९; विशदबोधविदग्ध १०.१, बोध पहा. (२) करपलेलें. शुष्कें अथवा स्निग्धें। सुक्कें कां विदग्धें। १५.३७७.

विदलणें—नाश करणें. विदलितामंगलकुला १८.२, कुल (३) पहा; विदल, हिणकस, डांक असलेलें, विदल बहू चोखा। मीनलेया वाला एका। १३.१०३, वालभर हिणकस सोनें अगदीं चोख सोन्यांत मिसळलें तर कस उतरतो यास उद्देशून.

विंदाण—कौशल्य, निग्रह, फसवणूक, दगा. १८.४५१. अहंकाराचेनि विंदाणें ७.२१, दर्शनाचेनि—११.२२८; तमाचें विंदाण १४.१७२; खेळतेयां विंदाणां माझि १०.२६१; इंद्रिआं विंदाण लागे, इंद्रियांचा निग्रह होतो, ६.३६५; आंबु वेगु विंदाण १३.२७१, आव पहा; विंदाणियें, कारागिरीनें, कुशल व्यासानें असाही अर्थ घेतां येईल, १८.४४.

विदारणें—फाडणें, पांगापांग करणें. १.१६२, २.२००.

विद्यमान—सांप्रतचें. ६.४७१, १६.८६.

विद्या—ज्ञान, माहिती, विद्वत्ता. किं परमधाम प्रकट। हें विद्यांचें मूलपीठ। १.३०. तरि विद्यां माझि प्रस्तुतीं। अध्यात्मविद्या मीं ॥ १०.२४६(१). १३.६७१, १३.८२३, १३.९८८, १६.२१७, १८.१४७४. विद्यांचां गावीं ९.४७, —चा झडझडाट १५.१९०; विद्येचा पसारा १३.६५८; विद्यांचा विश्राम १७.३३; विद्येचिया सांगडी ७.८१; विद्यारविंदप्रबोध १०.१, प्रबोधणें पहा, —गौरव ९.२४१, —जात, —जात पहा, —मानें, विद्येनें वमानानें, १४.१४९, —वयमाजें १३.७१४, —विनयादि किं १७.२०४, —विनोदविभवें, विद्या, विनोद व ऐश्वर्य यांमुळें, १६.२४०, —सिंधु २.४३; अध्यात्म-विद्या १०.२४६(२), ब्रह्म—, ब्रह्म (१) पहा, मंत्र—९.४७१, यज्ञ—१४.१५५, १७.१८०; शस्त्रविद्यापारंगत १.१०९; सकल विद्यांचें अधिकरण १३.१, सकलविद्या(द्यां)चिये श्रुष्टी १२.९; विद्या किं वयसा ९.४९०, —स्तुति बहूमानें १६.२२५; सुविद्या १३.७२०, —ता १४.३२७; सुविद्या १०.१३१; अविद्या, अज्ञान, माया, तेणें आत्मबोधें तेंस। अविद्यासि कर्म नासे। १८.२२७, ३.२३८, ४.१२२, १४.८६, १४.९५, १५.२६०, १६.३५, १८.२६५; अविद्येचें आंधारें ११.१७७, —चिया आहुती १८.१५१६, —चां गावीं १८.६८७, —चिया चिधिया १८.९११, —चिया नीडा १८.४००, —चा मळ १८.१२२६; अविद्ये उणें आणी, अज्ञान नाहीसें करतो, १३.१६८, —सी जीणें नाही १८.२६४; अविद्या जेणें लाठी, ज्यामुळें अज्ञान बळावतें, १३.११३; अविद्यांचें दांग उमटलें ११.२१३; अविद्येचिये पोटीं उपजत, जीवाचें विपरीत ज्ञान, १८.४६४; अविद्या समूल खाए, संपूर्ण अज्ञान नाहीसें करतें, १५.४०७; अविद्यागर्व १७.३२७, —जात, —जात पहा, —तिमिररोखें १८.१६४७, रोख पहा, —नाश १८.१२३७, —विनाश १८.१२२७.

विद्याधर—गंधर्वीपैकी एक वर्ग. पितृ ऋषि
विद्याधर १५.१९३; विद्याधरसमूह ११.३२६.
विद्युत्-विद्यु—बीज. विद्युत्-२.७८; विद्युल्लतेची
विडी ६.२२४; विद्युत्स्फुरण ५.११२. विद्यु—
युगांतविद्युचां पालवीं ११.२९६.

विद्वत्ता-विद्वांस—विद्वत्ता, पांडित्य. विद्वत्तेचें
भूत आंगीं भरे १४.१५१. विद्वांस, विद्वान
या अर्थी, जो विद्वांसु डोर वाहे १३.८२३.

-विध—शब्दास जोडून. प्रकार. एवंविध
११.३०७, १३.१२७, १५.३१६, येव—
११.६८१, गुण—, शोभेस उद्देश्यन, १३.१०७६,
नाना—, नाना पहा; पृथग्विध—तें पृथग्विध करण।
कर्माचें यया कारण। तिसरें गा जाण। १८.३२८,
ज्ञानेंद्रियांस उद्देश्यन; द्विविध, त्रिविध-ता-त्व-
पण-ध्य, चतुर—, पंच—, नव—, नवविधपण,
सं. वा. श. पहा.

विंध्य—भेदणें. ११.४७३. आकाश विंध्येल्यां
१८.६११; वर्मी न विंध्ये १६.१४९.

विधान—पद्धत, धार्मिक क्रिया, वेदाज्ञा. यज्ञीचें
विधान सरे। ४.१४८. ९.२६४, १५.१७७.
वैदिके विधानीं १८.८१६; मंत्रयंत्रविधान,
मंत्रयंत्रादि कर्म करणें, ३.९०; विधिविधानरहितें
४.११७; शिष्टागमनविधान, हा पाठ
शिष्टागमविधान असा असावा, शिष्टांचा
आचार व वेदांतील आज्ञा यांस उद्देश्यन,
१५.१८७.

विधि-विधी—शास्त्राज्ञा, शास्त्रांतील नियम, कर्म
करण्याची रीत, प्रयोग इ. विधि—न लोपीति
विधितें। २.२४९. विधितें पालीत। निषेधातें
गालीत। मज देउन जालीत। कर्मफलें ॥
१२.७७. १३.८२७, १६.३८२. विधिची
आज्ञा १६.२८५, —चेनि अर्थ १८.६९६,
—चेनि वंदें १८.८३२, —ची मीड १६.४४४,
—ची वाप १३.३१, —चेये वापे १३.३३, —चा
बोडा वारा १७.१९०; विधिनिषेध १.२४५,
१२.११६, १५.१५६; विधिबोध ७.८७;
विधिमार्ग ९.३०४; विधिविधानरहितें
४.११७; विधिविवर्जित ९.१५६. विधी
१७.१७८. विधीचेनि वस्त्रें हीन हिंडे १८.५४६;
यथागम—विधी १६.९४; वाक्यविधी, वेदांतील

आज्ञा, ४.१२८; विहितक्रियाविधी ३.११९;
अविधी १८.२३९; यथाविधि-धी, यथा पहा.
विधुलणें—विसकटणें. अहलि तें (ते) पूजा विधुले।
१७.७, अहलि पहा.

विध्वंसणें—पूर्ण नाश करणें, अस्ताव्यस्त करणें.
तेणें दलभार विध्वंसिला। वारवांचा ॥ १.१६१.

विध्वंस—विषयविध्वंसैकवीर १८.१७३४.

विनट—चिन्ह. जेणें उरीं हलाति पांयरा। तेयाचे
विनट वाहाति दातारा। ११.२०५.

विनति-विनती—विनति, प्रार्थना, याचना.
विनति—विनतिष एकिए देअ। चित्त देंतु ॥
१५.२८०. विनतिव्याजें १४.२५. विनती
४.२१४, ११.११२, १३.४०४, १८.८५.

विनय—नम्रता. अखंड अगर्वता होउन असति।
तेयाते(तें) विनयो हे वि संपत्ति। ९.२२५.

विनयद्रुमांचिये आरवीं ११.३३२; विद्या-
विनयादि किं १७.२०४.

विनवणें—प्रार्थना करणें, आर्जव करणें, विनंति
करणें. हें सलगी मियां ह्याणितलें। चरणा लागौनि
विनविलें। १.६३. विनउं तें थोडें ९.२३३,
—लाहें १.६६; विनवावा ६.१३८, —वें
९.३०; विनवावेया लागि ११.५६५; प्रजीं
ब्रह्मा विनविला ३.८७; विनविलें १.८०,
५.५, ७.१९२, ११.१५, ११.११०,
११.५६८; विनवीतु १८.२९; विनवणि—
विनवणिये साठि १२.१८; विनवणी ३.२२५,
९.२, ११.४३९.

विनाश-विनास—पूर्ण नाश, नायनाट. विनाश
—हा विनाशाची वायुर। प्राणियांस ॥ ४.२०१,
संशयास उद्देश्यन. अविद्याविनाश १८.१२२७,
जन्म—१०.८२, रजतम—१७.३१४; अविनाश
—तें अभ्यक्त तूं गहन। अविनाश जी ॥ ११.३०३,
हा नासतां भूताभासु। पथ आत्मा अविनाशु।
१३.१०६०, २.१०५, ९.२९५, १८.१२५२.
विनास—सर्वोपाधिनास १५.४७७.

विनियोगणें—योजना करणें, व्यवस्था करणें.
ह्याणनि स्वधर्में जें जें आजें। तें स्वधर्में वि
विनियोगिजे। मग उरे तें भोगिजे। संतोषेंसी ॥
३.१२५. ६.२८१. विनियोगुनि १७.१७९;
विनियोग—उपयोग, खर्च, समर्पण, जो

असतिये समृद्धी । विनियोगु करी ॥ १०११९,
प्रशस्ते कामें तिये । सछद्दु(ब्दु) विनियोगु
भाहे । १७३७६, १७३४६, १७३४९,
१७३५०, १७४०७, १८७१२; विनियोगाचें
वर्म १७३४३; सछद्दाचा विनियोगु
१७३८२; सविनियोगु १७४१०.

विनोद—कौतुक, कर्मणूक, चेष्टा. भला जाला
विनोदु । कथेचा ह्ये ॥ ४३. कां लाघविचे
त्रिवित्र । विनोद ते ॥ १८७९४. १८१३६६.
विनोदवनवाटिका ९३१९, वाटिका पहा;
विद्याविनोदविभव १६२४०, विद्या पहा;
विनोदें, कौतुकानें, मजेनें, सहज, पै चराचर
विनोदें पाहिजे । मग तेणें सुखें घरीं राहिजे ।
११५८४, ५१७५, ६४९४, १०२२,
१०१४८, ११६९७.

विन्यास—मांडणी, रचना, ठेवण, विस्तार.
तें चि मन्हाटेनि विन्यासें । १५५६०, रचनेनें.
१३६८२. विन्यासें, विस्तारानें, १४२९,
सोलिचें—, स्पष्ट खुसासा करून, १५६६.

विपत्ती—वाईट स्थिति, संकट. तैसा वियोगु जेणें
दुःख । विपत्ति शोकु पोखे । १३५८८, स्नेहामुळें
वियोग, दुःख, संकट व शोक पोसले जातात.
विपत्ति होइरू, वाईट स्थिति येईल, १३७६८.

विपरीत—उलट, खोटे. विपरीत कर्म १२१९,
—ज्ञान ९१६८; विपरीता भाग्या ११३८५;
विपरीतें चि जाणगेनि जें जें काहिं जाणिजतें'
मिथ्या ज्ञानानें जें जें काहिं जाणलें जातें;
१५४४९; विपरीतज्ञान १५४८८, —दीपिका
१५८१.

विपलणें—वरवर दाखवणें, निष्फळ होणें. परि
विपलति आचरौनियां । नाटकी जैसे ॥ १६३७४;
ज्ञानदेवी—'विफळाती', कुंटे—'विफळती'
१६३७६.

विपलावणें—वेडावून दाखविणें. देखे अक्षमें
कुडजें । किं विपलावो लागे कुंजे । १३७५९,
आंधळ्या, दुबळ्या कुंजांना पाहून त्यांना
वेडावून दाखवतो, ज्ञानदेवी, कुंटे—'विटावूं
लागे' १३७६१.

विपाइणें—कचित् मिळणें, दुर्दैवानें सांपडणें.
पै गा मनुष्याचेया सहसां । माझि विपाइलेयां चि

पथ धिवसा । ७०१०. परि ऐसे भक्त विपाइले ।
बहुवस नाहिं । ७०९९. विपाअ—प्रसंग. तंव
करणेयांचा चि विपाअ । जरि ऐसा ही पडे ठाअ ।
१३२८६, हातांनीं कांहीं करण्याचा प्रसंग
पडलाच तर.

विपायं-यीं-यें—जर कां, कदाचित्, दैवयोगानें,
चुकून. विपायं—मग प्राधिला विपायं । जरि
लोभें बोलों जाय । १३२६७. १०७१,
१३२०९९. विपायीं—तें बुद्धी हीं कवलितें
सांकडें । ह्यणौनि बोलीं विपायीं सांपडे । ६३२.
१८७०७. विपायें—येसेन हीं प्राणसंकटें ।
जरि विपायें निगणें घटे । २००५. २०२३,
२०३३०, ६१०४, ६११६, ६४३३,
७०८८, ८११८, ९९४, ११३१३,
११३६२, ११३६५, ११५३८, १२१६१,
१३२७३, १६१४३, १६३९९, १७६२,
१७१५७, १७२९९, १७३०६, १८६६,
१८२४७, १८२७६, १८३६६, १८४८३,
१८५६८, १८७१८, १८१०१४,
१८१२३१, १८१२४५, १८१४६५.

विभव—ऐश्वर्य, संपत्ति. ९४३१, १०२८६.
संचकाचीं विभवे ११४०७; विभवश्रियेचां
आगरीं ६४४२; योगविभवभांडार ६११,
भांडार पहा; विद्याविनोदविभवे १६२४०,
विद्या पहा. वैभव पहा.

विभाग—निरनिराळे भाग, भेद, वांटा. जें सर्वत्र
सदा सम । तेथ विभाग अधमोत्तम । मतिवसें
संभ्रम । विवंचिती ॥ ४६९. ९४०३, १०२८९,
१७५५, १८१८१, १८७२९. प्रकृतिपुरुषां
विभाग १३९५१; अज्ञानविभाग १३८५८,
गुण-कर्म—४७६, दिग्—१६३३४, बाह्य—
१३४७२, योनि—१३१५८.

विभांडणें—युद्धांत जिंकणें, भेद पाडणें. आहीं
दिगतिचे भूपाळ । विभांडूनि सकल । १२१८.
१३८४, १६१२१.

विभावे—विशिष्ट हेतूनें. एणें विभावे १३३२८,
हा अपपाठ असणें संभवतें, माडगांवकर प्रतीत
'येणें चि स्वभावे' १३३२८, ज्ञानदेवीत
'येणें चि भावे' व कुंटे प्रतीत 'येणेंचि भावे'
१३३२९, असे पाठ आहेत.

विभुटणी—ताटातूट, वियोग. १६-८८.

विभूति-ती—अधिक प्रमाणानें ईश्वराचा अंश असणारी व्यक्ति. **विभूति**—तेथ विभूति प्रतिविभूति। प्रस्तुत अर्जुनां सांविजती। १०-४०(१). जिह्म विभूति समस्तां। लोकांतें व्यापूनि असति अनंता। १०-१७०. १०-१९४, १०-१९५, १०-२३८, १०-२८२, १०-३०१. **विभूतिचा ठाओ** ९-५३०; सात येकि विभूति १०-२५४, सं. वा. श. पहा; **विभूतिभेद**—ऐसेया व्यापका मांतें जाणावें। तरि विभूतभेदा काह करावें। परि हें तुज योग्य न्हवे। ह्यौनि असो ॥ १०-२४५; **विभूतियोगें**—ऐसें बहुवच व्यापकपण। माझे विभूतियोगें जाण। १०-२०१; **विभूतिविशेष** १०-२१९, १०-२४२; **विभूति-विस्तार** १०-२७९; **प्रतिविभूति** १०-४०(२). **विभूती**—मी माझिया विभूती। आणि विभूती अधिष्ठिलिया व्यक्ती। हें आववें योग्यप्रतीती। इयेंची मानी ॥ १०-१०५ (१,२). १०-१०२, १०-१६८, १०-१६९, १०-१७४, १०-२४६, १०-२७८, ११-३९६. **विभूती(ती)ची काहाणो** १०-३००; **वेगळालां विभूतीं** १०-२४३, **सिनानां**—१०-२९२.

विमल—निर्मळ, स्वच्छ. १-१४, १८-९२. **कांतिविमलें** ११-१३९, **कांति पहा**.

विमुख—गाठमोरें होणें, परत फिरणें. **विमुख होईल** गुरुभक्ती। ३-१०६.

वियोग—ताटातूट. ७-१७६, ८-१३४, १३-५८८. **वियोग पडेल** १३-७६८; **वियोगावेगलें** ८-३१; **योगवियोग**—अथवा योग-वियोग। प्रियाअप्रियाचे ॥ १६-१९०; **संयोगु वियोगु** १५-२९४, **संयोगवियोगें** १३-६६३.

विरक्त-विरगत—आसक्तिरहित, वैराग्ययुक्त. **विरक्त**—जें अपेक्षेजे विरक्ती। अनुभविजे संती। सोहंमावें पारंगती। रमिजे जेथ ॥ १-५३. २-१७०, ५-१२७, ६-३४२, ८-१०३, १३-७०२, १५-३६, **जीवितेंतीं विरक्त** २-२१४; **विरक्तां भागा फोडलें** ५-१४६; **साभिलाषें विरक्तें** ११-१२८. **विरगत**, त्याच अर्थी, १-१८८, ६-१५०.

विरक्ति-विरक्ती-विरगति—अनासक्ति, वैराग्य.

विरक्ति—परि ते व्युत्पत्ति ऐसी। विरक्ति न रिगे मानसी। तरि सर्वात्मका नजसि। नोहे भेदि ॥ १५-३६०. ६-४२०. **विरक्तिची कव्हणी परी** १५-३७, —ज्वाला ४-१२७, —चिया दष्टी ५-११८; **विषयांवरि विरक्ति** ५-१२२. **विरक्ती**—विरक्तीचें पाणिग्रहण ४-१२१; **विरक्ती माल न घली** ४-१५२. **विरगति**, त्याच अर्थी. ६-१६९, १३-८०६.

विरंगुला—अडचण, आळस (ज्ञानदेवी) अडथळा, सायास (कुंटे). कणु वेंतां विरंगुला असे काहिं ॥ १५-४३३.

विरचणें—रचना मोडणें. जडाजडातें विरचितु ८-९५, ज्ञानदेवी, 'विरविनु', कुंटे—'विरविनु', लीन करतो, ८-९७; **विरचता**—मोडला जाणारा. नवा विरचता घड। पृथ्वी न्हवे। १४-३७६, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत 'न विरवितां' असा पाठ आहे.

विरज—मदत, सहाय्य. पांचां पांच विरजीं। हांति मनबुद्ध्यादि सहजी। १४-१०१, सं. वा. श. पहा. तरि हा भावु तेजें। नोपक्षी जेवि विरजे। १८-८५३. १५-४१७, १८-१५५५. **सामग्रिया विरजिया** हांति १७-३७; **विरजा**—मदतनीस, १-११७, १८-८३३; **विरजे** हांति ३-२६१; **कामां विरजा** नोहे १८-४५३; **विरजेयाचेनि संगें**, **विरजणानें**, ९-१०७; **अविरजीं**, न विरजलें जाणारें, **अविरजीं दूधाचें भांडें** १८-१४६६.

विरणें-वीरणें—विरघळणें, लीन होणें, लय पावणें. **विरणें**—तैसें सविर परि विरालें। हृदय तेयाचें ॥ २-३. जंव कठिनपण कां विरे। अहंभावाचें ॥ ६-१८७. तेथ मनाचें मेवाडें विरे। ६-४६६. जेसा संधवाचा रवा। सिंधू माझि पांडवा। विराल्यां विरावा। हें हं ठाकें ॥ १४-३९० (१, २). जो अर्जुनु कृष्णि विरत होता। १५-४२७. २-१५, ६-३२१, ६-३६७, ६-३८४, ७-६३, ११-२४१, १३-६६५, १५-५०८, १५-५१५, १६-२०, १८-१३७१, १८-१५३४, १८-१५३९. **आंगें विरत** १८-२८३, —**विरे** १७-३७२, —**जीवें विरत** १०-११२; **बुद्धिची पुलिक विरे** ६-२४६; **सरे...विरे** १८-९९९; **सांडे तरि विरे** १८-१५३७; **विरवणें**—

पुथीं(धवी)तें आप विरवी । आपातें तेज विरवी ।
६.२१९. वीरणें—जैसा वारा कां गगनीं वीरे ।
मग वारेपण वेगलें नुरें । ७.१११. १३.४९४,
१५.३६९. वीरे अथवा राहे ९.२५४; सरे...
वीरे ७.१७२, १३.११३६.

विरमणें—शमन होणें, नाहीसें होणें. आणें मन
विरमे । ६.२१२. एणें चि सत्कर्म । अशेष हिं
अज्ञान विरमे । १५.३९१. विराम १८.१३५८.

विरल-विरल—एकादें, क्वचित् मिळणारें, दुर्लभ.
विरल—तैत्तरीयां धिक्सेकरां बहुवसां । माक्षि विरला
जागें ॥ ७.१०. **अविरल**—जगदुन्मीलनाविरला
केलिप्रिया १८.४, ज्ञानदेवी कोशांत—‘जग
उत्पन्न करण्याची जी निरंतर क्रीडा ती ज्यास प्रिय
असा’ हा अर्थ दिला आहे; कुंटेच्या १८९४
प्रतीत अविरलचा अर्थ ‘व्यापक’, व १९२३
प्रतीत ‘निरंतर’ असा दिला आहे, यावर
उन्मीलन पहा. **विरल**—परि प्राप्तिचा पैली
तीर्ती । विरला निगे ॥ ७.१३. ८.१६.

विरह—ताटाटूट. **विरहक्षोभ** १६.७८, -वेडी
(डीं) १६.५; **विरही**—वियोगाचें दुःख भोगणारा,
ते तनुचेनि हिं विधोगें । विरहिये नव्हंति ॥
७.१७६, **विरहिणी** १३.३७४, १८.९१६.

विराजणें—शोभणें. हृदयभुवनीं विराजति
१२.१५३.

विरं-वीरं—वैर, वाकडें, विरुद्ध. **विरं**—जें वडिलां
येयां चिंतावें । विरं मनीं ॥ १.२१४. १६.३१९.
वीरं—जें घेववि तें न मनावें । विष ही वीरं ॥
१६.४५७, शास्त्र जें घ्यावें म्हणून सांगेल तें
विष असलें तरी तें प्रतिकूल समजू नये.
२.३५, १६.५७, १७.१०४, १८.६७२.
वीरं जेयांसि आइकिजे, वांकडेपणाची गोष्ट
ऐकतांच, २.५३; **वीरुं** १३.६६८, १८.४८४;
वीरुं अथवा नीकें ४.१९९.

विरुढणें-विरुढणें—उगवणें, पिकणें, वाढणें.
विरुढणें—येणें फलत्यागें सांडे । तें तें कर्म न
विरुढे । १२.२३४. निवडलें नुपडुडे । जलिनलें
न विरुढे । १४.३५६. २.६६, २.३४६,
६.२२६, ७.३९, १०.९६, ११.२४३,
१३.८३७, १८.६७३. **विरुढि**—अंकुर, कोंभ,
मग नवी विरुढि फूटेल । उन्मेणाची ॥ २.७९,

६.२३४, ८.२१. **विरुढणें**—तरि सर्व भूतांकुरें
बीज । विरुढतसे तें भीं ॥ १०.२८०. १४.२५४,
१५.१७६, १६.३१८, १८.२५१. **जोन्हला**
विरुढलेयां १४.१२५.

विरुद्ध—विपरीत परिणाम करणारें, अमद्र, गैर.
तैत्तें प्रीती कां प्रमादें । देवेंसि बोलिलां विरुद्धें ।
११.५५१. ३.२२१, १४.२२७, १६.१७१,
१८.६७५. **दोन्हीं** विरुद्धा, राजस व तामस
श्रद्धा सात्त्विक श्रद्धेला बाधक होतात या अर्थी,
१७.८२, भावा—१८.८९३; **विरुद्धें** गोमटीं
११.५४९; **विरुद्धा** अथवा भलेया १६.७७.

विरोधणें—विरुद्ध जाणें. आणि भलेतिये जाती
जन्मावें । मग भजिजो अथवा विरोधावें । परि
भक्तां कां वैरियां होभावें । माझेयां चि ॥ ९.४६८.

विलय—लय, शेवट. **विलइं**—वेद्याचां विलइं,
जेयाचा लय झाला असतां, १८.११९७.

विलसणें—शोभणें. प्रभा सर्वत्र विलसे विविं ।
१८.११४२. २.२८९, ८.११४, १८.८७४.
विलास—भाग्य तेथ विलासु । सुख तेथ उल्हासु ।
१८.१६१८, १३.२९२; **आत्मविद्विलास**
१५.६५; **इंदुवंशविलास** १८.१७८३;
जनलीलाविलास ११.१३०, **वनलक्ष्मी**—
१४.२९३; **वीर विलासे**(**वीरविलासें**) ११.६५३,
वीरविलासा १५.५५३; **लास्यविलास**, **लास्य**
पहा; **वाग्विलास** १३.११५४; **विषय-**
विलास ९.५०४, **शिष्यशास्त्रादि**—१८.१०५८;
विलासिनी ९.३२०, **अभिनववाग्**—१.२१,
अभिनवणें पहा; **विलासिया** १०.१, १५.३३०.

विलौनि—ब्रह्मदेवाच्या एका दिवसाच्या अवधीत,
येथें एका दिवसांत. विलौनि पांति लठी
येकसरी । ८.१५३. १३.७६८. **वील**, ब्रह्म-
देवाचा एक दिवस, ८.१५४.

विवक्षा—ब्रोलण्याची इच्छा, येथें वर्णन. १.१.२६७.

विवंचणें—विवरण करणें, फोड करून सांगणें,
भेद दाखविणें. इथें भूतें जेया परीं होति । अथवा
ल्या हान जाति । ते मज पुढें प्रकृति । विवंचिली
देवें ॥ ११.७०. ४.६९, ४.७८, १०.१७३,
१३.९१, १३.९३४, १५.४४४, १६.१५४,
१८.३१२, १८.७६५. **विवंचना**—विचार,
चिंता, निवड, भेद, कां खेचंदन काष्ठें । हे

विवंचना तंव चि घटे । जंव नेषपति येकावटे ।
असी माशि ॥ ९०४५५, ५०१५४, ७०१७,
९०४६, १३०९३८, १७०७०, १८०६२४;
धृतिची विवंचना १३०१४२; विवंचनेपुरते
६०३०९; कर्माकर्मविवंचना ४०८३, गुण-
१३०१६०, प्रकृतिपुरुष- १३०१०२६.

विवर—छिद्र, गुहा. कां काखे सनि वसुंधरी । जै
हिरण्याक्ष रिगाला विवरी । ११०३५५. १८०१५७६.
मध्यमामध्यविवरें, आशाचक्राच्या मध्यभागांतून
चढून, अकाराच्या तिसऱ्या मात्रेचाही यांत
उल्लेख केला आहे, १२०५५; व्याघ्रविवर
१३०५१३.

विवरणें—विस्तार करणें, स्पष्ट करून सांगणें.
हृदयातें अनुभूत वि विवरी । ६०१६६. चिंतूं नये
तें विवरी । १३०७७१. १०७०, २०२७४, ६०८८,
११०२९४, १५०४३५, १८०४३. विवरीतु
असे २०८७; विवरुनि ५०१६३, १८०१४४४,
—रौनि १५०३१०, —रौनियां ६०१५२.

विवर्जित—त्या शिवाय. विधिविवर्जित ९०१५६.

विवलगें—उदयास येणें, उगवणें. चाड चि
निचाडां करी । ऐसी मनोरथी इष थोरी । तें
विवलगें जेथ आतरी । तेथ होळु आला ॥ ६०१३५.
४०१२६. विवलतिथे सवले १६०३; विवल-
स्पष्ट, विवल कर्तुनि ५०१६३; सविवलें, स्पष्ट
करून, १५०२०७.

विवसी-विवसी—किलस, कंटाळा, भय, हडळ.

विवसी—जेयाची घति विवसी । तें जडौनि ठाके
जीवेंसी । ३०२३२. अथवा विवसी पले मग चडे ।

निधान हाता ॥ ११०७५. १६०४१५. **विवसी**—

जैसी मंत्रज्ञातें विवसी । भूलक्षी कां ॥ २०३१२.

७०९१, १३०५७२(व), १७०३०९, १८०७७५.

विवं(व)सिया, ठेव्यावरील हडळीला दूर
करण्याच्या प्रयत्नास उद्देशून, १३०५३५.

विवस्वत—सूर्य. ४०१५, ४०१६, ४०३६.

वैवस्वत, सूर्य, ४०४०.

विवाद—निर् या उपसर्गास जोडून, निःसंशय या
अर्थी. १३०१०३२, १६०२२९. निर्वैवादां
नव्हैल १३०३२६.

विवाह—लग्न, लग्नविधि. १६०३०२, १७०१८८,
१८०७९२.

शा. ३२

विविध—नाना प्रकारचें, नाना प्रकारें, तिहिं विविध
लोक सृजिले । १००१००. १०९४, २०२६०,
११०३२६. एकु ना विविधु १३०११०५;
विविध आर्हाकजे १०२६१; विविधा भवस्था
१८०८६०, —औसुक्याची दाटि १८०१५४२,
—पूजा १७०२४४; वासनांतराच्या विविधा
समिधा ४०१३४; सोमादि विविधा ओषधी
९०२६६; विविधें प्रबंधि, निरनिगळ्या
विषयांवरील काव्यरचनेस उद्देशून, १३०६८;
विविधयागवितानें, नाना प्रकारचे यज्ञविस्तार,
१५०१८७; विविधव्याधिगजरें, नाना प्रकारच्या
व्याधींच्या घोषानें, येथे गजवज्राणें, हल-
कहोळानें, १३०४९२, शानदेवी—‘वयव्याधि-
गजरें’ १३०४९४.

विवेक—सारासाराचा विचार, प्रकार, वेगळेपणा,

भेद. कृष्ण विवेकु यथा कारणें । पूसिला तूनें ॥

३०१०. मज विवेकु तो सांवावा । मन्हाटा जी ॥

३०१७. कां विवेकु हा नोलेखे । आतितें ॥ ५०८९.

तरि स्परिखु आणि शब्दु । रूप रसु गंधु । हा

विवेकु पंचविधु । ज्ञानेंद्रियाचा ॥ १३०११७.

३०६, ३०१९५, ५०८५, ६०४१४, ६०४६५,

१००७३, १३०१०३०, १४०२९७, १४०४०३,

१५०२२१, १६०१०९, १८०१०६४,

१८०११२९, १८०१६१३. विवेकाचा अंकुर

१८०९९५, —ओलावा ९०१८८, —चिये कांठि

१५०५०४, —चे गांव ५०१३८, —ची गोठी

४०२, —ची त्राये ३०२४७, —चेनि पैसें

१५०३५१, —ची भाष ४०२४; विवेकें महामंत्रें

९०२४२; विवेकाचीं सुलक्षणें १४०१८; खोलें

विवेकें १५०२९९; शुद्ध विवेक १५०२६९;

विवेकु घोंटो १४०४०८; विवेकाचा तागा न लग्ने

७०८८; विवेकु मंथा केला ४०१२९; विवेकाचिये

राणिचे वसे ६०४६४; विवेकु राबणी करी

१४०२०४; विवेकाची वाणि फीटो १३०११५५;

विवेकाचा ही सोसु तूटे ४०१६२; विवेका वरि

१४०२२०, विवेकावरि १०२२; विवेकामृत-

सागर २०३७३; विवेककिरणसंगें १६०८;

विवेकग्रामिचे मुली ६०४४९; विवेकजात

२०३२०; विवेकतरुचें उद्यानवन १०२८;

विवेकतीर्थतट १८०१००५; विवेकुदीप

४.५३ (२); विवेकद्वेष १८.१२७१, —बलें १८.१२५६, —मूरी १८.१०४२, —अवर्णें १८.७८०; विवेकसाहचर्यं (गे) १५.२३६; विवेकसिंधुचें पार ६.११; आत्मविवेकी १८.१२५५; कार्याकार्यविवेकी १६.४६३, १८.७१३; कृत्याकृत्यविवेकी १६.२४७; दोषादोषविवेक १४.२०६, प्रकृतिपुरुष— १३.९५३, १३.१०२९; विवेका वेलीची (विवेकवेलीची) लावणी १२.१२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘विवेकवेलीची’ १२.१२; विवेकवंत १.१४; विवेकिया ४.५६; विवेकियें(ये) २.१०२; विवेकी ६.१०६, १३.५२; अविवेक १.७६, १७.२१९; अविवेकाची काजली ४.५३(१), —चेनि माजें १४.२४६, —चेनि पापूं पूसूनियां १८.६२०; अविवेककुमारत्वा (अविवेक कुमारत्वा) मूकलें ४.१२१; अविवेक-महामंत्र १४.१७५; अविवेकियाचिये दीठी १५.३३८; अविवेकिये २.२४३; अविवेकी २.२५४; सविवेकमतिपाटव ९.२४१, मति-ती पहा.

विशद—विषद—स्पष्ट, उघड, शुद्ध. विशद—माझि आत्मचर्चा विशद। उदंड गांति ॥ ९.२०९. अक्षरां माझि विशदु। अकार तो मीं ॥ १०.२४९. १०.२३, ११.४७५, १३.१५०, १८.४८, १८.८८, १८.७२७. नागारिं बोलिं विशदु सांघों १३.११४९; विशदें निरोपीन १६.४०; विशदबोधविदग्ध १०.१, बोध पहा; विशद-विद्यावधू-बल्लभ १४.३, वधू पहा. विषद—विषद दाविलें १७.२३९.

विशाल—मोठें. अकार चरणयुगल। उकार उदर विशाल। १.१९. ९.३८५, ११.२२४, ११.३५४, ११.४७८. अपारें आणि विशालें ११.१४५; एकें म्हसवें एकें विशालें ११.१२४.

विशिष्ट—विशेष प्रकारचें, विशेषलक्षणयुक्त, श्रेष्ठ. विशिष्टां ब्रह्मचें फोंक। १५.१८९.

विशेक—विशेख—ज्ञान (राजवाडे), भेद. विशेक १८.२७१, ज्ञानदेवी—‘विवेक’ १८.२७३. **विशेष—**विशेष (हंस कोश). कां गेल्यां एकाएकु (एका एकु). वाढे तो शून्यविशेषु। १८.१२०६, बाकी राहिल्लें, शिल्लक, एकाएक पहा.

विशेष—अधिक, भेद, असामान्य प्रकाराचें, मुख्यत्वेकरून. मग वर्णाश्रमासि उचित। जें विशेष कर्म विहित। तें ही ओलखवें निश्चित। उपेगसीं ॥ ४.८९. हां हो गूल साखरे मालेयाचे। बांधे एका चि रसचे। परि पाहता गोडियेचे। विशेष नाहिं ॥ १०.३२. ७.१५३, ८.१३४, ८.१५६, १४.३५४, १५.५६१, १७.२३८, १८.८७०, १८.१७४८. विशेष गुण ९.२३९; कृत्याकृत्य विशेष १३.४८०; सामान्य विशेष १०.२८८, —आणि विशेषा १३.३२२, —विशेष १०.२९१; विशेषें १.२२, २.२६८, ३.१५८, ६.३०, ६.१३०, ६.१६३, ६.४०३, १०.१२०, १३.८४३, १८.१७७९, कार्य— १४.२७४, क्रिया— २.२४९, पर्व— १३.८१४, पात्र— ९.३९५, भोग— १२.१९०, वर्ण— १२.७६; विशेषेंलीं १६.४६०; आर्त्तिविशेष ५.६९, क्षेत्र— १३.६, पुरुषु— ११.३०४; भाग्यविशेषि १८.१८८; मार्गामार्गविशेषी १६.२४७, रजो— १४.३४१; वर्णविशेषवसें ३.८८; वाद्ये-विशेषि, वाद्य पहा; विभूतिविशेष १०.२१९, १०.२४२; निर्विशेषा, भेदरहित, गुरुस उद्देशून, १८.११; सविशेष ३.१६६, १३.४९८.

विशेषण—गुणनिदर्शक शब्द. जिहि विशेषणी विशेषिजे। तें दृश्य नव्हे रूप तूझें। १८.१२.

विशेषणें—भेद दाखविणें, वर्णन करणें. अर्जुना तो चि गा योगी। विशेषिजे जगीं। ३.७५. तेयांची समताट्टि बोले। विशेषूं काई ॥ ५.८७. १२.१४०, १८.१२. सामान्यत्वे विशेषिति, सामान्य समजतात या अर्थी, ३.१९२.

विश्रमणें—विसांवा घेणें, थांबणें, लय पावणें, लीन होणें. जेयाचें अहं विश्रमे। आत्मरूपि ॥ १५.३९१. विश्राम, विसांवा, विश्रांति, समु तो सामाविला। विश्रामु विश्रांती आला। १८.१२११, १०.१३३; विद्यांचा विश्रामु १७.३३, विश्रांतिचा— १५.५१५; महदादिविश्राम-शालिका, महदादि तत्त्वांचें विश्रांतिस्थान, १४.६७; स्वानुभवविश्रामें १८.७९०.

विश्रांति—विश्रांती—विसांवा. विश्रांति—संभूति जेणें संभवे। विश्रांति जेथ विसवे। १८.१३१२.

१४.५०, १५.५१५, १६.५९. विश्वांती
१३.१०६९, १८.१२११.

विश्व—सृष्टि, जग, लोक. विश्वरे विश्व
होउनि। विश्वामाहि ॥ २०.६६(१). जेवा
दादुलयाचा संकल्पु। विश्व रची ॥ ६.१०८.
आपण चि विश्व जाला। तारि भेदभाऊ गेला।
ह्मगौनि द्वेष दूरि ठेला। जेवा पुण्या ॥ १२.१९१.
हैं विश्व चि माहें वर। ऐसी मति जेवाची स्थिर।
किंवहुना चराचर। आपण जाला ॥ १२.२११ कां
नाना अलंकारदसे। सोने न लपतां आलें असे। विश्व
नोहीनि तैसें। विश्व जो धरी ॥ १५.५१८(१,२).
१.१०६, २.३३५, ३.१३३, ३.१६९, ३.२४१,
४.१००, ४.१०१, ४.१११, ५.८८, ५.१४४,
६.८६, ६.९५, ६.३२८, ६.३८४, ६.४०८
(१,२), ७.१३२, ७.१५६, ८.१६२, ८.१७४
(१), ९.८३(१), ९.२४६, ९.२४९, ९.२५८,
१०.२०१, १०.२२१, १०.१९०, १०.२८८,
११.५०, ११.१५०(१), ११.२४०, ११.२४१,
११.३५६, ११.३८५, ११.४३९, १२.११८,
१३.८६५, १३.११४७, १४.११४, १४.२३४,
१५.४०८, १६.२९३, १७.२४३ (२),
१८.५६१, १८.१४५७, १८.१७०६. विश्वि-
चेयां अमिलाखां १८.६४८; विश्वाचें आयुष्य
१६.२३७, -ची आहुती १६.२५२, -चें आहे
नाहीं १८.१११०, -चिया कृपा १८.१६६५,
-चेया खटेया १६.४१७, -चेया जीवांचा
जीवाला ८.२६७, -सि जीवन ११.५१०,
-चीं दुःखें ९.१९९, -चा पितामहो ९.२७१;
विश्विची मांदी १८.५२३; विश्वाचां वाक्पटिं
११.४७६; विश्विचेया स्तोत्रा १७.२४३(१);
विश्व परमाणु १६.३८, -हें मृगजल ११.१७९;
विचित्र विश्व १४.११७; विश्वा केतुचें उदैलें
१६.३१७, -तें उद्धरी १७.३२२; विश्वि कथित
१०.११२; विश्व कोंदलें १८.१४१५, - कोंदे
४.५४, - गादैल १३.२२१; विश्वातें गीडी
११.३९१; विश्व ग्रासिं ११.४८६, - चले
८.८५, - तातलें ११.३०९, - धरिजे ७.३१,
- घवलें ९.२०२, - प्रकटितेया, सूर्यास उद्देगून,
९.१३, - प्रकटे ११.२०९, - भुललें
१४.१७४, - मावलें(ले) १५.४७५, -...रिगो

१३.११५६, - वयलें ११.३७०, - वसवितेया
११.५८९, - विघ्ने ९.२७८, - विस्तारलें
११.५१३, - व्याप्ति ११.६३७, - संवरलें
१.१६०, - होये...लया जाये ६.४७१, - होये
संहरे १.१०६; एर विश्व आदरां भरी १८.५९२;
विश्व उठवित चि उठी १५.४८१; गीतार्थां विश्व
भलें १३.११५४; विश्वा स्वधर्मसूच्यो पाहो
१८.१७७४; विश्वाधि— सर्वत्र चरण असलेला,
सर्व ठिकाणीं (पायांनीं) जागारा, आणि सन्नता
ही ठाया। एकी चि कालि धनंजया। आलें असे
ह्मगौनियां। विश्वाधि नांव ॥ १३.८७२; विश्वा-
नुसार, विश्वासारखें या अर्थी, १६.१७२;
विश्वालंकार ६.९८; विश्वाकार, आकारणें पहा;
विश्वात्मक, आत्मा (२) पहा; विश्वात्मा—
ह्मगौनि परियसैं गा प्रियतमा। मीं विश्वेसैं
विश्वात्मा। ९.८३ (२); विश्वाभास, आभासणें
पहा; विश्वेश ११.२९२, १४.३८, १५.४०,
ईश पहा; विश्वेशान १०.२२१; विश्वेश्वर
१८.१३९५, -सर १८.१७८०; विश्वोद्भव-
भुवन, उद्भवणें पहा; विश्वैकधाम १४.२३;
विश्वकंठ ११.४८०, -कार्य १३.९१५,
-चरण ११.३०५ (२), -निक्षेपैकनिधान,
निक्षेपणें पहा, -परंपरेची वेलांडी १५.२५१,
-प्रकाशितेया १८.१२४३, -प्रमाणिची मुदी,
जगाला मान्य होणाऱ्या (आचरणाचा) शिक्का,
१६.४६५, -फल, फल पहा, -बाहु-हू, तेयातें
एया कारणें। विश्वबाहु हें ह्मणणें। जें सर्व चि सर्वपणें।
सदा करी ॥ १३.८७१, ११.३०५ (१), -बीज
६.२७२, ७.४१, -मूर्त्ती, मूर्ति-पुढें पहा,
-मोहिनी १.२१, -रचना २.९५, १५.३६६,
-रूप, रूप पहा, -लाघवा ११.४९६,
-लोपि १५.५२१ (२), -बंद ११.४३९,
१५.२५, -विकासिनी १७.१, -विस्तार
१०.९५, -वेवस्था १६.२९५, -व्यापक
१२.३४, सकलविश्वव्यापक ११.४३६;
विश्वश्रियेचा भर्ता ९.२७९, -संभ्रम ४.१७२,
-सुहृदातें ११.५६२, -सृजन १७.३३५,
-स्वप्न १६.११, १८.४००, १८.४०२,
विश्व हें स्वप्न १०.६२; विश्वपण १४.३७७,
-पणें, तैसा विश्वपणें काहि होय। नां विश्वलोपि

कें हि जाय। १५.५२१(१), ८.१७४(२); विश्वा परीतें ११.१५०(०); विश्वामाझि २.३६६(२); विश्वा चि सारिलें ७.४०; विश्वतः, सर्व बाजूंता, विश्वतश्चक्षु १३.८७४, १३.८७९; विश्वतामुख ११.२२९, ११.२३२, १३.८७६, १५.२९६, -मुखें ११.६२९.

विश्वा—(१) विसावा भाग. विश्वे—हें विम ही विश्वे न घडेल। ६.४१६, सर्वतोपरी (राजवाडे), ज्ञानदेवी, कुंटे—‘विश्वेहि’ ६.४१७. यन्त्रवि विश्व बहुत प्रकार। १८.१६०९, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘विश्वे’ १८.१६२९. (२) विश्वे देव. वसु हान साध्ये विश्वे। ११.३२७.

विश्वास—भरंसा, श्रद्धा. जे(जें) विश्वास आंगवला। सवचाराचा ॥ ८.१४५. १०.१७७, १६.२२८. विश्वासाचा मार्ग मांडे ४.२०३; विश्वासें—तो विश्वासें मारितां रिपु। निवडून घानला दुर्गु। १८.१०५१, १३.७३६, १३.७६२, १३.१०३६; विश्वासोर्मीचेनि बलें ११.२४०, हा पाठ श्वासोर्मीचेनि बलें असावा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मुखोर्मीचेनि बलें’ ११.२४९.

विष—मारक द्रव्य. विष पहा. अमृतें चि मरिजे। जरि विषेंसि सेविजे। तैसा स्वधर्म दोष पाविजे। हेतुकपणें ॥ २.२२४, विपासहित (विपयुक्त) अमृतही घेतलें तरी तें मारक होतें, तसाच स्वधर्म जरि तारक असला तरी तो फळहेतूमळें मारक होतो. जो विष अमृतें ओलख। तो अमृत काड सांडू शके। ८.२३९, जो विष व अमृत यांतला फरक ओळखतो तो अमृत टाकील काय? गाढी नृषा हर्ष। व्याघ्रा विष होउन मारूं। हें नेणे चि करूं। तोय जैसें ॥ १२.१४६. जैसें थोर विष भुज्जीं। आंग सानें ॥ १६.२५१, ज्ञानदेवी—‘थोर विषय भुजगे आंगी(गी),’ कुंटे—‘थोर विष भुजगीं’ १६.२५३. २.१८४, ५.१२७, ६.२४१, १२.११२, १४.२६२(२), १६.२१९, १६.२३५, १६.४५७, १७.११४, १८.१३१, १८.७९८, १८.९५३. विषाचे कांदे ९.४९४, -चा लेसु २.३१९, -हुनु मारक १३.६६१; नावें विष महुरें १८.८०१; वरि गोड आंतु विष, निबोळीच्या फळास उद्देशून, १४.२६१; विष... पीयूष १८.९२६; विष जालें, विषासारखें वाटेल

काय?, १६.३०३; विष सुगु १६.२३१, -सुये ३.८; जैसें तक्षका विष भरलें ११.३७२; जो दृष्टासवें चि विष फेडी २.७२; विषयांचें विष उलंडुनि ८.१०२; विषें अन्न रांधिलें १३.७४०; विषांकुर १४.२६२(१); विषोदक ८.१४५; विषकंद ५.११४, -गर्भ १८.१७६७; विषयविष १६.१८६, -विषिंचा १८.१०४८, -विषें १०.१४२; निर्विष—निर्विषसागरिची देवी गंगा १६.२०६; विश—विष, जैसें जीवन चि उदक। पारि विशि होये मारक। १७.६८.

विषम—सारखें नसणारें, प्रमाण नसणारें, भिन्न; अवयव, विरुद्ध; अशुभ. अथवा अनादि हें अनेक। जे अस रिखें येकायेंत। आणि नामरूपादिक। तें हीं विषम ॥ ९.२४८. पै उंचा नीचा दाहालया। विषमा वेगलालिया। १४.११८. १८.६९८, १८.९१९, १८.१७५७. थोर विषम, मोठें संकट, ८.२४१; विषमा(मां)हिं जीवां लागि १८.८४०; विषम पडे १०.८७; विषम...सम १३.१०५९; समविषम ६.४०५, ८.१६८, १८.३९८; विषमज्ञानें १८.१११, -बुद्धी १३.१०७०(१); अतिविषम १८.१८६; विषमता १८.२३९; वैषम्य—भिन्नभाव, द्वैत, दुःख, षडरित येतां आकाशें। लिपिजे चि ना जैसें। तेवि वैषम्य मानसें। जाणिजे चि नां ॥ १४.३६१, १२.१९७; वैषम्यसाम्य १३.८०५; कलावैषम्यें, चंद्रास उद्देशून, १७.२२५; भूतवैषम्य—जो भूतवैषम्य नोहे। विषमबुद्धी ॥ १३.१०७० (१), भूतांच्या भिन्नपणानें ज्याची बुद्धि भिन्न होत नाही, भेदभाव ठेवीत नाही, ‘भूतवैषम्यें’—ज्ञानदेवी १३.१०७६, कुंटे १३.१०७७.

विषय—(१) इंद्रियें व मन यांना गोचर होणाऱ्या वस्तू, अशा वस्तूंचें ज्ञान किंवा अनुभव. इंद्रियें विषय सेविति। तेथ हर्ष शोक हे उपजति। ते आंतर आप्णविति। सोंगें एणें ॥ २.११२. जें ययां विषयांचां ठाई। एकनिष्ठता नाही। पथ दुःख आणि काहीं। सुख हीं दीसे ॥ २.११३, यावर २.११४ ते २.१२२ पहा. जरि विषय विषयो सांडिजेल। तरि महादोषि कें वसिजेल। आणि हा संसारशब्दु नव्हेल। लटका जरी ॥ ५.१२४(२).

विषय तेथ ठावो । पातकांसि ॥ १६.३६८(२).
 ह्यागनि कामाचेनि वलें । विषयो चरों पाहें छालें ।
 तेया विषयो ना स्वर्गु मिले । ना उद्धरे तो ॥
 १६.४५१ (२). २.१२१, २.१२३, २.३०१,
 २.३१३, २.३१८, २.३३१, २.३३५,
 ५.१०४, ५.१०७, ५.१११, ५.१५०,
 ६.३७५, ८.१२२, १३.७६, १३.४७७,
 १३.७१०, १६.४४६, १६.४५१ (१).
 विषयांचेया आस्वादा ३.१०३, -चिया एरझारा
 ६.६२, -यांचि कटकें १२.४६, -यांचेनि
 कोडें १६.४४९, -यांचें घर १८.७८४,
 -गांव १७.२३३, -ध्यान २.३३०, -नांव
 १५.२७२, -चेनि नावें १८.५५४, १८.१०४७,
 -यांचे पाले १३.८४, -यांचिया पैठा ८.१८२,
 -यांचें भय ३.६९, -यांचिये मांट झाडी
 माझि ७.१२४; विषया वांत्ता १३.५१५,
 -यांवरि विरक्ति ५.१२२, -यांचा विसर
 ६.१८८, -याचां वोवरा ७.१६४; विषयां
 वोहट्ट १०.१५४, -यांची शंका २.३२०, -यांचेन
 सुखें ५.१०८, -यांचा सोहळा १८.७९९;
 दाही विषय १३.१२१, विषयांचा दशकु
 १३.७४, सं. वा. श. पहा; भूतें विषय करणें,
 पंचमहाभूतें, शब्दादिविषय व इद्रियें, ९.२४४;
 विषयादिक २.३४२, १६.३३१; विषयाभि-
 धान, विषयांचीं निरनिगळीं नांवें, १३.११६;
 विषयाशा १६.३३५, विषयांची आश
 ३.२१०; विषयासक्त ३.३६, -हुती
 ४.१२८; विषय व इद्रियें यांचे संदर्भ—
 इद्रियां विषयांची गांठि १८.७३५, इद्रियां
 विषयांचिये भेटी सरिसी उठी, वृत्तीस उद्देशून,
 १३.१२३, इद्रियें विषय विसरती २.३०९,
 विषयां इद्रियांचे मिलणीं, यांची ताटातूट
 (दमनानें) करावी, १६.८८, इद्रियें विषयीं
 वोकविलीं, इद्रियांकडून वासनाचा त्याग कर-
 वावा, १८.१०१०, विषयइद्रियां, विषय व
 इद्रियें, १४.९२, १८.७९१, विषयेंद्रियांचा
 घुमाडु १५.३३१, विषयेंद्रियशेखीं १८.७९५;
 विषयोमींचे कलिया, उर्मि-मीं पहा; विषय-
 कर्दम ५.१२१, -कव्हार १८.१२९२, -क्षेत्र
 १३.३०, -जळ ६.४२१, -जात, -जात पहा,

-ज्ञान १४.१५२, -ज्ञेय १८.४७३, -द्रव्य,
 शब्दादि विषयरुपी द्रव्यें इद्रियामींत हवन करावीं,
 ८.४७, -द्रुख, जिहिं सुखुडी देनलें ।
 विषयदुःख ॥ ५.१२५, -देश १८.४६१, -पद्म
 १८.४६०, -पल्लव १५.१६०, -फल
 १६.९६, -भोग ५.११९, १६.४५०; विष-
 यांतें भोग्य हागति ३.१२७; विषयमगर ७.८२,
 -रागिचे वाच ३.२३६, -वागुर ११.३२४,
 -वासना १६.३४०, -विख ३.१९३, -विष
 १०.१४२, १६.१८६, १८.१०४०, विषयांचें
 विष उलंढुनि ८.१०२; विषय-विटें ११.३१६,
 तरि आत्मसुखाचिया गोडिया । विटला जो विषयां ।
 ४.१८५, -विलास ९.५०४, -वैराग ९.४६६,
 -वैराग्य १३.५२१, -व्याल १२.२, -संग
 २.११८, २.३३६, ४.१६०, ५.९६, ५.११७,
 -सिंडु २.३४८, -सुख ४.२०, ५.११४,
 १३.७४२, विषयें सुखें २.३१६, ज्ञानदेवी व
 कुंटे प्रतींतील विषयसुखें पाठ ग्राह्य वाटतो,
 २.३१६; विषयसुखरजें ४.१९३, -सेवा
 ६.३४८, -सृष्टि २.३२१; विगतविषय-
 वस्सल, विषयवासना नाहींशी करणारांवर
 प्रेम करणारा, १८.३; विषयविध्वंसकरी,
 विषयांचा नाश करण्यांत अत्यंत शूर,
 १८.१७३४; विषयांपासौनि ५.१४७, -माझि
 २.२९२, -लागि १३.७०५, -विर्षि,
 विर्षि-त्री पहा, -वरि ९.५९, -वरि ५.१२२,
 -वांचूनि २.१२०, -विधि १३.५११,
 -साठीं १८.५५५; सर्वविषयि १७.३१;
 हिंसाविषय, हिंसा व कामवासना, १५.१७१.
 (२) क्षेत्र, वस्तू, एकादि वाचत. जो प्रन्हादायेया
 बोला । विषयो ही सकल आपण जाला । १०.३०९,
 ज्ञानदेवी - 'विषाही सकट आपण जाला', कुंटे -
 '—आपणचि जाहला' १०.३३४. तो विषयो
 न पवे जरि, भजन केल्यावर इच्छित वस्तू
 मिळाली नाहीं तर, १३.८०९; आत्मविषयीं
 १६.४५; विषइ. वरीळ दोन्ही अर्थी, (१)
 विषयांनीं, विषयांवर, (२) त्या त्या बाबतींत,
 विर्षि-विर्षी पहा; जेयाची आत्तीं चि भोगित ।
 विषइं त्यजिले संत । २.१७०, विषइं जेया गोडी ।
 ते हे इच्छा ॥ १३.१२५, २.३३२, ५.१२४ (१),

१२.१०६, १३.६९७, १३.७०७, १४.२२६,
१६.३१५; विषहं राहो १६.३६८ (१);
सर्वविषहं आस्था २.३१५; विषहं
कवलजति २.३०४; विषहकु, विषयासंधी,
तैसा सुखप्रवादु वरळु। विषकु हा ॥ ५.११५;
विषैं—यन्हवि विषैं काइ सुख आहे। ५.११२;
विषो—तैसा मानसी विषो पोख। रसद्वारें ॥
२.३०६, वरील (१) अर्थी; प्रकृतिविषो, वरील
(२) अर्थी, ९.९८; दिखय—आणि इहीं
सेविले विखय जांति। एका वि ठाया ॥ ९.३४३,
दाही इंद्रियांनीं भोगलेले विषय भोक्त्याला
जाऊन मिळतात.

विषाद—खेद, दुःख, निरुत्साह, निराशा,
खिन्नता. जो घाणसंगें विषादु। तोपु देता ॥
२.११७, दुर्गंध व सुगंधास उद्देशून. सुखें
संतोषा नैयावें। दुःखि विषादा न भजावें।
२.२२६, खिन्नता, निराशा. १०.२३,
१८.६८२. ७७खेदेनि विषादासि नांगवे
२.२९९; विषादु वाहे १८.६८१; विशाद—
विशादें १८.७५३, १८.७५४.

विषिं-विषीं—विषयीं, संबंधीं, जात्रतीत. विषिं—
साच आणि चोख। तें स्त्रियेसी चि अशेष। परी
विषिं जोगावणुक। ते ही नाहिं ॥ १३.७९८,
कुटुंबांतील इतर माणसांच्या जात्रतीत. ९.१०४,
११.१५१, ११.६२१, १३.६३६, १४.२४९,
१७.२६८, १८.६०, १८.२१३ (विं),
१८.२९३ (विं), १८.६८४. आवडतां विषिं,
वाटेले तें फळ मिळविण्याच्या जात्रतीत,
१७.३१८; आत्मज्ञानविषिं १८.१५१,
आत्मलाम— १६.८०, ज्ञान— १३.८५८,
१६.५४, तत्व— १८.७६, निद्रा— १४.१८५,
भव— १३.६१६, मधु— १३.५०१,
विषय— १६.१६६; स्त्रीविषिं १७.२०९.
विषीं—जे तृक्षां विषीं मूढ। तेयां लागि तुं
वक्तुंड। १७.४. १३.४५४, १८.२९८,
१८.३२३, १८.१७४८. भलेतिये विषीं
१८.१५५९, भोजन करितां— १८.१०१९;
आत्मविषीं १८.३७९; ये विशिं १६.४७.
विष्टा-विष्टि—विष्टा, मळ. विष्टा १३.१०९९.
: **विष्टि**—मातृकोदरकुहरि। सृनि विष्टिचां दारि।

१३.७३१.

विसकुसणें—विसकटणें, गोधळणें. ८.६६.
विसंचणें—विसकळित होणें, चित्रडणें. आकार-
लोपीं न विसंचे। नित्यता गा ॥ ८.१७८.

विसणणें-विसाणणें—आवेशांत येणें, चिह्न
सरसावणें. विसणणें—विसणैले १.१३४.
विसाणणें—विसाणैला १.१४८.

विसंवणें—सांडणें, टाकणें. अश्रुनि वैरियाचिया
कलेवरा। विसंवति ना ॥ ११.१०५. १३.५००.
न विसंविजे १८.९४५; न विसंवता, न टाक-
णारा, १८.९०६.

विसंभणें—टाकणें, विसरणें. जें न विसंभति अंजन।
उन्मेखनेत्रीं ॥ ४.१५८. २.२५९, २.३१७,
३.११७, १८.७५१, १८.७५७, १८.८३४,
१८.९४६. न विसंभजे ९.४२६.

विसरणें—आठवण न राहणें. विसरला अभिमानु।
संभामिचा ॥ १.२०४. किं चरण चालों विसरले।
३.५७. १.१८७, २.१७३, २.१८०, २.३०९,
४.१६०, ५.२०, ५.११०, ५.१२६, ५.१३०,
६.१५७, ६.१६८, ६.२७८, ६.३७०,
७.१२१, ९.१४२, ९.२०८, ९.३७४,
१०.११२ (१), ११.९१, ११.३६३,
११.३७९, ११.६२७, ११.६६४, १३.१२७,
१३.३१४, १३.५३७, १३.७२७, १८.१७,
१८.१५३७, १८.१५६१. विसरलेयामाझि
१०.११२(२); विसरलेति १८.३००; विसर—
देहा चि वरि आदर। बहुत करुनि विसरु।
आत्महिताचा ॥ ४.१९, विसरें आठवें तें कैसें।
जुकीं आतां ॥ १८.१५९८, ६.१८८, ७.१००,
१४.७१, १५.४६२, १६.२२; विसराचें
कवाड १८.५३७; आपुलेनि विसरें १८.३२२;
कृत्याकृत्यविसर १६.३७९; विसरविणें—
विसरविजति १६.१४५.

विसर्ग—ह् दाखविणारा उच्चार. १३.११९.
विसर्जणें—टाकणें, निरोप देणें. निरंतरतातें
आवांहांति। विसर्जति पै ॥ ९.१६२. ९.५२७.

विसवणें-विसावणें—थावणें, विश्रांति घेणें.
विसवणें—कांहीं संदर्भांत विसवणें चीं रूपें आलीं
आहेत. आदकें वाचा जेथ विसंव। ९.१८६. ६.४३७,
९.२७७, १४.१६८, १८.९८२, १८.१३१२.

विसवणें—प्रक्षिप्यं विसवणें वेन्हीं । १५.१०, विसवणें ६.१२, ११.४५; विसंवत्ता, विश्राम देणारा, १०.१९; विसांवा—तो हा क्रियाजाताचा विसांवा (वा) । ८.४६, पुढील संदर्भात विसांवा पाठ असणें संभवतें : ४.२१०, ६.४३९, ११.५८४, १६.३३८, १८.२२८, १८.२२९; विसांवेनि-विण ५.१२३; विसावेया १८.९३४; सर्व-विसावेया १४.२; विसंवावेयाचिया चाडा, विश्रांति घेण्याच्या इच्छेनें, ११.३६८. **विसांवणें**—विसांवावेया १८.१६४८.

विसंवाद—झगडा, विरोध, मतभेद, वेगळेपणा. तो आश्चर्ये बहुतां कालांवा । आणि तूं तंव कृष्णा सपेचा । झणौनि गा इये मानूचा । विसंवाद ॥ ४.३७. १.१०, १८.१४२, १८.१४३, १८.२९३.

विसुरा—विचार, विस्तार, तात्पर्य. परिणामाचा ही विसुरा । सांविताल ॥ १७.१५१. ५.१७३, ६.९८.

विस्तरणें-विस्तारणें—पसरणें, व्यापणें, विवरण करणें. **विस्तरणें**—विस्तारल त-हें सांवावा । सांघलु चि ॥ ५.१६६. **विस्तरेंसि** ११.१५०, ज्ञानदेवी—‘विस्तरेंसी’ ११.१५०; **सविस्तर** १३.१६१. **विस्तारणें**—ऐसी परंपरा विस्तारली । आद्य हे ॥ ४.१७. **विस्तार** जेणें विस्तारे । १३.०२२ (२). १.४०, ४.१५४, ७.२६, ९.६५, १०.१०१, १०.१७२, ११.५१३, १२.२३०, १३.११५४, १४.०४२, १६.२७२, १८.७९२. **विस्तार**—येसा हा उत्तरोत्तर । ज्ञानवीजाचा विस्तार । ४.१९०, तेसा मज एकाचा विस्तार । तें हें जग ॥ ९.६४, २.१३४, ४.१५५, ४.१८८, ५.७६, १०.१९६, १०.२४०, १३.३१६, १३.९२६ (१), १४.३६६, १५.१०७, १८.१२३०, १८.१४२०; **ग्रंथविस्तार** १८.१२३८, **विभूति**—१०.२७९, **विश्व**—१०.९५, **स्वप्न**—१८.११८५; **विस्तारपणें** ९.६३; **विस्तृत**, विवरण केलेली, २.२३०, ज्ञानदेवी, कुट्टे—‘निश्चित’ २.२३०.

विस्फुलिंग—स्फुलिंग पहा.

विस्मय-विस्मो—आश्चर्य, नवल. आणि विस्मयाचेया ही जीवा । विस्मयो जाला ॥ ७.१९४

(१, २). विस्मयो बुडाला उभा । विस्मया नाशि ॥ १८.१२१० (१, २). २.९४, ४.३१, ११.१८५, ११.३४५, १४.४०७, १८.८५६, १८.१७०८. **विस्मयामृत** ७.१८४. **विस्मो**—तथ अर्जुनु ह्यगे अनंता । हें मज विस्मो वहु आश्चर्यता । ६.३६. विस्मो काहिं केलेयां । नुठी चित्ती ॥ १६.७७. ११.१७५, १३.६३१, १७.९. **विस्मो कवणु** १८.३८५, —काह १५.५५१, —आहे काह ११.६८, —करावेया १०.१९२, ११.२९३; **मन विस्मो करितसे** ११.१७४; **विस्मो जाला** १.१७७, १.१५९९, —पातला २.८३; **विस्मित** १.१५९, ३.३२, ११.१९२, ११.३३०.

विस्मृति—स्मृति पहा.

विहार—राहण्याचें स्थान. येयें यज्ञाचें कुंड. संयती विहार केले ४.१२६, कुट्टे—‘संयतीविहार’, इन्द्रियनिग्रहाचीं कुट्टे, ४.१२८.

विहिणें—नियम घालून देणें, शास्त्राधारानें सांगणें. तुझां वर्णविशेषवसें । आहीं यक्ष स्वप्नसु विहिला असे । ३.८८. **विहित**, नियमबद्ध, नियमानुसार, शास्त्रानुसार, योग्य (क्रिया), विहिते चि निजाचारें । ३.४४. आगा जेया जें विहित । तें ईश्वराचें मनोगत । झणौनि केलेया निआंत । परितोखु पावे ॥ १८.१०७. ३.२२३, ७.१३९, १८.२२२, १८.८८९, १८.९०८, १८.९२७, १८.९४०, १८.१४३२; **विहित कर्म** २.२६५ (वि), ३.५४, १८.८९२, १८.९०१, १८.९०२, विशेष **विहित** ४.८९, **स्वभावविहित** १८.८८४; **आपुला विहिते** १७.१७२, **आपुल्या विहिता** १८.९०६, **आपुलें विहित** १८.१८२; **निषिद्ध** ...**विहित** १८.५५४, **निषिद्धें**—१८.१४२८; **विहितक्रिया** १८.२०४, १८.९१०, —**विष्ठी** ३.११९; **वर्णविहित** १८.८२९; **विहितवें**, शास्त्रानें आज्ञा केली आहे म्हणून, १८.१८७; **विहिं**—शास्त्र नें, विहिं वेठला ऐसा धर्म । आयि धीमि जेवि हुसु । १८.५१०, ज्ञानदेवी—वन्हीं ठेवला असे धूसु । १८.५१३, कुट्टे प्रतीत असाच पाठ आहे, १८.५१३.

विहिर—नेहमींच्या अर्थी, १८.९५.

विहल—दुःखपूर्ण. तणें विहल हातु गेला ।

गांडिवाचा ॥ १०१९७, ज्ञानदेवी - 'वेन्नळ हात', कुंटे - 'वेन्नळ हात', ढिला या अर्थी, १०१९७, 'वे-वेन्नळ' पाठ अधिक ग्राह्य वाटतो. विह्वला होये १७.१००.

वीजणे—वारा घालणे. हां हो हिमकरा वीजणे (णे) । १०१०, अगदींच अनावश्यक या अर्थी. **वीजणा**—पंखा. १३.४३३ (१), वीजणा १३.४३३ (२), या पाठाऐवजी 'वोळगणा' असा पाठ सेवक या अर्थी ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत आहे, १३.४३५; वीजणा निर्मूनियां, अफाट वाऱ्याचा पंखा बनवून, १८.१६७७. **विज्ञणे**—वीक्षणें पहा.

वीत—शब्दास जोडून, टाकलेलें या अर्थी. वीतराग, राग (१) पहा.

वीपणे—कमी होणे, ओसरणे. ९.७२.

वीर—शूर पुरुष, सैनिक, अर्जुनास उद्देशून. १०९६, १०९८, १०१०२, १०१०३, १०१०५, १०१०७, १०११४, १०१५३, १०१६४, १०१७०, ११०१९८, ११०२१०, ११०४४०, ११०४५९, १३०१०५८, १४०१६८, १५०४०६, १५०४८४, १८०७८४. वीराचेनि बापें उत्तरे ११०४६४; वीरांचेयां हृदया- (यां)ने १०१६२; अर्जुनास संजोधून : वीरेश-ष, ईश (२) पहा, वीरोत्तम १८०९६४, १८०१३३७, वीरनाथ १५०२४१, -राय १६०१६१, १७०२८२, -विलास, विलसणें पहा, -श्रेष्ठ ३.३५; वीरवृत्ति-त्ती, वृत्ति-त्ती पहा; विषयविध्वंसकवीर, विषय (१) पहा; सकलवीराधिराज १२०२०; श्रीवीरवरनरहरी, वर (३) पहा; विचारविरिं, १४०४९, विचारणें पहा, 'विचारवीरी', ज्ञानदेवी १४०४९, कुंटे १४०५०.

बुगे—उग पहा. वाटे जातां बुगे । कल्हातां हीं डोले लागे । १४०१८७. ज्ञानदेवीत—वाटा जातां बोधें । कल्हातां हीं डोळा लागे । १४०१८८, व कुंटे प्रतीत—'कां वाटे जातां बोधें—' १४०१८९, असे पाठ आहेत.

वृक्ष—मोठें झाड. पालवी फूल फल । ऐसा वृक्ष होये सकल । १००९८. जो खांडावेया घाळ घाली । कां लावणी जेणें केली । या दोर्वां येकि चि साउली ।

वृक्ष जैसा ॥ १२०१९८. २०३०५, ६०३९९, ८०३३, ९०३४२, ११०२८०, १३०१७९, १३०५२८. वृक्षाकार १५०१०६; वृक्षजात १००२१५, -पण ८०१६७, -रूप १६०४२; वृक्षा कां वल्ली १२०१२८; कल्पवृक्ष, कल्पणें पहा, संसार—१५०१३७.

वृत्ति-त्ती—मनाचा कल, स्फूर्ति, वागणूक; व्यापार, धंदा. वृत्ति—अनादि जे प्रकृति । सांख्य जीतें गांति । क्षेत्र हे वृत्ति । तिथेची जाण ॥ १३०३६, व्यापाराचें वतन या अर्थी. १३०१२२, १३०१२५, १३०२९८, १४०१३९, १४०१४२, १४०३८६, १५०५१०, १६०४०५, १७०५७, १८०८१७, १८०८१८, १८०९८२, १८०१०३९, १८०११२९. वृत्तिचा हातु १८०१०७२; इंद्रियांची वृत्ति १८०८३०, भेदाची—१५०९५; वृत्तिपथें १८०३४१; अन्यायवृत्ति १३०४७५, उदास—५०७७; चिद्वृत्ति, चित् पहा; ज्ञानवृत्ति १४०२१०, निज—३०१११, ३०११६, बुद्धि—१८०७२८, शूर—२०९; सद्बृत्ति १५०१८५; सर्ववृत्तिवैभव—तैसी सर्ववृत्तिवैभवि । बुद्धी चि येकली बरवी । १८०३४६; सोहंवृत्ति १४०३८८; वृत्तिक—अनुसरणारा, तैसे नविकल्पणें । संयमाद्रीचा वृत्तिकां होणें । १६०८३, १२०९७, १३०९३९. **वृत्ती**—तेवि नाना विधा व्यक्ती । आनानें नावें आनानी वृत्ती । १०२५१. १३०५२८, १४०२६८, १४०२७६, १७०५८, १७०२३०, १८०६३४, १८०१०२४, १८०१०२७. क्षात्रवृत्ती १०११३, २०२२५, विजय—१०२१०, सत्व—१४०२४१, हृदय—१३०४३९; वृत्ति-त्ती, इंद्रिय—५०४८, १३०८४, १३०१३०, चित्त—, चित्त पहा, मनो—१३०४८१, १४०२१३, १६०२३५, १७०२९२, रस—, रस पहा, वीर—१०१२७, १०१८५, २०१२, ३०१८६, ११०४५४.

वृथा—अर्थी. १६०२९५, १७०४१३, १८०५७१. **वृंद**—समूह. १८०३४८, १८०१०६५. देववृंद १८०३४९; दोषवृंद—मोहो अज्ञाना प्रमादा । पयां मिलालेयां दोषवृंदा । १४०२६५, प्राणिवृंद—ऐसा एका चि प्राणिवृंदा । भेडु वणीं चतुर्था । १८०८२७, भक्तवृंद ६०३२४, सेव—१८०६३१,

योगि- ६.१५४, संत- २.२३; साधुवृद्ध- १३.१०५३. १०.२७७, तियेकरवि विटालविली(ली). इही साधुवृद्ध ॥ ३.२४६, मायारूपी मांग स्त्रियेस उद्देशून.

वृद्ध—म्हातारा, वयस्थ, गुणादिकानें श्रेष्ठ. तरि आवयेयांमि वृद्ध. महर्षीमाझि प्रचुद्ध. ॥ १०.९०, कश्यपादि सात ऋषींस उद्देशून, 'महर्षीमाझि' असा पाठ असणें संभवतें. १३.९७५ (२), १८.१४७८. बालु तरुण वृद्ध ९.१६३; अतिवृद्ध—जीर्ण अतिवृद्धा. पासानि वृद्ध ॥ १३.९७५(१); शतवृद्ध, फार म्हातारा, १३.५८३ (२); वृद्धाप्य—पतिव्रते आलें. वृद्धाप्य कां ॥ १३.२६८, ह्यगुनि वृद्धाप्याचेनि आठवें. वृद्धाप्ये जो न नगवे. १३.५८५ (१, २), ६.२६०, १३.५८१, १३.५८३(१), १३.७०९, १३.७५३, १३.७६०; वृद्धाप्याची खोंचणी १३.५७४, —चेया तरंगा ७.८३; तरुणेपण... वृद्धाप्य १३.७५८, तारुण्य...—११.४८८; वार्धक्य—व्याधि वार्धक्य १३.५३४; वाढक १८.१०७९.

वृद्धि-वृद्धी—वाढ. वृद्धि—आदीसि जे आदि. जे वृद्धीसि वृद्धि. १३.९२२ (२). १७.१११. अघोशाखांची वृद्धि १५.१७३, तेजतत्वाची—१३.८८; वृद्धिलोभ १५.१५८; इष्टवृद्धि १५.१२७, कर्म—१५.१७८, तेजो—१५.३६८, रजो—१४.२४०, वंश—१.२५२, सत्व—१७.११०. वृद्धी—वृद्धीसि १३.९२२ (१); तमोवृद्धी १४.२५७.

वृष्टि-वृष्टी—पावसाळा, वर्षाव, विपुलता. वृष्टि—केजति मृगजळें वृष्टि. वडवानलेंसी ॥ ११.६६. १८.१४८२. इंगलांची वृष्टि १६.२४१, कारुण्यरसाची—५.१७०, गुरुस्नेहाची—१३.४१३, पीयूषाची—१७.३९५; वृष्टि उपखे, व्यर्थ जाते, ११.९५; वृष्टिप्रसंग १८.३५३(१), —भरे(रें) ७.६९. वृष्टी—वृष्टीचेया असवें. घरा आंतु ॥ १२.६५. कां वारिषिया आणिजे मेघु. मेघी वृष्टिप्रसंगु. वृष्टी तव भोगु. सस्यसुखाचा ॥ १८.३५३ (२), १८.४३१.

वेउली—इंगळी. परिशिष्ट (८) इंगळी पहा.

वेख-वेस—स्वरूप, आकार. वेख—वेख ही

१५.३८०, १८.५६५. सूर्याचेनि धेलें ९.२९४; मनुष्यवेखें ४.१०४; वेखजें, व्यवहार (गजवाडे), १८.१७२४, ज्ञानदेवी—'वेसजें', कुंटे—'वेपजें', स्पष्ट, १८.१७४६. वेस—त्याच अर्थी, १८.५४४; वेसजें—कर्म (राजवाडे), प्रकाश (कुंटे), ह्यगुनि जग हें वेसजें. पोते तेयां ॥ ६.११०, ज्ञानदेवी—'वेशजें वीण', कुंटे—'वेसजे वीण' ६.११०, प्रकाशावांचून या अर्थी.

वेखालें—'विरुद्ध' (हंम कोश); 'विरुद्ध', 'अन, व ईट, व्यर्थ' (गजवाडे). वेखालें सैरा धांवतु. १३.८२१, ज्ञानदेवी, कुंटे—'देखसी' १३.८२३; वेखालें १७.३०८, धर्मासि—, धर्माविरुद्ध, ७.४६; वेखालें जाडल, कांहीं अनिष्ट घडेल, १३.७९७.

वेग—गति, आवेश. आंबु वेगु विंदाण. १३.२७२, आव पहा. १३.९५१, १५.१३८, १५.४२५, १८.१५३ (२). अग्नाचा वेग १५.३४७, अग्निचा—१८.३८८, इंद्रियांचे—१६.१९०, प्रेमाचा—१०.१८८; वेगातिसो, अतिशय वेग, १५.१३५; वेगवंत १३.३०७; हर्षवेगू, आनंदाचा भर, १६.२३; सवेगु १८.११६३; वेगावत—जें चालणें वेगावत जाय. तो वेगु बैसावेया वि होये. १८.१५३ (१); वेगा-गां, आवेशानें, उत्कंठेनें, जलद, वेगा हा पाठ वेगां असणें संभवतें; २.२२१, ६.२१३, ६.४६५ (गां), ११.४६३, ११.५८८, १२.५४, १३.८५५ (गां); वेगि-गि-गी-गीं, वरील अर्थी, वेगि-गी हे पाठ वेगिं-गीं असणें संभवतें; वेगिं १२.१५९, २.१७, २.५४, ४.२०७ (गीं), ६.१३९, १०.७२, ११.३८०; वेगें—त्वरें, भरणें, जलद, जैसा नखांमि व्याळ लागे। तो शिखांत पावे वेगें। १.२५५. ३.४१, ४.९६, ११.२९२, ११.४१९, १२.१०७, १३.१२३, १४.६५, १४.१७०, १५.४१, १५.१०२, १५.१२२, १५.१३२, १८.१०७५, १८.१०८२, १८.१२१६; प्रीतिचेनि वेगें १८.२८३, संतोषाचेनि—९.१५; वेगें आणि लेसां १३.२४६, लेसां पहा; जन्म-

वेगें, उत्पत्तीच्या जोमानें, १५.१८९, हर्ष-
१८.१५७०.

वेंगडी—स्नायू अडकून अवयव वांकडा होणें.

पायां पडति वेंगडीं। हात होति मुरुकुंडी। १३.५६९.

वेगला-लीलें—निगळें, मिन्न, विलक्षण. तेथ

जळ जेंत जलीं। वेगलें न दिसे ॥ ५.१३२.

आणिक ही येक असे। जें विचारा वेगलें न दिसे।

१४.७२. २.१२७, ४.९५, ५.३५, ५.९९,

५.१५३, ६.२८४, ७.१११, ७.११२,

७.११५(२), ७.१५८, ८.३९, ९.८७,

९.८८, ११.३५६, ११.३६४, ११.५२९,

१२.२५, १३.१४५, १३.८४५, १३.८७०,

१३.८८१, १३.११३४(१), १४.१७१,

१४.३३१, १५.३००, १५.३११, १५.४३३,

१५.४९७, १६.३९९, १७.३७२, १७.३९०,

१८.५२, १८.२४३, १८.२६७, १८.५१३,

१८.६८३, १८.१२५६, १८.१२५८. तुजसिं

वेगले १५.२९५; आंती वेगली करुनि, आंती

दूर करुन, २.१०४; मी जननीजठरा वेगला

जालां १०.१२९; वेगळ—पांजरली कां वाडुटली।

करी वेगळ वेटाली। १४.२२६, ज्ञानदेवी—

‘वेगळवेटाली’ १४.२२८, कुंटे—‘वेगळ

वेटाली’ १४.२२९; वेगळ वेटाली १६.२९८,

ज्ञानदेवी—‘वेगळवेटाली’, निरनिगाळ्या

पदार्थांचें एकीकरण, १६.३००; वेगळवेगला-

लीलें १३.८७३, १४.१०८, १७.४०७,

१८.४७०; वियोगावेगलें ८.३१; वेगलाला-ली

लें—मीं पकु अनेकपणें। वेगलालनि प्रकृतिगुणें।

९.२८७, ९.२४४, ९.४५६, १०.८०,

१०.८५, १०.१००, १०.२३८, १३.२९४,

१४.११८, १४.१२८, १५.३८५, १६.२६२,

१७.६६, १८.३१२, १८.६९२, १८.८८१;

वेगलालां भूति १३.९१२, — विभूतीं

१०.२४३; वेगलालिया व्यक्ती १८.४५९;

वेगलालियां ११.५२५; वेगलालेपणें

९.२५२, १३.७६; वेगलिक—कोणु वेगलिका

वानावा, कोणाची निवड करुन निराळें वर्णन

करावें, १८.१६५६; वेगलीक १३.१०५२,

१३.१११८, १८.२६८, १८.२६९; वेगलेपण

११.४२, १७.१८, —पणें—तो देहाचेनि

वेगलेपणें। काइ वेगला होये ॥ ७.११५ (१),

५.१३०, ६.११४, १३.८९९, १३.११३४

(२); १४.२८९, १८.३९३, १८.१५०४;

वेगलविलेयां हुताशा, अग्नि निराळा केला

असतां, १८.४१३.

वेद्य—वेग. चडतकाळकलांचेनि वेद्यें ७.६८,

कला पहा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वेगें’ ७.७०.

वेंघणें—वर चढणें, आरुढ होणें; ‘मिठी मारणें,

घरणें’ (ज्ञानदेवी कोश). स्वप्ना वेंघौनि

१५.४६०.

वेचणें—वेंचणें—खर्च करणें, खर्ची पडणें, विकणें,

निवडणें, मरणें. वेचणें—जें हातां आलें तरि न

वचे। आणि अनुभवितां कहीं न वेचे। ९.५२.

तातलेया जगा कारणें। चंद्रें हिं वेचिलें चादिणें।

१८.१७६९. १३.११०७, १४.१२५, १४.२३५,

१७.१९३, १७.३५८, १८.२५६, १८.३०८,

१८.३०९, १८.३६९ (२), १८.४२०,

१८.५८६, १८.८९५, १८.९४१, १८.९६२.

अपार मोल वेचुनु १७.८८; असतें वेचिजैल,

जवळ असलेलें खर्चल्यावर, १४.१६४; आंग

वेचिलें १०.१२२; कवडा वेचे ९.३२६; कोडी

वेचितील ९.५०३; वेचौनियां १८.९४३,

चित्तवृत्ती—१७.१७२; जीवित वेचिलें ९.४१२,

जीवितें वेचिती २.२०९, जीवीत वेचलें

२.२२०; मती वेचिलिया १३.७०; शरीर

वेचावें लागे १२.१७४; वेचतेया १६.४; वीटे

ना वेचे १३.११०८; वेचणें ११.६०१,

१७.३०५; वेच—पया स्वधर्मातें अनुष्ठितां।

जरि वेचु होईल जीविता। तो ही नीका

वर उभयता। दीसतसे ॥ ३.२२४, तो ही

वेचु परि नोहे। वेचलें तें ॥ १८.३६९(१),

१५.२७४, १८.१२५२; वेचिं न पडे

१५.५२२; वेचु करितां १८.५९७, —करिति

१६.३९६; धारवणी वेचें सरे १८.९६०;

वेचकपण, खर्चि स्वभाव, यद्वि दानसीळ

पुरुषु। वेचकपणें संचकु। १५.१२१. वेंचणें—

ते वेंचिति मनें मौआलें। चकोरतलगे ॥ १.५६.

१४.२०५, १७.३५३. गारा वेंचिजति

९.१४७; नक्षत्रें वेंचाचीं १०.२३९; संपदा

वेंचितां १३.३०५.

वेक्षणे—वेदणें. वृषगर्जी वेष्टिला । केला रा३० ॥
१४.३५९, 'वृषगर्जी वेष्टिला'—ज्ञानदेवी
१४.३६२, कुंटे १४.३६३. वेक्ष—'छिद्र'
(ज्ञानदेवी कोश), 'सूक्ष्म मार्ग' (कुंटे),
प्रज्ञाफलंतया अर्था । वेक्ष देणें जें ॥ १८.८६०,
प्रज्ञा पहा.

वेतालणें—वेंतालणें—गोळा करणें, गुंडाळणें,
व्यापणें, धरणें, आकलन करणें, जमीन सारखी
करणें. वेतालणें—तैसा स्वमाया वेटालें. शुद्ध
जैमी ॥ १५.३०९, वेटालळा जातां. वेटालितां
१४.२२८; वेटाली १४.२२६; वेटालों, वेटाला-
वयास, तावडींत सांगडण्यास, १५.२५६.
वेंतालणें—दरुंर सापें गील्लिजतु उभा । तो मासिया
वेंटाली जीमा । ९.५०९. त्रिभुवनिचेया ही वारेया
न वेंटाले । ११.३४९. ११.४००, ११.४०२,
१३.१७२, १३.३७२, १३.४२८, १३.८९३,
१४.६२, १४.३२५, १५.३०७, १७.२६,
१८.१७२. **वेंटाली** १६.२९८, वेगल पहा;
वेंटाल—तैसा वेंटालु उभाट । १३.४६, ज्ञानदेवी,
कुंटे—'वेंटालुनि भाट' १३.४५.

वेठणें—वेंठणें—वेष्टित होणें, व्यापणें, गुंडाळणें,
आकारास येणें. वेठणें—विहिं वेठला देसा धर्मु ।
आथि बीजि जेवि हुमु । १८.५१०, विहणें पहा.
वेडु वेठला भलेतेणें । सेव्यु होआवेया ॥ १८.१४४९,
वेद गीतारूपानें आकारास आला, मूर्त झाला
या अर्थी. **वेंठणें**—१८.४१७, १८.४९४.
आत्मतत्त्वं वेंठला होए १८.४०७; **वेंठ**—पेठ
(राजवाडे), **उत्तरवेंठ** १७.२७३, **उत्तरणें**
(१) पहा, ज्ञानदेवी—'उत्तरपेंठ', कुंटे—
'उत्तरपेंठ', १७.२७४.

वेडा-डी-डें—छंद लागलेला-ली-लें, बुद्धिभ्रंश
झालेला-ली-लें. वेडेया चंद्रा चंद्रिके । निमलणें
आहे ॥ १८.२९१. ८.२२५, १३.१२५,
१३.५७९, १७.१४७. वेडे पिंसे ९.३६७;
वेडा...ब्रह्मा १७.३३३; आंधला वेडा पंगु
१५.४४२; चतुर...वेडा १३.२११; विरहवेडी
(डी) १६.५; वेडावणें १.७३, १८.१२११;
वेडिव, वेडेपणा, १३.१९०.

वेठणें—नेसगें, आच्छादणें, व्यापणें. जैसी जीणें
वखें साडिजे । मग नूतनं आणिकें वेडिजे । २.१४४.

स्वर्गे मूर्त्यतेज वेडिजे । ११.२१०. ६.१०९, ९.७५,
१२.६५, १७.२, १८.६८७, १८.१३३१.
वेडा—वेष्टण, वळसा. जैसिं वपवेवाचां वेडां ।
सांगडली नुणें ॥ ११.४३०, ६.२२७, ११.७५;
वेडां रिगे, फिले लागतें, १८.६३०२.

वेताल—पिशाच. कोल्हूरिच वेताल ११.४६१;
अमांचा वेताल १७.२९७.

वेद—चार वेद, इतर श्रुति, प्रमाण असणारें
वचन, ज्ञान. घेणें जें अगाध । जेथ वेदावनि वेद ।
१.७३. जेयाचिथे थडिये चि वेद । हुनुकलले ॥
८.१०५. जेयाचा नहिमा पांगुरीनि जाला । धडांता
वेडु ॥ ११.७१. तेयांचे त्रिसाट दाचद । सुखां ह्मणें
यंति वेद । १८.१३३४. ३.१३६, ४.१५४,
४.१५३, ६.४४४, ७.३३३, ७.१०१,
८.१८८, ९.२६४, ९.२७५, ९.२८२,
९.३२९, ९.४७३, १०.६३, ११.२६,
११.११८, ११.१४६, ११.१८३, ११.२०६,
११.५५५, ११.६०७, ११.६७२, १३.२०,
१३.६९, १३.८०४, १५.१४६, १५.१९०,
१५.३९०, १५.५०४, १६.२२८, १६.२३१,
१६.२३३, १६.२९३, १६.२९४, १६.४४३,
१७.१४, १७.१७१, १७.१९१, १७.३२९,
१७.३७३, १७.४१०, १८.३६२ (१,२),
१८.८१७, १८.१४२३, १८.१४४७,
१८.१४४९. १८.१४५५, १८.१४५६,
१८.१४७७(हु), १८.१७०६. वेदाची उत्तर-
वेंठ १७.२७३; वेदांचा चौहटा ९.२७२;
वेदांचेया निरोपा १६.४५२,—चें मान
१६.१८; कोणहीं वेदापासूनि आगलें असे,
कोणीही नाही या अर्थी, ९.३६६; वेदांमाझि
सामवेदु १०.२०७(१); गीता व वेद यांचे
काहीं संदर्भ : हा औदार्य आगला वेडु । मूर्त
जाणा ॥ १८.१४४६, वेदांचें बीज १८.१४२२,
वेदबीज १८.१५०१; वेदां मूल १८.१४१७,
वेदा मूलभूत १८.१४१९, वेदांचें मूलसूत्र
१८.१४१६; वेदांत १.११, १४.७०,
१५.८७, १५.८९, १५.४७९, १८.१३१५,
—वेद्य ११.१६४; वेदाध्ययन ८.२५९; वेदाथें
२.२६३, वेदार्थसागर १.७२; वेदाज्ञा
१३.५९७, १६.९७; वेदादि—वेदादि वाचा

१६.२९; ऋग्वेदादि १७.२२१; वेदादिक
१०.१६१; वेदाधारं २.२४५; वेदैक निष्ठा
(वेदैकनिष्ठा) १६.४५८; वेदज्ञ ९.३२८; वेदतरु
१३.१६६, -त्रयी १५.१७७ सं. वा. श. पहा;
वेदनिष्ठां १७.१७७, -पञ्च १५.१८६,
-प्रतिपाद्य १.१, -यज्ञादिसाधन ८.२६२,
-राय १८.२७७, -राशि १०.२५८, -रूप
३.१३५, -लोक १५.५२४, -वाक्य
१५.१५६, -त्राद्वर २.२५५, -विद ८.१०१,
-वेद्य ११.४३९; धनुर्वेद, -अयक, धनुष
पुढें पहा; सामवेद १०.२०७ (२); वेदक,
जाणगारा, तैसा वेद्याचा विलङ्ग। केवल वेदकु उरें
पाहीं। १८.११९७, वेद्यवेदकपण १८.४१५;
वैदिक, वेदासंघी, वेदांत सांगितलेले, वैदिके
विधानी १८.८१६.

वेदी—यज्ञकुंडाचा आंटा. कुंडमंडपवेदी १७.१७८.

वेद्य—जाणावयास योग्य, जे जाणावयाचें तें, दिसून
येणारें. ह्यौनि कर्मनिष्ठां वंछु। तो ज्ञानियांसि
वेद्यु। ६.४७७. ९.२७२, १५.१४०, १८.११९७.
वेद्यावक, दिसून येणारें जगदूषी पाणी,
१८.१२९२; वेद्यवेदकपण, ज्ञेय व ज्ञानेपण,
१८.४१५; वेदवेद्य ११.४३९, वेदांत—
११.१६४.

वेद्यणें—गुंतणें, व्यापणें. यन्हात्रि वेद्यली दीठि
कवले, (लं)। ते चांदिण्यांतें ह्येण पीवले। ९.१४०,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘चांदिण्यांतें’ ९.१४१.
१८.९५६, १८.१७१०. वेद्य—चित्ताचें
आकर्षण, छंद, वेधें परिमलाचें बीक मोडे। ६.१५,
११.३६५, १३.४१०, १३.९६३, १८.९१७,
१८.१३६३; वेद्यवसें १८.९१५; वेद्यगतिथे,
पृथ्वीला, ११.२२०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वेद-
वतीथे’ ११.२२४.

वेरि-री-रीं—पर्यंत. हे शब्द सुटे किंवा इतर
शब्दांस जोडून आलेले आहेत. वेरि ३.१४८,
८.११४, १६.४२५, १८.१२२, १८.२२३.
इंद्रियग्रामुवेरि ५.१०४; ठाळू वेरि
१३.११५९, ठाळो—१०.१७७. वेरी—आदि
वेरी १८.१५२३, करण—१८.५०४, सहस्र-
वेरी ९.५८. वेरीं—पै प्रतिविबौनि विंव वेरीं।
१४.३८८. १४.१५५. ठाळू वेरीं १८.१२१७.

वेहिं-ही-हीं—वर, पावेतो, पर्यंत, वेळां,
विषयीं, साधनानें. हे शब्द सुटे किंवा इतर
शब्दांस जोडून आलेले आहेत. वेहिं—
१५.४४५, १५.५०६; ह्यावेहिं १.२६४,
१.२६५. वेन्ही—समुद्रजल उसलत। आकाश-
वेन्ही॥ १.१५५. ६.४६. वेन्हीं—तैसें मज
लागूनि मुंगी वेन्हीं। ११.६८०. ६.२६१,
६.३६२, ८.१५३, ८.२३३, ८.२३५,
१०.१२४, ११.५६, ११.१९०, ११.२०७,
११.२३४, ११.३५५, ११.५२३, ११.६२१,
११.६३६, ११.६५१, ११.६५९, १२.१६,
१२.१८५, १३.४००, १३.४३६, १३.६८५,
१३.७०७, १३.७३१, १३.७६६, १३.९७३,
१३.९९२, १३.११४५, १४.२२८, १४.३०९,
१५.१०, १५.१७३, १५.२०९, १५.२३७,
१६.८६, १६.९०, १६.४१२, १७.१५९,
१८.६७, १८.३३४, १८.४२३, १८.४३४,
१८.५४७, १८.१०३२, १८.१०३३,
१८.१०३८, १८.१०६४, १८.१२४९,
१८.१३७३, १८.१५१३. इतर शब्दांस
जोडून—कां टिटिंमुं चांचुवेन्हीं। माप सुये
सागरीं। १.६८, २.३०, २.२०१, ६.२८६,
६.३०४, ६.३२५, ७.१३, ७.१४१, ८.११२,
८.२०९, ९.१८१, ९.२१९, ९.३०७,
९.५०१, १०.१०३, १०.२५०, १०.२७२,
११.३६, ११.४९, ११.३८१, १२.९१,
१३.१३५.

वेळ—(१) योग्य समय, काळ, विलंब, प्रसंग.
पै सुं जो वेळ नुरैजे। तेथ वळा वि नांव रात्रि
किं ह्यणिजे। ९.४२२ (१, २). पै द्राक्षरस कां
उसा। वेळे तोंड सडे वायसा। १८.६७९, चव
ध्यावयाच्या वेळीं, ज्ञानदेवीत व कुंटे प्रतीत
उसा ऐवजी ‘आम्ररसा’ असा पाठ आहे
तो ग्राह्य वटतो, १८.६८२. १.१७९,
३.३७, ४.२५, ६.७३, ७.४, ८.२१३,
९.१०३, ९.१३८, ९.४०१, ११.१६२,
११.३८४, ११.४८७, ११.४९२, १२.१३४,
१३.३०३, १३.६२२, १३.६३५, १५.२८३,
१६.२५७, १६.४१०, १७.२७, १७.३७,
१७.३४९, १७.३८७, १८.८३, १८.१८३,

१८.६६३, १८.६६६, १८.८४४, १८.९५२,
 १८.९९३, १८.१०१७, १८.१०७६,
 १८.११०१, १८.११२८. एकीं वेलीं,
 केव्हां तरी, ६.१७७, वेळु एकु ९.२०६,
 ११.१८१, एकु वेळ ५.१६६, - वेळु
 १०.१६५, ११.४३९, १५.४१४, येळु-
 १०.१७२; एकें वेलें ३.४२ (लें),
 ६.३८२, ७.१८७, ११.२०६, ११.४०५,
 ११.४७९, १५.२३५, १६.१९१, १७.१५०,
 १८.१३७८, येकें-६.२८७, ७.१७१,
 ८.१९, ११.२६५, १४.२०, १४.५१,
 १६.३८१, येके चि वेले १२.१३४,
 येकें चि वेलें ११.४४१; एकधा वेळु
 ११.६६८, एकाधी वेळ ९.२०३, -धेया
 वेला १३.४४०, एकाधिये वेले १३.३९५;
 कवणही वेळु १८.७५७, कवणही एके वेले
 ११.५५०, -वेले १३.१४५; कोणही एकी
 वेलीं १३.३९७, -एकी वेले १३.२७४,
 -वेले १०.२९७, कोणही वेले १४.१८८;
 केती वेला १८.२८; कोडि वेळ १५.१३८;
 एकि दोनि वेळ १५.२३७, येक दोनि चि-
 १३.७६४, दोनि च्यारि- १८.७७२; तीनि
 वेला ११.४९०; प्राते वेले ३.१०५; वेळु चूके
 १३.६८०, -घाडी १८.१२७४, - नेणे(णें)
 १६.१७६, - फेडणें ४.१८२, - फेडिला
 १६.४६८; वेळ राखे १५.२३; वेळु न लग्ने
 ११.४६३, -न लग्ने ६.१५०, - लागला
 ११.४९५, - लागे १३.३३५, १८.९९४,
 -न साहे ७.१९६; आकारवेले ८.१७०; चोखेल
 (चोरवेल) १६.७; जूझावेले २.१९;
 मध्यान्हवेळ १४.११०; श्राष्टिवेले १३.९१९;
 सांजवेळ ९.७१, १७.२९४, १८.२०८;
 सुवेलीं १०.२३३; स्तुतिवेले १३.६६४,
 हाट- ९.४९२; वेळवेलां ११.२४८,
 ११.४८२, १८.१६०१, वेळोवेलां ११.४९८,
 १३.१०७३, १४.२६६, १८.१२१७,
 १८.१४५९. (२) वेळ-वेलि-ली-लता.
 खालील कांहीं संदर्भित वेळ किंवा वेलि-ली
 चीं रूपें असणें संभवतें. जो श्रुतिगौरवाचा
 मांडवी। कामुसुष्टिचा (कामु सुष्टिचा) वेळ वाढवी।

७.४९. जेथं नि नाना लुटीचिया वेलीं। पसरति
 भूतग्रामांचिया वेली। ११.५०६. १३.१०५६,
 १५.६१, १८.५०५, १८.५७१. दुःखाची भूत
 वेली १६.२११; वेला पालवा ९.११७, वेळु
 पालां १५.१४४, वेळपालव १५.१००; कुंडें
 मंडप वेली १६.३८२; चंद्रिकेचिया वेली जलीं
 पसरति, चांदण्याचें प्रतिविम पाण्यांत वेलीसारखें
 दिसतें, त्यास उद्देष्टून, ९.१२२; अज्ञानवेलीं
 १३.८३७, अज्ञानि वेलि जाण १५.१५१;
 कर्मवेली १३.१६४; जन्मवेलि, जन्ममरणाची
 परंपरा, १८.१५२४; प्रज्ञावेलि वें(चें) वेव्हाळ
 सुफल, दुद्विरूपी सुंदर वेलीचें सुंदर पळ,
 १४.२१; प्रभेदवेलि १३.११३०; वाचावेली
 १५.१४; वासनावेलि १५.१६६; दिवेका
 वेलीची (विवेकवेलीची) १२.१२; वेलरि,
 वेलीचें जाळें, १६.३६५; वेलाडल, वेलींचा
 मंडप, घर, मंदीर, चमत्काराचें वेलाडल
 १३.९८९, ज्ञानाचें-१३.३११; वेव्हाळ पहा.
 वेला—(१) लाट. वेलाभेड, लाटांस भिगाव,
 वेलाभेड वेडकु अडि। १३.७८२. (२) मर्यादा.
 दर्पसागर वेला। सांडुनि उत ॥ १६.३९१.
 वेलांड़ी—विस्तार. विश्वपरंपरेची वेलांड़ी
 १५.२५१.
 वेव्हाळ—विस्तारलेलें, सुंदर, प्रिय. दांड वेव्हाळ
 देशी नवी। जैसी साहित्यातें कोजाबी। १३.११५१.
 ११.१०४, १३.३११, १४.२१, १८.१२१२.
 वैकुंठिचा वेव्हाळ १०.२१२; वेव्हाळपणें—
 दैति वैराग्यशाखा कोवल्या। वेव्हाळपणें ॥
 १५.१८८, १८.५०५.
 वेव्हाळपणें—विस्तारणें. पसरणें. वेव्हाळितेनि गुणें,
 सुंदर विस्तार करण्यच्या गुणानीं, १३.११५२;
 निरोधाचें वेव्हाळपणें, इंद्रियनिरोध हेंच भंगणें,
 १२.६४.
 वेव्हाणी—व्यवहार, व्यापार. कर्माची वेव्हाणी
 १८.८२४, ज्ञानवेची, कुंटे-‘वेव्हावणी’,
 विस्तार, १८.८२७.
 वेव्हा—प्रचारांतील अर्थी. १३.७४३.
 वैखरी—भाषा; चार वाणींपैकी चौथी, सं. वा. श.
 पहा. जेथ परोसिं वैखरी बुडे। १४.१४. ६.३१२,
 १२.३१, १६.२०.

वैजयंती—विष्णूच्या गळ्यांतील माळ. ११.५९३.
वैतरणी—मरणोत्तर ओलांडून जावयाची यम-
लोकातील नदी. १६.३७२.

वैद्य—नेहमींच्या अर्थी. वैद्यातें करीति साला ।
१७.१००, साला हा पाठ सला असणें संभवतें,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सळा’ १७.१०१. २.८६,
३.८. सद्धैद्य १६.४२.

वैद्यव्य—विधवावस्था. कां वैद्यव्ये वेल नेणे(णें) ।
महासती जैसी ॥ १६.१७६.

वैभव—ऐश्वर्य. सुकृपेचें वैभव १८.१७२९;
अद्वयानंदवैभव १८.१७३५; सर्ववृत्तिवैभवि
१८.३४६.

वैराग्य—विषयांचा अंतःकरणापासून आलेला
कंटाळा, तूं पेसा तें होसी । जें मोहाते(तें) येया
सांडिशी । आगि वैराग्य मानसीं । संवैरैल ॥
२.२८०. ६.१४८, ६.१६४, ६.३७६,
६.४२१, ९.१८७, १३.५११, १५.३९,
१५.२३२, १५.२३३, १५.३९०, १६.९०,
१८.७७९, १८.७८८(२), १८.९००,
१८.९४९, १८.१०३९, १८.१०४१,
१८.१०७१, १८.११२९. वैराग्याचेन आधारें
५.१५०, —चेनि आधारें ६.४१८, —चा
अलावा १८.१००२, —ची गोडुलुक
१८.१०७९, —ठावो १८.८९९, —चीं डालें
६.५७, —चें तप १७.२३०, —ची नाव
७.८८, —चा पांगु ४.१६२, —ची सीव ४.२४;
वैराग्यादिक १८.७८८(१); वैराग्यइंधनपरि-
पूसीं ८.४७, —गरल १८.७८६, —दशा
१८.९१५, —पद १८.९८९, —भाग्य
१६.२०७, —महापावकें १२.४६, —मूल
१८.७९०, —मोक्षद्वारीं १८.८९६, —रवी
४.१२६, —लाभ १८.९९५, —छोट १५.२३४,
—वसंत ६.१४९, —शाखा १५.१८८, —सिद्धि
६.४६०, १८.९१४; ज्ञानवैराग्यऐश्वर्य ६.३७;
विषयवैराग्य १३.५२१; सवैराग्य १८.१०४०;
वैराग्य—वरील अर्थी, १८.८९८, विषयवैराग्यें
९.४६६.

वैर—वैरिया—वैरी—वैर—शत्रुत्व, प्रतिकूल भाव.
१६.२८७, १८.१४४२. जन्मांतरिचें वैर
१३.५३६; बापिकेया वैरा १३.५४०; समर्थेंस

वैर १३.५४९; आडवैरें १८.१०४४ (१);
जातिवैरें १३.१४३. वैरिया—शत्रु. वैरिया-
चिया कलेचरा ११.१०५; वैरियां २.२०७,
१३.७६५, १७.२५३; वैरियांचा पाहुणरु
८.१४७; भक्तां कां वैरियां ९.४६८. वैरी—
त्याच अर्थी. पाये पां आयुष्याचा आडल करी(री)।
जें सरतें परिणामु वेन्हीं । तेया औषधातें काड वैरी ।
जिह्वा न ह्याणे ॥ ६.३६२. १४.३६०, १६.२३२,
१८.७५६, १८.१०४६, १८.१०५५,
१८.१४४३. वैरी कां मैत्रिया १८.१०६७;
दोषवैरी १८.१०४४(२).

वैश्य—चार वर्णांपैकीं तिसरा. आणि रज परि
सात्त्विक । तेया ठविले वैश्य लोक । १८.८२६.
वैश्याचिये जाती १८.८७६, या जातीच्या
कर्तव्यासाठीं १८.८७६ ते १८.८७८ पहा;
क्षत्री वैश्य १८.८१६, क्षत्री वैश्य स्त्रिया...
शूद्र अंत्यादि ९.४५६, वैश्यक्षत्रियब्राह्मण
१८.८७९, वैश्य शूद्र अंगना ९.४७०,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘शूद्र’ ९.४७४.

वैश्वानर—अग्नि. १५.४०६, १८.१२४७. स्नेहा
सुत्रा वैश्वानरा १७.३४८.

वो—(१) अगे, अहो. तूझेनि वो गुरुद्रिष्टी । होये
माय ॥ १२.२. चाउदसिं ह्याणे माय । तूझा चि वो
दुर्गे ॥ १३.८१७. १५.४२२. (२) हांकेला उत्तर
देणें. १८.११४६, १८.१५१०. तेयां वो दे
१७.३२८.

वोहरणें—पुढें ठेवणें, आडवें येणें. मग स्वप्निचें
काबाड । वोहरी निद्रा ॥ १८.५३७, स्वप्नाचें ओझें
डोक्यावर ठेवते या अर्थी. इंद्रियांचें वोहरिलें,
इंद्रियांना प्राप्त झालेलें, १८.६६५; वोहरण,
कां तांशुवाचा ताणा । तांशु धाळितां वोहरणा ।
१८.३६५, ताण्यांत आडवे तंतु भरले असतां.

वोउसा—वौसा—नवस. वोउसा—वोउसेयाचेया,
व्रत घेणाऱ्याच्या (राजवाडे), वाण धाडिजे घरा ।
वोउसेयाचेया ॥ १७.२८५. वौसा—माझें अधिष्ठान
घरीं । आणि वौसे आनाचे करी । १३.८१५.

वोकणें—ओकणें. तें तेजिजे(जे) विष जैसे ।
वोडुनियां ॥ १८.१०६. वोकवणें १८.१०१०.

वोखट—वाईट (हंस कोश). ओखट—ओखट
पहा. वोखटें मरणाऐसें । तें हिं आलें अग्निप्रवेशें ।

परि प्राणेश्वरा दोसैं । न गणी सती ॥ १६-१८५.

११-४४७, १३-१०६३, १६-५६, १६-२९०,
१६-४२९, १७-२६०, १८-१०१३. वोखटें
ना गोमटें १२-१९४.

वोखती—चिता. येसी जेयाचां चिति. वैपम्यसाम्याची
वोखती. वाहे तो महामती. अज्ञानु गा ॥
१३-८०५.

वोखद—अखद—ओखद पहा. विषाये वाहे सत्व
शुद्ध. जेधवां ज्ञान चि करी साध. परि येका दोनि
वोखद. येर आहाति ॥ १७-६२. १३-७२१. वोषध
१६-११५, १७-३९०; वोषधी १८-७७७.

वोगरणें—अगरणें—ओगरणें पहा. अमृताचां ताटीं
वोगरें. पेंसि रसोयें कैची ॥ ९-९. ९-३८९.
उपहार वोगरीन १३-४२०.

वोघ—प्रवाह, नदी. अघ—ओघ पहा. पै सरिता-
चेनि वोवे (वें). सिंधु जलाचे मीनले वोवे (वें).
ते काह वर्तत आहे मागें. ह्याणीनि पाहों पंधि ॥
८-८३. पै समस्तां वोघां. आंतु भागीरथी गंगा।
१०-१३६. १०-१०७, ११-७, १३-८९२,
१८-३२९, १८-४१०, १८-५८१, १८-८३९,
१८-८९१. वोघा वोधीं वाहांतिया १८-२७२
(१, २); समुद्रीं वोघांचें जाणें १८-४७२; सातें
वोधीं १८-८७४, सं. वा. श. पहा; उगडं
वोघ सिंधू १६-१३८; वोघवळें १८-५१.

वोज—अज पहा. प्रकाश, प्रभा, तथ्य, रीत.
तेजाची वोज दावित ॥ इंदनील ॥ ११-५९०.
११-६९६, १२-१८७, १५-२६. जेविती वोज,
रीत या अर्थी, १७-१६५; काह्ने वोज सांघें,
काहीं तथ्य आहे काय?, ३-११; वोजा,
चांगल्या रीतीन, आणी स्वधर्माविषया वोज।
जीणें जें कां ॥ १८-८३३, १३-१०४०, १७-२४४,
१८-११७३; वोजावणें, रीत दाखवणें (ज्ञान-
देवी कोश), सजवणें, तेज आणणें, प्रकाशित
करणें, दाउं वेव्हाल देशी नवी. जैसी साहित्यातें
वोजावी। १३-११५१; वौजणें, प्रकाश पाडणें,
अज्ञाना काह्ने वौजे ३-१५६, ज्ञानदेवी, कुंटे—
'उमजे' ३-१५७.

वोझें—अझें—ओझें पहा. कां धरा इया सकल।
वोझें न हाणे ॥ १३-३४७. ११-६१६, १८-१३३,
१८-२८०, १८-१४६०. वोझें १२-१२२.

वोटंगणें—अटंगणें पहा. १२-७५.

वोंड—ओंड. ११-३७१, १३-५६२, १८-१६७१.

वोडण—वांघरण, ढाल. ओडण पहा. तरि सुई
वोडण माझेया जीविता। ११-३७८. ११-३४५.
घावो न लगतां चि वोडण सुधिजे १३-५४५.

वोडवणें—अडवणें—ओडवणें पहा. आणि सा
मास ते ही वोडवति. दक्षिणायन ॥ ८-२३१.
२-३१, ९-४७६, ११-३३८, ११-४३२,
११-४३६, १८-७८६, १८-१५८०. वोडों ये
काह्ने, पुढें करतां येईल काय?, पुढें करून काय
उपयोग?, १८-१४८५; वोडौ, पाहुणचार,
आदर (राजवाडे), तिथेचा येर वोडौ निल।
कोणा अर्थी ॥ १३-६३५.

वोढणें—लेंचणें. वोढिजणें—मुखशानाचीं पाशिकें।

वोढिजतां खुडुके। जैसा मृग ॥ १४-१४७.
वोढा—वोढा चारा, धरवंध, मर्यादा,
१३-६९१, १७-१९०, ज्ञानदेवीत व कुंटे
प्रतीत हे शब्द एकत्र घेतले आहेत;
वोढाल—ओढाल, स्वैर, स्वैर फिरणारे जनावर,
मति वोढाल जाली १३-८२५; वोढालाचां खुरिं
१३-५५७; वोढालिव, ओढाल कुत्रें, १३-७२८
(१); वोढाल्युं—वोढालिवा लाहलें। तैस कान पूंस
वोलें। पुडुति वोढाल्युं आलें। सुणें जेवि ॥ १३-७२८
(२); वोढि-ढी—ओढ, ताण, श्रम, कमतरता,
वोढि—अनर्थ रत्न हातु चढे। तें मांगाराची
वोढि पडे। १७-२३७, १७-३४४, पोसितां
एकि वोढि १८-९३६; वोढी—भोग्याचिये
वोढी १८-२५३, संकल्पविकल्पाची—१६ ७६.

वोणवा—ओणवा. वोणवां चाले १७-१०१.

वोतणें—रस ओतून वनविणें. श्रद्धेचा चि केवळ।
वोतिला असे ॥ १७-७२. वोतिंवा होउनि
१६-१७९, अतिव पहा.

वोतपली—ओतपली पहा. १८-१४०.

वोथंबा—ओळंबा, आधार. १३-५३५,
१३-१०१६, १३-१०७६, १५-२४६.

वोथिजणें—अथिजणें पहा. ९-२१ (वो).

वोपणें—अपणें पहा. ३-२०५. वोपिजणें
१६-८९.

वोमथणें—लोवणें. १३-५५९.

वोरकल—कसोटी, कसवटीचा दगड. परिसाचां

वोरकलीं । नाहिं चोखाकीडाची बोली । १७.४०४.

१८.४८९.

वोरपणें—अवरपणें पहा. वोरपिलीं कांटिया । कमलें जैसीं ॥ १६.३६५.

वोरस—अवरस पहा. परि वछाचेनि वोरसें । दुमतें होये घरा दोसें । १८.१४५७. १४.६२, १८.१३१९, १८.१६७६.

वोल—तारण. झणौनि ग्रंथु नव्हे वोल । साच चि हे ॥ १३.३३०. १८.८९८. वोलेंचा अव्हेर करा १३.३३१. वोलणें पहा.

वोलखणें—अलखणें—ओलखणें पहा. ऐसा आत्मबोधें तोषला । जो परमानंद पोखला । तो चि थिरप्रभु भला । वोलख तूं ॥ २.३६५. ४.५६, ५.३०, ५.६०, ६.६५, १३.३३९, १५.१३८, १७.७३. वोलखावेया १७.३२७; वोलखण १८.६४६; वोलखि-खी—वोलखि पाहुं, ओळाव पटवूं, १३.३३८, शास्त्रांचिया वोलखी, शास्त्रसिद्धांतांच्या जाणिवेन, १७.३५३; वोलखीसर्व ३.३६.

वोलगणें—अलगणें—ओलगणें पहा. हडपु मीं वोलगैन । १३.४१८. आंगीं वोलगे १७.१०, उवाडणें पहा; पाये वोलगैन १५.२८; संत वोलगावेति १२.२४४; वोलगती, सेवा करणारी, १३.३९३; वोलग १३.४५८.

वोलणें—अलणें, ओलणें पहा. तो वोलला असे गोपाल । महाभेधु ॥ २.७७. १८.१५९. वोल, ओलसर जमीन, द्रव, प्रेम. मुद्दें लोलनि गेलें अंशु । वोल थारे । १८.४२१, आस्येचेनि वोलें ९.४७४; कृपेची वोल १०.१४७; मनाची—१३.१०८६; सृष्टीचिया वोलिं, ओलसर जमिनींत, ११.५०६; बोला-ली-लें—दीठि ते किर बोली । पण्यांगनांची ॥ १८.६६९, १३.७२८, १४.७; बोला चि खलु (चिखलु) ८.२१३; वोलनि हातें ११.४६९; बोला ना कोरडा १८.५७२; वोलटें, ओलसर जमिनींत, १८.९९३; बोलावा, आश्रय, प्रेमाचा पाह्य, तो ही मीं बोलावा हिरे । १६.४१४, गुणाचा बोलावा १६.२६७, धर्माचा—११.३०४, सौम्यतेचा—११.१४४; वोलवणें—विहित कर्म पांडवा । आपुला अनन्य वोलवावा । १८.९०२,

वोलवावा हा पाठ वोलखावा असणें संभवतें, ज्ञानदेवी—‘वोल्हावा’, कुंटे—‘वोलावा’, जिव्हाळा, १८.९०६.

वोलांडणें—अलंडणें, अलंडणें पहा. तपोदुर्गे वोलांडनि । १३.१६४. १३.१०६७, १७.१५८.

वोलि—अलि पहा. वोलि लेहे वेगवंतु । आपण चि ॥ १३.३०७.

वोलिवा—अलिवा पहा. देखें वोलिवा इंगल न चरे । ८.८८.

वोल्हावणें—ओलें होणें. ९.५. मनडोले वोल्हावति ११.२८५.

वोल्हास—ओलेपणा, आर्द्रता. आगि ना वोल्हासु १८.४४३, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वोलांश’ १८.४४६.

वोवण—ओवणें. १७.२५. वोवी (२) पहा.

वोवरा—अवर पहा. विषयाचां वोवरा ७.१६४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वोवरां’ ७.१६९. वोवरी—आनंदभांडारा केली वोवरी । १०.२१.

वोवांडणें—अवंडणें, अवंडणें पहा. उपेक्षा करणें, ओलांडणें. क्रतुकोडी वोवांडिति । १३.१६४. १३.२६५. मोरु आकाशा वोवांडे १८.४८१.

वोवालणें—अवालणें पहा. तुच्छ मानणें. जैसैं सूयें सूयातें वोवालिलें । १०.१०७. जें अध्यात्म वोवालिलें । ऐश्वर्य हरे ॥ ११.४७, ऐश्वर्य ओवालून टाकलें. १३.३७६, १३.११२९, १४.१६५, १६.५२. श्रीगुरु वोवालजति १३.४३२,—वोवालिन १३.४२०. वोवालणी १२.६,—णीं ११.३३०.

वोवी—(१) अवी पहा. ते भगवद्गीता वोर्वि गाळं । ऐसैं केलें ॥ १०.१९. वोविया कीं होति लेणें । साहित्यासि ॥ १०.४१, १५.१६. वोवियेचा बंधु १३.११४९,—चेनि बंधें ६.४९४; वोवीप्रबंधें १०.२२, ११.६९७,—फुलें ११.६९८. (२) वोवि—कपड्याच्या उभ्या किंवा आडव्या धाग्यांची विणत, हा अर्थ पुढील ओवीखालीं आगाशे यांनीं दिला आहे. पाहे पां देअ आववा चि भरे । मग रात्री चि वोवि उरे । १३.६५३, ज्ञानदेवीत—‘रात्रीची वारी उरे’, कुंटे प्रतीत—‘रात्रीची वारी वावरे’, पाळी किंवा यात्रा असा अर्थ दिला आहे, १३.६५५.

वोस—अस पहा. काड कराळ गोमटे। वोस नगर ॥ १४२९. वोसि तोरण बांवलें। १३४६८. **वोसैं**—उणेपण, वोसैं आणावें १८१७६६, —येअं नेंदिजे १४२८९; वोसल—ओस पडलेलें, १८५७५.

वोसंडणें—असंडणें पहा. वोसंडणें हा वोसंडणें चा अपपाठ असणें संभवतें. न फेडिता- (नां) रिण जैसैं। वोसंडी ना ॥ १८१०२. ११५५०, ११६१४, १८१८१. उन्मेख-सागरिचें भरितें वोसंडैल १४२४; बो(वो)-संडे ११३७३; दपें बो(वो)संडलेनि १६३९२.

वोसंतणें—आचरणें, (मार्ग) आक्रमणें. जन्म वारा वोसंतीत १७४२६, अर्थाकरतां वारा पहा. **वोसर**—मंद होणें, असरणें, ओसरणें पहा. तैसा रजाचा तो वारा। नाविक धरी वोसरा। १५१६२.

वोह—कांस. वोहां दूध १८१२२१; वोहांहुनि वस काडितां १८७८२.

वोहटणें—ओहटणें, ओहोटणें पहा. जैसा शरकाळ निगे। आणि सरिता वोहटों लागे। १२१०७. १४२११. चढे वोहटे १३६६३; वोहटे ना चढे १५११९; वोहट—विषयां वोहटु पडे १०१५४; वेदें वोहटा वाहिला, वेद मार्गे हटले, ११६७२.

वोहल—ओहोल, ओढा. लोहापरिसाची घृष्टि। वोहलागंगेची भेटि। १७३९५, लोहा परिसाची व वोहला गंगेची असे शब्द तोडणें इष्ट वाटतें. ९४५४, १८१७५१. काड गा वोहल जाली, इतरांना ओहोळासारखी क्षुद्र वाटेल काय?, १७९०; आडवोहल १३७५४, आड पहा; वोहललें—ओहोल वाहून गेलेलें, वारिषियेचिये प्रथम दशे। वोहललेया शैलाचें सर्वांग जैसैं। ११२४३.

वोजणें—वोज पहा.

वौसा—वोडसा पुढें पहा.

व्यक्त—उपद्र, स्पष्ट. ऐसैं अव्यक्ताचें होये। व्यक्त विश्व ॥ ८१५८ (२). तैं तेया नावें सहजें अव्यक्त। आणि आकारवेलें तैं चि होये व्यक्त। हें येकातव एक सूचत। येन्हांविं तरि नाही ॥ ८१७० (२). ७०१५२ (२); ८१७२ (१), ८१७३ (१), १२२३ (१,३),

१२२४ (१), १६१३५, १७३११, १८११८८ (२). अभिव्यक्त, उपद्र, प्रकट, अभिव्यक्त ये १६२१०, ज्ञानदेवा, कुंटे—‘अभिव्यक्ति ये’ १६२१२; अव्यक्त—मल अव्यक्तातें व्यक्ता कां मानावें। ७१५२ (१), ऐसैं करितेन विण अगोचर। अव्यक्ती हा आकार। निफजवी जो व्यापार। तेया नांव कर्म ॥ ८२८. ८१५८ (१), ८१६२, ८१७० (१), ८१७७, ९१६०, ९२९१, ११३०३, १२३२, १२६०, १२७३, १३४०, १३७३, १३८९, १३९०, १३९२, १३९७, १३११३५, १४६९(२), १५४७८, १८१०९५, १८११८८ (१); अव्यक्ता माझि १८१०९४; अव्यक्तत्व ४४४; अव्यक्तपण—हें असो अव्यक्तपण थिनलें। मग तें चि विश्वाकांर अधिजलें। ९६५, ४४९; अव्यक्तवादमनी—अव्यक्तवादमती। अव्यक्त ऐसी वदती। सांख्यात्रिया प्रतीती। प्रकृति हे चि ॥ १४६९ (१), व्यक्त आणि अव्यक्त—तरि व्यक्त आणि अव्यक्त। तूं चि (तूं वि) येक निभ्रांत। भक्ती पाविजे व्यक्त। अव्यक्त योगें ॥ १२०३ (२,४), व्यक्त ना अव्यक्त ८१७३ (२), व्यक्तअव्यक्त १२२४ (२), व्यक्ताव्यक्त ८१७२ (२).

व्यक्ति-व्यक्ती—प्राणी, आकार, स्पष्टता, विवरण. **व्यक्ति**—संमोहा जाली व्यक्ति। तरि नशु पावे स्मृती। २२२३. मज अव्यक्ता व्यक्ति। अनात्तीसि आत्ति। ९१६०. २१६४, १४३६९, १७३२५. व्यक्ति जाली १८७३, —पूसों १८७१; व्यक्तिक्नकिं (व्यक्ति कनकिं) २१६७; व्यक्तिसेद १५१५०, —मात्र ९२२२, —सेजार १८२८९; अभिव्यक्ति १४९१; अष्टभेदव्यक्ति ९९७; क्षेत्रव्यक्ति १३७५, नाम— १७४०१. व्यक्ती—हा अमूर्त आला व्यक्ती। ४११. २१४९, ९२५१, ९४५७, १०१०५, १२४२, १३२५७, १३६५१, १४३५८, १५३६५, १८१०४९. त्रया व्यक्ती १८४५९; व्यक्ती आणीति १७३६७, —आणीन १७२०, —ए १३१८१, —करं १७१३७, —दाविले १७२६२, —धरी १७१५६; नानाअत्रव्यक्ती १८१०९१;

परिव्यक्ती (परि व्यक्ती) १०.१६९; भूतव्यक्ती,

सर्व—, भूतणें (२) पहा; वर्णव्यक्ती ९.२९२.

व्यग्रता—मनाची अवस्थता. १८.१५८७.

व्यंजणें—स्पष्ट दिसणें. १४.३४८. व्यंजक १७.३९९.

व्यथा—पीडा, कष्ट, क्लेश. पै पाहं कांटा निहटे।

तंव व्यथा जीवि उमटे। १६.१५८. गर्भिची व्यथा

१३.७३२; नरकव्यथा १६.२१३, भव—

१८.१४४८, संवसार—१२.१८१.

व्यभिचरणें—अतुकूल नसणें, बदलणें. तरि

उचित काइ आह्वा। जें व्यभिचरे ना धर्मा।

२.६३. ३.२२८, १७.६०. व्यभिचार, कृतघ्न-

पणा, दुराचार. ऐसेनि मातें जाणिजे। तैं जाणीव-

भक्ति क्षणिजे। पथ भेदु काहिं देखिजे। व्यभिचार

तो॥ १४.३७८, १.२४८, २.३८, ४.७८;

व्यभिचारा काइ व्यक्ती १४.३६९, या पाठापेक्षां

‘अव्यभिचारा काय व्यक्ती’ हा ज्ञानदेवीतील

१४.३७२ व कुंटे प्रतीतील १४.३७३ पाठ

ग्राह्य वाटतो; व्यभिचाररहितें १४.३६८;

अव्यभिचारें १५.५.

व्यय—खर्च. यन्हवि दानसील पुरुषु। वेचकपणें

संचक्रु। तैसा व्ययें चि हा रंछु। अव्ययो हा॥

१५.१२१ (१). अव्यय—तैतें यया रंखाचें होणें

जाणें। तर्को होतेंनि बहिलेपणें। क्षणौनि लोकु ययातें

क्षणे। अव्ययो हा॥ १५.१२०, अव्यय वृक्षास

उद्देशत; १५.१२१ (२), १५.१३१, १५.१३७,

१८.१३१३; अव्यया समाधि १८.१७३३,

ज्ञानदेवी, कुंटे—‘अव्ययया’ १८.१७५५;

अव्ययभावना १६.७०; अव्ययत्व १५.११७;

अव्ययपणें १३.११०८.

व्यर्थ—निष्फळ. १२.१२१. व्यर्थ १७.३४९.

व्यवसा३—व्यवसाय—उद्योग, श्रम. व्यव-

सा३ १०.२६३ (२), वेवसा३ ६.४४४.

व्यवसाय—जेणें चोखालुती सन्या३. तो व्यवसाया

आंतु व्यवसा३. माझें रूप हें क्षणे रा३। सुरवरांचा॥

१०.२६३ (१), ज्या उद्योगानें शुद्ध न्याय दिसतो

तें माझें स्वरूप जाण असें देवांचा राजा

म्हणाला. ९.१९६, १३.५५५, १४.१६४.

व्यवस्थणें—ठरणें, निश्चित करणें. जें अतींद्रिय

क्षणौनि व्यवस्थलें। ११.१५९, व्यवस्थौनि

१८.८९१; व्यवस्थित, नेमकें, योग्य, ६.३४२,

१८.७२४; व्यवस्था—स्थिति, रचना, गणना,

६.३४४, ७.१९, १०.९३, १०.२७७,

१३.८७६, १४.३९८; कृत्याकृत्यव्यवस्था,

कोणतें काम करणें योग्य होईल व कोणतें अयोग्य

होईल याचा निश्चय करून रीत लावणें, १७.२२,

चतुर्वर्ण—१८.८२०, त्यागसंन्यास—१८.७२,

भूतभेद—, प्राणिमात्राच्या भेदाची रचना,

१८.१०९२; वेवस्था १३.९४७; आत्मानात्म-

वेवस्था—राजहंस, दूध व पाणी यांचा निर-

निराळा भेद पाडणाऱ्या राजहंसासारखे आत्मा

व अनात्मा यांचे भेद सत्पुरुष दाखवितात

त्यास उद्देशून, १३.११३७, प्रकृतिपुरुष-

वेवस्था १३.१०८३, विश्व—१६.२९५.

व्यवहार—कर्म, हालचाल, व्यापार, उपयोग.

माशि कर्माकर्माचा व्यवहारी। प्रवर्तुं दावी॥ ७.२६.

विधिविवर्जिता व्यवहार। आचारादिकु॥ ९.१५६.

१८.४४२, १८.१३३५, १८.१६२८.

व्यवहाराचे डोले १४.१७३; ज्ञानदृष्टी व्यवहारा

आणिलेति १८.१५६४; व्यवहारजात, देवघेव

इत्यादि व्यापार, १३.७८८, —भेद १६.१३८;

भिन्नाभिन्नव्यवहार, हें सर्व एकच असून निर-

निरालें आहे हें मी एकच असल्यामुळें कसें

दाखवितां येईल?, १५.३०३, यावर १५.३०१

व १५.३०२ पहा; अव्यवहार, चोरी इत्यादि

निंद्य कर्म, कां राजाज्ञा अव्यवहार। कुंठवी जेवि॥

१८.७३०, अव्यहारी वस्तु, ज्याची हालचाल

किंवा व्यापार होत नार्हात अशी वस्तु,

१८.८०; वेवहार—देवघेव, व्यापार, कृतघ्न

उपेयु केला। चोरा वेवहार दीधला। १३.७२७,

१७.९, १८.१२१९; वेव्हारे(रें) नागवृत्त,

व्यापारांत इतरांना फसवून मिळविलेल्या धनानें,

१३.२३०; वेव्हारा होई—सावकार हो, मज

अंधजबु फलवेवा। वेव्हारा होई॥ १४.१६.

व्यसन—आसक्ति, चट, छंद, प्रसंग, संकट.

साधें पैल तीरा जावें। ऐसें व्यसन नेथ पावे।

३.४७, प्रसंग, व्यसन जैसें न सीणवी। ६.१२४,

वाईट छंद. १४.१८६, १८.१३४०,

१८.१७२३. व्यसनाचि लेणिं १३.७०५;

कामक्रियेचें व्यसन १३.७०२; सव्यसन,

छंद असणारा, १३.४४२; वेसन ७.९; १२.१८८ व १२.२३६ ओव्यांतील साम्य पहा, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतींतील या ओव्यांत थोडा फरक आहे.

व्याकरण—नेहमींच्या अर्थी. १३.८३१.

व्याकुल—अस्वस्थ, विकल, दुःखी. ऐसा अदसुत तुरबंवाळ। आइकौनि जहा व्याकुल। १.१३६. १.२०६, २.५५, २.७३, २.१८६, २.३२४, १५.११२. व्याकुलता २.३६८.

व्याज—देणें घेणें, बदला, कारण, निमित्त, दोंग. गेले असनि व्याजें। ज्ञानचिनि ॥ १.८६, कारणा-मुळें. हें परस्परें तुझा व्याज। सदा चि आधि ॥ २.२५, देणें घेणें. ७.१०७, ९.४६१, ९.५२०, ११.८३, ११.४०३, १२.६७, १३.२३, १३.३३२, १४.६६, १५.५६४, १८.१०६८, १८.१७२४. अर्जुना व्याजें १८.१६६५, अर्जुनाचेनि - १८.१४६०; चतुर्व्याजें, चार प्रकारच्या निमित्तानें, १३.९४५, सं. वा. श. पहा, देह - १४.२७८, प्रबंध - १८.१७४४, विनति - १४.२५, संग्राम - २.५३; निव्याज, निर्दोष, १८.१५६.

व्याड—दांतांतील फट. ११.४११.

व्याध—शिकारी. १३.७३८. व्याधाचें चारा घालणें १३.६६८.

व्याधि-व्याधी—रोग. व्याधि—लसणातें न संडी गंवि। कां अपथ्यशीलातें व्याधि। १८.७५४. २.८६, ६.२२०. व्याधि वार्धक्य कलुषें १३.५३४; व्याधिचां सीमालीं १२.५०; व्याधिचिंता १३.७६६, —त्यागें १८.१३८४, —व्याल १७.१४९; क्षयव्याधि १३.१७५; विविधव्याधिगजरे १३.४९२, विविध पहा; व्याधिल्या माणसा, आजार झालेल्या माण-साला, १३.७१७, ज्ञानदेवी - 'व्याधि लागल्या माणुसा', कुंटे '—लागल्या माणुसा' १३.७१९. व्याधी—७.९०, १६.१४०, १८.१५४. अनोलख व्याधी, परीक्षा न झालेली व्याधी, जे ळख व्याधी अनोलख। तें वेतल्यां परते चि विष। १८.१३१.

व्यान—पंच प्राणांपैकीं एक, सर्व शरीर व्यापणारा वायु. व्यापकपणें होये। व्यानु ते चि ॥ १८.३३६.

व्यापणें—भरणें, भरून जाणें, पसरणें. ऐसैं हृदय असैं(से) व्यापलें। मोहें तेणें ॥ १.२.१८. आतां चि माझेनि येकें अशें। जें हें जग चि व्यापलें असे। १०.२९३. २.६९, ५.३६, १०.१०२(२), ११.२६८, १३.८१, १६.२७०, १७.११३, १८.५०४, १८.५०५, १८.५०६, १८.५०७. व्याप्ति ११.६३७, १३.९०३, — असनि १०.१७०, — असे १३.८८६, — घातलें ११.२२६; सर्वव्यापी(पी) १२.१०२; व्यापक—व्यापक आणि उदास। जैसे हें आज्ञाश। तैसें जेयाचें मानस। सर्वगत ॥ १२.१८०, व्याप्य मी व्यापकु। पुरुषोत्तम मी ॥ १८.११९२ (२), ४.२१३, ५.८७, ६.४०१ (२), ९.१९२, १०.२४५, ११.२८४, १२.२८, १५.३६७, १८.१३४४; व्यापक... एकदेशीय ११.६९३; व्यापकु किं एकदेशी ६.८९; एकदेशी व्यापका १२.२५; लोकव्यापक ११.३३४, व्याप्य—१३.८८२(२), सकलविध—११.४३६, सर्व—११.५२५; व्यापकपण ६.४०१(१), १०.२०१, १५.४१३, १८.३३६; शब्दाचें व्यापकपण ६.२१; व्याप्ति—आगा हे जेवढी माही व्याप्ति। तेव्हाही चि तेयांनी प्रतीती। ९.२५७, ४.११, ११.३०१, ११.३१३, १३.९१५, १३.९१९, १३.९८५, १३.९९२, १५.३७९, १५.४०९; शब्दाची व्याप्ति २.११४, ४.२१२; व्याप्ती—आणि येया व्याप्ती। व्यापलें जग ॥ १०.१०२(१), १३.८७९; सर्वव्याप्ती १३.१००१; व्याप्य १८.११९२(१); व्याप्यव्यापक—तेसैं सर्वादि जें एक। तेथ कें व्याप्यव्यापक। १३.८८२(१).

व्यापारणें—वागणें, वर्तणें, क्रिया करणें. नेष्कर्म्य हीं व्यापारे। निरंतर ॥ ३.६२. ९.११३ (२). व्यापार—हालचाल, काम, कारभार, व्यवस्था, काबाडकष्ट, श्रम, पण मनें वाचा देहें। जैसा जो व्यापार होय। तो मी करितु आहे। ऐसैं न ह्याण ॥ १२.११७, नाना व्यापार सेवकां। स्वामि जैसा ॥ १८.८२३, वाढून देतो यास उद्देशून; दधि-जलाचेया गुसलणां। व्यापार सारिखा चिचक्षणां। १८.९३७, ३.४९, ३.७६, ३.८०, ५.४०, ८.२८, ८.१८०, ९.३९४, ११.२६३, १३.१७७, १३.४३८, १३.९९७(२),

१३.१११२, १४.१६८, १४.१८८, १४.२३९,
१४.३६२, १५.१८०, १५.३२०, १८.३३९,
१८.४३४, १८.४८६, १८.४९८, १८.६८३,
१८.७३४; व्यापाराचा टोपु १४.१७१;
गृहि(हिं)चे व्यापार ५.४९, त्रिविध—
१७.१२२; देशिचे व्यापार ८.१८३, मानसाचा—
५.५५; लौकिक व्यापारें ५.९७; शारीर
व्यापार ५.५१; सृष्टिच्या व्यापारा १०.९२;
व्यापाररूपें १३.२०३; कृत्याकृत्यव्यापार
१३.६९५; गृहव्यापारप्रवृत्तिरहित ९.१२८;
निजव्यापारें ३.१८१; भोजनव्यापारीं
१८.१०९७; मनोव्यापारें, संकल्पमात्रानेंच,
१.१०६; वागव्यापार १८.१०२४; सर्व-
व्यापारां(रा) १८.१३४४; कुव्यापारिं १८.२३९;
निर्व्यापार—तेया निर्व्यापाराचा व्यापार ।
१३.९९७(१), ५.७६, १३.२७८; सव्यापारें...
निश्चलें ११.१२५; सुव्यापारीं १६.२७०.

व्यामर्णे—कष्ट करणें. परोपकारिं व्यामिजे । १७.२०९,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भजिजे’ १७.२१०.

व्यामोह—विशेष मोह, भ्रम. पें व्यामोहाचिये सेजे ।
बलियां अविद्या निद्रितां रिगिजे । ६.६८. व्यामो-
हाचां कुंडीं ९.१८३, —चा डोंगर ४.१७०,
—चें स्वरूप ८.१४०; व्यामोहादिक ३.२३७;
व्यामोहदुःख २.११०; व्यामोहता १५.१०१.

व्याल—सर्प. दूधाचें कालकूट । होये व्यालां ॥
१६.२३८. तेथ रज्जुज्ञानें लोपे । व्यालशंका ॥
१८.२२६. १.२५५, ३.२५५, १८.६७६.
व्याला कां हारा १८.४८५; व्यालाकार
१८.११८२; पातालव्याल ११.३५७, विषय—
१२.२, व्याधि—१७.१४९.

व्याहत—अडचणींत पडलेला. अव्याहत, येथें
निर्विवाद, १८.६८५.

व्युत्पत्ति-व्युत्पत्ती—उगम, विद्वत्ता. व्युत्पत्ति—
ज्ञान, १५.३६०. व्युत्पत्ती—व्युत्पत्तीचा ही
वाङ्म । सोसु कां वाहा ॥ ९.४२७.

व्योम—आकाश, महाभूतांपैकीं एक. मेवरें न
घटे । व्योम जैसें ॥ १३.४७६. व्योम घटें आवरे।
तें घटाकाश ॥ १४.१९३. व्योम किं चौकल
वाटौलें । १५.३०७. १३.१०५९, १३.११०९,
१४.३०७, १४.३३८, १५.५३, १५.४१०,
१५.४५५ (१, २), १६.२२३, १६.२७०,
१८.२१०, १८.३०६, १८.१२४४. पृथ्वी
आप तेज वायु व्योम १३.७७; व्योम गामिये,
हे शब्द एकत्र व्यावे, आकाशांत संचार करणारे,
५.१५२; व्योमा लागि पडवी उभिली,
आकाशाचा समावेश करण्यासाठीं पडवी उभी
केली कीं काय नकळे, १८.११३७;
व्योमवायुवसें १४.९८; निजधामव्योमिचा
रा७ १६.१४.

व्रत—धार्मिक नियम, धार्मिक आचार. तपादि
साधनें । व्रतें करिसी ॥ ९.३९५. व्रता पाठि
व्रतें । आचरे दृष्टापूर्तें । १४.१६७ (१, २). न जुळें
येसें अढल । व्रत जरि वेंसी ॥ १८.१२८५.
९.३५२, १३.६९३, १५.१८९, १६.४५३(१),
१८.९८. कृष्णादि व्रतें १६.९१, ब्रह्मचर्यादि—
२.१७१; जो व्रतें आंगीं वाहांतसे १८.९१८;
व्रताचरणें १८.७८०; तपोव्रत १३.५१७;
पतिव्रता—पतिव्रतेचें हृदय जैसें । पतीवांचौनि
न स्पर्शें । १.१११, ३.९२, ४.२१५, ६.१२९,
८.१८७(१), १३.२६८, १३.९७९, १४.३९५,
१५.५४२, १६.४५३(२), १८.५८३,
१८.९०३, १८.१२६०; पतिव्रतेचा मनोघर्षु
१७.१७०, —विरहक्षोभु १६.७८; एकपत्नीव्रत
१३.४१०, येकपत्तिव्रतें—आणि प्रकृती
पतिव्रते । पडिला येकपत्तिव्रतें । ८.१८७ (२),
व्रती—जन्मव्रती, जन्मभर व्रत पाळणारे,
१४.२६८, १६.३२५; अनव्रत, अनवरत या
अर्थी, अनव्रत पहा.

व्हाणें—या क्रियापदाचीं रूपें वाहणें पुढें
पहा.

श

शकणें—एकादें काम करण्याची शक्ति असणें,
समर्थ असणें, शके दाविलें चिं रोग फेडूं । आणि

जीमे तरि नव्हे कडूं । १६.११५. विसर्भों न शके
दोंदी । काठिन्य जैसें ॥ १८.७५१. १.२४०,

२.२३५, २.३२९, २.३४६, २.३६८,
८.२३९, ९.१२३, १०.१८२, १२.१०४,
१३.२०८, १७.५३, १८.२३४, १८.५९४.
करुं न शके १.२१३, १.१.३३, १७.३३४;
करुं शक्ती ४.८६. सकणें पहा.

शंक-शंख—(१) शंख. शंक—जैसें कपोल शंके
सितलें, विष्णूनें ध्रुवाच्या गालास शंखानें स्पर्श
केला त्यास उद्देशून, ११.१८३. शंख—
१.१२७, १.१३३. महाशंख १.१४८. (२)
शंक. शब्दास जोडून, शंका या अर्थी, शंकेणें
पहा.

शंकणें—संशय घेणें, संदेह वाटणें. आतां प्रश्न
करील मला । शंकुनियां ॥ २.३७२. शंका—
संशय, कल्पना, अल्पांश. देवाचां भोगायतनीं ।
खेलतां शंका न धरीं मनीं । ११.५४५. शंकेचेनि
गदलपणें १३.३२३, —चा ठाऊ ९.५५;
अहंकाराची शंका नाहीं ५.६२; शंका हान घेसी
९.५३, —नेचां १३.११२२, —फेडूं १५.३८२,
—मनीं रिगे १३.२६४, —मनीं वाहाती
२.३२०; शंका आणि हांव(व) १३.३५९;
आश शंका प्रतारण १३.२७१; व्यालशंका, सर्प
आहे हा संशय, १८.२२६, याच अर्थी, जैसी
शंका जात खेओ लोपे । सर्पपण मालेचें ॥ ९.७२;
आशंक—मनाशंके ६.७६, ज्ञानदेवी, कुंटे—
'मनशंका' ६.७६; निःशंक पहा; साशंक
१८.१६८८; अशंकडी, अडचण, शब्दाच्या
अशंकडी, शब्दाच्या अडचणींत, १६.५.
ज्ञानदेवी — 'आसकडी', कुंटे—'आसकडी',
१६.५.

शक्ति-क्ती—(१) सामर्थ्य. शक्ति—हें इं असो
प्रजापति । शक्ति जे सृष्टि करिति । १७.३३२.
१८.३३५. ब्रह्मनामाची शक्ति १७.४०६,
शैव—१८.११२७; क्रियाशक्ति १३.१०२,
१८.३३१; नानाशक्तिची (नानाशक्तिची)
मांडुस १५.८२. शक्ती—तैसा देवाच्या शक्ती ।
पाशुं देवासी चि बहुती । परी माने इथे स्तुती ।
गौरव असे ॥ १८.१६३०, ज्ञानदेवी — 'बहुतीं
परी' १८.१६५२. सात शक्ती, स्त्रियांच्या,
१०.२५७; ज्ञानशक्ती ४.१७१, प्राण—
१२.५३, वस्तुसामर्थ्य— १.७८, श्रोत्र—

१६.२१२, सर्व—१०.१६१. (२) कुंडलिनी.
कुंडलिनीस उद्देशून आलेले संदर्भः शक्ती—शक्ति
करी उजगरा । कुंडलिनिप ॥ ६.२२१. शक्तिच्या
आंगा ६.२७५, —चें तेज ६.२९३; उल्हाटशक्ति
९.२१३. शक्ती—पेमें शक्तीचें रूप मावले ।
शक्तीमाझि ॥ ६.२८७ (१). ६.२८८. शक्तीमाझि
६.२८७ (२). (३) पार्वती. शक्ति—शक्तिचां
कर्णकुहरीं १८.१७३०. शक्ति—वरील (१) व
(२) अर्थी. कंदाशरि शक्ति । उठिली वीसे ॥
६.२२७, कुंडलिनी. शक्तिमुखी,
कुंडलिनीच्या तोंडांत, ६.२४७; शक्तिपण,
परि शक्तिपण तें आहे । जंव मिल्ळ दिवि ॥
६.३०१, शिवाशीं ऐक्य होईपर्यंत कुंडलिनीची
शक्ति असते, शक्तिपणा राहतो, ज्ञानदेवी,
कुंटे — 'जंव न मिळे शिबी' ६.३०१, या पाठानें
अर्थ स्पष्ट होतो. शक्ती पहा.

शत-शत्रु—अपकार किंवा नाश करणारा. शत—
अज्ञातशत्रुतरुवरां १३.२२८, जणें पहा.
शत्रु—आतां सुहृदु आणि शत्रु । कां उदासु आणि
मित्रु । हा भावभेदु विचित्रु । संकल्प कैचा ॥ ६.९४.
अवंतुतु शत्रु करितासि १३.६३४. शत्रू—शत्रू
पुढें १८.८६२. चैर—पुढें पहा.

शब्द—आवाज, ध्वनि, सार्थ वर्णयोजना, नांव.
काहीं संदर्भांत वद् ऐवजीं द्व अक्षर मुद्रण दोषानें
आलें आहे. येकिं शब्दी शब्द चि यजिजे । तो
वायव्य ह्यजिजे । ४.१४० (१, २). शब्दु बोले
मुखें । परि ज्ञान नाहीं ॥ ५.५८. शब्दु पाठिं
अवतरे । कृपा आधीं ॥ १३.२६२. १.१४७,
६.१७, ७.३३, ८.७, ८.१२, १८.९०,
१८.१४२, १८.१६७८, १८.१७४६. शब्दा-
च्या अशंकडी १६.५, —क्षोणी १३.४२५,
—चा चमत्कार १५.१५; शब्दा(ब्दा)चा दिऊ
६.३१४; शब्दाचें मीष १६.४४, —चेया राना
माजि १५.३२३, —च(चें) व्यापकपण ६.२१,
—ची व्याप्ति २.११४, ४.२१२; दूजेन विण
शब्दु १६.२७४; बिसाट शब्द १८.१६२४;
श्रुती शब्देंसि हारपती १५.४०१; शब्दांकर
१५.९९; शब्दातीत ५.६८, —दिक् १५.१६०,
१५.३२८, १८.१००८, —दिविषय १८.४७५;
शब्दकूपिकेतलि ७.१८०, —जात, —जाव

पहा, -तत्त्वसारज्ञ १३.११२३, -ब्रह्म, ब्रह्म
(४) पहा, -गशि ११.७२, १८.१४२१,
-गशी १८.१४१८; शब्दविण १.५८;
शब्दश्री १.३४, -सृष्टि १३.२, -सांपनें
११.९; अशब्द—अशब्दु मीं अश्रोतृ। १८.११९३,
जीवलाकुशब्द १५.३१४; तच्छब्द, तत् पहा;
तप-१६.१०४, नि:- ६.१७६, ११.१२७,
परम.त्मा- १५.५०६, प्रति-, प्रति पहा,
संपार- ५.१२४; शब्दस्पर्श रूपगंधरसु
१८.४६९; स्पर्शसु आणि शब्दु रूप रसु गंधु
१३.११७; शब्द—शब्दरूप झालेलें, म्हणणें,
शाब्द—ज्ञान शाब्द करणें १३.६२९;
शाब्दी—ऐसी शाब्दी आहे १५.२२२;
शाब्दीक—शब्दासंबंधी, वाचिक, शारीर
मानसीक शाब्दीक १७.१९९.

शम—मनोनिग्रह, इंद्रियदमन, शांति. ऐसा बुद्धिचा
उपरसु। तेया नांव क्षाणि शम। १८.८३१,
यावर १८.८३० ते १८.८३२ पहा. १८.८३३.
शम दम १०.८२; शमादिक १८.८४८, सं. वा.
श. नवै गुण पहा; शमदमादिक १८.१०१७;
शमदममदनमदभेद १८.७. दम पहा.

शमशमणें—अपूर्वाईनें दिसणें. कैसी शमशमिते
पाहा नवाई। भूखलेपणाची ॥ ११.४२४, ज्ञानदेवी
व कुंटे प्रतीत — 'समसमित' ११.४२९ हा
पाठ आहे, 'चमचमीत' असा अर्थ कुंटेनीं दिला
आहे, इस सोशांत या संदर्भांत तोच पाठ देऊन
त्याचा अर्थ 'खरोखरी' असा दिला आहे.

शयन—निजणें, विछाना. आणि गिगोनियां
शयनीं। सरिता पडुडें ॥ ११.५४५. शयन—
राहणें. पूरि शयन, शरीरांत राहणें, १५.४५७,
पुरि-री पहा, जल-, विष्णु, १०.२१; शयान,
पडून राहिलेला, बैसला कीं उभा शयानु
११.२२२.

शरण—आसरा, रक्षण, रक्षण मागणें, राखणारा.
जेयां गती मती मीं वि शरण। ९.४८५.
११.१३७, ११.३२५, १६.२५३, १८.१३१०,
१८.१३८९, १८.१३९०, १८.१३९१,
१८.१३९२, १८.१३९३, १८.१४००,
१८.१४०७. शरणगत १२.२३९(१), शरणा—
११.५५३; अनन्यशरण १८.१४०४, स्व-

आपल्याला (श्रीकृष्णाला) शरण आलेला,
१८.१४०९; शरण्य—शरण जाण्यास योग्य,
शरणगतां स्नेहाळु। शरण्य जो ॥ १२.२३९(२).
शरत्—हिंवाळा. शरत्काल १२.१०७, -लि
१८.१०८७.

शराव—मानीचें उथळ भांडें, परळ. भांडघट-
शरावि १३.८६९.

शरीर—नेहमींच्या अर्थी, देह पहा. आह्मैं शरीर
तरि एक। परि वयसा भेद अनेक। २.१०८.
हां गा शरीर जरि जालें। तरि कर्तव्य हें ओघें
जालें। ३.१४४. आतां शरीर तरि आहे। परि
शरीरिचा तो नेहे। ६.४०२ (१,२). पै प्राणाची
आंतोरी। क्रियाशक्ति जे शरीरीं। १३.१०२. तेया
शरीर जें जालें। तें अज्ञानाचें विं विरुद्धें।
१३.८३७. कपू(पू)रत्तवें कापुरीं। सौरभ्य असे
जिया परीं। शरीर होउनि शरीरीं। कर्म जेवि ॥
१३.८८९(१,२). २.१३७, २.३२८, ३.१७९,
३.२०१, ५.५३५, ५.९८, ५.१५०, ५.१५६,
६.४६, ६.९०, ६.२५९, ६.२९६,
६.३२६, ६.३४७, ६.४७८, ८.८१,
८.१४९, ८.१८१, ८.१८६, ९.४११,
११.४१३, १२.१३५(१), १३.१३५,
१३.१४१, १३.१७७, १३.५०६, १३.५२३,
१३.५५४, १३.१०६५, १३.१११२,
१४.११६ (रें), १४.१२८, १४.१५८,
१४.२४६, १४.३०९, १५.१८०, १५.३११,
१५.३२९, १५.३३२, १६.२७५, १६.२८७,
१७.२१२(१), १७.२५४, १७.३७५,
१७.३८६, १८.५०, १८.३३४, १८.३३७,
१८.७५७. शरीराचें अडिनांव ८.२४९, -चेनि
अनुकारें ६.३००, -चेनि आभासें १८.२२०;
शरीरीं उदासु ४.१०५, -राचा कांडाला
१६.१८१, -चेया क्लेशा १८.१९०, -चेया
गांवा ७.१०२, -रिंची चेतना ८.२२६,
-रिचे धर्म ६.२४३, -राचां मांडवीं ८.४८८,
-रिची माती १३.४३०, -राचेनि मीळें
१८.२२४, -राचेनि मेलें १३.१०२७, -राचां
लोपीं २.१४३, -रिची वाढि १३.७४२,
-राचां सलीलीं ८.१३६, -राचेया स्मृती
१८.१५९६; आत्मबुद्धि शरीरीं ६.७२, गता-

शुभे - ३.१०९, देवचक्रवर्त्तिचा - ११.२४०,
विक(का)रि - १४.१७७, विश्वात्मके -
११.२५५; स्वशरीराचा भार १३.३४७;
प्राणें हीं शरीरा आढणी करणें, तपाचें लक्षण,
१६.१०७; शरीरा जरा न टंकतां, म्हातारपण
येण्यापूर्वी, १३.५५३, - वैरियांचें नांव ठेविजे,
शरीराला वैरी समजावें, १७.२५३; शरीर पडावें
१६.३१६, - रें पडिलेनि १८.५६५; शरीरातें
न पीडावें ३.८९; शरीरें लागला आहे, शरीर
टाकतां येत नाही यास उद्देश्यन, १८.१०५९,
- लोण कीजे १७.२०६; शरीर वेचावें लागे
१२.१७४; शरीरें शरीरा येणें १२.१३५(२);
त्रिदोषीं शरीर सांडिलें १६.४३६; अवेव आणि
शरीर १३.२९४; अवेवां शरीरेंसि १५.२९४;
शरीर जैसें अवयवां १२.१६७; शरीरा आणि
मानसा १७.१३३; शरीरें वाचा मानसें
१६.११३; जैसें शरीर सावयव आहे ९.४३१;
शरीरांतर २.११०, - राकार १८.१२९९;
शरीरादि १३.११२७, - दलवाडें १८.३५७
(१), - हेतु, तेथ शरीरादिदलवाडें। शरीरा-
दिहेतु षडे। १८.३५७ (२), - किं १८.४५०;
शरीरग्रामि ११.६५५, - मी(मी) ८.३६(१),
- जात २.१३६, - परां ३.१८५, - प्रिय
१५.३९४, - रावाहिरिलीकडे ६.२११;
शरीरभाव २.३०९, ८.३६(२); शरीरुसंचु
६.१९८; शरीरसंयोग ७.१२७, शरीर-सांडोवा
९.३७७, - स्वभाववसें १८.११६७; शरीरी-
देहधारी, ५.४०, १८.७४२; शरीर
१७.२००; शरीरें कमें ७.११३; शरीर जे
तप १७.२१४, - तप १७.२१३, - तप
१७.२१२ (२), - व्यापार ५.५१; शरीर
मानसीक शास्त्री(ब्दी)क १७.१९९.

शल्य - सल्यारें टोंक. जेया जन्ममृत्युवें। हृदई
शल्य ॥ १३.५५२. हृदयशल्य १०.२६७.

शव - प्रेत. हें शव होउनि जीणें। १६.१७८.
२.२००, ३.१९४.

शस्त्र - हत्यार, साधन. शस्त्रें हाणितलेयां छया।
आंगी न रुपे ॥ २.१४०. जैसि कुमारीहातीं बांधलीं
शस्त्रें। ९.१७६. वरि वरिषताति शस्त्र। संघाट
वेन्हीं ॥ ११.६५१. १.२२१, १.२३३, १.२६४,

२.४७, २.१९७, १६.२११, १६.३९१,
११.४३४, ११.४४२, १३.५३१, १५.२९३,
१८.६६१. संसार जीणें हें शस्त्र, साधन,
१५.५४३; शस्त्रात्र १.९६, १.२२०, - दिकिं
२.१४५; शस्त्रधर १०.२३१, - त्रपि, दपात्र
होत असतां, ९.४८६, - वारि ६.३६०,
- विद्यापारंगत १.१०९; शस्त्रेंविण ३.२५३;
ज्ञानशस्त्र ४.२०६, प्रस(ल)य - १६.३७१.
शाक - भाजी, पाला वगैरे. ६.२८२, १६.२२.
शाकांचा पाहुणे १६.२२. शाका, शाखा पडा.
शाखा - झाडाची फांदी, विभाग. बीज शाखांनिं
प्रसवे। ९.२९०. काइ शाखा नव्हे नर। १३.२९३.
कां शाखा फलावेया। सिपिजे मूल ॥ १६.१००.
९.१०८(१), ९.२२४, ९.२५०, १०.९७(१),
१०.३०८, १३.२१८, १४.३००, १५.४८८,
१५.६३, १५.१४९, १५.१५२, १५.१७०,
१५.१७६, १५.१७८, १५.१७९, १५.१९९,
१५.३९९, १५.४३७, १८.६२८. शाखांचिया
बाह्याली(लीं) १३.१७९, - चे मांडोटे १५.६०,
- ची वाढि १५.२०४; शाखा उठिति पडति
१५.१३०; शाखाकोडि १५.१२४, - जाल
१५.२४०, - तव, खांदियांपासोनि देखां।
फूटलिया शाखा। शाखानव देखां। पल्लव पानें ॥
१०.९७(२), - पल्लव १.२५, ९.३४२, - भेद
१५.४००; अधोर्धशाख १५.२०६; अधो-
शाखा १५.१०८, १५.१७३, १५.४८६;
उर्ध्व शाखा १५.६४, १५.२०९, उर्ध्व-
१५.१९६; आडशाखानिकर १५.१६९,
- प्रसर १५.१९३; उपरता शाखा १५.२०३,
उपरि- १५.१९५, १५.१९७; ओर शाखा
१५.१९४, मध्यस्था - १५.१७५, जन्म-
१५.१६७, १५.१९१; जीवशास्त्री, जीवरूपी
शाखांस उद्देश्यन, १५.१४८; धर्ममोक्षाची
शाखा १५.१९२; भूतशाखा १५.१२३,
मनुष्य- १५.१६१, १५.१६३, मनुष्यजाति-
१५.१५४, वैराग्य- १५.१८८; शाखा फूल
फळ १०.२४१; उपशाखा - शाखोपशाखा
९.१०८ (२); शाखि - झाड, आणि जालेनि फुलें
फळें। शाखिये जैसे मोकले। १८.८६५, फुलें व
फळें आलीं म्हणजे वृक्ष तीं देण्यांत उदार

होतात त्यास उद्देशून; अधःशाखिया पादपा १५.१४३; शाका—शाखा, जे तूटलेया मूला पासि । उलढैल शाकांसि । १५.५०, मुळें तुटलीं म्हणजे शाखांसहित वृक्ष उलथून पडतो, पण अश्वत्थाची अशी अवस्था होत नाही, यास उद्देशून.

शाड्डल—(पानांमुळें) हिरवा. १५.५६. साड्डल पहा.

शांत—(१) समाधानवृत्तीचा-ची-चें, संतोषी. पकें शांतें सदमर्दे । ११.१२७. अशांत २.३४६. (२) साहित्यांतील एक रस. जेथ शांताचेया घरा । अद्भुतु आळा बाहे पाडुणोरा । ११.२. शांतु उघडा कीसैल ६.४८६, —शुंगारातें जीणे १०.४१; शांतु चि अभिनवैल ४.२११; शांतरस—शांतरसाचें भरितें ५.६४, —रसें वरिखला, गीता ग्रंथास उद्देशून, १८.१७४०; शांताद्भुत, शांत व अद्भुत रस, ११.४, ११.१२.

शांति-ती—निर्विकारता, समाधान, शांत रस, दैवी संपत्तीचा एक गुण. शांति—साध्वी शांति नागविली । माया मांगि श्रिवारिली । ३.२४६. मग माझी नित्य शांति । तेया ते दशा ते चि कांति । ९.४२५, स्वरूपशांतीस उद्देशून. त्यागातव आंगवे । शांति सकला ॥ १२.१३८. तरि गीलूनि ज्ञेयातें । ज्ञान ज्ञाता चि मागीतें । हारपे तें निरुतें । शांति पै गा ॥ १६.१३६. २.३४४, ४.१८७, ११.३८५, १६.१३९, १६.२३९, १८.१०८०, १८.१५८९. शांतिचा अंकुर ४.१८८, —जीवाला २.३४५, —माजिवटा, शांतीचा मध्य-भाग, पूर्ण शांति या अर्थी, १२.१४२, —चेनि लाहें, शांति मिळाली असतां, १८.१०८३, —चें लिंग, चिन्ह, १६.१३५; शांतिरूप १६.२१०, —सुख १२.१४१; शांति—शांतरसयुक्त, गीतेस उद्देशून, १३.११४८. शांती—जे साहित्य आणि शांती । हे रेखा दिसे बोलती । ४.२१५. ४.१८९, ५.७१, ९.१८९, १२.१३९. सावेव शांती ६.२५५; शांतीकथा, शांतरसयुक्त कथा, गीतेस उद्देशून, १३.११५०.

शाप—अभिशाप पहा.

शारद—शारदि—शरद् ऋतु, हिवाळा. शारद—आणि ऋतु बरवा शारदु । शारदि. पुढुतीं चंद्रु ।

१८.३४२(१). शारदि—जेव्हां शारदियेचा अनु-वाडु फुटे । ९.१०१. १८.३४२(२). शारदि-येचेनि अलें ६.२५८, —चिये चंद्रकले माझि १.५६, —चां प्रवेशीं ८.१६०. शरत् पहा.

शालक—मेहुणा. १.१८१, १.२२३.

शाला—शाळा, घर. ब्रह्मशाला, वेदशाळा, १७.२२१. शालिका—महदादिविधाम-शालिका १४.६७, विश्रमणें पहा.

शाश्वत—सतत असणारें. २.१५०.

शासन—नियमन करणारा या अर्थी. क्षणौनि आब्रह्माचें होय । शासन हा ॥ १३.१०८. शास्ता, वरील अर्थी, १८.१४८८; शास्ति, नियमन, ६.७१.

शास्त्र—धर्मविषयक प्रमाण मानलेले नियम किंवा आज्ञा, विशिष्ट क्षेत्राचें अनुभवजन्य ज्ञान. तिथ सिद्धप्रज्ञेचेनि लाभें । मन चि सारस्वतें दुभे । मग सकल शास्त्रें स्वयंभें । निगति वाचें(वे) ॥ ६.४५२. नातरि बैला वरि शास्त्र । बांधलें असे ॥ १३.५३१. कार्याकार्यविवेकी । शास्त्रें चि करावी पारखी । १६.४६३. तैसें हेतुकारण मेलें । उठी कर्म आंधलें । तें शास्त्राचे लाहें डोले । तें न्याय क्षणपे ॥ १८.३६८. ९.१७६, ९.२७३, ९.३६०, १०.२७३(१), ११.५८५, १३.१७, १३.४४६, १३.८३२, १५.३५९, १५.५४३, १६.४५७, १६.४६१, १७.२२२, १७.२३३, १७.२६, १७.२९, १७.३५, १७.४०, १७.९१, १७.२३१, १८.२७६, १८.५१७, १८.८२८, १८.८४६, १८.८८५, १८.८८७, १८.८८९, १८.१२२६, १८.१२२७, १८.१२२८, १८.१२२९, १८.१२३५, १८.१४२६, १८.१४३५, १८.१४६२, १८.१४६४, १८.१४७५, १८.१४९५, १८.१६६१, १८.१६६२, १८.१६६४, १८.१६७४.

शास्त्रांचें आपादान १७.३८; शास्त्रावरि उभगु १३.११२, —चिये...कसे १८.३७३, —चीं दुभतीं १३.११२५; शास्त्रागुरुचेनि नावें १८.३८७; शास्त्राचेन नावें १७.९२(१), —नि मुखें १८.८८४; शास्त्राचां वार्ति, प्रकाशांत, १८.६३३; शास्त्राच्या बोलखी १७.३५३; शास्त्र(स्त्रा)चेनि संप्रदायें १८.१४७१(१);

शाखांची सोये १७.१०२; शाखांतरीं, निर-
निराळ्या शाखांत, ६.५२; शाख्यभ्यासो
१८.१५२९; शाख्यभ्यास १७.४९,
—आभ्यास १७.३६; शाख्यार्थ १८.१४७१(२),
—र्थ १८.३६५; शाखाधारं १८.८४२;
शाखेश्वर १८.१२३०; शाख्यउपाय १८.१२२४,
—अलावा १८.१४४३; शाख्यजात, —जात
पहा, —ज्ञ १७.९२(२), —दीठी ६.४४३,
—प्रवृत्तिमस्ता १८.१४२५, —ब्रह्मिकरीं
१८.५४७, —मूढ १३.८३६, —राजा
१८.१४७०, —श्रवणं १८.१४८६, —समेत
१०.२४७, —साध्य १८.३७०, —सिद्धांत
१६.४१, १८.१५३०; आध्यात्मशाख
१८.१७२८, गीता— १.७०, १८.१४१६,
१८.१४७६, गीताशाखनिर्मिता १८.१४८८;
नीतिशाख १०.२७३(२), प्रवृत्ति—, व्यवहारांत
कोणतेंही काम करण्याचें तंत्र, १४.१५५;
मूलशाखपदं १४.२९; योगशाख १३.८२४;
शिष्यशाखादिविलासं १८.१०५८; सकल-
शाखांचा सरा १५.३६४; सत्शाखाचेनि बलें
१६.४३८; सर्वशाख १७.८४, १८.१४६१,
१८.१७८६, —निपुण १७.४३, —सैकलभ्य
१५.५३७, —पुरवणियां १८.३८; सांख्यशाख
१८.५१६, १८.५२०, सूय— १३.८२७;
शाख—वाह शाख न गिरे । १३.५३७, शाख
हा शाख शब्दाचा अपपाठ आहे; सशाखें हा
पाठ सशाखें असणें संभवतें, ११.१२९; शाखिक
१.३४; शाख्यविधिं १७.३९; शाखें अर्थ देशें
कालें १७.२८; शाखें कां ध्यानवलें १८.८४४.
शिखर—पर्वताचा अति उंच भाग, डोंगराचें टोंक.
शिखरीनि सट्टला ढोंडा । १३.७५३. शिखराधिल्यां,
शिखर असलेल्या पर्वतांमध्ये, १०.२०६;
निगमाचलशिखरीं, वेदरूपी पर्वताच्या टोंकावर
असलेल्या, १७.३३१.
शिखा—शेंडी, अग्र. शिखांत १.२५५; दीपशिखा,
दिव्याची ज्योत, नातरि दिवा मुकुळिं । दीप-
शिखा अनेकी । भीनलेयां अवलोकीं । जैसं होये ॥
१४.५५, दिव्याच्या मूळ ज्योतींत अनेक
दिव्यांच्या ज्योती मिळाल्या असतां जसं होतें,
सर्व एकरूप होतात या अर्थी.

शिर—शिरस्—शिर (१) मस्तक, डोकें. शिर
लोटिलेयां जैसं । पर आंग ॥ १८.१२७. ११.२८९,
११.४४०, १४.१०२, १८.८६४. शिरकमल
६.२०२, —छेदं १७.१६६. (२) शरीरांतील
नाडी. अस्थिचे नले निरपे । शिरांचे हीर अरपे ।
३.२३४. शिरस्—वरील (१) अर्थी.
शिरसा वाहिजत असे ९.४८२; शिरोमणि—णी,
श्रेष्ठ या अर्थी, शिरोमणि १५.२९७,
१५.४१८, शिरोमणी — विचक्षण-शिरोमणी,
चतुरांतील श्रेष्ठ, १८.५०८, श्रोते— १८.५७९,
समस्तसुर— ३.२२५, सुवर्म— १७.१६९,
स्नेहाल— १४.२१. सिर—सिरस् पहा.

शिला—शीला—पापाण, खडक. शिला ८.४२.
शिला कां सिचौरिया १८.९३४; शिलाराशि
—कां उधवली आकाशें । शिलाराशि ॥ १६.३७७.
शीला—स्फटिकाची शीला ८.४१.

शिल्प—कलाकौशल्याचें काम. शिल्पि अनिनिपुण ।
१३.८२७.

शिव—परिशिष्ट (६) पहा. शिवमुष्टिगंडु, गंड पहा.
शिवणें—स्पर्श करणें. गुरुवचना वांचूनि शाख ।
हार्ति न शिवे ॥ १३.४४६.

शिष्ट—पूज्य, आदरणीय. शिष्टागमनविधान,
श्रेष्ठ व्यक्ति आली असतां करावयाचे विधि,
१५.१८७, विधान पहा; शिष्टाह, शिष्टानें
केलेली मध्यस्ती, ११.५३५,

शिष्य—गुरुकडून विद्या शिकणारा, उपदेश घेणारा,
अनुयायी. जैसं शिष्यातें गुरु । सर्वथा नैये अन्वेहं ।
२.६०. तें वि प्रमेय येकोल । शिष्ये होआवें अदल ।
१८.१२३२. ८.५४, ११.६३५, १५.२९७.
शिष्याची निसिं(सि) ११.६३६, निसि पहा;
शिष्यपरंपरा १८.१७३७, —शाखादिविलासं,
शिष्य जवळ करणें, शाखांचें निरूपण करणें
या दिलाऊपणास उद्देशून, १८.१०५८;
गुरुशिष्याची गोठी ३.२६७, गुरुशिष्यसत्पथ
१३.८८४, —संबंध १०.११०, ११.३६५, गुरु-
शिष्यां...स्नेहो १६.४६; व्यासशिष्यसंजयाचा,
संजयाचा शब्द तोडणें इष्ट वाटतें, १८.१६४१;
एकु शिष्य एकु गुरु, एका गुरुजवळ एकच शिष्य
असणें या इष्ट संप्रदायास उद्देशून, १८.१२१९;
शिष्य १८.१४७४, हा पाठ शिष्य असा व्यावा.

शीर्णणें—त्रासणें, कंटाळणें. विषो शीर्णोनि जाय ।
परि न सिणे सावधु नोहे । जेणें कुहिला हातें चि
खाये । कोढी जैसा ॥ १३.७०३, विषय जरी
भोगामुळें कंटाळून गेले तरी, या अर्थी. **सिणणें**—
सीणणें पहा.

शीत—थंड, शांत, थंडी. १४.१९६. शीतांशु,
चंद्र, १८.४९३; शीतोष्ण २.११९, ४.१९८,
६.८५, १२.२०१, —स्पर्श १६.२४४;
शीतल—हे असो आघवी बोली । सांध पां
सर्पफणिची साजली । ते शीतल होईल केतुली ।
मूखकासि ॥ ५.११६, कां तेज परि शीतल ।
शशांकाचें ॥ १६.११४, १३.२९०, १७.५३; स्वछें
शीतलें सुगंधें १७.३२१. **सितल**—सीतल पहा.

शील—शब्दास जोडून. त्या त्या गुणानें युक्त.
अपथ्यशील—लसणानें न संडी गंधि । कां
अपथ्यशीलानें व्याधि । १८.७५४. **अपथ्या(थ्य)**-
शीला व्याधी ७.९०; **क्रियाशील**—अक्रियु ना
क्रियाशील । १३.११०२, दान—१६.४००;
नानाप्रयोजनशीलें १३.१०५५, पालन—
११.१३०; **भजनशील**—देखें मनुष्यजात सकल ।
हें स्वभावता चि भजनशील । ४.६६, १२.१९५,
यजन—४.१२२, ४.१४६. **सील** पहा.

शुक्ति—शिंपी, मोत्यांचा शिंपला. हें असो स्वातिचें
उदक । शुक्ति मोतिपे विआलीं विख । १५.३८८,
शिंपल्यांत मोतीं व सर्पांच्या ठिकाणीं (व्यालीं)
विप होतें यास उद्देशून. पै नेणतेया प्रती ।
रूपेपणाची प्रतीती । रूपें नोहीनि शुक्ति । दावी
जेर्वि ॥ १५.५१७. जे सात्विक शुक्ति । रत्नीं
पवले ॥ १७.३२५, या पाठाचा अर्थ समाधान-
कारक लागत नाही, ज्ञानदेवी—जेणें सात्विकें
तें मुक्ति । रत्न देखिलें ॥, कुंटे—जेणें सात्विक
तें मुक्ती । रत्न देखे ॥ १७.३२७, या पाठांचे
अर्थ उघड आहेत. कां शुक्ति (शुक्ति ते) शुक्ति,
शिंपी शिंपीच आहे ही प्रतीति, १३.११३३;
शुक्तिपल्लव ६.२६६, —लाभें ९.६०;
रविचंद्रादिशुक्ति १४.८, हा पाठ रविचंद्रादि
शुक्ति असा घ्यावा.

शुक्ल—(१) चांद्रमासाचा पहिला पंधरवडा.
शुक्लपक्ष ८.२२१. (२) वीर्य. शुक्लशोणितवाचा
सांबा, शरीरास उद्देशून, १३.१०६.

शुचि—पवित्र. गंगा शुचि होये । पाप ताप जाये ।
१२.१७३. **शुचित्व**—शुचित्वें तीर्थी कुवांसा ।
१२.१७८, १३.४६०, १३.४७३, १६.१९५,
१७.२७२, १८.६५५; शुचित्वासि आला
१३.४६२; शुचिपण १३.४८२; अशुचि
१३.६७७; शुचि १६.२८४, हा पाठ शुचि असा
घ्यावा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘शौच’ १६.२८६.

शुंडा—सोंड. शुंडादंड १.१४.

शुद्ध—निर्मळ, पवित्र. किंवदुना इथा परी । बाळ
चोख अवधारी । ज्ञानदीपु अंतरी । क्षणीनि शुद्ध ॥
१३.४६५. तैसें ज्ञानें शुद्धें लाहिजे । सर्वें शुद्ध ॥
१८.५२४ (१, २). १३.४६६, १५.३५,
१५.३०९, १८.७, १८.१०३१, १८.११३१.
शुद्ध आत्मतत्व १३.१०३२; शुद्धा आस्था
१८.१५१९, —दशा १५.४०८; शुद्ध पुण्य
९.३१३, —प्रमेय १३.३२३; शुद्धी...बुद्धि,
बुद्धीचें विशेषण, १८.१००६, ज्ञानदेवी—‘शुद्ध
ते...बुद्धि’, कुंटे—‘शुद्धत्वं...बुद्धि’
१८.१०१२; शुद्ध वस्तु १४.२७६, —वासना
८.१३३, —विवेक १५.२६९, —सत्व
१७.६२, —स्फटिकें ११.१३४; शुद्धमति
९.४०; देशकालशुद्धपात्रि १७.३६०; शुद्धत्व
—मैली...शुद्धत्व १७.१९५; अशुद्ध ९.५६;
विशुद्ध—अत्यंत शुद्ध, हा अनादि नित्य सिद्ध ।
निरुपाधि विशुद्ध । २.१४५, ३.२५८.

शुद्धि—शुद्धी—शुद्धत्व, पावित्र्य, जाणीव, दखल.
शुद्धि—जगाचां जिविं आहे । परि कळ्हाणांचा कर्हि
नोहे । जग चि होये जाये । तो शुद्धि ही नेणे ॥
५.७९. चोखाविषे शुद्धि तोडणें । कीड चि जेर्वि ॥
१५.४३१. ७.८०, ९.१८४, ९.४९९,
१३.३८८. शुद्धिचेया आशा १७.१०७;
त्रिशुद्धि पहा; देशशुद्धि, शुद्ध स्थळ, १८.६३३;
प्राणें शुद्धि, मरणें, १२.७०; मनशुद्धिचां
मार्गि १८.१३८; रोमशुद्धि, तळहातावर
केंस नसतात त्यास उद्देशून, १७.२३४(२);
हृदयशुद्धि १३.३८५. शुद्धी—
कालशुद्धी, योग्य काळ, ८.२०४, कृत्याकृत्य—
१८.७१४, सुवर्ण—१८.९७५; शुद्धि-द्धी—
भावशुद्धिचिये वाटे ७.१६५, भावशुद्धी
१७.२३४(१), १८.८३६; सत्वशुद्धि १६.७३,

१६.७९, १८.१५७, १८.१५८, १८.८४४,
—सहकारं १८.२५७, —दी १४.२२०,
१७.२४०.

शुभ—उत्तम, इष्ट, मंगलकारक. आतां मूर्खीचिये जीमे । आखावे आखुले शुभे । आणि तो ब्रह्मसभे । न रिझे जैसा ॥ १६.२२२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सुभे’, घातले या अर्थी, १६.२२४, १८.२१२(१). **अशुभ**—परि काम त्रोध लोम । येयां तिहीचें विन । थावे तेथ अशुभ । प्रकाशले जाण ॥ १६.४२२, १६.३१८; **शुभ...अशुभ** १८.२१२(२); **शुभाशुभ** ३.१७५, ५.१०२, ६.८७, ६.४०४, ९.३९८, १०.२२५, १५.१५८, १८.२४५, १८.२६६, १८.३०५, १८.८९६, १८.१२४६, १८.१२४९.

शुष्क—कोरडे, सुके. कां फलीनि शुष्कां होणें । ओषधीचे(चें) ॥ १६.१०५. **शुष्क** अथवा सडिलें १७.१५८; **शुष्कें** अथवा स्निग्धें १५.३७७; **शुष्कलें**, वाललेलें, ३.६१.

शूद्र—चार वर्णांतैकी चौथा. जैसे(सा) द्विज पदकमें करी । शूद्र तेथतें नमस्कारी । १६.९५. रज चि तमें भेसक । तेथ शूद्रु जाला ॥ १८.८२६. १८.८१९, १८.८८०. चौथा शूद्र १८.८१७, १८.८१८; वाचेसि शूद्राज्ञ होणें, उच्चारसुदां न करणें, १३.६७२; शूद्रकर्म १८.८७९, —गृहीं ३.२१६; क्षत्री वैश्य स्त्रिया शूद्र अंत्यादि ९.४५६; स्त्रीशूद्रादिकां १८.१४४८, —दि—प्रतिमे १८.१६७८; **शूद्र**—वैश्य शूद्र अंगना ९.४७०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘शूद्र’ ९.४७४.

शून्य—(१) पोकळी, अभाव. (२) निराकार परब्रह्माचें द्योतक. काहीं संदर्भात दोन्ही अर्थी हा शब्द आल्यामुळें या शब्दाचे विभाग पाडले नाहींत. पन्हाविं संपूरण तेथचें पावें । तरि शून्य चि नव्हे तें स्वभावे । ८.१५. पै शून्य जे(जें) दावावें जालें । तें विंदुलें एक केलें । १३.८८३. शून्य हि बुडालें । शून्य जियें ॥ १५.५१४(१, २). १३.८८०, १३.९२०, १६.१८६, १६.२९७. शून्य जैसें गृह ४.१९२; शून्य मीं संपूर्ण १८.११९१; मूल तें शून्य ८.२६, — घेंति, निष्फल यातायात करतात, १२.५८; जावों दे शून्य, व्यर्थ म्हणून जाऊं दे,

१२.१२९; **शून्येंसि** आंग जुझावें किं, व्यर्थ श्रम घेतले असें होईल ना ? १२.६२; **शून्यपणें**—रीता ना भरितु । रहितु ना न्दितु । नर्तु ना अनर्तु । शून्यपणें ॥ १३.११०४, **शून्यामासि** १२.१३२; **शून्यलिंगाची** पिंडी ६.१७३; **शून्यविशेषु** वाळे, एकांतून एक वना केल्यास शून्य शेष राहतें, १८.१२०६; **शून्यसेजनालिये**, शून्य जें ब्रह्म त्याच्या शय्यागृहांत, १३.४३; **आकारशून्य** ९.१५६, आदि—१०.१६२, **आदिशून्याचा** गाभारा, शून्यरूप प्रकृतीचा ७.२४; **महाशून्याचां** डोहीं, परब्रह्मरूपां डोहांत, ६.३१५; **शून्यता**—फलशून्यता १८.६३०.

शूर—वीर, पराक्रमी, योद्धा. **शूरवृत्ति** २.९. शौर्य पहा.

शूल—सूळ. १८.७०८. **शूलपाणी** ९.३६८. सुल पहा.

शृंगारणें—श्रिंगारणें पहा.

शेख—शेवट, अंत. १७.२१. आहेनाहींचा शेख १८.१२०६, या पाठांत शेख हा शेखचा अप-पाठ आहे, आहे व नाहीं यांचा शेवट, आहे व नाहीं हे भाव नाहींसे झाल्यावर; **अशेख**—संबंध, सर्व, १.१७०, १.२५१, १३.१२७, १३.१०७४, १५.४०३ (१), १८.१३८२, १८.१४२१; **अशेख संकल्प** जालणें ९.५१३; **निशेख**—निःशेष, पाठिं श्रुतिसहित अशेख । जग हारोपे जेथ निशेख । १५.४०३ (२).

शेष—(१) शेवट, अंत. वरि जीवित ही शेधी जाहल । पथ देवा ॥ १.२१२. तैसें सर्वत्र मातें भनतां । सर्व मी होतां जातां । शेष जाउन तत्वता । मी वि होसि ॥ १८.१३७२. ३.३९, ३.१२४, ३.२०३, ४.१३७, ६.१३७, ८.२७, ९.४१३, १०.२५३, ११.४१३, १३.१०६६, १८.१५२६, १८.१६०८. **शेषिचें** विसवणें ११.४५, —चा श्लोक १८.१६४१; **ब्रह्मादि शेष**, ब्रह्मदेवापासून इतर संसारादि सर्व, १५.२०४; **शेषभाणें** १८.१४३३; **कर्मशेष** २.२७५; **प्राचीनसंस्कार-शेषें** १८.४२८; **द्रुतशेष** ३.१२१; **शेष**, वरील अर्थी, शेधी १७.२९१; **अशेष**—सर्व, आणि एक सामान्य विशेष । हें जें जाणणें सशेष । जें

मी चि येकु अशेष । विश्व हें ह्यणौनि ॥ १०-२८८,
१-१७७, १-२२९, २-१०३, २-२१५,
२-२३७, २-२६१, २-३२०, ३-४, ३-१५१,
४-१०४, ४-११५, ४-१६८, ५-४०, ५-४८,
५-८०, ६-१४७, ६-१७४, ६-१९८, ९-६६,
९-११९, ९-२१७, ९-२२४, १०-२०४,
१०-२१२, १०-२१७, १०-२२०, १०-२४२,
१२-७६, १२-१३१, १३-६, १३-७९८,
१३-८७५, १३-१०१५, १५-३९१, १६-४२,
१६-१३३, १६-२५५, १६-४५६, १७-२८९,
१८-१२४, १८-६४८, १८-१२९१,
१८-१२९५, १८-१४४५; अशेष शब्द(ब्द)-
ब्रह्म १-३; अशेषांचा शास्त्रज्ञातां वसैठ, सर्व
शास्त्राचें वसैठ, वसतिस्थान, या अर्थी, १-३०;
निःशेष पहा. (२) नाग. किं शेषाहूनि तोंडागलें ।
बोलिकें आथि ॥ ९-३६६. ना तरि सेवकपण
आंणी । शेषाचां असे ॥ ११-१६६. शेष तुलई
१३-३९२; शेषाचे डोले चोरिले ११-११८;
आह्मी लक्ष्मीयेसि आंग शेषा वेचिलें, आम्ही
स्वतःला लक्ष्मीसहित शेषाला विकून घेतलें
आहे, शेषशायी रूपास उद्देशून, १०-१२२;
शेषकर्म १-१५८.

शैल—शिखर, पर्वत. शैलाचें सर्वांग ११-२४३;
शैलकक्ष, पर्वताची बाजू, १३-६११.

शोक—खेद, दुःख, विलाप. अर्जुना ऐसा जाणावा ।
हा सकलात्मकु देखावा । मग साहाजें शोक
आषवा । हरेला तूझा ॥ २-१५१. २-२१,
२-६४, २-१५८, १८-६५७. शोकाचां कडां
७-८४; शोका ठाऊ १८-७५२; शोकाकुलित
२-१, २-८१; शोकसंकटी ११-४७२; शोक
मोह ७-२०; दुःखशोक ७-१०४; शोकदुःख-
लहरीं ११-३४३; पुत्रशोक ६-३७४; भयशोकें
१३-४९१; विपत्ति शोक १३-५८८; हर्ष शोक
२-११२, हर्ष-१५-२६४, हर्षशोकरहित
२-३००; अशोक—असंयु मी अशोक ।
१८-११९२.

शोकणें—सुकणें. वारेनि शोके १३-६६५.

शोखणें—शोषून घेणें. पार्कि चूली चि समुद्रा
शोखिलें । १०-३६. १७-३६१. शोखु १८-१२०६,
यावर शोख पहा. शोषणें पहा.

शोचणें—दुःख करणें, विचार करणें. काश सम-
र्थाची कांता । भूकेतें शोची ॥ १२-८५. २-९४,
२-१००, २-१०२, २-१५६, २-१७८,
२-१७९, ४-५९, ११-४०१, १२-१९२.
अप्राप्तें शोचावें, एकादी वस्तु मिळत नाही
म्हणून दुःख करावें, १८-१०९०; शोचूं न
पचसि, शोक करणें उचित होणार नाही, २-१५२;
शोचूं वैसिजे २-१९६; शोच्यता, शोकावस्था,
२-२१, १०-१६६; शोच्यते ही जीवा ब्रह्म करी,
येथें शोच्यते हा शब्द शोच्यातें, शोकग्रस्ताला,
या अर्थी आला आहे, १३-३६९, ज्ञानदेवी—
'शोच्यातें', कुंटे—'शोच्यातेंही' १३-३७०.

शोधणें—नेहमींच्या शोध करणें या अर्थी, बार-
काईनें पाहणें, भेद करणें, शुद्ध करणें. तरि तुझां
रसिकां जोगें । वाखाण शोधावें लागे । १३-३३३,
पाहून नीट योजना करावी लागेल. आपु पर न
शोधी । सद्बुधु जैसा ॥ १६-१४०. ६-२३२,
८-४८, ८-२४३, ८-२५०, १२-४९, १६-३०१.
अव्हांतें शोधूनियां, नीट पाहून वर्ज्य करून,
१३-६१७; भांगार शोधावें लागे, सोनें शुद्ध
करावयाचें असेल तर, १८-१३९; शोधक, शुद्ध
करणारें, १८-१३७; शोधारणें, शुद्ध करणें,
करणें शोधारिलीं १८-१०१२.

शोभणें—सुंदर दिसणें, साजणें. तिथें सुकुटीं
कुसुं(सु)में सुगंधें । शोभते भली ॥ १-१८, शोभते
हा अपपाठ आहे, ज्ञानदेवी, कुंटे—'शोभती'
१-१८. १०-४४, १७-२०२, १८-२६२,
१८-१६७९. शोभा—तैसी प्रकृति आत्मप्रभा ।
खेले गुणविधा शोभा । १३-१०७६, १-६७,
६-२७२, ६-३२४, १८-५५, १८-४९२; अर्थ
शोभा १-४, वन-१-४३, श्रिंगार-११-२२२.
शोषणें—आटून जाणें, सुकणें. सागर शोषुनि
उषवला । अंबरासि ॥ १-९०. दसु ह्याने कोणातें
शोषावें । ९-१९८. २-३५८, ९-२९४. महा-
शोषु २-१४६.

शौच—शुद्धपणा, पवित्रता. १६-१९४,
१६-२८२, १८-८३७. द्विविध शौच, यावर
१८-८३५ व १८-८३६ पहा; अशौची, अशुद्ध,
९-१७६.

शौर्य—पराक्रम, धैर्य. तो शौर्य गा अशु । पद्विळा

गुण ॥ १८८५४. ११.४७५ (शौ), १७.३२.
शौर्य तेज दक्षता १८.१२८२; सत्यं शौर्यं
११.३९३; शौर्यादिकी १८.८७०; शौर्यादि-
गुणात्मक १८.८७५.

श्मशान—श्मसान—श्मशान पहा.

श्याम—कालें, सावळें. तमालश्यामा १७.३४.

श्येय—शंभर. श्येया तूकां, शंभरभार वजनास,
१२.२५, ज्ञानदेवी - 'श्या तूका', कुंटे -
'श्यातूका' १२.२५.

श्रद्धा—ईश्वरावर निष्ठा, भक्ति, आदर. ह्यणीनि
श्रद्धा स्वाभाविक। असे गुणत्रयात्मक। रज तम
सात्विक। भेदि इहि ॥ १७.६७. ६.४३०,
६.४३४, ६.४३५, १२.३८, १२.२३०,
१७.४३, १७.४४, १७.५०, १७.५१,
१७.६१, १७.६३, १७.६४, १७.६६,
१७.६९, १७.७२, १७.७३, १७.१८५,
१७.१९३, १७.३०१, १७.४०९. श्रद्धेचीं
तिन्हीं रूपें १७.७५, त्रिविध श्रद्धा १७.८१;
श्रद्धेचें दलवाडे(डें) १७.५५, -चेनि संभोगें
४.१८६; तामसियेचें श्रद्धेचें घर १७.८०,
तामसी श्रद्धा १७.७०; राजसां श्रद्धा १७.७८;
सात्विक श्रद्धा १७.८२, १७.८६, सात्विकी -
१७.७६, १७.८३, १७.१०९, सात्विक-
१८.६३; श्रद्धा उभारी १८.१५१९; श्रद्धेची बाहे
मोडूनि १७.४११; श्रद्धादिदान १७.३११,
श्रद्धाभंगी १७.६५, -युक्त ७.१४१, -वस्तूसि
१२.२१४; ब्रह्मनामश्रद्धा १७.४१९; श्रद्धालु
१७.९१; श्रद्धासू, श्रद्धावानांनीं, ३.१८९.

श्रमणें—कष्ट करणें, मेहनत घेणें, थकणें. कां
वाढिनलेनि तमें। गीलिजे मोहश्रमें। तें अज्ञानत्वे
श्रमे। घेणें हि नाहि ॥ १४.३२८, श्रमे हें
क्रियापदाचें रूप घेऊन अर्थ लावतां येत नाहीं,
ज्ञानदेवीत 'अज्ञानत्वे श्रमे घेणें' १४.३३०,
व कुंटे प्रतीत 'अज्ञानत्वे न श्रमे घेणेंही'
१४.३३१ असे पाठ आहेत. आंत, थकलेला,
९.४, १६.८६, संवसारआंत ४.३२; संसार-
पथआंत १८.१६४८; श्रम—जन्मासचें श्रम।
वरिचिल ही गेले ॥ ९.४००, १८.१८६,
१८.९४४, १८.१०८८; कर्ममार्गश्रम
१८.८९७; बहुते एके श्रमे ११.६०९.

श्रवण—कान, ऐकणें. मावें श्रवणें आडकां ठेले;
किं नेत्रांचें तेज गेले। ३.५५, ५.४१, ९.४४२,
९.४९६, ९.५६६, १२.२२०, १३.९९९ (२),
१७.२९६, १८.१३४६, १८.१४५०,
१८.१४८७, १८.१५२६. श्रवणाचां आंगणीं
१३.४२५, -चेनि आंगणें ७.१९३, -चिये खोले
७.१८२, -चा दारवडा १८.१४९८, -चेनि
द्वारें ११.८, १५.३२३, श्रवणद्वारें २.११४;
श्रवणासि पारणें ४.२१९, -चिये राणिवे
१२.१५; श्रवणाचा विषो ६.१७; श्रवणा करवीं
१८.१७२६; श्रवणांमाझि ४.२२१; श्रवणा लागि
१८.१४८०; श्रवणीं लागत खेळ १८.१७२३;
श्रवण वरि १३.५५७; श्रवणा सवें १३.११५३,
१८.१२३१; श्रवणाचें घर रिगावें ४.५;
श्रवणि चि जीभा होथि ६.१६; जीवाचे श्रवण
करुनि १०.२०१; श्रवणेंद्रिय ९.५२९, -या
पीकलें, कानाला संतोष झाला, ४.१;
श्रवणचाड १४.३०, -पथ १८.१६८७, -सीसें
१८.४५, -संपुटीं १८.१५२०, -सुख
३.२७०, -चतुर, हे शब्द एकत्र घ्यावे,
१६.१२३, -सुखाचां मांडविं १५.१४,
-सुखाची राणिव ११.११, -सुखा मेलविलों
१३.८५४; श्रवण सौभाग्यनिधी, हे शब्द
एकत्र घ्यावे, १८.८२९, -स्थानी १.१६;
गीताश्रवणअवसरिं १५.५५७; गीताश्रवणीं
१८.१५१९; गुरुवाक्यश्रवण १८.९८२;
विवेकश्रवणें १८.७८०; शास्त्रश्रवणि
१८.१४८६; त्वचा श्रवण चक्षु रसना घ्राण
१८.४९६; श्रवण नयन त्वचा घ्राण रसन
१३.९८; श्रवणें पाठें अर्थें १८.१६७३;
मनननिदिध्यासश्रवणें १८.१७२५; स्वाव्यत्वे,
हा पाठ आच्यत्वे असा घ्यावा, १६.११७;
अश्रवण, न ऐकणें, कान नसणें, अचक्षु
अश्रवण १३.९७७; अश्रवणाचे श्रवण
१३.९९९ (१); अश्रवणा ओत्र ९.१५९.

श्रवणें—गळणें, वाहणें. तैसी नवे द्वारें श्रवति।
१३.७३०.

श्रांत—श्रमणें पहा.

श्राद्ध—नेहमींच्या अर्थी. १७.१८४.

आबली—संतुष्ट (राजवाडे). डोले आबली

नोहोति, डोळे तूत होणार नाहीत काय?, ७.२०३, ज्ञानदेवी, कुंटे — 'सुखिये' ७.२०८.

श्रिंगारणं—सजवणें, अलंकार घालणें. मृत्यु जैसा श्रिंगारिला। गर्दभु तीर्थि न्हाणिला। १३.४६७. ११.४६०. श्रिंगार—श्रिंगारिं सुरेखता। १.३६, १०.५७, ११.२१०, ११.५९२; श्रिंगाराचां माथां १३.११५०; मोकला श्रिंगार १८.१७१७; श्रिंगारशोभा ११.२२२, —श्रियेचीं भांडारें ११.१३८; श्रिंगारिआ, शृंगारप्रिय, श्रिंगारिआंहीं ६.१७०; श्रिंघारणें—माया माणि श्रिवारिली। ३.२४६; शृंगारणें—शृंगारलेया मानसा ६.१२५; गौरवें शृंगारुनि १८.१९८; शृंगार, भूषण, शृंगार रस, १०.४१, १७.३२, १८.३४७; देहशृंगार १८.१११.

श्रियाणी—आवड, इच्छा. आणि पुत्रें मी सर्वगुणें। जीणांवा हे बापु श्रियाणी। १८.१६३१, मुलानें सर्वगुणांत आपणास जिंकावें अशी बापाची इच्छा असते.

श्रिष्टि-शृष्टि-श्रुष्टी—उत्पत्ति, निर्मिति, जग, विश्व. श्रिष्टि—जै श्रिष्टि आदि संस्था। ब्रह्मेनि केली ॥ ३.८५. १८.१५२३. शृष्टि—ह्मणति शृष्टिवरि शृष्टि करुं। ११.४५५ (१,२). संकल्पित शृष्टि घडी। सवें वि विकल्पुनि मोडी। १३.११४. १३.१०२०. वागशृष्टि १४.२०. श्रुष्टी—तेवि लचकलिया दीठी। देखणें जें जें उठी। तेयां नांव श्रुष्टी। मी विवें गा ॥ १४.८४. श्रुष्टीसि आओ ११.२५२; आदित्यांचिया श्रुष्टी ११.१४१; तीव श्रुष्टी १३.३८, दूजी—४.८६, मनोरथांचिया—१३.४१३, सकलविद्याचिये—१२.९, सुरतरुंचिया—११.२१४; भूतश्रुष्टी ११.२५६; श्रुष्टि ८.२३, ११.१४८; शृष्टि—एकिं शृष्टिवरि शृष्टि केली। १०.३५ (१,२); शृष्टिजुंणें १४.५७, —संचार ७.६८. सृष्टि-सृष्टी पहा.

श्री—देवी लक्ष्मी; संपत्ति, विपुलता, वैभव, शोभा, आदर इत्यादि दाखविणारा शब्द. यावर परिशिष्ट (६) पहा. श्रिये सारिखिया दासी। घरीं जियेतें ॥ ९.३६९. श्रियेचा निवासु १७.१९४, —चि राउलें १६.१९८, —हूनि...सदैव ११.१६५; मोक्ष-श्रियेचा पाटी ९.४६, मोक्षविजयश्रिये वरेंतु

१८.१०४३; विजेश्रियेचा पाटी ७.१२; विभवश्रियेचा आगरीं ६.४४२; विश्वश्रियेचा भर्ता ९.२७९; श्रिंगारश्रियेचीं भांडारें ११.१३८; समाधिश्रियेचेया...राज्यसुखा ९.२१७; श्रीचरण १५.८, श्रीगुरुचे—१३.४३०; श्रीमंत १०.२६४, १८.१६३४, —तें (अ. व.) ९.३, —तें (तुं) १३.११५९, १८.८१९; श्रीमंते अंधे १२.१०; श्रीमाठ, ऐश्वर्याचा मद, १४.३२६; श्रीमूर्ति १८.१६६३; इंद्री १४.१६२, वन—३.१००, शब्द—१.३४; यशश्रीऔदार्य ६.३७.

श्रुजणें—निर्माण करणें. श्रुजिलें २.९७. सृजणें पहा.

श्रुत—ऐकलेलें; वेद, उपनिषदें, शास्त्रें यांचा अभ्यास केलेला. तो मी वि केवल तुज। श्रुत ही आहे ॥ १८.१२२४. श्रुताधीत, ९.४४५; श्रुतादि १०.१५२; श्रुत—दृष्ट ना श्रुत ११.५७८.

श्रुति-श्रुती—वेद, ब्राह्मणें, उपनिषदें इत्यादि. श्रुति—एवें कांडत्रयनिरूपणी। श्रुति हे कोडीस—वाणी। गीतापदरत्नाधि लेणिं। लेइली असे ॥ १८.१४४०. १४.१०, १८.५४६ (श्रु), १८.१४४१. श्रुतिगौरवाचा भांडवर्षी ७.४९, —जात,—जात पहा,—त्रयी ९.३०७, सं. वा. श. पहा,—सहित १५.४०३, —सागरसमुद्रा १०.४, सागर हा सारचा अपपाठ असावा, ज्ञानदेवी—'श्रुतिगुणसमुद्रा', कुंटे — 'श्रुतिमारममुद्रा' १०.४. श्रुती—आणि महासिद्धांनापासिं। श्रुती हारपती शब्देंसिं। १५.४०१. नाहिं श्रुती परोती। माउली जगीं ॥ १६.४५९. ३.१३७, १३.१५, १३.८७६, १३.८७९, १३.८८५, १४.१३, १५.२४६, १६.१०२, १७.३२७. श्रुतीचेया लोचना ११.५११; श्रुती डाहारिजे १४.४१, डाहारणें पहा; श्रुति-ती—श्रुतिस्मृति १७.८५, श्रुती स्मृती १६.४५६; श्रौतसमो, सर्व श्रुति, १४.२५८; श्रौतादिक, श्रुति इत्यादि १६.४०१; श्रुति १३.५२७; श्रुती—देवा तूं भक्षर। आउठाविथे मात्रेसि पर। श्रुती जेयाचे(चें) घर। गिबसिती आहाति ॥ ११.३०२, १८.८१९; श्रुती चांचूनि ११.१६६; श्रुति १३.३७१.

श्रेणी—पंगत. यातनेची श्रेणी १६.३७२; श्लोकश्रेणी १८.१६५५.

श्रेय—यशाचा किंवा पुण्याचा वांट्या. ऐसेनि वायां मरतेया जीवितांचें। श्रेय तुवां वेतलें ॥ ११.५४, आपण मरतो आहां असा भ्रम झालेल्या मला वांचविण्याचें पुण्य तुम्हीं संपादन केलें.

श्रेष्ठ—उत्तम, उच्च प्रकारचा. तो शौर्य गा श्रेष्ठ । पहिला गुण ॥ १८.८५४. १.९८. वीरश्रेष्ठ ३.३५.

श्रोता—ऐकणारा. जें बोला एवढा श्रोता । जोडलासि ॥ १४.६३. ६.१३२, ९.८, ९.२८, १२.१५, १३.८५१. श्रोतां, ऐकणारांनीं, १.५७, १३.६३२; ग्राहिक श्रोते, श्रोते हेच गिन्हार्हिक, ६.२९२; श्रोतेनि विण ९.२९; श्रोतेयां ३.२७०, ६.२४, ६.२७, १५.१२; श्रोतेयाचेनि आदरें १३.११४६, —यांचा आर्त्ति-विशेष ५.६९, —यांचीं तपें ४.४; प्रियु आणि श्रोता १२.१६२; श्रोतेपण १५.६९; श्रोते-मुखटिका, श्रोत्यांच्या तोंडावरील तिलकाप्रमाणें शोभणाऱ्या, अर्जुनास उद्देशून, १३.९१३; श्रोतेशिरोमणी १८.५७९.

श्रोत्र—कान. तैसें अश्रवणा श्रोत्र । मज अवक्षुका नेत्र । ९.१५९. तेथ किं माझे श्रोत्र । पाठाचें जालें पात्र । १८.१५९३. १.१.१४४, १५.९९. श्रोत्रादि प्रकृतिकायें, (मन व पांच) कर्मेद्रियें जीं वास्तविक प्रकृतीचीं कार्ये आहेत, १५.३२०; श्रोत्राधिकि पांचें १८.४६०, सं. वा. श. पहा; श्रोत्रादितन्मात्रें १५.९८, तत् पुढें तन्मात्रा (१) पहा; श्रोत्रादिभेदें १८.३२७; श्रोत्रबलें १४.२४२, —शक्ती १६.२१२; अश्रोत्र, कान नसलेला, अशब्द(बु) मीं अश्रोत्र । १८.११९३; श्रोत्री, वेदज्ञ, ६.४४७.

श्लाघणें—आनंद मानणें, स्तुति करणें. आगा कुलाचेया चोखटपणा नलगा । अभिजात्यें झनें श्लावा । ९.४२७. स्तुतितें न श्लावे । १२.२०६. ११.६१३, १४.१४९, १६.३४७. श्लाघिजत असे ६.१४२; श्लाघ्य, स्तुत्य, १७.२८१; श्लाघ्यें लोलतु, आनंदानें लोळतो, १६.३०६; श्लाघ्यजती, वर्णन केलें जातें, १७.४८; श्लाघ्यता, वढेजाव, १८.१६५.

श्लेष—जरोवरी, भाषेचा एक अलंकार. उपमा-श्लेषकौंदाकौंदी १३.११५८; सूर्यश्लेषाचें कांडालें १६.२८.

श्लेष्म—कफ. ८.२११. श्लेष्माचां चिखलीं ८.२१५; वात श्लेष्म ८.२२४.

श्लोक—एक पद्यरचना, गीतेची चार चरणांची पद्यरचना. फूलां फुलसरां लेख वढे! द्रुति दृष्टी आंगुली न पडे । श्लोक अध्याय नेणें पाडे(डे) । जाणावे हे ॥ १८.५३. १७.२१, १८.५३(१), १८.५९, १८.१६४२, १८.१६४४, १८.१६४७, १८.१६५०, १८.१६५२, १८.१६५९, १८.१६६०, १८.१६८५. श्लोकाचेनि अर्द्धाद्वै १३.८८८; श्लोकांच्या आव(वा)रां १८.१६५१; श्लोक कल्हार १८.१६४९; शेषिचा श्लोक १८.१६४१; श्लोकां सें सात १८.१६४३, सातें शतें श्लोक १८.५७, सें सात श्लोकां १८.१६५६; श्लोकाक्षरद्राक्षलता १८.१६४८; श्लोकार्थ, अर्थणें (३) पहा; श्लोकावबोध—तैसीं सिनानी च्यान्ही पदें । श्लोक श्लोकावबोधें । अध्यायो अध्यायभेदें । गमे फिर ॥ १८.५३(२); श्लोकश्रेणी १८.१६५५, —संगती ५.६६, —सर्वतीर्थांतु १८.१६५४; अध्यायांतश्लोकें बोलिलें १६.४९.

श्वपच—चांडाल जातीतील व्यक्ती. मग मजकु हा गजु । कां श्वपचु हा दिजु । ५.९२.

श्वास—नेहमींच्या अर्थी. तरि जेयाचेनि श्वासीं, जन्म जालें शब्द(ब्द)राशी । तो सत्यप्रभु पैजेशीं । दोळिला हे ॥ १८.१४१८. ५.४५(१), १६.९१(१), १६.४०९, १७.२५६(१) (श्वा), १८.२२३(१), १८.१७१३. उश्वास, श्वास बाहेर टाकणें, श्वासोश्वास १६.९१(२), १७.२५६(२), १८.२२३(२), —सादिक ५.४५(२); निश्वास, श्वास सोडणें, आत्मनिश्वास, ज्याच्या निश्वासांतून वेद निघाले त्यास उद्देशून, १८.१४४४; श्वासेणें, श्वास सोडणें, तंव श्वासीनि परें माथा । तुकविला ॥ १८.२८८.

श्वेत—पांढरें. श्वेतचंद्रचोखडीं, शुभ्र चंद्रासारखीं स्वच्छ, ११.१३६.

पडा—खडा, येथें चिंतामणी. मनोसिद्धिचेया पडा, मनोरथ पुरविणाऱ्या चिंतामणीस उद्देशून, ८८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘चाडा’ ८८.

पडाडणें—खडबडून उठणें. भूतांचीं उमेठें पडाडितां, प्राण्यांचे मेळावे खडबडून उठतांना, ७०.१७७, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भूतांची उमटे खडाडता’ ७०.१८२.

पाठी—छाटी. भानुसीं पाठी १८.१७१०,

ज्ञानदेवी—‘काठी’, कुंटे—‘शाटी’, छाटी या अर्थी, १८.१७३२; पाठी तपनली १०.३५, ज्ञानदेवी—‘शाठी तपिनली’, कुंटे—‘शाटी तपिनली’ १०.३६, वसिष्ठानें आपल्या छाटीनें सूर्यासारखा प्रकाश पाडला त्यास उद्देशून हे दोन्ही संदर्भ आहेत, यावर परिशिष्ट (६) वसिष्ठ पहा.

घूणा—खूण. जीवापलीकडिली घूणे ७०.११५, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘खुणे’ ७०.११८.

स

स—हा उपसर्ग शब्दास जोडून, त्या सहित, त्या बरोबर, त्याशीं संबद्ध या अर्थी आला आहे. याचे उपयोग कोशांत त्या त्या शब्दापुढें दिले आहेत, कांहीं येथें दिले आहेत. सामिक, अग्निहोत्री, जे ब्रह्मात्मिक सामिक। ४.१२४; साकार १५.४५६, आकारणें पहा; सानंदें, आनंदित दिसणारी, ११.१२७; सोज्वळ १.७६; सकर्दम, चिखल असलेलें, १.२३१, —कलव, मिश्रित (राजवाडे), १३.३२२, —कलवी, मिश्र, सर-सकट, १८.७१५, —कूडी, संबंध, सर्व शरीरानें, १३.५८७, —डट, बळकट, कुमोलाविं सदटें। सिथिति काडें ॥ १६.४०२, दाटणें पहा, —पलव, पालवीसहित, १५.१५६, —पोस, पुष्ट, १३.४४१, कुंटे—‘सपोष’ १३.४४३, —निद्र १६.११०, १८.१३८७, —बडबुडी, बुडासहित एकदम, गुडुप (राजवाडे), १३.७८२, —बल, बळवान, ११.४१०, —बीज, सबीजें तृणें ९.१००, —भाग्य, सभाग्यसंतीं भ्रमरीं १८.१६४९, भाग्य पहा, —मांस, मांस असलेले (शरीराचे अवयव), ६.२३१, —लंछ, लाजिर-वाणें, १८.६३९, —वर्म, येथें रक्षणकर्ता, १२.२९, —वासन, इंद्रियें विषयीं सवासन बोकविलीं, वासनेसहित विषय इंद्रियांकडून ओकविले, १८.१०१०, —विस्तर १.२७३, ९.४०६, विस्तरणें पुढें पहा, —स्निग्ध १३.९८३; कांहीं ठिकाणीं स ऐवजीं सा हा

उपसर्ग आला आहे: साजीव ९.२२१, १३.१४; साविलिं १६.१४४.

सक—समूळ, सर्व. राजवाडेनीं ‘सत्ता’ असा अर्थ दिला आहे. तो सकु गेला जी ठाऊ. वेजनि आपुला ॥ १८.१५४४.

सकट—सहित, सगळें, एकंदर, सुद्धां. जेथ अमृता-चेनि पाडें। मुलां हीं सकट गोडें। ६.१७३. तैसा न्हंवे आवेंवे। सकट चि मीं ॥ १४.३७७. ११.३३, ११.६०, ११.२२६, १३.५०५, १३.५४८, १४.१६२, १४.२२१, १५.३६६, १८.११०५. आपणेंथां सकट १४.३७९; गगन हीं सकट ११.३११, गगनासकट ६.३०६; तिथे ही सकट १४.३८९, मजै—१८.१५९९; मीसकटां १८.१४५२, यावर मीष—मीस पहा; सकटा ग्रासिला ११.३९३; सकटणें—संपूर्ण-पणें घेणें, प्राण सकटनि आटिला। पृतनेचा ॥ १०.२६५, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘प्राणासकट पियाला’ १०.२८८.

संकट—आपत्ति, अरिष्ट, कठिण प्रसंग, न विसंबिजे संकटीं। सिद्धमंत्रु जैसा ॥ १८.९४५. ११.३१७, ११.४४७, ११.५६६. अष्टांगादि संकटीं ११.६६७; गर्भवासादि संकट ५.१२३; प्राणसंकट, प्राण पहा; यागसंकटे (टें) १८.७७६; शोकसंकटीं ११.४७२, संकष्ट पहा. **सकणें**—शकणें पहा. परि न सके करूं पांय। योग्यतेचा ॥ ६.३३३. ६.३३७, १३.२७३,

१४.३६८, १६.२८३. घेतलें उमचों न सकतां
१७.२८८.

सकती—कुंडलिनी. शक्ति-शक्ती पुढें शक्ति पहा.

तो ही सकतीसर्वे संचरे । मध्यमेमाशि ॥ ६.२४६.

सकल—सर्व, संपूर्ण, एकंदर. ना तरि अमृतरसा-

स्वादनी । रस सकल ॥ १.२६. अखंड सकल हें
सकलीं मुखी । साहाजें अर्पतसे मज एकी ।

९.२६३ (१, २). १.३१, १.३९, १.४१,
१.१६८, १.१८०, १.२१८, १.२२३,
१.२२४, १.२६३, २.४३, २.६४, २.१६८,
२.१७३, २.१८८, २.१९१, २.२६२,
२.२८४, २.३२४, २.३६६, २.३७३, ३.५४,
३.१०३, ३.१०८, ३.११३, ३.१२८, ३.१४१,
३.१४९, ३.१५७, ३.१६३, ३.१८५,
३.१९०, ३.२२६, ३.२६८, ४.६६, ४.९२,
४.९७, ४.१४१, ४.१४६, ५.२, ५.४४,
६.१५५, ६.४२५, ६.४४२, ६.४५२,
६.४७५, ७.१४२, ८.४५, ८.५१, ८.१३९,
८.१४१, ८.२१७, ९.४७, ९.१२३, ९.२६१,
९.२८६, ९.३४८, ९.३७७, ९.४१८,
९.४३१, ९.४७२, १०.९८, १०.१५२,
१०.२४१, १०.२४७, १०.२५९, १०.२८४,
१०.३०९, ११.७३, ११.१७९, ११.२६७,
११.३२२, ११.३७९, ११.४६१, ११.६७७,
११.६८७, १३.१, १३.९८९, १४.१२१,
१७.२२६, १८.९९, १८.२९६, १८.३५४,
१८.८१३, १८.१२९३, १८.१३८६,
१८.१६१९. सकल विश्वासि ११.५१०,
विश्व सकल १०.१९०, ११.५८९, १८.५६१;
सकल वधावे १.२०६; सकला ९.४४९,
१०.३०७, १२.१३८, १३.१५३, १३.४४०,
१५.३७३, —लां १.१२१, ५.१६, ६.४६८,
८.९८ (लां), ९.४६३, १०.२११, १०.२५३
(१), १०.२७३, १७.२०६, १८.१५५७,
१८.१७६३; सकला(लां)तें १०.२५३(२);
सकलांतें वधावें १.२११; सकलां माझि
१०.२१६, १०.२६२, —सारखा ३.७२;
सकलिं भूतीं १३.१०४६; तुहीं सकलीं
१.१२३; सकल १.२०४, १७.७२,
१८.५४३; सकलें ३.२०२, ५.५०, ५.१५३,

९.२८३, ११.२५९, ११.५८६, १३.४२६,
१३.५७८, १३.८७३, १३.१०२७; सकलाथें
१५.९, —प्रकाश १.२, —भरित ३.२०,
—सिद्धी ९.२५; सकलअवयवउचितें १७.१७९;
सकलात्ति ३.२७; सकलात्मक २.१५१;
सकलिक १२.२०३; सकलै १.१००,
१.१७०; सकलैक १३.४०८; सकलकलांची
कला ८.२६७; सकलकलानिधी, कला (४)
पहा; सकलकलां निवासु १८.१७८३,
—कालिं सनुष्ण १७.३१; सकलकामोपशांत
६.८१, —कारण ९.१६१, —कालिं ११.५२६,
—गुणीं ११.५५६, —जलसमृद्धी १३.३७१,
—दुःखधामे (में) १८.१२६४, —देवदेवतार्चन
१०.१६५, —देवराज १८.१५५९, —दोषतुणीं
१५.२५९, दोष पहा, —पदार्थ १८.४६७,
—भाग्य १८.८९७, —भूत १२.६०, —लोक
२.९९, —लोक १०.२१९, १८.१४८८,
—लोकभाषें ११.१६४, —लोकसंस्था ३.१६८,
—वाक्यअवधि, सातही प्रश्नांची उत्तरे देऊन
आठव्या अध्यायांत त्यांची समाप्ति केली यास
उद्देशान्, १०.२८, —वासनासंस्कार ९.२९३;
सकलही १.१०२.

संकल्प—इच्छा, वासना, स्फूर्ति, निश्चय. आणि
हें कर्म मी करीन । अथवा आदरिलें सिद्धी नेईन ।
येणें संकल्पें हीं जेयाचें मन । विटाले ना ॥
४.१०३. जेणें अंतःकरण बोधलें । संकल्पा नैये ॥
४.१६६, अंतःकरण ज्ञानसंपन्न झाल्यावर वासना
रहात नाहीं. जेया दादुलेयाचा संकल्पु । विश्व
रची ॥ ६.१०८. विशावुनु संकल्पें । मारकु जो ॥
१३.६६१. ५.२४, ६.८०, ६.९४, ६.३७४,
६.३७६, ९.७८, ९.२१५, ९.२९० (१, २),
९.२९१, ९.४७४, १०.७८, ११.८२,
१३.४३, १३.४९, १३.३९८, १४.११३,
१४.२५६, १६.३६३, १८.३५५ (२),
१८.४५४, १८.८६६. संकल्पाचें आंगण ८.९,
—ची आडवंगी १६.२०१, —चें आयुष्य
६.३१९, —ची डाली १३.५१, —चिये संपत्ती
६.३८६, —ची सांज ९.७२, —चिये सांजवेळे
९.७१, —ची सेज १३.५३; संकल्पौनि काढलें
५.३६; संकल्प जालणें ९.५१३; संकल्पु तू

६.५३; संकल्पजल ७.६७, -पंक १३.१७२,
-मैडे १२.५३, -लोप ६.८२, -विहंग ८.३३,
-सन्निपात ९.८२; आदिसंकल्प—तत्रि शानयञ्च
तो एवंरूपु । तेथ आदिसंकल्प हा यूप । ९.२३८,
८.२१, ८.२३; कर्मसंकल्पभाव १८.३५५
(१); मनसंकल्प ९.४४१, सत्य-१८.१३६२;
संकल्पविकल्प १३.४८०, संकल्पविकल्पाचें
लुगडें १८.७३७, -ची वोडी १६.७६;
संकल्पवशें ९.३५४; संकल्पें विण १८.४२६;
संकल्पित—संकल्पित श्रुति घडी । सर्वे त्रि
विकल्पूनि मोडी । १३.११४.

संकष्ट—अर्थाकरितां संकट पहा. १६.१५८.

सकुमार-सुकुमार—कुमार पहा.

संकुल—व्याप्त. १.२५९.

सकें-साकें—हिणकस (सोनें). सकें ८.३७.
साकें ८.३८. ह्या दोन्ही संदर्भांत ज्ञानदेवींत
'साकें' व कुंटे प्रतीत अनुक्रमें 'साकें, साके'
असे पाठ आहेत.

संकेत—पूर्वनिश्चिती, योजना; खूण, चिन्ह,
सूचना. तंव संकेतें देखू बोले । ११.४९४.
११.४९५, १७.३२८. नाथसंकेतिचा डंसु
६.२९१; बौद्धमतसंकेत १.१२.

संकोचणें—आकुंचित होणें, लहान होणें. आणि
गंगा शंभूचां माथां । संकोचली जेवि पार्था ।
१६.२०३. संकोच ११.५६६, १८.१३०४;
संकोचविकास १५.५२०.

संक्षेपें—थोडक्यांत, सारांश रूपानें. संक्षेपें
सांघितली ३.१३८, -सांघेन ५.१०१, -सांघों
५.१४९, ८.२९, १६.९२, -सांघौनि ८.१०८.

सखा—मित्र. १५.५५४, १८.१०३७. सखे
सोयरे १.१८२; दृष्टाभदृष्टाचा सखा, इहपर-
लोकींचा मित्र, १६.२२०; सख्य ६.१२७.

संख्या—आंकडा. येसेनि कल्पांचिया कोडी । गणितां
हीं संख्या थोडी । १६.४१०. १८.१६८३ (२).
असंख्याक, अगणित, १०.२९, -त
१८.१६८३ (१).

संग—संबंध, सहवास, आसक्ति. तो चालिला
संगें न चले । देहिचा देहा नाकले । ४.५८,
व्यवहारांत आसक्तीनें वागत नाही व देहभावाला
वश होत नाही. धरावा तैसा संगु । जेणें पोळे

सात्विक लागु । १७.११०. जैसा सांवातु आणि
संगु । संगार्तें बोलिजे ॥ १८.८६ (२). २.११२,
२.११५, २.१२२, २.२६७, २.२९२,
२.३२१ (२), ३.६३, ३.२३०, ५.२१,
६.१०२, ८.४३, ९.१०७, १२.२०५ (१),
१२.२२३, १३.११०, १३.७७४, १३.७७८,
१३.९०७, १४.३५ (२), १४.९५, १५.४४२,
१६.४३७, १८.१७४, १८.२७०, १८.९७९,
१८.१३०२. संगदोष, दोष पहा; अंगसंग
९.२६८, अग्नि-७.६४, अनिल-
१३.१०४६, उभय-१४.९०, कर्म-
कर्म-१५.१७१; गुण व संग, गुण पहा;
घ्राणसंग २.११७, तोय-३.७२, देह-
४.११४, द्विज-१८.८१९, द्वैतदोष-
४.१४९, परिस-१८.१४१२, प्रकृति-
९.११३; मत्संगवीजें १४.६६; मायासंग
१५.४९१, वसंत-१८.१५, विवेककिरण-
१६.८, विषय-
विषय पहा, व्याघ्र-३.१९९,
साधु-७.१२५, सूर्यु-१३.१३९; सांवातु
आणि संगु १८.८६ (२); असंग १२.२०५ (२),
१४.३५ (१), १८.११९२, नि-१८.१०५८,
नि:-२.३२१ (१), ५.२२, ६.३८,
१३.९९१; नि:संगता ५.९६; सुसंग
१८.९९४.

संगणें—सांगणें पहा.

संगति-संगती—संबंध, सुसंबद्ध निरूपण.
संगति—ते भीष्मपत्नी संगति । सांघिजेल ॥ १.५४.
परि कर्मकलीं आश न करावी । आणि कुकमी
संगति न व्हावी । हे सक्तिया चि आचरावी ।
हेतूविण ॥ २.२६६. २.३२१, १३.९७४,
१५.३४२. अग्निसंगति १०.२१०, अधिष्ठान-
५.४८, आत्म-१३.१४१, गर्भवास-२.१२३.
संगती २.२८३, ५.५६, १८.१३९८.
कुलसंगती १.२५८, श्लोक-५.६६.

संगम—एकत्र येणें, संयोग, ऐक्य. कां वसंति
बरवा आरासु । आराभिं प्रियसंगसु । संगमिं आगसु ।
उपचारांचा ॥ १८.३४३ (२). कृष्णार्जुनसंगम
१०.१६, गुण-१३.१०१३, जीवपरमात्म-
६.४७८, प्रिय-१८.३४३ (१), संवाद-
१८.१६००.

सगला-लीलें—सर्व, संपूर्ण. दिशा सगल्या गिला-
विया । ११-४२६. ७-८१, ९-४८३, ११-३९१,
११-४५६, १६-२३७, १६-२५७, १८-४८०,
१८-१३६३. सगलिय १५-३८१, -ये १६-८१;
सगलेनि १०-२३८; सगलेया १०-२५१.

संगाथणें—बरोबर घेणें. संगायिलीं ११-१२९.

संगोपणें—संभाळणें. संगोपुनु असे १३-९;
संगोपन-गृहसंगोपन १३-७८५.

संग्रह—जवळ करणें, येथें सन्मार्गप्रवृत्तीकरितां.
लोकसंग्रह १६-४६५, -हालागि ३-१७३.

संग्राम—युद्ध. हृदयाचें ढीलेपण । वेध नीकेवासि
नव्हे कारण । द(हें) संग्रामि पतन जाण । क्षत्रियांसि ॥
२-२८. १-१६८, १-१७३, १-१९४, १-२३३,
१-२३६, २-२०, २-३०, २-१८९, २-१९२,
२-१९५, ३-३, ३-१८८, ८-७७, १४-३३६,
१७-४२२, १८-१२७२. संग्रामिचा अभिमानु
१-२०४, -माचेनि अवसरें २-२३, -मि...
कारुण्य २-१८; संग्रामारूढ ४-२९; संग्राम-
व्याजें २-५३; संग्रामसमई २-१८३.

संगणें—सांघणें पहा.

संग्राट—समुदाय, लोट. वरि वरिषताति शख ।
संग्राट वेही ॥ ११-६५१. ७-७२, ११-१४३,
१३-३४९, १६-३४४.

संग्रात—समुदाय. आगि मन हिं पकु । विषयांचा
दशकु । सुखदुःखद्रेखु । संवातु इळा ॥ १३-७४,
यावर १३-७३ व १३-७५ पहा.

संचणें—एकत्रित होणें, मिसळणें, संग्रह करणें.
आतां राज्यांसि संचलें । यश तूं भोगि ॥ ११-४७४.
११-६२८, १३-९४४, १५-३५६. संच-शरीर
—संचु, शरीराचा सांगाडा, ६-१९८; संचक—
कृपण, य-हवि दानसील पुरुष । वेचकपणें संचकु ।
१५-२२१, ११-४०७; संचय, सांठा; कर्मसंचय
१८-५०९; संचल—संचलु न मोडितु । पाणि-
यांचा ॥ १३-२४५.

संचरणें—फिरणें, प्रवेश करणें, मिसळणें. जैसा
सींधुं गजवंटा आंतु । संचरे लीला विदारतु ।
१-१६२. कां मिष्टात्रीं संचरिजे । कालकूट ॥
२-२५१. १-२३०, १-२४९, २-२३६, ४-१०२,
६-१९३, ६-२१७, ६-२४६, १०-१५५,
११-६७८, १२-३५, १८-१०८२, १८-१६९७.

संचरतसे ११-४१४; भ्रूलतां माझि संचरतु
८-९५; मानसीं वैराग्य संचरैल २-२८०;
संचरौनि १३-१००४; संचार १-६९०, ३-८१,
भूत-७-१००, शृष्टि-७-६८.

संजात—उत्पन्न झालेलें, प्रेरलेलें. संजात वि
करुनि घेई । जीविन हें ॥ १२-११९, ज्ञानदेवी—
'स्वज्ञानचि', कुंटे—'स्वजातीचि' १२-११९.
१८-१७४८.

संजीवनी—मृतांस जिवंत करणारी, येथें अशा
प्रकारची वेल. संजीवनीमूल १३-८३४.

सज्जणें—तयार होणें. १२-९१. सज १-१६८,
८-९४, १३-१११२.

संज्ञा—नांव, खूण, मूर्ति. आंगि ब्रह्माप्याची । संज्ञा
पडनि मरावें चि । १३-७६०. आस्थेची संज्ञा,
मूर्ति, ९-३६, ओलखावेयाची — १०-२८७,
सुखत्रया — १८ ७६९; एवंसंज्ञ १६-९८.

सठिचि—सटवाई, पट्टीदेवता. १८-८३४.

सडका—पदराच्या दशा. पल्लवसडका १-९.

सडणें—(१) कुसणें. १८-६७९. झुपक अथवा
सडिलें १७-१५८; साजुकां कां सडिलेयां
१८-५५३. (२) फळकटें काढणें. सुसडा,
स्वच्छ, ८-८९.

संडणें—सांडणें पहा.

सडिया—सडा, एकटा. सडे जे देखिले । ते ध्याना-
चिये कासे लाविले । १२-९०. सडेआ, एकट्या,
६-३१३; सडिया आइनी ७-१२७, ११-६६४.

सण—उत्सवाचा मंगल दिवस. १७-२६८.

सणाण—तीक्ष्ण. ससाणे, हा पाठ सणाणे असा
ध्यावा, ७-१६७. ब्रह्मास्मिबोधें सणाणे (णें)
१५-२३६.

सत्—ब्रह्मावाचक शब्द, सत्य, चांगलें, खरें. हा
शब्द इतर शब्दांस जोडून आलेला आहे
त्यांपैकीं कांहीं शब्द येथें दिले आहेत. सद्ब्र
१७-१५७; सदाचार १५-१८६; सत्कर्म
९-३०३, ११-६०९, १३-९६८, १३-९७१,
१५-३९१, १७-३४३, सत्कर्म ९-४७४;
सत्कार, करणें (क्रि.) पुढें -कार पहा;
सत्क्रिया—नातरि विधिचेचे वापे । सत्क्रिया
विं आरोपे । जन्मशतमापे । सुख चिं मविजे ॥
१३-३३, २-२६६, ३-१७२, ७-१२५; सद्गती

१८.१२१; सद्गुणि १३.७२२; सद्गुरु, मज्ज
हद्वं सद्गुरु । तेणं तारिणं संसारपुरं । १.२२,
६.४८९, १०.३०९, १२.९. सद्गुरुकृपा
६.३५, सद्गुरु ७.९७, ८.५४; सच्छब्द,
सच्छब्दा ऐवजी हा शब्द आला आहे,
कांहीं ठिकाणी आलेल्या शब्द ऐवजी शब्द
असा पाठ घ्यावा, १७.३७६, १७.३७७,
१७.३८२, १७.३८४, १७.३८८, १७.३८९,
१७.३९०, १७.३९४, १७.३९६, सच्छब्द—
सच्छब्द(ब्दु) रिणा दोसैं । ठेविळा देवें ॥
१७.३७४; सज्जन १८.१५११, जन पहा; सत्ता
पहा; सत्तर्कवाद १.१३; सत्पथ—गुरुशिष्य-
सत्पथ १३.८८४; सद्बुद्धि, बुद्धि—द्धी पहा;
सद्भाव, भावणें पहा, सन्मान, मान (१) पहा;
सन्मार्ग १८.१०५०; सद्वासना २.२३९,
वासना पहा; सद्बुद्धि १५.१८५; सद्बैद्य
१६.४२, १६.१४०; सत्तशास्त्र १६.४३८(२);
सत्संग—मग सत्संगें प्रबलें । सत्तशास्त्राचेनि बलें ।
जन्ममृत्युचि निमालें । निस्तरे रानें ॥ १६.४३८(१),
१८.१७७३; तत्सत्, अंतत्सत् १७.३९८;
सच्चिदानंद, चित् पहा.

सत—खरें, असत, खोटे, पाप. असति दुःख
निफळे । सत्कर्म सुख उपजे । १३.९७१.

संत—(१) चांगलें, सत्पुरुष. जीव संताचे करित ।
वाहाणपर ॥ १३.११२७. संत तेथ विवेका । असणें
कीं जी ॥ १८.१६१३. १.५३, १.६२, २.१२६,
२.१७०, ३.१५८, ४.१६३, ९.७, ९.१७,
१०.१४९, ११.२११, ११.२४, १२.१७६,
१२.१७७, १२.२४४, १३.३२८, १३.११६३,
१४.१८, १५.३९०, १५.५६४, १६.४६९,
१७.१९२, १७.३८७(१), १८.३९७,
१८.१३४७, १८.१५१३, १८.१७५२,
१८.१७५३, १८.१७७०. संतें कर्म, चांगलीं
कर्म, १७.३८५; संतांचे पाए १८.१७५२, —पाये
१३.११६१, १५.२८ (तां); संतांचिये सजे
११.१६, १८.१५०७, १८.१७४९; संतांचां
हृदयें लागे, संतांना पेटेल, ६.४९०; संतकृपादीपक
१.७६; संतचिन्हें ६.१३९, —पुरुष १६.४००,
—प्रसंगें १८.५८८, —वाक्य १३.६४६,
१३.८५६, —वृंद २.३३, —स्वतन ५.१४०;

समाग्यसंती १८.१६४९. (२) असलेलें,
टिकणारें. तैसी संत ना असंत होय । १५.८०(१).
असंत, नसलेलें, अशाश्रित, वाईट, १५.८०(२),
१५.१३२, १७.३७७, १८.६०; असंतपण
१७.३७९, १७.३८७(२), १७.३८९; संतासंत
वरें वाईट, असणारें नसणारें, ९.२९६,
११.५०८; संतां(तां)संती कर्मी २.२७२,
संतासंतें कर्म १३.९७०.

संतत—सतत या अर्थी, नेहमी असणारें. सहज
मी संततु । १८.११९०. २.३१७, ८.१३७,
११.५०७, १२.१८२, १७.८४.

संतत—तंतु असलेली, ओवलेली. किं नव्हे हे
श्लोकश्रेणी । संतत जाली चिंतामणी । १८.१६५५,
गीतेचे श्लोक ओवलेल्या चिंतामणीच्या माळे-
सारखे झाले या अर्थी.

संतति-संतती—अपत्यें, परंपरा, एकामागें एक
येणारें. संतति—नाना कछोलपरंपरा । संतति
जैसी सागरा । १४.१२०. आशसंतति १६.३३६.
संतती १६.३०२; वांझेची संतती, अशक्य
बाबतीचें उदाहरण, १५.७९.

सता—अस्तित्व. सतेचेनि वाणिपणें । देहा सकट
आटणें । १३.५०५, सतेचेनि वाणिपणें याचा नीट
अर्थ लावतां येत नाही, ज्ञानदेवी, कुंटे—
'सचेतनीं वाणेपणें', चित्ताचा संकोच व्हावा
मृणूत, १३.५०७.

संतापणें—तापणें, कष्टी होणें. संतस १४.१९५,
१८.१६६६; संताप १.१९७, ५.९१.

सति-सती—साध्वी, नवरा मेल्यावर सहगमन
करणारी. सति—न येति भोगं सतियांचें (चे) ।
प्रेमभोग ॥ १३.४८५. १६.४००. सती
१६.१८५, महा-१६.१७६, १८.४३७.

सतिकें—खरें पाहिलें असतां. झणौतु संसारखं
सतिकें । वा ॐ चि पै ॥ १५.२१८, ज्ञानदेवीत
'सतिकें' असाच पाठ आहे, कुंटे प्रतीत
'सत्यकें' असा पाठ आहे, अर्थ सत्यत्वे करून
असा दिला आहे, १५.२२३.

संतान—संतति-सी पहा. निसंतान, प्रजा नष्ट
होणें, १६.३००.

संतोखणें—आनंदित होणें, समाधान पावणें.
पया रायाचेया बोला । सेनापति संतोखला ।

१.१२५, १२.३४, संतोखीनियां ५.९; संतोख
१.६४, १.१६७, ३.२०५, ६.१४४, ९.३३;
संतोखाचे चाकले ९.१८०; संतोखखेद २.११५,
—वन ३.२४८; असंतोख १८.७५३.

संतोषणें—संतोखणें पहा. तऱ्हीं तुझीं संतोषिजे
येसी चि जाति । स्नेहाचि पया ॥ ९.१३. ६.८.
संतुष्ट १४.१४९, —ष्टि ३.४९; **संतोष**—सुखि
संतोषा नैयावें । दुःखि विषादा न भजावें ।
२.२२६, तैसा संतोषाचा काड घडिला । कां
सिद्धमांडरीनि हान काडिला । ६.४६२, २.२९९,
३.१०६, ३.१२५, ३.१३२, ६.३५२,
६.४१४, ६.४४८, ८.३४, ८.५३, ९.२३६,
११.६४९, १८.१०१९; **संतोषाचा गाभारां**
४.१०६, —ची राणित्र ६.३७२, —सि साव्हा०
६.१६५; **तृप्तिचेनि संतोषें** ६.२४१; **संतोषतरु**
६.२५६; **संतोषिया** १२.१५१, —यां ८.१९३;
संतोषविणें—कुल संतोषविजे १.२१८.

सत्ता—अस्तित्व, अधिकार, मालकी. प्रकृति येणें
जिये । या सत्ता जग विये । १३.१०१९.
१३.९६०, १४.८१, १४.११४, १४.२९९,
१४.३४२, १७.३७८, १८.१०६९. सत्तेचें
रूप १७.३७७, सत्तारूप १४.२९५;
कालाची सत्ता १३.६६, चैतन्याची—
१३.१३४, वस्तुचिया—१४.२७३; सत्ता-
प्रकाश—हें असो जल तरंगा । नाहिं सिनानेपण
जेविं गा । तेविं सत्ताप्रकाशु जगा । आपण चि
जो ॥ १५.५१९, उत्तमपुरुषास उद्देशून, ज्या-
प्रमाणें पाणी व तरंग हे निराळे नाहीत
त्याप्रमाणें उत्तमपुरुषाचें अस्तित्व व त्यामुळें
दिसणारें जग हीं निराळीं नाहीत; सत्तासंभोगें
१४.८७; आत्मसत्ता १३.११११, १५.३४८,
१५.३५७; ईश्वरसत्तायोगें १८.१३०२;
स्वसत्ता, आपला अधिकार, स्वामित्व,
१७.२७४.

सत्य—खरें, ईश्वरभावांपैकीं एक. तैसें संशैया
सत्य काही । मना नै ये ॥ ४.२००. ९.४७४,
१०.८१, १३.६७०, १६.१२३, १६.२८७,
१६.२८९, १८.२४४ (१). सत्याचा
नडनासु १०.२१२; सत्यें शौर्यें निपुण,
भीष्मास उद्देशून, ११.३९३; सत्यप्रज्ञ,

श्रीकृष्णास उद्देशून, १८.१४१८; सत्यलोक,
याचे संदर्भ लोक पुढें पहा, —वाचा १६.३२,
—संकल्प १८.१३६२, —संधू, सत्यप्रतिज्ञ,
६.४४३, —सेनुसकल कलानिधी, सत्यसेनु
पुढें शब्द तोडावा, १२.२३४; असत्य—
तेविं सत्यासत्यसमरसैं । असत्य जिगिजे ॥
१८.२४४ (२, ३).

सत्त्व—अन्नछत्र. जेंतें सर्गीं अन्न जालें । १३.६१९,
वाटेल त्याला मिळतें या अर्थी.

सत्व—सामर्थ्य, कस, सार, खरें, सत्त्व गुण.
रजोगुण पेंरी । तेतुळें सत्व सोंकरी । एकलें तम
करी । सावगणी ॥ १३.३९. झणौनि वारें अर्जुना ।
यथ सत्व चि हेतु ज्ञाना । जैसा कां दिना । सधुं
हा ॥ १४.२६३. ५.१३९ (१), ६.२३३,
७.७७, १०.२६४ (२), १३.९६८, १४.१३८,
१४.१४७, १४.१५७, १४.२१२, १४.२१५,
१४.२१६, १४.२१७, १४.२६७, १४.३२७,
१७.६२, १७.७१ (१), १७.३१०, १७.३१४,
१७.३१५ (१, २), १७.३१७, १७.३१८,
१८.२०८, १८.८२५. सत्वाचेनि आंगलें
१७.६३; सत्वाची त्राये १७.६४; सत्वाचेनि
नडनाचें १४.२६९; सत्वाचिया प्रौढी
१७.३८९; अहंभावियें सत्व, अहंभावामुळें
आलेलें, पुरुषत्वास उद्देशून, ७.३४; सत्वाथिल्यां
आंतु, सत्त्वसंपन्न प्राण्यांत, १०.२६४ (१);
सत्वगुण १३.८८, १४.२५८, १७.१२४;
गुणसत्वाचा मान, गुण यां थोर नांवाचा
मान, १८.७४७; सत्वादि गुण १३.८९५,
सत्वादि—१८.६८९; सत्वादिक १७.२६२,
तीनही गुणांचे संदर्भ—१३.९६१,
१८.८१०, १८.८२२; सत्वानिल १५.१९०;
सत्वधर्म १४.३४१ (१), —बुद्धि
७.६, बुद्धि-द्धी पहा, —वृत्ती १४.२४१,
—वृद्धि १७.११० (२), सत्वाची वाढि
१७.११७ (२); सत्वशुद्धि-द्धी, शुद्धि-द्धी पहा,
—सिद्ध १४.५३; सत्वतम १४.२००, तमसत्व
१४.२२४, सत्त्वरजतमां १७.६६, १८.५२२,
सत्त्वरजतमात्मक १५.९४, सत्त्वरजद्वारें
१४.१४२; सात्विक—जे सात्विक हान भाव ।
कां रजतमादि सर्व । ते ममरूपसंभव । ओलख तूं ॥

७.५२, पाठि सात्विकें धीरें तेणें । शोधारिलीं
 तियें करणें । मनसि योगधारणें । मेलविलीं ॥
 १८.१०१२, २.२५६, ६.१८७, ९.५२१,
 ११.३३२, १३.१२९, १४.३४१(२),
 १७.७१(१), १७.१३०, १७.१३४,
 १७.२८२, १७.३२५, १८.२०५, १८.२१४,
 १८.५१६, १८.५८२, १८.५९०, १८.६२७,
 १८.७४१, १८.८२६, १८.१५८४; सात्विकां
 आहां, सं. वा. श. आठ भाव पहा; सात्विक
 आहार, आहार पहा, —काचें उःसाण १०.१०८;
 सात्विक कर्म १७.३०८, १७.३२३,
 १७.३४१, १७.३४६, १७.३८४, —कर्त्ता
 १८.६४५, —ज्ञान, ज्ञान पहा, —दान
 १७.२६४, १७.२८२; सात्विकाचीं देविं
 ४.५४, —चा पान्हा १३.११५३; सात्विक
 फल १४.२५९, —काचा विंवड ९.५२८;
 सात्विका बुद्धिची डाल १३.३८७, सात्विक
 बुद्धी १८.७१४; सात्विकाचें भरितें ११.५६०,
 —मुकुल १५.६; सात्विक यज्ञ १७.१८३, —रस
 १७.११७(१), —कें रसें १७.१३१; सात्विक
 लाग १७.११०(१), —काचेनि वडपें ६.४८७,
 —काचेनि विकारें १४.१५०; सात्विकी वृत्तीं
 १४.२६८; सात्विक श्रद्धा १७.८२, १७.८६,
 —की श्रद्धा १७.७६, १७.८३; सात्विक सुख
 १८.७९०; सत्वाचे सात्विक, शुद्ध सत्वगुणांमुळें
 सात्विक झाले आहेत, ५.१३९(२); तामसी—
 सात्विकी १५.१७६; रज तम सात्विक भेदिं,
 श्रद्धेस उद्देशून, १७.६७; सात्विकराजस-
 तामसनिबद्ध १८.६९५; सात्विक ज्ञान
 १८.५३२, —श्रद्धा १८.६३.

संद—छंर, हट्ट. ऐसा नाथिला संदु अंतष्करणें ।
 घेजनि ठाके ॥ ६.७४. ११.१७०, ११.५७१.
अचाट्ट संदू १४.२३०; खिद्येचेनि संदे
 १३.७९१; पूर्वसंस्कारसंदें १८.११४६.

सदमद—सदा मदोन्मत्त. ११.१२७.

सदमुख—पुढें, पुढ्यांत. कां दीपा सदमुख ।
 ठविल्यां दीपक । १८.१५८१. ९.२५८,
 ११.५३६. सदमुखपण ११.३३४. सन्मुख
 पहा.

सदा—नेहमी, निरंतर. कां धितामणि जाल्यां

हार्तीं। सदा विजयेपण मनोरथी । १.२४. जें एक
 परि सर्वदेशीं । वसवी सदा ॥ १८.१५५३. १.१०७,
 २.२५, २.५९, २.१५५, २.२१६, २.२३९,
 ४.६०, ५.१११, ६.४५३, ७.१६३, ८.७४,
 ९.१८१, १२.९४, १२.२३१, १३.१३६,
 १३.५२७, १५.२९५, १५.३८०, १५.३९२,
 १६.१३, १६.१६६, १६.२८७, १७.६९,
 १८.३९७, १८.५१०, १८.७५१, १८.९८८,
 १८.११५८, १८.१६०९. सदा पुरते ९.२०३,
 —फलतिं ६.१७३, —भाव्यु ९.८३; दावडा
 सदा उघडा १८.१४९८; श्रुतीं सदा बोबाणें
 १३.१५; अनस्यूत सदा असता ७.१५९;
 सर्वत्र सदा सम ४.६९, ५.९५; सर्वत्र
 सदा सरिसा २.२९७; सदाफल ८.१०.

संदेह—संशय, शंका. ८.७९, १६.११७,
 १८.२१३, १८.१५५१, १८.१६३३.
संदेहाचिं लेणीं १८.६८७; **संदेहो** वाहांसी
 १४.३२४; **संदेहडोणी** १४.३०; **निःसंदेह**
 १८.७१०. संशय पहा.

सदोदित—नेहमी. सर्वत्र सदोदित । परिपूर्ण हा ॥
 २.१५०. १२.११७, ११.५०७, १८.११९०.
सद्गद—सद्गदित होऊन, कंठ दाटून येऊन.
 १८.१५०९. वाचा सद्गद होतसे ११.५६१;
 सद्गदें १८.१६०१.

सधर—धरणें पहा. क्षणोनि बुद्धियोग सधर । तेथ
 अर्जुना होई थीर । २.२७६, हट्ट या अर्थी.

संधान - संधि - संधी - सांधणें—जोडणें.
संधान—तिथें कांडी पेरी संधानी (नीं) ।
 १४.१०६, ज्ञानदेवी—‘कांडां पेरीं सांधणी’
 १४.१०७, कुंटे—‘कांडा पेरीं सांधणी’
 १४.१०८. **संधि** ५.१५१; **जीवाची संधि**
 १३.८८. **संधी—**झाडा घे संधी । प्रत्यंगीचा ॥
 ६.२३२, नां राति ना तेज । तिये संधी जैसी
 सांज । १४.७८. २.३१४, १३.१०४. घातेचिये
 संधी ३.२११; **देखणा नाहिं संधी** १३.३६४,
 ज्ञानदेवी, कुंटे—‘बोलणें नाहीं संधिगंधी’
 १३.३६५; **अवेवसंधी** ११.१४९, सर्व—
 १८.३३७; **सत्यसंधू, सत्य पहा. सांधणें—**
 मग ऐक्याची चि सांधे कुलवाडि । ७.१७४. आणि
 प्रलयाग्नीची सर्व सांधणी सांधिजे । ११.२३५(२).

८.४२, १८.२०, १८.३८. सांघणी
११.२३५(१); सांघा १३.१०६, १८.११२१.

संध्या—सांजवेळ. आगा मावळलें हीं अंके। संध्येचि ये
भूमिके। ज्योति दीसि कवार्तिके। दीसे जेवि ॥
१८.४२२. संध्याकाल १७.७९, -राग, संध्या-
रागिचे रंग ६.२५४, -रूप १७.३१३.

संनिधान-सन्निधान—जवळ असणें, संगति.
संनिधान—त्वैरखीसंनिधानें। होये जें सुख ॥
१८.८०३. सन्निधान—नाना अमकावेनि
सन्निधानें। लोह करी सचेतनें। १३.१३०, आमक
पहा. ८.८५, ९.११५.

संनिधि-संनिधी—जवळीक. संनिधि १८.२५.
संनिधी १८.१३०३; सन्निधी १३.१७५.

सन्निपात—कफ, वात व पित्त यांच्या जोरांन
येणारा रोग. सन्निपातें विण बोले। १४.२५०.
संकल्पसन्निपात, संकल्पाचा संनिपात झालेल्या
माणसाच्या बडबडीस उद्देशून, ९.८२.

सनुषण—प्रवीण. जो सकलकल सनुषण। १७.३१,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘प्रवीण’ १७.३१.

सनोलख—‘ओळखीचें’ (हंस कोश). जें जग
चि सनोलख। जमोंसि चि सोयेरिक। १३.३५७,
१३.४८०, १८.५५६.

सन्मुख—पुढें, समोर. पुडुतीं ह्मणे श्रीहरी। तुज
सन्मुखा नमो ॥ ११.५२३. १३.३२८, १३.७४६.
संमुख पहा.

संन्या३—उत्तम न्याय. जेणें चोखालुनी संन्या३।
तो व्यवसाया आंतु व्यवसा३। १०.२६३. सन्यायी,
वेदाच्या दृष्टीनें जो न्यायी ठरतो त्यास उद्देशून,
१६.२९४.

संन्यासणें—टाकणें, समर्पण करणें. जेथ संन्या-
सैला संकल्प तूटे। तेथ चि योगाचें सर्वस्व भेटे।
६.५३. जेया वाचा हे अवगुण संन्यासिले
१३.२७१; अक्षम आणि सन्यासिलें, जो कांहीं
करण्यास असमर्थ आहे त्यानें कर्म टाकलें तर
त्यांत कांहीं वैशिष्ट्य नाही यास उद्देशून,
१३.२७९; संन्यासूनि कर्म नाहिं करिति,
कर्मफळें टाकून देतात ते कर्म नाहींशीं करतात,
१२.७८, यावर १२.७५ ते १२.७९ पहा;
संन्यास—सांडिजे दुजेया नामाचा आभास। तरि
योग तो चि संन्यास। पांतां ब्रह्मी नाहिं अवकाश।

दोहीमाझि ॥ ६.४०, ५.२५(१), ६.५०,
१३.३१०, १३.०३०, १८.६८, १८.०११,
१८.१०७, १८.१२६, १८.२५९, १८.२६०,
१८.२६४, १८.२६५, १८.०६६, १८.१२५४,
१८.१२५५; संन्यासाची प्राप्ति ५.३३;
कर्माचा संन्यास ५.२, कर्मसंन्यास १८.१२५९;
क्षेत्रसंन्यास ६.३५७, १३.४१० (सं);
त्याग संन्यास १८.८२, १८.८९, त्यागें
आणि संन्यासें—तैसें त्यागें आणि संन्यासें।
त्यागू चि बोलिजत असे। १८.८७, संन्यास
त्याग १८.७१, १८.१२५, संन्यासु आणि
त्यागु १८.८६; योगसंन्यास ५.३०, ६.४२;
संन्यासयोग ५.१५, ५.२५(२); संन्यासफल
५.१७; स(सं)न्यासयुक्ति १.४०१; त्याग-
संन्यासअनुष्ठानें १८.१२९; त्यागसंन्यास-
व्यवस्थे १८.७२; समूलज्ञानसंन्यासें १८.९६७;
संन्यासी—आणि मी माझे हे आठवण। विसरलें
जेवाचें अंतःकरण। तो पाथो संन्यासी जाण।
निरंतर ॥ ५.२०, ६.४७, १३.५५०,
१३.१०१४, १६.४०० (सं); संन्यासियाचें
चिन्ह ५.१८; संन्यास्या पासि(सिं) १६.१७५;
योगी आणि संन्यासी ६.३९, संन्यासी तो चि
योगी ६.५२; क्षेत्रसंन्यासी, ज्याच्या शुद्ध मनरूपी
क्षेत्रांत सींच संन्यासी होऊन राहतां, ९.१८७.

संपणें—समाप्त होणें, अखेरीस येणें. तें विश्वरूप
अकरावा। अध्या३ संपे जेथ आववा। १८.१४३४.
संपता १८.१२३३; संपतां अवसरिं
१८.८४, - श्लोकि १८.५९; संपलेपणें
१८.३४; संपविणें—संपवितसें १८.१२३६.

संपजणें—जमवणें. एथ एकु एकतां पोखी। देसे
बहुत पदार्थ एकि। संपजति ते लोकी। संपत्ति
ह्मणिये ॥ १६.६५.

सपतल—हा सपातल चा अपपाट असणें संभवतें,
पातळ पडद्यासारखें या अर्थी, ६.४३३, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘सपातल’ ६.४३४.

संपत्ति-संपती-संपत्ति-संपत्ती—द्रव्य, वैभव.
संपत्ति—आणि स्त्रीपुत्रादिदेले। संपत्ति अंब फले।
१३.७६७. आसुर संपत्ति १६.२१४, औदार्याची
—१०.२५५, सुकृताची—१५.३३३, जलद-
संपत्ति ११.६४०, पात्र—१७.२७२, सणु

सुहृदु संपत्ति १७.२६८. **संपत्ती**—जेवि तारातेज संपत्ती । दिनकरेंसीं ॥ ४.१५७, बरोवरी करतां येणार नाही या अर्थी. **संपत्ती माजि** १३.५९६; **ध्यानसंपत्ती** ११.६१२, **स्वर्गराज्य**—१८.१५२६. **संपत्ति**—जेथ संपत्ति आणि दया । दोन्ही आळि असति एका चि ठायी । ते ते जाण धनंजया । अंश माझे ॥ १०.२८३. कां परिसु जालेयां हाति । लोहा लागि सर्व संपत्ति । १८.५९७. ३.१०४, ९.४३६, १३.७१५, १३.७७०, १४.२१३, १६.६५, १६.३४६, १६.३५५. **आंगा जीवाची संपत्ति** १८.५८६, **आसुर**—१६.४१९, **आसुरी**—१६.२१३, १६.२५१, १६.२६१, १६.२६४, १६.२६६, १६.४१२, **दैवी**—१६.५९, १६.६४, १६.६६, १६.२०६; **विनयो हे चि संपत्ति** ९.२२५; **संपत्तिजात**,—जात पहा, —मद ९.३७७, —मीसैं १६.२२७, —वंत १६.२६९, १६.४२०; **दैवसंपत्तिस्वामियां** १६.२६८; **ब्रह्मसंपत्ति** १३.१०८१, **भोग**—१३.७९५, **स्व**—१३.३०६. **संपत्ती**—जैसैं चोर पाहे झोवती । तंव आनी चि रुसिजे संपत्ती । १३.५८०. १५.३०, १६.६३, १६.२६२. **संकल्पाचिये संपत्ती** ६.३८६; **जलसंपत्ती** ११.६७७, **ज्ञान**—१३.५९०, **तप**—१३.११२५, **पुण्य**—१८.१७८८, **सुख**—७.१८५.

संपदा—संपत्ति पुढें अर्थ पहा. चतुरंगाचिया संपदा । करिति महाकालेंसि स्पर्धा । ११.४५७. ३.१०३, १३.३०५. **आसुरी**...संपदा १६.२५४; **आनंद-संपदा** ११.६९१, **हवन**—८.५०.

संपन्न—युक्त, मिळविलेलें, ऐश्वर्ययुक्त, श्रीमंत. प्राण घेति संपन्नाचे । १६.२९९. वेदु संपन्न होये ठांई । १८.१४४७, शूद्रांस वेदाधिकार नसतो यास उद्देशून. **यथासंपन्नं वित्तं** १६.८४; **ब्रह्मसंपन्न** १३.१०७८.

संपर्क—संसर्ग, स्पर्श. **ज्ञानासिंपर्क** १.५२.

सपाइ—**सपाई**—संपूर्ण, सर्वथैव. **सपाइ**—हे सपाइ नीजीव गोठि । १३.१०९२. **सपाई**—सपाई अवधान । पातळा तो ॥ १४.६१. १४.२४६.

सपांखर—पाखरणें पहा. ते निःशंकपणें सपांखरे ।

पंचानन ॥ ९.२०४, **ज्ञानदेवी**, कुंटे—‘सपा-खरे’, सकृप या अर्थी, ९.२०५.

सपाटणें—समान पातळीवर येणें. आणि उदक साहाजें सपाटलें । २.१०७.

संपादणें—मिळवणें. १८.१७३५.

सपिल-सपील—पोरांबाळांसहित, समूळ. **सपिल**—विकारांची सपिलें बोहिली(ली) । ९.२१४, **बोहिली(ली)** पहा. **सपील**—तो सपीली मूकळा १३.७६५.

संपुट-संपुष्ट—शिपल्याचा जोड, ओंजळ. **संपुट**—निडाराचेनि कोंधाटें । मोतियें नावरति संपुटें । ६.२६६. **करसंपुट** ११.२५०, ११.३३१, ११.४८२, **चंद्रसूर्य**—, इडा व पिंगळा यांचें संगमस्थान, १३.५०७, **श्रवण**—१८.१५२०. **संपुष्ट**—**करसंपुष्टपालवी(वी)** ११.३३२.

सपुर-सपूर—संपूर्ण, भरपूर. **सपुर** १.६, २.४६. **सपूर**—नातरि मेरुवरि सपूर । परमाणु बैसले ॥ ११.२३९, **बारीक** या अर्थी. **सपूरपण** ८.१५.

संपूर्ण—सर्व, एकंदर, पूर्णपणें. ६.१९, ८.२१७, ९.२०३, १३.४, १३.८९, १३.५३३, १३.७००, १५.१११, १५.४४४, १६.२५४, १६.४२१. **संपूर्णता** ५.९५, **पूर्ण** पहा.

सपोल—व्यर्थ, निष्फळ. १६.३११.

सपोस—पुष्ट. १३.४४१.

संप्रदा—**संप्रदाय**—वहिवाट, प्रधात, परंपरागत मार्ग. **संप्रदा**—ह्मणीनि शास्त्रि जो इये । उचित संप्रदा आहे । तो तो आइक बहुवें । आदरेंसीं ॥ १८.१४७५. **संप्रदाय**—तरि येया चि शास्त्र(का)-चेनि । संप्रदायें पांगुरीनि । शास्त्रार्थ हा नीकेनि । अनुष्ठी हो ॥ १८.१४७१. ९.३४०. **संप्रदायें उपासिली** १८.१४७४, —**विण अनुष्ठाना रिगसी** १८.१४७२; **गुरुसंप्रदायधर्म** १३.४४३; **श्रीगुरुसंप्रदायलब्धें** १८.१४३६.

सफर—लहान मासा. **सफरें** १८.१६९७, **ज्ञानदेवी**, कुंटे—‘शफरें’ १८.१७१९.

संबंध—संसर्ग, आधार, नातें. संबंधें विण आकाशीं । अन्न असति आपैसि । १३.५३०. जेयाचेनि संबंधें बंधु फीटे । १८.१५५४, **ज्याच्या संबंधानें संसारबंध तुटतो त्यास उद्देशून**. १३.९०५, १३.१०९४, १४.११९,

१७.३२१, १८.४९, १८.३४२, १८.५८८, १८.८९३, १८.१२४६. संबंधि सोये न धरावी, आतांनीं जवळ करूं नये, थारा देऊं नये, १३.१९३; कर्मसंबंध १८.१३८, गुण-१८.७४८, गुरुशिष्य-१०.११०, ११.३६५, देह-१८.५५९, १८.१२६९, नामरूप-१३.९००, संसारभय-१८.६९५; असंबद्ध, विसंगत, १५.२९१; समंध—संबंध या अर्थी, मज एकरूपा समंधु। जाणति ऐसें ॥ ९.१६३, १४.१२१.

सबल-साबल-सबल (१) बलवान. या तीन्ही परि सबला। आपुलां सभै ॥ ११.४९०. (२) भाला, पाहार. सबल डाहाराळा ठाये। १७.१४२, डाहाराणें पहा. साबल-वरील (२) अर्थी साबळा, 'बळी' (हंस कोश). कवतिकें जें जल्मे। तें साबळाहुनु रूपे। १३.६६१, ज्ञानदेवी- 'साबळाहूनि', कुंटे- 'सबळाहूनि' १३.६६३. **संवोखणे**—संवोधणे, हांक मारणे. मेवें संवोखिला। मयूर जैसा ॥ १४.३१७.

संभवणे—उद्भवणे, जन्मास येणे, शक्य होणे, परिणाम होणे. अग्निदाहो न संभवें (वे)। २.१४६. मी अजुही परि संभवें। प्रकृतियोगें ॥ ४.४३. संभूति जेणें संभवे। १८.१३१२ (२). ३.७७, ४.८८, १२.१३८, १३.४७१ (वे), १३.१०४९ (वे), १५.५३३, १८.१२६, १८.९६६, १८.१२५२. संभूत—देहसंभूत १४.३०५; संभव—कर्माचेया संभवा हेतु १३.९६२; ममरूपसंभव ७.५२; संभवी, उत्पन्न करणारी, दैव-सुखसंभवी १६.६६; संभावना, योग्यता, प्रतिष्ठा, ११.९३, १३.६५५; संभावित, अब्रूदार, प्रतिष्ठित, १३.५४२, १६.१७७, -पणा १३.१८४; संभूति—तेया स्वयंभाची संभूति। १३.९९४, १८.१३१२ (१); प्रलयो संभूति ८.१६३; संभूती ९.१३१; असंभाव्य—न करावें तें करी। असंभाव्य मनीं (नीं) धरी। १३.७७१.

सभा—सज्जनांचा जमाव, श्रोत्यांचा जमाव. ११.५६३, १३.३२१, १३.११६०. आत्म-राजाचिये सभे १८.१६४४; निरयपुरिची सभा

१६.४२८; पातकांची...सभा १६.४२४; संताचिये सभे, संत पहा; चोरा सभा दाटे, जर चोराला सभासद मितील, अशक्य कोटीतील उदाहरण, ७.९१, चोरणें पुढें दिलेला अर्थ संदर्भात वसत नाही; ब्रह्मसभा १६.२२२; सभासद ११.१०१, १८.२७; सम्य १४.३४०.

संभार—साधन. संभारसमृद्धी १७.१७८.

संभालणें-सांभालणें—संगोपन करणें, काळजी घेणें. संभालणें ११.९२, १८.६६३. सांभालणें ८.२१४, १३.५४५, १४.३१०, १६.११ (लि). सांभाल (ना.) ११.२४९.

संभाषण—बोलणें. ३.१९७, १८.७३८.

संभोग—उपभोग, सेवन. जो श्रद्धेचेनि संभोगें। सुखिया जाला ॥ ४.१८६. आत्मबुद्धिसंभोग १४.३५५; सत्तासंभोगें १४.८७.

संभ्रम—उत्सुकता, समारंभ, पसारा, मोह, गोंधळ मग लोपिला अदभुत। संभ्रमु तो ॥ १.१५९, गोंधळ. मग संभ्रमें सैन्यें। अवलोकित असे ॥ १.१६७, उत्सुकतेनें. अथवा संभ्रमाविषया भायती। स्नेहो जैसा ए व्यक्ती। १३.१८१, आदरातिथ्य. २.२०६, ४.६९, ४.१४५, ५.११०, ८.९२ (में), ८.२४१, ९.१५४, १६.३२०, १८.७५५. **संभ्रमेंसीं** १.१७६; रिद्धीसिद्धीचा संभ्रम ४.१३२, व्रतांचे -, पसारा, १८.९८, हवन-संपदेचा -, समारंभ, ८.५०; अनंतबलसंभ्रमा ११.५२६; गुणसंभ्रमें, गुणांनीं भ्रम पावल्यानें, ३.१८०, भय-९.४६५, महासिद्धि-१.२६९; विश्वसंभ्रम, विश्वपसान्याचें वैभव, ४.१७२, स्वप्न-११.६३९, १८.१४०१.

सम—सारखा, ऐक्य, शांत, सर्वास सारख्या दृष्टीनें पाहणारा. जें सर्वत्र सदा सम। तेथ विभाग अधमोत्तम। मतिवसें संभ्रम। विवंचिती ॥ ४.६९. ह्यौनि सर्वत्र सदा सम। तें आपण चि अद्वय ब्रह्म। हें संपूर्णता जाणें बर्म। समदृष्ट्यांचें ॥ ५.९५ (१). मीं आधवा चि असें समु। किं ह्यणति एकदेशी ॥ ९.१६६. सकलकालिं समा। सर्वदेशा ॥ ११.५२६. समु मीं स्वतंत्रु। ब्रह्म मीं पर ॥ १८.११९३. १२.२०३, १३.१०७२ (१), १७.३८०, १८.१२११. समा योगाची निरुती ८.२१९, ज्ञानदेवी, कुंटे- 'समयोगाची' ८.२२१; ऐसें

सम जेया बोधा आलें, कर्म ब्रह्मच आहे ही जाणीव, ४.१२०; समु होडनि जाए, शमन पावतो, शांत होतो, १८.१०८८; समतूक १४.५१, -दृष्टी, समानतेनें पाहणारा, समदृष्ट्याचें वर्म ५.९५ (२), दृष्टि-दृष्टी पहा, -बुद्धि-द्वी ६.१०१, १२.५७, -भागें १८.२४५, -भावे १८.१०९०, -रस पहा, -विषम ६.४०५, ८.१६८, -विषमत्वे ८.२५; विषम...सम १३.१०५९; समता, निःपक्षपात, ऐसी अविविध समता। भूतमात्री सदयता। २.२९८, १०.८३, १३.१०७२ (२); समतादृष्टी ५.८७, -शुभवर्ण १.१५, समता शब्द तोडणें इष्ट वाटतें; समत्व १३.६०१; चित्ताचें समत्व, हेंच योगाचें सार, २.२७३.

समग्र—सर्व. मज समग्रतें जाणसी येसैं। ७.२, पूर्ण असलेला या अर्थी. ९.४०५, ११.४६६, १५.४०२. सामग्र-ग्री पहा.

समज-समाज—समुदाय, गर्दी. समज—चित्त समजी बुडालें। विस्मयाचा॥ ११.१८५, कुंटे—‘समाजी’ ११.१८६. मरणार्णवा समजा पासोनि १३.१०४०, कुंटे—‘मरणार्णवसमाजा-पासोनि’ १३.१०४७. समाज—जो श्रद्धेचां चि समाजीं बुडाला, येथें लोंढ्यांत, ६.४३५; करी-चातुरंग-समाजें, हत्ती वगैरे चार प्रकारचें सैन्य, १३.१५२, सं. वा. श. पहा; सर्वज्ञाचां समाजी ९.२.

समणें-सामवणें-सामावणें—मावणें. दुसरे अर्थ त्या त्या शब्दापुढें दिले आहेत. कांहीं ठिकाणीं सामावणेंचीं रूपें आलेलीं आहेत. समणें—शमणें, व्यापणें, प्रतिध्वनि न समातु। उपजतसे ॥ १.१२६. कल्पना निमे। प्रवृत्ति समे। ६.२१२. आकाश कें न समाये चि। ७.१५६, आकाश काय व्यापून राहात नाहीं ? न समाए ४.२०४, ६.२६७, ११.५४३; न समात २.१७५, न समांत १४.२०३; न समातसे ८.५५; न समांति ६.८५; असमाई, न मावणारी, मानतां येणार नाहीं अशी, ६.११८; समुनि-निमुनि, समविषम, कमीजास्त, १८.८२५, शानदेवी—‘समीननिमीनी’, कुंटे—‘समीन-निमीन’ १८.८२८, अर्थे अर्थे या अर्थी. सामवणें—भरून राहाणें. शीशूदादिप्रतिभे।

सामविलें ॥ १८.१३७८, समजुतीला उतरेल, कळेल या अर्थी. सामावणें—एकत्र करणें, भरून राहाणें. बीज शाखांतें प्रसवे। मग तें खंयपण बीजीं चि सामावे। ९.२९०. नां तरि तरंगी(गीं) सागर सामावे। १०.६९. समु तो सामाविला। विश्रामु विश्रांती आला। १८.१२११. ८.१६७, १०.२५१, ११.५४९, ११.६३८, ११.६८५. रूपीं सामाए १८.१२०४; मीं बोलें तेतुलें सामाये १३.११६०; सामाविजति ११.५५०. **संमत**—अभिमत, मान्य. भक्तियोगसंमत १२.२२६; सकलसंमतें, सर्वांना मान्य असलेला, ६.४३.

समंघ—संबंध पहा.

समय—वेळ, योग्य वेळ. ऐक्याचा समयो १८.१०७८; प्रयाणसमयबुद्धि १०.२८; समहं, वेळीं, १८.९९१, कल्पांत—१३.१०२०, संग्राम—२.१८३; समें, त्यावेळीं, मिलणीसमें २.१७६; समें, त्यावेळीं, ११.४९०, रात्री—३.११३; संहारसमैचा चंडानीलु ११.३७४; समैक, सम्यक् पहा.

समर-समरंग—युद्ध. समर १.२६६, १०.३७. समरंग ६.४७३.

समरस—सारखें, ऐक्य. येसैं समरसें मथन केलें। ४.१३१, सर्ववृत्तींच्या ऐक्यानें. तेथ अवश्य समरसीं। साहाजें जालें ॥ ४.१३६, ऐक्यबोधांत. तेया मनसीं समरसें। मुखिया होए ॥ १८.१२४२. ६.५९, ६.३०६, ६.३६७, ७.१०९, ९.२१७, ११.६८५, १३.५०८, १३.९५४, १४.३८४. समरसाचे ओतले ५.१३६; समरससमुद्रीं ८.६३; आत्मसमरसें ९.२४३, सत्यासत्य—१८.२४४, सस्वरूप—१४.३१२; समरस्य १३.५१६; समरस्याची रससोय १३.३८९, -चें समाधान, ऐक्याचा आनंद, १६.६; सामरस्य—ऐक्य, ब्रह्मानंद, १३.९३०, १५.७; सामरस्याचें प्रयाण १०.१०८, -चां राडलीं ६.३८८.

समर्घ—स्वस्त, सहज मिळेल असें. १८.१५९१, शानदेवी, कुंटे—‘सवंग’, १८.१६११.

समर्थणें-सामर्थणें—प्रतिपादणें, सिद्ध करणें, पुष्टी देणें. समर्थणें—आणि श्लोकां पाडु नाहिं।

हैं किर समर्थ काइ। १८-१६६०. ९-४८१. समर्थणें ९-४७९. **सामर्थ्येण**—सामर्थ्यावेया लागि ११-६९४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘समर्थ्यावेया लागि’ ११-७०४. **समर्थ**—शक्तिमान, श्रीमंत, राजा. एथ समर्थ एक आधि। तेया-पासोनि भूतें होति। २-९६, आंधारि अभंगु दिवा। अडवि समर्थ बोलावा। १७-३५६, अंधारांत दिवा व अरण्यांत शक्तिमान बरोबर घ्यावा; ३-१६६, ६-४२९, ९-११७, ९-२८४, ९-४५०, १०-१६४, ११-२४, १५-३०, १६-३९, १८-२३१, १८-२८६, १८-१०५६; **समर्थ्याची** कांता १२-८५; **समर्थी** भेण १८-९५५, —चिया मुद्रा १८-१६६; **समर्थीसि** वैर १३-५४९; **समर्थी** संपत्ती १६-६३; **सर्वोपकारी** समर्थ १८-१७०७; **समर्थ** कां रिणिण्यां(या) १८-२५०; **समर्थन** १८-१६६३; **सामर्थ्य**—लोहाचें कनक होये। हें परिसि सामर्थ्य आहे। १-७७, ४-१७१, १०-३४, ११-१६१, १४-२७८, १८-६१८; **सामर्थ्याची** थोरी १२-२६, थोर सामर्थ्य ८-२२०; **गुरुचें** सामर्थ्य १८-१५९३, **गुरुसामर्थ्य** १०-१४; **स्वाभाविक सामर्थ्य** १८-१०५; **वस्तुसामर्थ्य**—शक्ती १-७८; **स्वसामर्थ्य** ११-३०५; **सामर्थ्यता**—वन्हि तेथ दाहक। सामर्थ्यता ॥ १८-१६१४.

समर्पणे—अर्पण करणे, वाहणे. आतां अंकारे आदरिलें। तत्कारे समर्पिलें(लें)। १७-३७०. **समर्पावेया** जोगा १८-६३२.

समवा०—समवाय—समुदाय, नित्य संबंध, संयोग, समष्टिरूप. **समवा०**—ऐसा सावध हा समवा०। आणि निर्वाणवेन्ही निर्वाहो। ८-२०९, हा इंद्रियसमुदाय सावध ठेवणें व सावधपणा शेवटपर्यंत टिकवणें, हीं अग्नीमुळें होतात, यास उद्देशून. **समवाण(णं)** नेणति ९-३४०. **समवाय**, एकत्र येणें, १८-१२८३, **समवाये** १३-९६७.

समस्त—सर्व, एकंदर. जो एकु मीं कां समस्ति। व्यापकु असे(सैं) भूतजाति। १५-३६५. ह्मणौनि हें कार्य मीं कर्ता। ऐसे आधि जेथ पांडुसुता। तेथ आत्मा दूरि समस्तां। क्रियां पासीं ॥ १८-५१२, कुंटे—‘क्रियापासीं’ १८-५१५. १-१९४,

१-२१९, १-२५२, २-२, २-१७५, २-२०३, २-२१४, २-२५६, २-२६५, २-३५७, ३-९५, ३-९६, ३-११८, ३-१३४, ४-४२, ४-७५, ४-८१, ४-१४६, ७-१३३, ७-१४१, ८-३७, ९-३२, ९-१३०, ९-१६८, ९-२२०, ९-२७९, ९-३४७, १०-१७०, १०-२३१, १०-२३६, १०-२३७, ११-४१६, ११-५२०, ११-५४८, ११-५५५, १३-४२८, १३-८०१, १३-८७२, १३-९६०, १३-११२७, १४-४९, १५-३९, १५-५४९, १७-९०, १७-२१३, १७-३११, १८-४८२, १८-९१२, १८-१०९५, १८-११८५, १८-१६३४. **समस्ता** गुणक्रिया १४-३४२; **समस्तां** संसारदुःखां २-३३८; इहीं **समस्तीं** भोगावें १-२१७; **समस्ते** भूतें २-१६४, ३-८६, —**आचरला** ४-११७; **समस्तभोग**—भरित ३-१०२; **समस्तसुरवर्था** १४-१; **समस्तसुरशिरोमणी** ३-२२५; **देहधर्मसमस्तीं** १४-१४५.

समस्या—मर्यादा. न संभाली सवियां समस्या आपुली। ११-९२, येथें शंका (राजवाडे, ज्ञान-देवी कोश, कुंटे).

समाकुल—सर्वांसहित. ११-३१०. —**आकुल** पहा.

समाधान—तृप्ति, शांति. किंबहुना समाधान। तो मिले तैं ॥ १२-१८८, शब्द व अर्थ साम्याकरितां १२-२३६ पहा. ३-१८६, ११-४४१, १५-३७४, १८-१६१७. **समस्याचें** समाधान १६-६.

समाधि—समाधी—चित्ताची एकतानता, गाढ झोप, योगांतील आठ अंगांपैकीं शेवटचें अंग. **समाधि**—ऐसिये सरिसिये भूमिके। समाधि राहे ॥ ६-६०. १३-११५३, १८-११७५, १८-१७३३. **समाधिचिये** सेजेसासि १३-५०८; **समाधि ऐलाडि उत्तरे** ६-१९१, —**मानसाचें** घर पूसे ६-४५९; **मर्कटा** समाधि पुर्ल ६-४१२; **समाधिघन** ११-१७४, १८-१७४२, —**बोयें** १२-७, —**अग्ने**—नागविले भगवे योगी। **समाधिअग्ने** ॥ १६-२९६, —**अग्नेचेया** ९-२१७, —**सुख**—आणि स्थिरबुद्धि ह्मणजे। तो कैसा चिन्हि जाणजे। जो समाधिसुख भुंजे। अखंडित ॥

२.२८८, २.२८४, ११.५३६. समाधी—
समाधी बाणी १८.१७२३, -सि वीटे
१३.४४८.

समान—एकसारखा, एकप्रकारचा. सांख्ये रिं
समान। जैसे कां हें गगन। १२.२०२. १३.१०५७,
१६.४४३, १८.३३८.

संमान—आदर. सन्मान, मान (१) पहा;
संमानयोगें १७.२६५.

समाप्ति—शेवट. २.२६८, १७.२१.

समारंभ—उत्सव, उद्योग, खटाटोप. सरलेयां
गीताचा समारंभ। न वचे राहलेपणाचा सोभु।
१८.४२१, गाण्याचा समारंभ संपल्यावर त्याचा
परिणाम राहतो यास उद्देशून. १७.४१५(स).
समारंभे(भें), आवेशानें, १५.४५४; समारंभ-
उपक्रमीं १४.२३२, उपक्रम पहा, 'उपक्रमी'
—ज्ञानदेवी १४.२३४, कुंटे १४.२३५.

संमार्जन—सडा. ११.५३१.

समास—शब्दांची जोडणी. १०.२५०.

समिधा—होमांत घालावयाची लांकडे. ४.१३४,
९.२६६.

समिर—समीरण—बारा. समिर ८.११४.
समीरण १८.१६७७.

संमुख—सन्मुख पहा. संमुख १.१७५;
संमुखें होंति, एकमेकांसमोर आले तर,
१८.१५७४.

समुच्चय—जमाव, समुदाय. चिन्हसमुच्चयो
१३.८५७.

समुद्र—नेहमींच्या अर्थी, सांठा, संवय. परि
न्यून नव्हे पार्थी। समुद्र जैसा ॥ २.३५८,
उन्हाळ्यांत आटत नाही त्यास उद्देशून.
जे समुद्रा ही हूनि खोल। अर्थभरित ॥ ४.२११.
समुद्री रेंव नोळडावी। ९.२८१. उडलेनि
शुभाकरें। जैसा भरला वि समुद्र भरे।
११.२४८. पोटी बांधीनि पाखाण। समुद्रि बाहिं
बांगवण। १६.४३३. १.११७, २.३९,
२.१५४, ५.३५, ५.१५३, ६.२६९,
६.३०७, ८.८४, ९.२८८, ९.४७५, ९.४७७,
९.४८४, १०.३५, १०.३६, १०.२११,
११.९१, ११.३२०, ११.३५२, ११.४१८,
११.६७७, १२.७१, १२.११२, १२.१६५,

१२.२०९, १३.५७, १३.३०६ (१, २),
१३.६०६, १४.२, १४.३४३, १५.३१२ (१),
१६.१९७, १७.१९, १७.४१३, १८.४१८,
१८.४७२, १८.६०४, १८.९७३,
१८.१०८२, १८.१६२७, १८.१६९५ (१, २),
१८.१७०४. समुद्रिचे कळोल ११.१७९;
समुद्रें जलें ११.५५०; धातुचे समुद्र ६.२१८;
समुद्रापासि ९.४५८, -माझि २.१७५;
समुद्रावगाहनीं १.२६; समुद्रांश १५.३१२
(२), -द्रादिक १८.१३०३, -द्रोदक
१८.३९२, -द्रोमिं १६.३६४; समुद्रजल
१.१५५, १६.२३९, -महाजल १५.३६९;
अपराध-समुद्रानियां ११.५६१; आकारसमुद्र
८.१५९, आनंद- ९.१९०; आर्तिसमुद्रानि
६.१६१; क्षीरसमुद्र १७.२२५, १८.५१७;
गगनसमुद्रिं १५.३५२, गगन पहा; गुणसमुद्र
६.४८३, पश्चिम- ९.१५२, भूत- ९.११९,
महानंद- १५.४५, श्रुतिसागर- १०.४,
श्रुति-ती पहा, समरस- ८.६३; समुद्र ११.६१४.

समूल—मुळासहित, पूर्णपणें. तैसा देही अद्वैत
नाथिला। समूल जेयाचा नासला। ६.८४.
१.२४९, २.३२७, ३.१३९, ३.२३८,
५.८३, १३.२८, १५.४०७, १८.९६६,
१८.१६६४. समूलांतें उपडविलें १३.२२६;
समूलज्ञानसंन्यासें १८.९६७, येथें ज्ञानदेवी व
कुंटे प्रतीतील 'मूलाज्ञानसंन्यासें' १८.९७३ हा
पाठ ब्राह्म वाटतो.

समूह—जमाव, समुदाय. वस्तूचें समूह
११.१४२; समूहपरत्वं १३.१५५; विद्याधर-
समूह ११.३२६.

समृद्ध-समृद्धि-समृद्धी—समृद्ध—वाढलेलें.
तेणें सांयुषणें ज्वाला समृद्धा। ४.१३४. समृद्धि-
विपुलता, ऐश्वर्य. समृद्धिचें लेख, विपुलतेची
गणती, ७.२५; समृद्धिजात, -जात पहा;
महाभूतसमृद्धि १५.१०४. समृद्धी—जो असतिये
समृद्धी। विनियोग करी ॥ ३.११९. उचित-
साधनसमृद्धी १६.३८२, उपचार- ७.१३९,
योग- ४.१४२, १२.१५४, राज्यभोग-
२.६८, सकलजल-१३.३७१, संभार-
१७.१७८.

समेत—सहित. शास्त्रसमेत १०.२४७.

समैक—सम्यक् पहा. 'समयिक' (राजवाडे).

समो—(१) समय, वेळ. पाठिं रात्रिचा समो पावे। ८.१६६. १७.२९४. (२) प्रतिज्ञा. ऐसा समो तिहिं। निश्चयाचा केला ॥ १३.६०२. (३) समूह. श्रौतसमो—श्रुतींचा समूह, सर्वश्रुति, १४.२५८.

समोर—सामोर—पुढें, विरुद्ध. समोर—कां समोर जालेयां अर्का। तम प्रकाशु होये ॥ ८.१९५. १.२४०, ९.२५८, ११.२२४, १४.२०८, १६.२७, १८.८६२. समोरिल, समोरच्या, समोरिला चित्र उमटे, समोर असणाऱ्या भिंतीवर, १५.४११; समोरिलां, पुढें आलेल्या शत्रूला तोंड देऊन, १८.९३८. सामोर—तेवि अनतोखीन जाणे(णें)। सामोरे यां ॥ १६.१५७, सामोरे यां हे शब्द समोर आलेल्यांना या अर्थी एकत्र घेणें इष्ट वाटतें, समोर आलेल्यांना वृत्त करून पुढें जावें, ज्ञानदेवी—'सामोरें या', कुंटे—'सामोरें पां' १६.१५८.

संमोह—अविवेक, भ्रम. क्रोधी असे ठेवला। संमोहो जाणें ॥ २.३२२. २.३२३, ४.१९२. संमोह-भ्रम-मासे ७.७५.

संमोहर—पुढ्यांत, पुढें आलेलें, प्रत्यक्ष. क्षराक्षरत्वं संमोहर जालें। तें पुरुषत्वं वाल्लें। मग मज सर्वस्व दीधलें। पुरुषोत्तमि ॥ १५.५४१, क्षर व अक्षर पुरुष आपापलें क्षरत्व व अक्षरत्व घेऊन पुढें आले तर त्यांचें पुरुषत्व टाकून गीतेनें मला पुरुषोत्तमालाच आपलें सर्वस्व दिलें आहे, पुरुषोत्तमाला वरणाऱ्या गीतेवर १५.५३९ ते १५.५४२ पहा. आरिसा संमोहर ठेविजे १५.३४५; स(सं)मोहरें १५.२६३.

सम्यक्—चांगलें. सम्यक्, सम्यग् अशींही रूपें आलेलीं आहेत. सम्यक्—पै सम्यक् एकानुभवें। जोहिं देखिलें तत्त्व आपवें। ५.२८. सम्यक् ४.७२, १३.७७९; सम्यग्, ज्ञान शब्दास जोडून, सम्यग्ज्ञाना लढेजतां। वेधें चि तन्मयता। उपजे ऐसी योग्यता। बोधाची लाहे ॥ १८.९१७, १५.२२७, १६.५१, १६.५५, १६.७२, १८.१०६२; **समैक**—समैक तप, उत्तम तप, १७.१९९, ज्ञानदेवी, कुंटे—'सम्यक्' १७.२००.

संयति—संयती—स्वाधीनता, 'इन्द्रियनिग्रह.

संयति—परि संयतिनीं वसो। दुद्धि भारीं ॥ १२.१२७. संयति सुक्त्व ९.२४१, —चीं लेणीं ९.१९२. संयती ४.१२६; संयतेचां आडवंकी १२.५२, ज्ञानदेवी—'संयतीचा', कुंटे—'संयतीची' १२.५२.

संयम—मनोनिग्रह. ६.४१५, ८.५०, १३.५०५, १३.६९१. संयमां(मा)चीं अखंडें कवाडें ८.११०; संयमाची धाटी सूनु १२.४७, धाटी पहा; संयमाशि ४.१२५, संयमाशी—संयमा-शीचीं कुंडें ८.४९, —चा वृत्तिकां १६.८३, —चें शेष ४.१३७, —ची सेवा ४.१५२; सर्वाहारसंयम ४.१४५.

संयोग—निकट संबंध, एकत्र येणें. ह्याणैनि तुजसि अभिन्नां जीवां। तूह्या संयोगु विमोगु देवा। १५.२९४. संयोगवियोगें १३.६६३; देहसंयोग ९.११८, भूत—८.३१, शरीर—७.१२७.

सर—(१) शर, बाण. नवनिशितिं सरिं २.४८; सह धावे १८.४२३. (२) —सर. शब्दास जोडून, माळ या अर्थी, फुलसर १८.५६.(३) —सर, शब्दास जोडून संबंध दाखविण्यासाठी, लागसर १३.३२१, लाग पहा, कुंटे—'लाग सर' १३.३२२, —सरें, जीवसरें—जाणौनि गीता जीवसरें। धरिलीं मियां ॥ १३.३२९.

सरकटणें—सरसकट घेणें, एकत्र रगडणें. सरकटितु आहासि ११.३८८; सरकटीतु जाये, सरसकट मानतो, १३.७७०; कृत्याकृत्यें सरकटित, एकत्र रगडून नेत, १८.६२३.

सरणें—हालणें, पुढें होणें, सारखें होणें, मान्य होणें, संपणें, नष्ट होणें; या क्रियापदांच्या इतर अनेक उपयोगांपैकीं कांहीं येथें दिले आहेत. अधिक ही सरतें। करुनि घेयावें हें तुमतें। विनविळें मियां ॥ १.८०, मान्य करून घ्यावें. आतां सरलें ह्याणें आपवें। विवेकाचें ॥ ३.६, सारासार विचार संपलाच असें ह्याणावें. जेथ यजितेयाचा कामु पुरे। यशीचें विधान सरें। ४.१४८, संपतें. तेवि भक्तु हे पैज न सरें। जरि ऐक्या आला ॥ ७.१११, प्रतिज्ञा संपत नाही. ऐसी जळें सरलेयां माया। जालितें हीं जळें ॥ ८.५७, ज्ञानदेवीतील, 'जाळितें तें ही जळे,' तसाच

कुंटे प्रतीतील 'जाळितें तेंही जळे' ८.५८ हे पाठ घेतल्यास, जल व जालणें या शब्दापुढें जलें हीं जाळितें असा लावलेला अन्वय लावतां येणार नाहीं, माया जळणें संपलें कीं माया जाळणारें ज्ञान ही संपत्ते हा भावार्थ. आतां चौं ठांई न करूं। एक चि ह्यणौनि न सरूं। आत्म्यां अनात्म्यां धरूं। सरिसा पाडु ॥ १३-९४८, क्षेत्र, ज्ञान, अज्ञान व ज्ञेय असे परब्रह्माचे चार विभाग आतां पाडणार नाहीं, ते एकच आहेत असेंही सांगून विवेचन संपविणार नाहीं, तर पुरुष व प्रकृति हे भाग सारखे करून सांगूं. ह्यणौनि पडिलेनि शरीरें। केलेनसि आत्मा चि सरे। १८-५६५, देहावसानानंतर कर्म व आत्मा यांचाही अंत होतो अशा समजुतीस उद्देशून. ३-१२, ३-१४, ३-१४७, ३-२४२, ५-८९, ५-११३, ५-११९, ६-१९१, ६-२०६, ६-३७६, ६-४६६, ६-४८४, ७-९४, ७-१७२, ८-११५, ९-७९, ९-२४३, ९-३२५, ९-३५२, ९-३७६, ११-४५१, ११-४७१, १३-७०८, १३-७६५, १३-९३२, १३-९३३, १३-१०९८, १४-५६, १४-१५१, १४-३८९, १५-२२०, १५-५५३, १५-५५४, १६-१८३, १७-१७३, १७-३७१, १८-४२०, १८-४२१, १८-४७२(१,२), १८-९६०, १८-९६९, १८-९९७, १८-१०५५, १८-१०९०, १८-११२२, १८-१२०५, १८-१२४७. आळिंगुं सरलें, सरसावलें, ६-११९; उतरों सरला, सरसावला, १२-१८५; एकपणा ही मीठी पडों सरली, ऐक्य संपलें, १४-३९३; कूडा थोर मोला न सरे १३-४७०, मोल पहा; कोणी ठांई सरे काइ, मान्य होईल काय?, १८-१५४५; खाई सरली, नाश होऊं लागला, ११-४३५; खेळुं सरलेयां ११-८४; खेंव देऊं सरलें ७-१९८; जंव विनती करूं सरली, जस-जसा विनंति करण्यास अर्जून सरसावला, ११-११२; तृणा एका साठीं न सरे पृथ, काडीची किंमत नाहीं, ९-३६५; ध्यानें चि सरे, ध्यानानेंच पुढें येतो, १७-१३, ज्ञानदेवी- 'ध्यान हि विसरे', कुंटे- 'ध्यानही विसरे' १७-१३; परता सरैं ११-६१७, परतें सर

१६-२७, पन्हां- , दूर हो या अर्थी, ९-१९१; ब्राह्मण नेवों सरे, दान घेणारा ब्राह्मण घेऊन गेला तर, १७-२९१; भक्ति पृथ सरे, भक्ती-लाच महत्त्व आहे, उत्तम ठरते, ९-४४८; भाष सरे ९-२४७; मोक्षाचां गावीं सरतां, प्रवेश होतो, मान्य होतो, १७-३१९, ज्ञानदेवी, कुंटे- 'सरतें होये' १७-३२१; रससोए सरों न ये, केलेला स्वयंपाक संपत नाहीं, भरपूर असतो, १३-६४२; लाहे तैं सरे, राजमुद्रा पडते तेव्हांच नाणें चालतें, १७-३२०; श्रुतिजातें सरतें केलें, मान्य केलें, १८-७२५; सरतें, संपणारें आयुष्य, ६-३६२, -बोलणें, शेवटचें निरूपण, १८-७५; सर्वज्ञता सरे, मान्य होते, ९-४५१; सेवितेयाची चाड सरो कां, इच्छा तृप्त होईना कां!, ९-३८; सरेचिना (सरे चि ना), वाद संपत नाहीं, १०-२४७; पहिली नां सरती १८-११०७; पहिले आणि सरते १८-१६५९; वीटे ना सरे, विटत नाहीं व संपत ही नाहीं, ८-२६१; सरे... - अवतरे १८-१०५९, -ना मैले, संपत नाहीं व मळत नाहीं, १२-४५, - विरे १८-९९९, - वीरे १३-११३६.

सरल—सरल, निष्कपट, उंच. देखां विवेकवंतु विमल। तो चि शुंडादंडु सरल। १-१४. सावेरी वादिनलेया सरल। ९-१७३. वारेयाची थांव। तैसे सरल भाव। १३-३५९. १२-२४०, १४-१०२, १४-२५९, १५-९७. सरलां करपळवां ११-२११; सरल दीठि १३-६२३; सरलिया शाखा १५-१४९, सरली-१५-१९२; कोंभ सरले निगति १५-१८५, कोंक सरले-१५-१६४; खुर्जी...सरलें, टेंगणीं, उंच, ११-१२४.

सरली—मोकळीक. सुखें तुज सरली। दीनदली असे ॥ १२-११६. इंद्रियां विषई सरली होये १४-२२६.

सराउ—सराव, अभ्यास. सकलशाखांचा सराउ १५-३६४.

सरांडणें—माखून जाणें. तैसें पिवळि तोंड। सरांडिल ॥ १३-५६०.

सरिरी—सरि, बरोबरी. ह्यणौनि भिरवति

नावें। नाहीं मजसि सरि पावे। १३.३५७.

सरी—(१) बरोबरी. ते द्रव्ययाग किर हांती।
परि ज्ञानयाची सरी न पवती। ४.१५७.
१८.४७. ऐसी सरी जरि वाहे, येथें बरोबरी
करण्याचा प्रसंग या अर्थी, १८.६४२, ज्ञानदेवी
कोश 'योग'. (२) गळ्यांतील एक दागिना.
दीसे सोनेयांची जैसी सरी। ६.२८६. (३) नदी.
सुसरी—उत्तमनदी. अमृताची सुसरी १७.२१८,
ज्ञानदेवी, कुंटे—'सुरसरी' १७.२१९.

सरिपाड—सारीपाड. सरिपाडु धरं ११.५४१.

सरिस—सारखा, समान, जवळ, बरोबर, तत्काळ,
सज्ज. सरिसे एकवटति ईश-। मस्तकावरि ॥ १.१७,
इभ पहा. आतां दलभार आपुलाले। सरिसे करा ॥
१.१२१. आतां स्वप्न चि हें तूकलें। साचा सरिसे ॥
४.१. आणि रिगानियां शयनी। सरिसा पडुडें ॥
११.५४५, शेजारीं. २.१५५, ४.१९८, ६.५०,
६.९२, ६.१८३, ७.२३, ८.१६९, ८.२१४,
९.३२४, ९.३६९, ९.४०३, १०.२९३,
११.४३, ११.२९२, ११.५५७, ११.५५९,
११.६७९, १२.९८, १२.२००, १२.२०३,
१३.१२३, १३.१३७, १३.५९४, १३.५९९,
१४.९२, १४.३४७, १४.३५३, १५.२६०,
१५.२८०, १५.३२२, १५.४६५, १८.४८१,
१८.४८५, १८.९३५, १८.९८५, १८.१५१८,
१८.१५८२. सरिसा पाडु, सरिसेन पाडें, पाड
पहा; सरिसिये भूमिके, ऐक्याच्या या अर्थी,
६.६०; ओळखी चि सरिसें, ओळख पटतां
क्षणींच, ६.३६७, संतवाक्या—१३.६४६;
१३.८५६; ज्ञानें सर्वत्र सरिसें १५.२५४,
सर्वत्र सदा सरिसा २.२९७; अंधा-
सरिसा, आंधळ्याबरोबर, ३.१५५, आतां—
३.२०५, उत्पवना—३.४१, उत्पवन पहा;
प्राणासरिसि १२.१०१; शरीर सरिसें भरी,
सारख्या प्रमाणानें, १८.३३७; सरिसे न तूकति
१५.२०२; सरिसे वोडविलियां, एकमेकांपुडें
ठेवले तर, १८.१५८०; सरिसेपण, सारखेपणा,
२.२७२; सरिसेपणें उठावले, सिद्ध होऊन,
१.१६५,—बुझावी, ज्याच्या त्याच्या योग्यते-
प्रमाणें, ६.२०; सारिसि, हा सरिसि चा अपपाठ
असणें संभवतें, १४.३०४.

सरूप—स्वरूप पहा.

सरोभरी—भर, जोर, सारखेपणा, तुलना. गुणां
गुणियां सरोभरी धरावी, गुण व गुणी यांचा
सारखेपणा असावा, १८.१९, ज्ञानदेवी—'गुणा-
गुणि या धरावी', गुण व गुणार्तात यांची तुलना
केल्यासारखें होईल, कुंटे—'गुणगुणी धरावी'
१८.१९; दोघां यागु सरोभरी निकजे, दोघांनाही
योग्यतेप्रमाणें लाभ निळतो, १६.९५; भक्ताच्या
सरोभरी नव्हे चि काचि, भक्ताच्या भावाप्रमाणें
त्यांना लाभत नाहीं काय?, १६.३८, ज्ञानदेवी—
'भावाचिया सरोभरी', कुंटे—'भावाचिये सरो-
बरी', भावाच्या बरोबरीनें या अर्थी, १६.३८.

सरोवर—तळें, जलसंचय. सकलां सरोवरां मझारि
जाणसि। समुद्र तो नीं जलराशि। १०.२११.
१४.१९४, १७.२२४, १८.२७४,
१८.१२९२, १८.१५९५, १८.१७८६.
अगाधें सरोवरि १३.३४०; चालता सरोवर
१५.३७१; सकईमु सरोवरु १.२३१; सरोवर
आटलें ९.४३०,—रु आटे ५.१५५; सरोवर
हों पाहे १८.२८४; आनंदसरोवरिचीं कमलें
११.६५; योगाब्जनीसरोवरु १८.१७३४;
श्रीकृष्णास्यसरोवरीं १८.१६४९; सोहंभाव-
सरोवरी(सीं) १२.१८५, ज्ञानदेवी, कुंटे—
'सोहंभाव सरोभरी' १२.१८५.

सर्व—एकंदर, सगळें, चराचर, सृष्टि. जें सर्वातें
येया विषे। सर्व जें जिये। हेतु जेयासि मिषे।
अचित्य जें ॥ ८.८७. तरि मज माझि भूतें हें ही
वाच्य। जें सर्व मी ह्मणौनि ॥ ९.७०. हें सर्व ही
सर्वेश्वर। ऐसा प्रतीतिगतु जो पतिकर। तो
बाहिरि होभावा गोचर। लोचनांसि ॥ ११.२९.
जें सर्व ही जगा परीतें। जें एक सर्व ही देखतें।
जें तळें(वडें) बोळिजे तें। पैल वस्तु ॥ १७.३६६.
२.३१५, ३.११०, ५.१२, ६.४०५, ७.५२,
७.६५, ८.११०, ९.५९, ९.८५, ९.९९३,
१०.२०१, ११.५२५(१), ११.५२७
(२), ११.५२९ (२), १२.३६, १२.७९,
१२.१३७, १३.९, १३.१४, १३.२९५,
१३.३१०, १३.३४२, १३.८६९(१),
१३.८७१(१), १३.९३३, १३.१०००,
१४.३९, १४.२२३(१), १५.४६२, १५.५०७,

१५.५३०(१, २), १६.१९, १६.९६,
१६.३५२, १७.१७, १७.८९, १७.१९३,
१७.२८२, १७.३३९, १८.४७, १८.३०२,
१८.५९७, १८.७४६, १८.८६९, १८.८९५,
१८.९१५, १८.११०८(१), १८.११९०(१),
१८.१२१८(२), १८.१२५१, १८.१३७२,
१८.१३७४, १८.१४०२, १८.१५५४,
१८.१७५८. सर्वा गीता १८.१२२९,
सर्वा—जें तूं चि तूं सर्वा(वा) पया।
कवणा बोधु कवणा माया। १४.६, ११.३०९,
१८.९७४, १८.१७७७. सर्वा उपरि
१४.४३, —कलिं १५.४७६, —परीं
४.११३, १७.१०९, —वेगला ११.५२९(१),
—हीं हित १७.२१७; ब्रह्मादि सर्वा भूतां
९.२८८; सर्वाचें सर्व १८.१२१८(१); सर्वातें
आवरुनि असे १३.८७८; सर्वि प्रकारिं
१५.५३५; सर्विहिं—जेया सर्वत्र सर्वपणें। सर्विहिं
कालिं असणें। जें पाहूनि चितणें। हिंपुटी जालें ॥
१२.४३(२); सर्वा—भांडवटशराविं। जैसी तदाकार
असे पृथ्वी। तैसें सर्व होऊनि सर्वा। असे जें वस्तु ॥
१३.८६९(२), जें नेणतें माझें प्रकाशूनि। अन्यथात्वे
मातें दाउन। सर्व ही सर्वा भजौनि। बुझावितसे ॥
१८.११०८(२), सर्वा परीं २.६२; सर्वै, सर्वही,
१६.१८९, १८.५२४, १८.१०६९,
१८.१४०४, सर्वै परीं १.११४, १२.३०;
सर्वपणें—तूं सर्वपणें तैसें। पातलासि सर्व ॥
११.५२७(१), १२.४३(१), १३.८७१(२);
सर्वांग, आंग पहा; सर्वांतीत—सर्व मी सवेगलु।
सर्वांतीतु मी ॥ १८.११९०(२); सर्वाधिकारकै-
पवित्र १८.१४१६; सर्वान्नरस १७.११३, —थं
१३.१०४२, —गम १८.१६५१, —त्म
१८.९९७(१), —त्मक १७.३८०, १८.९१३,
—दि १३.८८२, —दिकवें १७.३६७, —दी
१४.५८, —भरणीं १७.१८०, —रंभ १४.३६३,
—हारसंयमें ४.१४५; सर्व व इंद्रियें यांचे संदर्भ
इंद्रिय पुढें पहा; सर्वेश्वर, ईश्वर पहा; सर्वोत्तम
४.१०, ९.४१४, १४.२२३(२), १५.५१५,
१८.९९७(२); सर्वोपकारी १८.१७०७;
सर्वोपशांतिप्रमदे १८.१३११; सर्वोपाधि-
विनासें १५.४७७; सर्वोषधी, अखद—ओखद

पहा; सर्वकर्म, कर्म पहा; सर्वकाम, काम पहा;
सर्वकाल ८.२५४; सर्वक्रिया-प्रवृत्ति १८.४७४;
सर्वगत, गत पहा; सर्वगीतादर्शन १८.३०,
गीता पहा; सर्वगुणिं १८.१६३१; सर्वज्ञ—
हैं असो काये क्षणावें। सर्वज्ञ जाणती स्वभावे।
४.२१४, ७.२००, १३.७१६, १५.३७,
१५.१४०, ज्ञ पहा; सर्वतीर्थ, तीर्थ पहा, —त्याग
१४.२६८, १८.१३३, —दल १८.४८७,
—दुःख १६.४२३, —दृष्टी १८.१४०८(२);
—दृष्टें १३.८७३, —द्रिष्टि १८.१३१६, —देव-
निवासें १८.१४०८(३), —देश, सर्व ठिकाणीं
असणारा, ११.५२६, —देशीं, सर्व ठिकाणीं
१८.१५५३, —वेह २.१७७, १३.१११५,
—दोष १८.७४९, —धर्म १६.१०७, —नाश
१६.३८६, —निरोध ६.३४८, —प्रकारिं
१८.१७३८, —प्राणें १.११०, —बंधलक्षणें
१८.१४०५, —भाव, भावणें पहा, —भूत,
भूतणें पहा, —मंगलीं १८.१७७५, —मार्गीं
१८.१५१९, —रूप २.१४९, १८.१४०८(१),
—वसति १८.१३४८, —वाङ्माय १८.१३१४,
—विषयिं १७.३१, —विसांचेया १४.२,
—वृत्तिवैभविं १८.३४६, —व्यापक ११.५२५
(२), —व्यापार १८.१३४४, —व्यापीं
१२.१०२, —व्याप्ती १३.१००१, —शक्ती
१०.१६१, —शाख, शाख पहा, —संधी
१८.३३७, —संहार ११.३४१, —संहारीं हे
शब्द तोडावे, ११.४०३, —सिद्धी १८.१६२६,
—सुख, सुख पहा, —स्नेह, १८.७७९.

सर्वत्र—सर्व ठिकाणीं, सर्व ठिकाणीं असणारा, सर्व
प्रकारें, पूर्णपणें. सर्वत्र सदोदितु। परिपूर्ण हा ॥
२.१५०. जो सर्वत्र सदा सरिसा। परिपूर्ण कां
चंद्रु जैसा। २.२९७. २.१७७, ३.१३४, ५.६०,
५.१००, ६.३९७, ७.१३०, ९.२८०,
९.५१२, १०.१४३, १०.१६८, ११.६८८,
१२.४३, १३.८७५, १३.८७७, १३.८७८,
१३.१०७१, १३.१११५, १५.२५४,
१५.३७९, १५.५२९, १६.९८, १८.१३३,
१८.९५०, १८.९५२, १८.१०४७,
१०.१११८, १८.११४२, १८.१२४९,
१८.१३५२, १८.१३७२, १८.१३७४,

१८.१५५०. सर्वत्र सदा सम ४.६९, ५.१५;
मज सर्वत्राते ९.१६५; माते सर्वत्र वसने करि,
पूर्णपणे, १२.१५; येकं ठांडे...सर्वत्र ४.१०१;
सर्वत्रताहं १८.१२४३, ज्ञानदेवी—‘सर्वत्र नाहं’,
कुंटे—‘सर्वत्रता हे’ १८.१२४९.

सर्वथा—नेहमीं, सर्व वाजंतीं पहातां, सुळीही.
जैसा राजकुमार पदच्युत। सर्वथा होये उपहत।

१.२६८. मीं सर्वथा न जुझे एथें। भरवसेनि ॥
२.८२. जें सर्वथा सर्व ही नोहिजे। तें अद्वया नूतें
लागिजे। १७.१७. १.१९५, १.२१०, २.६६,
२.८४, २.१२०, २.१२२, २.१२४, २.१४३,
२.१६३, २.१८२, २.१९९, २.२२५,
२.२२७, २.२३१, २.२४४, २.२४७,
२.२५५, २.२९३, २.३१५, २.३२७,
२.३३१, २.३४१, २.३४३, २.३५८,
३.५०, ३.९१, ३.११५, ३.१६८, ३.१९७,
४.८०, ४.१२९, ४.२०३, ५.२६, ५.४१,
६.१९८, ६.३४४, ९.१३५, ९.२३१,
९.३५०, ९.३९७, ९.४१९, १०.५६,
१०.२७९, ११.१५१, १२.११३, १३.२७,
१३.१३२, १३.७३२, १३.७८७, १३.८८४,
१३.११३७, १६.२०३, १६.३६६, १७.२२,
१८.२१५, १८.२८८, १८.२९७, १८.५३२,
१८.८०६, १८.८३७, १८.१४७६. सर्वथैव
३.२६३.

सर्वदा—नेहमीं. मीं सर्वदा स्वतःसिध्द। मीं बाल
तरुण वृध्द। ९.१६३. २.१३५, २.२९२,
८.१०३, ११.२८४, १७.४०९, १८.१२६२.

सर्वस्व—सर्व कांहीं, सार, रहस्य. जें सखा सर्वस्व
आघवें। आह्वासि तूं ॥ २.५८. ह्यणीनि अयुक्तपण
मनाचें। तें चि सर्वस्व दुःखाचें। एथा कारणें
इंद्रियांचें। दमन नीकें ॥ २.३४७. १.१११,
३.११२, ८.२५९, ९.३८४, ९.५१५,
१०.५१, ११.११७, ११.६३१, १३.३३०,
१३.४४५, १३.६०६, १३.७४३, १३.८००,
१३.११४१, १५.३५९, १५.५४१, १६.१०५,
१६.२९९, १८.६१६, १८.९४१, १८.१६४०.
सर्वस्वाचा लोभु १३.३३१; योगाचें सर्वस्व
६.५३, १४.३८५; देहसर्वस्व १८.५९५,
मुख—६.४८०; सर्वस्वें—देखें मातापितरें

अविजति. निधें सर्वस्वें तोपु सवविजति. ६.३०,
३.२३१, ८.२५८, ९.३७३, ९.४२४,
९.५०३, ११.३२३, १८.१४७, १८.५८७:
सर्वस्वेंसीं भजावें ४.१६३.

सलग—सगळें, सर्व. गाय सलग्नी चि बालावी,
तोड अपवित्र म्हणून सगळीच गाय टाकावें
काय? १८.२०१.

सलगि-गी—मैत्री, लडिवाळसगा. सलगि—
आगि एथ ही सलगि करूं करि बीडें। तरि निवें
कें पां ॥ ९.५. ९.७, ११.१६. केलिये सल-
गिचा भार ९.१७; देवेंसि सलगि केली
११.५६९. सलग्नी—हें सलग्नी मियां झणितलें।
१.३३. परि अपत्त जैतें सलग्नी। बापेंसि बोलें ॥
११.५६५. ६.१३९, ९.२, ११.३२.

सलणें—टोचणें, बोचणें, छळणें, वास देणें, भय
पावणें. जी बुद्धितें सली। निश्चयातें दाली।
६.४१३. १६.१४५(२), १६.४१६. जगातें
सलित ९.४९७; जेया चित्तीं सले ना
१३.७३०; सल, नेट, जोर, छळ, स्पर्धा,
आगितें न संडी तापु। सलाते(तें) जातिचा
सापु। १८.७५३, १६.१४५(१); दीपाचेनि
सलें १८.६१५, पदिकराचेनि—, स्पर्धेनें,
१७.१०१, येकमेकां—, स्पर्धेनें, १७.१५०;
अहंकारासि अखंड सल सुप १३.१११;
उत्पेसे सल चढे १०.२४८; प्रेमभावां सल
चढतसे १०.२७०.

सलील—पाणी. सलीलीं पय जैसें। एक होउनि
मिनलें असे। २.१२७. ७.५६, ७.५७, १३.९०४,
१३.१०४६. शरीराचां सलीलीं, शरीररूपी
पाण्यांत, प्रतिविंबासारखा शरीररूपानें भक्त
दिसला तरी तो वास्तविक ईश्वररूपच असतो
यास उद्देशून, ८.१३६; सलिलें १५.४५५.

सव-सत्त्वा—सव—बरोबर, सह, येथें सारखी या
अर्थी. तैसी दशा माथें श्रवण वरि। सव लेंहे ॥
१३.५५७, ज्ञानदेवी—ते दशा मा या शिरीं।
पावेल गा ॥ १३.५५९, लेहणें पहा. सवा—(१)
बरोबर, समागम. किं तें चि संन्यास सवा ठेविजे
(ठेविजे)। सरितें पुडुती ॥ ६.५०, गृहस्थाश्रमाचें
ओझें टाकण्यासाठीं संन्यास घ्यावा तर संन्यासा-
श्रमाचें ओझें तसेंच डोक्यावर येतें. ११.२५०.

जिया तिया सवा १८.१६७४. (२) इच्छेप्रमाणें.
मोडूनि भांगाराचा रवा । लेणीं घडिजति आपुलेया
सवा । ११.६३४. (३) संख्या निदर्शक, सव्वा.
सवा लक्षु भारत १८.१६४०.

संवंग—स्वस्त. कां संवंगाची वीकरणें । महर्गिं वस्तु ॥
१८.८७८.

संवघडी—सोवती. ते हेतु ही संवघडे । पांच अथि ॥
१८.३०३.

संवचोर—सोवतीचा चोर, संभावित दिसणारा
चोर. संवचोराचें साजणें । तें वि तें प्राणु घेणें ।
१३.७४४. ८.१४५, १३.३३६. संवचोरां मैत्र
१८.७९४, —मैत्री १८.२४८; संवचोराचा
सांघातु ३.२०६.

सवडि—देखावा, रीत. बाहिर सवडिया भंगीं
१०.३०१, ज्ञानदेवी — 'बाहिरसवडिया', कुंटे
— 'बाहेरिसवडिया', बाह्यदृष्टीच्या रीतीनें,
१०.३२६.

सवता-सवति-सवता—वेगळा, वैरी. कृत्या-
कृत्यविसरा । सवते केले ॥ १६.३७९, योग्या-
योग्याचा विचार टाकून आपण जगावेगळे
आहों असें मानलें, ज्ञानदेवी — 'सोवतें केलें',
कुंटे — 'सवतें केलें' १६.३८१. सवति, सवत,
सवति जाली, सवतीसारखे वाटूं लागले,
१६.२३३.

संवतार—स्थिर, आश्रय (राजवाडे). ७.१३२.
संवदणि-सौदणि—परटाचें कपडे धुण्याचें
मांडें. संवदणि १८.१४०. सौदणि—सौदणि
फेडी थिगलीं । वळार्चि गा ॥ १३.४६४.

संवया—सहज. ९.५२८.

संवरणें-सावरणें-सांवरणें—आटोक्यांत येणें,
संभावून धरणें. संवरणें—देखें खेलतां अग्नि
लाविला । मग तो न संवरे जैसा उधळला । ३.२००.
३.२५१, ८.५५, ११.१९०. संवरितासि
११.२९०; संवरावेया ११.३६६; प्राण संवरिले
११.४४९; विश्व संवरलें १.१६०; असंवर,
आवरतां येत नाहीं अत्ता, असंवरें आनंदें
१८.१६०१. सावरणें १०.१८८. सांवरणें—
सुवायें मेघु सांवरें । १३.११४३. १८.१५४३.

संवर्ध—सहज मिळण्यासारखी. १६.४२६, हा
पाठ संवर्ध असणें संभवतें, अतिशय वाढणारी

या अर्थी, ज्ञानदेवी — 'संवर्ध', कुंटे — 'संवर्ध'
१६.४२९.

सवल—प्रातःकाळ, उद्यां, लवकरच. सूर्य उदैला
देखीनि सवले । १६.२३७. १३.७६८. विवलतिथे
सवले १६.३.

संवसाठीं—साम्याकरतां. साक्षिया संवसाठीं
१८.१४९९, ज्ञानदेवी, कुंटे — 'संवसाठी',
साम्यतेकरितां, १८.१५०९.

संवसरणें-संवसारणें—सावरणें, व्यवहार करणें.
संवसरणें—मी संवसरणि तेणें । संतांसि करीं कर्ण-
भूषणें । १४.१८, येथें तुमच्या कृपाभांडवल्यनें जो
व्यापार करीन त्यानें, यावर १४.१७ पहा.
संवसारणें, पुढें करणें. वागारे संसारावेया
गोविंदा । संवसारिलिया ॥ ११.२९१.

संवसार-संसार—प्रपंच, पसारा, विस्तार,
व्यवहार. **संवसार**—बोधाचा हा संवसारा । जाला
आमतें ॥ १८.१७३७, लाभ आम्हाला मिळाला
या अर्थी. ५.५४, १०.१२९, ११.३१८,
१२.८३, १२.९१, १४.२८२, १५.२४,
१५.७७, १६.२५९, १८.२५४, १८.५९२,
१८.१५६४. संवसारु हें कावखलें झाड १५.५२;
संवसारिची चिंता १२.८५; संवसारा जालेयां,
एकत्रित झाल्या तर, १७.३४८; संवसारदुःख
९.४३६, —व्यथा १२.१८१, —श्रांत ४.३२.
संसार—सायासें पुण्य आर्जिजे । मग संसार कां
अपेक्षिजे । २.२५३. संसारु वि संसाराचिया गांठी ।
लाउनि वैसवी पाटि । मोक्षत्रियेचां ॥ ९.४६ (१, २).
संसारा एसणें थोर बोझें । फेडिलें नगाचें ॥
१८.१४६०, गीतेस उद्देशून. २.२४६, २.३१८,
५.९८, ६.४४२, ६.४६१, ७.४८, ७.१४४,
७.१५९, ७.१६६, ८.१४१, ८.१९६,
८.२०४, ८.२३३, १०.१८०, ११.१०,
१३.१७२, १३.८६३, १५.३९, १५.४२,
१५.४३, १५.१०४, १५.२३०, १५.२४८,
१५.३१५, १५.४४३, १५.५४३, १६.८,
१६.६९, १७.२०७, १८.६९४, १८.८९६,
१८.९२७, १८.९५१, १८.१४५२. संसारिक
२.३५०, ११.३१६, —कु बंधु ३.८२; संसार-
अडवी १८.१२१५, —गजकेसरी १०.२५७,
—गुंति १५.३६२, —गौरव १५.३९४, —ग्राम

१५.४४१, -चित्र ५.१५५, -जात, -जान पहा, -तनसूयी १०.२, -तरु १५.२००, -तरु १५.५९, १५.१७४, -दुःख २.३३८, ४.२१९, -दुर्गती १८.१२६७, -पथधांत १८.१६४८, -पाटण १५.४३८, -पांती(नी), संसाराच्या पंगडीला, येथे स्नाह्याला, ८.२४२, -पुर १.२२, -धंव १६.४४६, संसाराचेनि बंधे १८.१२६६; संसारभय, भय पहा, -रण १८.१०४३, -राजधानि १५.४३९, -रुख १५.२१८, -रूपा रुखा १५.४८६; संसारवृक्ष १५.१३७, -शब्द ५.१२४, -सीण १७.३२८; देहसंसार १५.१८०, स्वर्ग-, स्वर्ग व संसार, माझि स्वर्गसंसाराचेनि लाववे। झांकवेना ॥ ८.२५६, आणि होउनियां शरीरी। स्वर्गसंसाराचां दोहीं वरीं। नदि जो पोढमरी। त्रिबर्गोपायें ॥ १८.७४२, २.२४४, ६.२८, ११.३२४, १५.३९५, १८.१३०१; स्वर्ग-संसाराकांटी, कांटी शब्द तोडला तर कांटी पुढें दिलेला अर्थ अधिक स्पष्ट होईल, १८.७७९; स्वर्गसंसारुपांग १४.१७०, पांग (२) पहा; संसारणें—संसारावेया, ११.२९१; संसारिया, संसारी, १४.३३.

सवा०—अनुकूल वारा, सहाय्य. सुवा० पुढें पहा. ११.३५०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सावावो’, सहाय्य, ११.३५५.

संवादणें—संभाषण करणें, परस्पर बोलणें, विवेचन करणें. गीताखु प्रसंगु। जो संवादला श्रीरंगु। अर्जुनैसीं ॥ १.५०. हें शब्देंविण संवादिजे। १.५८. १४.३२, १८.१५८३. **संवाद**, संभाषण, चर्चा, विचाराचा मेळ, अनुरूपता, तरि संवाद तो वि दश नु (दशानु)। १.१५, ३.२७१, ५.६९, ६.८, १४.४०९, १८.८१, १८.८४, १८.१५१५, १८.१५७३, १८.१५७९, १८.१५८२, १८.१५९६; संवादाचेआ गांवां आंतु ६.३११; संवादाचा बाडलां १८.१५६२, -चेनि मीसें १८.८०, -चा सुवा० ९.२८; संवादचतुःपथ १०.१०८, -फल, फल पहा, -सुख ४.५, १०.१४९, १८.१५७८, -सुष १५.४२४; कृष्ण-संवादे १०.१४८; संवाद-

कुसरी, संवादाच्या चतुर्थांति, पार्थवैकुंठ-संवाद-कुसरी १८.३७; श्रीकृष्णार्जुन-संवादसंगम १८.१६००; संवादिया, संभाषण करणाऱ्या, संवादिचां शिरोमणि १५.४१८; संवादियें, चर्चा करणाऱ्या, १२.१६१; विसंवाद, मेळ नसणें, कर्णानि वा व्ये मान्वा। विसंवाद ॥ ४.३७.

संवाद—सुबोधित. १५.१८५, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सर्वोव’, त्याच अर्थी, १५.१८७.

संवाहन—मदत. उद्ग. तोहे वि प्राचीन। नेंदी वि प्रवा संवाहन। १.७.३८. १.७.२६९, १८.३०४.

संविद्धि—जाणणें, ज्ञान, अनुभूति. स्वसंविद्धि, आत्मानुभूति, १८.११२७; स्वसंविद्धुमबीजप्ररो-हणावनी, १८.१०, दुम-दम पहा; स्वसंवेद्य, स्वतःला स्वतः जाणण्यास योग्य असा, १.१.

सवियां—स्वतः, तत्काळ, सहज, पूर्णपणें. जें अमृत ही परि नावडे। ऐसें सं(स)वियां वि अरोचक जें पडे। ४.१९५, स्वभावतःच. आणि अनुष्ठितां प्रांजला। सवियां चि ॥ ५.७, सहज, सोपा. १०.१२३, १०.२९९, ११.९२, ११.१३३, ११.१६९, ११.१९६, ११.३२३, ११.४२६, ११.६०१, ११.६४२, १२.१९, १३.८५४, १४.१३८, १५.४३८, १७.४७.

सवे—संवय. ऐसें वि स्थैर्याची होईल। सवे एया ॥ ६.३८१. ८.१०९, १२.२२. याचक सवे ११.११७, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत सवे ऐवजीं ‘स्वेच्छा’ असा पाठ आहे, ११.११७.

सर्वे—त्याबरोबर, लगेच; हा शब्द इतर शब्दांस जोडून किंवा सुटा आलेला आहे. व्याधिते दावी। सर्वे चि हारवी। ६.२२०, लगेच. पैं पृथ्वीचा घड कीजे। सर्वे चि पृथ्वीसि निले जरि मेलविजे। ७.६४. म्ह(ह्म)णानि दिवा पालवे। सर्वेचि तेज माहवे। कां रविर्विवासर्वे। प्रकाशु जाये ॥ १२.१००(१,२), लगेच, प्रकाशाबरोबर. ६.४९, ६.२१४, ६.२३५, ७.४७, ७.६७, ८.७, ८.२१, ९.५, ९.९०, ९.३२५, ९.४९८, १०.४२, १०.२८५, ११.१४२, ११.४४८, ११.५८२, ११.६४६, ११.६६३, ११.६८१, १३.४४, १३.११४, १३.४८७, १३.४८८, १३.६३०, १३.६६३, १३.८०४, १३.९३०, १४.२२३, १५.२६०, १५.३३२,

१५.३९०, १८.१०३७, १८.१२३१. सर्वे
चि ह्यणे १६.३४७; अबोधनासा सर्वे
१८.९६६; नारी सर्वे बैसौनि १७.१५९;
पावो सूदलेया सर्वे १३.६८४; श्रवणा सर्वे
१३.११५३; अस्तुसर्वे, सूर्यास्तावरोवर, १०.८६,
उत्तरां-११.३९, एका-२.१०९, जन्मा-
९.४००, तुलगा-१.१२७, तेया-२.१४१,
दीपा-३.११०, दृष्टी-२.७२, रात्री-
१८.९६५, वोल्खी-३.३६, सकृती-
६.२४६, संतोषा-८.५३, सूर्या-१३.६०७.

संशय—शंका, संदेह. ह्यणौनि संशयाह्नि थोर।
आणिक् पाप नाहिं थोर। ४.२०१. ४.२०७.
संशयात्मक ४.२०४; **संशयरूप** ४.१९४;
संशयो ४.६४, ६.४२९, १०.१०६; **संशङ्**,
डोल्याचें हीं पाहाणें। संशङ् घाली ॥ ४.८५,
४.१९६, ४.१९९, जरि संशङ् पडिला
४.१९७; **संशैया**, संशयी माणसाला, ४.२००;
निःसंशैयां, संशय नसलेल्या माणसांना,
५.१४६.

संशृती—संसार. १४.४९.

संसर्ग—संबंध. संसर्गें कालकूट मरे। २.१५.
३.२१२, ३.२३०, १३.१११७. **संसर्गामाजि**
३.७२.

ससाणे—सणाण पहा.

ससुर—सासरा. १.१८२, १.२२३.

संस्कार—पूर्व कर्मांचा मनावर झालेला परिणाम.
संस्कारवसें १८.४४४; **संस्कारसिद्धा**, प्रकृतीस
उद्देशून, १८.१२८१; **पूर्वसंस्कारसंदे**, पूर्व-
संस्काराच्या अनुरोधानें, १८.११४६; **प्राचीन-**
संस्कारशेवें १८.४२८; **सकलवासनासंस्कार**
९.२९३.

संस्कृत—संस्कृत भाषा. मूलग्रंथिचेया संस्कृता।
सर्वे नीट मन्हाटी पदतां। १०.४२. **संस्कृताचीं**
गहनें तीरें ११.९; **देशी आणि संस्कृत वाणी**
१०.४४.

संस्था—मूल रचना, व्यवस्था. जें श्रिटि आदि
संस्था। ब्रह्मेनि केली ॥ ३.८५. **वर्णभेद संस्था**
४.८०; **सांख्यकर्मसंस्था** ५.२६; **सांख्य-**
मतसंस्था ३.३३.

सस्य—धान्य, विशेषतः भात. कां फलें सरे

वाढणें। सस्याचें जेवि ॥ १८.४७२. १८.१२८.
सस्यांतीं, कापणी व मळणी झाल्यावर,
१४.३४९; **सस्यादि...** धान्यजाति १५.३७३;
सस्यसुखाचा भोगु, धान्याच्या विपुलतेस
उद्देशून, १८.३५३.

सह—त्या त्या वस्तूवरोवर. सहोजलें ११.१३४,
उजलणें पहा; सहोदर, उदर पहा; सहकार
सहाय्य, सत्वशुद्धिसहकारें, अंतःकरण-
शुद्धीच्या सहाय्यानें, १८.२५७. **सहज-सहजें-**
सहाजें, सहित पहा.

सहज-सहजें-सहाजें—स्वयंभू, स्वाभाविक,
स्वाभाविकपणें, आपोआप, सोप्या रीतीनें. सहज
—ऐसें अनादि जें सहज। तें गा मीं विश्वश्रीज।
७.४१. मज सहजातें करिति। स्वयंभातें प्रतिष्ठिति।
९.१६२, मी जो स्वयंभू त्या मला मूर्ति रूपानें
तयार करतात व स्थापना करतात. ९.४२,
१२.१२५, १४.९७, १४.१९९, १४.२८४,
१८.११११, १८.११२४, १८.२१९०.
सहजु अधिकार १८.८८७; **सहजीं**—**सहजीं**
चिन्हें १४.२३५, — **मनबुध्यादि** १४.१०१;
सहजकृपामंदानीलें ७.१८२; **सहजस्थिति**
१८.११०७, —**ती** ८.१८. **सहजें**—ह्यणौनि
सहजें सांडला। कर्मसंगु ॥ ३.१४६. तें तेया
नावें सहजें अव्यक्त। आणि आकारवेले तें चि
होये व्यक्त। ८.१७०. ११.५०४, १४.२७८.
सहाजें—मग नेणवे चि तेयातें ह्यणितलें।
अक्षर सहाजें ॥ ८.१००. ८.२१५.

सहन—सोसणें, क्षमा करणें. सहनसिद्धी, क्षमा
करण्याचें सामर्थ्य मिळविणें, १०.८१.

संहरणें-संहारणें—मारणें, नाश करणें.
संहरणें—एकैकाचेनि मनोव्यापारें। हें विश्व
होये संहरे। १.१०६. २.१६१. **संहारणें**—
(१) आवरणें, सामावून घेणें. ह्यणौनि
प्रसन्न होई वेगीं राया। संहारीं आपुली
माया। ११.३८०, आवर. ११.५९८. योगु
संहारिला, सामावून घेतला, ११.६३९.
(२) नाश करणें. अरे कोण्ही कव्हाणातें न
मरी। पथ मीं चि हो सर्वसंहारीं (सर्व संहारीं)।
११.४०३. तरि मीं काळु गा हें फुडें। लोकु
संहारावेया वाडें। ११.४४६. १०.२५३,

१३.९२६(२). आषाढं जग संहारो १८.४२९;
सृजी पाली संहारी ५.८२; संहार, नाश,
संहार जेणे संहारे । १३.९२६ (१), संहारखेचरें,
आकाशांत फिरणारीं, नाश करणारीं भुतें,
११.३४०, -तेज ११.२९७, ११.३५३,
-त्रिपुरेचि घेजे ११.३३८, ज्ञानदेवी, कुंटे-
'संहारत्रिपुरारीचीं यंत्रें' ११.३४३, -वात
१५.१२६, -वाहार ११.४४९, वाहर-वाहार
पहा, -समैचा ११.३७४; संहारें-(१) संहारानें,
सर्वसंहारें ११.३४१, १३.११०७, (२) नाश
करणारीं, तैसि संहारें नूझीं सुखें । देखीनि धोरु कें
आह्मां पारुख । ११.३७५; संहारकें ११.१३०.

सहसा—एकदम, एकाएकीं. तें आटीनि गेलें
अंतःकरण । विरालें सहसा ॥ ११.२४१. जागता
नरु सहसा । निद्रा पाडीनि जैसा । १३.१००७.
सहसा चेश्ला अद्वया- । नेदपणें जो ॥ १८.४०२.
११.३१, ११.९७, ११.२९२, ११.३१७,
११.३४५, १४.१९१, १५.१८६, १५.४१०,
१५.४२६, १७.४२१. सहसा मोडतु मांडतु
१५.१३७, -मुद्रा लावावेया १०.३१, -मुद्रा
सोडिली ११.१२१, -बन्हि रिगतां १८.१५२१.

सहित—सह पहा. तेव्हाहि आपणपेंन सहितें । ये
अशेष हीं भूतें । ४.१६८. तैसे सर्व इंद्रियें सहित ।
मजमाशि सुनि चित्त । १२.३६. रहितु ना सहितु ।
१३.११०४. विश्वस्वप्ने सहितें १६.११; सर्वसुखें
सहित ३.१०१; नित्ययागसहितें ३.८६;
मनबुद्धीसहित १२.१०४.

साइखेडें-साईखेडें-साईखेडें-साएखेडें—
कळसूत्री बाहुली. साइखेडें—आतां स्रजतंतु तुटलेयां ।
चलू चि ठाकें साइखेडेया । १६.१८२. साईखेडें—
स्रजें विण साईखेडें । वा० जैतें ॥ १३.३०१.
साईखेडें—साईखेडेनि कां प्रार्थीवें । स्रजथारातें ॥
९.३०. साएखेडाचें बाउलें १८.१७४७;
साएखेडें १५.३३३.

साइला—झोंपलेला. सेजियां घरा साइलेयां,
शेजारच्या घरांत झोंपलेल्यांना, १३.५७३.

साउमा—प्रत्यक्ष, पुढें, समोर. तेथ साउमा घेआवा
उवावो । १६.६१. माघुतसाउमें १४.२८३,
माघुत-माघौत पहा.

साउल—पांढरेपणा. दाढी साउल धरी । १३.७५६.

साउली—सांचली, विसावा, प्रतिविंब. बेरि
शरीराचां सलीली । अस्तेपण ते साउली । ८.१३६.
जें रूप चि नाहिं उमैं । ते साउली काळाची डोमे ।
१८.२६२. ६.२७२, ७.६२, ८.१३१, ९.४,
९.४३३, १२.८, १२.१९८, १३.५९३,
१३.५९४. सर्पफणिवी साउली ५.११६,
संवसारश्रान्ताची—४.३२; साउलिये खेंव
दीधलें १७.४१४; साउली न पांतां, प्रतिविंब
न पहातां, ९.१४८.

सांकड-डि-डी-डें—कटीण प्रसंग, उणीव,
संकोच, संकट. **सांकड**—तेवि आवडेतैसा सांकडु ।
आचरतां जन्हीं दुवाडु । ३.२२०. अथवा प्रवासें कां
पीडां । सीणलें जें सांकडां । १७.२०५. ११.३०,
११.३१९, १३.२१०, १४.१६२. सांकडा
बोला ३.२६२; इये सांकडां १८.१५६७;
प्रेमलांचें सांकड १०.१२१; स्वधर्मु सांकडु दे-
खौनि १८.९२२. सांकडि—मिड सांकडि न
धरवे, मीड संकोच न धरतां, ११.८०. सांकडी
—जेयाचिया आवडी । नगणित ब्रह्मचर्याचीं(चीं)
सांकडीं । निष्ठुर होउनि बापुडी । इंद्रियें करिति ॥
८.१०४. भेदाचीं सांकडीं ७.१७४. सांकडें—
जरि चिंतामणि हाता चडे । तरि वासनेचें कवण
सांकडें । ३.२३. लेहाचें सांकडें परिसा । न जोडे
आंधारु रवि जैसा । १५.२६२. ३.१६०, ४.१४१,
६.३२, ६.१४४, ६.३१३, ८.१३२, ८.२५३,
९.३८३, ११.१५१, ११.३९९, १३.५५२,
१३.६०५, १५.४७४, १५.५२२. सांकड-डी-डें,
फेडणें क्रियापदाबरोबर, सांकड फेडूनियां ११.८७;
सांकडी फेडितां १६.१९९, -फेडी ११.५८८;
सांकडें फेडिलें ६.३४३, -फेडी ११.१०९.

सांकडणें—अडकणें, संकटांत पडणें. जो मूलबंधें
अडला. अपानु माघौता मुरडला । तो सवें चि वरि
सांकडला । फांकु धरी ॥ ६.२१४. परबुद्धिचा पैसु
सांकडे । १६.११०. सांकडलेया धर्मांचेनि कैवारें
१०.२३२; जो गर्भवासीं सांकडला होता
१८.१५००; पंचात्मिकीं सांकडे, पंचभूतात्मक
शरीरांत अडकून राहतो, ६.४००, ज्ञानदेवी,
कुंटे—'सांपडे' ६.४०१; सन्माचें सांकडे
१३.१८७.

साकांक्ष—आशा धरून, उत्सुक, संशयित. परि

सुमुक्ष इतर । साकांक्ष जाले ॥ १६.४७, इच्छा वाढली. ३.१६२. साकांक्षे आराधने ३.९०; बोलु...आह्यां साकांक्षु, आम्हांला संशयांत घालतो, १७.३४.

साकार्यता—आकारयुक्तता. १४.२७३, 'सकारण -ता'—ज्ञानदेवी १४.२७५, कुंटे १४.२७६.

साकें—सकें-साकें पहा.

साक्ष—प्रत्यक्ष पाहणे. या शब्दापासून आलेले साक्षात्, साक्षि-क्षी शब्द दिले आहेत. साक्षात्-साक्षात्कार ११.३६५, ११.६८४, आत्म-१८.१०७७; साक्षि—पापपुण्ये अशेषे । तो पासि चि असतु न देखे । आणि साक्षि ही दोहों न ठके । परि गोठि काइसी ॥ ५.८०, ५.१३४; साक्षिभूत, भूतणें (१) पहा; साक्षी—नाना काष्टि नाव मिले । ते नावोडेनि चले । चालिजे अनिलें । उदक साक्षी ॥ १८.३०७, १८.४५४; साक्षी मी अकर्ता १४.२९१; साक्षी ठेविला १३.५९६.

साक्षेप—जाणून बुजून, विशिष्ट हेतूने. तैसे फोकरितां तप । कीजे जें साक्षेप । १७.२४८. साक्षेप न बोलों ७.४३; साक्षेपा रिती पाहे १८.१६३२.

साखल-सांखल-सांखळ. साखल—नियमा-चिया साखला वाहाणें १८.६३४. सांखल-तिकडी सांखल, तीन कड्यांचीं सांखळ, १६.४३५, सं. वा. श. पहा, लोभामोहाची -१६.२६४; तृष्णेचिया सांखला ले १४.१७१, उत्संकु व उंछंखल पहा.

सांख्य—षड्दर्शनापैकीं एक शास्त्र, सांख्य मार्गी; विचार, ज्ञान या अर्थीही हा शब्द आलेला आहे. एक ज्ञानयोग ह्मणजे । तो सांख्य अनुष्ठिजे । ३.३६. जेया मार्गोंतें जगी । सांख्य ह्मणति योगी । १३.९५२. ३.४३, १३.३६. सांख्याचेया गांवा ७.४२, -चिया प्रतीती १४.६९, -चां सिद्धांति १३.९०; सांख्याहूनि प्रांजला, सांख्ययोगापेक्षां सोपा, कर्मयोगास उद्देशून, ५.१६५; सांख्यीं योगीं ५.२९; सांख्यकर्मसंस्था ५.२६, -बुद्धि १०.२३, -मतसंस्था ३.३३, -योग, सांख्य व कर्मयोग, ५.३१, योग पहा, -वेदांत १८.२७७, -शास्त्र १८.५१६,

१८.५२०, -सद्भा १८.१४२५, -स्थिति २.२३०; सकलसांख्यसिंधु १८.१४४६.

सांग—अंगासहित. सांगोपांग, अंग पहा.

सांगडी-सांगडें-सांघडे-सांघडें—मिळणें, मिसळणें, त्या सारखें, त्या बरोबर, तरण्याचें साधन, तराफा. सांगडी—एक विद्येचिया सांगडी । घेतल्या अहंभावाचिया डोंडी । ७.८१, विद्यारूपी तरण्याच्या साधनावर कांहीं जणांनीं अहंभावाचे घोडेही घेतले आहेत. उताराचिचे सांगडी । ठाके ते पेली चि थडी । १८.२५३, उतारासाठीं योजलेला तराफा अलीकडच्या कांठाशींच राहतो, भोगाच्या इच्छेमुळें पुनः नदीवर फेरे चालूच राहतात या अर्थी. १३.८९६. सांगडें—आणि इछिलेया सांगडे (डें) । इंद्रियां आमिप न जोडे । १३.१२६. वांचूनि सोनें सोनेवां सांगडे(डें) । सोनें चि जेवि ॥ १३.८९१. १८.१२०, १८.१७५४. मोहाचेनि सांगडें १३.२५१. सांघडे—तै गुण देखे सांघडे । सभ्यु जैसा ॥ १४.३४०, 'गुणदोष सायिखडें'—ज्ञानदेवी १४.३४३, कुंटे १४.३४४. ५.२५. सांघडें—तैसें सोखासना सांघडें । सोइपें होये ॥ ५.८, सुखकर वाहना-सारखा सुखकारक होईल असा. १२.३१.

सांगणें—नेहमींच्या अर्थी, स्पष्ट करणें, विवरण करणें. सांगतां—सांगूं जातां, हा सांगतां अपारु असे ४.१९०; बुद्धियोगु सांगतां ३.३३; सांगतील—मग अपेक्षित जें आपुलें । तें ही सांगतील पूसिलें । ४.१६६; सांगावें, सांगावयास जावें, उपदेश, ऐसें तूझें हीं सांगावें । १०.५८, १३.८४३; सांगिजतील १०.९१; सांगें—तेयां काब्येक सांगें । जें मीं करि ॥ १२.८२, १२.१७७; सांगों—आणि तुज चि किं बुद्धि सांगों । ११.५४२, १३.७२; न संगों १८.८०६. सांघणें पहा.

सागर—समुद्र, सांठा. कां टिटिमु चांचुवेन्हीं । माप सुये सागरीं । १.६८. सागर शोषूनि उधवला । अंबरासि ॥ १.९०. घडघडीत अंबर । उचंबलत सागर । १.१२९. जैसी अक्षोभता सागरीं । अखंडीत ॥ २.३५६. भरति गमे सागरीं । सरिता जैसी ॥ ६.३०४. जैसे सागरा पजनि सरिते । मुरुडावें

ठेले ॥ ७.१२१. सागरें कवणी टाई नाहवें ।
 १.११. नवरत्नां भराव सागर १२.११. वरिषावें
 बीज सागर । जलें जैसा चिमर १२.१५१. कां
 न विद्वे चि नागरें वडवानळ ॥ १४.३०३.
 १२.३७, १३.२९३, १३.३८०, १३.९१६,
 १४.१२०, १४.२३३, १५.२६९, १५.२८६,
 १६.३७१, १७.३२२, १७.४०५, १८.७८९,
 १८.१०८२, १८.१३६८. सागराचां पाणीं
 ९.७४, -पोटीं, वडवानळास उद्देशून,
 १८.६८१, १८.१३९२; अनर्थाचा सागर
 ८.१४७; अभ्यासांच सागर ५.१५८;
 अमृताचां सागरिं १२.२६, -सागरीं ७.१४८;
 आंलिचा सागर ४.१७०; मनोरथाचां सागरीं
 १८.७४३; मर्यादाचा सागर १८.१३;
 मातलिये सागरिं १३.८०३; रसाचां सागरीं
 ७.१८३, सप्तधातुचां- ६.२३५,
 सुखदुःखाचां- ९.४०२; सागरावरि ९.४५७;
 जैसा कळोलु सागरिं अनन्यु १५.५३५;
 तरंगी(गीं) सागर सांभावे १०.६९; सरिता
 नेणजति सागरें १८.५२७; सरितांतें सागर
 केचि त्यजी २.६०; सागराचा बोंडु भरावा काड
 ११.४२५; सातां हि सागरा(रां)तें
 १८.१७५६; सातें सागरीं ११.५६; अमृतसागर
 १६.२२, उन्मेख- १४.२४; ए(पु)क्यवीचि-
 सागरा १४.३०३; क्षीरसागर, क्षीर पहा;
 गीतासागरतरंग १८.१६५३; ग्रंथसागर
 १८.१७५९; दर्पसागर १६.३९१; पूर्वापर-
 सागर १८.१५७२; विवेकाष्टसागर २.३७३;
 वेदार्थसागर १.७२; श्रीकृष्णसूक्तिसागरा
 १५.७०; श्रुतिसागरसमुद्रा १०.४, श्रुति-ती
 पहा; अंबरा ६.८७, हा पाठ सागरा असा
 ध्यावा, ज्ञानदेवी, कुंटे- 'सागरा' ६.८७.

सांगात-सांघात—सोवत, संबंध, लोकसमुदाय.
सांगात—तेथ तो भगवंतु । जो निःसांगाचा
 सांगातु । ६.३८, सोवती. **सांघात**—ना तरि
 प्रलयवन्दि महावातु । मयां दोवां जैसा सांघातु ।
 १.११८, भीष्मास उद्देशून. न साहे जो नांव ।
 सांघाताचें ॥ १३.५१८. १३.१४९, १६.४३०.
 फुलाचेनि सांघातें १८.८१९; चित्ताचा सांघात
 ८.९४, संबचोराचा- ३.२०६; सुखाचेनि

सांघातें ६.३८७; अवोधु सांघातु गेला
 १८.११००, ज्ञानदेवी, कुंटे- 'सांघात'
 १८.११०६; सांघातु आणि संगु १८.८६;
 सांघाती—सोवती, सांघातीपणें ११.५३३,
 १८.१४५१.

सांघणें—बोळणें, उत्तर देणें, वर्णन करणें, उपदेश
 करणें. या क्रियापदाचीं अनेक रूपें व उपयोग
 केलेले आहेत, त्यांपैकीं काहीं येथे दिले आहेत.
सांघ—आतां दानिचें जी लिंग । व्यक्त मज सांघ ।
 १६.१३५, सांघ पां २.१३, २.४४, २.९५,
 ५.११६, ६.३६०, ८.६५, १८.१५३०,
 सांघपां (सांघ पां) २.२०२; सांघत—आदि
 सांघत असो आपसें । वरि पूसिले तूवां ॥ ६.१६२,
 सांघतु असे २.८१, सांघतसे २.३६९,
 १८.३४, १८.१४३५, -सैं १७.८१,
 १८.१३४०, -सों—परिवसैं ते सांघतसों ।
 नागिणि गोठि ॥ १४.२७७; सांघतां—क्षणानि
 सामान्य ना नोहे । हे सांघतां वडिलि गोठि आहे ।
 ७.१४, १६.३११, १८.१३६६ (२), सांघतां
 अलौलिक असे १५.५१, -वाचा रडे
 १६.४१८; सांघति ६.१, ज्ञान- १३.१७८;
 सांघतियां चि रीती ६.३३०; सांघतील
 ६.३३५; सांघवलें ५.६७, सांघसि—
 तोंड भरुनि सांघसि १८.१५४७; गोठि सांघसी
 १०.१८३; सांघा २.२८७, ६.४१०, -हणों
 ११.३१; स्वरूप सांघा १५.४२८; सांघां—
 हें रूपक परि असो । सांघां उवळ जैसें परियसों ।
 ७.२७; सांघाल ६.१४१; सांघावा-बी-वें—
 मज विवेकु तो सांघावा । मन्हाटा जी ॥ ३.१७,
 भी पूसैन आतां सांघावा । २.२८५, सांघावी
 ४.३९; नीकें तें आढां सांघावें । २.५८, हें एक
 काड सांघावें । ६.४०६, २.२८९, ३.२०,
 ५.१६३, १८.१३२८; बहू बोळौनि सांघावें
 ९.२९६, हें असो काड- २.१९०; हें सांघावें
 काड ९.३९०; सांघावेया—जेयातें सांघावेया
 वेद बोवडे । ११.१४६, ७.१०४, ८.१६३,
 १०.१६४; सांघावेया लागि १५.४२९,
 -जावो(वीं) न ल्हाये ११.३८८, -चेनि ज्याजें
 ९.५२०; सांघिजत—साधिजत १५.४०,
 हा पाठ सांघिजत असणें संभवतें; सांघिजतसे

१८.१२३२; सांघिजति—कवतिकीं सांघिजति
 १०.२५४, सांघिजती १०.४०, १८.७२९;
 सांघिजे—तूझें स्वरूप आघेवें । सर्वत्र सांघिजे ॥
 १०.१४३, ५.४; सांघिजैल—ते श्रीमपवीं संगति ।
 सांघिजैल ॥ १.५४, ३.१८२, ४.१५३ (जै),
 ६.१३, ६.१९२, १०.५३ (२) (सां),
 ११.६९७, १८.५९१, १८.६९२; सांघितला
 —सांघितला चि अभिप्राय ॥ लां(सां)घिजैल
 पुडुती ॥ १०.५३ (१), ४.२६, ६.१५१,
 ६.३३३, १८.१२३०; सांघितलिं —
 आखरें सांघितलिं १५.५५९; सांघितली
 ३.१३८, ४.३५, १८.७६३, सांघीतली
 १८.१४३१; सांघितले—सांघितले तुज
 विशद । १३.१५०, भाव—१०.१७२, याग
 —४.१५४, विशद—१८.७२७; सांघितलें
 १०.१३७, १२.२२६, सांघितलेयाचें साचपण
 १०.१३८; सांघीतले ४.१३९; सांघे—
 मुनि सांघे नृपनाथा । जन्मेजया ॥ १.४८,
 १८.१५०६, १८.१५७०; मुरारि सांघे
 ३.१२६; सांघें—मीं सांघें मन्हाटिया भंगीं ।
 १८.१७०८, १८.७६६, १८.९३२; सांघें—
 सांघें मुख केवि पाहिजे । तूझें दृष्ट्या ॥ १.२२७,
 मग सांघें आमचें काइ उरैल । १.२३४, सांघें
 महाफणि दडुंरें । गीळिजे काधि ॥ २.१५, २.६३,
 २.२०७, ३.८, ३.३१, ४.६, ५.३८,
 ११.५५०, १४.२७, सांघें पां १.२६३; सांघें
 बापां (बापा) ५.१६८; सांघैन—जें सकल
 कर्माचें धीज । कारणपंचक तुज । सांघैन पेसी पैज ।
 घेतली कां ॥ १८.२९६, १.१०३, २.१०३,
 ३.३२, ४.८७, ५.१४, ६.३१, १८.५४५,
 १८.६२७, ग्रंथु सांघैन १३.११६४, प्रसंगें—
 १.९७; सांघैल २.३७४, ३.२६९; सांघों,
 सांगूं, सांगवयाला, आतां आणिकाचिया गोठी ।
 तुज सांघों काइ किरिटी । ३.१५९, यया वरि सांघों
 बैससी । कां सांघतां माष हीं देंसी । १८.१३६६
 (१), १८.१००४, १८.१२१७; सांघों आइक
 १८.८२९, — काइ ५.१०७, ६.१६०,
 ६.२६५, — काइ एकैक ५.४५, — जाअं
 ११.७८; उपपत्ती सांघों १८.१४१७,
 काहिं—१८.३९३, केती—१३.४५०, क्रिया—

१८.८७६, चिन्हें—१३.७११, ज्ञान—
 १८.५२३, निवाडु—१८.१४४, संक्षेपें—
 ५.१४९; सांघौनि १.१७३, ३.२३४; सांघणें
 —तैसें पूसणें सांघणें । तूझें माझें ॥ १५.४२१,
 १५.४१४; सांघता, सांगणारा, जेणें सांघतेया
 बोलावें कुंटे । ७.९, वाधावा सांघतेया १८.८९९;
 सांघणें, न सहित—न संघणें १५.४३५;
 न संघे ४.१८६; न संघों १७.१६७.

साच—खरें, शुद्ध, योग्य. एणें दलभार आघवा ।
 साचु आमचा ॥ १.१२४, बळवान, आणि इहिकीं
 जियावें । जेणें परचां साचा होआवें । १८.६७७,
 ४.७७, ४.१८२, ६.५३, ६.३२८, ६.४१७,
 ६.४२६, ७.३५, ७.११९, ८.३०, ९.४८१,
 १०.१५२, १०.१५८, १०.१९६, १०.३०८,
 ११.४९, ११.१६१, १३.१२०,
 १३.३७६, १३.७६१, १३.८६७, १४.२०४,
 १५.२१९, १५.३१५, १५.३३९, १५.४८४
 (१), १५.५४३, १६.२४, १६.१११,
 १६.१२० (२), १८.२४, १८.८९,
 १८.१९३, १८.३०२, १८.३८५, १८.४३५,
 १८.५७०, १८.६३९, १८.८४७,
 १८.१३६१, १८.१३७०, १८.१४३६,
 १८.१७४४. साचा उपास्ती १३.४०४;
 साचाचि खंडित तपें १७.९४, ज्ञानदेवी—
 'साच चि पाखंडाचीं तपें', कुंटे—'साचचि
 पाखंडाचीं तपें' १७.९५; साचाचां पाखालीं
 १६.१२० (१); साच प्रतीति १३.११३३,
 —बोलिया १६.२८८; साचु मनोधर्म ८.१९१;
 साचाचें चि रूप ५.१५९; साचा रूपा आड
 १८.५३७; साचु वेव्हार १८.१२१९; साच
 वोळ १३.३३०; साचा सरिसें ४.१; साच
 आपजे २.१३९, —करावी १८.७२६;
 साचु केला २.१६; साच दाविलें ५.१२५,
 —चि मानी १३.७४२; मानसें साच घेतलें
 ११.६५३; साचे पाये बांधले १३.८४१;
 साच भलें केलें ११.२५२; साचा होआवें
 १८.६७७; साचपण—आगा हे(हें) नगर रायें
 केलें । यया ह्यणयेया किर साचपण आले(लें) ।
 ९.१०९, ९.४१३, १०.१३८; निश्चया साचपण
 १२.१५२; साचपणांचीये पूसि १८.१२२८;

साचार—खरेपणा, १६.१२३, १६.१९५.
१८.८८७; साचारीं दोळीं १४.३१: साचारें
मीळें, खरेपणाच्या निमित्तानें, १६.११८,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘साचारेंवेचेंनि विकें’, ज्ञान-
देवी कोश—खरेपणा, कुंटे—सहा शान्ते व
चार वेद यांच्या वळानें, १६.११९; साचें—
(तृ. ए. व.) खरें, (क्रि. वि.) खऱ्या
रीतीनें, खरें पाहिलें असतां, खरोखर, ऐसं जेणे
जो साचें। तेया चेहरें जालें ज्ञानाचें १०.१०४,
जी कीडनें तरि कापडाचें। परि लाहरी घेंत होती
साचें। ११.५४, ऐसं श्रीनिवृत्तिनाथाचें। गौरव
असें(से) जी साचें। १८.१७२, ६.७५ (चें),
८.४४, ९.१३९, ११.५५४, ११.६२०,
१२.१९२, १३.२९२, १३.४८३ (चें),
१३.५५२, १३.७५८, १३.१०७४,
१३.१०८१, १३.१०९०, १३.११२९,
१५.७८(चें), १५.२२९, १८.५९१,
१८.८०२, १८.८१२, १८.१११७,
१८.१३२७; तें पाप जरि साचें १६.२९९;
निषेधाचें जन्म जेणें साचें १८.६०८; साचें
मानी १८.१६३५; साचेंसीं—तूं मन बुद्धि
साचेंशीं। जरि माझां स्वरूपीं अर्पिती। ८.७८;
साचोकारण, हा पाठ साचोकारण असणें
संभवतें, १.१३५; साचोकारा १४.१२७,
१५.२१४, १५.४८४(२); साचोकारिं
१३.९७३; साचोकारेनि वस्तुविचारें १५.३०३;
साचोकारें, खऱ्या रीतीनें, साचोकारें पाहों
लागे। तंव रत्न ह्यानें अवल। ४.९६, ५.१४५,
८.२०१, ९.७७, ९.१३८ (रें), ९.४४८,
१०.१३२, १२.१९६, १३.३०४, १३.३२९,
१३.४५३, १३.१०३५, १८.११५७;
साच किं कवतिक १२.२८, — आणि चोख
१३.७९८, — आणि मौवाल १३.२६९;
लटकें—लटकें सहित आलेले साच चे संदर्भ
लटका पुढें पहा; साच कां वाचो १८.२६३.

सांचणें—जमणें, एकरित होणें, समाविष्ट होणें.
तैसा देखीं अहंकार नाथिला। समूल जेयाचा
नासला। तो चि परमात्मा सांचला। आदिं चि
आथि ॥ ६.८४. हें ऐसें चि सांचलें। परस्परें
मिसललें। बुद्धि घेपे पसुलें। होआवें गा ॥ ६.३९१.

परि दृष्टेन चि पळलां परस्परें चि सांचलां।
अनेकवाचा आचा पून जैसा ॥ ८.२८. ऐसें
नवाच पळवें सांचलें(चें), कीं चि होअनि असतां
रचलें(चें); ८.६१. ज्ञानदेवी, कुंटे—‘देव्य
सांचलें,’ ज्ञानदेवी—‘आंन रचलें,’ कुंटे—
‘असतां रचिलें’ अशीं पाठांतरे आहेत,
८.६२. ५.५३, ६.३५१, ८.१३१, ९.५१५,
११.४०८, १५.८१, १८.१३९. सांचिलीं
१८.९८३; वस्तु ते सांचली चि असे ८.६६;
सांचळु, वागनित्रा तरि न मोडे। अकलेंपणा
सांचळु न पडे ५.७८, राजवाडेनीं ‘चाहूळ, जाग,
जागें’ अने अर्थ दिले आहेत, ज्ञानदेवी—
‘सळु न पडे,’ कुंटे—‘सळु न पडे,’ छल,
अभिमान असे अर्थ कुंटे प्रतीत आहेत, ५.७८.
सांचा—टसा. ना तरि चतुराननाचिये वाचे। आहाति
लटकेवां अक्षरांचे सांचि। ११.२०५.

सांज—सायंकाळ. संकल्पाची सांज ९.७२; सांजे
१३.४०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सांज’, रास,
१३.३९; सांजवेळ, वेळ (१) पहा; सांजोल,
त्याच अर्थी, कां मुरे चि सांजोले। मृगवृष्णिगा ॥
१५.२८३.

साजणें—शोभणें, मित्रभाव असणें, युक्त असणें.
हें विकलेपण सांजे। प्रभे जेवि ॥ १३.६०७. न सांजे
१५.१३; साजणें (ना.), झालेंसि साजणें। चालावें
गा ॥ १२.३४, मित्रभाव ठेवणें, १३.१४८,
१७.१३५; देशशुद्धि साजणें १८.६३३,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘साधणें’ १८.६३६; संव-
चोराचें साजणें १३.७४४; साजा—टवटवीत,
प्रफुल्ल, साजा होए—झणियांचेनि दासपणें। साजा
होए ॥ १३.४३७, १४.३३१; साजेपणें
१३.१७८, १५.९५; साजिरें—ऐसें सवाद्य
जियालें। साजिरें जें कां ॥ १८.८३६.

सांजवणि—सांजवणी—गाईची कांस, धार
काढण्याची वेळ. सांजवणि—गाये धड जोडे
गोमटी। ते तें चि पियो ये किरीटी। जें जाणिजे
हातवटी। सांजवणिची ॥ १८.१४७३, धार
काढण्याचें कौशल्य. सांजवणी—आववा चि विधिं
भादि। परि सांजवणी टेंको नेंदी। १३.६३६, धार
काढण्याच्या वेळीं. १८.४७८.

साजुक-साजुक—नवें, ताजें, टवटवीत

साजुक—पान चि एक आवडतें जालें । तें साजुक ही न्हवें सूकलें । भले तैसें ॥ ९०३८१. साजुका नासका १७०१५३; साजुकां...सडिलेयां १८०५५३. साजूक १००१२३.

साट—वेग. पवनाचा साटु १८०७३१.

सांठणें—सांठवणें, जमाःहोणें. राई रायिपण बीजी । सांठेनि आंग त्यजी । १४०२५४. १७०१४८. सांठपा—सांठवण, सांठा, तें सृष्टिबीजांचा होये किं सांठपा । ८०१६४; सांठोवा—त्याच अर्थी, तरि हे कामक्रोध पाई । जेयांतें कृपेचा सांठोवा नाहीं । ३०२३५; सांठवणें—हें चराचर आवणें । जिये प्रकृती आंतु सांठवे । ९०२७७, ८०१६६, १००६९, ११०८४, ११०६३८; महाभूतें सांठविलीं हांतीं ११०२६९; मागौता पसारा सांठविं ११०३७८.

साठिं-साठीं-साठि-साठिं-साठीं — त्या-करतां, त्यामुळें, बरोबरीनें, सारखें. हे शब्द सुटे किंवा इतर शब्दांस जोडून आलेले आहेत. साठिं—आत्मभ्रांति साठिं १५०२६८. साठीं—दूष मागितलेया साठीं । उपमन्युपुढां धूजेंटी । १००१७. ६०१४६. मजसाठीं ९०४४७. साठि—नमस्कारितां मरणेंसिं साठि, मरणासारखें वाटतें, १३०१८९. साठिं—जें परब्रह्म निर्मला । साठिं सरे ॥ ८०२६०. १००२६७, १२०१८, १३०७६३, १३०८६३, १३०९०२, १७०५४, १८०५४०, १८०१७४१. आभासा साठिं ९०१४५, उद्देशा—१६०२०, एका—१७०२८९, कैवल्यसुखा—१३०४४९, जाणितलेया चि—९०४६, तेया—१७०३०४, १८०२०२, मानणेयां—१८०३८९; अन्नासाठिं ९०३०१, कुमारी—१००२६५, चंद्रा—९०१४९, वणे—११०५३५, स्फीती—१३०२०८. साठीं—९०३६५, १००१८९, ११०३१७, १७०५१, १८०५५५, १८०१५६५; आपणपेया साठीं १३०९४०, उत्तमाचिया—१६०१५१, चम्मा—९०४४९, नेणणेया—९०२६३; आपणपेयांसाठीं १००१२४, झाडां—१००१५३, भोगा—२०२५४, ७०१३५.

साटोप—अभिमान, अहंकारयुक्त. तें तैसें चि उचित करी । परि साटोप नाहिं शरीरीं । ६०४६. १८०६२०.

साटोवाटी-साटोवाटीं—मोवदला देऊन. साटो-वाटी १२०५८, १८०१२१३. साटोवाटीं—हें साटोवाटीं घेआवें । चित्ताचिया ॥ ६०४०१.

सांडणें—टाकणें, सोडणें, गमावणें. सांडला—ह्याणौनि सहजें सांडला । कर्मसंगु ॥ ३०१४६. सांडाविया, टाकाव्या, १७०८२, —वेया १७०१०७; सांडावीं—असतीं तण्हारें । सांडावीं केवि ॥ ३०२१८; सांडावे १००२८१, १७०२११; मनौनि सांडावे २०३३१; सांडावें—शाख ह्याणेल सांडावें । तें राज्य ही तृण मानावें । १६०४५७, ३०१८५, १००१६२; सांडावें कां ठेवावें १८०११६४; सांडि (क्रि.) १३०८०९, —मांडि ३०५३, सांडिमांडि १४०३६५; सांडिं—तैसिं सांडिं निफनलिं । कर्म सिद्धें ॥ १२०१२८, ११०६२१; सांडी—जेआ सुखाचिया जोडी । मन आर्त्तिची से चि सांडी । ६०३७१, ७०६८, १३०५८७, १३०६१६, १४०२४५, १७०२४९, १८०१७६, १८०१८७, १८०१९०, १८०२३१, १८०६९८, १८०९६४, १८०१०७४; अज्ञान सांडी(डीं) १८०१३८०; जालांधर सांडी, मागें टाकते, ६०३०२; भेदु सांडी(डीं) १००२९३; रागी रिदि सांडी ७०९०; सांडी पडे १४०२३३; सांडी माझा अतिसो १२०१२७; सांडीबिखुरी नेलें ९०३९; घे ना सांडी १३०११०; कल्पना घे सांडी, कल्पना करतो व ती टाकतो, ६०२९०; सांडीं १४०४०६; सांडिजति १८०७७२; सांडिजे—जैसीं जीणें वलें सांडिजे । मग नूतनं आणिकें वेदिजे । २०१४४, ३०४६, ३०१२३, ६०४०, ६०७१, ६०१७०, ९०३७७ (२), १००५१, १००७८, १६०१३३ (२), १८०९१ (१), १८०४०८, १८०१०८७, १८०१३८३; थोरपण पन्हां सांडिजे ९०३७४, प्राणु—२०५३, शव—२०२००; सांडित-पात्रांतें सांडित आहे ५०६४; हटिये होडा सांडित, पैजा टाकतात, हरतात, ६०५६; केवि सांडितु, कसे टाकतील, ५०१२१; सांडितु...मंडितु १८०१५३६; सांडितां—तैसें विषयांचें घर । इंद्रियां सांडितां थोर । १८०७८४, १७०३१३; सांडिति—उलथीनि सांडिति । कर्मवेली ॥ १३०१६४; उचित कर्म सांडिति ३०६४,

व्यापार—१८७३४, संगु—३२३०; सांडिनी
—आंगिनि बोभाड । सांडिनी नेन ॥ १८७३१,
१८२२५; सांडिनील १८२१७; सांडितेनि
अवसरें ८२०२; सांडीति १६३; सांडिला—
जो नसें पेसा जाला । संगि तो चि सांडिला ।
द्वर्णानि सुखें सुख पातला । अखंडीत ॥ ५२१,
६२४२, ११६४८, १६४३७, १७२२५;
आनी सांडिला २६९, शुभाष्टमी—१८८९६,
संसारभयें—१८६९०; सांडिलिया
१८६२८, गजबज—१८१०१६, नोकलिया
—१३२७२; सांडिली—जे सांडिली आहे
संगती । अहंभावाची ॥ ५५६, उखीविखी
सांडिली १७३९, चाड—११४३७,
पातकांची अटवी—७१६८, मातु—११२०;
कुरांडी सांडिली आहे ८१३८; सांडिली
१७१२७, १८२१५; पांचे कुंडे सांडिली
४१२७; सांडिलें—विद्यार्थी सांडिलें शरीर ।
१६४३६, २१९७, २२७७, ३५८,
३२४८, ११६१०, १४३४९, १५२५८,
१७६२४ (सां), १८१२६२, १८१४९१;
आनंदरोप उपडूनियां सांडिलें ३२४८,
चौहट्या—९४३५; वाचें स्वपतितें
सा(सां)डिलें १८९३९; लौकीक सांडिलें
५९७, सपें कवच—८६५; सांडिलेनि
१८१३८४; सांडिसि—तू देसा तें होसी ।
जें मोहाते(तें) येया सांडिसी । आणि बेराग्य
मानसी । संचरल ॥ २२८०; सांडिलील २२०१;
सांडीन—वांचून उचित कर्म प्राप्तिक । तेयातें
क्षण हें सांडीन बढक । ६४८; सांडील—तें मन
आपुला स्वभावा । सांडील काड ॥ ६४१५,
३११२, १६४३०; कोलिसा कालिमा सांडील
१६२८३; सांडुनि—अहंभावाचें ओझें सांडुनि
७९५, आस्तिकी बुद्धि—१८६०, दुलें—
१५२३५, फलाचा संगु—२२६७, स्तुति—
१४१५; ज्ञान जें सांडुनि जाण ९३०२; वेला
सांडुनि उते १६३९१; सांडुनि घाली
१८१२३; सांडुनि—आंग सांडुनि छया ।
आलंगिसी कां ॥ ११६१९, २२२५, २३६६,
३१७८, ३२२७, ४६, ५१०४, ५१५२,
७४७, ९२०६, ९३६८, ९३७३, १०७१,

१०२९७, ११६५४, १४२१६, १४३१०,
१४३५०, १४३७०, १४४०३, १६७४,
१६७६, १७२३९, १७३१५, १७४११,
१८१५७, १८१७६, १८२१९, १८४८७,
१८५५४, १८६२४४, १८६३८२; ताट
सांडुनि १५३८, निषिद्धें काम्यें—
१८१४२८, संकल्पविकल्पाचें लुगडें—
१८७३७; कल्पना सांडुनि पाहें ९८१;
सांडें—तेथ लवण जेंस जलांत । सांडें देणें (दे) ॥
६७८७, सांडें पांति ११५४, —शके ८२३९;
सांडूनियां—सर्वे विपक्ष आस्था । सांडूनियां ॥
२६१५, १२२०, ३१३१, ६१५५,
७१०२, ७१५०, १२५६, १२२०५;
सांडुनु ६२९५, १३९३, १७२२६; सांडे—
कि त्यजिलें कर्म सांडे । पसें आहे ॥ ३५१, येणें
फलत्यागें सांडे । तें तें कर्म न विरुद्धे । १२१३४,
३८२, ३११७, ५२५, ५३३, ६५८,
८२०३, १७१, १७३९३, १८१९१,
१८२२२; सांडे तरि विरे १८१५३७,—
न जोडे १८१९१; सांडौनि—कणु सांडौनि उप-
गिला । कोंडा जेसा ॥ ९३२९, द्वर्णानि फलिलागु ।
सांडौनि देहि संगु । कर्म करावि हा चांगु ।
निगुयु नाहा ॥ १८१७४, ४१०७, १३५८८,
१६१३३ (१), १८४०२, १८८९०;
सांडणें—जें निपटौनि कर्म सांडजे । तें सांडणें
संन्यास ह्मणजे । १८९१ (२), ८२५८,
१६६९, १८१७७; सांडोवा—टाकणें, कुर-
वंडी (हंस कोरा), ९२७७(१), १३१६७;
सांडवणें—श्रद्धा सांडविली ६४३४;
सांडवीजती, टाकवली जातात, स्वचेष्टा संभाषण ।
सांडवीजती ॥ १८७३८, इंद्रियांचे व्यापार
टाकविले जातात, टाकावयाला लागतो या अर्थी;
संडणें—घरील सांडणें च्या अर्थी, ज्ञानदेवीत
व कुंटे प्रतीत काहीं ठिकाणी ह्या
क्रियापदाच्या रूपांऐवजीं सांडणें चीं रूपें
आलेलीं आहेत; संडणें च्या रूपांपुढें न
सहित आलेलीं रूपें संडणें किंवा
सांडणेंचीं असणें संभवतें; संडी—आशुष्यहीना
जीवातें । देह संडी जेविं अवचितें । तेवि निदसुरें
द्वेतें । संडिले जे ॥ १५२६१ (१), शरीरातें

संडी १५.३३२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सांडी’ १५.३६४; संडी १८.७३९, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘संडी’, मोकळी, शुद्ध, १८.७४२; संडिलासि १५.५४८; संडिले १५.२६१ (२); संडिलें—सर्वां कलिं संडिलें १५.४७६; संडुनु १५.४३३, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सांडूनि’ १५.४६६; संडूनि—अनात्मवर्गु नीर संडूनि १५.२६६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सांडूनि’ १५.२९६; संडौनि—मोहमान संडौनि गेलें १५.२५५, ज्ञानदेवी—‘सांडुनी’, कुंटे—‘सांडौनि’ १५.२८५; संडौनु—शखें संडौनु १.२६४, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सांडूनि’ १.२६५, सोये—१५.७१; संडणें—टाकणें, उठिलेनि वेगळें एणें। त्रिवर्गु हा कैसा संडणें। १५.२३३, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सांडणें’ १५.२५६; न सहित आलेलीं कांहीं रूपें: न संडावा—स्वधर्मु कव्हणीं न संडावा। ३.१४३; न संडाविं १८.१४८, —संडावी ९.२८१, १६.४६०, —वीं ३.११६, —संडावें ३.१५८; न संडि ५.६६, ज्ञानदेवी—‘न संडी’, कुंटे—‘न संडी’ ५.६६; न संडिजे २.२६५, १८.१४९, १८.१५०, १८.७५०, —संडितां, विषयसंगु न संडितां ५.९६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘न सांडितां’ ५.९७, ३.१५१, ६.५१, ९.३७९, १८.३३७, —संडिसि, धीर कहिं न संडिसि। २०८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘न संडिसी’ २०८; न संडी—आणि विषयांची गोडी। जो जीत मेला न संडी। १३.७०१, पुढील रूपांत कांहीं ठिकाणीं सांडणें चीं रूपें ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत आलीं आहेत, २.३५७, ६.२३३, ८.१११, १२.११५ (डों), १३.५४२, १३.८५० (डों), १८.७५४, १८.७५६, १८.८५१, १८.१०३८; न संडी १२.८, १३.४३५; न संडीति ७.१७८, —संडीतु १८.९०५, —संडूनि १८.५८; नोंसंडी, टाकीत नाही, मग नोंसंडी जेह्ने नेला। तोडौनु आवा ॥ ६.७९.

सांडस—पकड, चिमटा. कां चांचोडाचेनि सांडसें। खांडिले पयपाणी राजहंसें। ९.४४. दादाचां सांडसि ११.४१०, ज्ञानदेवी—‘दादांचां’, कुंटे—‘दादांचे’ ११.४१५.

साड्वल—शाड्वल पहा. १८.४३१.

सांत—असणें क्रियापदाचें असत, असतां या अर्थीं झालेलें रूप. सांता (पु. ए. व.), उचंबलला सांता ७.११४, गोळा—८.१९६, जाला—७.१, ७.१६३, १३.६२४, नियमिला—९.२८३, सेलिला—१३.४९५, स्मरतु—८.११६; सांती—कां लवणाची कुंजरी। सुदली सा(सां)ती सागरीं। १५.२८६; सांती—आली सांती ७.९०, टेंकली—७.४; सांतीं (न. अ. व.)—अकालिचीं अत्रें जैसीं। ऊमीबीण आकाशीं। हारपति आपैसीं। उदैलीं सांतीं ॥

४.११६; सांते (पु. अ. व.)—चिंतीत सांते ९.३३३, जाणत—८.६७; तिये सांते, तसे असतां, पिठाचा विक्री। तिये सांते ॥ १३.३२०, कुंटे—‘तियेसाते’, त्या बरोबर, १३.३२१, दाते कोशांत या संदर्भांत ‘बाजार’ हा अर्थ दिला आहे, यजित—९.२६२; सांतें (न. ए. व.)—सूर्ये वाखाविलें सांतें। काइ एक न दिसे एथें। १७.३१७, सूर्यानिं ज्यावर प्रकाश पाडला तें काय दिसणार नाहीं बरें?; पडिलें सांतें १३.१५८. सातरिया—सातरें, सप्ताह. सातरिया टाकित, सात दिवस उपोषण करतात, १७.९७.

सातवाकड—सात दिवस सतत पाऊस पडणें. अमृताची सातवाकडी १३.६३९.

सातवेउली—सात नांग्यांची इंगळी. १६.२५७.

साद—हॉक, आवाज, गर्जना. साद हि अंतःकरणें। करवे चि ना ॥ ११.५७७. १५.४५८. आकाशाचा सादु १५.३४७, आकाशा सादु घातलेयां १७.२७८.

सांदा—सांधा, जुळणी. केवता सांदा आकाशा। पाखाणेंसि ॥ १३.१०९३. १४.३८७, १५.१३०.

सांदुकणें—सांधुक्षणें—पेटणें, भडकणें. सांदुकणें—वडवानलु सांदुकला १.९०; वज्राग्नीतें सांदुकिलें १४.१६१. सांधुक्षणें—तेणें सांधुक्षणें ज्वाला समृद्धा। तेथ वासनांतरचिया समिधा। ४.१३४.

साधंत—आदि अंता सहित, सर्व, पूर्णपणें. विस्तारेल तज्जै सांधावा। साधंतु चि ॥ ५.१६६. १२.२२६. साधंत गीता १८.४३; साधंतां, पूर्णपणें, साधंतां माया निरसिली ११.६४;

साधनें पाठिं तिये साधते(तें)। निहाली मूर्त्तिं ।
११.५१९, साद्यंतपण, व इतर संदर्भ आदि
(१) पुढें पहा.

साध—साथ, सोबत, मदत. जेधवां ज्ञान चि
साध करी १७.६२.

साधणें—मिळविणें, संपादनं, कार्य सिद्धीस नेणें,
ताब्यांत घेणें, मारणें. हे शब्दविण साधिति ।
दोरेंविण बाधिति । ३.२५३. हे मारिले ते थोडे ।
आणिक ही साधीन गाढे । १६.३५०. १०.२३४,
१८.४५२, १८.६५३, १८.१२१८,
१८.१६६२. साधावेया—ताब्यांत घ्यावयाला,
मारावयाला, पयांत साधावेया लागि । जें बल
बाणिजे आंणीं । ३.२६०, ४.१५८; मृगातें साधा-
वेया बुद्धी ३.२११; साधिजत असे १५.४०,
—आहाति ११.४१९; न सवीति १६.३९५;
साधक, मुमुक्षु, जें विपयांत साधक । त्यजीति
नियमं ॥ २.३०१, ६.१७२, ६.२९७, ६.४७६,
११.६०८, १२.८, १३.५३५, १८.५९७;
साधकातें भेडसवी ६.२१९; साधकांचे सिद्ध
जाले ६.१५६; साधकजन ३.३७, —दशा
६.४६२; साधन, संपादनाचें उपकरण, जीवना
मुख्य साधन । वन्हि मीं चि ॥ १५.३७८,
३.१४७, ६.३२६, ६.३३७, १०.१३,
१४.३९९, १६.४५, १८.१२३७, १८.१४४२;
साधनां आरंभु १८.१४२७; तपादि साधनें
९.३९५, योगादिकें — ३.९०; संसाराचें चि
साधन ७.१४४; साधनजात ६.४६४, —बलें
८.११३, —वरि ७.१५२, —हातियेरु
१८.१०७७; उचितसाधनसमुद्धि १६.३८२;
प्रजासाधनीं १६.३०१; योगसाधन ६.४२४;
वेद्यज्ञादिसाधनें ८.२६२; साध्यसाधनप्रकारें
१८.२५४ (२); साधना—(१) साधनाला,
साधनासाठीं या अर्थी साधन शब्दाचें रूप,
जें साधना अपट्यांतरिं ठेलें ११.६१०; साधना
आपु नव्हे २.१४८; हें साधना आया नैये
२.३१०; साधना भजावें लागे ३.१४८;
साधना जोगें न्हेवे ११.६०६; (२) (स्त्री. ए.
व.), संपादन करण्याचा मार्ग, रीत या
अर्थी, साध्यसाधना १८.१३७६ (२);
साध्यसाधना खेंब ६.५९ (२); साध्य-

साधनातीत १८.११३१(२), —दिक
१३.९३२ (२), वरील कांहीं जागीं साधन
शब्द असणें संभवतें; साध्य—साधण्यास योग्य,
६.५९ (१), १८.२५४ (१), १८.११३१
(१), १८.१३७६ (१); सिद्धसाध्यभोजन,
तयार केलेलें व श्रम घेऊन करावयाचें भोजन,
३.३८.

सांधणें—संधान पुढें पहा.

साधारण—सर्वसामान्य, मध्यमप्रतीचें, साधें,
नेहमीचें. नाना घनीभू(भू)त सुवर्ण । जैसे
निहाळितां साधारण । मग अलंकारी बरवेपण ।
निवाडु दावी ॥ १.४४. तैसा सामान्यत्वे पाहिजे ।
तरि साधारणू चि देखिजे । ३.७३. ३.१३३,
६.३३९, ८.६८, १०.२८२, ११.३४५,
१८.२३५. साधारणु आणि चांगु १०.२८९;
साधारणें साकारें सौम्यें ११.१९८; असाधारण
—तेयाहीहूनि असाधारण । हें स्नेहनवल ॥
१.१९९, १.९६, १.२२२, ६.२१, ११.४२२;
असाधारण व्याप्ति ११.३१३; असाधारण फुगे
१६.३७६; असाधारणें ११.२२८, १६.३३.

साधु—संत पुरुष, चांगलें. तेथ हा गा सछड्डु(बुडु) ।
येरि दो प्रबुड्डु । प्रयुजिला करी साधु । कर्मातें तेया ॥
१७.३९४. १३.१००४. साधू, साधूना, ७.९०,
साधू(धू)चा मानु ४.५२, —निरोपितु १८.२;
साधुकथा— आइकें वाचा जेथ विसवे । ते
साधुकथा ॥ ९.१८६, —वृंद ३.२४६ (२), —
संगें ७.१२५, —सेवा ४.१६४, —हृदयराउलीं
५.१४१; असाधु १७.३९६; साधुत्व
१७.२१६, अ— १७.३९३; साध्वी—साध्वी
शांति नागविली । ३.२४६(१).

साध्वस—भय. साध्वसें, भय पावून, ११.३८.

सान—लहान, क्षुद्र. जैसे समुद्रा माझि बुडडे ।
साने दीसति ॥ ११.२३८. जैसे थोर विष
भूवंगी । आंग सानें ॥ १६.२५१, ८.८५,
८.२६२, १६.३२९, १७.५(नी), १८.६३
(नी). साना...थोर १५.१९६; थोर सहित
आलेले इतर संदर्भ थोर पुढें पहा; साना
बुडडा ७.६७; सानें मोठें ७.९; साना आवडे
११.६६५; सानिव—सानिवां दीसे १५.३१२;
सानीव—आंगीं सानीव धरुनि १.४६;

सानुले, अगदी लहान, १३-२४८; सानेजणें—
लहान होणें, परि अपाडे सानेजांती । ६-२६३,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘अपाडें सानेजती’ ६-२६३.

सान्हाअ—कवच, चिलखत (राजवाडे), आधार.
मना होये सान्हाअ । धर्माचा ॥ ६-१६५.

सांपडणें—मिलणें, बंधांत पडणें, संकटांत पडणें.
परि कलिकेमाझि सांपडे । कोवळिये ॥ १-२०१.
३-६५, ६-३२, ६-३४, ६-३१६, १०-७६,
१३-१७९, १३-५४७, १६-२७६. काउला
टालिये सांपडे १७-२९९; सांपडतें—जें जें नांवरूपा
सांपडतें । १५-४४७; सांपडला—आत्मा सांपडला
असे १८-३७५, —ली—जीवपंचानना सांपडली ।
हरिणकुटी ॥ १३-१०६४, —लीं १०-१९०,
११-४३०; सांपडलें—सुवासि सुख जोडले ।
जें तेज तेजासि सांपडलें । १५-५१४, ४-१६१,
—लेनि ११-२४५, —लेयां—सांकडां सांपड-
लेयां ११-३१९, —लों ११-३२४;
सांपडविणें—जो सन्मार्ग भुलवी । मग अधर्माचां
अडवी । सुनि वाषां सांपडवी । नरकादिकां ॥
१८-१०५०; न सहित सांपडणेंचीं रूपें : न संपडे
गा सर्वथा । जेवि सुषि कणु ॥ ९-१३५, ८-१७७,
११-१४६, ११-१५४, ११-२६८, ११-६७४,
१२-४२, १८-१३३५.

सांप्ते-सांपें—हल्लीं, सध्यां, प्रस्तुत. सांप्ते—
आणि तूं तंव वृष्णा सांप्तेचा । ४-३७. सांपें—तो
म्हणे उवाई पडिलां सांपें । ९-५०४. ११-१६८.

सांप्रत—हल्लीं. सांप्रतें २-९७, ४-१८.

सावरें—पाणी (हंस कोश), अंगण (राजवाडे).
जेथ चंद्रु सिंघे सावरें । ९-३२१, ज्ञानदेवी, कुंटे—
‘सावरें’ ९-३२४.

सावला—पहार, भाला. ‘सावळा’—‘वल्ली’
(हंसकोश). कवतिकें जें जल्पे । तें सावलाहुनु रूपे ।
१३-६६१, तें भाल्यापेक्षां जास्त टोंचतें.

साम—वेदवृद्धा, सामवेद. वेदराशिचेया सामां ।
आंतु ब्रह्मत्साम प्रियोत्तमा । १०-२५८. सामवेद
१०-२०७.

सामग्र-त्रि-ग्री—सहाय्य, उपकरणें, तयारी,
विपुलता. सामग्र—करणसामग्र, इंद्रियरूपी
उपकरणें, १८-७६२. सामग्रि—सामग्रिया
१७-३७, १७-२८२; सर्व सामग्रियेचा ठावो

१८-८६९; अष्टांगसामग्रियेचें दीप ६-४६१;
तपसामग्रिया निफजति ४-१३९; देहगेहसाम-
ग्रिया १३-७२६. सामग्री ३-१६१, १८-९९०,
१८-१४९०.

सामध—समतोल. सामधेनिआ—समधातपणें
(राजवाडे). सामधेनिआ एं धरावें । ६-१८५,
समतोल राहील असें.

सामान्य—सर्वसाधारण, नेहमींचा. तें हें सामान्य
अन्न नोहे । ३-१३२. ह्यगौनि सामान्य गा नोहे ।
हें सांवतां वडिलि गोठि आहे । ७-१४. एर सामान्य
सकल, सर्व सामान्य लोक, ३-१५७, येर
सामान्य ११-४१६; सामान्य विशेष
१०-२८८, —आणि विशेष १३-३२२,
सामान्यविशेष १०-२९१; सामान्यज्ञान
१८-४६८; सामान्यता—सामान्यता बोलैल,
अगदीं सामान्य आहे असें समजेल,
१८-१४८८; सामान्यत्वं पाहिजे ३-७३,
—विशेषिति ३-१९२; सामान्या, वेश्या,
सामान्या भली जंव आंग । न सिवे तंव ॥
१८-२४८; सामान्या स्त्रिया जुवारी
१७-२९५; कां सामान्या बीक आलें १३-६९९.
सामुद्रिक—ज्योतिषशास्त्रांतील हातापायांवरील
शुभाशुभ चिन्हें. नाहिं गुणि सामुद्रिकें । लक्ष्मी-
येसि ॥ १३-११६२.

साम्य—सारखेपणा, बरोबरी, ऐक्य, समान
व्यवस्था. ह्यगौनि आपण पां विश्व देखिजे । आणि
विश्वा आपण होइजे । येसैं साम्य चि एक
उपासिजे । पांडवा गा ॥ ६-४०८. आतां
पैं माझेनि येकें अंशें । जें हें जग चि व्यापलें असे ।
एया लागि भेटु सांडी(डी) सरितें । साम्यें भज ॥
१०-२९३. ६-४१६, ८-१६६, ८-१६७,
९-२४०, १०-११७, १३-१८४. साम्याची
उजरी ६-९७, —रिद्धि ७-१२८, —चिया वाढी
७-१७४, —चें सुवाण १३-१७०; मन
साम्या आलें ५-१००; साम्या परौति जर्गी
प्राप्ति नाहीं ६-४०९; साम्यावस्था ७-१९;
साम्यतप १७-२३७, यावर १७-२२३ ते
१७-२३६ पहा, —बुद्धि १४-३५६, —सेज
१३-१०७३; कर्मसाम्यदशा १८-९६१;
धातुसाम्य ६-३५१, निःसीम—११-५०७,

वैषम्य—१३.८०५; साम्यता ८.२५४.

साम्राज्य—सार्वभौम राज्य. सुखाचा साम्राज्यीं बैसे ६.३६७; आनंदसाम्राज्यीं १६.५०; स्वानंदसाम्राज्यींचा चक्रवर्ति १८.१६४६.

सायं—संध्याकाळ. हे उत्पत्ति प्रलयो होत। ते इथेच सायं प्रात। १३.९९०. सायंप्रातमध्यान्हा १४.३३०, —न्हीं १३.९१८; सायंप्रातर्मध्यानीं १८.११४.

सायास—कष्ट, श्रम. ते सायास ही फला आले। जे अमृत डोलां देखिलें। १८.१४६७, समुद्रमंथनास उद्देशून. ३.२४, ६.३६१, ८.२४३, १०.१७३, ११.५७२, १३.१०४३, १४.१०, १७.२४६. सायासें—देवकिया उदरीं वाहिला। यशोदा सायासें पाहिला। ६.३३७, ३.१७०, ९.५२१, १७.८७, १८.७४४; सायासें सावरितु १०.१८८, —पुण्य आर्जिजे २.२५३; बहुते सायासें करुनि ३.२०२, —करुनि २.२०९; सायासें...अनायासें ६.४४०; योगातिसायासें १३.६३८.

सायुज—सायुज्य—चतुर्विध मुक्तीपैकी चौथी, ईश्वराशी ऐक्य, ब्रह्मैक्य. सायुज—सायुजी सौरख केला पतने। ११.१००. सायुज्य—तेवां माझेया सायुज्याची चाड। ९.३३७. ९.३६२, ९.४६३, १४.३९८; सायुज्याचां तटीं १२.९२, —पाटीं १८.१२५१; सायुज्यसिद्धसदन १२.१२४, —सिद्धसदन ८.२२२.

साये—तुधाची साय. १४.७३.

सार—निष्कर्ष, तात्पर्य, अर्थ, सर्वस्व. हें जें ब्रह्माचेनि नवनीतें। व्यासुप्रवेचेनि हातें। मथुनि काढिलें आहत्तें। सार आहि। १५.५३८. २.१३३ (३), १३.४४५, १८.१४५. उपनिषदा(दां)चें सार १८.१७८६, गीतायांचें—६.११, ज्ञानाचें—१३.८४३, तमोगुणाचें—१७.८०, योगाचें—२.२७३; लक्षणाचेया सारा, तात्पर्याला, ६.१४०; विजयाचें सार १.१३८; सारज्ञ—शब्दतत्त्वसारज्ञ १३.११२३; असार—आवडतिये ही फलीं। असारें साङ्गि आठोली। १८.२०२, १६.३३१, १८.९३; सारासार—देखैं सारासार विचारितां। आंति ते नाहीं असारता। तरि सार तें स्वभावता। नित्य

जाणें ॥ २.१३३ (१), १.२४५, ५.१७, १०.२७३; सारासाराचें गुंतलें ६.३७१; सारासारविचार ६.४४४; असारता २.१३३ (२); ससार २.२६३.

सारकत—विशालेल्य कोळसा (राजवाडे). सारकतु कुंकिलेयां, अग्नि प्रदीप्त होत नाहीं, १८.६१०, ज्ञानदेवी—‘राखोडी’, कुंटे—‘राख’ १८.६१३.

सारंग—सुंगा. १८.१६१६. परिशिष्ट (८) पहा. सारणें—त्राजूस करणें, चुकविणें, पुढें करणें, पुरें करणें. कां हातें सारुनि बायली। जल देखिजे ॥ ११.७४. ह्योनि जग परीतें। सारुनि पाहिजे मातें। १४.१२६. तेवि फलत्यागि कर्माचें। सारिलें काम ॥ १८.२५६, पुरें करुन टाकलें. १५.४३२, १६.४६४, १८.१०६४. एकीकडे सारी १३.६१८; कृत्याकृत्याचें काम सारिजे, प्रयोजन नाहींसें करावें, १८.१५५६; मोहिरे सारिजति, पुढें करतात, १८.१६८; वारि सारुनि १८.१३३६; वारी सारितसे १५.४२; सारुनि परोती केली ११.७६.

सारथी—रथ हांकणारा. ११.२८३. सारथी केलासि ११.५३४; सारथ्य १.१४१, १.१४२. सारखीं-खें—सारिखा-खी-खें—तुल्य, बरो-बरीचा, अनुरूप. सारखीं—एकें अरुणोदया सारखीं। कुंकुमवर्णें ॥ ११.१३३. सारखें—हें काश्सेयासारखें बोलणें। ह्याणें पां ॥ ७.८९. सारिखा-खी-खें—इंद्रियरुची सारिखे। करवीति पाक नीके। ३.१२९. जैसी अमृताची चवि निवडिजे। तरि अमृता चि सारिखी ह्याणिजे। ४.१८१. हें बोलणे चि सारिखें नोहे। ५.११२, योग्य नव्हे. श्रिये सारिख्या दासी। घरीं जियेतें ॥ ९.३६९. ४.११४, ५.११८, ६.४०३, ७.४०, ९.३१७, ९.३८८, १०.८०, १०.१८४, ११.२०८, ११.२३३, ११.३९७, ११.६२९, ११.६७१, १२.१९०, १३.३२२, १३.८९५, १३.९६७, १४.८२, १५.४८, १६.१५५, १६.१९४, १७.६१, १७.२७१, १८.१८८, १८.९३७, १८.१०३७, १८.१०६६, १८.१४७२, १८.१७६९. आणिकासारिखा, इतर दगडांसारखा, २.२४०; आह्वांसारिख्यां ५.१६५; एकसारिखा, एकाच

प्रकारचा, १५.११०, येकसारखें ११.३५०; भीमाजुनासारखे, बरोबरीचे, १.९७; मज-सारखा ९.४२१, मनुष्या-४.९९; मतीसारखे १०.३९; योगासारखें ६.३६३; सकलांसारखा ३.७२; सारखेपणें—जैस कां कुडें नाणें। खरेयाचेनि सारखेपणें। डोलेयांचें हीं पाहाणें। संशई घाली ॥ ४.८५, असारखें—जे असारखें येकायेक। ९.२४८.

सारस्वत—साहित्य, सर्व विद्या, ब्रह्मविद्या. काइ धड्यावरि सारस्वतें। पडों सिकिजे ॥ ९.८. तरि हृदयाकाश सारस्वतें अले। ९.२८. १०.६, १२.८, १३.२, १३.११५९. सार-स्वताचें गोड झाड ११.१९; मनचि सारस्वतें दुमे ६.४५२.

सारोक—सरळ रोखाचे, सरळ आंख्यासारखे. महाभूतांचें(चे) सारोक। सरले होति ॥ १५.९७, पांच फोंकांस उद्देशून.

साल-साला—(१) शाला. कांहीं ठिकाणीं साल किंवा साला शब्द असणें संभवतें. साल—टांकसाल ७.२२, १३.९८९, बंदि-१८.४५६; देहबंदिसाले, १८.३८९; साला—आंकसाला १८.४८९, आंकणें पहा. (२) साल—छळ, वैधातें करीति साला। १७.१००, वैद्याचा द्वेष करतो, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सळा’ १७.१०१. (३) साल, झाडाची साल, सि-सीनसाल पहा.

सालडें-सालि—साल, सालपट. सालडें—संहारवातें सालडें पडति १५.१२६. सालि—(१) साल, असारें सालि आठोली। १८.२०२. (२) शाला, घर. शून्यसेजसालिये, ब्रह्मरूपी शून्याच्या शून्याघरांत, १३.४३. (३) शालू. कां सालिचा कणु हाणे। मीं नुगवें सालिपणें। १८.१२८०(१); सालिचा पाट १८.३३६, —चें होणें १८.९४; सालिपणें १८.१२८० (२).

सावगणी—कापणी. १३.३९.

सावज—हिंस पशु. कुतकांचि दुष्टें। सावजें दवडीं ॥ १२.१४. सावजें हातिरुं धरिलें, मगरानें गजेंद्राला धरलें त्यास उद्देशून, ९.४३८.

सावध—तयारींत असणें, शुद्धीवर येणें, जाग्रत होणें. एक एकातें ह्याणति। सावध रे ॥ १.२६३.

ते वजासनें विमूटली। सावध होये ॥ ६.२२५. २.१७, २.१८५, ८.२०९, १३.३३८, १३.५४३, १३.७०३, १७.१४, १७.११२. सावधां मारीति १६.३४२,—होइजे १३.५४६; घूणितें सावधें ११.१२६; मरे ना सावध ८.२२८; सावधपणें १४.१४१; सावद, सावध, ११.४५०.

सावधान—अवधान पहा.

सावळालें—सावळा-ळें. सावळा—मग सावळा सकंकणु। बाहु पसरुनि दक्षणु। आलंगिला स्वशरणु। भगतराजु तो ॥ १८.१४०९. सावळें—सावळेया आंगा चंदन १८.५८४; पुढील संदर्भ श्रीकृष्णास उद्देशून आलेले आहेत, चौं भुजांचें सावळें ११.२८५, परब्रह्म हें सावळें ११.१७१, सावलेनि परब्रह्म ९.५१६.

सावाइणें—सहाय्यकारी होणें. या क्रियापदाचीं अनेक रूपें आलेलीं आहेत, त्यांपैकीं कांहीं येथें दिलीं आहेत. यज्ञदानादिक्रिया। अंकारें सावाइलिया। प्रवर्तती ॥ १७.३६४. तेथवां अंकार तत्कारी। सावायिला चांगी परी। सछद(ब्द) कर्मी करी। जीर्णोद्धार ॥ १७.३८८. सूर्याचिनि सावायें। डोला सावाइला होय। १८.१२६५(२). निमित्तिकें सावाइलें १८.५८५; सावाइ, उत्तेजनार्थ, ११.६७२, ज्ञानदेवी—‘सांहीसहित’, कुंटे—‘सांही-सहित’, सहा शास्त्रांसहित, ११.६८२; सावाइक—आंधाराचें सावाइकें। लेटिजतसे ॥ १८.१७०३, ज्ञानदेवीत ‘मृत्युलोकाचें ऐहिक’, कुंटेनीं ‘संपूर्ण ऐहिक’ असे अर्थ दिले आहेत; श्लोक सूर्याचें सावाइकें खेलविलें १८.१६४७, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘श्लोक सूर्यातें पैजा जिकें’ १८.१६६९; सावाअ—तें इंधन जैस आगी। सावाअ होये ॥ ३.२६०, ८.२०९, ११.३५०(सा), १६.३२४, १७.३१९, १७.३९०; सावाओ ६.४१५; साव्हाअ—संतोषासि साव्हाअ ६.१६५; सावाय—संपत्ति-चेनि सावायें १३.७७०, १८.१२६५ (१); सावायें चिण उज्जडु, सहाय्य नसतांही शूर, १८.८५४; सावाया आलिं १८.१५८; कृपासावायें १३.११६०; सावाये, मदतनीस,

सहाय्यकारी, आणि जे जे यांचेनि सावाये।
११.३८८, ज्ञानदेवी, कुंटे - 'सावायें', मदतील
या अर्थी, ११.३९३.

सावित्र्यां-साविह्यां—एकाएकी, सहज, स्वाभा-
विकपणें, स्वतः; या शब्दांचीं इतर अनेक रूपें
आलेलीं आहेत, त्यांत अनुस्वराविषयीं धरबंद
दिसून येत नाही. सावित्र्यां ६.४२९; सावित्र्या
५.१७४; सावित्र्या ६.४२१; सावित्र्यां—
येयावेयाचि सवे चि सावित्र्यां मोडे। ८.१०९,
६.२६४, ६.४८५, ८.२३५, ९.२११,
११.६६१; सावित्र्यां ११.२५२. साविह्यां—
आणिं मन विरमे। साविह्यां चि ॥ ६.२१२.
साविह्यां—परि साविह्यां चि उंच होईल।
६.१८४, ज्ञानदेवी—'सावित्र्या चि', कुंटे
—'सावित्र्याचि' ६.१८४; साविह्यां—साविह्यां
चि केणि नाही। ६.३४१, सहज लाभगारी.
सावें—(१) सर्व, ईश्वरादिकें सावें, 'अवधें'
(राजवाडे), १६.३५७, ज्ञानदेवी, कुंटे—
'आवधे' १६.३५९. (२) सहावें. सावें
गुणरत्न, दानास उद्देशून, १८.८६७; सावां
गुण, सहावा गुण, १८.८४०.

सावेरी-सोवेरी—'शेवरी', 'सांवरी', 'सावरी'
असे पाठ ज्ञानदेवीत व कुंटे प्रतीत आहेत,
शेरी, निवडुंग, असे अर्थ दिले आहेत. सावेरी
—सावेरी वाढिलेल्या सरला। वरि फल नाहिं आंतु
पोकला। ९.१७३; हा एक प्रकारचा बांबू असावा.
१८.५७३. सोवेरी ९.१७४, ज्ञानदेवी, कुंटे—
'सांवरी' ९.१७५.

सावेव—अवयवांसहित, मूर्त. ४.८८, ११.११,
१३.११०, १८.६८८. सावेव गुण १३.९८१,
—शांती ६.२५५. अवयव पहा.

सावेसा—स्वेच्छेन, आग्रहपूर्वक. तरि आपुल्लिया
सावेसा। कांन मगावासि परेश। ३.२६, ज्ञानदेवी,
कुंटे—'सवेसा' ३.२६. ५.१३.

सासन-सासान—वागण्याची रीत, शास्त्र,
नियमनकर्ता. सासन—इया संसाराविषया अवधी।
सासन जें ॥ १५.१०४, ज्ञानदेवी—'सासनजे',
कुंटे—'सासनजे', तयार होतो, १५.१०५.
सासन, आज्ञा, १५.१४६. सासान—तेयां वेद
दीधले सासान। १७.३३६.

शा. ३६

सांसिनणें-सांसीनणें—तयार करणें, भरास येणें.
सांसिनणें—नाना सांसिनळा मळा। कोबलिचेवा ॥
६.२५७. सांसिनले प्रसन्नतेचे मळे। ९.४. ८.१४८,
१५.६०, १८.१६४९. बोधें सांसिनलेनि
१८.२५७; रसभाव सांसिनले ११.११; वनें
सांसिनलीं ११.१९५; वाचावेली सांसिनली
१५.१४. सांसीनणें—सांसीनलें दांग उठि
१५.१२५.

साहजें-साहाज-साहाजें—सहज, आपोआप,
एकाएकी, निसर्गतः, स्वाभावतःच, अर्थीतच.
साहजें—तैसें विचारिती निरसलें। तें प्रपंचूनि
साहजें सांडलें। २.१३१. ९.१०५. साहाज—
बाहिर युगुतीची मुद्रा पडे। तंव आंतु सुख
वाढे। येथ साहाज चि योगु घडे। नाभ्यासितां ॥
६.३५३. ११.२३७, १३.१४४, १६.१८८,
१८.१४००, १८.१४२२. साहाजें—जैसें
मूर्त्तिचिनि साहाजें। निगति शाखापल्लव ॥ १.२५.
तरि उणावो साहाजें उपसाहला। प्रायुं काह ॥
१.६५. साहाजें मलयानीलु सुंदु। तेया ही होये
अमृताचा स्वादु। ४.२१७. तरि आपुली शास्ति
साहाजें। आपण केली ॥ ६.७१. पवनु साहाजें
गगना। मीलें चि लागे ॥ ६.४५८. १.१३,
१.१७९, २.७७, २.१५१, २.१८८,
२.२७१, २.२७५, २.२९५, ३.४९, ४.६२,
४.७९, ४.१३६, ४.१६२, ५.१८, ५.२७,
५.२९, ५.१०५, ५.१०७, ५.१५१, ६.२,
६.१७, ६.४२, ६.४४, ६.५०, ६.९१,
६.१०६, ६.१२८, ६.१६०, ६.१८९,
६.२२८, ६.२७९, ६.३३४, ६.३८२,
६.४८७, ७.११२, ८.१०७, ८.१११,
८.२२३, ९.२६, ९.८८, ९.२२४, ९.२६३,
९.२९५, ९.३९३, ११.४२, ११.२८७,
१४.३४८, १५.१६०, १५.२९९, १५.५६२,
१६.६०, १८.३५, १८.९५ (जें), १८.८७१,
१८.९७४, १८.१०५३, १८.११४३.
वरि तो वामचरण साहाजें बैसे ६.१९४.
सहज-सहजें-सहाजें पहा.

साहणें-साहाणें—सहन करणें. साहणें—तंव
तेया षड्गुणचक्रवर्ती। साहवे चि ना ॥
११.११२. न साहणें १३.३५७ (१);

साहंता, सहन करणारा, तेथ साहंतेनि नवलें ।
वेपिजे ना ॥ १३.३५१, ज्ञानदेवी, कुंटे -
'साहंतेनि' १३.३५२. साहाणें, या क्रियापदा-
पुढें दिलेल्या रूपांपैकीं कांहीं रूपें साहणें चीं
असणें संभवतें, कांहीं जागीं साहाणें चीं रूपें
आलीं आहेत; जे शब्द संज्ञेनु साहावे । बाण घ्यांचे ॥

१.३६४. एथ आधि काहिं प्रकाला । तो साहो ए
वर ॥ ५.१६५. न साहाति १.१८६; साहांति
३.१९६, १८.७८४, न -, येसि पांचे भूतें । न
साहांति एकमेकातें । १३.१४६, ९.५०८ (सा);
साहातु असे १७.१६६; साहावे—जीवा आभार
साहावे ना ८.१२८; साहावें ४.३०; साहावेया
लागि १८.६३५; साहावेल १८.८१; साहिजे
११.५६३, शस्त्रा(स्त्रा)चा वरिषा— २.२३२;
साहिजें—जोजार साहिजें(जे) ४.३३; साहिजेल
१.२१२; साहिले ११.३५; साहील ११.४१,
१८.१०४८; साहे, सहन करीत, सहन होत,
९.२३६, ११.१७२, १३.३४५, १३.५१८,
१३.८८०, १६.१७६, १८.७४४, १८.९३९;
न साहे—संभाविता निस्तेज । न साहे जैसे ॥
१३.५४२, १३.६६६, १३.७१७, १५.८०,
१५.४४०, १६.२३३, १८.४८३, १८.११४५;
तेजाचें उग्रपण न साहे ११.३१३, बोलु ही -
६.१४६, वेळ - ७.१९६; साहें ११.१६०;
साहाणें १३.३४२, १८.८३७; साहांतिया
१६.१८९; साहाते, सहन करणारे, ११.६३६;
साडनि, सहन करून, २.२२८; सात, सहन
करीत, तसें जेयाचां ठाई । न साहणें काही चि
नाहिं । आणि सात असे(सं) ऐसें हिं । स्मरे ना
जो ॥ १३.३५० (२), ज्ञानदेवी - 'साहतु
असें', कुंटे - 'साहतसें' १३.३५१.

साहस—लवकर या अर्थी. साहसि करी(रीं)
१३.६४५, ज्ञानदेवी, कुंटे. - 'साच. करीं'
१३.६४७.

साहाकारी—मदतनीस. ११.२४.

साहाण—साहाण. चिबेकुसाहाणें(णे) १५.२३६.

साहास—साहसयुक्त, पराक्रमी. ८.२३.

साहित्य—शब्दाग्र, अलंकार. बोविया कीं होति
लेणें । साहित्यासि ॥ १०.४१. ६.१३, ६.१३३.

साहित्य. व्राणें, भाषेंतील अलंकारास उद्देशून,

१.६; साहित्य आणि शांती ४.२१५;
साहित्यातें वोजावी, मराठी भाषेस उद्देशून,
१३.११५१; साहित्यसोनेयांचिया खाणी
१२.१२.

साहो—सहाय्य, आधार. स्वर्गसिंहासना साहो,
बृहस्पतीस उद्देशून, १०.२०९.

सिकणें-सीखणें—शिकणें. सिकणें—तरि तो वेळ
सिकिल्या जाईजे । ११.१६२, तितका वेळ शिक-
ण्यांतच जाईल. पढों सिकिजे ९.८; सिकवणें—
ऐसें प्रजातें सिकवी । चतुराननु ॥ ३.११६; नाना-
परी(रीं) सिकवितु असे २.२९; येकैक सिकवें
काई १८.१३५१. सीखणें—मंत्रु सीखे
१३.८११; सिखवणें, शिकवण, ११.६६४;
सिखों, शिकवूं, आणि सिखों ह्याणों तरि बोलसी ।
तूं चि बहुत ॥ २.९२.

सिध्यापिला—शिकविला गेला, शिकवून तयार
केला गेला. जो कां तुझीं सिध्यापिला । १.९५.

सिखर—शिखर. १३.६५६. शिखर पहा.

सिंग—शिंग. १८.१८५.

सिघ-सीग-सीघ—शेंडा, अग्रभाग; धान्याचें
माप भरल्यावर त्यावरली निमुळती रास, शींग.
सिघ—सिघांचे सत्कर्म । धाविनलीं संभ्रमें ।
११.६०९. सीग—परि पुनरावृत्तिचेया मापा ।
सीग जाले ॥ ८.१६४. वाकेचिये सीगे
१७.१४१. सीघ ७.७२.

सिचडी—कंडू (राजवाडे), येथें जिज्ञासा. १४.६०.

सिचणें—शिंपडणें, शिंपणें. २.६६. सिंचन—
मूलसिंचन १.२५.

सिजणें—शिजणें. आधणिं हरळु न सिजे । १३.४८१.

सिठी—सृष्टि-धी पहा. घापे पदामाजि दीठी ।
दीसे तंतुची सैव सिठी । ६.१००, निर्मिति.

सिणणें—सीणणें—शिणणें, श्रम पावणें, त्रास
होणें. शीणणें पहा. सिणणें—परि निरुतें पांतां
काइ सिणले । रायाचे हात ॥ ९.१०९, नगर
वसविण्यांत. ९.२७७. काहाणी सिणेल ९.१८५;
न सिणे—१२.१६६(णे), १३.७०३; सिण-
वणें—सिणवी ह्यांतारा । बहुतातें द्या ॥ १३.५७३.

सीणणें—ह्याणौनि स्वप्निचिया अखरा । संतोषें
सीणे ॥ ८.३४. ९.१६५, ११.१६७,
११.२१५, ११.४०१, १६.२५८, १७.२०५,

१८.१७५, १८.३६७. सीणताति ११.६६७; एकीं कर्मीं सीणे १८.२२९; सीणलेयां हिं उणें १८.९४०; सीण—तेव्हालि लोके गिविसावा। सीणु आपुला ॥ ३.२०३, सीणु जाये मूर्ती। साणे (सीणें) जेणें ॥ १६.४१५, १३.१०३७, १६.३९८, १७.१०४, १७.२०७, १८.६०५; आमका कोणु सीणु ९.११५; सुखा ना सीणु नेणे १४.३६५; हाणिचेनि सीणे(णें) १७.२९१; संसारसीणें १७.३२८; सीनु, शीण, १७.४१९; सीणवणें—व्यसन जैसें न सीणवी। ६.१२४, १८.६१७; पाये सीणवावे १८.९३३.

सितणें-सीतणें—स्पर्श करणें. सितणें—कपोल शकें सितलें ११.१८३; चंद्रकरीं सितला ११.२४४; परिसें सितलेयां १८.१७५०; पाए सितले ११.६८. सीतणें—जैसा चंद्रकला सीतला। सोमकांतु ॥ १.१९१, द्रवतो. चंद्रकिरणीं सीतला। पाखाणु जैसा ॥ १८.१५६८, द्रवत नाहीं, धृत-राष्ट्रास उद्देशून. ७.१७५, ९.१९४, ९.४८० (ले), १३.४४७ (लें), १७.२३२, १८.१६. **सितरणें**—फसवणें, भ्रमांत पाडणें. स्वप्न गा जेया परीं। जागतेयातें न सितरी। १४.३३९.

सितल-सीतल—शितळ, थंड. सितल—सितलाचिये भेटी। तातलां तेलें आणि उठी। १६.२३६. सीतल—६.१७५, १३.२९१, १६.१५९. सीतली आणि रसाल, वाणीस उद्देशून, १३.२६९.

सिंथणें—फेंकणें, बाहेर काढणें. कुबोलाचि सदयें, सिंथित काडें ॥ १६.४०२, ज्ञानदेवी—‘सुती’.

कुंटे—‘सुति’, बाण टोंचतात, १६.४०४. **सिंदोरी-सिंधौरी**—शिंदोरी. सिंदोरी १८.१८३. सिंधौरी—तेजाची सिंधौरी ६.२८१. सिंधौरिया १८.९३४.

सिद्धणें—फळास येणें, निष्पन्न होणें, तयार होणें. इहीं कामनोपलोभेंसीं। कायें सिद्धति तैसीं। १६.४३४. **सिद्ध**—तयार झालेला, पूर्णावस्थेस पोहोचलेला, उपदेवांचा एक वर्ग, धर्मप्रतिष्ठा तो सिद्ध। अभयहस्तु ॥ १.१३, हा अनादि नित्य सिद्ध। निरुपाधि विशुद्ध। २.१४५, जय जय सिद्धे। १२.१, पै सिद्ध नित्यु आपैसा। अनादिपणें ॥ १३.११०१, अगा वसुधेचां पोटीं। निधान सिद्ध

किरीटी। वन्हि सिद्ध काटीं। बोहां दूध ॥ १८.१२२१ (१,२), ३.४८, ६.१५६, ७.१५२, १०.१७९, १५.४३२, १८.१२२२; सिद्धें कर्में १२.१२८; सिद्ध तत्व ६.४७६; सिद्धांचे मनोरथ १३.२७८, —चा रा० ३.२६८, —चा रा० ९.५३०, —चा राणा १३.९६६, —चां सिंहासनीं ६.४४८; सिद्धां माझि १०.२१७; महारिखी अथवा सिद्ध ११.३२६; सिद्धता १८.६४०; सिद्धादिक ११.३२८; सिद्धप्रज्ञा, पूर्वजन्मानुरूप प्राप्त झालेली बुद्धि, ६.४५२, —भांडार ६.४६२, —मंनु १८.९४५, —वत ३.४५, —सरस्वती १.७८, —साध्य-भोजन, तयार केलेलें व करावयाचें जेवण, ३.३८; अनादि सिद्ध १०.१३५, अनादिसिद्ध २.१००, ४.१५०, ८.१७३, ११.२७२, ११.३०४, १५.२९१, १६.२६९, —सिद्धा ३.३५, —सिद्धें १३.९५६; आज्ञासिद्ध, ज्याची आज्ञा फलरूप होते असा, १६.३५३, कर्म-४.७१, ४.१५५, प्र—, प्रसिद्ध पहा, महा-१८.१२३६(१), सत्व-१४.५३; संस्कारसिद्धा, प्रकृतीस उद्देशून, १८.१२८१; सायुज्यसिद्ध-सदन १२.१२४; सोहंसिद्ध ८.२५३, सुर—, देव व सिद्धपुरुष, ११.१४५; सुरसिद्धकिन्नर ११.५०१; स्वतःसिद्ध ९.१६३; सिद्धांत-निश्चित मत, निर्णय, सिद्धांत नव्हतु सतंत। तेयाचां हातीं ॥ १७.८४, ज्ञानदेवी—‘नव्हतु स्वतंत्र,’ कुंटे—‘न होत स्वतंत्र’ १७.८५, ११.५८५, १३.९०, १३.२३६, १५.४९०, १८.१२३४, १८.१२३५; सिद्धांतकक्षा १८.१२३६(२), —नवनीत १३.१०४२, —निर्वाणसूत्री १३.८३२; महासिद्धांतापासि १५.४०१; वाग्ब्रह्मसिद्धांत १५.१४०; शास्त्र-सिद्धांतु १६.४१, १८.१५३०.

सिद्धि-सिद्धी—परिपूर्णता, यशप्राप्ति, योगानें मिळविलेली शक्ति. सिद्धि—कां तपोबळें रिद्धि। पातलेयां अंशु बुद्धी। मग विरगतां सिद्धि। आठ-वेना ॥ १.१८८. १५.३६८. योग्यतेची सिद्धि १८.१००३; सिद्धि होति ६.२७०; सिद्धि-भुवन १३.९३८, —वेन्हीं ७.१४१; ऋद्धिसिद्धि २.३५९, ऋद्धि पहा; आत्मसिद्धि—आत्मसिद्धि.

चेआ पुढेला । नगरा एआवेआ ॥ ६४३१,
आत्मा (१) पहा, ग्रंथ - १८-१७६३, नैष्कर्म्य -
१८-९७४, परम - १८-९७७, मनो -
८-८, वाचा - ३-९९(१), वैराग्य - ६-४६०,
१८-९१४, सप्तप्रश्न - १०-२८; सायुज्य-
सिद्धिसदन ८-२२२; सोहंसिद्धि, अहं पहा,
स्वरूप - ८-२३२. सिद्धी २-२६९, दीपा-
चिये - १८-७७७; सिद्धी गेलें—आचरतां
सिद्धी गेलें । २-२७०, १३-१३३, १८-६४४,
१८-१७५४, १८-१७७१, -अलगति ८-९,
-जाये ३-३३२, ६-३३४, ६-३३९,
१८-९०१, १८-१३७५, -जोडति ९-४७८,
-नेड्ने १८-७६०, -नेड्ने ४-१०३, -नेला
११-५७१; अर्थसिद्धी ७-१०७, कर्म-
१८-३०४, ज्ञानफल - १८-१४३८, प्रमाण -
१८-१२२४, मोक्ष - १८-६९८, सकलार्थ-
९-२५, सहन - १०-८१, सर्व - १८-१६२६,
सर्वकर्म - १८-२७८; संसिद्धी १८-९४९;
सिद्धि-सिद्धी—अमृतसिद्धि ३-१२३, -द्धी
१-७७; महासिद्धि ३-९९(२), ६-१०३,
९-३१८, ११-२१५, १६-९, १६-१६४,
१६-१८७, -संभ्रम १-२६९; महासिद्धी
११-१४७; रिद्धि व सिद्धि-द्धी यांचे संदर्भ
रिद्धि - पुढें पहा.

सिंधु-सिंधू—समुद्र. सिंधू—तेणें हा सैन्यें सिंधु
पाखरिला । देख देख ॥ १-९५. कां चंद्राचेनि
परिपूर्णें । सिंधु भरति ॥ १३-१३८. मशका सिंधु
नुतरवे । १३-२५९. थिलरवळें मीनें । न गणिजे
सिंधु ॥ १६-२२४. १४-३८३, १५-११८,
१५-५३४, १७-१७१, १८-६२१, १८-११३२
(१, २). सिंधु जलाचे घोघे ८-८३; चंद्रें सिंधु
भरे १३-११४६; नदी सिंधुचे पेंडवळे
मोडौनि १८-११०१; सिंधु मौनं घेउनि ठांति
अगस्तीस पाहून, १८-७३२; सिंधु सिंधुतें
पाअं जाण १८-१४१४ (१, २); सिंधुगर्भी
११-६४०; सिंधुजलाचा लोटु ९-१२३; सिंधुतट
१८-१६९०, -पद १४-३९६, -प्रवेश १८-९७५,
-मिलणीं ३-३९; सिंधुत्व—पावे जैसी सरिता ।
सिंधुत्व गा ॥ १४-२९९, अमृतसिंधु, अमृत पहा,
कृपा - ९-२३३; क्षीरसिंधुपरिसरी १८-१७३०;

विद्यासिंधु २-४३; विवेकसिंधुचें पार ६-११;
विषयसिंधु २-३४८. सिंधू—जैसा सैधवाचा
रवा । सिंधू माझि पांडवा । विरालेयां विरावा ।
हैं ई ठाके ॥ १४-३९०. ५-३५, १८-५६२,
१८-१३७१. सिंधूचेनि माजें, मासे भीत नाहीत,
१२-१६५; सिंधू भरितें दाटे १८-१३०४;
उगडं बोघ सिंधू १६-१३८; निरंतरकरणासिंधू
१४-३.

सिन-सीन—निरालें, वेगलें, भिन्न प्रकारचें.
सिन—ह्मणूनि तामसा अन्ना । परिणामु गा सिना ।
१७-१६७. १८-२७०, १८-३११. सीन—
नरनारायणा सीनें नाहिं । १५-४२५. १८-२७३.
सिनान—निरनिराले, हे एक चि सिनाने ज्ञानें
मानीं । ६-३९, किं रसु आणि नीर । सिनानीं
आथि । १३-२९४, १०-८५, १३-२९३, १७-७०,
१८-५३, १८-८१४; सिनानीं घटीं ६-४२,
-विभूतीं १०-२९२; सिनाने वेख १३-१०५३;
सिनानेपण १५-५१९; सिनार, वेगळेपणा,
१८-१५७२.

सिनसाल-सीनसाल—झाडाची जीण साल.

सिनसाल—भवैचि पडलें । वीमथती सिनसालें ।
१३-५५९, म्हातारपणांत भिवया जीण साली-
सारख्या लोंबतात त्यास उद्देशून. सीनसाल—थेसैं
झाड चि सीनसाल । देखिले(लें) जेणें ॥ १५-१३९.

सिंपणें—शिंपणें, मिजणें, दूषित होणें. जैसैं जलीं
जळें न सिंपे । पद्मपत्र ॥ ३-७१. जैसैं न सिंपे जळिं
जळें । पद्मपत्र ॥ ५-५०. जळिं जळें न सिंपे । सूर्य
जैसा ॥ १३-१०८८. कां शाखा फलावेया । सिंपिजे
मूळ ॥ १६-१००. तरि तेयाचें पण सिंपे ।
तें(ते)णें चि काइ ॥ १८-४१२, पण चा अर्थ नीट
लावतां येत नाही, ज्ञानदेवी—‘तें अलिप्तपणें
सिंपे’, कुंटे—‘तें लिप्तपणें सिंपे’ १८-४१५.
४-१४९, ८-१५१, ९-३२१, १३-४७७,
१८-१७१. कव्हाणिं कर्मिं न सिंपे ५-७७,
यावर ५-७४ ते ५-७९ पहा; तो एकु कर्में
न सिंपे ३-१४५, यावर ३-१४४ पहा;
विकल्पजातीं मनोवृत्तीं न सिंपिजे १३-४८१;
सिंपौनि वाड कीजो ११-१९.

सिंपी—शिंपली. परि सिंपी चि पड्डे उमटे । रूपें
बेवि ॥ १५-१०५. सिंपीपण १५-२७८.

सियारी-सेयारी—शहारे, कंप; 'भय, डाकीण' (राजवाडे). **सियारी**—बुडणेयांची सियारी १६-६८. **सेयारी**—सेयारी आली, भयाने शहारे आले, ११-३६४; आशसेयाचि, हा पाठ आशसेयारी असा घ्यावा, आशारूपी डाकीण, १३-५०३.

सिर—(१) रक्तवाहिनी शीर, घावानें पाडलेली चौर किंवा भेग. अजातशत्रुतरवरां। सर्वांगि देवविलिया सिरा। १३-२२८, चिक्काकरतां झाडाला भेगा पाडतात त्यास उद्देशून. (२) डोकें. **सिरीं** बांधल्यां १६-२१८; **सिरिं** वाहे १३-५१०, - वाहें १२-२१६; **सिरसा**—कां मनीं सिरसा धरीं। १२-२२७; **सिरालें**—उशी, पायाचें सिरालें। मांडूं लागे ॥ १४-१८४, मांडणें पहा; **सिरें**—वरचा भाग, जगदक्षराचें **सिरें** ८-१५२, ज्ञानदेवी, कुंटे—'जगदाकाराचें सिरें' ८-१५४.

सिरणें—प्रवेश करणें, गळणें. जें आकारिं इथे खोंकरे। कोंदलें असति न सिरें। कंव्हणी कालीं ॥ ८-१४, जें या फुटक्या जगदाकारांत गच्च भरलें आहे तें कधींही गळून जात नाही, ज्ञानदेवी, कुंटे—'कोंदलें असत न खिरे' ८-१५. ८-८८, १५-३०४. विचाराचा वारा ही जेथ सिरें ६-३१९, न सिरें पाठ ग्राह्य वाटतो; **सिरें** आदरी १३-७५५; **सिरकणें**—जावाई सिरके १८-२३२.

सिरियाणी-स्त्रियाणी—श्रियाणी पहा. **सिरियाणी**—परि समर्थे तुवां सिरियाणी(णी)। फेडिलो ते ॥ १६-३९. **स्त्रियाणी** ६-१४२.

सिवणि-सीवणि—शिवण, सांधा. **सिवणि**—जैसी शुक्तिपल्लांची **सिवणि** उतते ६-२६६. **सीवणि**—सीवणिमध्यु पीडिजे, शिवणरेषा दावून धरावी, ६-१९४, मूलबंधाच्या या प्रयोगावर ६-१९२ ते ६-१९९ पहा.

सिवणें-सीवणें—शिवणें, स्पर्श करणें, कांहीं ठिकाणीं **सिवणें** व **सीवणें** चीं रूपें आलेलीं आहेत. **सिवणें**—आत्मलिंगातें **सिवणें** १८-१३६०, स्त्रीदेह आंगें—१७-२१०; न **सिवे** १६-१६२, १८-२४८, - **सिवै** ७-१५६; बाण लक्ष्य **सिवौनि** १५-२९२; **सिवणें**—तो चि अक्षिसणें

सिविजे। तरि मांगल होये ॥ ७-६४, ज्ञानदेवी, कुंटे—'सिजे' ७-६५. **सीवणें**—**सीवे** १३-६३०; हातें **सीवे** चि ना १४-१६७; **सीवणें**—पार्था तें सुख साचें। वल्लिं आहे रजाचें। ह्यणौनि न **सीव** तेयावें। आंग कहीं ॥ १८-८०२. **सीवे** १७-९२.

सिष्ण—उपस्थ. **सिष्णोदरीं** वांटी, उपस्थ व पोट यांच्या वांठ्यास देतो, १८-५५५.

सिसार—अर्धशिशी. **सिसाराचां** रागीं लागें। सीस चि जैसें ॥ १८-१७७.

सिसाल-सीसाल—मस्तकांची रांग. **सिसाल**—**सिसालीं**, रावणाच्या दहा मस्तकांस उद्देशून, १०-२३३, -लें ११-४१०, ११-४१२. **सीसाल**—व्याधिचां **सीसालीं**। पूजिलीं यंत्रें ॥ १२-५०, व्याधिरूपी मस्तकांच्या आहुती वालून.

सिहवीर—शिविर. १७-२९३.

सिहाणा—शहाणा. पथ चातुर्य सिहाणें जालें। १-३५. ११-४६३, १८-१७२७. **सिहाणेपण**—जाणतेपण, समजूत, जात्यंथा लागें(गे) पिसें। मग ते(तें) सैरा धावें(वे) जैसें। तूझें सिहाणेपण तैसें। दीसतसे ॥ २-९३; **सिहाणेपणें**—एक जाणीनियां हारपति। सिहाणेपणें पै ॥ १०-३३.

सिंहासन-सींहासन—नेहमींच्या अर्थी, प्रतिष्ठेचें पूज्य स्थान. **सिंहासन**—सिंहासन होईन आपण। वरि श्रीगुरु करिति आरोहण। १३-४२३. **सिंहांचां सिंहासनीं** ६-४४८; **स्वर्गसिंहासना** साहो १०-२०९. **सींहासन**—जेथ अमरत्व हें चि सींहासन। ९-३१७.

सींक—शिक. जांमै **सींक** डेंकर १८-३३९.

सीत—शीत पहा. **सीत** वेढावें। उष्ण पांभुरावें। १२-६५.

सीमा—मर्यादा, शेवटची कड. जे(जो) मज पुरुषोत्तमा। ज्ञानें भेटे सुवर्मा। तो सर्वेश ते चि सीमा। भक्तिची ही ॥ १६-४८. **देहाचिये सीमे** १८-१५३८; **परम सीमा** १८-३८०, पैली—१६-४४०; **सकलभाग्याची सीमां(मा)** १८-८९७; **सीमा सांडे** १७-३९३; **निःसीम** २-२११, २-३६७, ८-१०, ९-३७८, १८-१५५६, -**गुण**—दे० निःसीमगुण अनंतु। दे० निःसीमतत्व सदोदितु। दे० निःसीमसाम्य

संततु । ची हि वां(वा)चा ॥ ११.५०७(१),

—तत्त्व ११.५०७ (२), —साम्य ११.५०७(३).

सील—शील पहा. दानसील १५.१२१;
सुरसाहें सील हे शब्द जोडून सुरसाहसील असे
एकत्र व्यावे, १२.२३३.

सीला—शिळा. सूर्य कीं सीला १०.१८५.
शिळा—शीला पहा.

सीव—मर्यादा, सीमा, अखेरची कड. तैसी वैरा-
ग्याची सीव नेदखती । जे विवेकाची भाप नेणति ।

४.२४. ज्ञेयाची सीव १८.४६७, मोक्षाची —
१८.८९५; कानामनाचिये सीवे टेंकों नेंदीसि
१८.१२६८; भीडेची सीव लंगो(घों) नेंदी
७.१९८; वारा ही सीवे टेंकों नेंदी १८.३८७.

सीस—डोकें. जैसें शरीर आहे सावयव । परि सीस
चि नाहिं ॥ ९.४३१. कां सीस खांडूनि आपुलें ।
पायांचां खतीं बांधलें । ९.४९५. १८.१७७.
सीसैं खोडा वाहावी १८.१०५६; सीसवेन्हीं
बुडालेयां ११.४९.

सु—शब्दास जोडून. चांगलें, सुंदर, फार,
अतिशय, या अर्थी. याचे कांहीं संदर्भ त्या त्या
शब्दापुढें दिले आहेत, कांहीं येथें दिले आहेत.
कांहीं शब्दापूर्वीं सू हा उपसर्ग लागलेला आहे.

सूक्ति—श्रीकृष्णसूक्तिसागरा १५.७०; सुकाल,
काल (१) पहा, —कुमार, कुमर पहा; —कुल,
कुल (१) पहा, —कृत, कृत (१) पहा, —कृपा,
कृपा पहा, —क्षेत्र, क्षेत्र पहा, —गंध, गंध (२)
पहा, —गम, गमणे पहा, —गरणि १३.११४४,
—गुरुवां, भरभराटीनें, थाटमाटानें, १३.८११,
—घटित, घटणें (३) पहा, —घोर ११.१३९,
—घोष, नकुलाच्या शाखाचें नांव, १.१५०,
—चित्त, चित्त पहा, —जन—चक्रवर्ती, जन पहा,
—जाण १८.१४८५, —डंस ५.१६०, —तेज-
पणें १.१८६, —दर्शन, दर्शन (१) पहा, —दंस
१४.३९४, —दिन—दीन, दिन पुढें पहा, —दिस,
दिस (१) पुढें पहा, —द्रव्य १७.३५७, १८.६७४,
—नयन १३.१०६१, —निश्चल, निश्चल पहा,
—नील २.७७; इंद्रनीलसुनील ११.१३४;
सुपक्कें १७.१२५, —पंथ ८.२३८, —पूजितें
११.१२९; प्रमेयप्रवालसुप्रभ १.१७; सुप्रभा
१०.२०२, —फल, फल पहा, —बद्ध ६.१८३,

६.२२५, —बीज, बीज पहा, —बुद्धी,
बुद्धि-व्ही पहा; आबालसुबोधें १८.१७२१;
सुभग १३.६४२, १६.१३४, १८.१०८०,
—भट २.२१३, सूभट १.१३३, ४.१६४;
सुभरें, भर पहा, —भद्र ९.४७७; सुभाव-
भजनभाजन, भजणें पहा, —भाषित १३.५७७,
—भास, चांगलें बोलणारा, १८.१७०६,
—भेदिं आखरीं, स्पष्ट करणाऱ्या शब्दांत,
१३.११५८, —मती १३.९१५, १८.१५१६,
—मथित, मथणें पहा, —मन, (१) चांगलें मन,
चांगल्या मनाचा, ९.४०, १३.११५३, (२) फूल
१८.१६१६ (१, २), —मनसा १३.२३६,
—महिम १७.४०८ (१), —रेख, रेखणें पहा,
—लक्षण, लक्षण पहा, —लभ, लभ पहा,
—लभ, सुलभ, लाभ पहा, —लीन ९.१००,
—लीनता १३.४३; उन्मेखसुलोचन
१३.३३८; सुवट ७.५४, —वर्म ५.६३,
१७.४०८ (२), वर्म पहा; सुवा० ९.२८,
—वायें १३.११४६, —वासना, वासना पहा,
—विद्य, —विद्यता, विद्या पहा, —वेख २.११६,
—वेल, वेल (१) पहा, —व्यापार, व्यापारणें
पहा, —संग, संग पहा, —सडा, सडणें (२) पहा,
—सरी, सरिरी (३) पहा, —सेव्यता, सेवणें
पहा, —स्नात ११.६, —स्वाद ४.३, —हड, —हाड
पहा, —हृद पहा.

सुअणी—पायरी, टप्पा, मजल. आयुष्यपथें प्राणि-
गणीं । करुनि अहोरात्रांची सुअणीं । ११.४१९,
ज्ञानदेवी—‘सोवाणी’, कुंटे—‘सोवाणी’
११.४२४.

सुआड—सोपें. भेदाचें कवाड होतें तें फेडुनि
सुआड केलें १८.१५५८.

सुआर—आचारी. भी चि होईन सुआर ।
बोगरीन उपहार । १३.४२०.

सुकणें—सूकर्णें—वाळणें. सुकर्णें—एव्हिं कोमेल्या
उन्मेख सुके । जरि उदास तुह्मीं ॥ ९.२५. बीज
मोडे झाड होये । झाड सुकलें विधि माये । १७.५९.
सुकतेया अंकुरा १३.३८०; मज सुकतेया जी झाडा
११.६६०. सूकर्णें—तें साजुक ही न्हवे सुकलें ।
भले तैसें ॥ ९.३८१, अर्पण केलेल्या पानास
उद्देशून. ९.२९९, १८.४३०. सूकर्णें—यन्हाविं

जाईयेया फुला फांकणें । तेया चि नांव सुकणें ।
१८.२५५; न सुके, हें रूप सुकणें किंवा सूकणें
चें अर्पणें संभवतें, पावसें विण न सुके । समुद्र
जैसा ॥ १२.२०९.

सुख—अनुकूल संवेदना, आनंद, समाधान.
जो मनं ऐसा जाला । संगि तो चि सांडिला ।
हणौनि सुखें सुख पातला । अखंडीत ॥
५.२१(१,२). हणौनि विषयभोगी जें सुख । तें
साधतं चि जाण दुःख । ५.११९. किंवहुना सोय ।
जीउ-आत्मेयांची लाहे । तेथ जें होये । तेया नांव
सुख ॥ १३.१३१. २.२८६, २.३४५, ३.७६,
३.१२२, ३.२०८, ३.२६६, ५.११२,
५.१३३, ५.१३६, ६.३५३, ६.३७०, ७.१४७,
७.१४९, ७.१८६, ८.५३, ८.१८३,
८.२६२, ९.५१, ९.५४, ९.३८२,
९.४०२(२), १०.११३, १०.१८४(१,२),
११.१५१, ११.५८४, ११.६७१,
१२.७६, १२.१०६, १३.१२७, १३.५८८,
१३.८०४, १३.१०७०, १४.१४८(१);
१४.३२४, १५.५१४(१,२), १६.३३३,
१६.४३५, १६.४३७, १७.२६१, १८.८१,
१८.७६५, १८.७७०, १८.७९१, १८.७९५,
१८.७९८, १८.८००, १८.८०४,
१८.१३५४, १८.१५६९, १८.१६१५(२),
१८.१६१८, १८.१६३६, १८.१७०६.
त्रिविध सुख १८.७६४, सुखत्रय १८.७६९,
तामस सुख १८.८०६, रजाचें—१८.८०२,
राजसुखें १३.७४१; सात्विक सुख १८.७९०;
सुख आणि अनुभूती—येसें सुख आणि अनुभूती ।
या भावाची मोडीनि भीती । आतैल अर्जुना कृती
(अर्जुनाकृती) । सुख चि जेथ ॥ १८.२८५,
सुख किं भय ११.४८१, ११.४८३; सुख
वरि नसुदें सुख १८.१२०९(१,२); सुख आणि
दुःख—असति दुःख निफजे । सत्कर्मि सुख उपजे ।
१३.९७१, सुख दुःख जाणणें १२.१४९,
नरकिचें दुःख...स्वर्गा नांव सुख ९.३११,
सुखदुःखांचीं ओसाणें ७.७१, —खाचां सागरीं
९.४०२(१), यांचे इतर संदर्भ दुःख पुढें पहा;
सुखाचे अंकुर ५.१३७, —ची आंगी ९.४९७;
सुखांचा आरासु ९.५९; सुखाची काहाणी

९.४९६(१), —सि चढावा १२.१७२, —ची
जाति १८.१५८९, —चिआ जोडी ६.३७१,
—चा थारा ३.११०, —चा परिमलु ८.५६, —चां
पाउटीं ९.५०, —ची पाउटी ८.२६५, —चा
प्रस्ताभ १८.७६८, —चा भर्वसा ९.४९०,
—चा रिगांवा १८.७७८, —ची राणिव ८.१९२,
—ची लाखौली ६.४९३, —ची लीपि ३.२४९,
—चें लोण १८.१०६३, —ची व्यक्ती १८.१०४९,
—चें सांकडें ६.१४४, —चेनि सांघातें ६.३८७,
—चां साम्राज्यां ६.३६७, —चेनि सुरवाडें
१०.१८३, —ची सृष्टि ५.७४, —चि सोय
११.१५४, —चा सोहला १३.११५६; सुखा
चि दोसैं १६.११३, —पुरतें ११.६२६, —लागि
१५.३८७, १८.९२०; सुखां सारिला १५.४८;
सुखानुभव ११.२४९, स्व-२.३६३;
सुखामृत ९.५, —गम १८.१६१५(१); सुखादि-
उपचार १७.३२; सुखोदय १४.१; सुखोपायें,
उपाय पहा; सुखोर्मी ९.५२३; सुखजात;
—जात पहा, —ज्ञान, ज्ञान पहा, —निद्रा
९.४९६ (२), —पदें १७.३२१, —पाहाट
१६.२३८, —प्रवाद ५.११५, —प्राप्ति २.३४६,
—बुद्धी ५.१२५, —रूपां ९.४०२ (३), —लाभ
१८.१६०३, —लेशें १८.७७३, —संपत्ती,
सुख व संपत्ति, ७.१८५; सुखपणें ८.२६३;
अंतःसुख ५.१४३, अनिर्वाच्य सुख ६.४६७,
आंतर—५.१२९, आत्म—, आत्मा (१) पहा,
कीर्तन—९.२०८, कैवल्य—१३.४४९, देह—
१८.६३६; दैव-सुखसंभवी १६.६६; ध्यानसुख
१३.३९४, निद्रा—१३.७४०, नैष्कर्म्य—
६.४३६, ८.४६, पर—१६.१५९(१), पर-
मात्मसुखनिधान ४.१५८; फलसुख १८.८०७,
ब्रह्म—९.३२४, ब्रह्मसुखें, हे शब्द तोडावे,
५.१४४; भक्तिसुख १२.१८६, भोजन—
१८.१८५, महा—१.१४, २.३६१, ६.३२५,
१३.३८२, —सुखाची गोडी ४.१०७, —सुखाचा
निमथा ५.३२, —चेनि भरे(रें) १०.१०९,
—चें रूप ६.२५६, —चें सोडरें भाउंड ८.२६१,
—चा सोहला ११.४९८; माहासुखक्षेत्री
६.४४७, —सुखाची दिवाली ६.३८८; मोक्षसुख
६.११५, योग—६.५१, राज्य—, राजा पुढें

पहा, विषय—, विषय (१) पहा, शांति—
१२.१४१, श्रवण—, श्रवण पहा, समाधि—,
समाधि पुढें पहा, संवाद— १०.१४९, सर्व
सुखांची कुलवाडी ६.४४६, — सुखांसि ठाऊ
१६.३५२, — सुखाचा थारा ३.११०, — सुखाची
आदि १.२९, — सुखांसि पत्र ९.१, — सुखीं
१८.१७७८, १८.१७८८, — सुखें सहित
३.१०१; स्वसुख-खी, स्व पहा; स्वयंसुख
१४.१४८ (२), स्वम— ५.४७, स्वर्ग—, स्वर्ग
पहा; सुखां, सुखानें, काहीं प्रत्यवाय नसतां,
१८.१६२४; सुखेंसि, त्याच अर्थी, ९.४९३,
सुखेंसि ५.१३१, — सुरवाडिजे ६.२५; सुखि,
सुख या अर्थी, सुखिचा आरंभ १८.७८५;
सुखिया, सुखी, आनंदित, जो श्रद्धेने नि संभोगें।
सुखिया जाला ॥ ४.१८६, ९.३३०, १४.१९८,
१५.५५९, १८.१२४२, १८.१४५९,
१८.१७८०; सुखियें, याच अर्थी, १४.१५०,
सदा सुखियें मानुषें १५.३८०; सुखावणें
४.१०८, १४.३१७; सुखावतु १६.१५९ (२),
— वलेनि चित्तें ९.२३०.

सुगरणि—उत्तम स्वयंपाक करणारी. १३.११४४.

सुगुरुवां—भरभराटीनें, थाटमाटीनें. १३.८११.

सुचावा—सुचावा हे १८.६८४, हा पाठ सुचा
(शोक) वाहे असा व्यावा.

सुचित्व—शुद्धपणा. १२.१७७. शुचि पहा.

सुजणें—सुझणें—सुचणें, समजणें. काहीं ठिकाणीं
सूजणें—झणें चे प्रयोग आलेले आहेत.
सुजणें—सुजे १४.१५५; सूजणें—अधमोत्तम
सुजे १३.८७. सुझणें—नीति सुझे । वैदिक
बुझे । १३.८२९. १८.६२, १८.५२४. सूझणें—
सुझे १८.१८२.

सुटणें—सुटणें—निघणें, मोकळें होणें, वाढणें,
वर्षाव होणें. सुटणें—आपण चि वीरनि दुहिता ।
न मम झणे पिता । किं तो सुटे येर घेंता । जावाई
सिरके ॥ १८.२३२. १८.७९६. सुटणें—हें मज चि
तव जालें. परि मियां नाहीं केले(लें). ऐसें साच जेणें
देखिलें । तो सुटला गा ॥ ४.७७. देखें मेघानि सुटति
धारा । ६.८७. पांढू आंग सुटलें । तेया चि नांव
खुटलें । १३.७४५. ६.२४४, ९.४९२, १३.२७५,
१३.४०१, १३.७५३, १५.१८२, १५.१८३,

१६.३२७, १७.२५९, १७.३६३, १८.७१,
१८.१६१, १८.४७८, १८.१४०६. घाणि
सुटे १७.१५७; फांसाहूनि सुटला १२.१८१;
लवंगा सुटे १७.१४८; वारा सुटला १६.३९३;
सुटलेयां ९.१२३, ११.४७८; न सहित
आलेलीं पुढील रूपें सुटणें किंवा सुटणें चीं असणें
संभवतें, न सुटिजेल २.२०४; न सुटे—
भांडवला न सुटे कवडी । ९.५०३, ३.११५,
११.४०८, ११.४१७, १७.१९१, १८.१३९५;
सूटिका ११.४३३, १६.४४७, १७.२३;
पजैन्याची सूटिका ११.६७६; सूटिकिं जचे
१८.१७५; सूटी—नाराजांची सूटी १६.२४१.
सुडंस—सुदंस—मर्मज्ञ. सुडंसु ५.१६०. सुदंस
१४.३९४. हे दोन्ही संदर्भ अर्जुनास उद्देशून
आहेत.

सुडावणी—ध्वनि, गजर (कुंटे), सुरवात (ज्ञान-
देवी कोश). अनाहताची सुडावणी १२.५४.

सुणें—सूणें—(१) (ना.) कुत्रा. जैसें पोट पोसी
सुणें । उघडें झाकलें न झणे । १३.६७८. १३.७२८,
१५.२३३, १८.५४९. सुणेंयांचां ऐसें,
कुत्र्यांच्या तोंडीं पडेल असें, ९.४३५.
सूणा, कुत्रा, सूणे (अ. व.) १६.३४३.
(२) (क्रि.) देणें, घालणें, उत्पन्न करणें,
प्रसवणें, प्रवृत्त होणें. सूणें क्रियापदावर कांहीं
ठिकाणीं अनुस्वार आलेला आहे. सुणें—
सुआवा, भूगोल काखे सुआवा । १०.२४०.
१८.२७८. सुआवें—गगन सुठी सुआवें । मराकें
केवि ॥ १.७४, ७.१५२, १८.१३२; सुहं—
वोडण सुहं ११.३७८, —ई, सुई स्नेहांजन ।
आपुलें तूं ॥ १४.१९; सुहजे १६.९०, १६.२५८;
सुए—जें कर्मभांडवला सुए । तेयाची वीणुणां येती
पाहे । १८.७४४, कर्मभांडवला शब्द तोडणें इष्ट
वाटतें, विष—१६.२३१, सल—१३.१११;
सुये, कां टिटिमुं चांचुवेन्हीं । माप सुये सागरी ।
१.६८, ३.८, १३.२००४, १६.८८,
१७.२६९, अन्हांटा—१६.५६, चित्त—
१३.५०७, दीठी—१४.३४६, दीठी विषो—
१३.८०८, माप—१८.१०१९, व्यापारा—
१८.४९८, सुकृताचा डांगोरा—१३.६५८;
सुएं—प्रेम सुएं ९.३३७, —यें ८.१३०; सुनि

१८.१५४०; सुवावें १.४८७; सुवे १८.१०१४; सुणी, उत्पन्न करणारी, प्रसवणारी, तेन्हां ते चि श्रद्धा होये। कर्माची सुणी ॥ १७.६४, सूणें—सूहजति, आपण तरि पलति । सर्वस्वें पाप चुकविति । परि बलिवडें सूहजति । तेया चि माझि ॥ ३.२३१, सुयिजे—बोडण सुयिजे जैसा घावो । न लगतां चि ॥ १३.५४५, १३.९४२; सूए—दृष्टी फल न सूए १८.५८७; सुंदर आंगिं लेणें न सूए १८.१७१७; सुत असे १५.५५६; सूनि—कां पुढां सूनि काठिकारा । अक्षमु चाले ॥ १७.४२, ८.९१, ८.१२२, १२.२०५, १७.४२२, १८.२३९, १८.७०१, १८.१०२९, १८.१०३५, १८.१०५०; आत्तिं सूनि ७.१९७(२); काळे सूनि ११.३५५, १२.५६, १८.७५०, १८.१४१०, दीठि—२.१३७, ७.१९७(१), १६.३३१, १८.६९७, दीठी—१८.१६५८, दृष्टि—२.१७१, पुढां—१८.१०२९, १८.१०३५, पोटीं—१५.३०४, पोटीं—१४.९९, विष्टिचां दारिं—१३.७३१; सूती—(१) (क्रि.) १२.९५, (२) (ना.) संबंध, येथें अभिमान, ममत्वाची सूती । वे ना जंव ॥ १४.१४५, सूनु—मध्यमापोटीं सूनु १६.२०, संयमाची धाटी—१२.४७; सूणें—सकलपदार्थां नांव । सूतसे जें ॥ १८.४६७, सूतां—इये लाजसि ना घोरिं । कमीं सूतां ॥ ३.३, १८.२४१; सूति—करणें तोंडें सूति १३.२२४, घाये—१७.२५८, नवसियें—१३.५७०; सूंतील—दोष तोंडें सूंतील, दोष प्रवेश करतील, १३.५८९; सूंसि—आंगिं लेणें सूंसि १८.२४, पोटीं—१३.१०५४.

सुतणें—सूतणें—निजणें, झोपणें. सुतणें—ते आहार नव्हति घेतले । व्याधिव्याल सुतले । ते चववावेया घातले । पोटा माझि ॥ १७.१४९. सूतणें—जें आत्तिसेजे सुतला । तें स्वप्नसुखें भूतला । ५.४७.

सुंद—सुगंधित. साहाजें मलयानील सुंद । ४.२१७, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मंद सुगंध’ ४.२२०.

सुंदर—सौंदर—देखणें, शोभिवंत. सुंदर—लाजा कंदर्प रिगाला शरण । तैसि सुंदरें रूपें ॥ ११.१३७. १६.१२१, १७.३४०, १८.१४९२, १८.१७१७. अविचारतें सुंदर १४.१०९.

सौंदर—१४.२०१, —रा १८.१६५१; सौंदरांचिये आंगीं १८.१६७९; सौंदर्य, शोभा, माधुर्या सौंदर्य १८.१७०४; सौंदर्यपण—आंगिचेनि सौंदर्यपणें १०.४३.

सुना—व्यर्थ, शून्य, निर्जन, ओसाड. तैसा सा(स)मारसु सुना । गेला चि तो ॥ १७.४१५.

सुना गावीं १८.५४९; सुनाट—सुनाटें पडें १८.३६७; सुनियां—दाही दिशा सुनियां १८.१६०६.

सुयाण—सुकाळ, सकाळ. जीवीं सुखाचें सुयाण पाहलें । ११.३३३. १४.२१४. सुवाण—साम्याचें सुवाण होये । १३.१७०, सुवाण हा सुयाण चा अपपाठ असणें संभवतें, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सुयाण’ १३.१७०.

सुयी—शिवण्याची सुई. दोरा सुयी १३.१०९३.

सुर—देव. पै क्षीरसागरा पवडें । अविरजीं दूधाचें भाडें । सुरां असुरां केवडें । मथितां जालें ॥

१८.१४६६ (१). सुरांचे वृंद १८.३४८;

यज्ञभावितीं सुरीं ३.१०४; सुरीं अपेक्षिजे

२.२३९; सुरकार्ये ११.८३, —योनि १४.१०३,

सं. वा. श. ‘आठ आंगें’ पहा, —वर

११.६७०, —साहें सील १२.२३३, —सील

पहा; सुरनरउरग १३.१५८, —सिद्धकिन्नर

११.५०१; असुर—राक्षस, तामसी, कवणि ते

उदार गदा । करी असुरां कैवल्याचा धोदा ।

११.५९४, १६.४२०; सुरां असुरां १८.१४६६

(२); आसुर—तमोगुणप्रधान व्यक्ति, तरि सत्य

तेयां जोडे । आसुरांति ॥ १६.२८९, १६.२७५,

१६.२८७, १६.३६१, १६.३७०; आसुर

संपत्ति १६.२१४, —संपत्ति १६.४१९;

आसुरां दोखां माजि १६.२१५; आसुरा(रां)

प्राणिनां १६.२८४; दैवां आसुरां संपत्तिवतां

१६.२६९; आसुरवर्गु १६.४६६; आसुरिया

दोष रिद्धी १६.२७८, —ये प्रकृतिचां तोंडीं

९.१८३; आसुरी १६.२११, १६.२५४;

आसुरीं जनीं १६.२८२, —री संपत्ति १६.२१३,

१६.२५१, १६.२६१, १६.२६४, १६.२६६,

१६.४१२, —री सृष्टी १६.२७३; दैवी...

आसुरी १६.२७१.

सुरकणें—संकोच पावणें. १८.१५८५.

सुरंगी—‘वाट, सुयार’ (राजवाडे). तेथ येरिझारि लागि । जन्ममृत्यूंची सुरंगी । सुवालली चांगी । संकल्पें घणें ॥ १३.४९.१८.४०६.एक सूक्ष्मतेचिये सुरंगीं रिंगति १३.१६५.

सुरत—रत पहा.

सुरफुरें—पातळ (राजवाडे); भरपूर (ज्ञानदेवी कोश, कुंटे), हा अर्थ संदर्भात वसतो. १५.६८.

सुरवाडणें—अनुकूल होणें, सुख पावणें. संदर्भा-
नुरूप या क्रियापदाच्या इतर अनेक अर्थोपैकीं
काहीं येथें दिले आहेत. कां सुक्षेत्रीं बीज घातलें ।
तें आपल्यापरी विस्तारलें । तैसैं भारतीं सुरवाडलें ।
अर्थजात ॥ १.४०, विस्तारणें शोमिवंत झालें.
१६.२९४. दैव सुरवाडलें ११.१७०; माधवी
सुरवाडली ११.३३२; परेसीं सुरवाडिजे
१८.५१९, सुखेंसीं - ६.२५; सुरवाड,
अनुकूलता, सुकाळ, सुख, तन्हीं स्वयभें
चि सुरवाडु । पारविर्कि ॥ ३.२२०, ३.२७०,
६.४४६, ११.१०७, १७.८८, १८.६३६,
१८.६३७; प्रमेयपिकाचा सुरवाडु ९.५२८,
प्रकाशाचा - १६.१६, भोगाचा - १३.७४७; ते
जीव सुरवाडा आणिजति १७.२०५; सुरवाडु,
९.५५, हा सुरवाडु चा अपपाठ वाटतो; सुरवाडू
१८.६४१; सुरवाडें—आवडीप्रमाणें, अनुकूलते-
प्रमाणें, पाठि गोठि सांघसीं सुरवाडें । सुखाचेनि ॥
१०.१८३, ६.४३७, १८.१७५४; आंतरें सुरवाडें
५.१०५, आपुलेनि - ३.२३, ७.१५१,
उपपत्तिचेनि - १३.९३७, दैवाचेनि - ५.६७,
बोधाचेनि - ८.२५३, मनपवनाचेनि - ९.२१३,
संगाचेनि - १२.२२३; सुरवाडें देखिलें
११.६७४, - राहाटे १३.९२३; सुरवाडेंसिं
१४.२३७; असुरवाडी, कष्टाणें, १८.१८७,
ज्ञानदेवी, कुंटे - ‘असुरवाडी’ १८.१८९.

सुवट—सुबक, सुरेख. ना तरि रसाची चि सुवट ।
जैसी बीजकणिका तरि घनवट । ७.५४, ज्ञानदेवी,
कुंटे - ‘सुवट’ ७.५५.

सुवणें—घालणें, पुढें करणें, सरसावणें, घेणें,
धारण करणें, आगा वरिपडतां पाषाण । न सुवाचें
केवि ओढण । ९.४८७. १६.१०९. पुढां सुवे
१८.१०१४, सुठी - १७.२८९; सीं तेयांतें
जिह्वारीं सुवें १८.१५१३; न सुवे—आंग न

सुवे (आं)आलिंगना । प्रेताचिया ॥ १३.५१२; सुवण
जन्म, आजि सुविद्ये सुवण जाली । १०.१३१,
ज्ञानदेवी, कुंटे - ‘आयुष्या उजवण’ १०.१४७.
सुणें पुढें पहा; सुयाण-सुवाण पहा.

सुवर्ण—सोनें. कां सुवर्णां होउनि आनं । लेणीं
गमति भिन्नं । मग पाहिजे तंव सोनं । आवचें चि
तें ॥ १५.३०१. १.४४, ८.१७२, १८.१२०१,
१८.१६७०. सोनं सुवर्णं झांकिलेयां न झंके,
सोन्यानेच सोनं झांकलें तर तें झाकलें जात नाही,
१८.११६९; सुवर्णत्व, सोनेपण, १८.१६२२,
सुवर्णवाड, त्याच अर्थी, ४.६३; सुवर्णमणि
१८.१३९१, -शुद्धी १८.९७५, -सुल
१८.४४१.

सुवाड-सुवाय—अनुकूल वारा, चांगलें वातावरण.
सुवाड-संवादाचा सुवाड ९.२८. सुवाय—
सुवायें मेघु सांवरे । १३.११४६.

सुवालणें—मांडणें. जन्ममृत्यूंची सुरंगी सुवालली,
मार्ग तयार केला, १३.४९, ज्ञानदेवी, कुंटे
- ‘सुहाविली’, सुशोभित केली, १३.४८.

सुश्रूषण—सेवा. १८.८७९.

सुष-सूष—सुख पहा. सुष-संवादसुष १५.४२४.
सूष—श्रीकृष्णसूषाचें रूपचें ६.१२०.

सुषुप्ति-सुषुप्ती—गाढ झोप. सुषुप्ति—पैं जागर
ना स्वप्न । स्वरूप ना अवस्थान । ते सुषुप्ति घन ।
जैसी होथे ॥ १४.७४. सुषुप्ति वेत्ते । घणावैनि ॥
१४.१४१. १५.४८८. घन अज्ञान सुषुप्ति
१५.८८, अज्ञान घनसुषुप्ति १५.४८३;
सुषुप्तिकालीं १८.४६२; स्वप्न ना सुषुप्ति
१५.५००. सुषुप्ती—सुषुप्ती आणि स्वप्न । पासीनु
बहू अर्जुना । जागणें जैसैं आना । बोधाचें चि ॥
१५.४९६, झोप व स्वप्न यांपेक्षां जागृतीचा बोध
निराळ्याच प्रकारचा असतो. १३.१३०,
१४.१९७.

सुषुम्ना—इडा व पिंगळा या दोन नाड्यांमधली
नाडी. १८.७८१. सुषुम्नेपासीं राहे, कुंडलिनीस
उद्देशून, ६.२४०.

सुहड-सुहाड—मित्र, मनाला आनंद देणारा.
सुहड—द्वारकापुरसुहडा, (सं.) श्रीकृष्णास
उद्देशून, ११.६६०. सुहाड-सुहाडा—(सं.),
अर्जुनास उद्देशून, ९.२४०, १०.२७४, १२.४८,

१३.८९२, १३.९३४, १६.३१५, १७.९८.
सुहर्णे—सुहावणे—निर्णय करणे, सहाय्य करणे,
 घेणे. **सुहर्णे**—तियें न सुहर्ता जियें । जाणती जे
 कां ॥ १८.७१७, निर्णयन करतां, ज्ञानदेवी, कुंटे—
 'न चोजवितां', न जाणतां, निवड न करतां,
 १८.७२०. **सुहावणे**—जय जय सर्वविंसावेया ।
 सोहंभावसुहावेया । १४.२. मियां गीता येणें नावें ।
 तूझे यश हें अमृत सुहावें । १६.३१, ज्ञानदेवी,
 कुंटे— 'पसायामृत' १६.३१. शब्दादिक
सुहावे, शब्दादिकांनीं सुशोभित झालेली,
 १५.१६०.

सुहृद—मित्र. सुहृद हान ससुरे । आणिक ही सखे
 सोयरे । १.१८२. ९.२८८. सणु सुहृदु संपति
 १७.२६८; सुहृदु आणि शत्रु ६.९४; विश्व-
 सुहृदातें ११.५६२; सुहृद...अथवा वैरी
 १४.३६०.

सूक्ष्म—लहान, क्षुद्र. परि नेणति चि तियें यज्ञातें ।
 सूक्ष्म ह्यणौनि ॥ ३.८६. २.२३६, १३.९६.
 सूक्ष्म प्रकृति ७.२२; सूक्ष्म विस्फुलिंगु
 ४.१३२; स्थूलां अथवा सूक्ष्मां ९.१२०;
 स्थूल सूक्ष्मादि १८.८०८; उन्मेखुसूक्ष्मेक्षणु
 १.१५, उन्मेखु हा शब्द विभक्तिप्रत्यय लागल्या-
 मुळें तोडणें इष्ट वाटतें, असे प्रयोग अनेक
 ठिकाणीं आलेले आहेत, अर्थाकरतां ईक्षण
 पहा; सूक्ष्मदशे १३.९०९; सूक्ष्मता—सूक्ष्म-
 तेचिये सुरंगीं रिगति १३.१६५.

सूचणें—सुचविणें, दाखविणें, योजना करणें. तैसीं
 दोन्हीं श्यें मत्तें । सूचीति एका चि कारणातें ।
 परि उपास्ति ते योग्यते । अधीन असे ॥ ३.४०.
 २.८६, २.२६०, ८.१७०, १५.९०,
 १५.५०६. **सूचक**, फलसूचक ४.७२, स्वर्ग-
 २.२५७, स्वर्गनरक—१८.१३८२; सूचना
 ११.३८३, मृत्यु—१३.५५०. **सुचांवा** पहा.

सूड—नेहमींच्या अर्थी. १३.५४१.

सूत—(१) दोगा. १४.३४६. सूत सूतें गुंतलें
 १८.१२९७ (१, २). (२) मुलगा. १.१५२.
 गंगासूत, भीष्म, १.११८. परिशिष्ट (६) पहा.

सूत्र—(१) दोगा, संबंध, आधार. ह्यणौनि विचारावेया
 शास्त्र । राहाटवावें जें वक्त्र । तें वाचेचें हीं सूत्र ।
 हातीं न धरी ॥ १७.२३१. सापखेडाचें बाडलें ।

चालवीतेया सूत्राचेनि चाले । १८.१७४७, ज्ञानदेवी,
 कुंटे— 'चालवित्या सूत्राचेनि' १८.१७६९.
आयुष्याचें सूत्र ७.१७७; सूत्र धरणें १३.९६४,
 —धरी १८.६८३; सूत्राधीन—सूत्राधीन
 दाख्यंत्र १.८१; सूत्रतंतु, धागा, १५.३३३,
 १६.१८२, —धार ९.३०; कर्मसूत्र १८.१३००,
 कर्म पहा, जीवन—१८.१७८२. (२) वात.
 स्नेहा सूत्रा वैश्वानरा, हीं जरीं हातीं आलीं तरी
 त्यांच्या योजनेशिवाय दिवा पेटत नाहीं यास उद्दे-
 शून, १७.३४८, स्नेह-सूत्र-बन्दि, दिव्यासाठीं
 एकत्र येणें आवश्यक असतें, १३.१५४. (३)
 शास्त्रांतील सूत्र. दूजां सूत्र उभारिलें, दुसऱ्या
 अध्यायांत सूत्ररूपानें सांगितलें, १८.१४२६;
 निवृत्तिसूत्रसोडवणियां, अंतर्मुखतेस उद्देशून,
 १८.३८, निवृत्ति-त्ती (१) पहा; ब्रह्मसूत्र, ब्रह्म
 (१) पहा; सिद्धांतनिर्वाणसूत्री १३.८३२,
 निर्वाण पहा.

सूदणें—घालणें, प्रवेश करणें, ठेवणें. चि(जि)-
 व्हारीं आणि सूदली । तापत्रयां ॥ ३.२४९.
 २.१८४, १३.१०९७, १६.१०८, १८.२४६.
 सूदली साती, घातली असतां, १५.२८६;
 तुवां सूदलां १५.५४७; पावो सूदलेया सर्वें
 १३.६८४; मुदिया सूदलिया १४.१०८;
 अंजन सूदलें १८.१३२१, चर्मचक्षू पुढां—
 ११.१५९; दीटि सूदले १.२६३.

सूपशास्त्र—स्वयंपाकाची कला. १३.८२७.

सूरी—सुरी. अनन्यबुद्धीची सूरी १३.१०६५.

सूर्य—नेहमींच्या अर्थी, सूर्याचा प्रकाश, योगांतील
 पिंगळा नाडी. जैसा सूर्य आकाशगत । रश्मिकरीं
 जगातें स्पर्शतु । तरि संगदोषें काह लिपतु ।
 तेथिचेनि ॥ २.३३३. जिया जिया वाटा सूर्य जाये ।
 तेउतें तेजाचें चि विश्व होये । ६.८६. प्रकाश आणि
 कडवसें । हें सूर्यां चि पासौनि जैस । १०.८६.
 राति देझ न घटे । सूर्य जैसा ॥ १२.१९४. आंतु
 बाहिरि एकें पाडें । सूर्य जैसा ॥ १३.४६१. जळिं
 जलें न सिंपे । सूर्य जैसा ॥ १३.१०८८. मा सूर्यो
 ह्यणौनि वानावें । सूर्यातें काह ॥ १८.१३३० (१, २).
 ५.८६, ५.९०, ९.२०३, ९.२८२, ९.४२२,
 १०.१०७ (१), १०.२३४ (२), १०.२९६,
 १३.५२६, १३.६०७ (१), १३.६७३,

१३.१०८९, १४.१३१ (१, २), १४.२६३, १४.३५८, १५.१२, १५.३२, १५.३९३ (२, ३), १६.३७, १६.२२८, १६.२३७, १७.३१७, १८.१५९, १८.३५४ (२), १८.३६१ (२), १८.३८३, १८.३८४, १८.४०६, १८.५२७, १८.७६१, १८.८२३, १८.१०४३, १८.१२२५, १८.१३२१, १८.१४५९, १८.१६१८, १८.१६९८, १८.१७१२, १८.१७६८. सूर्याचां अस्तमानीं ११.६५०, —चें आसन ६.२२६, —चेनि किरणें १८.७०२, —चां घरीं, दिव्यानें प्रकाश पाडावा लागत नाहीं, २.३६०, —सि धाकुटा वडील, नसतो या अर्थी, १८.१६५७, —चे नयन १३.९२१, —ची पाउटी १२.७२, —चेया प्रकाशा १८.३६१ (१), —चें सावाइकें, श्लोक मदतीस घेतले, १८.१६४७, —चेनि सावायें १८.१२६५, —ची हाणी १८.१६३९, —चां होणां १३.६०७ (१); सूर्याचेया आंगा उटणें, लावावें लागत नाहीं, १०.१०; न चलतां सूर्या चालणें, न चालतांही चालल्यासारखा वाटतो, ४.९८; सूर्यु जैसा निर्मल १२.१७९; एकिं आकाशीं सूर्यातें धरिलें, माव्तीस उद्देशून, १०.३६; सूर्यें कमलें फाकति १८.११२; सूर्यासि राजिवें जीवें अनुसरलीं १६.१६२; सूर्यो जैसा तैसा असे, पाण्यांतलें प्रतिबिंब पाणी आटलें तरी, १५.३५५; सूर्या पुढां जैसा प्रकाश प्रकटे ६.४५०; सूर्याचेनि प्रतापें कोडि ही नक्षत्रें हारपे १८.८५५; मीं सूर्याचेनि वेळें तपें ९.२९४; सूर्यु अंधकारें कां न गिलिजे, अशक्य कोटींतील उदाहरण, १४.३३८; जैसें सूर्यें सूर्यातें बोवालिळें १०.१०७ (२); कोडि एक सूर्य ११.२९५, सहस्र वेन्हीं — ११.२३४; सूर्या सकट—जे सूर्या सकट विश्वरचना दावी, परम-दीतीनें सूर्य व विश्व दिसतें त्यास उद्देशून, १५.३६६; सूर्यासवें—सूर्याचां होणां होइजे। सूर्यासवें जाइजे। १३.६०७ (२), प्रमा सूर्योदया-बरोबर येते व सूर्यास्ताबरोबर नाहींशी होते त्यास उद्देशून; दीपें कां सूर्यें ११.२३०; सूर्या आणि मृगजला १८.२६८; सूर्यु कीं सीला १०.१८५; सूर्यागम १८.१५९५, —दिक

११.१०३, १८.३४८; सूर्योदय—आगा सूर्योदयो जालेयां। सूर्यो सूर्ये चि पाहावा धनंजया। १५.३९३ (१), नाना प्राची अरुणातें विद्ये। अरुणें सूर्योदयो होये। सूर्यें सकल पाहे। दिवो जैसा ॥ १८.३५४ (१); सूर्यकण, सूर्य(किरण)रूपी धान्याची रास, ८.८९, —कांत १४.२९४, —कोटितेजस ११.६९, —तेज, तेज पहा, —प्राप्ति, स्वरूपप्राप्तीस उद्देशून, ८.९२, —बिंब, बिंबणें पहा, —मंडल, सूर्य व मंडल यांचे संदर्भ मंडल पुढें पहा, —रश्मि १५.३५०, —वंश, सूर्यवंशी उदैला। सूर्यो जो कां ॥ १०.२३४ (१), —श्लेष, सूर्यश्लेषाचें कांटालें १६.२८, कांटाला-लें (२) पहा; सूर्युसंगु १३.१३९; उन्मेखसूर्यकांत—स्फुलिंगें १६.८, उन्मेख पहा; चंद्रसूर्य, चंद्र व सूर्य, इडा व पिंगळा ह्या नाड्या, चंद्र पहा, चित्—चित् पहा; जीवसूर्यबिंब १८.४६०; प्रज्ञाप्रभातसूर्या, गुरुस उद्देशून, १४.१; वाक्यसूर्यकर १०.१४६; शशिसूर्य ७.३२; संसारतमसूर्या १०.२, तम (१) पहा; सोमसूर्यग्रहणें १८.१०९; स्वधर्म-सूर्यो १८.१७७४.

सूल—शूल. १३.७४६, १८.४४२. सुवर्णसूल १८.४४१.

सूक्—एक प्रकारचें यज्ञपात्र. सूक्सव, सूक् व सूवा, यज्ञपात्रें, ९.२४१.

सृजणें—श्रुजणें पहा. तै(तै) नित्ययागसहितें। सृजिलीं भूतें समस्तें। ३.८६. हे च्यान्ही वर्ण। सृजिले मियां गुण। कर्मविभागें ॥ ४.७६. ह्याणीनि भूतें हान सृजावीं। कां सृजिलीं प्रतिपालावी। ९.१२१ (१, २). ९.१०४. विविध लोक सृजिले १०.१००; सृजी पाली संहारी ५.८२; सृजन, निर्मिति, विश्वसृजन १७.३३५; सृजणें—आणि सृजिलेयां भूता(तां)तें मीं चि धरीं। १०.२५३, ९.३८६, १०.२५२; सृष्टा—वरुण तूं सोम। सृष्टा तूं ब्रह्म। ११.५१६, १०.२७४, १८.१४९६; सृष्टि—सृष्टिचे(चें) आंग उभवी १५.४५०; सृष्टिचां रचलां रचे १८.८१२. सृष्टि-ष्टी पहा.

सूवा—एक प्रकारचें यज्ञपात्र. ४.१३६. सूक्सव ९.२४१.

सृष्टि—सृष्टी—जग, निर्मिति. श्रिष्टि—श्रुष्टि—श्रुष्टी व सृजणें पहा. **सृष्टि**—गेली रे सृष्टि गेली। १०१५७. नुमटतां बालपणाची फूली। जेणें मियां अदानवी सृष्टि केली। १०२६६. महाकल्पाचां सेवटि। प्रकटिया उमलती सृष्टि। १५२२५. ११२९६, १७३३२, १७३३४. **सृष्टिचेया** उपक्रमा १७३३३, —चे पालक १०८९, —चा मेलु १०२५२, —चिये सर्वादी १४५८, —चेया व्यापारा १०९२, —चां होणां १३११०७; कर्माची सृष्टि १८३५१, दूजी—, जी मज लागि ग्रंथाची स्वामी. दूजी सृष्टि केली तुझीं। तें पाहूनि हांसो आहिं। विश्वामित्रातें ॥ १८१७६५, वेगलालां सृष्टिपैकिं १०२३८; सुखाची सृष्टि ५७४; सृष्टिक्षयप्रभव, जगाचा नाश व उत्पत्ति, ९२८९; सृष्टिवीज ८१६४; कामुसृष्टिचा वेलु, हा पाठ कामु सृष्टिचा वेलु असा घ्यावा, ७४९; जीवसृष्टि १०८८, नाना—१५१४९, भूत—, भूतणें पुढें भूत (२) पहा, शब्द—१३२; सृष्टिपणा ९१०७. **सृष्टी**—इये प्रकृती जालिये सृष्टी। जें उपसंहारौनि कीजेल गोठि। तें भी चि आहें ॥ ७३०. तेयां जन्मृत्युचां (जन्ममृत्युचां) लाटीं। झलवली हे सृष्टी। १२८७. १४१०८, १८४३३, १८६९०. **सृष्टीचिया** वोळीं ११५०६; आघविया सृष्टी १०२४४, आसुरी—१६२७३, दोन्ही—, दैवी व आसुरी, १६२७१, मनसर्पाची—१६२४१, स्नेहाची—५१७०.

से—सें—स्मृति, आठवण, अनुमान, भान, पर्वा. **से**—येसी पुढील से घेतु। १२७९, अनुमान बांधून. आली गेली से न करी। २३६१, भान ही नसतें. ५१९, ५१४०, ६३७१, ६४२१, ८६०, ९३९७, १११२२, १३१८८, १३५३२, १८२८३. **सें**—तेविं च घर से वेईल। ६७, मनांत रोष धरील, अढी पडेल. ७१०४, ११४३५.

सेइणें—स्मरण होणें. चौगुणा सेइली, चौपट जोमानें वाढ झाली, स्मरण बळावळें या अर्थी हा पाठ आला असावा, १३६४४.

सेख—शेवट, अखेर. १५५५७, १८१३५५. **सेखामृत** ४१५१; **असेख**, सर्व, १५२५८.

सेगडी—शेगडी. तापत्रयासि चि सेगडी, हा पाठ तापत्रयासिची सेगडी असा घ्यावा, ८१३८.

सेज—(१) अंथरुण, विछाना. पै व्यामोहाचिये सेजे। बलियां अविद्या निद्रितां रिगिजे। ६६८. ६२२२, १३४२२, १३६०४, १८८६३. **जिवाचिये सेजे** १३३९०; **संकल्पाची सेज** १३५३; **सेजें(जे) चि माझि वन निदेंला**, अंथरुणावर झोपला असून आपण अरण्यांत झोंपलों आहों असें वाटतें, ९१५८; **आंतिसेज** ५४७, **महाप्रलय**—१४१११, **साम्य**—१३१०७३; **सेजेपासि** १३५०८; **भुयिं ना सेजे** १७१४८; **सेजसालि**, शय्यागृह, **शून्यसेज**—सालिये १३४३, **शून्य पहा**; **सेजार**, विछाना, १५४५७; **दूधाचीं सेजारें**, क्षीराब्धीच्या शय्येस उद्देशून, ९३८६. (२) शेजार, जवळ-पणा. हे चैतन्याचां सेजारीं। वसति झानाचां एक-हारीं। ३२५१. हा पथ चि असतु गेला। सेजेया गांवा ॥ ९५१८. ९३२१, ११७६, १८१७२२; **सेजेया गांवा** १४२१९, **व्यक्ति**—**सेजारा उभगलां**, जवळ असण्यास कंटाळलों, १८२८९, **सेजियां**, शेजान्यांना, १३५७३.

सेंडा—शेंडा, अग्र. तरि झाड सेंडाहूनि मुलासि लागे। १०६८. वूढ...सेंडा १३६८८.

सेण—शेण. काड करिसी चित्रफल। आंतु सेण ॥ १३४६९.

सेत—शेत. कां सेतीं बीं विखुरिजे। परि पीकीं लक्ष ॥ १६९९. जैसा पुजुनि देव पाहिजे। पेरुनि सेता जाइजे। १६१४७. उभें सेत, पीक आलेलें सर्व शेत, १७२४७; **यज्ञाचें सेत चि पीकलें** ८२५९; **सेता कंजु केला** ११५३२.

सेतु—पूल, बांध. सत्यसेतु, ज्या परमात्म्याकडे जाण्यास सत्य हाच पूल आहे, १२२३४, यावर सत्य पहा.

सेंद—पेटी, करंडा. कां सेंदे हुति राहे कापुरें। १८४२०, कापराचा वास करंड्यांत राहतो यास उद्देशून.

सेंदुर—शेंदूर. एके सराणें जैसि सेंदुरें। डवरलें नम ॥ १११३२, तांबडीं. कुंकुंसेंदुर १३४६८.

—सेन—(१) शयन करणारा. जलसेन, शेषशायी,

विष्णु, ११.८४, गवसणी पहा. (२) विशेष-
नामास जोडून. भीमसेनु १.१२०, १.१४८.

सेना-सैन्य—फौज. सेना—जैसं भरलेया त्रिभुवना।
आंतु येकु येकु चांगु अर्जुना। निवडुनि कीजे
सेना। लक्षवरि ॥ ७.११. करी-चातुरंग-समाजें।
सेना नांव निफजे। १३.१५२. अवधानांची
सर्व सेना १४.३९, स्वमिची हे—९.२४५;
सेना ते सेना नोहे, स्वप्नांतील सेना ती
खरी सेना नाही, ९.२४६ (१.२); सेनानाथ
१.१२०, —पति १.११८, १.१२५, —ती,
त्रिभुवनिचेया सेनापती आंतु, कार्तिकेयास
उद्देशून, १०.२१०; सैनिक—उदवय्या, हे
सकले वीर सैनिक। १.१७०, १.१०३,
१.१२१; सैनिक १.१५३. सैन्य—तेणें हा
सैन्यें सिंधु पाखरिला। देख देख ॥ १.९५.
मग संभ्रमं सैन्यें। अवलोकित असे ॥ १.१६७.
११.३८६, ११.४५३. सैन्याचा...बगा
११.४६३; सैन्या भरण पूरलें ११.४९४, भरणें
पहा; दोन्हीं सैन्यां आंतु २.८७; सैन्यामाझि
१.१७४; पांडवसैन्य १.८८, १.११९.

सेंबुड—शेंबूड. वेलाभेड वेडकु अडि। मशकु गुंपला
सेंबुडी। १३.७८२.

सेलणें—(१) पोहणें. ते उपरतिचां वार्वि सेलत।
७.९८. (२) टोंचणें. तैसा नोहोटे दुर्वाक्यसेलीं।
सेलिला सांता ॥ १३.४९५ (२). सेल—रोलका
वांटा, उत्तम भाग, शेवटचा भाग, तें ठांवि
वि तिहिं। सेल घेतली ॥ १०.११४, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘ते ठायिचीच’ १०.१३०, त्या ठिका-
णाचा उत्तम भाग (कुंटे-वाट) त्यांनीं आधींच
मिलवून घेतला आहे; स्वआनंदभोगाची सेल
१८.१७२६; उपदेशा सेल दीघली असे, उपदे-
शाचा उत्तम भाग दिला, उत्तम उपदेश दिला,
११.६३३; नरकाचिये सेले भागीन जे जन्मले
१६.३७३, नरक पहा; सेलभाग—दुःखाचां सेल-
भागि। भागीन होति ॥ १५.३९५, सेलवांटा—
दुष्कृतांचा...सेलवांटा ९.४१२; दुर्वाक्यसेलीं,
रोलक्या अपशब्दांनीं, १३.४९५ (१).

सेलि—शेळी. कां स्तन जाले गेलां। सेलिये जैसे ॥
९.१७३. १६.२५७, १८.५७४. सेलियेचें
चरणें, शेळी वाटेले तें चरते यास उद्देशून,

१६.२८६; सेलियेचेनि तोंडें सैव चारी
१४.२२७.

सेवट—अखेर, टोंक. आदिब्रह्मा करुनि। सेवटी
मशकु धरुनि। ९.२२०. पै ज्ञानदृष्टीचेनि अव-
लोकें। परि वदनाचा सेवट न टके। ११.१९९,
तोंडाचा अंतच दिसेना. ६.१२१, ७.१२,
९.४३९, ११.१४३, ११.४०६, १३.९४०,
१४.११३, १४.२२१, १५.१२५, १५.२११,
१५.४३४, १८.१८४, १८.२४७, १८.८९७.
सकल कर्मां मी चि सेवटु ९.१२३; सेवट वेन्हीं
१५.२०९; दर्शनें सेवटा आलिं, पडुदर्शनांनीं
हात टेकले, १३.१६; आदिसेवटीं १२.१२६.

सेवडी—(१) चामडें. मृगसेवडी ६.१८२.
(२) शेवट. वृसिची सेवडी १०.५९, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘सवडी’ १०.६०.

सेवणें—घेणें, खाणें, पिणें, भोगणें, आदर
दाखविणें, चाकरी करणें; या क्रियापदाचे
संदर्भानुरूप अनेक अर्थ निघतात, सेजनि
१८.१२१२, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘सेवूनि’
१८.१२१८; सेवावा-वी-वें, तेथ रघु तो मुखें
चि सेवावा। ९.३४५, ३.२१६; जाणतां
कालकूट केचि सेवावें १.२३८; सेवि ९.३३३;
सेविजत, पितात, १८.६९७, —जति, हिमोदकें
आकेंठें। खडकिलां सेविजति तटें। १७.२५७,
२.४९; सेविजे—जे भगवद्गीता ह्याणिजे। जे
ब्रह्मेशांनीं प्रसंसिजे। जे सनकादिक्कीं सेविजे।
आदरेंसीं ॥ १.५५, अमृतें चि मरिजे। जरि
विणेंसि सेविजे। २.२२४, ६.३, ६.३४९,
१४.३६४; जरि सेविजे, जर घेतलें तर,
१०.१८२, अमरीं पराग—९.५७; सेविजेल
३.२२२; सेविता, घेणारा, सेवितेयाची चाड
९.३८; सेवितां ६.१३४, १५.३९४,
१६.२१९, १८.१४५४; सेविति—इंद्रियें
विषय सेविति। तेथ हर्ष शोक हे उपजति।
२.२१२, वनवासी ही सेविति। जनपदातें ॥
३.२३०, ३.१२९, ४.१५०, १०.२१९,
१८.४५; सेविति परि, घेण्याची रीत, १.५९;
सेवी—जें सायासें स्तन्य सेवी। तें पक्वानें
केचि जेवी(वी)। ३.१७०, ५.१०९, १४.३६८,
१४.३९७, १७.११३, १७.१६४; परिमळ

घ्राणें सेवी ५.४२; सेवीं—मग दंड न संडितां सेवीं । आदरेंसी ॥ ९.३७९, भक्तिपूर्वक दिलेल्या फळास उद्देशून; सेविला-ली-लें—आणि इही सेविले विखय जांति । पका चि ठाया ॥ ९.३४३, मृत्यूसि आधाश्लें । तिहिं निरंजन सेविलें । १३.२४, ३.१९९, ८.१२१ (१), ९.१४६, ९.१५३, सेविलें विष, जर घेतलें तर, १७.११४, अमृतसरिता सेविली १५.५५०; न सहित आलेलीं कांहीं रूपें : कां न सेवावी ४.२१६; न सेविजे ३.४८, —सेवितां ५.११९, —सेवितु १.२३१, —सेवी २.३६३, ५.१०४, ५.१७१; ना सेवावें ३.२०७; सेवणें—सेवणें असे १८.१३९६, —घडे ५.१२०; सेवक—पैं सेविला मीं चि निदानां । सेवकु होयें ॥ ८.१२१ (२), ९.३९५, १२.४, १७.१६, १८.८२३; गुरुसेवक १३.४४५, १३.६७३; सेवकपण ११.१६६, १६.२१; सेवकै, सेवार्धम, १२.१८६, १८.१३५१(१); सेवन १८.१५४; सेवा—जे मियां सदा आधिले । माझियाचि सेवा जियाले । ४.६०, तैसी सेवेची तेयां माळली । विहित जेवि ॥ १८.९०८, पाठांतरांमुळें या पाठाचे अर्थ निराळे लावावे लागतात, ज्ञानदेवी—तैसी सेवेची तया मवली । वहि जेवी ॥ १८.९१२, सेवेचा दाखला वहीत ठेवतो, कुंटे—तैसी सेवेची तिया मावली । वहि जेवि ॥ १८.९१२, हद्द गांठली या अर्थी; ‘सिसे वेंची तया मविली’ असाही एक पाठ, शिर अर्पण करतो, या अर्थी अन्यत्र आला आहे; ४.१५२, ९.१९५, ९.३३७, ९.३७३, ९.४४२, १३.३६९, १३.४०२, १३.४२९, १३.४५१, १७.२०६, १८.९०४, १८.९०८, १८.९०९, १८.१२६३, १८.१५५६, १८.१६७४, १८.१७४३; अग्निसेवा ६.५१, गुरु—१३.१६७, १३.४१२, १३.४२८, १३.४५४, गुरुचरण— १५.९, घ्राण—१३.४२७, चरण— १३.४२२, द्विज—१८.८८०, प्रेम—१८.९०२, साधु— ४.१६४; सेव्य—घेण्यास, आचरण्यास योग्य, तैसा स्वधर्मरुप मुख । हा चि सेव्यु तुह्यां येकु । ३.९३, आधवेयां येऊ. । सेव्य जैसैं उदक । १२.२०४,

१३.७७० (१), १८.१३५१ (२), १८.१४४९, १८.१५५७; राज्यसेव्य, राजाला योग्य, १५.३३०; असेव्य—सेव्यास(से)व्य १३.७७० (२); सुसेव्यता १८.१४५६.

सेवाल—शेवाल. गार सेवाल गुंडालाली । १३.६६९, १८.६०४.

सेस—लमांतील अक्षता, मळवट. धर्मासि नीतीसी । सेस भरीं ॥ ४.५२, मळवट भरतो. ज्ञानेंसि सेस जालें, ऐक्य झालें, १३.२००, ज्ञानदेवी—‘सेज जाली’, कुंटे—‘सेज जाहाली’, शेजार जमला, १३.२०१.

सैग—सैघ—सैघ—अनेक, सर्व, एकसारखें, केवळ. सैग—सैग घेउन घर डहुली । ६.२१६, डहुलणें पहा. सैघ—उदंडें सैघ वाजते । १.१३१. सैघ धांवांधांविं करितसे बापुडा । ११.३६८. ६.१४४, ९.३१९, ९.५००, ११.३७१, ११.३८६, ११.४४६, १२.१२, १३.१२४, १४.२१०, १६.१५, १६.३९२, १७.१०२, १८.९४. अनेका सैघ ११.२६६; सैघ कोंदली ११.२९४, —चारी १४.२२७. सैघ ६.१००, ११.१९४, १५.१४८.

सैधव—मीठ. १८.१३७१. सैधवाचा घोंटु ९.१२३, — रवा १४.३९०.

सैभ—अखंड. ते दीसे जैसी आशती । रेख सैभ ॥ १५.१३६, कोलीत फिरविली तर अखंड रेघ दिसते त्यास उद्देशून.

सैरा—स्वर, वाटेळ तेथें. जें यमनियम टकति । तें इंद्रियें सैरा विचरति । १.२४८, जेव्हां यम-नियम बंद पडतात तेव्हां. जैसी जात्यंधा पलणि पावे । मग तें काकुलती सैरा धांवे । २.३२६. १.२५०, २.९३, ३.५२, १३.४६, १३.८२१, १५.२५८, १५.३२१, १६.३४१.

सोअणें—घालणें, देणें, शिरणें. घालेया दिव्यान्न सोअवें । १८.१४८३, वाढावें. सोए—‘निजे’ (राजवाडे), जळिं बकु जैसा । सोए ॥ ११.२४६, प्रवेश करतो, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘पाउल सुये’ १३.२४७.

सोआंग—सोंग, अवतार. सोआणिं गुरकायांचेनि व्याजें । घेअं घेअं येसि ॥ ११.८३.

सोइरा—सोयरा—आप्त, संवंधी. सोइरा—चाना

दीडि घालुनि घेहेरा । आवंतुं जाइजे सोडरा ।
१७.२८५. १.२२४, २.२३, १५.२५६,
१५.४१९. महासुखाचें सोडरें भाळ्ळ ८.२६१;
सोडरिक्—सौजन्य तेथ सोडरिक् । १८.१६१४,
१३.१७, १८.५५८; सोडरियां १३.५७१;
सोडरेपणें ९.४६३, ११.५६२. सोयरा—
पै स्वार्थां जें उपकरे । तेया चि नांव सोयरे ।
१८.५५९. १७.९, १८.१७७७. अनन्याचा
सोयरा १४.४०४; गीतार्थाचें सोयरे १३.३२९;
निःसंगाचें सोयरे १३.९९१, पडियंतें—
१२.१९६, प्राणाचें—११.५६६; सखे सोयरे
१०.१८२; सोयरिक् ११.५३७; सोयेरिक्
१३.३५७.

सोए—सोय-सोये पहा.

सोंकरणें—आसक्त होणें, अस्वस्थ होणें. कां यया
मनाचें एक नीकें । जें हें देखिल्लें(ले)आ ठाया सोंके ।
६.४१९. ६.१४५.

सोंकरणें—जतन करणें. रजोगुण पेरी । तेतुलें सत्व
सोंकरी । १३.३९, पांखरें हांकी (राजवाडे).

सोख-सोंख—शब्दास जोडून. सुख. सोख—
सोखासन १६.१५२. सोंख—सोंखासन ५.८.
या दोन्ही संदर्भांत ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत
'सुखासन' हा पाठ आहे.

सोखणें—सुकून जाणें. १५.३५५, १५.३६७.

सोंचारा—भाला. खोंचारा पहा.

सोडणें—टाकणें, त्याग करणें, उलगाडणें, मुक्त
करणें. सोडावी—गंडी तरि सोडावी १३.३१९;
सोडावेया—तैसि येकी हातवटिया । कमें केलीं
धनंजया । बंधकें चि सोडावेया । मुख्य होति ॥
१८.१६२, १८.४८४, १८.५१५; सोडितां,
बांधलिं सोडितां १६.१९९; सोडिती, उकल्लत
असलेली, वेढ्यांतें सोडिती ६.२२७; सोडिते,
सोडली असती, तरि देवो सोडिते कां गांठि ।
१७.४२५, मोकळेपणानें कां सांगितलें असतें ?;
सोडिला १७.२; सोडिली ११.५७४, मुद्रा
सोडिली, प्रकट केली, ११.१२१; सोडीं—सोड,
सोडतो, कृपाभांडवल सोडीं १४.१७, गांठी
सोडीं ९.३९०; न सोडी १६.४४५; सोडि
बांधि, सोडणें व बांधणें, १२.२१८; सोडवण
३.२६४, धातुलिये सोडवणे १८.१४७;

गीताप्रासादु सोडवणिये १८.४४; निवृत्ति-
सूत्रसोडवणियां, १८.३८, निवृत्ति-त्ती (१)
पहा; सोडवणें (क्रि.) येया भारापासौनि सोडवी ।
मेदिनी हे ॥ ३.२८७, ६.२१९, १८.१४०६;
सोडवू १३.३३०; सोडवणें (ना.) ११.३२५.
सोणवी—पृथ्वी (राजवाडे, ज्ञानदेवी कोश),
'निशाण, भूमि' (कुंटे); 'सोनवी—निशाण'
(हंस कोश). तो जीणता ना हारवी । तैसा गुण
न्हवे ना करवी । जैसी कां सोणवी । संग्रामी तैसा ॥
१४.३३६, येथें समरांगण, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत
'श्रोणवी' पाठ आहे.

सोनार—नेहमींच्या अर्थी. १८.५०५.

सोनें—नेहमींच्या अर्थी. जरि सोनें लेणें होउन घे ।
तन्हीं तेयाचें सोनेपण न मोडे । ९.७६(१). कां
नाना अलंकारदेसे । सोनें न लपतां आलें जसे ।
विश्व नोहीनि तैसें । विश्व जो घरी ॥ १५.५१८.
६.९२, ९.४६०, १३.८९०(१), १३.८९१
(१, ३), १३.८९८ (१, २), १४.१४०,
१४.३७५, १४.३८० (२), १५.३०१,
१५.५२८, १७.५४, १८.४४२, १८.५११
(१), १८.५३१, १८.५३९, १८.५५१,
१८.६३८, १८.११०३, १८.११२०,
१८.११४३, १८.१२४८, १८.१३९१,
१८.१३९८, १८.१७१८. सोनेळां ऐसा
६.४८८, —यांचा कसु १३.१०६०, —यांचिये
खाणि १८.५११(२), साहित्य—पहा, सोनेयाचा
खेलु १०.११९, —याचें घर १८.१४९२,
—यांची चंद्रिका १८.४४१ (१), चंद्रिका
पहा, —यां टीक १४.३८०(१), —याचा डोंगर
११.६१५, —याचें देह, कांति व जडपणास
उद्देशून, ६.२६८, —यांचिया महिषा
१८.४४१ (२), —यांचा रवा १३.८९०(२),
—यांची सरी ६.२८६, —यां सांगडे १३.८९१
(२); सोनें रूपें ९.४५०; सोनेयां लोहाचा
१६.२४५; सेणां सोनेयां १४.३५४; जैसें
सोनेयांस सौरभ्य जोडलें १८.५८५; सत्वसोने-
यांचा मेरु १८.८७२; सोनेपण—कां अलंकारत्व
आलें । आणि सोनेपण काश गेलें । १४.१२३, ९.७६
(२); सोनिं—कां सरूपें तरि बहुतें आधि । परि
तैसि सोनिं बहुतें नोहोति । ६.३९८.

सोनेसली—जरतारी लुगडें. हो कां जे पवनाची पूतली । पांगुतली होंती सोनेसली । ६-२८४.

सोप—(१) व्यर्थ. सोपु न वचे ८-६. सोफ पहा.

(२) केळीचें सोप. रिति(तिं) सोपें ११-४७१;

सोपटें—कणें विण सोपटें । कणितें लागलीं आधि एक दाटें । ९-४२९.

सोपान—पायरी, जिना. परि माझें आराधन । ब्रह्मत्वीं होये सोपान । १४-३९९. ६-५४, ८-२२२, १२-५६. शब्दसोपानें ११-९.

सोपार—सोपें. एथ श्रवणाचेनि द्वारें । तीर्थिं रिगतां सोपारें । ११-८. ६-३७८, ८-२०२, ९-३९३, ९-४०१. सुलभ आणि सोपारें ९-५१.

सोफ—वरवर, लटकें. तें फलितें तंव सोफ । निन्हां जाये ॥ १७-२४८. सोफ कोपौनि, आईच्या रागास उद्देशून, १६-१२२.

सोम—‘ऊर्मि, तरंग’ (राजवाडे), क्षोभ, परिणाम. १८-४२१.

सोम—(१) चंद्र. कां सोमकांतु सोमें पाव्हाले । १८-११२. ११-५१६. सोमकांत, कांत (२) पहा; सोमवंश—वंस, वंश—वंस(२) पहा, —वार १३-८१९, —सूर्यग्रहणें १८-१०९. (२) एक वल्ली. सोमादि ओषधी ९-२६६; सोमप, सोमरस पिणारे, ९-३०६.

सोय—सोये—स्वरूप, मार्ग, आश्रय, आधार, लाभ. सोय—यन्हांवि निर्धारितां नेणिजे । सोय जेयाची ॥ ३-७३, स्वरूप व स्थितीविषयीं कल्पना करतां येत नाही. ११-२७७, ११-६०७. सुखाची सोय ११-१५४. सोये—कां ते जिया वाटा । निगाले गा मूभटा । ते सोये पां येउनि जव्हांटा । स्वर्गापवर्ग ॥ १०-११५, ते ज्या मार्गानें जातात तो मार्ग पाहिला असतां स्वर्ग व मोक्ष ह्या आडवाटा आहेत असें त्यांना वाटेले. जेयाची सोये वेदां न कले । ११-२०६. ७-१२७, ११-३६८, १२-२२२, १३-१७०, १३-१९३, १५-७१, १६-३५५, १६-४३२, १७-१०२, १७-२२८, १७-३७९. संगति ना सोये १३-९७४; सोये चूकी बोली केली, युक्तायुक्ततेचा मार्ग टाकून व्याख्यान केलें, १३-४५४; सोए १३-१३१, १३-२७६, १७-४११, १८-५८, १८-६२०.

सोरभ्य—सौरभ्य—सुवास. सोरभ्य—उपनिषदां सोरभ्य । दशदलांचें ॥ १५-५३७. सोरभ्यजीर्ण, उडून गेलेला सुवास, १४-३११. सौरभ्य—कर्पूरत्वं कापुरी । सौरभ्य असे जिया परी । १३-८८९. ११-२२०, १५-५६१, १६-१६२, १८-५८५, १८-८५०. असौरभ्यमकरंद १५-७४, मकरंद पहा.

सोरस—सौरस—गोडी, प्रसाद, अमिप्राय, तात्पर्य. सोरस—ह्यणीनि नाहिं आणि असे । हें कल्पनेचेनि सोरसें । जें कल्पनालोपीं अंशे । आणि कल्पने सवें होये ॥ ९-९०. ११-६०८. सौरस—तुमचा अनुग्रहो गणेशु । जै(जै)सा आपुला दे सोरसु । १०-६, प्रसाद. ६-४५७, ९-३१६, ९-३६३, ११-१००, ११-२८७, १३-२०१, १५-३२. सोरसु न मोडे, अमिप्रायाला बाध येत नाही, १८-१२०७.

सोलणें—साल काढणें. १४-३७४. सोलिव—निवडक, खास, तैसेनि सांघों सोलिवें । विन्यासे गा ॥ १५-६६; सोलीव १३-१०४४.

सोलें—उत्तम कसाचें सोनें, सोळा रुपये भावाचें सोनें (दाते). कां मीनलेनि कीडालें । वानि-भेदासि ए सोलें । तैसा स्वमाया वेडालें । शुद्ध जै (जै) मीं ॥ १५-३०९. १८-१०८१. सोलें साठिं घेतलेयां, उत्तम सोनें आहे असें समजून घेतलें तर, १७-५४; पांचिकें आणि सोलें, पांच कसाचें व सोळा कसाचें सोनें, १८-१२४८; सोलांवां(वा) कस १८-९७५.

सोवता—सोवतें—सोवता—मोकळा. तो रोगिया विव्दला । सोवता होये ॥ १७-१००, तो रोगी यातनेपासून मोकळा होईल काय ? सोवतें—सार्थक. सोवतें करी १३-५८१.

सोस—शुष्कपणा, उल्हाद, हांव, प्रयास. विवेकाचा ही सोसु तुटे । ४-१६२, हांवरेपणा खुंटतो. ६-१३८, ११-१६७, १३-१००७, १८-२५९, १८-९३५. सोसु काइसा ८-१२७, —जाली १२-३; सोसु कां वाहा ९-४२७.

सोसणें—सुकणें. १५-४६६.

सोहप—सोहोप—सोपें. सोहप—परि बोलवें तें अति सोहपें । ८-२०८. ५-८, १३-९४१, १५-५०, १७-५०, १७-३६२, १८-१६६५,

१८.१७५६. सोहोप—तो पव्हणेयाहूनि पाये-
उतारा । सोहोपा जैसा ॥ ५.१६४. ५.१७,
६.३६३, ६.३७४. सोहोपियाचिया योगस्थिती
उकळु देखिला ६.३८६.

सोहला—सोहळा, आनंद. देहाचेया गांवा आलेयां ।
जन्ममृत्युचेया सोहलेया । ना ह्मणों नैए धनंजया ।
जेया परी ॥ १८.१००. १८.७८६. ग्रंथसिद्धिचा
सोहला १८.१७६३; योगसुखाचेसोहले १२.४,
विश्वरूपाचे—११.५९६; विषयांचा सोहला
१८.७९९, सुखाचा—१३.११५६, महा-
सुखाचा—११.४९८; सुखाचे सोहले १०.५७.
सोहाव—सुंदर, मधुर. स्वरां माशि सोहावा । पंचमु
जैसा ॥ १८.८३८.

सौजन्य—चांगुलपणा, सभ्यपणा. जो गुरुकुलें
सकुलीनु । जो गुरुबंधुसौजन्यें सौजन्य । १३.४४२(१).
१८.१६१४. प्राणाचें सौजन्य, सरळपणास
उद्देश्य, १३.३५४, प्राणिमात्री—१६.११२;
सौजन, सुजन या अर्थी, १३.४४२(२).

सौभाग-सौभाग्य—उत्तम भाग्य. सौभाग १५.१७.
सौभाग्य—आणि सौभाग्य पोखलें । सुखाचें पथ ॥
१.३५. १३.९९२. सौभाग्यनिधी, अर्जुनास
उद्देश्य, १८.८२९.

सौम्य—हळवें, शांत. गर्जेतें पकें निःशब्दें ।
सौम्यें पकें ॥ ११.१२७. ६.२४०, ११.१९८,
११.६४३. सौम्यांगि ११.३२९; सौम्यता
११.१४४.

स्तन—नेहमींच्या अर्थी. कां गला(लां) स्तन अजेचे ।
तैसें जियाळें देख तेयाचें । ३.१४२. ९.१७३,
१४.१०७, १८.५७४. स्तनपान ११.७९,
११.१००; स्तनासुखाचिये भेटी ११.४०;
स्तन्य, दूध, जें सायासें स्तन्य सेवी । तें पक्काचें
केवि जेवी(वी) । ३.१७०, ३.२९, ८.१२,
११.६५८, १३.३९५, १६.११२; सतरा-
वियेचें स्तन्य, चंद्रामृत, १२.७.

स्तवक—फुलांचा गुच्छ. ११.२१६.

स्तब्ध—निश्चल, ताठपणा. ८.२२८, ११.१२७.
स्तब्धपणें १८.६६८.

स्तंभ—शब्दास जोडून. खांब, आधार. चालते
कीर्तिस्तंभ १६.३१८; भवनोद्भवार्थस्तंभ
१८.६, उद्भवणें पहा. स्तंभणें पहा.

स्तंभणें—आवरून धरणें. रेचक चि योगवसें ।
होये स्तंभावेया दोसें । १८.२४४. स्तंभुचालेया
भुलौनियां, हा पाठ स्तंभु चालेया भुलौनियां
असा घ्यावा, चालण्याचें विसरून, चलनवलन
विसरून, १८.१५४०; स्तंभस्वेद, तटस्थस्थिति
व स्वेद, आठ सात्त्विक भावांपैकीं दोन,
१८.१५८५.

स्तवणें—स्तुति करणें. मौन होये तेंणें तत्त्वता ।
स्तवी तो मातें ॥ १८.११४८. ६.१३०. तुवां
स्तवुं, तुझी स्तुति करूं, १४.२५; स्तवन
११.५१८, १८.११४७, १८.११७४, संत-
५.१४०; स्तव्यबुद्धि, स्तवन करण्याची बुद्धि,
१६.१८.

स्तुति-स्तुती—प्रशंसा, गुणवर्णन, वाखाणणी.
स्तुति—स्तुति काहिं न वोलणें । पूजा काहिं न
करणें । १८.२५. ८.१७७, ९.२३६, १०.२३८,
११.५२२, १३.१०६२, १४.१५, १८.१९,
१८.२२, १८.२४. विद्या स्तुति बहुमानें
१६.२२५; स्तुतिमीसैं १८.१८, -वेळे
१३.६६४; आत्मस्तुति १२.२१५; स्तुति
(क्रि.)—स्तुतिजो...निदिजो १४.३५७. स्तुती
११.३२६, १६.१७, १६.१८, १८.१६३०.
निंदा व स्तुति-सी चे संदर्भः जो निदेतें नेवे ।
स्तुतिंतें न श्यवे । १२.२०६, जो निदेतें दुःखी
होत नाहीं किंवा स्तुतीनें चढून जात नाहीं;
निंदा आणि स्तुति २.११४, -आणि स्तुती
१४.३५८; निंदे आणि स्तुती १२.२०७;
निंदास्तुती १३.३४५.

स्तोत्र—स्तवनपर काव्य, स्तुति. तेवि द्विजांसि
ब्रह्मसूत्र । येरां स्तोत्र कां नाममंत्र । १६.१०३.
१७.१५, १८.११, १८.५२०. स्तोत्रांचें
लेणें १६.२१; विश्विचेया स्तोत्रा १७.२४३.

स्त्रि-स्त्री—नेहमींच्या अर्थी. विभक्तिप्रत्यय लागून
झालेलीं कांहीं रूपें स्त्रि पुढें दिलीं आहेत.
स्त्रि—तैसा पकायचित्तें । स्त्रि जो उपासी ॥
१३.७९६. स्त्रिया १३.५७२, -केलीं—जेयाचि
इंद्रियें एकमुखें । स्त्रिया केलीं ॥ १३.७९०, -गाइलें
१६.३३२(१), स्त्रियातें—स्त्रिया गाइलें आइकावें ।
स्त्रीरूप डोलां देखावें । सर्वइंद्रियें हिं आरुषावें ।
स्त्रियातें चि ॥ १६.३३२(३), शनदेवी—

‘स्त्रियेतै’ १६.३३४; स्त्रियादिक १६.९३; कुस्त्रिया १६.३७५; कुलस्त्रिया १०.२४८; स्त्रिये परोत्ते १६.३३३, -चै लागते १३.५९४, -चां विखिं १३.७९५, -ची उणखुण १३.७९९, -ची वायणी १३.७९३, -चै चित्त १३.७९१(१), -चेनि संदे १३.७९१ (२), -सी—साच आणि चोख । तें स्त्रियेसी चि अशेष । १३.७९८; स्त्रिया धने १६.२२५; स्त्रियां वालां ५.१६; क्षत्री वैश्य स्त्रिया ९.४५६; सामान्या स्त्रिया १७.२९५. स्त्री—किंवहुना धनंजया । स्त्री चि सर्वस्व जेया । आणि तिजेजेया जालेया । लागि प्रेम ॥ १३.८००. १३.७०९, १३.७८७, १८.४७७, १८.५५५. स्त्रीगण १०.२५४, -जात १८.५५८, -देह १३.७८९, १७.२१०, -भोग १६.३३४, -मांसें १३.७०८, -रूप १६.३३२ (२), -विषई १३.६७९, -विधि १७.२०९; स्त्री ना नपुंसकु १३.९७६, -पुरुषनपुंसकें १५.१५०, -पुरुषयुग्में १६.३०८, -पुत्रादिमेलें १३.७६७, -शूद्रादिकां १८.१४४८, -शूद्रादिप्रतिमे १८.१६७८; कुलस्त्री १८.९३९; चांडाल स्त्रीमदिरेसि १६.१७५; स्वैरस्त्रीसंतिधानें १८.८०३.

—स्थ—शब्दास जोडून. त्या त्या ठिकाणीं असणारें, राहणारें या अर्थी. कूटस्थ—आणि कूटस्थु जो अक्षर । दाविला पुरुषाकार । तेणें उपहिता ही आक्रार । चैतन्या केला ॥ १६.४३, गर्भस्थ—३.२५५; तटस्थ—तेथ तटस्था तटस्थ पडिलें । ठकासि ठक मांडलें । ११.१९१ (१.२); मध्यस्त—तेसा खुबदुःखां प्राप्तां । मध्यस्तु जो ॥ १२.२०२, ज्ञानदेवी, कुंटे —‘मध्यस्थ’ १२.२०३, -स्थ अधिस्त्रिया मध्यस्था । शाखा इया ॥ १५.१७५, १५.४६९, १५.४७२; लयस्थ—रीदें अति मैत्र । लयस्थें पकें ॥ ११.१२९, ८.९५, सिंह—, गुरु सिंहपशीस येतो त्या पर्वणीस उद्देशून, १८.१६५४, स्वरूप—१४.३५३, स्वर्ग—१.२५२, स्व—, सावित्रां स्वस्थु चांगु । निवृत्ति वेन्हीं ॥ ८.२३५, ३.२०६, १३.७६३, हृदय—१.१७९, ४.२०७, १८.१३०९; अमनस्थ—अमनस्थाचें मन

१३.९९६; स्थाइ—चिरस्थाइ, चिरकाल टिकणारें, यन्हविं जगदक्षराचें सिरें । जें चिरस्थाइयांचिये धूरे । ८.१५२.

स्थल—जागा, ठिकाण, प्रयोजन. १३.१५, १३.१९, १३.२८, १३.१०७९, १७.३६३, १८.१२३७. चारुस्थल ६.७२, वक्ष—६.२०७, ९.४७६; स्थलि—वनस्थलि, वनांतील मठ इ०, वनस्थलिया वसवी १८.१०१६.

स्थान—जागा, ठिकाण. मज अमेया मान । सर्वगतासि स्थान । ९.१५८. पंगु नव्हतां जावें । नीकेया स्थाना ॥ १३.५७६. ६.१६३, १३.१५४, १३.९३१, १७.३५१, १८.३३१, १८.१४२४. अग्निस्थान, आधारपद्म, योगांतील भिवयांमधलें स्थान, ८.९३, अव—१४.७४, आ—, पहा, जन्म—१.२८, ११.५५४ (न्म), नाभि—, नाभिस्थानातलवटीं ६.२१०, ब्रह्म—६.२७९, श्रवण—१.१६.

स्थावर—अचल असलेलें, झाड, पर्वत इ०; स्थापन केलेली मूर्ति. स्थावरां गिरि आंतु । पुण्यपूज्यु जो हिमवंतु । १०.२१४. प्राणिजातेंसि निष्ठुर । स्थावरि बहुत भर । १३.८१२, स्थापना केलेल्या मूर्तीस उद्देशून. १३.६६०, १४.१००, १५.२१०, १६.२६०. स्थावरां जंगमां ९.१२०, स्थावर-जंगम १८.१७०२; देव मनुष्य स्थावर १८.२३७; स्थावरांता आंतौतें १३.१५९; स्थावरान्त वेन्हीं, स्थावरापर्यंत, १५.१७३.

स्थित—स्थीर असलेला. स्थितप्रज्ञ, प्रज्ञा पहा. स्थिति—स्थिती—अस्तित्व, अवस्था, स्थिरता. स्थिति—तुजपासौनि स्थिति त्रिभुवना । २.९५. २.१५६, २.३०३, २.३६९, ३.२२७, ८.१०६, ८.२३१, ९.४८५, ११.४८७, १२.२२९, १३.९९४, १५.२२४. स्थितिकाल ११.४९१ (२), -प्रलय ११.४९१(१); अर्द्धोन्मीलन-स्थिति ६.२०३, उत्पत्ति—११.४९२, उपाय—१८.१२३९, इश्यदृष्ट—१३.८६६, पूर्व—२.१६५, ब्रह्म—२.३६७, लौकिक—३.१६५, सांख्य—२.२३०; आदि स्थिति अंतु २.१५३, आदिस्थितिगति १०.२००, आदिस्थितिप्राप्ति १३.९१७. स्थिती—२.३५२, ६.३४९,

११-४९३, ११-४९५, ११-४९६, १२-२२७, १४-२७२, १५-११३. कवणी स्थिती २-२८९, परब्रह्मिची - ६-४६८, येकवकिचिया - ४-११, वस्तु - १५-४६३; स्थिति-ती—आत्म-स्थिति-ती, आत्मा (१) पहा, योग—, योग पहा, सहज—, सहज पुढें पहा; थिती पहा. स्थिर—निश्चल, कायम, बळकट. इंद्रियांचिया संगती । जो प्रसर होतुसे मती । ते स्थिर होईल माघौती । आत्मरूपी ॥ २-२८३. १-२३०, ३-२६७, ८-११४, १२-२११. स्थिरप्रज्ञ, प्रज्ञा पहा; स्थिर बुद्धि, —बुद्धि, बुद्धि-द्धी पहा; स्थिरता १३-४८३, १७-२४९; स्थीर १६-९; स्थैर्य—स्थैर्येसी हाता फली । मेलौनि जाये ॥ ६-४१३, फली (१) पहा; पै स्थैर्य ऐसी भाष । बोलिजे सविशेष । ते हे दशा देख । देखणेयां ॥ १३-४९८, यावर १३-४८३ ते १३-४९९ पहा, १३-४९९; स्थैर्यांची आस्था २-३४३, —चेनि मेले(लें) ६-३८२, —ची सवे ६-३८१; स्थैर्यताअनुजिनी १०-२५६; थिर—थीर, थिरावणें पहा.

स्थूल—दिसणारें, मोठें, मंद. ते सूक्ष्म प्रकृति कोडें । जें स्थूलेचेया आंगा षडे । ७-२२, येथें स्थूला शब्द संभवतो. तैसें विकारलें हें स्थूल । जाणितलेयां मी जाणावें केवल । ९-२५३, शरीरास उद्देशून. स्थूल दाता किं कोण्हातें । नास्ति न हणैल ॥ १८-१६७३. ४-१५६, १३-४५७, १३-८७० (१), १४-१०२. स्थूलाकार ९-१५१; स्थूलदृष्टि-ष्टी, दृष्टि-ष्टी पहा; स्थूलधर्म १३-९६, —बुद्धि ९-१८२; कृशु ना स्थूल १३-११०२, कशें...स्थूलें ११-१२४; स्थूल सूक्ष्मादि १८-८०८, स्थूलां अथवा सूक्ष्मां ९-१२०; अस्थूल १८-११९१; स्थूलास्थूल १३-८७० (२)

स्नपन—आंघोळ, धुणें. लेपासि स्नपन करणें । तो वि नाशु ॥ १३-७४४.

स्नान—स्नपन पहा. १७-२१८, १८-११६१, १८-१६००. स्नात—सुस्नात ११-६.

स्निग्ध—ओलें, मृदु, प्रेमळ. शुष्कें अथवा स्निग्धें १५-३७७; सस्निग्ध—नावें इया प्रसिद्धें । सखेहें इया सस्निग्धें । १३-९८३, या प्रकृतीच्या प्रेमांमुळें इंद्रियांना मार्दव आलें आहे.

स्नेह—प्रेम, आवड, तेल. ऐसें कठिन कोवलेपणें । स्नेह देखां ॥ १-२०२, यावर १-१९९ ते १-२०२ पहा. तो साहाजें खेहाचें अवतरण । आणि येरु खेहा था(वा)तलें माजवण । ११-४२ (१, २). १-१९२, २-२, २-२६, २-८८, ४-१३४, १०-८, ११-३३, १३-१८१, १३-२४९, १३-२६२, १३-४८५, १३-५८८, १३-७१८, १३-११४३, १६-४६, १७-१२५, १८-९२३, १८-९५२. स्नेहाचें अद्भुतपण ५-१६९, —ची जाति ९-१६, —ची दीछी १०-११८, —ची सृष्टी ५-१७०; मातेचें स्नेह १६-१६८; स्नेहांजन १४-१९; स्नेहातुर ११-१२२; स्नेहनवल १-१९९, —पल्लव १२-१७, —रूप ५-१७२; स्नेहालागि २-४२; कृष्णस्नेह ४-८, गुरु—१३-४१३; गुरु-स्नेहसलीलीं १३-३९७; पुत्रस्नेहें १८-५, स—१३-९८३; स्नेह—सूत्र—वन्धि १३-१५४, स्नेहा सूत्रा वैश्वानरा १७-३४८; स्नेहो—स्नेहो करी ४-३१, —बांधे १८-७५२; स्नेहाल, कृपालु, वत्सल, रुचकर, कां स्नेहाल माय । तान्हेयांची वास पाहे । १३-२५२, जीभे लागलीं स्नेहालें । स्वादीं जियें ॥ १७-१२६, १२-४, १२-२३९; १३-४२६; उदासिनें स्नेहालें ११-१२५; स्नेहाल शिरोमणी १४-२१; स्नेहालपणें ११-५६९.

स्पद—हा शब्द स्पंद, हुंदका या अर्थी आला असावा. अलौकिक ही स्पंदें १८-१६०१, ज्ञानदेवी—‘स्पंदे’, कुंटे—‘स्फुंदे’ १८-१६२१, या दोन्ही संदर्भातील क्रियापदांचीं रूपें उसासा टाकणें या अर्थी आलेलीं आहेत.

स्परिस—स्पर्श, स्पर्शणें पुढें पहा. स्परिसें जेथ न लागवें । आंग मन ॥ १३-७७२, शरीर व मनानें ही जेथें जाऊं नये तेथें जातो. स्परिस—स्पर्श, १६-१७०; स्परिसु आणि शब्दु १३-११७.

स्पर्धा—चढावोट. ११-४५७.

स्पर्शणें—शिखणें, वाटणें, लागणें. पतिव्रतेचें हृदय जैसें । पतीवांचौनि न स्पर्शें । १-१११. कां वसंतिचा स्पर्शें । मारतु मी ॥ १६-१६८. २-१६७, २-३३३, १३-४३१, १८-३९२. स्पर्श—क्षणीनि उदकीं हान रसु । कां पवनीं जो स्पर्श ।

७.३२, आकारें नव्हंति ढगलें। स्पर्शं अति मौबालें। १७.१२६, सात्त्विक आहाराचें लक्षण, यावर १७.१२३ ते १७.१३६ पहा, ४.२१८, ५.४२, १३.२८९, १३.४२५, १८.४७०; स्पर्शाचेया घोरा वना १५.३२४, —चे दोन्हीं गुण, मृदु आणि कठिण, २.११५; इंद्रियांचेन स्पर्शें २.३१३; परतत्त्व स्पर्श १८.३४५; स्पर्शांकर १५.१००; घर्मस्पर्श १३.२७०, शीतोष्ण—१६.२४४, शब्दस्पर्श रूपगंधरस १८.४६९; परिस—स्पर्श, अद्वयानंदपरिसें १८.१५८६. स्पर्श पहा.

स्पष्ट—उघड, विवरण करून. नुकलितां पडू तंतू चि आहे स्पष्ट। १४.३७६. १०.२५, १६.४५, १७.३५५.

स्पृहा—उत्कट इच्छा, हांव, महत्त्वाकांक्षा. १४.२३४, १८.९५८. स्पृहाजाल १६.३२६; जगस्पृहे, जगाच्या महत्त्वाकांक्षेस उद्देशून, १६.२२९, जग पहा, दृष्टादृष्ट—१८.९५७.

स्फटिक—चक्राकणारा पारदर्शक दगड. कुंकुमें स्फटिका। लोहित्व होय ॥ १३.१०१२. स्फटिकाची शीला ८.४१; स्फटिकगृह १३.४७४; फटिक, त्याच अर्थी, ७.११०, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘स्फटिक’ ७.११३.

स्फीती—कीर्ति. करी तेतुलें मोहरा। स्फीतीचेया ॥ १३.६५८. स्फीतीसाठि १३.२०८.

स्फुरणें—हालणें, थरथरणें, दिसणें. आह्मां काय उचित। तें पहातां न स्फुरे येथ। २.५५, विचार केला असतां दिसून येत नाहीं. ११.१९०, ११.६४६, १६.५४, १८.११८०, १८.११९५. स्फुरत्—स्फुरदमंदानंदबहुल १८.५, आनंदणें पहा; स्फुरत् १३.८६७; स्फुरतें त्रिविध फल १८.२५८; स्फुरतें, स्फुरणारें, १५.५२६; स्फुरण—हालणें, चलन, वायुचें स्फुरण २.१०७, ८.१८४; विद्युत्स्फुरणें, विजेच्या चमकण्यानें, ५.११२; स्फूर्ति १५.३५१, —ची पूर्णिमा १४.२३; स्फूर्ति १३.२३७, १३.६२६, १५.३८९, १८.११८६, —हीन १४.२४४; स्फूर्ती १३.३१५.

स्फुलिंग—ठिणगी. उन्मेखसूर्यकांत—स्फुलिंगें १६.८, उन्मेख पहा; विस्फुलिंग, त्याच अर्थी,

जैसा विस्फुलिंगु लागे इंधना। २.३२९, ४.१३२, १३.१०८०.

स्मरणें—आठवणें, जाणणें. तेथ आणि काहीं जाणावें। कां मागिलातें स्मरावें। २.२८२. तिहि जेव्हाहि मीं स्मरावा। तेव्हाहि स्मरला किं गा पांडवा। ८.१२८ (१, २). ३.१२७, ४.४१, ४.४२, ५.९१, ६.६०, ८.७४, ८.९०, ८.११५, ८.१२०, ८.१२५, ९.४३८, १३.३५०, १३.७२९, १७.१०८, १८.१७. स्मरतु सांता, स्मरण करीत असतांना, ८.११६; स्मरण ८.११८, ८.१३१, ८.२१४, १३.१, गुरु—६.१८६; विस्मरण १४.२६४.

स्मशान—मसनवट. मग सकल दोष भवेंत। गिंवसुनि वेंति तेयातें। रात्रीसमै स्मशानातें। भूतें जैसीं ॥ ३.११३. १३.२५. स्मशान १७.७९; स्मसान १८.६४७.

स्मृति—स्मृती—(१)आठवण, जाणीव. स्मृति—पेसां वरिपडिलां प्रयाणकालीं। बुद्धितें कां अनुनि गीली। स्मृति नोहे आंधली। न मरे मन ॥ ८.२०७, मरणसमयीं आयुष्यांतील आठवणी व मनावर झालेले परिणाम जाणवतात यास उद्देशून, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भ्रम न गिली’ ८.२०९. ८.२२५. स्मृतिअंश २.३२५, २.३२७; देहस्मृति, देह पहा, विषय—२.३२१. स्मृती—२.३२३, १७.२, १८.१५९६. (२) मन्वादि स्मृतिग्रंथ. स्मृति—स्मृति ते चि अवयव। १.४, स्मृतिची चर्चा १३.८३०; श्रुतिस्मृतिचे अर्थ १७.८५; स्मृती—श्रुती स्मृती १६.४५६; विस्मृति—विस्मृतिची नीद १५.४५६; विस्मृती १५.३२२.

स्त्रजणें—सृजणें पहा.

स्त्राव्यत्व—श्राव्यत्व, ऐकण्यास मधुर. १६.११७.

स्त्र—हा शब्द इतर शब्दास जोडून स्वतः किंवा आत्मा या अर्थी आलेला आहे. स्वातंत्करणजित ६.८१; स्वाधिकार, अधिकरणें पहा; स्वाधिष्ठानावरिली, बोद्धियाण बंधास उद्देशून, ६.२१०, —नुभव याचे संदर्भ अनुभवणें पुढें पहा, —नुभावनरेन्द्र १०.४; स्वार्थ, अर्थणें पुढें अर्थ (१) पहा, —धीन ४.१६४, आधीन पहा, —ध्याय १६.१०४; स्वआनंद—स्वानंद,

यांचे संदर्भ आनंदपणें पुढें पहा; स्वैच्छा १६.३९५; स्वकर्म—जे स्वकर्मा निष्कामता। अनुसरले गा पार्था। ते कैवल्य परम तत्त्वता। पातले जमी ॥ ३.१५०, २.२६४, १८.८८५, १८.९४६, १८.९८६; स्वकर्माचिया महापूजा १८.९४७, —चां लाखौलीं १८.१२४१; स्वकर्मकुसुम १८.९१३; स्वकीय ९.१०५, —कीर्ति १३.१८८, —चितन १८.१००७, —चेष्टा १८.७३८, —जन १.२०४, ११.५१, १८.१२७२(२), —जनपणाचिया ११.५४०, —जातीचा १२.११५, —ज्ञान १८.५३८, —ज्ञानजनितें १८.१५३२, स्वतंत्र, —तंत्रता, तंत्र पहा; स्वतःसिद्ध ९.१६३, १५.५२९; स्वतेज १३.१००६, —देह १८.१२७२(१), —धर्म पहा, —पतितें १८.९३९, —पुर ८.२२०, —प्रभ १८.६, —बोध, बोध पहा, —भा०-ओ-व-वो पहा, —भोग्य १८.३१४, —मत १३.२४०, १३.२४२, —मति १३.६१, —मते १३.६४९, —मर्यादा १८.६२१, —माया, माया पहा, —मार्ग ३.१०४, —मुखें २.३६९, १७.४८, —मोक्ष १७.३५, —राज्य १८.१०६६; स्वाराज्य ३.२६६; स्वरूप पहा, —लीला ९.४८३, —वश ५.१२८, —शरण १८.१४०९, —शरीर १३.३४७, १४.४०७, —सत्ता १७.२७४, —संपत्ति १३.३०६, —संविचि, आत्मानुभूति, १८.११२७, —संविद्रुमबीजप्ररो-हणावनी १८.१०, द्रुम-द्रुम पहा, —संवेद्य १.१, —सामर्थ्य ११.३०५, —सुख २.२९१, ४.५४, ५.१११, १२.१८२, —सुखानुभवी २.३६३, —सुखिचेन, आत्मसुखाच्या, ५.१०५, —स्थ, स्थ पहा.

स्वच्छ—स्वच्छ. १७.३२१.

स्वता—हा पाठ खता असा घ्यावा. खतणें पहा.

स्वधर्म—आपला धर्म, कर्तव्य. अष्टतें वि मरिजे। जरि विघेंसि सेविजे। तैसा स्वधर्में दोष पाविजे। हेतुकपणें ॥ २.२२४. तुझां वर्णविशेषवसें। आह्मी यज्ञ स्वधर्मु विहिला असे। ३.८८. ह्मणौनि स्वधर्में जें जें आजें। तें स्वधर्में वि विनियोगिजे। मग उरे तें भोगिजे। संतोषेंसीं ॥ ३.१२५ (१, २). २.१८०, २.१८२,

२.२२२, ३.८१, ३.९४, ३.११०, ३.१६२, ३.२१४, ३.२२०, १३.२०७, १७.१७५, १७.२६५, १८.८३३, १८.९१८, १८.९१९, १८.९२२, १८.९३०, १८.९३२, १८.९४४, १८.९८९. स्वधर्माचां आगिठां १७.२०८, —वी मागवेलि १३.६५७, मागवेलि पहा; स्वधर्मातें अनुष्ठितां ३.२२४, —चें अनुष्ठान ३.१४२, —नुष्ठान ३.८३; स्वधर्मा मानु देंतां १८.२४१, स्वधर्माचा मानु वाढवीं ३.१८७; स्वधर्माची राहाटी १८.९४५, —तें राहटतां २.२२८; स्वधर्में राहटतां २.१८८; स्वधर्मु विसंभों नष्ट ३.११७, —जो सांडील ३.११२, —न संडावा ३.१४३; स्वधर्मकनिरत ३.१०२; स्वधर्मुक्रियारहित ३.१०७; स्वधर्मुपुज्य ३.९६; स्वधर्मयज्ञ ३.९१, ३.१३०, —रूप ३.९३, —रूप ३.१३९, —सूर्यो १८.१७७४; स्वधर्मविण २.१९९, —हीन २.२००.

स्वधा-स्वाहा—देव व पितर यांस आहुती, अन्न वगैरे अर्पण करण्याचे मंत्र. स्वाहा भी स्वधा। सोमादि ओषधी विविधा। ९.२६६.

स्वप्न—नेहमींच्या अर्थी. निद्रा, आभास. जैस स्वप्नामि देखिजे। तें स्वप्नी चि साच आपजे। २.१३९ (१, २). आतां स्वप्न चि हें तुकलें। साचा सरिसें ॥ ४.१. जें स्वप्न देखिलें स्वप्न। ८.१४८ (१, २), स्वप्नांत पाहिलेलें स्वप्न, शरीरास उद्देशून. सनिद्रा स्वप्न बुडें। जागणां जैस ॥ १६.११०. आगा निद्रिता चेळ न ये। तंव स्वप्न साच हों व्हाय। १८.३८५. आणि भोगिलें जें काहिं। स्वप्न जैस होये नाहिं। १८.७९७, भोग स्वप्नासारखे असतात, स्वप्नांत असेपर्यंत खरे वाटतात, वास्तविक ते नाशवंत असतात. १.२१३, २.३५, २.१२१, ५.५३, ५.९०, ७.६०, ७.१४४, ९.८१ (मि), ९.९४, ९.१०३, ९.११०, ९.३२८, १०.१०४, ११.६४५, १२.१३०, १३.७८, १३.१०१४, १४.१२९, १४.१५३, १४.२७५, १४.३३९, १५.१०७, १५.३२१, १५.४०४, १५.४५७, १५.४६०, १५.४७४, १५.४८५, १५.५२६, १६.२८२, १६.४४७, १८.२१३, १८.२६३, १८.३२१, १८.४२६, १८.४३३, १८.९६९, १८.११०४,

१८.१११०, १८.१३८७. स्वमिचिया अखरा, अहंकाराच्या झोपेंतील द्वैतभावाच्या भ्रमास उद्देशून, ८.३४, -चि अनेकता ९.६७, -चेनि अमृतें, अमर होत नाही, ९.१४३, -चें काबाड १८.५३७; स्वप्नासि कारण निद्रा ९.११९; स्वमिचा घराचार, झोप मोडून स्वप्नांतील प्रपंच ठाकून घावा, १८.१३८३, -चेया घाया, जागृति हेंच औपध, १५.२३१, -चेनि घायें, मरत नाही, ६.७५, -चां डोहीं ७.५३, १८.९६८, -चेनि पुरें, बुडत नाही, ८.१५१, -चिया प्रिया १८.११५२; स्वमिं प्रिया पुढां तरुणांगी १५.८५; स्वमिचिं बोलणीं १५.२१६; स्वमिचेया राज्य कां मरण १५.२६४, स्वमिं राज्य करणें १३.९०६, स्वमिचेनि रायेपणें १५.३०८; स्वमिची...सेना ९.२४५, -चिया ही सोसा १३.१००७; चेइलेनि स्वम जैसें १४.२८६, चेउनि स्वप्ना येतां १८.५२९, चेइलेयां स्वप्न गेलें ११.१८८, -स्वप्न नासे १८.११३४, जैसा चेइला स्वप्न न देखे १८.४३३, जागतेया स्वम केंचें ५.९३, जागृती चि हेतु स्वमा निद्रिता १५.३९६, निद्रिता स्वप्न जैसें २.१६६, स्वमैसीं नीदे वायां जाउनि, स्वम व झोप गेल्यावर, १८.९८१; स्वमौनि जाग्रति येतां ९.१११; आववीं चि ज्ञानें स्वमैं केलीं, खोटीं पाडलीं, १४.४५; स्वमिचें होए—जो जागतां स्वप्नावस्थे जाए। तो जेवि स्वमिचें आववें चि होए। ११.१२० (२), निष्फळ होतें; स्वप्नावबोध ३.५७, -वस्थे जाणु ११.१२० (१); स्वप्नजाल १६.१३१, -डिंब १५.२८३, -विस्तार १८.११८५, -संभ्रम, जागृति स्वप्नविस्ताराळा नाहीशी करते त्यास उद्देशून, ११.६३९, १८.१४०१, -सुखें ५.४७; दुस्वम ११.५२; दुःस्वम ६.६८, -भावो ११.६६५; द्वैतस्वप्न, द्वैत हेंच स्वम, ९.९३; विश्व हें स्वप्न १०.६२, विश्वस्वप्न १६.११, १८.४००, १८.४०२; चे०...स्वम १८.४०५, सुषुप्ती आणि— १५.४९६. जागणें व जागृति पुढें इतर संदर्भ पहा.

स्वभा०-ओ-व-चो—उपजत गुण, प्रकृतिगुण,

नैसर्गिक गुण व धर्म. स्वभा०—एयां विपयां वांचूनि काहीं। आणिक सर्वथा रम्य नाही। ऐसा स्वभा० चि पाहीं। इंद्रियांचा ॥ २.१२०. ६.४१५, १३.२८६. नैसर्ग स्वभा० १४.८१, नैसर्गिकु— १८.१२७४, वस्तु— १५.४१२. स्वभाओ—एया मना किर चपळ चि। स्वभाओ गा ॥ ६.४१७. ९.२२३, ९.२३२. स्वभाव—ते विवेकाचे गांव। किं परब्रह्मिचे स्वभाव। ५.१३८. ६.४१०, ८.१४६, १७.२२८. स्वभावासि आन न करणें १८.१२८०; स्वभावविहिता कर्मा १८.८८४; दुःस्वभाव १.१७२, निज— ३.२०३, वायु— १७.११३; शरीरस्वभाववसें १८.११६७; स्वभाविक १८.१०५, ज्ञानदेवी, कुंटे— 'स्वाभाविक' १८.१०६; स्वाभाविक—एव नवै शमादिक। गुण जेथ निर्दोख। तें कर्म जाण स्वाभाविक। ब्राह्मणाचें ॥ १८.८४८, १७.६७; नित्यनैमित्तिक स्वाभाविक कर्म १८.९६; स्वभावता—स्वभावास अनुसरून, साहजिकपणें, ओघाओघानें, प्रसंगानुरूप, एकी हातीं दंतु। तो स्वभावता खंडितु। १.१२, देखें मनुष्यजात सकल। हें स्वभावता चि मजनशील। ४.६६, २.१३३, ३.३३, ३.१२१, ४.१४७, ५.८४, ६.५१, १०.१७८, १७.१२१, १८.४९१; स्वभावे— हें अनादिसिद्ध आववें। होत जात स्वभावे। २.१००, या ओवीचें २.१७८ ओवीशीं शब्द व अर्थ साम्य पहा, क्षणौनि विषय आववे। सर्वथा मनीनि सांडावे। मग रागद्वेष स्वभावे। नाशतील ॥ २.३३१, जैसें दूध मुरालें स्वभावे। तरि तें चि दधि ॥ ९.६३, इंद्रियांमाझि अकरावें। मन तें मीं जाणावें। भूतांमाझि स्वभावे। चेतना ते मीं ॥ १०.२०८, क्षणौनि अंतरिं ज्ञान होआवें। मग बाह्य लाभेल स्वभावे। १३.४७१, २.१३६, २.१५६, २.१७८, २.२२९, २.३०८, ३.१५८, ४.४८, ४.८८, ४.२१४, ५.२२, ५.३७, ५.६८, ५.१३५, ६.२७, ६.३८०, ६.४०१, ६.४६४, ८.१५, ८.३५, ८.७६, ८.१३५, ८.१४२, ८.१६६, ९.३५, ९.३९६, ११.२२९, ११.४०७, ११.६८१, ११.६८५, १३.५८, १३.२९१, १४.९२, १४.२२२,

१४.३६४, १५.११४, १५.२९३, १७.५६,
१७.२३२, १८.१२६, १८.१८१, १८.१९८,
१८.२९५, १८.३६९, १८.४१७, १८.४२५,
१८.८८९, १८.९७२, १८.१२५२,
१८.१३३०; जातिस्वभावाँ १८.९२९; सभावाँ
६.१६८, ६.४०६, या दोन्ही संदर्भात ज्ञानदेवी
व कुंटे प्रतीत 'स्वभावाँ' असा पाठ आहे.
स्वभावो १७.१११; मायेबापांचा स्वभावो
१.६४.

स्वयं—आपण होऊन, स्वतः, आत्मा. पया गीता-
शास्त्राची थोरी। स्वयं शंसु विवरी। १.७०.
६.४७६, ११.७३, १३.३७९, १६.९७,
१७.३०१. स्वयंतु ९.१६०; स्वयंप्रकाश,
—प्रकाशाचा आगर ११.५०४, —प्रकाश
१०.७३, —बुद्धि ७.८०; स्वयंबोध, बोध
पहा, —वरें २.१९३, —सुख ९.५४,
—सुख १४.१४८; स्वयें—स्वयें तूं अनादि।
पुरातनु॥ ११.५०९, १.७२, २.३३,
६.८०, १५.२९०, १५.४९३, १८.२२२,
१८.१२२६.

स्वयंभ-स्वयंभु—स्वतःसिद्ध, आपोआप होणारे.
स्वयंभ—मज सहजातें करिति। स्वयंभातें प्रति-
ष्ठिति। ९.१६२. ९.४९९, ९.७३, १८.१०३५.
स्वयंभाची संभूति १३.९९४; काश्मीराचें
स्वयंभ ६.२५३; सर्वसिद्धी **स्वयंभा**
१८.१६२६. **स्वयंभु** ६.१९८, १०.९१,
१८.८५४, १८.१६०३, **स्वयंभें**—मग सकल
शाखें स्वयंभें। निगति वाचें(चे)॥ ६.४५२.

स्वर—(१) संगीतांतील स्वर. स्वरां माझि सोहावा
पंचमु १८.८३८. (२) व्याकरणांतील वर्ण. स्वर
वर्ण विसर्गु १३.११९.

स्वरूप—सौंदर्य, देखावा, प्रकार, आंगचे गुण.
तैसी स्वरूपि जाली माया। आणि स्वरूप नेणणें
धनंजया। ते चि तरु यथा। मूल पहिलें॥ १५.८६
(१, २), माया अज्ञानाचें कारण होते. १.७१,
२.१४२, २.१४३, ४.१३, ४.९०,
४.१६८, ५.५८, ५.१३३, ७.७, ८.५१,
८.७८, ८.११६, ८.१४०, ८.१४९, ८.१७१,
८.२१४, ९.७२, ९.७९, ९.१९३, ९.२२०,
९.३११, ९.४६१, ९.५१४, १०.१३२,

१०.१४३, १०.२४२, १०.२५९, १०.२९१,
११.२५९, ११.६०४, १२.९७, १२.१०२,
१३.८७३, १३.१११३, १५.४३, १५.३५१,
१६.७९, १६.९२, १६.१२२, १७.१९८,
१७.२२६, १८.४५०, १८.१०९८,
१८.१३११, १८.१३७५, १८.१४२०.
स्वरूपाच(चे)आ घरा १५.४६; निज
स्वरूप ६.३२३, निरूपाधिक—१५.४१३,
१५.४२८; माझां निर्मले स्वरूपीं, निर्मल पुढें
पहा; रूपाचें स्वरूप २.११६; स्वरूपसिद्धिची
काहाणी ८.२३२; स्वरूपसुख ११.५११;
स्वरूपस्थ १४.३५३; आत्मस्वरूप ५.३४,
जुती—१०.१४९, ज्ञानदेवी, कुंटे—'उक्तिरूप'
१०.१६५, परमात्म— ८.१०१, मूल—
११.८३, स— १४.३०१, १४.३४९;
सस्वरूपसमरसें १४.३१२; स्वस्वरूप २.१६६,
४.४४, —पें उठिला १८.४३८; स्वस्वरूप-
उबारी १६.९, उब पहा; सरूप, स्वरूप या
अर्थी, ६.३९८, १३.१०८८, —पण
१८.१२०१; स्वरूप ना अवस्थान १४.७४.

स्वर्ग—देवांचा लोक, पुण्यकर्म करणारांना मृत्यु-
नंतर मिळणारें स्थान. तेथ जयजयबोषकलखें।
स्वर्ग गाजताति आववे। ११.३३१. १.१३७,
१.२५४, २.१९२, ६.४५३, ७.७६,
९.३०७, ९.३१३, ९.३१६, ९.३२७,
११.६१०, ११.६४५, १३.५२०, १३.७०१,
१४.१५५, १४.१८५, १४.२१४, १४.३५५,
१५.३०, १६.२९४, १७.७६, १७.१८६,
१८.१५२७. स्वर्गु जेयाचें अग्रहार ९.४७१;
स्वर्गिंचिये अडवे १३.६३, —ची आडवंगी
१३.१६२, —चा आलोखु ६.२६९, —ची
उर्वशी १८.४७९, —चें गोमटें अडव
यागसंकटे(टें), स्वर्गसुखाच्या मार्गांत यागा-
—दिकांची संकटे असतात त्यास उद्देशून,
१८.७७६, —चे चिरंजीवी ८.१५५; स्वर्गु तो
अज्ञानांचा पुण्यमार्गु ९.३१०; स्वर्गिंचे राये
१४.२६९; उल्हासता स्वर्गु, आनंद देणारा स्वर्ग,
१४.१०४; एकविसां स्वर्गां ११.४०६, सं.
वा. श. पहा; स्वर्गांतर १०.२३०; स्वर्गादि
१४.४२, १४.४४, —किं १५.१९१, —सुख

९.३०९; स्वर्गकाम २.२५०, काम (१) पहा; -प्राप्ति १८.१४६९, -भोग ९.३१५, -मोक्ष, मोक्ष पहा, -लोक १४.८३, लोक पहा, -सिंहासन १०.२०९, -सुख—आगा स्वर्गी निधान फावे। परि ते(तें) वेदज्ञायां राहांत पावें। तैसें स्वर्गसुख जाणावें। वेदज्ञावें ॥ ९.३२८, २.२२०, २.३६४, ४.१५६, ६.१५८, -सुखाचां कपाटों ७.८६, -सुखादि ६.१०३, -सुखलोभें १८.६०६, -सूचक २.२५७, -स्थ १.२५२; स्वर्ग व नरक यांचे संदर्भ नरक पुढें पहा, - व संसार यांचे संदर्भ संवसार पुढें पहा; इहिक कां स्वर्गिचे १६.१६५; पृथ्वी अथवा स्वर्ग १५.३३६; परत्र ना स्वर्ग १६.४५०, विषयो ना— १६.४५१; स्वर्गापवर्ग, अपवर्ग पहा; स्वर्गपाताल ११.२६७, पृथ्वीपातालस्वर्ग १५.४७०; स्वर्गां नां मृत्युलोकीं १८.८१०; स्वर्गराज्यसंपत्ती १८.१५२६.

स्वल्प—थोडेसें. ११.२८६, येथें मर्यादित.

स्वप्न—स्वप्न घेणें. १३.२६१, १८.१५४३.

स्वस्ति—कल्याणनिदर्शक शब्द. स्वस्तिश्रियेचे ब्राह्मण ९.३२२; बोलस्वस्तिवाद ११.३२६, बोल पहा.

स्वाद—रुचि, चव, गोडी. स्वादे जीभें नाचवी। ४.२१८. स्वादे चाखविजता स्वादु। १५.५१३(१,२). १६.१७०, १७.१२६. अमृताचा स्वादु ४.२१७; ब्रह्मरसस्वादें १८.१७२१; सुस्वादु ४.३; सवाद, याच अर्थी, कृत्याकृत्यसवादु १८.६६७.

स्वापद—स्वापद, पशु. स्वापदां आंतु शार्दूल। तो माझें चि रूप ॥ १०.२२८. ६.१७६. स्वापदाचे थोणे ११.२५३.

स्वामि-स्वामी—मालक, पति; परमेश्वर व गुरु यांस उद्देशून हे शब्द आलेले आहेत. कांहीं संदर्भांत स्वामी असा प्रयोग आलेला आहे. **स्वामि**—स्वामि मीं सद्बोधितु। सद्बुद्धी मीं संतु।

१८.११९०. १३.३७८, १८.१७४७. स्वामिचें काज १२.६७, -ची निद्रा १३.२५६, -चेया मनोभावा १८.९०९, -ची सेवा १८.१७४३; सुखाचा स्वामि १७.४२४; स्वामिभक्ती, धन्याच्या भक्तीमुळे, १.११२, भक्ति पुढें पहा; -भृत्य १८.८४, सेवकां...स्वामि १८.८२३; स्वामियां ११.२५२, १६.३४९, दैवसंपत्ति— १६.२६८; स्वामिणी, गुरुसेवेस उद्देशून, १३.४१२. स्वामी—स्वामी पुढां बोलता। होईन मी ॥ १३.४१७. १०.१३५, ११.५२४, ११.५९५, १३.४३१, १३.६४७, १४.२७, १५.५६५, १८.१६१९, १८.१७६५. स्वामीं ८.१०७, १०.१६, १०.२९५, ११.४८, ११.२५१, ११.५३०, ११.५७३, १२.२४४, १८.१७५३.

स्वीकरणे—स्वीकारणे—अंगिकार करणे, धारण करणे, इतर अर्थीही हीं क्रियापदें आलीं आहे. **स्वीकरणे**—हा उमजे आतां कवणी परी। कैसेनि धीर स्वीकरी। २.८५. येसें अनुपरोध मत माझे। जिहिं परमादरें स्वीकरिजे। ३.१८९. २.१२६, २.१४४, २.२६३, ९.१४, ११.१७५, ११.५४३. आहारातें स्वीकरी ५.४३; शास्त्रें स्वीकरिल्यां १८.८४६. **स्वीकारणे**—श्रुती श्रुतातें द्विजसंगें स्वीकारीति १८.८१९; स्वीकारा कां त्यजावेया १८.४७६. त्याग सहित स्वीकाराचे संदर्भ त्यजणें पुढें पहा.

स्वेद—घाम. स्वेदकण ९.५२४, -कणिका ११.२४४, -ज, -ज पहा; पुलकस्वेदजलीं १८.१५३९; कुचस्वेद १३.५३८; स्तंभस्वेद १८.१५८५.

स्वैर—स्वच्छंदी. स्वैराचार १६.४४५; स्वैरस्त्री-संनिधानें, स्वैरस्त्रीच्या किंवा वेश्येच्या संगतीनें, १८.८०३; स्वैरिणी, जारिणी, १३.८०७; स्वैरस्व—स्वैरत्वाचा राबु करी, स्वेच्छाचारीपणाचा धुमाकूळ घालतो, १४.२२८.

ह

हकरा—टकरा. तेथ मत्सराचे हकरे पडत । ७.७०,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘वळसे’ ७.७२.

हंकार—अहंकार. १३.९९७. अहं पहा.

हट—निग्रह. घरा(रां) इंद्रियां विखो तूटे । तैसा
नियमूं नैये रसु हटे । २.३०७. **हटिया**—हट्टी,
हटयोगी, हटियांतें ३.२६१; हटिये ६.५६.

हटकेश्वर—ईश्वर पहा.

हडग—हटसाधन. पंचाभिचिं हडगीं १७.२५४,
सं. वा. श. पहा, ज्ञानदेवी—‘दंडगी’, सोटा,
कुंटे—‘दडगी’, तस ज्वाला, १७.२५५.

हडप—(१) पानदान. १३.४१८. (२) विडा
देणारा सेवक. १७.२७५.

हडौती—गळ्या खालील खळगी. ६.२०७.

हणौटी—हनवटी. मग कंठनाल आटे । हणीटी
हडौती दाटे । ६.२०७.

—**हत**—शब्दास जोडून. मारलेला, व्यापलेला या
अर्थी. भ्रमहत ५.५७.

—**हंता**—शब्दास जोडून. मारणारा या अर्थी.
कंसहंता १६.७९.

—**हत्या**—शब्दास जोडून. मारणें, घात या अर्थी.
आत्महत्या १८.९४२.

हरडी—हिरडी. १३.५६३.

हरणें—काढून घेणें, शमन करणें, नाहीसें करणें.

जेणें भ्रांतीपासोनि हीतलें । गुरुवाक्यें मन धूतलें ।

मग आत्मस्वरूपीं घातलें । हरौनियां ॥ ५.३४,

भ्रांतीपासून काढून घेतलेल्या मनास उद्देशून.

२.१५१, ३.११२, १३.६७५, १३.१०३७,

१६.३४२, १७.२०७. अज्ञानतत्त्व हरावें लागे

४.३०; तृषा हरी १७.८९, —हरं १२.१४६;

देशियेचें लावण्य हरौनि, मराठी भाषेचें

सौंदर्य (मदतीस) घेऊन, १०.४६; हरणें,

आर्त्ति भय हरणें १३.२८८; —हर, हरण

करणारें, मनोहर, मन पुढें मनस् पहा;

—हरणीं, नाश करणारीं, कुलहरणी(णीं)

पातकें १.२२९.

हरपणें—हारपणें पहा.

हरल—बारीक खडा. डोलां हरल न थरे । १३.५३७.

आधानिं हरल घातले १५.२३, —हरलु न सिजे
१३.४८१; घांसांतलु हरलु फेडितां, वेळ
लागतो, १३.३३५.

हरिखणें—हरिषणें—आनंदित होणें. हरिखणें
—तेव्हलि विद्यामानें तोखे । लाभमात्रें हरिखे ।

१४.१४९. हरिख १५.५६३, १८.६५६,

१८.१०६६; हरिखु आणि दरास १८.४८५.

हरिषणें—आणि भोगविशेषें । हरिषैजेना ॥

१२.१९०. हरिष ६.४८५, १३.६६४,

—लता, हरिषलतांची लावणी ११.६६२.

हरित—हिरवें. ११.१३५.

हर्ष—आनंद. तेणें शुभ कर्म जाणवें । मग तें हर्षें

करावें । १८.२१२. हर्षामर्ष, आनंद व क्रोध,

१२.१६८; हर्षामृतकल्लोल ११.४९८; हर्षनिर्भर

११.५०१, —वेग १६.२३; हर्ष शोक २.११२,

हर्ष— १५.२६४, हर्षशोकरहित २.३००.

हलवट—हलुवट—क्षुद्र, हलकें. हलवट—तरि

झनें हा हलवड । धरिंसी भाळ ॥ १५.२११, क्षुद्र.

हलुवट—हलुवट आवडे, हलकें आहे असें

वाटतें, ८.२६४.

हलाहल—विष. ३.१९९, ११.३५३.

हलुवारणें—हलकें होणें. यमनियमीं हलुवारलें,

येथें यमनियमांनीं वाळवून हलकें केलेलें,

४.१३३; हलुवार, हलकेच, कोमल, प्रेमळ, कां

कमलावरि भवर । पाये ठेविति हलुवार । १३.२४७,

१३.२५२; हलुवारपण, हळवेपणा, प्रेमळता,

१.५७, ६.२६.

हलू—हलकें, हळू. १३.२५५, १७.३. हलू

पोकळ—केल्लेचें दलवाडें । हलू पोकळ आवडे ।

१३.२१२; हलू हलू १८.१७००, हलू— ३.४२,

१२.१०९.

हलूर—अंगाईगीत. १२.७.

हवणें—होम करणें, होमांत घालणें. जे यजनशील

अहर्निशी । जिहीं अविद्या हवीली मनैसी । गुरुवाक्य

हुताशी । हवन केलें ॥ ४.१२२ (१). हवन—

हवन केलें कुंडी । इंद्रियास्त्रीचां ॥ ४.१२८, पाषाणा

वरि वर्षलें । जैसैं भस्मीं हवन केलें । १७.४१४,

३.१२१, ४.११८, ४.१२२ (२), ४.१४३,
४.१४५, ९.२६७, १७.३५७; हवनद्रव्य
३.१३०, —संपदा ८.५०; आत्महवन, जीव-
बुद्धीचें हवन आत्मस्वरूपी करतात, ४.१४२,
निक्षेपरूप—१७.३५८, निक्षेपणें पहा; हावन हा
पाठ हवन असा घ्यावा, ३.१०५.

हवावणें—सुशोभित करणें. साहाजें रंगें हवावें ।
१५.१६०. हवाव—शोभा, बोलाची हवाव
६.१३२; देशिचिया हवावा ७.२०४.

हवि—होमांत घालण्याचे पदार्थ. यन्त्रविं कणा भूसा ।
कांडितां हिं सोयु सरिता । जं चि रांधणें माणुसा ।
तें चि हवि ॥ १८.९३५. मंत्र मीं हवि ९.२६६;
हविमंत्रादीक ४.११९.

हव्यास—उत्कट इच्छा, सोस. ५.३३.

हा—हें—दर्शक सर्वनाम, प्रस्तुत विषयास उद्देशून.

हा—तैसा उपदेश हा गोमटा । ञ्जवला आह्वां ॥

३.९. १.२२९, २.३०(२), २.१४८, २.१४९,
२.१५० (१, २, ३), २.१५१, २.१५३,
२.१६१, ३.१७, ४.६, ५.५, ५.१६, ७.२७
(२), १०.९(२), ११.१४, १२.६६ (१),
१४.५, १४.१००, १४.११५, १४.१२७,
१८.१३; हा चि ५.१७; जो हा १७.८, तो—
११.१३, १२.६६ (२); हे (१) हा चें अ. व.
२.१५८, १४.१०२, १८.५६; (२) ही—
(स्त्री. ए. व.), ऐसें लेंकरं एक । प्रसवली हे देख ।
१४.२०५, २.१५६(२), १८.७१. हें—हें रूपक
परि असो । ७.२७ (१). १.७७, २.३०(१),
२.३६ (१, २), २.१५२, २.१५७, ३.१६,
५.१, ७.२९, १०.९ (हें) (१), १३.३४,
१४.१०९, १४.१३९, १५.१, १६.२१,
१८.१२. हें असो ११.११, १७.९, —आघवें
२.१५६(१), १२.१७, —हं १३.८५३,
१४.१३१, —एकैक १८.११, —सकल
१४.१२१; एक चि हें १४.११७.

हां—अरे, आणि. अनेकदां गा, हो या शब्दां-
बरोबर हा शब्द आलेला आहे. त्यांपैकी कांहीं
येथें दिले आहेत. हां गा २.१९, ३.४,
६.१११, ७.११५, ८.२५१, ९.४२१,
१०.२९०, ११.१०९, १६.२५, १८.२१६,
१८.२८८; हा(हां) गा ३.२२१; हांगा

१४.११७, १४.३३३, १५.३६२, १५.५३४,
१८.१७८, १८.११३८; हां हो ५.१,
६.३३७, ९.१०, ९.२०, १०.३२, १०.३५,
११.६६, १३.४२.

हाक—बोलावणें, ओरखणें. विसणिले हाका दंति ।
१.१३४. सिंहाचिया हाका २.२१५.

हाकारणें—हांक मारणें. कृष्णा क्षणौनि हाकारिजे ।
११.५४६.

हाट—बाजार, पेठ. हाटवेले, बाजार भरण्याच्या
वेळीं, ९.४९२; भेटिहाटिचें कलत्र १८.७९४,
कलत्र पहा.

हाड—नेहमींच्या अर्थी. १३.६७७, १४.२४७,
१८.१०४५. हाड रोविलें १६.३१३, जीभ
पहा; हाडकाइर १३.५४९, काइर पहा.

हांडी—मडकें. १६.३६६.

हाणणें—मारणें. शस्त्रें हाणितलेयां छाया । आंगीं न
रुपे ॥ २.४०. १६.९९. चडकणां गगन
हाणितलें, व्यर्थ खटाटोप, १७.४१५; पायें
हाणौनि २.२५२; हाणि—कमीपणा, तोटा,
अभाव, हाणि हाणि नोहे तीव । हे चि हाणी ॥
१६.४२६ (१, २), ९.३१०, ९.५०३,
१२.१७५, १८.७९७; हाणिचेनि सीणे(णें),
हानीच्या त्रासनें, १७.२९१; हाणि कणवा
१३.१०३७, —लासु १३.७९०; हाणी
१६.४२६ (३); सूर्याची हाणी, सूर्याचा अभाव,
१८.१६३९; हानि—हानिलासु १६.७८.

हात—नेहमींच्या अर्थी; बाजू, साधन, मदत,
ताबा, स्वाधीन; इतर अनेक अर्थी हा शब्द
आलेला आहे. हातचें करणें । पायांचें चालणें ।
तें होथे मज कारणें । ऐसें करीं ॥ १८.१३४९.
१.१२, २.३२, ४.२०५, ६.४८९,
९.१०९, ९.३७९, १०.२२०, ११.७४,
११.२९०, ११.५१०, १२.२२१,
१३.२८६, १३.४४६, १३.५३१,
१३.५६९, १३.७०३, १३.८२७, १३.८७०,
१४.१६७, १५.३०, १५.४३२, १६.४६५,
१७.८४, १७.१०६, १७.२०२, १७.३०३,
१८.२८०, १८.४०१, १८.८८५, १८.१२२५.
हातिं खुला, सढळ हाताचा, १३.४५५; हात
खुलें(ले) होतील, खुले पडतील, १३.५७८;

हातें चित्र पांतां, चित्र पुसून जाईल या अर्थी, १८.५२९; हातिं तृण हिं न लगे १८.६८४; हातिचे भोग १८.१८९; हातिचा मल्ल—कानि-चिये ही लागे हातिचा मल्ल, कानाच्या द्वारे ऐकूं जातां शब्दाच्या दोषानें 'चोखी' दूषित होईल, १८.७६६; अवधानाचेनि हातें ६.४९२; इंद्रियांचा दाहिं हातिं १८.३१५; कानाचा हातीं उगाणिलें, कानाच्या द्वारे गीताशास्त्र तुझ्या चित्ताला पटलें कीं नाहीं या अर्थी, १८.१५३१; जीभेचा हातु फांटे, चटका बसतो, १८.२४७; प्रतीतीचेनि हातें ७.१७५, भावांचेनि—१०.१०१, विचाराचेनि—९.१८४; व्यापारा हातीं, व्यापारामुळें, १४.२३९; व्यासुप्रज्ञेचेनि हातें १५.५३८; हातु अवतरे, सरसावतो, १३.११४४, —आखुडे १८.१०७२; हाता आणिले १६.९९; हातीं उगाणीति, मोजून हातीं देतील, १८.७४०; हाता-तां एणें-येणें, मिळणें, घेणें, ९.५२, ९.१३५, ९.४६९, ११.३९८, ११.४६६, ११.५३२, १३.९४७, १४.१६३, १५.३५९, १६.४५५, १७.२७९, १८.३३२, १८.९००; हातासि ए १८.४९९; हातु न कढी, मार्गे घेत नाहीं, १४.२२९, —गेला, हातांतून निसटलें, १.१९७, —घालिजे, घ्यावयास जावें, ९.१४७; हातिं-तीं-तें घेणें ३.१८६, ९.४७६, ११.४६९, १२.२१७, १३.६२५, १५.५२७, १८.१०२६, १८.११५४, १८.१३८३; हातिं घेपे १०.२४१; हात शब्दाबरोबर आलेले चढणें व चढणें यांचे संदर्भ चढणें व चढणें पुढें पहा; हातिचें जाए ३.१०८, —जाये ८.२३०; हातिं-तीं जालेयां १.२४, १८.५९७, १८.१२३९; हातिचा दूरि होंसी १.२२८; हातीं देयावीं, अर्पण करावीं, ९.३९७; हात दीजे १३.२८७; हातिं दीधळा-लें ३.१९४, ११.६३१, १८.१६३८; हातुदेता, हे शब्द सुटे घ्यावे, १३.४१७, हातिं-तीं-तु घरणें ६.२७१, ११.१८१, १३.३०७, १७.५३, १७.२३१; हातिचें धाडी १४.१४८; हातिं-तीं पडिलें ९.१७५, १०.१९०, हातून पडिला १४.३०२,

हातौनि पडिलें १.१९८, ११.३७६; हातु न पसरवे १८.७०९, —पैठें जालें १८.१७३१; हाता न लगे, मिळत नाहीं, १८.५३२; हात व लावणें यांचे संदर्भ लावणें पुढें पहा; हाता तलीं तुज देइजतसे, तुझ्या हातीं देत आहे, ७.४१; हाताइता-तें १४.४८, १८.१३९६; हाततुकें-तूकें, तु-तुंकणें पुढें पहा; हातधरणियां १३.६३०; हात व फली यांचे संदर्भ फली (१) पहा; हातबोने(नं), खाद्य, ६.२८२, —वटि-टी पहा, —वसावें, हातीं येणें, १५.२३५, —वसे १८.३१, १८.१२४२; हात वेन्हीं, हातांनीं, १७.१५९; हातासनें, हातोदीनें, ६.११९; हातपाए—७, पाए पुढें पहा; हातां पायां आणिलें, कृतीत आणलें, १३.३०८; हातपायांतें राहाटवी १८.१०२३; हातोपातीं, लगेच, १८.१५५, —हातीं, प्रत्यक्ष, सतत चालू असणारें, १३.७४९; आंमुठ हात मोटकें १३.१३, आउठहातेपणें १६.१७८; एकहातें जालें, एकाच हाताची संवय असलेलें, १५.१९; कुमारीहातीं ९.१७६; तल व हात-थ यांचे संदर्भ तल पुढें पहा.

हातवटि—हातवटी—हातोटी, खुबी, कौशल्य, पद्धत. हातवटि—तैसि येकी हातवटिया । कमें केलीं धनंजया । १८.१६२. १८.५९०. हातवटी—९.२९, ९.२२८, १७.३४८, १७.३५२, १८.१६३. हातवटी घेउनि १७.२६०, १८.१७३; जें सांजवणिची हातवटी जाणिले, जर दूध काढण्याचें कौशल्य आंगीं असेल, १८.१४७३.

हातियर—हातियेर—हातीयेर—हत्यार, शस्त्र. हातियर—पै अशेणां हिं हातियरां । माक्षि वज्र तें मिं धनुर्दरा । १०.२२०. १५.२३८. दंदिद्या हातियरा, योद्धा जसा शस्त्रासाठीं, १३.५००. हातियेर—हातियेरप्रजितियां आंतु, हत्यार परजवणाऱ्यांत, १०.२३५; साधनहातियेर, योगसाधन हेंच हत्यार, १८.१०७७. हातीयेर—हातीयेरांहुनि तीखट, हत्यारांहून तीक्ष्ण, ११.४५८.

हाथ—हात या अर्थी. युगुतिचेनि हाथें ६.३५२; एकाहाथी, एकदम, १८.१४८९;

तलहाथ, तल पहा; हाथिवा, हातांतील दिवा,
९.१३, हाथैवा, त्याच अर्थी, उजळं दिव्यतेजा
हाथैवा । ते भक्ति पावी ॥ १६.२३.

हान—आणि, म्हणून, जर कां, तर मग, पादपूरणार्थ.
इष्ट मित्र आपुले । कुमर हान देखिले । १.१८१,
आणि. अथवा नावे हान रिगे । ४.९६, पाद-
पूरणार्थ. जैसैं सडुरें हान कां हानिजे । विषकदातें ॥
५.११४, तर मग. एथ जरि ताकिंका । ऐसी हान
घेंसी शंका । ९.५३, जर कां. किं आंधारु हान
आलंगी । दिनकरातें ॥ १८.११३८. १.१५२,
१.१८२, ३.२४०, ३.२७०, ४.११०,
४.२०९, ६.११३, ६.१३२, ६.१३९,
६.१८४, ६.२८९, ६.३०९, ६.३२८,
६.३३८, ६.४५७, ६.४६२, ७.५२,
७.१३९, ८.७५, ८.११८, ८.२५२,
८.२५९, ९.४२, ९.७७, ९.१२१, ९.१८५,
९.३५२, ९.३६५, ९.३९४, ९.४६४,
९.४८५, १०.८३, १०.२१५, ११.७०,
११.१७१, ११.३१०, ११.३२७, ११.३२८,
११.३४४, ११.३८९, ११.५९४, १२.८८,
१३.२५६, १३.२६५, १३.२८१, १३.४३३,
१३.१०५४, १४.१६६, १४.३९९, १५.८८,
१५.२०८, १५.२४०, १५.२७६, १५.३१५,
१५.३४०, १५.३८२, १५.४९७, १५.५२०,
१६.४०१, १७.७८, १७.१२२, १७.१३८,
१७.२९३, १७.३८६, १७.३९१, १७.४२३,
१८.९८, १८.११०, १८.४५३, १८.४९५,
१८.५००, १८.५१४, १८.६३३, १८.६३४,
१८.१०२२, १८.११३७, १८.१२६८.
उदकीं हान रसु ७.३२; ज्ञाता ज्ञेय हान
१३.९३१; बुद्धिचें हान जाणणें ८.१८४;
शारीरें हान कमें ७.११३; शुक्र हान षट्पद
६.१७६; ऐसा हान भाळू तूज जाईल, जर
कां, ९.४२१; कोण्हां हान वर्मा लागे, वर्मावर
लागणार तर नाही, १३.२६४; हानमानी, हे
शब्द तोडावे, ४.२२.

हार—(१) माल. रत्नांचा हार १८.८४९; व्याला
कां हारा १८.४८५; (२) पंगत. एकहारीं
३.२५१; एकाहारा १८.२८९.

हारतणें—गमावणें, नाहीसें होणें. जैसा दीपासवें

हारतला । प्रकाशु जाप ॥ ३.११०. पै अत्रें दिवसु
हारतला । १५.३९७, येथें दिवसु हा शब्द सूर्य
या अर्थी आला असावा. ६.२८५, ११.६३७,
११.६४०, १७.४२१, १८.१४९. **हारतला**
गिवसांवा ९.२०७, —लें... गिवसावें १८.३९७.

हारपणें—गमावणें, सांडणें, कमी होणें, लीन
होणें, नाहीसें होणें. आतां अज्ञान आवचें हारपे ।
विज्ञान निःशेष करपे । ७.७. मग ज्ञान तें ज्ञेयीं
हारपे । ८.५१. तरि गीळून झेयातें । ज्ञान ज्ञाता
चि मावीतें । हारपे तें निरुतें । शांति पै गा ॥
१६.१३६. १.१४५, ४.११६, ५.१३३,
६.२९३, ८.१७१, ९.१०२, १०.३३,
११.२४२, ११.२९५, ११.३६७, ११.३९०,
१२.१०८, १३.९२०, १५.४९२, १७.१७४,
१८.१९५, १८.४०३, १८.५४१, १८.८५५,
१८.१५२२. जग हारपे १५.२८२, १५.४०३;
दिशांचे ठाये हारपले ११.१८८; नीद हारपे
१८.१०९८, परत्व—१८.११३०; भाष—स
व हारपणें यांचे संदर्भ भाष— पुढें पहा;
श्रुती शब्देंसिं हारपती १५.४०१; सिंपीपण
हारपे १५.२७८; स्थितिप्रलयो हारपति
११.४९१; हारपलें दाडनि, सांडलेलें दिसल्या-
वर, सांपडल्यावर, १५.५५३; लोपति...
हारपति १३.९३, लोपो...हारपो १३.१९७;
होय आणि हारपे ८.२९; हरपणें—हरपति
१८.१०९३, ज्ञानदेवी, कुंटे.—‘हारपती’
१८.१०९९.

हारवणें—गमावणें, घालवणें, लपवून ठेवणें.
चातुर्य लपवी । महत्त्व हारवी । १३.१९१. तैसीं
रजतमें हारवी । जें सत्व माजु मिरवी । १४.१९८.
६.२२०, ६.२८३, ६.२९९, १३.२०५.
हारविजति १८.१०९१, —जे १८.१५६६;
जीणता ना हारवी १४.३३६.

हारि—(१) पराभव, हरणें, गमावणें. १३.५४०,
१८.१५६६. हारि जैत १४.२७५. (२)
स्वाधीनता, ताबा. फलासेचि हारि जाइं(इ)जे
१८.२२५.

हालणें—(१) ढळणें, सरकणें, दुसरीकडे जाणें.
ना तरि अत्र वातें हालें(ले) । २.३. ७.११२,
८.६२, ९.२८२, १८.४४४. (२) होणें. मी-

पणें हाल्लों ठेला, या पाठाचा अर्थ नीट लागत नाही, मीच झालों व राहिलों असा अर्थ काढतां येईल, १८.११६६, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘मीपणें हा लोटला, १८.११७२. (३) मारणें, हाणणें. उरीं हालसि ११.१०५; हाथि फुल्लिं हाला १३.४९५.

हालवणें—चळविणें, डळमळीत करणें. मियां हालविला प्राणु हाले। ९.२८२. २.१०६, ८.१६, १२.५, १३.७५६, १८.२१९९. हालवती रोमावली, आंगावरचे केंस हालतील म्हणून, १३.२८५, हालविती दोरी, हालविणारी दोरी, ११.४६२; हालवलेयां ९.८८—विलेयां १४.७३.

हांव—तीव्र इच्छा. हांव ऐवजीं हांवें असा पाठ अनेक ठिकाणीं आलेला आहे, तो हांव असा घेणें इष्ट वाटतें. हांव—१०.३०७, १४.१९०, १४.२४९, १६.८०, १७.२७६. ज्ञेयाचिया हांवा १८.४९०; योगाभ्यासिं हांव १३.५१८; रसास्वादाचिया हांवा ७.१८६; जगा हांवे वाडनि १६.३८५; स्फूर्ति हांव बांधली १३.२३७; हांवें—जीविचेया हांवां १६.३४०, फलाचिया—७.१३६; जुझीं हांवें बांधति १.१७२; प्रवृत्तिची हांवें पुरैल ६.५९; मृगु हांवें वाढवी १३.७०६; स्तोत्रिं कें हांवें भांजे १७.१५; शंका आणि हांवें १३.३५९.

हासणें—हांसणें—हसणें, थट्टा करणें. हासणें—हासौनि ६.६७. हांसणें—इथें करणी(णीं) कीं चेष्टा। कायि हांसों ॥ १३.२३३. ५.१४, ५.१६१, ६.६, ६.१४३, ११.१५५, १३.५६२. आहिं विश्रामित्रातें हांसों १८.१७६५; हांस—(ना.) हसणें, हांसेया रुझा १८.६६६.

हाहाकार—भय व दुःख दाखविणारा आक्रोश. तें(ते)थ हाहाकार उठिला। तिही लोकिं ॥ १.१५८.

हि—हिं—ही—हीं—(१) आणि, सुद्धां. हि—परि कैसा सदैवांचा राव् ॥ जें एथ हि पातला ॥ ११.१३. ९.८८, ११.१४, १७.२८२. हिं—१.२५८, १७.३१, १८.१७१८. आणिं हिं १५.१७९; तिहिं लोकिं १८.१७७८; सर्विहिं १२.४३. ही—तेविं चि आइकां आणिं ही एक। १.३४. हें सर्व ही सर्वेश्वर। ११.२९. १.७७, २.१६१,

३.१८, ६.१२९, १६.९२, १७.११, १७.१७, १८.७६६, १८.७८७. समुद्रा ही हूनि खोल ४.२११; तेयाहीहूनि १.१९९. हीं—तरि तें जियालें हीं अखटें। मरणाहूनि ॥ २.२०५(२). २.२०५(१), ६.३२, ६.३३, ८.२९, ११.३२, १४.१३३, १६.२०, १७.२२३. त्यें हीं रूपा येति १४.९२; सर्वां हीं १७.२१७, १८.१७७७. आणिं पुढें पहा. (२) हिं—हीं, तृतीयेचे प्रत्यय. तिहिं ४.१२७; तिहिंसि ३.१९७; तेहीं, त्यांनीं, १८.१७३५.

हिंडणें—हींडणें—फिरणें, भटकणें. हिंडणें—वारा हिंडतु असावा। हें कोणाचें मत ॥ १३.५६. १५.२२७, १५.३२५, १८.५४६. हिंडण—हिंडणवारा, भटकावयास लावणारें वारें, १३.६८८. हींडणें—गीता निष्कपट माय। चूकोनि हीडिजे वापें। १८.१७६१. १०.२०, १३.१६६, १३.४८४. चलां होडनि हीडिजे ३.६०; हीडों निश्चल राहे, जसा सर्व ठिकाणीं फिरून वारा निश्चल होतो, १८.१२४४; राहाणें...हीडे १३.६८९.

हित—कल्याण, कल्याणकारक. तैसें आनी आन करितां। नाशु होईल हिता। २.१८५. पै अहिता पासौनि काढिती। हित देउनि वाढविती। १६.४५९(२). १.२३६, २.२२, २.५७, २.२६०, ३.१८२, ३.२२३, ४.१९९(१), ६.३६३, ७.११६, ८.२३७(१, ३), १२.९५, १३.१०३७(१), १६.६३(१), १६.४४३(१), १८.५६९. पारत्रिकीं हित ३.३१; सकल-भूता(तां)चां हितिं १२.६०; सर्वां हीं हित १७.२१७; हितातें निवधिती, हित साधतात, ६.४९३; हितभाग १६.२०१; हितालागि १३.५७५; आत्महित, आत्मा (२) पहा; अहित—परि अहिंति कोपैनि सोफ। लालनी मी जैसें पुष्प। १६.१२२, १६.४५९(१); हिताहित—कां जे मार्ग अमार्गें देखावे। साच लटकें ओलखावें। हिताहित जाणावें। हिता चि लागि ॥ ८.२३७(२), ४.१९९(२), १६.६३(२), १६.४४३(२); अनहित १७.१५३.

हिंपुटी—निराश, कष्टी. ११.४४८. चितणें हिंपुटी जालें १२.४३.

हिम-हीम—वर्फ. हिम, शब्दास जोडून, हिमाचल १४.३८२(२); हिमांशु, चंद्र, ६.२९; हिमोदक थंड पाणी, १७.२५७; हिमकण १४.३८२(१), —कर, चंद्र, ९.१०, —वंत, हिमालय, स्थावरां गिरि आंतु । पुण्यपूज्यु जो हिमवंतु । १०.२१४, १२.१७५, १४.३३२(१), १४.३७३, १८.१५९५. हीम—सांघे हिमवंतु हीने । कांघे काह ॥ १४.३३२(२).

हियें—अंतःकरण, धीर; हृदय, छाती. हियें वज्राचें हें काह कीजे । १.२६१. हियें आथिलेयां, एकाग्रचित्तानें, १५.६७, —आवली, छाती आवळून धरतो, ६.७७, —घालित्ति, धीर सुटला या अर्थी, १.१६३, —घाल्नि, अंतःकरण फुटून, ६.३७५, —फूटावें २.२१९, —फूटेल १.२३४, —फोडावें, अंतःकरण उघडें करावें, ९.३५, —फोडिलें ११.४७.

हिरडा—हरडा. १८.१८४.

हिरणें-हीरणें-हीरतणें—हरण करणें, नाहीसें करणें. हिरणें—तैसें दुःखिताचें सीणणें । हिरतां सकणवणें । १६.१५४. पदवी हिरौनि १६.४०४; वोळावा हिरें, आश्रय काढून घेतों, १६.४१४. हीरणें—सात्त्विकें संजय-पणांचा आठौ हीरौनि नेला, संजयाची आपण संजय आहों ही जाणीव सात्त्विकभावानें नाहीशी केली, १८.१५८४; श्रमु हीरौनि १८.९४४. हीरतणें—नाहींसें करणें. आठवण हीरतली ६.२१३.

हिरव—हिरवळ, हिरवा रंग. हिरव चारीं १३.११८, —चारिवें गोरं १३.३१४; हिरवेपण, येथें कच्चेपणा, आंघटपणा या अर्थी, द्राक्षाचें हिरवेपण १८.७८७.

हिव-हिवं-हींव-हीवं—वर्फ, थंड, शांत, थंडी, हिवाळा. हिव १५.२५२(३). हिवं—हिवांचिया झुलुका । जैसें हिवं चि पडे उष्णोदका । ८.१९५(२). १५.२५२ (वं) (२). हिवांचिया झुलुका ८.१९५(१). हींव—विरिदांचे दाडले जाले । हींवा येसे ॥ १.२३५ १४.१९६. हींव ८.१३१, १४.३७३; हिवलें—हिवाळा, पाहिजे जैसें हिवलें । हिव(वं) हिवें ॥ १५.२५२(१). हींवली, हिवाळा, हींवली जैसी

अंगिकें । हिवों नेंदी ॥ १७.२२८(१), जशी थंडी आपल्या थंडपणानें आपलें आंग कांपूं देत नाही; हिवणें—थंडीनें कांपणें, गारठणें, १७.२२८(२).

हिंसा—मारणें, ठार करणें, इजा पीडा. पेरिजे नुसदी हिंसा । तेथ आवेल काय अहिंसा ॥ १३.२३३ (१). एक न पवित्रि चि कण । इये हिंस चि भेण । तेथ कदथेल प्राण । ते चि हिंसा ॥ १३.२३५ (१,२). ३.५, ९.१८०, १३.२२० (१), १३.२२५, १३.२३६ (१), १६.३९५. हिंसेसि आयतन १३.६६२; हिंसाविषय १५.१७१; पशुहिंसा १३.२२२ (१); हिंसक ३.४; अहिंसा—तरि अहिंसा बहुवे परी । बोलिली असे अवधारीं । १३.२१७, तैसी चि हिंसा करुनि अहिंसा । कर्मकांडि हा येसा । पूर्वभीमांसा । निर्णों केला ॥ १३.२२०(२), एवं हिंसा चि अहिंसा । कर्मकांडि हा येसा । सिद्धांतु सुमनसा । उल्लख तूं ॥ १३.२३६(२), आणि जगाचेया सुखा चि दोसें । शरीरें वाचा मानसें । राहाटणें तें अहिंसे । रूप जाण ॥ १६.११३. १३.२२३ (२), १३.३०४, १३.३०८, १३.३१२, १३.३१७; अहिंसेची अवसरी १३.२९७, —खूण १३.२१६, यावर १३.२१६ ते १३.२३६ पहा, —थडी, तिथे इष्टिचां बुडीं । पशुहिंसा तंव रोकडी । मम(ग) आहिंसेची थडी । लेतां दीसे ॥ १३.२२२ (२); अहिंसेचें नांव १३.२३७, —चा बांधा १३.३०५, —चें बिंब १३.२४४; अहिंसे रूप १३.२४२, यावर १३.२४२ ते १३.३१३, व १६.११३ ते १६.११७ पहा; अहिंसा हान समता १०.८३.

हीणाउ—हीनपणा, कमीपणा, हलकेपणा. हीणां आंगीं खेवणें १३.१९४, —आंगा येईल २.२१७; हीणावणें, कमी पडणें, उणीव भासणें, १७.३८५.

हीतणें—काढून घेणें, दूर करणें. आंतीपासौनि हीतलें ५.३४; विषयांपासौनि हीतलें ५.१४७.

हीन—(१) हलकें, उणें, नीच. झणुनि आझुं अर्जुना । झनं चित्त दोसं यया हीना । २.१७. १७.२४५, १८.६५७. एक उर्यें एक हीन

५.९३; गौरु हीनु पुरता १५.४५९; प्राकृत
आणि हीनु १८.७४७. (२) त्या खेरीज, त्या
शिवाय असलेले. गुरुभक्ती हीनां १८.१४७८;
रविचंद्रहीन १४.२४३, वस्त्रे—१८.५४६;
अवष्टंभहीन १३.५२७, आयुष्य—१५.२६१,
उपाधि-भेद—२.२९६, कर्म—३.४५, कांत—
विधवेस उद्देशून, १३.४६८, चित्त—९.१७७,
ज्ञान—४.१९२, तप—१८.१७७७, तपो—
१८.१४७६, प्रभा—१.२६८, प्रांत—
अमर्याद, २.३७३, भक्ति—९.४३४, ९.४३६,
वर्ण—, जातीपलीकडे असणारा, ९.१५७, स्फूर्ति—
१४.२४४, स्वधर्म—२.२००.

हीयारी—हिंवाळा. सेवते हीयारी(रीं). नोहंति
फुलें ॥ १६.१२५, ज्ञानदेवी—वसतें हि अंबरी।
न होती फुलें ॥ कुंटे—वसतीं ही अंबरी।
न होती फुलें ॥ १६.१२६.

हीर—(१) नाडी. शिरांचे हीर अरपे। ६.२३४.
(२) काडी, पात. दूर्वेचा हीर १४.२८.

हीवर—‘एक निच वृक्ष’ (कुंटे), याच्या खाली
बसलें असतां कुबुद्धि होते असा समज आहे.
पै हीवरांची दाट साडली। सज्जनीं जैसी
वाळिली। ९.४३३.

हुटहुटणे—उतावीळ होणें, डौल करणें. तेथ खद्योत
कां हुटहुटी। आपुलेनि तेजें ॥ ९.३७५. हुटहुटी—
घमेंड, तपें हान जे हुटहुटी ९.३६५.

हुडा—तट, बुडज. गगनाचे हुडे पानासिले
११.३५८; मूलबंधाचा हुडा पानासिला
१२.४८; सत्यलोकिके हुडे झलंबताति ७.७८;
हुडा जाला—हे भेटि नव्हे हुडा। मेवांचा
जाला ॥ ११.६६०, हुडा ऐवजीं बहुडा पाट
संभवतो, ज्ञानदेवी—‘मेवांचा बहुडा केला’,
कुंटे—‘मेवांचा बहुडा केला’ ११.६७०.

हुत—हवन केलेलें. होता भी हवन कीजे। जेथ तो
अग्निरूप माझें। आणि हुत वस्तु कां जे जे। ते
ही मीं चि ॥ ९.२६७. हुतशेष, हवनानंतर
उरलेलें द्रव्य, ३.१२१; हुताश—अग्नि, आणि
दहन पचन सिद्धि। करितसे जे निरवधि। ते
हुतांशि तेजोवृद्धि। माझी चि गा ॥ १५.३६८,
तेथ सगळिये चित्तवृत्ती। त्यागु करणें या रीती।
निष्कामीं कां पूर्णाहुति। हुताशीं जैसी ॥ १६.८१,

४.१३६, १७.३५७, १८.४१३, १८.६६०;
गुरुवाक्य हुताशीं ४.१२२, संशयरूप—
४.१९४; चित्रिचें पाणी हुताशु १८.४४३;
ज्ञानहुताशें १५.२७३; हुताशन १३.८७५;
धूमंविण हुताशन, असत नाहीं, ३.२५६.

हुनि-हुनु-हूनि-हूनु-होन—त्या त्या पेशां.

हुनि-रंमेहुनि बरविआ १८.९२४. हुनु—
ते पती ही हुनु काड न वनिजे। पतिव्रता ॥

६.१२९. चूनेयांहुनु दासट १७.१३८;
मरणांहुनु कष्ट १६.२३८; विषाहुनु मारकु
१३.६६१(२), साबळाहुनु रूपे १३.६६१(१).
हूनि—जे समुद्रा ही हूनि खोल। अर्थभरित ॥

४.२११. आयिसांहुनि ११.३२, गगना—
८.८५(१), तेयाही—१.१९९, परमाणू—
८.८५(२), पाणियां—१८.९२५; मरणाहूनि.

२.२०५. हूनु—कोलिता ही हूनु १८.७८७;
अभ्यासाहुनु गहन १२.१४०; जीवाहुनु आस
१३.८०१; राखेहुनु कोरडें १७.१४३. होन
—युगा ही होन १३.३७८; होनि—जे यया ही
होनि भोग सपुर। २.४६, पुनिवे होनि १२.१०८;
होनि—पाताळ होनि निम्न १६.३२९.

हुरडा—भाजून खाण्यासारखें कोवळें धान्य,
होरपळा. त्रैलोक्याचा हुरडा होतु ११.३१९.

हुरपणें—होरपळणें. पावकें हुरपतां १८.१०२०.

हृदय—अंतःकरण, आंतला भाग. तैसें सधिर परि
विरालें। हृदय तेयाचें ॥ २.३. परि अगाध भलें
गहन। हृदय ययाचें ॥ २.४०. कां उलितें आंमैं
जीवें। आपणें दीधलें जिया आघवें। तिथे कांतु
मीनलेयां न न्हावें। हृदय जेवि ॥ ११.५६७.
१.१९८, २.३४०, ६.१६६, ६.२७१,
१५.१. हृदयाचां एकांति १३.१३०, —कपाटीं
१२.४७, —जीवीं ७.१८५, —चें ढीलेपण
२.२८, —चां निडलीं ११.६६९, —परिवरीं
६.२८१, —परीवरीं ११.४६; चोख हृदय
१३.४८०, पतिव्रतेचें—१.१११, सखोल—
१.६३; हृदय गवसूनि १३.५; हृदया
गिवसत आले(लें) ५.८७; हृदय चोजवलें
६.५; हृदयासि द्राउ आला १.१९१, —तें
मेदितु १.१६२, —तें सांहुनि १०.२९७;
हृदया आंतु २.३१७, ६.२७४, ९.२१४,

-आंतुली १०.३०६, -आंतौते ६.४९२,
-माक्षि १८.१५४२, -माक्षि २.३२४;
६.१८८; हृदय वेन्ही ११.१९०, १८.३३४;
हृदई - १.२२, २.२३७, २.३२१, ४.२०४,
१८.९५४, १८.१३०५, -शल्य १३.५५२,
-रिगौनि ११.८५; संतांचां हृदई लागे
६.४९०; हृदयीं - ४.१८८, ७.१३६, ८.१११,
९.४९, ९.५९, ९.४०५, १३.९३३;
हृदयीचेया मकरंदाते १०.१११; नित्यतेचां
हृदयीं ८.६३; हृदयीं भोगीं ९.१३४, -सुनि
८.१२२; हृदयारणीं ४.१२९, -काश,
आकाश पहा; हृदयमहाअंबरी १८.१२९०;
हृदयकोश, कोश-स पहा, -कमलवेन्ही
६.२८६, -कमल(ला)रामु ३.२३४, -देश
१५.३८९, -भुवन १२.१५३, -भूमी
६.२८७, -रंगणीं ११.६६२; साधुहृदय-
राउलीं ५.१४१; हृदयवृत्ती १३.४३९,
-शल्य १०.२६७, -शुद्धि १३.३८५;
सुभद्राहृदयनंदन, अभिमन्यु, १.१०१; सुवर्म-
हृदयकल्हारीं २.७१; हृदयस्थ, -स्थ पहा;
न्दुदय—न्दुदयामाक्षि ६.२९९.

हेंकाड—हेकेखोर, हट्टी. ११ ६००.

हेंट—‘येथें, खाली’ (राजवाडे). तैसं मज करणें
आहे। भूतचिं हेंट ॥ ९.१०८, प्राण्यांचें जगांत
रहाणें, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘भूतांचें हें’ ९.१०९.

हेतु—हेतू—अंतःकरणांतील भावना, उद्देश, कारण,
साधन. हेतु—मनं करी अन्वेष. फलं हेतुचा ॥
२.२७६. जैसी जागृती चि हेतु स्वप्ना। निद्रिता
होप ॥ १५.३९६. २.७४, २.२२५, ४.१४९,
८.८७, ९.१३०, १४.३४, १५.११५,
१५.१३५, १५.३९२, १५.३९३, १५.३९८,
१६.२१७, १६.३०१, १७.१११, १८.२००,
१८.३५२, १८.३५५, १८.३५९, १८.३६०,
१८.३६३, १८.३६५, १८.३७४,
१८.१५११. हेतुचां दशनी(नीं) ७.१८८;
कर्मांचेया संभवा हेतु, प्रकृतीस उद्देशन,
१३.९६२; ज्ञाना सत्व चि हेतु १४.२६३;
हेतु ना उपादान १८.३०४; पांच हेतु
१८.३०३; पांच ही—१८.३७५, पांचें—
१८.३५१, पंचहेतुमिलणीं १८.३११, सं.

वा. श. पहा व १८.३०३ ते १८.३७५ पहा;
हेतुकारण १८.३६१ (१), १८.३६८, कारण-
हेतुयोगें १८.३७३; हेतुभूत १४.२९३, -मंतीं
१३.७०, -रहित ३.७८; देहादिहेतु १८.३६४,
फल—, फल पहा, शरीरादि—१८.३५७; हेतुक-
हेतुकपणें २.२२४, २.२५२; अहेतुकेनि चित्तें
३.९२; निर्हेतुका बुद्धी ३.११९; सहेतुकें पांचें
कारणें १८.४२८. हेतू—आइकें सूर्याचेया प्रकाशा।
हेतुकारण सूर्यो चि जैसा। कां ऊंसाचें कांडें ऊंसा।
वाढी हेतू ॥ १८.३६१ (२). ४.८०, १८.५६३.
हेतूप्रकारें ४.७०, -विण २.२६६; जीवनहेतू
३.१३३, मोक्ष—४.८२.

हेंदार—अजागळ, वेडगळ. प्राकृत हेंदारें ९.३७६.

हेम—(१) सोनें. तेथ मिलति ते तैसे। हेमि हेम ॥

१५.२७३ (१, २). (२) हिवाळा. हेमवंत,
हेमवंतीं न कंपे १३.३४६, ज्ञानदेवी—
‘हिमंतिता’, कुंटे—‘हिमवंती’ १३.३४७.

हेय—त्याज्य. हेय उपादेय, टाकण्यास व घेण्यास
योग्य, ३.२२८.

हेला—हेलां—वेळीं, क्षणीं. हेला—एक हेला,
एकदम, एकाच वेळीं, थोडक्यांत, ९.२९६,
एकी—२.८३, ९.१२९, येकी—१०.३८०.
हेलां—येकी हेलां ४.३८.

हेलावा—पाण्याचा तरंग, कळोळ. तरंगमूर्तीं
हेलावा ११.२८०, मृगजलाचा—१४.३३७;
हेलावे सूटति १३.४०१; नानालोकहेलावेया,
लोकसमुदायाचे तरंग, १४.२.

हेलासणें—तुच्छ मानणें. १३.१६३, ज्ञानदेवी,
कुंटे—‘हेळसिती’, कुंटेनीं ‘आचरतात’ असा
अर्थ दिला आहे, १३.१६३.

हेवा—मत्सर, द्वेष; येथें उत्कट इच्छा, स्पर्धा.
पथ कुदांतैस देवा। काइसेया कीजतसे हेवा।
११.४४४. ११.७७, १२.७३. अंगप्रसेचा
हेवा, येथें देवा असा पाठ घ्यावा, ११.२३३;
परस्परें हेवा वर्चतसे ११.२४७.

हो—(१) अहो. तंव कृष्ण क्षणति हो कां। ५.१६७.
८.१२१, ९.८७, १४.३९, १५.४९. हो जी
९.२; हो कां जी १८.२९; कां हो
१८.२९०, पाहा—६.३०, प्रजा—३.१११,
हां—, हां पहा. (२) होवो. होणें पहा.

हॉट—ओठ, दो हॉटि एक बोलणें। १५.४२१.

होड—पैज, प्रतिज्ञा. परि दानि जेया होड।

सुरतरुसि ॥ १३.२१०. हृदयवृत्ती पुढां। आंग

चि धे दवडा। काज करी होडा। मानसेंसी ॥

१३.४३९, सेवेची इच्छा मनास जिंकण्याची

प्रतिज्ञा करते, मनांत असतें त्याहीपक्षां काम

अधिक चांगलें होतें या अर्थी. होडा ६.५६,

१८.१०५६; प्रबंधहोडा १०.८; होडां, पैजेनें,

१५.२४८; होडीं—कल्पतरुतें होडीं न जीणावें,

कल्पतरूला पैजेनें कां जिंकू नये? १८.१६२१.

होणें—घडणें, अस्तित्वांत येणें. या क्रियापदाच्या

अनेक रूपांपैकीं कांहीं येथें दिली आहेत.

कांहीं संदर्भांत होणें चीं रूपें आलेलीं आहेत.

हो—हो कां तरंगु लाहानु। परि सिधुसिं नाहिं

मिन्नु। १४.३८३, अवला तरी. ९.७,

९.४५९ (१); राम हो १६.५१; हो अथवा

नोहावें ९.२५६ (१); हो—होऊं, होईन,

पेसी अनुमवाची उजिरी। हो चि लागे ॥ ६.१९०,

१८.१५८३; हो जाळ ११.२८२, —हणो,

होईन असें म्हणतो, १६.४५६; हो—हो काज,

काज पहा; होकरी, यात्र म्हणून सांगेल, ९.१२४,

—दे १२.१२, —देहं, होऊं दे, १२.१६;

होआल, व्हाल, ३.९९, ३.१०२, १८.१६६९;

होआवा, व्हावा, असावा, धरिविया उजियेड

करावा। पारखेया आंथार होआवा। १२.१४७,

३.१६७, ६.१७९, १०.७०, १३.४०५,

१५.२३४; उरला होआवा, उरला असेल,

५.९४; होआवी ३.१५२, होवावी १८.१६०४;

होआवे १५.३४, १८.१७१३ (१); होआवें—

आश्चां आकाश गंवसावें। तरि आणिक तैसें चि

होआवें। १.६९, २.२२९, ३.१९, ६.१४७,

६.३५१, ६.३९१, ७.१९९, ९.२३,

९.४३७(२), ११.८८, ११.५८७, १५.२३२,

१८.१२३२; होआवें लागे ६.२४, होवावें

३.७७; होआवेआ १५.४३, —या १५.२३७,

१६.१०२, १७.३५३, १८.७२; होइजे

—व्हावें, होतें, झालें तर, देखें इंद्रियां

आधीन होइजे। तरि शीतोष्णातें पाविजे। २.११९,

६.७१, ६.४०८, १३.६०७. (२),

१३.१०४६, १४.३३, १८.१२००, फारां

होइजे १५.२७८, ब्रह्मायुषां—१४.१८६,

नाहिं—, तैसें असतेपण आहाच। जेया नाहिं

होइजे हें साच। ८.३०, न होणें हेंच ज्याचें खरें

स्वरूप आहे; होइजे जाइजे १५.३४८; होइजे

१.४१, कृतकार्या—१.२५; होइजेल ३.२१०,

६.३७३, १३.४२७, १८.२९९; होइजो

१८.१७८८; होइन—मी पाउवा होइन। तेया

मी चि मेलवीन। १३.४१६ (१), १३.४२६,

१३.५७२; होईन—छत्री मी होईन। बारी मी

चि ॥ १३.४१६ (२), १३.४१४, १३.४१७,

१३.४१९ (१, २), १३.४२०, १३.४२१,

१३.४२३, १३.४२४, १३.४२५ (१, २),

१६.३४९; होइल—तरि ब्रह्म माझें होइल।

६.१४१, २.३७४, ६.३३५; होईल २.४०,

२.२८३ (२), ३.२६४, ६.१७, ८.११,

१३.५७१, १३.७७७, १६.२८३; प्रभु करिता

होईल ४.२०९; होउनि—ना ते समुद्र चि

होउनि ठेले। ८.८४, २.२४८, २.३०८,

२.३५७, ३.१७८, ३.१९१, ६.३१० (२),

६.३७०, मी होउनि, माझ्या ठिकाणीं येऊन,

१८.१२४० (१), मीं—९.१८७, मीं चि—

९.१९५; होउनिआं ६.३१७; होए—तैसी

सत्पुरुषा होए। तरि करितां काइ आपु

नोहे। ६.३५ (१), ११.९५, ११.१७५,

१५.३८, १७.१८५ (२), १८.१८४,

१८.१२०२, १८.१२४२, १८.१२६५; होय

—यन्हाविं होय तें चि तो आहे। परि काइ कीजे

बुद्धि तैसी नोहे। ६.७५ (१), होय आणि हारये

८.२९; होयजे—जें कृष्णाचेयां होयजे आपण।

कृष्ण होये आपुलें अंतष्करण। ८.९(१), होये—

तुज उचित होये आतां। स्वकर्म हें ॥ २.२६४,

३.१३२ (१), ३.२६०, ६.३०८, ६.३१०

(१), ६.३५७, ६.४०२ (२), ७.५४, ७.५८

(१), ७.६० (२), ८.९ (२), ९.२९(१),

९.३४१ (१), १३.७१, १३.६८५, १३.११००,

१४.२१३, १६.१७७, १६.३९०, १७.१८५

(१), १८.६०५, १८.९८३, १८.१२४० (२);

होत—तेथ रासौभा होत। नक्षत्रांचा ॥

१.२५६, १.१९६, ११.६, १८.१०९६; होत

जाए(ए) १८.२८२; होतसे ११.५२१, होतसे

११-१४१, ११-६६२; होता ११-५६, होता
१८-१६८०(१); होतां—असतांना, होतो,
८-१०७, तरंग मवीतु होतां ११-६५९;
देखतु होतां ११-५२; येर तंव तुज होतां,
इतर आनंद लाभण्यास, १३-१०४३; होति
२-१६०, होति—जिये उत्तमे कुलिविया होति ।
१-१८६, २-३६४, ३-१७९, ३-२२८,
८-२०४, ९-३७१, १४-२०२, १५-२९०,
१५-५३४(१); होतिया—होतिया केलिया
१६-३४६; ब्रह्महोतिये योग्यते १८-१०८३(१);
होती ११-५४, १८-१०८४(२), होती जाली
११-६५५; मी होती परी, माझ्याशीं ऐक्य
होण्याची रीत, १३-९४१; होती ४-१५७,
६-२६३, १३-१११०, १८-१२६४,
१८-१७०९; होतीं १८-९८८; होतु—
असोत, होतील काय, ६-१७८, ९-२७,
९-४४५(१), १५-२९१; होतुसे २-२८३(१),
होते १-१५१; होतें १८-१०८३(२), होतें
१-१८३(१,२), होतें ६-३०९, ११-५९(२),
ऐसें कां होतें १८-१६८५(२); होथि—
किं श्रवणं चि होथि जीभा । ६-१६, ६-२६५,
६-४०५, होथि ६-३३०; होनि, होऊन, कां जें
योग्यां होनि कीजे । तें आरंभीं चि फले ॥ ६-३४०,
भस्म होनि १३-१०९९, हुन पुढें पहा;
होवचे—होवचे काइ गा, शक्य होईल काय ?
१२-७२; होसि—तरि होसि गा तूं परब्रह्म ।
१०-१३३; होसील २-२०१; होणां—सूर्याचां
होणां होइजे । १३-६०७ (१), सृष्टिचां
होणां १३-११०७; होणियेर, पुढें घडणारे,
ह्मणौनि भोग्य तें त्रिशुद्धी न चुकें । आणि
बुद्धि होणियेरा सारिखी ठाके । ११-३९७;
होणें—काहिं चि नहोउनि होणें । जें वस्तु गा ॥
१५-५०७(२), ९-४५९(२), १०-८७,
११-६०१, १३-१८४, १७-२९४; मी होणें
नाहिं, जो मद्रूप झाला नाहीं, १८-११४०;
वराहो होणें ११-६२; होणेन विण,
झाल्याशिवाय, १८-१०८४(१); होणें व जाणें
यांचीं कांहीं रूपें जाणें पुढें पहा; होणीं—इयें
दोन्ही जैसी होणीं । ८-१७२; न सहित
आलेलीं कांहीं रूपें; न होउनि १५-५०७(१),

नव्हता ११-४०४, —तां १३-४६६, १८-१६८०
(२), —ति ७-६३, ११-६७२, —ती ३-२५४,
—तें ११-६२८; नव्हति १८-१२२७,
१८-१५८६, १८-१६८१, १८-१६८३,
—तु, नसेनात कां, १७-८४; नव्हे—हा सदा
दुर्लभ मना । आपु नव्हे साधना । २-१४८,
२-१४७, ६-३४२, ६-३४७, ९-६३,
१८-४१८, १८-१२१८; नव्हे ८-६०, —ल
३-२२२, ५-१२४, ६-३३१, ९-३८३,
९-४०१; नव्हों, होत नाहीं काय ? ९-३७०;
नव्हति—परि संग्रामी थीर नव्हति । १-१७३,
९-३४२, ११-४३२; नव्हति १८-१६७९,
१८-१६८५(१), १८-१७१९; नव्हतु—ते
पापयोनी हीं होतु कां । ते श्रुताधीत नव्हतु कां ।
९-४४५ (२); नव्हतेया ११-५९ (१); नव्हसि
११-५१४, ११-५२९; नव्हिजे, होत नाहीं,
९-१४३; नव्हे—ह्मणौनि वक्ता चि वक्ता नव्हे ।
श्रोतेनि विण ॥ ९-२९ (२), आगा धानीं कीर दूध
गूढ । परि धानासी चि नव्हे किं गोढ । ९-३८,
६-३१६, १०-१९२, ११-९४, ११-९८,
११-४३१, ११-६९३, १३-९७६, १४-३३६,
१५-४८, १८-१२२४, १८-१७१३(२);
नव्हेल ११-३७; नव्हौनियां १४-२८८;
न व्हाए—व्यासाचा अंकु न व्हाए, व्यासाचा
छाप (शिष्य म्हणून) घेणारा होणार नाहीं,
१८-१६३७, वाहणें पहा; न व्हावा ६-३४८,
१८-१६९, —व्हावें—ब्रल न व्हावें, भडकूं
नये, ३-१६३; नो सहित आलेलीं कांहीं रूपें;
नो होए ६-४२५, —होती ९-४६१, —होतु
१८-१६२०; नोहतां, न होतां, माझ्या स्वरूपाळ
न मिळतां, १५-५३४(२); नोहति १६-१२५;
नोहावा ५-१२, —वें—तैसें भले तेथ भलेंतें
भावं । भलें तें हीं हो अथवा नोहावें । ९-२५६
(२), ३-१६९, ३-१८५, ७-१५०, ११-५७,
१८-१३२(२), १८-१६२२; नोहावें...होआवें
९-४३७ (१); नोहिजती १३-८९४ (१),
नोहिजे—तरि आपण आहणां नोहिजे । आपण-
पेयां ॥ २-१९६, ९-६७, १७-१७; नोहुनि, न
होतां, १६-१९, १८-३७६ (१), १८-३७७,
१८-३७८ (१), नोहुनि १८-३७६ (२),

नोहे—आतां शरीर तरि आहे। परि शरीरिंचा तो नोहे। ऐसें बोलवरि होये। करूं काये ॥ ६४०२ (१), २७०, ३१३२ (२), ३१९४, ३२००, ३२०९, ३२१२, ६७५ (२), ६३९३, ६४२३, ६४३९, ७१४, ७६० (१), ७१३१, ७१७७, ८१३, ९१७, ९६२, ९२४६, ९२७० (हे), ९३०९, ९३४१ (२), १३८९४ (२), १३१११५, १३१११७, १३१११९, १८१३२ (१), १८६९०, होए...नोहे ६३५ (२); नोहें ६७४, ७५८ (२), ९२६१; नोहों १७१६; नोहोंति ६३९८, ७२०३; नो होंती ९४६१; नो होंतु, कां न व्हाव्या? १८१६२०, नो—१८३७८ (२); नोहोनि १८८१२, -होनि १५५१७, १५५१८; नोहोंसि ६३६०.

होता—(१) हवन करणारा. ४११८, ९२६७. अग्नि आणि होता ४१४७; (२) (क्रि.) होणें पहा.

होत्र—आहुती, होम. ज्ञानाग्निहोत्र ९२४२, होत्री, हवन करणारा, ज्ञानाग्निहोत्री ६४४७.

होम—विधिपूर्वक आहुती, यज्ञ. जैसें उतलें आगी पडे। परि होमीं न लगे ॥ १८१९१. होमैं धमैं १६४०१; जपहोम ६४५३; होमणें—होमीति १६३८६.

होली—होळी, होळीत टाकल्याप्रमाणें जाळून टाकणें. वज्राग्नीचां ज्वालीं। करुन अपारां धातूची होली। १२५०.

ह्मणणें—बोलणें, सांगणें, समजणें, संबोधणें. या क्रियापदाचे अनेक उपयोग केलेले आहेत, त्यांपैकी काहीं येथें दिले आहेत; काहीं ठिकाणीं म्हणणेंचीं रूपें आलेलीं आहेत तीं ह्मणणेंचीं असणें संभवतें. ह्मण—पण मनें वाचा देहें। जैसा जो व्यापार होए। तो मी करितु आहे। ऐसें न ह्मण ॥ १२११७, ह्मणह्मणों, वारंवार सांगते, १४४१ (२); ह्मणत, म्हणतात, विनंति करतात, ११३२५, न—, न जुमानतां, १२३६ (ह्म), ना—, कबूल करीत नाहीत, १८१४८२; ह्मणतयां, म्हणणारांना, १०२३३; ह्मणतसे ४१८४, ४२०८, १११२२; ह्मणतु

असे ३२३४, ५१७४; ह्मणति—इथें श्रद्धे जें जें ह्मणति। तें तें चि जे पुरुष करिति। ते तरले चि न तरति। विषयसिंधु ॥ २३४८, ३६३ (२), ३१२७, ३१९२, ५१६७, ६१३२, ८१८९, ९३२, ११४५८, १३१५७, १३६४९ (२), १८१२५, १८१३७०, ते—, त्यांना वाटतें, ६१८; ह्मणती—देवो देवी ह्मणती। अवाच्यातें ॥ ४६८ (२), हे—, हे दोष देतील, २२०८, -थि ६३३८ (ह्म), ६४०७, ६४१७, -थी ६१४३; ह्मणता—म्हणणारा, मी तल्लु उपरु ह्मणता। १३४१७; ह्मणतां ८१७७ (२), ८१७९ (३), १३३१७, न— ६१२२, ६४०१, ९२८८, -चीं ११५६४ (२), -थे, पुरे न ह्मणवे १०१७५, -सि, उपदेश करतोस, ३३, हट्ट करतोस, १८१२८१; ह्मणां, सांगाल, १४२७; ह्मणाल ३९८, १३३१४, -वें १३८६६; ह्मणावेया, सांगण्यासाठीं, ११५६८, मी ह्मणावेया होंतां, विचारणार होतो, ८१०७; ह्मणिजे—म्हणावें, समजावें, जैसी अमृताची चवि निवडिजे। तरि अमृता चि सारिखी ह्मणिजे। ४१८१, रथांगा(गा)चा मेळावा। रथु ह्मणिजे पांडवा। १३१५१, ५११४ (२), ५११५, ६३४० (ह्म), ८३२, ८१७९ (२), ११५१२ (२), ११५८१ (ह्म), १३८६५ (२); ह्मणे २१, ४१८२, ५१, ६१७, ६१५१ (१), १०२०७, ११२०३, ११४९६, १३६४९ (१), १३११६४, तो—, तो आशा करील, ५७४, मनांत वाटून घेतो, १३२८४, न—, असा विचार करीत नाही, १२१४७ (ह्म), १२१४९ (ह्म), १३४३७ (१); ह्मणें—सीं ह्मणें १८१७७; ह्मणें ६४२४, ८२५२; ह्मणैल १८१६७३; ह्मणो, ह्मणो(णा) हें देखों होये, म्हणाल तें, ९१२; ह्मणो(णों) पाऊं ६४११; ह्मणों ३६, ६४०९, ८४०; ह्मणों जाइजे, असा पक्ष घेतला तर, १३८६५ (१), -यंता १५४८४, -थे ८१७७ (१), ८१८७, ९३९; न म्ह(ह्म)णों, नकोशीं वाटणार नाहीत, ६१७८; ह्मणों नैए १५५०९; ह्मणों

१३.८६१, १३.८७१; एया ह्यणजेया, या
बोलण्याला, ९.१०९, सांगण्यासाठी, ११.५६८;
ह्य(ह्य)णोनि १.१६०; ह्यणौनि, त्या त्या
कारणामुळे, ह्यणौनि अयुक्तपण मनाचें । तें वि
सर्वस्व दुःखाचें । २.३४७, १.४७, १.६९,
२.७४, २.७७, ३.६३(१) ४.६८(१),
५.११४ (१), ६.१४५, ६.१५१ (२),
८.१७९ (१), ९.६९, ९.७०, ९.७१,
११.४७२, ११.५१२ (१), ११.५६४ (१),
१३.८७४, १४.४१ (१), १८.१६७४,
१८.१६९८; मीं काहिं चि. न करिं ह्यणौनि,
अशी समजूत करून घेऊन, १८.१२८७;
ह्यणौनियां—जेयातें अव्यक्त ह्यणों ये कोडें ।
ह्यणतां स्तुति हें येसे(सैं) नावडे । जे मना
बुद्धी न संपडे । ह्यणौनियां ॥ ८.१७७ (३),
१.६३, १.६६, ३.२४०, ५.१५७, ५.१७८,
८.१८०, ११.५२९, १३.८७२; ह्यणौनु
१५.४८; ह्यणिया, आज्ञापालक, नोकर,
१३.४३७(२), १७.२०२ (या), —गत
९.२८३, —रे ९.३२१; ह्यणियें, आज्ञा,
२.३०३, २.३५२, ३.९९. ह्यणितणें—पणें
पहा.

ह्यणितणें—सांगणें, समजणें, आज्ञा करणें,
संशोधणें, सांगितलें जाणें. ह्यणितला—जो रसनें-
द्रियांचा आंकला । कां निद्रेति जीवें वीकला ।
तो नाही एथ म्ह(ह्य)णितला । अधिकारिया ॥
६.३४५, कां राहिल ह्यणितला राहिल । महाबाहु ॥
६.४१२, २.७४, ८.२३४, १०.२३,
१८.४८, १८.११२३; ह्यणितलां—सज्जनीं
आपुला ह्यणितलां, आपला म्हणून म्हटलें,
१.६५; ह्यणितले १०.२७, १८.७५९,
—आहाति ४.१५४; ह्यणितली—भीष्मपवि
शांति । ह्यणितली कथा ॥ १३.११४८, १६.२६३;
ह्यणितलें—ऐसीं इंद्रियें आपैतीं होति ।
जेयाचें ह्यणितलें ह्यणियें करिति । तेयाची
प्रज्ञा जाणें स्थिती । पातली असे ॥
२.३५२, १.६३, १.१२१, २.९१, २.२८७,
२.३७०, ३.१, ५.९, ५.१४, ५.१६१, ६.४,
६.१३६, ६.१४७, ६.१५२, ६.१६१(लें),

७.१२०, ८.१, ८.७, ८.१४, ८.५३, ८.५७,
८.५८, ८.१००, ८.१०७, ८.१०८, ८.२४५,
९.१८६, ९.२३६, १०.१६, ११.८०,
११.११५, ११.१२३, ११.१५५, ११.१५६,
११.१६०, ११.४५१, ११.५६०, ११.६२९,
११.६६३, १२.२१६(ह्य), १३.११, १३.४१,
१३.५९, १३.२१६, १३.३१३, १३.६३२,
१३.८२८, १३.८५२, १३.८५६, १३.९५८,
१३.१०८७, १४.२५, १५.१४५, १६.२७,
१६.१२९, १७.१२३, १८.२८, १८.२९८,
१८.१३३१, १८.१४३२; जी ह्यणितलें
११.६५७, १३.६४६, १५.४२८; ह्यणितलीं
—मूळें ह्यणितलीं १५.२०५.

ह्यणिपणें—वर्णन करणें, समजणें, म्हणवून घेणें.
ह्यणिपत—ह्यणिपत असे, सांगितलें आहे,
आज्ञा केली आहे, ३.११८; ह्यणिपति—वाक्यें
ह्यणिपति पुंजे । अक्षरांचे ॥ १३.१५२, १.१०,
१३.१०१; ह्यणिपती ४.१३९ (णि), ४.१४४;
ह्यणिपसी, म्हणवतोस, तूं जाणता जरि
ह्यणिपसी २.९२; ह्यणिपे, म्हणावें, समजावें,
एणें कारणें ह्यणिपे पाहीं । व्यासोच्छिष्ट जगत्रय ॥
१.४७, तो जालंधर ह्यणिपे । पांडुकुमरा ॥
६.२०८, २.१९२, ४.९०, ८.२, ८.२९,
८.९८, ८.१५७, ८.१६६, ८.१६७, ८.१७१,
८.१८६, ९.५१३, १३.१४२, १३.९२०,
१३.१०८८, १३.१०९०, १६.६५, १६.९२,
१६.१९६, १७.१९८, १७.२४०,
१८.३३४, १८.३६८, १८.७१४, १८.८३१,
१८.९७७, १८.१४२०; ह्यणिपे तरि, म्हणावें
तर, ५.७७; स्नेहालागि माये ह्यणिपे, प्रेमासाठीं
आईच, प्रेम आईनेच करावें हें म्हणावें तर,
२.४२; ह्यणिपेल, सांगितलें जाईल, १०.४६,
११.३४४; कथा ह्यणिपेल १०.४०, पुढां—
१३.१६०.

ह्यातारा-ह्यांतारा—वृद्ध, धृतराष्ट्रास उद्देशून.
ह्यातारा—हें जाणौनि मनीं हांसिला । ह्यणे
ह्यातारा मोहें नासिला । ६.६. ह्यांतारा—तंव
एया बोला निवातु ह्यांतारा । ९.५१७, १३.५७३.
ह्यांतारपणि १३.७८६.

परिशिष्टे

परिशिष्ट १

विरोधात्मक व इतर शब्द

(अ) विरोधात्मक

अंतराह्य, अंतरिं ब्राह्म / ब्राह्म पहा.
अधोर्ध्व, अधोर्ध्व, अधोर्ध्व,
अधोर्ध्व, अधोर्ध्व / अध-अधस्(१),
उर्ध्व पहा.

अंधकार दिनकर १८.७३०,

—राचेया सूर्यो १६.३७.

अधमोत्तम / उत्तम पहा.

अध वरौतें ६.२३७.

अधिक सरतें १.८०,

—कु इषत् २.३५७.

अनावरें प्रांजलें ११.१२५.

अपकार प्रियउपकार १६.२६.

अमृताचें विख १८.६७६.

अन्हां परौतें १५.७५.

अरिमित्र, रिपु—/ मित्र (१) पहा.

अल्पु बहुवसु १३.११०३.

अवघडें उजू १३.१०५६.

अवसिपाहाटि १३.३०.

असणें जाणें १४.२६९.

असे नसे, —नाहिं—हीं,

असो जाओ, —जाओ, —जावा/

असणें व जाणें पहा.

अहिर्निशि १५.३८९.

अहोराती-त्र-त्रि/राति पुढें पहा.

आकाशी भूतलि ११.२३९.

आगि चांनिणें ४.१९८,

—वोल्हासु १८.४४३.

आजन्ममणांती १४.१४५.

आजि पाहे १४.१६४,

—चें पाहिचें १३.७५८.

आंतु बाहिर-रि / आंतु (१)

व बाहिर पहा,

—वरि/वरि पहा.

आंतौनि सबाह्य ६.२४२.

आत्मपर १७.९८.

आथिनाथि, आथिनाथिणें,

३९

आथि नाहिं / आथि पुढें पहा.

आदि-दीं अंतीं,

—अंतु, —निधन, —निर्वाण,

—पुढेल, —प्रलय, —मागील,

—सेवटीं / आदि (१) व (३) पहा.

आदिब्रह्मा मशकु ९.२२०.

आदीलु मागीलु १८.१६५७.

आद्यंत-ति / आदि (१) पहा.

आंधार प्रकाशु १६.३७,

—रेया सूर्यो १४.३५८,

उजियेड आंधार १२.१४७,

उजियडा आंधारेया

१३.१०९५.

आधि पाठि १३.१०८९.

आधीनु नांगवे १४.३२३.

आधें सगलें १८.१३६३.

आप पर ९.४०३, १२.१४३,

—पर / आप (२) पहा.

आपण दुजें १५.५०१.

आपुलां परावां, आपुलें पगवें/

पर (१) पहा,

—लिया पुढिल / पुढिल

(२) पुढें पहा,

—लेनि पुढिलचें १६.१४८.

आयिता गचला १३.११०६.

आयुष्यमरण ८.२२८.

आरौतें आंतौतें १३.१५९.

आला गेला / एणें (२), जाणे पहा.

आशा निराशा ३.१६७.

आसलमें अगाधें ११.१२६.

आहे नाहीं १८.१११०,

—नाहींचा १८.१२०६,

—नांहे ५.७९, ६.७५.

इतर आत्मजु ५.९२.

इहिक परत्र, —स्वर्गिचे/इहिक पहा.

उघडें झांकलें १३.६७८.

उंच नीच / उंच पहा.

उजू अन्हांटा, — वांकुडें, —वाट,

—अन्हाटेनि / उजू पहा.

उठिति पडति १५.१३०,

पडे उठी १८.२५१.

उणा पुरा / उणा (१) पहा.

उत्पत्ति प्रलयो / उत्पत्ति पहा.

उत्तम अधम, उत्तमाधम, उत्तम-

हीन / उत्तम पहा.

उदर्यां अस्तुमवें १०.८६.

उदारें अतिवद्धें ११.१२६.

उदासिनें स्नेहालें ११.१२५.

उदासु मित्रु ६.९४.

उदो अस्तु, उदो—/ उदैणें पहा.

उधिं अधि १५.२२७.

उन्निद्रें निद्रितें ११.१२८.

उन्मीलन निमिलिणी ११.१४१.

उन्हालेनि हेमवंतीं १३.३४६.

उपजणें निमणें १५.३१५.

उपजे नाशे २.१०५, २.१५९.

उभा बैठो / उभा पहा.

उरुयें हीन ५.९३.

ऊर्ध्व तल्लौतें ६.२३७.

एउं जाउं ११.५३८.

एक-कु एर १८.५५०,

—अनेकु १८.३२६,

—आघवें ९.२४६,

—दुमरी १३.९१०,

—दूजेयाची ११.५०,

—विबिधु १३.११०५.

एणें जाणें, —जाणें / एणें (२), जाणें

पहा, येवो जावो १८.६७१.

एतुला तेतुला १३.११०६.

एथ स्वर्गि १५.३३६.

एरझार, येगझार पहा.

ऐलपणा परत्व १८.११३०.

ऐली पैली १३.८४०,

पैलपण अइल १४.३९२,

ऐलीकडे आनीकडे ९.३६१.
 ऐहिक परत्रीक ४.१५३,
 परत्र इहिक १६.४५०.
 कडाडां गहिंसासा ११.९७.
 कड्ड महुर् १६.२४९.
 कणा भूसा १८.९३५.
 कनक कापुस १३.१०९६.
 करणी चेष्टा १३.२३३.
 कल्पाति पाहे १३.५४३.
 कांजी अमृत ९.१५०.
 काम्यनिषेध १८.९८६.
 कालें गोरें १८.५५१,
 काले-गोरेपण १८.१०१.
 कुडें खरेयाचेनि ४.८५,
 खराकुडा १८.७१३,
 खरें कुडें ९.४३.
 कृशु स्थूल १३.११०२,
 कृशें स्थूलें ११.१२४.
 कोंडा कणु ९.१५२.
 कोपप्रसाद ११.३०६,
 कोपे साहे ११.१७२.
 कोरडा बोला १८.५७२.
 कौमारत्व तारुण्यें २.१०९.
 क्षीरनीर १८.७१५,
 क्षीरानिराचे १४.२०५.
 खुजीं सरलें ११.१२४.
 खैरचंदन ९.४५५.
 खोल उतल १८.१६५७.
 गडद उजल ८.२२७.
 गर्जतें निःशब्दें ११.१२७.
 गंधर्वनगर पिपीलिका घर
 ११.२३९.
 गाइ व्याघ्र १२.१४६.
 गादिं दिली १७.१२७.
 गुण दोष १८.६७६,
 गुणदोष १८.१७४८.
 गुणें उणें १६.१४८.
 गुंफिलीं मोकलीं १८.१७१९.
 गेलें आहे ८.८२.
 गोड विष १४.२६१,

गोडिरें कड्ड १८.८०१.
 गोमटें उखटेनि २.२९९.
 गौर हीनु १५.४५९.
 ग्रीष्मवर्षा १३.५९९.
 घडतां मोडतां १८.४३३,
 घडे मोडे १५.१३३.
 धरिचिया पारखेया १२.१४७.
 घालि फेडि १८.२२१.
 घूर्णितें सावधें ११.१२६.
 वे दे १८.६७६,
 -सांडी ६.२९०, १३.१११०.
 वेइजे देइजे १५.५६२.
 वेणें देणें ८.१८४, १२.१६,
 १८.३३२,
 -देणें १७.१३५.
 वेपे दीजे ९.१७४, १४.२४६,
 १८.२६४.
 चढे छहटे १५.३५८,
 -वोहटे १३.६६३,
 झडे चढे १८.२५१,
 वोहटे चढे १५.११९.
 चतुर वेडा १३.२११.
 चले हले १२.४५.
 चालतें थिर १५.४४६.
 चेंतू निदेला ६.६५.
 चोख मैल १६.२४८,
 चोखाकीडाची १७.४०४,
 चोखी माहारी १३.४७८.
 जन्म नीमणें ८.८६,
 जन्ममरण, -मृत्यु,
 मृत्युजन्में/जन्मणें व मृत्यु-मृत्यु
 पहा,
 जन्मविनाश १०.८२,
 जन्मे नाशे ८.२४८.
 जले विझे १६.७३,
 जलों विझों १४.३५७.
 जवले दूरी १३.९१०.
 जागतां स्वप्नावस्थे ११.१२०,
 जागरस्वप्ने १८.१०९४,
 जागर स्वप्न १४.७४,

जाग्रति स्वप्न १५.४८०,
 -स्वप्नि १५.४८२,
 जाग्रती स्वप्न १५.३९६.
 जाणणें नेणणें १०.८७,
 जाणां नेणां ५.१६,
 जाणिवे नेणिव १८.१२०८,
 जाणों नेणों १५.५६०.
 जांतु एतु १५.१२९.
 जाये राहे १४.७३.
 जाली निववी १७.११३.
 जीउ परमात्मा १२.१५३.
 जीतु मेला १३.४३५, १३.७०१,
 १८.२२४, १८.५५२.
 जूनि(नि) नविं १८.१६५९.
 जोडीं खाये १३.९७२.
 टाकतें नांगवे १४.१८९.
 डावे(वें) जेवणें १०.२९०.
 तपे कपे १३.३४६.
 तलीं वरि ६.२३०, १८.१४९७,
 तलीवरि ११.२७३,
 तलु उपर १३.४१७.
 तानी पारिटी १८.१६५८.
 तामसीसात्विकी १५.१७६.
 तारुण्य वृद्धाप्य ११.४८८.
 तील गोड १७.६८.
 तुष्टें आत्तें ११.१२८.
 तोखे पारखे १२.२०९.
 थरविथर १८.५५१.
 थोडिया बहुवा ११.३९६,
 थोडें बहू १३.२०९, १३.४३७,
 -बहुत १२.१२३.
 थोर विषम ८.२४१.
 दक्षिणोत्तर १२.२०२,
 दक्षिण वाम ५.१५२.
 दासि गोसांविणि १८.९०८.
 दाहावें वर्षावें ९.२८०.
 दिवसें राती १६.२००, १८.३१५,
 दिवोरजनी १८.५१८,
 -राति १८.७२१,
 -राति १३.९५४,

—राती १५.४३९, १५.५००.
 दिखें नसें ९.६२.
 दिहा राती १४.२३९,
 — रात्री १३.३३८.
 दीर्घ खुज्या ११.२७३.
 दुःख सुख २.११३.
 दुर्गमें सुगमें १८.१२६४.
 दूरिं पासों १८.५१२.
 देउ रात्री १३.६५३.
 देंतें घेंतें ४.७२.
 देवदानव १०.१५८,
 दैत्यें देवां ९.४४६.
 द्रवित बद्ध १०.१७९.
 द्विजु अंत्यजु १७.५१.
 धड न्यून १५.५६२,
 — भाखड १६.१४१.
 घरी मेकली ३.५९.
 घाकुटा वडील १८.१६५७.
 धांवें-उगें १३.१०७५.
 धेनु श्वान ५.९३.
 नखाग्रिं शिखांत १.२५५.
 नवा पुगण १८.११९१.
 नाहिं आहे १२.४४.
 निगणेंयां प्रवेशा १६.२८०,
 निगतां रिगतां १२.१०९.
 नि(नि)त्य नाशवंत ८.१७३.
 निःशोदयो अस्तमान ८.८९.
 नित्यता क्षय २.१०४.
 निंदा स्तुति-त्ती २.११४,
 १२.२०६, १२.२०७.
 निद्रितां चेंतां १४.८९,
 नीदे जागणेया १५.३९८.
 न्यून पुरतें १.८०.
 नेणा चउरा १५.३८७.
 नेसलें नागिवें १८.४३६.
 पर अवर १४.४२.
 परतत्वें आत्मत्वे १७.३७४.
 पसरी आवरी २.३०२.
 पहिली सरती १८.११०७,
 पहिले सरते १८.१६५९.

पांचिकें सोलें १८.१२४८.
 पाठिं आधीं १३.२६२,
 — पुडुतीं ११.५१९,
 — पुढां १५.२३८,
 — पोटीं १४.३४६,
 पाठि पोट ११.२७४,
 पाठापोटीं १४.३४६.
 पाडिवां अंवसा १६.७४.
 पापपुण्य/पाप पहा.
 पालनशीलें संहारकें ११.१३०.
 पालावा गालावा १८.९३०,
 पालितेया गालितेया १२.१९९,
 पालीत गालीत १२.७७.
 पावकें जलें ९.२८०.
 पाहे आतांचि १३.५७५,
 पाहें आतां ७.१४,
 पाहेचा आजि चि १३.५४६.
 पुडुतीं पाठिं ८.१५९,
 पुढां पाठिं ११.५४९,
 १३.३६२,
 — प्रस्तुत १३.१६०,
 — मागां १३.२६२, १५.२४८,
 — माघौतें १५.७५.
 पुढिला आपणपेया १८.६६२,
 —चा आपुलिया १६.१४६.
 पुढैल मागील ६.६०.
 पुण्य दोख १३.८६,
 — पाप १६.२७९,
 — पाप १५.२६५, १६.३०७,
 पुण्यात्मक पापात्मक ९.३१३.
 पुरतें सरतें १.८०.
 पूर्वापर/अपर पहा.
 पूर्वपश्चिम ९.४५८, १८.३२९,
 पूर्वा कडे पश्चिमें १३.१०९४,
 पूर्वे पश्चिमिली १८.१२७९.
 पूमणें सांघणें १५.४२१.
 प्रकाशु तम १०.८६.
 प्रबोध नीदे १५.२२०.
 प्रल्यो संभूति ८.१६३.
 प्रवृत्ति निवृत्ति/प्रवृत्ति-त्ती पहा.

प्रश्नोत्तर १८.१५७८.
 प्रीती प्रमादें ११.५५१.
 पृथ्वी नभा १३.१०१६.
 बेंदिं(दि) मोक्ष १६.४,
 बंधमोक्ष १८.३१७.
 बंधु द्वेषिया ६.९५,
 — मंक्षेंसी(सीं) १८.१२२९.
 बरड पीकें १३.१३.
 बहू थोडें ९.२३५, १८.६२२.
 बांधलि मोडितां १६.१९९,
 सोडि बांधि १२.२१८.
 बावनेया घूरें १८.१२४७.
 बाहिरि आंतु ६.३५३, ९.२१२,
 — भीतरि १३.४६२.
 बाह्य अंतरिचा १३.४७२,
 बाह्यांतर १८.१३४४.
 बीजा भूसा ३.२२९.
 बीदी महानदी १८.१२४६.
 बुडालिं क(का)दितां १६.१९९.
 बुडिं अग्रिं १५.१९६.
 बूढ सेंडा १३.६८८.
 बैसला गेला ४.१०१,
 बैसिले हींडवी ६.४१४.
 बोधु माया १४.६.
 बोलता उगला १३.११०६.
 ब्रह्मा नीचु १४.३५७.
 भक्तां वैरियां ९.४६८.
 भजिजो विरोधावें ९.४६८.
 भगग इंद्रपद १३.३८१.
 भयासुर सुवेख २.११६.
 भवस्वर्ग/भव (१) पहा.
 भोग मोक्ष १२.८१.
 मरणा जीविता १३.१०७२,
 मरे सावध ८.२२८.
 मवे चवें १३.११०८.
 मशकु गजु ५.९२.
 महेंद्र रंक ९.३७१.
 मागां पुढां ११.३१८, १६.३१९,
 १७.३३०,
 मागिल पुढैलि ८.२१५,

मागील प्रस्तुती ५६,
मागील पुढां ७०१९७,
मागें पुढें १८६२२, १८१५१२.
माजि थडिये १३०१११.
मांडी सांडी १८१८७.
मानापमान ६८५, १२०२००,
१३३४५, १३६६६.
माल्हावलेयां उजलिजे १५३३७.
मीं पुढील १८६६०.
मूकां बोलेतेयाची ६२६.
मृता उमेया १३०१९५.
मृदु कठिन २०११५.
मैल चोख १३८६,
मैली शुद्धत्व १७१९५.
मोकला बद्ध १३०११०५.
मोडतु मांडतु १५०१३७,
१८१५३८.
यंति नयंति १५०२९५.
याबाजावा १४३३७.
येकां सर्वां १७२१७,
येके ठांईं सर्वत्र ४०१०१.
येवों जावों १८६७१.
येश अपकीर्त्ति १००८४.
योगवियोग १६०१९०.
योगस(सं)न्यास ६४२.
रंकु राऊ १४८३.
रत्ना गुंडेया १४३५४,
रत्नें गारा ९१४७.
रहितु सहितु १३०११०४.
रागद्वेख २३३२,
—द्वेष २३३१.
राज्य मरण १५२६४.
राति तेज १४७८,
—दिऊ १४१६८,
—दिऊ १८५०१,
—दिवसु ४२००,
—दिवसें १६०९१,
—दीनु १२३६,
—देऊ १२१९४,
रातीदिहो १५५२१,

रात्रिदिऊ १८३०५,
—दियो १०११३,
रात्रि दिवसा १३०१०९६,
१६२४४,
—दिवसु ६१५७,
—दीवो १८१२५०,
—पाहलें १४३६०,
—पाहलें १४३५२.
रामु रावणु १०३७.
राया रंका/रंक पहा.
रिगतां निगतां १३४१५,
रिगालां निगालां १३५३८,
रिगिनिगा १८३३५.
रिपुभक्तां १४३४७,
—मित्रां १२११७.
रीता भरितु १३०११०४.
रुससि पालीसि ११३०६,
रुसे बुझावितु १११७२.
न्हर्वे विशालें १११२४.
लोपली उघडे ६२६०.
वडिल धाकुले १०१८३.
वधिता मरते २०१३७.
वरिवरि मूलीं २३०५.
वरि आंतु/वरि-री पहा.
वरौतें तऱ्हीतें ६२३७.
वर्त्ततें पुढिलां १५१२९.
वसे वरिषे ६४३३.
वाजे वीझे १४३४४.
वाड धाकुटें ९२२१.
वाढे खांचे १३०११०८,
वाढौनि मोढौनि १४२७२.
वाळुवे तिलां १८९३७.
वाले घे १८५५०.
वार्षिया ग्रीष्मे १६७५.
वाहलें बुडिजे १५२२९.
विदेह देहें ८२४८.
विधि निषेध १२७७,
—निषेध/विधि-धी पहा.
विरुद्ध नीज १४७८,
विरुद्धा भलेया १६७७,

विरुद्धें गोमटीं ११५४९.
विरे उरावेया १८१३७१,
—शोके १३६६५.
विष अमृत ८२३९.
विषम सम १३०१०५९,
समविषम १८३९८/सम पहा,
वैषम्यसाम्य १३८०५.
विषयो स्वर्गु १६४५१.
विषादु तोषु २०११७.
विसरें आठवे १८१५९८.
वीटे वेचे १३०११०८.
वीरूं नीकें ४०१९९.
वीरे राहें ९२५४.
वेगें लेसां १३२४६.
वैरी मैत्रिया १८१०६७.
वोखटें गोमटें १२१९४.
वोहलागंगेची (वोहला गंगेची)
१७३९५.
व्यापकु एकदेशी ६८९.
व्याल हार १८४८५.
शीतोष्ण/शीत पहा,
शीत उष्ण १२६५.
श्वपचु द्विजु ५०९२.
सकल निष्कल १३०११०२.
संकल्पविकल्प/संकल्प पहा.
संकोचविकास १५५२०.
समर्थु रिगियां १८२५०.
सज्ञानांसि अज्ञानांसि ६३०.
संतोखखेद २०११५.
सदमुख उरोधु ११५३६.
समुद्र थिळर ९२८८.
समोर पाठिमोर ११२२४,
समोरिलां आगलें १८९३८.
संयोग वियोग १५२९४,
—वियोगें १३६६३.
सव्यापारें निश्चलें १११२५.
साच कत्रतिक १२२८,
—लटकें/लटका पुढें पहा,
—वावो १८२६३.
साजीव निर्जीव ९२२१.

साजुक सङ्कलें ९.३८१,
 साजुका नासका १७.१५३,
 — कां सडिलेयां १८.५५३.
 सांडावें ठेवावें १८.११६४,
 सांडि मांडि ३.५३,
 — मांडि १४.३६५,
 सांडितु मंडितु १८.१५३६,
 सांडिली मांडिली १६.७५,
 — लें मांडिलें १४.३४९,
 सांडे जोडे १८.१९१.
 साधारणु चांगु १०.२८९.
 सांपु उर्वशी १४.३५३.
 साभिलाषें विरक्तें ११.१२८.
 सामान्य विरोध १०.२८८,
 १३.३२२.
 सानें शोर/ थोर पहा,
 — मोठें ७.९.
 सायं प्रात १३.९९०.
 सुकृतदुष्कृत १५.१७६.
 सुखदुःख/ दुःख पहा,
 सुख भय ११.४८३,
 सुखा सीणु १४.३६५,
 सुखी दुःखी १५.४५८.
 सुदिन दुर्दिन १३.१००४.
 सुधासत्व कालकूट १८.९४८.
 सुरतरु बाबुल ९.१४६.
 सुहृद वैरी १४.३६०,
 — शत्रु ६.९४.
 सूतले चेंति ५.१४७.
 सोनेयां लोहाचा १६.२४५.
 सोये चूकी १३.४५४.
 स्तुतिजो निदिजो १४.३५७.
 स्थावरजंगम १८.१७०२.
 स्थितिप्रलयो ११.४९१.
 स्थूल सूक्ष्म/ सूक्ष्म व स्थूल पहा.
 स्वप्नावबोध ३.५७,
 स्वप्ननागर १५.४८४,
 — जाग्रति १५.८८,
 — जाग्रती १४.१९७.
 स्वर्ग नरक/ नरक पहा,

स्वर्ग विषयभोग १६.४५०,
 — पाताल ११.२६७,
 — संसार/ संवसार पुढें पहा.
 स्वीकार त्याग १३.११९,
 स्वीकारा त्याजावेया १८.४७६.
 हरिखु दरारा १८.४८५.
 हर्ष शोक २.११२,
 — शोक २.३००, १५.२६४,
 हर्षामर्ष १२.१६८.
 हाणि कणवा १३.१०३७,
 हानिलाभु १६.७८.
 हारि जैत १४.२७५.
 हांसेया रुदना १८.६६६.
 हेय उपादेय ३.२२८.
 होइजे जाइजे १५.३४८.
 होय हारये ८.२९,
 होये जाए ७.१५८,
 — जाये / जाणें पहा,
 — नव्हे १२.४४, १८.१३५९,
 — नाहिं १८.७९७,
 १८.१३७६,
 — संहरे १.१०६.

(आ) अ-अन्-अव-निर् सहित आलेले

अकुलाचें कुल ९.१६५.
 अक्रियु क्रियाशील १३.११०२.
 अगोत्रा गोत्र ९.१५९.
 अचरणा चरण ९.१५७,
 — चे चरण १३.९९९.
 अजन्मा जन्म १३.१०१३,
 — चें जन्म १३.९९८.
 अद्वैत द्वैत १३.८८३.
 अनर्त्ताची अर्त्ति १३.९९५.
 अनामा नाम ९.१५५,
 — नामें ४.६८,
 — चें नाम १३.९९८.
 अनावरणा आवरण ९.१६१.
 अनिष्ट इष्ट १८.२३८.

अपाणी पाणि ९.१५७.
 अपेक्षित अनपेक्षित १३.३४४
 अभिन्न भिन्न १५.३०२.
 अभूषणा भूषण ९.१६१.
 अभेदा भेद ४.६८.
 अमनस्थाचें मन १३.९९६.
 अमानुषा मानुष ९.१४१.
 अमूर्त मूर्त ९.६५,
 — र्त्ताची मूर्त्ति १३.९९४
 अरूपा रूप ९.१५९.
 अवधी निरवधी ६.४५५.
 अविक्कतातें विक्रती १३.१००१.
 अव्यक्ता व्यक्ति ९.१६०.
 अश्रवणाचे श्रवण १३.९९९.
 असंगा संग १४.३५.
 आत्मानात्म. १३.१०३१,
 आत्मेयां अनात्मेयां १३.९४८.
 आनंदु निरानंदु १३.११०५.
 आभास निराभास १३.११०३.
 इष्टानिष्ट / इष्ट पहा.
 उचितानुचित १४.१८३.
 उत्तमु कालु अकालु ८.२२३.
 कर्म अकर्म / कर्म पहा.
 कार्यकार्य १८.७१३, — चें
 १८.७१७.
 कृत्याकृत्य / कृत्य पहा.
 कुशलाकुशलें १८.२१०.
 क्षर अक्षर / अक्षर (१) पहा.
 खाद्याखाद्य १६.२४५, १८.५५७.
 गुणागुण, — वगुण / गुण (१) पहा.
 चराचर ९.१६७ / चरणें (१) पहा.
 चलाचल १३.१०४९.
 चाड निचाडां ६.१३५.
 जडाजड, जड (३) पहा.
 शान अज्ञान / ज्ञान पहा.
 तीर्थ अतीर्थ १८.५५६.
 दृष्टअदृष्ट, दृष्टादृष्ट / दृश्य
 पुढें पहा.
 दोषादोष १४.२०६.
 द्वेषाद्वेष २.११४.

द्वैतभावे अद्वैती १३.८८५.
 धर्माअधर्माचें १८.१३८६,
 धर्माधर्म / धर्म पहा.
 निद्यानिद्य १८.५५७.
 निमेषानिमेष ५.४५.
 निगहंकाराचा हंकार १३.९९७.
 निराकागचा आकार १३.९९७.
 निलेंप अनुलेपन ११.२२१.
 निर्व्यापाराचा व्यापार १३.९९७.
 न्या० अन्या० १८.४५२,
 न्यायान्या० १६.२९३.
 परापर ३.१३६, ४.५९.
 पात्रापात्र ११.९८.
 प्रकाशु अप्रकाशु १३.११०३.
 प्रिय अप्रिय / प्रिय पहा.
 बोध अबोध १८.११००.
 भय निर्भयता १०.८३.
 भावाभाव १८.११८०.
 भिन्न अभिन्न / भिन्न पहा.
 मंगल अमंगल ९.४९८.
 मार्ग अमार्ग ८.२३७.
 मूर्तु अमूर्तु १३.११०४,
 — अमूर्तपण ५.८१.
 योग्यायोग्य ९.२२२.
 लाभालाभ २.२२६,
 यथालाभे अलाभे १२.२०९.
 वर्णावर्ण १.२४९.
 व्यक्त अव्यक्त,
 व्यक्ताव्यक्त / व्यक्त पहा.
 शुभाशुभ / शुभ पहा.
 संग असंग १२.२०५.
 संत असंत,
 संतासंत / संत (२) पहा.
 सत्यासत्य १८.२४४.
 सारासार / सार पहा.
 सुर असुर १८.१४६६.
 सेव्यास(से)व्य १३.७७०.
 स्थूलास्थूल १३.८७०.
 हिताहित / हित पहा.
 हिंसा अहिंसा / हिंसा पहा.

(इ) परस्पर संबंध दाखविणारे जोडशब्द

अन्नपाणी १६.३६०.
 अपारें विशालें ११.१४५.
 अर्थकाम १५.१५७.
 अस्तोव्यस्त ११.३७६.
 आई बा १३.७०८.
 आंखें लेखें १३.८४३.
 आंग जीव—वें,
 जिवें आंगें,
 आंग मन,
 — गें मनें / आंग पहा.
 आडवोहल १३.७५४.
 आधि होइजे ९.१३८.
 आनंदमोद १५.६.
 आबुली आमुला १३.९७२,
 आमुलेया आबुलिये १३.९७४.
 आर्तिआश १३.४९२.
 आहारनिद्रा / आहार पहा.
 इछामद १३.९६५.
 इष्टा मैत्रा १३.७९२.
 उणखुण १३.७९९.
 उत्पत्तिस्थिति ११.४९२.
 उपमाश्लेष १३.११५८.
 एक दोनि १.१०४,
 — दोनि ६.२३१.
 ऋद्धिसिद्धि २.३५९,
 रिद्धिसिद्धी / रिद्धि पहा.
 कटा उलटें ९.५१०.
 कफपित्त ६.२१७,
 — वात १४.१९५.
 करचरण / कर (१) पहा.
 करणें भोगणें १५.३४०.
 करवी करी १३.१११२,
 करी करवी ९.१२६.
 करिता भोक्ता १५.३१८,
 १५.३२९.
 काजला मसि १७.७०.
 कानामना १८.१२६८,

कानें मुखें १८.१६८५.
 काम क्रोध / काम (१) पहा,
 — लोभ १३.४९३.
 कालें देशें १७.३७८.
 काव्यनाटक / काव्य पहा.
 कुंकुसेंदुर १३.४६८.
 कोनकोपरा १३.३६१.
 क्षुधातृप्ता / क्षुधा पहा.
 खोलणें जागोवा १६.३३८.
 गंगाधमुना ११.६.
 गंधाक्षत १७.३०२.
 गाडुवां घडां १८.५४०.
 गाढा अफाटु १५.२११.
 गाणांवाणां १८.१५१७.
 गांती वानिती १६.३५९.
 गिरिकंदर २.४७.
 गुदमेंदू ६.१९५.
 गुरुशिष्य १३.८८४.
 गोत्रकुटुंब १३.७९३.
 घटभांड,
 — मठ / घट पहा.
 घडेगाडु ९.७३.
 चंद्रार्क / चंद्र पहा.
 चलवल १५.३४१,
 चलनचलन १३.४८९.
 चेष्टवी चेष्टे १५.३५८.
 छत्रचामर ९.४७१.
 छेदभेद १७.२११.
 जनकु माता १५.४५९.
 जन्मे होए १५.२२३.
 जपहोम ६.४५३.
 जगमरण ७.१७०.
 जानेंतानें १८.१५१८.
 जीउतीतिउती ११.३३९,
 जेउनतेउती ११.३३७,
 ज्येहुतीं— ११.२६६.
 जीउ प्राणु १३.१९९.
 जीवभाव ८.२६.
 जीवें कमें ९.४०४,
 — प्राणें / जिवणें पुढें पहा.

जेथ जेथ/तेथ पहा.
 जौहरवाहर ११.६०.
 टले चले १४.३३७.
 तनु प्राग १५.८.
 तपोव्रत १३.५१७.
 तमरज १८.९४७.
 तान्हभूक ९.३३६,
 ताहन — ६.१५७,
 ताहान — १२.६३.
 तिलोदक १.२५३, ११.१०.
 तीर्थ क्षेत्र १२.२३२.
 तुटे फुटे १५.१३१.
 तेलतूप १६.३९३.
 त्यागसंन्यास १८.१२९.
 दंडुकाठी १३.२८३.
 दंभमान १६.३२२.
 दादादांत ११.३७१,
 दांतदादा ११.३५१.
 दानत्याग १६.१३२,
 —पुण्य/दान पहा.
 दाह्यदाहक १८.४०८.
 दिवोराती १५.५००.
 दिहें दिवसें ९.५०७.
 दुःखशोक ७.१०४.
 दूधभात ५.११.
 दृश्यदृष्ट १३.८६६.
 दृष्ट श्रुत ११.५७८.
 देवरिषि १०.१४१.
 देवांब्राह्मणां १६.३८३.
 देशकाल ९.२०८,
 देशि कालि १३.८७०,
 देशे दिसें १६.७०.
 देहगेह १३.७२६.
 दैवलदैवं १६.३१.
 धनमान १७.२४६.
 धरी मेळी १३.३६३.
 धर्ममोक्ष १५.१९२,
 धर्मासि नीतीसीं ४.५२.
 धूमरज ९.१२४,
 धूम्र — ८.१४८.

नदी सिंधु १८.११०१.
 नाकतोंड १७.१४५.
 नामरूप, नाव—रूप पहा.
 नित्यनैमित्यक/निमित्त पहा.
 निद्रालस्य १८.१०२१.
 नियमी निवारी ९.१२७.
 निर्मलत्व शुचित्व १३.४७३.
 निसुगु निलागु १३.६८१.
 पयपाणी ९.४४.
 पल्लव पानें १०.९७.
 पशुपक्ष, —पक्षी/
 पक्ष-क्षी (३,४) पहा.
 पाप ताप १२.१७३,
 —ताप १७.२१८.
 पारावार १५.५०४.
 पाहणें ठाकणें १८.१४१४.
 पूयपंक १३.५१९.
 पोटपाठि १०.२९१.
 प्रकृति पुरुष/पुरुष (२) पहा.
 प्रमाण रंग ११.६४२.
 प्राकृत हीन १८.७४७.
 फूल फल/फल पहा,
 फूललें फललें १३.८३८.
 फूलागंधाचा १७.२९७.
 बन्धुबापु ६.८०.
 बापु जननी १८.१६२५,
 —माए १५.५६३.
 बुद्धिइंद्रियां १६.१८३,
 —धृति १८.६९३.
 ब्राह्मणक्षत्री १८.८२५.
 भजनकथन १८.१४३३.
 भयदुःख ११.३१५,
 —शोक १३.४९१.
 भूतभव्य ११.५१०.
 भेटिहाटि १८.७९४.
 भोक्ताभोग्य १८.२५८.
 भोगमोक्ष १५.८,
 भोगसंपत्ति १३.७९५.
 मठमुद्रा १८.१०५८.
 मनडोले ११.२८५,

—पवन १६.१८४,
 —बुद्ध्या(दध्या)दि,
 मनो बुद्धि/बुद्धि-द्धी पहा.
 मलमूत्र/मल पहा.
 मातापितर/पितर पुढें पहा.
 मानाभिमान ९.२२६.
 मायबापु/माए पुढें पहा.
 मांस रुधिर १६.३९६.
 मुखाकानासि १०.२९७.
 मूलडाहाळ १५.२१५.
 मेरुमंदार १.१५५.
 मौढ्यमद १६.३८१.
 यक्षरक्ष १०.२०५.
 यमदम, —नियम/
 दम, यमणें व
 नियमणें पुढें पहा.
 याग दानें १७.४०३.
 योग क्षेम/क्षेम पहा,
 —याग/याग पहा.
 रजतम १८.१५५.
 रविचंद्र १४.२४३,
 —शशि ६.११०, १०.६३.
 रागद्वेष-व/राग (१) पहा.
 रीति पोकलें १३.२९०.
 रूपगुण/रूप पहा,
 —वर्ण १३.९७७.
 लागे झटे ९.१८.
 लुगडीं लेणीं ११.३.
 लोंबीझोंबी ११.५४१.
 लोभमोह १६.२६४.
 लोहमास ७.१२.
 वधुवर ११.३.
 वन्धि उष्णता १३.९०८,
 —ज्वाल १४.१२१.
 वसता आसल्लु ८.२३५.
 वाढवी चडावी १३.११२.
 वाढे जिये ११.७२.
 वाच्यवाचक,
 वाच्यें अर्थे/वाच्य पहा.
 वाताताप ५.११३.

वानावे आइकावे १८-३९७.
 वाहेंदुल्ले १५-९३.
 विरवी जिरवी ६-२९९.
 विस्मो मोहो १५-५५१.
 वृषगज १४-३५९.
 वेडे पिसे ९-३६७.
 वेढावे पांघुगवे १२-६५.
 वेद्यवेदक १८-४१५.
 वेधी निहटी १८-९५६.
 वेलपालत्र १५-१००.
 वेलु पालो १५-१४४.
 व्याघ्रवृक १६-४०६,
 -सर्प १२-१११.
 व्याप्यव्याक १३-८८२.
 व्रतनियम ३-८९.
 शंका हावं १३-३५९.
 शम दम १०-८२,
 -दम १८-१०१७.
 शशिसुर ७-३२.
 शाखोपशाखा,
 शाखापल्लव/शाखा पहा.
 शांतानुत ११-४, ११-१२.
 शास्त्रगुरु १८-३८७.
 शिष्यशास्त्र १८-१०५८.
 शुक्लशोणित १३-१०६.
 शैव वैष्णव १७-२२२.
 शोकदुःख ११-३४३,
 - मोह ७-२०.
 श्रुताधीत ९-४४५.
 श्रुतिस्मृति १७-८५.
 श्वासोश्वास १८-२२३.
 सखे सोयरे १-१८२.
 संगति सोये १३-९७४.
 संपत्ति दया १०-२८३.
 समुनिनिमुनि १८-८२५.
 समोह-भ्रम ७-७५.
 सरिता ओघ २-१७५.
 सरे मैले १२-४५.
 सांगोपांग/आंग पहा.
 साच चाख १३-७९८.

सांडीविलुरी ९-३९.
 साध्यसाधन-ना/साधणें पहा.
 सायुज्य पुनरावृत्ति ८-२०५.
 स्थितिप्रल्यो ११-४९१.
 सुख उन्नती १६-२००,
 -सपत्ती ७-१८५.
 सुझे बुझे १३-८२९.
 सुगसिद्ध ११-१४५.
 सुलभ सापारें ९-५१.
 सुषुप्ती स्वप्न १०-४९६.
 सुणे ससाणे १६-३४३.
 सोमसूर्य १८-१०९.
 स्तनामुखाचिये ११-४०.
 स्तंभस्वेद १८-१५८५.
 स्वरूप अवस्थान १४-७४.
 स्वर्गापवर्ग,
 -मोक्ष/स्वर्ग पहा.
 स्वामिभृत्य १८-८४.
 हातपाए-उ य/पाए पुढें पहा.
 हातोपाती १८-१५५,
 -हार्ती १३-७४९.
 होणें भोगणें १३-१०१५.
 होंतिया केलिया १६-३४६.
 होंतें जालें ६-२७५.
 होमें धमें १६-४०१.

(ई) पुनरुक्ति

अधिकाअधिक-धीक/
 अधिक पहा.
 आणिकि आणिकि १३-७०.
 आणितआणितां १६-२००.
 आनीआन ९-३४६.
 आपें आप/आप (२) पहा.
 उठाउठी/उठणें पहा.
 उठिं उठिं ११-४६३.
 उत्तरोत्तर/उत्तर (२) पहा.
 उपजों उपजों १६-१७८.
 उराउरी पहा.
 एकएकाचेन १५-१४८,
 एकाचिं एकिं १३-१०५२,

एकु एका १८-१६५६, एकें
 एकें ११-१२४ ते ११-१३९,
 एकैक/येकैक-येकैक पहा.
 एणें एणें ९-१७०.
 एगएरा १-२५१.
 ऐसि ऐसि इ./ऐसा पुढें
 व ऐ-स पुढें पहा.
 ऐसैसां १८-१४५२.
 कटकटा ११-३९५.
 कवण कवणी १३-१२.
 कवणा कवणी १-१२२.
 काइ काइ/काइ पुढें पहा.
 काडेनकाडें १५-१२७.
 काहिं काहिं ७-८८/काहिं पुढें पहा.
 कुंथाकुंथी १५-२२४.
 कैसी कैसी १८-२९४.
 कोण कोण १८-८२९,
 कोण कोणां १८-१५८०/
 कोण पहा.
 कोंदाकोदि १५-१५५,
 -दी १३-११५८.
 क्षणीं क्षणीं १८-६५०.
 खांतखांतां ११-४२७.
 खांदोखांदिं १५-२२७.
 घरिचां घरीं १४-५,
 घरोघरीं १३-१९.
 वेउं वेउं ११-८३.
 चांगाचांगी १८-६३५.
 चूळ चूळ १८-१६९३.
 जांपाणिजांपाणीं ११-३७६.
 जैत रे जैत ९-२१६.
 जैसीजैसिया १८-१७६४.
 झांकाझांकि १३-५८०.
 टवटवा ८-२०८,
 -वी १३-१३६.
 टाकटाकी ६-४८.
 ठांइ ठांइ ११-२१६, ११-२५३.
 ठायेंठाउं ११-११२.
 ठेवाठेवी ९-३१.
 ढालें ढालें १५-२५७.

तैसैं तैसैं ५.१७५.
 दिनिदिनीं १३.९१८.
 देख देख १.९५, १.१७७,
 देखों देखों १३.५७४,
 देखौनि देखिं १५.३९२.
 देवादेवीं १३.८१३,
 देवो देवी ४.६८.
 देशोदेशिचे ११.३८८.
 धरिं धरें १५.३७०.
 धांवा गा धांवा ८.१२६,
 धावाधांविं ११.३६८.
 नदनदी ९.४५८,
 नदीनद १४.४६, १५.४९९.
 नावां नावां पहा.
 निजनिजें १४.२७८.
 पाउलां पाउलां ६.१७४.
 पाहात पाहातां,
 पाहों पाहों / पाहणें-पाहाणें पहा.
 पुडुन-तिं-तीं / पुडत पुडें पहा.
 पुटपुटां-ढें / पुटां (३) व पुडें
 पहा.
 प्रसीद प्रसीद ११.५६१.
 फुंकफुंकौनियां १५.३७६.
 बोध बोधें १८.११००.
 भरूं भरूं १७.९५.
 भेण भेण ११.१८२,
 भेण- ११.४८५.
 मरों मरों १६.४०७.
 मोढामोडी १४.१७९.
 मोडितमोडितां १८.१०९२.
 युगीं युगिं ४.४८,
 - युगीं ४.५६.
 येरयेरांचें १८.१६१२
 / येर पहा.
 लपीं थपीं १४.९.
 लंहिदवडी ९.६१.
 लाहातलाहात १५.१९२,
 लाहालाहात १३.३९८.
 वरिवरि २.३०५.
 वादौ वादों १६.३३६.

वायों वायों १६.३८७.
 वेगलवेगलिया १४.१०८.
 वेलवेलं,
 वेलवेलं / वेल (१) पहा.
 सार्द सार्द ६.१९५.
 हळ हळ / हळ पहा.
 हातोहातीं १३.७४९.
 हाहाकार १.१५८.
 ह्णह्णणों १४.४१.

(उ) अनुकरणवाचक व इतर तशाच प्रकारचे

आहाचवाहाच ६.९९, १५.२९९.
 आहाडवाहाड १३.११३५.
 उदावादा १३.३०५, १५.४९९.
 उहीपुही ६.८९.
 कलवला ८.१४५,
 -लैलिये १६.१५६.
 कसमस ६.१८८.
 कालाबुला १६.१४१.
 खडखडित ६.२३५.
 खडपडौनि ११.४०.
 खांखरैजति १५.१५८.
 खांखांतें ११.४२७.
 खुरलोडी १४.१४८.
 गजबज / गजबजणें पहा,
 गाजाबज्य ४.३०.
 गडबडीत ७.७८.
 गाभागोभा १८.१३५६.
 घटघटां ११.३८९.
 घडघडिला १.१४९,
 घडघडीत १.१२९, ११.४७९.
 घांघवसितां ५.६७.
 घुमघुमिति १५.१८६,
 घुमघुमी ११.४७९.
 चडफडी १४.१४८.
 चलबल ११.४४५,
 -लिजे १४.९.
 चुबुकुलिळीं ७.१८३.
 चुर्चुरीं १७.१४५.

झगमगा १३.७३९.
 झडझडणें पहा,
 झडाडितां १५.१५४.
 झलंभताति ७.७८,
 -ळी १३.१०४८.
 झलकती २.७८.
 झांषकलों ७.१८९.
 ठसेंठोमसें १५.५६०.
 ठोंठावला २.३१४.
 डंडलित १.१५५.
 डाहालवाहालिं १५.१९१.
 दलमलीत १४.३९६.
 तलमलीत ११.३२१.
 ताडातोडि १४.३३४.
 तिडिपिडि १३.७१९.
 थरथरां ११.३४६.
 दुसुदुमिति १.१३०,
 -मूं ६.२७९.
 धगधगीत १८.७०८.
 धडाडितु / धडाडणें पहा.
 पानोवानीं १३.१६६.
 पालोवालिं १५.१९६.
 पेलोवेळी १४.८८.
 फाडोवाडां १३.९३४.
 बडबड / बडबडणें पहा.
 बांवलैजौनि १५.१८४.
 बाहिरिवाहिरा १८.३०२.
 बिडिबिडितील १३.५६१.
 बुचुकलले ८.१०५.
 बोबाइलियां १६.२१७.
 भडभडां १७.१४७.
 भडाहु ११.२९९.
 भांभावलिं ७.१६६.
 रुणुणुणिति १.७.
 ललललणें पहा.
 लगवगा-गिं / लगवगा पहा.
 लवललें १३.९५६.
 लवलव पहा.
 लुललुलिं १५.९८.
 शमशमिंते ११.४२४.

सबडबुडी १३.७२९, १३.७८२.
साठोवाटी-टीं पहा.
हुटहुटी ९.३६५, ९.३७५.

(ऊ) तीन शब्दांची योजना

अनादि अविकृत सर्वरूप २.१४९.
अनादि नित्य सिद्ध २.१४५.
अहं वाचा आंग १८.१३१०.
आदि अंतु स्थिति १५.२२४,
आदि निर्वाणी मध्ये १०.१९८,
आदिमध्यअंती १०.२४४,
आदि मध्य अंतु ११.२७६,
आदिमध्यां(ध्यां)त ११.२७८,
आदि मध्ये निदानी १७.३५१.
आदि स्थिति अंतु २.१५३,
आदिस्थितिगति १०.२००,
आदिस्थितिप्राप्ति १३.९१७.
आंधला वेडा पंगु १५.४४२.
आत्ति जिज्ञासु अर्थी १८.११०६.
आसन अलंकार परिधान

१३.४१९.

इच्छा ज्ञान क्रिया १३.९८८.
इंद्रिये वाचा प्राण १०.१५५.
उगउं वोच सिंधू १६.१३८.
उत्तममध्यमनिकृष्ट १८.६९४.
ऋग्यजुसामु ९.२७६.
कर्त्ताकर्मकरण १८.५०८.
कर्त्ता कर्म फल १८.८०८.
कर्त्ताकरणकार्य १८.५०९.
कर्त्ताक्रियाकरण १८.५११.
कर्पुरु चंदनु अगार ९.३८७.
कर्म कर्त्ता ज्ञान १८.६८६.
कल्पद्रुमु पारिजातु चंदनु

१०.२१५.

कवणु केतुला कवणाचा १०.६६.
काम क्रोध लोभ १६.४२२,
कामक्रोधलोभ १६.४३४,
१६.४४१,
कामक्रोधां लोभां १६.४२८.
कार्यकर्त्ताक्रिया १८.४५०,

कार्यकर्तृत्वकारण १३.९६६.
कुंडमंडपवेदी १७.१७८,
कुंडें मंडप वेली १६.३८२.
कुलज्ञानगौरव ९.४३१.
कुलें जाती वर्ण ९.४५२.
कृष्णविष्णुगोविंद ९.२०९.
क्रिमि कीटक लोष्ट १८.२४०.
क्षेत्रिं तीर्थी पुरी १३.६८७.
गर्जतं निःशब्दे सौम्ये ११.१२७.
गुरु गो अग्नि ३.१२०.
गुरु बंधु पिता २.५९.
गूल साखरे मालेयाचे १०.३२.
गौर हीनु पुरता १५.४५९.
घोर विकृत थोर ११.६२२.
चैतन्या ईश्वरा ब्रह्मा १८.३८०.
जन्मजरामरण १४.३१३.
जातिक्रियाभेद १३.९००.
जामै सीक ठेंकर १८.३३९.
ज्ञाताज्ञानज्ञेय १८.४५८,
१८.५०९,
ज्ञातेया ज्ञाना ज्ञेया १८.४७४.
ज्ञानकर्मकर्त्तेया १८.५१५.
ज्ञान ज्ञाता ज्ञेय १३.९३१,
ज्ञानज्ञेयज्ञाता १८.४८२.
ज्ञानियां कर्मठां तापसां
१८.१५०५.
तनुमनुजीवें ३.१२, ४.१६५,
तनुमनुप्राणी ७.१४६,
—जे ७.११८.
तनुवाचाचित्तें ८.१९०.
तपभक्तिमेधा १८.१४९४.
तपोवनें तीर्थें तटें १३.८२२,
तीर्थें तटें तपोवनें १३.६१०.
तुष्टें आत्तें प्रसन्नं ११.१२८.
तोय तेज धूसु १८.३०६.
दानयागतपें १८.१५२.
दारां गृहपुत्री १३.५९८.
दीवें वक्रें वक्तुलें १३.१०५५.
देव मनुष्य स्थावर १८.२३७.
देशु काल भाजन १७.२६९.

देशे काले पदार्थे १८.१२१८.
देशें कालें स्वभार्थे १८.१२५२.
देहवाचामानस १८.१०२५,
१८.१४३२,
देहें वाचा चित्तें १६.८४,
१७.२३७.
धर्मार्थकाम १८.७४३.
ध्यानध्येयध्याता १८.१०२८.
नाग कूर्म कृकर १८.३३९.
नामरूपसंबंध १३.९००.
नामवर्णुआकार २.१३४.
नित्यु अचलु शाश्वतु २.१५०.
निद्राआलस्यप्रमादी १४.१९२.
पत्र पुष्प फल ९.३९२.
पान-पालव डालें १५.१६४.
पालवीं फूल फल १०.९८.
पितृ ऋषि विद्याधर १५.१९३.
पुत्रवित्तकलत्र १८.९५३,
— वित्त कांता १५.४५९,
— वित्त परलोक १८.९८७.
पृथ्विपातालस्वर्ग १५.४७०.
प्रातःकालु मध्यान्हवेळु उबीळु
१४.११०.
फलफूलछाया १७.१८२.
बलें प्रौढी पौरुषें १.९७.
बालु तरणु वृद्धु ९.१६३.
बुद्धि इंद्रियें अंतःकरण १३.९६१.
बुद्धी वाचा कार्यें १८.१२४५.
बैसला उभा शयानु ११.२२२.
ब्रह्म आत्मा ईशु १८.१२०७.
ब्रह्मा विष्णु सदाशिव १४.११०.
भक्तु मेधावी तपिया १८.१४९५.
भांडघटशराव १३.८६९.
भूमि दिशा अंतराल ११.२६७.
भूमि बीज नांगर १८.८७७.
मध्य ऊर्ध्व अध १४.२७६,
मध्योर्ध्व अध १५.७३.
मनननिदिध्यासश्रवण
१८.१७२५.
मनप्राणकरणें १८.७३८.

मनावचे देहाचें १८.३५९.
 मनीं बुद्धि करणीं ८.२२९.
 मनें कानें वाचा १८.१६४६,
 - देहें वाचा १३.३१०,
 - वाचा करणीं ९.३५१,
 - वाचा कायें १३.१२८,
 - वाचा देहें १२.११७.
 मोहो अज्ञाना प्रमादा १४.२६५.
 यज्ञदानतपादिकें १८.१४८.
 रज तम सात्विक १७.६७.
 रसें वर्णें परिमलें १८.४७०.
 रूप वर्णु व्यक्ति १३.८६६.
 रूपें वयसा माजा ९.४२८.
 रौद्रें अति मैत्रें लयस्थें
 ११.१२९.
 वाचे दीठी करांसि १३.२९८.
 वैश्यक्षत्रियब्राह्मण १८.८७९,
 वैश्य शूद्र अंगना ९.४७०.
 शरीर वाचा मानत १३.६०३,
 शरीरें वाचा मानसें १६.११३.
 शाखा फूल फल १०.२४१.
 शारीर मानसीक शाब्दीक
 १७.१९९.
 शालक ससुरे मातुल १.२२३.
 शोषे वषें(षें) भरे ९.२९४.
 शौर्य तेज दक्ष्यता १८.१२८२.
 श्रवणें पाठें अर्थें १८.१६७३.
 सणु सुहृदु संपति १७.२६८.
 सत्वरजतम/ तम (२) पहा.
 सर्वत्र सदा सम ५.९५,
 - सदादिनु परिपूर्ण २.१५०.
 सात्विक राजस तामस १७.११७,
 - राजसतामस १८.६९५.
 सायंप्रातमध्यान्ह १३.९१८,

१४.३३०,
 - प्रातर्मध्यान १८.११४.
 सिद्धु निचु आपैसा
 १३.११०१.
 सुखदुःखद्वेखु १३.७४.
 सुग्नरउरगा १३.१५८,
 - सिद्धकिन्नर ११.५०१.
 सूख महिषु चामुंडा १८.४४२.
 सृजी पाली संहारी ५.८२.
 सृष्टिक्षयप्रभव ९.२८९.
 स्त्रीपुरुषनपुंसकें १५.१५०.
 स्नेह-सूत्र-वन्दि १३.१५४,
 स्नेहा सूत्रा वैश्वानरा १७.३४८.
 स्वछें शीतलें सुगंधें १७.३२१.
 स्वम जाग्रती सुषुप्ती १४.१९७.
 स्वर वर्ण विसर्गु १३.११९.
 हस्तनेत्रपाए १३.८८०.

(ए) चार ते आठ शब्दांची योजना

अग्नये इंद्राय अर्यमणे सोमाय
 ९.३४०.
 आकाश वायु द्योतक आप पृथ्वी
 १५.९७.
 आप तेज गगन मही मारुत मन
 बुद्धि अहंकार ७.१८.
 आंबु वेगु विंदाण आश शंका
 प्रतारण १३.२७१.
 क्षत्री वैश्य क्षत्रिया शूद्र अंत्यादि
 ९.४५६.
 तरु तृणें लोह लोष्ट
 पाखाणें १५.१७२.
 त्वचा श्रवण चक्षु रसना
 घ्राण १८.४९६.

द्यौर्लोकपाताल पृथिवी
 अंतगल ११.३१०.
 पशु पक्षा(क्षी) झाड क्रिमि
 १४.२५७.
 पृथ्वी आप तेज वायु
 व्योम १३.७७.
 फूलीं फलीं छाया मूलीं
 पत्रीं १६.८५.
 बुद्धि मन चित्त अहंकार
 १८.४९५.
 भेरी निशाण मादल शंख
 टीविला भोंगल १.१३३.
 यशश्रीऔदार्य ज्ञानवैराग्य-
 ऐश्वर्य ६.३७.
 वाचा कर चरण अघोद्वार
 अपायु १३.१००.
 वापी कूप आराम अग्रहारें ग्राम
 १८.९८.
 शब्दस्पर्श रूपगंधरसु १८.४६९.
 शांतें सदमदें स्तब्धें सानंदें
 ११.१२७.
 शास्त्रें अर्थें देशें कालें १७.२८.
 शुष्कें स्निग्धें सुषुप्तें विदग्धें
 १५.३७७.
 श्रवण नयन त्वचा घ्राण रसन
 १३.९८.
 स्त्रिया धनं विद्या स्तुति बहूमानें
 १६.२२५.
 स्थावरं जंगमां स्थूलां सूक्ष्मां
 ९.१२०.
 स्परिसु शब्दु रूप रसु गंधु
 १३.११७.
 स्वेदज जारजें उद्भिज मणिज
 १५.१४७.

परिशिष्ट २

विशेषण विशेष्य

अकालिचीं अत्रें ४.११६,
 — चें अभ्रपटल ३.१४१.
 अक्षरांचे पुजे १३.१५२,
 — सांचे ११.२०५.
 अजगराची उसिसी १३.५१४.
 अज्ञानाचा आंधारां १७.४२६,
 — चें आंधारें ४.५०,
 — ची खाणी १३.६५९,
 — चें गडदे(दें) ४.२०३,
 — चें घर १३.७६१,
 — चें निधान १३.६६२,
 — ची रिद्रि १३.७००.
 अधिकु बोळु १०.२९६.
 अनाथांची माउली ४.३२.
 अनाहताची मुडावणी १२.५४.
 अनित्यतेची थोरी ९.५०१.
 अनुभवाची उजिरी ६.१९०,
 — चिया वाटा ६.३७७.
 अमालिची बूधि ६.२५१.
 अभ्यासाची पाखर ६.२११,
 — साचेनि वलें ६.५७,
 — सांचे सागर ५.१५८.
 अमरेंद्राचें आयुष्य ८.१५३.
 अवधानाचा वापसा ६.४८८,
 — ची दीठी १६.२७३.
 अविद्याचें दांग ११.२१३.
 अविवेकाची काजली ४.५३.
 अवैवकांतिची भांम ६.२५३.
 अस्थिचे नले ६.२३४.
 अहंकाराचा कुठडा ९.४०४.
 अहंभावाचें कठिनपण ६.१८७,
 अहंभावाचिया डोंडी ७.८१.
 आकाशाचिये खोपे ९.१०२,
 — खोले ११.२५४.
 आक्षेपाचें लागतें १३.३२७.
 आखरांचिया भांभा ७.२०२.
 आग्रहाचा पाइकु ६.४९.

आणिचा प्रसंगु ६.१०.
 आत्मबोधाचेया उभारां ६.६२.
 आनंदाचें आवाहं ९.२०१,
 आनंदाचेया दांदावरि १३.१७३.
 आयुष्याचें त्राण १७.१३०,
 आयुष्याचिये मुठी ९.४०९.
 आरंभरंभेचा गोगु ६.४६०.
 आवेशाचें मातलेपण ११.३३६.
 आसनाचिये पाउलवाटे ६.५५.
 आसेचा आंगवटा ८.१४२,
 — चे लाग १२.४९.
 इंद्रियां अनुषाडु ८.११९,
 — ची कसमस ६.१८८,
 इंद्रिया(यां)चि केंकाणें १८.४६१,
 इंद्रियांचा मेलवा १८.४९०,
 इंद्रियबैलांची पेटी १३.३०.
 उचलता-तां पाहं-पायें/उचलणें
 पहा.
 उपद्रवांचे मेलवे १३.३४३.
 उदार ज्ञान १३.१६१,
 — परिमलें १८.८६५.
 उपायाची उजिरी १८.१३७३.
 उमलिचा उजगरा १३.५७३.
 उन्मनियेचें लावण्य ६.३२०.
 उन्मेखचादिणें तार ६.१३४.
 उमाणितें माप ६.४६१.
 उर्ध्वाशाखांचा पैसार १५.१९६.
 एकदेशी मूढ ३.१७६.
 ऐक्याचिये मुठी १८.९५६.
 औत्सुक्याची दाटि १८.१५४२.
 औदार्याचा कुठडा ५.१२.
 ककारांतीची खिडकी १२.५२.
 कयेसी फांकु ५.१७२.
 कदलिचा गाभा ६.२९५.
 कनकचंपकाचा कला ६.२५७.
 कफपित्ताचे थारे ६.२१७.
 कर्कसें व्रताचरणें १८.७८०.

कर्मांचा उभारा १८.३०२,
 — पसर १४.२९२.
 कर्मलतांची लावणी १८.३११.
 कर्पूरकदलिचीं गर्भपूतें ११.२४६.
 कल्पतरूवरि फुल्लौरा १०.११.
 कल्पांतविजुं चिया फूटी ११.२०१.
 कानाचां महाद्वारी १८.१५२३,
 — हातीं १८.१५३१.
 कापुराचें थल्वि १७.३४२.
 कामनेचें दलवाडें १८.९७.
 कारुण्यरसाची वृष्टि ५.१७०.
 कार्याचा धुमाडु १४.२२५.
 कालकुटाचें सहोदर १०.१७६.
 कालाचें खीचु ८.१४२,
 — ची सत्ता १३.६६.
 काश्मिरीचा रवा १५.३१७.
 कासविणेंचिनि तपें १५.२१७.
 किरणाचेनि खरेपणें ११.२१२.
 कुंडलणियेचा टेंभा १२.५१.
 कुडें नाणें ४.८५.
 कुलाचा उजाल १६.३५६.
 कुलालाचें कर्तृत्व १८.३०९.
 कूटिचें बोट १६.१७७.
 कृष्णमेघांचिया झांटी ११.२०१.
 कृपेचां गाभारां ११.६७.
 केलवली नोवरी १३.५५०.
 केशाचां गुंडालां ८.४१.
 कैवल्याचा घोडा ११.५९४.
 कोंभाची लवळव १३.१८०.
 कोरिवें दादरें १२.५५.
 कोलिसेयाचा उडवा १८.७२२.
 कोल्हूरिचे असिवार ९.१७२,
 — वेताल ११.४६१.
 कोवलिकेचा मला ६.२५७.
 कृपेचा सांडोवा ३.२३५.
 क्रिदांताचे जावळीं(ली) ११.३९१.
 क्रिमिचा पुंजा १३.११००.

क्रियाजाताचा विसांवा(वा)

८.४६.

क्रोधाचिये दूमे १६.३३९.
 क्लेशाची हातवटी १७.२६०,
 क्लेशतरुंची वाडी ८.१३८.
 क्षीरसागरा पाहुणोर १०.११.
 खरपुसें विवेकश्रवणें १८.७८०.
 खांडियांचे घाये १८.२२९.
 खिरडला वन्हि ११.२१२.
 खोलिं डोलां १३.१०५१.
 खोलें विवेकें १५.२९९.
 गगनाचा तडवा १३.५६,
 -ची पाउटी ६.२७१,
 -चें पांगुरण ८.१८८,
 -चे हुडे ११.३५८.
 गाढा अनुग्रहो १८.१५६७.
 गाढें बंड १३.२०.
 गाढा मेलावा १८.१०३५.
 गाढें रसाल १३.२१२.
 गारुडाचा डेंपु १३.८३०.
 गांवदारिचें आडें १३.६९८.
 गाविचेया कश्मला १८.६४७.
 गुणाचेन झडझडाटें १५.१५३.
 गोरिचें गायन ८.१४६.
 गौण्याची गुढी ११.६०३.
 ग्रहगणाचि कुलें ११.२५४.
 ग्रीवघंटेचा आउ १८.४०.
 घरिचें पाहक १७.३४१.
 चडतिये रयणीं १६.३६७.
 चंदनाचे खोडे १८.८९४.
 चल्ला वायु १८.६६३.
 चांदां(दा)चीं फलें ११.४५९.
 चामल डोले १८.५७०.
 चालते कीर्तिसंतभ १६.३१८.
 चित्तइंद्रियांची तांडी १५.३३२.
 चित्ताचेनि कपोलें ९.१७९.
 चुरुसुरीं द्रव्यें १७.१४५.
 चोहटाचेया बली १.२५०.
 जनपदाची खंती १३.६१२.
 जन्ममरणाचा उल्लिखटा ८.१४२.

जन्ममृत्युचे चोढे ७.७४.
 जलधरांचा मेला १३.१५३.
 जलंबाचा लोंढा १३.५६३.
 जलाचे घोघे ८.८३.
 जातीचेनि अनुकरें ६.४५.
 जिव्हारिचें गुज १८.१३४०.
 जीवाचेनि पाडें १२.१५७.
 जीविताचें लोण १३.४४०.
 जीविचेया हांवा १६.३४०.
 ज्वालाचे उभडु ११.३०८.
 शानासी येकायतन ४.६१,
 -ची वज्रांगी ६.४७३,
 -चें सांकडें १३.५५२.
 शानिची पवित्रता ४.१८०.
 डोंडिचें तोंडीं १८.६००.
 तपोदुर्गाचा आडकडां ६.४७४.
 तलहातिचा आवला १४.२६६.
 तात्पर्याचा एवांका १८.१४४५.
 तापत्रयाग्नि चि (-ग्निची) सेगडी ८.१३८.
 तारुण्याचिया भरा १३.५५३.
 त्रैलोक्याचा हुरडा ११.३१९.
 त्रैलोक्यपटाची घडी ४.१४.
 त्वचेचेनि पदरें ६.२५०,
 -चा पातवडा ६.२५२.
 दंभमानाचा मेलावा १६.३२२.
 दर्शनाचेनि विंदाणें ११.२२८.
 दारुण वाउधाण १५.१८२.
 दीठिचां उत्संगीं ९.४७३,
 -चा विटाल ११.२८७,
 -चेनि हाततुकें ८.२६४.
 दीपाचेया झगमगा १३.७३९.
 दीवेयांचेया बंजालिं १५.२७६.
 दुबलेयाची काहाणी १५.२१६.
 दुर्जनाचा आदर ८.१४७.
 दुवाड माथानदी ७.७७.
 दुष्कृतांचा सेलवांदा ९.४१२.
 देवांचा देओ ६.४८०.
 देशियेचें लावण्य १०.४६,
 -चिया हवावा ७.२०४.

देहांची बुडसलें १५.१५९,
 देहाचें वेलें १४.५१.
 देहाकृतिचिये मूसे ६.३२७.
 दैवाची थोरी ६.३.
 द्वंद्वाची उखीविखी १३.१४७.
 द्वैताचा दुकळ १३.१७०,
 -ची लिही १३.९३३.
 धर्माचा माहेरीं ६.४४२,
 -चें माहोर १.३१.
 धारणेचें पैयारें ६.५८.
 धूमाचे उभड १६.२९२,
 -चे घांस १७.२५६,
 -ची रेखा १६.१९२.
 धैया(या)ची थोरी ६.२६१,
 धैर्याचा सान्हाउ ६.१६५.
 ध्यानाचा आदर ६.२८९,
 -चिये कासे १२.९०.
 नक्षत्रांचे फुटाणे ११.२१२,
 -चा रासीभा १.१५६.
 नरकाचा अडदर १६.३१४,
 -दारवठा १६.४२७.
 नवद्वाराचा चौकीं १२.५२.
 नाकतोंडाची धुवारी १७.१४५.
 नाकिचा केंसु १७.२४.
 नागरा रीती १७.४०७.
 नागाचें पिलें ६.२२२.
 नाथसंकेतिचा डंसु ६.२९१.
 नांदुणुकेचा बगा १८.४६६.
 नादिचे तरंग ६.१५.
 नानाशक्तिची(नानाशक्तिची)
 मांदुस १५.८२.
 नाराजांची सूटी १६.२४१.
 निद्रेचें कालवंखें १२.४९.
 निर्विकल्पाचिये बरडी ८.२१.
 नैष्कर्म्यसुखाचा ठेवा ८.४६.
 पढियेंतें लेणें १३.३४२.
 पण्यांगनेचें मैत्र ८.१४४.
 पतंगाचिया झांका ११.४२०.
 पन्हरेयाची खोटि ६.२२४.
 परमात्मशिवाची करंडी ६.२७३.

परमानंदाचा पूतला ८.२६७.
 पर्जन्याची सुटिका ११.६७६.
 पवनाचा धरु ६.२८९,
 - चेनि पाठारें ६.५८,
 - ची पूतली ६.२८४,
 - चा साडु १८.७३१.
 पव्ही उर्मि १८.१६७.
 पांचभौतिक बुडडे ७.७४.
 पाटाचें आंक १८.६००.
 पाडिवेयाची चंद्ररेखा १५.४३७.
 पातकांची सभा १६.४२४.
 पातालिकें धन १५.३४.
 पापपुण्याचें स्त्रिचटें १६.२४९.
 पात्रली गोठी ११.६६.
 पायलाचे लोचन १५.३४.
 पांयांचा चवडा ६.७८.
 पांसूची डेंपुली १५.३६९.
 पितलेची गंधिकालिक ४.६३.
 पिशाचाचें चित्त ५.५७.
 पुण्याचा ओलावा १.२३२,
 पुण्यांचा मेला ८.२६०.
 पुनरावृत्तिचे वलसे ८.१५०.
 पुरतें भांडवल ८.१३९.
 पूयपंक्तिचे कीडे ५.१२०.
 पोकलिवे उमाले ११.४५९.
 पृथ्वीचे (चें) मोल ६.९३,
 पृथ्वीचा पवाडु १२.१५०,
 -चेया पैसारा १०.२३०.
 प्रकाशजलाची झरी ६.२८६.
 प्रज्ञावेळिवें (चें) वेव्हाल १४.२१.
 प्रज्ञेचा माजु १३.६४५.
 प्रपंचाचीं वलणें ७.७१.
 प्रमेचिया झलाला ११.२०९.
 प्रेमाचेनि बौहवसपणें १०.११३.
 प्रमेयवीजाचा मुडा ६.४८६.
 प्रलयवेजुंचीं जुंवाडें ११.३५८.
 प्रवृत्तिची हांव ६.५९.
 प्रसन्नतेचे मले ९.४.
 प्रसादाचीं राउलें ११.६५.
 प्राणाचें सौजन्य १३.३५४.

प्राणायामाचेनि आडकंठें ६.५५,
 -ची उजिरी १८.३३४.
 प्राणिगांचे संग्राट १६.३४४.
 प्रेमलांचें साकड १०.१२१.
 प्रेमाचा पूतला ४.२८.
 फलहेतुची गाल ६.६४.
 फळाचा घडु १८.९६३,
 - यावा १८.१६९.
 ब्राबुलें (ले) चें खोड १३.५६०.
 बालपणाची फूली १०.२६६.
 बुद्धिचिया जीभा ७.२०२.
 बैलाची वानी १४.१५७.
 बैसतेन आनंदें १८.१५९०.
 बोलाची हवाव ६.१३२.
 ब्रह्माची नित्यता ८.१८.
 ब्रह्मा (ह्या) डाचे बांधे ८.२०.
 ब्रह्मगोलकांचां टोंडी ८.२१,
 -पदाचा कर्मकडा १५.२४८,
 -रंध्रिचें चवरें १२.५५,
 -रसाचा चारा ११.६७.
 भक्तिचा जीवाला ४.२८.
 भांगाराचा रवा ११.६३४.
 भाग्याचिये भडसे ६.३५४.
 भावांचा फुल्लौरा ९.२७.
 भूलिकें भरिव ८.१४३,
 -ची भारणी १२.१५८.
 भेटीहाटिचें कलत्र १८.७९४.
 भेदाचें कवाड १८.१५५८,
 -चा वंगु १०.२८९.
 भ्रमांचा वेताल १७.२९७.
 भ्रांतिचें मसैरें ५.८३,
 भ्रांतिचेनि खडुलें ७.७६.
 मतिभ्रमाचा जरंगा ७.८३.
 मत्सराचे हकरे ७.७०.
 मदत्रयाचिया उकलिया ७.७३.
 मनाचा अंक (कु)र ५.५१,
 -चिया आराणुका २.८०,
 -चा उंबरा १८.१०२४,
 -ची घडी ६.१८८,
 -चां चौहटां ८.१८२,

-चा ठाड ९.१७८,
 -ची तादण्यता १४.९१,
 -चें थारपण १७.२२९,
 -चीं (ची) धाप १७.२३०,
 -ची धांव ३.२६४,
 -चा निग्रहो ६.४२३,
 -चा मारु ४.२२१, ६.२८९,
 -चें मेघौडें ६.४६६.
 मनपवनाचां खींचु १८.१०३४.
 मनोरथाचिया उतरडी १३.११४,
 -चे मनौरे ९.३/ मन पहा.
 मंत्रांचा राजा १७.३३९.
 मरणाचें भरें ९.४९२.
 मर्कटा समाधि ६.४१२,
 मर्कटाचें भावंड १३.६९०.
 मर्यादेचा सागर १८.१३.
 मवलां पाउलिं ६.३५०.
 महातेजाचा भडाडु ११.२९९.
 महाभूता (तां) चें दलवाडें १०.९३.
 मागुत वाडलीं १३.३२३,
 माघौता - ७.५.
 माणूसपणाची भांम १०.७५.
 मातिथेचें डिखल ६.९२.
 मार्गाची धांव ६.५९.
 मुनीश्वरां उतान्ही १३.१६६.
 मूर्खपणाचा वारा १७.२५३.
 मृगजलाचा हिलावा १४.३३७.
 मृत्युकागासि कुरौडी ८.१३८.
 मेघानंदींचि फुली १५.११९.
 मोहाचे कांदे १८.१५४९,
 मोहाची तुगुटी ६.१२१.
 यमनियमाचे डोंगर ५.१५८.
 योगाचलाचा निमथा ६.५४.
 योगपीठिचा भैरव ६.४६०.
 योग्यांची खाणि ६.३४१.
 रजोगुणाचेनि खलालें ७.७६.
 रत्नाचिया खाणीं (णी) १०.१४५,
 रत्नाचें दलवाडें १३.४६१.
 रमणिकाचीं राजभुवनें ११.१९४.
 रम्यपणाची थोरी ६.१६६.

रसाचें अतिव ६.२५५.
 रसवृत्तिचें वडप १०.४५.
 रसिकें अक्षरें ६.१४.
 राखेहूनु कोरडें १७.१४३.
 राजवलिचिं आखरें १७.३२०.
 रिद्धीसिद्धीचा संभ्रमु ४.१३२.
 रुद्रगणाचे संघाट ११.१४३.
 रूपांची खाणि ६.१८.
 रोगाचा आवर्ती ७.८४,
 —चें निदान ११.९०.
 लक्ष्मीयेचें थोरपण ९.३७६.
 ललेयाचे लले ९.३.
 लावविचे विनोद १८.७९४.
 लाटाचां येरझारिं १३.८०३.
 लाठेपणाचा आवो २.९.
 लाणिचें खागें ९.४६६.
 लावण्यांचीं निधानें ११.१९४.
 लावेचा कलवला ८.१४५.
 लोणियांची उंडी १३.१०९८.
 लोहाचे चणे १२.७०.
 वक्षस्थलाची वाखती ९.४७६.
 वणवेयाचां वेदां ११.४३०.
 वदनिचिया उत्रा ११.३०९.
 वयसेचेनि उवायें १३.७७०.
 वरिखाकालिचें मेहुडें ११.१९३.
 वर्त्तती परी ३.१६५.
 वंसतिचें कुटुंबघर १८.३१७.
 वस्त्राची घडी ६.१८२.
 वाचेचां चौबारां १६.२२१,
 —चें वितुलणें १८.१५४३.
 वांझेची संतती १५.७९.
 वाडपणाचा गारा १६.२१५.
 वायुचें नवविषपण ६.२४३,
 —लाघव ६.२६८,
 —चा श्वासोश्वास १३.९२८.
 वारियाचिया झुलका १५.१३०,
 वारेयाचिया — १६.१९२,
 —चां धारसां ९.४५,
 —ची धांव १३.३५९,
 —चें धावणें १६.२८६,
 —चा वलसां १३.६६४.

वालभाचें भोज ६.१२३.
 वालवेचा वरंडा १३.६९२.
 वासनेचा अंकुर १६.३१४.
 वांहांती (वाहांतीं) यंत्रें ९.२१२.
 वाहाती वाट १३.८८५.
 विकल्पाचें अतिव ८.१४३.
 विकाराचें उदाणें ८.१४१.
 विचाराचा वारा ६.३१९.
 विंचुवांचें पेंव ८.१४३.
 विद्यांचा विश्रामु १७.३३.
 विद्युल्लतेची विडी ६.२२४.
 विवेकाचिये राणिवे ६.४६४.
 विश्वाचेयां धनं १६.३४९.
 विश्वपरंपरेची वेलांडी १५.२५१.
 विषाचे कादे ९.४९४,
 विषोदकचा गलाला ८.१४५.
 विषयांचिं कटकें १२.४६.
 विषयेंद्रियांचा धुमाडु १५.३३१.
 विषयोर्मीचे कलिया ७.७३.
 विषयकर्दमिचे दर्दूर ५.१२१.
 विषयवासनांचा मेलावा १६.३४०.
 विस्मयामृताचे गलाले ७.१८४.
 वृद्धाप्याची खोंचणी १३.५७४.
 वेदांचे (चें) बौहसपण ८.१८८.
 वैराग्याचा उल्लावा १८.१००२
 वैरियांचा पाहुणर ८.१४७.
 वोडंबाचिं अलंकार ९.१७२.
 वोली दीठि १८.६६९.
 व्याघ्राचें छत्र ८.१४४.
 व्यापारिं रुडु १५.३२०.
 व्यामोहाचां कुंडीं ९.१८३.
 शब्दाचें व्यापकपण ६.२१,
 —ची व्याप्ति ४.२१२.
 शंभूचें तप ९.३७६.
 शास्त्रजातां वसिठ १.३०.
 शिरांचे हीर ६.२३४.
 शून्यलिगाची पिंडी ६.२७३.
 शेषाचे डोले ११.११८.
 श्रवणाचिये खोले ७.१८२,
 श्रवणासि पारणें ४.२१९.
 श्रीमंतांचा उल्हास १८.४९३.

षट्कर्माचां धारसां ६.४७२.
 संचकाचीं विभवें ११.४०७.
 सजा(ज)नाचें जिह्वार १.३१.
 सतिसांचा मेलावा १३.१४९.
 संतोषाचा गामारां ४.१०६,
 —ची राणिव ६.३७२,
 —सि साव्हाअ ६.१६५.
 संपत्तिचेनि सावायें १३.७७०.
 संयतेचां आडवंगी १२.५२.
 संयमाची धाटी १२.४७.
 सर्पफणिची साउली ५.११६.
 सर्ववसतिचें वसैटें १८.१३४८.
 संवचोरां मैत्र १८.७९४.
 संसाराची वारी १५.४२.
 संसारतरुचा उडावा १५.२००.
 सामरस्याचां राउलीं ६.३८८.
 साम्याचें सुवाण १३.१७०.
 सारासागाचें गुंतलें ६.३७१.
 साहित्याचिया बरवा ६.१३.
 सिंधूचेनि माजें १२.८८.
 सुखाचे कौम १०.७५,
 —चा थारा ३.११०,
 —चां पाउटीं ९.५०,
 —चा पैसार ७.१५१,
 —ची लाखौली ६.४९३,
 —चां साम्राज्यां ६.३६७,
 —चा सोहळा १३.११५६.
 सुखामृताचे डोहो ९.५.
 सुरसिद्धांचिं कुलें ११.१४५.
 सेलियेचें चरणें १६.२८६.
 सैन्याचा बगा ११.४६३.
 सोलिवें विन्यासें १५.६६.
 स्थैयांची आस्था २.३४३.
 स्थैय्येंसी हाता फली ६.४१३.
 स्नेहाचें अद्भुतपण ५.१६९,
 —ची दीठी १०.११८.
 स्वर्गिची आडवंगी १३.१६२.
 हवनसंपदेचा संभ्रम ८.५०.
 हातिं खुला १३.४५५.
 हीरेयांची पांती ६.२६३.
 हृदयाचां कपाटी १२.४७.

परिशिष्ट ३

क्रियापदें

अंकीं रिगे ११.५१२.
 अंकु व्हाए १८.१६३७.
 अंकुर घेंति १३.४७५,
 अंकुर फूटला १८.९९५.
 अक्षरें मेलवीन ६.१४.
 अखरें पडे १७.३९२.
 अचलु फीटे ४.५५.
 अंजन सूडलें १८.१३२१.
 अडविं आंनुडे १३.२०५,
 अडवे रिगौनि १३.६३.
 अनुराग भोगितां १.६०.
 अनोलखपण फीटलें १०.१४६.
 अबोला फीटावा १७.३२९.
 अवधान ठकलें ७.१९५.
 अवधि तूटे ८.४०,
 - तोडीं ४.५१.
 अवसर देयावा १३.४५८,
 - पाहोनि ६.१३८.
 अव्हांटा सांडूनि ७.४७,
 - टे चिरिले ७.१६५.
 आंक्णा घातला १.२००.
 आखत टाकिली १८.७२०.
 आखाडभन्नें उमललीं १५.१२४.
 आंग उभवी १५.४५०,
 - करी ६.१९०,
 - कांपे ११.३६३,
 - जालें १८.९५,
 - घे १३.४३९,
 - देउनि १८.१३१०,
 - देणें ११.६०१,
 - नडे ६.३१३,
 - पडिघांति १३.५८६,
 - पवे २.२०२,
 - भूले १८.१६,
 - लागे १८.१०२२,
 - छोटी १८.४८०,
 - वलवे १५.१७,

- वलिलें ६.२५४,
 - वेचिलें १०.१२२,
 - सुरके १८.१५८५,
 - सुवे १३.५१२,
 - सूटलें १३.७४५,
 - होये १०.४३,
 आंग सहित आलेल्या
 इतर क्रियापदांचे उपयोग
 घडणें, जाणणें, भरणें,
 वाजणें इ० शब्दांपुढें पहा.
 आगलिक धरी १८.६३८.
 आगली जाली १६.३२३,
 आगलें कीजे १८.९३८,
 - वाढे १०.११७.
 आंगवटा उभारिला १८.७४९.
 आंगा पातलें १३.३५१,
 - येईल २.२१७,
 - रिगे ९.१०७,
 - लागलें ६.२७५.
 आगि उठिला १६.२४५,
 आगिं नव्हतां १८.११३८,
 - पडे १८.१३९४,
 - भावे १३.३४२,
 - लागली १३.१०६४,
 आंगीं घे ७.५,
 - जडति १.२२९,
 - ठाति ६.१३९,
 - बाणणें/बाणणें पहा.
 आंगुली पडे १८.५६.
 आंगें जले १८.६१५.
 आंगें जीवें मोडौनि १८.८९०,
 - झगटली ६.२८५,
 - झगटलें ६.६३,
 - दीसथि ६.३२७,
 - न्हवती १७.९९,
 - बोलों १३.२०३,
 - भोगिजे ६.२४,

- मानिलें १८.५८३,
 - वाहात १८.१६४३,
 - विरत १८.२८३,
 - होइजेल ६.३७३,
 - होइजो ६.१४३,
 - होउनि १०.२८६.
 आघाट चिरिले १३.४६.
 आटणिये पडे १८.६१३.
 आटि-टी काढी १०.१५३,
 १३.३०.
 आडु भविनला ६.३१४.
 आठउ धरी ८.६८,
 आठौ घेंत ९.५२२,
 - न धरावा ३.२१३.
 आडकाठी पडे १७.३२३.
 आडदर वाढे १.१०७.
 आडलु करी ९.१६७,
 - पडे १३.८८४.
 आडवंगी उमरुडूनि १३.१६२.
 आडसो घालिस्ती १३.६३२.
 आडाड घालितसा(सां) १८.२९०.
 आण मोडी १३.७९९,
 - वाअणें/वाअणें पहा.
 आंणी नेवे १६.१२४.
 आथिलेपण मिरवी ९.३६४,
 - णें माजतु ३.१०७.
 आंधारें उमपतां ११.३४०.
 आन करी १७.८९,
 - न कीजे १६.४५२.
 इतर क्रियापदांचे उपयोग
 आन पुढें पहा.
 आपु नव्हे २.१४८,
 - नोहे ४.१९३, ६.३५,
 - होये २.३४४.
 आपैता कीजे ११.१६९,
 - तीं होति २.३०३, २.३५२,
 - तें जालें ३.२२.

आया नैये १२०३.
 आयुष्य जालें ९४७५,
 - जोडलें १३२७९,
 - पुरलें २६७.
 आर घेणें १५७८.
 आरती उजळनि १६२०८.
 आलव घाली १८२६.
 आलि घेतली ११५६९.
 आवर्त्ती-तीं दाटत ७७०, ७८४.
 आवारुं मांड्वा (डूँ) १३११५४.
 आवो सांधिला १८३८.
 आश तूटे १८१५५४,
 - तोडी १३६९३,
 - धरिजैल ३२१०,
 - बांधौनि १७२४६,
 आशा मोडे १८९२१,
 आशे न रिगे ६६३.
 आस्था वाहिली ९३५०.
 आहो केला १५४७९,
 - घरुं १७१०.
 उकळु देखावा ५६/
 उकलणें (१) पहा.
 उखा उजळली ७१२८.
 उगाणा घेणें / उगाणें पहा.
 उगें ह्याणे १७१४६.
 उणें बोलावें १११६०,
 - वाहे १३५३६.
 उदो करीं १०१२७.
 उद्यानें लाचीं १२१३.
 उजती धरी १७५७,
 १८१५२६.
 उन्मेळें आथिला १३६२८.
 उन्हाला करी ६२३५.
 उपला पडिला ९११४,
 - खे ठाति ९३०३.
 उपदेशु उडवला ३९.
 उपरतें मांडिलें ११३७९.
 उपरें लाहे ९४४८.
 उपाई जाचनेया १५२३०.
 उपाधी आतला १५४६४.

उभगु होईल १३५७१.
 उभडु ऊठित ११३०८.
 उमाणें घे १३११५२,
 १८४९७.
 उमाले उठिति १५१२३.
 उमेठें षडाडितां ७१७७.
 उलिंग घापे १७२०१.
 उवाई पडिला ९५०४.
 उवाउ जाला १८१२१४,
 - वोलगे १७१०.
 ऊठि उतरे ९३२५.
 एकताली पीटली ११५७.
 एकवाट कालवे १३९३०.
 एकावदी करुनि १३५०.
 ओडण सुवावें ९४८७.
 ओजा घालीं ६१८३,
 - प्रवर्त्ते ७४८.
 उन्त भरताति १५३०५.
 उन्धधा नाहिं ९१९८.
 कक्षे सूदली ११६१.
 कलमा लागे ६१६.
 कव घालुनि १३६२.
 कवडा वेचे ९३२६.
 कवाड घालुनि १८५३७,
 - देउनि ९१३४,
 - डा लाउनि १२४८,
 - डें कलसति ८११०.
 कव्हाल पडौनि ११३५४.
 कसमस मांडे ६१८८.
 कसीं उतरली १८९०८.
 कसु नाहिं १२११४,
 - बांधति ६२४२.
 काइ लागों ११५४२.
 काखे सुभावा १०२४०,
 - सुनि १८७५०,
 १८१४१०.
 कांटा निहटे १६१५८.
 कांटाळा फीटे १५५२७.
 काठी भरतां १२७२.
 काणि घेतली १८७५.

काजली फेडुनि ४५३.
 काति चढे ११२२०.
 कान भरुनि १८१३४६,
 काना आलें २३७०,
 कानि लागला १८१४४७,
 कानी मुरडी १४१८१.
 कानू वाली १४२०७.
 कान्ही लाउनि १४१५७.
 कांवि लागली ६४२२.
 कामठां पडतें १५४४७.
 कास धरणें, कासे लागणें/
 कास पहा.
 काहाणी सिणैल ९१८५.
 कीड तोडणें १५४३१.
 कुरवंडी करी १८६५०.
 कुरुडा मोडुनि ९४०४.
 कुरौडि केन्ही १५७१,
 - डी घापे ११४५२, १५११.
 कुलवाडि खेटली १३५६४,
 - सांघे ७१७४.
 कुंसि निगे १४४०.
 केणें सूटलें ९४९२,
 - सोडुनि ६२९२.
 केर फीटु ११३२,
 - फीटला १०१२९,
 - फीटल्यां ११७४.
 कोड पुरविं ९३३७,
 - पुरे ७८.
 कोडी वेचितील ९५०३.
 कोम फूटले १०९६.
 कोळ घरुं ११५४१.
 कोश पियाली १३६०३.
 खाणि उघडिली ६१८,
 - उघडे १४३, ६१५८,
 १८७८९,
 - वाडे १८३५१,
 खाणी उघडविं १२१२.
 खाल कादविली १३२२७,
 - कादिली ३२४७.
 खूग पालिजी १८९१०.

खेंव देणें/खेउ पुढें (२)खेंउ
पहा.

खोडां घालुनि १८.१०४५,
- पडे ६.७८.

गगनीं भरे १३.३१४.

गचि घरनि ६.२३६.

गडदे(वें) पडे ४.२०३.

गणेश जाले १०.१०८.

गंधिकालिक फीटली ४.६३.

गर्म उमटले ९.७३.

गरुवती बोलों १०.३१.

गला जुजाला ११.४८३.

गळ घालिजति १७.२५५,

- घोटे ७.९१.

गाजाज्य धरावें ४.३०.

गांठी लाहे १८.१७३/

गांठि पुढें पहा.

गाडे भरणें १३.८३४.

गाडौर दाटीनि १८.१४९७.

गाढे होउनि १६.३२५.

गाउं न रिगिजे १८.१२५०,

गांवा आलों, - एतां १२.८९,
१३.५१७,

गावों रिगतां १८.७९२.

गीळुनि घाली ४.५०.

गुदिया उमिति/गुढी पहा.

गुणि गुंतलें १३.१०९७,

-णीं बांधलां १४.१२८.

गुंतलें तोडी ६.३७१.

गोठि आदरिली १७.४२९,

- मांडली १३.२६५.

ग्रासिं पडिलें १८.४१५.

ग्राहकै कीजेल ९.४९३.

घडी उकलली ११.२१९/

घडी (१) पहा.

घणावौनि बैसे १४.१४१.

घर केलें, - जाले, - पूसे इ.

/घर पहा.

घरटा केला १३.३६७,

- जाला १८.६४८.

घली समारंभे १५.४५४.

घाए वाजति १३.१००९,
१६.३९७.

घाणि सूटे १७.१५७.

घांसु करावा ११.४२५,

घांस भरी ६.२३१.

घुमरी आलें १७.२१२.

घोटु भरावा/घोट पहा.

चरण जुहारी ११.४८५.

चवक पडे ११.३३४.

चाकले चवली ९.१८०.

चाड धरी, - बांधौनि, - वाहांसी/
चाड पहा.

चितवणी फीटली ९.३३४.

चित्त उवाइलें ५.१६१,

- द्रवलें २.२,

- बोधे ३.२०,

- भरे १८.१२६३,

- सुये १३.५०७/चित्त पहा.

चिमुटे तोडिति १७.२५७.

चीरा पडे १२.१३५.

चोखेल (चोरवेल) फीटे १६.७.

चोपि लूसिली ३.२४९.

चौपाहारी न भरतां ११.४८९,

- फीटे ८.१५९.

जवनीक फीटली ९.३५४,

- फीटे ६.३०६, ८.४०,

- फेडिली ११.१२१.

जवलीक जोडे १०.१८३.

जीभ न झडे, - तीमाल/जीभ पहा.

जीवित जोडलें ९.३५७,

- वेचिलें ९.४१२/

जीवित पुढें पहा.

जीवें मोडौनि १८.८९०,

- वीकला ६.३४५.

जुं खेलणें १५.४४८.

झाड उससे १५.१०८.

झाडा घे ६.२३२,

- देउनि १५.२४९,

झाडि करनि/झाडणें पहा.

झारि फेडिजे १८.१३२०.

झोति पडेल १३.२५६.

टोपु वाहे १४.१७१.

ठक पडे १८.१५८२.

ठाउं घेउनि १८.१५४४,

- दीघला ११.१०२,

- देंति १८.८००,

- पूसे १८.९६७,

- फीटे, - फेडी/ठाउं

पुढें पहा.

ठाये फीटति ११.४५.

ठीकरणें १३.१५,

ठी केली, - ठेवी, - होईल/ठी पहा.

डांक देउनि ८.४२.

डाकुलिया वाजवीति १७.९३.

डांगा मेलवितां १५.२२८.

डाल धरी १५.९५.

डाउं पडे १३.१२६,

- पाडावा ११.५७१.

डावा केलो(ला) ७.१२५.

डिंडिमा आटे १६.४४०.

डिर फुटे १५.९४.

डोला चालितां १५.१३४,

- लागौनि/डोला पहा.

डोलु आला ६.१३५.

डोर वाहे १३.८२३.

डेंदा नाचे १८.११८१,

१८.१७५९.

डेंडें फीटे ९.१०१.

तडवा उमिला १३.५६.

तळु खाए १३.८०४,

- घे १५.१०३,

- घेतल/तळ पहा.

तागा न लगे ७.८८,

- लागेल ६.३१५.

ताट काढीन १३.४२२,

ताट वादलें ८.१९३.

तारुण्य मोडावें ११.४८८.

ताला येति १३.२२.

ताहाना फूटावें ३.२४.

तृषा फूटला ११-६६१.
 तोंड भरुनि पूसों १५-४१६,
 - भरुनि बोलिजे ६-११७,
 - भरुनि बोलिजे १८-१२०८,
 - भरुनि सांगसि १८-१५४७,
 - विचारा भरो १५-३६१/
 तोंड पहा,
 तोंडुनि फिटे १७-१४८,
 तोंडेंसि तोंडा न पडे १३-१८,
 तोंडौता केला १३-१५.
 त्राये जाली १३-१८,
 - फेडिली ३-२४७/
 त्राए पुढें पहा.
 थडी टाकी ११-२२७.
 थाड मोडे १४-१४.
 थां० बांधे १५-१०३,
 थां० मां(बां)घति १८-८००.
 थारा देंसि ८-१२१,
 - मोडला ३-११०.
 थांवा चढलें १३-११४५.
 थावें पेलत ७-९८.
 थिगलीं फेडी १३-४६४.
 थोंकि राहे १३-७९.
 दवडे घेंति १७-१२.
 दशा उदैली १०-१३१.
 दांग उठि १५-१२५.
 दांत बैसले १-१३५.
 दार आराधिति १३-११२४,
 - चेंपू ९-३२६.
 दिवालि करी १५-१२.
 दीठि पैसो ९-६९,
 दीठी गाली १४-२०७,
 - बांधला ११-६८८/
 दीठणें पहा.
 दीनु थोंकला १-१५८.
 दूण चडे ६-१६४.
 देखि लागेल ३-२५३.
 देह पडे ८-२३३,
 - सांडे ८-२०३.

दोंदें निगति १३-२७५,
 - होति ४-५४.
 द्रोणाचा केला २-३७.
 धगी पलिपे १६-३९२.
 धर्माचें नांदे ४-५४,
 धर्मु राहाट ३-१४९.
 धाकु धरिजे १६-२६५.
 धाडा आला ११-३८२.
 धाडें पीटुनि १८-८३२.
 धाति आणी १३-२१४.
 धांधा उठिविजसी १८-१२८१.
 धाप जिराली १७-२३०.
 धिंवसा बांधोनियां १२-७४,
 - मांडला १०-३०५.
 धोरणु पडिला ६-१५४.
 ध्वनि धरिसी ७-१७.
 नवसियें सुंति १३-५७०.
 नाखि लागेल ६-५७.
 नांव केलें १३-२३७,
 - खुंटलें/ नांव पहा.
 निगडु वाडनि ८-१२२.
 निन्हां जाये १७-२४८.
 निवाडु दावी १-४४.
 नीदा घोरतु १४-३०१.
 पंचत्वीं मिले ४-५८.
 पडप जोडलें १०-४५.
 पडिताला घेउनि ७-१९७.
 पत्र घेइजे ९-१.
 पद उभारे ६-१९.
 पवाडा केला २-१०.
 पसारा घातलेयां १६-२२१,
 - मांडतसे ८-१६५.
 पाइकी उल्लगे १४-२०६.
 पाई खोलिजत १२-७१.
 पांउखला घाली १७-१००.
 पाउसाला केला ११-५७२.
 पाए उल्लगे ११-७२.
 पांगु फीटला ५-६५.
 पाटा घेतला १२-८४,
 - फुटे १-२३.

पाटिं बैसवी ९-४६.
 पाठिसि घातला १-१४३.
 पाडु घरी १३-८५.
 पाडें तुके ६-९०.
 पाढाउ घेति ९-२११.
 पाणी दे १८-१९९.
 पाव्हा आला १३-२०४,
 - घरे ११-४०.
 पाये उपडी १३-६९३,
 - मोडी १३-१६९,
 - बोलगैन १५-२८.
 पाव्हाळु घरी ११-२४४.
 पावकें दुरपतां १८-१०२०.
 पासवणे घेंति ७-१६७,
 पासिवणें न घली १३-४९५.
 पाहारीं गेलें १८-१५०१.
 पीडा राखिजे १३-२१९.
 पीत्त कुडपे १६-३९२.
 पुर पेटति १३-५६६.
 पैकु मोडे १०-९३.
 पैजेंसीं जीके ६-१४.
 पोट दूखे ८-१५०,
 - पेललें १४-२०३,
 पोटीं गमेल १५-२०८,
 - वेचतेया १६-४,
 पोटीं घातलीं ७-८६,
 - जले १६-२३६,
 - सामावी ११-५४९.
 पोफल घातलें १३-२१.
 पौलि पानासिली ९-२१२.
 प्रत्यया नैये १-२०८.
 प्रबोधा चेइला १४-३०१.
 प्रमेय उपलउं १४-८५.
 प्रयाग जालें ११-६.
 प्रस्ता० मांडला १६-६१.
 प्राची करी १३-१७७.
 प्रेम रलतसे १५-२७.
 फारां होइजे १५-२७८,
 फाव केल्ला १५-२२८.
 बगा मोडता(तां) ११-४६३.

बहुत वर्ततसे २.३४.
 बांवल पडे १५.१००.
 बिं आरोपे १३.३३,
 - वाइलें ६.४८९,
 - वाइवी १३.३१.
 बीजें कीजे १३.३७५.
 बुद्धि रचूं १३.१०४४,
 - सांगों ११.५४२.
 बेगें फीटे ६.२७९.
 बोनीं वोगरिलीं ९.३८९.
 बोला उच्छंगार्वें ३.१२.
 बोली केली १३.४५४.
 बोलु उरला २.२०८,
 - निमे ७.२०५,
 - न व्हावा ६.३४८/
 बोल पहा,
 बोलों आदरिलिं-लें/आदरणें पहा.
 भरण पूरलें ११.४९४.
 भखसा बांधे १८.७००,
 - बांधौनि ९.१५१.
 भरें लोटलें ९.४९२.
 भैंवै नुचलावी १३.२६६.
 भाउ धरिसी १५.२११,
 भावो धरिला १६.५८.
 भाक केली १८.३२३,
 - जाये ६.३०१.
 भागा आला १२.१८४,
 - फीटलें ५.१४६, ११.१५९.
 भागु न धरी १८.१६६०.
 भांडार उघडलें ६.११.
 भाणें वाढलें ८.१४१.
 भार सांडावे १०.२८१,
 भारु धरुनियां १८.१३२६,
 भारें आतला ६.१४५.
 भावना भीजे ८.७२.
 भाष आटी १८.११५३,
 - जाए, - जाये इ०,
 भास पालिली, - हारपे इ०/
 भाष पुढें प्रहा.
 भिंग देणें १०.१४.

भीड न धरावी ११.४३७,
 - न धरी १६.४४४,
 - धरूं ३.२१, - न पडे
 १६.१८७.
 भीति पाड्ढनि १३.८२५,
 भीती मोडौनि १८.२८५.
 भुजा आत्राटिति १.१३४.
 भुररें चढलें १३.७५४.
 भूमिका पावे १८.९५८.
 भूलि न फिटे १३.७६०.
 भेद फीटती ९.२९२,
 भेदु मोडे १८.१५७८,
 - वालिला १५.५२८,
 - सांडावा १०.२९५,
 - सांडी १०.२९३,
 भेदू जोडे १८.१५७८.
 भोक्सा काढिला ३.२४५,
 -से जांति १८.७८०.
 भोगा जचे १३.७०२.
 भोज नाचतसे ६.१२३,
 - वलवे १४.१९९,
 भोजें नाचतु १०.१५७,
 - नाचविजत असे ३.२४४.
 भ्रम माजविला १८.१८०,
 भ्रसु जाए १३.१९६.
 भ्रांति नारोपीं २.१४३,
 - सांडी २.८७,
 भ्रांती सांडिला २.६९,
 भ्रांतिं वेंढालिला ११.४०२.
 मडु फूटला ११.२९९.
 मतवाद खांचूं १३.१०४४.
 मति पीके ९.२५,
 - न फांके १३.६३७,
 मती वाहविलां १३.३१५,
 - वेचिलिया १३.७०,
 मतीसि नांगवे ११.२७.
 मंत्र वाहे १३.४४६.
 मत्सर वाहे १६.२३०.
 मन खिरडे १६.४१८,
 - जाये २.३१४,

- वाहे २.३३०, १६.३४७,
 मना आला ६.३३३,
 - आलें २.२६५,
 - पूरिजे १३.२५०,
 - ये, - नै ये, - नैये/मन पहा,
 मनीं उरिजे १.२२७,
 - धरिति २.२५०, ९.३३८,
 १७.५८,
 - धरिलें २.८८,
 - धरुनि ८.४५,
 - भाविलां ९.३५५,
 - मावले ९.१०३,
 - (नीं) वसे २.२५५,
 - वाडे ४.२०३,
 - वाहाती २.३२०,
 मनौनि उठी १३.२९८,
 - न वचे १३.५३६,
 - सांडावे २.३३१.
 मनौर पुरति ९.३.
 मरों बैसलां ११.३९६.
 मला सांसिनला ६.२५७,
 मले सांसिनले ९.४.
 महत्व फोकरावेया १७.१८७.
 महाशंखु आत्राटिला १.१४८.
 महिमा चढे १६.३८८.
 मागावे घेंति १७.४१,
 मागोवा घेंतू १८.१७०१.
 माघौता करितां ८.१९८.
 मांच बांधौनि १३.१२०,
 - चु बांधला ११.२९७,
 - चु बांधिजे १३.९४२.
 माजु धरिं १३.६४५,
 - मिरवी १४.१९८.
 मातु आंतुडे ११.५७६,
 - सांडिली १.१२०.
 माथां घेइजे ३.१७४,
 माथा तुकविला १८.२८८,
 - तुकिजे ११.१७,
 - तुकिला ९.५१८,
 - तुके ९.३०५,

माथा पावो ठेविति १३.११५०,
 माथा बुडे ६.४६७,
 - (थां) बैसो १६.४५६.
 मांदा मेलविताति ७.१०३.
 मान मोडिली ३.२४७,
 मानु करिति १२.२१३,
 - करनु १२.२०७,
 - होईल/मान (१) पहा.
 माप सुआवें ७.१५२,
 - सुये १६.८, १८.१०१९,
 मापें मविजे ६.३४९, १३.३३.
 मार्गा भजिजे १२.९६,
 मार्गी लागे १४.१५९,
 मार्गु सांडे १७.३९२.
 माल न घली ४.१५२,
 - घातली ९.५२९.
 मालें मागैन १४.३१.
 मीस पांतु १३.८१.
 मुख पाहिजे १.२२७,
 मुखेंसि(सिं) चावलजिजे ११.५८१.
 मुठी सुआवें १.७४,
 - सुवे १७.२८९.
 मुडा पालूविला ६.४८६.
 मुंडें छंचिति १३.२२.
 मुदी लावी १८.२७.
 मुद्रा सोडिली ११.१२१.
 मुष्टि कवलतां ३.२४२.
 मुसिं जाति १३.५७२.
 मुहूर्त्त करी १४.१४४.
 मूठी घसनि २.३११.
 मेघौडें विरे ६.४६६.
 मेचु होइजैल १८.२९९.
 मेरु होये १३.६१९.
 मेल पावे १७.५३.
 मत्र पडे १८.१७७३.
 मोट बांधली १७.३४५,
 - बल्ला ११.४८२.
 मोल वेचणें १७.३०५,
 मोला सरे १३.४७०.
 मोहर घरं १३.३१४,

-रे लावावें ३.१६९.
 मोहें कवलिला १.२००.
 मोहोर लावि(विं) ८.८१.
 मौन करनु २.८३.
 येकवला केला ११.५.
 रसने फावती १८.१६८१.
 रसु मांडला ९.२८.
 रा(रो)उनि घातली ११.६२३.
 राणिव जोडली ११.११,
 राणिवे बसे ६.४६४,
 राणीव फावली ११.२४७.
 रान रिगालें १५.४८०,
 - बलघले ११.६५४.
 राहाटि ठाकविली ९.१९७,
 - वाहे १३.१११८.
 रंखु डोलतु १५.३४४.
 रूप उठितसे १८.१३०६,
 - करावेया १४.३७,
 - दाउं १३.१६०,
 रूपा आणिला १८.१६६५/
 रूप पहा.
 रूपों सके १३.२७३.
 रेवा रेवले ७.८५.
 रोप थावलें ६.२५६.
 रोहो मांडी १८.६४९.
 लला दीधलेयां १८.७९९,
 ललां लालिलां ११.५७३,
 लले पालणें/ ललणें (२) पहा.
 लवंगा सुटे १७.१४८.
 लांकाण लागे १४.१५१.
 लांकुड पडे ८.२२५.
 लाग तोडिले १२.४९.
 लाहा केला ७.१८६.
 लिहिलें फेडीं ४.५१.
 लीपि पूसिली ३.२४९.
 लेख चढे १८.५६/ लेखणें पहा.
 लेणिं मिरवी १३.७०५,
 - लेइली असे १८.१४४०,
 लेणीं करीन १३.४१२,
 लेणें लेववि १६.२१.

लोण उतरिजे ९.३७७,
 - करिति १३.१०३९.
 लोथ बांधावी १०.२३९.
 लोवीझोंवी करं ११.५४१.
 वंगु फेडिला १३.४७२,
 - लावावा १०.२८९.
 वंठाउ पडे १३.७५१.
 वणिज करणें १८.९०९.
 वज्र पाडिजे ७.१४८.
 वर्मी न घलावें १६.१५०,
 - लागे १३.२६४,
 - विधिजे १६.१४९.
 वर जाले १४.३६०.
 वरैतु जाला १०.३०३.
 वलित धरिलें १३.५८२.
 वस्ती आला १४.३३५.
 वस्तु जाले ८.२४८.
 वख फेडिलें ८.६५.
 वाउर जालें ११.५३१.
 वाउ घे ६.४१५.
 वांकुलिया दावीति १७.९३
 /वांकुली पुढें पहा.
 वाचा पांगुलैली ९.५२२,
 - रडे १६.४१८,
 - वानिलां ९.३५५.
 वाजयां पूरिजतसे १३.६०.
 वांझ जाये १७.२५१.
 वाट जोडे १२.११२,
 - पांतां ६.४५१,
 - मोडली १३.८६८,
 - वाहवी ५.१२३,
 वाया निगति ८.२०६,
 - नीगे ७.४७,
 - न वचति ४.५९,
 - वाहाति ८.१८१,
 वाटिं लागलिया ११.४१५,
 वाटे जांतां १३.५९३,
 - पडिलें १८.३६७,
 - लाग ९.५११.
 वाड कीजो ११.१९.

वाढि मांडुले १८.१०७६.
 वाति लागे १७.१४१,
 - न वचतां चि (वचतां चि)
 १३.५८०.
 वापे निरोलले ६.४८७.
 वायाणी जांति १०.१४५.
 वायु चल्ला ११.३५२,
 वायू पडे १३.१९९.
 वारा वाजतु १५.३४४,
 - सूटला १६.३९३.
 वारी सारितसे १५.४२.
 वारेया वलवे १४.१५९.
 बालभ पडिलें ७.१६०.
 बालीप फेडिजे ६.२५.
 बाविं मवावा १२.६३,
 - सेलत ७.९८.
 वास पाए,
 वांस पाहे/वास-वास (३) पहा.
 वासिपु धरिं ११.३८२.
 वाहुटली पांजरली १४.२१६.
 विकणु आतें(ते) १८.५०१.
 विकारें फुजे १४.१५०.
 विंदाण लागे ६.३६५.
 विरुढि फूटे ८.२१.
 विवेकु घोडो १४.४०८.
 विश्वासु आंगवला ८.१४५.
 वीरं करिति १७.१०४,
 - घरं २.३५.
 वृत्ति करी १५.९५.
 वृद्धाप्य काढावें ११.५८८.
 वेखासें जांइल १३.७९७.
 वेगु जिरों(रो) १५.४२५.
 वेचिं पडे १५.५२२,
 वेचु करिति १६.३९६,
 वेचु होईल ३.२२४.
 वेक्ष देणें १८.८६०.
 वेढां रिगे १८.१३०२.
 वेधीं लावीति १३.९६३.
 वेल राखे १५.२३,
 वेळ फेडणें ४.१८२/वेल(१)पहा.

वेव्हारा होई १४.१६.
 वेसन तूटे ७.९.
 वो दे/ वो (२) पंहा.
 वोखती वाहे १३.८०५.
 वोझें फेडिलें १८.१४६०.
 वोडण सूयिजे १३.५४५.
 वोढि पडे १७.२६७.
 वोळखि पाहूं १३.३३८.
 वोसें आणावें १८.१७६६.
 वोहटा वाहिला ११.६७२.
 व्यक्ती आणीति १७.३६७.
 व्यथा उमटे १६.१५८.
 व्यस्थे पडे १०.९३.
 व्यालु लागे १.२५५.
 शरीर पडावें १६.३१६.
 श्रद्धा उभारी १८.१५१९.
 श्रवणेंद्रिया पीकलें ४.१.
 संदू घेउनि १४.२३०.
 संदेहो वाहांसी १४.३२४.
 सभा दाटे ७.९१.
 सरिपाडु घरं ११.५४१.
 सल चडतसे १०.२७०.
 साउल धरी १३.७५६.
 सांकड फेडूनियां ११.८७,
 सांकडी फेडितां १६.१९९.
 सांखल फीटे १६.४३५.
 सांज वीपे ९.७२.
 सिरियाणीं(णी) फेडिली
 १६.३९.
 सिवणि उतटे ६.२६६.
 सुकाल पाहल्ला ३.२६.
 सुयाण पाहलें ११.३३३.
 सृष्टि उमळती १५.१२५.
 सें वेईल ६.७.
 सेजार केलें ११.७६.
 सेजे आलें ६.२२२,
 - सांटे १७.१४८.
 सेल घेतली १०.११४,
 - दीघली ११.६३३.
 सेस भरिं ४.५२.

सेरा बोलिजे ३.५२.
 सोपु वचे ८.६.
 सोये धरिली १२.२२.
 सोसा मूकले १८.२५९,
 सोसु पडे ६.१३८.
 स्नेह उपनलें २.२६,
 - पांझरे १३.२६२,
 स्नेहो बांधे १८.७५२.
 स्वप्ना वेंधौनि १५.४६०,
 स्वप्नीं पडिजे ९.९४,
 स्वप्नें केलीं १४.४५.
 स्वरूपिं बैसे १५.३५१.
 हकरे पडत ७.७०.
 हाड रोविलें १६.३१३.
 हाता आलें ९.४६९,
 - चडे १३.४/ हात पहा.
 हाताइता होये १४.४८.
 हातां पायां आणिलें
 १३.३०८.
 हातु अवतरे १३.११४४,
 - आखुडे १८.१०७२,
 - गेला १.१९७,
 - चडे ६.३११/ हात पहा.
 हारि जाई(इ)जे १८.२२५.
 हांव(व) बांधति १.१७२,
 हांव(व) भांजे १७.१५,
 हावे भरे १६.८०,
 - वाउनि १६.३८५.
 हाहाकार उठिला १.१५८.
 हिचें घालिति १.१६३,
 - फूटावें २.२१९,
 - फोडावें ९.३५.
 हीवां जाले १.१३५.
 हृदय डहुल्लें ३.१४,
 हृदयीं सूनि ८.१२२.
 हुडा पानासिला १२.४८.
 हुरडा होतु ११.३१९.
 हेतु ठेउनि १८.१५११.
 होडा सांडित ६.५६.
 ह्याण्यें मागतील ३.९९.

परीशिष्ट ४

प्रत्ययांत नामें, विशेषणें इ०

(अ) -इक -ये

अनन्यगतिक ९०३३३.
आगलीक ४०४.
आदि-दीक / आदि(२)पहा.
आध्यात्मिक १६०१८८.
इहिक पहा,
ऐहिक ४०१५३.
कलिका / कलि (१) पहा.
कामिक ११०१६९.
क्षणिक / क्षण पहा.
ग्राहिक ६०२९२.
चिकित्सिका १३०२२५.
ज्वलीक ९०१०८.
तात्विक १८०१२७५.
त्रिमालिक ५०११३.
देशीक ११०६५४.
दैविक ११०५०६, १७०१६.
नास्तिक / नास्ति पहा.
निमित्तिक १८०५८५, नै-/
निमित्त पहा.
निरुपाधिक ९०१५६, १५०४१३.
नैसर्गिक / नैसर्ग पहा.
पथीक १८०१२९१.
परत्रीक ४०१५३,
पारत्रिक / पर (२) पहा.
पाशिक १४०१४७.
प्रासंगिक ६०४८.
वैसिक १३०४८४.
बोलिकें ९०३६६.
ब्रह्माग्निक ४०१२४ (१), योगा-
ग्रीक ४०१२३, साग्निक
४०१२४ (२).
मागीलकी ४०३५.
मानसीक १७०१९९.
रमणिक ११०१९४.
लौकिक १४०३४२.
विषइक ५०११५.
वेगलि-लीक / वेगला पुढें पहा.
शान्दीक १७०१९९.

संसारिक २०३५०, ३०८२.
सात्वि-त्वीक / सत्त्व पहा.
सोइ-ये-रिक १३०३५७, १७०९.
स्वाभाविक १७०६७, १८०८४८.
ग्राहकै ११०६४२.
चावटै ९०१६.
निसुगै ११०५४४.
पाइकै १७०२०४.
बहुचकै १८०५३६.
मौवाळै १४०२४५.
वाचाळै / वाचा पहा.
सेवकै / सेवणें पहा.

(आ) -ता

अक्षोभता २०३५६.
अगर्वता ४०१६५, ९०२२५.
अनित्यता ९०५०१.
अनेकता ९०६७.
असारता २०१३३.
अहंता / अहं पुढें पहा.
अहंममता ९०६१.
आढ्यता १३०२०५.
आरोग्यता १००१५४.
इदंता १५०२४२.
एकनिष्ठता २०११३, ७०१६८.
एकरूपता १८०१०२८.
ऐक्यता ३०३९.
कर्तव्यता ४०९३.
कामपूर्णता २०१८८.
क्षारता १७०३७२, १८०१२०२.
गुणता १४०२९६.
गुणातीतता १४०२८३.
तत्त्वता (क्रि. वि.) तत्त्व पुढें पहा.
तरंगता ९०१०२, १५०१०६.
तद्रूपता / तत् पहा.
तल्लीनता २०१७२, ६०३३१.
तारुण्यता १४०९१.
दक्ष्यता १८०१२८२.
दृष्टता १८०११५६(२).
धीरता १८०७६२.

नित्यता / नित्य पहा.
निरहंकारता १३०५३२.
निरासता ४०९२(२).
निरार्त्तता ३०४९.
निर्भयता १००८३(१).
निश्चलता १८०११६५.
निष्कर्मता ४०९२(१).
निष्कामता ३०१५४.
परतंत्रता ३०६०.
पवित्रता ४०६१, ४०१८०.
पुरुषता १५०४६३.
पूर्णता / पूर्ण पहा.
प्रकाश्यता १८०११५६(१).
प्रज्ञाकुशलता १५०१८४.
प्रसन्नता / प्रसन्न पहा.
ब्रह्मता / ब्रह्म (१) पहा.
भिन्नता १८०२९४.
मधुरता १०३६, ३०२०७.
मुक्तता १४०४८, १८०३९४.
मुमुक्षुता १८०१४३१.
येकवाक्यता १७०२६, १७०२७.
योग्यता / योग्य पहा.
लोळपता ११०४२६.
वागतृता १४०६३.
विकलता १०१९६.
विचित्रता १८०५३६.
विफलता १८०६३०.
विषमता १८०२३९.
व्याकुलता २०३६८.
व्यामोहता १५०१०१.
शोच्यता २०२१, १००१६६.
श्लाघ्यता १८०१६५.
सद्यता / दया पहा.
समता २०२९८, १००८३(२).
साकार्यता १४०२७३.
सामान्यता १८०१४८८.
सिद्धता १८०६४०.
सुरंगता १०३८.
सुरेखता १०३६.

सुमेव्यता १८-१४५६.
सुक्ष्मता १३-१६५.
स्थिरता १३-४८३, १७-२४९.
स्वभावता ३-३३, ४-१४७.
स्वतंत्रता ३-१११, ४-४५.

(इ)-त्व

अकृत्यत्व १६-४६३.
अक्रियत्व १५-३१८.
अक्रोधत्व १६-१२९.
अजत्व ४-४९, ४-५७, १०-७३.
अर्जुनत्व १७-३१.
अदंभित्व/ दंभ पहा.
अद्रोहत्व १६-२०२.
अद्वैतत्व १८-१४००.
अनित्यत्व १५-४०.
अनेकत्व ४-६७, ८-१६७.
अन्यथात्व १८-११०८.
अमरत्व ९-३१७, १८-१४६८.
अमानित्व १३-२०१,
१३-८४६, १८-१०६१.
अलंकारत्व १४-१२३.
अव्यक्तत्व ४-४४.
अव्ययत्व १५-११७.
असाधुत्व १७-३९३.
अहंकारत्व १४-९१.
आस्तिकत्व १८-८४७.
उत्तमत्व ९-२२२, ९-४५१.
उत्तीर्णत्व ८-१२९.
ऊर्ध्वत्व १५-७२.
एकत्व/ एक पहा.
एकार्थत्व १८-१२३३.
व्यौद्धत्व १६-३८९.
कनक-व १८-१६२८.
कमलत्व १४-१२३.
करणीयत्व १८-६९९.
कर्तृत्व-कर्तृत्व/ कर्तृत्व पहा.
कपू(पू) रत्व १३-८८९.
कर्मित्व १४-३३२.
कवित्व/ काव पहा.

कीर्त्तिमुखत्व १५-४९३.
कुमारत्व ४-१२१.
कृष्णत्व ११-६३५.
कौमारत्व २-१०९.
क्षणिकत्व/ क्षण पहा.
क्षमत्व ११-५५२.
क्षराक्षरत्व १५-५४१.
गुणातीतत्व १४-२९७.
गुरुत्व ९-४७, १७-३,
१७-४२७.
घटत्व ८-२५२.
चंद्रत्व १४-१९४.
छांदसत्व १७-९३.
जगत्व १४-१२२.
जीव-वित्व/ जिवणें पुढें पहा.
ज्ञातृत्व १६-१३९, १८-४६५.
ज्ञानित्व १४-३३१.
ज्ञेयत्व १५-२७५.
तोयत्व १८-१२०२.
त्रिगुणत्व १४-१३९.
दक्षत्व १८-८६१.
दयालुत्व १३-३०८.
दातृत्व १२-२४०.
दुर्भगत्व १८-१३८१.
द्रवत्व १८-१५८६, १८-१५९५.
दृश्यत्व, दृष्टत्व/ दृश्य पहा.
द्वैतत्व १७-३२९.
धनत्व १७-९४.
ध्येयत्व १८-१०२७.
नरत्व ७-३४.
नानात्व १३-१०११.
निर्मलत्व १३-४७३.
निश्चलत्व २-३४४.
नृसिंहत्व ९-४४६.
नैष्कर्म्यत्व ४-९८.
पंथत्व ४-५८, १३-११०७.
पटत्व १४-११९.
परत्व ११-१०४, १८-११३०.
पवित्रत्व १६-२८४.
पशुत्व ९-४३८.

पितृत्व ९-३५२.
पुरुष-व/ पुरुष (१) पहा.
पूर्ण-व १८-१०९९.
बालकत्व १८-४०४.
बुद्धित्व १४-९०.
ब्रह्मत्व/ ब्रह्म (१) पहा.
भिन्नत्व ६-४२.
भुजंगत्व १८-१४६९.
भूतत्व ९-३५४.
मनुष्यत्व/ मनुष्य पहा.
ममत्व ९-४६३, १०-१६,
१४-१४५.
महत्व पहा.
रसिकत्व १८-३४५ (१,२).
राशत्व १८-११३८.
लोहत्व ८-१९९, १८-१७५०.
लोहित्व १३-१०१२.
वक्तृत्व ९-२६, ९-२३७,
वगतृत्व १३-६३३.
वटत्व ९-४०६.
वनत्व १८-१०५९.
वस्तुत्व १४-२७४.
वन्धित्व १८-२१८.
विहितत्व १८-१८७.
शुचित्व/ शुचि पहा.
सजीवत्व १३-१४१.
समत्व २-२७३.
समविषमत्व ८-२५.
सर्पत्व ८-२४६.
सर्वादिकत्व १७-३६७.
साधुत्व १७-२१६.
सामान्यत्व ३-७३, ३-१९२.
सिंधुत्व १४-२९९.
सुचित्व १२-१७७.
सुवर्णत्व १८-१६२२.
स्नाव्यत्व १६-११७.
स्वैरत्व १४-२२८.

(ई) पण-णा-णें

अकृतेपण ५-७८.

अकृत्यपणाचे १८.७०६.
 अगाधपण २.२१७.
 अग्निपण ८.२२६.
 अज्ञानपण १५.२६.
 अडलेपणें ८.१२६.
 अदंभपण १३.२१६.
 अदलपण १३.९४४.
 अद्भुतपण ५.१६९.
 अद्वयपण १५.४०५.
 अधमपण १६.२४७.
 अधीनपण २.१११.
 अधोमुखपणेन १५.६३.
 अनन्यपणें १८.११७६.
 अनादिपणें १३.११०१,
 १५.३१८.
 अनारिसेपणें ६.४१,
 —सेपण ११.१३७.
 अनुभूतीपणें १८.१२११.
 अनुरूपपणें १८.१२९६.
 अनेकपणें ६.३९३.
 अपारपण—णें / अपार पहा.
 अमरपण ९.३२७, १५.५५०.
 अमूर्तपण ५.८१.
 अमृतपण १०.१७७.
 अयुक्तपण २.३४७.
 अजैनपण १८.१३०६.
 अरूपपणें १३.११०३.
 अलंकारपणें १८.५३९.
 अलक्षपणें १३.११०६.
 अवचितेपणें १३.५२६.
 असक्तपणें १६.२९८.
 असंतपण/ संत (२) पहा,
 —णें १७.३७९.
 असतेपण ८.३०, ८.१३६,
 १३.१९७.
 असिलेपण १५.१३९,
 —णें १८.१११०.
 आइतेपणें १८.१७२५.
 आघवेपणें ८.८६.
 आटलेपणातें ८.१७१.

आंतुवटपणें ३.२५४.
 आत्मेपणें १३.११०५.
 आधिनाधि-पणें १८.११८६,
 आधिलेपणें / आधि-थी पहा.
 आंधलेपण—णें ६.७३, ९.३०१.
 आपुलेपण ९.१७.
 आपैतेपणें १८.१६७७.
 आलेपणें १३.५८३.
 आवडलेपणें ७.२००.
 आश्चर्य (र्य) पणें ११.२९३.
 आसलपणें ७.१८९.
 इंद्रपण ९.३२५.
 इंद्रियपणें १८.३२७.
 उगेपण १८.७९,
 —णां १८.१३२८.
 —णिं १३.१९२.
 उग्रपण-णें/ उग्र पहा.
 उचंचललेपणें १८.१५६३.
 उजियडलेपणें ७.११४.
 उठिलेपणें १३.१२४.
 उगेपण/ उणा (१) पहा.
 उदकपणें १८.११६५.
 उदारपण १८.१४८३.
 उदासपण ९.४८७.
 उमेपण ८.६२.
 एकपण-णा-णें/ एक पहा.
 एकलेपण-णिचें / एकला पुढें पहा.
 एकाक्षरपणें १८.१५००.
 ऐक्यपण १८.९९९.
 ऐलपणातें १८.११३०.
 ऐहेवपणे(णें) १६.३७५.
 उन्हीलपणें १५.१९८.
 कठिनपण ६.१८७.
 कडवटपण-णीं,
 कडुवटपण, कडुवालेपण/कडू पहा.
 करितेपणांचा १८.४०९,
 कर्ते-त्ते-पण-णा-णें/कर्ता-र्त्ता पहा.
 कलाविदपण १.३७.
 काले-गोरेपण / काल(३) पहा.
 काष्ठापण ८.१९७.

कुटुं(डुं)बपणें १८.१०५९.
 कुंटेपणें १८.१६९२.
 कृत्यपणें १६.४६४.
 कृपाडुपण-णें / कृपा पहा.
 कृष्णपण ११.६३५.
 केलेपण १३.५२३.
 कांडलेपणें १८.४१३.
 कोवलेपणें १.२०२.
 क्षरपण १५.४६४.
 क्षीरसागरपणें १५.५३२.
 क्षोभलेपणें ६.२१५.
 खरेपण १३.४२३,
 —णें ११.२१२.
 खोकरपणें १५.४६७.
 गदलपणें १३.३२३.
 गंभीरपणें १.६१.
 गाढेपणें ५.१३१.
 गीतापणें / गीता पहा.
 गूढपण ९.३७.
 गोडपणें १३.३.
 गोरेपण १८.८८३/ काल(३)पहा.
 गोसांविपण-णें/गोसावी पुढें पहा.
 चांदपण १५.४७६.
 चित्तपण ६.३६७.
 चेइलेपणीं १५.२१६.
 चोखटपणा ९.४२७.
 चोखडेपणें १.९.
 चोखालपण १३.३६२.
 जगपण ८.१६९.
 जडपण ९.११५.
 जन्मलेपण १०.१३०.
 जाकलिलेपणें १८.१३१८.
 जाणवलेपण ८.१००.
 जालेपण ६.१४२,
 —णें ८.५४ / जाणें पहा.
 जियालेपण ९.४३२,
 —णें ११.४९९.
 जिवपणें १२.१६७,
 जीवपणा १८.७७३.
 शातेपण १८.४८८.

झांकवलपणें ३.२०९.
 ढीलेपण २.२८.
 तपियेपणां १७.२४१.
 तरंगपण ८.२४७.
 तरुणपण १३.५७४.
 तलौटेपण १३.१९४.
 तिखटपणें ११.४३४.
 तूझेपणें १८.१५४८.
 तूपण १२.९९.
 त्रिविधपणाचेनि १८.५२१.
 थारपण १७.२२९.
 थिनलेपण १४.३७५.
 थीरपणें ७.७७.
 थोरपण ९.३७६ / थोर पहा.
 दलवैपण १.११५.
 दाटपणें ११.५४७.
 दातेपणें १८.१६७.
 दासपणें १३.४३७.
 दासिपणाचेनि ३.२४३.
 दाहकपणें ११.४३३.
 दीक्षितपण १६.३८७.
 दीपपणें १३.८८८, १८.१६२९.
 दीवेपण ८.२१०.
 दुवाडपण-णां / दुवाड पुढें पहा.
 दूजेपण-णें / दुज पुढें पहा.
 दूधपणां ८.२००.
 दृश्यपणें १५.२७५.
 देखणेपण-णें ७.६१, १३.६९,
 देखिलेपण १८.११३५.
 देवपणाचि १८.१३६३.
 देहपणें / देह पहा.
 द्रवपण / द्रवणें पहा.
 द्रष्टेपण १८.११५१.
 धाकुटेपण ११.६४४.
 धायेपण ३.२३८.
 धालेपणें ६.९, १८.६६७.
 नवलपण ७.१७२.
 नवविधपण ६.२४३.
 नविकलेपणें १६.८३.
 नागरपणें / नगर पुढें पहा.

नास्तितपण १६.३१३.
 नाहिंपण-णें / नाहिं पुढें पहा.
 निखलपणें १३.१०२४.
 नित्यपणें १८.५८४.
 निदारपण १३.७९४.
 निन्नपणां १८.१८२.
 निमालेपणें १५.४३५.
 निराकारपण ८.१७८.
 निर्गुणपणें १३.११०२.
 निःशंकपणें ९.२०४.
 निश्चलपण ६.१५९.
 नीटपण ८.२५७.
 पन्हरेपण ८.३८.
 पराधीनपणें ३.५९.
 पवनपण ६.४६६.
 पाइकपण १८.१७७१.
 पाणीपणें १८.५१.
 पांतेपणें १८.९७०.
 पारिसेपण १०.१८५.
 पीतेपण १३.१९१.
 पुरतेपण ३.१६१.
 पूर्णपणें १५.४८७.
 पैलपण १४.३९२.
 प्रधानपणें १७.२१३.
 प्रियपणें १६.११९.
 फलाढ्यपणें १५.१९६.
 फांकलेपणें १४.१२३.
 फुडेपणें १३.१०३.
 बरवेपण-णीं-णें / बरव पहा.
 बलिकटपण-णें, बलियेपणें /
 बलि-ली (३) पहा.
 बहुवसपणें, बौहस-वस-पण-णें /
 बहुवस पुढें पहा.
 बापपण १८.७७६.
 बालपण-णीं-णें / बाल पुढें पहा.
 बीजपण ७.५५.
 बुडालें(लि)पण ९.४१५.
 बुद्धिमंतपणें ८.१९८.
 बैसलेपणें १३.६२२.
 बोधलेपणें १४.३१६.

बोलिकेपणा १३.३२१.
 ब्रह्मपण / ब्रह्म (१) पहा.
 भगवंतपण ११.४३८.
 भयासुरपण ११.३४७.
 भरलेपण १५.२५४.
 भिगुलवाणेपण ११.३४१.
 भिन्नपणें १५.३०२.
 भूखैलेपण ११.४२४.
 भेदलेपण-णें ८.४२, १८.६९२.
 भोगितेपण ५.१३०.
 भ्रमरपण १८.७१६.
 भ्रमलेपणें २.९८, ६.७४.
 मनपण ५.१५६, १३.३०१,
 १७.२३२ / मन पुढें पहा.
 महंतपण १६.३७६.
 माउलीपणें १८.१७४५.
 माझेपण ९.४५२.
 माणूसपण १०.७५.
 मातलेपण ११.३३६.
 मान्यपणें १३.१८५.
 मारकपणें ११.४५८.
 मीतूपण, मीपण-णें १८.१२१२ /
 मी-मी पहा.
 मूर्खपण-णें / मूर्ख पहा.
 मौपणें १६.१६६.
 यादवपणें ११.५४६.
 योग्यपण ६.३४३.
 रंकपर्णी १८.३२१,
 —णें १४.१५३.
 रवेपण १३.८९१.
 रसालपणा-णें / रस पहा.
 रागिठपणें ११.४४३.
 राधिपण १४.२५४.
 रायेपणें १४.२१८, १५.३०८.
 राहलेपण १८.४२१.
 रिणियेपण ८.१२९.
 रुचलेपणें १६.७९.
 रूखपण ९.२९०.
 रूढपण १.३६.
 रूपेपणा १५.५१७.

लाठेपण-णें २०९, २०२१०.
 लेंकुवणें ११३५.
 लेणेपण १५५२८.
 लोकपणें १८१२७७.
 लोभलेपणें १७२३२.
 वल्लपण १८५४१, -णें १३९५.
 वहिलेपणें / वहिला पुढें पहा.
 वाचालपणें ३१९२.
 वाडपण-णें / वाड पहा.
 वाणिपणें १३५०५.
 वाणेपण १८५९१.
 वारेपण ७१११.
 विजयपण २२२७, -येपण १२४.
 विश्वपण / विश्व पहा.
 वृक्षपण ८१६७.
 वेगलेपण-लालेपणें / वेगला पुढें पहा.
 वेचकपणें १५१२१.
 वेद्यवेदकपणें १८४१५.
 वेल्हालपणें / वेल्हाल पहा.
 व्यापकपण-णें / व्यापणें पहा.
 शक्तिपण ६३०१.
 शुचिपण १३४८२.
 शून्यपणें १३११०४.
 श्रोतेपण १५६९.
 सकणवपणें २२०६.
 सचाडपण ११९२.
 संजयपण १८१५८४.
 सदमुखपण ११३३४.
 संपलेपणें १८३४.
 सपूरपण ८१५.
 संभावितपणा १३१८४.
 सरित्तेपण २२७२, -णें ११६५.
 सरूपपण १८१२०१.
 सर्पपण ९७२.
 सर्वज्ञपणें १७१४.
 सर्वपणें / सर्व पुढें पहा.
 साकारपण ४४७, १३९८७.
 सांघातीपणें १८१४५१.
 साचपण ९१०९, १८१२२८.

साजेपणें १३१७८, १५९५.
 सारिखेपणें ४८५.
 सार्थकपण १०१५५.
 सालिपणें १८१२८०.
 सावधपणें १४१४१.
 सिनानेपण १५५१९.
 सिपीपण १५२७८.
 सिहाणेपण २०९३, -णें १०३३.
 सुखपणें ८२६३.
 सुरसपणें १७१५८.
 सृष्टिपणा ९१०७.
 सेवकपण १११६६, -णें १६२१.
 सोइरेपणें ९४६३.
 सोनेपण ९७६, १४१२३.
 स्तब्धपणें १८६६८.
 स्नेहालपणें ११५६९.
 हल्लवारपण १५७, ६२६.
 हिरवेपण १८७८७.
 हेतुकपणें २२२४, २२५२.
 ह्यांतारपणें १३७८६.

(उ) मई-य-यो

आनंदमय १३११४७.
 उदकमय २२६२.
 गुणमई १३९८१.
 -य १६२०९.
 तंतुमय १८३५८.
 मायामय २१०५, ७९३.
 मूर्त्तिमय / मूर्ति पुढें पहा.
 मुन्मयो १४११९.
 मोक्षमय १५२४.
 रजोमय १७७१.
 रसमय १८१५८६.
 विश्वरूपमय ११११६.

(ऊ) मत-मंत

गतिमंत १०२३१.
 प्रकृतिमंत ३५८, ३१९१.
 बुद्धिमंत,
 -पणें / बुद्धि पुढें पहा,

बुद्धिमतीं ७४४.
 मूर्ति-र्त्ति-मंत / मूर्ति पुढें पहा.
 युगुतिमंत ६३५५.
 श्रीमंत / श्री पहा.
 हेतुमंत १३७०.

(ए) वंत

अंतवंत, / अंत (१) पहा.
 आदिवंत ६४४७.
 कलावंत १८१६६६.
 कृपावंत / कृपा पहा.
 देहवंत १२७३, १४१५४.
 धनवंत १०२०५.
 नाशवंत / नाशणें पहा.
 बुद्धिवंत १३५८७.
 भगवंत ६३८.
 मतिवंत १३४१.
 मूर्त्तिवंत / मूर्ति पुढें पहा.
 विवेकवंत १०१४.
 रश्मिवंत १०२०२.
 वेगवंत १३३०७.
 संपत्तिवंत १६२६९, १६४२०.
 हिमवंत / हिम पुढें पहा.
 हेमवंत १३३४६.

(ऐ) प्रत्ययांत इतर कांहीं शब्द

धांधा १८४००, १८१२८१.
 धोदा-धा ११०११९, ११५९४.
 बगा / बग-गा पहा.
 बांधा / बांधणें पहा.
 नवलाई ११२९४,
 नवलाउ / नवल पहा,
 नवाई / नवा पुढें पहा.
 शिष्टाई ११५३५.
 उखितें ११५६७.
 राइतें १७१४६.
 रिणायित १७३०३.
 कोरिव १२५५.
 गालिव १५७७.

वेडिव १३.१९०.
 सोलि-लीं-व/सोलणें पहा.
 गाणि-णी-व १८.१७१६,
 १८.१७२०.
 भाटि-टीं-व/भाट (१) पहा.
 चांचोड पहा.
 नावोड १८.३०७.
 तोंडौता १३.१५.
 घडौता ११.७१.
 मागौ-घौ-त/मागुत व माघुत पहा.
 वरीत ६.५५.
 चवक ११.३३४.
 बचका पहा.
 उपखा ९.११४.
 बुडुखा १३.२१८.
 फलकट २.१३०.
 बलिकट/बलि पुढें पहा.
 घराटा-टी पहा.
 थेंबटा/थेंब पहा.
 दि-दीवया पहा.
 उभाट १३.४६.
 उसिटें/उसिटणें पहा.
 कोंघाट ११.२४६.
 खुजट ११.२७३.
 चोखट ६.१७१.
 ति-तीखट ११.४५८,
 १७.१४२.
 दासट/दास (२) पहा.
 बासट पहा.
 बोभाट १८.७३१.
 झांटी ११.२०१.
 राहाटी/राहटणें पुढें पहा.
 उमेठा १८.१५८८.
 कुरुठा ५.१२.
 रागीठ/राग (१) पहा.
 वसैठा ५.१२.
 आगिठी १८.६८१.
 आंघड १८.२४३.
 उमड ११.३०८.
 जुंवाड ११.३५८.

भडाड ११.२९९.
 भाउंढ ८.२६१.
 कुरौडि-डी/कुरवडी पहा.
 बागडी पहा.
 राखौडी ११.३५१.
 थोरांडें १५.१६७.
 नाकाडें १३.५६१, १३.७०४.
 बिगडें १३.३७८.
 मेहुडें १४.१७३.
 सालडें १५.२६.
 सिंहाडे ११.३३९.
 वोडण ११.३४५.
 टेडणी १३.५०४.
 बाइणी-बायणी पहा.
 राबणी १४.२०४.
 लावणी १६.६२.
 सुअणी ११.४१९.
 गुणिया ११.८४.
 दंदिया १३.५००.
 दुखिया ५.१२१.
 योगिया/योगी पहा.
 रिणिया/रिण पहा.
 रोगिया ११.४२३.
 सुखिया/सुख पहा.
 हटिया ३.२६१.
 ह्वाणिया-ये/ह्वाणणें पहा.
 सखर १३.१०४७.
 कोठार ९.३१८.
 गोडिर/गोड पुढें पहा.
 घठार १६.३९३.
 चाचर १८.१५८८.
 जिन्हार पहा.
 तण्हार ३.२१८.
 दातार ११.५३५.
 पाठार ६.५८.
 पैसार पहा.
 माजिर/माजणें पहा.
 सोपार पहा.
 होणियेर ११.३९७.
 ह्वाणियारे/ह्वाणणें पहा.

उवारा ११.६१७.
 फुल्लौरा ९.२७, १०.११.
 मनौरे ९.३.
 धुवारी १७.१४५.
 फरारी १८.२४९.
 फाउरी १३.१०५.
 कीडर ११.५४.
 दाशिर १८.१३९४.
 पा-पां-खिर/पाख पुढें पहा.
 लेंक-कु-रं/लेंक पुढें पहा.
 हातिर ९.४३८, १३.६९७.
 आगल पहा.
 इसाल पहा.
 उगल/उग पहा.
 खलाल ११.४७८.
 झलाल पहा.
 टवाल १३.८०९.
 दिसाल पहा.
 दादुला पहा.
 धसाल १०.२९६, ११.५९९.
 पायल पहा.
 नव्हालि-ली पहा.
 माउली पहा.
 खडुलें ११.५५०.
 झावलें ८.२२७.
 ठेंकुलें १८.१७६२.
 डगलें १७.१२६.
 धाकुले १.१८३.
 बिंदुलें/बिंदु पुढें पहा.
 वांझीलें १०.३०८.
 सानुले १३.२४८.
 बरच पहा.
 हवाव ६.१३२, ७.२०४
 उल्लावा/उल्लणें पहा.
 कणवा १७.३२९.
 चढावा ११.३८३.
 तडवा १३.५६.
 तलवा ६.२३२.
 दीठिवा ९.४.
 फावा १७.३१४.

मेलावा/मेला पहा.
यावा १८.१६९, १८.३४४.
वाधावा १८.८९९.
सोहावा १८.३३८.
हेलावा पहा.
कुलैवा ८.२६८.
हाथि-थै-वा ९.१३, १६.२३.
ठाणवी-णौरी पहा.
धडसा १०.३०४.
भडसा पहा.
एक-का-वट २.१३०, ६.२२०,
१६.१४.
ॐलिबटा पहा.
कडुवट १८.१८४.
घण-न-वट २.१३०, ७.५४.
धु-बो-वट/ धुणें पहा.
सुवट ७.५४.

दारवठा ४.१६४, १८.१४९८.
वरवंट ६.१७१.
वालुवंट ५.१०६.
धवड ३.२३७.
बिंबड ९.५२८.
गावढें/ गाॐ पुढें पहा.
चडकण १७.४१५.
अग्रवण १५.१५७.
नागवण १८.३७०, १८.४६१.
पेटवण ४.१३३.
रांधवण १३.५६१.
आहाचवाणा ८.९४.
वाहातवणां ७.१२६.
कोडिसवाणी-णें ११.६४३,
१८.१४४०.
पाए-ये-वणी/ पाए पुढें पहा.
पाखालणि १३.१०७०,

१८.६४८.
बुझावणी ११.६६२.
माहेवणी १६.१४३.
मेलवणी १७.१७८.
सांजवणि-णी पहा.
अ-आ-वेंगवाणें ८.९०,
१५.४१४,
अव्यंगवाणें १७.३७७.
मिगुलवाणा पहा.
लाजि-जी-खाणें/ लाजणें पहा.
कृषीवल १३.२०६.
पाणिवलें ६.४६९.
पेंडवला १३.६९४.
निदसुरा-रें/ निदणें पहा.
भयासुर/ भय पहा.
भासुर १.१३३.

परिशिष्ट ५

(१) कांहीं निवडक ओव्यांतील शब्दांची पुनरुक्ति

अ

अग्नी आणि पोलिजे २.३३६.
ब्रह्माग्निक सामिक ४.१२४.
अमृताची चवि अमृता चि सारिखी ४.१८१.
भूतांचेनि अनेकपणें अनेकु नोहे ६.३९३.
जें अमृति(ति) हिं रिगौनि मरावें। सुखें अमृत
होउनि कां नसावें। अमृतामाझि ॥ ७.१४९.
अव्यक्ताचें होये व्यक्त विश्व ८.१५८.
मरतिये जीवाकारीं अमर जें आहे ८.१७६.
अग्नी माझि आलें इंधन चि अग्नि जालें ८.१९७.
जो विष अमृतें ओलखे। तो अमृत काइ सांझें
शके। ८.२३९.
आघवां अवकाशिं जैसैं। अवकाशु होउनि आकाश
असे। ११.५२७.
भावांचें अवतरण। अवतरवीति खुण। १३.४.
अद्वैत दावाचें बोलें द्वैत चि कीजे १३.८८३.
हा तो असतु चि आहे। १३.१०१८.

असतु चि असे सर्वत्र ईशु १३.१०७१.
अभ्र घांचे अंबरीं। अंबर उगें ॥ १३.१०७५.
अवेवी अवेवीया। आछादिजे किं तेया। तें चि
रूप ॥ १४.१२४.
असंत चि असिजे जणें १५.१३२.
सलिलिं असत चि असे १५.४५५.
अमृत चि होउनि मिलणें अमृतिं जेविं १५.५३२.
कायि द्विजु अंत्यजुघृष्टी। अंत्यजु नोहे ॥ १७.५१.
अन्याॐ गा अन्याइं हेतु जाणावा १८.३७४.
हे चि होउनि अर्थना। मी चि माझां अर्थीं अर्जुना।
करुनि अर्थोभिधाना। आणी(णीं) मातें ॥
१८.१११४.
अनुभवु ही वेडावला। अनुभूतीपणें ॥ १८.१२११.
अनुभूतीं अनुभवे। अनुभव जेया ॥ १८.१३१२.

आ

आपणपेंयां आपण ह्मणे १.१७८.
आपण आह्माणां नोहिजे आपणपेंयां २.१९६.

जे ऐसेन सुखें मातले । आपणपां चि आपण गुंतले ।

५.१३६.

आपण चि आपणपेया घातु कीजतसे ६.७०.

आपणपेयां आपण चि रिपु ६.८०.

घटाकाशु...आकाशा ६.८३.

आपणपां आपण असे अखंडीत ६.१०५,

१७.३७८.

आंगातें आंग करी ६.१९०.

आपणपेयांतें आपण देखे ६.३६६.

आपणपां आपण सुरे । आकाश ही ॥ ६.४६६.

आघवें चि आघवेपणें देखत असे ८.८६.

आर्षी आपु मिलावेया ८.९२.

आपुलियांतें आपुलिये कडे आर्षी ८.१३२.

जैसीं आटलेयां स्वरूपें । आटलेपणातें खोटी ह्यणिपे ।

८.१७१.

आटतिये अलंकारीं नाटतें कनक आहे ८.१७६.

आकारा आलेयां जेयाचें निराकारपण न वचे

८.१७८.

मज आकारशून्या आकार । ९.१५६.

आनानें नावें आनानी वृत्ती । ९.२५१.

जैसैं आंगिचेनि सौंदर्यपणें । लेणेयांसि आंगचि होये लेणें । १०.४३.

तरि गतायुषा जोडलें । आयुष्य जैसैं ॥ १३.३७९.

आकाश लयाकाशीं नेईन १३.४३४.

नाइकणें पावे तंव आइकौनि घाली आघवें १३.५७६.

आकड जेणें आकारे । १३.९२६.

आघवा चि आभासु । आभासे जेणें ॥ १३.९२८.

तेया आवरी अनावरातें १३.९९२.

अन(ना)र्त्ताची आर्त्ति १३.९९५.

निराकाराचा आकार .१३.९९७.

आलंगितेन विण अलंगी । १५.८५.

आपण चि आपणेयातें । पाहिजे जें अद्वैतें ॥

१५.२४४.

आत्मा आत्मेयाचे ठांइ १५.३४९.

आपें आपु देखौनि देखि १५.३९२.

जो भोगिजतु असे आनंदु । आनंदें चि ॥

१५.५१३.

आपणपें चि आपणेयां प्रकाशितुसे १५.५२३.

आपणपां निवाडु आपणपां चि १६.१३७.

आश्रयो आकाशा आकाश चि १७.४००.

आरिसा आरिसेया पाहांतेया । १८.२७२.

आगी आगि लागलेयां कांहीं पोले १८.४४८.

आपण चि कां आपणेयां उरिजे १८.११०४.

आर्त्ताचां ठांइ आर्त्ति होउनि पाहीं १८.१११२.

कां आरिसेयासि आरिसा । उट्टुनि दाविला जैसा

१८.११३३.

आकाश जें नव्हे तें आकाश काइ जाणावें

१८.११३९.

आकाश हें आकाशें दाटलें न ढले १८.११५९.

अद्वय आपणां आपलेया जाणति जे ज्ञप्ति ते ईश्वर

१८.११९८.

चेइलेयां एकपण दीसे आपणेयां आपण १८.१२००.

सरूपपण सुवर्णी । आटौनि होये आटणी । घनाकाराची

ही ॥ १८.१२०१.

आनंदु घेपे आनंदें । १८.१२०९.

जेयाचिया आशा आश तूटे । १८.१५५४.

इ-ई

जो ईशितव्यें विण ईशु । १५.५१२.

उ-ऊ

जरि उदकें उदकीं बुडीजे । २.३३६.

उदकीं जाली बाबुली उदकातें चि झांकोली ७.५९.

उभेयां उभेपण नाहिं जेयाचें । ८.६२.

मनोरथाचिया उतरडी । उतरी रची ॥ १३.११४.

उदक होउनि उदकिं रसु जैसा १३.८८८.

चांदु कां उदकिं उदकातीतु १५.३१६.

विश्व उठवित चि उठी । १५.४८१.

कां ऊंसाचें कांडें ऊंसा । वाढी हेतू ॥ १८.३६१.

काहिं चि नुरौनि उरे । जें कां हिं (कांहीं) गा ॥

१८.९९९.

कल्यांति उदक उदकें । रुंधलेयां वाहो ठाके ।

१८.११६०.

नुठिं ह्यणसि हा घांघा उठिविजसी १८.१२८१.

ए-ऐ

एकीं कल्पलें अनेकत्व ४.६७.

ऐक्यभावं ऐक्यातें पावलील ४.११७.

भूतें आग्रविं. चि. होति । एकाचि एकिं आहाति ।

१३.१०५२.

ऐक्याचें ऐक्यपण सरे । जेथ अद्वयकणु हीं विरे ।
१८.९९९.

क

जैसें काष्ठें काष्ठ मथिं(थि)जे । तेथ वन्हि एकु उपजे ।
तेणें काष्ठजात जालिजे । १.२४२.

अक्रियता चि करणें । ४.५७.

मुक्तु तो सकर्मु चि कर्मरहितु ४.११३.

आणि करिताति जें न करावें । वेदु ह्मणे ॥ ७.१०१.

जें कृष्णाचेयां होयजे आपण । कृष्णु होये आपुलें
अंतष्करण । ८.९.

तो कल्पादि जन्मां नांगवे । आणि कल्पांतीं मरणा
नापलवे । ८.२५६.

जैसे जलाचे कळोल । आणि कळोलीं आथि जल ।
९.२८६.

जे माझेनि कामें सकाम । ९.३५९.

मी कवणु केतुला । कवणाचा कै जन्मला । १०.६६.

तैसें मातें विश्वि कथित । कथितेनें(न) तोखें कथू
विसरत । १०.११२.

कळोलतें कळोलें ग्रसितसें(से) ऐसें केले
१३.८८१.

कपू(पू)रत्वे कापुरीं । सौरभ्य असे जिया परीं ।
१३.८८९.

क्रियेसि कर्तेपण । जेयाचेनि ॥ १३.९२५.

निकण वाढे कर्णेंसि कोंडा १३.९५५.

जैसा वन्हि काष्ठी भरे । तें दीसे काष्ठाकरें । १४.१९३.

नां प्रवर्त्तलेनि कर्म । कर्मित्व तेया कां गमे । १४.३३२.

तैसा कर्मा अतिसो आहे । निष्कर्मा लागि ॥
१८.१५३.

आंतुलें करणें कर्त्ता कर्त्तव्या घे उमाणें १८.४९७.

अप्रातें शोचावें काहिं कामावेया कामावें १८.१०९०.

कां जलौनि काष्ठें काष्ठ । वन्ही चि होए ॥ १८.११०२.

तैसें कर्म सियां कीजे । तें करणें कैचें ॥ १८.११७०.

तें हांत चि आहे । जें करावें भाष जाए । ऐसें

न करणें चि होए । तेयाचें केले ॥ १८.११७१.

कोण कोणां पाहांतसे । जाणवे ना ॥ १८.१५८०.

कोणु कोणा अर्थिकु । कोणु जाणे ॥ १८.१५८१.

क्ष

आणि देवाचेनि क्षमवें क्षमा । आधार जाली आहे
भूतग्रामां । ११.५५२.

क्षीराब्धि कां जैसा । क्षीराचा चि ॥ ११.६७९.

क्षीराचिये दशे घुत चि क्षीराकारें असे परि क्षीर
चि नव्हे १३.८९७.

क्षीरसागरा परगुणें । किजे क्षीरसागरपणें । १५.५३२.

ख

खांतखांतां तोडें खांखातें ठेलीं ११.४२७.

खलालांचेयां लगवणि । फेडौनि खलालांचेयां भाणिं ।
१५.३५४.

सींहु प्रतिविंत्र पांतां खोभे । खोभला समारंभे । घली
तेथ ॥ १५.४५४.

ग

गुणा सगुणपणाचें बीक । बहुवस एथें ॥ १.३८.

सगुणु परि गुणातीतु । ४.११३.

गगनीं गगन लया जाये । ६.३१०.

जे सकलां गतींसि गति । ६.४६८.

गगनीं उपजे आभाळ परि तेथ गगन नाहिं
केवल ७.५६.

परि पवनु हालौनि पाहिजे । तरि गगना हिं
वेगला देखिजे । एन्हविं गगन तों(तो) हें साहाजें ।
असे जैसें ॥ ७.११२.

जैसा मडु गगना भरोनि । गगनीं चि आथि ॥ ८.५९.

घनजात आटे गगनिचां गगनीं ९.१०१.

परि ग्रसितें ग्रासा वेगलें । असे काह ॥ १३.८८१.

जें गुण नोहे कहिं । गुणा तेया पाडु नाहिं ।
१३.९०१.

निर्गुणें गुणातें भोगणें १३.९०६.

ह्मणौनि गुणाचा संगु । अथवा गुणभोगु । हा निर्गुणि
लागु । बोलों चि न ये ॥ १३.९०७.

गुणिं गुणां परीतें जें आपणपें असे आइतें १४.२९०.

ग्रासातें हिं ग्रसुनि पुरता । १५.५१६.

गगन जैसें आलंगना । गगनाचेया ॥ १५.५३१.

गुणां गुणियां धरावी सरोभरी १८.१९.

गोरेया आंगा जैसें गोरेपण १८.८८३.

आत्मज्ञान मज गोण्याचें हि गुपित धन १८.१३१७.

घटाचेनि नासें गगन चि गगनीं असे १८.१३९०.

गातां गाऊं ह्मणे तें गाणिवे होये नेणें १८.१७१६.

घ

मनाची घडी घडे । हृदयामाझि ॥ ६.१८८.

घंटानादु लयस्थु घंटे चि होये ८.९५.
आधि घरमेलावा । हाणौनि वाहिवां । घरीं वाहे ॥
१३.३७.
घरिचीं चि राहाटति घरीं । घर काहिं न करी ।
१३.१०७५.
घटभंगीं घटाभासें । आकाश जेवि ॥ १४.५४.
व्योम घटें आवरे । तें घटाकाश ॥ १४.१९३.

च

न चिंतावें तें चितिसि । २.१०१.
ऐसा चिन्हि चिन्हतु । ३.७४.
तो चालिला संगें न चले । ४.५८.
न चलतां सूर्या चालणें ४.९८.
चाड चि निचाडां करी । ६.१३५.
निश्चलपण चालणें एथिचें ६.१५९.
चंद्रिका ते ठेली चंद्रां चि आहे ८.१३६.
नचलतेनि रवी लोकु चले ८.१८५.
चंद्रकांतु द्रवता होये ते हातवटी चंद्रिं आहे ९.२९.
लोह चाले तरि चालो कां । कोणु सीणु भ्रामका ।
९.११५.
चंद्रें चंद्रें(द्र)मेयांसि खेंव दीधलें १०.१०७.
जरि चिंतूं हाणों आघवें । तरि चितणें न घडे ॥
१०.१७१.
चाराचारी (चारा चारी) चांचु वेन्हीं । १३.४००.
चंद्रिका ते उगी चंद्रिं जेविं १५.३५४.
हारतला चंदु जैसा । चांदिणे ॥ १७.४२१.
चंदु चंद्रिका धवलिला । १८.८५०.
चंदनाची द्रुति जैसी । चंदनीं असे आपैसी ।
१८.११४४.
चित्त चैयत्यागें मातें चि भजे १८.१२६१.
चइत्य जातें सांडिलें चित्त माझां ठाईं जडलें
१८.१२६२.

ज

जैसें जलीं जलें न सिंपे । पद्मपत्र ॥ ३.७१.
माझें अजत्व जन्मणें । ४.५७.
जैसें न सिंपे जलिं जलें । पद्मपत्र ॥ ५.५०.
जगाचां जिविं आहे । परि कव्हुणांचा कहिं नोहे ।
जग चि होये जाये । तो शुद्धि ही नेणे ॥ ५.७९.
जैसा जनामाजि खेचरु । असतु चि जना नव्हे
गोचरु । ५.९८.

पवनाचेनि मेले जलिं जल चि लोले ५.९९.
जलातें जलचर सांडितु केवि ५.१२१.
जल जैसें जलीं वेगलें न दिसे ५.१३२.
जलों सरलेयां माया जालितें हीं जलें(ले) ८.५७.
जो जीवांचा जीवाला । विश्वाचेया ॥ ८.२६७.
आमचिये जीविचें पडो तूझां जीविं ९.३७.
जाणणें चि जाणणेयां आड रिगौनि ठाके ९.१४४.
जैसें आपुलेया जाणिजसि जाणिवा । १०.१५९.
जिया जाणितलेया चि सार्ठां आघवें जाणितलें होये
१०.१८९.
तैसा नुभगे जीवा । जिवपणें जो ॥ १२.१६७.
जिवें जीवो माझें(झे)नि तो १२.१७०.
जन्में चि जन्म निवारी । १३.५५१.
आणि जाणितलेया वरीतें । जाणणें नाहिं जेथें ।
जें जाणणें चि तन्मयते । आणी जेयाचें ॥
१३.८६२.

जीवधर्महीनु जीवांसि अभिन्नु १३.१०६१.
जलिं जलें न सिंपे । सूर्यु जैसा ॥ १३.१०८८.
जालेनि जगें मी झांके । तरि जगत्वे कोणु फांके ।
१४.१२२.
वन्दि काष्ट जालौनियां स्वयें जलें(ले) १५.४९३.
जाणणेन विण उरलें जाणतें जें १५.४९४.
मौढ्याचेनि जीवें जियाला जो १८.३८७.
न जाणतां न जाणणें । जाणवें उरे ॥ १८.५३०.
जिज्ञासु पुढां वीरेषा । हे चि होउन जिज्ञासा ।
मी जिज्ञासु ऐमा । दाखविला ॥ १८.१११३.
इया बोधा जाणणें तें ही मीं चि जाणें १८.११९४.
हें जाणौनि जाणणें जेथ । अनुभविं रिगे ॥ १८.११९९.
जाणिवे नेणिव नेणौनि । जाणिजे तो ॥ १८.१२०८.

झ

ज्ञानें ज्ञेय गमिजे । तो ज्ञानयजु ॥ ४.१४०.
हे ज्ञानिची पवित्रता । ज्ञानीचि आधि ॥ ४.१८०.
ज्ञान तें चि आंधारें ज्ञानासि करिति ९.१७०.
तें अज्ञान ज्ञानिं बुडालेयां । ज्ञानें कीर्त्तिमुखत्व केलेयां ।
१५.४९३.
सात्त्विकज्ञान चोखडें । जेयाचां उदईं ज्ञेय बुडे ।
ज्ञातेनसिं ॥ १८.५२६.

झ

झाडिलिं कोलें झाडी । १३.५८४.

ठ

भेल्यां जेया ठाया ठाउ चि होइजे ८.१९४.
ठकासि ठक मांडलें । ११.१९१.
जीउ जाउ परि नुमसे । ठेविला ठाउ ॥ १३.२०२.

ड

ज्ञानाचां डोलां डोलसां । माझि डोलसु तो वीरेशा ।
१३.१०६२.

त

मग तत्वता तत्व उरलें । ज्ञानियासि ॥ २.१३१.
ते तरले चि न तरति । विषयसिंधु ॥ २.३४८.
त्यजितां कर्म न त्यजे ३.५२.
जे पवित्रता तीर्थासि । तीर्थरूप ॥ ४.६१.
जें महातेजाचें तेज । ६.३२३.
तापसांचा आद्य । तपोनाथु ॥ ६.४७७.
मासि तूंकितां तूका तूटि नाहिं ९.४४५.
तेया ही तोंडें परि तोंडीं ११.३५१.
ताहाना ताहान चि पियावी । १२.६३.
तोंडेंसि तोंडा न पडे । १३.१८.
तेजाचा तेजौनि निगाला । परि तेजीं असे लागला ।
१४.३८१.

जें तेज तेजासि सांपडलें । १५.५१४.
कनका तूका तूकाचा नाथु । १६.१०६.
ऐसेनि कर्में त्यजिलीं त्यजीति सर्वथा १८.२१५.
तांथुवाचा ताणा तांथु घालितां वोडरणा १८.३५८.
तारुण्य कां तरुणांगी । १८.११४१.
नाना लवण तोय होए । मग क्षारता तोयत्वे राहे ।
१८.१२०२.

तृण तृणें बांधलें । १८.१२९७.
मग ताकौनियां काढिलें । लोणिं ताकिं माघीतें घातलें ।
परि नेघपे चि काहिं केलें । ताकें जेवि ॥ १८.१३९७.

द

दिहा चि दीनु थोंकला । १.१५८.
देहिचा देहा नांकले । ४.५८.
दुःखियां दुःख चि जिह्वार ५.१२१.
जें दिठी हीं न पविजे । तें दिठीविण देखिजे । ६.३३.
जें दीवेयाचें दीवेपण झांके । ८.२१०.
देहांतिचे नि विषमवातें देह आंतुबाहिरि श्लेष्मु आते
८.२११.

४१

दोरी सर्पत्व वाओ दोराचिया कडौनि ८.२४६.
दृष्ट चि मुखपणें जेयासि अदृष्टाचे(चें) बैसणें
८.२६३.
दीपें दीपु लाविजे तेथ चि आदिल कोणु हें नेणिजे
९.४२४.

रानीं दुःखिया दुःखियें भेटलें । ९.४३०.
तेवि देखिलेयां जें देखवलें । विश्व सकल ॥ १०.१९०.
दिशा विदिशा समाकुल दिशाचक्र ११.३१०.
ते हे दशा देख । देखणेयां(या) ॥ १३.४९८.
अद्वैत दावावें बोलें द्वैत चि कीजे १३.८८३.
दीपपणें दीपकीं । तेज जैसें ॥ १३.८८८.
द्वैत जेथ नुरे । अद्वय जें ॥ १३.११३६.
देहीं देहा जोगे । होती चि ना ॥ १४.५०.
दूधीं जैसी साये । दूधा चि तव ॥ १४.७३.
दिसतेन विण दिसतें । अद्वय जें ॥ १५.७५.
देहराजु ने देहा । पासौनु घाला ॥ १५.३३५.
देखिजे देहाचा धर्म देहिं । १५.३४९.
अद्वैत होउनि तैसें । द्वैतें घेपें(पे) ॥ १५.४५५.
दसी दीपा संगें दीपू चि होए १७.१९.
अद्वैतु द्वैतत्वं(त्वे) भेटावा १७.३२९.
देहादिकिं कारणिं देहादिहेतु मिलणीं १८.३६४.
देहीं जो असे विदेहदृष्टी १८.४३२.
कां दीपा संगें दीपाकार । होये तंतु ॥ १८.९७९.
तें देखणेयां(या) दृश्य लोटी । देखतें चि दावी ॥
१८.११४९.

आरिसेया आदी जैसें । देखतें चि मुख वीसे ।
तेया तें देखणें तैसें । मेलवी द्रष्टें ॥ १८.११५०.
दृश्य जाउनियां दृष्टें । द्रष्टेयासी चि जें भेटे ।
तैं एकलेपण न घटे । द्रष्टेपण हि ॥ १८.११५१.
तैसा मी होउनि देखतें । तो घेऊं जाये दृश्यातें ।
तेथ दृश्य नेथिलें तें । दृष्टत्व ही ॥ १८.११५५.
दृश्या नाहिं दृष्टता मी जालेयां १८.११५६.
मग देखिजे कां नेदखिजे । ऐसी जे दशा निफजे ।
तें दर्शन माझें ॥ १८.११५७.
दृश्यादृश्यातीता दृष्टी । भोगी तो सदा ॥ १८.११५८.
दर्पणातें दर्पणें पाहिलेयां होये न पाणें १८.११६९.
दीपातें दीपें प्रकाशिजे । तें न प्रकाशणें चि निफजे ।
१८.११७०.

रोगु काइ रोगिया आवडे दरिद्र दरिद्रिया
१८.१२८८.

दिव्या करविजे दिव्य जैसे १८.१३२०.
दीपें दीपु लाविला । तैसा परिससंगु तो जाला ।
१८.१४१२.
तैसा देवेंसि पांडुसुतु । आपणपें देविं देखतु ।
१८.१५७५.
कां दीपा सदमुखु । ठेविलेयां दीपकु । १८.१५८१.
नेदखणेन जें दीसे । १८.१५९८.

घ

जेव्हलि घर्मातें अभिभवी । अधर्मु हा ॥ ४.४९.
सांयें अशीतव धूम्रु होये । तिण धूर्मी काये अग्नि
आहे । ७.५८.
प्रेमाचेनि यावें ध्यान चि ध्यानातें प्रसवे १३.४०१.
हे धरीतसे अपारें । तें मीं चि धरिं धरें ।
रिगौनियां ॥ १५.३७०.
हणौनि वाचेचां चौवारां । घातलेयां धर्माचा पसारा ।
धर्मु अधर्मु होये तो वीरा । दंभु जाण ॥ १६.२२१.

न

आणि नाशु यावें नाशिलें । विचारि(रिं) पां ॥ २.९७.
उपजे तें नाशे । नाशलें पुनरपि दीसे । २.१५९.
अनामा नामें ठेविति । ४.६८.
निद्रेचा अवसरी । निदिजे सुखें ॥ ५.४३.
भूतभावीं नाशवंत अविनाश जें ८.१७५.
नवल अंगप्रभेची नवलाई । कोंदली सैध ॥ ११.२९४.
तें अनिरूप्य किं निरूपिजे । १३.१७६.
जे माझिया नित्यता । नित्य ते पांडुसुता । १४.५२.
जो नादें आइकिजता नादु । १५.५१३.
येया नामा नामियां तैसा । अभेदु असे ॥ १७.४००.
तरि न्याउ तो न्याया । हेतु होए ॥ १८.३६५.
कामें नासिलेनि नासे । तैसा क्रोधु ॥ १८.१०५४.
निवडे जैसा न निवडितू । पूर्णचंद्रु ॥ १८.१५३६.
दर्पणें विण नयनें । नयनु कां दीसे ॥ १८.१६८१.

प

प्राणीं प्राणु संभ्रमें । हवन करिति ॥ ४.१४५.
पवनातें पवनु चि धरी । ६.१९०.
पिंडें पिंडाचा प्रासु । ६.२९१.
पिंडाचेनि मीसें । पर्दी पद प्रवेशे । ६.३०८.
मनाचें मेचौडें विरे पवनाचें पवनपण सरे ६.४६६.
पडणेयां अरौतें पडण चूकवावेया पुरतें
पडावें चि पडे ८.७०.

आखरें प्रसिलेयां न पूसे । अर्थु जैसा ॥ ८.१७४.
प्राणासि प्राणु नाहीं तेथ बुद्धि असौनि
करील काइ ८.२१२.
प्राकृत प्रकृती मिले कल्पक्षयीं ९.१०३.
पाहाटेविण पाहाटवित ९.२००.
माझेंनि प्रेमें सप्रेम ९.३५९.
पांतिकरु पांती मीं चि होईन १३.४२१.
पैं पाणियांचिये भूमिके । पाणी चि तलपे कवतिकें ।
ते लहरी ह्याणति लौकिकें । यन्हविं पाणी चि तें ॥
१३.६०८.
पर्दी पटु होउनि असे । तंतु जेवि ॥ १३.८८७
जें प्राणाचे प्राण । १३.९२५.
जें पाणी पीउनि असे पाणी । १३.९२७.
परिपूर्ण पूर्णता । माझिया चि ॥ १४.५२.
जो पूर्ण पूर्णिमाचंद्रु । १५.४५.
जें पाहिजेतेन विण पाहिजे । १५.२४५.
जो प्रकाश्यें विण प्रकाशु । १५.५१२.
साडपन्हरां मिसलावें । तरि पन्हरें चि जेविं होआवें ।
१५.५३३.

प्रकाश्यें विण सुरवाडु । प्रकाशाचा ॥ १६.१६.
तूझेया परिणती मीं पूर्णु जालां १७.२०.
चाल्तां पावो पायें जीणिजे १८.२५२.
पाणी पांतां पाणीं होइजे लवणें जेवि १८.३९५.
पांतेपणें विण जैसा । पांत ठाके ॥ १८.९७०.
कां प्रकाशातां अर्कु । तो चि होये प्रकाशकु ।
१८.११९६.
प्रभा आलिंगिली प्रभा । १८.१२१०.
वन्हि प्रकाशु दीपपणें । प्रकाशी आपुलां ॥
१८.१६२९.

फ

प्राप्तिफलीं फलतां एयासि वेळु न लगैल ६.१५०.
यजनें...फलाविं येणें चि फलें ११.५८६.
न फलतां हिं निष्फलें । होंति चि ना ॥ १३.२९०.
भोगिं जे फल होए तें फलांतरें वीत जाये
१८.२५२.
परि फलशून्यता । नाहिं तेया विफलता ।
पैं फलासी चि पांडुसुता । फल काइसें ॥ १८.६३०.
पैं परिपाकाचिये वेले । फल देंतें ना देडु फलें ।
१८.९५२.

ब

तुह्नीं बोलविलां मीं बोलैन । १०८१.
 जेथ बोलोंचें बोलणें ठेलें । ४१६१.
 जें बोलणें बोला परौतें । बोलवलें ॥ ५०६४.
 तैसें नामरूप तेयाचें । यन्हविं ब्रह्म चि ब्रह्मिचें ।
 ५१००.
 ऐसेनि नागरपणें । बोलु निमे तें बोलणें । ७२०५.
 ऐसे बहुधाकारी वर्त्तति । बहू चि होउनि ॥ ९२५७.
 येथौनि बोलणीं । बोलवती ॥ १२१५८.
 अतिबलु प्रबलु । बलिबंधनु ॥ १२२४०.
 पंचवटिकांची बांधी बांधली होती १३४७.
 तरि बैसलेपणें जें होये । तें बैसतां चि वेलिं नोहे ।
 १३६२२.
 बद्ध कां न बंधिजे । १४१३४.
 प्रतिबिंबौनि बिंब वेरीं प्रभेची जैसी उजिरी
 १४३८८.
 कुहां आपण चि बिंबे सींहु प्रतिबिंब पांतां खोभे
 १५४५४.
 नबोलणेन बोलणें १५५०७.
 जो बहुतें पाडें बहुता । पासौनि बहू ॥ १५५१६.
 साच बोलिया बोलति ते १६२८८.
 बली अबलातें खाये । १६३००.
 बलियेपणें आणिक । होये बल ॥ १६३९०.
 फेडितां बंधनाचा ठाऊ । तूं जगद्वंधु ऐसा आहो ।
 १७१०.
 प्रतिबिंब पाहे बिंबातें । तंव पाहाणें जाउनि आइतें ।
 बिंब चि उरे ॥ १८३९६.
 तिये ब्रह्मीं एकपणें । ब्रह्म चि होउनि असणें ।
 १८१०००.
 ब्रह्म आणि ब्रह्महोतिये । योग्यते तैसा पाडु आहे ।
 १८१०८३.
 निजबिंबिं एकवटलें । प्रतिबिंब जैसें ॥ १८१११९.
 बोलें फिर बोलाचा उच्चारु कीजे १८११३६.
 बोलतेया बोलता चि भेटे । तेथ बोलिलें हें न घटे ।
 १८११४७.
 ह्यौनि तेया बोलतां । बोलीं बोलता मीं भेटतां ।
 १८११४८.
 न बोलणें हिं न बोलौनि । तें बोलिजे तोंड भरुनि ।
 १८१२०८.
 बोधिजे बोधु बोधें १८१२०९.

भ

अभेदा भेदु देखति ४६८.
 न भोगितां भोगिलें । भोग्यजात ॥ ४१००.
 जें भजतेयांसि भज्य । ६४७५.
 जेया भजता भजन भजावें । हें भगतिसाधन जें
 आघवें । ६४८१.
 जें माझां ठाईं भूतें । परि मीं भूतीं नसें ॥ ९१३२.
 अथवा भूतें माझां ठाईं । आणि मीं भूतां माझि
 नाहीं । ९१३३.
 तैसें भले तेथ भलेतेणें भावें ।
 भले तें हीं हो अथवा नोहावें । ९२५६.
 उदैलेनि सुधाकरें । जैसा भरला चि समुद्रु भरे ।
 ११२४८.
 भयातें भेडविति डोले ११३५९.
 भूकैलेयां भूक चि खावी । १२६३.
 पै आपणपेनि जालियां । छाया गा आपुलिया ।
 भीउनि भियालियां । आवडिजे ॥ १४१३२.

म

कां मृत ही जीवित लाहे । अमृतसिद्धी ॥ १७७.
 मठीं आकाश जैसें मठाकृती आवरलें असे
 २१४२.
 मनाचें मनपण गेलें । ४१६१.
 पें मूर्त्तिचेनि मेलें । तो मूर्त्तु चि होउनि खेले ।
 परि अमूर्त्तपण न मैले । दादुलेयाचें ॥ ५८१.
 बोलामाझि(ं) मन मनै । आलिंगु सरलें ॥ ६११९.
 असु(मूर्त्तु) ही मूर्त्ति आवंगे । ६१३१.
 तेया अमूर्त्ताची मूर्त्ति । ६४६८, १३९९४.
 मरतिये जीवाकारी अमर जें आहे ८१७६.
 जागिनलेये वेले स्वप्न मनिचें मनीं चि मावले
 ९१०३.
 पाणी घेणें मुलांचें तें मुलीं चि घापे ९३४२.
 मंगलाचां अंकुरीं सवें चि अमंगलांची आहे
 पोहोरी ९४९८.
 ते अभेदें अंतष्करणीं । मानली कीं न मने ॥
 १०३००.
 तेव्हलि मनासि मनपण न स्फुरे । १११९०.
 किं मरणासि मरण पेटलें । ११३५३.
 जे हे मेलौनियां मेले । ११४५४.
 कां मान्यपणें मानितां । १३१८५.

मूकेनि घेतलें । मौन जैसे ॥ १३.२७९.
मरणें चि मृत्यु मारी । आपण उरे ॥ १३.५५१.
मिलौनि मिलत चि असे । समुद्रिं गंगापय जैसे ।

१३.६०६.

जें मेदिनियेची मेदिनी । १३.९२७.
बडातें ही माजवी । इयेचा माजु ॥ १३.९८२.
तेया अमनस्थाचें मन । १३.९९६.
मनं मन घालूनियां मागें । १४.५०.
तेविं मातें मीं जाणावेया । मीं चि हेतु ॥ १५.३९३.
पाणी बुडलं ये मीठातें । तंव मीठ चि पाणी आते ।
१६.७१.

दंभमानाचा मेलावा । मेलवीति ॥ १६.३२२.
मळ जेणें मैले । १६.४१६.
काह मूर्गीं हीं मृगजला । भावावें ना ॥ १८.३८६.
मुक्तातें निर्द्धारितां लाभे आपुली चि मुक्ताता
१८.३९४.

एथ मुख चि दीसे मुखें । १८.१११६.
सर्वत्र मीं चि मियां देखतसें भक्ती इया १८.१११८.

य

जें यष्टा यज्ञ यजावें । ते(तें) हविमंत्रादीक आघवें ।
४.११९.
तिहीं योगामीकिं यजिजे । तो दैवयज्ञ वीजे ।
४.१२३.

यशें चि यज्ञ देख उपासिजे ४.१२४.
यजिता यजन हे ठाये ९.२४३.

र

अमृतरसास्वादर्नी रस सकल १.२६.
एथौनि रसां जाला आहो । रसालपणांचा ॥ १.३३.
रंगीं सुरंगतेची आगलिक । १.३८.
बोली(लीं) अरूपाचें रूप दावीन । ६.३६.
तैसा माझेनि रूपें रूपसु । पुरुषु गा तो ॥ ६.३९६.
रथांगा(गां)चा मेळावा रथु ह्यणिजे १३.१५१.
चोखालपण रत्नाचें । रत्नावरि नाचे । १३.३६२.
तिये रसने जो रसु रुचैल । तो आपण चि होइजैल ।
१३.४२७.

रवेणण माझिवडें रवा ऐसें आवडे १३.८९१.
रूप नव्हे वायां रूपा लागली छाया १३.९५५.
राई रायिपण बीजें । सांदौनि आंग ल्यजी । १४.२५४.
उदैला आकाशी । रवीं चि रवीतें प्रकाशी । १७.४०१.

रज्जु जालेयां गोचर । आभासता तो व्यालाकार ।
रज्जु चि ऐसा निर्धार । होये जेवि ॥ १८.११८२.

ल

अलौकिकां नोहावें । लोकाप्रति ॥ ३.१६९.
जिहिं लोकाचेन आधारें । लौकिकें चि व्यापारें ।
सांडिलें निदसुरें । लौकीक हें ॥ ५.९७.
ललेयाचे लले सरति ९.३.
लेणेयांसि हें लेणें । केहीं आहे ॥ ९.१०.
जे लोभिष्ये एक चि जर्गी । माझेनि लोभें ॥ ९.३५८.
लेणेयांसि आंग चि होये लेणें । १०.४३.
जेयांचें निर्लेपु अनुलेपन करी । जे निर्लेपु ही
सर्वांगि धरी । ११.२२१.
बहु ललां लालिलां तुहीं । ११.५७३.
यथालाभें तोखे अलाभें हिं न पारखे १२.२०९.
गुणाची(चीं) लेणीं लेवउं आपुलां वाणीं १२.२२०.
न लगावा तेथ लागु । १३.७७४.
वन्हि आला लोखंडा । लोह नव्हे ॥ १३.८९२.
माजि जिंवे परि लोटीं । लोटें नेणे ॥ १३.१०१७.
ते शुक्नलिकान्यायें । न लगती लागली आहे ।
१३.११३१.
लोहकर्म लोखंडें निर्वालिजे १८.३५७.
ना मातूं लोकपणें । लोक दृष्टिसि इहिं ॥
१८.१२७७.

व

वधिता तूं न्हवसि हे वध्य न्हवति २.१३८.
विचरे विश्व होउनि । विश्रामाझि ॥ २.३६६.
तैसा विकार हा मी नोहें । जन्हीं विकरलां असें ॥
७.५८.
जैसा वारा कां गगनीं वीरे । मग वारेपण
वेगलें नुरे । ७.१११.
तो देहाचेनि वेगलेपणें । काह वेगला होये ॥
७.११५.
विस्मयाचेया ही जीवा विस्मयो जाला ७.१९४.
जें हें विश्व चि होउनि असे । परि विश्वपणें
नाशलेनि नशे । ८.१७४.
ह्यणौनि वक्ता चि वक्ता न्हवे । श्रोतेनि विण ॥
९.२९.
जें वेदांचा चौहटा । वेद्य ह्यणिजे ॥ ९.२७२.
येया व्याप्ती व्यापलें जग १०.१०२.

जेणें चोखालुती सन्याउ० । तो व्यवसाया आंतु
व्यवसाउ० । १०-२६३.

वारेयासि वायु चलला ११-३५२.

तरि व्यक्त आणि अव्यक्त । तूचि येक निभ्रांत ।
भक्ती पाविजे व्यक्त । अव्यक्त योगें ॥ १२-२३.

ह्मणौनि वाहिवां । घरीं वाहे ॥ १३-३७.

वृद्धाप्याचेनि आठवें वृद्धाप्यें जो न नगवे
१३-५८५.

विकार होउनि तैसें विकारी नोहे १३-८९४.

इये विकारिं विकारु नव्हे अवधारिं १३-८९८.

विस्तारु जेणें विस्तारे । १३-९२६.

तेया निर्व्यापाराचा व्यापार १३-९९७.

तैसी वेगली वेगलेपणें प्रकृति जै(जै) देखति
१३-११३४.

प्रज्ञावेलिवें(चें) वेव्हाल काव्यें होति सुफल १४-२१.

वन्हि उवाल दोन्ही वन्ही चि केवल १४-१२१.

विषांकुर विषें । जिया परीं ॥ १४-२६२.

पैं वस्तु वस्तुत्वें असिकें । तें आपण चि गुणां
सारिलें । १४-२७४.

जैसा सैंधवाचा रवा । सिंधू माझि पांडवा ।

विरालेयां विरावा । हें इं ठाके ॥ १४-३९०.

व्योमा वरि व्योम बिंबे जैसें । १५-४५५.

विभ्रांतिचा विश्रामु । विराला जेथ ॥ १५-५१५.

तैसा विश्वपणें काहिं होए । नां विश्वलोपिं कें हि
जाए । १५-५२१.

जिहिं विशेषणीं विशेषिजे । तें दृश्य नव्हे रूप तूझें ।
१८-१२.

जें चालणें वेगावत जाए । तो वेगु बैसावेया चि
होये । १८-१५३.

नाना वाटे वाटे जांतिया । वोषा वोधीं वाहांतेया ।
१८-२७२.

कां वेदा वेदें चि बोलावी । प्रतिष्ठा जे ॥ १८-३६२.

घरिं कुटुं(टुं)वपणें सरे । तरि वर्नीं वनत्वे अवतरे ।
१८-१०५९.

वृत्ति तिया आवृत्तिरीं । बुडौनि जाए ॥ १८-११२९.

तैसा वेद्याचां विलइं । केवल वेदकु उरे पाहीं ।

१८-११९७.

विस्मयो बुडाला उभा । विस्मया माझि ॥

१८-१२१०.

विश्रामु विश्रांती आला । १८-१२११.

विभ्रांति जेथ विसंवे । १८-१३१२.

वांचौनि पढें ना वाचीं । १८-१७४३.

श

येकिं शब्दीं शब्द चि यजिजे !

तो वाग्यशु ह्मणिजे । ४-१४०.

शक्तीचें रूप मावले शक्तीमाझि ६-२८७.

शरीर तरि आहे परि शरीरिचा तो नोहे ६-४०२.

एकिं शृष्टिवरि शृष्टि केली । १०-३५.

ह्मणति शृष्टिवरि शृष्टि करूं । ११-४५५.

तैसें येणें शरीरें । शरीरा येणें सरे । १२-१३५.

विषो शीणौनि जाए परि न सिणे १३-७०३.

शरीर होउनि शरीरीं । कर्म जेवि ॥ १३-८८९.

शून्य हिं बुडालें । शून्यि जियें ॥ १५-५१४.

स

देखैं सारासार विचारितां । भ्रांति ते नाहीं असास्ता ।

तरि सार तें स्वभावता । नित्य जाणें ॥ २-१३३.

जैसें स्वप्नामाझि देखिजे । तें स्वप्नीं चि साच

आपजे । २-१३९.

जरि हृदइं विषयस्मृति । तरि निःसंगा ही आपजे

संगति । संगीं प्रकटे मूर्त्ति । अभिलाषाची ॥

२-३२१.

ह्मणौनि सर्वत्र सदा सम । तें आपण चि अद्वय ब्रह्म ।

हें संपूर्णता जाणें वर्म । समदृष्ट्यांचें ॥ ५-९५.

ते सत्वाचे सात्विक । ५-१३९.

तेथ तो भगवंतु । जो निःसंगाचा सांगालु । ६-३८.

जें साधकांचें कारण । सिद्ध तत्व गा ॥ ६-४७६.

तिहिं जेव्हलिं मीं स्मरावा । तेव्हलिं स्मरला किं गा
पांडवा । ८-१२८.

जें स्वप्न देखिलें स्वप्न । ८-१४८.

संसारु चि संसाराच्या गांठी । लाउनि बैसवी

पाटिं । मोक्षश्रियेचां ॥ ९-४६.

आतां सेना ते सेना नोहे । हें मीं चि एकु आघवें ।

९-२४६.

अखंड सकल हें सकलीं मुखीं ।

साहाजें अर्पतसे मज एकीं । ९-२६३.

तैसें संकल्पें होये आघवें । पाठिं संकल्पीं मिले ॥

९-२९०.

जैसें सूर्यें सूर्यातें बोवालिं । १०-१०७.

जेया सर्वत्र सर्वपणें । सर्विहिं कालिं असणें । १२-४३.

तैसा नोहोटे दुर्वाक्यसेलीं। सेलिला सांता ॥

१३.४९५.

सूर्याचां होणां होइजे। सूर्यासर्वे जाइजे ॥ १३.६०७.

कां सवितेयातें सविता। ह्यागावें असें(से) ॥ १३.६३१.

जें सर्व चि सर्वपणें। सदा करी ॥ १३.८७१.

सोनें सोनयां(नेया)चा रवा। तैसें जें या सर्वां।

सर्वांहीं असे ॥ १३.८९०.

वांचूनि सोनें सोनेयां सांगडे(डें)। सोनें चि

जेवि ॥ १३.८९१.

परि आकार नाव भंवरी। सोनें तें सोनें ॥ १३.८९८.

संहाव जेणें संहारे। १३.९२६.

तेया स्वयंभाची संभूति। १३.९९४.

आगा सूर्योदयो जालेयां। सूर्यो सूर्ये चि पाहावा

धनंजया। १५.३९३.

स्वादें च्वाखविजता स्वादु। १५.५१३.

सुखासि सुख जोडलें। १५.५१४.

जें सर्वथा सर्व ही नोहिजे। तें अद्वया तूतें लागिजे।

१७.१७.

जैसा सांवातु आणि संगु। संगतें बोलिजे ॥

१८.८६.

सर्व ही सर्वां भजौनि। बुझावितसे ॥ १८.११०८.

सोनें झांकिलेयां सुवर्णें। न झंके जेवि ॥

१८.११६९.

सर्व मी सर्वगतु। सर्वातीतु मीं ॥ १८.११९०.

सुख वरि नसुदें। सुख भोगिजे ॥ १८.१२०९.

तैसा नव्हे मी आइतें। सर्वांचें सर्व ॥ १८.१२१८.

कां सालिचा कणु ह्याणे। मीं नुगवें सालिपणें।

१८.१२८०.

सूत सूतें गुंतलें। १८.१२९७.

संभूति जेणें संभवे। १८.१३१२.

मा सूर्यो ह्याणौनि वानावें। सूर्यातें काइ ॥ १८.१३३०.

सिंधु सिंधुतें पाऊं जाए। १८.१४१४.

ह

जेयाचें ह्याणितलें ह्याणियें करिति। २.३५२.

जिहीं अविद्या हवीली मनैसीं। गुरुवाक्य हुताशीं।

हवन केलें ॥ ४.१२२.

तें अनुभवें जो होये। तो होउनि ठाके ॥ ६.३१०.

हिंवांचिया झुळुका। जैसें हिंव चि पडे उष्णोदका।

८.१९५.

हिताहित जाणावें। हिता चि लागि ॥ ८.२३७.

तैसी चि हिंसा करुनि अहिंसा। कर्मकांडि हा ऐसा।

पूर्वमीमांसा। निर्णो केला ॥ १३.२२०.

सावें हिमवंतु हीमें। कापे काइ ॥ १४.३३२.

पाहिजे जैसें हिंवलें। हिंव हिंवें ॥ १५.२५२.

काहिं चि नहोउनि होणें। जें वस्तु गा ॥

१५.५०७

हीवली जैसी अंगिकें। हिंवां नेंदी ॥ १७.२२८.

दोषीसि हारि आपण। हारविजे ऐसें ॥ १८.१५६६.

(२)

शब्दांच्या इतर पुनरुक्तीचीं काहीं उदाहरणें

अध्यायवार दिलीं आहेत; चर्चित विषयाला

अनुसरून अपरिहार्यच नव्हे तर आवश्यक

पुनरुक्तीचीं उदाहरणें दिलेलीं नाहीत.

अध्याय १

पदपद्धति प्रमेयरत्ना(त्नां)चीं १.५,

प्रमेय पदें रत्ने १.८.

तर्कु १.११, सत्तर्कवाद् १.१३.

एकवटति १.१७, —ले १.२०.

मनोरथ १.२४, १.२७.

ढवललें १.३९, १.४१.

अनुभवजे १.५३, —वावी १.५७.

सेविजे १.५५, सेविती परि १.५९.

स्वयं १.७०, स्वयें १.७२.

लाहे १.७७, —हें १.७९.

उचललें १.८८, —ला १.९३.

१.९७ व १.१०३, तिसऱ्या व चौथ्या खरणांचें

साम्य पहा.

पुरे १.१०६, पुरता १.११०, —ते १.११४.

दलभार १.१२१, १.१२४.

मातु १.१३२, १.१३७.

तुरबंवाल १.१३६, १.१४५.

आस्फुरिला १.१४३, १.१४६, —ले १.१५३.

गहीर १.१४४, गहिरें १.१४६, —र १.१४९.

गजबजला १.१५०, —जौनि १.१५४.

ळीला १.१६२, १.१६८.

रथु पेलावा १.१६९, —पेलिला १.१७४.

थीर १.१७३, १.१७६.

कोरडे १.१९६, १.२०१.
 कठिन १.१९९, १.२०२.
 काज १.२०८, १.२१०, १.२१७.
 जीवित १.२१२, जिवित १.२१७.
 जोडेल १.२२६, जोडलासि १.२२८.
 पाखवति १.२४५, —खे १.२५३.
 टकति १.२४८, —के १.२५३.
 सैरा १.२४८, १.२५०.
 नधरे १.२६७, —वरत १.२७१.

अध्याय २

कारण्य २.१३, २.१८.
 गीलूनि २.१४, गीलजे २.१५.
 उचित २.१९, २.२२.
 विचारोसि २.१९, —रि(रिं) २.२२.
 नैये २.४९, मना — २.५०.
 आह्वां काय उचित २.५५,
 उचित काइ आह्वां २.६३.
 अग्नेरुनि २.५४, —हं २.६०.
 जीपें २.६४, जिपैल २.६५.
 आदरिलें २.८४, २.८८, २.९१,
 —लिं २.९०.
 अमृतासारिखी २.८६, —ची २.८९.
 भ्रांति २.९९, २.१०२, —ती २.१०४.
 उपजति २.११२, २.११४, —वी २.११६,
 २.११८.
 नाकलीति २.१२३, —ले २.१२४.
 अञ्जवावा २.१२४, —खति २.१२५.
 निवड्ढनि २.१२७, —डीति २.१२८.
 विचारिती २.१३१, —तां २.१३३, —सि २.१३८.
 मायावशें २.१६६, —कारित २.१६८.
 नाडलिजे २.१८७, आडलिजे २.१९४.
 सांडिलें २.१९७, —जे २.२००, —सील २.२०१.
 चौहोरि २.२००, चहूंकड्ढनि २.२०४.
 माघौता (निघणें) २.२०३, २.२०६, २.२१७.
 जीवित (वेचणें) २.२०९, जीवित २.२२०.
 राहटतां २.२२८, राहाटिजे २.२३४.
 साहाजें २.२७१, २.२७५.
 सांडिलें २.२७७, —सी २.२८०.
 परिपूर्ण २.२९५, २.२९७.

नियम २.३०४, —मूं २.३०७,
 —मातें २.३०८.
 नाशु २.३०५, नाशति २.३०९.
 आकलिजे २.३३६, —ला २.३४२.
 रुद्धिसिद्धि २.३५९, रिद्धी
 २.३६१, रिद्धिसिद्धी २.३६४.

अध्याय ३

विवेक ३.६, ३.१०, ३.१७.
 सरलें ३.६, ३.१२, ३.१४.
 तत्व ३.१६, ३.२०.
 दैवें ३.२२, ३.२५.
 सकलार्त्तिचें ३.२७, आत्तें ३.३०.
 प्रकटिली ३.३३, प्रकटा ३.३५.
 निश्चित ३.४२, ३.४५.
 पावणें ३.३६, ३.३७, ३.३९,
 ३.४१, ३.४४, ३.४७.
 उचित ३.४५, ३.५०, ३.६४, ३.६९.
 त्याज्य ३.५०, त्यजिलें ३.५१,
 त्यजितां ३.५२.
 मांडे सांडे ३.५१,
 सांडि मांडि ३.५३.
 निमाले ३.५४, ३.५७.
 व्यापारीं ३.७६, —रें ३.८०.
 आचा(च)र ३.७८, आचरे ३.८०.
 वर्त्तु ३.७६, वर्त्ततां ३.८१.
 भजणें ३.९४, ३.९७, ३.१०४, ३.१०५.
 विनियोगु ३.११९, —गिजे ३.१२५.
 उरे ३.१२१, ३.१२५.
 मानिति ३.१२७, मानावें ३.१३०.
 प्रसर्वें(वे) ३.१३४, —वतसे ३.१३६.
 ननुष्टी ३.१३९, अनुष्ठान ना घडे ३.१४२.
 उचित ३.१३९, ३.१४४, ३.१४९.
 साधन ३.१४७, ३.१४८.
 पातले ३.१५०, ३.१५४.
 त्र(व)र्त्त ३.१५९, वर्त्तें ३.१६२.
 वर्त्तती ३.१६५, वर्त्तावें ३.१६९,
 वर्त्ततां ३.१७३.
 प्रकटावी ३.१७१, —वा ३.१७६.
 निफजती ३.१७५, —त्त ३.१७७.

चित्त ३.१८२, ३.१८४,—वृत्ति ३.१८३.

आचरौनि ३.१८३,—रैन ३.१८४.

मेलवावी ३.२०१, मेलवा ३.२०३.

आचार, आचरतेनि, आचरावा ३.२१५,

—तां ३.२२०, नाचरावे ३.२२३.

चुकविति ३.२३१, ३.२३२.

मानिजति ३.२३५, ३.२४०,

मानेयाचे ३.२३८.

कवतिकें ३.२४२, ३.२४३.

जीणावे ३.२५९, जीणिजे ३.२६१.

उपाये ३.२६१, उपा० ३.२६२.

अध्याय ४

पीकलें ४.१, पीक ४.८.

कयेचा ४.३, कथा ४.६.

दैवांची ४.४, दैवगुणें ४.७.

अतिप्रीती ४.७, प्रीती ४.११.

प्रेम ४.८, ४.१०.

मानें ४.९, ४.१३.

नावेक ४.३०, ४.३५.

साहावे ४.३०, साहिजे(जे) ४.३३.

उपदेशिला ४.३६, —श्रु ४.३९.

मातूचा ४.३७, मातु ४.३९.

अवतरें ४.४२, ४.५०.

अजुही ४.४३, अजत्व ४.४९, ४.५७.

साकारपण ४.४७, साकार ४.५०.

फेडी ४.५१, फेड्नि ४.५३.

हेतू ४.८०, मोक्ष—४.८२.

गुंपौनि ४.८४, गुंप्ते ४.९०.

चिन्ह ४.९१, —न्ही ४.९४.

निष्कर्मता ४.९२, नैष्कर्म्यता ४.९३, ४.९७, —त्वीं ४.९८.

उपासन ४.१२१, —सिजे ४.१२४.

समरसें ४.१३१, —सीं ४.१३६.

पाडें ४.१६७, ४.१७१, ४.१७३, ४.१७६, ४.१७९.

पुरे ४.१७२, पूरे ४.१७४.

व्याप्ति ४.२१२, व्यापक ४.२१३.

जोडे ४.२१६, ४.२१७.

आइकणें ४.२१९, —तां ४.२२१, —कां ४.२२२.

नीकेनि ४.२१४, नीका ४.२२२.

अध्याय ५

सोहपें ५.८, सोहोपा ५.१७.

साहाजे ५.१८, ५.२७, ५.२९.

भेद ५.३०, भेदेविण ५.३१.

अशेषी ५.४०, —घा ५.४८.

व्यापार ५.४०, ५.४९, ५.५१, ५.५५.

लागु ५.६५, कथा—५.६६.

कव्हणिं ५.७७, —णांचा ५.७९.

भ्रांतिचें ५.८३, —तें ५.८९.

भेदु ५.८५, ५.९१, ५.९४.

स्वप्न ५.९०, ५.९३.

उरैल ५.९२, उरला ५.९४.

वाट ५.१२३, वाटा ५.१२६.

वेगलेपणें ५.१३०, वेगलें ५.१३२.

स्वभावें ५.१३५, —व ५.१३८.

पाउखौनियां ५.१५१, पाउखे ५.१५४.

पातले ५.१५७, ५.१५८.

स्नेहाचें ५.१६९, —ची ५.१७०, स्नेहरूप ५.१७२.

अध्याय ६

अवसरीं ६.२, ६.५, —रिचा ६.६.

फावलें ६.४, —ला ६.८.

अमृत ६.३, —ताचा ६.१०, —तातें ६.१४.

रसिकें ६.१४, रसालपणा ६.१६,

रसु ६.१७.

परिमलाचें ६.१५, —चा ६.१७.

शब्द ६.१७, शब्दाचें ६.२१.

भावो ६.१७, —विं ६.२०, भावशां ६.२१.

श्रोतेयां ६.२४, ६.२७.

सांपडे ६.३२, ६.३४.

अतींद्रिय ६.३३, ६.३६.

सिनाने ६.३९, —नां ६.४२.

साहाजे ६.४२, ६.४४, ६.५०.

उचित ६.४६, ६.४८.

रिगे ६.६३, रिगिजे ६.६८.

बांधे ६.७३, बांधला ६.७८, ६.७९.

दीठिचा ६.११५, दीठी ६.११७.

नाचों ६.१२१, नाचतसे ६.१२३.

न वनिजे ६.१२८, ६.१२९.
 नवल ६.१३३, ६.१३६.
 पाहलें ६.१३६, पाहिला ६.१३७,
 पाहोनि ६.१३८.
 भारें ६.१४५, ६.१४९.
 अनुभविजे ६.१८६, -वाची ६.१९०.
 पदर ६.२४४, ६.२५०.
 रस ६.२४८, ६.२४९, ६.२५५.
 मिलों ६.३००, मिलैल ६.३०१.
 गगन ६.३००, ६.३०२, ६.३०६, ६.३१०,
 ६.३१३, ६.३१५.
 अभ्यासीन ६.३३४, -सिलें ६.३३७.
 सके ६.३३३, ६.३३७.
 व्यवस्थित ६.३४२, व्यवस्था ६.३४४.
 नियत ६.३४२, अनियतासि ६.३४४.
 अधिकारिया ६.३४२, ६.३४५.
 नीकें ६.३५९, ६.३६३, -का ६.३६४.
 संकल्प ६.३७४, ६.३७६.
 नियमू ६.३७९, ६.६८१.
 त्रैलोक्य ६.४०६, ६.४११.
 अभ्यासि ६.४२०, -सु ६.४२४.
 रूप ६.४६०, रूप ६.४६१.
 ठाके ६.४६५, ६.४६८, ६.४७०.

अध्याय ७

जाणसी ७.२, जाणावें ७.३,
 जाणिवेचे ७.४, जाणीव ७.५.
 रिगे...निगे ७.५, रिगताति...निगे ७.१३.
 विरला ७.१०, विरला ७.१३.
 आंगी ७.२१, आंगा ७.२२.
 नाणेयांसि ७.२४, नाणें ७.२६.
 टांकसाल ७.२२, टांक ७.२२.
 विकरलें ७.५१, विकार...विकरलां ७.५८.
 आभाल...अभाली ७.५६,
 आभाली ७.५९.
 उदकाचेनि ७.५७, -कातें ७.५९.
 ओमाणें ७.७१, ७.७९.
 गीलित ७.७५, -ले ७.८०.
 जाड ७.७७, ७.८२.
 कासे लागले ७.८२, ७.८५,

कासे ७.९७.
 थडी ७.९२, थडिये ७.९४.
 भजणें ७.९९, ७.१०५, ७.१०७, ७.११३.
 आवडे ७.११०, ७.११६.
 वेगलें ७.१११, -ला ७.११२, -लेपणें ७.११५.
 उपनली ७.१२२, ७.१२८.
 वाखारी ७.१३२, वाखारां ७.१३४.
 भजणें ७.१३५, ७.१३८, ७.१४०, ७.१४४.
 अमृत ७.१४८, ७.१४९ (१, २, ३).
 अहंकार ७.१६०, ७.१६२.
 काटे ७.१६५, ७.१६७.
 अडवींमाझि ७.१६६, अडवी ७.१६८.
 नानार्थसरसालें ७.१८१, रसाचां ७.१८३,
 रसास्वादाचिया ७.१८६.
 चमत्क(त्का)रला ७.१८९, -त्कारें ७.१९५.
 अवधान ७.१९३, ७.१९५,
 सावधान ७.१९९.
 अखरांचा ७.१९४, आखरांचिया ७.२०२.
 दीठि ७.१९७, ७.२०१.

अध्याय ८

परियसैं ८.३, -सवां ८.५, -यसैं ८.७.
 पूसिलें ८.७, पूसतें ८.११.
 नवल नोहे ८.८, नवल - ८.१३.
 नेणें ८.१७, नेणों ८.१९, ८.२५, नेणिजे ८.२२.
 आदिसंकल्प ८.२१, ८.२३.
 वाडे ८.२३, वादों ८.२७.
 भेदभावाची ८.४०, भेदली ८.४१,
 भेदलेपण ८.४२.
 गमे(म)ली ८.४१, गमली ८.४३.
 इंद्रियानल ८.४७, शानल ८.५०.
 तोषविजे ८.५०, संतोषासवें ८.५३.
 भरौनि ८.५९, भरला ८.६४.
 प्रतीतीचां ८.६०, प्रतीतिचिये ८.६२.
 ऐदयें ८.६१, ऐक्याची ८.६३.
 सांचले ८.६१, -ली ८.६६.
 चूकवावेया ८.७०, चुके ८.७१.
 अवसरें ८.७१, ८.७३.
 डोला ८.७२, -लां ८.७५.
 वर्ततु ८.७९, वर्तत ८.८३.

निमाले ८.८४, नीमणें ८.८६.
 मोडे ८.९९, ८.१०९, मोडलें(ले) ८.१११.
 साहाजें ८.१०७, ८.१११.
 ध्वनी ८.१२१, -नि ८.१२७.
 साडली ८.१३१, ८.१३६.
 स्वभावें ८.१४२, -व ८.१४६.
 विलौनि ८.१५३, वील ८.१५४.
 सांढपा ८.१६४, -वे ८.१६६.
 आटलेयां ८.१७१, -तिये ८.१७६,
 नाटतें ८.१७६.
 अलंकार ८.१७१, -रीं ८.१७६.
 न ठके ८.१८१, ८.१८३.
 जेया गांवा ८.१९३, ८.१९६.
 माघौता ८.१९८, -तें ८.२००, ८.२०३.
 चि खल (चिखल) ८.२१३,
 चिखलीं ८.२१५.
 श्लेष ८.२११, ८.२२४, -ष्माचां ८.२१५.
 अवसरा ८.२२०, -रें ८.२२४.
 बुडे ८.२२५, ८.२२९.
 उजू अन्हांटा ८.२३६,
 -वाट अन्हाटेनि ८.२३९.
 ओलखावें ८.२३७, -खे ८.२३९.
 अवचटें ८.२४२, ८.२४५.
 वस्तु ८.२४५, ८.२४८.
 तरंगण ८.२४७, -गाकारें ८.२४८,
 -गलोपे(पें) ८.२४८.
 देह असो अथवा जाथो ८.२४६,
 देहवंधु असो अथवा जावा ८.२५५.
 सरे ८.२६०, ८.२६१.
 महासुखाचें ८.२६१, सुखपणें
 ८.२६३, सुखाची ८.२६५.

अध्याय ९

सर्वसुखांसि ९.१, सुखामृताचे ९.५.
 सलगी ९.२, -गि ९.५, ९.७,
 सलगिचा ९.१७.
 सर्वज्ञ ९.२, ९.८.
 संतोषाचेनि ९.१५, संतोषिजे ९.१६.
 पढियंतेयाचेनि ९.१८, पढियंतेयां ९.२३.
 अवघातें ९.२४, -नाचा ९.२६.

चंद्रावासौनि ९.२४, चंद्रिं ९.२९.
 जिवाचिये ९.३४, जीविचें ९.३७, जीविं ९.३७.
 अनन्यु ९.३८, अनन्यगति ९.४०.
 उरली ९.५३, उरो(रीं) ९.५५, उरे ९.५७.
 दूध ९.५६, ९.६३.
 संकल्पाचिये सांजवेले ९.७१,
 संकल्पाची सांज ९.७२, संकल्पीं ९.७८,
 संकल्पसंज्ञिपाता ९.८२.
 कल्पिति प्रवृत्ति ९.७९,
 कल्पना ९.८०-८१,
 कल्पावेया जोगें ९.८१,
 कल्पणें ९.८९-९.९१, ९.९४.
 अधिष्ठीं ९.१०५, ९.११०, -ष्टिली ९.११३.
 करणें ९.१०८, ९.११२, ९.११३.
 सिंगले ८.१०९, सीणु ९.११५.
 उपपत्ती ९.१२९, ९.१३१, ९.१३९.
 साचोकारण ९.१३५, -कारे(रें) ९.१३८,
 साचें ९.१३९.
 स्थूलदृष्टी ९.१४२, ९.१४३, ९.१४४,
 स्थूलाकार ९.१५१, स्थूल ९.१५३.
 रत्नबुद्धिचिया ९.१४५, रत्नें ९.१४७.
 मनुष्यधर्म ९.१६८, मनुष्य ९.१७०.
 वैकुंठा-ठ ९.२०२, -ठीं ९.२०६.
 नामघोषगौरव ९.२०२, नाम ९.२०५,
 ९.२०९, -घोषु ९.२०७.
 चाडे ९.२३३, ९.२३५.
 सरौनि ९.२४३, सरे ९.२४७.
 भेदे ९.२४९, भेदलां ९.२५१,
 अभेदा ९.२५१, भेदति ९.२५२.
 चराचरीं ९.२६९, चराचर ९.२७७.
 वसावें ९.२८०, वसवीतु ९.२८६.
 जगाचा ९.२८४, -चेनि ९.२८७,
 जगाचें ९.२९१.
 नामरूपीं ९.२८५, -पां ९.२८५, -पें ९.२९२.
 अंधु ९.३०१, आंधलेपणें ९.३०१, आंधलेया
 ९.३०३.
 वाहाणी ९.३५१, वाहांति ९.३५२,
 वाहांत ९.३५८.
 जीवित ९.३५२, ९.३५७.
 जोडलें ९.३५७, जोडें ९.३६०.

आधिलेपण ९.३६४, -णें ९.३६९.
जाणीव ९.३६४, जाणिवेचेनि ९.३६६.
लक्ष्मियां ऐसी ९.३६९, लक्ष्मी ९.३७२,
—येचें ९.३७६.
जवळिका ९.३७२, —लीक ९.३७४.
शरीर-सांडोवा ९.३७७, सांडिजे ९.३७७,
संडितां ९.३७९.
भले तैसैं ९.३८१, — तेथ ९.३८४.
न जोडे ९.३८३, — जोडितां ९.३८४, जोडलें
९.३८४.
सोपारी ९.३९३, ९.४०१.
भोग...भोगिसि ९.३९४, भोगावेया ९.३९९.
दुष्कृत ९.४१२, —ती ९.४१६.
दाटें ९.४२९, दाट ९.४३३.
जोडे ९.४४७, जोडति ९.४४९.
सरे ९.४४८, ९.४५१.
समर्थणें ९.४७९, —थावें ९.४८१.
निश्चंता ९.४८६, —त ९.४८९.
गिवसी ९.४९८, —सितां ९.५००.
सात्विकि ९.५२१, —काचा ९.५२८.

अध्याय १०

माथां १०.९, —था १०.१५.
भले(लें) १०.१५, भलेनि १०.१६.
वाखाणिलें १०.२२, १०.३४.
प्रकटिलें १०.२४, प्रकट १०.२५.
आववी १०.२६, —विये १०.३०.
अभिप्राय १०.२९, —या १०.३१,
—यें १०.४२.
बोलणें १०.२८, १०.३१, १०.३३.
१०.३६, १०.३८, १०.३९.
लेणें १०.४१, १०.४३, लेणेयांसि १०.४३.
पाहिलासि १०.५०, पाहूनि १०.५२.
निरुतें १०.६२, —ति १०.६६.
वर्तें १०.८२, वर्तति १०.८४, १०.८९.
विश्वविस्तार १०.९५, विश्व विस्तारलां १०.१०१.
मीनला १०.१०६, —ले १०.१०७.
प्रेम, प्रेमल १०.११३, १०.११६, १०.११७,
१०.१२१, १०.१२३, १०.१२४,
१०.१२८.

कृपेची १०.१४७, कृपा १०.१५१, गुदकृपा
१०.१५२.
जन्में १०.१५०, १०.१५३.
वाक्य १०.१५७, —क्यें १०.१५९.
जो गा (जोगा) १०.१५८, जोगें १०.१६३.
एकु वेळ १०.१६४, येकु —१०.१७२.
पुरे न ह्मणणें १०.१७५, १०.१७७, १०.१८२.
आवडत खेओ १०.१८०, आवडे १०.१८३.
अशेषां १०.२१२, १०.२१७, १०.२२०.
वेगलालां १०.२३८, १०.२४३.
लेख होईल १०.२७६, —नाहिं १०.२७७,
१०.२७९.
साधारण १०.२८२, १०.२८९.
आज्ञा १०.२८४, १०.२८७.
आंगें होउनि १०.२८६, आंग होये १०.२९०.
सामान्य विशेष १०.२८८, —विशेष १०.२९१.
भेदु सांडी १०.२९३, —सांडावा १०.२९५,
—सांडुनि १०.२९७.
भंगीं १०.३०१, १०.३१०.
प्रतीती १०.३०३, १०.३०६.

अध्याय ११

रस ११.२-३, ११.५-७, —भाव ११.११.
उज्व ११.६, वोष ११.७.
प्रयाग ११.६, ११.१०.
जोडली ११.११, —डे ११.१२.
पातला ११.१३, ११.१४.
रिश्ते ११.१७, रिश्तेले ११.२१.
भलें ११.२१, ११.२७.
पूसणें ११.३०-३२, ११.३६-३८, ११.४१.
साहिले ११.३५, साहील ११.४१.
काढणें ११.४९, ११.५८, ११.६०.
बुडालेयां ११.४९, —वें ११.५७,
बुडी ११.५८.
दुसरी ११.६०, —रें ११.६२.
रिगौनि ११.६१, रिचौनि ११.६७, रिगे
११.७४.
कमलें डोले ११.६५, कमलायतन डोलसा ११.६९.
पाए सितले ११.६८, — उज्वले ११.७२.
साचनि ११.७४, ११.७६.

आणिकु ११.७७-७९.
 भिडा ११.७८, -ड ११.८०.
 आर्त्त ११.८७, ११.९१, -र्त्ति ११.९१,
 आर्त्तिचे ११.१११.
 चाड ११.८७, ११.१०२, सचाडपणा ११.९२.
 बापु ११.११७, ११.११९.
 वणि ११.१३१, वर्ण शब्दास जोडून ११.१३२,
 ११.१३३, ११.१३४, नाना वर्णे ११.१३६,
 -वर्ण ११.१३७.
 उणे ११.१५६, ११.१६०.
 जन्मले ११.१६८, ११.१७३.
 विस्मो ११.१७४, ११.१७५.
 विस्मय ११.१८५, विस्मित ११.१९२.
 मांडले ११.१९१, मांडौनि ११.१९२.
 अंगप्रभेचा ११.२३३, -चेनि ११.२३६.
 मेलावा ११.२३३, ११.२३५.
 मेलविजे ११.२३५.
 अवसरि ११.२३४, -रीं ११.२४०.
 सर्वांग ११.२३७, ११.२४३.
 कुले ११.२५४, ऋषि- ११.२५९.
 बेठा कां उभा ११.२७०,
 उभा ना बैठा ११.२७३.
 मूर्त्ति-र्त्ती ११.२७९-२८२.
 तेज ११.२९५, ११.२९७, ११.२९९, ११.३०१.
 ज्वालांचे ११.३००, ११.३०८.
 सांपडलेयां ११.३१९, -लों ११.३२४.
 मेलवे ११.३२१, ११.३२७.
 जेउततेउती ११.३३७,
 जीउतीतिउती ११.३३९.
 भयातें ११.३५९, महाभय ११.३६०.
 डोले ११.३५९, ११.३६१, ११.३७०.
 महामारी ११.३६९, -रिचा ११.३७८.
 महाभय ११.३७०, ११.३८०.
 गीली ११.३९१, गीलिला ११.३९३, गिले
 ११.४००.
 वेंडले ११.४००, -लिला ११.४०२.
 सिसालें ११.४१०, ११.४१२.
 न सुटे ११.४०८, ११.४१७.
 ग्रासिलें ११.४१२, -त ११.४१७.
 भूख ११.४२२, भूखैलेपण ११.४२४.

गोलिलें ११.४२१, गिलाविया ११.४२६.
 नवलाउ ११.४२३, नवाई ११.४२४.
 वाढे ११.४२७, वाढविलें ११.४२९.
 वोडवलिं ११.४३२, -लासि ११.४३६.
 त्रिमुवन ११.४३९, ११.४४१.
 ग्रासुं ११.४५१, -खिलें ११.४६१.
 वाक्पट ११.४७६, वाचा ११.४७८.
 कालें ११.४८७, -ला ११.४९०,
 यथाकालें ११.४९४.
 रूप ११.५१७, -कलं ११.५२५.
 स्तवन ११.५१८, स्तुति ११.५२२.
 धाडिली ११.५३३, -लासि ११.५३५.
 सामावी ११.५४९, -विजति ११.५५०.
 सरिसें ११.५५७, -सा ११.५५९.
 वानुं ११.५५९, वानितां ११.५६३.
 सोडरेपणें ११.५६२, सोयरे ११.५६६.
 ललां ११.५७३, -ला ११.५८३.
 गोठि ११.५७४, ११.५७८, ११.५८०.
 फलें फलाविं ११.५८६, फलरूप ११.५८७.
 वांचूनि ११.५९७, ११.५९८, ११.६०१,
 ११.६०६.
 साधना ११.६०६, ११.६१०.
 वोसंडिला ११.६१४, उस्संडिजे ११.६१६.
 सांडूनि ११.६१९, -डिं ११.६२१.
 नावडे ११.६३१, ११.६३४.
 मना नये ११.६३२, -नये ११.६३५.
 माधुतिया ११.६५०, माधौतीं ११.६५६.
 चूकली ११.६५५, -लेया ११.६५८.
 भाष हारपे ११.६८२, -विसरला ११.६८८.

अध्याय १२

निरूपणीं १२.१०, निरोपिजैल १२.१९.
 भावार्थ १२.११, गीतार्थ १२.१८.
 व्यापक १२.२५, १२.२८, विश्व -१२.३४.
 उपासिती १२.३०, -सित १२.३२.
 जूंझावें १२.६२, जूंझा १२.६७.
 नीच नवा १२.६६, -नवें १२.६७.
 संवसार १२.८३, १२.८५, १२.९१.
 पोटीं जालें १२.८७,
 पोटीं बांधलिं १२.९२.

सरिसिं १२.९८, १२.१०१.
 निगे १२.१०७, निगतां १२.१०९.
 चालिं १२.११६, चलिजत १२.११८.
 निवांत १२.१२०, १२.१२३.
 सांडी १२.१२७, —डिं १२.१२८.
 सप्रेम १२.१५५, प्रेमा १२.१५९.
 प्रेमल १२.१६१, प्रिय १२.१६२ (१, २).
 पढियें १२.१५६, —यंतयाची १२.१५८.
 बुडणें १२.१७३, बुडिजे १२.१७६.
 पढियें १२.१८९, —थेंतें १२.१९६.
 गोमटें १२.१९०, १२.१९४.
 सरिसा १२.१९७, १२.२००, —सी १२.२०३.
 मानु १२.२०७, १२.२१३.
 मुगुट १२.२१२, १२.२१९.
 आवडे १२.२२३, —डति १२.२२५.
 मैत्र १२.२२४, १२.२३२.

अध्याय १३

तोंडौता १३.१५, तोंडेंसिं तोंडा १३.१८,
 तोंड १३.२०.
 वाप १३.३१, —पे १३.३३.
 संकल्प १३.४३, १३.४९, १३.५१, १३.५३.
 वाजटां १३.६०, वाजे १३.६२.
 लोपति १३.९३, —पे १३.९४.
 बल १३.१०८, १३.१११, बलियाविलें
 १३.१०९.
 उठी १३.१२०, १३.१२३,
 उठिलेपणें १३.१२४.
 वृत्ति १३.१२२, —चिया १३.१२५,
 इंद्रियवृत्ती १३.१३०.
 जोडे १३.१२६, जोडतां १३.१३२.
 मेलावा १३.१४९, १३.१५१,
 मेला १३.१५३.
 डोले १३.१७३, —लां १३.१७६.
 आंगा १३.१८५, —कडे १३.१८७.
 आवडे १३.२०९, १३.२१२.
 गालूं १३.२३४, गालितेया १३.२३४,
 गालाचें १३.२३८.
 हळवार १३.२४७, १३.२५२.
 माघौता १३.२५५, —ति १३.२५७.

वास ना पाहे १३.२७३,
 वास पाहे १३.२७६.
 अवधारां १३.३१६, १३.३२०.
 साहणें १३.३४२, साहणें १३.३५०.
 सात १३.३५०, साहतेनि १३.३५१.
 पातलेयां १३.३४६, —लें १३.३५१.
 उपास्ती १३.४०४, —स्ति १३.४०८.
 परिवार १३.४०५, १३.४०७.
 वोळगौन १३.४१८, उळगोचें १३.४२३.
 ल्यो १३.४२३, लयाकाशीं १३.४२४.
 बाहिरि १३.४६१, १३.४६२.
 उजलला १३.४६२, —ली १३.४६४.
 परिं १३.४६२, परीं १३.४६५.
 बाह्य १३.४६३, १३.४६५,
 १३.४७१, —विभाग १३.४७२,
 अंतर— १३.४७३.
 माखिला १३.४६७, —लें १३.४६८.
 सिंपिजे १३.४७७, १३.४८१.
 चोखी १३.४७८, चोख १३.४८०.
 चित्त १३.४८६, १३.४९२, —वृत्ती १३.४९४.
 समरसिं १३.५०८, —रस्य १३.५१६.
 जन्म १३.५३४, १३.५३६,
 १३.५३९, १३.५४१, १३.५४२.
 वैर १३.५३६, १३.५४०, १३.५४९.
 पाहे १३.५४३, —चा १३.५४६.
 वृद्धाप्य १३.५७४, १३.५८१, १३.५८३,
 १३.५८५ (१, २).
 घाली १३.५७६, १३.५७८.
 वायां १३.५८१, १३.५८३.
 सांडी १३.५८७, सांडौनि १३.५८८.
 उदासु १३.५८८, १३.५९२.
 वाटे जांतां १३.५९३, —जाता १३.५९६.
 आंघलेनि १३.६२५, अंघ १३.६२६.
 रससोये १३.६३५, —ए १३.६४२.
 निरोपण १३.६४५, —पिलिं १३.६४८.
 चढे १३.६६३, १३.६६४.
 ठाऊ १३.६७५, १३.६७९.
 पुरीं १३.६८६, १३.६८७.
 मोकडु १३.६९६, मोकाडु १३.६९८.
 आचरे १३.७१३, —रती १३.७१५.

नेदखे १३.७४०-७४१, १३.७५०, १३.७५२-
७५३, १३.७५८.

वाढि १३.७४२, वाढु १३.७४७.

पाहिचें १३.७५८, पाहे १३.७५९.

साचें १३.७५८, साच १३.७६१.

मानी १३.७६४, १३.७६५.

संपति १३.७६७, संपत्तिचेनि १३.७७०.

आंग मन १३.७७२, आंगा मना १३.७७६.

जोगावी १३.७९४, -वणुक १३.७९८.

बोलावेया १३.८८२, बोले १३.८८३, बोळ
१३.८८४.

आकाश १३.८८७, १३.८९४.

सांगडे १३.८९१, -डी १३.८९६.

आकार १३.८९४, १३.८९८, १३.९००,
क्षीराकारें १३.८९७.

* आवडे १३.८९१, १३.८९५.

विकारी १३.८९४, -रि १३.८९८.

अभेद १३.९०८, न भेदे १३.९१३.

व्याप्ति १३.९१५, १३.९१९.

ठाई १३.९४५, १३.९४८.

निफजणें १३.९६९-९७१, १३.९७३.

भोगी १३.९७३, भोगविजे १३.९७९,

अभोक्ता १३.९७९.

नपुंसक १३.९७६, १३.९८४.

रूपागुणाचा १३.९८०, -ची १३.९८२.

व्याप्ति १३.९८५, १३.९९२.

प्रतीति १३.१०८३, प्रतिती १३.१०८५.

बिंबे १३.१०८९, बिंबलेया १३.१०९१.

पाडे १३.१०९४, पाडु १३.१०९५,

१३.१०९६, १३.१११७,

अपाडु १३.११२०, १३.११२३.

वेचे १३.११०७, १३.११०८.

साचें १३.११२९, साच १३.११३३.

अध्याय १४

माया १४.६, १४.१०.

वानणें १४.१०, वानूनि १४.११,

वानावासि १४.१४.

श्रुति १४.१०, -ती १४.१३.

पाडु १४.१२, १४.१३.

बुडडे १४.१२, बुडे १४.१४.

भरिं १४.१७, भरे १४.२२,

भरितें १४.२४.

फलावेया १४.१६, सुफल १४.२१.

स्नेहांजन १४.१९, स्नेहाल १४.२१.

महापुरें १४.२२, -पूरु १४.२८.

गुणसंग १४.३३, गुणातीत

१४.३४, १४.३६, गुण १४.३६.

देह १४.५०(१,२), १४.५१, १४.५८.

प्रज्ञाकांत १४.६३, -राय १४.७०.

रूप १४.८०, १४.८२, १४.८९, १४.९२.

उमटति १४.९७, उमटे १४.१००.

बालक १४.१०६, १४.११०.

अवेव १४.११७, अवेवी १४.१२४,

अवेवीया १४.१२४.

फांके १४.१२२, फांकलेपणें १४.१२३.

बांध १४.१२७, -लां १४.१२८,

बंध १४.१३३, न बंधिजे

१४.१३४, बद्ध १४.१३५,

बांधती १४.१४३.

आवडें १४.१२८, -डिजे १४.१३२.

लागे १४.१५९, १४.१६२, १४.१६५.

व्यापारां १४.१६८, -राचा १४.१७१.

उठी १४.१८०, उठावें १४.१८२.

मौढ्य १४.१७५, १४.१७८.

परिवडी १४.१७९, १४.१८१.

बांधे १४.१९२, बांधले १४.१९४.

लोपूनि १४.१९७, १४.१९९.

परगुणें १४.२१४, -णीं १४.२१६.

वेटाली १४.२२६, -लितां १४.२२८.

सत्तारूप १४.२९५, सत्ता १४.२९९.

ठेला १४.३००, १४.३०३.

चले १४.३३७, चलिजे १४.३३९.

सरे १४.३८९, सरली १४.३९३.

सिंधू १४.३९०, सिंधुपद १४.३९६.

सांझनि १४.४०३, सांझी १४.४०६.

भावितां १४.४०९, भाउ १४.४११.

अध्याय १५

लेवडें १५.४, १५.८.

वाचा १५.१२, १५.१५, १५.१७, -वेली १५.१४.
 शतमुख १५.३०, शत एक १५.३१.
 मोक्ष १५.३२, १५.३५.
 संसार १५.३९, १५.४२, १५.४३, संवसार
 १५.४७, १५.५२.
 स्वरूप १५.४३, १५.४६.
 वस्तु १५.७८, १५.८३, -प्रभा १५.८३,
 वस्तुसि १५.८७.
 उमललें १५.९३, -ती १५.९८.
 कोमैजे १५.९६, -लेन १५.१०३.
 आंगवसा १५.९८, -से १५.१०२.
 कांडी १५.९९, -डें १५.१०१.
 वाढि १५.९९, वाढतां १५.१०२.
 पैसार १५.१०६, १५.१०७.
 उमललीं १५.१२४, -ती १५.१२५.
 शाखाकोडि १५.१२४, कोडि १५.१३३,
 १५.१३८.
 वेगें १५.१३२, वेगु १५.१३८.
 आडफांटति १५.१४९, १५.१५५.
 वासना १५.१६३, -वेलि १५.१६६.
 थोरडें १५.१६७, थोर १५.१६८.
 सुटे १५.१८२, सुटति १५.१८३.
 निगति १५.१८३, १५.१८५.
 उठिती १५.१८६, -ति १५.१८८.
 घोस १५.१८६, घोसालियां १५.१८८.
 उंचावती १५.१८९, -लिया १५.१९५,
 उंचपडे (उंच पडे) १५.१९४.
 उपरिशाखा १५.१९५, १५.१९७.
 वाढतीं १५.२००, -णें १५.२०१, वाढि
 १५.२०४.
 मा १५.२१४, १५.२१८.
 घाया १५.२३१, १५.२३८.
 खड्डा १५.२३१, -लता १५.२४१.
 संडणें १५.२३३, सांडुनि १५.२३५.
 नुरैल १५.२३८, उरों नेंदील १५.२३९.
 संडौनि १५.२५५, सांडिलें १५.२५८, संडी
 १५.२६१, संडुनि १५.२६६.
 नुरे १५.२७०, १५.२७२.
 फारां १५.२७८, फारें १५.२७९.
 हारपे १५.२७८, १५.२८२.

माघौतीं १५.२८५, माघारी १५.२८६, माघौतें
 १५.२९०, १५.२९२, १५.२९६.
 मिलवें १५.२९३, मिलणें १५.२९५.
 वेगले १५.२९५, १५.३००.
 गमति १५.२९९, १५.३०१.
 दूजे १५.२९९, -पण १५.३०६.
 उठी १५.३०२, १५.३०४.
 वेंडालें १५.३०७, -वेंडालें १५.३०९.
 आवडे १५.३११, १५.३१८.
 निगे १५.३२३, निगौनि १५.३२६, निगवणें
 १५.३२७.
 मानावा १५.३४४, मानिजे १५.३४५.
 देखिजे १५.३४५, १५.३४९, देखणे १५.३४९,
 देखति १५.३५१, १५.३५३.
 हारतला १५.३९७, -पती १५.४०१,
 हारपे १५.४०३.
 सांघणें १५.४१४, १५.४२१, सांघां १५.४२८,
 सांघावेया १५.४२९, सांघे १५.४३०.
 पूसतें १५.४१५, १५.४२२, पूसों १५.४१६,
 पूसौनि १५.४१७, पुसावें १५.४१९, पूसणें
 १५.४२१.
 आलंगिलें १५.४२०, -ला १५.४२३.
 निरुपाधिक १५.४२८, १५.४३४.
 उपाधि १५.४३०, १५.४३४, १५.४३६.
 संसारपाटण १५.४३८, -राजधानि १५.४३९,
 -ग्राम १५.४४१, संसार १५.४४३.
 पूरें १५.४५३, पुरी १५.४५६, पूरि १५.४५७.
 कल्पौनि १५.४५३, १५.४५६.
 सर्वोपाधि १५.४७७, उपाधि १५.४७८.
 मायापुरिं १५.४८७, -संगु १५.४९१.
 गोठि १५.५००, १५.५०४.
 वाउं १५.५२६, १५.५२८.
 सरे १५.५५३, सरलें १५.५५४.

अध्याय १६

उदैजेला १६.१, -ला १६.४, १६.१४,
 उदैजत १६.१४.
 भेदनवि १६.५, भेदाची १६.७.
 बोलों १६.१५, बोलाचिया १६.१७,
 बोलिकेयां १६.२१.

स्तुती १६.१७, १६.१८, स्तव्य १६.१८,
 स्तोत्र १६.२१.
 चांगावेया १६.१८, चांग १६.२६.
 उपसाहावे १६.२१, -हिले १६.२९.
 उचित १६.२२, १६.२४.
 वानिलासि १६.२९,
 वानुं १६.३१, वानणें १६.३३,
 वानावेया १६.३५.
 आंगलीनां १६.४२, -दृष्ट १६.४५.
 सम्यग्ज्ञान १६.५१, १६.५५.
 जिज्ञासु १६.५४, १६.५८, आत्मजिज्ञास १६.५२.
 संपत्ती १६.६३, -त्ति १६.६४, १६.६५,
 १६.६६.
 सांडणें १६.६९, सांड्ढनि १६.७४, १६.७६,
 सांडिली १६.७५.
 न वंचणें १६.८४, -वंचे १६.८५.
 सुये १६.८८, सुइजे १६.९०.
 फलावेया १६.१००, फलौनि १६.१०५.
 जागविजे १६.१०९, जागणां १६.११०.
 मौवाल १६.११४, मौपणें १६.११६, मौ १६.१२२.
 साचारैवें १६.११८, साच १६.१२० (१, २),
 साचार १६.१२३.
 नुठिजे १६.१२६, नूठी १६.१२८.
 त्यजणें १६.१३०, १६.१३१, १६.१३२.
 त्याग, इतर शब्दांसह, १६.१३० (१, २, ३)-१३२
 (१, २, ३), १६.१३४.
 बुडलुनि १६.१३७, बुडतेया १६.१४२.
 पुढिल १६.१४६, १६.१४८.
 वीठी १६.१४६, १६.१५१.
 घेपे १६.१४६, १६.१५१.
 तोखौनि १६.१४७, अन- १६.१५७.
 वर्मी १६.१४९, १६.१५०.
 पुढिलचेनि १६.१५६, १६.१५८.
 पाणी १६.१५७, -णीं १६.१६०.
 वसंत १६.१६३, १६.१६८.
 मौवाल १६.१६७, १६.१६९, मौ १६.१६८.
 जीणें १६.१७३, १६.१७६, १६.१७८.
 लाजा १६.१७४, १६.१७७, लाजीरवाणें १६.१७६,
 १६.१८०, लाज १६.१७५, १६.१८१,
 लाजणें १६.१७९.

गांगेय १६.१९७, गंगा १६.२०३, १६.२०६.
 सांघितलें १६.२०२, -से १६.२०४.
 सविसें १६.२०५, १६.२०८.
 दोख १६.२१३-२१५, १६.२२०.
 चौहटां १६.२१७, चौबारां १६.२२१.
 माजे १६.२२५, माजणें १६.२२७.
 बहूमानें १६.२२५, मानितेचा
 १६.२३४, अहंमान १६.२३३.
 पुढिल १६.२३५, १६.२४०.
 मिले १६.२५५, १६.२५७.
 राहाटि १६.२६९, -ठी १६.२७१.
 बोलिया बोलति १६.२८८,
 बोल १६.२९२, बोलती १६.२९०.
 वेगलें १६.२९७, -ल १६.२९८.
 भोगवी १६.३०४, भोगी १६.३०४, १६.३०५,
 भोगु १६.३०७.
 आटावे १६.३१६, आडु १६.३१७.
 पारौती १६.३२८, -तें १६.३३३, १६.३३४.
 मेलावा १६.३४०, मेलवीति १६.३४५,
 मिललेयां १६.३४५.
 मारीति १६.३४२, मारुनि १६.३४४,
 मारिले १६.३५०.
 चराचर १६.३४८, १६.३५१.
 उरलें १६.३४८, उरों १६.३४९.
 उजरिया १६.३७५, १६.३८६.
 मानितां १६.३७६, -ति १६.३७८.
 मौढ्य १६.३८१, १६.३८९.
 अभिचार १६.३९६, १६.३९८, १६.३९९.
 सांडील १६.४३०, सांडिलें १६.४३६, -ला
 १६.४३७.
 निमालेयां १६.४३६, -लें १६.४३८.
 फीटे १६.४३५, फीटलेयां १६.४३६.
 इहिक १६.४४६, १६.४५०.
 स्वर्ग १६.४५०, १६.४५१.
 भेटें १६.४५३, भेटणें १६.४५८.
 धर्म १६.४६१, धर्मा अनुज १६.४६२.
अध्याय १७
 गुरु १७.१, -त्वे १७.३.
 जीवत्वदुर्ग १७.२, -भृंग १७.६.

नूरे १७.११, नूरीनि १७.१८.
 अनुष्ठावेया १७.२२, -ष्ठितां १७.२७.
 मुमुञ्च १७.२९, स्वमोक्ष १७.३५.
 मोडे १७.५९, मोडूनि १७.६४.
 अनुष्ठान १७.८५, -ष्ठिति १७.९१.
 वडिल १७.८५, १७.९३.
 आंगा घालूनि १७.९५, -गें न्हवती १७.९९.
 पोखे १७.११०, १७.११५.
 धानू १७.११५, धानुवसें १७.११६.
 आकार १७.११५, १७.११८, १७.१२६.
 रस १७.१२४, १७.१३१, सुरस १७.१२५.
 गोडिसे १७.१२५, गोडें १७.१२९.
 थोर १७.१२८, १७.१३६.
 वाडे १७.१२९, १७.१३५.
 रसिं १७.१३७, रसांतर १७.१३९.
 लागे १७.१४१, १७.१४२, १७.१४४.
 तोंड १७.१४४, १७.१४५, १७.१४७, १७.१४८.
 आणि १७.१४६, -गी १७.१४७.
 खाये १७.१४२, -ए १७.१४७.
 सूटे १७.१४८, १७.१५७.
 जेविलें १७.१६०, जेवी १७.१६५.
 फल १७.१७२, १७.१७५, १७.१८२, १७.१८३,
 १७.१८७.
 सीणलें १७.२०५, सीणु १७.२०७.
 भूतमात्र १७.२०९, १७.२११.
 सांडिलें १७.२२४, सांडूनु १७.२२६.
 शुद्धि-द्धी १७.२३४ (१,२), १७.२४०.
 दूजी १७.२४१, दूजा १७.२४४.
 मीले १७.२६५, मिलति १७.२६८,
 मिले १७.२६९, मेळु १७.२७१.
 संपति १७.२६८, पात्र-१७.२७२.
 नुमचवे १७.२७७, नुमुचे १७.२८१,
 उमचों न सकतां १७.२८८.
 फूलागंधाचा १७.२९७, गंधाक्षतांचा १७.३०२.
 दावावेया १७.३१२, १७.३१५.
 सांडितां १७.३१३, सांडूनि १७.३१५.
 लाहे १७.३१९, १७.३२०.
 सरतां १७.३१९, सरे १७.३२०.
 विनियोग १७.३४३, १७.३४६,
 १७.३४९, १७.३५०.

हातवटी १७.३४८, १७.३५२.
 नुरो १७.३६८, उरे १७.३७२.
 विनियोग १७.३७६, १७.३८२.
 सावायिला १७.३८८, -उ १७.३९०.
 नाम १७.३९६-३९७, १७.४००-४०२.
 व्यंजक १७.३९९, व्यक्ति १७.४०१.
 विनियोग १७.४०७, १७.४१०.
 सांडूनि १७.४११, १७.४१९.
 गुरु १७.४२४, -त्वे १७.४२७.

अध्याय १८

अखिलमंगल १८.१, -लामंगल १८.५.
 कलातीत १८.३, निष्कल १८.५.
 स्तुति १८.१८, १८.१९, १८.२२,
 १८.२४, १८.२५.
 पीसें १८.१८, पिसे(सैं) १८.२६.
 कलश १८.३०, १८.३१, १८.३३-३४,
 १८.४१, १८.४३.
 प्रासाद १८.३०, १८.३३(प्रा), १८.३४, १८.३९,
 १८.४४, १८.४८, मोक्ष-१८.४७.
 रत्नप्रासाद १८.३०, रत्नाचल १८.३५.
 आवो १८.३८, -उ १८.४०.
 मांडणियां १८.३८, मांडला १८.४१.
 पुग १८.३९, १८.४६.
 उपरि १८.४०, १८.४१.
 वेगलीक १८.५१, वेगलें १८.५२.
 रूप १८.५४, १८.५५.
 पाडु १८.५५, पाडे(डें) १८.५६.
 दूजी १८.५६, दुजें १८.५७.
 लेख १८.५६, १८.५७.
 न संडूनि १८.५८, सांडूनि १८.६०.
 व्यक्ति पूसों १८.७१, -जाली १८.७३.
 साहावे १८.७६, -वैल १८.८१.
 संवाद १८.८०, १८.८१, १८.८४.
 नुठिति १८.९३, उठिति १८.९४.
 वानीं १८.१२०, -नी १८.१२४.
 बांधे १८.१२३, बांधति १८.१२९, १८.१४२,
 बांधकें १८.१३४.
 न संडाविं १८.१४८, -संडिजे १८.१४९-१५०,
 बांधतां १८.१६१, बांधकें १८.१६२,

हातवटिया १८.१६२, -टी १८.१६३, १८.१७३.
 निस्तरतील १८.१७८, नितरिजैल १८.१८०.
 दोवाड १८.१७८, १८.१८५,
 दुवाड १८.१८३.
 नां १८.२१२, १८.२१६.
 सांडणें १८.२१५, १८.२१७, १८.२१९,
 १८.२२२, १८.२२५.
 सूनि १८.२३९, सूतां १८.२४१.
 मिले १८.२४३, मिलौनि १८.२४५.
 जीणतें १८.२४३, जिणिजे १८.२४४,
 जीणिजे १८.२५२.
 पविजे १८.२४८, पावति १८.२४९.
 सिनीं १८.२७०, सीनें १८.२७३.
 अपाड्ड १८.२७१, १८.२७२.
 बुडतेया १८.२८६, बुडे १८.२८७.
 भाऊ १८.२९२, १८.३००.
 पुदारालासि १८.२९७, -लों १८.३०१.
 तदाकार १८.३२०, देहाकारें १८.३२२.
 आवडे १८.३२६, -डों १८.३३०.
 इंद्रियप्रौढी १८.३४६, -मंडला १८.३४७.
 खाणी १८.३५०, -णि १८.३५१.
 वाचा १८.३५६, १८.३६२.
 शरीरादिदलवाडें १७.३५७,
 दलवाडें १८.३५९.
 नुच्चारितां १८.३७१, उच्चारफल १८.३७२.
 नोहूनि १८.३७६, -हुनि १८.३७७, १८.३७८,
 नोहोतु १८.३७८.
 मवी १८.३८२, १८.३९१.
 मानूं १८.३८३, मानी १८.३८८,
 मानणेयां १८.३८९.
 पाहे १८.३९६, १८.३९९, पांतां
 १८.३९७, पाहणें १८.३९६.
 दीठि १८.३९८, दीठी १८.४०५.
 विश्वस्वप्न १८.४००, १८.४०२.
 चेड्डला १८.४०२, चेऊ १८.४०५.
 सांडौनि १८.४०२, सांडिजे १८.४०८.
 रिगो १८.४०६, रिगाला १८.४१४.
 ठावो १८.४१०, -ऊ १८.४१८.
 सरें १८.४२०, सरलेयां १८.४२१.
 राहे १८.४२०, राहलेपणाचा १८.४२१.

स्वप्न १८.४२६, १८.४३३.
 लोक १८.४४४, १८.४४५.
 वेगलालिया १८.४५९, वेगलवेगलें १८.४७०.
 धावणें १८.४७२, धांव १८.४७३, १८.४८१,
 धावे १८.४७८.
 प्रवृत्ति १८.४७४, १८.४७७.
 सरिसा १८.४८१, १८.४८५.
 पालटु १८.४९२, पालटे १८.४९२,
 १८.४९३ (१, २).
 राहाटवी १८.४९०, १८.५०१.
 व्यापे १८.५०५, १८.५०६, व्यापलें १८.५०७.
 पाणियें १८.५२९, पाणीं १८.५३१.
 हातें १८.५२९, हाता १८.५३२.
 पांतां १८.५२९, पातें १८.५३३, पाऊं
 १८.५३३.
 स्त्री १८.५५५, -जात १८.५५८.
 देहसंबंध १८.५५९, -भरण १८.५६१, -खंड
 १८.५६४.
 ईश्वर १८.५६४, १८.५६६, देउलेश्वर १८.५६७.
 वाढती १८.५७१, वाढीनि १८.५७२.
 डोला १८.५७६, डोलस १८.५७८.
 स्वाधिकार १८.५८३, अधिकार १८.५८४.
 प्रियातें १८.५८३, प्रिया १८.५८८.
 आंगें १८.५८३, आंगा १८.५८४, १८.५८६.
 काम्य १८.५९५, १८.५९८, १८.५९९.
 न मनवे १८.५९५, मानीं १८.५९८, न मनीं
 १८.६०१.
 पाठिं १८.६०९, १८.६१२.
 निफजविलेया १८.६०९, -तां १८.६१३, निफजे
 १८.६१६.
 नाशे १८.६१२, नाशु १८.६१४.
 गिलवी १८.६१७, गीलुनि १८.६२१.
 फलउद्देशें १८.६२८, फलतां १८.६२९,
 फलशून्यता १८.६३०, विफलता १८.६३०,
 फल १८.६३० (१, २).
 वाहाणें १८.६३४, वाहे १८.६३५.
 सुरवाडीं १८.६३६, -ड्ड १८.६३७, -ड्ड
 १८.६४१.
 आवडी १८.६३६, -डिं(डि) १८.६३९.
 ठाकें १८.६४२, ठाकलेनि १८.६४३.

अभिलाख १८.६४६, १८.६४८.
 आद्रिलें १८.६५७, -री १८.६६२, १८.६६६.
 पुढील १८.६६०, पुढिल १८.६६२.
 वेल १८.६६३, १८.६६६.
 राहाटे १८.६६६, -टि १८.६६९.
 आगिठी १८.६८१, आगी १८.६८२.
 चिन्ह १८.६८६, १८.६९२.
 भलें १८.६९६, -ला १८.६९९.
 सुनि १८.६९७, १८.७०१.
 जोडेल १८.७००, जोडे १८.७०४.
 चोर १८.७२१, चोरी १८.७३०.
 राजा १८.७२१, -शा १८.७३०.
 साच १८.७२३, १८.७२६.
 उचललेयां १८.७३१, -लिला १८.७३३.
 सांडणें १८.७३१, १८.७३४, १८.७३७,
 १८.७३८, संडीं १८.७३९.
 सुए १८.७४४, सुनि १८.७५०.
 न संडिजे १८.७५०, -संडी १८.७५१,
 १८.७५४.
 बांधे १८.७५२, बंधला १८.७५५.
 विशादें १८.७५३, १८.७५४.
 परिणमे १८.७९०, -णामे १८.७९८.
 आदि...अंतीं १८.८०१, आदीं - १८.८०५.
 तांधूवीं १८.८०९, तांधू १८.८१९.
 शास्त्राधारें १८.८४२, शास्त्रें १८.८४४,
 १८.८४६.
 जीणौनि १८.८५९, १८.८६०.
 उचित १८.८७६, १८.८८०-८८२.
 फलकाम १८.८९०, -त्याग १८.८९५.
 मोक्ष १८.८९२, १८.८९५-८९७, १८.९०१.
 ईश्वर १८.९१३, १८.९१५.
 मोक्ष १८.९१८, १८.९२२.
 पायांचें १८.९२८, पाये १८.९३३.
 सीणवावे १८.९३३, -लेयां १८.९४०.
 स्रुहे १८.९५७, स्रुहा १८.९५८,
 वेचें १८.९६०, वेचलेयां १८.९६२.
 नासे १८.९६५, १८.९६६, अबोधनास
 १८.९६६.
 गीलूनि १८.९७६, १८.९८२.
 मेलविली १८.९९०, मेलु १८.९९४.

सरे १८.९९७, १८.९९९.
 आत्मठेवा १८.१००२, -रिद्धि १८.१००३.
 आंग न घली १८.१०२१, -लागे १८.१०२२.
 वृत्ती १८.१०२४, १८.१०२७.
 वायुभेद १८.१०३१, भेदुनि १८.१०३२.
 निवटी १८.१०४२, -टूनि १८.१०५१.
 दोषवैरी १८.१०४४, वैरी १८.१०४६.
 खोडां १८.१०४५, खोडा १८.१०५६.
 थीर १८.१०७०, थिरावे १८.१०७४.
 आत्मबोध १८.१०८८, -प्रसन्नता १८.१०८५,
 -प्रशस्ती १८.१०८९.
 हरपति १८.१०९३, हारपे १८.१०९८.
 स्वप्न १८.११०४, १८.१११०.
 जिज्ञासु १८.११०६, १८.१११३ (१, ३),
 जिज्ञासा १८.१११३ (२).
 एकवटलें १८.१११९, -ला १८.११२४.
 भोगणां १८.११३३, भोगी १८.११३८.
 बोलणें १८.११४६-११४८.
 देखणेयां १८.११४९, देखणें १८.११५०.
 दृश्य, द्रष्टा १८.११४९, १८.११५०-११५१,
 १८.११५५-११५६, दृष्टत्व १८.११५५,
 दृष्टता १८.११५६.
 यात्रा १८.११६२, १८.११६६.
 निफजे १८.११७०, १८.११७३.
 पूजि १८.११७३, पूजा १८.११७५,
 महा- १८.११७३.
 जाणणें १८.११९४, १८.११९७-११९९.
 चेडलेया १८.११९५ -यां १८.१२००.
 सामाए १८.१२०४, -विला १८.१२११.
 बोल, बोलणें १८.१२०७-१२०८.
 जोडला १८.१२१०, जोडे १८.१२१२.
 क्रमयोग-गी १८.१२१२-१२१७.
 मोक्षउपाय १८.१२२४, मोक्षोपादान १८.१२३७.
 सिद्धांत १८.१२३४-१२३५, -कक्षा
 १८.१२३६.
 ग्रंथ १८.१२३४, -विस्तार १८.१२३८.
 वेगलें १८.१२५६, -ली १८.१२५८.
 वाहाणी १८.१२७९, १८.१२८४.
 बांधलासि १८.१२८४, बांधौनि १८.१२८६.
 अशेष १८.१२९१, १८.१२९५.

मांडे १८.१२९६, मांडूनि १८.१३००.
 चेष्टती १८.१३०२, -ति १८.१३०३, -विजे
 १८.१३०५, चेष्टा १८.१३०३.
 निद्वारुनियां १८.१३२२, -रुनि १८.१३२३,
 -रिं १८.१३२३, आत्मनिद्वारु १८.१३२६.
 अवंचक १८.१३२४, वंचे १८.१३२७, वंचनाचें
 १८.१३२७.
 एकोल १८.१३२८, १८.१३३२.
 वानावें १८.१३३०, वानणें १८.१३३१.
 चोखडीं १८.१३४७, -टें १८.१३४८.
 आण वारणें १८.१३६०, -वाये १८.१३६४.
 प्रसन्नता १८.१३७४, १८.१३७७,
 प्रसाद १८.१३७५, -चलें १८.१३७८.
 वियाळें १८.१३८०, वियाळें १८.१३८२, व्याली
 १८.१३८१.
 त्यजणें, त्याग १८.१३८४, १८.१३८५,
 १८.१३८६.
 उरावेया १८.१४०२, उरावें १८.१४०५.
 उपपत्ती १८.१४१७, -त्ति १८.१४१९.
 शद्ध(ब्द)रात्री १८.१४१८, -शि १८.१४२१.
 बांधलेयां १८.१४२७, बंध १८.१४२८, चद्ध
 १८.१४३१.
 निरूपण १८.१४३८, -णी १८.१४४०, निरूपिजे
 १८.१४३९.
 कार्नि लागला १८.१४४७, कार्नी लागौनि
 १८.१४५०.
 जपमीखें १८.१४५०, पुस्तक- १८.१४५१.
 मीसकट १८.१४५२, मीसें १८.१४५७.
 निववी १८.१४५४, निवालें १८.१४५८.
 जोडलें १८.१४६५, १८.१४६८, जोडावेया
 १८.१४६५, जोडे १८.१४७३.

भोगावेया १८.१४६५, भोगु १८.१४६८.
 संप्रदाय १८.१४७१, १८.१४७२, १८.१४७४,
 -उ १८.१४७५.
 वालिला १८.१४७७, वालावे १८.१४८६.
 चाड १८.१४७९, १८.१४८४.
 मेलवी १८.१५०२, मेलवा १८.१५०६, मेलपिं
 १८.१५११.
 सांडितु १८.१५३६, सांडे १८.१५३७.
 विरैल १८.१५३४, विरे १८.१५३७, विरोनियां
 १८.१५३९.
 पूसताति १८.१५४४, पूसिजे १८.१५४५, पूससी
 १८.१५४८.
 वांचौनि १८.१५५०, १८.१५५२.
 सरिसे १८.१५८०, १८.१५८२.
 अप्रसंग १८.१६०५, १८.१६०७.
 माने १८.१६३०, माना १८.१६३५.
 श्लोक नव्हंति १८.१६५०, १८.१६५२.
 वाच्यवाचक १८.१६६०-१८.१६६२, वाच्यें
 १८.१६६४.
 मीसें १८.१६६८, मीखें १८.१६६९.
 पाठमीखें १८.१६६९, पाठ १८.१६७१, पाठें
 १८.१६७३.
 ठाकाल १८.१६७२, ठाकति १८.१६७६.
 नव्हतां १८.१६८०, नव्हंति १८.१६८१,
 १८.१६८३.
 वाचा १८.१६८५, -लै १८.१६८८.
 दीठिवेनि १८.१७११, दीठि १८.१७१२.
 गाणिव १८.१७१६, गाणीव १८.१७२०.
 मोकला १८.१७१७, मोकलीं १८.१७१९.
 समाधी १८.१७२३, -धि १८.१७३३.
 पसायदान १८.१७७२, पसाउ १८.१७८०.

परिशिष्ट ६

विशेषनामै

(अ) श्रीकृष्ण व विश्वरूप
अगाध दानुर्वै सरल १२.२४०.
अच्युत १.१९२.
अतिबल १२.२४०.
अद्वितीय ११.५५६.
अधोक्षज १८.१५७१.
अनंत ३.२,
अनंतानंद १४.५३,
अनंतबलसंभ्रम ११.५२६,
अनंतरूप ११.४८०,
अनंतविक्रम ११.५२६.
अनन्याचा सोयरा १४.४०४.
अनाथाचा सखा १५.५५४,
अनाथांची माउली ४.३२.
अनादि सिद्ध १०.१३५.
अप्रमेय ११.५५३.
अर्जुनत्व १७.३१.
अविक्रिय १५.३०५.
आत्माराम ९.५१६.
आदिगुरु ११.५५५,
आदिपुरुष १३.९५३.
इष्टदेवता २.५९.
उदार २.७९.
कमलापती ३.१.
कमलायतन डोलस ११.६९.
करुणारसकल्लोल ११.६९०.
कलुषकरीकेसरी १७.४२०.
कंसहंता १६.७९.
कारुण्यपूर्ण ११.१५२.
काल्यंत्रा सूत्री १०.१३६.
कृपेचेनि माह्वेरें १४.३१९,
कृपामूर्ते सजल २.७७,
कृपानिधी २.६८,
कृपापीयूष सजल ११.११३,
कृपाल १७.३२५,
कृपालुवांचा रावो १०.५३,

कृपावंत २.२९,
कृपासिंधु ९.२३३.
कृष्ण १.१७७,
कृष्णाकृतिचिया मोडी ११.६४१,
कृष्णत्व ११.६३५,
कृष्णदिवस ६.१३६,
कृष्णदेव १०.२९४,
कृष्णद्रुम ७.१८२,
कृष्णनाथ १४.३६७,
कृष्णपण ११.६३५,
कृष्णमूर्ती ११.६९२,
कृष्णरूपडें ११.५९७,
कृष्णवचोक्ती १०.३०,
कृष्णवाक्य २.३७०,
—बीजा निवाडु ९.५२८,
कृष्णु(ष्ण)सुखा ११.१६८,
कृष्णहृदयासि खेंव ७.१९८,
कृष्णुजी १२.२४१.
कैवल्यपति १३.१०१, —ती
१०.१५८.
क्रियाजाताचा विसांवा ८.४६.
गंभीर ११.५५६.
गीताशास्त्रनिर्मिता १८.१४८८.
गुणसमुद्र ६.४८३.
गुरु बंधु पिता २.५९.
गोपाल २.७७.
गोविंद ६.४३०.
चक्रवर्ती १७.३२५, निजाचा—
१२.२४१.
चतुरचित्तचमत्कार १०.४७.
चतुर्भुज ११.६२६.
चराचराचें जन्म(न्म)स्थान
११.५५४,
चराचरपरमगुरु १०.४७.
जगाचेनि आराध्यें ११.१६४,
—देवें १८.७५९,

जगदादिकंद १२.२३८,
जगदीश्वर ४.१०,
जगदुदरदोदिल ११.६९०,
जगजेठी ४.२,
जगजनक १५.१८१,
जगन्नाथ १०.१३३,
जगन्निवास २.२०.
जनार्दन ६.११९,
—हैन १०.१७५.
जागेश्वर ११.५३५.
जीवकले अधिष्ठात्री १०.१३६.
ज्ञानदीप ४.२०८.
तमालश्याम १७.३४.
त्रितापतिमिरतमोरी १७.४२०.
त्रिभुवनाचेया आद्या ११.४३९,
त्रिभुवनैकनरेंद्र ६.४८३,
त्रिभुवनदीप ८.१०८,
—पंचानन १०.१६५.
त्रैलोक्यनायक १६.४९.
दातार ११.६७.
दानिराय १८.१३६९.
दे॒उ॒-ओ॒-व ९.२३३, ११.११७,
११.६४१,
देवांचिया देवा ११.५८९,
देवांचा रा॒उ ११.१७६,
देवचक्रवर्त्ति ११.२४०,
देवदे॒उ ३.२६८,
देवदेवोत्तम ३.२८,
देवराय ११.६४.
द्वारकेचा नरेंद्र १५.४५,
द्वारकानाथ १५.४१४,
—गुरसुहृद ११.६६०.
धर्मकीर्तिदवल १२.२४०.
नंदाचें लेंकुवें १०.१९२.
नानाभूतैकधाम ११.५५६.
नारायण २.२९०.

निगमपद्याचें पराग १७.४६.
 निजजनानंद १२.२३८,
 निजनिर्मल १२.२३९.
 निरुपचार १८.१५५७.
 निष्कल १२.२३९.
 निःसंगाचा सांगात ६.३८.
 नैष्कर्म्यसुखाचा ठेवा ८.४६.
 पंचविंसांवां पुरुष १०.१३४.
 परेश ३.२६,
 परचित्तलक्षणाचा राउ ५.१६२,
 परदेवता ११.५५५,
 परब्रह्म १०.१३३, -अवतरण
 २.२९०.
 परमात्मा १८.१५१६,
 परमानंदाचा पूतला ८.२६७,
 परमदैवत १०.१३४,
 -मंगलधाम ३.२८.
 पितामहाचा पिता १०.१९१.
 पुराण १५.२५.
 पुरुषोत्तम ३.२३४.
 प्रबल १२.२४०.
 प्रभू १०.१५०.
 बलिबंधन १२.२४०.
 बापु ११.११७,
 बुधवनवसंत १०.२९४.
 ब्रह्मकटाहघात्री १०.१३६,
 ब्रह्मविद्यां राउ १०.१९.
 भक्तकामकल्पद्रुम ९.५१६,
 भक्तचक्रोरचंद्र ६.४८३.
 भगवंत ६.३८, -पण ११.४३८.
 भूतभारसहिष्णु १३.४५९,
 -भावन १०.१६५,
 महाभूतांसि विश्राम १०.१३३.
 महाविष्णू ११.३६९.
 माधव ११.१०.
 मुकुंद ११.२८४.
 मुरारि ३.१२६, -री २.५०.
 यज्ञांग १६.१३४.
 यदुनाथ ६.४८४, -राज १३.८३.
 यादवां आंतु श्रीमंतु १०.२६४,

यादवेन्द्र ७.१९१,
 यादवेश्वर १०.४७,
 यादवकुलिचा कुलैवा ८.२६८,
 यादवपणें ११.५४६,
 -राउ १०.२७१.
 योगियांचा कामु ३.२३४,
 -बापु ७.५०,
 योगपती १२.२७.
 रमानाह १२.२१६,
 -प्राणेश्वर १०.२५८.
 रामु ७.४५.
 राय ११.३८०.
 रिखीकेशी ११.२५८,
 रुषीकेश ११.५००.
 लक्ष्मीयेचा कांतु १०.२१४,
 -नाहो ३.२६८,
 -भक्तां १३.७,
 लक्ष्मीकांत ५.१३,
 -नाह १५.४३६,
 -पति-ती २.२८९, ३.२५,
 ७.११९,
 -लीलु १०.२५२.
 लोककृपाळु १२.२३९,
 लोकनायक-नायकु १७.२२३.
 वितुण १३.४५९.
 विरक्तांचेन कांतें १०.२९४.
 विवेकामृतसागर २.३७३.
 विश्वाचेया जीवांचा जीवाला
 ८.२६७,
 विश्वांघ्रि १३.८७२,
 विश्वेश ११.२९२,
 -शानु १०.२२१,
 -सरु राउ १८.१७८०,
 विश्वकंद ११.४८०,
 विश्वतश्चक्षु १३.८७४,
 -तोमुख ११.६२९,
 विश्वबाहु १३.८७१,
 -मूर्त्ति ११.१५२,
 -रूप, रूप पहा,
 -लाघवा सूत्री ११.४९६,

-बंध ११.४३९,
 -व्यापकु १२.३४,
 -सुहृद ११.५६२.
 वेदवेद्य ११.४३९.
 वेदांतवेद्य ११.१६४.
 वैकुण्ठ ११.१८०,
 -ठीचा राणा १.१४०,
 -ठिचा वेव्हाळु १०.२१२,
 -नाथ १.२७२,
 -नायक ११.२५,
 -पीठिचें लिंग १७.४६.
 शरणगतां स्नेहाळ १२.२३९,
 शरण्य १२.२३९.
 शारंगपाणी ३.२२५,
 शारंगी ११.८९,
 शार्ङ्गि १०.२०३,
 शार्ङ्गधर १.१४१,
 -पाणी ८.५.
 शास्त्रेश्वर १८.१२३०.
 श्रियेचा निवास १७.१९४,
 श्रीकांत १७.३३८,
 -कृष्ण ११.२६,
 -कृष्णा राया १८.१५४६,
 -कृष्णराउ १८.१६१९,
 -कृष्णवदनामृत १५.५५५,
 -कृष्णसूक्तिसागर १५.७०,
 -निवास १६.१२९,
 -पति २.३६९,
 -मंत १०.२९४,
 -मुख ११.१७७,
 -मुरारी १३.८५२,
 -मूर्त्ति ११.६२६,
 -रंग १.५०,
 -राज १८.१४६०,
 -राम ११.५५६,
 -वह्म १८.१६३६,
 -वासुदेउ ७.१३३,
 -वीरवरनरहरी १७.४२०,
 -हरि-री ११.४०३,
 १३.८५५.

षड्गुणाधिकरण २.२९०,
 षड्गुणचक्रवर्ची ११.११२,
 षड्गुणा(णां)चा राणा १४.३२०.
 सकल देवांचिये देवते ११.३७९,
 - धर्मासि आगर २.३७३,
 - सिद्धांचा राऊ ३.२६८,
 सकलां सेव्य १८.१५५७,
 सकलकलांची कला ८.२६७,
 -कालि सम ११.५२६,
 -गुणी प्रतिमा ११.५५६,
 -देवदेवतार्चन १०.१६५,
 -देवराज १८.१५५९,
 सकललोक शास्ता (एकत्र ध्यावे)
 १८.१४८८,
 -लोकआद्य ११.१६४,
 -शास्त्रां विसंवता ठावो
 १०.१९.
 सद्गुरुश्रीकृष्ण १८.१४६३,
 सद्गुरु १०.१५०,
 सच्चिदानंद १५.५२९.
 सत्यलोकनायक ३.९३.
 सत्वसिद्ध १४.५३.
 समस्तसुरशिरोमणी ३.२२५.
 सर्व ११.५२५,
 सर्वात्मक १८.९०२,
 सर्वेश्वर १.७२,
 सर्वज्ञ नाथु (एकत्र ध्यावे) २.३७४,
 -तेचा ओलावा ८.२६८,
 सर्वज्ञाचा बापु ४.२०८,
 सर्व(वै)ज्ञांचा राऊ १३.८६०,
 सर्वज्ञांचा शिरोमणि १५.२९७,
 सर्वदेवनिवास १८.१४०८,
 सर्वदेश ११.५२६,
 सर्वरूप रूपस १८.१४०८,
 सर्वव्यापक ११.५२५.
 संसारजगकेसरी १०.२५७.
 सारंगपाणी १८.१६३१.
 सावला १८.१४०९,
 सावलेनि परब्रह्म ९.५१६.
 सिद्धांचा रावो ९.५३०,

-राणा १३.९६६.
 सुरवरांचा राऊ १०.२६३.
 सूर्यकोटितेजस ११.६९.
 स्वतःसिद्ध १५.५२९.
 स्वामी १०.१३५,
 -मी ११.५७३.
 हरिगारुडी २.७२,
 हरिवत्क्र(क्त्र) ११.१९५,
 हरी ६.१२८.
 हृदयकमल(ला)राम ३.२३४.
 हृषीकेश ३.५.
 खाली दिलेल्या काहीं संदर्भावरून
 ग्रंथांत श्रीकृष्णचरित्र थोड-
 क्यांत कसें आले आहे ते
 दिसून येईल.
 यादवकुलिचा कुलैवा ८.२६८,
 वसुदेवातव जाला १०.२६५,
 देवकिया उदरी वाहिला ६.१३७,
 कुमारीसाठि गोकुला नेला
 १०.२६५,
 नंदाचें लेंकुरं १०.१९२,
 यशोदा सायासें पाहिला ६.१३७,
 जी 'विषाचेनि स्तनपानें तुज
 रुसली' त्या 'पूतनेचा सौस्तु
 केला' ११.१००, १०.२६५,
 १६.२६,
 'प्रथमदशेचिये अटाटे माझि कंसा
 ऐसीं अचाटें महा ठेंढीं अवचटें
 लीला चि नाशिरी' १०.२६८,
 ९.४६२, ९.४६५, १६.७९,
 'कालिंदियेचें हृदयशल्यु फेडिलें'
 १०.२६७,
 'गिरिवर धरुनि महेंद्रमहिमा
 उमाणिनी' १०.२६६,
 वज्रां(वज्रां)गनांना ९.४६१,
 गोपींना ९.४६५,
 'बालभाचेनि व्याजें' पाहिलें,
 पांडवांना लाक्षाग्रहांतून काढलें
 ११.६०,
 त्यांच्यासाठी रानी धांवला ११.४१,

'वनवासियां वर्यु जाला'
 ११.१०४,
 'कौरवांचेया घरा शिष्टाईये घाडि-
 लासि' ११.५३५,
 हा 'वैकुंठीचा राणा आपण अश्व-
 वाहक' होऊन १.१४०,
 'पाइकु पाठिसि घातल्या आपण
 पुढां राहिला' १.१४३,
 ११.२८३, ११.२८८,
 ११.६५२, १८.१५६५,
 या 'विश्वबंधे नारायणें पांडवांचें
 ऊणें कीजे चि ना' १.५.२५,
 यात्र २.५९-६२ पहा.
 वैरावेशें चैद्यादि किं ९.४६२,
 राजसूयाचां सभासदीं सर्वासमक्ष
 'शतधा दुर्वादीं निस्तेजिलासि'
 ११.१०१,
 त्या 'शिष्टपाला ठाऊ दीधला'
 ११.१०२.
 विष्णूच्या दशावतारांतील काहीं
 चरित्रभाग श्रीकृष्णास उद्देशून
 वर्णिला आहे, त्याचे संदर्भ
 त्या त्या नांवापुढें पहा.
 श्रीकृष्णवर्णन :-
 सावला १८.१४०९, सावलेनि
 परब्रह्म ९.५१६,
 चतुर्भुजरूप ११.५८४,
 ११.५८७,
 चौं भुजांचें सावलें ११.२८५(१),
 वरिली हातीं चक्र ११.२९०,
 तालिली दोन्ही भुजा वागारे
 संसारावेया संवसारिलिया
 ११.२९१,
 दो वरि दोनि भुजा घेऊनि आलों
 १२.२२२,
 दो चि भुजीं खेळूं देऊं
 जाइजे ११.२८५(२),
 दक्षण बाहु सकंकणु
 १८.१४०९,
 डोले आनंदसरोवरिचीं कमलें
 ११.६५,

कमलायतन डोलस ११.६९,
सुदशै(श)नाची दीप्ति २.७८,
वैजयंतिया आवरलें ११.५९३,
शिरीं मुकुट लेइलासि ११.२८९,
सर्वरूपें रूपस १८.१४०८,
पूर्ण पूर्णिमाचंद्र १५.४५,
इतर संदर्भः—१२.२३८—२४१,
व १७.४६—१७.४८ पहा.

(आ) अर्जुन

अतिप्राज्ञ ८.५२.
अनुभवियांचा राउ १५.४१२.
अर्जुन १.५०, —जुन ३.२२५,
अर्जुनाचल २.७९,
अर्जुनाकार १५.६८,
अर्जुनदेव १४.१३५,
—पण १८.१३०६.
आस्था निधि (एकत्र ध्यावे)
१५.५४५.
उन्मेखसुलोचन १३.३३८.
कपिध्वज १४.१२९.
किरीटी ६.९६, —कामधेनूचा
(— कामधेनूचा) पाडा ८.८.
कुटिलालकमस्तक १०.१९७.
कुंतीसुत ४.२६.
कृष्णकृपे पात्र ६.१२६.
कृष्णचरणचतुर ११.६९१.
कोदंडपाणी १८.३७२.
क्षत्रियांमाक्षि राउ २.९.
चतुरनाथ १३.३६८.
डोलस १७.४०६.
घनंजय ७.१५.
घनुर्धर १.१४६, —द्वर २.३७२,
घनुर्वेद व्यंजक (एकत्र ध्यावे)
१०.१९७,
घनुषपाणी ४.७९.
घर्मा अनुज १६.४६२.
धीरोत्तम १७.३३३.
नरेंद्र ९.११९.
नृपनंदन १८.३२८.

परिसणेयांचेया राया ८.५७.
पांडव १०.२१६,
पांडुचा कुमर ४.२०९, पांडुकुमर
२.२१, —कुंवर १५.४६,
पांडुपाचा आत्मज १२.२०,
पांडुचा सुत १८.१६३४,
पांडुसुत २.२९.
पार्थ १.१८०.
प्रसेसि प्रियोत्तम १७.३३,
प्रज्ञाकांत १४.६३,
—पृथिवीचेया राउ
१५.२८९,
—राय १४.७०.
प्रबुध १८.८२७, —द्व १७.५०.
प्राज्ञ १०.२८७.
प्रियोत्तम ९.८३.
प्रेमाचा पूतला ४.२८.
फाल्गुन २.७५.
बाण(पा) १७.३४२.
भक्तराज ४.२,
भक्तांमाक्षि रावो ७.१३३.
भक्तिचा जीवाला ४.२८,
भक्तिबीजासि क्षेत्र ६.१२६.
भगतराज १८.१४०९.
भ्रातृपुत्र, धृतराष्ट्राचा,
१८.१५७१.
महाबाहो १०.५३,
—मती १०.२१०.
मैत्रियेची कला ४.२८.
राजतनय १७.३०७.
विचक्षण १०.२६१,
—शिरोमणी १८.५०८.
विद्यांचा विश्राम १७.३३.
वीर ११.२१०,
वीरेश १४.३०२, —ष १६.३९५,
वीरोत्तम १८.९६४,
वीरनाथ १५.२४१,
—राय १६.१६१,
—विलास १५.५५३.
शूरवृत्तिचा ठाउ २.९.

श्रोतेमुखटिलक १३.९१३,
—शिरोमणी १८.५७९.
सकलवीराधिराज १२.२०.
सजनाचेया राया १४.९६.
सदैवांचा राउ ११.१३.
संवादियां...शिरोमणि १५.४१८.
सव्यसाची ७.१९९.
सुजन-चक्रवर्ती १८.६८६.
सुदंस १४.३९४,
—बुद्धी १७.१९७,
—भग १६.१३४,
—भद्र ९.४७७,
—भद्राकांत ११.६९५,
—भद्रापती ३.१३७,
—मती १७.२९२,
—मनस १३.२३६,
—वर्म १६.४६,
—वर्मशिरोमणी १७.१६९,
—हाड १२.४८,
सुभट १८.६९४.
सोमवंश विजयध्वज १२.२०.
सौभाग्यनिधि १८.८२९.
स्वयंबोध कुमुदचंद्र (एकत्र ध्यावे)
१८.७२७.
स्वशरण १८.१४०९.
अर्जुनाची झालेली मनःस्थिति :—
पदच्युत राजकुमर १.२६८,
तापसु भ्रमें जीतला १.२६९,
कर्दमीं राजहंसु रूतला २.४,
अर्जुनाला कृष्णाबद्दल वाटणारा
आदर २.५९,
महामोहें कालसपें ग्रसिला २.७०,
घनपटलीं भानु आक्षादिजे २.७५,
ग्रीष्मकालीं गिरिवर वणवला
२.७६,
कृष्णाजुनांचे पूर्वीचे सख्य
११.५३७—५४७.
आतां अर्जुनपणाचा विसर पडून
कृष्णार्शी होणारें ऐक्य—
१७.३१, १८.१३०६,
१८.१५७५.

कृष्णार्जुनसंवाद ३-२७१, ६-८,
९-५२६, १०-१६,
१३-११४९, १८-३७,
१८-१६७५, १८-१७८५.
श्रीकृष्णसूक्तिसागरा तो (अर्जुन)
अगस्ति १५-७०.
दोषांचेयां आनुलां संवादाचा
बाउलां लग्न लागलें
१८-१५६२.

(इ) व्यास

वादरायण १८-३३, १८-१५६३.
मुनिवृषा ११-२३७, -राज
९-५२०.
व्यास ९-५२५, १८-३५, १८-४१,
१८-१५९१, १८-१६३५,
१८-१६७५, १८-१६८६,
व्यासाचा अंकु १८-१६३७,
-चेया निरोपा १६-४६८,
-चि पदें १८-१६८७,
-चिये महामती १-३२,
-चा मागोवा १८-१७०१,
अप्रांतमती व्यासे १३-११४८,
विंदाणियें - १८-४४,
व्यासोच्छिष्ट १-४७, -क्ति १-४५,
-क्तिकुसुममाला, गीता,
१८-१६८९,
-क्तिजे १-४१,
व्यासकृपा १५-५५५,
व्यास देउ १०-२७१,
-देवें ९-५२०, १०-१४३,
-प्रसादें १८-१५९०,
-बुद्धी १-५१,
-मती, १-३९,
व्यासादिमहामती १८-१६९६,
व्यासादिक १-९, १०-१४५,
१८-१६८८.

(ई) संजय

१-८५, १-८८, १-१७३,

१-२०३, १-२६६, १-२७१,
२-१, २-८१, २-३६९,
४-७, ६-१, ६-५,
६-४८३, ७-२००, ८-२६९,
९-५१६, ९-५१८, ९-५२८,
१०-३०३, १०-३०४,
११-१७५, ११-२३१,
११-४७७, ११-५३६,
११-६९०, १२-२३८,
१२-२४२, १३-११४७,
१४-४०५, १४-४०७,
१४-४०९, १५-५५५,
१५-५५९, १६-४६८,
१७-४२४, १७-४२८,
१८-१५६२, १८-१५६८,
१८-१५८८, १८-१५९६,
१८-१६०३, १८-१६०४,
१८-१६११, १८-१६१२,
१८-१६३८,
व्यासशिष्यसंजय (सुते व्यावे)
१८-१६४१,
संजयपणा १८-१५८४,
संजयाला संवाद आवडतो
६-१-६-४, पण मोहांध धृत-
राष्ट्राला तो रुचत नाही,
संजय हसतो ६-५-६-८,
आवडीनें संवादाचें वर्णन करतो
७-२००,
पण धृतराष्ट्राच्या मनावर कांहींच
परिणाम होत नाही, जशी
म्हैस पाण्यांत निवांत वसते
तसा उगा वसत राहिलेला
पाहून संजय कष्टी होतो,
तरीही पुढें संवाद सांगण्याची
तयारी करतो ९-५१६-५२७,
हा वरून आंधळा आहेच पण
अंतःकर्णीं जागृति असेल
असें म्हणावें तर आंतही
आंधळा आहे हें पाहून संजय
कष्टी होतो १०-३०५,

अर्जुनाकरतां विश्वरूपाची घडी
श्रीकृष्णानें कशी उघडली तें
सांगतो ११-६३६-६५६,
तुला संवाद कोणीं विचारला
आहे, युद्धाबद्दल काय तें
सांग, हें धृतराष्ट्राचें बोलणें
ऐकून याला कृष्णाबद्दल
वाटणारा द्वेष पाहून संजय
विस्मित होतो, व आपल्याला
वाटणाऱ्या हर्षानें व उत्साहानें
संवाद चालू ठेवतो
१४-४०५-४१०,
श्रीकृष्णवदनामृत व्यासकृपेनें
लाभलें १५-५५५-५५९,
व्यासानें केलेला उपकार व
त्याबद्दल कांहीं सांगितलें तर
ह्या 'नृपतीला' खुपेल असें
संजयाला वाटतें,
१७-४२७-४२९,
संवाद वाढल्याचें लग्न लागलेलें
पाहून संजय हर्षनिर्भर होतो
१८-१५६२-६३,
हा संवाद समजण्याची धृतराष्ट्राची
योग्यताच नाही, असें संजयाला
वाटतें, दुर्बोधनाचे प्रताप
मोठे आहेत व पांडवांच्या
सैन्यापेक्षां आपलें सैन्य
दीडपट आहे म्हणून आपणांस
जय मिळेल, तुला काय वाटतें,
या प्रश्नाला संजयाचें उत्तर
१८-१६०८-१८-१६३८.

(उ) धृतराष्ट्र

अंधु १५-५५९, आंतु ही आंधला
१०-३०४,
आंधलेया धृतराष्ट्राचे ११-३८७.
कुरुनायक १८-१६३८, -राज
१८-१५७१,
कौरवेश ११-१७५, कौरवकुल-
चक्रवर्ती ११-१६५, -नाथ

११-४७७, -राय १७-४२४.
धृतराष्ट्र १-८५, -राय १५-५५६.
नृप १६-४६८, -ती १७-४२८.
रा०-य-वो १-२०३,
१८-१५९४, १८-१६०४,
रायाप्रति १-१७३.
ह्यातारा ६-६, ह्यां-९-५१७.
हौसी ९-५१७.

(ऊ) निवृत्ति

नाथसंकेतिचा डंसु ६-२९१.
निवृत्तिकृपा १६-४६८, -उजियेड
६-३२,
निवृत्तिचा, शिष्य यास उद्देश्यन,
३-२७१, ७-२०५, ८-२६९,
९-५३०, १०-४८,
१४-४११, १७-४३०,
निवृत्तिशी धिंवसा ६-४८८,
निवृत्तिदेव ११-९, -पादप्रसाद
११-६९७,
निवृत्ती १३-११५७, पूर्णकाम-
१-२४,
श्रीनिवृत्तिनाथ १८-१७२९,
१८-१७३६, सद्गुरु-
१८-१७०७,
श्रीनिवृत्तिराज १५-२६,
श्रीनिवृत्ती १६-१७, १७-२०,
१८-२८.
स्वामी निवृत्तिनाथ १२-२४४,
स्वामी श्रीनिवृत्तिराजा १५-५६५.

(ए) गुरु

गुरुस उद्देश्यन आलेले संदर्भ
अध्यायवार दिले आहेत :-
१-२०, १-२२, १-२५, १-२७,
१-७५, १-८३, २-३४,
२-५९, २-६०, ३-२१,
३-१०६, ३-१२०, ३-२६७,
४-१२२, ४-१३०, ४-१६९,

५-३४, ५-६३, ५-१४२,
६-३५, ६-१८६, ६-४५७,
६-४८९, ७-९७, ७-१२८,
७-१९९, ८-१३, ८-५४,
९-३२, ९-४७, ९-४९;
गुरुस्तवन १०-१ ते १०-५;
१०-१३, १०-१४, १०-३४,
१०-११०, १०-१५२,
१०-१५६, १०-१६८,
१०-३०९, ११-८, ११-१८,
११-३६५, ११-५५५,
११-६३६, ११-६४६,
१२-२, १२-९, १२-१८,
१२-२१४; गुरुस्मरण १३-१
ते १३-५; १३-१६७;
गुरुसेवा १३-३६८ ते
१३-४५७; १३-६७१,
१३-६७३, १३-६७४,
१३-७९४, १३-८११,
१३-११५९; गुरु आचार्य
(सूर्य) स्तवन १४-१ ते
१४-३१; गुरुगौरव १५-१ ते
१५-२७; १५-३९०; गुरु-
चित्सूर्य १६-१ ते १६-४०;
१६-४६, १६-२१७,
१६-४३९, १६-४५४; गुरु-
गणेंद्र १७-१ ते १७-२०;
१७-१२८, १७-२०७,
१७-४२४, १७-४२७;
गुरुमाहात्म्य १८-१ ते
१८-२७; १८-२५७,
१८-४०१, १८-६०१,
१८-९६१, १८-९६३,
१८-९६४, १८-९७८,
१८-९८२, १८-९९१,
१८-९९५, १८-१००५,
१८-१०१७, १८-१०२६,
१८-१२१९, १८-१३२६,
१८-१४३६, १८-१४६३,
१८-१४७४, १८-१४७७,

१८-१४७८, १८-१४७९,
१८-१४९७, १८-१५५५,
१८-१५९३, १८-१६१७,
१८-१६२८, १८-१६२९,
१८-१६८२, १८-१७०७,
१८-१७०९, १८-१७११,
१८-१७३३, १८-१७३९,
१८-१७४२, १८-१७४४,
१८-१७४७, १८-१७४८,
१८-१७६०, १८-१७६५.

(ऐ) ज्ञानदेव

ज्ञानदेव १-२४, १-७५,
१-२७३, २-८०, २-३७४,
३-२७१, ४-२२२, ६-३५,
८-२६९, ९-५३०, १०-४८,
१०-३१०, ११-८,
११-४७७, ११-६९७,
१२-२४४, १३-४५७,
१३-११६४, १४-४११,
१५-१८, १५-५६५,
१६-४०, १६-४७०,
१७-४३०, १८-२९,
१८-१७१३, १८-१७६२,
१८-१७८०;
ज्ञानदेवो ६-४८९, ७-२०५;
ज्ञानदेव १८-१७८४, -वो
१८-१७८७;
निवृत्तिचा दास ५-६९,
१०-३१०,
निवृत्तिदास १-२, १-८४,
१-२७३, २-८०, २-३७४,
४-२२२, ५-१४२, ६-१३६,
९-३३, ११-२२;
१३-६४६ व १३-८५६ या
ओव्यांच्या पहिल्या दोन
चरणांतील साम्य पहा;
निवृत्तिनाथसुत, शिष्य या अर्थी,
१८-१७८४.
कविपोषक १३-८५१.

(ओ) इतर विशेषनामं

अक्रूर—रामकृष्णांना मथुरेंत आणण्यासाठी कंसानें याला पाठविलें होतें. वाटेंत यमुनेंत बुडी मारली असतां याला साक्षात्कार झाला व हा कृष्णभक्त झाला. ९०४६४.

अगस्ति—काशीहून दक्षिणेस येत असतांना वाटेंत विंध्य पर्वतानें याला वांकून नमस्कार केला तेव्हां 'तू असाच पडून रहा' असें विंध्याला यानें सांगितलें (अग-पर्वत, स्त-स्तंभन). समुद्रांतील कालकेयांच्या त्रासांतून देवांना सोडविण्यासाठी यानें सर्व समुद्र पिऊन टाकले. १०-३६, १५-७०, १६-१९१, १८-७३२.

अग्नि—ऋग्वेदकालापासून मानलेली देवता. या देवतेनें श्रीकृष्णसुदर्शन चक्र व कौमोदकी गदा व अर्जुनास गांडीव धनुष्य व अश्वय भाते दिले. खांडववननाची कथा प्रसिद्ध आहे. इतर माहिती पुरवणींत अग्नि-ग्नी पुढें पहा.

अजमील—अजामिल. हा कान्यकुब्ज देशांतील एक ब्राह्मण. वेश्येच्या नादानें पितरांस टाकून, जुगार खेळून व चोऱ्या करून हा रहात असे. वेश्येपासून झालेल्या दहांपैकी एका मुलास, नारायणास, यानें मरतांना हांक मारली, तेव्हां यमदूत मागें सरले व विष्णुदूतांनीं याला भागवतधर्म सांगितला; पुढें हा विरक्त झाला. ११-१०४.

अनंत—कश्यपाला कद्रूपासून झालेला हा सहस्र-शीर्षाचा नाग. १०-२२२.

अंबिका—पार्वती. १८-१६१३.

अभिमन्यु—सौमद्र. स्वतः निर्भय असून शत्रूस भयदायक होता, म्हणून हें नांव पडलें. बळरामानें याला रौद्र धनुष्य दिलें होतें. द्रोणपर्वीत चक्रव्यूहाची कथा आहे. १-१०१.

अरुण—विनता व कश्यप यांच्या ह्या ज्येष्ठ मुलाला जन्मतःच पाय नव्हते म्हणून ह्याला 'अनूरु' व 'विपाद' अशीं नांवें पडलीं. देवांच्या आज्ञेवरून यानें सूर्याचें सारथ्य पत्करलें. कोशांत अरुण पहा.

अर्यमन्—ऋग्वेदांतील ह्या देवाचा मित्रावरुणांसह उल्लेख येतो याचा पितृगणांतही समावेश होतो. ९-३४०, १०-२२४.

अश्वत्थामा—द्रोणाचा एकुलता एक मुलगा. जन्मल्याबरोबर हा घोड्यासारखा त्रिकाळला त्यामुळें दशदिशा कंपित झाल्या, म्हणून आकाशवाणीनें याचें हें नांव ठेवलें. सात चिरंजीवांपैकी एक. १-१०७.

अश्विनौ—अश्विनीकुमार. आकाशांतील ह्या दोन देवता देवांचे धन्वंतरि म्हणून प्रसिद्ध आहेत. ११-१४४, ११-३२७.

असित—ह्याचा 'असित काश्यप' किंवा 'असित देवल' या नांवानें उल्लेख करतात. जैगीषव्य ऋषीच्या दीर्घसेवेनंतर साक्षात्कार होऊन असिताला परमसिद्धि मिळाली. रामकृष्णांना हा भेटला होता. युधिष्ठिराच्या मयसमेत हा इतर ऋषींबरोबर होता. १०-१४२.

आदित्य—हें वैवस्वत मन्वंतरांतील देवतासमूहाचें नांव. आदित्य बारा असून ते बारा महिन्यांचे निदर्शक आहेत. इतर देवांचा व सूर्याचा उल्लेख या नांवानें केला जातो. १०-२०२, १८-८६२; आदित्यमंडल ११-२०९, -वार १३-८१८; रुद्रादित्य ११-३२७. सं. वा. श. बारा पहा.

आदिपुरुष-ष—कोशांत पुरुष व पुरुष (२) पहा.

इक्ष्वाकु—वैवस्वत मनूच्या दहा मुलांपैकीं सर्वांत ज्येष्ठ. निष्काम कर्मयोगाची विद्या याला मनूनें दिली. ४-१७. यावर ४-१५-१७ पहा.

इंद्र—वृष्टयानें बनविलेल्या वज्रानें वृत्राला मारून, मेघ फोडून इंद्रानें पाऊस पाडला व द्यौर्लोकांची व्यवस्था करून पृथ्वीला समृद्ध केलें. शंभर यज्ञ करणारा इंद्र होतो. इतके यज्ञ पुरे करूं पहाणाऱ्या सगर, पृथु व रघु यांच्या अश्वमेधांतले घोडे यानें पळवले. तपोभंगाचे अनेक प्रकार, दमयंतीच्या स्वयंवराला नळरुपानें जाणें, गोकुळांत अतिवृष्टि करणें, आपल्या प्रसादानें झालेल्या अर्जुनाच्या रक्षणाकरतां भिक्षुक होऊन कर्णाकडे कवचकुंडलें मागणें, गौतमी व गुरुपत्नी यांच्याशीं संवंध ठेवणें अशीं अनेक निंद्य कर्मे यानें केलीं. ह्या देवांच्या राजाची पत्नी शची, राजधानी अमरावती ९-३१७, अमरपुर ९-३७०, राजवाडा वैजयंत, बाग

नंदन, हत्ती ऐरावत ९.३१७, घोडा उच्चैःश्रवा व सारथि मातलि आहेत. याच्या दरवारांत गंधर्व व अप्सरा असतात. ह्याचीं शतमख, वृत्रहा, पुरंदर इ. नावे आहेत. ९.२९४, ९.३४०, ९.३७०, ९.४४८, १४.१५३, १६.३०६, १६.३५२; चौदा इंद्र ८.१५६, चौदा पुरंदर १०.१७६, सं. वा. श. पहा; इंद्रादिक ६.१४६, १५.१९४, १८.२४२; इंद्रपद १३.३८१, -पणा ९.३२५, -भवन २.३६२, -श्री १४.१६२; अमरेंद्राचें आयुष्य ८.१५३; महेंद्र ९.३७१, १०.२०७, -द्रादि पदे १२.६१, -पद २.६५, -महिमा १०.२६६, -मुख्य देव ११.३२८; शतमख ६.४४०, ८.२६३, १५.३०, -लोत्तीर्ण १०.२२०. इंद्र हा शब्द मुख्य या अर्थीही येतो, याद्वेंद्र ७.१९१.

उच्चैःश्रवा—उच्चैःश्रवा. समुद्रमंथनांतून निघालेल्या चौदा रत्नांपैकीं एक. याचें जोराचें खिकाळणें दूरपर्यंत ऐकूं येई, म्हणून याचें हें नांव पडलें. १०.२१७.

उर्वशी—ऋग्वेदकाळापासून नांवाजलेली एक अप्सरा. नरनारायणांपैकीं नारायण ऋषीच्या मांडींतून निघालेल्या अप्सरांत ही अत्यंत सुंदर होती. ऊरुपासून निघाली म्हणून हिला उर्वशी नांव पडलें. हिचे अगस्त्य व वसिष्ठ हे दोन मुलगे होते. मृत्युलोकांत पुरूरवा राजाजवळ ही अनेक वर्षे राहिली व नंतर स्वर्गांत गेली. उर्वशीपुरूरवासंवाद प्रसिद्ध आहे. तपश्चर्याभंगाकरतां इंद्र हिला पाठवीत असे. ९.३२०, १४.३५३, १६.३०६, १८.४७९.

उतानचरण—उतानपाद राजा. हा स्वायंभुव मनूख शतरूपेपासून झाला. याला पहिली सुनीति व दुसरी सुसुचि अशा दोन राण्या होत्या. पहिलीला कीर्तिवान् व ध्रुव व दुसरीला उत्तम असे तीन राजकुमार होते. ११.१०२. ध्रुव पहा.

उत्तमौजा—पांचाल देशांतील एक राजपुत्र. हा पांडवांकडे होता. शिविरांत झोपलेला असतांना याला पुढें अश्वत्थाम्यानें मारलें. १.९९.

उत्तर—विराट पुत्र. विराट दुसरीकडे असतांना कौरवांनीं त्याच्या गाई पळविल्या. सारथी असता

तर कौरवांचा पराभव करून सर्व गाई सोडवून आणल्या असल्या अशा यानें बदाया मारल्या. बृहन्नडेच्या वेपांत असलेल्या अर्जुनानें सारथ्य करून जेव्हां याला युद्धभूमीवर नेलें तेव्हां कौरवांकडचे मोठमोठे वीर पाहून हा सर्व वस्त्रांना विसरला. हा इतका भ्याला कीं अर्जुनाला मोहनास्र सोडावें लागलें. त्यामुळें गाईच नव्हे तर कौरवांचीं वस्त्रेही यानें हिरावून आणलीं. लोकांत, विशेषतः राजदरबारांत, याच्या शौर्याचा गाजावाजा झाला. वीराचेनि बापें उत्तरें, भिच्या उत्तरानें, ११.४६४.

उपमन्यु—वसिष्ठकुळांतील व्याघ्रपाद ऋषीचा मुलगा. एकदां दुसऱ्या एका ऋषीच्या आश्रमांत खेळायला गेला तेव्हां तेथें यानें गाईचें दूध काढतांना पाहिलें व घरीं आल्यावर तो आईकडे दूध मागूं लागला. आईनें समजुतीकरतां पाण्यांत पीठ काळवून याला दिलें व पूर्वजन्मीं आपण शंकराची आराधना केली नाहीं म्हणून आपली ही अशी दशा झाली असें तिनें सांगितलें; यावर अत्यंत खेद होऊन यानें घोर तपश्चर्या केली व शंकराला प्रसन्न करून वर मागितला. शंकरानें याला क्षीरसागरच दिला. ५.११, १०.१७, १८.१७६७.

उशना—भृगुस पुलोमेपासून झालेला हा उशना काव्य असुरांचा गुरू म्हणून प्रसिद्ध आहे. याला संजीवनी विद्या येत होती. उशनसधर्मशास्त्र व शुक्रनीति या ग्रंथांचा उल्लेख स्मृति-कारांनीं व कौटिल्यानें केला आहे. हा पर्जन्याधिपति आहे, नवग्रहांत याला स्थान आहे. १०.२७१.

ऋद्धि—ऋद्धि व सिद्धि या संपत्ति व वैभव देणाऱ्या देवता आहेत. कोशांत ऋद्धि व रिद्धि पहा.

एकलव्य—व्याधांचा राजा. याला कोळी म्हणून धनुर्विद्या शिकविण्याचें द्रोणाचार्यानें नाकारल्यावर कोणताही विषाद न मानतां यानें द्रोणाची मातीची मूर्ति करून हाच आपला गुरू मानून धनुर्विद्येचा अभ्यास केला. याचें नैपुण्य पाहून अर्जुनावर हा मात करील या भीतीनें द्रोणाचार्यानें गुरुदक्षिणा म्हणून याचा उजवा अंगठा मागितला. एकलव्यानें तो लगेच

कापून दिला. मातीची प्रतिमा कां असेना, पण गुरु म्हणून मानून अभ्यास केल्यावर एकलव्याने जें यश मिळविलें व कीर्ति संपादन केली ती गुरुमहिमेमुळेच होती. एवढ्यापुरताच हा दाखला ग्रंथांत आला आहे. १८-१७०९.

पेरावत—समुद्रमंथनातून निघालेल्या चौदा रत्नांपैकी एक. हा हत्ती इंद्राचें वाहन म्हणून प्रसिद्ध आहे. ९-३१७, १०-२१८.

कपिल—एक सांख्यशास्त्र प्रवर्तक व दुसरा वेदान्ती असे दोन कपिल आहेत. पहिल्याची स्मृतींत अवहेलना केली आहे, दुसऱ्याचें श्रेष्ठत्व श्रुतींतही वर्णिलें आहे. ग्रंथांत पहिल्या कपिलाचाच उल्लेख आहे. १३-९५२, कपिलाचार्य १०-२१७.

कर्ण—कुंतीला सूर्यापासून झालेला मुलगा. जन्मतांच ह्याला कुंतीनें अश्वनदींत सोडला. चर्मप्वतीतून भागीरथींत वाहत असतांना याला धृतराष्ट्राचा सारथी अधिरथ यानें पाहिलें. मुलाला घरीं आणून आपली बायको राधा हिला दिलें, या राधेनें संगोपन केलें; या कारणांमुळे याला सूतपुत्र व राधेय म्हणत. ब्राह्मणरूप घेऊन परशुरामाकडून हा धनुर्विद्या शिकला पण गुरु-बंधनेमुळे ती विद्या त्याला अखेरीस फळली नाहीं. हा अर्जुनावरही ताण करणारा वीर आहे असें पाहून अंगद देशाचें राज्य देऊन याला दुर्योधनानें आपल्या पदरी ठेवले. द्रोणानंतर हा कौरवांचा सेनापति झाला. अश्वत्थाम्यानें व शल्यानें याचा पाणउतारा कसा केला व पुढें अर्जुनाच्या हातून हा कसा मारला गेला या कथा प्रसिद्ध आहेत. १-१०५; सहस्रकराचा कुमर कर्णवीर ११-३९४; कर्णावरि ११-४६७.

कश्यप—ब्रम्हदेवाचा मानसपुत्र, सप्तर्षीपैकी एक. कित्येक ठिकाणीं कश्यपाऐवजीं भृगूचें किंवा मरीचीचें नांव सप्तर्षींत येतें. परशुरामाच्या अश्वमेधयज्ञांत हा अध्वर्यु होता म्हणून याला दानांत पृथ्वी मिळाली होती. याच्या अनेक स्त्रिया होत्या. १०-९०; कश्यपादि ऋषिकुलें ११-२५९; मरीचिकश्यपादिया १५-१९५.

कंस—उग्रसेनाचा राजपुत्र, मथुरेचा राजा, श्रीकृष्णाचा मामा. हा मल्लविद्येंत व सर्व शास्त्रांत

निपुण होता. देवकीचा मुलगा आपणांस मारील या भीतीनें वसुदेव व देवकीला कारागृहांत ठेवणें व श्रीकृष्णास मारण्यासाठीं निरनिराळ्या योद्ध्यांची व पूतनेची योजना करणें, वगैरे जें कांहीं करतां येईल तें यानें केलें. शेवटीं कृष्णानेंच याला मारलें. ९-४६२, ९-४६५; कंसा ऐसीं अचाटें महा डेंडी १०-२६८.

कालिंदी—ही एक सूर्यकन्या श्रीकृष्णाच्या प्राप्तीकरतां यमुनाकाठीं तप करीत होती. तिचा निश्चय पाहून श्रीकृष्णानें तिला वरलें. गरुडाच्या भयानें काद्रवेय (कद्रूच्या) कुळांतला कालिया नाग यमुनेंत दडून बसला होता. त्याच्या विषानें गाई व गोप मरूं लागले. तें पाहून श्रीकृष्णानें कालियाचें मर्दन करून त्याला रमणद्वीपाकडे पाठविलें. कालिंदियेचें हृदयशल्यु फेडिलें १०-२६७; दुःखकालिंदीचां तटीं ११-३४२.

काशीश्वर—काशिराज. अंबा, अंबिका व अंबालिका यांचा पिता. चित्रावांच्या प्राचीन चरित्र-कोशांत हा 'दुर्योधनपक्षीय' होता (पृ. १२२) असें म्हटलें आहे. मूळ गीता श्लोकांत १-५ हा पांडवपक्षीय होता असें स्पष्ट सांगितलें आहे, भीष्माशीं आलेल्या पूर्वसंबंधावरून हेंच उघड आहे. १-९९; काशीपति १-१५१.

किन्नर—देवलोकांतील गौण प्रकाचे देवगण. यांचा गंधर्वांप्रमाणें गायक वर्गीत समावेश केला जातो. ११-५०१.

कीर्त्तिमुख—शंकराच्या जटेंतून निघालेला एक शिवगण, याला तीन तोंडें, तीन पाय, तीन शेषट्या व सात हात होते, याची भूक कितीहि खाहें तरी राहीना म्हणून शंकरानें याला प्रेतें खाण्यास सांगितलें. जालंदराला मारून खाष्ट्यावरही याची भूक शमली नाहीं तेव्हां शंकरानें याला आपलें स्वतःचेंच शरीर खाण्यास सांगितलें. शरीर खाऊन झाल्यावर बाकी तोंड तेवढें राहिलें. उरलेल्या तोंडाला कीर्त्तिमुख नांव पडलें. माझ्या दर्शनाला येण्यापूर्वी लोक तुझें दर्शन घेतील असा शंकरानें याला वर दिला. अनेक शिवालयांच्या गामान्याच्या उंबरठ्यावर सिंहाचें विक्राळ तोंड काढलेलें असतें तें या कीर्त्तिमुखाचें निदर्शक आहे. १५-४९३,

ज्ञानानें अज्ञान नाहीसैं शास्त्रावर ज्ञानही कीर्त्तिमुखाप्रमाणें लय पावतें असा या ओवीच्या पूर्वार्धाचा अर्थ आहे.

कुंतिभोज—याला कुंती दत्तक दिली होती, या कुंतिभोज राजाचा पुरुजित् हा मुलगा होता. पुरुजित् व कुंतिभोज या दोन व्यक्ति नसत कुंतिभोज हें पुरुजित् राजाचें कुळनांव आहे. याच्या रथाचे घोडे इंद्रधनुष्याच्या रंगाचे होते. याला द्रोणानें मारलें. १-१००.

कुवेर—वैवस्वत मन्वंतरांतील विश्रवा ऋषीचा हा मुलगा. ब्रह्मदेवानें याच्या सेवेला यक्ष राक्षस आणि पुष्पक विमान व लंका दिली होती. पैकीं पुष्पक विमानासह लंका रावणानें घेतली. हा सर्व प्रकारच्या धनांचा मालक असून वृद्धि व ऋद्धि याच्या शक्ति आहेत, अलंका याची राजधानी आहे. १०-२०५, १६-३५५.

कुमारी—यशोदेच्या व देवकीच्या पूर्वसंकेताप्रमाणें कृष्णाऐवजीं देवकीकडे पाठविलेली यशोदेची मुलगी. १०-२६५.

कूर्म—समुद्रमंथनाला योजलेल्या मंदररवीला आधार झालेला विष्णूचा कूर्मरूपी अवतार. मछ कूर्म, मत्स्य व कूर्म अवतार, ११-८४; शेषकूर्म १-१५४.

कृत्तिका—नक्षत्रांपैकीं तिसरें नक्षत्र. शंकर-पार्वतीला होणारा मुलगा अत्यंत उग्र होईल या भीतीनें त्यांच्या एकांताचा भंग करण्याकरतां इंद्रानें अग्नीला पाठवले. या व्यत्यांमुळें शंकराचें अर्धें तेज स्वलन होऊन अग्नीस संभाळावें लागलें, त्यानें या सात नक्षत्रपुंजास तें दिलें, त्यांनीं तें संभाळलें म्हणून कृत्तिकांना स्कंदमाता म्हणतात. १०-२१०.

कृप—उत्तर पांचाल देशांतील तपस्वी शरद्वान याचा मुलगा. शरद्वानाच्या तपाचा भंग करण्याकरतां इंद्रानें एक अप्सरा पाठविली. तिला पाहून याचें तेज गवताच्या बेटावर पडलें, त्यापासून एक मुलगा व एक मुलगी अशीं दोन अपत्यें झालीं. शंतनु राजानें कृपा करून त्यांचें पालन केलें म्हणून त्यांचीं कृप व कृपी अशीं नांवें पडलीं. कृपाचार्या शस्त्रास्त्र विद्येंत पारंगत होता. द्रौणाचार्यापूर्वी हा कौरवपांडवांचा गुरु

होता. याचा कल पांडवांकडे होता. यामुळें कर्णाची व कृपाचार्याची झटापट होई. कृपी पुढें द्रौणाचार्याची पत्नी झाली. १-१०६.

कौरव—कुरु वंशांत जन्मलेला. या नांवाच्या अनेक संदर्भांपैकीं कांहीं येथें दिले आहेत. १-१६८, १-१७२, १-२०७, १-२३५, २-९४, २-१८१, २-२१५. कौरवकुलचक्रवर्त्ती ११-१६५; को(कौ)रवकुलीचे ११-३८७; कौरवदल १-१४५, - नाथ ११-४७७.

गंगा—ह्या पूर्वीच्या स्वर्गदेवतेच्या पोटीं अष्टवसूंनीं जन्म घेतला, पण त्यांतील सात मुलगे हिनें परत घेतले. एकच पृथ्वीवर राहिल व तो निपुत्रिक राहिल अशी भविष्यवाणी झाली. हाच पुढें भीष्म या नांवानें प्रसिद्धीस आला. गंगानंदन १-१०५, -सूत १-११८; भगीरथानें हिला पितरांच्या मोक्षासाठीं पृथ्वीवर आणलें तेव्हां हिला भागीरथी नांव पडलें. १०-२३६; ही वाहात असतां मध्यें जन्मूचा यज्ञ लागला, यज्ञसामग्री वाहून जाईल म्हणून जन्मून गंगा पिऊन टाकली, भगीरथाच्या विनंतीवरून जन्मून हिला मुक्त केली; एका कथेवरून जन्मून हिला कानावाटे सोडली व दुसऱ्या कथेवरून हिला जांघ फाडून मुक्त केली; जन्मूची मुलगी म्हणून हिला जान्हवी नांव पडलें, १०-२३६-२३७, १५-५३९. गंगा म्हणजे पवित्र नदी या अर्थीही हा शब्द ग्रंथांत आला आहे, २-२१३, २-२४१, ४-४, ५-१५३, ९-२३५, ९-३४९ (१,२), ९-४८४, ११-६७७, १२-३७, १२-१७३, १२-१७७, १३-३७१, १३-४७०, १३-५२७, १४-३९६, १५-२२९, १६-२५, १६-२०३, १७-९०, १७-१७१, १७-१९५, १७-३२२, १८-४४७, १८-७८९, १८-८३९, १८-९०५, १८-९७५, १८-१०११, १८-१०७५, १८-१०८२, १८-१०८७, १८-११३२, १८-११६१, १८-१२४६, १८-१६५४, १८-१७५१ (१,२); गंगादि १३-१०६९; गंगोदक १७-५२, गंगाजल ९-४५४ (१), १०-१८५, ११-४७८, -पय १३-२६८, १३-६०६, -पीयूष १६-१९४, -यमुना ११-६, -यमुनाउदक १८-५१,

—रूप ९.४५४ (२); ज्ञानगंगा ९.१८९, प्रतीति—७.१२२, भक्तिचित्त—१८.१२१६, मति—१४.२२; बोहलांगेची १७.३९५; गांग, गंगेचें पाणी, १८.१३१०, गांगेय आप १६.१९७.

गणिका—आपल्या पोपटाला 'राघोत्रा' म्हणून साद घालून तो शब्द त्याच्या कडून बोलविणाऱ्या वेद्येस उद्देशून, तूतें आराधितां नाईकें। होती राउवें बोलाविति कवतिकें। तिचे वैकुंठीं तुवां गणिके। सुरवाडु केला ॥ ११.१०७, ही ओवी आली आहे. हिचें स्थान, नांव वगैरे माहिती मिळत नाही.

गणेश—एक पुरातन, सुप्रसिद्ध देव. याला अगदीं जुन्या काळीं विघ्न उत्पादन करणारा देव समजत असत. हा समज जाऊन पुढें विघ्नांचा नाश करणाऱ्या सिद्धि, बुद्धि व सर्व विद्यांचा अधिपति म्हणून याची उपासना होऊं लागली; याची उपासना ही उक्काराची उपासना समजतात. पार्वतीच्या आंगावरील उटण्यापासून झालेला हा शंकरपार्वतीचा मुलगा; पार्वती स्नानाला बसली असतां शंकरास आंत जाण्याला यानें अटकाव केला म्हणून याचा शिरच्छेद करण्यांत आला; इंद्राच्या हत्तीचें डोकें याला लावून पुनः याला सजीव केला, अशी याच्या मस्तकाची कथा आहे. शंकरावर फेंकलेल्या परशूचा वार यानें आपल्या दांतावर झेलला म्हणून याचा एक दांत तुटलेला आहे, याला सहा हात आहेत, यावर १.२-२० पहा; १०.१०८, १३.८१७; गणेंद्र १७.१; वक्रतुंड, तोंड फिरविलेलें आहे या अर्थी, १७.४.

गंधर्व—देवांचे गायक. पवाडा तुवां केला। गंधर्वांचे ॥ २.१०, या ओवीचा संदर्भ असा आहे, अंगारपर्ण आपल्या स्त्रियांसह जलक्रीडा करित होता म्हणून पहारा करण्याकरितां यानें कांहीं गंधर्वाना नेमलें होतें. लाक्षागृहांतून सुटल्यावर त्या रस्त्यानें पांडव गुप्तरूपानें जात असतां गंधर्वानीं त्यांना अडवून धरलें. समजावल्यावरही ते समजेनात म्हणून अर्जुनानें त्यांच्याशीं युद्ध केलें व अंगारपर्णाचा पराभव केला. आपला पराभव करणाऱ्या अर्जुनाला

सूक्ष्मपदार्थ दिसणारी चाक्षुषीविद्या यानें दिली व एकटे जाऊं नका, धौम्यशृंगीला पुरोहित करा असा यानें सल्ला दिला. अंगारपर्णानें पुढें चित्ररथ हें नांव घेतलें.

गरुड—कश्यप व विनता यांचा सर्वांत लहान मुलगा. हा अमृत शोधण्याकरतां गेला असतां याचें इंद्राशीं युद्ध झालें. त्यांत इंद्राचा यानें पराभव केला व अमृत मिळविलें. हा शेषशायी विष्णूच्या सेवेस सदा तत्पर असतो. याचें सर्पांशीं वैर आहे; विष्णूचें वाहन म्हणून याची प्रसिद्धि आहे. ९.३०३, ९.३८८, १०.२२९, ११.३३३, ११.१६७, १३.३९३.

गायणिनाथ—नाथसंप्रदायांतील तिसरा गुरु. आदि गुरु शंकर, नंतर (१) मत्स्येंद्रनाथ, (२) गोरखनाथ, (३) गहिनीनाथ, (४) निवृत्तिनाथ, यांचा शिष्य ज्ञानदेव अशी ही शिष्यपरंपरा होती. १८.१७३०-१७३७ पहा.

गायत्री—चाक्षुष मन्वंतरांत ब्रह्मदेवानें एक यज्ञ केला, त्यावेळीं शंकर, विष्णु व इतर देव आणि भृगु इत्यादि ऋषि आले होते. तेथें गायत्रीला मुद्दाम बोलवून तिला मानाचें स्थान दिलें होतें; पुढें ती नदी व मंत्ररूपानें अवतरली. ग्रंथांत हा शब्द मंत्र व छंद या अर्थी आला आहे. कोश पहा.

गोपी—गोकुळांतील गोपकन्या व गोपस्त्रिया. ९.४६५.

गोरखराय—वर गायणिनाथ पहा. याला संजीवनी विद्या येत होती. १८.१७३३.

गौतम—अंगिरसाच्या कुळांतील दीर्घतमा व प्रद्वेपी यांचा मुलगा. ब्रह्मदेवाची मानसकन्या अहल्या याची स्त्री होती. हा मोठा तपस्वी होता; तपश्चर्येनें शंकराला प्रसन्न करून यानें शंकराच्या जटेंतून गंगेस मोकळें केलें. हा मोठा धर्मसूत्रकार होता, याच्या धर्मसूत्रावरील मिताक्षरा टीका सुप्रसिद्ध आहे. गौतम नांवाचे इतर अनेक ऋषि होते. १५.५४५, १७.९०, १८.१६६८.

चंडिका—पाताळांतील शुंभनिशुंभांचे आश्रित चंड व मुंड हे एकदां एका सुंदर स्त्रीच्या मार्गे लागले. ह्या स्त्रीनें कालिकारूपानें यांना मारलें. या कालिकादेवीला चंडा, चंडिका, चंडी, चामुंडा,

दुर्गा अशीही नावे आहेत. ह्यांना पार्वतीचे अवतार मानतात. नवरात्रांत हिचा उत्सव होतो. नवचंडी १३-८१८, चंद्रि(छि)का १८-४४१, कोशांत चंद्रिका पहा; चासुंडा विश्वव्यापक आदिमाया शक्तिरूपाने देवांची संकटे निवारीत असे. ब्रह्मदेवाच्या वराने उन्मत्त होऊन महिषासुर देवांना उपद्रव करू लागला. देवांच्या प्रार्थनेवरून ह्या आदिमायेने अठरा हातांचे रूप घेऊन महिषासुराला मारले. पुढे तिचे महिषासुरमर्दिनी असे नांव पडले. दुर्गापुजेला मेंढ्यांचे बळी देतात. १२-५३, १८-४४२, १८-१६४५.

चंद्र—समुद्रमंथनांतून निघालेल्या चौदा रत्नांपैकी एक. याच्या सत्तावीस स्त्रियांची नावे नक्षत्रांना दिली आहेत. रोहिणीवर याचे विशेष प्रेम असल्यामुळे ती त्याच्या अगदी जवळ असते. सापत्न भावाने इतर स्त्रियांनी दक्षाकडे तक्रार केली, ब्रजवल्ले असतांही चंद्र ऐकेनासा झाला, म्हणून 'तू क्षयी होशील' असा दक्षाने याला शाप दिला. चंद्र खंगला व त्याचा परिणाम वनस्पतींवर विशेषतः औषधी वनस्पतींवर होऊ लागला, म्हणून 'पश्चिमसमुद्रांत स्नान केल्यावर तू पूर्ववत् होशील' असा याला उःशाप मिळाला. चंद्राला उतरत्या व चढत्या कला असणे हा या शापाचा व उःशापाचा परिणाम समजतात. ९-४९७. कलावंत १८-१६६६, चंद्रांत अमृत आहे व त्यामुळे तो वनस्पतींचे पोषण करतो, १५-३७१-३७२; चंद्रासुत, ६-२४७, ११-९६; सतरावियेचेनि ९-२१३, पुढे सं. वा. श. सतरा पहा; चंद्रमा, कोशांत चंद्र पहा; शशी १८-१०८१; शीतांशु १८-४९३, चंद्र शीतल आहे म्हणून विषदाह शमविण्याकरतां शंकराने शशिकला मस्तकावर घेतली आहे; सुधाकर १८-१३. अशीही चंद्राची नावे ग्रंथांत आली आहेत. याच्या सोम १८-११२ या नांवाचा अष्टवसूपैकी एक सोम या नांवाशी संबंध जोडतात. अग्निपुत्र सोमाने बलिष्ठ होऊन बृहस्पतीची स्त्री तारा हिला पळविली. त्याच्यापासून झालेल्या तेजस्वी मुलाचा बाप कोण असे विचारले असतां तिने चंद्राचे नांव सांगितले.

त्या मुलापासून पुढे सोमवंश झाला असे एक कथानक आहे; सोमकांत, चंद्रकिरणांनी हा मणि द्रवतो, १८-१३०४, -वंश, कुरूचा वंश, १२-२०, -वंस १७-३२, -वार १३-८१९, -सूर्यग्रहण १८-१०९.

चित्ररथ—वर गंधर्व पुढे अंगारपर्णाचे कथानक पहा. १०-२१६.

चेकितान—वृष्णिवंशातील पांडवांकडचा एक राजा. हा दुर्योधनाकडून मारला गेला. १-९९.

चैद्य—चेदि देशाचा राजा. शिशुपाल पहा.

चौरंगी—भद्रपूरच्या भुलेश्वर राजाच्या मोठ्या राणीपासून झालेला राजपुत्र. मोठी राणी गरोदर असतांना तिला धाकट्या राणीने राजाकडून सप्तशृंग पर्वतावरील अरण्यांत टाकविले. तेथे तिला मुलगा झाल्यावर त्याचे हातपाय तोडवून त्याला लुलापांगळा करविला. तो 'भग्नावयव' स्थितीत असतांना तेथे मत्स्येन्द्रनाथ पोहोचले, त्यांच्या कृपादृष्टीने तो पूर्ववत् झाला व चौरंगीनाथ या नांवाने प्रसिद्धीस आला. १८-१७३२.

जनक—मिथिला नगरीचा राजा. याने पुत्रासाठी पुत्रकामेष्टि यज्ञ केला तेव्हां दोन मुलगे व एक मुलगी सीता, अशी तीन अपत्ये पृथ्वीतून मिळाली. जनक आत्मज्ञानी होता व जरी राज्यकारभार पहात होता तरी तो मुक्त होता. जनकादि ३-१५१.

जनमेजय—जनमेजय, युधिष्ठिराचा पणतु, परीक्षिताचा मुलगा. हस्तिनापुरच्या या राजाने सर्पसत्र केले, त्यांत तक्षकाची आहुति द्यावी हाही हेतु होता, पण तक्षकाने आस्तिक ऋषीकडून अभयवर मागण्याचे कारस्थान करून सत्र थांबविले. सत्र थांबलेले पाहून ब्राह्मण झोपी गेले, ते पाहून आपल्या दुष्ट राणीच्या सल्ल्याने याने ब्राह्मणांवर थंड पाणी शिंपडले, तीं शस्त्रे वनून ब्राह्मण शतखंड झाले व त्यामुळे जनमेजयास कुष्ठरोग झाला. हा दोष व्यासशिष्य वैशंपायनाने भारत ऐकविल्यावर गेला. १-३७, १-४८.

जलसेन—शेषशायी. १३-३९२. जलसेनाच्या गवसण्यां, हा संदर्भ विष्णूच्या अवतारांस उद्देशून आलेला आहे, ११-८४.

जगदंबा—६०२७२, कुंडलिनीस उद्देशून; १८-१६२०, लक्ष्मीस उद्देशून.

जयद्रथ—सिंधुदेशाच्या वृद्धक्षत्र राजाचा हा राजकुमार. धृतराष्ट्राची कन्या दुःशला याला दिली होती. काम्यवनांत पांडव असतांना ते घरीं नाहींत असें पाहून द्रौपदीला यानें जवरीनें रथांत घालून पळविलें. धौम्यश्वप्रीही त्याच्या मागें लागले. पांडव परत आल्यावर याचें पांडवांशीं युद्ध झालें, पण युद्धांतून हा पळून गेला. बऱ्याच वेळानें भीमार्जुनांनीं याला धरून आणलें, याचे पांच पाट काढले व द्रौपदीची क्षमा मागायला लावली, आपण पांडवांचे दास आहां असें त्याच्याकडून कबूल करवून घेतलें. यावर यानें शंकराची आराधना करून पांडवांना आपण जिंकावें असा वर मागितला. अर्जुनाखेरीज इतर पांडवांना तूं जिंकशील असा शंकरानें वर दिला. भारतीय युद्धांत चक्रव्यूहांत पकडून यानें अभिमन्यूला मारलें. अर्जुनानें तुसच्या दिवशीं सूर्यास्तापूर्वीं याला मारण्याचा पण केला व कुष्णानें तो कसा पुरा करविला ही कथा प्रसिद्ध आहे. ११-४६८.

तक्षक—कश्यप व क्रदू यांचा नागपुत्र. अर्जुनानें खांडववन अग्नीस दिलें तेव्हां तेथून पळून जातांना याच्या कांहीं कुटुंबीयांचा अर्जुनानें वध केला. हें वैर मनांत धरून यानें परीक्षिताच्या गळ्याला दंश करून त्याला मारलें. जनमेजयानें सर्पसत्र केलें, पण त्यांतूनही तो कसा वांचला तें जन्मेजय पुढें पहा. ११-३७२, १७-२४.

त्रिशंकु—निबंधन राजाचा हा दुर्वर्तनी राजपुत्र होता. राजानें याला हद्दपार केलें होतें. एका ब्राह्मण स्त्रीचा विवाहांत यानें अपहार केला, वसिष्ठाची गाय मारली, आर्षा पित्याचा क्रोध होताच. या तीन पापांमुळें त्याच्या डोक्यावर तीन शंकु उठले होते. यामुळें याचें त्रिशंकु हें नांव पडलें. या पापांचें प्रायश्चित्त म्हणून यानें तपश्चर्या केली व विश्वामित्राची सेवा करून त्याची मर्जी संपादन केली व सदेह स्वर्गास जाण्याचा हट्ट धरला. विश्वामित्रानें तपोबलानें याला वर चढविलें पण इंद्रानें व देवांनीं त्याला पुनः खालीं ढकललें. विश्वामित्र याला खालीं येऊं देईना. इंद्राशिवाय नवा स्वर्ग व नवी सृष्टि

मी निर्माण करीन म्हणून विश्वामित्रानें दुसरी सृष्टि करण्यास आरंभ केला. ब्रह्मदेवाला व इतर देवांनाही संकट पडलें. तेव्हां विश्वामित्राच्या प्रतिस्पर्धीतील दक्षिणेकडील नव्या नक्षत्रांत त्रिशंकूला स्थान देण्यांत आलें. १८-१७६५-१७६६.

दुर्गा—ही आदिमायेची शक्ति सात्विकी, राजसी व तामसी अशी त्रिगुणात्मिका आहे. १३-८१७. चंडिका पहा.

दुर्योधन—धृतराष्ट्राच्या शंभर राजपुत्रांत सर्वांत ज्येष्ठ. याच्या जन्मकाळीं पुष्कळ अपशकुन झाले होते. हा सारथ्यांत, शस्त्रविद्येंत व गदायुद्धांत प्रवीण होता. बळरामाचा आवडता शिष्य होता. पांडवांचा हा हेवा करी म्हणून अर्धें राज्य हस्तिनापुरासह याला देऊन अर्धें राज्य पांडवांस देऊन त्यांना इंद्रप्रस्थास ठेवण्यांत आलें. लाक्षागृहाचें व द्यूतांतील कपट, द्रौपदीचा छळ व निष्फळ झालेली कृष्णशिष्टाई या कथानकांत मुख्यतः दुर्योधनाचेंच कारस्थान होतें. १-९२, १-१०१, १८-१६०९; राया १-१२५.

देवकि—देवकी. देवकाची कन्या, वसुदेवाची पत्नी. हिच्या आठ मुलांपैकीं सहाना कंसानें ठार मारलें. बळराम देवकीचा सातवा मुलगा मानला जातो. आठवा मुलगा कृष्ण, याच्या जन्माची कथा सुप्रसिद्ध आहे, वर कुमारी पहा. ६-१३७, १००२६५.

देवल—एक ऋषि. कश्यप कुळांतील असिताचा पुत्र. हा स्मृतिकार होता. याचा धाकटा भाऊ धौम्य पांडवांचा पुरोहित होता. १०-१४२. असित पहा.

द्रुपद—पांचाल देशाचा राजा. शस्त्रास्त्रविद्येंत द्रोणाचार्याचे वडील भगद्वाज याचे गुरु होते. राज्यारूढ झाल्यावर द्रुपदानें गुरुबंधु द्रोणाचार्याचा उपहास केला, म्हणून द्रोणाचार्य धृतराष्ट्राकडे गेला व कौरवपांडवांना धनुर्विद्या शिकवूं लागला. पुढें तो कौरवांकडेच राहिला. द्रुपदानें केलेल्या यज्ञाच्या यज्ञकुंडांतून एक देदीव्यमान तरुण व श्यामवर्णा स्त्री बाहेर आली. तींच धृष्टद्युम्न व द्रौपदी. द्रुपदाचा वध द्रोणाचार्यानें केला. १-९८; द्रुपदकुमार, धृष्टद्युम्न १-९४; द्रुपदद्रौपदादि १-१५१, हे शब्द सुटे घ्यावे.

द्रोण—आंगिरस गोत्रांतील भरद्वाज ऋषीचा

मुलगा. या ऋषीचें घृताची अप्सरेस पाहून स्वलन पावलेलें रेत द्रोणकलश यज्ञपत्रांत ठेवले म्हणून द्रोण असें नांव पडलें. ऋग्वेदादि विशेषतः धनुर्विद्या आपल्या पित्याकडे हा शिकला तेव्हां द्रुपद हा याचा गुरुबंधु होता. परशुरामाकडे भिक्षेसाठीं गेला असतां, आधींच आपली सर्व संपत्ति ब्राह्मणांना दान दिल्यामुळे अन्नविद्येखेरीज परशुरामाकडे कांहीं देण्यासारखें राहिलें नव्हतें म्हणून याला परशुरामानें अन्न-विद्या दिली, विशेषतः ब्रह्मास्त्र दिलें; पण गरिबी तशीच राहिली म्हणून तो गुरुबंधु द्रुपदाकडे गेला. त्यानें अपमान करून अवहेलना केली म्हणून फिरत फिरत तो कृपाचार्याकडे येऊन राहिला. एकदां खेळतां खेळतां पांडवांची विटी विहिरींत पडली ती त्यांना काढतां येईना, द्रोण जवळच होता, त्यानें दर्भाच्या काडीनें ती काढली हें भीष्माला समजलें; भीष्माला याच्या शस्त्रास्त्रविद्येचें नैपुण्य माहित होतें म्हणून त्यानें द्रोणाला कौरवपांडवांना धनुर्विद्या शिकवायला ठेवले. याची कीर्ति ऐकून देशोदेशींचे राजपुत्र याच्याकडे ही विद्या शिकायला येत असत. याची अर्जुनावर विशेष मर्जी असे. एकदां एका नक्रानें द्रोणाचा पाय धरला, सगळे राजकुमार पळून गेले पण अर्जुनानें नक्रापासून याला सोडविलें म्हणून यानें अर्जुनाला ब्रह्मास्त्र दिलें. गोव्रह्मणप्रसंगी हा विराटनगरींत गेला होता. कृष्णशिष्टाईत यानें, भीष्मकृपादिकांनीं व कर्णानेंही दुर्योधनास बराच उपदेश केला कीं पांडवांस अर्धें राज्य द्यावें पण दुर्योधनानें तें ऐकलें नाहीं. यांत धृतराष्ट्राचें त्याला पाठबळ होतें. जयद्रथवधानंतर द्रोणाचार्यानें मशाली लावून रात्रीही युद्ध चालू ठेवले, तें पाहून भीमानें इंद्रवर्म राजाचा अश्वत्थामा हत्ती मारला व अश्वत्थामा मेलला अशी हूल उठविली; हा अश्वत्थामा माझा मुलगा काय असें सत्यवक्त्या धर्माला द्रोणाचार्यानें विचारलें; कृष्णाच्या सांगण्यावरून 'अश्वत्थामा मेलला' व हळूच 'हत्ती' असें धर्म म्हणाला, त्यावर द्रोणाचार्यानें शस्त्र खाली ठेवले व ध्यानस्थ बसला; ही संधि साधून धृष्टद्युम्नानें याचें शिर कापले. १.९३,

१.१०१, १.१२३, २.३९-४४, ११.३९३, ११.४६७; मी पार्थु द्रोणाचा केला। येणें धनुर्वेदु मज दीन्हला। २.३७, भीष्मद्रोण १.२२२, २.३४, भीष्मद्रोणादिक १.१७५.

द्रौपदीकुमार—पांच पांडवांचे द्रौपदीला झालेले पांच कुमार. क्रमशः यांचीं नांवें—प्रतिविंध्य, सुतसोम, श्रुतकीर्ति, शतानीक, श्रुतसेन. हे सर्व महारथी म्हणजे एकेक हजार योद्ध्यांना पुरे पडणारे होते. १.१०२.

धर्म—(१) यम. कर्मसाक्षी धर्म १०.२२६. (२) युधिष्ठिर. हा कुन्तीला यमधर्मापासून झाला. कौरवपांडवांत सर्वांत वडील म्हणून याला धृतराष्ट्रानें यौवराज्याभिषेक केला. यानंतर दुर्योधनानें केलेला पांडवांचा हेवा व द्वेष, लाक्षाग्रह, इंद्रप्रस्थाची स्थापना, द्रौपदीस्वयंवर, राजसूय यज्ञ, द्यूत, नंतर सभेंत द्रौपदीची केलेली दीन अवस्था, वनवास व शिष्टाईनंतर झालेलें युद्ध ह्या घटना झाल्या. युद्धांत झालेल्या गोत्रगुरुवधामुळे हा अस्वस्थ झाला व राज्याभिषेक झाला होता तरी तीर्थयात्रेस गेला. परत आल्यावर यानें अश्वमेध केला. कांहीं वर्षे राज्य चालविल्यावर द्रौपदी व चारही भावांस घेऊन हा स्वर्गाला जाण्यास निघाला. वाटेत एकामागून एक सर्व पतन पावले व हा एकटाच स्वर्गाला पोहोचला. तेथें बंधुप्रीति जागृत होऊन यानें गंगेंत देह ठेवला. धर्मा अचुज १६.४६२.

धृष्टकेतु—शिशुपालाचा पराक्रमी राजकुमार, नंतर चेदीचा राजा. याची मुलगी रेणुमती नकुळाला दिली होती. याच्या नांवाप्रमाणेंच याचे पराक्रम द्रोणपर्वीत वर्णिले आहेत. द्रोणाचार्यानें याला मारलें. १.९९.

धृष्टद्युम्न—द्रुपद पहा. शस्त्र खाली ठेवून ध्यानस्थ राहिलेल्या द्रोणाचार्याचा यानें शिरच्छेद केला. पुढें शिविरांत झोंपलेला असतांना अश्वत्थाम्यानें याला मारलें. १.१५२.

ध्रुव—उतानचरण पहा. हा राजा एकदां सुरुचीच्या उत्तमास मांडीवर घेऊन खेळवीत असतां ध्रुव ही आपल्या बापाच्या मांडीवर चढूं लागला ११.१०३, तें पाहून मत्सरानें सुरुचीनें याला हिणवले व रागें भरली. ध्रुवास हतकें वाईट

वाटलें कीं अदळपदासाठीं तपश्चर्या करायला तो निघून गेला. तें पाहून नारदानें याचें कौतुक करून ॐ नमो भगवते वासुदेवाय हा मंत्र दिला व तो मधुवनांत ११-१८३ जाऊन जगण्यास सांगितलें. ध्रुवानें एका पायावर उभें राहून इतकी कडक तपश्चर्या केली कीं त्याच्या आंगाच्या दावानें पृथ्वी कलली व इंद्रावर संकट आलें. ध्रुवास दर्शन देण्याची सर्व देवांनीं विष्णूस विनंति केली. पुढें उभें राहिल्यावरही ध्रुव काहीं बोलेना म्हणून विष्णूनें शंखानें त्याच्या गालास स्पर्श केला ११-१८३, त्यावर ध्रुवानें केलेलें सुंदर स्तवन भागवतांत आहे. ध्रुवानें अदळस्थान मागितल्यावर, आधीं अनेक वर्षें तूं राज्य कर मग तुला अदळपद मिळेल असा विष्णूनें वर दिला. त्याप्रमाणें राज्य करून व अनेक सत्कृत्यें करून ध्रुव सदेह स्वर्गाला गेला. त्याच्या नांवाचा तारा तोच हा ध्रुव म्हणून दाखवितात. ९-४६४, १०-१८(१), १३-४८७; गगनिचा ध्रुवो देवो १३-६२०; ध्रुवपद १०-१८ (२), ११-१०२.

नकुल—पांच पांडवांपैकी माद्रीला झालेल्या दोन (जुळ्या) मुलांत वडील. राजसूययज्ञांत पश्चिम दिग्विजय यानें केला. हा अश्वविद्येंत कुशल होता म्हणून अज्ञातवासांत विराटाची अश्वशाला यानें पाहिली. भारतीय युद्धांत यानें दुर्योधनास जेरीस आणलें. हा अत्यंत सुंदर होता. या अहंकारामुळें द्रौपदीनंतर सहदेवापूर्वी तो स्वर्गयानांत पडला. १-१५०.

नटेश्वर—अर्धनारीनटेश्वर. ९-२६९, १८-५०. अरुणाचलावर तप करीत असलेल्या पार्वतीजवळ शंकर गेला व तिला आपल्या डाव्या मांडीवर घेतलें, तेव्हां प्रेमभरानें ती इतकी एकरूप झाली कीं दोन व्यक्तींची एक व्यक्ति झाली. शिवपार्वतीचें अर्धें आंग गोरें व अर्धें तांबडें, अर्ध्या आंगांत चोळी व अर्ध्या आंगावर हार दिसू लागले. ही कथा स्कंदपुराणांत आहे.

नर—चाक्षुष मन्वंतरांत दक्षकन्येस झालेल्या नरनारायण या दोन तपस्व्यांनीं इतकें दुर्घट तप केलें कीं त्यांच्या तपोभंगाकरतां इंद्रानें अप्सरा पाठविल्या. नारायण त्यांना शाप देण्यासाठीं

तयार होता पण नरानें त्याचें सांत्वन केल्यावर त्यानें आपल्या मांडीतून दुसऱ्या अप्सरा निर्माण केल्या, त्यांपैकीं एक उर्वशी होती. पुढें हेच कृष्णार्जुनरूपानें अवतरले. १-५-४२५.

नचचंडी—चंडिका पहा.

नहुष—पुरूरवाचा नातू, ययाति राजाचा बाप. त्रिशिराला मारल्यावर ब्रह्महत्येचें पातक घडलें म्हणून इंद्र अत्यंत अस्वस्थ होऊन सिंहासन टाकून हिंडूं लागला. रिकाम्या इंद्रपदावर नहुषाला बसविलें पण त्याच्यानें आपलीं नित्य-नैमित्तिक पूजाअर्चादि कमें टाकवली नाहींत, हीं आतां टाकून इंद्रपदाचा अधिकार घे असा उपदेश मिळाल्यावर ह्याला अहंकार चढला. बुद्धि चळली व इंद्राणीवर नजर गेली. सत्-र्षींच्या खांद्यावर पालखी ठेवून त्यांत बसून याल तर तुम्हांस वरीन असें इंद्राणीनें सांगितल्यावर त्याप्रमाणें यानें योजना केली, अत्यंत उत्सुक-तेमुळें ऋषींना लवकर चला, 'सर्व सर्प', असें म्हणून पायानें टोचूं लागला. अगस्ति ऋषीनें तूंच सर्प हो असा याला शाप दिला. नहुष सर्प होऊन पडला. अगस्तीला दया येऊन तुला युधिष्ठिर सोडवील असा उःशाप दिला. पुढें अजगर होऊन यानें एकदा भीमाला धरलें असतां युधिष्ठिरानें नहुषाच्या प्रभ्रांचीं उत्तरे देऊन भीमाला सोडविलें व नहुषाला मुक्ति दिली. १८-१४६९.

नारायण—नर पहा. १-५-४२५.

नारद—ब्रह्मदेवाचा मानसपुत्र. यानें व्यासाला भागवत रचण्याचा उपदेश दिला. दक्षपुत्रांस प्रजोत्पत्ति करण्यापासून परावृत्त केलें म्हणून दक्षानें तूं ब्रह्मचारी राहून नेहमीं भटकत राहा-शील व लोकांत मांडणें लावशील असा याला शाप दिला. याच्या नांवें अनेक कथा भागवतांत व पुराणांत आहेत. हा महान् विष्णुभक्त देवर्षि होता. शेषशायीजवळ तुंबरुसह याला स्थान मिळालें आहे. ९-४६४, १०-१३९, १०-२१६; नारदादिकां संतो १०-१४९.

निवातकथच—ग्रन्हादाचा भाऊ संहदा याचे हे पुत्र. इंद्रालाही अजिंक्य होते. यांचें रावणाशीं सख्य होतें. अर्जुनानें यांना मारलें. यावरून

असें दिसतें कीं नृसिंह अवतारापासून कृष्णाव-
तारापर्यंत यांचे अनुयायी यांचीं नांवें घेऊन
संघ करून राहिले होते. हे साठ ते चवऱ्याहत्तर
हजार होते असें चित्राव म्हणतात. प्राचीन
चरित्र-कोश पृ. ३०४ पहा. निवातकवचाचा,
२०१०, निवातकवचांचा असा पाठ घेणें इष्ट
वाटतें.

नृसिंह—हिरण्यकशिपूला मारण्यासाठी व प्रन्हा-
दाचें रक्षण करण्यासाठी विष्णूनें घेतलेला चौथा
अवतार. ब्रह्मदेवाच्या वराला बाध न आणतां
अर्धें सिंहाचें व अर्धें मनुष्याचें रूप घेऊन,
खांबांतून प्रकट होऊन राजवाड्याच्या उंबऱ्या-
वर नृसिंहानें हिरण्यकशिपूला संध्याकाळीं
नखांनीं फाडून मारलें. प्रन्हाद परमभागवतांपैकीं
एक होता. हा राक्षस होता तरी भक्तीनें
विष्णूला वश करून घेतलें होतें. ९.४४६,
यावर ९.४४४-४४८ पहा.

पांडव—पांच पांडव १.८६, अर्जुनास उद्देशून
३.१४३; पांडवकुल ६.१३६, -दल १.१३७,
-सैन्य १.८८.

पार्वती—हिमालय व मेना यांची ही कन्या.
शंकरासाठीं हिनें केलेल्या तपाचें वर्णन कुमार-
संभवांत आहे. हिनें अरुणाचलावर तपश्चर्या
केली व पुढें हिला शंकरानें जवळ घेतल्यावर
अर्धनारीनटेश्वर असें शंकर-पार्वतीचें रूप
झालें. देवांना पिडणाऱ्या राक्षसांना मारण्यासाठीं
हिनें अनेक रूपें घेतलीं. वर चंडिका पुढें
चासुंडा पहा. शंकरानें पार्वतीला गीताशास्त्र
सांगितल्याचे ग्रंथांत उल्लेख आहेत.
१.७०-७१. अंबिका १८.१६१३; भवानि
११.२५८, भवानी १.७०.

पुरजित्—कुंतिभोज पहा. याला द्रोणानें मारलें.
पुरुजितादि राये १.१००.

पूतना—कंसानें ही आपली बहीण कृष्णाला
मारण्याकरतां मथुरेला पाठवली. सुंदर स्त्रीचें
रूप घेऊन व स्तनांना विष लावून हिनें बऱ्याच
मुलांना मारलें. कृष्णानें हिचें कपट ओळखून
विषच नव्हे तर दूध व दुधासकट हिचा प्राणही
आकर्षून घेतला. १०.२६५, ११.१००,
१६.२६.

प्रन्हाद—हिरण्यकशिपु व कयाधूचा मुलगा.
नारदानें कयाधूस उपदेश दिला तो प्रन्हाद
पोटांत असतांनाच त्यानें ऐकला व पुढें तो
भगवद्भक्त झाला. विष्णूवरील आपली भक्ति हा
सोडीना म्हणून याला विष पाजणें, भाजणें, हत्ती-
कडून तुडविणें, कड्यावरून लोटणें, समुद्रतळीं
घालणें इत्यादि नाशाच्या योजना याच्या बापांनें
केल्या. इतकें होत असतांही बापाशीं वैर न
करतां सौम्यपणानें प्रन्हाद उपदेश देतच राहिला
—द्वेष्ट्यभावादिमलीं लांपे चि ना १०.२२७.
याच्या बापाला मारल्यावर (नृसिंह पहा) ‘आणि
काय पाहिजे’ असें विचारलें असतां ईश्वर-
भक्तीखेरीज कांहीं नको असेंच यानें उत्तर दिलें.
याचा षड्रिपूवर विजय, आपला मुलगा विरोचन
याचें सुधन्याशीं झालेल्या भांडणांत यानें दिलेला
निर्णय, आपला नातू बलि यास दिलेला उपदेश
याच्या निःपक्षपाताची, व्यवहारकुशलतेची व
ज्ञानाची साक्ष देतात. ९.४४७, १०.३०९;
प्रन्हाद १०.२२७.

बलि—प्रन्हादाचा नातू, विरोचनाचा मुलगा. याचा
शुक्र हा गुरु होता. विष्णूनें देवांना त्याग केला
तेव्हां तूं देवांना जिंक असा शुक्रानें उपदेश
केला. त्याप्रमाणें यानें देवांना जिंकलें व इंद्राची
संपत्ति लुटली. दानवांना हातीं घेऊन यानें
देवांबरोबर समुद्रमंथन केलें. त्यांतून चौदा रत्नें
बाहेर पडलीं. पुढें यानें देवाब्राह्मणांना त्रास
दिल्यामुळें विष्णूनें बटूचें रूप घेऊन याच्या
अश्वमेध यज्ञांत तीन पावलांएवढीच जमीन
दानांत मागितली. दानाचें पाणी हातावर पडतांच
बटूनें मोठें रूप घेतलें व दोन पावलांत ब्रह्मांड
व्यापलें व तिसरें कोठें ठेवूं म्हणून विचारल्यावर
बळीनें आपलें मस्तक पुढें केलें. वामनानें
बळीला पाताळांत घातलें. अशी फसवणूक
केल्याबद्दल पाताळांत त्याच्या दारावर द्वारपाळ
म्हणून राहिला. बलिचा दारवटेकार ११.१०६;
बलिबंधन १२.२४०.

बृहस्पति—बृहती म्हणजे वाणी, तिचा पति
अशी किंवा बृहत् म्हणजे मोठें तप करणारा अशी
या नांवाची व्युत्पत्ति लावतात. हा देवांचा गुरु,
पुरोहित १०.२०९, होता. ऋग्वेदांत याच्या

नांवाचा उल्लेख आहे. यानें धर्म, नीति व अर्थ या शास्त्रांवर ग्रंथ लिहिले असावेत ९.३२२; वाचस्पति १३.१९०.

ब्रह्मा—विष्णु सृष्टीचा विचार करीत असतां नाभीतून कमळ रूपानें अहंकार उत्पन्न झाला व एक अंडें उत्पन्न झालें. कमळांतून ब्रह्मा व अंड्यांतून ब्रह्मांड तयार झालें. सृष्टि-उत्पत्तीच्या वेळीं ब्रह्मादेव एकटाच असल्यामुळें गोंधळला होता. १७.३३३ पहा. यानें आपल्या अंगांतून उत्पन्न केलेली स्त्री शतरूपा इतकी सुंदर होती कीं ती जेव्हां याच्या भोवतीं प्रदक्षिणा घालूं लागली तेव्हां याचे मानसपुत्र समोवार बसलेले पाहून या स्त्रीकडे बघायला तो लाजला, यानें वेद केले. मरीचि, अत्रि इत्यादि याचे मानसपुत्र होते. गायत्री नेहमीं याच्या जवळ असते. यानें अनेक यज्ञ केले व तीर्थे स्थापन केलीं. याचें आयुष्य शंभर वर्षांचें आहे पण प्रत्येक दिवस कितीतरी हजार वर्षांचा आहे. एकदां कृष्णाची परीक्षा घ्यावी म्हणून यानें गोकुळांतल्या गाई व गोप अदृश्य केले, तें पाहून कृष्णानें तशाच गाई व गोप निर्माण करून काहीं उणें भासूं दिलें नाहीं, तें पाहून ब्रह्मादेव गोंधळला. १०.२६७ पहा. ब्रह्मा १.१३६, १.२०३, ३.८५, ३.८७, ११.५१६, १३.९१९, १४.११०, १४.३५७, १५.३१, १६.११८, १६.३५६, १७.४०१, १८.११२६, -दि ९.२८८, १५.२०४, १५.२०५, -विक ३.२५०, ११.४१६, १५.२०२; ब्रह्मेष्टा ८.२६६, -शान, ब्रह्मा व शंकर, १.५५, १५.२०१, -शांतअणगट १५.१९७, ब्रह्मेयाचें आयुष्य ९.५०१, ब्रह्मायुष १४.१८६; ब्रह्मादिन ८.१६१, -भुवन ८.१६३; ब्रह्मावेर्ही १०.२७२; आब्रह्मा, ब्रह्मादेवापासून, १.२५५, आब्रह्मा १३.१०१८; आदिब्रह्मा १८.५२२, हर-११.५७३; चतुरानन ३.११६, ११.२०५, ११.२५७; धाता-त्रा १.१०८, ११.१४६, ११.३९५, १२.९, १६.१२८, १६.२५३, १७.३३८, १८.१७६६; प्रजापति १७.३३२; विरिंची ३.१११, १०.२६७, ११.६१२; सत्यलोकनाथ १३.२७; स्रष्टा १०.२७४.

भस्मासुर—शंकराच्या भस्मांतून याची उत्पत्ति झाली. उग्र तप करून ज्याच्या मस्तकावर मी हात ठेवीन तो भस्म व्हावा असा वर यानें शंकराकडून मागून घेतला. या वरानें उन्मत्त होऊन यानें पुष्कळ लोकांचें भस्म केलें, तेव्हां विष्णूनें मोहिनीरूप घेऊन त्याचा हात त्याच्याच डोक्यावर धरावयाला लावून त्याचें भस्म केलें. २.३८.

भीम—पांडवांपैकीं दुसरा. हा अत्यंत बळवान होता व गदायुद्धांत प्रवीण होता. धृतराष्ट्राला याचीच भीति वाटत होती. जरासंधाशीं दहा दिवस झालेलें युद्ध, कीचकवध इत्यादि पराक्रम यानें केले. महाभारतांत यानें अचाट पराक्रम करून शेवटीं गदायुद्धांत दुर्योधनाला मारलें व दुःशासनाला मारून द्रौपदीची वेणी घातली. भीमसेन १.१४८; भीमार्जुन १.९७.

भीष्म—शंतनूच गंगेपासून झालेला. अष्टवसूपैकीं सात वसुपुत्र गंगेनें नदींत बुडविले. आठव्याला शंतनूनें अडवून धरलें म्हणून हा निपुत्रिक होईल असा गंगेनें शाप दिला. याला वसिष्ठानें वेद व बृहस्पतीनें शास्त्रें शिकविलीं. पुढें शंतनु धीवरकन्या सत्यवतीवर मोहित होऊन दुःखी झाला, त्यासाठीं भीष्मानें केलेल्या स्वार्थत्यागाची व प्रतिज्ञेची कथा सर्वश्रुत आहे. काशिराजाच्या तीन मुली अंबा, अंबिका व अंबालिका यांना भीष्मानें त्यांच्या स्वयंवरांतून जवरीनें आणलें, अंबेनें मनानें शास्त्रराजपुत्राला वरलें होतें तें कळल्यावर तिला मुक्त करून अंबिका व अंबालिका यांचा विवाह विचित्रवीर्य याच्याशीं केला. शास्त्रानेंही त्याग केल्यावर भीष्माच्या वधाकरतां अंबेनें तप करून या नाहीं तर पुढल्या जन्मीं भीष्माचा वध करण्याचा वर मागून घेतला व पुढें शिखण्डी होऊन तिनें सूड घेतला, ही कथा सर्वश्रुत आहे. विचित्र-वीर्य निपुत्रिक असतां वारल्यावर भीष्मानें व्यासाकडून प्रजोत्पत्ति करविली. अंबिका, अंबालिका व एक दासी यांना धृतराष्ट्र, पंडु व विदुर झाले. पुढें यांचे वंशज कौरव व पांडव या नांवांनीं ओळखले गेले. मूळचे कुरु वंशातील म्हणून हे सर्व कौरवच होते.

भारतीय युद्धांत भीष्म दहा दिवस सेनापति म्हणून लढला. दहाव्या दिवशीं निःपांडवी पृथ्वी करीन या प्रतिज्ञेला वाचरून शिखंडीस पुढें करून अर्जुनानें भीष्मावर बाण सोडले. शरपंजरावर असतांनाही यानें पांडवांशीं सख्य करण्याचा उपदेश कौरवांना दिला. पुढें युधिष्ठिराला धर्मोपदेश केल्यावर उत्तरायणांत प्राग्विसर्जन केलें. १.१०५, १.११५, १.१४६७; भीष्मा ऐसा ब्राह्मण १.१३९३; भीष्मदेव १.१२७; भीष्मातलें १.१२३; भीष्मद्रोण १.२२२, २.३४, -द्रोणादिक १.१७५.

भृगु—स्वायंभुव मन्वंतरांतील सप्तर्षीपैकीं एक. स्वायंभुव मनुनें केलेल्या यज्ञांत ब्रह्मा, विष्णु व महेश यांत श्रेष्ठ कोण हा वाद निघाला, व भृगूस याचा निकाल लावण्यास सांगितलें. शंकराकडे गेल्यावर नंदीनें दारांतच अटकाव केला म्हणून शंकरास तुझें तीर्थ कोणी पिंगार नाहीं असा शाप दिला. ब्रह्मदेवाकडे गेल्यावर त्यानें उत्थापनही दिलें नाहीं म्हणून तुझी पूजा कोणीही करणार नाही असा त्याला शाप दिला. विष्णूकडे गेल्यावर निद्रित स्थितींत असतांना परीक्षेसाठीं यानें विष्णूच्या छातीवर लथ मारली. विष्णूनें जागें होऊन शांतगणें बंदन केलें. म्हणून विष्णुच सर्वांत श्रेष्ठ असा यानें निकाल दिला. याच्या लाथेचा डाग श्रीकृष्णालाच या नांवानें सुप्रसिद्ध झाला. १०.२११, ११.१०५, कोशांत पांवर पहा; वक्षस्थलाची वाखती जेयाचेया चरणरजा वोडवली ९.४७६.

भैरव—काळभैरव. विष्णु व ब्रह्मा हे शंकराशीं गर्वानें वागूं लागले तेव्हां शंकराच्या क्रोधापासून भैरव झाला. आरंभीं ब्रह्मदेवाला चार तोंडें नसून पांच होती. शंकराची निंदा केली म्हणून काळभैरवानें याचें एक शिर नखानें उडविलें. ह्या ब्रह्मदेवचें प्रायश्चित्त म्हणून तोडलेलें शिर याच्या हातीं देऊन व याच्या मागें स्त्रीरूपानें ब्रह्महत्या लावून शंकरानें याला भिक्षा मागावयाला लावली. काशीक्षेत्रीं मात्र या ब्रह्महत्येला प्रवेश नव्हता. जेव्हां ती तेथें गेली तेव्हां भैरव या त्रासांतून मुक्त होऊन त्याच्या हातांतलें शिर गळून पडलें. याच ठिकाणीं कपालमोचन तीर्थ झालें.

भैरव आठ आहेत. सं. वा. श. आठ पहा. यांच्या पूजेचा दिवस रविवार मानतात; यांना खिचडी वाढतात. योगपीठिका भैरव ६.४६०; चिन्नैरवाचां खापरीं, भैरवाच्या हातांतील खापरींच्या भिक्षापात्रांत खिचडी वाढतात त्यास उद्देशून, १८.१०३४.

भौम—मंगळ ग्रह. याच्या उत्पत्तीच्या अनेक कथा आहेत. शंकराच्या स्वेदत्रिंदु, अश्रुत्रिंदु किंवा रक्तत्रिंदूपासून याची उत्पत्ति झाली अशा याच्या जन्माच्या कथा आहेत. पृथ्वीनें याला वाढविलें म्हणून याला भौम हें नांव पडलें; भौमा नांव मंगळ, अमंगळ ग्रहास मंगळ म्हणवें ही यांत खोच आहे, ५.११५.

मछ—(१) दशावतारांपैकीं मत्स्यावतारास उद्देशून. निरनिराळ्या पुराणांत या अवताराच्या निरनिराळ्या कथा आहेत. शंखासुरानें वेद पळवून तो समुद्रांत लपला, त्याला मारून वेद परत मिळवायला विष्णूला मत्स्यरूप घ्यावें लागलें. ११.८४. (२) मत्स्येन्द्रनाथ, गोरखनाथाचे गुरु. यावर १८.१७३०-१७३३ पहा. यांना 'मीन' म्हटलें आहे, १८.१७३३.

मदन—कोशांत काम (३) पहा. १०.२२१. कंदर्प १६.१२६.

मनु—ऋग्वेदांत हा सर्व मानवांचा उत्पादक, मूळपुरुष म्हणून मानला आहे. याच्या नांवाची मनुस्मृति सुप्रसिद्ध आहे. चौदा मनूंपैकीं चार मनु मुख्य होते. सं. वा. श. चौदा पहा. मनु ४.१७, - पुढें १५.१२७, -प्रति ४.१६.

मन्वंतर—ब्रह्मदेवाच्या अहोरात्रीला कल्प म्हणतात. या अहोरात्राचे चौदा भाग पाडून प्रत्येक भागास मन्वंतर (म्हणजे एक मनु जाऊन दुसरा येणें) अशी संज्ञा आहे. मनूंच्या कालाची व अधिकाराची मर्यादा ठरलेली असते. चार युगांचे ७१ फेरे व आणि कांहीं वर्षे गेलीं म्हणजे एका मन्वंतराचा काळ होतो. प्रत्येक मनूला सहाय्यक म्हणून सप्तर्षि, देवतागण, एक इंद्र व अवतार नेमून दिलेले असतात. प्रजाउत्पादन, प्रजारक्षण, प्रजासंवर्धन इंद्रानें व देवतागणानें करावें अशी व्यवस्था केलेली आहे. या व्यवस्थेप्रमाणें चौदा मनु व

चौद इंद्र ८.१५६, १०.१७६ कविले आहेत. मन्वंतरें येत जात राहिलीं तरी अक्षय वृक्ष अव्ययच राहतो. यावर १५.१२०-१४२ पहा.

मरीचि—याचे अनेक उल्लेख आहेत. स्वायंभुव मन्वंतरांत ब्रह्मदेवानें आपल्या डोळ्यापासून उत्पन्न केलेला एक व वैवस्वत मन्वंतरांत त्यानें अग्नीपासून उत्पन्न केलेला दुसरा. व्यवहारोपयोगी अनेक ग्रंथ या धर्मशास्त्रकाराच्या नांवें आहेत. मरुद्गणापैकी एक असा याचा उल्लेख आला आहे, १०.२०१, मरीचिकश्यपादिया १५.१९५.

मरुद्गण—ऋग्वेदाप्रमाणें सात जणांचा एक असे एकवीस जणांचे हे देवतासंघ आहेत. पुराणांत यांची संख्या ४९ दिली आहे. हे दिति व दक्षप यांचे मुलगे होते. यांच्या सोन्याच्या रथांना ठिपके असलेले हरीण जोडलेले असतात. मेघ, पर्जन्य, वीज व सोलाऱ्याचे वारे दांच्याशी यांचा निकट संबंध असतो. यांना लवकर मृत्युयोग असल्यामुळे 'मा रोदीः' अशा आश्वासनावरून मरत असें यांचें नांव पडलें असावें. दितिच्या गभांचे सात तुकडे व प्रत्येक तुकड्याचे सात सात विभाग अशा प्रकारें ४९ भागांचे हे झाले असा या देवतागणांच्या संख्येचा अर्थ दिला आहे. मरुद्गण १०.२०३.

महालसा—श्रीमहालसा, गोदावरी तीरावर एकाद्या देवीच्या देवळास उद्देशून हा संदर्भ आला असावा, १८.१७८२. काहीं पाठांत 'श्रीमहालया' (श्रीमोहिनीराज) असें नांव आलें आहे.

मार्कंडेय—मृकंड ऋषीचा मुलगा. हा दीर्घायुषी कसा झाला याची कथा सुप्रसिद्ध आहे. पांडव मयसभेंत जेव्हां गेले तेव्हां व ते वनवासांत गेले असतां त्यांना भेटण्यासाठीं तो गेला होता. याला कल्पान्तीच्या वटवृक्षाचें व प्रळयाचें दर्शन झालें होतें. ११.१८६.

मारुति—(१) हनुमान. गोतमकन्या अंजना हिला वायूपासून झालेला मुलगा. यानें जन्मल्याबरोबर फळ म्हणून सूर्याला धरण्यासाठीं उड्डाण केलें, १०.३६, त्यावेळीं त्याच्या हनवटीवर इंद्रानें वज्र मारलें. त्यावरून हनुमत् हें नांव पडलें; मरुतपुत्र म्हणून मारुति हें नांव प्रचारांत आहे.

सूर्याच्या आजेनें हा. सुग्रीवाचा मित्र व नंतर त्याचा मंत्री झाला. राम व सुग्रीवाची भेट झाल्यावर हा गमसेवेला लागला; हा वज्रदेही, वज्रअंग म्हणून वज्ररंग या नांवानें, व अत्यंत शक्तिमान म्हणून बलभीम या नांवानेंही संबोधला जातो. हा ब्रह्मचारी असून चिरंजीव आहे. एकदां अर्जुनानें यमुनेवर वानांचा पूल बांधला. यामुळे आपल्या धनुर्विद्येचा त्याला गर्व चढला. पण मारुतीनें पुलावर पाय ठेवतांच तो कोसळला. या पराक्रमानें मारुतीला गर्ववाधा झाली. तें पाहून श्रीकृष्णानें अर्जुनाकडून पुन्हा पूल बांधवला व आपलें सुदर्शनचक्र पुलाखालीं ठेवले. मारुतीनें पुष्कळ उड्या मारल्या तरी पूल कायमच राहिला. अशा रीतीनें मारुतीचेंही गर्वहरण झाल्यावर अर्जुनावर प्रसन्न होऊन योग्यवेळीं मदतीला येण्याचा वर मारुतीनें त्याला दिला. भारतीय युद्धांत आपल्या रथावरील ध्वजावर, वस्त्रासाठीं अर्जुनानें मारुतीला बोलवले. सर्व भारतीय युद्धांत हा ध्वजावर वसून राहिला, १.१४१. (२) एका विशिष्ट स्थितींतल्या कुंडलिनीला मारुती हें नांव आहे, ६.३०१, प्राणवायु आंतून निघून गगनांत मिळतो त्यास उद्देशून आलेल्या ६.२९९ ते ६.३१० ओव्या पहा.

यक्ष—कुबेराचे सेवक. १०.२०५. कोश पहा.

यम—विवस्वत व सरण्यू यांना यम व यमी अशीं दोन मुलें होती. या दोघांचा एक संवाद आहे. यांचें राहाण्याचें स्थान तीनही लोकांहून अत्यंत उंच आहे. यमाला राजा मानला आहे, याचा दरबार भरतो. याचे सेवक यमदूत असून दाराशीं दोन कुत्रे आहेत. हा सर्वांच्या पापपुण्याचा हिशेब ठेवतो व मेल्यावर ज्याला त्याला योग्य तें फळ देतो. कोशांत यमणें पुढें यम (१) पहा.

यशोदा—नंदाची पत्नी. कृष्णाचें पालन करणारी म्हणून त्याची आई मानलेली आहे. लहानपणीं कृष्णानें एकदां माती खाह्मी म्हणून यशोदा त्याला रागें भरली. तोंड उघडून दाखव असें सांगितल्यावर एवढीशी मातीच काय पण चौदाही भुवनें आपल्या तोंडांत कशीं

आहेत हें कृष्णानें तिला दाखविलें. ६.१३७, ११.१८१-१८२.

यादव—हे यदूचे वंशज. ऋग्वेदकाळापासून यदु व तुर्वसु यांचीं नांवां एकत्र येतात. शुक्राच्या शापानें ययातीला ग्हातारपण आलें. 'हें तूं वेऊन तुझें तारुण्य मला दे' अशी ययातीची विनंति यदूनें मान्य केली नाही म्हणून तुझ्या वंशजांस कधीं राज्य मिळणार नाही असा ययातीनें शाप दिला. यादवांना मान्यता व संपत्ति असली तरी राज्यपद नव्हतें. यांचा धंदा गुराखांचा व गवळ्यांचा होता. ८.२६८, ९.४६३, १०.२६४, १०.२६९.

युधामन्यु—पांचाल देशाचा पांडवपक्षीय महारथी. गदायुद्धांत व धनुर्विद्येंत प्रवीण. यानें द्रोणाबरोबर व दुर्योधनाबरोबर मोठें युद्ध केलें होतें. हा पांडवशिविरांत झोंपला असतांना अश्वत्थाम्यानें याला मारलें. १.१००.

युधिष्ठिर—पांच पांडवांपैकी सर्वांत श्रेष्ठ. १.१४९. युधिष्ठिरादिक १.२०७. याचें धर्म असें नांव होतें. धर्मी अनुज, अर्जुन, १६.४६२.

रक्षस्—कुबेराचे सेवक. हे गंधर्व व यक्षांबरोबर असतात. रक्षोगण ११.३२८.

रंभा—एक अत्यंत सुंदर अप्सरा. शुक्राची तपश्चर्या भंग करण्याकरतां हिला इंद्रानें पाठविलें होतें, पण शुक्र अटळ राहिला. १६.१२६. शुक्र-रंभा संवाद सुप्रसिद्ध आहे. ही उत्तम नाचणारी होती असा ग्रंथांत उल्लेख आहे, ९.३२०, रंभेहुनि बरविआ १८.९२४; आरंभरंभा, आरंभरूपी केळीचें झाड अशा अर्थीही हा शब्द घेतां येईल, ६.४६०, आरंभणें पहा.

राम—(१) सूर्यवंशी दशरथपुत्र राम. आपली वानरसेना लकेला नेण्यासाठीं रामानें सेतु बांधवला, याचा उल्लेख ग्रंथांत आला आहे. १०.३५, १०.३७ (१,२), १०.२३१. सूर्यवंशीं सूर्यो उदैला १०.२३४; रामचंद्र १०.२३५. (२) श्रीकृष्णास उद्देशून, १०.२२६. (३) ज्ञानदेवकालीन यादव वंशातील रामदेव-राव यादव राजा, १८.१७८३.

रावण—पुलस्त्य कुळातील विश्रव्य व केशिनी

(कैकसी) यांचा सुलगा. यानें उग्र तप करून आपलें एकेक शिर अर्धांत हवन केल्यावर तूं मनुष्याखेरीज इतर कोणत्याही प्राण्याकडून मारला जाणार नाहीस असा ब्रह्मदेवानें याला वर दिला. यानें अनेक निंदकमें केलीं होती. कैलासा-खालीं हात सांपडणें, सीता-स्वयंवरांत उरावर शिवधनुष्य पडणें, अशा इतर कथा सर्वश्रुत आहेत. १०.३७, (१,२); लंकेध्वर १०.२३३.

राहु—कश्यपास सिंहिकेपासून झालेला असुर. समुद्रमंथनानंतर सर्व वस्तूंवर सुरासुरांचा सारखा हक्क लागू झाला होता. असुरांना अमृताचा अर्धा वाटा मिळाला तर ते अमर होतील या भीतीनें विष्णूनें अमृतकलश पळविला व देवांसाठीं राखून ठेवला. देवांच्या पंक्तीलाच अमृत वाढलें होतें. तें पाहून राहु देवांच्या पंक्तीला येऊन बसला. तो जेवत असतां चंद्र व सूर्यानें त्याला ओळखलें; त्याच्या गळ्याखालीं अमृत उतरण्यापूर्वीं विष्णूनें त्याचें शिर उडविलें; या शिराचे व धडाचे अनुक्रमें केतु व राहु झाले. जुनें वैर स्मरून हे दोघे सूर्याला व चंद्राला ग्रासतात. तींच ग्रहणें आहेत असा समज आहे. अमरत्वासाठीं राखून ठेविलें अमृतच राहुच्या मरणाचा कारण झालें यास उद्देशून १८.१४६८. जरी सूर्याला केतूचें ग्रहण लागतें तरी केतु हा राहुचाच अंश असल्यामुळे सूर्याला राहुग्रस्त म्हटलें आहे, १.२६८; राहु-मेल १७.२७१.

रुद्र—ऋग्वेदांतील एक उग्र देवता. रुद्राचा रंग पिंगट आहे व त्याला जटा असतात. धनुष्य व वज्र यांचीं आयुधें आहेत. ब्रह्मदेवाच्या क्रोधापासून याची उत्पत्ति झाली अशी एक कथा आहे. शंकरालाही रुद्र हें नांव आहे १३.९२०; रुद्र आठ किंवा अकरा मानतात. रुद्रगण १०.२०४, ११.१४३.

लक्ष्मी—समुद्रमंथनांतून निघालेल्या चौदा रत्नांपैकी एक. ही उत्पन्न होतांच देवांचें तेज वाढलें. सर्व संपत्ति, ऐश्वर्य, ऋद्धि व सिद्धि यांची हिला अधिष्ठात्री मानतात. हिला ब्रह्मदेवानें विष्णूला दिली. तेव्हां पासून ही विष्णूजवळ असते. कृष्ण हा विष्णूचा अवतार म्हणून कृष्णाची पत्नी असे

उल्लेख ग्रंथांत आलेले आहेत. ४-८, ९-३६९, ९-३७२, ९-४७६, १०-१२२, ११-११८, १३-३९३, १३-११६२, १६-८२, १६-१६४, १८-१६१९. लक्ष्मीयेचें थोरपण ९-३७६; विचारसमुद्रांतून निघालेली नवी लक्ष्मी, गीतेस उद्देशून १५-५३९; श्रीकृष्णास उद्देशून : लक्ष्मीयेचा नाहो १८-१३३३, -वालभ १८-१६२६, लक्ष्मीकांत ५-१३; इतर नांवे:—कमला १८-१६२५, जगदंबा १८-१६२०, महालक्ष्मी, ऐश्वर्यास उद्देशून, १६-३६; श्रियेहून ११-१६५. इतर संदर्भ कोशांत लक्ष्मी (१) पुढें पहा.

वराह—वायुरूपांने फिरत असतां प्रजापतीला पृथ्वी पाण्यांत दिसली; त्यानें वराहरूपानें तिला बाहेर काढून कोरडी केली. दुसरी एक कथा अधिक प्रचलित आहे, हिरण्याक्षानें पृथ्वीला कावेंत मारून समुद्रांत नेलें व विष्णूनें वराहरूपानें तिला बाहेर काढलें व तिची शोषाच्या मस्तकावर स्थापना केली. ११-६१-६२, ११-३५५; सूकरू, वराहावतारास उद्देशून, १३-३४७.

वरुण—हा पश्चिम दिशेचा, पाण्याचा व नागलोकाचा अधिपति. १०-२२३, ११-५१६.

वसिष्ठ—निरनिराळ्या काळीं वसिष्ठ हें निरनिराळ्या व्यक्तींचें नांव असून पुढें तें कुळनांव म्हणून प्रसिद्धीस आलें असावें. ऋग्वेदांतील सातव्या मंडळाचा हा मंत्रब्रथा होता. (१) उर्वशीला पाहून मित्रावरुणापासून कमळांत किंवा कुंभांत जन्म पावला, (२) स्वायंभुव मन्वंतरांत ब्रह्मदेवाच्या दहा मानसपुत्रांपैकी एक, अशा प्रकारच्या निरनिराळ्या कथा वसिष्ठाच्या जन्माबद्दल उपलब्ध आहेत. वसिष्ठ व सुदास, वसिष्ठ व जमदग्नि, वसिष्ठ व विश्वामित्र, व पुढें रघुकुळाच्या अनेक राजांचा हा कुळगुरू होता, यावरून वसिष्ठ हें कुळनांव असावें. याच्या नांवें कल्प, तंत्र, पुराण, यज्ञप्रकार वगैरे आहेत. यानें रामाला सांगितलेलें योगवासिष्ठ सुप्रसिद्ध आहे. विश्वामित्र राजा असतांना वसिष्ठानें आपल्या कामधेनूच्या सहाय्यानें त्याचें उत्तम आदरातिथ्य केलें, तें पाहून विश्वामित्रानें वसिष्ठाची गाय पळवली, पण कामधेनूनें शकपल्लवादि सैनिक उत्पन्न करून

विश्वामित्राचा पराभव केला. पुढें विश्वामित्र ऋषि झाल्यावर ब्रह्मर्षि व राजर्षि यांचा झगडा, विशेषतः यांत श्रेष्ठ कोण हा वाद, अनेक कारणांमुळे होत असे. या वादांत सूर्य, समुद्र व मेरुपर्वत साक्षीला आणायला ब्रह्मदेवानें या दोघांना सांगितलें; विश्वामित्र ह्यांना आणायला असमर्थ ठरल्यावर वसिष्ठानें आपली छाटी पसरली व सूर्यासारखा प्रकाश पाडला, कमंडलूंतल्या पाण्याचा प्रवाह समुद्रासारखा वाहविला व आपला दंड (काठी) मेरुसारखा भार वाडण्यास समर्थ आहे असें दाखविलें, याचे संदर्भ १०-३५, १८-१७१०.

वसुदेव—ह्याच्या जन्माच्या वेळीं देवांनी तुंदुभी वाजवल्या, त्यावरून याचें आनकतुंदुभि असें नांव पडलें. देवकी पहा. वसुदेवादिकां ९-४६३, -तव, १०-२६५.

वसु—या नांवाच्या अनेक व्यक्ति व संघ आहेत. संघांची नांवे निरनिराळ्या ग्रंथांत निरनिराळीं दिलीं आहेत. वसु आठ आहेत : अनल, अनिल, आप, धर, ध्रुव, प्रत्यूष, प्रभास व सोम अशीं यांची नांवे सामान्यतः दिलीं जातात. पावक, अनल वसुस उद्देशून, १०-२०६, वसु ११-३२७.

वायु—एक देवता. ११-३२७, ११-५१५.

वासुकी—कदवप व कद्रू पासून झालेला, सर्व सर्पांचा अधिपति. याला शंकराच्या अंगावर स्थान मिळालें आहे. १०-२२२.

विकर्ण—धृतराष्ट्राच्या शंभर राजकुमारांपैकी एक. हा मोठा न्यायी होता. द्रौपदीला सभेंत आणली तेव्हां हा अन्याय होत आहे असें विदुराबरोबर हाही म्हणाला होता. हा भीमाच्या हातून मारला गेला. १-१०७.

विद्याधर—हे वसुप्रमाणें देवगणांत समाविष्ट केले जातात. ग्रंथांत यांचा संघ म्हणून उल्लेख केलेला आहे. १५-१९३; विद्याधरसमुह ११-३२६.

विराट—मत्स्यदेशचा राजा. याच्या राजधानीचेंही नांव विराट होतें. पहिली राणी सुरथा, हिला दोन मुलगे व दुसरी राणी सुदेष्णा, पद्मराणी, हिचा मुलगा उत्तर होता. शमी वृक्षावर शस्त्रसंन्यास करून, नांवें व वेष बदलून पांडवांनीं विराटाचा आश्रय घेतला, त्यावेळीं त्रिगतांचा

राजा सुशर्मा चाल करून आला, त्याचें पारि-
पत्य करायला विराट राजा गेला असतां सुशर्मा-
च्या चिथावणीनें कौरवांनीं गोघ्नहण केलें.
बृहन्नडेच्या वेपांत असतांना अर्जुनानें उत्तराचें
सारथ्य केलें, पण कौरवांना पाहून उत्तर भगाला.
अर्जुनानें नंतर कौरवांचें पारिपत्य केलें. उत्तर
पहा. १.९८; विराटादिक १.१५३.

विश्वामित्र—याच्या दोन प्रकारच्या जन्मकथा
आहेत. (१) इषीरथाचा मुलगा कुशिक यानें
इंद्रासारखा मुलगा व्हावा म्हणून तप केलें. इंद्र
स्वतः मुलगा होऊन जन्मास आला तो विश्व-
मित्र. (२) वात्सीकि रामायणांत प्रजापतीचा
चौथा वंशज विश्वामित्र होता अशी कथा आहे.
हरिश्चंद्राचा छळ व वसिष्ठाचा हेवा या बद्दलच्या
याच्या कथा सुप्रसिद्ध आहेत. वर त्रिशंकु पहा.
प्रतिसृष्टीस उद्देशून १०.३५; दृष्टी सृष्टि
१८.१७६५.

विश्वे—विश्वे देव. हे धर्मऋषि व विश्वा यांचे
दहा पुत्र. ११.३२७.

विष्णु—हें अनादि अनंत परमेश्वराचें नांव आहे.
वैदिक वाङ्मयांत याचा उल्लेख येतो. ब्रह्मा,
विष्णु व महेश ह्या उत्पत्ति स्थिति व लय
यांच्या देवता आहेत. पृथ्वीचें पालन करणें,
अवताररूपानें दुष्टांचा संहार व धर्माचें रक्षण
करणें हीं याचीं कामें आहेत. विष्णूला चार
हात असून शंख, चक्र, गदा व पद्म याच्या
हातांत असतात. शार्ङ्ग धनुष्य याचें आहे.
विष्णूचा श्रीकृष्णाशीं निकट संबंधच नव्हे पण
ऐक्य होतें असें ग्रंथांतल्या संदर्भावरून दिसून
येईल. ध्रुवाला अदळपद देणें, गर्जेंद्राला मोक्ष
देणें ९.४३८ वगैरे संदर्भ आले आहेत.
विष्णु तो मय्यान्हवेळ १४.११०; महाविष्णू
११.३६९, १६.१६४, माहाविष्णु ६.२९१;
वैकुण्ठ, वैकुण्ठपीठनायक इत्यादि श्रीकृष्णाचीं नांवें
पहा.

वेताल—हा रुद्रगणांपैकीं एक असून शंकराचा
द्वारपाळ होता. दुर्वर्तनामुळे पार्वतीच्या शापानें
पृथ्वीवर आला. हा पिशाचादिकांचा नायक
आहे. कामाख्या देवीच्या उपासनेनें ह्याला
देवगणत्व लाभलें. वेताल हा शब्द सर्वसाधारण-

पणें रुद्रगणालाही लावला आहे. कोल्हैसिचे
वेताल ११.४६१; अर्भांचा वेताल १७.२९७.

शंकर—ब्रह्मा, विष्णु व महेश या देवतांपैकीं
एक. सर्वसाधारणपणें याचें संहारक रूप
मानलें आहे. रुद्र, वेताल, भूतपिशाचादि
याच्या परिवारांत असतात. हा दिग्गजर वृत्तीनें
स्मशानांत भस्म लावून राहतो. हा अत्यंत
उग्र तपस्वी आहे. कामदेवाचा वैरी आहे.
आपल्या तिसऱ्या डोळ्याच्या ज्वालनें यानें
कामदेवाचें भस्म केलें. पुनः जिवंत झाल्यावर
कामाला अनंग हें नांव मिळालें. समुद्रमंथनानंतर
विप पिणें, किरातरूपानें अर्जुनाशीं युद्ध करणें,
उपमन्यूला दुधासाठीं क्षीराब्धि देणें, त्रिपुरा-
सुराला मारणें, वगैरे संदर्भ ग्रंथांत आले आहेत.
यानेंच पार्वतीला गीतेची थोरवी सांगितली.
नाथपंथाची परंपरा याच्याचपासून सुरू झाली.
भारतीय युद्धांत मारुती रूपानें अर्जुनाच्या
ध्वजेवर शंकर बसून होता. याचीं ग्रंथांत
आलेलीं नांवें व कांहीं संदर्भः—अध्वनारी
नृदधर पहा; ईशान १३.२५; मयासुरानें लोखंड,
रुपें व सोनें यांचीं तीन अमेय नगरें मागून
घेतलीं, पण पुढें देवांना पीडल्यामुळे सर्व
देवांसह शंकरानें त्याच्याशीं युद्ध केलें पण यश
येईना, जेव्हां गणपतीची आराधना केली तेव्हांच
यश आलें, हें रूपक १७.२ या ओवींत आलें
आहे, श्रीत्रिपुरारी १८.१७३०; च्यंबक
१३.३८७; धूर्जटी १०.१७; पिनाकपाणि
११.२०४; मदनारि १०.२०४; श्रीमहादेव
११.२१८, ११.२५८, महेश ६.१५३, ९.१४,
१०.९, ११.६९, १२.२१५, साहेबान्वयसंभूत
१८.१७८४; शंकर, ध्वजेवर मारुतीरूपानें,
१.१४१, किरातरूपानें अर्जुनाशीं युद्ध १.२००,
२.१०; अनादिगुरुशंकर, नाथपंथास उद्देशून,
१८.१७३७; शंभु १.७०, ११.३९९,
१७.२००, १८.१६१३, शंभू १०.२०५,
११.२७, ११.६६६, १६.२०३, शंभूचें तप
९.३७६, —ची प्रसन्नता ५.११; उपमन्युचेनि
मोहें १८.१७६७; आत्माशंभु, शंकराला सहाय्य-
कारी होणाऱ्या गणेशाच्या स्मृतीस उद्देशून,
१७.२ यावर त्रिपुरासुराचें कथानक वर दिलें

आहे तें पहा, चैतन्य—, १५.५४५,
धैर्य—, विषयाशनास उद्देश्य, १८.७८६,
शांभव १८.१७३५; शिव ६.३०१, १७.३,
शिवादि १८.५२८, शिवादिकें १७.४४,
शिवालय ६.१७९, शैव शक्ति १८.११२७;
परमात्मशिव ६.२७३; सदाशिव १२.२१४,
१४.११०; शूलपाणी ९.३६८; सर्वेश्वर १.७२,
हृदयेश्वर ११.३५५; हर २.१०, ९.४८२,
११.४७, हरब्रह्म ११.५७३; हरिहर ११.४,
हरिहरादि ११.५५५; कामु कोलिसा केला
१३.२६, बेलेंसि लिंगा धाये, शंकराळा बेलाची
आवड, विशेषतः सोमवार हा शंकराचा दिवस
आहे, यांस उद्देश्य, १३.८१९.

शारदा—शारदेवता, ब्रह्मदेवाची स्त्री सरस्वती.
साहित्याशी हिचा निकट संबंध आहे. १.२१,
१.३१. वागीधरी १०.८.

शिखंडी—दुपदाचा मुलगा. पूर्वजन्मी काशि-
राजाच्या तीन मुलींपैकी एक. दुपद पहा. याला
पुढें करून अर्जुनानें भीष्माळा मारलें. १.१५२.

शिशुपाल—चैद्य पहा. चेदि देशाचा राजा दमघोष
व वसुदेवाची बहिण श्रुतश्रुवा यांचा हा मुलगा.
हा पूर्वजन्मी हिरण्यकशिपु व रावण होता.
जन्मतःच हा चतुर्भुज व त्रिनेत्र होता व गाढवा-
सारखा आरडत असे. हा पराक्रमी होईल व
ज्याच्या मांडीवर याला दिलें असतां याचे दोन
हात व तिसरा डोळा गळून पडतील तोच याला
मारील अशी आकाशवाणी झाली. ह्या विचित्र
मुलाला पहाण्यासाठीं देशोदेशीचे राजे आले
होते. कृष्णाच्या मांडीवर दिल्यावर याचे दोन हात
गळून पडले व तिसरा डोळा जिरला, हें पाहून
श्रुतश्रुवेनं याच्या शंभर अपराधांबद्दल याला
क्षमा करण्याचें वचन कृष्णाकडून घेतलें. हा
पांडवांचा व कृष्णाचा द्वेष करी. यानें अनेक
अपराध केले व शेवटीं 'सुकिमणीनें आपणांस
वरलें असतां हा तिला आपली स्त्री म्हणवितो'
अशी यानें कृष्णाची निर्भर्त्सना केली. ह्या
शंभराव्या अपराधानंतर कृष्णानें सुदर्शनानें
याचें शिर उडविलें; त्यावेळीं याच्या देहांतील
तेज कृष्णदेहांत विलीन झालें. ९.४६५,
११.१०२; राजसूय यज्ञांत भीष्मानें अग्रपूजेचा

मान कृष्णाला दिला म्हणून यानें भीष्माची व
कृष्णाची निर्भर्त्सना केली, शतधा दुर्वाक्यसेलीं
सेलिलासि ११.१०१.

शुक—महर्षि व्यासांचा ज्ञानी व विष्णूचा मुलगा.
हा ब्रह्मचारी होता. सुप्रसिद्ध शुकंभारंसावादा-
वरून हा स्त्रीज्ञानांत पंडित नव्हता असें दिसतें.
वर रंभा पहा. पण हरिवंशांत याचें लग्न झालें
होतें व मुलें होतीं असे उल्लेख आहेत. सतानें
यास भागवत सांगितलें तें त्यानें परिक्षिताला
सांगितलें. नारदानें वैराग्याचा उपदेश दिल्यावर
कैलासावरून उडी मारून हा पंचमहाभूतांत
विलीन झाला. ९.४६४. शुकानें नुठिजे कंडपें
१६.१२६; शुकदेवादिक ११.१७३.

शेष—कन्यप व कद्रूपासून झालेल्या नागांपैकी एक
प्रमुख नाग. हा नेहमीं पाताळांत असतो. याची
एक कला क्षीरसागरांत विष्णूची शय्या म्हणून
प्रसिद्ध आहे. याला सहस्र फणा आहेत. कृष्णाला
गोकुळांत नेलें तेव्हां यानें आपल्या फणा कृष्णा-
वर धरल्या होत्या. याच्या डोक्यावर पृथ्वी
ठेवलेली आहे. १०.१२२. शेषाहून तोंडागलें
बोलिकें, शेषाच्या सहस्र तोंडांस उद्देश्य,
९.३६६, शेषाचे डोळे चोरिले, दोन हजार डोळे
असतांही जें विश्वरूप शेष पाहूं शकला नाहीं,
११.११८; शेषाचें सेवकपण ११.१६६, शेष
तुलई, शय्येस उद्देश्य, १३.३९२.

शैब्य—पांडवांकडचा शिवि देशाचा राजा. १.९९.

सनक—सनक व सनःकुमार यांचीं नांविं बहुध
एकत्र येतात. सनक, सनंदन, सनातन व
सनत्कुमार हे चार विष्णूचे अवतार मानतात. हे
ब्रह्मचारी असून महाज्ञानी होते. यांचा नारदाशीं
संवाद झाला होता. सनकाची सनकसंहिता
आहे. सनकादि १५.२०३, -दिक १.५५,
४.९, ९.३६७, ११.३४, ११.८५, ११.१००.

सनत्कुमार—सनक पहा. याच्या नांविं सनत्सुजातीय
पवं महाभारतांत आहे व सनत्कुमारसंहिता
सनत्कुमारतंत्र इ० इतर ग्रंथही आहेत.
९.४६४.

सहदेव—पंडूला माद्रीपासून झालेल्या दोन
मुलांपैकी एक. याचा जन्म व उपनयन शतशृंगा
(हिमालय) वर झाले. राजसूयज्ञांत व भारतीय

युद्धांतही यांनं मोठे पराक्रम केले. याला अश्वपरीक्षा उत्तम असल्यामुळे हा विराटाच्या अश्वशालेवर तंतिपाल हें नांव घेऊन राहिला होता. याच्या रथाचे घोडे तितरपड्याच्या रंगाचे होते. ध्वजेवर हंसाचें चिन्ह होतें. याचें धनुष्य आश्विन व शंख मणिपुष्पक या नांवांचे होते. शकुनीला युद्धांत यांनं मारलें. १.१५०.

सात्यकि—शिनीराजाचा नातु, सत्यकाचा राजकुमार म्हणून सात्यकि या नांवानें ग्रंथांत उल्लेख आहे. याचें गीतेंत युयुधान असें नांव आलें आहे. हा अर्जुनाकडून धनुर्विद्या शिकला. पांडव वनवासांत असतांना कौरवांना ठार करून अभिमन्यूला गादीवर बसवावें असा सल्ला यांनं रामकृष्णांना दिला होता. कृष्ण शिष्टाईला जातांना यांनं केलेल्या भाषणाची वाखाणणी द्रौपदीनें केली होती. श्रीकृष्णाचा रथ स्वतः जोडून यांनं सारथ्य करून श्रीकृष्णास शिष्टाईला नेलें होतें. भारतीय युद्धांत गांधारांनीं याचा रथ छिन्नभिन्न केल्यावर हा अभिमन्यूच्या रथावर चढला व शकुनीच्या सैन्याची यांनं वाताहत केली. द्रोणाशीं तुमुल युद्ध करून द्रोणाचीं १०१ धनुष्यें यांनं तोडलीं. अभिमन्यूच्या वधाच्या दिवशीं यांनं कृतवर्माचा व दुर्योधनाचा पराभव केला होता. धृष्टद्युम्नानें द्रोणाचा अन्याय्य रीतीनें वध केला म्हणून यांनं धृष्टद्युम्नाची निर्भर्त्सना केली होती. याच्यावर कृष्णा-र्जुनांची विशेष प्रीति होती. याची कौरवांना दहशत फार होती. भीमार्जुनानंतर याचेंच युयुधान हें नांव दुर्योधनानें घेतलें आहे, (गीता १.४). १.१५२.

साध्ये—धर्म व साध्या यांचे हे बारा मुलगे. हे यज्ञभाग घेणारे म्हणून यांना यज्ञांत मानाचें स्थान आहे. १.१.३२७.

सुदामा—याचें भागवतांत सुदामन् किंवा श्रीदामन् नांव आहे. याचीं वाईट वस्त्रें होती म्हणून याला कुचैल असेंही नांव होतें. हा कृष्णाबरोबर सांदीपनीकडे शिकत असे. हा शानी व विरक्त होता व मिळेल तेवढ्यांत संतोष मानून अत्यंत गरिबींत रहात असे. आपल्या पत्नीच्या सांगण्यानें हा श्रीकृष्णास

भेटावयास गेला व भेट म्हणून थोडेसे पोहे फडक्यांत बांधून नेले होते. कृष्णानें प्रेमानें वागून पोहे घेतले व त्याला तशीच रजा दिली. धन दिलें असतें तर ईश्वराचा विसर पडला असता म्हणून कृष्णानें कांहीं दिलें नाहीं, यांत आनंद मानीत परत आल्यावर सुवर्णनगरीच आपला सत्कार करायला सज्ज असलेली यांनं पाहिली. ९.३९०.

सुकर—वर वराह पहा.

स्कंद—वर कृत्तिका पहा. १.०.२१०. सहा कृत्तिकांनीं याला मुलगा मानून याचें संगोपन केलें म्हणून याला सहा तोंडें होती व षण्मुख किंवा षडानन हीं नांवें होती. हा देवांचा सेनापति होता व ब्रह्मचारी होता. याला स्त्रीद्विष्टा मानतात.

हटकेश्वर—पाताळांतील महादेवास उद्देशून. पुढें हिरण्यक्ष पहा. १.१.३५५.

हिरण्याक्ष—कश्यप व दिति यांचा राक्षसपुत्र. विष्णूबरोबर याचें युद्ध झालें तेव्हां विष्णूचा जय होतो असें पाहून हा पृथ्वीला काळेंत मारून समुद्रांत शिरला. विष्णूनें वराहरूप घेऊन याला मारलें. वर वराह पहा. १.१.६१, १.१.३५५.

इतर कांहीं संदर्भ :—

(१) आगिसि आयुष्य जालें ९.४७५(१). श्वेतकी राजनें केलेल्या यज्ञांत सतत बारा वर्षें अग्नीनें घृतधारा प्राशन केल्या. त्यामुळे आलेलें जाड्य जावें म्हणून अर्जुनाकडे खांडववन जाळण्यास मागितलें. तें जाळल्यावर अग्नि जाड्यांतून मुक्त झाला.

(२) समुद्रें आपलें पाणी प्रीती दीधळें ९.४७५(२). वडवानळ समुद्रांत राहून पाणी शोषतो, त्याला शांत ठेवण्यासाठीं समुद्र आपलें पाणी एकसारखा पुरवीत रहातो.

(३) वैरियाच्या कलेबरा विसंबसि ना १.१.१०५. संहदाचा एक पुत्र पंचजन शंखरूपानें समुद्रांत रहात असे. सांदीपनीच्या मृतपुत्रास परत आणण्याकरितां श्रीकृष्ण समुद्रांत गेला तेव्हां या राक्षसाला मारून, त्याच्या हाडाचा शंख बनवून, आपल्या जवळ ठेवला. या पांचजन्य शंखाला उद्देशून १.१.४३.

(अ) स्त्रियांविषयी :-

गीतेच्या अनुरोधानें :- स्त्रियांच्या सात विभूतीं-
पैकीं कीर्ति, औदार्याची संपत्ति, मेधा, धृति व
क्षमा या पांच १०.२५४-१०.२५७ ओव्यांत
आल्या आहेत, इतर दोन गुणांवरच्या ओव्या
राजवाडे प्रतीत नाहीत, नजर चुकीनें राहिल्या
असाव्या. क्षत्री वैश्य स्त्रिया कां शूद्र अंत्यादि
९.४५६. पापयोनी कां वैश्य शूद्र अंगना ९.४७०.
तरि ब्राह्मण करुनि धूरे । स्त्रियादिक पैली मेरे ।
१६.९३. चांडाल स्त्रीमदिरेसिं, संन्यासी लाजतो
यास उद्देशून, १६.१७५. स्त्रीविषिं नेमिजे,
ब्रह्मचर्यास उद्देशून, १७.२०९. स्त्रीशूद्रादिकां
प्राणियां १८.१४४८. स्त्रीशूद्रादिप्रतिभे ।
सामाविलें ॥ १८.१६७८.

तरुण स्त्री

किं प्रथमवयसाकाली । लावण्याची नव्हाली ।
प्रकटे जैसी आगली । अंगनाअंगी ॥ १.४२.
इहा कुमारी कामाचेया तारुण्या आली ७.१६१.
परापरमप्रमदा १०.१. तरि माझी घरणी ।
अनादि तरुणी । १४.८६, अविद्येस उद्देशून.
चंचलु मासा कामिनीकटाक्ष काहता १४.१६९.
सुगुतीबाला गुणकुसुमाची माला घेऊन वैराग्याला
बलं पाहते, १६.२०७. प्रमदालोचनीं अंजन
१८.५८४. सर्वोपशांतिप्रमदे कांतु होउनि
१८.१३११. गोरें आणि तरुणें वरि लेहलें
असे भूषणें १८.१४९१. सौंदर्याचिये आंगीं
मोतिवें शोभती कां १८.१६७९; इतर संदर्भ :-
कामिनी १८.१३४७, तन्वंगी १३.४७९,
तरुणांगी १५.८५, प्रमदा १३.७८४, बाला
१५.४३५. कुलस्त्री-जिये(या) उत्तमे कुलिचिया
होति । आणि गुणलावण्यें आथि । १.१८६.
कुलवधू अवेषांतें लपवी १३.२०५. जेवणारा
रसज्ञ असला म्हणजे सुगरण भरपूर वाढते
१३.११४४. कुलक्षयामुळें कुलस्त्रियांकडून व्यभि-
चार घडतात १.२४७-२४८. कुलस्त्री माराच्या

भयानें परवरी गेली व तेथेंही तसेंच होऊं लागलें
तर आपल्या नवऱ्याला उगाच टाकलें अतें तिला
वाटेळ १८.९३९. परपुरुषें कामिली कुलवधू
आंग न घली १८.१०२१.

लग्नाविषयीं

अविवेककुमारत्वा मूकलें जेयां विरक्तीचें
पाणिग्रहण जालें ४.१२१. वधुवरांचिये मीलणीं
वन्ह(व्हा)डियां हिं लुगडीं लेणीं ११.३. कन्या
पाहुनु ह्वाणिजे मना नैये ११.६३२. केलवली
नोवरी १३.५५०. विरक्तीची कव्हणी परी जे
एउनि मनातें वरी १५.३७. सकुलिनें आपुली
कुलिंची आत्मजा दीघली १६.८२ (१). कुलें
शोधूनि दोन्हि । कुमारें चि सुलझीं । मेलविलीं
प्रजासाधनीं । हेतु जरि ॥ १६.३०१. आपण चि
वीउनि दुहिता । न मम ह्वाणे पिता । १८.२३२.
दोबांचेयां आंतुलां संवादाचा(चां) बाउलां लग्न
लागलें— तें पाहून संजयाला झालेला आनंद
१८.१५६२. इतर संदर्भ :- १६.८२(२),
१६.३०२.

पतिपत्नी

जरी कुरूप असली तरी आपली स्त्रीच वरी
३.२१९.
आलिंगनमेलीं आपेंआपु कवली ५.१३२.
जेहाचा कुली चिंता । जाली ईश्वराची कांता ।
६.४४५.
ज्याला आपलें सर्वस्व दिलें आहे १३.३७२,
तो भेटल्यावर न न्हवें हृदय जेवि ११.५६७.
काइ समर्थाची कांता । भूकेतें शोची ॥ १२.८५.
माझा भक्त माझें जणूं कलत्रच आहे, तेयाचेनि
काइसेनि हिं न लजें १२.८६.
तो वल्लभा मी कांतु । ऐसा पढियें ॥ १२.१५६.
प्राणाची आंतोरी, शरीरांतली क्रियाशक्तीस
उद्देशून, १३.१०२.
विरहिणी जैसी । वल्लभातें ॥ १३.३७४.
गुरु कांतु करुनु भुंजे । १३.३९०.

पति-पुत्रातें आलंगी, पण यांत भेद आहे.
१३.४७९.

न येति भोगुं सतियाचें(जे). प्रेमभोग ॥
१३.४८५ प्रियोत्तमाचां कंठिं। प्रमदा घे आंटी।
१३.७८४. उदासु अंतौरिगुणें। आंतुडविजे।
१३.१००८. विशदविद्यावधू-वल्हभा १४.३.
प्रिया पुढां तरुणांगी, स्वप्नांत, १५.८५,
१८.११५२, वल्हभापुढें १३.६०५, १७.२७४,
१८.१०७५. बाला पतिसि रूप करी। बोलु निमा-
लेपणें विवरी। अचर्च्यातें ॥ १५.४३५. स्त्रीपुरुष-
युग्में मिलति तेथ आघवें जग जन्मे १६.३०८.
प्रिया आलेयां धावें १८.५८८.

बुद्धि आत्मेयां मिले एकांतिं। प्रिया जैसी ॥
१८.८३०.

धर्मपत्नी कां धांगडि, यांना पोसण्याचा त्रास
जर सारखाच आहे तर धांगडीला पोसून
दुल्लौकिक कां करून घ्यावा?, १८.९३६.

सांडौनि कुलें दोन्हीं। क्रिया अनुसरे कामिनी।
द्वंद(द्व)त्यागें स्वचित्तनी। पडिली तैसी ॥
१८.१००७, द्वंदें टाकून बुद्धि आत्मचित्तनांत
पडते त्यास उद्देशून.

आबुली व आमुला १३.९७२-१३.९७४.

पतिव्रता

पतिव्रतेचें हृदय जैसें। पतीवांचौनि न स्पर्शें।
१.१११.

अहेतुकेनि चित्तें। अनुष्ठा पां एयातें। पतिव्रता
पतितें। जेया परी ॥ ३.९२.

लावण्यगुणयुवती आणि पतिव्रता ४.२१५.

ते पती ही हुनु काह न वनिजे। पतिव्रता ॥
६.१२९.

प्रकृती पतिव्रते पडिला येकपत्तिव्रतें ८.१८७.
पतिव्रते आलें। वृद्धाप्य कां ॥ १३.२६८.

तेया अनुरागा वेधु लावी। एकपत्नीव्रत घेववी।
१३.४१०.

गांवा गेल्यां वल्हभु। पतिव्रतेचा विरहक्षोभु।
भलेतैसा हानिलाभु। न मनी जेवि ॥ १६.७८.

विरहिणी १८.९१६.

पतिचेया व्रता। अनुसरे पतिव्रता। अनायासें
आत्महिता। भेटे जेवि ॥ १६.४५३.

तरि येकु प्रियोत्तमु। वांखुनु वाढों नेंदी कासु।
जैसा कां मनोधर्मु। पतिव्रतेचा ॥ १७.१७०.

पैं आघवां चि भोगेंसि। पतिव्रता क्रीडे प्रियेंसि।
किं तेया चि नांव जैसीं। तपें तिया केलीं ॥
१८.९०३.

इतर संदर्भ :— १३.९७९, १४.३९५,
१५.५४२, १८.५८३, १८.१२६०,
१८.१६५२. पुढें सती पहा.

मातेच्या उदरें

उदरि(रि)चा गर्भु जैसा। न देखे आपुलिये
मातेची वयसा। १०.६४.

जालां जननीजडरा। वेगला मी ॥ १०.१२९.
जो मातेचेया ये उदरा। तिये मातेचा संव-
सारा। केतुला पां ॥ १२.८३.

ह्याणे पूयगत्तें रिगालां। मूत्ररंज्रौनि निगालां।
कटारे मियां चाटिला। कुचस्वेदु ॥ १३.५३८.

मातृकोदरकुहरिं। स्नि विष्टिचां दारिं। जठरिं नव
मास वे-हीं। उकढल जैं ॥ १३.७३१. पुढें
१३.७३२-७३५ पहा.

जेधवां सगमें वाढिलें। तेधवां चि पोटिचें
घालें। १३.८४४.

तिये गर्भमेदमूमे। रक्तमूत्ररसे। वोतिवां होउनि
तैसें। लाजणें जें ॥ १६.१७९.

प्रकृतीपासून झालेल्या चराचर सृष्टीविषयीं,
१४.८६-१४.११७.

माता व मूल

कामधेनु ऐसी माये १.७९, ५.१०.

स्नेहालागि माये ह्याणिपे २.४२.

अपत्यातें माये ७०संझनि जरि जाये तरि तें
कैसेनि जिये २.६१.

मातेचां कोपीं थोकलें स्नेह आथि २.८८.

एथ भीड कवणाची धरूं। तूं माये आमची ॥
३.२१.

मातेचां ठांई अपत्या स्तन्यासि लागौनि अनवसर
नाहीं ३.२९.

माये आपुलेयाचा स्नेहो करी एथ विस्मयो
काह ४.३१.

आदिं चि चित्त मायेचें। वरि मीस जालें

पदित्येयाचें । आतां तें अद्भुतपण स्नेहाचें ।
कवण जाणे ॥ ५०१६९.

जें अपत्य थानौनि निगे । तेयाची भूक ते
मायेसी चि लागे ॥ ८०१२.

आणि बालक बोवडां बोलीं । कां वांकुडां विचुकीं
पाउलीं । चोज करुनि माउली । रिझवी जेवि ॥
९०६.

आहो तान्हेयां(या)ची लागे झटे । तरि तेणें
अधिकें चि पाव्हा फूटे । रोसें प्रेम वूणावटे ।
पदित्येयाचेनि ॥ ९०१८.

मीं चगचरीं माता ही होयें ९०२६९.

ललेयाचिया बालका किरीटी । गवसणी घाल्नु
आपलेया स्नेहाची दीठी । जैसी खेलतां
पाठोवाटी । माता निहाली ॥ १००११८.

तें जो जो खेलु दावी । तो तो सोनेयाचा
करुनि ठेवी । १००११९.

कां करविलेनि चोजें न रिझे । बालका माए ॥
११०१७.

मीं जन्हीं सलग्गीचा चांगु । तन्हीं काइ आयि-
सांहूनि अंतरंगु । ११०३२.

बालक स्तनपानीं उपरोधी करी । तरि तेयासि
जियावेया हरी । उपाऊ आणिकु असे ॥ ११०७९.

माउली बालाची योग्यता जाणे ११०९२.

विरुद्ध गोमटीं मायेचिया परी पोटीं सामावी(वीं)
११०५४९.

किं अपत्या मज चूकलेया । बुझाउनि तुवां
माया । स्तन्य दीधलें ॥ ११०६५८.

मनपवनाचि खेलणि रिद्धीसिद्धीचि बाललेणीं
लेववीसि माये १२०६.

सतरावियेचें स्तन्य देसी । अनाहताचा हल्लु
गासी । समाधिबोधें निजविसी । बुझाउनि ॥
१२०७.

कां स्नेहाल माए । तान्हेयांची वास पाहे ।
तिये दीठी आहे । हल्लवार जें ॥ १३०२५२.

संवचोर चूकवितां । दीस लागलेयां माता ।
१३०३३६, रागें भरत नाही.

माये पुढां बालका । रिगतां न पडे चि आवांका ।
१३०३६०.

गुरु माये करी भावबलें । मग स्तन्य उत्सर्गिं
लोले । अंका वरि ॥ १३०३९५.

श्रीगुरु बहुतांची माए । परि एकलैती होउनि
टाए ॥ १३०४०९.

एकलैतिया बालका । वरिपडौनि असे अंबिका ।
१३०५०१.

बाला उचित ज्ञाणें होये । तरि बालपण चि
कें आहे । परि साच चि एरि माए । हागौनि
तोपे ॥ १६०२४.

बालाचां चित्तिं स्तन्य १६०११२.

परि अहितिं कोपौनि सोफ । लल्लनीं मौ जैसें
पुष्प । तिये मातेचें स्वरूप । जैलें होये ॥
१६०१२२. नातरि बालका दोसें । मातेचें
स्नेह जैसें । १६०१६८.

जननीला विवस्त्र पाहणें १६०२१६, तिची
अवज्ञा करणें, तिच्याविपर्ययी कामना धरणें,
यांमुळें पतन होतें १८०२००.

माता चि भजावी १८०२०१.

आंगा जीवाची संपत्ति वेचून आई बाळाचें
पालन करते, यांत तिला कांहीं खंत वाटत
नाहीं, १८०५८६.

माये पुढीनि बालक कालें नेंतां एक, तिची पाण्या-
शिवाय माशासारखी अवस्था होते, १८०७८३.

आपली आई जरी कुन्जा असली तरी तिच्या
प्रेमांत कांहीं बाध येत नाही, १८०९२३.

तुसच्या स्त्रिया रंभेहूनही सुंदर असल्या तरी
त्या बालकाला काय करावयाच्या? १८०९२४.

अनन्यजीविता माता । बालका जैसी ॥
१८०१५०२.

गीतामाउलीसि नसे । जानेंतानें ॥ १८०१५१८,
पुढें १८०१५४७ पहा.

बालकां(का)तें वोरसें । माये जेवजें वैसे । तेव्हळिं
तेया ठाकति तैसें(से) । घांस करी ॥ १८०१६७६,
या विषयीं १३०९४५ पहा.

गीता निष्कण्ट माए । चूकौनि हींछिजे वाएं ।
ते माये पूतां भेटि होए । हा धर्मु तुमचा ॥

१८०१७६१.

सद्गुरु व आई :—७०११८, ८०५४,
१५०२२३, १८०९०४, १८०१३१९ पहा.

मायबाप

जै(जै)सा स्वभावो मायेबापांचा । अपत्य बोले

जन्हीं बोनडिया वाचा । तन्हीं अधिकाधिक
तेयांचा । संतोखु चि आथि ॥ १०६४.
देखें मातापितरें अर्चिजति । तियें सर्वस्वें
तोषु पावविजति । २३२.
जे विश्वरूपाची आलि घेतली । ते मायेबापें
पुरविली । स्नेहालपणें ॥ ११५६९.
पहिलिये बालदशे । आई बा हें चि पिसें ।
१३७०८.
ह्यांतापरणि जालें । माणिक एक उपाइलें । तेयाचें
कां जेतुलें । मातापितरां ॥ १३७८६.
मायेबापा दावी । निदारपण ॥ १३७९४.
हा जनकु हे माता । १५४५९.
परि नेणतें जहिं होए । तहिं देखौनि बापु किं
माए । हरिखु कें हिं न माए । चोज करिति ॥
१५५६३.
सकलां तीर्थोचिये धूरे । जियें कां मातापितरें ।
तियें सेवे किर शरीरें । लोण कीजे ॥
१७२०६.
आणि बापु तूं माए । इहिं बोलिं ना स्तुति
होये । तरि डिंभोपाधिकु आहे । विडालु तेथ ॥
१८२२.
तरि घरिं मातापितरां । घडा बोला नाहिं
संवसारा । एर विश्व भरी आदरां । मूर्खु जैसा ॥
१८५९२.
तेयांचिये देशिचां झाडिं । कल्पतरुतें होडीं ।
न जीगावें काय थोडीं । मायबापें ॥ १८१६२१.
इतर संदर्भः— १३२६७, १८१६२० पहा.

स्त्रियांविषयीं आसक्ति

स्त्रीविषई कांहिं विचारीना १३६७९.
स्त्रीमासें भुलौनि ठाके १३७०८.
मग स्त्री भोगितां थावों । वृद्धाप्यें लागे ने७०।
१३७०९.
स्त्री वांचौनि सर्वथा जाणे ना १३७८७, यावर
१३७८९-८०१ पहा.
वालभाचिये रती जालें । कोटी कोण ॥
१६३०३.
उर्वसिया इंद्र सुखी १६३०६.
दीठि सूनि असार । विषयादिक ॥ १६३३१,
१६३३२-३३४ पहा.

प्रमदाचां आलिगनीं । होईन मीं त्रिभुवनीं ।
आनंदकर ॥ १६३६०.
सर्वें बैसौनि नारी आधैलें करी १७१५९.
कां स्त्री देखौनि कामिकु । प्रवृत्तिध री ॥
१८४७७.
स्त्रीजात जेतुकें त्वगिंद्रिय चि उल्लखे १८५५८.
तामसी वृत्तीच्या लोकांच्या मतासंबंधीं, १८५५५
-५५९, यावर १३७६७ व १६२२५ पहा.

स्त्रियांविषयीं अनासक्ति

साउली सरिसी चि असे । परि असो हें नेणिजे
जैसें । स्त्रियेचें तैसें । लागतें जेया ॥ १३५९४.
यन्हांविं दारां गृहपुत्रीं । नाहिं जेयाची मैत्री । तो
जाण धात्री । ज्ञानाची गा ॥ १३५९८.
जाततेन प्रसंगें । स्त्रीदेह सिवणें आंगें । तेथौनि
देह आवयें । अघोटी कीजे ॥ १७२१०.
साध्वी—साध्वी शांति नागविली । ३२४६.
सवत—जिये(या) उत्तमे कुलिचिया हांति ।
आणि गुणलावण्यें आथि । तिया आणिकीतें न
साहाति । सुतेजपणें ॥ ११८६.
वेदांतें हिं ह्मणे मज हे । सवति जाली ॥ १६२३३.
वांझ—कां वांझेची संतती । वानों ए जैसी ॥
१५७९, अशक्य बाबतीचें उदाहरण.
ते वांझेचें घर भरिं । लेंकुरुवें जैसीं ॥
१५२१५, वरील उदाहरणाप्रमाणेंच.
बराच काळ जाईपर्यंत मूल न झालेल्या स्त्रीला
मूल झालें तर तिला होणाऱ्या मोहाला उद्देशून,
६१२१.
विधवा—जैसी भातारेंहीन वनिता । उपहति पावे
सर्वथा । २०९९. भातारेंविण १२६६, पुढें सती
पहा. कुंकुंसेंदुर केलें । कांतहीन ॥ १३४६८.
कां वैधव्यें वेळ नेणे(णें) । महासती जैसी ॥
१६१७६, जीवन लाजिरावणें होतें.
सती—हा अग्निप्रवेशु नीच नवा । भातारेंविण
करावा । तो हा योगु ॥ १२६६, निर्गुण
उपासनेस उद्देशून, यावर १२५९-७४ पहा.
न येति भोगुं सतियांचें(चे) । प्रेमभोग ॥
१३४८५, सती जाणाऱ्या स्त्रीनें घातलेलीं
वस्त्रें, अलंकार मृतपतीच्या प्रेमाचें द्योतक असलें
तरी ते प्रेमभोग नसतात. वोखटें मरणाऐसें

तें हिं आलें अग्निप्रवेशें। परि प्राणेश्वर दोसैं।
न गणी सती ॥ १६-१८५. जें सांडूं नेगे मरणीं।
वह्मभा जैसी ॥ १६-३३०, जशी एखादी
पतिव्रता नवरा मेला तरी त्याला टाकत नाहीं,
सहगमन करते, तशी चिंता त्याला सारखी धरून
राहते. कां महासतीयेचे भोग। देखे फिर आश्वें
जग। परि ते आगि ना आंग। ना लोक
देखे ॥ १८-४३७, ती सती आपल्यापुढें
असलेली चिता, स्वतःचें शरीर किंवा पहायला
आलेले लोक यांच्याकडे पहात नाहीं।
आर्गांत उडी घातल्यावर सतीचे रोमांच
दिसतील काय ? १८-६३९.
सत्या, पतिव्रता, १६-४००.

धाया—डाई. परावें बाल धाया। पाहिजे जैसैं ॥
१८-१७०, फलाशा टाकून कमें करावीं यास
उद्देशून.

दासी—दासि कि गोसांविणि १८-९०८.
ऐसेया अंतःकरण। बाहियें येतां तेयाची आंग।
न मोडी समर्था मेण। दासि जैसी ॥ १८-९५५,
ज्याप्रमाणें दासी आपल्या मालकाची आज्ञा
मोडत नाही त्याप्रमाणें विषयांकडे वळू नकोस
अशी त्याची आज्ञा अंतःकरण मोडत नाहीं.
दाशिरु, बटकूर, १८-१३९४.

घिटा—कोशांत धिट पहा. बाहिरि धिटे जैसी।
दाडुगा पति कलासी। १३-५०४, गांवांत उद्दाम-
वृत्तीनें भटकणाऱ्या स्त्रीला आडदांड नवरा जसा
कांडून ठेवतो, तसाच प्रवृत्तीला कांडून ठेवून
इंद्रियांकडे जाऊ देत नाहीं.

मांगि—मायेस उद्देशून, ३-२४६.

माहारी—चोखी अथवा माहारी। १३-४७८.

माहेवणी—कोश पहा.

बाईट व हीन व्यवसायांतल्या स्त्रियांसंबंधीं
ऐहेव आधवेनि गांव(व)दारी। ऐहेव जैसी ॥
१३-८२०. कुत्रिया १६-३७५ पहा. दुहवेवारी,
कोश पहा. धांगडि, व्यभिचारिणी, धर्मपत्नी
कां धांगडि १८-९३६.

पण्यांगना—पण्यांगनेचें मैत्र ८-१४४; कां राहे
पण्यांगना। वडीलपणें ॥ १३-२०४, आपल्या
धंद्याला आवश्यक असें तारुण्य दाखविण्याकरतां

रंगरंगोटीनें आपलें वय लववते यास उद्देशून.
हीन अंगना पडपें(पे) जिया परीं १७-२४५,
कोशांत पडप पहा. दीठि ते किर बोली।
पण्यांगनांची ॥ १८-६६९, लटकें प्रेम दाखवून,
मोड पाडून कपट दाखविणारी दृष्टी.

रोटिहाटिचें कलत्र—१८-७९४.

चापल्ली—वेष्ट्या. तिच्या घरीं कोणाला प्रतिबंध
नसतो, १३-६९९.

चिलासिनी—चिलासिनी आंतोरिया ९-३२०.

वेष्ट्या—परि बापुडा ऐला नेणे। जें वेष्टेसि सर्वस्व
देणें। तें चि नगवणें। १३-७४३, ज्ञानदेवी व
कुंटे प्रतींतील 'वेष्टेचें' पाठ अधिक समर्पक
वाटतो.

सामान्या—सामान्या वीक आलें १३-६९९.
सामान्या स्त्रिया जुवारी १७-२९५. सामान्या
भली जंव आंग। न सिवे तंव ॥ १८-२४८.

स्वैरस्त्री—स्वैरस्त्री संनिधानें. होये जें सुख ॥
१८-८०३.

स्वैरिणी—कां कांताचां मानसिं। रिगौनु
स्वैरिणी जैसी। राहाटे आणिकेंसि। जावेया
लागि ॥ १३-८०७.

इतर कांहीं संदर्भ :—

नविये आवडिचेनि भरें। कामिकु निज
वनिता विचरे। मग पाडेंविण अनुसरे।
भ्रमला जैसा ॥ १-१८७; सकामा वनिता
न जिणवे, कामी पुरुषाला स्त्री वश होतेच
असें नाहीं, ७-९३; कामिकु जैसा अंगना।
आपैता कीजे ॥ ११-१६९, स्त्रैण पुरुषाला
स्त्री आपलासा करून घेते; परदारादि करावें
पडे। परि विरुद्ध ऐसें नावडे। मन
सेलियेचेनि तोंडें। सैव चारी ॥ १४-२२७,
परस्त्रीशीं प्रसंग आला तर त्यांत निषिद्ध असें
कांहीं मानीत नाहीं यास उद्देशून; १-२२०,
५-१६, ५-१३३, ९-४६१, ९-४६५,
१३-५७२, १३-७६७, १३-९७६, १३-१००८,
१५-७४, १५-४५९, १६-३०८, १८-२०४,
१८-९५३.

(आ) मुलांसंबंधी :

मूल—बालक या अर्थी मूल हा शब्द ग्रंथांत
आढळला नाही, तान्हें दूषपितें मूल—याचे संदर्भ

माता व मूल पुढें परिशिष्ट ७ (अ) मध्ये वर पहा, त्यांपैकी हे संदर्भ :—२-६१, ३-२९, ८-१२, ९-१८, ११-७९, ११-६५८, १३-३९५, विशेषतः पहा. आईशिवाय मूल जणों कठीणच १८-९०४; अनन्यजीविता माता । बालका जैसी ॥ १८-१५०२; अगदी लहानपणी आईने केलेले संगोपन, योगसुखाचे सोहले १२-४ ते १२-७ या ओव्यांत आले आहेत; बालक बोवडें बोलतें १-६४, ९-६, बांकडां विचुकीं पाउलीं चालतें ९-६, याचें कौतुक . आंगा-जीवाची संपत्ति वेचून आई करते; तें खेळत असतां प्रेमाची पाखर घालून त्याला संभाळते १०-११८ व त्याचा खेळ जपून ठेवते १०-११९; अगदी लहानपणी बालकाच्या मनांत स्तन्यच असतें १६-११२, त्याला पक्षाघात घेऊन काय करावयाची? ३-१७०; जरा मोठें झाल्यावर वरें वाईट, 'चोख मैल', न पहातां हातीं मिळेल ती वस्तु तें तोंडांत घालतें १६-२४८; एखादा खाद्य पदार्थ सांगडला तर चिवडून टाकतें १७-१५९; योग्यायोग्यतेचा विचार बालकाला नसतो, तो असता तर बालपण तें 'कें आहे' १६-२४, हें जाणून तो विचार आईच करते ११-९२; अज्ञातेयणामुळें मुलाची हट्ट करण्याची व हसण्याखडण्याची वेळ ठरा-विक नसते म्हणून आई त्याला समजावते ११-६५८, वेळीं रागेंही भरते पण त्या रागांत प्रेम हें असतेंच २-८८; मीतीसाठीं बागुलबुवाही दाखविते १५-२१२, पुढें मात्र ही मीति रहात नाही १८-४०४; बालाच्या चेष्टा ५-५२ व थट्टा ९-१६ आई स्नेहपूर्ण दृष्टीनें पहाते; त्याला भूक लागलेली असली व अन्नही पुढें असलें तरी त्याला जेवतां येत नाही, छंवे चि तें १७-३४७, हें जाणून आई मुलाच्या तोंडांत मावतील एवढे १८-१६७६ लहान लहान घांस करून त्याला भरवते १३-९४५; केव्हां तरी बापाच्या ताटांतच बालक जेवायला बसतें व बापालाच भरवायला जातें, बापही घांस घेण्या-साठीं तोंड पुढें करतो ९-१५; मग बालपणांत ९-११८, १३-९१७ 'आई बाहें पिसें' मुलाला झगवें यांत नवल काय? १३-७०८; 'एकलौत्या'

आईचें १३-४०९, 'एकलौतें' मूल १३-५०१, १५-१९, तेंही उतार वयांत झालें तर कौतुक होईल तेवढें थोडेंच १३-७८६; आईच्या रुपांत उणेपण असलें तरी तिच्या प्रेमांत तें नसतें १८-९२३; आपलें मूल सुंदर दिसावें म्हणून, जरी मुलाला त्याचें कांहीं वाटत नसलें तरी, निदान आपल्याला तरी वरें दिसावें म्हणून ती त्याला वस्त्रालंकार घालते १०-५७, व बाललेणीं लेवयते १२-६; मूल जरा मोठें झालें कीं गुरूजी त्याला पाटीवर अक्षरांचा घडा घालून देतात, बाल त्याप्रमाणें अक्षराखालीं अक्षरें काढतो १७-४२, हारहार लिहावयाला शिकवितांना गुरूजी त्याचा हात धरून ओळी लिहवितात १३-३०७; इतकें कोडकौतुक करणारी आईच मुलाला बरी वाटते; परक्या स्त्रिया रंभेहूनही सुंदर असल्या तरी त्या बालकाला काय करावयाच्या? १८-९२४; जर कां कालवशात् बाळ गेलें १८-७८३, तर पाण्याशिवाय माशासारखी आईची प्राणांतिक अवस्था होते १८-७८३, म्हणूनच कीं काय परावें बाल धाश । पाहिजे जैसें ॥ १८-१७०, अशी ताकीद दिली आहे.

(१) मूल नक्षत्रावर जन्मलेलें मूल टाकणें १८-१२२, (२) नवस घेऊन चेड्यांना बालकांचा वळी देणें १७-९६, अशा प्रकारचेही संदर्भ ग्रंथांत आले आहेत.

कुमर व कुमार हे शब्द मोठ्या मुलांस किंवा राजपुत्रांस उद्देशून आले आहेत :—

कुमर १-१८१, हुपदकुमर १-९४, द्रौपदिकुमर १-१०२, पांडुचा कुमर ४-२०९, पांडुकुमर २-२१, २-७३, राजकुमर १-२६८.

कुंवर—हा शब्द पांडुकुंवर १५-४६ यांत एकदांच आलेला आढळला.

कुमारी—हा शब्द अगदी लहान किंवा उपर मुलीस उद्देशून आला आहे. ७-१६१, १०-२६५.

बाल—हा शब्द तरुण मुलीस उद्देशून आला आहे. १५-४३५; मुगुतिवाला १६-२०७.

अपत्य, तान्हें, लेंक-लेंकी-लेंकरं—या शब्दांकरतां कोश पहा. इतर संदर्भ : ९-१९, १०-६, १३-७०९, १३-७१०, १४-१०५, १६-१६८, १८-१२९७, १८-१३१९, १८-१७००.

(इ) खेळ व करमणुकीचीं साधनें :

खेळ—१००११९; खेळणि १२६; देशांचा भोगायतनीं। खेळतां शंका न घरीं मनीं। ११५४५; खेळे गुणविषा शोभा। येथ आम्ना तो बोथवा। १३००७६, खांबाभोंवतीं खेळण्याचें हें एक रूपक आहे.

फळें करी—महाकालेंति फळें। कवय करी ॥ ११४००, आठ्यापाठ्यांतीळ पाठी धरणांत स्पर्धा करण्याचें हें रूपक आहे; कधीं धरीं खेळे, लपंडाव खेळणें, १४०९; हाता फळी देखीं नि जादे, हातावर हात मारून दाळी देऊन लगेच प्रळणें, ६४१३; हातोरुल्लिख मिळे, हातावर हात मारण्याच्या अवधीत, लगेच, मिळतें, १८१२१; हातवर्णियां सीधे १३६३०.

चेंडू—११५७१. जमिनीवर आदळून उडालेला चेंडू झेलून खेळणें, १६९९, पण झेलसर जमिनीवर मारला असतां तो उलटून परत हातीं येत नाही, १७२७९.

कोळु धरूं—११५४१, हा संदर्भ विटीशंडूळ किंवा दांडपट्ट्याला उद्देशून आला असावा.

भोज नाचतसे—मिरवणुकींत प्रतिमादि नाचवीत नेणें ६०१२३, हा छंडा नाचविण्यासारखा प्रकार असावा, १८११८१.

सरिपाडु धरूं—सोंगट्या खेळणें, ११५४१; डाऊ पाडावा ११५७१, या खेळांत 'मोहिरें' पुढें सरकवितात ह्याचा उल्लेख, १८१६८.

घरकुल—मुलें घरकुल करतात व त्याला इंद्राचें अमरपुर म्हणतात, बाहुली बनवून त्याला इंद्र नांव देतात, यांचे उल्लेख ९३७०. ओवींत पहा.

इतर संदर्भ :-

आंधारां कोळिती भवंडितां, अंधारांत कोळीत चक्राकार फिरवून 'कोलित-कांकण' (हंस कोश) दाखविण्याचा एक मौजेचा प्रकार, १५०३६. आडखला कीजे कवतिकें विधिजे, बाणानें निशाण मारण्याच्या खेळास उद्देशून, ११४७३.

करमणुकीकरतां व शोभेकरतां :-कापडावर किंवा भिंतीवर चित्रें काढणें, यांचे उतारे:-जेथ हें संसारचित्र उमटे। तो मनोरूप पुट फाटे। ५०५५; कां त्यजुनि भीतिमात्र। त्यजिजे

आयवें चित्र। १६१३१; पडति ठेलेयां भीति। चित्राची कीजतसे चांधी। १८२६१; परि अडलाचां नदीं। अन्यथाज्ञानाचें चित्र उठी। १८१५७; आकरचित्रें ६९९, आचरचित्रिणें लेव ६०२५६, चित्रिचें पाणी हुषाळ, दोन्ही खोलींच असतात, १८४४३, चित्रिचें दिहाडे ११०६९, लेव हातिचें दाड १३५३१, अथलीं चित्रें हातांन पुसत किंवा पाण्यानें धुऊन दाकतां येत असत, लेवाति स्नान करणें। तो चि नाचु ॥ १३७४४, जेंतें हातें चित्र पांतां। होथे पाणिघें नीठ धूतां। १८२२९; हीं चित्रें कापडावर काढल्यावर कापड दिसत नसे, नाना मुखां पटु लपे। दाउनि चित्र ॥ १८५४१.

बाहुल्या नाचविणें, साध्या पडद्यामागें राहून सूत्रधार दोन्यांनीं बाहुल्या नाचवून छयाचित्रें पडद्यावर पाडत असे, यास उद्देशून—स्वमायेचें आडवन्न। लेउनि एकला खेळी तूत्र। बाहिरि नटि छयाचित्र। चौरासी लक्ष ॥ १८१२९४; या-खेरीज दिव्यांच्या बाहुल्या व लांकडाच्या बाहुल्या दोन्यांनीं नाचवून खेळ दाखविण्याचे प्रकार प्रचलित होते—जो अविद्येच्या चिंधिया। गुंडाळुनि जीव वाउलिया। खेळवीतसे गुणिथां (या)। अहंकारजु ॥ १८९११; दाखवन्न—जैषें चेष्टे सूत्राधीन। दाखवन्न ॥ १०८१; लाइखेडें (कोश पहा), हें अशाच प्रकारचें दोरीच्या हालचालीनें हातपाय वगैरे हालविणारें बाहुलें इतें; सूत्रधाराचा सर्व आधार दोरीवरच असे—सूत्रें विण साईखेडें। वाउ जैतें ॥ १३३०१, यावर ९३०, १५३३३, १८१७४७ पहा; जर कां सूत्रतंतु तुटला तर बाहुल्यांची हालचाल बंद पडे १६०८२; असल्या बाहुल्या खांबावर दोरीनें नाचवीत; दोरी तुटली कीं बाहुली तेंथेंच अडकून राहात, मग कोणीही तीं पाडार्वी—हालविती दोरी तूटली। तरि तियें खांबावरिलें वाउलीं। आवडेतेणें लोटिलीं। उलथौगि(नि) पडति ॥ ११४६२; शरीररूपी यंत्रें प्रारब्धाच्या दोरीनें कशीं हालतात त्याचें रूपक १८१२९९ ओवींत पहा;

यावर—तू कालयंत्रा सूत्री । तू हये जीवकले अधिष्ठात्री । १०.१३६ पहा.

कोलहैरिचे अस्त्रिवार ९.१७२, कोलहैरिचे वेताल ११.४६१, माती इ. चें वनविलेले चित्रफल १३.४६९, वगैरे खेळ बाजारपेठेंत विकत मिळत; लोंबोझोई ११.५४१, हा एक खेळीमेळीच्या शटापटीचा प्रकार असावा; प्रतिमल्ल १८.४८७, अप्रतिमल्ल १.११० यांचे उल्लेख ग्रंथांत आले आहेत; जुं खेळणें १५.४४८, हा खेळलेखां विंदाणां माझि १०.२६१ द्यूताचा महाभारत काळापासून चालत आलेला प्रकार अजूनपर्यंत चालू आहेच.

याखेरीज प्रौढांकरतां शाराम १८.९८ व विनोदवनवाटिका ९.३१९ होत्या; प्रवाशांकरतां विश्रामशालिका १४.६७ होत्या.

(ई) धंदेवाईक व इतर.

ग्रंथांत काहीं धंदेवाईक लोकांचा नांवानें उल्लेख आलेला आहे; काहीं लोकांचा नांवानें उल्लेख आलेला नसला तरी त्यांच्या व्यवसायाचे उल्लेख आहेत.

शेतकरी—शेतकी करणाऱ्यांचे कृषिवल्लु १३.२०६, कुलवाडीकार १३.२९ व कुणवडु १३.८१० या नांवांनीं उल्लेख आलेले आहेत, कोशांत सेत पहा. सेतकरी किंवा शेतकरी शब्द ग्रंथांत आढळला नाही; वैश्य जातीच्या लोकांचीं कर्तव्ये १८.८७६ ते १८.८७८ ओव्यांत सांगितलीं आहेत; तरि भूमि बीज नांगर । या भांडवलाचा आधार । घेउनि छाभु अपार । मेलवणें जें ॥ १८.८७७, हे लोक शेतकीचा धंदा करीत व करवीत; १३ व्या अध्यायांत क्षेत्राविषयीं निरनिराळीं मते १३.२८ ते १३.६६ या ओव्यांत सांगितलीं आहेत; काहीं जणांच्या मते क्षेत्र हें ‘जीवाचें’ आहे; व प्राण हें ‘कुल’ आहे १३.२८; मन ‘कुलवाडिकार’ आहे १३.२९; इतर काहीं जणांच्या मते क्षेत्र हें जीवाचें नाही १३.३४, जीव हा वाटेनें जाणारा ‘वस्तिकर’ आहे व प्राण हा त्याचा ‘बलैता’ आहे १३.३५; सांख्यांच्या मते क्षेत्र ही प्रकृतीची ‘वृत्ति’ आहे १३.३६; क्षेत्राची मर्यादा दगड धाळून आंखणें, भाजणी व वापसा करणें

६.४८८, ‘इंद्रियवैलांची पेटी’ जोडून क्षेत्र नांगरणें १३.३०, ‘तास’ पाडून ११.५७२, चाड्यानें बीं विंवड ९.५२८ पेरणें, ६.४८६—४८९, ९.३९, १२.२२९, १७.२८४, १८.५९६; पेरलेले झांकून ठेवणें १३.२०६, लांबा उगावल्यावर ६.४४२ त्याचें रक्षण करणें, त्यासाठीं ‘तणाचें सुजवणें’ १३.५६८, ‘तणाचा वाउला’ १८.४३५ आगरावर ठेवणें, कापणी व मळणी करणें १३.४०, हीं अत्यंत परिश्रमाचीं कामें शेतकरी करी; तो ‘पाटा’ घेई १२.८४, खात्यांत आपलें नांव नोंदवी, ‘वहिवरीं नांव पूमलें’ ११.४२१, यावरून तें खात्यांत होतें असें दिसून येतें. जीवाच्या दहाही आउतांनीं १८.४५१, १८.५०३, कुळवाडी ३.२४१, १२.८१, १३.८१०, खेटी १३.५६४, ‘अवसिपाहाटी’ न पहातां, न कंटाळतां, श्रम करी; तो जाणत असे कीं, जैसा पुशुनि देउ पाहिजे । पेरुनि सेता जाइजे । १६.१४७; शेतावरच त्याचा उदरनिर्वाह चाले, म्हणून, प्रतिवरिपि क्षेत्र पेरिजे । जंव जंव पीकाची वाढि देखिजे । यालागि नुभगिजे । वाहो करितां ॥ १०.५४; सर्वांच्या माहितीतलें, सर्वांना कळेल असें शेतकीचें रूपक घेऊन ग्रंथकारानें अत्यंत गहन विषयाचें निरूपण लीलेनें कसें केलें आहे तें पहा; शेतकीचें किती बारकाईनें निरीक्षण केलें आहे हेंही दिसून येईल.

कीर्तनकार व इतर—कीर्तनाचेनि नडनाचें । नाशिले व्यवसाय प्रायश्चित्ताचे । ९.१९६, पुढें ९.१९७ ते ९.२१० पर्यंत आलेल्या ओव्यांवरून हे कीर्तनकार केवळ धंदेवाईक होते असें दिसत नाही, हे फार थोर पुरुष असावे. यांच्या शिवाय यज्ञ करणारे याज्ञिक, अग्निहोत्र करणारे सांघिक हेही होते. पुराणें मुखोद्गत करणारे पुराणिकही होते १३.८२६. भाट—अमरीं भाटां होइजे । ६.४५४, स्तुतिपाठक राजद्वारांत उच्च स्थानीं होते असें दिसतें, पण पुढें आलेल्या काहीं संदर्भांवरून—पात्रें भाट नागारी १७.२९५, व गीत भाटीं १७.२९६, हा धंदा काहीं लोकांनीं हीन अवस्थेला नेला होता असें दिसतें.

पंडित, शिक्षक, १३.३०७ व गरीब, गरीब,
१.३२० यांचे उल्लेख आहेत.

वैद्य—‘निर्वाणिची उग्रवी’ देणारे २.८६ वैद्य व
सद्वैद्य यांचे उल्लेख आहेत, १६.४२, १६.१४०.
ज्योतिष—भविष्य. ज्योतिषि तो ह्मणे। तैसे(सं)चि
होए ॥ १३.८२६; जोईस—ज्योतिषी, आणि
पशुपती विवाहीं। जोईस कामा परीता नाहिं।
१७.१८८, यावरून लग्नकायीत पत्रिका पहा-
ण्याचें काम हा वर्ग करी असें दिसतें; अनुमा-
नानें भविष्यांत काय होईल याला ही ‘जोईस’
शब्द योजलेला आहे; धृतगृह्णं युद्धाचा
निकाल काय लागेल यावरून आरलें मत
सांगून संजयाला, मां तूजें जोईस कैसें।
१८.१६११, असा प्रश्न विचारला आहे.

पंचाक्षरी—‘पांचाक्षरी’ हा शब्दानें ह्या वर्गाचा
उल्लेख आलेला आहे—जैसें ग्राहातें पांचाक्षरी।
अनुमानी कां ॥ २.८५.

मांत्रिक—मंत्रज्ञ. १.१९०, २.३१२. हे मांत्रिक
कित्येक वेळां चाचलून मंत्रोच्चार चुकत, कित्येक
वेळां भल्या भल्या मांत्रिकांनाही हडबड चकवीत
असे; पण खऱ्या मांत्रिकांना भूतवाधा होत नसे
२.२३४; भूतवाधा नाहीशी करणारे, मंत्र तंत्र
करणारे १३.७१४, १८.४४२ मांत्रिक होते;
अभिचार, जारण, मारण इत्यादिकांचे प्रयोग
करणारे अभिचारिक १६.३९८, अभिचारिक
९.३५३ वगैरे कनिष्ठ प्रकारचेही लोक होते;
वेदमंत्र जाणणारांचा मात्र या वर्गांत समावेश
करतां येणार नाही, मंत्रविद्येसि माह्वर। ब्राह्मण
जे ॥ ९.४७१, हे फार श्रेष्ठ दर्जाचे लोक होते.

महंत—अत्यंत गर्विष्ठपणानें वागून, शिष्यवर्ग
जमवून, मठ स्थापून, मुद्रा लावून शास्त्राभ्यासाचा
आव आणणाऱ्या भोंदूस उद्देशून कांहीं ओंव्या
आल्या आहेत, १६.३७६, १८.१०५६-१०५८
पहा. पाखंडी लोकांचा अनेक ठिकाणी निर्देश
आलेला आहे. जैन मुनि—नागिर्वि बुंचिति
मुंडें। १३.२२, अहिंसा पाळतांना हिंसा
कशी करीत तें पहा, एकिं धर्मानिया वाहाणी।
गाळूं आदरिलें पाणी। तेथ गालितेयाचिया
आहलणी। जीव मेले ॥ १३.२३४.

व्यापारी—हल्लीं ज्या अर्थानें हा शब्द प्रचारांत

आहे त्या अर्थानें हा शब्द ग्रंथांत आढळला
नाहीं. व्यापारणें व त्यापुढें व्यापार हे शब्द
कोशांत रह्य. व्यापारला भांडवल लागतें ७.१७३,
९.५०३, त्याचा जपून उपयोग करावा लागतो,
नाहींतर भगव्याच्याच हातीं भांडवल जाऊन
बुड्याच्या भीति असते १६.२८१, नीट उप-
योग केला तर पुढें चौपट फायदा होतो—तेवाची
चौगुणां येती पाहे। १८.७४४; बाजारपेठेंत
बाजक व्यापाऱ्यांप्रमाणें फिरकोळ दुकानदारी
करणारेही व्यापारी होते; त्या दिवसांत हात-
मानाचें कापड मिळें, हें पट व तंतु यांच्या
रूपकांवरून व तांथुद्याचा ताणा १८.३५८
यावरून दिसून येतें; पेठेंतील दुकानांत
कापडाच्या गडद्याची दोरी सोडून, घडी झाडून,
उघडून, व्यापारी गिन्हाईकांना कापड दाखवी
६.२९२, ११.३४१-६४२, गिन्हाईक कापडाचें
प्रमाण (माप) व रंग पाही; वच्च ७.१०१,
१३.४६४, कापड ९.७५, हुस-दूस, पट,
माजिठें, लुगडें, (हे शब्द कोशांत पहा), इत्यादि
सार्थी व उंची वल्लें मिळत. समुद्रमार्गानेंही
व्यापार उदीम चाले, तो मनोरथाचां सागरीं।
धर्माधिकांमाचें तारं भरी। जेणें धैर्यलें करी।
क्रियावणिज ॥ १८.७४३; कापडी ६.१५३,
१८.११६६, हा शब्द यात्रेकरू या अर्थीं
आला आहे.

वास्तुशास्त्रज्ञ—गरीब लोक तण्हारें ३.२१८
वांधीत, तर हे वास्तुशास्त्रज्ञ ढवलार १७.८८,
धवलार ८.६, तीन माड्यांचीं त्रिमालिकें
धवलारें ५.११३ उठवीत, प्रसाद १८.३४,
मुदनें ११.२५३, रमणिकाचीं राजभुवनें
११.१९४ वांधीत. याशिवाय मंदिरें, देवळें
यांचे उल्लेख आहेत. या वास्तुशास्त्रज्ञांच्या
हाताखालीं गवंडी असणें स्वाभाविक आहे.

सुतार—याचा नांवानें उल्लेख आढळला नाहीं,
पण गाडा १३.७५३, नाव, कोशांत नाव
(१) पहा, रथाचे निरनिराळे भाग जुळवून
रथ बनविणारे १३.१५१, घराळा दादर
६.२७१, १२.५५ बसविणारे, कपाट, दार
या अर्थीं, १३.६१०, कवाड ८.११०, खिडकी
१२.५२, दार ९.३२६ व त्याखालीं दारवठा

१८.१४९८ बगविणारे, तसेंच कुंभाराचे चाक
१८.४२४ व नांगराचा लांरुडी भाग बनविणारे
होते; दारुयंत्रें १८१ यगैरे कामेही सुतार
करीत.

चित्रकार—हे धंदेवाईक चित्रकार कापडावर
किंवा भिंतीवर अनेक प्रकारचीं चित्रे काढीत.
वर ७ (इ) पहा.

सोनार—अलंकारवजा लहान घंट्या १.७, बाल-
लेणी १२.६ व इतर लेणी, भूषणं १८.१४९१,
मुदिया १४.१०८, केचूरें १३.१०६०, नेचुरें
१५.४, जोडी १५.५, पुरुषांनीं घालावयाचीं
कंकणें १८.१४०९, स्त्रियांचीं कांकणें १४.३७५,
१८.११७६, इत्यादि अलंकार बनविणारे,
सोन्याचा सुड, महिषुव चाखुंडा १८.४४१-४४२
बनविणारे सोनार होते; यांच्या धंद्याला
आवश्यक असणाऱ्या मुशी व ठसे १८.११०३,
कोंदणकामासाठी व जडावाच्या कामासाठी
१.५, ११.१३३ लागणारीं हत्यारेंही होती.
कसवटीवर पांचिक, पन्हरें, साडपन्हरें व सोलें
यांचे कस लावणें १८.९७५, कस पाहून वानी
ठरविणें ६.९६, वालाच्या वजनानें सोनें
तोळणें १३.१००३, शुद्ध सोन्यांत कीड,
हलकी धातु, मिसळली तर सोन्याचा कस
उतरतो १४.१४०, तो ओळखून अशुद्ध सोनें
आगीत घालून कीडाल काढून टाकणें २.१२८,
व पन्हेरेयाची ६.२२४ चोखडी खोटी बनविणें
८.१७१, हीं कामें सोनार १८.५०५ करीत.

लोहार—या शब्दाचा उल्लेख कोठें आढळला
नाहीं, तरी लोखंडी कामाचे व वस्तूंचे अनेक
उल्लेख ग्रंथांत आहेत:—जैसें लोहकर्म लोखंडें ।
निर्वालिजे ॥ १८.३५७, घडाडिते लोहरसिं
१३.५१४, आदिंव लोहखांब १६.३७७,
तिकडी सांखळ १६.४३५, झूल १८.७०८, सूळ
१३.७४६, पहार १७.१४२, माली १६.२११,
करवत १६.२४२, कोंत १८.६४, सूरी
१३.१०६५, असीपत्र १६.३७१, करवाल
१५.२३५, निरनिराळीं हातियरें व लोहारा-
साठीं आवश्यक असा जोडभाता १५.३७६,
धार लावण्यासाठीं साहाण १५.२३६, हे संदर्भ
लोहाराच्या कामासंबंधी आहेत. लोखंडाचे

लोह, काळलोह १६.२११, तिखें १६.२४२,
असे प्रकारही सांगितले आहेत.

कुंभार—चाकावर मातीचीं भांडी तयार करण्याचा
धंदा फार जुन्या काळापासून चालत आलेला
आहे. नाना (चां)चाकि भांडें जालें । तें कुंभारें
परौतें नेलें । १८.४२४, तरी गति दिलेलें चाक
फिरतच राहतें, १८.३०८; हें चाक काठीनें
फिरवून वेग दिल्यावर भांड्याला आकार देणें
व आकार दिल्यावर भांडें मोडून पुनः
मातीत मिळवणें, भांडें भाजून पक्कं करणें
यांचे निर्देश ग्रंथांत आहेत. खापर ९.४३५,
गाडुवां घडां १८.५४०, घट १४.११९,
घटभांड १५.४७२, —मठ १३.१०५९, घगर,
मोठा रांजण, १६.३९३, भांडघटशराव
१३.८६९ ह्या मातीच्या भांड्यांचीं नांवें ग्रंथांत
आलीं आहेत; कुड्डाल, कुंभार, हा शब्द
मातीचीं भांडीं हीं कुड्डाल मतिचे गर्भ आहेत
यांत आला आहे, ९.७३.

धोबी—हा शब्द ग्रंथांत आढळला नाहीं.
सौंदणि १३.४६४, मळलेल्या कपड्यांचे डाग
धुऊन काढते; जर कपडे स्वच्छ झाले पाहिजेत
तर सवंदणि मलीन समजू नये, १८.१४०,
स्वच्छतेला कारण होणारी वस्तु अस्वच्छ
मानूं नये.

आचारी—सुआरु १३.४२०; रांघवणी, ही
स्वयंपाक करून विकत असे, २.२५४; सूपशास्त्र
१३.८२७.

माली—कोशांत मालि-ली (३) पहा. बनकर
वर्षभर श्रम करी व वसंत ऋतु येईपर्यंत फळाची
वाट पाही, १०.१५३.

नट—कां नटलेनि लाघवें । नटु जैसा न झंकवे ।
१४.२८८, सोंग घेऊनही नटाचें व्यक्तिमत्त्व
लपत नाहीं; मातें गांती वानिती । नाचें नटें
रिझविती । १६.३५९, नटून, नाचून, सोंगें
घेऊन लोकांचें मनरंजन करणाऱ्यांचा हा एक वर्ग
होता. नाचणी, नाचणाऱ्या, ९.३२०, या
राजदरवारीं असाव्या; काव्यनाटक १.७, हा
शब्द प्राचीन संस्कृत काव्यांस व नाटकांस
उद्देशून आलेला आहे.

पारधी—३.२११. पारधी आपलीं साधनें घेऊन

डांगरावर शिकारीस कसे निघत तें १६.३४३ ओर्वात पहा; सावज सांपडले कीं पारधी पाश ओढी व शिकार त्यांत अडकून गही १४.१४७; जळवा(पा)दवी १४.१४६, ह्यांना ठिवर हा शब्द आला आहे—जें आटावे जळचर। तें डोहिं मिलति ठिवर। १६.३१६; व्याध—व्याधाचें चारा घालणें, ही दिसते तितकी जोगाव-पूक नसते, १३.६६८; गोरि-री, फांसेवारधी, गोड गाणें गाऊन पक्ष्याला आकर्षून वेतो पण उद्देश निराळाच असतो, १६.१२०, या गोरिच्या गाण्याला सावज भुलतें व सांपडतें १३.७३८.

चावूकस्वार—मांदुरी. यानें तयार केलेला घोडा फार ऐंटीत चालतो; घोड्याला मोठेपणाचा एवढा अभिमान वाटतो कीं तो ऐरावतालाही तुच्छ मानतो—कां मांदुरी लोकांचां घोडां(वा)। गजपति महिमे थोडा। १६.२२३.

सारथी—कोश पहा.

कोल्हाटी—परि तें करणें बहुवसा। घलघौनि करी आयासा। जीवनउपा० कां जैसा। कोल्हांटी-याचा ॥ १८.६०३; राजस वृत्तीनें शरीराची आटापीट करून कोल्हाटी उदरनिर्वाह करतात त्यास उद्देशून.

गोंधळी—कोशांत गोंधळी पहा.

गुराखी—कोशांत गोवारी पहा. जसा गुराखी दुधाची आशा न धरतां गांवांतील गाईं म्हशी संभाळतो, त्याचप्रमाणें कर्मफळाचा लोभ न धरतां कर्म करावीं, १८.१७२.

गारुडी—सर्पाचें विष उतरविणारा. हरिगारुडी २.७२; भिकेपलीकडे कांहीं प्राप्ति नसतांही गारुडी सर्प खेळवतो, १८.६०५; हे लोक हातचलाखीचे खेळ व मांकडे, बोकड, सर्प, मुंगुस वगैरेंचा खेळ करीत—मर्कट गारुडियाचें। जैसैं होए ॥ १३.७९१, हा संदर्भ खीलंपटास उद्देशून आलेला आहे. नागारी, सर्प धरणारा, १७.२९५.

भांड—कनिष्ठ प्रतीचा स्तुतिपाठक. जें मुख अवतरे। भांडांचां बोलीं ॥ १८.८०४, तामस मुखाला उद्देशून.

भिल्ल—भिलांचांनि पालिवणें २.३६२, हें झोपडें अगदीं दरिद्रावस्था दाखविणारें व गालिच्छपणाचें निदर्शक होतें; हे लोक वाटमारी करीत, तो

सामिलाल सिद्धांचा गांवो। हागीनि न ये(नये) येवो जावो। तिया वाटा ॥ १८.६७१.

खेळ—सर्पसाधारणपणें हलक्या दर्जाच्या अनाचारी लोकांस उद्देशून हा शब्द आला आहे. कोशांत खेळ पहा.

कैकट—क्रोश पहा.

चांडाल—ही एक निष्ठुर 'दोषजात' होती. कोश पहा.

जुगारी—क्रोशांत जु-हुंवार पहा. जुं खेळणें १५.४४८; जुगांत गेलेलें धन पुनः मिळावें म्हणून जुगारी १७.२९५ पुनः डाव खेळावयाला येई १३.५४०; याचें थिठवर असे १८.६७०.

मातंग—वोर, वाटमारी करणारे, ३.२३६; मातंगसइन डावलवें १८.५४५; वाटवघे ७.१६९, १२.६१, १३.५४६ हाच धंश करीत.

चोर—क्रोशांत चोरणें पुढें पहा. संवचोर, हा संभावित चोर आधीं मैत्री दाखवून घात करी, कोशांत संवचोर पहा.

इतर लोक—दास, दास्ती, ह्यगियारे—यांचे संदर्भ कोशांत दास, ह्यणें या शब्दांपुढें पहा. धेश्या व सामान्या कोशांत पहा. सैन्यांतील शिपाई ७.११, असिदार ९.१७२; क्री-चातुरंग १३.१५२, हें जरी महाभारत काळांतील सैन्य असलें तरी ग्रंथकर्त्याच्या काळींही राजाच्या पदरीं सैन्य हें होतेंच, रावो तेथ कटक। १८.१६१४, राजाचे अधिकारी असत ५.१४५, १८.७९२. द्वारपाल, छत्री, बारी, चवरघर, हडप या सर्वांचे उल्लेख १३.४१५ ते १३.४१८ मध्ये आले आहेत. वाहाणबाराचा उल्लेख आला आहे १३.११२७; टाणांतरिया, हा पहारा करी, १६.३३८; ठाणौरी, हा शब्द युद्धांत कामास आलेला या अर्थी आला आहे, १८.४३६, १८.१०५५. इतर कांहीं धंदेवाईक लोकांचे उल्लेख आलेले नाहीत म्हणून ते त्याकाळीं नव्हते असें अनुमान काढणें चुकीचें होईल; सर्व धंद्यांचीं नांवें किंवा वर्णनें आलीं पाहिजेत अशीही अपेक्षा कोणी करणार नाही; प्रसंगोपात्त जीं रूपकें आलीं आहेत त्यांवरून कांहीं धंद्यांचे उल्लेख आले आहेत त्यांपैकीं कांहीं वरील सदरांत दिले आहेत.

पशुपक्षी इत्यादि

(अ) पशु—पशु पक्षी शूकर । व्याघ्र वृश्चिक विखार । १५.१६९. पश्यांसह आलेले पशूंचे कांहीं संदर्भ पशु शब्दांपुढें कोशांत पहा. पशुपश्यांस उद्देशून वनौकें १८.१५२१, त्यांच्या पिलांस पिलें—पीलें व इतर जनावरांस योजलेले शब्द गोरं, चतुष्पदादीक १२.९३, ढोर, प्राण्यांसि ४.२०१, मृग ३.२११, ११.४३०, १३.७३८, १४.१४७, सावज, स्वापद इ. कोशांत दिले आहेत. कांहीं विशिष्ट पशूंचे संदर्भ येथें दिले आहेत.

उंट—कऱ्हा. अशोकाचे आगसे । चघलिले कऱ्हेनि जैसे । ११.४०९, उंटानें अशोकाच्या डाहाळ्यांचे शेंडे चघळावे तसे हे सर्व वीर विश्वरूपाच्या तोंडांत शिरून भरडले गेले आहेत; कऱ्हेयाचा गुडगा १३.५५६, —खांदु १६.२९१, म्हातार-पणांत सर्व शरीर सुरकुत्या पडून काळवंडून जातें त्यास उद्देशून.

उंदिर—एका कणा लागि उंदिर । असिका उसपे डोगर । १८.६०४, अत्यंत परिश्रम करून अगदी थोडी फलनिष्पत्ति झाली तरी त्याचें कांहीं न मानतां फलाशेनें सारखे श्रम करणाऱ्या राजसवृत्तीस उद्देशून; पै सोनें चोरितां उंदिर । न हणने थरविथर । १८.५५१, (खाद्यपदार्थांला लागून असलेलें) सोनें चोरतांना उंदिर सोन्याच्या शुद्धाशुद्धतेकडे पहात नाहीं. मूखक—सांघ पां सर्पफणिची साउली । ते शीतल होईल केतुली । मूखांसि ॥ ५.११६.

कासव—देखै कूर्माचिया परी । उवाइला अवयव पसरी । नातरि इछावसें आवरी । आपणपां चि ॥ २.३०२; नाग कूर्म कृकर—इंद्रियांचे व्यापार सांगतांना पंचप्राणांपैकीं शेवटच्या समान वायूच्या क्रियाशक्तीचे जांभई, शिंक, डेंकर हे व्यापार आहेत, ते नाग, कूर्म व कृकर या नांवांनीं निरनिराळ्या रूपांत दिसतात, १८.३३९; कूर्मी पिलांचें पोषण नजरेनेंच करते ह्या समजास उद्देशून

—आगा मुखमेलेविण । पीलयाचें पोखण । करी जेवि निरीक्षण । कूर्मिचें ॥ १३.१४०, १३.२७६, १६.१६९, १८.१३३४; कासविऐचेनि तूणें राया । उगारिलें ॥ १५.२१७, जर कासवीला दूधच नाहीं तर त्या दुधाचें तूप असणें हेंही शक्य नाहीं, अशक्य कोटींतील उदाहरण, यावर १५.२१२-२१८ पहा.

कुत्रा—श्वान, सुणें सूणा. ना तरि घेनु हे श्वान । एक उर्यें एक हीन । ५.९३, ज्ञानदेवी, कुंटे—हे घेनु हें श्वान ५.९४; जंव जंव श्वान बलिया वाढे । ९.५०६, यावर कोशांत बलिली पुढें बलिया (२) पहा, १३.५२०, १३.१०९९. सुणें—जैसें पोट पोसी सुणें । उघडें झांकलें न हणने । १३.६७८; चव्हाळ्यावर ठेवलेल्या उताऱ्यांतलें अन्न कुत्रा खातो, तें कुत्र्याच्याच उपयोगी पडतें ९.४३५; नाठाळ कुत्र्याचे कान व शेंपूट कापलीं तरी त्या जखमा ओल्या असतांनाच खोड्या करावयाला कोडगेपणानें तें पुनः त्याच घरीं परत येतें १३.७२८; ज्ञानामुळें आलेलें वैराग्य टिकतें, नाहीतर धर्मार्थकाम टाकले तर ते—जैसें वमौनियां सुणें । आतां चि गेलें ॥ १५.२३३, यासारखे होतील; सुन्या गांवांत सुणें १८.५४९. सूणा—सूणे—पारध्याबरोबर शिकार करण्यास उपयोगी पडणारे कुत्रे १६.३४३; ग्रामकोल—या ग्रामकोलाचां ठाई । जैसा मिलणी(णीं) ठाऊ नाहिं । १३.६७९.

कोल्हा—सिंहां(हा)सि झोवे कोल्हा । २.१६, एवढें धैर्य कोल्हा कधींच दाखवू शकणार नाहीं, अशक्य कोटींतील उदाहरण; कीं कोल्हेयां चंदनीं । आवडि उपजे ॥ ४.२२, आवड उपजत नाहीं हा उद्देश; चंद्र देखौनि पोटीं । जले कोल्हा जैसा ॥ १६.२३६, मत्सरी स्वभावास उद्देशून; जैसा अभ्रिचा वेगु कोल्हें । चंद्रीं मानी ॥ १८.३८८, देह हाच आत्मा आहे या खोड्या समजुतीसाठीं दिलेला दाखला; शेतांत गवताच्या

बुजगावण्याला पाहून हा खरोखरी राखण करणारा आहे असें समजून कोल्हा भितो त्यास उद्देशून, १८४३५.

गाढव—याला गर्हभ, खर, हे शब्द योजले आहेत. मृत्यु जैसा श्रिगारिल। गर्हभु तीर्थि न्हाणिला। १३४६७. खर व खरी—गाढवी जवळ गाढव गेला व गाढवीने त्याच्या नाकावर दुगाण्या झाडल्या तरी तिला तो सोडीत नाही, १३७०४.

गाय—गाइ—गाइची तृषा हरं। व्याघ्रा विप होउनि मारं। १२१४६, पाणी भूतमात्रि येकपणाची मैत्री दाखवतें यास उद्देशून; दुभत्याच्या आशेनें गाईला चारा घालतात यास उद्देशून १७२८४; गाय चांगली आहे व दूध देणारी आहे, पण दूध काढण्याची हातोटी आंगीं असेल तेव्हांच तिचें दूध मिळतें, जेव्हां शास्त्रसंप्रदाय पाळला जातो तेव्हांच गुरुशिष्यसंबंध फळतो, १८१४७३-१४७४; गाई दोवाड सिंग। १८१८५, सिंग मारते म्हणून गाय बाईट आहे असें समजूनये; गाईचें तोंड अपवित्र मानतात, पण तिला कोणी टाकत नाही १८२०१. **गाए**—चिखलांत रतलेली गाय दूध देते किंवा देत नाही म्हणून तिला काढावी किंवा तिला काढूं नये हा विचार सहृदय माणसाला येत नाही, तिच्या कष्टानें कधी होऊन तिला बाहेर काढणेंच योग्य आहे, अहिंसा या विषयावर दिलेल्या उदाहरणांपैकीं एक उदाहरण १६१४१. **गाय**—कोठेही चरत असली तरी तिचें मन वासराकडे असतें, ११६२५, १३४८५; दुभत्याच्या आशेनें लोक गाईला बांधतात, पण दोरावांचून वत्सावरचें प्रेम तिला कसें बांधतें, तें बंधन किती बळकट आहे तें पहा, ७११७; अनन्यगति वासराचें प्रेम जितकें गाईवर असतें तितकेंच गाईचें वासरावर असतें ७११९; वासरं गाईजवळ गेलें तर पान्हा फुटायला वेळ लागत नाही, १८८३, म्हणून वासराचा 'भोकसा' गाईपुढें ठेवून दूध काढतात १६३८४; गोरं, पशु, या शब्दांसाठीं कोश पहा. **घेनु**—५०९३, ११४०, १८७७, कामघेनु, कोशांत काम (१) पहा, गुरु—१३३९६, धर्म—

१६३२७. खडाणा १३२०४; लुरयोडी, कोशांत खुर पहा; भाड्ड १६१४१, भादि १३६३६, बोडाल १३५५७ हेही संदर्भ गाईसंबंधीं आले आहेत. गांवबणें, गांवांतील गाई व म्हशी, १८१७२.

वासरं—याला पाडस, पाडा, वस्स, वत्स, वांसरं असे शब्द आढळले आहेत. पाडस—पाडसाला दोरानें बांधून ठेवतात, तो दोर काहीं त्याला झुरतझून तोडतां येत नाही ७१२. पाडा—११०१९, ११५७०; कामघेनुचा पाडा ८८. वस्स—परि वळाचे नि वोरसें। दुभतें होये घरा दोरें। १८१४५७, वत्सावरील प्रेमानें मिळणें गाईचें दूध जसें घरांतील सर्व मागसांना मिळतें तसें अर्जुनावर असलेल्या प्रेमांमुळें गीतेचा लाभ सर्वांना झाला आहे, १८१४५७. वत्स—तैसें हें गीतेचें दुभतें। वत्स करुनि पार्थातिं। दुभिनली पुरतें। श्रीकृष्ण गाए ॥ १८१६६७; वत्स घालेयां वरि। येनु न वचावी दूरि। १८७७, असें वासराला वाटत असतें; गुरुघेनु आपण पाठिं। वत्स होए ॥ १३३९६; कासेपासून वासराला ओढत असतांना वासराला दुःख सहन करावें लागतें, १८७८२, सात्त्विक सुखावर १८७७५-७९० पहा. वत्सू—सांज-वणीसाठीं वासरं पळत सुटतें १८४७८; वासरं पाहून गाय मोहानें 'खडपडौनि उठी', मग तिला फुटलेला पान्हा तिला आवरतां येत नाही, ११४०, १८८३; वासरं—वासराचा भोकसा गाईपुढें ठेवून दूध काढतात १६३८४, हा संदर्भ वर आला आहे; वांसरवां साठिं लाविलें। विरिंची पिसें ॥ १०२६७, परिशिष्ट (६) ब्रह्मा पुढें विरिंची पहा.

घोडा—याला अश्व, घोडा, तुरंग, तुरंगम, वारु व वारुक हे शब्द ग्रंथांत आढळले आहेत. जेथ गरुडाचिये जावलिचे। कांतले च्यान्ही ॥ ११३८, असे घोडे हांकण्यासाठीं—आणि रथिचिये राहाटी। घेइजे घोडेयां साठीं। १८१५६५, स्वतः श्रीकृष्ण अश्ववाहक झाला ११४०; मांदुरी लोकांचा घोडा १६२२३; किं हरिचे हे तुरंग। गीतारथिचे ॥ १८१६५३; रूपकांत—योगातुरंग १८१०७०, राजयोगातुरंग

१८.१०४१, तुरंगमां प्रसिद्धां । माझि उच्चैश्चवा
तो मीं ॥ १०.२१७, धारणावारू ९.२१५,
वारू ११.६३२, असे शब्द आले आहेत.

वैल—याला वैल, वसो वृष, व वृषभ हे शब्द
ग्रंथांत आढळले आहेत. वैलु वीकूनि कोठा ।
१३.२३३; नातरि बैला वरि शास्त्र । बांधलें
असे ॥ १३.५३१, हें उदाहरण दिसतें तितकें
हसण्यासारखें नाही, आपल्या पाठीवर शास्त्रपोथ्या
लादल्या आहेत ही जाणीव बैलाला नसते, तसेंच
अहंकारही नसतो यास उद्देशून हें उदाहरण
आलें आहे; बैलाची करो यानी । पांगुलाचेया ॥
१४.१५७, आपल्या नंदीबैलाला दावें लावून
जसा पांगळा त्याच्यावर बसतो तसा सुख व
ज्ञान याचें दावें जिवाला लावून सत्वगुण आरूढ
होतो; बैलासि कडवाडें १४.२३८, लग्नांत सुद्धां
बैलाच्या नशिबी हेंच; बैला तलिं वर्तलें ।
पोसणें जैसे ॥ १८.६६५, गोविडास उद्देशून.
इंद्रियबैलांची पेटी १३.३०. वसो—वसो
जैसा मोकडु । १३.६९६; वसू वाघाच्या
अरण्यांत गेला व चरून सुरक्षित परत आला
तर त्यावरून वाघाच्या अरण्यांत वैल सुरक्षित
चरतात हें तात्पर्य काढणें चुकीचें होईल,
हें एक अज्ञानाचें चिन्ह आहे, १३.७६२;
वसोवा घातला चार, १७.२८०, फुकट जातो.
वृषभ—वृषभु घेउनि दीवलें । कामघेनुतें ॥
११.५३१, मूर्खपणाचें उदाहरण; वृषगर्जी
वेष्टिला । केला राउम ॥ १४.३५९, त्याला
सरंजामाकरतां बैल व हत्ती दिले किंवा त्याला
राज्यपदावर बसविलें तरी तो भाळून जात
नाहीं, प्रकृति हें घडवते म्हणून तो अलिस
राहतो, हा हेतु.

माकड—पालेखाइर, माकड, मांकड, मर्कट व
वानर हीं नांवें ग्रंथांत आढळलीं. रानिचेयां
पालेखाइरां कडून रावणाचा पराभव करविला
यास उद्देशून, ११.२३. **माकड**—मग जें
काहिं ते पढिनले । तें माकडें नारियल
तोडिलें । ९.१७५, आसुरी वृत्तीच्या
माणसाच्या शास्त्राभ्यासावर हें एक उदाहरण
आहे; **मांकड**—पिंडु गरुवा मांकडु । होईल
हा ॥ १३.५६७, म्हातारपणीं होणाऱ्या अवस्थेस

उद्देशून. **मर्कट**—कां माजवणदान मर्कटा । ३.९,
माकड आधींच चंचल वृत्तीचें, त्यांत त्याला
मादक पदार्थ पाजल्यावर त्याच्या होणाऱ्या
अवस्थेस उद्देशून; हाणौनि ऐसें कैं घडेल ।
जें मर्कटा समाधि आईल । ६.४१२, चंचलवृत्ति
असलेल्या माणसाला मन ताब्यांत ठेवणें अशक्य
कसें असतें याचें उदाहरण; तसेंच—जो
चांचल्यें भावंड । मर्कटाचें ॥ १३.६९०; मर्कट
गारुडियाचें, स्त्रीलंपटास उद्देशून, १३.७९१.
वानर—ध्वजेवरि वानर । १.१४१, अर्जुनाच्या
रथावर शंकर मारुतीरूपानें बसला होता त्यास
उद्देशून.

मांजर—हा शब्द ग्रंथांत आढळला नाही. भाटीस
लांसि शब्द आला आहे; भाटी आपल्या
पिलांना दांतांनीं उचलते पण तिच्या दांतांचें
एक टोकही पिलांना खुपत नाही—पैं मोहाचेनि
सांगडें । लांसि पीलें धरी तोडें । तेथ दातांचें
आगरडें । जैसें लागे ॥ १३.२५१.

मेंढा—चामुंडेला मेंढे व रेडे यांचे बळी देत,
यावर—प्राणशक्ती चामुंडे । प्रहारनि संकल्पमेंढे ।
मनोहैपाचेनि मुंडें । बलि दीनहली ॥ १२.५३.

म्हैस—हैस, हैसा, हैसि हे शब्द रेडा व म्हैस यांना
योजले आहेत. मनोहैपाचेनि मुंडें । १२.५३,
वर मेंढा पहा; गीतींतील १३.११ श्लोकांतील
'अज्ञानं यदतोन्मथा' यावर टीका करतांना—
कां आडवोहला पाणी आलें । हैसेया(यां) चें जूझ
मातलें । तैसें तारण्याचें चढलें । भुररें जेया ॥
१३.७५४, पावसाळ्यांत ओहळांना पूर येतो
पण तो जसा फार दिवस रहात नाही किंवा रेडे
उन्मत्तपणानें झगडतात पण जसें लगेच थकतात
तसेंच तारण्याचें आहे; गीतींतील नवव्या
अध्यायाच्या शेवटच्या 'मन्मना भव' या श्लोकाचा
अर्थ सांगितल्यावरही धृतराष्ट्राच्या मनावर
कांहींच परिणाम झाला नाही हें पाहून—अहो
आइकत असा अवधारा । तंव एया बोला
निवातु हातांरा । जैसी हैसी नुठी कां
पुरा । तैसा उगला चि असे ॥ ९.५१७,
संजय एक सांगत असतांना याचें मन
दुसरीकडेच होतें, ९.५१८ पहा; तरि कुहिलें
उसिटें खातां । न मनी काहिं अनहिता । का

साजुका नासका । हेंसि जैसी ॥ १७-१५३,
तामसांच्या किळसवाण्या आहारात उद्देशून.

लांडगा—याला धुक शब्द आढळला. ते व्याघ्र वृक
अडवे । तैलियां करिं ॥ १६-४०६, पाण्यांना
हिंस पशूंच्या योनींत ईश्वर जन्माला घालतो.

वाघ—हा व व्याघ्र हे शब्द या हिंसपशूकरतां
आले आहेत. वाघ—१४-३५५, १८-१०५०;
वाघाचिये अडवे १३-७६२, -खोषे १८-७०९;
विषयरानिचे वाघ, कामक्रोधांस उद्देशून,
३-२३६. व्याघ्र—व्याघ्राचें छत्र ८-१४४, कधीं-
ही सुखकारक होणार नाही; गाहची तृषा हरे ।
व्याघ्रा विष होउनि मारं ॥ १२-१४६, हा भेद
पाणी ठेवीत नाही; गजवज्रो लागे कैसा । व्याघ्रें
रंधला मृगु जैसा । १३-१८६, गीतेंतील १३-७
'अमानित्वमदंभित्वमहिंसा' या श्लोकावर टीका
करतांना हा एक अमानित्वाचा दाखला दिला
आहे, आपलें गौरवपर वर्णन ऐकल्यावर
वाघानें अडवलेल्या हरणासारखी ज्ञानी माणसाची
स्थिति होते, येथें 'व्याघ्रें' ऐवजीं ज्ञानदेवी
व कुंटे प्रतीत 'व्याघ्रें' १३-१८७ पाठ
आला आहे, तो संदर्भात अधिक चांगला
बसतो; व्याघ्र वृक १६-४०६, वर लांडगा पहा;
व्याघ्रादि तामसा योनि १६-४१३; चांगलें
अन्न मिळालें तरी तें शिलें होऊन त्याला घाग
सुटेपर्यंत वाघ थांबतो यास उद्देशून, १७-१५७;
इंद्रियांचें कौतुक पुरवून तीं वश होतील ही
आशा करणें म्हणजे व्याघ्रसंगु सिद्धि जाईल
३-१९९, असं होईल; व्याघ्रसर्प १२-१११,
चांगदेव वाघावर बसून सर्पाचा चाबूक हातांत
घेऊन आले होते या कथानकाशी याचा
संबंध जोडण्यांत येतो.

शेळी—अजा व सेलि हे शब्द शेळीस योजिले
आहेत. कां गलां स्तन अजेचे । तैसें जियालें
देख तेयाचें । ३-१४२. सेलि ९-१७३,
१८-५७४; मन सेलियेचेनि तोंडें । सैध चारी ॥
१४-२२७, १६-२८६; कां आयुष्य जांतिचे
वेले । सेलिए सातवेउली मिले । तैसे साई
दोष सगले । जोडति तेथें ॥ १६-२५७, ज्याचा
नाशकाळ जवळ येतो त्याला आसुरी संपत्तीचे
सहाही दोष (गीता १६-४) बाधतात.

खस्त—ग्रंथांत दाला शब्द आला आहे.
भर्यांक, चंद्र, १६-११४; दक्षिणप्राण, सद्याला
शिंंग नसतें, अशक्य कोटींतील उदाहरण,
१५-२१३.

सिंह—याला केंसरी, पंचानन, शार्दूल, सिंह, सींह,
सिंहाडा हे शब्द ग्रंथांत आढळले. केंसरी—
कलुपकरकेंसरी १७-४२०, कोशांत कलुप पहा;
संस्कारगजकेंसरी १०-२५७. पंचानन—जसा
सिंह हत्तीच्या कळसाची पर्वा करीत नाही,
तशाच प्रद्वारें दुर्योधनानें पांडवसैन्याची पर्वा
केली नाही १-९२; जंगपंचानन १३-१०६४,
सिंदुगज—, कर्णास उद्देशून, १-१०५. शार्दूल—
स्थापदां आंतु शार्दूल । तो माझें चि रूप ॥
१०-२२८, सर्व श्वपदांचा राजा सिंह यास
उद्देशून. सिंह—(जंगलांतील) वाटेंत सिंह दिसला
तर त्याला चुकविण्यांतच हित आहे १-२३७;
सिंहाची गर्जना म्हणजे हत्तीचा युगांत २-२१५;
सिंहाची गर्जना ऐकून उचललेलें पाऊल हत्ती
पुढें टाकीत नाही १८-७३३; राजा पराधीन
झाला म्हणजे, सिंहं रोगें रंधला । १३-१००६,
अशी अवस्था होते; सिंहाला मदतीसाठीं
सोक्यांची आवश्यकता भासत नाही, कां सिंहें
न पाहिजे । जावल्या ॥ १८-८५३; आपलेंच
प्रतिनिध पाण्यांत पाहून हा आपला प्रतिस्पर्धी
आहे असा समज करून घेऊन त्याला मारण्या-
साठीं पाण्यांत उडी घालणाऱ्या सिंहाच्या गोष्टीचे
संदर्भः— ९-१४८, ११-५५, १५-४५४;
कै नाकिचा कैसु जोडे । सिंहाचिये ॥ १७-२४,
तक्षकाच्या फण्यावरचा मणि ध्यावा व तो
सिंहाच्या नाकांतील अत्यंत दुर्लभ अशा केंसांत
ओवावा तरच गळ्यांत दागिना घालवा नाही-
तर काय मोकळ्या गळ्यानेच फिरावें ? हा दाखला
अर्जुनानें विचारलेल्या शास्त्रांवल्ल्या प्रश्नावर
आला आहे, त्यावर १७-२२-२९ पहा.
सिंहाडे—उफाडति दरिये माझि सिंहाडे । तैसे
दांत दीसति रागीठ ॥ ११-३३९, विश्व-
रूपास उद्देशून; चित्रिचे सिंहाडे, दिसायला
भयंकर दिसले तरी त्याचें भय कसलें ? ते सहज
हातानें पुसून टाकतां येतील, ११-४६९;
सिंहाडेयाचा दरकुटा, सिंहाच्या गुहेस उद्देशून,

१३.६०. सींह—जैसा सींह गजघंटा आंतु ।
संचरे छीला विदारतु । तैसा हृदयातें भेदितु ।
वीरांचेयां ॥ १०.१६२, पांडववीरांनीं वाजविलेल्या
शंखांचा ध्वनि ऐकून कौरवसैन्याच्या झालेल्या
स्थितीस उद्देशून.

हत्ती—ईभ, कुंजर, कुंजरी, गज, भद्रजाति,
मदमुख, हातिरं व हाथि हे शब्द हत्तीसाठीं ग्रंथांत
आलेले आढळले. ईभ-मस्तकावरि १०.१७,
भवेभकुंभभंजन १०.५, कोशांत इभ पहा.
कुंजर—नातरि जालें आंगधुणें । कुंजराचें ॥
१३.२३२, आंग धुऊन झाल्यावर पुनः
चिल्ल्याचें पाणी हत्ती आंगावर उडवून घेतो
यास उद्देशून; मातलेया कुंजरा । आगली
जाली मदिरा । १६.३२३, आधींच हत्तीला
माज यावा व त्यावर त्याला दारू पाजावी मग
मस्तीला पारावार उरत नाही; कुंजरी—
कां लवणाची कुंजरी । सुदली साती सागरीं ।
१५.२८६, मिठाची हत्तीण बनवून समुद्रांत
घातली तर ती विरघळून जाईल व पुनः हातीं
लागणार नाही, १५.६ या मूळश्लोकावरील
टीकेंत हें रूपक आलें आहे, यावर
१५.२७९-२८६ पहा. गज—हा मशकु
हा गजु । ५.९२, अगदीं क्षुद्रप्राणी
व फार मोठा प्राणी यांच्यांतील हा भेद
दाखविणारें उदाहरण; गजघंटा, हत्तीचे
कळप किंवा चिलटें क्षीरसमुद्राजवळ पाण्या-
करतां गेलीं असतां क्षीरसमुद्र त्यांना पाणी
पुरविणार नाही काय ? १८.१६९०; गजपति,
ऐरावत, १६.२२३, यावर परिशिष्ट ७ (ई)
मांदुरी पहा; आकारगज—निहाला पां केवडा ।
पसरुनियां चवडा । करितसे माजिवडा । आकार-
गजु ॥ १३.६५, हत्तीरूपी अवाढव्य चराचर
सृष्टीला आपल्या चवळ्यांत घरणारा सिंहरूपी
काळ केवडा जबरदस्त आहे तें पहा, काळाची
सत्ता दाखविणारें उदाहरण; दिग्गजमेलावे, अष्ट
दिग्गज, सं. वा. श. पहा; वृषगज, राजवैभवांतील
सरंजामास उद्देशून, १४.३५९; इतर गजाचे
संदर्भ गज पुढें कोशांत पहा. भद्रजाति, उत्तम
हत्ती, १०.१३४. मदमुख, हत्ती कितीही मदांध
झालेला असला तर सिंहाच्या हाकेसरसा

तो गर्भगळित होतो २.२१५, व उचललेलें
पाऊल पुढें टाकीत नाही १८.७३३; मदमुखा-
च्या घटा ११.३८९. हातिरं—सावजें
हातिरं धरिलें, मगरानें गजेंद्राचा पाय धरला
व त्यानें धांवा केल्यावर विष्णूनें त्यास
सोडविलें यास उद्देशून ९.४३८; आंघलें
हातिरं मातलें १३.६९७, मग तें सैरावरा
पळतें यास उद्देशून. हाथि—हाथि हाल
फुल्लि । पासिवणें जेवि न घली । १३.४९५,
फुलांच्या मारानें हत्तीवर कांहींच परिणाम
होत नाही.

हरण—सृग, हरिण व हरिणि हे शब्द या जना-
वरास योजलेले आढळले. सृग—इरण व इतर
पारध या अर्थी कोशांत सृग (१) पहा.
हरिण—कां पाडिवां वाढि न मगे । अंवसा तूटि
सांझुनि मागे । माझि हरिणु चंद्र आंगें । जैसा
राहे ॥ १६.७४, यावर कोशांत तुटणें—तूटणें
पुढें तूटि पहा; हरिणकुटी १३.१०६४,
कोशांत कुटी (१) पहा.

(आ) पक्षी—कोशांत आंविसालें, खंग, पक्ष-क्षी
(३,४), पाख-पाख व त्यांपुढें पाखिरं—पांखिरं वर
पशु शब्दापुढें पिलें—पीलें, वनौकें इत्यादि संदर्भ
पहा. अजातपक्ष ९.३३५-३३६, ११.६२४,
पक्षिया फलासि झोबे जैसा ३.४१, पक्षियें फल
चुंविजे ५.१३०; विहंग १२.१८१, विहंगममते
३.४३, संकल्पविहंग ८.३३; वेदपक्ष
१५.१८६, चक्षुपक्षि विण पीळुं १३.३९९;
जीवपक्षी १६.३, पक्षिणी ११.६२४, गुरुतें
पक्षिणी करी १३.४००; इत्यादि संदर्भ पक्षां-
संबंधी आले आहेत. कांहीं विशिष्ट पक्षांचे
संदर्भ येथें दिले आहेत.

कावळा—काउला, काग व वायस हे शब्द या
पक्ष्याकरतां ग्रंथांत आढळले. काउला—पैं चंद्रो-
दया आरौते । जेयांचे डोले फूटति असते । ते
काउले केवि चंद्रातें । ७.२३, ४.२३,
ज्ञानदेवी, कुंटे—‘आरौतें’ ४.२४; नीबु नीबोलीं
मोडौनि आला । तरि काउलेयांसि सुकाळ
जाला । तैसा भक्तिहीनु वाढिनला । दोषां चि
लागि ॥ ९.४३४; विपायें घुणाक्षर उमडे ।
टालिये काउला सांपडे । तैसें तामसा पर्व पडे ।

पुण्यदेशी ॥ १७-२९९, चुकून काकतालीय न्यायानें कावळा टाळीत सांगडावा तेव्हां तामसी पुण्यकृत्य करतो, फारच विरळा या अर्थी; आगा वांती वाढलेया। साजुकां कां सडिलेयां। शिवेकु काउलेया। नाहि जैना ॥ १८-५५३, वांती होऊन पडलेलें किंवा मुद्दाम बळी म्हणून वाढलेलें चांगलें किंवा हुडलेलें या सर्व प्रकारच्या भक्ष्या-भक्ष्याचा विचार कावळा करीत नाही, सरसकट सर्व खातो. काग—मृत्युकागासि डुरौडी, देहास उद्देशून, ८-१३८. वायस—चंद्रोदय कावळ्यांच्या उपयोगी पडत नाही ३-१९५; जैसा वायसी चंद्र नोलखिजे। तैसा प्राकृतीं ग्रंथ हा नेणिजे। ६-२९; कावळ्याला एकच बुबुळ असतें व तो तें प्रसंगानुसार दोन्ही डोळ्यांत फिरवतो या समजास उद्देशून, वायसा एकें बुबुळें दोहिं कडे। डोला चालितां अपाडें। दोन्ही आथि ऐसा पडे। भ्रमु जेवि ॥ १५-१३४; चोखि होईल वायसा, कावळा पांढरा होऊं शकत नाही या अर्थी, १६-२८३; पै द्राक्षस कां उसा। वेले तोंड सडे वायसा। १८-६७९, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतींतील 'उसा' ऐवजीं 'आम्रसा' १८-६८२ हा पाठ अधिक ग्राह्य वाटतो; कावळा वृद्ध असला तरी त्याला यज्ञावशेष घालीत नाहीत १८-१४७८.

कोकिळ—कोकिल. एकाद्या बागेला मोठी आग लागली तर जसा कोकिळ क्षणभरही तेथें रहात नाही, तसा गोत्रवधाचा ताप सहन करवत नाही १-२३०; योगसाधनेसाठीं निवडलेल्या जागीं एकादेवेळीं कोकिळ येऊन बसला तरी चालेल ६-१७७; योगभ्रष्ट हे संतोषवनांतील कोकिळच आहेत ६-४४८; कृष्णाला कोकिळ व अर्जुनाला वसंत ऋतूचें रूपक दिलें आहे, वसंतऋतूत कोकिळाला कंठ फुटतो यास उद्देशून, ११-११३, यावर १८-१५०९ पहा.

गरुड—परिशिष्ट ६ पहा. गरुडाचिये जाबलिचे, अर्जुनाच्या रथाचे घोडे गरुडासारखे वेगवान होते १-१३८; जैसे पर्वत वज्रांतें। ना तरि सर्प गरुडांतें। तैसे अर्जुना हे तूतें। मानिति सदा ॥ २-२१६, १५-२६५ पहा; आंधलेया गरुडाचे पांख ९-३०३, या पंखांत उडण्याचें

कितीहि सामर्थ्य असलें तरी तें निवययोगीच होतें; अत्यंत भक्तीनें एक पानच अर्पण करणारानें मला—गरुडा सारिलीं वाहनें। सुरतरुचीं उद्यानें। कामधेनूचीं गोधनें। अपिलीं तेणें ॥ ९-३८८; पक्ष्यांत गरुड ही ईश्वरविभूति सांगितली आहे १०-२२९; गरुड सदा सेवेस तत्पर असूनही विश्वरूपाद्वल विचारुं शकत नाही ११-३३; हा नेहमीं विष्णूच्या सेवेस हजर असतो ११-१६७, १३-३९३; नुकतेच पंख फुटलेलें पांखलें आकाशांत उडतें व गरुडही आकाशांत भराच्या मारतो, आकाश दोघांना सारखाच वाव देतें यास उद्देशून १८-१६९१; विष्णूचें वाहन व साधा गरुड पक्षी यांत फारसा भेद केलेला काहीं संदर्भांत दिसून येत नाही.

गिधाड—गिव, मृत जनावराचें व माणसाचें मांस खाणाग पक्षी. ना तरि अरण्यां शव सांडिजे। तें चौहोरि(रिं) गिधि विशरिजे। २-२००; आपदागिध ७-८४.

गुबड—या पक्ष्याला हुडुल शब्द योजला आहे. याला अंधारांत दिसतें १४-२४८; इतकेंच नव्हे तर तें रात्रीला दिवस मानतें १८-३८२; सूर्यप्रकाश याला पहावत नाही—विश्वाचें आयुष्य सगलें। सूर्य उदेल देखौनि सवले। पापियां फूटति डोले। हुडुलांचे ॥ १६-२३७, पहिल्या दोन चरणांत क्रियापद नाही, म्हणून ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतींतील 'सगलें' ऐवजीं 'उजळे' १६-२३९ पाठ ग्राह्य वाटतो; कां डोले फूटति दिवसा। हुडुलांचें(चे) ॥ १८-६७९.

चकोर—पाणी, चंद्र व चांदणें यांची अत्यंत आवड असलेला पक्षी असा याचा उल्लेख अनेक ठिकाणीं आला आहे. कां सकर्हमु सरोवरु। अवलोकुनिया (यां) चकोर। न सेवितु अन्हेर। करुनि निगे ॥ १-२३१; कुमुददलाच्या ताटांत शुद्ध चंद्रकिरणें जेवणारा चकोर वाळवंटांतील दगड चाटीत बसेल काय १ ५-१०६; हिमांशु हा चकोराचें खाजें आहे ६-२९; चोंच उघडून चकोर चंद्राकडे पाहतात ९-२३३, १३-३२५; तरि चंद्रविंबौनि धारा। सृति नव्हंति गोचरा। परि एकसरिं चकोरां। निगति दोंदें ॥ १३-२७५; पूर्णचंद्राची रात्र एक युगाएवढी असली तरी पहाट व्हावी असें

चकोराला वाटेळ काय? १३-६४०; चकोर नाही म्हणून चांदणें नसतें कीं काय? ९-२३२; चकोर चंद्राखुल फावले ११-९६, म्हणून इतरांना तें घेऊं नका असें चंद्रानें शपथ घालून सांगितलें आहे काय? चंद्रामुळें समुद्राला भरती येते, सोमकांत पाह्यरतो, त्याचप्रमाणे चंद्रविकासी कमळांचा व चकोरांचा संकोच नाहीता होतो, १८-१३०४; चंद्र उड्याला आला कीं जन्माचें तार्थक झालें असें चकोराला वाटतें १८-१५१०; उड्याला येऊन चकोराच्या निमित्तानें कां होईना पण तापलेलीं तीन्ही भुवनें चंद्र निववतो १८-१६६६; चंद्राच्या चांदण्याचा उपभोग घेऊन चकोर तर शहाणा ठरलाच, तेंच चांदणें इतरांना आनंद देणार नाही काय? १८-१७२७; चतुरचकोरचंद्र १०-४, कोशांत चतुर पहा; जेसें शारदियेच्या चंद्रकले। माझि अमृतकण कोवले। ते वेंचिति मनें मौआलें। चकोरतलम (गें) ॥ १-५६, त्याचप्रमाणें गीतामृत श्रोत्यांनीं सेवन करावें.

चातक—याला चातक, बापिया, बापैया हे शब्द ग्रंथांत आढळले. हा पक्षी मेवाची वाट पहातो. पावसाचें पाणी चाला फार आवडतें. चातक—पृथिवी निव्रौनि सागर। भरिजति एवडे थोर। वरिषे तेथ मिपांतर। चातकु कीजे ॥ १८-१३६८, गीता सांगण्यासाठीं अर्जुनाचें निमित्त जरी थपलें तरी जगांतील सर्वांना त्या ज्ञानाचा लाभ मिळाला हा भावार्थ; याच अर्थी—चातकाचिये कणवे। मेघु पाणियेंसि धावे। तेथ चराचर आववें। निवालें जेवि ॥ १८-१४५८; मेघ आपल्या उदारपणानें वर्षाव करून सर्व जगाचा ताप नाहीसा करतो, त्या वर्षावाच्या मानानें चातकाची तहान ती केवढी? ९-२३४; पाहा पां भरोवरी आववी। मेहु चातकासि रिचवी। १५-२०; हा पक्षी आशेनें मेवासाठीं आकाशाकडे पहात राहतो—चातक निरालीं। लागलें जैतें ॥ ११-६६९. **बापिया**—शांतरस वर्षगारी गीतेवरील ही टीका माझ्यासारख्या आर्तचातकाची तृषा हरण करील १८-१७४०-१७४१. **बापैया**—जें मेघौनि थेंवरा पडे। तें पारणें तेरा ॥ १०-१६७; बापैयाच्या तहाने-

करतां मेघ वर्षतो तो सर्व जगाकरतां ही असतो ११-९५; आकाश वाहे बापैया। वरिचें पाणी ॥ १८-१३३४.

टिटिभी—टिटिभ, टिटिभुं हे शब्द या लहान पक्ष्याकरतां आले आहेत. टिटिभ—या पक्ष्याला मोठ्याशीं अईभावानें मत्सर करून कसें चालेल?—टिटिभें अपांपती। वैरी केला ॥ १६-२३२, असें कारणें हास्यास्पद होईल, टिटिभुं, याला आपल्या लहानशा चांचेनें कितीसें पाणी भरतां येईल?—कां टिटिभुं चांचुवेन्ही। माप सुये सागरीं। १-६८.

पारवा—पारिवा, पारिवी, असे शब्द ग्रंथांत आले आहेत. एकदम भरारी मारणारा पक्षी. पै पारिवा जैसा किरिटी। चडला नभाचिये पोटीं। पारिवी देखौनि लोटी। आंग सगलें ॥ १८-४८०, आकाशांत भरारी मारत असलेला पारवा पारवीला पाहून एकदम उत्साहानें आपलें सर्व आंग तिच्याकडे लोटतो, ज्ञाता किती उत्सुकतेनें शेव गांठतो याचा दाखला.

पोपट—याला पूंस, राडव व झुक हे शब्द योजले आहेत. पूंस—आहो पूंसा आपण चि पदविजे। मग बोले तंव तंव माथा तूकिये। ११-१७; बैलु वीकूनि कोठा। पूंस लाउनि गांठा। इयें करणी(णीं) कीं चेष्टा। कायि हांतों ॥ १३-२३३; पिंजऱ्यांतलें बंधन टाकणें इष्ट नाही म्हणून पोपट पिंजऱ्यांतच बसतो, वेदाशा बंधनकारक असली तरी ती पाळणेंच इष्ट आहे यावर हें उदाहरण पहा १३-५९७; पाहे पां बंधनभावना ददा। नलिये वरि तो बापुडा। काइ मोकलां हिं चवडां। न ठकें चि पूंसा ॥ १८-३९०. **राडव**—पोपटाला राधोवा या नांवानें साद घालणाऱ्या गणिकेला मोक्ष मिळाला त्यास उद्देशून, ११-१०७, कोशांत बोलवणें पहा. **झुक**—झुक हान घट्टपद। तेयांचे नाही ॥ ६-१७६, योगसाधनेच्या स्थानीं हे नसावे; झुकनलिकान्याय १३-११३१, कोशांत नलि पुढें नलिका पहा, त्यावरून या संदर्भाचा, ६-७६-७८ ओव्यांचा व वरील १८-३९० ओवीचा अर्थ उघड होईल; नलिकेवरून उद्भूत पोपट झाडाच्या फांदीवर जसा बसतो तसा

देहअहंता टाकून गुणातीत ब्रह्मरूप होतो, यास उद्देशून १४.३०० पहा.

वगळ्या—वक्र शब्द योजला आहे. तुझी वक्राकरवि चांदिणें। चरौ पाहा ॥ ११.१५६, 'पाहौ' पाठ ब्राह्म वाटतो, वगळ्याला चांदण्याची काय गोडी असणार? ती चकोरच जाणतो; वेगें आणिलेसां। दीठि घालूनि आविंसा। जल्लि वक्रु जैसा। सोए ॥ १३.२४६, मासा धरण्यासाठीं वगळ्या पाण्यांत पाय घालतो, कोशांत खोजणें पहा, खीनातें देखौनि वक्रु जसा ह्मापतो १८.४७७; वक्रु जैसा खुतला। मासेयांसि ॥ १८.६५१; पाणी व दूध यांचें मिश्रण वगळ्या विभागूं शकत नाही १८.७१५, हें हंसच करूं शकतो.

मोर—मयूर व मोर हे शब्द या पक्ष्याकरतां ग्रंथांत आढळले. मयूर—योगसाधनेच्या स्थानीं—हंतु कां मयूरें हीं। तें आम्हीं(ह्मीं) न म्ह(छ)णों ॥ ६.१७८, आम्ही नाहीं म्हणणार नाहीं; मेघें संवोखिला। मयूर जैसा ॥ १४.३१७, मेघानें साद घातलेल्या मोराला जसा आनंद होतो तसा, मेघ ही मोरांच्या सादेला वो देतो १८.१५१०. **मोर**—मोराचां आंगिं असोसैं। पिसैं आहाति डोलसैं। आणि एकली दीठि नसे। तैसें तें गा ॥ १३.८३३, अध्यात्मज्ञानावांचून इतर ज्ञान कसें निरूपयोगी असतें त्याचा हा एक उत्तम दाखला आहे; मेघगर्जना ऐकून मोर जसा आकाशांत कौतुकानें उडतो तसा जेयाला पाहून शाता धांव घेतो १८.४८१.

ससाणा—ब्रह्मिरी ससाण्याला ससाणा हा शब्द अनेकवचनाच्या रूपांत ससाणे असा एकाच ठिकाणीं आढळला; दुसऱ्या संदर्भांत ससाणे हा सणाणे(णें)चा अपवाद आहे, त्यासाठीं कोशांत सणाण पहा. पारधी डोंगरावर शिकारीसाठीं—पाशिकें पोतीं वागुग। सुणे ससाणे काठी सोंचारा। १६.३४३, बरोबर घेऊन निघतात.

सारस—चक्रवाक पक्षी. योगसाधनेच्या स्थानीं—पाणिल्लों हंसैं। दोनि च्यारि सारसैं। ६.१७७, फार नाहीं दोन चार सारस पक्षी असले तरी चालूतील या अर्थी; तें सारसां हिं विवडतां। वोहांहूनि वत्स काडितां। १८.७८२, जें दुःख होतें तें वैराग्यशाली पुरुषांना भोगावें लागतें;

सारस पक्षी प्रेमानें जोडल्यानें राहतात, त्यांना विवड सहन होत नाही या अर्थी—शब्दाचिया अशोकडी। मेदरुचियां बोधीं धडीं। अरडांतें विवडेडी। दुद्धि बोधीं ॥ १६.५, मेदरुपी नदीच्या दोन जांटांवर, चाल्हातील विसंगत-पणाच्या अडचणींत दुद्धि व बोध हे चक्रवाकपक्षी अरडतात, 'दुद्धि बोधीं' या पाठान्ना खुलाजा कोशांत केवळें पुढें केला आहे.

हंस—हंस व राजहंस हे शब्द या पक्ष्याकरतां ग्रंथांत आढळले. या पक्ष्यांत फारसा भेद केलेला दिसून आला नाही. दोन्ही प्रकारच्या पक्ष्यांच्या आंगां तेंच गुण वर्णिले आहेत; राजहंस अधिक चांगला, उच्च दर्जाचा हंस असावा, याचें चालणें अधिक ऐटदार व सुदृक असावें. या दोन्ही प्रकारच्या पक्ष्यांच्या आंगां दूध व पाणी यांचें मिश्रण निरनिराळें करण्याचा गुण सांगितला आहे. हे पक्षी रत्ने ही खातात. हंस व राजहंस—गणिल्लों हंसैं। ६.१७७, वर सारस पहा; जैसैं नक्षत्राचेया आभासा। साठिं वातु केला तेया हंसा। माझि रत्नदुद्धिचिया आशा। ह्मणौनिथां ॥ १०.१४५, पाण्यांत पडलेल्या नक्षत्राच्या प्रतिबिंबास रत्न समजून हंस चोंच मारतो पण पाण्यातील दगडावर चोंच आपटते, यावर १८.७९५ पहा; शेवाळ असलेलें पाणी निवळेल म्हणून हंस वाट पहात नाही १३.३२४; क्षीरानिराचे झगडे राजहंस तोडतो १४.२०५; तरि सूदळी दूधीं हंसैं। चांचु जैसी ॥ १६.१०८, दूध व पाणी निरनिराळीं करण्याकरतां; याच प्रमाणें देह व आत्मा यांनला भेद पहाणारा आत्मानात्म-विचार ज्ञानी जाणत ठेवतो १६.१०९, तसेंच उपाधींत चैतन्य गुप्तणें असतें तें विचारपर संत जाणतात २.१२६—१२७; आत्मानात्म-वेवस्थान-राजहंस १३.११३७, हे सत्पुरुष अनात्मवर्गाचें पाणी टाकून आत्मरसाचें क्षीर घेतात १५.२६६; जैसा कर्हमीं रुतला। राजहंस ॥ २.४, अर्जुनास उद्देशून; राजहंसाचें चालणें। भूतलिं चालावें कवणें। तरि आणि किं ही कुंटेपणें। चालावें लागे ॥ १८.१६९२.

इ) इतर कृमिकीटकादि

गळी—वेडली हा शब्द इंगळीत योजला आहे. पांचवेडली, पांच नांग्यांची इंगळी—हे उघडी पांचवेडली। हे पंचघा आणि लागली। १३.१०६४, हा पंचभौतिक देह पांच नांग्यांच्या इंगळीसारखा पंच ठिकाणी दंड करणारा आहे; सातवेडली—सात नांग्यांची इंगळी, मरणकाळी शेळीला डसावी १६.२५७, वर शेळी पहा.

नाज्या—याला खद्योत शब्द ग्रंथात आला आहे. यन्हवि काइ भानुतेजीं खद्योता। शोभा आशि ॥ १.६७, सूर्यापुढे काजव्याची शोभा नाहीशी होते, म्हणूनच की काय—पतंगा नावडे वाति। खद्योता भानुची खंति। १६.२३२; सूर्यापुढे चंद्रही लोपतो, तेथ खद्योत कां हुटहुटी। आपुलेनि तेजें ॥ ९.३७५, तेथे काजव्यानं कशाला डौलने मिरवावे, थोरपणाचा डौल टाकून नम्र व्हावे हा या दाखल्याचा हेतु आहे; कां उदैलेयां भास्वतु। चंद्र जैसा खद्योत। आह्वा श्रुती तुज आंतु। तेतुला पाहु ॥ १४.१३, जसे सूर्यापुढे चंद्र व काजवा तशाच गुरुपुढे श्रुति.

कोसला—कोशकार, कोशकीट, कोसेकीटक हे शब्द ग्रंथात कोसत्याला आढळले. कोशकार—निगणेयां(या) आणि प्रवेशा। चित्त नेंदितु आविंसा। कोशकार जैसा। जाचिनला ॥ १६.२८०, ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत 'आविंसा' ऐवजी 'आवेशा' हा पाठ आला आहे १६.२८२, अर्थ नीट लावण्यासाठी हा पाठ ग्राह्य वाटतो. कोशकीट—वांछित तंव न पवति। मा रोकडी चि आशसंतति। वाढी वाढीं होति। कोशकीट ॥ १६.३३६, 'रोकडी चि' ऐवजी ज्ञानदेवीत 'कोरडिये चि' व कुंटेप्रतीत तसाच 'कोरडियेचि' पाठ आहे १६.३३८, हा पाठ धरून अर्थ लावावा, आशा तर सफल होत नाही मग नुसत्या आशेवर आशांचे थर देऊन कोशकीटा(च्या घरा)सारखे ते होतात. कोसेकीटक—देहाभिमान धरून देह हाच आत्मा आहे असे समजणारा आपला वैरी आपणच होतो—यन्हवि कोसेकीटकिणचिया परीं। तो आपणपेया आपण वैरी। जो आत्मबुद्धि शरीरीं। चारुस्थला ॥ ६.७२.

गोचीड—राजवाडे प्रतीत खाली दिलेल्या ओव्यांत गोचिडाचा नावाने उल्लेख केलेला नाही; ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत या संदर्भात हा शब्द आला आहे. पाहे पां दूध पवित्र आणि गोड। पासि चि त्वचेचिया पदरासि आड। परि ते(तें) अम्हेरुनि ते मूड। अशुद्ध काह नेवति ॥ ९.५६, 'ते मूड' ऐवजी ज्ञानदेवीत व कुंटे प्रतीत 'गोचिड' पाठ आहे ९.५७, गाईचे गोड दूध आंचळाजवळ असूनही ते रक्तच शोषतात यास उद्देशून; बैला तलिं वर्तले। पोसणें जैसे ॥ १८.६६५, ज्ञानदेवीत—बैलातळीं लागले। गोचिड जैसे ॥, कुंटे प्रतीत—बैलातळीं लागले। गोचिड जैसे ॥ १८.६६८.

पतंग—प्रकाशावर झडप घालण्याच्या आवेशांत आग किंवा दिवा आपणांस जाळील हें पतंग जाणत नाही. सांगें पतंग काइ साहांति। प्रका शातें ॥ ३.१९६; पतंगा नावडे वाति। १६.२३२; जळतेया गिरिचेया आंगवखां। माझि घालिति पतंगाचिया झांका। तैसे लोक देखां। इये वदनीं पडत ॥ ११.४२०; दीपाचेया झगमगा। जाळील हें पतंगा। नेणवे चि पै गा। जिया परी ॥ १३.७३९; तमोवृत्तीचे दोन दाखले—वणवा मियां आघवा। पाखें चि पूसुन नेयावा। पतंगु इया हांवा। घाली जेवी ॥ १४.१९०; कां आपण आंगें जले। आणि नागवी जगाचे डोले। पतंगु जैसा सलें। दीपाचेनि ॥ १८.६१५, यांत पतंगावर मत्सरभाव आरोपला आहे.

पोहोरी—कोश पहा.

बेडुक—बेडुक, दर्दुर व दर्दूर हे शब्द वेडकाकरितां योजले आहेत. हा शेवाळांत व चिखलांत राहतो, बारीक जीवजंतु खातो व स्वतः सर्पांचे भक्ष्य होतो. बेडुक—बेडुकु सापाचां तोंडिं। जातसे सवडबुडी। तो मशकाचिया जोडी। स्मरे चि ना ॥ १३.७२९, आपण मरत असतां माशा गिळण्याचे विसरत नाहीं, १३.७८२. दर्दुर—कां सेवाला दोसें दर्दुर। समुद्रु डहुली ॥ १८.६०४; कां कमलकंदा आणि दर्दुरीं। नांदणुक तर येका चि घरीं। परि पराग

सेविजे भ्रमरी। एरीं चिखळ चि उरे ॥
९५७. दर्दूर—विषयकर्मिचे दर्दूर ५०१२१;
मकरंदकणाचा चारा। घालें जातां दर्दूरा।
वायां धाडा मग सारंगधरा। कोपा कवणां ॥
११०१५८.

भुंगा—याला अलि-ली, द्विरेफ, भवर, भंवर,
भुंग, भ्रमर, भ्रमरी, षट्पद, षड्पद असे शब्द
योजलेले आढळले. अलि—बोधमदामृत
मुनी। अलि सेविति ॥ १०१६; अलिउल
कोश पहा. अली—विकासें रवितें उपजवी।
द्रुति अलीं करवि भोगवी। १८२७४.
द्विरेफ—ज्ञाना लुप्त द्विरेफु १४२८४, या
अपपाठासाठीं कोशांत अंध पहा. भवर—
भुंगा हळुवारपणानें फुलांवर बसतो १३२४७,
यावर १०५९ पहा; कां भवरें चि केला
मला। १८४८९, ज्ञातेपणानें कर्ता हीन दशेला
कसा पोहोचतो याचें उदाहरण; (सुकृततरुच्या)
फुलांवर हळुवारपणें (वैराग्यानें) पाय
ठेवणाऱ्या भुंग्यास उद्देशून १८८९८.
भंवर—भंवर फुलाचिये वाहाणी। १८४७८,
धांवतो; जीवभंवर १८०१२९२ (२), पुढें
षट्पद पहा. भुंग—गीता कमलिचे भुंग,
गीतेंतील श्लोकांस उद्देशून, १८१६५३;
जीवभुंग, जीवरूपी भुंगे असलेल्या नील-
कमलांनीं तुझी पुजा केली गेली आहे, १७६.
भ्रमर—जैसें भ्रमर परागु नेति। परि कमलदलें
नेला नेणति। १०५९, हळुवारपणास उद्देशून;
परागांचा आस्वाद भ्रमर घेतात, वेडकांना
चिखळच उरतो, ९५७; शेवंतीचा सुगंध भ्रमर-
च जाणतो १५५६१; भ्रमर लांकूड पोखळूं
शकतो पण प्राण गेला तरी कमलदल चिरूं
नेणे १२०१२०२; भ्रमरपण कसें
असतें त्यावर १८७१६ पहा; चिळभ्रमर,
लिंगरूपी देहाच्या कमळांत कधी होणाऱ्या
चिडूपी भुंग्याची सुटका करणारा गुरुरूपी सूर्य,
१६४; भाग्यवान संतरूपी भुंग्यांनीं ज्यांचा
सुगंध घेतला तीं श्लोकरूपी कमळें १८१६४९.
भ्रमरी—नवगंधकेसरी(रीं)। भ्रमरी जैसी ॥
१३७८०, प्रेमांत गुंतून जाते. षट्पद—
शुक हान पदपद हे योगसाधनेच्या ठिकाणीं

नसावे ६०१७६; इन्द्रिय-षट्पदाचारी
१८०१२९२ (१), दृश्य जगाच्या सरोवरांत
विषयरूपी कमळें उमललीं असतां पांच इंद्रियें
व मन या सहा पायांचा जीवरूपी भुंगा त्या
कमळांचा आस्वाद घेतो, ईश्वर हाच सूर्य तीं
कमळें उमलवितो. षड्पद—जे फुलीं लागले
पड्पद। काई फुलें चि हांतु ॥ १५२९१, ही
अर्जुनाची शंका आहे, देवाशीं ऐक्य पावणारे
पुरुष मूळचे एक तर स्वरूपापासून भिन्न किंवा
अभिन्न असावे, जर भिन्न असते तर ऐक्य
पावल्यावर ते परत येणार नाहीत, व जर अभिन्न
असते तर फुलांत गुंग झालेले भ्रमर फुलेंच
होऊन बसतील पण तसें होत नाहीं.

भ्रमर—याला मकर हा शब्द व मकर नांव नसलेला
दुसरा एक संदर्भ ग्रंथांत आढळला. मकरतोंडा
मागिलीकडे होतंतासि, भ्रमराचें तोंड असलेल्या
रथाच्या मधव्या दांड्यामागे सारथी म्हणून
बसला होतास, ११२८८. सावज, भ्रमर,
९४३८, वर हत्ती पुढें हातिरं पहा.

मधमाशी—मधुकरि, मधुमक्षिका हे दोन शब्द
ग्रंथांत आढळले. मधुरसादोपें। मधुकरि जचें(चे)
जैसें। गृहसंगोपन तैसें। करो जो गा ॥
१३७८५, अज्ञान्याच्या प्रवृत्तीचा दाखला;
कां मधुविपिं मधुमक्षिका। लोभिणि जैसी ॥
१३५०१.

माशी—मशक, मासि, मासी हे शब्द माशीला
योजले आहेत. मशक—वेडूक स्वतः सापाच्या
तोंडीं पडला असतां मासा खाण्याचें विसरत
नाहीं, वर वेडूक १३७२९ पहा; त्यावर आणि
हें एक उदाहरण—मशकु गुंपला संडुडीं।
१३७८२. मासि—दर्दूर सापें गीलजितु उभा।
तो मासिया वेंडाली जीभा। ९५०९, कसल्या
लोभानें प्राणी आपली हांव वाढवितात तें
पहा; अन्न तें न सुटे तोंडा। मासियेचेया ॥
१७०१९१, सर्व प्रकारच्या अन्नावर माशी
बसते, तमोगुणी पुरुष शास्त्रदृष्ट्या योग्यायोग्याचा
विचार करीत नाही; नातर आंगें नर कुष्ठिया।
मासियां कोपे ॥ १८०१३५. मासी—साकरेचिये
रासी। बसली नुडे मासी। १३७८१, अज्ञानी
पुरुष अशाच प्रकारची दृढ आस्था घरावर

ठेवतो; जन्ममृत्यूंच्या फेऱ्यांत, या कालाग्रीत लोण्याच्या उंडीसारखे आपण पडत आहोत, चिरस्थायी असें कांहींच नाही—मासी पांख पाखडी। तंव हे सरे ॥ १३.१०९८; कां जीत मेले न विचारी। त्रैसतां मासी ॥ १८.५५२; अशा प्रकारची ही माशी—मासी आपणेत गिलवी। परि पुढिल्लतें वांती सीणवी। १८.६१७.

मुंगी—पिपीलिका व मुंगी हे शब्द ग्रंथांत या किडीकरतां योजले आहेत. पिपीलिका—मज लागौनि पिपीलिकावेऱ्ही। १०.१०३, कां आकाशीं गंधर्वनगर। भूतलिं पिपीलिका बांधलें घर। ११.२३९. मुंगी—मज लागूनि मुंगी वेऱ्ही ११.६८०; मनोगत ओलखे। मुंगियेचें ॥ ६.२६९, योगाची सिद्धि मिळाल्यावर; जर मुंगी मेरु उल्लांडी। ७.९२; मुंगिये मेरु नोलांडवे। १३.२५९; जो मुंगिये लागौनि ब्रह्मावेऱ्ही। नीयमीतु असे ॥ १०.२७२; जैसं तृणबीज बलें। मुंगियेचेनि ॥ १३.६८३, मुंगीसारख्या क्षुद्र जीवाच्या शक्तीनें जसें गवताचें बीं हालतें तसा थोड्याशा लाभसाठीं तो अज्ञानी निश्चयापासून दळतो, 'बलें' ऐवजीं 'चळे' ज्ञानदेवी, 'दळे' कुंटे १३.६८५ असे पाठ आले आहेत; अरुण (सूर्याचा सारथी) सूर्याजवळ आहे म्हणून तो सूर्याला पाहतो, मा भूतलिं चि नेदखे। मुंगी काई ॥ १८.१६९८, तर पृथ्वीवरील मुंगीसारख्या क्षुद्र जीवाला सूर्य दिसत नाही कीं काय? गीतेचा लाभ लहानमोठ्या सर्वांना सारखा होतो या अर्थी हा दाखला दिला आहे.

मुरकुट—चिलट. मशक हा शब्द वर माशी पुढें दिलेल्या संदर्भांत माशी या अर्थी व खाली दिलेल्या संदर्भांत चिलट या अर्थी योजला असावा, माशी पहा. मशक—गगन मुठी सुआवें। मशकें केवि ॥ १.७४; हा मशकु हा गजु। ५.९२; जो मशका लागौनि ब्रह्मावेऱ्ही। ग्रासी तो मीं ॥ १०.२५०; मशका सिंधु नुतरवे। १३.२५९. मुरकुट—आणि जेया सिंधुतटा। पाणियां येति गजघंटा। तरि काइ मुरकुटां। वारिजतसे ॥ १८.१६९०, हत्ती पहा.

वाळवी—अलिंबा, बोलिंबा हे शब्द वाळवीला योजले आहेत. अलिंबा, एका लहानशा कणाकरतां—पाताल लंबीति उलिंबे। १८.६०६. बोलिंबा—देखें बोलिंबा इंगल न चरे। तेजिं तिमिर जेविं न सरे। ८.८८, विस्तवाला वाळवी लागत नाही, स्वरूपतेजांत अज्ञानरूपी अंधकार शिरूं शकत नाही.

विंचू—किन्नरुना जें पेंव। विंचुवांचें ॥ ८.१४३, शरीरास उद्देशून, यावर ८.१३८-१४९ पहा; नांगिया आपुलिया। विंचू करी गुतकुलिया। तरि साच बोलिया। बोलति ते ॥ १६.२८८, विंचू नांगी मारील, 'गुतकुलिया' कधींच करणार नाही, त्याचप्रमाणें आसुरवृत्तीचे लोक खरें कधींच बोलणार नाहीत. बृश्रिक १५.१६९.

सरडा—सरड हा शब्द योजला आहे. जैसं बाबुलियेचें खोड। गिरवडूनि जाति सरड। तैसं पिचडिं तोंड। सराडेल ॥ १३.५६०, जसें वामळीच्या झाडाचें खोड सरडा खरडून टाकतो त्याप्रमाणें म्हातारपणीं तोंडांतील थुंकीनें तोंड बरबटून जाईल; मातलेया सरडा। पुडुति बूट पुडुती सेंडा। हिंडणवारा कोरडा। तैसा जेया ॥ १३.६८८, माजलेला सरडा झाडाच्या बुडापासून शेंड्यापर्यंत, पुनः शेंड्याकडून बुडापर्यंत रिकाम्या खेना घालतो, त्याप्रमाणें त्याचें (अज्ञान्याचें) भटकणें निरर्थक असतें; कां कांठिये वरिला सरडा। व्योम नीच ॥ १६.२२३, वरील उदाहरणासारखें हेंही एक मौजेचें उदाहरण आहे, कुंपणाच्या टोकावर चढलेल्या सरड्याला आकाश टेंगणें वाटतें.

सर्प—याला अजगर, आर, उरग, कालियाणा, कीडरूं, नाग, पद्मग, फणि, फोडसें, भुजंग, भूवंग, विखार, व्याल, सर्प, साप इत्यादि शब्द योजलेले आढळले. अजगर—न कावे उसिसी। अजगराची ॥ १३.५१४. आर—कां आरें धारणु गीलिला। १३.७२३. उरग—कोश पहा. कालियाणा—कां कालियाणा धुधुवांतु। देखौनि न पसरवे हातु। १८.७०९, फूत्कार टाकणाऱ्या सर्पाजवळ जातां येत नाही. कीडरूं—सर्प कापडाचा असावा व त्यावर पाय पडवा, पण सर्पच डसला असा खोटा समज करून घेऊन

खरोखरच विषाचे झटके यावे यास उद्देशून, ११.५४, यावर ११.४६० पहा. नाग—नागाचें पिलें । कुंकुमें न्हालें । ६.२२२, कुंडलिनीच्या शक्तीस उद्देशून; नाइटेयां भेण । न मोडी नागाची आण । १३.७९९, अशी शपथ मोडली असतां नायटा होतो या भीतीस उद्देशून; नागपंचमीच्या दिवशीं नागाची पूजा करणारे, देवदेवांना भजणाऱ्यांच्या उदाहरणांपैकीं एक १३.८१६; नागिणिगुवी फडे खेलवणें १८.६४, यावर ३.१९९ पहा; नाग कूर्म कृकुर, यांचे जांभई, शिंक व ठेंकर असे व्यापार होतात, १८.३३९. पन्नग ११.२५९. फणि—साधें महाफणि दर्दुरें । गीलिजे कायि ॥ २.१५; मोहफणि-असितु, अर्जुनास उद्देशून, २.७४. फोडसें—गुनियांसि नांगवे । फोडसें जेवि ॥ १३.७२४, फोडसें चावले असतां मांत्रिकाला त्याचें विष उतरवितां येत नाहीं यास उद्देशून. भुजंग—नहुष भुजंग झाला त्यास उद्देशून १८.१४६९, परिशिष्ट (६) नहुष पहा. भूवंग—हे ज्ञान-निधीचे भूवंग । ३.२३६, ज्ञानरूपी ठेव्यावर काम व क्रोध राखणदार म्हणून वसलेले आहेत, ते कोणालाही ज्ञान मिळूं देत नाहींत. विखार—१५.१६९, नीलमण्यांचा सर समजून ९.१४७. व्याल—जैसा नखाग्रि व्याल लागे । तो शिखांत पावे वेगं । १.२५५; जैसी चंदनाची मूली । गिंत्रसूनि घेपे व्यालीं । ३.२५५, चंदन व सर्प यांवर १०.७८ व १८.७७५ पहा; दूधाचें कालकूट । होये व्यालां ॥ १६.२३८, यावर १८.६७६ पहा; व्याला कां हारा । वरिपडा जालेयां नरा । १८.४८५, अनुक्रमें मय व हर्ष वाटतात; स्वातीच्या पाण्याचें शिंपल्यांत मोती होतें, सर्पाच्या तोंडीं त्याचें विष बनतें १५.३८८; व्यालाकार १८.११८२; व्यालशंका—दोरास उद्देशून १८.२२६; पातालव्याल ११.३५७; विषयव्याल १२.२; व्याधिंव्याल, रोगांस उद्देशून, १७.१४९. सर्प—ना तरि सर्प गरुडातें । २.२१६, जसा भितो तसे कौरव अर्जुनाला भीत होते; सर्पेंसीं खेलों एडैल ३.१९९, यावर १८.६४ पहा; सर्पें

धवच सांडिलें ८.६५, सर्प कांत टाकतो, यावर १४.३१० पहा; भिकेपलीकडे कांहीं मिळत नाहीं, तरी गरुडी सर्पासारखा भयंकर प्राणी जवळ ठेवतो १८.६०५; सर्पामुळें चंदनवृक्ष वाईट ठरतो १७.२२४, १८.७७५, पण चंदनाचें झाड पेटलें असतां तें टाकून सर्प जातो १०.७८; नां तरि उकळतेयां सापांचा वेढे । जैसें चंदना खेंव देणें घडे । ११.७५; सर्प व दोरी यांवरः—सर्पत्व ८.२४६, १५.२२८, १५.२७८, १८.२२६, १८.३८५, १८.११८२; सरीका १८.१३८३; सर्प व नीलमण्यांचा सर ९.१४७, १५.३८७; सर्प व माळाः—सर्पपण ९.७२, सर्पखुद्धि १३.११३२, सर्पाभास १५.५२७; कां आपुलां गरलज्वालीं । जालीं तेयां आंगाचि पेंदलीं । ते सर्प चि करीं विकीं । निरंधलां ॥ १६.४०८, तमोवृत्तीच्या लोकांना सर्पयोनीत टाकून केलेलें शासन, विळां-तच कोंडून त्यांच्याच विपज्जालेंत त्यांना भाजत ठेवतो; सर्पांगना—सोन्याच्या ठेव्यावर बसते, १८.१४९२; सर्प घर—कां सर्प घरा आतु । अवचटें देवो गेला स्वस्थु । १३.७६३, ‘देवो गेला’ ऐवजीं ‘ठेवा आणिला’ असा पाठ ज्ञानदेवी व कुंटे प्रतीत आहे; सर्पफणिची साउली, उंदरांना कधींच सुखकारक होणार नाहीं, ५.११६; कालसर्प—तो असिला महामोहें । कालसर्पें ॥ २.७०, अर्जुनास उद्देशून; कालसर्पाचें माद्वं(व) ८.१४६; मनसर्पाची (मन सर्पाची) सृष्टी १६.२४१; व्याघ्रसर्प १२.१११; अति-कृतकद्रुपसर्पद्रुप १८.८, यावर अति (२) पहा. साप—दर्दुर सापें गीलिजतु उभा । ९.५०९; कापडाचा साप ११.४६०, वर कीडस ११.५४ पहा; वैर जन्मांतरिचें । सापा मनोनि न वचे । १३.५३६, यावर १८.७५६ पहा; कां विख चि होउनि परते । सापा दूध ॥ १३.७२१, यावर १६.२३८ पहा; वेडुकु सापाचां तोंडि । १३.७२९, तसेंच १३.५८७ पहा; सापां होउनि भाटिं असणें, राखणदार म्हणून, १३.७८३.

(ई) मासे—यांना जलचर, मळ, मासली, मासा, मीन, यादस, सफर असे शब्द ग्रंथांत आढळले.

मगर खेरीज इतर जलचरांचा नांवांनं केलेला उल्लेख आढळला नाही. जलचर, कोशांत चरणें (१) पुढें याचे संदर्भ पहा. मछ १३.३८०. मासली—गुरुस्नेहसलीली। आपण होये मासली। १३.३९७. देहजलीं होइजे। मासली जैसी ॥ १४.३४८. मासा—अल्पोदकिचा मासा। नाटे एसिया आशा। न वचे चि कां जैसा। अगावा डोहा ॥ १३.७३७, १४.१६९, १६.३००,

१८.६५१. सीन—अथवा सीना गळ घांटे। ७.९१, अथवा माशालाच गळ गिळतां येईल, अगदीं अशक्य कोटींतील उदाहरण; ३.२०८, ५.११७, १३.७३८, १४.१४६, १६.२२४, १८.९२५; मदमीन ७.८१; माहासीन ७.७०. यादस १०.२२३. रुफर—कोश पहा. मकर—मकरतोंडा मागिलीकडे ११.२८८; मगर, विजयमगर ७.८२.

परिशिष्ट ९

झाडें, फुलें व फळें

(अ) झाडें, रोपें, वेली इत्यादि

कोशांत झाड, तरु, दम-दुम, रुख-रुख, रुख-रुख, रोप, वृक्ष, वेल-लि-ली (२), शाखा व त्यापुढें शाखि पहा; त्याचप्रमाणें अंकुरणें व त्यापुढें अंकुर, आठोली, कंद (१), कांदा, खांदि, खोड, डिर-रि-री, पत्र (१), पल्लव, पारंब, पालव-ची (२), पाला, बल्लव, बाबुलि-ली, बावन, बि-बीं, बीज, बूड-ढ, बेचें, बोंड, मुल-नूल (१), मुली (१), साल-ला (३), सालडें, सालि (१) व (३) पहा.

अशोक—अशोकाचे आमसे। चवळिले कऱ्हेनि जैसे। ११.४०९, जसे उंटानें उभ्या उभ्या सहज लीलेनं अशोकाच्या डाहाळ्यावरचे कोवळे शेंडे चवळावे तसे हे सर्व वीर विश्वरूपाच्या तोंडांत गेले आहेत.

अश्वत्थ—(१) पिंपळ, पवित्र मानलेलें झाड. याचे कांहीं औषधी गुण आहेत, याच्या समिधा होमांत घालतात. अश्वत्थ तो मीं ॥ १०.२१५, वृक्षांतील विभूतीस उद्देशून. (२) गीतेंत पंधराव्या अध्यायांत वर्णन केलेला काल्पनिक वृक्ष. यावर चराचर सृष्टीचें रूपक बसविलें आहे; निराकार ब्रह्माचा मायेशीं संबंध जडल्यावर जो 'संसाररूपी' वृक्ष तयार होतो तो हा अश्वत्थ, याचें मूळ वर असून याच्या शाखा खाली आहेत; हा क्षणोक्षणी बदलत असतो, आज आहे तसा तो उद्यां

नसतो (अ+श्व+तथ), यावर १५.४७-६५, १५.७२-२४४ ओव्या पहा; भवाश्वत्थ १५.२४१.

आंवा—पुढें (इ) फळें या सदरांत आंवा पहा.

ऊस—याला इक्षु व उस-उंस-ऊंस हे शब्द जोडले आहेत. इक्षु—इक्षुदंड, नातरि इक्षुदंड। पालितेया गोडु। गालितेया ही तो चि पाडु। येकु चि गा ॥ १२.१९९; इक्षुरस—जालें इक्षुरसाचें डाल। तहिं लवण देणें किडाल। १५.४२४, प्रमाणांत घातलें तर मिठानें अन्नाला रुची येते, पण गुळांत तें गोडी मारतें; नाना प्रभा व्यापे प्रकाशु। गोडिया इक्षुरसु। १८.५०६; इक्षुवृद्धि—रिगे मन्वंतर मनु पुढें। वंशा वरि वंशाचे(चें) माडें(डे)। जैसी इक्षु-वृद्धि काडिनकाडें। जीके जेवि ॥ १५.१२७. उस—पैं द्राक्षरस कां उसा। १८.६७९, कावळ्याला आवडत नाहींत, 'उसा'ऐवजीं 'आम्ररसा' पाठ अधिक ग्राह्य वाटतो. उंस—कां कोडी एके उंसीं। एकु चि रसु ॥ १३.९१४; ऊस जसा वाढत जातो तशी त्याची गोडीही वाढत जाते १६.२७७; पाणी विपांत मारक, मिऱ्यांत तिखट व उसांत गोड होतें १७.६८; उंसाचीं कणिसें १८.५७३, निरूपयोगी अस-तात. ऊंस—उसाची साखर बनविल्यावर पुनः साखरेचा ऊस बनवितां येत नाहीं ८.१९८, यावर ८.१९४-२०१ पहा; गोडी उसाच्या

रूपांत मूर्त होते १४-२८०; कां ऊंसाचें कांडें
ऊंसा । वाढी हेतू ॥ १८-३६१.

कनक—घोत्रा. कोशांत कनक (२) पहा.

केळ—कदलि, केलि हे शब्द योजले आहेत.
ना तरि कदलिचा गाभा । वूंथि सांड्नु उभा ।
कां अवेवु चि नभा । निवडला तो ॥ ६-२९५,
केळीच्या गाभ्याचीं सोपटीं काढून आंतील
पोकळीच उभी करावी किंवा आकाशालाच
अवयवांचे आकार द्यावे, योगी इतका हलका
बनू शकतो कीं तो जणुं वायूचाच बनला
असावा असें दिसतें; कर्पूरकदलिचीं गर्भपूटे ।
उकलति कर्पूराचेनि कोंधाटे । पुलिका गलति
तेवि थेंवटे । नेत्रौनि पडति ॥ ११-२४६,
कापूरकेळीचीं सोपटीं उकलून त्यांतून जसे
कापराचे कण गळावे तसे आनंदाश्रु गळत होते.
केलि—कोशांत केलि (१) पहा.

खैर—याला खदिर व खैर हे शब्द योजले
आहेत. खदिरांगाराचे डोंगर, खैराच्या
निळाच्यांतील प्रखर उष्णतेस उद्देशून,
१६-३७१; खदिरांगार खोले भरिले ९-१४८;
खैरचंदन ९-४५५.

चंदन—चंदन व वाघन हे शब्द योजले आहेत.
चंदनाचे गुण, सुवास व थंडपणा हे प्रसिद्ध
आहेत, ९-४८०-४८३, १५-३, १८-१७१०
ह्या ओव्या पहा; चंदनाचा सुगंध ६-४६१,
९-३८७, १८-११६, १८-८५०, १८-११४४,
१८-१७२२; चंदनाला स्पर्श करून आलेला
वारा ९-४८०; मलयपर्वतावरील वारा १३-२८९;
चंदनाचा शीतलपणा ९-४८३, १३-२९०,
१७-५३; चंदनाची उटी १८-५८४; चंदन-
पिंजरी ११-२१९; चंदन व कोल्हा ४-२२;
चंदन व सर्प ३-२५५, १०-७८, ११-७५,
१७-२२४, १८-७७५; चंदनाचे खोडे, हे
चंदनाचे जरी असले तरी इतर खोड्यांइतकेच
त्रासदायक होतात, १८-८९४; चंदन पेटला तर
१०-७८, १७-५३; चंदनतरुचीं फूलें
१०-१८६; खैरचंदन ९-४५५; सज्जनवनचंदन
१०-३. वाघन—कोशांत वाघन (२) पहा.

चुत-चूत—आंब्याचें झाड. पुढें आंबा पहा.

तमाल—या झाडाचीं पानें आधीं हिरवीं नंतर

निळसर, काळसर होतात. तमालश्याम,
श्रीकृष्णाच्या सावळ्या रंगास उद्देशून, १७-३४.

तुळस—तुळशीच्या संरक्षणाकरतां व शोभेकरतां
वृंदावन बांधतात, त्यांत फळाफुलाची किंवा
छायेची अपेक्षा नसते—प्रतिपालु तरि याचा ।
चौपाटी कीजे तुलसिचा । परि फलफूलछायेचा ।
आश्रयो नाहिं ॥ १७-१८२, या विरुद्ध
कामेप्सूची रीत पहा—कां तुलसीचेया
झाडा । दूगौनि घाली सीतोडा । द्राक्षीचेया तरि
बुढा । दूध चि लाविजे ॥ १८-५९३.

दूर्वा—हा शब्द हरळीला योजला आहे. जी दूर्वेचा
हीर । आंगें चि तंव अमरु । वरि आला
महापूर । पीयुषाचा ॥ १४-२८, हरळीची
मुळी स्वभावतःच अमर आहे व तिच्यावर
जर अमृताचा पूर आला तर तिच्या अमरत्वाबद्दल
कसली शंका उरेल ? गुरुनें वर्षविलेल्या बोधा-
मृतास उद्देशून; दूर्वादल—परि गीता ईश्वर
भोला । ले व्यासोक्तिकुसुममाला । परि माझेया
दूर्वादला । ना न हाणे ॥ १८-१६८९, गीता
ही शंकरासारखी भोळी आहे, ती व्यासवचनांच्या
(संस्कृत भाषेंतील) फुलांची माळ धारण करते,
माझ्या दुर्वेला (मराठी टीकेला) ती नाहीं
म्हणणार नाहीं.

द्राक्षी—द्राक्षांची वेल. द्राक्षलता—कि
श्लोकाक्षरद्राक्षलता । मांडौ जाली आहे गीता ।
संसारपथश्रांता । विसांवावेया ॥ १८-१६४८,
श्लोकांचीं अक्षरें हींच द्राक्षें, अद्या द्राक्षांच्या
वेलींची गीता ही मांडव झाली आहे. द्राक्षी-
द्राक्षी—द्राक्षांची वेल. हिच्या मुळांत दूध घातलें
तर फळें फारच गोड होतात या समजास उद्दे-
शून, जेधवां द्राक्षि दूध घातलें । तेधवां वायां
गेलें गमलें । परि फलपाकि दूणावेलें । देखिलें
जेविं ॥ १५-५५८, असें दूध घातून फळें गोड
होतात हें अनुभवसिद्ध आहे असें या ओवी-
वरून दिसतें, यावर १८-५९३ पहा.

निंब—याला नींब असाही शब्द आला आहे.
निंब—जें सुखा लागि आपणपेयां । निंब चि
आथि धनंजया । तें(तैं) कडुवटपण तेया ।
भोगिजे ना ॥ १८-९२०, जर निंब (परि-
णामाच्या दृष्टीनें) सुखकारक होतो तर त्याचा

कडवटपणा सहन केला पाहिजे ना ? 'भोगिजे ना' ऐवजी 'उभगिजे ना' असा पाठ ज्ञानदेवीत व 'उभगिजे ना' असा पाठ कुंटे प्रतीत आहे, १८.९२४. नींबू—रोगु जाये दूधें ओगरे। तरि नींबु कां पियावा ॥ ४.२२०; नींबु नींबोलीं मोडौनि आला। तरि काउलेयांसि सुकालु जाला। ९.४३४, निंबाच्या झाडाला झाड मोडेल इतका निंबोळ्यांचा वहर आला तर त्या सुत्रेचा फायदा (केवळ) कावळ्यांनाच होतो, भक्तिहीन मनुष्य असाच पापाकरतां जगतो.

निर्गुडी—हिला गंगावती शब्द योजला आहे. या वनस्पतीच्या साथी व कात्री अशा दोन जाती आहेत, हिला वणई म्हणतात. कोशांत गंगावती पहा.

पिंपळ—पिंपळ, १५.११४, १५.११५; पिंपरु-वांचेया आशा। न सिंपिजे पिंपळ जैसा। तैसिया फलनिराशा। कीजति कमें ॥ १८.१७१; मागवेलि वांचेचा पिंपळि वांचे १३.६५७, यावर कोशांत मागवेलि पहा. पिंपळावडाचिया परी, पिंपळाच्या किंवा वडाच्या झाडासारखा हा संसारवृक्ष फोफावतो यास उद्देशून, १५.५८.

वाभूळ—बाबुल. काइ सुरतरु ह्यगौनि बाबुल। सेविलें करी ॥ ९.१४६, कल्पवृक्ष म्हणून बाभळीचा आश्रय घेतला तर इच्छित फळ मिळेल काय ? बाबुलें(ले)चें खोड १३.५६०, परिशिष्ट (८) सरडा पहा.

वोरांटी—जेरीचें झाड. आणि गोवि केलेयां जवलि। झगटलियां आंग फाली। फलें आंतु पोळी। वोरांटी जैसी ॥ १८.६५२; पुढें शेवंती पहा.

भेंड—भेंडाचा वृक्ष. कोरडा ना वोला। उपेगा आधि गेला। तो वाढीनि मोडला। भेंडु जैसा ॥ १८.५७२, भेंडाचा वृक्ष वाळलेला किंवा ताज असला तरी त्याचा कांहीं उपयोग होत नाही; तो वाढतो व मोडतो, तामस ज्ञानाचें उदाहरण.

भोपळ्याची वेल—हिला तुंबिणी शब्द योजला आहे. पै नानाप्रयोजनशीलें। दीर्घें वक्रें वर्तुलें। होंति येकिचियें(ये) फलें। तुंबिणिये ॥ १३.१०५५, अनेक कारणांमुळे निरनिराळ्या आकाराचे भोपळे वेलीवर वाढतात पण ते

एकाच वेलीचीं फळें आहेत, आकार निराळे पण वस्तु एकच या अर्थी.

वड—या झाडास वट असाही शब्द योजला आहे. वट—सविस्तर वटत्व जैसं। बीज कणिके (बीज-कणिके) माझि असे। आणि बीजकणु वसे। वटीं जेवि ॥ ९.४०६, १६.१३०. वड—गाभे वनें (गाभेवनें) वडु झांकवे। १०.६९, (वडाच्या) सूक्ष्म अंकुरांनीं वडाचें विस्तीर्ण झाड झांकलें जावें असे विपरीत होणार नाही. पिंपळावडाचिया परी, या वृक्षांच्या पारंब्यांत डहाळ्या फुटतात, १५.५८.

सावेरी—शेवरी. कोशांत सावेरी—सोवेरी पहा.

सूर्यकांत—यास आदित्याचिं झाडें असें ग्रंथांत म्हटलें आहे, १८.८६२.

हिवर—हीवर. एक विस्तीर्ण कांटेरी झाड. दाते कोश पहा. कोशांत हीवर पहा.

(आ) फुलें.

कमळ—कमळास अनेक नांवें आलीं आहेत, त्यांपैकीं कांहीं येथे दिलीं आहेत; चंद्रविकासी व सूर्यविकासी कमळांचे अनेक उद्देश आले आहेत. दहा व त्याहून अधिक पाकळ्यांचीं कमळें, योगांतील कमळरूपी चक्रं यांचेही निर्देश आले आहेत. कमळ हा शब्द सुवास, कोमलता, सौंदर्य इ. गुणनिदर्शक म्हणून आला आहे. अनेक ठिकाणीं कमळ हा शब्द सूर्यविकासी कमळ या अर्थी योजला आहे. अब्जिनी—ते सरोवरीं कां बरवी। अब्जिनी जैसी ॥ १८.२७४; अद्वयाब्जिनीविकाशु, अद्वयरूपी कमळाचा विकास करविणारा, गुरुरूपी सूर्य, १६.१; योगाब्जिनीसरोवरु, योगरूपी कमळांचें सरोवर, गोरक्षनाथांस उद्देशून, १८.१७३४; हंदिवर—१३.३६१; उत्पल—नीलोत्पल ११.५९०, १७.६; रातोत्पल ६.२६५; कमल—कां सोमकांतु सोमें पाह्हाले। सूर्ये फाकति कमलें। १८.११२, ११.६५, १३.२४७, १४.२९४, १४.३७२, १६.३६५, १८.३४४, १८.४३०, १८.६१४; गीता कमलिचे भुंग, गीताकमलिचे असा पाठ घ्यावा, गीतंतील श्लोक या अर्थी, १८.१६५३; कमलकंद ९.५७, —कलिका १०.१११, —कोश १४.३११, —गर्भाकारें

कोशांत आकारणें पहा, ६.२८०, —जन्मा, ब्रह्म-
देव, ३.८७, —इल १.५९, १.२०२, १३.२५३;
भारतकमलपराग, महाभारतरूपी कमळांतला
पराग, गीतेस उद्देशून, १.५०; कमलवन
११.२००, १८.६१४, १८.७३२, १८.१३६७;
कमलत्व १४.१२३; करकमल, हातांतील
कमळ, १२.२२१, लिंगदेह—, लिंगदेहरूपी
कमळ, १६.४, लीला—, लीलेनें खेळण्यासाठीं
हातांत घेतलेलें कमळ, १३.२८४, द्तिर—,
मस्तक हेंच कमळ, ६.२०२; हृदयकमल(ला)-
राम, हृदयरूपी कमळाला आनंदविणारा,
श्रीकृष्णास उद्देशून, ३.२३४; कमलिनी
१३.३४०; कल्हार, कोश पहा; कुमुद—
चंद्रविकासी कमळ, परि कुमुद कैसें सूके।
कैसें तें कमळ फांके। ये दा(दो)न्हीं रवी
न देखे। जिया परीं ॥ १८.४३०, ६.१३४,
१४.३४३; कुमुदचकोरां, कमळें व चकोर
पश्यांचा, १८.१३०४; कुमुददल, कमळाची
पाकळी, ५.१०६; स्वयंबोध कुमुदचंद्र,
१८.७२७, हे शब्द एकत्र घ्यावे, कोशांत बोध
पहा; कुमुदिनी, चंद्रविकासी कमळ, १.६०;
स्वबोधकुमुदितीचंद्र १८.५१७, कोशांत चंद्र
पहा; दशदल, दहा पाकळ्यांचें कमळ, १५.५३७.
पद्म—आणि पाणी होये भलेतेतुकें। परि तें
जीणैनि पद्म फांके। १८.८५०, कमळाचा
कांदा कितीही खोल पाण्यांत असला तरी
त्यांतून कमळ पाण्यावर येऊन उमलतें; पद्मासन,
योगांतील एक साधें आसन, ८.९१; पद्मकर,
कमळासारखा हात, १०.९; पद्मखंड, कमळाची
पाकळी, १४.२०३, —इल १५.११२, —पत्र,
कमळाचें पान, ३.७१; गुरूपदपद्मपराग
१५.१७; निगमपद्माचें पराग, वेदरूपी
कमळांतील पराग, श्रीकृष्णास उद्देशून, १७.४६;
विषयपद्म, इंद्रियभोगरूपी कमळ, १८.४६०;
पद्मिनी—पद्मिनी रविकिरण। लाहे मग लाजे
कवण। १८.१६; राजिव—आतां सूर्यासि
जीवें। अनुसरलीं राजिवें। परि तो त्यें न
सिवे। सौरभ्य जैसें ॥ १६.१६२.

चाफा—याला चंपक, चांपा अशीं नांवें आलीं
आहेत. कनकचंपकाचा कला, योगसाधनेनें

होणाऱ्या योग्याच्या शरीराच्या कोवळेपणास
उद्देशून, ६.२५७, यावर ६.२५३-२६० पहा;
चांपाचा पौली पृजिला १८.८५०;
चा(चां)वेगोरिं, विश्वरूपांतील अनेक प्रकारच्या
शरीरांस उद्देशून, ११.१३५, यावर
११.१२४-१४० पहा.

जाई—जाईचें फूल. यन्हाविं जाईचेया फुला
फांकणें। तेया चि नांव सूकणें। १८.२५५, हीं
फुलें पूर्णपणें उमलल्यावर फार वेळ टिकत
नाहींत यास उद्देशून.

जुई—जुईची वेल. जुइ—हा प्रकृती मासि उभा।
परि जुइ जैसा वोयंथा। प्रकृति पृथ्वी नभा।
तेतुला पाइ ॥ १३.१०१६, जुईच्या वेलीला
जसा आधार देणारा दांडा उभा करतात तसाच
प्रकृतीला पुरुष आधार होतो, वास्तविक वेलीचा
व दांड्याचा कांहीं निकट संबंध नसतो, पण
दांड्याशिवाय वेल उभी राहू शकत नाही हें
तात्पर्य, पृथ्वी व आकाश यांमध्ये जितकें अंतर
असतें तितकें अंतर प्रकृति व पुरुष यांत आहे.

धोत्रा—याला कनक शब्द आला आहे. कनका
आणि कापुसा। १३.१०९६, फूल पांढरें असतें
यास उद्देशून. पुढें फळांत धोत्रा पहा.

पारिजात—प्राक्क. कल्पद्रुमु हान पारिजात।
गुणें चंदनु पें विख्यातु। १०.२१५. तैसे पहिले
आणि सरते। श्लोक न ह्यागावे गीते। जूनि(निं)
नविं पारिजातें। असति काइ ॥ १८.१६५९.

मोगरें—नाना गुंफिलीं कां मोकलीं। उणीं
न्हंवति परिमलीं। वसंतागमिचिं वाटौलीं।
मोगरिं जैसिं ॥ १८.१७१९, हा संदर्भ बट-
मोगऱ्यांस उद्देशून असावा.

शेवंती—सेवंति. सेवंतिअ अरसिकां हिं। आंग
पांतां विशेषु नाहिं। १५.५६१, अरसिकांनीं
शेवंतीच्या फुलाकडे पाहिलें तर त्यांना त्या फुलांत
कांहीं वैशिष्ट्य दिसत नाही; या पाठाऐवजीं
शाळिग्राम, गोपाळाश्रम, निरंजन रघुनाथादि
पोथ्यांतील 'आरिसिं कां हिं' बोगांटी या अर्थीं
आलेला पाठ 'जाणों नेणों' १५.५६०,
'घड न्यून' १५.५६२, या मागच्या व पुढच्या
विरोधात्मक शब्दांच्या संदर्भावरून अधिक समर्पक
वाटतो. सेवंते हीयारी(रीं)। नोहंति फुलें ॥

१६.१२५, यावर कोशांत हीयारी पहा; गाई दोवाड सिंग। सेवंतिये अडव आंग। १८.१८५, शेवंतीला कांटे असतात या अडचणीस उद्देशून.

(इ) फळें, मुळें इत्यादि.

आंवा—चुत, चूत असे शब्द आंब्याच्या झाडास उद्देशून आले आहेत. चुतफल—जैसें एके चि चुतफलें। इंद्रियां वेगलवेगलें। रसें वणें परिमलें। भेटिजे स्पशें॥ १८.४७०; लता पीके आववी। तंव चूतु बांधे पालवी। १८.१२३.

आवळा—आवला. करतला वरि वाडुला। डोलत देखिजे जेवि आवला। तैसें ज्ञानें डोलां। आक्षि दाविलें तुज॥ १३.६५०; तलहातिचा आवला १४.२६६.

कविठ—जैसें कविठ घातलें! वडवानलीं॥ ११.४२८, यावर ११.४२२-४३४ पहा.

कांदा—कोशांत कंद (१) व कांदा पहा.

केळें—केलें. केलें गोडें होति साखरेंसीं। १८.७९३, कोशांत केलि (१) पहा, केलें हा एकवचनी शब्द आहे म्हणून होति या अनेकवचनी क्रियापदाचा बाध येतो, याकरतां ज्ञानदेवींतील पाठ दिला आहे, शाळिग्राम प्रतीत 'केलें गोडें साकरेंसि' असा पाठ आहे, 'होति' हा शब्द नाही.

भोपळा—याला दूधिया हा शब्द योजला आहे. भोपळ्याच्या एकाच वेलीला निरनिराळ्या आकाराचे भोपळे लागतात, त्यावर १३.१०५५ पहा; कडू दूधिया माखिला। गुलें जैसा॥ १३.४६७, कितीही गूळ घातला तरी कडू भोपळा तोंडांत घालवत नाही यास उद्देशून; मनोरथांचा धारसां। वाहवणें जेयाचेया मानसा। पुरीं पडला जैसा। दूधिया कां॥ १३.६८६. वर तुंबिणी पहा.

द्राक्ष—द्राक्षें कधीं असतांना आंबट व तुरट लागतात पण तीं पिकल्यावर गोड होतात, पै कोळिता ही हनु बहुवसें। द्राक्षाचें हिरवेपण असे। तें परिपाकी कां जैसें। माधुर्य होए॥ १८.७८७; द्राक्षरस १८.६७९; द्राक्षाच्या वेलीला दूध घातलें तर द्राक्षें गोड होतात या व इतर संदर्भाकरतां वर द्राक्षी पहा.

धोत्रा—याला कनक शब्द आला आहे. कनकाचेया फला। आंतु माजु बाहिरी मैला। १८.६५५.

नारळ—याला नारियल हा शब्द आला आहे. मग जें काहिं ते पढिनले। तें माकडें नारियल तोडिलें। ९.१७५.

निंबोळी—याला निंबोलि, नींबोली हे शब्द योजले आहेत. निंबोलि—कां निंबोलियेचें पीक। वरि गोड आंतु विप। तैसें राजस देख। क्रियाफल॥ १४.२६१, निंबोळी दिसायला चांगली असली तरी आंत कडू असते यास उद्देशून, यावर १३.६६९ पहा. नींबोली करतां वर निंब पहा.

पडवल—पडवल. पडवलेंसि इसालें। भांडताति हे डोळे। ते होतील पडवलें। पीकलीं तैसीं॥ १३.५५८.

पिंपर—पिंपळाच्या झाडाचें फळ. पिंपरवाचेया आशा। न सिंपिजे पिंपळ जैसा। १८.१७१.

मिरें—जैसें जीवन चि उदक। परि विशिं होये मारक। कां मिरियां माजि तीख। उंसिं गोड॥ १७.६८, पाणी जीवनाधार आहे, पण संसर्गानें त्याच्या आंगां तामस, राजस व सात्त्विक गुण कसे येतात तें पहा.

राई—हिला मधुरी हाही शब्द योजला आहे, तो कोशांतप रिंवडणें पुढें पहा. राई—राई रायिपण वीजीं। सांदैनि आंग त्यजी। १४.२५४.

लसूण—लसणातें न संडी गंधि। कां अपथ्यशीलतें व्याधि। १८.७५४.

हरडा—याला हिरडा हा शब्द योजला आहे. निंबु जिंव्हे कडुवटु। हिरडा पहिलें तूटु। १८.१८४, सत्कर्म अर्शांच आरंभी कडू व तुरट असतात पण परिणामी हितकारक होतात.

कणिस—कोश पहा.

तिल—तिल. वालुवे तिलां घाणा। गालणें एक॥ १८.९३७.

नागवेल—नागवल्लिका. कां न फलतां हिं सार्थका। जैसिया नागवल्लिका। तैसिया करी नित्यादिका। क्रिया जो गा॥ १८.६२९, ही वेल फळली नाही तरी तिचीं पानें विड्याकरतां उपयोगी पडतात.

पारका—कोश पहा.

फुटाणे—११.२१२.

बेल—शंकरास अर्पण करण्याचें पान. पाठिं सोम-

वार पावे। आणि बेलेसिं लिंगा घावे। १३.८१

लांबा—भाताचें रोप. कोश पहा.

शाक—कोश पहा.

हिंग—हींगु त्रासला पां घाणीं (णी)। तरि
सुगंधत्व कैचें आणी। १८.२१९.

आम्यांच्या कांहीं जाती—धान्याला योजलेला

सस्य शब्द कोशांत पहा.

जोंधळा—जोन्हला १४.१२५.

तांदूळ—तांदुल ९.३०, १५.२३.

हुरडा—११.३१९.

परिशिष्ट १०

संख्यावाचक शब्द

एक—येक—हे शब्द सुटे किंवा इतर शब्दांसह ग्रंथांत आले आहेत. कोशांत दिलेल्या कांहीं संदर्भावरून त्यांचे अर्थ सहज कळण्यासारखे आहेत. बहुतेक सर्व अर्थ हल्लीं प्रचारांत आहेत, त्यांपैकी कांहीं येथें दिले आहेत.
एक—कित्येक, २.१७३, एक आत्मसुख, केवळ, २.२५९, एक चि, एवढें एक, २.२५०, एकच वस्तु, १५.२४३, एक निश्चित, जें निश्चित असेल तेवढेंच, ३.३१, ऐहिक ही एक धड नाही, तें मुद्रां, ४.१५३, चैतन्य एक, जें अद्वितीय आहे तें, २.१७७, जें एक, जें एकुलतें एक होतें तें, १८.७८३, तैसें एक, तशा प्रकारचें एक विशिष्ट, ६.१६३, पृथ समर्थ एक(कु), कोणी एक समर्थ, २.९६, एक ही करणें नाही, मुळीं कांहींच, ९.११२, एक...एक—हें तें, ५.९३, एक...एक—कोणी कोणी, १८.४५, एक दोनि १.१०४, एकदोनि, कांहीं थोडेसे, ६.२३१, येकि उजू येकि अन्हांटा ८.२३६; पहिला—(क्र. वा.) ३.२६३, ४.१३२, ७.१०६, १८.८५४; पहिलें, (१) आधीं असलेलें, तैसें मी पहिलें, १०.९९, (२) आधीं, १३.२२६; पेली, पहिली, १५.१२८; प्रथम, प्रथमि, पहिल्या अध्यायांत, १०.२३, १०.८१; प्रथम दशे, आरंभी, ११.२४३, प्रथमदशेचिथे, बालपणांत, १०.२६८, प्रथमवयसाकालीं १.४२; कोशांत वहिला-ली-लें पहा.

दोन—

उभय—उभयातीत १८.१२०५, उभयबंध ४६

२.२७७, ११.५३७, उभयबुद्धि, जीवत्व व विश्व या दोन कल्पना, १५.४८१, उभयता ३.२२४, उभयथा, बाहेर आशारूपी नेत्ररोगांनं व आंत अविवेकानें, ७.१३७, उभय—भोगुवासु १३.५२२, —योग १४.८१, —संग १४.९०; दु—दुखंड १३.३४५, दुपाउली(लीं), दोन पावलांत, जवळच, ८.६९, दुपाहारी(रीं) १७.१५४, दुपुखीं १५.४३८; दुसरा—दुसरां क्षाणिं १७.१६३, दुसरें, देहरूपानें आपण दुसरा कोणी तरी आहों या कल्पनेनं, १८.१२९८; दुज—दूज, दुण—दूण, दु-दूसरा-री-रें कोश पहा; दू—दोन, दूथडी, ९.६१; दो—येरिं दो, ॐ तत्सत् यांत सत्कार हा इतर दोन, ॐकार व तत्कार यांपेक्षां, १७.३९४; दों—येकां दों ११.३९, दों आखरीं, थोडक्यांत, १८.१२३८, दों ठां १६.३०७, दोंवा(वा)हीं, दोन बाजूस, दुतर्फा, ६.२६३, दों भागीं, (१) कुरुक्षेत्रावर दोन बाजूस, ११.६५१, (२) श्रीकृष्ण स्वतः व सेवक या नात्यानं, १२.१८६, दों मुजीं ११.२८५, दों वरि दोनि भुजा, १२.२२२.

दोघां, प्रलयवन्हि व महावात, १.११८, दोघांचें १८.१५७९, दोघां तव, इच्छा व द्वेष यांमुळें, ७.१६२, दोघी चि या कचतिकिणी १६.६०, दोघे १८.८२५; दोघै, कृष्णार्जुन, दोघै एकपणें पाहीं। नांदत बाहाति ॥ १८.१५७७, १८.१५८२; दोनि, दोन निरनिराळे, ते चि अविषेची जवनीक फीटे। आणि भेदभावाची अवधि तूटे। मग ह्मणों जरि येक होउनि आटे। तरि दोनि काय होति ॥

८४०, अविद्या व भेदभाव गेल्यावर एकमेकांत मिळाले तर ते काय प्रथम दोन निरनिराळे होते? अधिभूत व अधिदैव यांस उद्देशून; १४.३७१, १८.११५३; जें एक चि असे त्याचें । दोनि दावी ॥ १८.१११७; दोनि गुण १७.५७, -सुजा १२.२२२, -बोखद १७.६२, -बांधति, राजस व तामस हे बांधणारे, १८.५१५; दोनि च्यारि ६.१७७, १८.७७२; दोनी, दोनी अवस्था १५.४९२, -उपाये १३.१३३, -रीती १५.२९८, यावर १५.२९०-३१० पहा, -वाटा १२.२४; दोहिं—दोहिकडे १३.४८, -भागिं, निरुपाधिक व सोपाधिक या दोन प्रकारांस उद्देशून, १५.४२९, -माजि २.५४, १७.३१३, -वेगलें १८.२४३, -इहिं शब्दि १८.९०; दोहीं—१.१६९, १.१८४, २.१३२, ६.४१, १५.४९५, १८.२४३, १८.३३३; दोहीं घरीं १८.७४२; आधिनाथि यां दोहींचें । पंचत्व तो ॥ १३.११०७; दोहींसि बरवा १३.८५-८६ पहा; दोहींमाझि, कर्मयोग व संन्यास, ६.४०; दोहींचां विखीं १८.२०४; दोन्हि—मन व बुद्धि, १२.९८, १३.९५६, १५.५०५, १७.३१३, १८.१५७४; दोन्ही—१.१२८, २.१०४, ४.१०८, ६.२४०, १४.१२१, १८.४४३, १८.११५३; दोन्हीं—पूर्व व उत्तर मीमांसा, १.१६, ३.३४, ३.४०, ६.३९, ६.२३८, ६.४३४, ११.६५०, १३.९५४, १४.२६७, १७.५, १७.८२, १७.३१२, १८.१२९, १८.४३० (दो), १८.१०३६, १८.१०९४, १८.१२४७, १८.१५७६, १८.१५८०, दोन्हीं गुण २.११५, -निष्ठा ३.३५, -बिंबें, चंद्र व सूर्य, ११.५, -मार्ग ३.३८, -मूर्त्ती, श्रीकृष्ण व विश्वरूप, ११.६९२, -वाटा ८.२३६; दोहों—दोहों रसि ११.१; दोहोंतें ४.१४४; द्वंद—कोश पहा; द्वि—द्विजन्मे १८.८७९; द्विज—द्विजोत्तम १७.२८८, द्विजद्वारा १७.३५७, -रत्न १७.२७३, -संग १८.८१९, -सेवा १८.८८०; द्विधा—दोन भागांचा,

जैसा रातीदिहो नोहे । द्विधा रवि ॥ १५.५२१; द्विभुज—जें मूलस्वरूप तूझें । जेथीनि हयें द्विभुजें चतुर्भुजें । सोभांगें सुरकार्याचेनि व्याजें । वेळं वेळं येसि ॥ ११.८३, यावर ११.२८५, १२.२२२ पहा; द्विरद, हत्ती, १८.७; द्विरेफ १४.२८४, द्विविध १८.८३५, द्विविधा प्रकृति ९.९७, द्विविध मार्ग ९.३१२, द्विविध, न्याय व अन्याय, १८.४५२, द्विविधु रसु २.११८, द्विविध शौच, अंतर्बाह्य शुद्धतेस उद्देशून, १८.८३५; द्वैत—कोश पहा.

तीन—

ति—तिं माजि, तिघां सत्त्वरजतमांमध्ये, १७.१६९; तिकडी सांखल, काम-क्रोध-लोभ यांचें बंधन, १६.४३५; तिजा—तिजेयाची मातु, तिसऱ्या कोणाची गोष्ट जाऊन तुम्हां आम्हां एकांत होऊन राहिल, १८.१३५३; तिनि—तीन प्रकारांच्या आहारांस उद्देशून, १७.११९; तिभागा, सत्त्वरजतमांच्या तीन वाटांनीं, १८.५८१; तिघना, सत्त्वरजतम या तीन पानांचा, १५.९४; तिसरें, रात्र व दिवस यांपेक्षां तिसरें कांहीं नाहीं, १३.६५३, कर्माचें तिसरें कारण १८.३२८; तिहिं—तिहीं—तीहीं—अक्षरां तिहिंचें पद, अ, हिं व सा या तीन अक्षरांचा शब्द, १३.३१६; तिहिं अवस्थांचिया, जागृति, स्वप्न व सुषुप्ति ह्या तीन अवस्थांचे खेळ राजसज्ञान जीवाला दाखवितें, १८.५३८; तिहिं अवस्थांतरीं, बाल, तरुण व वृद्ध या तीन निरनिराळ्या अवस्थांत, १३.१३५; तिहिं अवस्थांचेनि द्वारें, जागृति, स्वप्न व सुषुप्ति ह्या तीन अवस्थांच्या द्वारें स्थूल, सूक्ष्म व कारण या तीन प्रकारच्या उपाधि उद्भवतात यास उद्देशून, १८.११८०; तीहीं कालांची गणना, सायं, प्रातः व मध्यान्ह, १४.३३०; तिहिं—हीं गुणा-णिं-णीं—सत्त्वरजतम या तीन गुणांनीं, तिहीं गुणीं आद्यत । हे वेद जाणें निश्चांत । २.२५६, येयां तिहिं गुणा सारिखी, श्रद्धेस उद्देशून, १७.६१; तिहिं गुणिं, तपांस उद्देशून, १७.१९६, १७.१९८; तिहिं गुणीं व्यक्त, श्रद्धादिदानांस उद्देशून, १७.३११;

ह्यणौनि तिहिं गुणिं । बुद्धि केली त्रिगुणीं ।
 धृतिसि ही वाटणी । तैसी चि असे ॥ १८.६९१,
 तिहिं गुणिं, कर्मफळास उद्देशून, १८.८०९,
 तिहिं गुणाचें १८.८१३; जिये आत्मप्रवृत्तिचां
 इहीं । गुणि सत्त्वादिनीं तिहीं । कर्म चौधां चौं
 ठाईं । वांटिलीं वर्णां ॥ १८.८२२; ह्यणौनि तिहिं
 गुणिं । बांधलासि तूं कोदंडपाणी । १८.१२८४, या
 चरणांतील 'तिहिं गुणिं' चा अर्थ 'शौर्य तेज
 दक्षयता' १८.१२८२ या तीन गुणांनीं असा न
 घेतां, क्षत्रियाच्या तिहिं गुणिं—त्या गुणांनीं—असा
 घ्यावा, गीता श्लोक १८.४३ पहा; तीहीं देवां,
 ब्रह्मा विष्णु महेश यांस, १०.१३४; तिहींचें
 बिंब १६.४२२; तिहिं भागिं, पृथ्विपाताल-
 स्वर्गिं, १५.४७०; तिहिं लोकां आंतु, भीष्माच्या
 सिंहादास उद्देशून, १.१२६, तिहिं—हीं
 लोकिं—कीं, कोशांत लोक पहा; तिहिं
 वयसिं, बाल, तरुण व वृद्ध, या अवस्थांत
 शरीर एकच असतें, १३.९१७; तिहिं वर्णांचां
 चि कानिं लागला, वेदाध्ययनाचा अधिकार
 द्विजांनाच असतो यास उद्देशून, १८.१४४७;
 तिहींची दूण, कफ, वात व पित्त या तीन
 विकारांच्या दुष्पट असे सहा दोष आहेत,
 १६.२५३, गीता श्लोक १६.४ पहा;
 तिहिंतिं हीं न लेखी, मिताहाराविषयीं, यावर
 १८.१०१८-१९ पहा;
 तिघां-तिनि—तिघांना तीन नांवें, १८.१२७३,
 यावर १८.१२७२ पहा;
 तिन्हि-न्ही-न्हीं—हे तिन्ही एकवटले । तेथ
 शब्दब्रह्म कवळलें । १.२०, उक्कारास उद्देशून,
 यावर १.१९ पहा; श्रद्धेचीं तिन्हीं रूपें १७.७५;
 परि सणु सुहृदु संपति । ये तिन्हिं हेके मिलति ।
 जै भाग्य धरी उन्नती । आपुलां विधिं ॥ १७.२६८;
 तिसरी—(क्र. वा.) १८.७४५;
 तीच—तीच श्रष्टी—सत्त्व रज तम गुण, १३.३८;
 हाणि हाणि नोहे तीच । हे चि हाणी ॥ १६.४२६,
 काम, क्रोध व लोभ हे तिचे मूर्तिमंत हानी
 करणारे आहेत;
 तीघां बन्हिं पांती पांतां—तीन अग्नि, प्रलयाग्नि,
 विद्युदाग्नि, वटवाग्नि यांची पंगत (एकत्र आलेले)
 पहातां, १६.२५२;

तीजा—(क्र. वा.) ७.१०६, आर्त्त, जिज्ञासु,
 अर्थार्थी व ज्ञानी यांपैकीं तिसरा; तीजा गुण,
 ज्ञानयोग, १६.८३, क्षत्रियांचा गुण १८.८५७;
 तीजा पुरुष १५.४४०; तीजें—प्रतिबंध करणारें
 तिसरें, जगाच्या कल्पनेस उद्देशून, १८.१३५५;
 जें दोहिं माजि तीजें असे । तें दोन्हिं सांडितां चि
 दीसे । १७.३१३, रजतम टाकून तिसरा गुण
 सत्त्व, यास उद्देशून; तीजा सत्कार १७.३३९;
 तीजेया गुणाचे(चें) रूप १८.८३५;
 तीनि—तीनि कवडे १४.२३३; तीनि—तीन
 प्रकारच्या धृतींस उद्देशून, १८.७२९, तीनि
 घेला, सकाळ, दुपार व संध्याकाळ, ११.४९०;
 तीन्ही—ज्ञान, विज्ञान व अज्ञान ७.६,
 ११.४९०, १३.९६१, १३.९६६,
 १४.३०८, १६.४३१, त्यागिचे तीन्ही प्रकार
 १८.१४५, वेदांचे तीन्ही भाग १८.१४२३,
 तीन्ही भेद, बुद्धीचे, १८.७२७, तीन्ही लोक,
 कोशांत लोक पहा;
 तीन्हीं—आदि, मध्य व अंत, विश्वरूपास
 उद्देशून, ११.२७६-२७७; तीन्हीं अवस्था,
 वैराग्य, विवेक व प्रतीति, १८.९९८, —आखरें
 १७.३५१ पहा, —इयें, आदि, स्थिति व
 अंत, २.१५५, —कांडें, कर्म, उपासना व ज्ञान,
 १८.१४२४, —गांठी, इडा, पिंगळा व
 सुषुम्ना, ६.२४४, —गुण १४.२६६, —दानें
 १७.३०७, १७.३१२, —अुवर्णें, स्वर्ग,
 पृथ्वी व पाताळ, ११.३१४, १८.१६६६,
 —रुग्वेदादि १७.२२१, —लोक १८.१२९१,
 कोशांत लोक पहा, —निजनिजें सामर्थ्यें, तीनही
 गुण आपापल्या सामर्थ्यानें, १४.२७८; तीन्हीं
 अंतरीं उठीति, काम, क्रोध व लोभ, १६.४२५;
 तीन्हीं उठिलीं, उक्कारांत अ, उ व म हीं
 अक्षरें उपजतां क्षणींच तीन वेदांना घेऊन
 आलीं, ९.२७५-२७६.
 तीहीं—तीहीं कालांची गणना १४.३३०.
 तृतीय—(क्र. वा.) तृतीय नेत्र ११.२९९,
 —निष्कर्ष १५.४९५ पहा; त्रय—त्रया १८.४५९;
 —त्रय, शब्दास जोडून, अवस्थात्रय, जाग्रति,
 सुषुप्ति व स्वप्न, १८.३१८, १८.१२९१,
 कर्म—, सात्त्विक, राजस व तामस, १८.७६३;

कांडत्रयात्मक १८.१४२१, १८.१४४१,
कांडत्रयनिरूपणी १८.१४४०; गुणत्रय, सत्त्व,
रज व तम, २.२५९, १५.४४७, १८.६२४,
—त्रयादि २.२३६, गुणत्रयरहित २.१४९,
गुणत्रयलोपे (गुणत्रय लोपे) १३.९२०, —वसें
१७.७३, —संगे १७.२३८; जगत्रय १.४७;
ज्ञानत्रयवशे १८.५८२; तापत्रय, आधिभौतिक,
आधिदैविक व आध्यात्मिक, ३.२४९, ताप-
त्रयाग्नि ८.१३८; प्रवृत्तित्रय, ज्ञाता, ज्ञान व
ज्ञेय, १८.५०९, बंध—, मूलबंध, ओद्विगण व
जालंधर, १३.५०७, बीज—, ज्ञाताज्ञानज्ञेय,
१८.४५८, भूत—, पृथ्वी, आप व तेज,
४.१७४, ६.२९८, मद्—, विद्या, धन व
सामर्थ्य, ७.७३, युक्ति—, हेच वर दिलेले
बंधत्रय, ४.१२५, कुंटेनीं याचा अर्थ आहार
विहार, चेष्टा, निद्रा व बोध असे दिले आहेत,
रितु—, उन्हाळा, पावसाळा व हिवाळा,
१४.२८९, लोक— ७.१६, यावर कोशांत लोक
पहा, वयसा— १४.१३९, वर्ण—, (१) उँकारास
उद्देशून, १७.३३५, वर्णत्रयात्मक, उँकार,
१७.३५०, (२) ब्राह्मण, क्षत्रिय व वैश्य या
वर्णास उद्देशून, १८.८१७, सुख— १८.७६९;
त्रयी—शब्दास जोडून, त्रयीधर्म, ऋक्,
यजुस् व साम या तीन वेदांत सांगितलेला
धर्म, ९.३३०; देवत्रयी, ब्रह्मा, विष्णु व महेश,
११.१४७, देवत्रई, या तीन देवांनीं, १८.८१४;
वेदत्रयी, ऋक्, यजुस् व साम, १५.१७७,
श्रुति—, ऋक्, यजुस् व साम, ९.३०७;
त्रयोदश— १४.३२;

त्रि—त्र्यक्षर, तीन अक्षरांचा उँकार, १७.४०२;
त्र्यंबक, शंकर, १३.३८७; त्रिकाल, सकाळ,
दुपार व संध्याकाळ, १३.३८८; त्रिकुटी—
त्रिकुटी पाडिली, स्वर्ग, पृथ्वी व पाताळ असे भेद
पाडले, १८.८१४, चोरी, चहाडी, व शिंदळकी,
त्रिदोषीं सांडिलें शरीर। त्रिकुटी फीटल्यां नगर।
त्रिदाव निमाल्यां अंतर। जैसे होष ॥ १६.४३६;
कर्त्ता, कर्म व फळ, यांची त्रिकुटी, १८.८०८-
८०९; देहघातुची त्रिकुटी, कफवातपित्त
असलेलें शरीर, १३.१०६३; त्रैघातुक
११.६८९ पहा; त्रिगुण, सत्त्वरजतम, १४.२७३;

१८.६९१, १८.७६५, त्रिगुणत्व १४.१३९,
१७.६०, त्रिगुणलुब्धकीं, सत्त्वरजतम या
तीन गुणरूपी पारध्यांनीं, १४.६४; त्रिगुण
त्रिपुर, तीन गुणरूपी तीन शहरें, त्रिपुरा-
सुराचा वध करण्यापूर्वी शंकराला गणेशस्तवन
करावें लागलें त्यास अनुलक्षून, सत्त्व रज तम
या तीन शहरांनीं वेढलेला आत्माशंभु हा
आपण जीव आहे या जीवभावानें किल्ल्यांत
जळडला होता तो तुझें स्मरण करून मुक्त
झाला, १७.२; संहारत्रिपुरेचि यंत्रें ११.३३८;
त्रिजगती, स्वर्ग, पृथ्वी व पाताळ यांत, १.३२,
१.५४, १०.८०, ११.५०८, १७.२९२,
१८.२३०, १८.१७०९, —तीं ११.१६५,
त्रितापतिमिरतमोरी १७.४२०, ज्ञानदेवी,
कुंटे— ‘त्रितापतिमिरतमारी’ १७.४२३,
आधिभौतिक, आधिदैविक व आध्यात्मिक या
तीन प्रकारचा ताप हाच अंधकार, त्याचा
शत्रु (अपहार करणारा) सूर्य; त्रिदाघ, याच
त्रितापाचा दाह, पीडा, १६.४३६; त्रिदोष,
कफ, वात व पित्त, १६.२५३, १६.४३६;
त्रिधा—कोशांत—धा पहा;

त्रिपुटी—तिघांचा समुदाय, कामादिदोषत्रिपुटी,
काम आदि करून क्रोध व लोभ
यांचा समुदाय, १६.४२९; अन्यथाज्ञाना-
पासून तारणारी, तारणी हे त्रिपुटी, ज्ञाता,
ज्ञेय व ज्ञान, ही त्रिपुटी, १८.४५७,
ज्ञानदेवी, कुंटे ‘चितारणी हे त्रिपुटी’, चित्र
काढणारी ही त्रिपुटी, १८.४६०, या पाठांत
कर्माची त्रिपुटी म्हणजे कर्ता, कर्म व करणें असा
अर्थ घ्यावा; यावर १८.४५४-५८ पहा;

त्रिप्रकार—(१) तीन प्रकारचे यज्ञ १७.१२२,
(२) अँतत्सदाकार, या तीन शब्दांस उद्देशून,
१७.३४०, यावर १७.३३९ पहा; त्रिप्रकारा
क्रिया, सात्त्विक, राजस व तामस वर्त्तीपासून
होणाऱ्या तीन प्रकारच्या क्रिया, १८.५८०;
त्रिप्रकार कर्मफल १८.२३७, यावर १८.२३८
पहा; त्रिभुवन, कोशांत भुवन पहा; त्रिभेद—
गुणत्रिभेद १४.२७६; त्रिमातृक, उँ या
एका अक्षरांत अ, उ व म ह्या तीन मात्रा
आहेत त्या प्रणवास उद्देशून, १८.१५००;

त्रिमालिकें, तीन माळ्यांचीं घरे, ५.११३; त्रिरूप, तैसें तिहिं गुणि तप। तेथ जालें असे त्रिरूप। १७.१९६; त्रिवर्ग—त्रिवर्गाचा अणुआरु, धर्मार्थकाम यांचा बारीक चुरा, १८.३६, त्रिवर्गोपायें नांदे, धर्मार्थकाम या उपायानें स्वर्ग व संसार या दोन घरांत सुखानें नांदतो, १८.७४२;

त्रिविध—सत्त्वरजतमाचें, १८.५२२; त्रिविध अहंकार १५.९४, —आहार १७.१२२, —उपद्रव, आधिभौतिक, आधिदैविक व आध्यात्मिक १३.३४३, —कर्त्ता १८.६२६, —कर्म १८.५८२, कर्माळा त्रिविध प्रवृत्ति, ज्ञाता, ज्ञान व ज्ञेय, १८.४८२; त्रिविध तप १७.१९९, १७.२३९, —त्याग १८.१४४, —(त्यागाचा) निवाडा १८.१४४, —दान १७.२६३-२६४, —धृति १८.७६३, —धृती १८.७२८, —फल, कर्माचें, १८.२३१-२३६, १८.२३८, १८.२४६, १८.२५८, —बुद्धी १८.७६०, —व्यापार १७.१२२, —श्रद्धा १७.८१, —सर्वक्रिया प्रवृत्ति १८.४७४, —सुख १८.७६४, १८.७६८; त्रिविधमलकट, कायिक, वाचिक व मानसिक दोष, १५.५४८; त्रिविधता सत्त्व, रज व तमामुळें जीवास होणारी, १७.१२१, १८.६२५; त्रिविधत्व १७.२३७, त्रिविधपण १७.७३, १८.५२१, त्रिविध्य १७.२३८; त्रिवेणी, गंगा, यमुना व सरस्वती (गीता), ११.७; त्रिशुद्धि-न्दी, कोश पहा;

त्री—त्रिजगती ५.८५, १०.११०, १४.८, १८.१४६१, १८.१७७०;

त्रै—त्रैधातुक, कफ, वात व पित्ताचा देह, ११.६८९;

त्रैलोक्य—कोशांत लोक पहा.

औट—

कोशांत आउठ पहा.

चार—

चतुर—शब्दास जोडून, चतुरंग, चार अंगें असलेलें, पायदळ, अश्वदळ, रथावर व हत्तीवर असलेल्या सैन्यास उद्देशून, ९.२१५; चतुरंगाच्या संपदा ११.४५७, चातुरंग, पुढें पहा;

चतुरानन, ब्रह्मदेव, ३.११६, —नाचिये वाचे ११.२०५, चतुराश्रम, ब्रह्मचर्य, गृहस्थ, वानप्रस्थ व संन्यास, चतुराश्रमवशें। पुरुष चतुर्धा दोसे। १८.६२६; चतुर्दश भुवनें, चौदा पहा; चतुर्दिक्षु, चार बाजूंना, चतुर्दिक्षु वारा। न व्हाये निगों बाहिरा। १३.४११, वारा कितीहि वाहूं लागला तरी चार दिशांच्या बाहेर जाऊं शकत नाहीं; चतुर्थ, ब्रह्म हें सत्त्व रजवतम या गुणांना पुरून त्यांच्या पलीकडे जाणारें चौथें आहे, १४.२२२; चतुर्थी, चौथ्या वृत्तीनें, आर्त्त, जिज्ञासु व अर्थार्थी यांपलीकडच्या चौथ्या भक्तितत्त्वांत भागवत(भक्त) रहातात, १४.२६८; चतुर्धा-न्दी, कोशांत —धा पहा; चतुःपथ, चव्हाटा, संवादचतुःपथिचे गणेश १०.१०८; चतुर्भुज ६.३२४, ११.८३, ११.५८७, —रूप ११.५८४; चतुर्वर्ण, ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य व शूद्र या जाती, १५.१५५, १८.८१४, —व्यवस्था १८.८२०; चतुर्विध, चार प्रकारचें, —धें अन्न १५.३७७, चतुर्विध चिन्ह, अंतःकरणाचें, १८.४९५, —धु ठसा, उद्भिज, अंडज, स्वेदज व जारज अशी चार प्रकारची सजीव सृष्टि, ७.२३; चतुर्विध मज भजले, आर्त्त, जिज्ञासु, अर्थार्थी व ज्ञानी, ७.१०५; चतुर्व्याजें १३.९४५, पुढें चौं ठाई पहा; चतुष्पद, चार पायांचें जनावर, चतुष्पदादीक आवचे, येथें गर्जेद्रास उद्देशून, १२.९३; चतुष्टय, चारांचा समुदाय, चित्त-चतुष्टय, चित्त, मन, बुद्धि व अहंकार, १५.९६, यावर १५.९१-९६ पहा;

चहुं—धर्मादिक चहुं आंतु, धर्मार्थकाममोक्ष या चार पुरुषार्थांत, १६.४३०, चहुं युगांचीं डालें, कृत, त्रेता, द्वापार व कलि या चार युगांचीं सुकीं सालपटें पडून जातात व पुनः कृतयुगास आरंभ होतो यास उद्देशून, १५.१२८;

चहू—चहू इहीं, गीतेंत १२ ते १५ अध्यायांत ज्ञानकांड सांगितलें आहे त्यास उद्देशून, १८.१४३९, कोशांत कांड (४) पहा; चहू कड्वानि, चारही बाजूंनीं, येथें सर्व बाजूंनीं या अर्थी, २.२०४, —कडे, त्याच अर्थी, ७.८३, ९.४८८, —दिशीं, त्याच अर्थी,

६०४१४; चहू(हूँ) वर्णी, ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य व शूद्र या चार वर्णीत कर्माची विभागणी केली आहे यास उद्देशून, ४७९; चातुरंग, वर चतुरंग पहा, करी-चातुरंग-समाजे । सेना नांव निफजे । १३०१५२, चातुरंगपरिवार ११३९२; चोबारा, चव्हाटा, १००२६१, पुढें चौबारा पहा; चोहट—चव्हाटा, चोहटांचेया बली १०२५०, यां खेलेत्यां विंदाणां । माझि दूत भीं विचक्षणा । ह्यगौनि चोहटां चोबारा कवणां । वारं नैये ॥ १००२६१, छळ करणाऱ्या कारस्थानांत दूत हीच जर ईश्वरविभूति आहे तर तें खेळणें चव्हाट्यावर कसें थांबवितां येईल, येथें चोहटा व चोबारा ही द्विरुक्ति वाटते, ज्ञानदेवीत 'चोहटां चोरी परि कवणा' व कुंटे प्रतीत 'चोहटां चोरी परि कवणा' असे पाठ आहेत १००२८४, पुढें चौहट पहा;

चौ-चौं—चार या अर्थी. चौ—इहीं चौ हीं वर्णी १८८२४; चौ ही वां(वा)चा, परा, पश्यंती, मध्यमा व वैखरी या चार वर्णीस उद्देशून, ११५०७; चौं ठांइ—आतां चौं ठांइ न करे । १३०१४८, एका ब्रह्माचे चार विभाग, एक क्षेत्र एक ज्ञान । एक ज्ञेय एक अज्ञान । १६०१४६, असे केले होते, ते सर्व एकच आहेत असें सांगून न संपवितां, ब्रह्माचे आत्मा (पुरुष) व अनात्मा (प्रकृति) असे विभाग पाडून सांगतो; कसें चौधां चौं ठांइ । वांटीलीं वर्णी ॥ १८८२२; चौं हीं पुरुषार्था १८८६४; चौं भुजांचें सावलें, श्रीकृष्णाच्या चतुर्भुज रूपास उद्देशून, ११२८५; चौंपासिं अगारें घेउनु, चारही बाजूस अंकुर घेऊन, १५०११; चौंहिं शास्त्रे अर्थे देशे कालें १७०२८; चौहींकडे ११२६२, चौहींकडे ११३८६, सर्व बाजूंनीं; चौक—नवद्वाराचा चौकीं १२५२, येथें मध्यभाग असा अर्थ घ्यावा, ज्ञानदेवी, कुंटे—'चौचकी', कपाटांत, आवारांत, १२५२; चौकडि—चार युगें, सहस्र चौकडिया ८१५४ लाहाना चौकडि(डि)यां पटत्व भरे । १०१०६, आडव्या उभ्या घाग्यांच्या विणिनें बनविलेल्या कापडास उद्देशून; चौखुरी, चारही खूर बांधून, जखडून, चाखुरी दहात्म । मानीयातें ॥ १४०१७६,

देह हाच आत्मा आहे असें मानणाऱ्याला तम जखडून बांधतें; चौगुण—कोशांत गुण (३) पहा;

चौधां—ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य व शूद्र यांना, १८८२२;

चौथा—(क्र. वा.) ज्ञान्यास उद्देशून, ७०१०६, शुक्लपक्षास उद्देशून ८०२२१, शूद्रास उद्देशून १८८१७, १८८१८, ब्राह्मणाच्या गुणास उद्देशून १८८३७, क्षत्रियाच्या गुणास उद्देशून १८८६१; चौथेयाचां ठांइ, ज्ञान्याच्या ठिकाणीं, ७०१०८; चौथि, गणेशचतुर्थी, १३०८१७; चौथी, धर्मार्थकाममोक्षांपैकी चौथी पुरुषार्थसिद्धि, १२०२१७; चौथी भक्ति, आर्त्त, जिज्ञासु, अर्थार्थी व ज्ञानी यांपैकीं क्रमानें चौथी, १८०१०५; चौथें कर्म कारण १८३४१;

चौपाटी—चौपाटी कीजे तुलसिचा । १७०१८२, तुळशीच्या रक्षणाकरतां चौकोनी वृंदावन करतात त्यास उद्देशून; चौपाहारी, कोशांत पाहार पहा; चौफल, चौकोनी, १३०८९३, १५०३०७, चौफलणें, चौरंगासारखें चौकोनी करणें, आतां हृदय हें आपुलें । चौफलौनि मलें । १५०१, आपलें शुद्ध अंतःकरण चौरंगासारखें करून;

चौबारा—चव्हाटा, वाचेचां चौबारां १६०४२१, कोशांत चोबार पहा; चौहट—चव्हाटा, भक्तीचां चौहटां १०४१२; भावभवनिचा चौहटा १८०१५८८; मनाचां चौहटां ८०१८२; वेदांचा चौहटा १०२७२; चौहटां बोबाडलेयां १६०२१७, —सांडिलें, चव्हाट्यावर ठेवलेलें, १०४३५;

चौहोरि(रिं), चारही बाजूंनीं, २०२००, ज्ञान-देवी, कुंटे—'चौमेरी' २०२००;

च्या-रि-री-न्हि-न्ही—

च्यारि चि आंगुलें ६०११५; दोनि च्यारि सारसें ६०१७७; च्यारी भाऊ, प्राणाचे चार भाऊ, अपान, व्यान, उदान व समान, १३०२९; च्यान्हि उठिति, स्वेदज, जारज, उद्भिज व मणिज उद्भवतात, १५०१४७; च्यान्ही, अर्जुनाच्या रथाचे चार घोडे,

१.१३८, - आघाट, स्वेदज, जारज, उद्भिज्ज व मणिज सृष्टि, १३.४६, - पदें, गीतेंतील श्लोकांचे चारही चरण, १८.५३, - भूतें, प्रलयांत आकाश हें इतर चार महाभूतांना, पृथ्वी, आप, तेज व वायु यांना मिळून उरतें त्यास उद्देशून, १८.११३०; च्यारि-च्याऱ्ही मनु, चौदा मनूपैकीं चार मुख्य, स्वायंभुव, स्वरोचिष, वैवस्वत व सावर्णि, १०.९१, १०.९९, पुढें चौदा मनु पहा; च्याऱ्ही मास, पावसाळ्याचे, ११.५७२, च्याऱ्ही वर्ण, ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य व शूद्र, ४.७६, १८.८१५, १८.८२१; तुरिया-तुर्या—(क्र. वा.) चौथी अवस्था, जायति सुषुप्ति, स्वप्न व समाधि यांपैकीं चौथी, तुरियेचें लावण्य ६.३२०; तुर्येचें माजिघर १३.१०६८.

पांच—

पंच—पंचाग्नि, तपस्वी चार बाजूंस चार अग्नि पेटवून वर सूर्याचा ताप सहन करून तप करतो त्यास उद्देशून, १७.२५४; पंचात्मक—पंचात्मकें आकारें, पंचमहाभूतांच्या आकारांत व्यक्त होणारी प्रकृति, ९.१०६, त्याच अर्थी—तो पंचात्मिकीं सांकडे । ६.४००; पंचानन, सिंह, ९.२०४, जीव—१३.१०६४; पंचायतनिचें, पंचमहाभूतांच्या घरांतील, शरीरांतील अधिदैवास उद्देशून, ८.३५; पंचकारण—पंचकारणद्वलवाडें १८.३०३; देहादिपंचकारण १८.४२७; पंचकारणक—एवं पंचकारणका कर्मा । पांच ही हेतु हे सुवर्मा । १८.३७५; अनादि पंचक्रोशक्षेत्र १८.१७८२; पंचप्राणमन, प्राण, अपान, व्यान, उदान व समान हे पांच प्राण व मन, ९.२११; पंचभौतिक, पांच महाभूतांचें, १३.४८९; पंचवटिका—पांच वाटा, पंचवटिकांची बांधी, पांच वाटा असलेल्या शरीरास उद्देशून, १३.४७; पंचहेतुमिलणीं १८.३११; पंचत्व—मरण, येथें नकार, १३.११०७; पंचधा—कोशांत—धा पहा; पंचक—पांचांचा समुदाय, प्रभूतांचें पंचक ११.२५६, कारण—१८.२९६, महाभूत—१३.७३;

पंचम—(क्र. वा.), पांचवा-वी-वें, पंचम, संगीतांतील, १८.८३८; पंचमालाप ४.३, ११.९४; पंचमी, नागपंचमीस उद्देशून, १३.८१६; पंचविध—तरि शब्दस्पर्श । रूपगंध-रस । हा पंचविध आभासु । ज्ञेयाचा जो ॥ १८.४६९; बाहीरि त्वचा श्रवण । चक्षु रसना घ्राण । हें पंचविध जाण । ज्ञानेंद्रिय गा ॥ १८.४९६; ज्ञानेंद्रियाचे पांच विषय, १३.११७; कर्माचीं पांच कारणें, १८.३५०; पांच—पांच पांच मिलौनियां ८.३०, पंचमहाभूतें, पृथ्वी, आप, तेज, वायु व आकाश हीं १३.७७ एकमेकांत मिळून व्यक्त रूप बनतें अशा रीतीनं बनलेल्या शरीराला अधिभूत म्हणतात, यावर ८.२९-३१ पहा; शरीर हें अस्थि, चर्म, स्नायु, शोणित व शुक्ल या पांचाचा बांधा आहे १३.१०६, वास्तविक हें पांचाचें जालें आहे १३.१०९७, हाच पांच मेलावा ३.२०३, पांचमेलावेयाची बोखटी । दारुण हे ॥ १३.१०६३, हींच पंचमहाभूतें पांचां पांच चिरजीं होति, एकमेकांना सहाय्यकारक होतात १४.१०१; पंचमहाभूतांचा अहंकाराशीं संबंध जडला, पांचां हिं गांठि पडे १३.८२ कीं देह बनतो; पांचांचे जे विशेष गुण ९.२३९, शब्द, स्पर्श, रूप, रस व गंध आहेत, त्यांचा बोध अनुक्रमें श्रवण, त्वचा, नयन, रसन व घ्राण हे करून घेतात, पुढें १३.९८-९९ पहा; या ज्ञान-करणांनीं बुद्धि सुखदुःख जाणते; पांच कर्मेंद्रियें १३.१००-१०१; कोणतेंही कार्य घडतें तें पांचें(चें) कारणीं घडतें, त्याला पांच हेतु आहेत, या पंचकारणद्वलवाड्याच्या धांदलींत आत्मा हा निरपेक्ष साक्षी असतो १८.३०३-३०४, हे पांच हेतु गीतेंतील १८.१४ व १५ श्लोकांत दिले आहेत—(१) अधिष्ठान, देह, १८.३१४, (२) कर्त्ता, जीव, प्रकृतीच्या आधारानें जीव कर्त्ता होतो व आपण कर्त्ता आहों असें मानतो, १८.३१९, (३) इंद्रियें व्यापार करतात १८.३२८, (४) निरनिराळे व्यवहार, आचार, वायुक्रिया वगैरे, १८.३४१, (५) दैव, याला ग्रंथांत, तें देवदंड बरवें । कर्मकारण पांचवें । १८.३४९, असें म्हटलें आहे, यावर १८.३४१ ते १८.३७५ पहा;

पांचवनेया ज्वाला, प्रलयानल, विद्युदनल, वडवानल, शिवनेत्रानल, द्वादशादित्यानल, ११-३००; पांचवेडली, पांच नांग्यांची इंगळी, १३-१०६४; पांचपीसैं, पंचमहाभूतें, १८-१८; पांचभूतिक, पंचमहाभूतांचें बनलेलें शरीर, ५-५३, -भूतिकें १३-४७, -भौतिक ७-२५, १५-४४७; पा(पां)च विषय १३-१२०; पांचें(चें) दाउं १८-३५१; पांचै-पांचै कारणें १८-४२८, वर पांच हेतु पहा, -कुंडें, पांच इंद्रियें, ४-१२७, -खवलें, पंच-महाभूतांच्या खपल्या, ८-६१, -खाणी, पंच-भूतात्मक शरीर, १८-४५१, -दोष, पांच तामसवृत्तींचे दोष, निद्रा, शोक, विषाद, मद व भय, १८-७५८, -द्वारीं १३-१०२, -पालव, पांच पदर, अंतःकरण, मन, बुद्धि, अहंकार व चित्त, ११-६३, १३-३६५, -प्रकार, वाचा, कर, चरण, अधोद्वार व अपायु हां पांच कर्मेंद्रियें, १३-१००, -फोंक, पृथ्वी, आप, तेज, वायु व आकाश या डहाळ्या, १५-९७, -भूतें १३-१४६, -मुखिं, श्रवण, नयन, त्वचा, घ्राण व रसन या पांच ज्ञानकरणांनीं बुद्धि सुखदुःख जाणते, १३-९८-९९; पांच पांडव, कोशांत धर्म (२) पहा, भीम, भीमसेन १-१२०, १-१४८, भीमार्जुनासारिखे १-९७, अर्जुन, परिशिष्ट (६) पहा, नकुल १-१५० व सहदेव १-१५०; पांचसात, थोड्याशा, १०-२७८; पांचवां (वा) १८-८३८; पांचवां(वा) गुणेंद्र १८-८६४, -चें १८-३४९; पांचिक, हिनकस धातु मिसळल्यावर सोळा किंवा पंधरा कसा-वरून पांच कसापर्यंत उतरविलेलें सोनें, १३-१००३, १४-१४०, १८-१२४८.

सहा—

षट्—षट्कर्म, ब्राह्मणाचें, इज्या (यजन), याजन, अध्ययन, अध्यापन, दान व परिग्रह, ६-४७२, १६-९५; क्षत्रियांचे गुण यावर पुढें सात पहा; वैश्यांचीं कर्में—कणवृत्ति, प्रतिग्रह, कृषि, वाणिज्य, गोरक्षा व याचना, यावर १८-८७६-८७८ पहा; षट्पद, मुंगा, ६-१७६;

षड्—षड्गुण, यश, श्री, औदार्य, ज्ञान, वैराग्य व ऐश्वर्य, षड्गुणा(णां)चा राणा १४-३२०, षड्गुणाधिकरण २-२९०, षड्गुणचक्रवर्ती ११-११२, हे सर्व संदर्भ श्रीकृष्णास उद्देशून आले आहेत; षड्दर्शनें—सांख्य, योग, वैशेषिक, न्याय, पूर्वमीमांसा व उत्तरमीमांसा यांचे अनुक्रमें कपिल, पतंजलि, कणाद, जैमिनि व व्यास हे प्रणेते होते, १-१०; षड्रस—कटु, अम्ल, मधुर, लवण, तिक्त व कपाय, १८-१००१; षड्रिपु—काम, क्रोध, लोभ, मोह, मद व मत्सर यांचे निरनिराळ्या ठिकाणीं उल्लेख आले आहेत; षड्—षड्रितू, वसंत, ग्रीष्म, वर्षा, शरत्, हेमंत व शिशिर, १४-३६१; षष्ट—सहावें, मनःषष्टां इंद्रियांतें, पांच इंद्रियें व मन, १५-३३५; षष्टिचा, सहाव्या अध्यायाचा, ६-१०; षष्टम—षष्टमामाझि, सहाव्या अध्यायांत, १०-२५; सा—सहा, सा मास, दक्षिणायनाचे सहा महिने ८-२३१; सां मासां ८-२१८; सामास ८-२२२, हे उत्तरायणाचे सहा महिने; सावां, सहावा, १८-८४०; साई गुण—जन्म, जरा, मरण, व्याधि, वार्धक्य, क्लृप्ष हे देहाचे साई गुण १४-३१३; साई दोष, अज्ञान व इतर पांच मिळून अज्ञानाचे सहा दोष, १६-२५०, १६-२५७, १६-४२१, गीतेंतील १६-४ श्लोक व त्यावरील टीका १६-२११-२५० पहा, दंभ १६-२११-२२१, दुर्ष १६-२२२-२२७, अस्मिमान १६-२२८-२३४, क्रोध १६-२३५-२४०, पारुष्य १६-२४१-२४३, व अज्ञान १६-२४४-२५०; साई दोषांगिं १६-२५१; साहिं दोषां १६-२६६, -दोषिं १६-२५४, हे संदर्भ वरील आसुरी संपत्तीच्या सहा दोषांसंबंधी आहेत; साहीं इंद्रियें, पांच इंद्रियें व मन, मनादि साहीं इंद्रियें १५-३२०, वर मनःषष्टां १५-३३५ पहा; साही पदर ६-२४४, योगशास्त्रा-प्रमाणें कुंडलिनीच्या आठ येणारे पडवे, हे योगशास्त्रांत सहा व हठयोगांत आठ कल्पिले आहेत, कोशांत चक्र (४) पहा, येथें त्यांपैकीं पहिलीं पांच चक्रें व सातवें अन्न मिळून सहांचा उल्लेख केला असावा; सावें, सहावें या अर्थी, १८-८६७.

सात—

सप्त—सप्तगुणि, क्षत्रियांचे सात गुण, १८८७१, इयां सातां १८८७२, गीतेंत १८४३ श्लोकांत हे दिले आहेत, त्यावरील टीका पहा—(१) शौर्य १८८५४, (२) तेज १८८५५-८५७, (३) धीरु, धैर्य, १८८५७-८५८, (४) दक्षत्व १८८५९-८६१, (५) जूझ १८८६१-८६४, (६) दान १८८६५-८६७, (७) ईश्वरभाव १८८६८-८६९, सप्तगुणार्णव—सात समुद्रांनीं वेष्टिलेल्या पृथ्वीसारखे क्षत्रियांचे हे वरील गुण आहेत, १८८७३; पुढें सात सिंधु पहा;

सप्ततल—सप्ततल आठ लावणें ६११४, येथें सप्ततल चा अर्थ नीट लागत नाही, ज्ञानदेवींत व कुंटे प्रतीत 'सपातळ' ६११४, पडदा या अर्थी दिलेला पाठ ग्राह्य वाटतो; सप्तधातु, शरीरांतील सात धातु—रस, रक्त, मांस, मेद, अस्थि, मज्जा व शुक्र (सुश्रुत), ६२३५; सप्तप्रभसिद्धि, पुढें सात ही पदें पहा, १०२८; सप्तरिखी १०९९, -रिषि १०९०, -रूषीं १८८७०, कश्यप, अत्रि, भारद्वाज, विश्वामित्र, गौतम, जमदग्नि व वसिष्ठ, हे सात ऋषि ध्रुव नक्षत्राच्या सभोवार फिरत असतात, क्षत्रियांच्या सात गुणांस उद्देशून हें रूपक आलें आहे; सप्तशती, गीतेंतील सातशें श्लोक, १८१६४५; सात—सात ही पदें, ब्रह्म, अध्यात्म, कर्म, अधिभूत, अधिदैव, अधियज्ञ व प्रयाणकाळीं होणारें ईश्वरस्मरण हीं सात पदें, ७१९२; सात येकि विभूति, गीतेंतील १०३४ श्लोकांत स्त्रियांच्या सात विभूति सांगितल्या आहेत, त्यांपैकी 'कीर्ति, औदार्याची संपत्ति, मेधा, धृति व क्षमा' या पांच विभूति टीकेंतील १०२५५-२५६ ओव्यांत आल्या आहेत, वाक् व स्मृति या दोन विभूतींवरील ओव्या राजवाडे प्रतीत नाहीत, त्या गहाळ झाल्या असल्या; सातें बोधी, गंगेच्या सात ओघांस उद्देशून, १८८७४, नलिनी, पावनी, हरिदिनी या तीन पश्चिमवाहिन्या, सिंधुवास, मेदकाया, सुचक्षणी व सीता या उत्तरवाहिन्या; सात शक्ती, गीतेंतील १०३४ श्लोकांत

सांगितलेल्या स्त्रियांच्या सात विभूति, १०२५७; सात सागर, ११५६, १८१७५६, सात सिंधु, ११६४८, हे संदर्भ पौराणिक सात समुद्रांस उद्देशून आले आहेत, क्षारोदक, इक्षु-रसोदक, सुरोदक, घृतोदक, दधिमंडोदक, शुद्धोदक व क्षीरोदक; सातवाकड व सातवेउली हे शब्द कोशांत पहा; सात से (सैं) १८१६५१, सातां शतांचा १८१६४१, सतें सात १८१६४०, सैं सात १८१६४३, १८१६५६, सातेंसतीं १०३०, हे संदर्भ गीतेंतील सातशें श्लोकांस उद्देशून आले आहेत; सातवां—(क. वा.) १८८४३.

आठ—

अष्ट—अष्टांग, अष्टांगु योग, आठ अंगें असलेला हठयोग, ९४१८, योगाचीं आठ अंगें—यम, नियम, आसन, प्राणायाम, प्रत्याहार, धारणा, ध्यान व समाधि; अष्टांगादि संकटी, हठयोगाचीं अष्टांगें संपादण्याच्या संकटांत, ११६६७; अष्टांगसामग्रियेचें दीप, हठयोगाचीं आठ अंगें दाखविणारा दिवा, ६४६१; अष्टांगें—पै जेयाचेनि अंगसंगें। इये प्रकृतीतव अष्टांगें। जन्म पाविजतसे जगें। तो पिता मीं गा ॥ ९२६८, प्रकृतीचीं आठ अंगें—आप तेज गगन। मही मारुत मन। बुद्धि अहंकार हे भिन्न। आठे भाग ॥ ७१८; अष्टधा भिन्न, प्रकृतीस उद्देशून, ७१६, ७१७, १५४५१; अष्टभेदव्यक्ति, प्रकृतीचे दोन भाग, एक अष्टभेदानें व्यक्तरूपांत आलेली व दुसरी जीवरूपा, ९९७; अष्टदल, आठ सात्त्विक भाव दाखविणारें आठ पाकळ्यांचें कमळ, १५६, हे आठ सात्त्विक भाव पुढें दिले आहेत; दिग्गज, दिग्गजमेळावे, आठ दिशांस सावरून धरणाऱ्या हत्तींचे मेळावे, १३६३, हे आठ दिग्गज, ऐरावत, पुंडरीक, वामन, कुमुद, अंजन, सार्वभौम, सुप्रतीक व पुष्पदंत, आठ दिशांस असतात; अष्टमहासिद्धि—कोशांत सिद्धिन्दी पहा, महाभारतांतील अनुशासनपर्वीत (१) अणिमा, शरीर सूक्ष्म करणें, (२) महिमा, शरीर मोठें करणें, (३) लघिमा, शरीर हलकें करणें, (४)

गरिमा, शरीर जड करणें, (५) ईशिता, सर्व चराचरांत ईश्वरभाव ठेवणें, (६) प्राकाश्य, ऐहिक व पारलौकिक स्थळें पहाणें, (७) वशिता, विषय भोगून इंद्रियावर स्वामित्व ठेवणें व (८) प्राप्ति, सर्व प्राण्यांचा देवतांशीं संबंध घडविणें, अशा आठ महासिद्धि दिल्या आहेत; अष्टम—अष्टमाध्याई १०.२८; आठ—आठांची साम्यावस्था ७.१८-१९ पहा; आठ आंगें, सुरयोनींच्या आठ प्रकारांस उद्देशून, १४.१०३, किन्नर, चारण, यक्ष, विद्याधर, गंधर्व, सिद्ध, योगी व मुनि (तुलसीशब्दप्रकाश); आठ पाहार, कोशांत पाहार पहा; आठ हिं भावां ११.२४५, सात्त्विकां आठां, आठ सात्त्विक भावांस उद्देशून, १८.१५८८, स्तंभ, स्वेद, रोमांच, लय, ऐश्वर्य, वेपथु, अश्रु व वैवर्ण्य (प्रतापरुद्र), यावर ११.२४१-२४७ व १८.१५८४-१५८८ पहा; आठ भैरव—असितांग, रुद्र, चंड, क्रोध, उन्मत्त, कुपति, भीषण व संहार हे आठ भैरव, पर्यायानें कांहींच्या ऐवजीं ताम्रचूड, चंद्रचूड व कपाल अशींही नांवें आहेत, आदित्यवारि वाढी। भैरवां भरीं ॥ १३.८१८, वरील भैरवांस उद्देशून; आठ रस—शृंगार, वीर, करुण, अद्भुत, हास्य, भयानक, बीभत्स व रौद्र (काव्यप्रकाश); आठ रसांची ओलावणी ४.२१०, कोशांत अल्लणें पुढें पहा; आठ लोकपाल—इंद्र, अग्नि, यम, निर्ऋति, वरुण, वायु, कुबेर व ईशान (शिव), यांना दिक्पति असेंही नांव आहे, यावर १०.१०० पहा; आठ वसु—आप्, ध्रुव, सोम, धर (धन), अनिल, अनल (पावक), प्रत्यूष व प्रभास, आठ वसुंसाधारि। पावकु तो मीं अवधारीं। १०.२०६; आठ विकारीं—महद्ब्रह्म आपल्या उदरांत प्राकृत आठ विकारांनीं जगद्रूप गर्भाची वाढ करतें, १४.८८, हे आठ विकार म्हणजे प्रकृतीचीं आठ अंगें, आठै भाग ७.१८ पहा; आठवें—(क्र. वा.) गुण जें आठवें १८.८४५.

नऊ—

नव—हा शब्द इतर शब्दांस जोडून किंवा सुटा आला आहे; नव गुण, ब्राह्मणाच्या नऊ

गुणांस उद्देशून, १८.८५१, गीतेंतील १८.४२ श्लोकांत नऊ गुण सांगितले आहेत—(१) शम १८.८३१, (२) दम १८.८३२-८३३, (३) तप १८.८३४-८३५, (४) शौच, अंतर्बाह्य शुद्धतेस उद्देशून, १८.८३६, (५) क्षमा १८.८३८, (६) आर्जव, सरळपणा, १८.८३९-८४०, (७) ज्ञान १८.८४१-८४२, (८) विज्ञान १८.८४३-८४५, (९) आस्तिक्य १८.८४५-८४७; नवगुणरत्नाकर, नऊ गुणांचा समुद्र, १८.८४९, ग्रहगण ११.२५४, रवि, चंद्र, मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र, शनि, राहु व केतु या नऊ ग्रहांस उद्देशून; नवचंडी, नवचंडिका—शैलपुत्री, ब्रह्मचारिणी, चंद्रघंटा, कृष्णाम्बा, स्कंदमाता, कात्यायनी, कालरात्री, महागौरी व सिद्धिदा, पार्वतीच्या या नऊ रूपांस उद्देशून, १३.८१८; नवज्वर—नऊ दिवसांचा ताप, वोखडाचेनि नावें अमृतें। जैसा नवज्वर आढुये। १३.७२१, नवज्वर झालेल्या रोग्याला औषध म्हणून दूध दिलें तर ताप भडकतो यास उद्देशून; नवद्वाराचा चौकी १२.५२, नवै द्वारें श्रवति १३.७३०, नवद्वारें देहीं ५.७५, हे संदर्भ शरीराच्या नऊ द्वारांस—दोन डोळे, दोन कान, दोन नाकपुड्या, तोंड, गुद व उपस्थ यांना उद्देशून आले आहेत; नव मास, गर्भातील नऊ महिने, १३.७३१; नवां रत्नांचा हार १८.८४९, हीं नऊ रत्नें—माणिक, मोती, पोवळे, पाच, पुष्कराज, नीळ (शनि), हिरा, गोमेद व वैडूर्य; नवां रसां अनुव्रत १८.३३०, नवरसां भरविं सागर। १२.११, नवरसिं वरिल्लेन १३.११६३, नवरसदीपिचा १०.७, नवरससुधाब्धी १.२९, हे सर्व संदर्भ वर दिलेल्या आठ रसांस व शांत रसास उद्देशून आले आहेत, शांत हा नववा रस मानला आहे; नवविध १८.३३०; वायुचें नवविधपण ६.२४३, हा संदर्भ वायूच्या नऊ क्रियांसंबंधीं आहे, त्या अशा : प्राण—हे पांच आहेत—प्राण (अन्नप्रवेश), अपान (मलमूत्रोत्सर्ग), व्यान (पचन), उदान (भाषण) व समान (डोळा मिटणें व उघडणें), उपप्राणही पांच आहेत—नाग, कूर्म, कृकल, देवदत्त, घनंजय,

यांचे जांभई, शिंक, ठेंकर, उच्चकी, आंग मोडणें, हे व्यापार आहेत; या देहांत प्राण हा मुख्य असून तो इतर नऊ प्राणांची पेंदी बांधून त्यांची उंडी मध्यमेंत टाकतो, १८७३६;

नवम—(क्र. वा.), नवमाध्यायी १६६०; नवमी—नवमीतें मांडी। आणि वैसे नवचंडी।

१३०८१८, आश्विन शुद्ध १ ते ९ या नवरात्रांत नवचंडीची स्थापना करणें, तिची आराधना करणें व सप्तशतीचें नऊ वेळां पारायण करणें यांस उद्देशून;

नववा—(क्र. वा.) १८८४५, १८८४७.

दहा—

दश—दशदलांचें—उपनिषदां सोरभ्य। दश-दलांचें ॥ १५५३७, दहा पाकळ्या असलेल्या कमळाचें रूपक दहा उपनिषदांवर वसविलें आहे, दशोपनिषदें १०१८, हीं दहा उपनिषदें—ईश, केन, कठ, प्रश्न, मुण्ड, माण्डूक्य, तैत्तिरीय, ऐतरेय, छान्दोग्य व बृहदारण्यक; दशक—इंद्रियांचा दशकु, दहा इंद्रियांचा समुदाय, १३७३, (१) प्रचारांत तोंड, ब्रह्मरंभ्र, दोन नाकपुड्या, दोन कान, दोन डोळे, शिस्न व गुदद्वार असा हा इंद्रियांचा दशक मानतात, (२) ग्रंथांत पांच शानेंद्रियें व पांच कर्मेन्द्रियें मिळून दहा असा इंद्रियांचा दशक सांगितला आहे—तरि श्रवण नयन। त्वचा घ्राण रसन। इयें जाणें ज्ञान। करणें पाचें ॥ १३०९८, अथवा, बाहीर त्वचा श्रवण। चक्षु रसना घ्राण। हें पंचविध जाण। शानेंद्रिय गा ॥ १८४९६, मग वाचा आणि कर। चरण अथोद्धार। अपायु हे प्रकार। पांचे आणिक ॥ १३१००, श्रोत्रं त्वक् चक्षुशी जिह्वा नासिका चैव पञ्चमी। पायूपस्थं हस्तपादं वाक्चैव दशमी स्मृता ॥ २०९० मनुस्मृति; महातेजाचा दशक—तेषिं चि हे(द)शकु मेलविजे। महातेजाचा ॥

११०२३५, कुंटेनीं दशकाचा अर्थ दश संख्यारूप आवरणामि असा दिला आहे, दश अग्नीच्या कळा—धूम्राचि, उष्णाई, ज्वालिनी, जलनी, स्फुलिंगी, अतिस्मना, हव्यावाहिनी, कव्यवाहिनी, नीलरक्त व रुद्रायणी अशा मुळे यांच्या सं. वा. हुबोध शब्दार्थाच्या कोशांत दिल्या आहेत.

दशधा—वायुतत्त्व दशधा। एक चि जालें ॥ १३१०६, पांच प्राण व पांच उपप्राण असे वायूचे दहा विभाग नऊ पुढें वायूचें नवविध-पण यांत दिले आहेत; विश्वे देव, वसु हान साध्ये विश्वे। ११३२७, आठ वसु व दहा विश्वेदेव यांस उद्देशून, वसु, सत्य, क्रतु, दक्ष, काल, काम, धृति, कुरु, पुरुखा व माद्रय असे दहा, धर्म ऋषि व विश्वा यांचे दहा पुत्र—क्रतु, दक्ष, वसु, सत्य, कालकाम, मुनि, कुरज, मनुज, बीज आणि रोचमत्, (चित्राव—प्राचीन चरित्र कोश पृ. ५४३.)

दाहि-हिं-ही-हीं—दाहि इंद्रियांचां गाविं नेणिजे। ५०५५, इंद्रियांचा दाहिं हातिं १८३१५; दाही इंद्रियें ९०४३, १३३६५, १६०१८४, दाही इंद्रियांचिया वाटा ८१८१; चक्षुरादिके दाही १८४९८, तियें दाही १८५००, दाही करणें १३१०३, दाही रिगति १८७३५, या सर्वोसाठीं वर दशक (२) पहा; दाही दिशा पांगुरणें, शंकराच्या दिगंबरत्वास व सर्वसंगपरित्यागास उद्देशून, १३२६; दाही दिशा सुनियां मानी १८१६०६, दाहिं दिशि १५६९, या दाही दिशा—पूर्व, पश्चिम, दक्षिण, उत्तर, आग्नेयी, नैर्ऋत्य, वायव्य, ईशान्य, ऊर्ध्व व अधस्; दाही विषय १३१२१, पुढें छत्तीस पहा; दाहीक १८९५१, हा पाठ देहादिक असा व्यावा, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘देहादिक’ १८९५६; दाहें—दहाही, दाहें आउतीं, दहा इंद्रियांना उद्देशून, १८४५१, —चक्षुरादिके इंद्रियपीठीं १८३४८, —दिशीं १६३२६, —द्वारीं, दहाही इंद्रियांच्या दारांत, १६०९०, —भागीं, दहा प्रकारच्या वायूस उद्देशून, १३१०७.

अकरा—

अकरा क्षौणी, कौरवांचें अकरा अक्षौहिणी सैन्य, ११०२३, कोशांत अक्षौहिणी, क्षौणी, क्षौणी पहा; अकरा भाव १०८९, ईश्वराच्या मानस संभूतीचे सात महर्षि व चार मनु, येसे हे अकरा। माझा मनीं झाले धनुर्धरा। १०९१, हे सात महर्षि सात पुढें दिलेल्या

सतरिखीं हून कांहींसे निराळे आहेत, ते असे—
मरीचि, अत्रि, अंगिरस्, पुलस्ति, पुलह,
ऋतु व वसिष्ठ, भागवतधर्मांतील चक्रव्यूहमता-
प्रमाणें चार मनूंचा, वासुदेव, संकर्षण, प्रद्युम्न व
अनिरुद्ध यांचा येथें समावेश केला असावा;
अकरा राजांची ही सर्व प्रजा झाली,
१०८९-१०१; अकरा हीं राजां १००९५;
अकरावें—(क्र. वा.) इंद्रियांमाझि अकरावें । मन
तें मी जाणावें । १००२०८, दहा इंद्रियें व अकरावें
मन, बुद्धीन्द्रियाणि पञ्चैषां श्रोत्रादीन्यनुपूर्वशः ।
कर्मेन्द्रियाणि पञ्चैषां पाय्वादीनि प्रचक्षते ॥
एकादशं मनो ज्ञेयं स्वगुणेनोभयात्मकम् ।
यस्मिञ्जिते जितावेतौ भवतः पञ्चकौ गणौ ॥
२०११-१२ मनुस्मृति;

एकादश, अकरा, एकादशी, अकराव्या
अध्यायांत, १११; एकादशिचां दिसिं,
एकादशीस, १३८१६.

बारा—

द्वादश—द्वादशादित्य—निरनिराळ्या ग्रंथांत या
बारा सूर्यांचीं निरनिराळीं नांवें दिलीं आहेत,
हे बारा सूर्य बारा महिन्यांचे निर्देशक मानले
जातात :—(१) मित्र, रवि, सूर्य, भानु, खग,
पूषा, हिरण्यगर्भ, मरीचि, आदित्य, सविता,
अर्क व भास्कर, (२) विवस्वान्, अर्यमा, पूषा,
त्वष्टा, सविता, भग, धाता, विधाता, वरुण,
मित्र, शक्र व उरुक्रम (भागवत), (३)
सूर्यवंशावलींत (२) पुढें दिलेल्या नांवांपैकीं
आठ आहेत, विवस्वान्, सविता, विधाता व
उरुक्रम या चारांऐवजीं विष्णु, विश्वावसु,
अंशुमान् व अतितेज अशीं चार नांवें आहेत;
बारा—बारा अंगुलें ६२३६, शके बारा शतें
बारात्तरें १८१७९२, ही ओवी ग्रंथसमाप्ती-
नंतर कोणी तरी केली आहे, राजवाडे प्रतीति
ती आहे, शके १२१२ त ग्रंथ संपूर्ण झाल्याचा
हा दाखला देतात; बारा राशी—मेघ, वृषभ,
मिथुन, कर्क, सिंह, कन्या, तूळ, वृश्चिक,
धनु, मकर, कुंभ व मीन; बारावा—(क्र.
वा.) बारावा अध्याय १८०१४३८, -गुण
१८०१४३७;

बारै वाटिं—या बारा वाटा कोणत्या याचा
समाधानकारक उलगडा झाला नाही, चार
दिशांचे चार विभाग पाडून आठ दिशा होतात,
पूर्वोत्तर दिशामध्यें दोन भाग न पाडतां तीन
भाग पाडले, तर चार दिशांचे बारा विभाग,
बारा वाटा, असा कसा तरी अर्थ लावतां
येईल, तैसं आत्मभ्रांति साटिं । वस्तु विखुरली
बारै वाटिं । १५२६८, आत्मभाव देहादि
अनात्मवस्तूंच्या अनेक वाटांनीं पसरला आहे.

तेरा—

त्रयोदश—(क्र. वा.) त्रयोदशी, तेराव्या अध्या-
यांत, १४३२.

चौदा—

चतुर्दश—चतुर्दश भुवनें ११२६०, सात
लोक—भूलोक, भुवर्लोक, स्वर्लोक, महर्लोक,
जनलोक, तपोलोक, सत्यलोक व सात पाताळें
—अतळ, वितळ, सुतळ, महातळ, तळातळ
पाताळ व रसातळ, मिळून चौदा भुवनें;
चाउदस—चतुर्दशी, चाउदसिं ह्मणे माण । तूझा नि
वो दुर्गे ॥ १३८१७, पौष शु. चतुर्दशी, शाकंभरी
अमावास्याचे येथें निर्देश केला आहे; पुनिवेहूनि
चाउदसी । जेतुलें उणेपण शशी । १८०१०८१;
चौदा—चौदा भुवनें, वर चतुर्दश पहा,
३२४२, ११०१८२, ११०३१२;
चौदा मनु—स्वायंभुव, स्वरोचिष, उत्तम,
तामस, रैवत, चाक्षुप, वैवस्वत, अर्क-
सावर्णि, दक्षसावर्णि, ब्रह्मसावर्णि, धर्मसावर्णि,
रुद्रसावर्णि, देवसावर्णि व इंद्रसावर्णि, शेवटच्या
दोन नांवांऐवजीं प्राचीन चरित्रकोशांत रौच्य व
भौत्य अशीं नांवें दिली आहेत, चौदावांतु मुदल ।
स्वयंभु मुख्य वडिल । च्यारि मनु ॥ १००९१;
चौदावा—(क्र. वा.) चौदावेया अध्यायासि
१४३७.

पंधरा—

कोशांत पंध-पन्ह-रें पहा. पन्हरा—पंधरावा
अध्याय, १८३९ (१, २); पन्हरें, कोश
पहा; साडपन्हरां १५५३३; साडपंधरेया

१०-१५, या संदर्भातील पंधरा व साडेपंधरा हे सोने कसाला लावल्यावर सोन्याचा दर्जा दाखविणारे कसाचे आंकडे होते, पुढे ते त्या त्या दर्जाच्या सोन्याचा दर या अर्थी प्रचारांत आले असावे, पुढे सोलावा पहा.

सोळा—

षोडश—(क्र. वा.), सोळावा, षोडशीं, सोळाव्या अध्यायांत, १८-१४४२, षोडशाध्यायं १७-२१; सोलावा, (क्र. वा.) सोळावा, सोलावां अध्याय १८-४०; कां सुवर्णशुद्धी कसु। सोलां(ला). वां जैसा ॥ १८-९७५, शुद्ध सोन्याच्या कसाचा आंकडा सोळा होता, येथे सोलावां हा शब्द कसास लावला आहे, दरास लावलेला नाही, वर पंधरा पहा; सोलावे अध्यायपद १६-६२.

सतरा—

सतरावा—(क्र. वा.), सतरावां अध्याय १८-५९; सतरावी, जीवनकला, सतरावियेचेनि पानियेडें ९-२१३, —चें स्तन्य १२-७, या संदर्भात जीवनकलेला सतरावी म्हणण्याचे कारण लिंभादेहांतील पांच ज्ञानेंद्रियें, पांच कर्मेंद्रियें, पांच प्राण व सोळावे मन यांचे ती साहाय्य घेते, यावर ९-२११-२१७ पहा; आनंद-चंद्रिची सतरावी १५-५३९, चंद्राच्या सोळा कला असतात पण व्योमचक्रांतील चंद्रामृताची जीवनकला ही सतरावी कला आहे, असें कल्पिलें आहे; सत्रावियेचें पाणी १२-५४; सप्तदश—(क्र. वा.), सतरावा, १८-४०.

अठरा—

अठरा भराडे—अठरा गोसावी, आपण भराडा होय। गुरुतें लिंगा ॥ १३-३८९, हा संदर्भ गोसाव्यांच्या अठरा आखाड्यांस उद्देशून आला आहे, हे अठरा प्रकार—अघोरी, अरण्य, अवधूत, आनंद, आश्रम, इंद्र, उदासी, कानफाट्या, कालवेल, गोदड, गोरखपंथी, नंगागिरी, निरंजनी, निर्वाणी, पुरी, भराडी, राउळ, सरभंगी, यांपैकी काहीं नांवांपेवजीं, निर्वाणी, डवरा, बन, भरती अशीं नांवे दिलीं जातात; अठरा ज्ञानपदें

१३-८४७, अठरा ज्ञानलक्षणे १३-६४८, हीं पदें गीतेंत १३-७-११ श्लोकांत आली आहेत, त्यांचीं लक्षणे १३-१८४-६३० ओव्यांत दिली आहेत, श्लोक १३-७—(१) अमानित्व १३-१८४-२००, (२) अदंभित्व १३-२०१-२१५, (३) अहिंसा १३-२१६-३१२, (४) क्षांति, क्षमा, १३-३३८-३५३, (५) आर्जव, सरळपणा, १३-३५४-३६७, (६) आचार्योपासना, गुरुभक्ति, १३-३६८-४५८, (७) शुचित्व १३-४६०-४८२, (८) स्थैर्य १३-४८३-४९९, (९) आत्मविनिग्रह १३-५००-५१०; श्लोक १३-८—(१०) वैराग्य १३-५११-५२२, (११) अनहंकार १३-५२३-५३३, (१२) जन्म, मृत्यु, जरा, व्याधि या दुःखांपासून अलिप्त राहणे १३-५३४-५९०; श्लोक १३-९—(१३) 'असक्ति' १३-५९१-५९३, (१४) पुत्रदार-गृहाविषयी अनासक्ति १३-५९४-५९८, (१५) इष्टानिष्टोपपत्तीत समचित्तत्व १३-५९९-६०१; श्लोक १३-१०—(१६) अनन्यभक्ति १३-६०२-६०९, (१७) निर्जन जागीं राहणे १३-६१०-६१२; श्लोक १३-११—(१८) सतत अध्यात्माचा अभ्यास १३-६१४-६३०; अठरावां अध्याय १८-३३, १८-८३; अध्यायां अठरांचें लेख १८-५७; अष्टादश—अठरावा अध्याय, १८-४१, १८-४३, —श्लो १८-७३; अष्टादश पुराणे १-५, तीं हीं—(१) मत्स्यपुराण, (२) मार्कंडेय—, (३) भविष्य—, (४) भागवत—, (५) ब्रह्मांड—, (६) गरुड—, (७) लिंग—, (८) पद्म—, (९) वामन—, (१०) अग्नि—, (११) कूर्म—, (१२) स्कंद—, (१३) नारद—, (१४) वराह—, (१५) ब्रह्मवैवर्तक—, (१६) वायु—, (१७) ब्रह्म—, (१८) वाल्मीक—.

वीस—

विस—विस ही विश्व ६-४१६, विश्वा किंवा विश्वा हा कोणत्याही प्रमाणाचा विसावा भाग, वीस ही भागांनीं, सर्व भागांनीं, सर्व प्रकारांनीं, सर्वतोपरी, येथे कधीं ही, असा अर्थ घ्यावा, कोशांत विश्वा (१) पहा; विसें हांडें—लहान लहान उड्या करून त्यांचे अनेक घांस निरनिराळे मांडणे, १३-९४५.

एकवीस—

तै एकविंसां स्वर्गा ही मीठी । पातालासि दे जे(जे)वि ॥ ११.४०६, येयें पातालासि ऐवजीं पातालासि, पाताळासह याअर्थी पाठ असणें संभवतें; पाताळासकट असा अर्थ घेतला तर चौदा भुवनापुढें दिलेले सात लोक, सात पाताळें व सात द्वीपें मिळून एकवीस स्वर्ग असा अर्थ लावतां येईल, हीं सात द्वीपें—जंबु, प्लक्ष, शात्मली, कुश, क्रौंच, शाक व पुष्कर; जर एकवीस स्वर्ग पाताळांत गेले असा अर्थ लावला तर शिवनिघंठांत दिलेले एकवीस स्वर्ग ध्यावे, ते हे आहेत :—ज्योति, शीत, विमळ, अभियागता, प्रकाशविख्यात, सदोदित रम्य, सहज, सिद्ध, आनंद, दिव्य, एकांत, अमळ, तृप्ति, निर्मळ, प्रेम, निज, लय, अंत, नित्य, अति व शिव. (मुळे, पृ. १२६).

चोवीस—

चोविस पंचविंसावें १४.२२२, हें चोवीसां हिं तत्वांचें । कुंडंश्वर वसतिचें । तूटे बंधमोक्षाचें । गूतळें पथ ॥ १८.३१७, तत्वाचां चौविशीं मापीं १८.५१९, हे तीनही संदर्भ देहास उद्देशून आले आहेत; सांख्यमतें प्रकृतींत चोवीस तत्त्वे आहेत—मूळ अव्यक्त, अनादि, स्वयंभू अशी प्रकृति १, महत् १, अहंकार १, सूक्ष्म तन्मात्रा ५, शानेंद्रियें ५, कर्मेन्द्रियें ५, महाभूतें ५, व मन १ मिळून २४.

पंचवीस—

पंचविंसां(सा)वां पुरुष, पंचविंसावें तत्त्व, १०.१३४; सांख्यमतें वर दिलेलीं चोवीस तत्त्वे व पंचविंसावें ब्रह्म, हें—तिहि पुरोनि स्वभावे । चतुर्थे जें ॥ १४.२२२, तीन गुणांपली-कडचें चौथें आहे.

सवीस—

सविस—सविसें गुणज्योतीं १६.२०८, —ब्रह्मगुणि(णि) १६.२०५, गीतेच्या १६.१ ते १६.३ श्लोकांत सांगितलेले दैवगुण :—श्लोक १६.१—(१) अमय १६.६७-७२,

(२) सत्त्वसंशुद्धि १६.७३-७९, (३) ज्ञानयोग १६.८०-८३, (४) दान १६.८४-८६, (५) दम १६.८७-९२, (६) यज्ञ १६.९२-९८, (७) स्वाध्याय १६.९९-१०४, (८) तप १६.१०४-१११, (९) आर्जव १६.११२; श्लोक १६.२—(१०) अहिंसा १६.११३, (११) सत्य १६.११४-१२३, (१२) अक्रोध १६.१२४-१२९, (१३) त्याग १६.१३०-१३४, (१४) शान्ति १६.१३५-१३९, (१५) अपैशुन्य १६.१४०-१५२, (१६) दया १६.१५३-१६१, (१७) अलौल्य १६.१६२-१६६, (१८) मार्दव १६.१६७-१७३, (१९) न्ही, लाज, १६.१७४-१८३, (२०) अचापल्य १६.१८४; श्लोक १६.३—(२१) तेज १६.१८५-१८८, (२२) क्षमा १६.१८९, (२३) धृति, धीर, १६.१९०-१९३ व १६.१९६, (२४) शौच, शुचित्व, १६.१९४-१९५, (२५) अद्रोह १६.१९७-२०२, (२६) अतिमानितेचा अभाव १६.२०३-२१०.

सत्तावीस—

सत्तावीस नक्षत्रें :—अश्विनी, भरणी, कृत्तिका, रोहिणी, मृगशिरा, आर्द्रा, पुनर्वसु, पुष्य, आश्लेषा, मघा, पूर्वा, उत्तरा, हस्त, चित्रा, स्वाती, विशाखा, अनुराधा, ज्येष्ठा, मूळ, पूर्वाषाढा, उत्तराषाढा, श्रवण, धनिष्ठा, शततारका, पूर्वाभाद्रपदा, उत्तराभाद्रपदा व रेवती.

छत्तीस—

सत्तिस—यें अष्टधा मित्र ऐसें । जें दाविलें प्रकृतिमीसें । जें क्षेत्रद्वारें सत्तिसें । भागि केले ॥ १५.४५१, क्षेत्राचीं छत्तीस तत्त्वे १३.७७-१५० ओव्यांत पहा; यां सत्तिसां सत्तिसांचा मेलावा १३.१४९, सत्तिसां सत्तिसां(सा)वें १४.२२२, सतीस हीं तत्त्वे १३.१५५, सतीस भेद १३.१५०, सतीस ही वानी भेद १३.१०३२ क्षेत्राचीं हीं छत्तीस तत्त्वे, गीता श्लोक १३.५—(५) महाभूतें—पृथ्वी, आप, तेज, वायु व व्योम १३.७७, (१)

अहंकार १३.७८-८२, (१) बुद्धि १३.८३-८९,
 (१) अव्यक्त १३.९०-९७, (५) ज्ञानेंद्रिये—
 श्रवण, नयन, त्वचा, घ्राण व रसन १३.९८,
 (५) कर्मेन्द्रिये १३.१००-१०१, (१) मन
 १३.१०३-१०४, (१०) इन्द्रियविषय—‘शब्द,
 स्पर्श, रूप, रस व गंध’ हे पांच १३.११७,
 मग स्वर वर्ण विसर्ग। अथवा स्वीकार
 त्यागु। चं(च)क्रमण उत्सर्गु। मलमूत्रांचा ॥
 १३.११९, बोलणें, चालणें, घेणें, देणें,
 मलमूत्रांचा त्याग हे पांच, ऐसे हे दाही विषय
 १३.१२१, श्लोक १३.६—
 (१) इच्छा १३.१२१-१२५, (१) द्वेष
 १३.१२६,
 (१) सुख १३.१२७-१३१, (१) दुःख
 १३.१३२,
 (१) चेतना १३.१३४-१४२,
 (१) धृति १३.१४३-१४८,
 (१) संघात १३.१४९, एकूण ३६.

सदतीस—

सत्तिसावें—सत्तिसां सत्तिसावें, सदतिसावें
 ब्रह्म, १४.२२२; सततीसांवा पुरुष-विशेष
 ११.३०४.

बावन—

आगा बावना वर्णां परीता। कोण्डीं मंत्र
 आहे पांडुसुता। कां बावना हिं नुच्चारितां।
 जीउ आधि ॥ १८.३७१, हे बावन वर्ण
 म्हणजे सोळा स्वर, क, च, ट, त, प,
 या वर्गांचीं पंचवीस व्यंजने व दुसरीं
 हीं अकरा व्यंजने य र ल व श स् ह ल
 क्ष व ज्ञ, (१६+२५+११) मिळून बावन
 वर्ण. ए ऐवजीं ये व ओ ऐवजीं उ, वो, असे
 लेखनपर्याय आले आहेत; राजवाडे प्रतीत ल
 ऐवजीं ल आहे, कांहीं ठिकाणीं ल आहेत
 ते मुद्रण दोष असावे; ल ऐवजीं ल
 घालणें हें राजवाड्यांना उपलब्ध झालेल्या
 प्रतीच्या लेखकाचें वैशिष्ट्य होतें, यादव-
 कालीन मराठीत व त्या पूर्वीही ल
 अक्षर होतें.

शंभर—

शत, सत हे शब्द शंभर, विपुलता किंवा
 आधिक्य दाखविण्यासाठीं ग्रंथांत योजले आहेत.
 शत—शत एक जन्मां, अनेक वा अर्थी, १५.३१;
 शतें सात, गीतेंतील सातशें श्लोकांस उद्देशून,
 १८.१६८३, सातां शतांचा १८.१६४१, सातें
 शतें १८.५७, सप्तशती—मंत्रप्रतिपाद्य भगवती
 १८.१६४५; गीतेंत सातशें श्लोक आहेत,
 राजवाडे प्रतीत सातशें एक छापले आहेत,
 १३.१ ते १३.४ पहा, १३.४ हा आंकडा
 दोन श्लोकांपुढें आला आहे, राजवाडे प्रतीतला
 १३.१ श्लोक लो. टिळकांच्या गीतारहस्यांत व
 भां. ओ. रि. इ. च्या महाभारतांत नाही; शतकृत,
 फार वारीक चुग, १.१४७, —कतू, शंभर यज्ञ
 करणारांनीं, ९.३०९, —जर्जर, फार जीर्ण,
 ९.४८६, —घा, अनेक प्रकारांनीं, ११.१०१,
 —मख १५.३०, —मखोत्तीर्णकर, इंद्र, १०.२२०,
 —वृद्ध, फार वृद्ध, १३.५८३, —वेव्हर्ही ९.३०७;
 वरिखशताचां कोडीं ६.४६३, कोशांत कोडि-
 डी पहा; जन्मशत, अनेक जन्म, ७.१२६,
 ९.२०५, —मापें १३.३३; श्येय, शंभर,
 १२.२५, कोशांत श्येय पहा; सत—सतें
 सात १८.१६४०, सातेंसती (सातें सती)
 १०.३०, सें सात १८.१६४३, १८.१६५६,
 सात से(सैं) १८.१६५१, हे संदर्भ गीतेच्या
 श्लोकांस उद्देशून आले आहेत.

सहस्र—

एक हजार किंवा पुष्कळ या अर्थी हा शब्द
 आला आहे. जें चौकडिया सहस्र जाये।
 तै(तैं) ठाये ठाळ वीळ होये। आणि तैसेनि
 सहस्रें भरियें पाहे। राति जेथ ॥ ८.१५४,
 ब्रह्मदेवाच्या एका अहोरात्रास उद्देशून, ब्रह्म-
 देवाच्या अहोरात्राचे १४ भाग कल्पिले आहेत,
 या प्रत्येक भागास मन्वंतर म्हणतात, चतुर्युगाच्या
 एकाहत्तर फेऱ्या व आणि कांहीं वर्षें गेलीं
 म्हणजे एक मन्वंतर पुरें होतें, यावर ८.१५३-
 १६३ पहा; बैसो सहस्रा एका चौ(चि) पांती।
 अवधानाची ॥ १३.३७०; सहस्रावधी युगें निमति
 ८.१६१; सहस्रदलाचा मेघु १८.१०३३;

सहस्रांश २.३०४; सहस्रां-माहि, अनेक माणसां-
पैकी, ७.१०, सहस्र वरि, अनेक, ११.११७,
सहस्रवेरी ९.५८, सहस्र वेन्ही ११.२३४,
११.५२३, -वेन्ही १२.९१; सहस्र शीर्ष
याचे, हे शब्द एकत्र घ्यावे, शेषाचे,
११.२६५; घटसहस्र १३.९१३, जन्म-
६.१४६, ६.४६३, १०.२३८, तप-
१७.४१२, युग- ८.१६२.

लक्ष—

शतसहस्र किंवा अनेक. पातां प्रसवति यां
योनी(नीं)चे। लक्ष ही दीसति ॥ ८.२५; एकें
लक्षें १०.२९, सवा लक्षु भारत १८.१६४०,
महाभारतांत इतके श्लोक आहेत या समजास
उद्देशून; चौरासी लक्ष—८४ लाख योनींस
उद्देशून, ७.२४, १४.१०६, १५.१४८ (चौ),
१८.१२९४, चौऱ्याऐशीं योनींमदल अनेक

मत्तें आहेत त्यांपैकी एक—२० लक्ष स्थावर,
९ लक्ष जलचर, ११ लक्ष कीटक, १० लक्ष पक्षी,
३० लक्ष पशु, ४ लक्ष मानवदेहधारी, एकूण
८४ लक्ष; लक्षवरि, लक्षावधि, ७.११;
लाखौली कोश पहा.

कोटी—

कोटि, कोडि-डी असे शब्द कोटी किंवा पुष्कळ,
अनेक या अर्थी ग्रंथांत आले आहेत. सूर्य-
कोटिजेजसा ११.६९; कोडि-डी, कोश पहा.

अक्षौहिणी—

विविध सैन्यांचे आंकडे कोशांत अक्षौहिणी
पुढें दिले आहेत, १.१२२; अक्षौणी, विपुलता,
१६.१६३; क्षोणी-क्षौणी हे शब्द अक्षौहिणी
किंवा विपुलता या अर्थीही आले आहेत ते
कोशांत पहा.

परिशिष्ट ११

संकीर्ण

(१) सूर्य, चंद्र, ग्रहण इ०

सूर्य—स्थिर असतो, आणि उदोअस्तूचेनि
प्रमाणें । जैसे न चलतां सूर्या चालणें । ४.१८,
जैसा नचलतेनि रबी। लोकु चले ॥ ८.१८५,
कोशांत चलणें पहा; सूर्य चालतो या लोक-
दृष्टीस उद्देशून—मियां बालविला सूर्यु चाले ।
९.२८२; सूर्याच्या तापानें पाण्याची वाफ होऊन
पाऊस पडतो व पुनः सूर्य वाफेच्या रूपानें पाणी
आकर्षून घेतो यास उद्देशून—जैसा वरिखौनि
भूतलि। आपुला रसु अंशुमाली। मावुता आणी
रश्मिनालि। बिबासि चि ॥ १५.२६७; सूर्य-
प्रकाशानें नक्षत्रें लोपतात, सूर्यविकासी कमळें
उमलतात, मृगजळ दिसतें इत्यादि संदर्भोकरतां
कोशांत गमस्ति, सविता, सूर्य पहा.

चंद्र—चंद्रामुळें समुद्राला भरती येते १८.१३०४,
तो अमृताचा चालता सरोवरु आहे १५.३७१,

या अमृतानें वनस्पतींत औषधी गुण येतात
१५.३७२, याच्यावर हरणाचा आकार दिसतो
१६.७४, याच्या किरणांनीं चंद्रविकासी कमळें
उमलतात, चंद्रकांत मणी द्रवतो; चकोर चंद्र-
किरणांचें सेवन करतो याचे अनेक संदर्भ कोशांत
चंद्र पुढें पहा; चंद्रसूर्याचीं बिंबें अमावास्याला
एकासमोर एक येतात (भेटतात) यास उद्देशून
—नातरि अवसेचां दिसीं । भेटलीं दोन्ही बिंबें
जैसीं । ११.५.

ग्रहण—सूर्य व चंद्र ग्रहण, रवि-चंद्रा राहु-मेळ
१७.२७१, कां रवि राहुग्रस्तु । प्रभाहीनु ॥
१.२६८, सोमसूर्यग्रहणें १८.१०९, मग राहूनि
उगलिली । प्रभा चंद्रें आलंगिली । १८.१००६.

केतु—धूमकेतु, उडैलें केतुचें जैसें । विश्वा अनिष्टा
चि दोसें । ते जन्मति ते तेसे । लोकां आडु ॥
१६.३७१; मंगळ या त्रासदायक ग्रहास उद्देशून

— ना तरि भौमा नांव मंगल । ५.११५, कां ग्रहां
माझि हंगल । तेयातें ह्यणिजे मंगल । १८.७४८,
इतर ग्रहांस उद्देशून :—कूरग्रहांची जैसी ।
मांदी मिले येकी राशी । १६.२५५, कां
कुमुद्वर्त्ति दुयोंग । एकवटति ॥ १६.२५६;
मृगजळ—रोहिणीतें ह्यणिजे जळ । ५.११५,
मृगजळ थोडा वेळ टिकतें, तें दिसतें तसें
नसतें, विषय याच प्रकारचे असतात त्यास
उद्देशून, २.१२१; राशिनांव, मुलाची जन्मरास
जशी असेल त्याप्रमाणें त्याचें नांव ठेवतात
त्यास उद्देशून, १७.१५; मूळनक्षत्रावर जन्मलेल्या
मुलाचा त्याग करावा, (शांति वगैरे केल्याशिवाय
त्याचें तोंड आईबापांनीं पाहूं नये यास उद्देशून,
१८.१२२; स्वातीच्या पाण्यानें शिपल्यांत मोल्यें
वनतात, १५.३८८, १८.१६७९.

(२) प्रांत व नगरें—कोशांत क्षेत्र, देश, प्रदेश,
प्रांत, नगर-री, पुर-पूर(१), पुरि पुढें पहा.

कुरुक्षेत्र—कुरु प्रांत, कुरु रणक्षेत्र, १.८५,
८.२६९, ११.६५१, १७.२७०; कुरुनायक,
धृतराष्ट्र, १८.१६३८, —राजा, धृतराष्ट्र,
१८.१५७१.

कैकट—क्रीकट देश, धर्मकृत्यास अपवित्र,
१७.२९३.

चैद्य—चेदि देशाचा राजा, ९.४६२.

मरुत देस, मारवाड, १८.१५९.

महाराष्ट्रमंडल—१८.१७८१.

अमरावती—९.३१७, ११.३८२, अमरपुरें
९.३७०.

गंधर्वनगर—कोशांत गंधर्व पहा.

कासी—काशी, १२.१७४, १७.२७०; काशी-
श्वर १.९९, —पति १.१५१.

गोकुळ—गोकुळ, १०.२६५, १०.२६७,
११.३४.

द्वारका—१५.४५, १८.३६७; द्वारकानाथ
१५.४१४, —पुरसुहडा ११.६६०.

प्रयाग—तीर्थ, संगमस्थान, ६.३५७, १०.१०८,
११.६, ११.१०; प्रयागवट १०.१६.

लंका—लंकेश्वर, रावण, १०.२३३, ११.२३.

विराट—विराट देशाचा राजा, १.९८, १.१५३.

हस्तिनापुर—११.२३१.

(३) डोंगर, पर्वत व नद्या—कोशांत डोंगर,
पर्वत, नद-दी, पाडि-डी, व पुरवणींत गिरी
शब्द पहा.

मंदर—मंदराचल, कोशांत अचल पहा; मंदराकार
१८.१६९७; मंदार—मेरुमंदार १.१५५.

मलय—मलयानील ४.२१७, १३.२८९.

मेरु—उंचपणा, मध्यवर्त्ति स्थान, स्थैर्य व सोनें
याविषयीं प्रसिद्ध, १.१३९, ५.१९, ६.९२,
६.३६८, ७.९२, १०.२०६, ११.२१७,
११.२३९, ११.६६५, १२.२०२, १३.२५९,
१३.३४७, १३.६१९, १३.१०१७, १४.१६३,
१४.३३७, १५.४६९; सत्वसोनेयांचा मेरु
१८.८७२; मेरुमंदार १.१५५; महामेरु
१८.१७६०.

सुवेल—लंकेच्या उत्तरेकडील पर्वत, १०.२३३,
कोशांत वेल (१) पुढें दिलेल्या सुवेलींचा अर्थ
सुवेल पर्वतावर असा ध्यावा.

हिमालय—हिमाचल १४.३८२, हिमवंत
१०.२१४, १२.१७५, १४.३३२, १४.३७३,
हेमवंत १३.३४६.

कालिंदी—यमुना, कालिंदियेचें हृदयशल्य
१०.२६७; दुःखकालिंदीचां तटीं ११.३४२,
पुढें यमुना पहा.

गंगा—गंगा नदी व सर्वसाधारणपणें इतर पवित्र
नद्यांचीं जान्हवी, भागीरथी इ. नांवें परिशिष्ट
(६) त पहा.

गोदावरी—गोदावरिचां कुलीं १८.१७८१.

त्रिवेणी—तीन नद्या, गंगा, यमुना व सरस्वती,
११.७.

यमुना—गंगायमुनाउदक १८.५१, गंगेयमुनेचे
अंघ ११.६.

सरस्वती—त्रिवेणीपैकीं एक, गीतासरस्वती
११.७.

(४) सण व व्रतें—यांचे संदर्भ तपणें, पर्व (१)
पुजणें-पूजणें, प्रायश्चित्त, यज्ञ, यष्टि, याग, व्रत,
सण, हवन, होत्र, होम इ. शब्दांपुढें कोशांत
पहा. कांहीं नांवें येथें दिलीं आहेत :—

दिवालि-ली—कोश पहा.

नागपंचमी—तेतुला चि नागांसि । पंचमीसि ॥
१३८१६.

पाडवा—प्रतिपदा, १६०७४; गुढिया उमिति
९५०७, इतर उत्सवांच्या दिवशीही गुढी
उभारतात त्यास उद्देशून.

सटवी—तेचि चि सटिवियेचिये राती । न विसंभिजे
जेवि वाती । १८८३४, षष्ठीपूजनानंतर रात्र
जागवतात त्यास उद्देशून.

होळी—करनु अपांनं धातूची होली । १२५०,
होळी सणास उद्देशून.

अग्निहोत्र—अग्निहोत्रादि यजनं १७४४.

इष्टापूर्त-त्तं—१३५२३, १४१६७, १८९९;

इष्टि—पशुयाग, १३२२२.

उचितदेव—यांसाठीं केलेलें यजन, हवन
इत्यादिकांवर १७३५७-३६० पहा; एकांगुष्ठं
तप १७४१२; कृद्वादि व्रतं १६०९१, एकांतरा
कृद्वां १७३६१, कोशांत वृद्ध पहा; गान्हाणं
घालणें १७३२८; चांद्राचण १७३६१;
जन्मव्रती १४२६८; जीववध, बळी देऊन
भुतांना वश करणें, १७७९, चेड्यांना वाळकांचे
बळी देणें १७९६, मारक मंत्रप्रयोग, अमि-
चारादि प्रयोग करणें, १६३५८, १६३९६,
१६३९८, १६३९९; पितृपक्ष १६१०६,
श्राद्ध १७१८४; प्रायश्चित्त—गंगेचेनि लाविलीं
तटें । ऐसी(सीं) प्रायश्चित्तं भोवटें । १८१०११;
मालें मागै १४३१, ब्रह्मचर्यादि व्रतं
२०१७१; भूमिदान १७४४; यथागमविधी
यजन, वेदोक्त यज्ञ करणें, १६०९४, यज्ञ-
यागांचे बरेवाईट विनियोग ९२३८-२४२,
१६३८०-३८६, १७३६२, १८३५७;
विहीर खणवणें, बाग लावणें, जमीन इनाम देणें,
१७४४, १८९८, १८७८०; शिवमुष्टिगंड,
कोशांत गंड पहा; सातरिया, सात दिवसांचें
उपोषण, १७९७; सिंहस्थ पर्वणी १८१६५४;
इतर कांहीं संदर्भ—नांवांनं फळ ठेवणें
११६८७; पोफळ घालणें, पैजेची सुपारी
ठेवणें, १३२१; हाड रोवणें, वाळीत टाकणें,
१६३१३; पायाळू दैववान असतो व अंजन
घातलें तर त्याला गुप्तधन व हरवलेल्या वस्तु

दिसतात, ६४५६, १५३४; मंत्रानें सर्पविष
उतरविण्याचे संदर्भ परिशिष्ट (८) सर्प पुढें पहा,
दृष्टीसर्व चि विष फेडी, हें सामर्थ्य हरिगारुडीत
होतें २७२; ठेव्यावर हडळ बसून राखण करते,
तिला मंत्रानें घालविल्याशिवाय धन मिळत
नाहीं, ११७५.

(५) रत्न—कोशांत मणि-णी (१), रत्न पहा;
परिशिष्ट (११) त नऊ पुढें नवां रत्नांचा हार
१८८४९ पहा; इंद्रनील, नीळ किंवा शनि,
१११३४, ११५९०; कौस्तुभ ९३८५; चंद्र-
कांत ९२९, सूर्य—१४२९४, सोम—, कोशांत
कांत (२) पहा, हे मणि चंद्राच्या व सूर्याच्या प्रका-
शांत द्रवतात; चिंतामणि-णी—रत्न, कोशांत
चिंतामणि-णी पहा; प्रवाल, प्रमेय—प्रवालसुप्रभ,
११७, सुप्रभ शब्द तोडणें इष्ट वाटतें,
(१) तेजस्वी तत्त्वाथरूप पोवळें, प्रवालचा
अर्थ पोवळें असा वेण्याकरतां प्रमेय रत्न
१५ या शब्दानें पुष्टि येते, (२) प्रवालचा
अर्थ पालवी असाही घेतां येईल, गीतेंतील
१५२ श्लोकांत आलेल्या विषयप्रवालाः या
शब्दावर टीका करतांना ग्रंथकारानें प्रवालचा
अर्थ वेळू पालों १५१४४, विषयपल्लव
१५१६० असा दिला आहे, प्रमेयरूप
टवटवीत पालवी असा अर्थ घेतां येईल;
मरगज, पाच, ११५९१; माणिक १११३३,
१४१२२, १७२४, माणिकुल्यांचियां कणियां
६२६४, माणिक एक उपाइलें, १३७८६,
हा संदर्भ माणिकरत्नासारख्या मुलास उद्देशून
आला आहे; मोति-न्ती ९१७५, १८३१२,
१८७१८, १८१७१८, मोतियें नावरति
संपुटें ६२६६, शिपलींत मोत्यें मावेनाशीं
होऊन शिपली उघडते त्यास उद्देशून,
मोतियां भिंग देणें १००१४, मोत्याला उज्जळा
देण्याचे निरर्थक कष्ट करणें, मोति फोडुनु
सांधितां चांग । किं तेंसें वि भलें ॥ १८२०,
अर्थ उघड आहे, स्वातीच्या पाण्यानें मोती
वनतें १५३८८, १८१६७९, मोतियांची
कडियाली ९५२४; मुक्ताफल ७०६३,
१५३६३, १६२०९, मुक्ताफल भलेंतेंसें ।

होये परि मुख नसे । तंव गुण प्रवेशे । तेथ काह ॥ १८.१४८१; स्फटिक ११.१३४, कोशांत हा शब्द पहा; हिरा—हीरा १०.७६, हीर्यांची पांती ६.२६३, ही रान भीजे, हा पाठ हीरा न भीजे असा व्यावा १३.४८१; परिस—कोशांत परिस (१) पहा.

(६) धातु—कोशांत धातु, नाणें पहा. कथिल, १८.७७१; तांबें—ताम्र, तसतां(ता)त्रतांबडीं ११.१३६; पारा—पारज, कां कैलासु पारजें बवरिला । ११.२१८; पितळ—पितल, पितलेची गंधिकालिक ४.६३; रूपें—कोशांत रूपें पहा; लोखंड—आयस १८.१७५०, लोखंड १३.८९२, १८.३५७, लोह १.७७, ८.१९९, ९.४६०, ११.४२१, १३.८९२, १३.१०१०, १३.१११७(१, २), १५.१७२, १६.२४५, लोहाचे चणे १२.७०, लोहकर्म १८.३५७, —खांब १६.३७७, —घृष्टी १८.२८, लोहापरिसाची घृष्टि १७.३९५, लोहरस १३.५१४, काल लोह १६.११७, काल—१६.२११; लोहव १८.१७५०; तिख—तीख कोश पहा; भ्र(भ्रा)मक, लोहचुंबक, १३.१३९, संसर्गे चेतविजे लोहें । परि लोह चि भ्रामक नोहे । १३.११७. सोनें—कोशांत कनक (१), खोट, पुढें खोटि, पंध-पन्ह-रें, पांचिक, भांगार, सकें-साकें, सुवर्ण, सोनें, सोलें, हेम (१) पहा, सोन्याशीं संबंध असलेले कस (१), कसवटणी—कसवटी, क्रीड, गंडी, तुकणें, पुट (१), मूस (१), वानिनी, चाल, चोरकल इ. शब्द कोशांत पहा; सोनें कसास लावून वानी ठरवीत, पण परिसाचा स्पर्श होऊन बनलेलें सोनें शुद्धच असणार म्हणून—काह परिसाचिये कसवटी । वानिया जाणें(णे) ॥ ६.९६; सोनें कसास लावल्यावर चांगल्या दर्जाच्या सोन्याचे पंधरा, साडेपंधरा व सोळा असे कसाचे आंकडे ठरवीत, हलक्या प्रकारच्या हिणकस सोन्याला पांचिक म्हणत; परिशिष्ट (११) पंधरा व सोळा पहा; सोनें तोलण्यासाठीं त्या काळींही वालाचा उपयोग करीत, १२.२५, १३.१००३; सोनें तापवून त्याची लगाड

बनवीत किंवा दागिने घडवीत, अलंकारांना चकाकी आणण्याकरतां पुढें देत १०.५५, १३.१०३१; सोन्यांत हलकी धातु घातल्यावर व त्यामुळें वजन वाढल्यावर सोन्याची वानी अर्थात् पडे, सोळा कसावरून पांच कसावर सोनें उतरवितां येई, १३.१००३, १४.१४०, १५.३०९, १७.५४, १८.१५६, १८.६३८; क्रीड, लाल व हीन धातु घालविण्यासाठीं—क्रीड आगितां पडे । मल तूट वानी चडे । १८.१२०; सुशीत सोनें तापवून मेण वगैरे काढून टाकत ६.२४९, १८.११०३; लेणीं बनविण्याकरतां ठसे वापरीत; सोन्याच्या नाण्याचे संदर्भ कोशांत नाणें पुढें दिले आहेत; लोही, ही सोन्याची पुतळी, होती ९.५८; किमया—ना तरि जें धातुवादिया हीं न जोडे । तें लोहीं चि पन्हरें सांपडे । जरि दैवयोगें चडे । परिखु हाता ॥ ६.३४, परिसानें लोखंडाचें सोनें होतें हें ग्राह्य मानलें आहे, पण धातुवादी लोखंडाचें सोनें किमयेन बनविण्याचा प्रयत्न करीत हें या संदर्भावरून दिसून येतें; त्याचप्रमाणें रसायनानें पुढें देऊन—कां कथिलाचें कीजे रूपें । रसभावर्णी ॥ १८.७७१, असले प्रयोगही त्याकाळीं चालू होते.

(७) अलंकार—कोशांत अलंकरणें, खेवणें, भूषण, लेणें (ना.) पहा. एकावलि, एकसरी माळ, हार, १३.५२९, १८.५५; कंकण, हें पुष्पांनीं उजव्या हातांत घालावयाचें असे, मग सावला सकंकणु । बाहु पसरुनि दक्षणु । १८.१४०९; कांकण, सोन्याच्या कांकणांचे उल्लेख, १४.३७५, १८.११७६; कडियाली, गोल कडें, ११.३१२, मोतियांची कडियाली, आंगावर आलेल्या घामास उद्देशून, ९.५२४; कर्णभूषणें १४.१८; केयूर, केयूरादिकिं सोनेयांचा कसु १३.१०६०, हीं बाहुभूषणें सोन्याचीं होतीं; टीक—सोन्याची टिकली, गळ्यांतील दागिना, पार्था सोनयां टीक । सोनां चि लागली देख । १४.३८०, १७.३४५; नव गुण टिकलग, नऊ रत्नांचा जडावाचा अलंकार, १८.८५१; चोडंबरिके अलंकार ९.१७२; दूसरा, दोन

सरी माळ, निलेयाचा दूसरा १५.३८७; नेपुर्ने १५.४; मुदिया, आंगठ्या, १४.१०८, मेखला, कमरपट्टा, कंवरेस बांधावयाचा शेला असाही अर्थ घेतां येईल, १.९; सरी, गळ्यांत घालावयाची सोन्याची सरी, ६.२८६; हार, १८.८४९, कोशांत हार (१) पहा.

(८) आउतें, हत्यारें—कोशांत आउत, आयुध, शस्त्र, हातियर-हातियर-हातीयेर पहा. अंकुश १.११; कटार, कट्यार, ४.२२०; करवत १६.२४२; करवाल, तरवार, १५.२३५, कोशांत खोंडें पहा; कातरी, कातर, १८.८२१; कातिया, कोयती, १७.९५; कुन्हाडी, कुन्हाड, १५.४९; कोंत, भाला, १८.६४, भाली, काललोहाची भाली १६.२११; खुरपें, कोश पहा; खोंचारा, भाला, सोंचारा हा खोंचाराचा अपपाठ आहे, १६.३४३; गदा, प्राचीन आयुध, ११.२९१, ११.५९४; धनुख-ध-प्य-स्, कोश पहा; कोदंड, अर्जुनाचें धनुष्य, ३.१८६, शार्ङ्ग, श्रीकृष्णाचें धनुष्य, यांकरतां परिशिष्ट (६) खाली दिलेलीं अर्जुनाचीं व श्रीकृष्णाचीं नांवें पहा; नांगर १८.८७७; नाराज, बाण, १६.२४१, कोशांत बाण पहा; परशु १.११; मोगर, मुद्गर (कुंटे), ११.३९०; वज्र, इंद्राचें आयुध, २.४१, २.२१६, १०.२२०; शूल, सूल, हे शब्द कोशांत पहा; सबल १७.१४२; साबल १३.६६१; कवच—वज्रकवच २.२३२, वज्रांगी, चिलखत, ९.४७३, १८.१०४१; वोडणें, ढाल, १३.५४५.

(९) खाद्य पदार्थ—पीठ, कणिक—कणिकेतें जैसें पाणी । तैसें मीठ बांधयातें आणी(णी) । १७.१३९; काकवी, मालें, गूल साखरे मालेयाचे बांधे १०.३२; गुळ, गूल १०.३२, १३.४६७, १३.८९६, १८.१०४, १८.९२६; तिल, घालुवे तिलां घाणा १८.९३७; दूध ३.२२१, ४.२२०, ९.३८, ९.५६, ९.१०७, १०.१७, दूधा मेलउनि पाणी १३.८४९, दुधाची साय १४.७३, दूधपण ८.२००; क्षीर—आगा क्षीराचिये दशे । घृत चि क्षीराकारें असे ।

परि क्षीर चि नव्हे जैसें । कपिध्वजा ॥ १३.८९७, क्षीररस १६.३८४, गोक्षीर २.१८४; दधि—जैसें दूध मुरालें स्वभावें । तरि तें चि दधि ॥ ९.६३, ८.१६८, १४.२८०, दध्याकार १४.३७३, दधिकडसणी २.१२९, दधिजल, यांचें मिश्रण, १८.९३७; ताक १५.४३१, १८.४१२, १८.१३९७; लोणी—तरि ताकाचे अंश फेडणें । यया चि नांव लोणी काढणें । १५.४३१, १६.१२४, १८.१३९७, लोण्यांची उंडी १३.१०९८; तूप—८.२००, १८.९२५, तेलातूपाचेया घठारा १६.३९३; आज्य ९.२६६, घृत १३.८९७, १४.३७५, १६.१२६, अज्ञान—९.२३९; तेल—१६.२३६, १६.३७१-१६.३९३, तेल ना पेंडि १७.४१६; पोहे, पडुवा, ९.३९०; साकर—साखर, साकरेचिये रासी । बेसली नुंडे मासी । १३.७८१, १४.३७१, साखर ४.२१६, ८.१९८, १०.३२, १८.७९३, शर्करा ३.२२१; राई—राई रायिपण बीजी । सांटीनि आंग त्यजी । १४.२५४, राईतें १७.१४६, महुरीं १७.१४५; मिरें—कां मिरियांमाजि तीख । वंसि गोड ॥ १७.६८; लसूण-लसणातें न संडी गंधि । १८.७५४; मीठ—१३.७४८, १६.७१, १६.२४६, १७.१३९, १७.३७२, १८.५२९, लवण २.३, २.१५, ५.३५, ६.३८७, १५.२८६, १८.१६, १८.६७२, १८.७७२, १८.९८०, १८.१२०२, १८.१२४४, १८.१३४१, १८.१४०४, लवणकण ९.४५७, १३.९१४, सेंधव १८.१३७१, —वाचा घोटु ९.१२३, —वाचा रवा १४.३९०; रांधणें व स्वयंपाक—पुरवणींत अन्न, कोशांत खाणें, जेवणें (१), बोनें, भोजन, रससोष्ट—य-रसोय, रांधणें, वाढणें (२), अन्नारणें, ओगरणें व ओगरणें पहा. स्वयंपाकघर—रांधवण वोलि पुढें । पन्हिचे वाढाति खाताडें । १३.५६१, स्वयंपाकघरापुढें सांडपाणी, खरकटें वगैरे वाहत असे यास उद्देशून; रांधण्याचे कष्ट १८.१४१, १८.१८५; पक्वान्नें—गोडें नव्हंति पक्वान्नें । तरि कां फावती

रसने । १८.१६८१; खाजें, घारी, परगुणें हे शब्द कोशांत पहा; मोदक १.११; साधा आहार—दूधभात ५.११, शाकांचा पाहुणे १६.२२, बुद्धिचेनि शाकें ६.२८२; काचरी १३.५५४; कांजी २.३६३, ९.१५०, १६.१२४, १८.६१०; खिचट १४.२७१, १६.२४९, खीच ८.१४२, १८.१०३४; चुरूसुरीं द्रव्यें १७.१४५; चणे १२.७०, फुटाणे ११.२१२; आहार—सात्त्विक, राजस व तामस, कोशांत आहार पहा; आहारिं मीति १८.१०१९, मोदकें अशन १८.१०२०.

भांड-डें—माती किंवा धातूचें पात्र, कोश पहा; कलशि, घागर, १३.११३९; भाणें, वाढलेलें ताट, ८.१४१, १८.१४९, १८.७८२, ताट ६.२२, ८.१९३, १३.४२२, १५.३८; पाणियांचें पात्र १७.१४८; वाटी १०.१७, १८.१६७१; हांडी १६.३६६; खापरांत वाढणें १८.१०३४; अतिथींचा वरवर पाहुणचार करून त्याला जेवायला बसवलें नाहीं तर त्या सुक्या पाहुणचाराचा काय उपयोग? १३.६३५; चांगला जेवणारा असला व सढळ हातानें वाढणारी असली तर स्वयंपाक भरपूर असावा, १३.६४२; स्वयंपाक करून विकणाऱ्या खाणावळवालीस उद्देशून, २.२५४; आचारी, सुआर, १३.४२०; जेवणांत विषप्रयोग १३.७४०, १५.३८, १८.७११, १८.१४९३; मिष्टान्नांत काळकूट २.२५१; पोटांत विष गेलें तर तें ओकून टाकावें १८.१०६; प्रवासांत शिदोरी—वाहांतिथे वेळे जड। शिदोरी जैसी ॥ १८.१८३, सिधौरि ६.२८१, शिला कां सिधौरिया, १८.९३४; निरनिराळ्या चर्बीस उद्देशून: आंबट—अम्ल १७.१३८, आंबड १८.२४३; कडू १३.४६७, १६.११५, १८.८०१, कडुवट १७.१३८, १८.१८४, कडवटपण २.८९, कडुवालेपण १८.१३८४; क्षारता १७.३७२; गोड ६.१७३, ९.३८, ९.५६, १२.१९९, १४.२६१, १४.२८०, १७.१२९, गोड आंबड मिले, ही चव दोन्ही चर्वीहून चांगली असते, १८.२४३, गोडिये १०.३२, गोडिरें १८.८०१, गोडिस १७.१२५, —सेपण

१३.११५१, गोडी १३.८९६, १८.५०६, १८.८३९; मधुर—कोशांत मधुर (१) व महुल्लै पहा; विड्याविषयी—नागवल्लिका १८.६२९, चूना १७.१३८, सुपारी, पोफळ, १३.२१, तांबोल १३.५६२, विडा १७.२७५, बीडा १३.४२१, उगाल १३.४१८, कोशांत उगलणें पहा.

(१०) रोग व व्याधि—कोशांत हे शब्द व अश्वद, ओखद, वोखद, पथ्य पहा. त्रिदोष १६.४३६, कफवातपित्त, ही देहधातूंची त्रिकुटी रोगांस कारण होते, ११.६८९, १३.१०६३, परिहरौनि कफवात। जें देही आयोषे पित्त। तें करी संतप्त। देह जेवि ॥ १४.१९५; कवल, काविल, कोशांत कवल (२) पहा; कुष्ठ १६.१७७, कुष्ठिया १८.१३५, कोढियाचें खेंव ८.१४६, कोढी १३.७०३; कृमिदोष, जंतादि विकार, या विकारांत दूधसाखर वर्ज्य असतात, ३.२२१; क्षयव्याधि १३.१७५, क्षयरोगी ९.४९७; जर, ताप, १६.३६३, ज्वर ११.४२३, कालज्वर ४.१९८, १८.६०१, धातुगत—१३.८१, नव—१३.७२१, विषमवात ८.२११; तिमिर—नेत्ररोग, या रोगांत एका ऐवजीं दोन वस्तु दिसतात, १८.१११७, १८.१५२२, १८.१७७४, इतर संदर्भ कोशांत तिमिर पुढें पहा; नाइटा १३.७९९; निगल, डोळ्यांवरचा पडदा, १३.७५७;

पांडुरोग—५.११८, पांडू भांग सुटलें। १३.७४५; महामारी ११.४५०; महारोगी ३.१२३; मुरुकुंडी व वेंगडी, हातापायास होणारे रोग, १३.५६९; वैद्य—रोगांवर औषधें, मुळ्या, रसायनें देई; रोगाचें निदान अर्थात् रोग्याला करतां येत नाहीं ११.९०, तें वैद्यच करतो, पण परीक्षा नीट झाली तर औषध गुणकारी होईल नाहींतर, जें अश्वद व्याधी अनोलख। तें घेतलेयां परते चि विष। १८.१३१; पथ्यादिक पाळलें तर—नाना पथ्येंसि अश्वद लाहे। तरि रोगें दाटिला ही जिये। १८.७०३; दिसायला असाध्य व्याधीवर वैद्य निर्वाणीचें अमृतासारखें औषध देतो २.८६, पण जर—नातर आयुष्य पुरलें आह।

तरि अस्वार्दि हिं काहिं नव्हे । २०६७, मग असल्या औषधाचाही काही परिणाम होत नाही, दिव्योषध—जरि असलें तरि इतर औषधांसारखें मापानें ध्यावें लागतें १८०७७१, रसोषध आपला गुण दाखवून 'आपण हिं उतरे' १८०१०७३; आयुर्वेदांत औषधें तयार करण्याच्या प्रयोगांस उद्देशून—आणि आयुर्वेद ही आपवा । एया चि मोहरा पांडवा । जें जीवां कारणें करावा । जीवां घातु ॥ १३०२२४; झाडांचे कंद व सुलें खणविणें, काहीं रोषें समूळ उपटविणें, झाडांची साल काढणें, विकासाठीं झाडांस खापा पाडणें, जनावरांचें पित्त काढणें, गाभिणीं उकढली । पुटां माहि ॥ १३०२२७, यावर १३०२२६-२२९ पहा.

(११) रंग—कोशांत वर्ण (२) व रंग पहा. काळा—अंजनवर्ण ११०१३४, काल, काळें, कोशांत काल (३) पहा, कृष्णमेघ ११०२०१, -वर्णें

११०१३४, नवजलदृश्यामलें ११०१३५ तांबडा—कुंकुमवर्णें ११०१३३, तसतां(ता)-अतांबडी ११०१३६; रातोत्पलें, तांबड्या रंगाच्या कमळासारखीं या अर्थी, ६०२६५; लोहिव—१५०१९२, -वां १५०३१७, -त्व, तांबडेपणा, १३०१०१२; निळा—इंद्रनीलसुनीलें ११०१३४, नीलिमा १३०१०५; पांढरा, कोशांत गोरा, ढवलणें, धवलणें पहा, चापेगोरिं ११०१३५, धर्म-कीर्तिढवल १२०२४०; शुभ्र—शुभ्रवर्ण १०१५, श्वेतचंद्रचोखडीं ११०१३६; पिंगट—कपिलवर्णें ११०१३२; वन्हीं पिंगला दीठी, अग्नीच्या ज्वाळांत दिसणारी. तांबडी पिवळी केशरी रंगाची, ११०२०१; पिवळा—पीतांबर ११०२१७, पीवळा १८०३८६, -लें ११०१३५, १४०१३०, १८०१३८४; भगवा—१६०२९६; हिरवा—हिरव चारीं, हिरव्या चान्यानें, १३०११८, हरितें ११०१३५.

पुरवणी

अग्नि-ग्नी—नेहमींच्या अर्थी, यज्ञांतील एक देवता. जे अग्नये इन्द्राय अर्यमणे सोमाय । ९०३४०. २०२५१, २०३३६, ३०१२०, ३०२००, ४०१४७, ५०२३, ७०३५, ७०५८ (१, २), ८०१९७ (१, २), ८०२०९, ८०२११, ८०२१२, ८०२१३, ८०२१७ (१, २), ८०२२१, ९०२४०, ११०३२८, ११०५१५, ११०६८२, १४०२७९, १८०१०४. अग्निचें अग्निपण ८०२२६, -दीपन १३०९, -ची दीति ११०२९५; अग्नेयस्त्र ११०३७२; अग्निकुंड ९०३९८; अग्नि ज्यो(ज्यो)ति ८०२१८, -ताप १७०१२७, -दाह २०१४६, -प्रवेश १२०६६, १६०१८५, -मुख, (१) अग्नीच्या साधनानें, २०१२८, (२) आगीत ३०१०५, -मुखें, विधिनिषेध न मानतां, १८०५६९, -रूप ९०२६७, -संग ७०६४, -संगति १००२१०, -सेवा ६०५१,

-स्थान ८०१३, -होत्रादि १७०४४; अग्नी माहि ९०४५५, अग्नी—२०३४६; अपनाग्नीचां ४०१४३, इंद्रियाग्नीचां ४०१२८; कालाग्निरुद्र ११०२९९, क्रोधाग्नि १६०२३५, १६०३९२, ज्ञाना—, कोशांत ज्ञान पहा, तापत्रया— ८०१३८, पंचा— १७०२५४; प्रलयाग्नि-ग्नी, कोशांत प्रलय पहा; योगाग्नी, कोशांत योग पहा, वज्राग्नी, कोशांत वज्र पहा; विखाग्नी ११०३५२; संयमाग्नि-ग्नी, कोशांत संयम पहा; ब्रह्माग्नि व साक्षिक ४०१२४.

अंगुष्ठ—पायाचा आंगठा, एकांगुष्ठि(ष्ठि) १७०४१२.

अघ—पाप. ३०१२३.

अंघ्रि—पाय. अंघ्रियुगलीं ११०६९८.

अंडज—अंड्यांतून जन्मलेले प्राणी. १४०९७.

अडव—कोश पहा. काहीं संदर्भांत अडवी शब्द असणें संभवतें.

अणगट—कोश पहा. कांहीं संदर्भात अणगट पाठ आहे.

अधर्वर्ण—चार वेदांपैकी एक. १३.८२७.

अथवा—किंवा, असें नसेल तर, २.१५२, २.१८१, ३.२१७, ४.८४, ५.१४४, ५.१७६, ६.३४६, ७.५६, ८.२, ९.६४, १०.७०, १०.२८४, ११.७०, १२.१०४, १३.११९, १४.३४, १५.६४, १६.७०, १६.१९०, १७.१५८, १८.११०, १८.१४७७.

अद्वानवी—राक्षसांत मारून, राक्षसरहित केलेली. १०.२६६.

अधम—नीच, हलका. १.२४९, ९.४३९, १३.९६९, १६.२४३, १६.२६०, १६.३८८, १६.४१७, १८.१०१०, १८.१४५४; अधमपण १६.२४७.

अध्यात्म-य-वो—काव्यग्रंथाचा विभाग. अध्यात्म ६.१३, १८.३३, १८.४०, १८.४९, १८.५९, १८.८३ (१); अध्याय १०.३४, १०.३९, १४.३७, १८.३२, १८.३९, १८.४२, १८.५३ (१), १८.५६, १८.५७, १८.७४(२); अध्यायांत—श्लोक १६.४९; अध्यायपद १६.६२, —भेदे १८.५३ (२); अध्याह्नं १६.४६, अष्टमाध्याह्नं १०.२८; एकाध्याह्नं गीता, अठराव्या अध्यायास उद्देशून, १८.८३ (२); अध्यायी १६.४१, नवमाध्यायी १६.६०; अध्यावो १८.७४ (१).

अनुष्टुभ—अनुष्टुभ छंद. १८.१६७८, अनुष्टुभादि १३.६८.

अन्न—नेहमीच्या अर्थी. हें न ह्मणावें साधारण। अन्न ब्रह्मरूप जाण। तें जीवनहेतू जाण। विश्वा प्रया ॥ ३.१३३. ३.१३२, ३.१३४(२), १३.५१२, १३.६९९, १३.७४०, १५.३७४, १५.३७७, १६.२१९, १७.१२९, १७.१५४, १७.१५६, १७.१६७, १७.१९१, १८.१३१, १८.१३५, १८.१४१, १८.१७९. अन्ना तव भूतं ३.१३४ (१); अन्नाधार ७.३७, अन्नत्याग १७.९७, —द्वारा १५.३७३, —पाणीं १६.३६०, —मीख १७.१४७; अन्नासाठीं ९.३०१; तुषाळ ५.१०९, दिव्यान्न १८.१४९३; परान्न

१६.२२५; सद्म १७.१५७; सर्वान्नरस १७.११३.

अपेय—पिण्यास अयोग्य. अपेया नांव पान। १८.५७७.

अविजनी—कमलिनी. अद्वयाअविजनीशिकान्तु १६.१, कोशांत द्वय पहा; योगाविजनीसरोवर, योगरूपी कमल उगविणारे तळें, १८.१७३४.

अब्धी—समुद्र. क्षीराब्धी ९.३८६; नवरस-सुधाब्धी १.२९.

अम्ल—आंवट. १७.१३८.

अरविंद—कमल. द्विधाराविंदप्रबोधा १०.१, कोशांत प्रबोधणें पहा.

अरि—शत्रु. अरिमित्र ९.१६५, १२.२००.

अरे—(पु.) संबोधक. ११.४०३.

अर्यम्भ—(१) सूर्यदेवता, ९.३४०, (२) पितृदेवता, १०.२२४.

अलक—केंस. छुटिलाळकमस्तका १०.१९७, कोशांत कुटिल पहा.

अली—(अलि) मुंगा. विकासें रवितें उपजवी। ह्रुति अलीं करवि भोगवी। १८.२७४. मुनी अलि हे शब्द एकत्र घ्यावे, १.१६.

अवगाहन—स्नान. समुद्रावगाहनीं १.२६.

अचनी—पृथ्वी. स्वसंविद्रुमबीजप्ररोहणावनी १८.१० येथं जमीन, कोशांत हुस-द्रुम पहा.

अचिच्छिन्न—न विभागलेली, अखंड. २.२९८.

अश-अशन—खाणें. हुताश, दिलेली आहुती भक्षण करणारा, अग्नि, ते हुताशि तेजोवृद्धि। माझी चि गा ॥ १५.३६८; ज्ञानहुताश १५.२७३; अशन—मोटकें अशन १८.१०२०; हुताशन १३.८७५.

असि-असी—तरवार. अस्तिवार ९.१७२, कोश पहा; असीपत्र तख्खर, तरवारीच्या. पात्यासारखीं पानें असलेला मोठा वृक्ष, १६.३७१.

अस्त्र—मंत्रानें भारलेलें शस्त्र. अस्त्रजात, सर्व प्रकारचीं अस्त्रें, १.१०९; अग्न्यस्त्र ११.३७२, शस्त्रास्त्र, कोशांत शस्त्र पहा.

अस्मि—मी आहे. ब्रह्मास्मिबोधें, मी ब्रह्म आहे या जाणिवेनं, १५.२३६.

आर्ह—नेहमीच्या अर्थी. १३.७०८. आधिस, कोश पहा.

आचार्य—गुरु. जय जय आचार्या । समस्तगुरुवर्या ।
प्रज्ञाप्रभातसूर्या । सुखोदया ॥ १४.१, पुढें
१४.२-३१ पहा. आचार्य-उपास्ति, गुरुसेवा,
१३.३७०, -पदवी ९.४७; कपिलाचार्य
१०.२१७; कृपाचार्य १.१०६.

आजा—७.१६२, या संदर्भात द्वंद्वमोहाचा आजा
अहंकार यास उद्देशून. अहंकाराचें देहादीं प्रेम
जुळून त्यांना झालेल्या कुमारीचे द्वेषादीं लग्न
लागलें, यांच्यापासून झालेला द्वंद्वमोह हा नातू
अहंकार या आजानें वाढविला, यावर ७.१६०-
१६२ पहा.

आजि—आज, आतां, सध्यां. जरि आजि एथ येसं
कीजे । १.२२७. तूं देवें आजि हातीं । जालासि
जरि ॥ ३.२५. तो चि हा आजि आतां । ४.२६.
२.१२, २.१६, २.९१, २.१९७, ३.२१,
४.१, ६.४२८, १०.१३०, १०.१३१,
१०.१८६, १०.३०८, ११.६९, ११.१७१,
११.४९३, ११.५०४, ११.६०२,
१३.११६१, १४.६३, १४.१५०, १४.१५६,
१४.१६४, १५.१८, १५.५४४, १६.३०,
१६.३३, १६.३४६, १६.३५२, १६.४६१,
१६.४६५, १७.४२३, १८.१८९, १८.२८२,
१८.१३७७, १८.१६२७. आजिचां अवसरिं
१३.५५४, -ची घडी धरुनि ११.५७५, -चें
हें जूझ २.२५; आजिचि १३.५४३, आजिचें...
पाहिचें १३.७५८; पाहेचा...आजिचि
१३.५४६; झ(आ)जि १०.१३५.

आज्य—तूप. ९.२६६.

आज्ञापणें—आज्ञा देणें. १३.६४७.

आतां—नेहमींच्या अर्थी, असें असेल तर, तर
मग. मौन गा तूझें राशिनांव । आतां स्तोत्रिं कें
भाजे हांव(व) । १७.१५. १.२१, १.११४,
१.११६, १.११९, २.१९, ३.६, ४.१,
६.९, ६.१९०, ६.४०२, ७.७, ८.२९,
९.२४, १०.२२, १०.१४३, ११.१, १४.१५,
१५.१, १६.१, १६.१८९, १८.२७. आतांचें
जूझ २.१९१; आणि आतां १३.९३७, पुणु—
११.२८९; मागील आतां प्रस्तुतीं ५.६;
पाहे...आतांचि १३.५७५.

आदित्य—सूर्य. आदित्याचि झाडें १८.८६२;

आदित्या(त्यां)आंतु १०.२०२, सं. वा. श.
बारा पहा; आदित्यमंडल ११.२०९, -वार
१३.८१८.

आनन—तोंड. चतुरानन, ब्रह्मदेवास उद्देशून,
३.११६, ११.२५७, चतुराननाचिये वाचे
११.२०१; पंचानन, सिंह, १.९२, ९.२०४,
जीव—१३.१०६४.

आवाडि—हा पाठ आवाडि असा धरून आवाडणें
पुढें दिला आहे, १४.३०, ज्ञानदेवीत 'वाढ
दिसे' १४.३०, कुंटे प्रतांत 'वाढी दिसे'
१४.३१, असे पाठ आहेत.

आशिर्वाद—शुभवचन, शुभेच्छा. १६.१४७.

आस्थ—तोंड. श्रीकृष्णास्थसरोवरीं, श्रीकृष्णाच्या
मुखरूपी सरोवरांत, १८.१६४९.

इतिहास—कथानक. १.४५, येथें महाभारत.

इंदीवर—क्रमळ. १३.३६१.

इंदु—चंद्र. इंदुवंशधिलासु, सोमवंशाची जणूं
शोभाच, रामदेवराजास उद्देशून, १८.१७८३.

उत्पल—क्रमळ. नीलोत्पल ११.५९०; रातोत्पल
६.२६५.

उदधि-धी—समुद्र. उदधि २.२४१. उदधी—
कां नावेसि जेंसें उदधी । १८.९४६, १३.३७१.
उदधीचें मान १०.६५.

उपनिषत्—वेदांतील श्रवट्या ज्ञानविषयक भाग.
उपनिषदांकडे न वचें । योगशास्त्र न रुचें ।
१३.८२४. ११.८५, १५.५३७, १७.३४०,
१८.१५९०. उपनिषदाची माली १८.३५;
उपनिषदा(दां)चें सार १८.१७८६; दशोप-
निषदें १.१८, सं. वा. श. दहा पहा.

उभय—दोघे, दोन्ही. सं. वा. श. दोन पहा.

ऋषि—कोश पहा. महर्षी ६.१५६; राजर्षी ९.४८५.

एवं—अशा रीतीनें, असें. ९.१८४, १८.१७८५.

एवमादिक १८.१२८२; एवंगुणलक्षण
१७.१३०, -तिथेय, असा असलेला, ९.३२७,
-रूप, -विध, कोशांत रूप, विध पहा, -संज्ञ
१६.९८; येवं ६.४७५.

ओक—घर. वनौकें, जंगलांत राहणारीं, पशु-
पक्ष्यादि, १८.१५२१.

कणिक—पीठ. १७.१३९.

कंठ—गळा. विविधा औत्सुक्याची दाटि । चीप

भातलि हांती कंठि । १८.१५४२. १२.२१९,
१३.७८४, १४.१०४. कंठनाल ६.२०७,
—सुगुट, गळा व मुकुट, ११.२१४; रिस्तकांटां,
मोकळ्या, उघड्या, गळ्याने, १७.२५.

कदा—केव्हां. २.१३५, १६.३०.

कन्या—मुलगी, कुमारी. ना तरि कन्या पाहुनु
ह्मणिले । मना नेथे ॥ ११.६३२, येथे उपवर मुलगी.

कपि—वानर. कपिध्वज, १३.८९७, १४.१२९.

कपोल—गाल. ११.१८३. चित्ताचेनि कपोलें
गेले, चित्ताला स्पर्श करून या अर्थी, ९.१७९,
ज्ञानदेवी—‘चित्ताचें कपाटें गेलें’, कुंटे—
‘चितेचेनि कपाटें गेलें’ ९.१८०.

कफ—शरीरांतील तीन दोषांपैकी एक. कफपित्त
६.२१७, —चात १४.१९५.

करवत—सुताराचें लांकूड कापण्याचें हत्यार.
१६.२४२.

करवाल—तरवार. ग्रन्थशुद्धिकरवालें १५.२३५,
कोशांत प्रत्यक्-ग् पहा.

कर्दम—चिखल. २.४. सकर्दम १.२३१.

कष्ट—त्रास, पीडा. कां जन्ममरणीचे कष्ट । ५.१२३.
कष्टचि १२.५९; कोशांत कष्टणें पुढें १७.३२८
पहा, ज्ञानदेवीत ‘कष्टलें’ व कुंटे प्रतीत ‘कष्टले’
असे त्या संदर्भात पाठ आहेत, १७.३३१.

कांचन—सोनें. रहासत कांचन पीवले । ११.१३५.

काया—शरीर. पै बालादि तिहि वयासि । काया एकी
चि जैसी । १३.९१७. १७.२५८. मनं वाचा
काथें १३.१२८, १८.६५३.

काष्ट—(काष्ठ) लांकूड. जैसं भ्रमर तरि भेदी कोडें ।
भलेतैसं काष्ट कोरडें । १.२०१. जैसं काष्टें काष्ट
मथिजे । तेथ वन्हि एकु उपजे । तेणें काष्टजात
जालिजे । प्रज्वललेनि ॥ १.२४२(१,२). नातरि
काष्टिचा काष्टाहूनि । अनारिसा जैसा वन्हि ।
१५.४९८(१). ७.५४, ७.५५, ९.४५५,
१३.१००५, १३.१११९(२), १४.१९३(१),
१५.४९३, १८.६९०, १८.७१६,
१८.११०२(१,२), १८.१३९९(२). काष्टाचां
पोटिं १३.१११९(१); काष्टाचेया मांडुसा
१८.४१३(२); काष्टा पासौनि १८.१३९९(१);
काष्टाहूनि १५.४९८(२); काष्टीनि
१८.४१३(१); काष्टाकार १४.१९३(२);
काष्टजात १.२४२(३); काष्ट्यागें १८.१३८५;
काष्टापण ८.१९७.

किंझर—स्वर्गातील एक गायकवर्ग. सुरसिद्धकिंझर
११.५०१.

किरण—नेहमीच्या अर्थी. अंध कृपि गति किरणें ।
सृष्टीचेनि ॥ १८.७०२. किरणाचेनि स्वरपणें
११.२१२; किरणाच्या पल्ल १६.१८३; चंद्र-
किरण, कोशांत चंद्र पहा; रविकिरण १८.१६;
विश्वकिरणसंगें १६.८.

कुंकु—नेहमीच्या अर्थी. कुंकुआचें भरिव ६.२५५;
कुंकु(कु)संदुर १३.४६८.

कुंकुम—केशर या अर्थी, तांबडें. कुंकुमें स्फटिका ।
लोहित्व होर ॥ १३.१०१२. १५.३१७.
कुंकुमवर्णें ११.१३३.

कुचा—स्तन. कुचस्त्रेड १३.५३८.

कुटलें—नेहमीच्या अर्थी. ५.३७.

कुं(क)दुक—चेंडू. १७.२७९.

कुसुम—फूल. १.१८, ११.२१५. कुसुमाकर,
वसंत ऋतु, १०.२६०; गुणकुसुम १६.२०७;
व्यासोक्तिकुसुममाला १८.१६८९; रत्नकर्स-
कुसुम १८.९१३.

कूड—कोशांत कुड पहा. थोर मोला कूडा
१३.४७०; कूड करीति २.२५०.

कूप—विहीर. वापी वृष आराम । अग्रहारे हान ग्राम ।
१८.९८. अंध कृपि १८.७०२, अंधकूप १.२२९.

कैथूर—दंडांत घालावयाचा अलंकार. कैथूरादिकिं
१३.१०६०.

कैतुला—कै(क)तुला, ६.१४६; कोशांत कैति पहा.

कोडिसवाणें—गोजिरवाणें, सुंदर. ११.२८६.

कोदंड—अर्जुनाचें धनुष्य. ३.१८६. कोदंडपाणी
१८.३७२, १८.१२८४.

कोपरा—कोनाडा. कोशांत कोन पहा.

खड्ग—तरवार. १५.२३१. खड्गलता १५.२४१;
ज्ञानखड्ग ४.२०५, ध्यान—१८.१०४८.

गणिका—वेश्या. ११.१०७.

गांग—गंगेचें पाणी. १८.१३१०. गांगेय, त्याच
अर्थी, १६.१९७.

गांडिव—गांडीव, अर्जुनाचें धनुष्य. १.१९७.

गिरि—पर्वत. १०.५२, १०.२१४, ११.४२०.
गिरीश १८.१६६८; गिरिकंदर २.४७, —कपाट
१८.१०१५, —दरें १.१३०, —दुर्ग १.९४,
—वर २.७६, ५.१०२, १०.२६६, १२.११,
१५.४६९; अस्तगिरि, पश्चिमेकडचा पर्वत,
१२.३५; पुण्यगिरि १८.१०३४.

गुद्—अपान. गुद्मेन्द्र ६.१९५.

गुरु—परिशिष्ट (६) मध्ये गुरु पुढें संदर्भ पहा.

गृह—वर. ४.१९२. गृहिचे व्यापार ५.४९;

गृहादीक ५.२२; गृहद्वयता ६.४४५,

—परिग्रहावर १३.५९२, —गुत्री १३.५९८,

—व्यापारप्रवृत्तिरहित ९.१२८, —संगोपन

१३.७८५; गृहस्थ—गृहस्थाश्रम ६.५०; गुरुगृह

१३.३७४, १३.३७६; स्फटिकगृह १३.४७४.

गेह—वर. देहगेहसामग्रिया १३.७२६.

गोपी—गवळणी. ९.४६५.

गौवण—गवसणी. कोशांत अगस्त्यगौवण पहा.

ग्रीष्म—ज्येष्ठ व आपाढ या महिन्यांचा ऋतु.

ग्रीष्मांत १४.१६८; ग्रीष्मकाली २.७६,

—वर्षा, ग्रीष्म व वर्षा हे दोन ऋतु, १३.५९९.

चक्षुक्षू—डोळा. ८.३३, १३.९९९, १५.१०१,

१८.४९६; दिव्य चक्षु ११.२९८; दिव्यचक्षू-

चेनि पैसैं ११.२६२; चक्षुरादि ८.१२३, —क

१८.३४८, १८.४९८; चक्षुपक्षिं विण, कोशांत

पक्षक्षी (४) पहा; चक्षुरूप १८.३७६; अचक्षु

१३.८७४(२), १३.९७७, —क्षू १२.२२१;

अचक्षुका नेत्र ९.१५९; चर्मचक्षु

१८.१५६४, —क्षू ८.८८, १८.३९८;

विद्यतश्चक्षु १३.८७४(१).

चर्म—चामडें. राजाशेचीं अक्षरें आथि। त्रियें चर्मा

एका जेया पडति। तेया चर्मा साठीं जोडति।

सकला ही वस्तु ॥ ९.४४९ (१). ९.४५०,

१८.३९८ (२). चर्मचक्षु १८.१५६४, —क्षू

८.८८, —चक्षूचेनि चर्म १८.३९८(१);

चर्मा साठीं ९.४४९ (२).

चारु—सुंदर. चारुस्थल ६.७२.

चालणें—कोश पहा. चालवीतेया १८.१७४७.

चोखेल—चोरवेल १६.७ असा पाठ घ्यावा.

जघन—जांघ. ६.१९२.

जठर—पोट. २.३३९, १३.७३१, १५.३७५.

जन—कोश पहा. साधकजन ३.३७.

जाईयांचें—उसनें आणलेलें परत यावें लागतें

त्यास उद्देशून. 'जाईयांचें छेणें' ९.४०८,

ज्ञानदेवी, कुंटे—'जायांचें' मागून आणलेलें

या अर्थी, ९.४१२.

जिव्हा—जीम. ६.३६२, ११.३५७. जिव्हाग्र

११.४२८, —डंस १७.१४३, —लंपट १८.१३५.

जिव्हाला—१५.३७३. कोशांत जीवाला पहा.

जीता—कोश जित्पणें (२) पुढें पहा. जीतां
भेलेचां १८.२२४.

जीर्ण—जुनें, मोडकळीस आलेलें, फाटलेलें.

२.१४४, १३.९७५. जीर्णोद्धार, कोशांत

उद्धारणें पहा; स्तोरभ्यजीर्ण, उद्भूत भेलेला

सुवास, १४.३११.

ज्योतिष—कोशांत जाईस पहा.

तखिष्ट—त्या टिकाणीं निष्ठा ठेवणारा, १५.३.

कोशांत तख पुढें इतर शब्द पहा.

तल्ल—कोश पहा. सप्ततल्ल ६.११४.

तल्लें—कोश पहा. चंद्राष्टकाचें तल्लें ६.२४७.

तान्हेली—६.२३५ कोशांत तान्हे पहा.

तारणी—तेथ चि तारणी हा पाठ तेथ चितारणी

असा ध्यावा, १८.४५७, ज्ञानदेवी—'चिता-

रिणी', कुंटे—'चितारणी' १८.४६०.

तुंड—तोड. चक्रतुंड १७.४; तुंडिल, चलचित्त-

पानतुंडिल, १८.४, कोशांत चित्त पहा.

तृण—गवत, काडी. तो प्रलयानल काड दडपे।

तृणें नावें ॥ ४.१७५. सूत सूतें गुंतले। तृण तृणें

वांघले। १८.१२९७(१,२). १४.४३, १४.३९१,

१५.१७२, १६.१५५, १७.२१७, १८.९४.

तृणांचेनि ईर्ष्यें १६.२२४; तृणा एका साठीं,

काडींभरही, सुळींही, ९.३६५; तृणाचिया जोडी,

थोडेंसैं मिळवून, १४.१६५; सबीजें तृणें ९.१००;

तृणेंतव, हिरवें गवत, पानें व पाळा खाऊन,

७.३७; तृण हिं नासुडाचें १७.२११; तृण हीं

जुगवे १६.४०६; तृण हिं नोळांडाचें १३.२५८;

तृण मानाचें १६.४५७; हातिं तृण हिं न लगे

१८.६८४; तृणांकुर १०.२७६, ११.१४८;

तृणांत १५.४४५; तृणाघसाना, गवतापर्यंत,

१८.५२८; तृणबीज १३.६८३; सकलदो-

तृणीं, सर्व दोषरूपी गवत, १५.२५९.

तोय—पाणी. जेंस पवनें तोय हालवेलें। आणि

तरंगाकार जालें। २.१०६. नाना लवण तोय

होय। मग क्षारता तोयत्वे राहे। १८.१२०२

(१). समुद्रा जेयांचें तोय। तोया जेयाचें माधुर्य।

माधुर्या सौंदर्य। जेयाचे(चें) होतें ॥ १८.१७०४

(१,२). ६.३, १२.१४६, १४.९९,

१८.३०६, १८.११४२, १८.१२२५. तोयांचा

पोटीं रेष काढिलेयां, परिश्रम व्यर्थ जातात,

१८.६०९; तोयतरणी ५.१६, कोशांत तरणी

पहा, —वनें १५.३०६, —बुद्धि, पाणी आदि असें

समजून, ५.११०, -संगें ३.७२; तोयत्वं १८.१२०२ (२).

त्वं—तूं. त्वंपद, तूं हें पद, ११.६३८.

त्वक्—चामडी. त्वगिन्द्रिय, स्पर्शेन्द्रिय, १८.५५८.

त्वचा—त्वक् या अर्थी, सर्पाची कांत. त्वचा धूनि जडी। पांजरेंसी ॥ ६.२३३. सांडूनि आंगिची खोली। सर्पु रिगालेयां पातालीं। ते त्वचा कोण सांभाली। तैसें जालें ॥ १४.३१०. १५.३२४, १६.१२५. त्वचा श्रवण चक्षु रसना घ्राण १८.४९६, श्रवण नयन त्वचा घ्राण रसन १३.९८; त्वचेचिया पदरासि धाड ९.५६, -चेनि पदरें ६.२५०, -चा पातवडा ६.२५२; आंगत्वचेचे खेलपालव १५.१००.

दग्धणें—जळणें. परि तियें बीजें जैसीं दग्धलीं। ४.८२.

दंडवत—कोशांत दंडणें पुढें दंड पहा.

दंत—दांत. १.१२.

-दत्त—दिलेलें. दत्तचित्त ६.३८, १८.६२७.

दंष्ट्रा—दाढ. ११.४११.

दहन—भाजणें. दहन पचन सिद्धि १५.३६८.

दारा—स्त्री. यन्हाविं दारां गृहपुत्रीं। नाहिं जेयाची भैत्री। १३.५९८, ज्ञानदेवी, कुंटे—‘दारागृहपुत्री’ १३.६००. परदारादि १४.२२७.

दिनकर—सूर्य. १.१४४, ९.२५०, १६.१८३.

दिवस—सूर्य या अर्थी. १५.३९७.

दिष्टि—हा शब्द दिष्टि असणें संभवतें, ११.१५९ कोशांत दृष्टि-ष्टी पहा.

दुर्मद—अतिशय मदोन्मत्त. ११.४७५.

दुहिता—मुलगी. १८.२३२.

धूत—जुगार. १०.२६१.

घौः—स्वर्ग. घौलेंकपाताळ ११.३१०.

द्वीप—बेट. महाद्वीप १३.९८५, १६.३२.

नंदन—मुलगा. गंगानंदन, भीष्म, १.१०५, नृप—, अर्जुन, १८.३२८, सुभद्राहृदय— १.१०१.

धावणा—पळणारा, धावत जाऊन निरोप देणारा. ९.३२१.

नभ—आकाश. घटाकारें वेंढाललें। तें नभ गमे वाडलें। मळि तरि चौकलें। आरें दीसे ॥ १३.८९३. ६.२९५, ११.१३२, ११.६४०, १३.१०१६, १३.११२०, १५.५४७, १८.११४२, १८.१६९१. नभाचेनि पाडें, समत्वास उद्देशून, १३.६०१; नभाचिये पोटीं १८.४८०;

जगदंबुदगर्भनभ १८.६, कोशांत अंबु पहा.

नयन—डोळा. मनाचें मन। जें नेत्राचे नयन। १३.९२४. दर्पणें विण नयनं। नयनु कां दीसे ॥ १८.१६८१ (१, २). १३.९८, १३.९२१, १८.१४२४.

नर—पुरुष. नराचां ठाईं नरत्व। ७.३४ (१) ३.४१, ८.१०१, ८.१४९, १३.१००७, १६.२५८, १६.२६९, १७.८०, १७.३०२, १८.१३५, १८.४८५, १८.६०२, १८.७४९, १८.८७२. नरा(रां)साक्षि १०.२१९; नरेंद्र १७.२२५, इतर संदर्भ कोशांत इंद्र (२) पुढें पहा; नरत्व ७.३४(२); नरदेह १८.६१३; नर नारायण— तो नर तैसा नारायण। १३.११४० नरनारायण, अर्जुन व श्रीकृष्ण यांस उद्देशून, १५.४२५; श्रीवीरवरनरहरी १७.४२०; सुरनर-उरगीं १३.१५८.

नव—नवीन. कोशांत नवा-वी पहा. नवगंध-केसरी(रीं), ताच्या सुवासिक कमळाच्या केसरांत, १३.७८०; नवघन १५.१५१.

नातःपर—या पलीकडे नसणारें. ५.१४५.

नातू—नेहमींच्या अर्थी. १.२२३.

नाभि-भी—बैबी. नाभिक(कं)ठिं १३.५०७; नाभिस्थानातलवटीं ६.२१०; नाभी ६.२०९; नाभी जन्मे, नाभिकमळांत जन्म घेतो, १३.३९४. नाभिकार, कोश पहा.

नारी—स्त्री. कां सवें बैसीनि नारी। आवेलें करी ॥ १७.१५९. अर्धनारीनटेश्वरी। जो पुरुष तो चि नारी। ९.२६९ (२). अर्धनारीनटेश्वर ९.२६९ (१), १८.५०; नारी माझारि १०.२५७.

नासा—नाक. नासाग्रपीठ ६.२०४; नासापुट, नाकपुडी, ६.२३६, -रंघ्र ३.५५.

निगलें—पडदा, झांपड, चिपड. १३.७५७, ज्ञानदेवी, कुंटे-‘निगलें’, न गळणारें या अर्थी, १३.७५९.

निरामय—रोगरहित. निरामयभरित २.२७९.

नूतन—नवें. नूतनं, नवीं वस्त्रें, २.१४४; नित्यनूतन १.७१.

नृ—मनुष्य. नृप, राजा, १६.४६८, १८.१६३२; पांडुनृप १२.२०; नृपती १७.४२८; नृपनंदन १८.३२८, -नाथ १.४८, १.९९, १.२५२, -वर १.१५३; नृसिंहत्व ९.४४६.

नृत्य—नाच. रूपनृत्याची पुरवणी १७.२९६.

नेत्र—डोळा. मज अचक्षुका नेत्र। ९.१५९. ३.५५, ५.४१, ११.२४६, १३.९२४. नेत्रिचें जळ, अशू, ९.५२७; नेत्रगोचर १३.८८६, -द्वार २.११६, ६.२०२, नेत्रांचा द्वारि १५.३२५; नेत्रपंक्ती ११.२६६, -युगुल १८.१५४१; उन्मेखनेत्र ४.१५८; हस्तनेत्रपाणु १३.८८०.

पण—(१) परंतु. ११.८९. (२) -पण, भाववाचक प्रत्यय. तेयाचें पण, तो भाव, १८.४१२. परिशिष्ट ४ (ई) पहा; पुणु, परंतु, ११.२८९.

पण्य—कामासाठी दिलेलें धन. पण्यांगना, वेद्या, कोशांत अंगना पहा.

पतन—खाली पडणें, अधःपात होणें, नाश होणें. पडलेयां तिये ठां. कर्पाती ही उगडु नाहि। एसणें पतन कुलक्षार्थि। अर्जुनु ह्मणे॥ १.२६०. ह(हें) संग्रामि पतन जाण। क्षत्रियांसि॥ २.२८. २.३३०, १४.२६७, १६.२१६. पतना हेतु, अधःपाताचीं कारणें, १८.२००; थोर पतन १६.४१९; पतित १.२५२, आकाशपतिता १८.५६२; पतीत २.२९२.

पति-ती—नवरा, मालक, श्रेष्ठत्व दाखविणारा शब्द. पति ३.९२; पतिचेश्वर व्रता १६.४५३; दाडुगा पति १३.५०४; पतिसि रूप करी १५.४३५; पती ही हून ६.१२९; पती-वांचौति १.१११; पति-पुत्र १३.४७९, -व्रता, कोशांत व्रत पहा; अपांपती, समुद्र, ९.१३; कमलापती ३.१; कैवल्यपति-ती १०.१५८, १३.१०१; गजपति १६.२२३; निजपती १६.२०८; नृपती १७.४२८; भूपति, कोशांत भु-भू पहा; योगपती १२.२७; रितुपति ३.१००; लक्ष्मीपति-ती २.२८९, ७.११९; सुभद्रापति-ती ३.१३७, ७.१८८.

पति-त्नी—बायको. पत्नि—येकपत्निव्रतें ८.१८७. पत्नी—धर्मपत्नी कां घांगडि १८.९३६.

पय-पयस्—दूध, पाणी. पय—सलीली पय जैसें। एक होउन मिनलें असे। २.१२७. जैसें पय मीनलें। लवण करी॥ १८.६७२, दुधांत मीठ मिसळलें असतां. १३.१००५. जैसें क्षीराणवीं पयाचे कळोळ, दुधाचे, ११.५२९; पयपाणी ९.४४; गंगापय १३.२६८. पयस्—पयोराशि, क्षीरसमुद्र, १०.२१८.

पांचजन्य—श्रीकृष्णाच्या शंखाचें नांव. १.१४३.

पांडित्य—१८.१७२४. कोशांत पंडीत पहा.

पावक—(१) अग्नि. पाह पां इन्धन चि गीलनि जाये। पावकातें॥ २.१४. ९.२८०, १६.२७६. आसनाचेनि पावकें हुरपतां, जठराग्नीनें होरपळ्या असतां, १८.१०२०; पावकादिक ११.१४२; वैराग्यमहापावकें १२.४६. (२) अष्टवसूपैकीं एक. १०.२०६.

पिता—बाप. तूं गुरु बंधु पिता। तूं आमची इष्ट देवता। २.५९. गुरु क्षेत्र गुरु देवता। गुरु माये गुरु पिता। १३.४४४. ९.२६८, १०.१९१(२), १३.७(२), १४.११५, १८.२३२, १८.६०१. पितामह, आज्ञा, पितामहाच्या पिता १०.१९१ (१), १३.७ (१). कोशांत पितर-पितृ, बाप, (१) पहा.

पिनाक—पिनाक धनुष्य. पिनाकपाणि, पिनाक धनुष्य हातांत असलेला, शंकर, ११.२०४.

पिस-पीस—पश्याचें पीस. पिस—मोराचां आंगि असोसें। पिसं आहाति डोलसें। १३.८३३. पीस—आणि आणि पीसा। १३.१०९३.

पुत्र—मुलगा. १.२१५, १.२२३, ११.१०४. पुत्रभाव १३.४७९ (२), -शोक ६.३७४, -स्नेह १.८५; गृहपुत्र १३.५९८, पति-१३.४७९ (१), आनृ—, पंडूचा मुलगा, अर्जुन, १८.१५७१; स्त्रीपुत्रादिमेलें १३.७६७; पुत्रवित्त, परिशिष्ट १ (ऊ) पहा; पुत्र १३.५४०; पौत्र—नानू, वंशज इ., १.१८२.

पुष्प—फूल. लालनीं मीं जैसें पुष्प। १६.१२२. पालवीं पुष्पपुंज दावी। पुष्प फळातें॥ १८.३५२(२).

पत्र—पुष्प फल ९.३९२; पुष्पपुंज १८.३५२ (१), -माला १३.२८४, -चर्पी १८.१०६५; खपुष्प १५.२१३, १६.३९; पुण्यांजलि १५.२, हा पाठ पुष्पांजलि असणें संभवतें.

पुस्तक—नेहमींच्या अर्थी. पुस्तकमीलें १८.१४५१.

पृष्ठ—(पृष्ठ) पाठ. पृष्ठांत, पाठीचा खालचा भाग, ६.१९७.

पौंड्र—भीमसेनाच्या शंखाचें नांव. १.१४८.

प्रतारण—फसवणूक. १३.२७१.

प्रद—देणारा. फलप्रदा १८.२.

प्रातर—सकाळ. प्रातःकाल १४.११०; सायंम्रात-मध्यानीं १८.११४.

प्रादुर्भाव—येणें, अवतार. १८.६७१.

प्रोत—उभे विणलेले. अंतप्रोत १०.२४४, कोशांत अंत पहा.

बृहत्—बृहत्साम, सामवेदाचा शेवटचा भाग, १०.२५८.

भग—दैव. सुभग १३.६४२, १६.१३४; सूभग १५.६७.

भगवंत—श्रीकृष्णास उद्देश्य. ६.३८. भगवंतपण ११.४३८; भगवत्सी, गीतेस उद्देश्य, १८.१६४५. कोशांत गीता पहा.

भट—योद्धा. सु-सू-भट, कोशांत सु- पुढें पहा.

भविष्यमाण—भविष्यकाळांत होणारें. ७.१५८.

भस्म—राख. १३.१०९९, १६.१२६, १७.४१४.

भस्मासुर—परिशिष्ट ६(ओ) पहा.

भाऊ—नेहमीच्या अर्थी. जें प्राणाचां घरिं । आंगें राबते भाऊ च्यारी । १३.२९.

भागवत—भागवत ग्रंथ. भागवतमीपें १८.११२६.

भागीन—भागीदार. १५.३९५, १६.३७३.

भानु—(१) सूर्य. (२) योगांतील नाडी (श्वास).

(१) कां प्रभाविण भानु । धूर्मेविण हुताशनु ।

जैसा दर्पण मलहीनु । कहीं चि नसे ॥ ३.२५६.

१.१०५, २.१३, २.७५, २.१४१, ७.२९,

९.६२, १३.१०३०, १५.५२, १५.३८५,

१६.२३२, १७.१३२, १८.३७६, १८.८५३.

प्रभा आणि भानु ९.८५; भानुचें(चे)नि

तेजें १.३९, भानुतेज १.६७, -विंब ३.७२,

-भूषिता १८.१२२९. (२) शशि आणि भानु,

डाव्या व उजव्या नाकपुडींतील वायु, ६.२४५.

भास्वत—सूर्य. १४.१३, १६.१९८, १८.४१४.

भिखारी-भीक—कोशांत भिक्षा पहा.

भीर—भ्यालेला. भयभीर ११.३२३. कोशांत भय पुढें भय भाउरें, भयानक, भयासुर व भासुर पहा.

भृ-भृ—भिंवई. भृकुटी १३.२७२; भ्रूपल्लव,

भ्रूपल्लवां गांठि पडे ५.१५१; भ्रूलतां

मागिलीकडे ६.३१३, भ्रूलतां माझि ८.९५;

भ्रुवां तलीं ११.२०१.

मल्ल—पहिलवान, बाहुयुद्ध करणारा. प्रतिमल्ल १८.४८७; अप्रतिमल्ल, ज्याच्या बरोबरीचा

योद्धा नाही असा, १.११०.

मस्तक—डोकें. मस्तकिं मुकुटा ठेविलें । किं मस्तक मुगुड जालें । ११.५९२ (१, २). ११.२५०,

१२.२१३, १३.२३१. मस्तकाकारें १.१९;

मस्तकावरि १.१७; कुटिलालकमस्तका

१०.१९७, कोशांत कुटिल पहा.

माता—आई. देखें मातेचां ठां. अपत्या अनवसर नाहीं । ३.२९. ९.२६९, १४.११५,

१८.२०१, १८.१५०२. मातेचां कोपीं २.८८;

हा जनकु हे माता १५.४५९; मातापितरां

१८.५९२, -रें २.३२, कोशांत पितर-पितृ पहा.

मातुल—मामा. १.१८०.

मातृका—(१) देवता. पार्थु अधिष्ठा(ष्ठा)त्री तेथिची ।

मातृका गा ॥ ६.१२७, श्रीकृष्णाशीं असलेल्या

सख्याची अधिष्ठात्री देवता अर्जुन होता. (२)

आई. मातृकोदरकुहरिं, आईच्या उदररूपी गुहेंत,

नऊ महिने गर्भ राहतो त्यास उद्देश्य, १३.७३१.

(३) अक्षर. त्रिमातृकेचिचे कूंसी, उँहें एकाक्षर

अ, उ, म, या तीन अक्षरांच्या कुशींत अडकलें

होतें, त्यास उद्देश्य, १८.१५०० वरील (२)

मधलें रूपक येथें घेतलें आहे.

मास्त—वायु, वारा. आप तेज गगन । मही मास्त

मन । ७.१८. २.१४६. दक्षिणोत्तर मास्ता

१२.२०२.

मासली—मासा. १३.३९७, १४.३४८. मासा

१६.३००.

मार्गशिर—मार्गशीर्ष. मासां आंतु मार्गशिर ।

तो मीं ह्मणे सारंगधर । १०.२६०.

मार्तें-सैंड—सूर्य. १८.५१८. मार्तेंड जे तपहीन,

सूर्यासारखे तेजस्वी असून, तसे प्रखर नाहीत,

या सज्जनांच्या गुणास उद्देश्य, १८.१७७७.

मीमांसा—षड्विंशनांपैकी पांचवें व सहावें; पूर्व

व उत्तर मीमांसा, कर्मकांड व ज्ञानकांड, या

नांवांनीं हीं प्रसिद्ध आहेत. १.१६.

मुख—तोंड, साधन. शब्दु बोले मुखें । परि

ज्ञान नाही ॥ ५.५८. डोंगर गीळितां मुख । न

फोट काई ॥ १२.६८. १.२२७, २.१९५,

४.८, ४.११०, ६.२२८, ६.२४१, ६.४९०,

९.१५, ९.६२, ९.१७९, ९.२६३, ९.३४५,

९.३८०, १०.१४२, १०.३०८, ११.२५,

११.३७५, ११.३९०, ११.४०८, ११.४१६,

११.४१७, १३.३२२, १३.७०२, १३.८७५,

१३.१०१२, १३.१०३८, १३.१०९१,

१५.२४३, १६.१७०, १६.२४८, १७.१२९,

१८.२०१, १८.१११६ (१, २), १८.११५०,

१८.१३८४, १८.१४८१. मुख मोहाचें

माहियेर, मोहित करणारें, १३.२६१; मुखिचां

जालीं, ज्वालांनीं, ६.२३०; मुखींचा झाडा ११.१८२; मुखेसि(सि) चावलिजे ११.५८१; जरें मुख विटाललें ९.१४१; मरणासि मुखें जालीं ११.१९७; अपानामीचां मुखीं ४.१४३; ज्ञानामीचेनि मुखें ४.१०४; वैविकेनि—१०.१३१, मेघाचेनि—६.३०७, वडिलांचेनि—१०.१५१, शाखाचेनि—१८.८८४; श्रद्धेचें मुख १७.१९३; मुखांतर १८.२८०; मुखाभास १८.९७०, प्रतिमुखाभास १४.३०२; मुखोद्गत १३.८२६; मुखवोव १८.११३५; मुखमेलेविण १३.१४०; मुखाकानासि मिले १०.२९७, कांनं मुखें फावे १८.१६८५, कोशांत कान पहा; अग्निमुख, वर अग्नि-ग्री पहा, अघो—, कोशांत अघस् (१) पहा, उघे— १५.१८९, एक—१३.७९०; कीर्त्तिमुखत्व १५.४९३, परिशिष्ट (६) पहा; गुरुमुख ९.४९, १७.१२८, त्याग—१८.५००, प्रतीति—७.१८७, बहु—१३.३९२, मद—कोशांत मद (१) पहा, विश्वतोमुख, कोशांत विश्व पुढें विश्वतः पहा; शक्ति-मुखीं ६.२४७; श्रीमुख ११.१७७, ११.२२४; श्रोतेमुखदिलका १३.९१३, कोशांत श्रोता पहा; सन्मुख १३.७४६; स्तनामुखाचिये ११.४०; स्वमुख २.३६९.

मुष्टि—मूठ. ३.२४२. शिवमुष्टिगंड, कोशांत गंड पहा.

मूत्र—मूत. मूत्ररंध्रीनि १३.५३८; मलमूत्र १३.११९, —द्वारें १३.५७०, —पंक्ति १३.७३३; रक्तमूत्रसे १६.१७९.

यादस—जलचर. १०.२२३.

युवती—तरुण स्त्री. लावण्यगुणयुवती ४.२१५.

यूप—यज्ञस्तंभ. ९.२३८.

रजनी—रात्र. कां रविचां अस्तमानीं। अंधारेन कोदं(दे) रजनी। १५.५४. १३.९३. सांजवेल कां रजनी १७.२९४; दिवोरजनी १८.५१८.

रज्जु-ज्जू—दोरी. रज्जु जाल्यां गोचर। आभासता तो व्यालाकार। रज्जु चि पेसा निर्धार। होये जेवि ॥ १८.११८२ (१,२). रज्जुज्ञानें, दोरी आहे असें समजल्यावर, १८.२२६.

रंभा—(१) केळ. आरंभरंभेचा गौरव, कोशांत आरंभणें पुढें प्रवृत्ति हीच रंभा असा अर्थ दिला आहे, ६.४६०, इतर ठिकाणीं आरंभरंभा,

आरंभरूपी केळ असा व परिभाषा कोशांत 'रंभेचा गौरव' म्हणजे केळीचा खांव असे अर्थ दिले आहेत. ज्ञानदेवींत 'आरंभस्तंभीचा' व कुंटे प्रतीत 'आरंभ भरेचा' (मोठेपणा) असे पाठ आहेत ६.४६२. (२) रंभा अप्सरा. ९.३२०, १६.१२६, १८.९२४, परिशिष्ट(६) पहा.

रवि-रवी—सूर्य. रवि—सावें जात्यंथा रवि। काजा आधि ॥ ४.२१, कांहीं उपयोग होत नाही. जैसा रातीदिहो नोहे। द्विधा रवि ॥ १५.५२१. १.२६८, १०.२०२, १८.११३७. रविचां अस्तमानीं १५.५४; विकासें रवितें उपजवी, कमलिनी आपल्या विकासानें सूर्योदय झाला असें सुचविते, १८.२७४; रविकिरण १८.१६, —चंद्र १७.२७१, —चंद्रें हीन १४.२४३, —चंद्रादि १५.१९३, —चंद्रादिशक्ति, चंद्रसूर्य इ. हेच जणूं शिपले, १४.८, —दीप्ति १८.१४५३, —विंब १८.८६२, —शशि ६.११०, १०.६३. रवी—जैसा नचलतेनि रवी। लोळु चले ॥ ८.१८५. उदैला आकाशीं। रवी चि रवीतें प्रकाशी। १७.४०१ (१,२). ४.१६, ४.३९, १८.४३०, १८.११५६, १८.१३६७. रवी आणि मृगजला १३.११२०; रवी हा रवीचा अपपाठ आहे, १५.३०६.

रात—तांबडें. रातोत्पल ६.२६५.

रिक्त—रिकामा, मोकळा. रिक्तकंठां, मोकळ्या गळ्यानें, १७.२५.

रुग्—कोशांत कक् पहा.

रुधिर—रक्त. भोग गिंवसावे रुधिरां। बुडाले जे ॥ २.४८. मांसा रुधिरा १६.३९६.

लला-ल्ला-ट—कपाळ. ललाट ११.४८२, —पट ११.३५९. लल्लाट—कां लल्लाटिचें लिहिलें। न मोडे काहिं केलें। १८.१०१.

लोचन—डोळा. ११.२९, ११.१९९, ११.५११, १५.३४, १८.११४. लोचनभाग्य ११.३३३; उन्मेखसुलोचना १३.३३८; प्रमदालोचन १८.५८४, बहु—११.३३५.

वक्र—वांकडें, फिरविलेलें, जे तूझां विधीं मूढ। तेयां लागि तुं वक्रतुंड। घानियां तरि अखंड। उजु चि अससि ॥ १७.४, तुझ्याविषयीं जे अनास्था दाखवितात त्यांच्यापासून तूं तोंड फिरवतोस (त्यांच्यावर कृपा करीत नाहीस) व जे ज्ञानी आहेत त्यांच्याकडे तूं नेहमी सरळ (कृपादृष्टीनें) पहातोस.

वत्सल—(गाईचें वासरावर जसें प्रेम असतें तसा)

मायाळ, प्रेमळ. भक्तवत्सल १२.२३४; विगत-

विषयवत्सल १८.३, कोशांत विषय (१) पहा.

वनिता—स्त्री, पत्नी. नविये गावडिचेनि भरे ।

कामिकु नित्र वनिता विगरे । १.१८७. आतांरें-

हीन वनिता १.१९९; जैसी सक्तामा वनिता

न जिणवे, ज्याप्रमाणे विपयी पुरुषाला स्त्री

जिंकतां, वश करून घेतां, येत नाही, ७.९३.

वन्हि-व्हि—आग. दग्धि-तेजें खिरडला वन्हि हाणे ।

समुद्रिं रिंगों ॥ ११.२१२. वन्हि आला लोखंडा ।

लोह नव्हे ॥ १३.८९२. विरकुलिंगिं सर्व । वन्हि

एकि ॥ १३.१०८०. १.२४२, १.२५७,

११.३५०, १३.८०, १३.६६०, १३.९०८,

१३.१००५, १३.१११९, १४.४३, १४.१२१

(१), १४.१९३, १४.३७२, १४.३९१,

१५.४९३, १५.४९८, १६.१२६, १६.२५२,

१८.४०८ (१), १८.५४०, १८.६२१,

१८.११५३, १८.११६१, १८.१२२१,

१८.१३९९, १८.१५२१, १८.१६३९.

स्नेह-सूत्र-वन्हि १३.१५४; वन्हिची ज्वाळा

१२.१३२, वन्हिज्वाळा ६.२२४, १५.२८७;

प्रलयवन्हि १.११८; वन्हित्व १८.२१८.

वन्हि-घाणानि वन्हि ज्वाळ । दोन्ही वन्हि चि

केवल । १४.१२१ (२). जैसा वन्हि जेया लागे । तें

वन्हि चि जालें आंगें । १८.४०८ (२). ११.२०१,

१३.१०१०, १८.९८६, १८.११०२.

वख—कापड. जैसीं जीणें वखें सांठिजे । मग नूतनें

आणिकें वेडिजे । २.१४४. ७.१०१, १३.५३१,

१४.३४६. वखाचिं थिगळीं १३.४६४; उबा-

तेलि वख फेडिलें ८.६५; आडवख १८.१२९४;

वखपण १८.५४१, —णें १३.९५.

वापी—विहीर. वापी कूप आगम १८.९८.

वाम—डावा. दक्षिण वाम ५.१५२; वामांनि,

सुंदर स्त्री, येथें माया, १७.८; वाम चरणीं

६.२०१, वामचरण ६.१९४.

वारि—पाणी. धनुर्धर वाणवारि वरिषताति

१.१६६.

विगत—गेलेलें, नाहीसें झालेलें. विगतविषय-

वत्सल १८.३, कोशांत विषय (१) पहा.

विघ्न—संकट. ११.३८५. विघ्नराज, विघ्न

निवारणारा, गणेश, १.१५.

विहंग—पक्षी. १२.१८१. विहंगम, त्याच अर्थीं,

विहंगममते, पश्याच्या पद्धतीनें, उडून, लवकर

या अर्थीं, ३.४३.

वीचि—लाट. ए(ऐ)क्यवीचिसागरा, हा शब्द

ऐक्य वीचिसागरा असा तोडावा, १४.३०३,

ज्ञानदेवी—‘ऐक्य वीचिसागरा’ १४.३०५.

कुंटे—‘ऐक्य वीचिसागरा’ १४.३०६, वाहणारा

वारा थांबला म्हणजे लाटांचें समुद्राशीं ऐक्य होतें

ह्यास उद्देशून.

वीर्य—शक्ति, शुक्र, रेत. परमवीर्या १०.२

हरवीर्यें १०.२१०.

वृत्त—वर्तमान, हकीकत. ९.५२०. वृत्तांत, त्याच

अर्थीं, ८.२६९.

वेव्हार—कोशांत व्यवहार पहा.

वैसन—कोशांत व्यसन पहा.

वैदिक—वेदोक्त. १८.८१६.

वैष्णव—विष्णुभक्त, विष्णूचें. नातरि येकार्थें नांव

तें चि शैव कां वैष्णव । १७.२२२. गीतावैष्णव,

ग्रासाडु, गीतारूपी वैष्णवमंदिर, विष्णूनें,

कृष्णानें, सांगितलेल्या गीतेस उद्देशून, १८.४८.

वोडंबरी—गारुडविद्या, जादू. वोडंबरिचे अलंकार,

मायावी अलंकार, ९.१७२.

व्यवधान—आडपडदा. १३.६२१.

व्यूह—युद्धप्रसंगी केलेली विशिष्ट सैन्यरचना.

१.९१, १.९४.

शक—शालिवाहन शक. १८.१७९२, ही ओवी

मूळ ग्रंथांत नाही.

शश—ससा. शशांक, चंद्र, चंद्रावर सशासारख्या

आकृतीचा डाग दिसतो म्हणून हें नांव पडलें,

१६.११४; शशविषाण, परिशिष्ट (८) ससा पहा.

शशि-शी—चंद्र. शशि—शशि आणि भानु

६.२४५, वर भानु (२) पहा; शशिविंब

१२.१०८, १७.२२९, —सूर्य ७.३२. शशी

१८.१०८१. गर्भशशी—कां एकत्र गर्भशशी ।

चंद्रिका ते ॥ १८.११४४, कोशांत गर्भ पहा.

शांभव—शंकराकडून मिळालेलें. १८.१७३५.

शारंग-शार्ङ्ग-सारंग—विष्णूच्या धनुष्याचें नांव.

परिशिष्ट (६) श्रीकृष्णाचीं नांवें पहा.

शीर्ष—मस्तक. सहस्र शीर्ष याचे, हे शब्द एकत्र

ध्यावे, शेषाचे या अर्थीं, ११.२६५.

शृंग—शिखर. महत्वाविकिचां शृंगीं १७.२४१.

पुढें संग पहा.

शैव—शंकराचें, शंकरभक्त. १७.२२२. शैव शक्ति

ह्मणति १८.११२७.

शोणित—रक्त. शुक्लशोणिताचा सांधा १३.१०६.

सकलवची—मिश्र. कोशांत स- पुढें पहा.

सगट—सहित, कोशांत सकट पहा. मोक्षा सगट गती १३.१०६९.

सचराचर—कोशांत चरणें (१) पहा.

सडा—कोशांत सडिया पहा, मुख्य शब्द सडा घ्यावा.

संडी—कोशांत सांडणें पहा. संडीं फडे खेळणें ।

नागिणिपत्री ॥ १८.६४, ह्या पाठाच्या नागिणिपत्री

फडे खेळणें संडी या अन्वयानें समाधान होत

नाहीं, ज्ञानदेवी—संडो पडे खेळणें । नागिणीचें

तें ॥, कुंटे—सांडीं पडे खेळणें । नागिणीचें

तें ॥ १८.६५, हे दोन पाठ संदर्भात बसतात,

ब्रह्मनामाच्या श्रद्धेशिवाय कर्म करणें किती

घातक असतें तें अर्जुनानें या ओवीत तीन

उदाहरणें देऊन सांगितलें आहे, नागिणीशीं

खेळणें वगैरे श्रद्धाविरहित कर्मापुढें हार खातील,

सांडीं पडे, मागें पडतील, या अर्थी.

सदट—कोशांत दाटणें पहा.

सदन—घर. ९.४७०. मातंग-सदन, मांगांचें किंवा चोरांचें घर, १८.५४५.

सद्य—तत्काळ. ३.४३.

संघ—कोशांत सत्य पुढें सत्यसंघ ६.४४३ पहा.

सप्रभाव—आमण्यासह. १८.१७३५.

समीप—जवळ. १४.८९.

सरिता—नदी. नातरि जलदच्युता । पाणिथां उचित सरिता । सरितेति पांडुसुता । मिथु उचित ॥

१८.८८२ (१, २). २.६०, ६.३०४, ७.९३,

७.१२१, १०.१४९, ११.५५०, १३.१०६९,

१४.२९९, १८.५२७. सरिताचेनि बोधे

(घे) ८.८३; सरिता अथ समस्त २.३५७,

—बोध समस्त २.१७५; सरिता समुद्र

१०.१६७; पूर्वापर सरिता ३.३९; ग्रीष्मकालीं

सरिता २.३५८, वरुणाकालि—१२.३८;

शरत्काल...आणि सरिता १२.१०७.

सविता—सूर्य. जैसा लोकचेष्टां समरतां । हा

निमित्तमात्र कां सविता । ९.१३०. कां तीन्ही

काल होतां । त्रिधा न्हवे चि सविता । १३.६००.

कां सवितेयातें सविता । ह्याणवें असे(से) ॥

१३.६३१ (१, २). ९.२८८, ११.४८९,

१४.२९५, १४.३४२, १८.३७८, १८.४११.

सवितेया आंग डोले, असे निरनिराळे नसतात,

१३.८७३, —आंगा कोण काम आलें, काहीं करावें लागत नाहीं, १८.३१०.

सव्य—उजवें. ६.१९४. सव्यसाची, उजव्या

हाताप्रमाणें डाव्या हातानेही कौशल्यानें युद्ध

करणारा, अर्जुनास उद्देशून, ७.१९९, ११.४६६,

१५.४३८, १८.२४२; दाते कोशांत 'सव्य'चे

'(१) डावा हात, (२) (चुकीनें) उजवा हात'

असे अर्थ दिले आहेत.

सहस्वर—त्रोवरीचा. १७.३३. कोशांत चरणें

(१) पुढें पहा.

सहिष्णु—सहनशील, सहन करणारा. भूतभार-

सहिष्णु १३.४५९.

साह्य—मदत. शास्त्रसाह्यें विष्णु १८.३७०;

सुरसाह्यें शील १२.२३३, कोशांत -शील व

-शील पहा.

सांतोडा—शितोडा. १८.५९३.

सुधा—अमृत. सुधा सत्त्वा आड १७.३१०;

सुवासत्त्वाच्या वाटा १८.९४८; सुधाकर,

चंद्र, ११.२४८, १८.१३, १८.१५६१,

—सिंधु १५.१०; नगरम्सुधावशी १.२९.

सुप्ति—दृष्टी सुप्ति कले । गीतार्णविविची ॥ १६.२०९,

या संदर्भात सुप्ति हा सुक्ति किंवा शुक्ति, या

शब्दाचा अपवाड आहे, ज्ञानदेवी—'शुक्ति',

कुंटे—'शुक्ती', शिंपळी, १६.२११.

सुखणें—घालणें, पाणी सोडणें. ८.२२९, १८.१९३.

सूक्ति—उत्तम वचन. श्रीकृष्णसूक्तिसागरा

१५.७०.

सूती—कोशांत सुणें-सुणें (२) पुढें पहा.

सुंग—शिग. मलप्रसवसुंगी १८.१७३२, कोशांत

प्रसवणें पहा; वर सुंग पहा.

सोज्वल—प्रकाश देणारा. तन्हीं संतकृपादीपकु ।

सोज्वल असे ॥ १.७६. कोशांत उजलणें पुढें

उजल, उजाल, सहोजलें इ० पहा.

स्रोत—प्रवाह, नदी. महोदधी मीनले । स्रोत

जैसे ॥ १५.२८५.

स्वाहा—कोशांत स्वधा पुढें पहा.

हस्त—हात. हस्तांतरें, भिन्न रूपानें, १८.११२२;

हस्तगत १८.१३१४; हस्तनेत्रपापु १३.८८०.

-हृद्—अंतःकरण, कोशांत सुहृद् पहा.

हृष्ट—आनंदित. ११.५७९.

ह्रस्व—ह्रस्व, लहान. एक ह्रस्वं एकें विशालें ।

११.१२४.

आधारभूत ग्रंथांची यादी

मूळ प्रती—ज्ञानेश्वरी, संपादक : विश्वनाथ काशीनाथ राजवाडे, सत्कार्योत्तेजक सभा, आत्माराम छापखाना, धुळे, शके १८३० व १८३१.

१८३० प्रतीत दर्शनी पृष्ठावर “प्रथम खंड अध्याय १-१२” असे छापलेले आहे व त्याखाली अकराव्या अध्यायांतील १९ व २० ओव्या आहेत.

१८३१ प्रतीत दर्शनी पृष्ठावर “द्वितीय खंड अध्याय १३-१८” असे छापलेले आहे व त्याखाली पंधराव्या अध्यायांतील १ व २ ओव्या आहेत. १८३१ च्या कांहीं प्रतीत पाठांतरे आढळली. उदाहरणार्थ, कांहीं प्रतीत २३४९ ओवींतील पहिल्या चरणांत थडी टाकितं असा, व कांहीं प्रतीत थडी पावतां असा, पाठ आहे.

कोश—

हंसकोश—र. भा. गोडबोले, पुणे, शके १७८५.

A Dictionary, Marathi and English—J. T. Molesworth, Second Edition, Bombay, 1857.

महाराष्ट्र शब्दकोश—य. रा. दाते व इतर, १९३२.

श्री ज्ञानेश्वरी शब्दार्थ कोश—शि. न. भावे, ग्राम-सेवा-मंडळ, वर्धा, १९५१.

भारतवर्षीय प्राचीन चरित्र कोश—सिद्धेश्वरशास्त्री चित्राव, शके १८५४, इ. स. १९३२.

संख्यावाचक दुर्बोध शब्दांचा कोश—र. दे. मुळे, आवृत्ति नववी, निर्णयसागर, १९५४.

Linguistic Peculiarities of Jñāneśvarī—Dr. M. G. Panse, D. C. D. Series, Poona, 1953.

इतर ग्रंथ—श्रीभगवद्गीतारहस्य—बाळ गंगाधर टिळक, पुणे, शके १८३७, सन १९१५.

श्रीज्ञानेश्वरी टीका—ग. कृ. आगारो, आगारो, टिळक आणि मंडळी, मिरज, विद्याविलास छापखाना, कोल्हापूर, १९२४-३३.

ज्ञानेश्वरी—अण्णा मोरेश्वर कुंटे,

(१) निर्णयसागर, शके १८१६, सन १८९४.

(२) षष्ठावृत्ति, निर्णयसागर, शके १८४५, सन १९२३.

ज्ञानदेवी—रामचंद्र विष्णु माडगांवकर, तत्त्वविवेचक छापखाना, शके १८२९, सन १९०७.

सार्थ ज्ञानेश्वरी—शं. वा. दांडेकर, प्रसाद प्रकाशन, पुणे, शके १८७५, सन १९५३.

ज्ञानेश्वरीच्या हस्तलिखित प्रती—माडगांवकर (प्रा. न. र. फाटकांकडे असलेली), शाळिग्राम, गोपाळाश्रम, निरंजन रघुनाथ व बरेवे.

ज्ञानेश्वरीचा हस्तलिखित कोश—‘परिभाषाकोश’, यांत ग्रंथकर्त्याचें नांव, स्थळ व काळ यांचे निर्देश नाहीत.

शास्त्रीय मराठी व्याकरण—मो. के. दामले, दबळे, १९२५.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

-

.

शुद्धिपत्र

ज्ञानेश्वरीचा शब्द-कोश

पृ. ओ.	अशुद्ध	शुद्ध	पृ. ओ.	अशुद्ध	शुद्ध
४ ^१ २	अणुसट	अणुसुट	२८ ^१ २८	१७.१४६	१७.४१६
५ ^२ २२	कालातीत	कलातीत	२८ ^२ २८	जो	जे
५ ^२ २९	आंतौरि	आंतौरी	२९ ^२ २	उरलै	उरैल
५ ^२ ३८	१७.१५७	७.१५७	२९ ^२ ६	अग्नि आगी	अग्नी आगि
६ ^१ २०	अधिचिया	अधिचिया	२९ ^२ २०	उगे	उगें
७ ^१ ११	आलविजें	आलविजे	२९ ^२ ३९	आगीमाझी	आगीमाझि
७ ^१ २०	अधिदैवादिभूत	अधिदैवाधिभूत	३० ^१ ३९	आघवियेचि	आघविये चि
७ ^१ २८	सकल	सकल हें	३० ^२ १४	३.७८	३.७८ (च)
८ ^१ २५	अनार्त्त	अन(ना)र्त्त	३१ ^२ १६	आठवीतसे	आठवीतसें
	आर्त्त	आर्त्त	३२ ^१ ९	आडफुटती	आडफुटती
८ ^२ ३८	१०.१५२	१०.१५२ (कू)	३२ ^२ २	जीवा	जिवा
९ ^१ ३७	अनुमविजे	अनुमवे	३२ ^२ १२	रे फुकट	रे फुकट, १६.३८७.
१२ ^१ २५	उद्यान	उद्यानवन	३२ ^२ २३	बरव	वरव
१४ ^१ २०	कृपामृततुषार	कृपामृत	३२ ^२ २६	१७.१६६५	१८.१६६५
	१८.२५७	२.७७	३४ ^२ १५	मनुष्यांआंतु	मनुष्याआंतु
१५ ^१ ३८	अर्थी	आर्थ	३४ ^२ १६	रसांआंतु	रसाआंतु
१५ ^२ २९	अर्धोदकिं	अर्धोदकीं	४० ^१ ३४	होताति	होताति
१६ ^१ ३१	माझीं	माझि	४३ ^२ ३१	(आपणपयातें)	(या ऐवजीं
१६ ^२ ४	मी	मीं			'आपणेयातें' हा
१७ ^१ १०	पीयूख	पीयूष			शब्द 'यातें'
१८ ^२ ३९	ना तरि	नातरि			नंतर घ्यावा.)
१९ ^१ २५	एकी	एकि	४९ ^१ ५	हींव	हींवं
१९ ^२ ३	पहाटि	पाहाटि	४९ ^१ १३	स्वर्गिंचा	स्वर्गिंचा
२० ^२ ३२	घालीतसा (सां)	घालितसा (सां)	५० ^२ २९	जलि	जलीं
२१ ^२ ३३	व अहंबुद्धि	, अहं व बुद्धि	५१ ^१ ७	व्यंग	अव्यंग
२२ ^२ १४	दीक्षितीं	दीक्षितिं	५३ ^१ ५	रसस्वादाचिया	रसास्वादाचिया
२३ ^१ २१	आइकलेया	आइकिलेया(यां)	५५ ^१ ११	पांचै द्वारीं	पांचै द्वारीं
२३ ^१ ३६	आइकौनियां	आइकें	५५ ^१ १५	इं सोनें	इं असे
२३ ^२ ३	दूजेयाचिया	दूजेयाचिये	५५ ^१ १६	इं सोनें	इं सोनें चि
२५ ^२ १७	गंवसलें	गंवसलें	५५ ^२ २३	अर्थ पहा	अर्थणें पुढें अर्थ
२६ ^१ ३३	आच्छादणें	आच्छादणें			(३) पहा.
२६ ^२ ४०	होय	होये	५६ ^२ ७	संगति	संगती
२७ ^२ ५	आंग,	आंगा	५६ ^२ १३, १४	['इंद्रियांचिया संगती २.२८३;'	
२७ ^२ १२	सं. श.	सं. वा. श.		हे शब्द गाळावे]	
२७ ^२ १३	उघडा	उघडां	५६ ^२ २५	इंद्रियातें	इंद्रियातें

पृ. ओ.	अशुद्ध	शुद्ध
५७ ^१ ३०	सर्वेद्री	सर्वेद्री
५९ ^१ १७	सापांचा	सापांचा
५९ ^२ २२	तर्कवितर्क	तर्कवितर्क
५९ ^२ २३	केली	केली
५९ ^२ ३५	बैसे	बैसे
५९ ^२ ३५	उगाचि	उगा चि
६० ^२ २३	भोगवीतसे	भोगवीतसे
६१ ^१ १०	नेणें कें,	नेणों कें
६२ ^२ १९	ऊर्धा	ऊर्धा
६२ ^२ २०	ऊर्धा	ऊर्ध
६५ ^२ ९	उच्छंकल	उच्छंकल
६८ ^२ २५	उन्मेख सूर्यकांत	उन्मेखसूर्यकांत
७३ ^२ ११	ज्वालाचे	ज्वाला(लां)चे
७८ ^२ २२	उर्ध्वमूलांती	ऊर्ध्वमूलांती
८५ ^२	[उखद, ओखद	[उखट, ओखट
८८ ^१ ४०	उ	तीन
९२ ^२ १०	वेउं	वेउं
९२ ^२ ३३	पृथग्विधकरण	पृथग्विध करण
९६ ^१	आवडणें]	कर्ता-त्ता]
११३ ^१ २५	काहीं	काहीं
११३ ^१ ३१	- किंवा	-(१) किंवा
११४ ^२ ३१	कीर्त्ति	कीर्त्ति
११६ ^१ ३३	आशा	आशां
१२० ^१ १४	केधांव	केधवां
१३७ ^२ ९	गाजिल	गाजिला
१३९ ^२ १८	गुंतागुत	गुंतागुंत
१४० ^२ ४०	[ही ओळ १४१ ^२ ४० 'गुणेंद्रिय'	नंतर घ्यावी]
१४२ ^२ ५	बांधला	बांधलां
१४३ ^२ , १४४ ^१	[गोठि-ठी-छी	[गोठि-ठी-छि
१४३ ^२ ३१	गोठि-ठी-छी	गोठि-ठी-छि
१५३ ^१ २	घोट	घोट
१५३ ^२ ९	घोस	घोस
१५६ ^१ १३	१०-६५	११-७९
१५६ ^२ २७	देविकेनि	देविकेनि
१५९ ^१ १९	भूलैनियां	भुलैनियां
१६० ^१ ३४	धयन	ध्यान
१६९ ^२ ८	जरंग	जरंगा
१७५ ^२ १३	होतियांजांतियां	होतियांजांतियां

पृ. ओ.	अशुद्ध	शुद्ध
१८२ ^२ ८	प्रलयविजृचीं	प्रलयविजृचीं
१८४ ^२ ३९	युक्ति	युक्ती
१९१ ^१ १२	व्यासादि कांचिया	व्यासादिकांचिया
१९१ ^१ १७	सुशदनाची युति	सुदशनांची युति
१९३ ^२ ८	सोडल्यावर	गांठल्यावर [हा संदर्भ खाली (२)पुढें घ्यावा]
१९५ ^१ १	ठसेंठोंबसे	ठसेंठोंबसे
१९८ ^२ १५	-यां	(यां)
	भवव्यथा	भवव्यथा-
१९९ ^२ ३	८-२०४;	८-२०४ (२);
१९९ ^२ ९	९-३१.	९-३१; टेविजे (टेविजे)६-५०.
१९९ ^२ ३३	डांवोरा	डांगोरा
२०० ^१ १८	श्रुती	श्रुती
२०१ ^१ १७	फूटे	फुटे
२०१ ^२ १३	डोल	डोलां
२०२ ^१ ३६	प्राणुपापताढाळ	प्राणुपापता ढाळ
२०४ ^२ २९	[तमतां(ता)म्र	हे शब्द
	तांबडीं	जोडून वाचावे]
२०५ ^२ १८	आहारा	आचारा
२०६ ^२ ४	संवादु	तरि संवादु
२०६ ^२ ३०	जाले	जालें
२०६ ^२ ३२	वर (२)	वर (३)
२०७ ^१ ९	१३-७९,	१३-७९,
		१८-११४१(१);
२०७ ^१ २४	होतेनि	होतेनि
२०७ ^२	[तन्हि	[तन्हि
२०८ ^१ १३	दाविलीं	दाविली
२०८ ^१ २५	तलिं	तलीं
२१० ^१ १०	तापत्रय	तापत्रय
२१५ ^२ २१	१७-७८७	१७-२८७
२१६ ^१ २३	६-३३०	१६-३३०
२१६ ^२ १७	अंतष्करणविषयांसिं	अंतष्करण विषयांसिं
२२१ ^२ १०	[१६-४१९	हा आंकडा गाळावा]
२२२ ^१ ३५	म्हणे	झणे
	दडफडीला	दडफडील
२२२ ^२ १८	घमु	घमुं

पृ. ओ.	अशुद्ध	शुद्ध	पृ. ओ.	अशुद्ध	शुद्ध
२२३०२५	'सुदर्शनाची दीप्ति'	'सुदर्शनांची द्युती'	२६५ ^{२८}	ज्ञातेन जाचें	ज्ञान तेजाचें
२२४ ^{२२१}	१३.५८३	१३.८५३	२६७ ^{१६}	[—त्याग	हा शब्द (२)
२२५ ^{२४}	हीवां	हींवा	१६.१३१	निजणें पुढें ध्यावा]	
२२७ ^{१२६}	दिवो	दीवो	२६७ ^{२९}	होये	होए
२२७ ^{१३५}	क	कां	२८६ ^{२३७}	पंघ-पन्हें	पंघ-पन्हें
२२८ ^{२३१}	दिसतन	दिसतेन	३२५ ^{२३९}	वेलिवें	वेलिवें(चें)
२३१ ^{११६}	वर्तुलें	वर्तुलें	३४२ ^{१३१}	आडफुटति	आडफुटती
२३१ ^{१८}	सेलभागीं	सेलभागिं	३४७ ^{१२५}	परिशिष्ट (८)	परिशिष्ट (६)
२३३ ^{१११}	दुभतें	दुभतें	३६२ ^{११९}	१६.२१७;	[या पुढें बोनाणें(णे)
२३३ ^{११२}	महाकोष	महाघोष		१३.१५	हा शब्द ध्यावा]
२३३ ^{११४}	दुमदुमीत	दुसुदुमीत	३६४ ^{१२७}	वज्रावेंया	वज्राचें(चे)यां
२३३ ^{२८}	वसविलीं	वसविलिं		बोल(लि)जे	बोलिं(लि)जे
२३६ ^{११६}	सर्वहि	सर्व ही	३९१ ^{१२}	पक्षांच्या	पक्षांच्या
२३८ ^{१९}	जरि	ज्वरिं	३९१ ^२	[सत्सर	[मत्सर
२३९ ^{३६}	तुम्हां	तुम्हां	३९५ ^{२१३}	१३.२४६	१३.२३६
२४१ ^{२२१}	१३.९४ (१)	१३.९४	४२४ ^{१३८}	हें	ते (तें)
२४२ ^{२७}	मना वाचे	मनावेचे	४२९ ^१	[यकेक	[येकेक
२४२ ^{२१५}	असे	असे	४३१ ^२	येवि	येवडा-ढा-ढी-ढें
२४३ ^{२९}	दैविकेनिखें	दैविकेनि	४३२ ^१	येसणें]	येवि]
२४७ ^{१२२}	१०.२८६	१०.२८५	४४० ^१	राक्षस]	राख]
२४८ ^{१२८}	महादम	महामद	४४१ ^{१२९}	समगज्ञानाचिया	सम्यगज्ञानाचिया
२४८ ^{१४०}	ए	एं		उगाणून	उगाणूनि
२४९ ^{२१९}	अर्जुन	अनुज	४४१ ^२	[रांध	[रांधणें
२५० ^{११७}	रावि	रात्रि	५०० ^{१५}	विश्वतामुख	विश्वतोमुख
२५३ ^{२४०}	ध्रुव	ध्रुव	५१० ^{२३२}	१८.३६५	१८.३५८
२५५ ^{१२६}	लगे न	न लगे	५२३ ^{११९}	शूद	शूद्र
२५९ ^{२१}	नाइटेय	नाइटेयां	५२३ ^{१२६}	स्त्रीशूद्रादिकां	स्त्रीशूद्रादिकां
२६३ ^{२४०}	तेयाच	तेयाचा	५८२ ^{११}	स्वैच्छा	स्वैछा

परिशिष्टें व पुरवणी

पृ. ओ.	अशुद्ध	शुद्ध	पृ. ओ.	अशुद्ध	शुद्ध
६५ ^{२४०}	गोत्रातील	गोत्रांतील	१२५ ^{२३९}	आह	आहे
७३ ^{२१७}	निरनिरळीं	निरनिराळीं	१२६ ^{१२७}	अग्नि	अग्नि-
८० ^{२४}	प्रवृत्तिधरी	प्रवृत्ति धरी	१३० ^{२१३}	तारणी-	तारणी- तारणारी.
९२ ^{२१३}	हरण	हरण	१३० ^{२३१}	सकलदो-	सकलदोष-
१२३ ^{२१४}	पुतळी, होती	पुतळी होती,			

